

BEYŞEHİR ARAŞTIRMALARI

(TARİH, KÜLTÜR, SANAT, TURİZM, SANAYİ VE TİCARET ŞEHİRİ BEYŞEHİR KİTABI)

EDİTÖR: PROF. DR. HÜSEYİN MUŞMAL

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

Beşehir Araştırmaları
Editör: Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL
Editör Yardımcısı: İrem Gürbüz

Beşehir Belediyesi Kültür Yayınları

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar haricinde,
kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-7675-37-6

BASKI

ŞELÂLE OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 46806

Konya, Ağustos 2021

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

BEYŞEHİR ARAŞTIRMALARI

(TARİH, KÜLTÜR, SANAT, TURİZM, SANAYİ VE TİCARET ŞEHİRİ BEYŞEHİR KİTABI)

EDİTÖR: PROF. DR. HÜSEYİN MUŞMAL

Bu kitabın siz kıymetli okurlarımızla buluşmasına vesile olan sponsorumuz Akkanat Holding Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Ali Akkanat Bey'e desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

TAKDİM

Eşsiz doğal güzellikleri ve sahip olduğu verimli toprakları nedeniyle binlerce yıl birçok medeniyete ev sahipliği yapan Beyşehir, barındırdığı tarihsel ve kültürel zenginliğin yanı sıra farklı arayış ve beklentilere yanıt veren muhteşem doğasıyla da ülkemizin ve dünyanın gözbebeği şehirlerinden biridir. Tarihi kaynaklarda Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubad'a atfedilen ve Beyşehir'e hayranlığını ifade ettiği, "Cennet ya burasıdır, ya da buranın altındadır." sözünün ne kadar doğru olduğunu Beyşehir'in güzelliklerini yaşayınca anlarsınız.

Tarihi ve kültürel değerlerimiz, doğal varlıklarımız, sadece bize geçmişten kalan bir miras değil, daha da önemlisi mutlaka nesilden nesile ulaştırmamız gereken emanetlerdir. Üzerinde yaşayan medeniyetlerin en nadide ve görkemli sanatsal ve mimari unsurlarını bünyesinde barındıran, muhteşem doğasıyla herkesi kendine hayran bırakan "Güneşin Koşarak Doğup, Hüzünle Battığı Şehir" Beyşehir'in emanetlerini korumak ve geliştirmek hepimizin sorumluluğu, bizim de önceliğimizdir.

Maviyle yeşilin tüm tonlarını barındıran, yaban hayatı, doğal güzellikleri ve tarihi değerleriyle herkesi kendine hayran bırakan Beyşehir Gölü'nün korunması bizim için her şeyden önce gelir. Binlerce yıldır bölgemiz topraklarına hayat veren gölümüzün su seviyesinin düşüklüğü, kirliliğinin önlenmesi, canlı çeşitliliğinin korunması için girişimlerimiz dün olduğu gibi bugün de aynı kararlılıkla devam ediyor. Uygulanan yanlış politikalardan vazgeçilmesi ve insanlığın ortak mirası Beyşehir Gölü'nün korunması için söz sahibi olan kurum ve kuruluşlarla sürekli diyalog halindeyiz.

İlçemiz sahip olduğu değerleriyle büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. Anadolu'nun incisi şehrimiz bulunduğu konum itibarıyla önemli bir kültür turizm destinasyonu olan Konya'ya ve turizmin başkenti olarak kabul edilen Antalya'ya yakınlığı ve birçok bölgenin geçiş güzergahında olması nedeniyle potansiyelini daha da geliştirme imkanına sahiptir.

Son yıllarda özellikle savunma sanayi ve mermer sanayindeki büyüme, iş turizminin ciddi manada gelişmesini sağlasa da Beyşehir'in turizmi henüz istenilen seviyede değildir. Şehrimizin turizminin gelişmesi, ekonomisinin büyümesi Gembos yolunun hizmete açılmasına bağlıdır. Gembos yolu projesini Beyşehir'de ilk defa dile getirdiğimde hayal olarak görenler vardı. İlk Belediye Başkanı adaylığım sürecinde ortaya attığım o gün hayal olarak görülen projenin hayata geçmesine çok şükür az bir zaman kaldı. Şehrimizin ve bölgemizin kaderini değiştirecek Gembos yolunun açılmasıyla beraber Kapadokya hattı tekrar canlanacak, Beyşehir

hir'in saklı kalmış değerlerinin tanınırlığı artacak, paralelinde ekoturizm ve kültür turizmi yatırımları da büyüyecektir. Tarih boyunca bir ticaret yolu olarak kullanılan Gembos yolunun hizmete girmesiyle birlikte Antalya-Konya arasındaki en kısa güzergah aynı zamanda da en düşük rakıma sahip yol olacak. Akdeniz ile İç Anadolu'yu ayıran dağların eşsiz manzarasında yolculuk yapanlar Demir Kapı Tüneli'nden geçerken dört dakikada dört mevsimi birden yaşayacak. Konya tarafında yağmur veya karı görürken Demirkapı Tüneli'nin diğer tarafında güneşli ve sıcak havaya şahit olacaklar.

Beyşehir üzerinden Konya-Kapadokya, Konya-Ankara ve Konya-İstanbul hatında en çok tercih edilen güzergah olacak, dolayısıyla daha çok yerli ve yabancı turisti de beraberinde getirecektir. Beyşehir turizminin kısa sürede ivme kazanması ve müteşebbislerin ilçemize yatırım kararı alması için bu yöndeki mücadelemizi sürdürüyoruz.

İnşallah 2023 yılında açılacak olan Gembos yoluna verdiği desteklerden dolayı Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere Ulaştırma ve Altyapı Bakanımız Sayın Adil Karaismailoğlu'na, Konya Valimiz Sayın Vahdettin Özkan'a, Ak Parti Konya Milletvekili Sayın Gülay Samancı'ya, Ak Parti Konya Milletvekili Sayın Tahir Akyürek'e Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Sayın Mustafa Akış'a, Konya Milletvekillerimize, Konya Büyükşehir Belediye Başkanımız Sayın Uğur İbrahim Altay'a, Karayolları Genel Müdürümüz Abdulkadir Uraloğlu nezdinde tüm personeline, İlçe Kaymakamımız Sayın Yusuf Özdemir'e, İlçemiz Siyasi Parti Başkanlarına, Sivil Toplum Kuruluşu Başkanlarına ve yönetimlerine, projenin hayata geçirilmesi için yola çıktığı ilk andan itibaren katkıda bulunan geçmiş dönem Bakanlarımıza, Milletvekillerimize, Beyşehir Belediye Başkanlarımıza kısacası projeye emek verenlere, ayrıca Beyşehir Gölü ve tarımıyla alakalı önemli desteklerini gördüğümüz İyi Parti Konya Milletvekili Sayın Fahrettin Yokuş'a teşekkür ederim.

Turizm potansiyelinin yanı sıra bölgemizin kalkınmasına katma değer sağlama konusunda enerji yatırımları büyük önem arz etmektedir. Son yıllarda ilçemize yapılan güneş ve rüzgar enerjisi yatırımları yenilenebilir enerji kaynakları bakımından bölgemizin oldukça güçlü bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Beyşehir'de güneş ve rüzgarın dışında farklı enerji türlerine uygun sistemlerin kurulması olanaklıdır. Bu bağlamda bölgemizde yerli ve yabancı yatırımları desteklemek, sürdürülebilir kalkınmanın olmazsa olmazıdır. Şehrimizin bu potansiyelinin ekonomiye kazandırılması, yatırımcıların bölgemize olan ilgilerinin artırılması yönünde girişimlerimiz devam etmektedir. Ayrıca tarımsal ve hayvansal üretim değerimizi yükseltmek, çiftçimizi kalkındırmak şehrimizin ekonomik kalkınmışlığını yükseltmek için tarımsal kalkınma konusunda yeni projeler üretiyoruz. İnşallah yakın gelecekte Beyşehir'in tarım ve hayvancılıkta önemli merkezlerinden birisi olduğunu hep birlikte göreceğiz.

Beyşehir'in eğitim, kültür, sosyal ve ekonomik hayatına yaptığı büyük katkılarla şehrimizin geleceğine yön veren, başarılarıyla bizleri daima gururlandıran hayırsever işadamımız Ali Akkanat Bey'e ne kadar teşekkür etsek azdır. Kıymetli işadamımızın bir özelliği de başarılarıyla bölgemizdeki çoğu işadamına ve gelecek nesillere rol model olmasıdır. Ali Akkanat ağabeyimizin yaptığı gibi şehrimizin dolayısıyla ülkemizin geleceğine yatırım yapan işadamlarımızın sayısı günden güne artıyor.

Huğlu ve Üzümlü mahallerimiz ile Beyşehir Organize Sanayi Bölgemiz 'de ülkemiz av tüfeği üretiminin %70'ini gerçekleştiren firmalarımız yerli ve milli savunma sanayimize katkı vermeye devam ediyor. Savunma sanayi için her türlü alt yapıya ve tecrübeye sahip olan bölgemiz firmalarından beş tanesi, Konya merkezde hizmete başlayan ASELSAN Konya Silah Sistemleri Anonim Şirketi'nin ortakları arasında yerini aldı. Şehrimizin sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurulduğunda gerekli mevcut imkânların geliştirilmesi ve firmalarımızın desteklenmesiyle birlikte çok yakın gelecekte Beyşehir'imizin savunma sanayiinde önemli bir üs haline geleceği kanaatindeyim. Yerli ve milli savunma sanayimizin gelişmesi dolayısıyla firmalarımızın ihtiyaçları ve taleplerinin karşılanması noktasında çalışmalarımıza aralıksız devam ediyoruz.

Bölgemiz mermer sektöründe de ülkemiz ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Beyşehir'de 2000'li yıllardan sonra gelişmeye başlayan mermer sektörü bölgemiz rezervinin ve kalitesinin yüksek olması aynı zamanda dünya pazarında yoğun ilgi görmesi nedeniyle yatırım yapan iş adamlarının sayısını hızla artırdı. Antalya Mermer öncülüğünde başlayıp Selçuklu Mermer, Takavcı Mermer, Kasapoğlu Mermer, Tatlıcılar Mermer ve devamında birçok yeni firmayla her geçen yıl büyüyen bölgemiz mermer sektörü bugün ülkemiz maden ihracatında önemli bir noktaya gelmiştir.

Gelecek nesillere modern, sağlıklı, yeşil, daha yaşanabilir bir Beyşehir bırakmak için biz kollarımızı yıllar önceden sıvadık ve ilk gün ki heyecanımızla çalışmaya devam ediyoruz. Ömrümü adadığım Beyşehir'in dertlerine nasıl derman oluruz düşüncesiyle şehrimizin geleceğini planlıyor, halkımızın yaşam kalitesini yükseltmek, sağlıklı, güvenli ve bilinçli bir şehir oluşturmak, şehrimizi ve bölgemizi geleceğe en iyi şekilde taşıyabilmek için var gücümüzle hizmet üretiyoruz. Geçmişten ders çıkararak şehrimizin geleceğini şekillendirecek nesillere de örnek olmaya çalışıyoruz. Gelecek nesillere olan inancım tamdır. Eminim Beyşehir'in yarınları onlar sayesinde çok daha güzel olacak.

Bu vesileyle, Beyşehir'e hizmet etmiş projeleri 26. Dönem Ak Parti Konya Milletvekili Sayın Mehmet Babaoğluna, 22. Dönem Ak Parti Konya Milletvekili Sayın Mustafa Ünal'dı'ya şehrimizin özellikle eğitim hayatına büyük katkıları olan 19. ve 20. Dönem Doğru Yol Partisi Konya Milletvekili Sayın Ali Günaydın'a, dünden bugüne şehrimize hizmet etmiş Belediye Başkanlarımıza, Bürokratlarımıza, Siyasi Parti Başkanlarımıza, Sivil Toplum Kuruluşu Başkanlarımıza, Akademisyenlerimi-

ze, şehrimiz ekonomisinin büyümesine ve istihdamına katkı sağlayan işadamlarımıza, ilçemizin sağlık yatırımlarında çok emeği olan Dr. Ali Şafak nezdinde tüm sağlık çalışanlarımıza teşekkür ediyor, sağlık, afiyet ve başarılar diliyorum.

12. 13. ve 14. Dönem Cumhuriyet Halk Partisi Konya Milletvekili İhsan Kabadayı, 10 ve 11 Dönem Demokrat Parti Konya Milletvekili Reyhan Gökmenoğlu, Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Konya Üyesi Osman Nuri Canbolat gibi Beyşehir insanın gönlünde yer etmiş, unutulmaz hizmetler yapmış, ahirete intikal etmiş geçmişlerimizi de hayırla yâd ediyor, Allah'tan rahmet diliyorum.

Bütün bu düşüncelerimizi ve tespitlerimizi de içeren ve Beyşehir ile ilgili pek çok farklı hususa dahi değinerek ilçemizin eğitim, kültür ve turizm gibi alanlarına katkı sağlayan bu kıymetli eser için yola çıkmazı sağlayan, tüm organizasyonu üstlenerek gece, gündüz demeden çalışan Beyşehir'imizin değerli evladı Sayın Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL başta olmak üzere çalışmada emeği geçen değerli akademisyenlerimizi kutluyor, Beyşehir halkı adına böyle kalıcı ve emek mahsulü bu güzel eser de katkıları bulunan hocalarımıza en derin şükranlarımı sunuyorum.

Adil BAYINDIR
Beyşehir Belediye Başkanı

ÖN SÖZ

2019 yılı Belediye Başkanlığı seçimlerinden sonra bağımsız olarak Beyşehir Belediye Başkanı seçilen Sayın Adil BAYINDIR, bir Tarih, Kültür, Doğa ve Turizm şehri olan Beyşehir’le ilgili başkanlığı döneminde yapmayı planladığı çalışmalar arasında şehrin bütün yönlerini ele alan nitelikli bir eser yayımlamayı tasavvur ettiklerini bir ziyaretimiz vesilesiyle ifade etmişti. Nitekim söz konusu çalışmanın detayları hakkında ilerleyen zamanlarda yaptığımız görüşmelerde, çalışmanın bu fakirin editörlüğünde gerçekleştirilmesi ricasında bulundu. Uzun soluklu istişareler neticesinde, eski çağlardan günümüze kadar çok önemli bir yerleşim merkezi olan Beyşehir ve çevresini pek çok yönüyle ele alacak olan bu çalışmada; özellikle şehrin tarihi, kültürü, turizmi ve tabiat varlıkları hakkında ilmî araştırmalara yer verilmesi düşüncesi ortaya konuldu.

Bizlere ifade edilen bu beklentiler doğrultusunda hemen harekete geçerek öncelikle çalışmaya katkı sunması muhtemel olan araştırmacıların tespitini gerçekleştirdik. Bu aşamada yaptıkları çalışmalarını ve uzmanlık alanlarını nedeniyle kendilerini bildiğimiz Beyşehirli, Beyşehir’de çalışmış veya Beyşehir’le ilgili çalışmış olan 40 meslektaşımızla yaptığımız görüşmelerde projeden bahsederek bu çalışmaya katkı sunmalarını istendi. Katkı talebimize neredeyse tamamı olumlu yanıt vermiş olmasına rağmen ülkemizde ve dünyada meydana gelen salgın şartları başta olmak üzere bu süreçte arşiv veya arazi çalışmalarında yaşanan çeşitli sorunlar nedeniyle 1 yıllık bir hazırlık döneminin sonunda ancak 30 çalışma nihayete erdirilebildi. Bu süre içinde bize ulaştırılan çalışmalar, eserin konu bütünlüğüne uygun olarak bir ahenk içerisinde sunulması amacıyla tarafımızdan tasnif edilmiş, kontrolden geçirilmiş ve metne dokunulmadan, metin içi dipnot ve kaynakça sistemine uygun hale getirilmiştir. Çalışmalar farklı disiplinlerde alanında uzman ve yetkin araştırmacıları tarafından hazırlandığı için editörlük çalışmamız, metnin şekil ve dil açısından incelenmesi ve bir ahenk içerisinde baştan sona bir bütünü oluşturma noktasında gerçekleşmiştir. Bu nedenle hemen her çalışma, üçer defa baştan sona okunmuş ve tespit edilen hususlar yazarlarına iletilerek, önerilen düzenlemeler ancak yazarların onayı halinde hayata geçirilmiştir. Nihayetinde eserde yer alan çalışmalar söz konusu yazarın eliyle ve diliyle ortaya çıkmışlardır.

15 aylık bir sürecin sonunda ortaya çıkan bu eserde, tarih boyunca ulaşım ve yol ağından, günümüz destinasyonlarına, prehistorik dönemlerdeki tarihinden günümüz idari yapısına, ekonomisinden turizmine, tarımsal yapısından hayvancılığına, kültürel ortamından sosyo-ekonomik yapısına, bitkilerinden hayvanlarına, âlimlerinden şehitlerine, tarihi camilerinden evlerine, dini yapısından diline, velhasıl Beyşehirinin içtiğine yediğine kadar pek çok açıdan Beyşehir'i inceleyen son derece kıymetli çalışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle elinizdeki eser, yıllarını akademik çalışmalarına vermiş hemşerimizin veya fahri Beyşehirililerin katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Bu vesile ile eserde çalışmalarını bulunan kıymetli meslektaşlarım olmak üzere arzu ettiği halde katılmayan ama her fırsatta bizleri teşvik eden, yüreklendiren hocalarımıza müteşekkir olduğumuzu ifade etmeliyim. Bununla birlikte bu çalışmanın ortaya çıkmasını ve yayımlanmasını sağlayan baba dostum, kıymetli büyüğüm Beyşehir Belediye Başkanı İnşaat Mühendisi Sayın Adil Bayındır'a özellikle teşekkür ediyorum. Bu vesile ile Babam Rahmetli Ali Rıza MUŞMAL'ı rahmetle anarak çalışmanın ilim âlemine ve hemşerilerimize hayırlı olmasını temenni ederim.

Editör

Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	5
ÖN SÖZ	9
İÇİNDEKİLER	11
BEYŞEHİR'DE TARİH BOYUNCA ULAŞIM VE YOL AĞLARI	13
<i>Hasan BAHAR</i>	13
PREHİSTORİK DÖNEMDE BEYŞEHİR VE ÇEVRESİ	45
<i>Ramazan GÜNDÜZ</i>	45
BEYŞEHİR GÖLÜ ADALARI ÜZERİNE	69
<i>Mustafa ARSLAN</i>	69
KEYKUBAD'IN SARAY ŞEHİRİ: KUBADABAD	95
<i>Muharrem ÇEKEN- Alptekin YAVAŞ</i>	95
EŞREFOĞLU BEYLİĞİ TARİHÇESİ VE KÜLTÜREL ORTAM	117
<i>Ahmet ÇAYCI</i>	117
BEYŞEHİR YÖRESİNDE EŞREFOĞLU GELENEĞİNİ SÜRDÜREN AHŞAP CAMİLER	141
<i>Yaşar ERDEMİR</i>	141
BEYŞEHİR'İN BAZI KÖYLERİNDEKİ/MAHALLELERİNDEKİ AHŞAP SÜSLEMELİ TARİHİ CAMİLER VE KORUNMA DURUMLARI	177
<i>Dr. Zehra USLU BÜLBÜL</i>	177
BEYŞEHİR EVLERİNDEN ÖRNEKLER	199
<i>Osman KUNDURACI-Ahmet YAVUZYLMAZ</i>	199
BEYŞEHİR YÖRESİNDEKİ EVLERDE KERPIÇ MALZEMENİN KULLANIMI ÖZELLİKLERİ ve SORUNLARI	233
<i>Nazım KOÇU- Latif KOÇU</i>	233
BEYŞEHİR VE ÇEVRESİNDE HASIRCILIK	253
<i>Gazanfer İLTAR</i>	253
DİN, MEDENİYET VE ŞEHİR: BEYŞEHİR ÖRNEĞİ	265
<i>Fatih Mehmet BERK</i>	265
BEYŞEHİR KUVÂ-YI MİLLİYESİ VE ŞEHİTLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	285
<i>Necmi UYANIK</i>	285
BEYŞEHİR'DE EĞİTİM	339
<i>Caner ARABACI</i>	339
BEYŞEHİR BİLGİNLERİ	389
<i>Caner ARABACI</i>	389
BEYŞEHİR'DE KURUM VE KURULUŞLAR (1923-1960)	415
<i>Mehmet KARAYAMAN</i>	415
BEYŞEHİR'DE İDARİ YAPI: BELEDİYE TEŞKİLATI VE KAYMAKAMLIK MÜESSESESİ (1960-2021)	449
<i>Sefa USTA- Şerife SOYLU</i>	449
1980'LERDEN GÜNÜMÜZE BEYŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIK SEÇİMLERİNDE SİYASAL İLETİŞİM KAMPANYALARI	485

<i>Bırol GÜLNAR</i>	485
SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELERLE BEYŞEHİR	515
<i>Aziz ÖZTÜRK</i>	515
BEYŞEHİR'DE TURİZM	537
<i>Erkan AKGÖZ</i>	537
DESTİNASYON OLARAK BEYŞEHİR VE BEYŞEHİR TURİZMİ İÇİN MODEL ÖNERİSİ	559
<i>Yaşar Onur TATLICIOĞLU</i>	559
BEYŞEHİR GÖLÜ YAKIN ÇEVRESİNDE YABANCI TURİST ÇEKİCİLİĞİ AÇISINDAN ARKEOTURİZMİN ÖNEMİ VE ALAN YÖNETİMİ PLANLAMASI	585
<i>Hasan Ali ERDOĞAN</i>	585
GELENEKTEN GELECEĞE BEYŞEHİR VE YÖRESİ MUTFAK KÜLTÜRÜ	611
<i>Karabey PALAVAR</i>	611
BEYŞEHİR İLÇESİ'NİN TARIMSAL YAPISI	633
<i>Mehmet ZENGİN</i>	633
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BEYŞEHİR HAYVANCILIĞININ DURUMU	645
<i>Cavit ARSLAN</i>	645
BEYŞEHİR GÖLÜ BİYOLOJİSİ	669
<i>Cengiz AKKÖZ</i>	669
BEYŞEHİR (KONYA) VE ÇEVRESİNİN BİTKİLERİ	681
<i>Yavuz BAĞCI</i>	681
BEYŞEHİR VE ÇEVRESİNİN HAYVANLARI (OMURGALILAR)	693
<i>Atilla ARSLAN- Emine ARSLAN- Zafer ALPASLAN</i>	693
BEYŞEHİR VE YÖRESİ AĞIZLARI	723
<i>Bekir DİREKÇİ</i>	723
BEYŞEHİR YÖRESİNDE TÜRK HALK KÜLTÜRÜ	739
<i>Orhan BALDANE</i>	739
BEYŞEHİR VE YÖRESİ TÜRKÜ SÖYLEME GELENEĞİ	767
<i>Oktay NAR</i>	767

BEYŞEHİR'DE TARİH BOYUNCA ULAŞIM VE YOL AĞLARI

Hasan BAHAR*

Yol ve Ulaşım

Bütün canlılar, yaşam enerjileri olan besinlere ulaşabilmek için sürekli bir hareketlilik içindedirler. Hareket alanları yolları, yollar ise zaman içinde sistemli hale gelen ulaşım ağlarını oluştururlar. Gezegenimizde insanın var olduğu günden itibaren yaşam biçimine göre yaşam alanlarını birbirine bağlayan yol ağları da oluşmaya başlamıştır.

Bir insanın günlük yürüme mesafesi ve konaklamasına bağlı gelişen yol sistemlerinde motorlu araçların keşfine kadar fazla bir değişikliğe uğramadığı görülür. Bu nedenle motorlu taşıma araçlarının ortaya çıkmasına kadar tarih boyunca yol güzergâhlarında ve konaklama yerlerinde büyük değişiklikler görülmez.

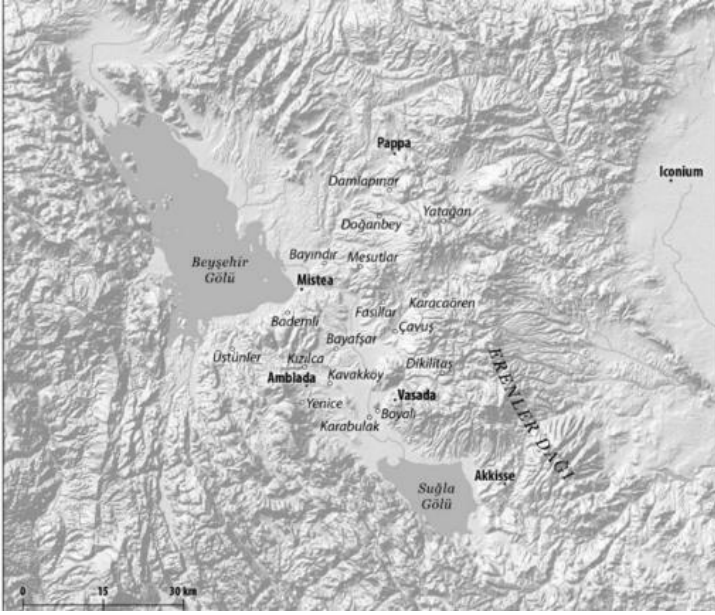
Bir yolun yeri, zamanı ve kullanım amaçları, onun özelliklerini oluşturur. Yollar yapısal özelliklerine göre kara, deniz, demir ve hava yolları olarak başlıca kollara ayrılırken, kullanım amaçlarına göre de Kral Yolu, İpek Yolu, Baharat Yolu, Kürk Yolu, Amber Yolu, Çay Yolu, Tuz Yolu, Hac Yolu vb. gibi adlarla anılmışlardır.

Beyşehir çevresinde yer alan yollar, bu sözü edilen tarihi ulaşım sistemlerinin bir parçası olduğu gibi, yerel ölçüde de kendi içinde yol ağını oluşturmuştur. Burada bölgenin Tarihöncesinden (Prehistorik) günümüze geniş bir zaman çerçevesinde bölgenin yol ağına bir göz atalım. Kuşkusuz yolların oluşmasında doğal çevre en önemli unsurlardan biridir, öncelikle bölgenin doğal yapısına kısaca bir göz atmanın yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Bölgenin Doğal Yapısı

Konya ilinin Akdeniz bölgesinde yer alan Beyşehir, kuzeyindeki il merkezi Konya'ya 100 km, güneyindeki Akdeniz coğrafyasına 200 km uzaklıktadır. Göller Bölgesi'nin güney doğu kesiminde yer alan göller ve çevresindeki ovalardan oluşan bu alan coğrafyacılar tarafından **"Yalvaç-Beyşehir-Suğla Oluğu"** olarak adlandırılmaktadır (Atalay, 2008; Görsel 1). Sözü edilen bu kesim Antik kaynaklarda Pisidia bölgesinin doğu kesiminde gösterilmektedir (Strabon, XII. 7.2).

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı.

Görsel 1: Doğu Göller Bölgesi ve Doğu Pisidyâ'nın doğal yapısı (Breytenbach ve Zimmermann, 2017).

Güneyi ve kuzeyi yüksek dağlarla çevrili olan kuzeybatıdan güneydoğuya doğru dar bir ova şeklinde uzanan Beyşehir topraklarının bu yapısı, yol ağının ana güzergâhını oluşturur. Bu ovalık alan bölgenin yıl boyu doğu, batı ve kuzey ulaşımına olanak sağlarken yer yer güneyde deniz seviyesinden 3.000 mye ulaşan yüksek dağ sıraları, ilkbahardan sonbahara dokuz on aylık bir dönemde ulaşım imkânı tanır.

Kuzey Yolları; Yalvaç-Beyşehir-Suğla Oluğu'nun kuzeyinde yer alan dağ silsilesi güneye oranla yükseltisi daha düşüktür. Bu nedenle bölgenin yıl boyu yüzü kuzeye ve doğuya dönüktür. Dolayısıyla bölge yıl boyu kuzeybatıda Isparta üzerinden Batı Anadolu, kuzeydoğuda Konya üzerinden İç Anadolu ile bağlantı sağlayabilmektedir. Sultan Dağları, Erenler Dağı ve Aladağ arasında Yunuslar- Kızılören-Bağırskidere koridoru bölgenin dış dünyaya açılan en önemli bağlantısını oluşturur. Burada kuzey güney doğrultusunda yaklaşık 100 km uzanan Sultan Dağları (Phryga Pareoreus) Afyon'dan güneyde Derbent'e kadar uzanır.

Doğu-Batı Eksenini: Ana Yol Omurgası

Kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanan göller boyu uzanan bu ovalık eksen bölgenin tarih boyunca önem arz eden uluslararası yol bağlantılarını sağlamıştır. Bu eksen batıda Ege dünyası ile doğuda Levant (Doğu Akdeniz) uygarlıkları arasında başlıca kara ulaşım ağını oluşturur (Mellaart, 1958; French, 1965; Bahar, 1991; 1996).

Bu hattın kuzeyinde bulunan, güneydeki dağ silsilesinden daha alçakta olan Sultan Dağları ve takip eden Karakuş Dağları arasındaki nispeten güneydekilere göre fazla engebeli olmayan vadi yatakları Orta Anadolu ovalarına çıkışı sağlar.

Güney Yolları

Beyşehir Gölü'nün batısından bir duvar şeklinde yükselen Anamas Dağı, yazları güneyin Yörükleri ile kuzeyin yaylacılarını bir araya getiren bir platform gibidir. Bu alanın güneyinde 3.000 m yüksekliğe yaklaşan Dedegöl Dağları bölgeyi güneye kapatmış gibidir. Ancak bu geçitler kar yağışlarına bağlı olarak yılın belli zamanlarında geçit verir. Bu geçitler başta Beyşehir olmak üzere Konya çevresinin güneye Akdeniz'e bağlantısını oluşturur. Yazları bu dağlık alana gelen güneyin yaylacıları için kuzeye çıkış kapılarını oluştururlar. Dağ sıralarını kuzey-güney olarak kesen bu vadiler, "geçit" ya da "bel" olarak adlandırılırlar.

Bu geçitlerden bazıları:

Sanlı Geçidi: Burası batıdaki Kartoz Dağları'nın doğudaki uzantısıdır. Burada Anamas Dağı'nın doğu etekleri ile güneyi arasında bağlantı sağlayan Sanlı Geçidi yer alır.

İncebel ve Kuyruktutan Beli: Sanlı Geçidi'nden doğuya doğru gidildiğinde İncebel (1.771 m) ve Kuyruktutan belleri bulunur. Bu bellerin güney doğusunda ise Emerettin Beli yer alır.

Emerettin Beli: Dumanlı, Yeşildağ güzergâhına geçit veren Emerettin Beli (1797 m) yer alır. Burada bulunan Dumanlıdağı Kabarığı 2.405 m yüksekliktedir.

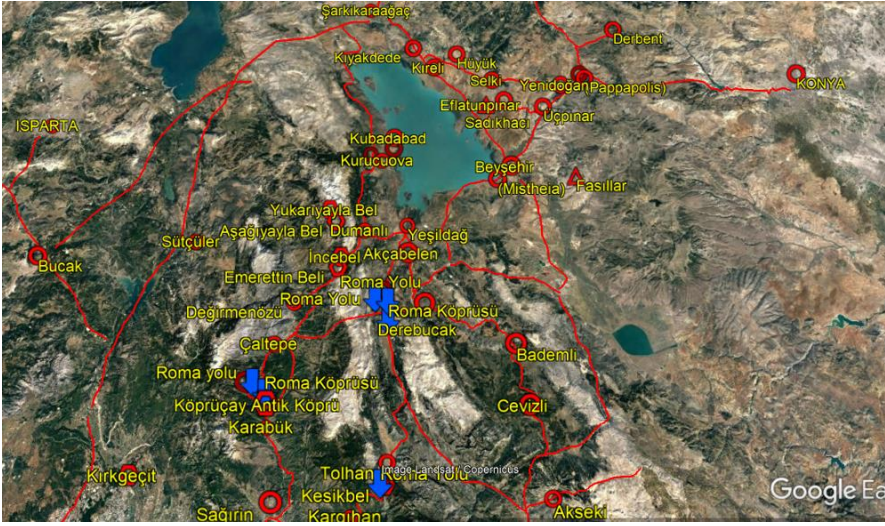
Döşeme Beli: Dedegöl Dağları'nın doğusunda Derebucak'ın güneyinde Şeytan Dağları uzanır. Burada Akdağ ile Çürük Dağ güneye doğru birbirine yaklaşır, burada Zerk ve Bolasan tarafını, Gembos Ovası, Derebucak, Beyşehir'i bağlayan, Göynemlilerin Öteyüz adını verdikleri Döşeme Beli (1.600 m) yer alır. Burada Antalya Köprüçay'dan Zerk'e gelen ve buradan Gembos Ovası'na ve oradan da Beyşehir çevresine uzanan antik döşeme yolu uzanır (Saraçoğlu, 1989; Bahar, 2006a). Bu yol, Gembos Ovası'nın kuzey başlangıcında yer alan Çukurkent antik yerleşmesi ile güneyde Side, Etanna, Aspendos ve Selge gibi yolların başlangıcındadır. Gembos'a girişi sağlayabilmek için bir duvar gibi duran kayalık kesilerek geçit sağlanmıştır. Halkımız bu girişe Hz. Ali'nin adından esinlenerek "Ali Kesigi" adını vermişlerdir. Bölgenin Akdeniz'e açılan bir kapısı olduğu için bu geçidi "Akdeniz'in Kapısı" olarak adlandırmak istiyoruz.

Gembos (Gembos) Geçidi: Gembos Ovası'ndan Eynif Ovası'na oradan güneye Kesikbel'den Side'ye uzanan alan bölgenin güneye geçişi sağlayan en uygun geçişini oluşturur. Bu nedenle Eski Çağ'dan Orta Çağ'a birçok yol kalıntıları vardır. Beyşehir Huğlu, Bademli, Cevizli yolu Seydişehir-Manavgat yolu ile bağlanır. Orta Anadolu'nun karasal iklimi ile Akdeniz'in ılıman iklim bölgesi arasında kalan bölge yıllık iklim değişikliğine bağlı olarak iki bölge arasında tarih boyunca yaylacılık denilen göç hareketlerine sahne olmuştur (Saraçoğlu, 1989; Bahar, 2020a). Ebü'l Fida XIV. yüzyılda Antalya'nın kuzeyinde Toğurlu adını verdiği Toroslarda 200.000 Yörük çadırından söz etmektedir (2017: 302).

Hüseyin Saraçoğlu bölgedeki mevsimsel insan hareketi için şu değerlendirmeyi yapar: "*Sahilin Yörükleri İlbahardan itibaren sürüleriyle karların erimelerini yaz ortası-*

na kadar Toros zirvelerine kadar takip eder, sürüleri her zaman kar sularının suladığı taze otlarla beslenir... Hayat, karla Yörüğün saat sarkacı gibi birbirini kovalamacası şeklindedir” demektedir (Saraçoğlu, 1989).

Batıda Aksu, ortada Köprüçay ve doğuda Manavgat Suyu vadilerini takip ederek sürüleriyle ilkbaharda yaylalara çıkan sonbaharda sahile inen bu insanlar bin yıl önce Orta Asya’dan taşıdıkları çoban kültürünü yakın zamana kadar yaşatmışlardır. Bu iç göçlerin yanı sıra bölge, doğu ile batıda yer alan uygarlıklar ile kuzeydeki merkezi Anadolu uygarlıklarının geçiş alanında yer almıştır (Görsel 2; Mellaart, 1975; Bahar ve Koçak, 2004; Özkan ve Erdalkıran, 2014; Bahar, 2018).

Görsel 2: Bölgedeki Tarihöncesi ve Antik Yerleşmeler

Tarihöncesindeki Bölge Ulaşımı

Paleolitik (Yontma Taş) Çağ’ında Antalya’nın Karain, Öküzini ve Beldibi gibi mağara yerleşmelerindeki insanların bu bölge üzerinden Orta Anadolu’dan obsidyen alışverişinde oldukları anlaşılmaktadır. Antalya Karain, Öküzini ve Beldibi mağaralarında yapılan arkeolojik kazılarda bulunan obsidyen aletlerin Orta Anadolu’daki Hasan Dağ, Göllüdağ, Acıgöl ve Nenezi obsidyen kaynaklarıyla benzerlikleri ortaya çıkarılmıştır (Mellaart, 1975; Esin, 1981).

Neolitik Dönem (MÖ 8000-5600)

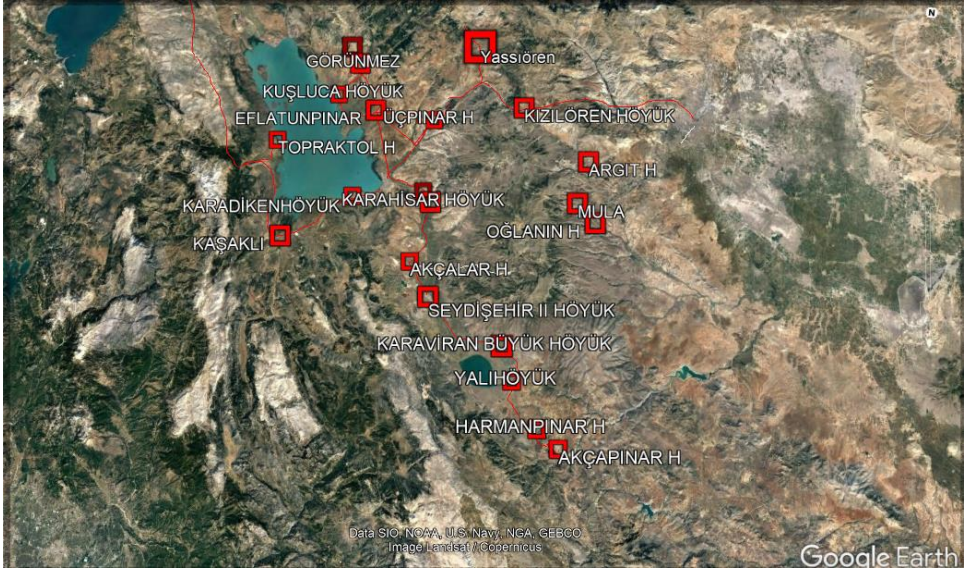
Erbaba, Kaşaklı (Yeşildağ), Yılan Höyük; Höyük ilçesinin Çukurkent; Seydişehir ilçesinin Suberde (Görüklüktepe) ve Kanal Höyük gibi Neolitik Çağ (Yenitaş) yerleşmeleri, bölgedeki 9-10 bin yıllık tarihöncesi uygarlıklarının varlıklarına tanıklık ederler (Solecki, 1965; Bordaz, 1968; 1969; Bordaz ve Bordaz, 1976; Esin, 1981; Todd, 1980; Özkan ve Erdalkıran, 2014; Gündüz, 2019).

Çukurkent, Erbaba, Suberde, Girvat (Kayadibi) ve Çatalhöyük; Erbaba, Kızıllören, Çatalhöyük ve Boncuklu; bir diğer kuzey kolu Yunuslar’dan kuzeye doğru Derbent Yassı Ören’den Ilgın Ovası’na uzanmaktaydı. Erbaba, Suberde, Gökhö-

yük, Kanal Höyük, Karaviran Küçük Höyük, Kayadibi ve Çatalhöyük'tür, ya da Balıklava'da Mellaart'ın tespitlerine göre Neolitik çanak çömlek bulunmuştur, buradan bir yol Mavi Boğaz'da Çarşamba Suyu'nu takip ederek Çatalhöyük ve Boncuklu Höyük'e kadar uzanmaktadır (Bahar ve Koçak, 2004; Bahar ve Küçük-bezci, 2012; Bahar, 2020b; Görsel 2). Bölgedeki Neolitik Çağ yol ağını onu izleyen Kalkolitik ve Tunç çağlardaki yol ağı biraz daha belirginleştirmektedir.

Kalkolitik Çağ'da (MÖ 5600-3000) Bölge Ulaşımı

Bölgede yaptığımız yüzey araştırmalarında Kalkolitik Çağ çanak çömlekleri tespit ettiğimiz Görünmez, Kuşluca, Üçpınar, Eflatunpınar, Yassıören, Kızılören, Karahisar, Kaşaklı, Karadiken, Akçalar, Oğlanın H. (Botsa), Mula (Gökyurt), Karaviran Büyük Höyük, Yalılıhöyük, Argıt H. (Çaldağı-Bulumya), Harmanpınar (Bozkır), Akçapınar (Bozkır) yerleşmeleri (Görsel 3) .

Görsel 3: Bölgedeki Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı Yerleşmeleri

Beyşehir çevresi Kalkolitik Çağ'da Neolitik Çağ'da görüldüğü gibi doğuda Konya Ovası, Batı Çatalhöyük, Karaman Can Hasan, Göksu Vadisi ve batıda Kuruçay ve Hacılar yerleşmeleriyle ilişkili görülmektedir (Mellaart, 1954; 1962, 1963; Todd, 1980; Bahar ve Koçak, 2004; Bahar, 2000; 2006a; 2018; Özkan ve Erdalkıran, 2014). Ayrıca Kalkolitik ve Tunç çağlarında Beyşehir çevresinin Konya Ovası ve Göksu Havzası ile ulaşım ağı görülmektedir (French, 1965; Bikoulis, 2012).

İlk Tunç Çağı (MÖ 3000-2000)

Mezopotamya yazılı kaynakları ve Anadolu arkeolojik araştırmalarından MÖ III. bin yılda Anadolu'da yerel krallıkların oluşmaya başladığı görülür. Beyşehir Gölü kuzey kıyısındaki Kuşlucahöyük, Eflatunpınar Höyük, Gölkaşı Höyük, Ebul-

vefa Höyük, Höyük ilçe merkezinde Höyük, Görünmez Höyük, Çavuş Aşağı Höyük, batısında bulunan Yeşildağ, güneyindeki Tol Höyük'te yapılan yüzey araştırmaları göl çevresinde yoğun bir yerleşmenin olduğunu göstermektedir (Bahar, 2000; 2018; Görsel 3).

MÖ II. Bin Yılda Ulaşım

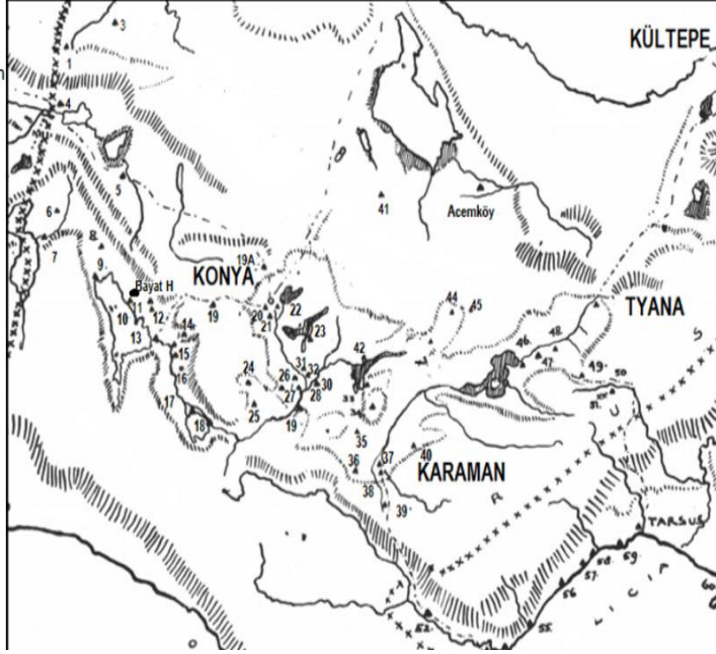
MÖ II. bin yılın ilk çeyreğinde (yak. MÖ 1700-1715) Anadolu'ya maden ticareti için gelen Asurlu tüccarların Karum (rıhtım, liman) adı verilen pazar merkezleri ve merkezler arasında istasyon anlamına gelen Wabartum'lar kurduğu bilinmektedir. Anadolu'da en büyük karum, Kaniş (Kültepe) idi. Konya çevresinde Konya-Karahöyük'te yapılan arkeolojik kazılar burasının önemli bir pazar merkezi olduğunu göstermektedir. Kalkolitik Çağ'dan itibaren Eski Hitit Krallığı'na kadar yerleşilen bu merkezin MÖ III. bin yıl sonlarındaki Mezopotamya kaynaklarında adından söz edilen Puruşanda olup olmadığı tartışılan bir konudur. Bu yer adından krallık ya da bir kent olarak daha sonra Koloni Çağı, Erken Anadolu Beylikleri ve Eski Hitit Krallığı zamanında söz edilmektedir. Eğer bu krallığın merkezi Konya-Karahöyük ise (Alp, 1972) Beyşehir çevresi bu krallığın batı sınırları içinde olmalıdır. Bölgede Beyşehir Bayat, Seydişehir Orta Karaviran ve Bozkır Sazlı Höyük'te bu döneme ait çanak çömlek bulguları tespit edilmiştir. Bahsi geçen bulgular, bu dönemde de Çarşamba, Suğla, Beyşehir güzergâhının kullanıldığını göstermektedir (Mellaart, 1958; Bahar, 2006a; 2006b). Ayrıca bu dönemle ilgili çalışmalarda doğu-batı ulaşımında Beyşehir Gölü kuzeyinden doğuda Göksu, kuzeyde Konya Ovası ve batıda Afyon Bolvadin Üç Höyük'ün yer aldığı bir ulaşım ağından söz edilmektedir (Barjamovic, 2011).

Hititler Dönemi (MÖ 1700-1200)

Hitit İmparatorluğu döneminde Konya Ovası'nın güneyi ile Toros Dağları'nın kuzey eteğinde bulunan Hatip'te kralı bir merkez oluşturan Hititlerin Beyşehir çevresi Akdeniz'e ulaştıkları başlıca yol ağı üzerindeydi (Mellaart, 1958; Bahar, 2000; Bahar vd. 2007).

Bölgeye, I. Hattuşiliş'ten itibaren Akdeniz ticaretinde yer almak isteyen Hititler için oldukça önem veriliyordu. Ege'de Girit-Miken, Akdeniz'de Alaşya (Kıbrıs) ve Doğu Akdeniz kıyısındaki Ugarit bu ticaretin bel kemiğini oluşturuyordu. Döneme ait Fasıllar ve Eflatunpınar anıtları bölgeye verilen önemi ortaya koyduğu gibi Höyük Sadıkhacı Bayat Höyük (Bahar, 2000; Bahar ve Koçak, 2004), Karahisar, Eflatunpınar, Beyşehir H., Kesilmiş H., Hozat H. (Şarkıkaraağaç Ovası'nda), Kızılören H., Orta Karaviran H. (Mellaart, 1958) bu dönemin ulaşım ağı hakkında bilgi vermektedir (Görsel 4).

- MÖ. II.Bin Beyşehir Bölgesi(Mellaart'tan sonra)
- 1.Akviran H.
 - 2.Tez H.
 - 3.Hisar H.
 - 4.Bovadin H.
 - 5.Akşehir H.
 - 6.Ören H.
 - 7.Gelendost H.
 - 8.Karaçayır H.
 - 9.Hozat H.
 - 10.Kesilmiş H.
 - 11.Eflatunpınar H.
 12. Beyşehir H.C
 - 13.Beyşehir H.
 - 14.Fasillar
 - 15.Karahisar H.
 - 16.Evreği H.
 - 17.Büyük Tepe
 18. Ortakaraviran H.
 19. Kızılviran
 - 19 A Sızma
 20. Kara H.(Konya)

Görsel 4: MÖ II. Bin Yılda Bölgenin Durumu (Mellaart 1958'den sonra)

1994 yılında tespit ettiğimiz Konya Hatip Kurunta Anıtı ve 1997 yılında Eflatunpınar'ın 2 km kuzeyinde tespit ettiğimiz Sadıkhacı Bayat Höyük yüzey bulguları Hititlerin bölgedeki siyasi, sosyal ve kültürel varlığıyla ilgili önemli bilgiler vermiştir (Bahar, 2000; Bahar ve Koçak, 2004). Ayrıca bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar bu bağlantıların varlığını güçlendirmektedir (Lloyd ve Mellaart, 1965).

Demirçağ'da Bölge (MÖ 1200-600)

MÖ 1200 yıllarında Ege Göçleri'nin yıkıcı tahribatı ve Hitit tarihi boyunca ezeleli düşmanlarından biri olan Kaşka saldırıları gibi nedenlerle Hitit İmparatorluğu sona ermiştir. İmparatorluk coğrafyasında, özellikle Orta Anadolu ve güneyindeki yaklaşık 400 yıllık bir suskunluk döneminden sonra Geç Hitit adı verilen birtakım beylikler ortaya çıktı. Bu beyliklerden biri Konya Karaman arasında yer alan Kızıldağ ve Karadağ'daki Hartapuş Krallığı ve Niğde Kemerhisar'daki Tuvana krallığıydı.

Görsel 5: Demir Çağında Konya Çevresi Ulaşım Ağı

Kızıldağ'daki Hartapuş Krallığı'nın Beyşehir çevresine etkilerini bilemiyoruz. Krallığın hangi tarihlerde kurulup yıkıldığı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Beyşehir ilçesinin kuzey komşusu Höyük ilçesine bağlı Çavuş Kale ve doğu komşusu Seydişehir ilçe merkezinin 1 km kuzeyinde yer alan Seydişehir II Höyüğü buluntuları, bölgedeki en önemli Demir Çağı yerleşimleri arasındadır.

Çavuşkale'den bir müsadere sonucu elde edilen Frig tunç eserleri, Konya Arkeoloji Müzesi'ndedir (Özkan, 1990; Bahar, 1999). Çavuşkale ve Seydişehir II Höyüğü'nde tarafımızdan tespit edilen çanak çömlek bulgular, Beyşehir çevresinin Friglerin Akdeniz'e çıkış yaptığı belli başlı geçitler olduğunu göstermektedir (Görsel 6). Bölgeden aldığımız toprak ve çanak çömlek örnekleri üzerinde yapılan analizler bölgenin Gordion'la daha yoğun ticari ilişkileri olduğunu yansıtmaktadır (Kealhofer vd. 2015).

Bölgedeki Demir Çağı'nın siyasal güçlerinin bölgedeki mücadelelerinin temelinde Doğu Akdeniz ticaret ağına ortak olabilmek kavgası yatar (Bahar, 1991; 1999). Frig Asur kavgalarının bir benzeri daha sonra Lidya, Babil ve Lidya, Med ve Pers mücadelelerinde de görülecektir. Bu mücadeleler daha sonra bölgede görülen Medler ve onların yerine gelen Persler ile Lidyalılar arasında da görülecektir. Lidya kralı Krezus ve Pers kralı Büyük Kyrus'un Beyşehir çevresinden Akdeniz'e uzanan

Gembos, Eynif ve Side yol güzergâhını kullandıklarına dair görüşler mevcuttur (Levick, 1967).

Klasik Çağ'da Bölge (MÖ 546-334)

Bilindiği gibi Persler, MÖ 546 yılında Sardes'i alarak Lidya egemenliğine son verip Büyük İskender'in Anadolu'ya ayak bastığı MÖ 334 tarihine kadar yaklaşık 214 yıl bölgeye egemen olmuşlardır. Ancak aralarında Beyşehir çevresi de olmak üzere güneydeki dağlık kesimde tam bir egemenlik sağlayamamışlardır. Bölgede egemenlik sağlanabilmesi için komşu satraplıklar zaman zaman seferler düzenlenmektedir (Ksenophon, Anabasis: 22-24, Nepos, 1966; Bahar, 1996).

Bölgede tam bir kontrol sağlanamasa da Doğu Akdeniz'i ele geçiren Perslerin Büyük Kyros, Kserkes ve Genç Kyros'un seferlerinde olduğu gibi büyük askeri seferlerde kullandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Doğu Akdeniz'de Suriye kentlerini ele geçirerek eski Fenike gemilerini kullanarak Akdeniz liman kentlerinin işgalini gerçekleştirmiştir. Bölgede kıyı kentlerine vergilerini ödemek kaydıyla yarı özerklikler tanımışlardır. Likya'da mezar anıtlarında merkezi Pers kültürel etkilerini yansıtmaktadır.

Pers Kral Yolu doğu batı arasında büyük bir kara yoludur. Büyük İskender Pers topraklarına sahip olunca bu kral yolunu denizlere bağlayan Anadolu'daki İskenderun ve Mısır'daki İskenderiye gibi liman kentleriyle bağlantı kuruldu. Kendisinden sonra gelen Antiocheia ve İskenderiye'de saltanat süren ardılları denizel başkentlerini kara yollarında kurdukları kentlerle güçlendirdiler. Anadolu'da Selevkoslardan kalan Laodikea (Konya, Denizli, Samsun Ladik gibi), Seleuceia (Silifke) ve Antiocheia (Antakya, Yalvaç) olduğu gibi.

Hellenistik (MÖ 334-129) ve Roma Dönemi (MÖ 129-MS 330)

Büyük İskender'in Anadolu'ya girişi ve güney Batı Anadolu'daki faaliyetleri sırasında Pisidya ve Isauria kentleri üzerinde pek egemenlik kurduğu söylenemez. Bazı tarihçiler onun doğu güneyden Konya çevresinden değil de kuzeyden Gordion-Ankara hattını kullanarak Çukurova'ya geçmesini bölgede tam egemenlik kuramamasının güçlüğünden kaynaklanmış olabileceği şeklinde görüşler ileri sürmelerine yol açmıştır.

Büyük İskender'in Kilikya satrabı olarak atadığı Balakros'un Pisidya ve Isauria'ya yaptığı egemenlik seferinde öldürülmüştür. Büyük İskender'in ölümünden hemen sonra generallerinden Perdikkas'ın bölgeye yaptığı cezalandırma seferi (Diodoros XVIII) bölgede tam bir egemenliğin oluşturulamamış olduğunu göstermektedir (Özsait, 1985; Bahar, 1991; 1996).

Perdikkas'ın Babil'den başlayan intikam seferi Kilikya üzerinden Laranda (Karaman) ve Isaura (Zengibar) kentlerine gerçekleştirilmiştir. Bu kentlerde kendisine gösterilen güçlü bir karşı koyma ve direnç göstermişlerdi. Bozkır Ulupınar Mahallesi'nde yer alan Zengibar (Isaura) Kalesi'nde Isauria halkının üç gün süren ve sonra toplu intiharla son bulan özgürlük mücadelesi bölge insanının özgürlüğüne

olan bağlılığını göstermektedir. Tam bir netlik olmasa da Perdikkas'ın Isaura kentini muhasarası sonunda Batı'ya seferi Beyşehir üzerinden devam etmiştir (Özsait, 1985, Bahar, 1991; 1996).

Bölge Antigonos (MÖ 320-301), Selevkos (MÖ 281-189) yönetimlerinde bir süre kaldıktan sonra Apamea Barışı ile MÖ 188 yılından MÖ 133 yılına kadar Bergama krallıklarının elinde kalır. II. Attalos'un kendi adına kurduğu Attaleia kenti kısa zamanda Akdeniz'in en ünlü limanını geride bırakır.

Başkent Pergamon ile Attalia arasındaki ulaşım sistemi daha sonra Romalılar için bir alt yapı oluşturduğu söylenebilir. III. Attalos'un tartışmalı bir vasiyetle Roma'ya bıraktığı topraklarda Asia eyaletini kurdular. Asia Prokonsülü Manius Aquilius Anadolu'da ilk Roma yol sistemini başlatır (Ramsay, 1960: 48).

Roma Dönemi Yol Ağı

Batıda İngiltere içlerinden doğuda Fırat'a kadar uzanan Roma dünyasında 120.000 kmlik yol ağı bulunmaktaydı. Bu yollar daha çok askeri amaçlı yapıldı. Günümüzde Roma imparatorluk dünyası sınırları içinde kalıntılarını görmek mümkündür. Modern bir otoyol gibi yol boyunca daha az önemli şehirlerden geçmedi ve coğrafi engelleri büyük ölçüde görmezden geldi. Evini herhangi bir yoldan uzaklara yapmalısın şeklindeki Yunanlıların anlayışı yerine Romalılar yolu para kazanmanın meşru bir yöntemi olarak görüyorlardı. Bilinen dünyayı ele geçirdiklerinde Romalıların yaptığı ilk şey konakları yapmak oldu. Gelen yolcu sadece yatak odasını ve akşam yemeğini değil, aynı zamanda özel işlevler için kiralana-bilen odaları da olan iyi sınıf bir otel konforunu da seçebilir-*stabula* (ahır)sına at arabasını koyabiliyorlardı (Foreman, 2016).

Via-Appia: İlk ve en ünlü büyük Roma yolu *Via Appia* (veya Appia Yolu) idi.

MÖ 312'den inşa edilen ve 196 km'yi (132 Roma mili¹) kapsayan, Roma'yı Capua'ya olabildiğince düz bir çizgide *bağladı* ve Romalılar tarafından Regina viarum veya 'Yolların Kraliçesi' olarak biliniyordu.

Roma Senatosu, MÖ 129 yılında Asia eyaletinin kuruluş öncesinde sorunlu gördüğü Lykaonia ve Pisida topraklarını kendi topraklarına bağlamada isteksizdi. Bu nedenle bu bölgelerdeki toprakları Kappadokya Krallığı'na bıraktı (Levick, 1967). Kısa bir süre sonra Kappadokia kralı V. Ariarathes'in ölümü üzerine görülen yönetim boşluğu nedeniyle topraklarında korsanlık eylemleri artış gösterdi. Bu duruma karşı Roma, bölgede bulunan Pisidia, Lykaonia, Pamphilia, İsauria ve Kilikya topraklarını bir araya getirerek Kilikya eyaletini kurma yoluna gitmiştir. Artık korsanlık eylemleri Roma'nın uzun yıllar bölgede uygulayacağı sosyal, siyasi ve ekonomik eylemlerin başlıca belirleyicisi olacaktır. Korsan eylemlerini önlemek

¹ Eski bir Roma birim gezici 1.000 adım mesafesinde (mille passus, dolayısıyla da Latince gelen "mil" mille, "1.000"). MÖ 29'da Agrippa tarafından dolaylı olarak 5.000 Roma ayağına standardize edilmiştir. Modern zamanlarda, Agrippa'nın imparatorluk Roma milinin yaklaşık 1.481 m (1.620 yarda, 4.860 İngiliz fit, 0.92 İngiliz mili) olduğu tahmin edilmektedir; 5.280 fit olan modern bir mil ile karşılaştırıldığında.

için müttefik yerel krallıklar ve kentlerle işbirliği bırakılıp bu krallıklara eyalet statüsü verildi.

Bölgedeki Galatya Krallığı

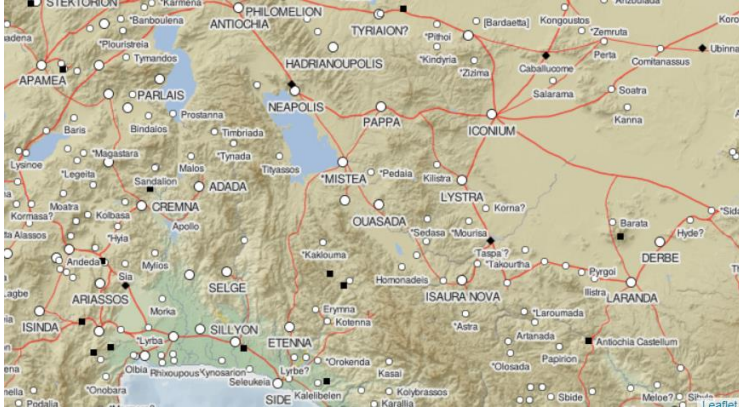
Bu şekilde, bölgede Galatya Kralı Amyntas'ın Homanadlar tarafından öldürülmesi (Strabon, XIV. 569) Roma imparatoru Augustus'un krallık topraklarını eyalet statüsüne dönüştürmesinin yolunu açtı. Galatya Kralı Amyntas bir Roma yandaşı olarak bölgede bulunan Antiokheia, Selge, Termessos, Apollonia gibi kentleri kontrol altına aldı. Roma'nın Doğu bölgeleri komutanı Antonius, Galatya kralı Dietoros'un MÖ 41 yılında ölümü üzerine MÖ 37/36 yılları arasında Galatya Krallığı'nı ve bu krallığa ek olarak Lykaonia, Side'nin içinde bulunduğu doğu Pamphilia ve İsauria'yı Amyntas'a verdi.

Kısa sürede Side liman kentini ele geçiren Amyntas, bölgedeki yolların Side ile bağlantısını sağlamak için bir yol çalışmasını başlattı. Beyşehir ile Side arasında Gembos, Kesikbel üzerinden bir yol çalışması yürüttüğü günümüzde kalan kalıntılardan anlaşılmaktadır. Ayrıca bu yolun Gembos üzerinden günümüzde kalıntıları olan Döşeme Yolu'ndan Köprüçay Selge hattı da günümüzde takip edilebilmektedir. Ayrıca kralı bir karargâh kurma çalışmaları içinde olduğu Bozkır Zengibar'da bulunan Isaura kentinin de güneyde Akdeniz'e uzanan kolları bulunmaktadır.

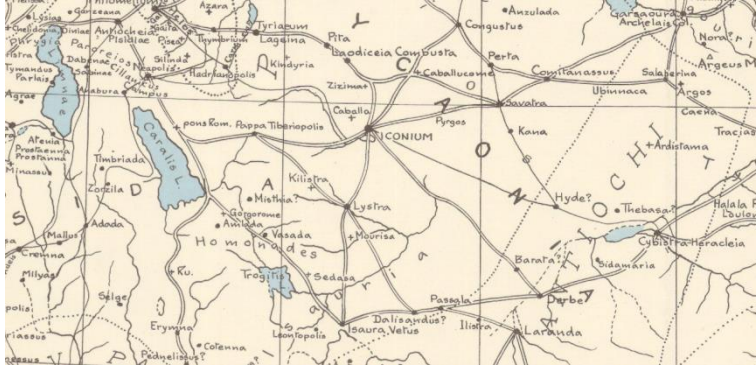
Amyntas, MÖ 27 yılında daha önce öldürmüş olduğu Homanad beyinin düzenlediği bir intikam seferinde öldürüldü. Onun öldürülmesi toprakları üzerinde Roma imparatoru Augustus'un bir eyalet kurma eyleminin de önünü açtı. Augustus, Galatya topraklarında "Provencia Galatia" yı kurarak Roma topraklarına kattı (Strabon, XIV. 569). Galatia vilayeti MÖ 25 yılında kurulmuş ve Antiocheai (Yalvaç) onun bir parçası olmuştur.

MÖ 6 yılında Homonadlarla mücadeleyi lojistik olarak desteklemek amacıyla Galatia valisi Cornutus Arrutius Aquila tarafından merkezi Antiocheia Caseria (Yalvaç) olan Via Sebaste adlı yolun yapımına başlandı. Via Sebaste ikiye ayrıldı ve Homonadları çevrelemek için güneybatı ve güneydoğuya yönlendirildi. Bu iki yol arasına ikincil bağlantı yolları yapılmıştır.

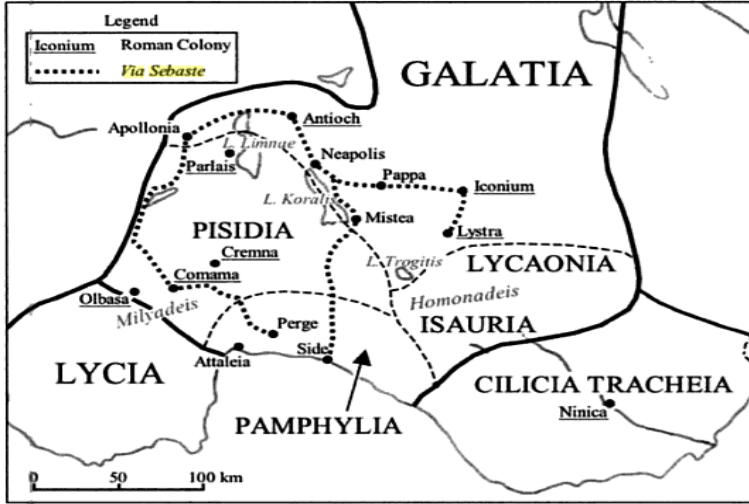
Via Sebaste üzerinden Publius Sulpicius Cyrinius Homonadlar sorununa MÖ 3 yılında son verdi ve kurtulanları farklı çevrelere yerleştirdi (Strabon, XIV. 569). Birçok araştırmacının üzerinde durduğu gibi bizim de hem fikir olduğumuz bu düzlük Gembos Ovası'dır.

Görsel 6: Roma Dijital Haritasında Pisidia Kentleri ve yolları (Åhlfeldt, 2020)

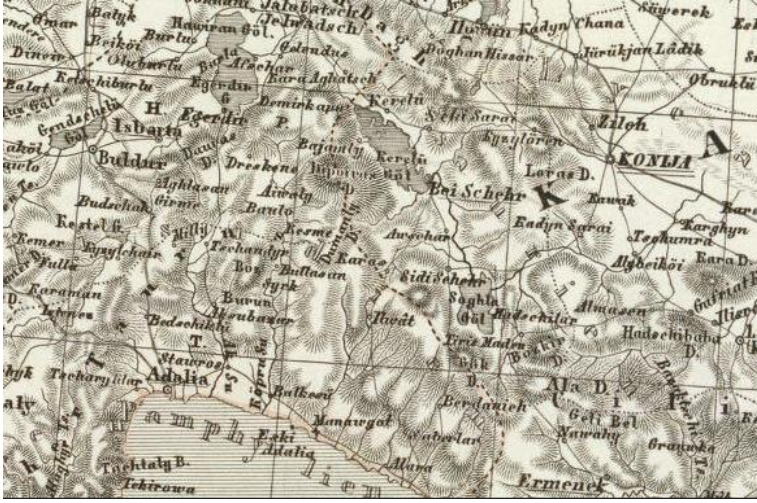
Görsel 7: Roma Dönemi Yol Ağı (Calder ve Bean, 1958)

Görsel 8: Via Sebaste, MÖ 6 (Mitchell ve Hardin, 1993)

Bölgedeki Roma Yolları

Via Sebaste'nin bölgedeki isyanları önlemenin yanında bir amacı da bölgedeki halkı Latinleştirmekti. Bu amaçla bölgede kurulan koloniler yol ağıyla güçlü bir şekilde bağlandılar (Görsel 7-11). Bugünkü Isparta, Burdur ve Konya sınırları içindeki bu koloniler Colonia Iulia Augusta Cremna (Kremna), Colonia Iulia Augusta (Prima Fida) Comama (Komama), Colonia Iulia Augusta Olbasa (Olbasa), Colonia Iulia Augusta Parlais (Parlais), Colonia Iulia Felix Gemina Lystra (Lystra) idi (Levick, 1967: 33-34).

Görsel 9: Kiepert Haritası, 1853

Augustus'un MÖ 6 yılında yaptırdığı Via Sebaste'nin Pisidia Antiocheia ile Lystra arasındaki bağlantı Beyşehir Gölü'nün kuzeyinden Kireli, Yunuslar-Kızılören üzerinden sağlanmaktaydı. Günümüzde bu yolla ilgili olarak birçok taş döşeme plakalar ve mil taşları tespit edilmiştir. Yunuslar ve Bağırsıkdere'de döneme ait mil taşları bulunmuştur. Via Sebaste'ye zaman içinde doğuya ve güneye doğru eklemeler olmuştur.

Bölgedeki siyasal olarak oluşturulan bu yolların yanında ticari ve ekonomik faaliyetler için de kurulduğunu belirtmek gerekir. Tarih boyunca bölgedeki tarım ve hayvancılığın, madencilik bölge ekonomisinde yer alması yol ağının başka etkenleridir (Bahar, 1991; Bahar ve Koçak, 2010).

Bölge, güneyinde bulunan sıcak Akdeniz kıyı şeridindeki insanların tarih boyunca yaylacılık faaliyetlerinde yer aldığı gibi bu yüksek yaylalardaki kale ve doğal mağara sığınakları Akdeniz ticaretinden beslenen korsanlık faaliyetlerinin de sığınakları olmuştur (Strabon, XII. 569; XIV. 664; Marcellinus, XIV. II. 3-5).

Görsel 10: Kızılören Roma Yolu (Bell, 1907)

Bu bağlantıların kuzeyde Ikonium (Konya), doğuda Isauria (Zengibar) güneyde Side ve Selge, Aspendos'a ve Perge'ye kadar bağlantılarını görmek mümkündür. Döneme ait Suğla ve Akisse'de mil taşları bulunmuştur (Hall, 1969).

Bölgedeki yüzey araştırmalarımızda Geyik Dağları'nın batısından ve doğusundan Korekesion (Alanya) ve doğuya Germanicopolis (Ermenek) ve Isauria ile Larranda, Astra (Hadim Bolat Yaylası), Artanada (Dülgerler), Gembos Ovası ile Selge ve Side, İbradı Demir Kapı üzerinden Side'ye uzanan bağlantıları görülebilmektedir (Bahar, 1991).

Akseki ve Gündoğmuş çevresinde Side ve Korakosian (Alanya) ile Isauria (Zengibar) yol kalıntıları görülmektedir. Kimi yerde özellikle arabaların kullanıldığı yollarda 4.30 mye kadar genişliğe ulaşan, manevra alanlarına sahip olan bu yollar genellikle 3.5 m genişliğindedir.

Kimi yerde 150-1.80 cm'lik daha dar yolları kestiği görülür. Kimi araştırmacıların daha sonraki Orta Çağ Bizans yolu olarak düşündükleri bu yolları geniş Roma yolları kestiğinden dolayı daha erken Helenistik Dönem'e ait olmalıdır. Bu urum İbradı-Side arasındaki Demirkapı mevkiinde görülebilmektedir. Burada bulunan iki mil taşı da yolun onarıldığını ve kırılmış olan mil taşlarının değiştirildiğini yansıtmaktadır.

Beyşehir çevresinde önemli Roma Yol ağlarından biri de Derebucak Gembos Ovası girişindeki Ali Kesigi denilen geçittir. Roma yolu buradan batıya doğru yönelir. Çukürören'de yer yer arkeolojik bir kenti ziyaret ederek Beyşehir Gölü kıyısındaki Mistheia antik kentle bağlantı sağlar. Gembos Ovası üzerindeki antik köprü, ovanın kuzey eteğinden doğuya, güneyinden "döşeme" yoluyla güneybatıya doğru uzanan antik yollar daha sonra Bizans, Selçuklu, Osmanlı dönemleri ve günümüzde kullanmayı sürdürmüşlerdir.

Selçuklu Dönemi'nde kuzey eteğin yalayıp geçen antik yolu takip izleyerek doğuya ve sonra Eynif Ovası'ndan güneye uzanan yol; Gembos Ortapayam, Eynif Tolhan, Mutbeli?, Kesikbel Kargı Han yol güzergahı Selçuklu Dönemi'nde güneye

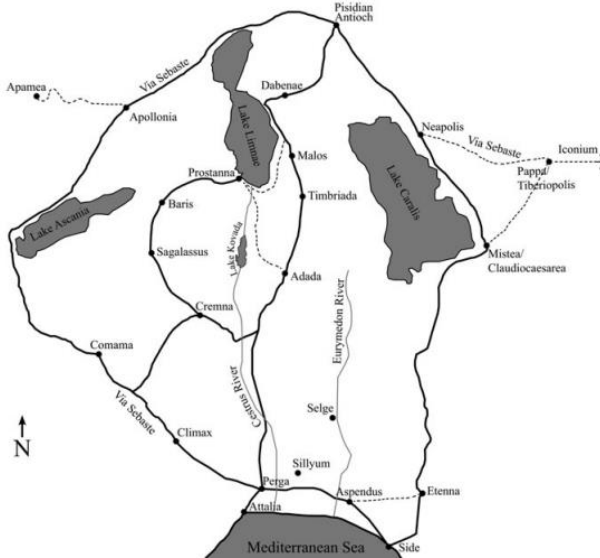
uzanan yolların orta kesiminde olduğundan “Orta Yol” olarak adlandırmaktayız (Erdman ve Erdman, 1961; Özergin, 1965; Kunduracı, 2017).

Bizans Dönemi’yle ilgili olarak Marcellinus’un anlattığı bilgilerden kıyı bölgelerini yağmalamak için Eurymeden çayını izleyerek, kimi zaman derme çatma dallardan yapılmış salları, ahşap kütükleri kullanarak çayı geçmeye çalışan İsaurlılara karşı Side’deki askeri birliğin karşı koymasıyla aynı istikamette geri kaçıp Konya ve Laranda (Karaman) çevresine kadar uzanan kaçış yolları bu hattır.

Anadolu’daki Efes’ten başlayıp Konya Ladik’ten doğuya yönelerek Melitene’ye kadar uzanan Roma yol sistemini anlatan Strabon yol boyunda derin kuyulardan halkın su satarak geçimini sağladığından söz eder (Strabon, XII). Ancak Türk döneminde, XVII. yüzyılda İzmir’den İran’a giden Tavernier halkın bütün yoksulluğuna rağmen bu kuyulara insanların kışın kar ve yağmur suları doldurduklarını, gelip geçen yolcuların sebil olarak hayrına bedava içtiklerinden söz etmektedir (Tavernier, 1980).

St. Paul’un Güzergâhı

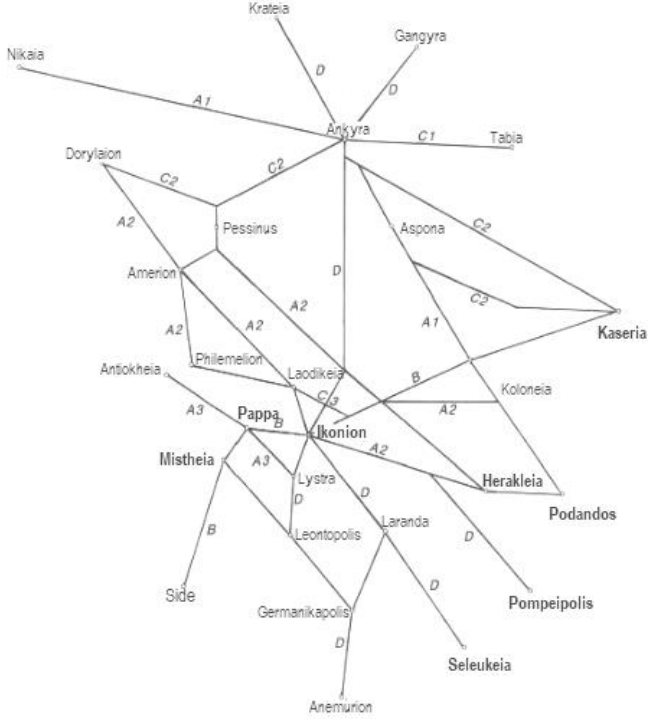
Hristiyanlığı bölgede tebliğ etmek için Lystra (Hatunsaray), İkonía (Konya) ve Pisidia Antiocheia (Yalvaç)’a MS 48 ve 51 yıllarında geçtiği İncil’de anlatılmaktadır. Bu yolculuklarında Amblada ve Vasada’ya da uğradığından söz edilmektedir. St. Paul’un bölgedeki ziyaretlerini MÖ 6’da Augustus’un kurduğu ve sonraki dönemlerde eklemeler yapılan Via Sebaste’nin üzerinden ulaşım sağladığını düşünüyoruz. St Paul’un bölgeye ulaşımı konusunda farklı alternatif bağlantı yolları üzerinde çalışmalar yapılmaktadır (Wilson, 2009).

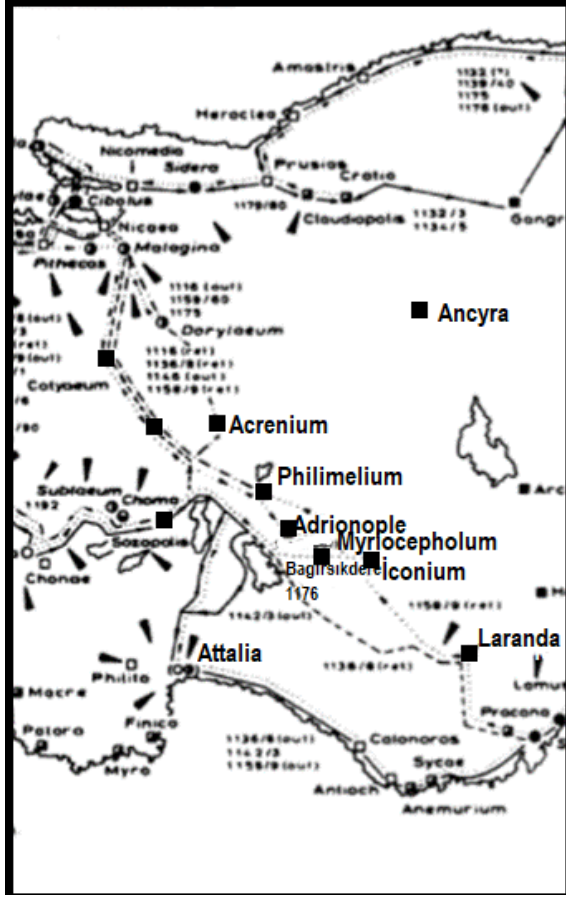
Görsel 11: St. Paulun İlk Yolculuğu, Perge-Pisidia Antiocheia arasındaki alternatif güzergâh (Wilson, 2009)

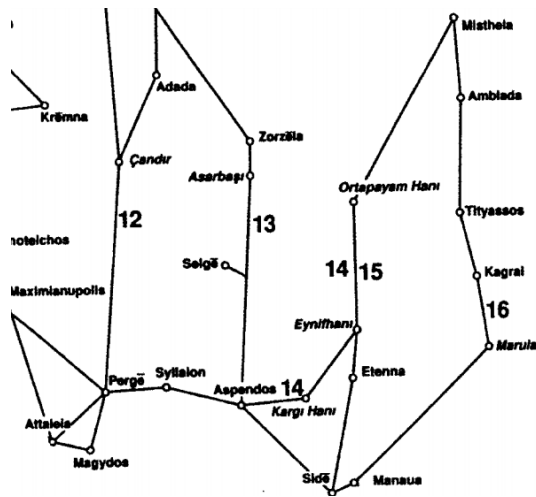
Görsel 12: Tabula Peutengeria Orta Çağ'da kopyası yapılmış, Roma Yol Haritası'nda Pisidia Antiochei (Yalvaç)-Side, Yalvaç İkonion (Konya) Yolu (Peutinger, 1809)

Görsel 13: Roma-Bizans Dönemi Bölgenin Ulaşım Ağı (Belke ve Mersich, 1990)

Görsel 14: Bizans Selçuklu çatışma alanı ve Bizans seferleri (Hendy, 1985)

Görsel 15: Orta Çağ Bizans-Selçuklu Yolları (Hellenkemper-Hild, TIB. 8, 245).

Wilkenson St. Paul'un Perge'den Pisidia Antiocheia'ya ilk gelişle ilgili üç alternatif yol önermektedir. Doğu, Merkez, Batı olarak adlandırdığı bu rotalardan doğudaki önerisi Perge'den başlayarak Cestrus (Aksu) ırmağını geçerek Pamphylia Ovası'nı güneydoğuya doğru ilerleyerek Sillyum güneyinden geçerek burada Aspendus'ta Eurymedon (Köprüçay) Çayı'ndan geçiş yapıyor (Wilkenson, 2009; Bu güzergâh için bk. Adak vd. 2015; Hellenkemper ve Hild, TIB. 8, 245; Görsel 15). Bu yol aynı zamanda H. Saraçoğlu'nun 1950'li yıllarda sözünü ettiği Kesikbel yoludur (Saraçoğlu, 1989). Yol üzerinde 2020 yılı araştırmalarımızda Roma döşeme yolu ve mil taşları tarafımızdan tespit edilmiştir².

Isauria'daki eşkıyalık hareketlerini kontrol için kurulan Via Sebaste'nin bölgeyi Latinleştirme siyaseti için kullanıldığı, bu kentleri temsil eden piskoposların adlarından anlaşılmaktadır. Zira St. Paul bölgeye geldiğinde bölgede bozuk bir Grekçe dil konuşan halktan söz edilmektedir. Bu bakımdan yolların işlevi sadece ekonomi ve ticaret amaçlı olmayıp bir düşüncenin yayılması, bir kültürün yerleştirilmesi için kullanılıyordu.

Bölgedeki kentlerden Amblada, Pappa ve Vasada MS 325 yılındaki İznik Konsülü'nde Pisidia Piskoposluğu içinde, MS 381 İstanbul Konsülü'nde Lykaonia Patrikliği içinde Patricius, Academius ve Theodorus tarafından temsil edilmişlerdi. 451 yılındaki Kadıköy Konsülü'nde Mistea Armatius, Amblada Diomedes ve Vasada Olympius tarafından Iconium metropolitliğine bağlı olarak temsil ediliyorlardı (Breytenbach ve Zimmermann, 2017).

Ramsay, Vasada ile Misthea'yı komşu iki kent olarak gösterir (Ramsay, 1890; 1960). Ancak daha sonraki araştırmacılar Vasada'nın Seydişehir Bostandere ve Misthea'nın Beyşehir olduğunu ortaya koymuştur (Hall, 1959).

Öyle görülüyor ki Beyşehir çevresindeki dağlık alanlardan güneye uzanan antik dönem yolları bu dönemde korsanların güney limanlarına ulaştıkları, zaman zaman yağmaladıkları gemilerin mallarıyla aldıkları köleleri bu bölgeden güneye limanlara taşıyorlardı. Ayrıca bölge ormanları ve sedir reçineleri gemicilik için onların hammadde kaynaklarını oluşturuyorlardı. Genellikle köle iş gücüyle işletilen maden kaynakları da bu yollardan Roma'ya ve sonrasında İstanbul'a gönderiliyordu (Bahar, 1991; 2011a; 2011b; Bahar ve Koçak, 2010).

Bizans Dönemi

Bizans yol sistemindeki değişimi MS 292 yılında Diocletinus'un Nicomedia'yı doğunun başkenti yapmasıyla başlamıştır. Konstantinus tarafından İstanbul'un

² 2005 yılında yaptığımız çalışmalarda Derebucak Döşeme Yolu, Gembos Ovası'na açılan Ali Kesigi Roma Geçidi ve burada yer alan döşeme Roma Yolu, 2020 yılında Beyşehir Belediyesi'nin katkılarıyla Prof. Dr. Necmi Uyanık, Doç. Dr. Mustafa Arslan, Dr. Hasan Ali Erdoğan ve Osman Berk'in de yer aldığı bir araştırma gezimizin birinci aşamasında bölgenin batısında Yeşildağ, Dumanlı, Emerettin Beli, Köprüçay ve Selge güzergâhında olmuştur. Bu araştırmamızda Köprüçay ve Selge arasında Köprüçay'a 10 km kuzeyde yamaç kesimde bir Roma döşeme yolu, bölgenin doğusunda yer alan Gembos Ovası, Eynif Ovası, Tol Han ve Demir Kapı güzergâhında yolun güneye yönelen kesiminde iki adet Roma mil taşı ve beş km'lik döşeme yol tespitimiz olmuştur. Bu konuda ayrıntılı bir yayın çalışmamız sürdürülmektedir.

başkent olması burasını merkez haline getirmiştir. İki merkez de aynı güzergâhta olduğu için büyük bir değişiklik olmamıştır. Tabula Peutegerina ve Antonine Itinerari'ye bakıldığında bu dönemde Roma yollarının büyük oranda kullanıldığını görülür. Bu durum Beyşehir Gölü'nün kuzeyinden Roma Dönemi geçen Via Sebaste'nin de bu dönemde kullanıldığını gösterir. Bizans kilise listelerine bakıldığında Bizans Dönemi kentlerinin kimi Helenistik Dönem'den beri var olan Roma Dönemi'nde Via Sebaste ile birleştirilen Amblada, Vasada, Misthea ve Isaura gibi kentlerdir.

Bizans Dönemi'nde Beyşehir çevresindeki yerleşmeler İkonion merkezli Lykaonia metropolitliği içindeydi. Bu durum yolların Roma Dönemi'nde bölgenin merkezi olan Pisidya Antiocheia (Yalvaç)'tan İkonion'a bir yönelişin olduğunu gösterir. Bu durumun daha sonra Bizans Dönemi'nde de benzer şekilde sürdüğünü Marcellenius'un Res Gestae'sinde Isaurialılar hakkında verdiği bilgilerden öğrenmekteyiz (XIV. II.).

Bizans Dönemi'nde Anadolu'da uzun yıllar süren Sasani, Arap ve Türk akınları insanların daha güvenli olan dağların iç kesimlerdeki korunaklı yüksek dağ eteklerine çekilmelerine yol açmıştı. Bölgede görülen bu yerleşim özelliklerinin Beyşehir çevresinde de tanık olmak muhtemeldir. Konya-Beyşehir arasında bu durumu her Konyalının bildiği Takkeli Dağ Gevele Kalesi'nde görmek mümkündür. Bizans dönemi Kızılören'in batısındaki Bizans şapelleri, Bağirsıkdere-Balkayalar Kalesi ve Erengirit Dağı zirvesindeki kilise kalıntıları, bölgenin biraz daha doğusunda Kilistra (Gökyurt) ve Bulumya (Erenkaya) çevresinde Roma kaya mezarlarına sığınmış şapeller, tanrıya yakın olmanın arandığı sakin limanlar olmasına karşın korkunun sürüklediği insan hareketliliğini gösterir. Bölgedeki Üzümlü Manastırı bu konuda örnek verilebilir. Beyşehir adalarının da bu dönemde yoğun iskân edildiği, buradaki arkeolojik kalıntılar ve yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Selçuklu yolları ise bu yönüyle belki de Roma yollarını daha çok takip ettiği söylenebilir. Orta Çağ yazılı kaynakları Selçuklu hanlarının güvenliğinden ve rahatlığından söz ederken XVII. yüzyılda bu sistemin çözülüp, çöküntüye uğradığı görülür (Tavernier, 1980).

Arap Akınları

Tarih boyunca Yunanlıların, Romalıların "Doğu Yolu" olarak adlandırdıkları bu yolu hedefinde İstanbul olan akınlarında kuzeyde Ankara'dan Amorion üzerinden geçen hattına "Sağ Kol" güneyde Konya, bazen de Beyşehir'den geçen hattına "Sol Kol" demişlerdir. Yolların amacı askeri olduğu kadar, hatta bazen daha çok ticaridir. Bu nedenle bu yol güzergâhının Çin'e kadar uzanan hattına daha sonra tarihçiler "İpek Yolu" demişlerdir.

812 yılında Abbasiler Misthia'yı ele geçirmişlerdi (Theop, s. 382) Leo'nun saltanatı sırasında (tahminen 900 yılları) Serasen (Arap) ordusu, Anatolia Themasına akınlar düzenlediğinde Misthia Kalesi'ni de muhasara etmişlerdi. Ancak Bizans generali Nicephorus Phokas'ın Cilicia'ya yaptığı akını duyunca çekilmeye mecbur

olmuşlardır. Ramsay, Mistheia Kalesi'ni Manastır tepelerinden birinde hatta kendisi olduğundan söz etmektedir (Ramsay, 1960: 368), fakat bilinmektedir ki Misthia Beyşehir'dir (Hall, 1959). Kale kapısı da hala yerindedir.

Araplar, Orta Anadolu'ya genellikle iki yoldan akınlar yapmaktaydılar. Kuzeyden Maraş, Malatya, Kayseri, Ankara üzerinden Amorion-Kotaion (Kütahya)-İstanbul, ya da güneyden Tarsus, Tyana (Kemerhisara)-Konya-Amorion-Kotaion-İstanbul üzerinden. Ramsay, burada Kilikia Geçidi ile Tyana arasında Loulon'dan söz etmektedir, Loulon Abbasi akınlarının İstanbul'a kadar uzanan yolda kulelerle ateş yakılarak haber verilmesinin başladığı ilk yer olarak verilmektedir, Loulon Tarsus'a giden yol üzerinde kentin kilidi durumundaydı. İmparator Nicephoros 960'dan önceki Kilikya seferinde Adana muhasarası sırasında Müslüman birlikler Misthia'dadır.

Serasenler (Müslümanlar) imparatorun yolunu kesmek için Misthia'dan, Vasada, Konia, Ereğli yolunu kullanmışlardır (Ramsay, 1960: 387-391; Theophan, Contin. 197'den). Ereğli'den Pozantı geçitlerine gidebilmek için en kestirme yol olarak Bostandere, Çalmanda, Detse, Hatunsaray, Karadağ hattı olmalıdır. Abbasi akınlarının kuzey yolu daha çok "sağ kol" güney ise sol kol bilinirdi. Sol koldan İzmir, Antalya çevresine yapılacak akınlarda Beyşehir çevresi kullanılmaktaydı. Bu yolun Pozantı, Ereğli, Karaman, Bozkır üzerinden olduğunu düşünüyoruz.

Türk Döneminde Ulaşım

Bölgedeki Selçuklu Dönemi'nden itibaren yol ağının aslında Türk dönemi olarak birlikte ele almakta yarar vardır. Anadolu'daki bin yıllık Türk dönemi yerleşmelerinin şekillenmesinde geçmişin tarihsel ve kültürel geleneğini görmek mümkün olmakla birlikte en önemli şekillenmesini Anadolu Selçuklu Yol Ağı oluşturmaktadır. Bu yol ağının oluşmasında başta Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat olmak üzere sultanlar ve vezirlerin yaptırmış olduğu kervansarayların rolü büyüktür. Bu yolların mesafelerinde ve yol boyu konaklama alanlarının oluşmasında Türklerin Orta Asya'dan beri hayatında yer alan deve kervanları belirleyici olmuştur. Bu nedenle konaklama yerlerindeki kapı girişlerinden tutun da ahırların yapısında develerin anatomisine göre bir gelişme kendisini hissettirir. Bu nedenle Brudel'in belirttiği gibi Türk devesinin sosyo-ekonomik ve siyasal hayatımıza kazandırdığı değerleri anlamak için devenin ulaşım ve taşımacılık olgusuna katkısına kısaca bir göz atmakta yarar görüyoruz.

Türk Taşımacılık Tarihinde Deve

Türk döneminde bölgenin güneyindeki dağlar kesiminde ulaşım ve taşımacılıkta en fazla kullanan hayvan devedir. Deve, at gibi Türklerin tarihi boyunca vazgeçilmez bir hayvanı olmuştur. Yüzylerce yıl Çin ipeğinin taşınmasında, büyük göç yollarında, askeri levazımın taşınmasında deve kervanları adeta dönemin tır filoları gibiydi. Torosların güney sakinleri göçebe yaylacı Yörüklerin hayatında deve olmazsa olmazdır. Yaklaşık 450 kilograma kadar yük taşıyabilen bir deve bir yay-

lacının yaylada kullanabileceği çadırı ve eşyaları taşıyabiliyordu. Bu bakımdan deve Türklere hareketli bir hayat sürmesini sağlamıştı.

Develerin Türk tarihi ve Anadolu'yu Türklerin yurt edinmeleri konusunda Fernard Brudel "Akdeniz" kitabında ilginç bir açıklamaya yer verir. Türklerin Anadolu'yu fetihlerindeki başarı ve Arapların başarısızlığı onların develeriyle ilişkilendirilir. Sıcak çöl iklimine alışık tek hörgüçlü Arapların Hecin devesi, soğuk kış iklimin görüldüğü Anadolu yaylasında özellikle de yüksek Toroslar'da barınmamıştır. Bu yüzden Araplar ovalara ve vadi tabanlarına yerleşmişler dağlık kesimlerde tam bir egemenlik kuramamışlardır. Bu bölgelerde yaşamlarını sürdüren Bizanslılar, Araplara sürekli taciz akınları yaparak onları Anadolu'dan çıkarmışlardır.

Türkler ise X. yüzyılda geldikleri Orta Doğu coğrafyasında Arap devesini tanımışlardır. Kendilerinin Asya'nın doğusunda Moğolistan'dan getirdikleri soğuk iklime alışık çift hörgüçlü develeriyle Arap devesini çiftleştirip hem soğuğa hem de sığa alışık melez bir deve türü elde etmişlerdir. Bu bakımdan, Türkler sadece ovaları değil yüksek dağları da fethetmişlerdir. Aynı şekilde Avrupa'da yüksek Balkan dağlarını da ele geçirmişlerdir. Braudel bu nedenle deve ile Türk birlikteliğiyle şu sözü sarf etmektedir: "Nerede bir deve görürseniz orada bir Türk vardır" (Braudel, 1989).

Osmanlı Dönemi'nde Balkanlara "Eşkünci Ocağı" olarak yerleştirilen Yörükler Osmanlı'nın savaş zamanında topunu tüfeğini, barış zamanında da han, cami, medrese, kale ve köprü yapımında kullanılan kereste, taş ve mermer gibi malzemeyi taşımaktaydılar (Yeni, 2017). Tanrı Dağı Yörükleri olarak bilinen bu Eşküncülerin geldikleri yer Geyik Dağı'nın kuzeyinde bulunan Tanrı Dağı'ndan olmalıdır. Buraya da adını veren Türkistan coğrafyasındaki Tanrı Dağları olmalıdır. Bu şekilde sadece yük taşıma geleneğini değil, yer adlarını da yeni bölgelere taşıyordu.

Brudel'in Türklerin Anadolu'yu ve Balkanları yurt edinme anlatımındaki benzerlik bölgedeki Selçuklu yerleşmelerinde de görülebilir. Uzun mesafeli büyük göçlerde deve başlıca rolü oynarken, köy ve kasaba yerleşimlerinde merkeplerin taşımacılığı öne çıkmaktadır. Deve aynı zamanda Tuz Gölü'nden Akdeniz limanlarına taşınan tuz taşımacılığında etkindir. Bu nedenle tarihi yollar çoğu yerde "Tuz Yolu" olarak adlandırılmaktadır. Toros geçitlerinde antik yolları ve geçitleri kullanan bu kervanlar için Romalıların taş basamaklı yaya ve atlı araba yolları Türk göçleri için bazen engel oluşturmaktadır. Derebucak Gembos üzerinden Side'ye, Aspendos'a, Selge ve Perge'ye uzanan Roma'nın taş yolları Yörükler için kullanışsızdı. Zira çıplak yumuşak bir ayağa sahip olan deve için taş yollar rahatsız ediciydi. Bu nedenle göçerlerin sürülerini ve develerini bu geçitlerden geçirebilmek için bir devenin geçebilecekleri yarmalar yaparak, bu taş basamaklı yolları kestikleri görülür.

Selçuklu Dönemi'nde bölgedeki yol ağının merkezini devletin payitahtı Konya oluşturur. Konya'ya ek olarak güneyde Kubadabad, Aspendos, Antalya ve Alan-

ya'nın fethiyle oluşturulan bölgedeki yönetim aygıtı buradaki yolların merkezle bağlantısının yanında sosyo-ekonomik faaliyetlerin alt yapısını sağlamıştır. Selçukluların Akdeniz ticaret dünyasıyla bağlantısını sağlayan bu yolların omurgasında Beyşehir'in ayrıcalıklı bir yer aldığı bu yol sistemine bakıldığında görülecektir.

Günümüzde bu ulaşım ağından somut olan han, hamam, cami, mescit, türbe, mezar, çeşme, kuyu gibi mimari izlerin yanında efsane, masal ve menakıpname gibi halk belleğinde derin izleri vardır.

Konya merkezden Beyşehir'e ve güneye Akdeniz'e ulaşılan yolların başlangıç noktasında yer alan Hoca Fakih'teki Köle Hasan Hanı (Baş, 2007) ve Hoca Cihan Hanı'nın varlıkları tartışmalıdır (Kunduracı, 2017). Ancak bu hat Konya'nın güneye çıkış kapıları konumunda olduklarından hanların olması doğaldır. Ayrıca Sille'den de tarih boyunca güneye bir çıkış hattı olması burada da benzeri hanların olması muhtemeldir. Şu anda mevcut bilgilere göre varlığı bilinen Akyokuş'un eteklerinde yer alan Dibidelik Han Beyşehir'e uzanan yolların ilk başlangıcını oluşturur. Ancak burası ne kadar Konya'nın batıya açılan bir kapısı ise bölgenin batısında bulunan Hocacihan ve Sille, doğusunda bulunan Meram-Dere de belli başlı çıkışlarını oluşturur. Daha kuzeyde yer alan Buzlukbaşı, Malas; Dokuzhan-Sızma-Bilecik-Başara-Derbent hattı da dikkate alınacak Beyşehir'e uzanan yol başlangıçlarıdır.

Anadolu Selçuklularında Başkent Konya'nın Beyşehir Ulaşımı

Bugün Konya'nın merkezde yer alan Akyokuş'tan başlayan Beyşehir yolu tarih içinde buradaki Dibidelikhan'dan başlıyor, vadi içinden Takkeli Dağ'ın doğu yamacından Altunapa Kervansarayı'na ulaşıyordu. Altunapa'da yapılan baraj inşaatı bu güzergâhın biraz daha batısına dağın eteklerine çıkmasına neden olmuştur.

Yapımının Karamanoğullarına mı ait olduğu konusunda tartışılmalar olsa da Dibidelik Han'dan başlayan bu yol hattının antik dönemlere kadar uzandığı bölgedeki yerleşim ve konaklama kalıntılarında anlaşılmaktadır. Takkeli Dağ ile Sulutas arasında kalan düzlükte yıkık bir Bizans hanının temellerinden defincilerin çıkarıp attıkları çanak çömlek kalıntıları İlk Tunç Çağı'na kadar uzanmaktadır. Bu dönemde de kullanıldığını sandığımız Takkeli Dağ'daki kale kalıntıları Demir Çağı'na kadar uzanmakta, üzerinde görülen sur kalıntıları Roma Bizans ve Selçuklu dönemlerinde tadilatlar geçirdiğini göstermektedir. Bu kalenin sözünü ettiğimiz Sille, Hocacihan ve Dibidelik'ten başlayan yolları tarih boyunca gözetim altına aldığı açıktır. Bu alandan 15 km batıya gidildiğinde Altunapa kervansaraya ulaşılır. Altunapa'yı, Kuruçeşme, Kızılören, Yunuslar, Küçükavşar hanları izlemektedir (Kunduracı, 2017; Görsel 17). Bu Konya-Beyşehir ana yolunu ya da güney yolunu oluşturmaktadır. Ancak Altunapa, Kavak, Elikesik Han Derbent, Çiftlikközü, Yunuslar hattı da Beyşehir'e ulaşan kuzey yoludur (Bahar, 2020b). Ayrıca bu yol Başarakavak üzerinden Malas, Sızma, Dokuzun Hanı, diğer taraftan Malas'tan Buzlukbaşı'na bağlanıyordu.

Konya Beyşehir arası kuş uçuşu 72 km, yol olarak ise 100 km, eski kervan yollarının kıvrımlı halini de hesaplarsak 120 km civarındadır. Bu mesafede altı han vardır. Bu ortalama 20 km'dir. Motorlu araçlar öncesi yüklü bir kervan günlük mola yerlerini de düşündüğümüzde 20-26 km civarında yol almaktadır. Bu hesapla Dibidelik Han ve Kuruçeşme, Yunuslar gibi aradaki hanlar öğle molalarına denk gelmekte, Altunapa ve Kızılören gibi büyük hanlar akşam kalınabilecek büyük hanlardı. Bu nedenle Beyşehir-Konya arasını ortalama üç ya da dört günde aldığını söyleyebiliriz.

Beyşehir'in güneyinde olan Selçuklu yolları üç ana grupta ele alınabilir. Bu yollardan ilk iki yol Beyşehir ve çevresinden güneye bağlayan "Orta Yol", ikincisi Konya, Beyşehir, Isparta, Antalya'ya uzanan "Batı Yolu" üçüncüsü de Konya, Hadim, Taşkent; ya da Bozkır, Dedemli, Gezlevi üzerinden Alanya'ya uzanan "Doğu Yolu" yoludur. Bu yolların Keykubat zamanında Konya ile Beyşehir Kubadabad Sarayı, Antalya Aspendos Sarayı ve Alanya bağlantıları için ayrı bir öneme sahip olması nedeniyle "Keykubat Yolları" olarak adlandırılması turizm rotaları olarak da ele alınabilir (Görsel 17).

1) Orta Yol: Atlı araba, kağnı ve ağır yüklü hayvanlar için tercih edilen büyük ticaret ve askeri sefer yolu merkez yolu (Bu yol Beyşehir, Tolhan, Derebucak, Ortapayam, Eynif Tolhan (Murtbeli Han? Tol Han olabilir, çünkü Murt Beli daha güney doğudadır), Kargı Han, batıya yönelen yol buradan Köprüçay Köprüsü'nü geçmektedir. Alaattin Keykubat tarafından daha önce yıkılan köprü temelleri üzerine yapılmıştır.

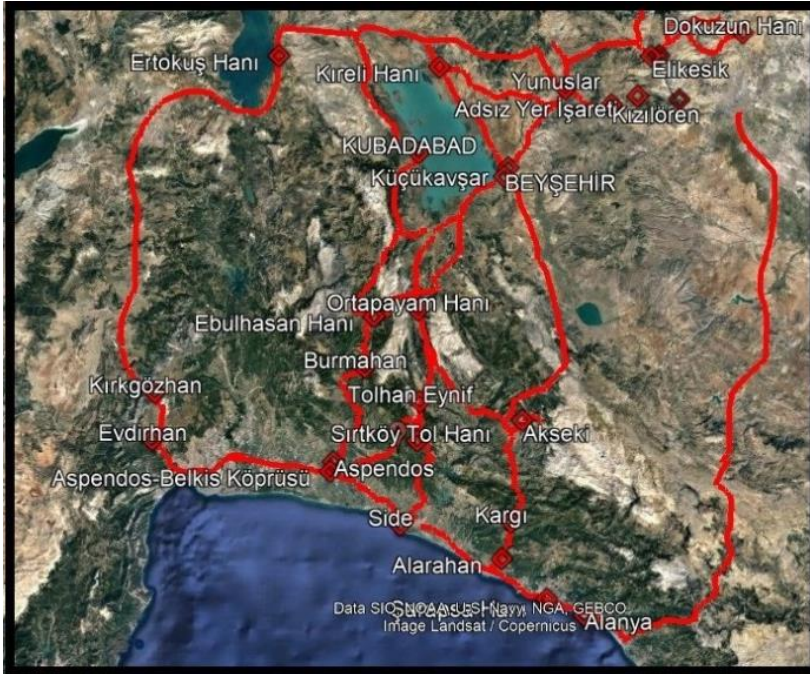
Bölgede 1950'lerde coğrafi araştırmalar yapan coğrafyacı Hüseyin Saraçoğlu burada karşılaştığı taş döşemeli yolu I. Dünya Savaşı sırasında yapıldığını belirtmektedir (Saraçoğlu, 1989). Ancak 2020 yılında bölgede yaptığımız bir araştırma gezimizde Roma Dönemi'ne ait bu yolun km'lerce uzanan taş döşemeli bazı kesimleri ve 2 adet mil taşı tarafımızdan tespit edilmiştir. Bu yolun batıya Antalya'ya uzantısı hakkında Köprüsuyu Hanı'ndan (Özergin, 1965) söz etmektedir. Alaattin Keykubat Aspendos Tiyatrosu'nda birtakım tadilatlar sonra burasını kışlık saray olarak kullanmıştı. Burada bulunan Selçuklu seramikleri saray çinilerini yansıtmaktadır (Öney, 25). Kesikbel'den inen yolun Kargı'dan doğuya yönelen kesimi ise Şarapsa ve Alara Han üzerinden Alanya'ya uzanır (Erdman ve Erdman, 1961; Özergin, 1965, Kunduracı, 2017).

2) Batı Yolu: Konya-Antalya arasında en kısa yollardan biri olan yine büyük ticaret kervanlarının ve askeri seferlerde de kullanılmış bölgenin batısında yer alan yollardır. Selçukluların Akdeniz'e ulaştığı "Batı Yolu" dur. Bu yol Konya-Yunuslar-Kireli; diğer taraftan gölün kuzey kesimini takip ederek Beyşehir Kireli'nden Isparta Gelendost Ertokuş Hanı, Eğirdir, Antalya-Burdur güzergâhındaki Kırkgöz Han'la bağlanır, buradan güneye yönelir ve Evdir Han'la birleşir. Buradan da güneyde Alanya'dan gelen Antalya yolu ile birleşir (Erdman ve Erdman, 1961;

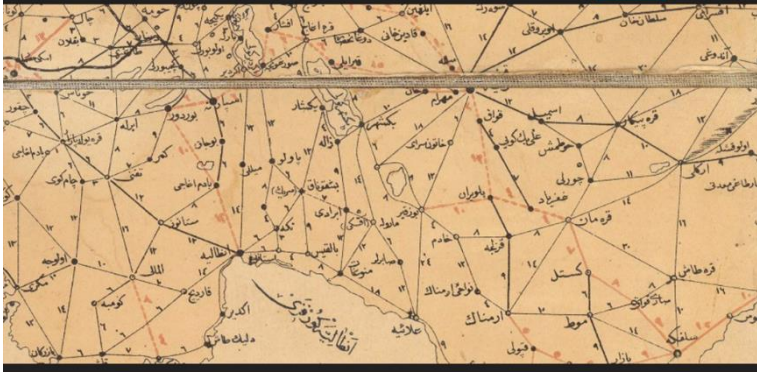
Özergin, 1965; Ayrıca hanların son durumuyla ilgili bk. <https://www.kulturportali.gov.tr>).

3) **Doğu Yolu:** Konya-Alanya arasında en kısa yollardan biri olan bu yolun, daha hızlı ulaşım gerektiren, hafif kervan ve küçük askeri birlikler için, özellikle yazları kullanıldığını düşünmekteyiz. Kubadabad'dan doğuya doğru Seydişehir, Suğla Havzası, Bozkır üzerinden bir bağlantının olması da muhtemeldir. Bu yol XIX. yüzyıl Osmanlı askeri haritalarında yer almaktadır (Görsel 18).

Genel anlamda bu yollar mevsimlere göre yaz ve kış mevsimlerinde farklı bir yoğunluğa sahipti. Bu nedenle mevsimlere göre değişen yol güzergâhları yer almaktaydı. Yaz dönemi kullanılan yüksek Toros geçitlerinin yerini yoğun kış günlerinde mlerce kar altında kaldığı zaman derin vadi yolları tercih edilmekteydi. Bu yollardan günümüzde de aktif olarak kullanılan Yeşildağ-Dumanlı-Emerettin Beli-Yeşilbağ-Köprüçay-Aspendos yolu ve bu yolun doğusunda yer yer taş döşemeli antik dönem Derebucak-Gembos-Döşeme-Köprüçay-Serik yazları sıklıkla kullanılan bir yol olmalıdır. Bu yolun başlangıcında yer alan antik Çukurören yerleşmesi; Ali Kesigi olarak bilinen taş geçidi, taş döşeli yol ve antik mezar kalıntıları bu alanda yol başını tutan kontrol eden güçlü bir kentin varlığına işaret etmektedir.

Görsel 16: Selçuklu Yolları

Görsel 17: Osmanlı Dönemi Askeri Haritası

Eşrefoğlu Beyliği Dönemi

1277 yılında Anadolu Selçuklarının zayıfladığı bir dönemde önce Gurgurum ve sonra da Beyşehir'de güç kazanan Eşrefoğlu Beyliği bölgeyi siyasi ve ekonomik bir yönetim merkezi haline getirmiştir. Bu dönemde kentte cami, hamam ve be-destenden oluşan klasik bir kent yapılaşması kendisini gösterir. Daha önce Konya merkezli bir yol ağının bir parçası olan Beyşehir bu dönemde bu yol ağının alt yapısını kullanmakla birlikte bölgenin merkezi bir gücü haline gelmiştir. Bu elde ettiği gücü daha sonraki Osmanlı Dönemi'ne de yansıyacak ve Osmanlı idari yapısındaki konumunda liva, sancak ve kaza gibi yönetim birlerinde kendisini gösterecektir.

Beyşehir'in Türk döneminde Selçuklu'nun yazlık başkenti Kubadabad, Eşrefoğlu beylik merkezi ve Osmanlı liva ve sancak merkezi gibi idari rolleri güneye uzanan yol ağlarının merkezinde yer almasını sağlamıştır.

Görsel 18: Gertrude Bell, Kağrı ile taşıma

Görsel 19: Yonuslar Hanı (Yonuzlar) (Bell, 1907)

Beyşehir Adaları ve Göl Ulaşımı

Beyşehir Gölü üzerinde otuzu aşkın irili ufaklı ada bulunmaktadır. Günümüzde bazılarında ufak tefek birkaç balıkçı kulübesi dışında yerleşim olmayan adalarda Roma ve Bizans dönemlerinde yoğun bir yerleşme olduğunu bu adaların çoğunda görülen antik mimari kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bu yapılar arasında sur duvarları, depo binaları ve liman kalıntıları dikkati çeker. Helimin Adası'nda bir depo binasında çok küçük parçalar halinde de olsa görülen Selçuklu dönemi turkuaz renkli seramik parçaları bu adalarda bu dönem yerleşildiğini göstermektedir (Görsel 20).

Selçuklu-Bizans mücadelelerinde adalarda Selçuklular yanında yer alan Hristiyan bir halkın varlığına sitemkâr bir şekilde yer veren Bizans dönemi yazılı kaynaklarının olması bu dönemdeki yerleşmenin varlığını doğrulamaktadır. Bu adaların çok yakınında bazen de suların çekilmesinde Kubadabad ve Kuşluca kıyılarında olduğu gibi Kalkolitik ve İlk Tunç çağlarına ait kalıntılarının bulunması erken dönemlerde ya su seviyesinin azlığına ya da zamanla göl tabanının dolarak yükseldiğini akla getirmektedir. Adalar üzerinde yapılacak daha kapsamlı çalışmalar bu dönemlere de ait bulgular ortaya koyacaktır. Adalara ulaşım balıkçı tekneleri ve küçük kayıklarla olmalıydı. Roma Dönemi'nde kullanıldığını düşündüğümüz küçük koylar ve yakınında bulunan mimari unsurlar bu dönemde tekne trafiğinin bir hayli etkin olduğunu yansıtmaktadır. Ancak teknelerin yanaştığı koylardaki iskelelerin su seviyesinden birkaç m yüksek olması Roma Dönemi'nde su seviyesinin yüksekliğini gösterir. Bu adalarda mevcut kalıntıları görülen depo binaları, güvenliği kolay olan bu adaların daha çok depolama amaçlı kullanıldığını gösterirken günümüzde de görüldüğü gibi Hacı Akif, Mada ve Çeçen adaları gibi diğerlerine göre daha büyük görülen adalarda tarım yapıldığı anlaşılıyor. Bu faaliyetler için teknelerle taşımacılık yapıldığına kuşku yoktur (Bahar, 2008).

Görsel 20: Helimin Adası, Selçuklu Deposu (2006).

Sonuç olarak; yol uygarlık demektir. Bu yüzden, uygarlıklarla ilgili bize kalan en önemli hatırlardan biri de yollardır. Beyşehir çevresinde yolla ilgili kalıntılar, mil taşları, köprüler ve yazılı birçok hatıra vardır.

Coğrafya insanlara bir yaşam biçimi sunar, o coğrafyanın kullanım kılavuzunu keşfeden tutunabilirler. Tutunamayanlar yok olurlar. Kendimize soruyoruz; “Coğrafyamızın kullanım kılavuzunu keşfedebilmiş miyiz?”. Bizden kalan bir hatıra bırakabilmişse geleceğe keşfetmişiz demektir. Beyşehir çevresinde üç önemli yol hatırası var; Hititlere ait su anıtları, Romalılardan kalan döşemeli yollar ve mil taşları. Selçukludan kalan kervansaraylar, hanlar... O halde üç uygarlık diğerlerinden öne çıkmış... Hititler, Romalılar ve Türkler... O halde kültürel miraslarımıza sahip çıkalım, geleceğe bir sözümüz olacaksa bir şeyler yan bir hatıra bırakalım...

Yolun bir de somut olmayan hatırları var. Efsaneleri, türküleri, ağıtları, yakımları... Onun için de yok olmadan Anamalarda bir Yörük çadırına konuk olalım.

Kaynakça

- Adak M., Takmer, B., Akdoğu Arca, E. (2015). İlkçağ'da Akseki Bölgesi. *Ben Akseki'yim*, İstanbul: 251-274.
- Åhlfeldt, J. (2020). *Centre for Digital Humanities*, University of Gothenburg. Contact: johan.ahlfeldt@lir.gu.se Digital Atlas of the Roman Empire (DARE). 15 Aralık 2020 tarihinde <https://imperium.ahlfeldt.se/>; <https://dh.gu.se/dare/> adresinden alındı.
- Alp, S. (1972). *Konya Civarında Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Arslan, M. (2019). *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar: Kraliyet Mektupları-Kent Kararnameleri-Anlaşmalar*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Atalay, İ. (2008). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Bahar, H. (1987). *Isauria Bölgesi Tarihi* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

- Bahar, H. (1996a). Ilgın Çevresi Höyükleri 1994. *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı* (Cilt 1), Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 153-184.
- Bahar, H. (1996b). Konya-Hatip'te Bulunan Yeni Bir Hitit Anıtı / Ein Neues Hethitisches Denkmal in Konya-Hatip. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 73, 1-10.
- Bahar, H. (1996c). Konya Çevresi Tarih Araştırmaları I: Hititlerden Romalılara Kadar Isauria Bölgesi. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9-10, 219-251.
- Bahar, H. (1999). *Demir Çağı'nda Konya ve Çevresi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Bahar, H. (2000). 1998-1999 yılı Konya ve Karaman İlleri Yüzey Araştırmaları. *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı* (Cilt 2), İzmir: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 187-204.
- Bahar, H. (2006a). Beyşehir-Suğla Havzası Erken Tarihi. *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 252-268.
- Bahar, H. (2006b). Bozkır Çevresinin Erken Çağları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15, 97-120.
- Bahar, H. (2008). Konya-Karaman Yüzey Araştırmaları 2006. *25. Araştırma Sonuçları Toplantısı* (Cilt 1), Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 235-254.
- Bahar, H. (2011a). Antik Madencilik Tarihinde Orta Toros Madenciliğinin Yeri. *Özsait Armağanı, Mehmet ve Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler / Studies Presented to Mehmet and Nesrin Özsait*, İstanbul: AKMED / Koç Üniversitesi Suna & İnan Kiraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi, 31-50.
- Bahar, H. (2011b, April 20-23). Isauria Surveys: *4th Annual International Conference on Mediterranean Studies* [Conference presentation]. Athens, Greece.
- Bahar, H. (2017a). İlk Çağda Amblada. *Amblada'nın (Yeniceköy) Deşifresi*, (S. Şimşek ve M. Mimi-roğlu, eds). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Bahar, H. (2017b). Tarih Öncesinden Bizans Dönemine Kadar Konya Ulaşımı ve Balkayalar-Bağırskidere Kalesi-Roads in Konya from Prehistoric Age to Byzantine Period and Balkayalar-Bağırskidere Fortress. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 7, 248-264. (125-140E-ISSN)
- Bahar, H. (2018). Eşrefoğlu Beyliği Öncesi Bölgenin Antik Jeopolitiği: *Eşrefoğulları Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu* (Cilt 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 554-583.
- Bahar, H. (2020a). Toroslar'dan Akdeniz'e/From Taurus to Mediterranean (A. Arslan). Mersin: Mer-Ak Yayınevi.
- Bahar, H. (2020b). İlk Çağ'da Derbent. *Aladağ'ın İncisi Derbent*, Konya: Dekad Yayınları, 15-40.
- Bahar, H., Çay, T., İşçan, F. (2007, October 01-06). The Land and City of Tarhuntaşsa Geodetic Resarches Aorund it. *XXI International CIPA Symposium* [Conference presentation]. Athens, Greece.
- Bahar, H., Koçak, K. (2010). Antik Dönemlerde Toros PB, ZN ±AG±CU±SN Madenciliği. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 25(3), 11-24.
- Bahar, H., Koçak, Ö. (2004). *Eski Çağ Konya Araştırmaları II*, Konya: Kömen Yayınları.
- Bahar, H., Küçükbeczi, H. G. (2012). 2010 Yılı Konya ve Karaman İlleri Yüzey Araştırmaları, *29. Araştırma Sonuçları Toplantısı* (Cilt 1), Malatya: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 97-110.
- Barjamovic, G. (2011). *A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period*, Museum Tusculanum Press and CNI Publications.

- Baykara, T. (1998). Bazı Selçuklu Kervansarayları Üzerine Notlar. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 13(1), 1-4.
- Belke, K. (1984). *Galatien und Lykaonien (Tabula Imperii Byzantini, 4)*, Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. <https://tib.oeaw.ac.at/index.php?seite=digitib&submenu=digitib4>
- Belke, K., Mersich, N. (1990). *Phrygien und Pisidien. Tabula Imperii Byzantini 7*, Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. <https://tib.oeaw.ac.at/index.php?seite=digitib&submenu=digitib7>
- Benndorf, O. (1903). *Vorläufiger Bericht iuber eine archaeologische Kleinasien*, Prague.
- Bikoulis, P. (2012). Revisiting prehistoric sites in the Göksu valley: A GIS and social network approach. *Anatolian Studies*, 62, 35-59. DOI: 10.1017/S0066154612000026
- Bordaz, J. (1968). The Suberde excavations, Southwestern Turkey. An Interim Report. *TAD (Türk Arkeoloji Dergisi)*, 17(2), 43-71.
- Bordaz, J. (1969). A Preliminary Report of the 1969 Excavations at Er Baba, a Neolithic Site near Beyşehir, Turkey. *TAD*, 18(2), 59-64.
- Bordaz, J., Bordaz, L. A. (1976). Er Baba Excavations, 1974. *TAD*, 26(1), 85-93.
- Braudel, F. (1989). *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* (Kılıçbay, M., Çev.), İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Breytenbach, C., Zimmermann, C. (2017). *Early Christianity in Lycaonia and Adjacent Areas: From Paul to Amphiloichius*, Boston.
- Bryce, T. (2002). *Hitit Dünyasında Yaşam ve Toplum*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Calder, W. M., Bean, G. E. (1958). *A Classical Map of Asia Minor. The British Institute of Archaeology at Ankara*, London.
- Carter, T., Le Bourdonnec, F.-X., Kartal, M., Poupeau, G., Calligaro, T., Moretto, P. (2011). Marginal Perspectives: Sourcing Epi-Palaeolithic to Chalcolithic Obsidian from the Öküzini Cave (SW Turkey). *Paléorient*, 37(2), 123-149. DOI: 10.3406/paleo.2011.5427.
- Digital Atlas of Roman and Medieval Civilizations. (Tarih Yok). 15 Aralık 2020 tarihinde <http://maps.cga.harvard.edu/darmc/index.html> adresinden ulaşıldı.
- Ebü'l-Fida. (2017). *Ebü'l-Fida Coğrafyası*, (Şeşen, R., Çev.), İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Ercenk, G. (1992). Pamphylia Bölgesi ve Çevresi Eski Yol Sistemi. *Bellekten*, 56 (16), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 361-381.
- Erdman, K. (2008). Alanya Yakınlarındaki Kargı Han, (Uysal, M., Güçlü, M., Çev.), *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 247-256.
- Erdman, K., Erdman, H. (1961). *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts*, Berlin: Verlag Gebr. Mann.
- Esin, U. (1981). *İlk Üretimciliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa: G.Ö. 10 500-7 000 yılları arası kültürler sorunu* (Cilt 2), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Foreman, A. (2016, 5 May). Four Millennia of the Hotel Industry, *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/four-millennia-of-the-hotel-industry-1462461971>
- Furlanini, M. (2013). How to Infer Ancient Roads and Itineraries from Heterogeneous Hittite Texts: The Case of the Cilician (Kizzuwatnean) Road System. *KASKAL*, 10, 1-34.
- French, D. H. (1965). Prehistoric Sites Göksu Valley. *Anatolian Studies*, 15, 177-201.
- French, D., Mitchell, S. (1977). *Roma İmparatorluğunun İlk Devrinde Pisidya'da Yollar ve Ulaşım. Türk Arkeoloji Dergisi*, XXIV(1), 213-220.
- Gündüz, R. (2019). Lykonía Bölgesinde Yeni Bir Yerleşme, Gökhöyük Bağları Höyüğü. Karaman Araştırmaları I, (Muşmal, H., Yüksel, E., Kapar, M. A., Eds.), Konya: Palet Yayınları, 41-52.

- Haldon, J. F. (1999). *Warfare, State and Society in the Byzantine World*, Psychology Press.
- Hall, A. S. (1959). The Site of Misthea. *Anatolian Studies*, 9, 119-124.
- Hall, A. S. (1968). Notes and Inscriptions from Eastern Pisidia. *Anatolian Studies*, 18, 57-92.
- Hall, A. S. (2013). The Gorgoromeis. *Anatolian Studies*, 21, 125-166.
- Hawkins, J. D. (1995). Appendix 1. YALBURT. *The hieroglyphic inscription of the Sacred Pool Complex at Hattusa (Sudburg)*, StBoT Beiheft 3, 66-85.
- Hellenkemper, H., Hild, F. (2004). *Lykien und Pamphylien (Tabula Imperii Byzantini, 8)*, Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. <https://tib.oeaw.ac.at/index.php?seite=digitib&submenu=digitib8>
- Hendy, M. F. (1985). *Studies in the Byzantine Monetary Economy C. 300-1450*, Cambridge University Press.
- How, W. W., Wells, J. (1928). *A Commentary on Herodotus (Volume II)*, Oxford. <https://www.tabula-peutingiana.de/list.html?prov=GAT>, (Erişim 26.12.2020)
- Jones, A. H. M. (1971), *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford: At the Clarendon Press.
- Kealhofer, L., Grave, P. Bahar, H., Marsh, B. (2015). Between the states: Iron Age interaction in southwestern Anatolia, *Journal of Archaeological Science: Reports*, 3, 342-357.
- Kofoğlu, S. (1995). Eşrefoğulları. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 484-485.
- Kunduracı, O. (2002). Kubadabad-Alanya Selçuklu Kervan Yolu Güzergâhı Üzerine Yeni Araştırmalar-II. *VI. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu: Bildiriler, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 537-550.
- Levick, B. (1967). *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, London: Oxford University Press.
- Livius, T. (1961). *Ab urbe condita*, (Page, E. T., Ed.), London.
- Lloyd, S., Mellaart, J. (1965). Beycesultan, *Middle Bronze Age Architecture and Pottery (Volume II)*, London: British Institute of Archaeology at Ankara.
- Lorenz, J., Schrakamp, I. (2011). Hittite Military and Warfare. *Insights into Hittite History and Archaeology*, (Genz, H., Mielke, D. P., Eds.), Leuven: Peeters, 125-153.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor I: To the End of the Third Century*, Princeton University Press.
- Marcellinus, A. (1963-1964). *Rerum Gestarum Libri (Volume 9)*, (Rolfe Loeb, J. C., Ed.), London.
- Marcellinus, A. (2019). *Roma Tarihi* (Özgüler, S., Çev.), İstanbul: Historia Kitap.
- Massa, M., Bachhuber, C., Şahin, F., Bostancı-Kolankaya, N., Tuna, T. (2019). *The Konya Regional Archaeological Survey Project, The 2017 and 2018 Field Seasons*, *Anatolica XLV*: 159-180.
- Matessi, A. (2017). The Making of Hittite Imperial Landscapes: Territoriality and Balance of Power in South-Central Anatolia during the Late Bronze Age. *Journal of Ancient Near Eastern History*, 3(2), 117-162.
- Mellaart, J. (1954). Preliminary Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey. *Anatolian Studies*, 4, 175-190.
- Mellaart, J. (1955). Iron Age Pottery from Southern Anatolia, *Belleten*, XIX (74), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 115-136.
- Mellaart, J. (1958). Second Millenium Pottery from Konya Plain and Neighbourhood. *Belleten*, 22(87), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 311-345.
- Mellaart, J. (1961). Early Cultures of the South Anatolian Plateau. *Anatolian Studies*, 11, 159-169.
- Mellaart, J. (1962). The Late Monuments of Eflatun Pinar and Fasillar near Beyşehir. *Anatolian Studies*, 12, 111-117.

- Mellaart, J. (1963). Early Cultures of the South Anatolian Plateau, II: The Late Chalcolithic and Early Bronze Ages in the Konya Plain, *Anatolian Studies*, 13, 199-236.
- Michel, C. (2002). The perdum-mule, a mount for distinguished persons in Mesopotamia during the first half of the Second millennium BC. In *Man and Animal in Antiquity*, Proceedings of the conference at the Swedish Institute, 190-200.
- Miller, K., F. C. Scheyb II, M. Weber II, M. Welsler II; <https://www.tabula-peutingeringiana.de/tabula.html?segm=1&pic=m>
- Nepos, C. (1966), *De viris illustribus*, (J. C. Rolfe, ed). London. Newcastle University. (Tarih Yok). *Gertrude Bell Arşivi*, 9 Mayıs 2021 tarihinde <http://gertrudebell.ncl.ac.uk/> adresinden ulaşıldı.
- Otten, H. (1988). *Die Bronzetafel aus Boğazköy: Ein Staatsvertrag Tuthalijas IV*, Günstigster Preis.
- Öney, G. (2005). Akşehir Sarayaltı Mahallesi'nde Bulunan Selçuklu Saray Çinileriyle İlgili Yeni Görüşler. *Sanat Tarihi Dergisi*, XIV(1), 225-240.
- Özergin, M. K. (1965). Anadolu'da Selçuklu Kervansarayları. *Tarih Dergisi*, 15-20, 141-170.
- Özkan, S. (1990). Beyşehir Civarında Bulunmuş Eserler. *Bellekten*, LIV(210), 583-590.
- Özkan, S., Erdalkıran, M. (2014). Yeni Buluntular Işığında Çukurkent Neolitik Yerleşimi. *ADALYA*, XVII, 25-44.
- Özsait, M. (1980), *İlk Çağ Tarihinde Pisidya, Başlangıçtan Büyük İskender Devrinin Sonuna Kadar*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Özsait, M. (1985). *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Peutinger, K. (1809). Tabula itineraria militaris romana antiqua theodosiana, et peutingeringiana: Tabula Peutengeriana, Bu konuda ayrıca bk. https://www.euratlas.net/cartogra/peutinger/medium_zoom/original_map_34_1.html
- Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Pektaş, M., Çev.), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Saraçoğlu, H. (1989). *Akdeniz Bölgesi* (2. Baskı), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Solecki, R. S. (1965). An Archaeological Reconnaissance in the Beyşehir-Suğla Area of South Western Turkey. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 13(1), 129-148.
- Stein, G. J. (2008). A theoretical Model for Political Model for Political Economy and Social Identity in the Old Assyrian Colonies of Anatolia. *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 11, 25-40.
- Sterrett, J. R. S. (1884-85). *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, Boston.
- Strabon, *Geographika*, XII-XIV.
- Swobada, H., Keil, J., Knoll, F. (1935). *Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien und Isaurien*. Prague.
- Tacitus, C. (1942). *Annals*, Alfred John Church (Brodribb, W. J., Ed.), <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0078%3Abook%3D3%3Achapter%3D48>
- Talbert, R. J. A. (Ed). 2000. *Barrington Atlas of Greek and Roman World*. Princeton: Princeton University Press.
- Talbot Rice, T. (1961). *The Seljuks in Asia Minor, Ancient Peoples and Places*, London: Thames and Hudson.
- Tavernier, J. B. (1980). *XVII. Asır Ortalarında Türkiye Üzerinden İran'a Seyahat*, İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.
- Todd, I. A. (1980). *The Prehistory of Central Anatolia I: The Neolithic Period*, Gothenborg: Paul Aströms Förlag.

- Tozan, M. (2014). Üçüncü Makedonya Savaşı'ndan Pompeius'un Seferine Roma'nın Doğu Politikası ve Anadolu'nun Güney Kıyılarında Korsanlık (MÖ 167-MÖ 67), *Cedrus*, 2, 135-169. DOI: 10.13113/CEDRUS.201406457
- Türkiye Kültür Portalı. (Tarih Yok). *Evdır Han-Antalya*. 24 Aralık 2020 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekler/evdirhan> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Kültür Portalı. (Tarih Yok). *Kırkgöz Han*. 24 Aralık 2020 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekler/kirk-goz-koprusu-1> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Kültür Portalı. (Tarih Yok). *Gelendost Ertokuş Hanı-Isparta*. 24 Aralık 2020 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/gezilecekler/gelendost-ertokus-kervansarayi-kudret-han> adresinden erişildi.
- Uysal, A. O. (1994). Konya-Eğirdir Güzergâhında Bazı Kervansaraylar. *III. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 71-84.
- Wilson, M. (2009). The Route of Paul's First Journey to Pisidian Antioch. *New Testament Studies*, 55(4), 471- 483. DOI: 10.1017/S002868850999004X
- Yeni, H. (2017). Osmanlı Rumeli'sinde Yörük Teşkilatı, Kökeni ve Nitelikleri / Yoruk Organizations, Roots and Features in Ottoman Rumeli, *OTAM*, 42, 187-205.
- Yeşiller, M. (2013). Roma Hukuku'nda Gemi, Han ve Ahır İşletenlerin Receptum Sorumluluğu. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 177-191.

PREHİSTORİK DÖNEMDE BEYŞEHİR VE ÇEVRESİ

Ramazan GÜNDÜZ*

Giriş

Prehistorik / Tarihöncesi Dönem, bilindiği gibi insanlık tarihi açısından en uzun dönemdir. Herhangi bir yazılı belgenin olmadığı bu zaman dilimi hakkındaki bilgilerin çoğu bu dönem insanının kullandığı aletler yardımıyla elde edilmektedir. Yaklaşık olarak 2.5 milyon yıl önce Afrika kıtasında Paleolitik Çağ'da, ilk aletlerin üretiminin başlamış olduğu bildirilmektedir (Yalçınkaya, 2009: 1). Paleolitik olarak adlandırılan bu dönem insanları yaşamlarını kullandıkları ilkel aletlerle avcı, toplayıcı, bir kültürde devam ettirmiştir. Çoğunlukla mağaralarda yaşayan Paleolitik Çağ insanının barınak seçmedeki tercihi de olasılıkla onu tabiata karşı koruyabilme koşuluna bağlı olmalıydı. Bu süreçte yaşamsal ihtiyaçlar doğadan hazır buldukları ile temin edilirken barınaklar içinde doğal şartlarla meydana gelmiş korunaklı alanlar tercih ediliyordu. Akdeniz kıyı şeridi boyunca bazı Paleolitik Dönem merkezlerinin varlığı bilinmekle birlikte Beyşehir ve çevresinde Paleolitik Dönem'e tarihlenebilecek bir merkezin varlığı henüz tespit edilmemiştir. Paleolitik Dönemin son safhalarını oluşturan Epi-paleolitik Dönem'e ait kalıntılar a Levant bölgesinde sıkça rastlanmaktadır. Levant bölgesinde Epi-Paleolitik dönemler günümüzden yaklaşık 19.000 ile 12.800 yıl arasında yaşanmıştır (Boyd, 2006: 167). Epi-Paleolitik Dönem insanı öncelikli olarak hayatta kalma mücadelesini bulunduğu coğrafyanın doğal şartlarına göre beslenme alışkanlıklarında değişiklikler yaparak sürdürmüştür. Çoğu zaman doğada hazır bulduklarıyla karnını doyuran insan, bitki toplayıcılığı, yaban hayvanlarını avlama ve/veya bulduğu su kıyılarında balık avlama ile hayatta kalmaya çalışmıştır. Bu döneme uygun olarak barınaklar genellikle yaşanan yerin ekolojik ortamına uygun bir yapı gösterirler. Natuf kültüründe görüldüğü gibi bu dönem insanın ilk zamanlarda gezginci olarak mobil bir yaşam şeklini tercih etmiş olduğu ve toplumsal yaşamın da buna bağlı olarak biçimlendiği düşünülmektedir (Bocquet-Appel ve Bar-Yosef, 2008: 1-10). Anadolu'da ise Epi-Paleolitik Dönem bulguları yaklaşık olarak günümüzden 17.000 yıl öncesini yansıtmaktadır (Kartal, 2003: 48-49). Anadolu'nun farklı bölgelerinde tespit edilen Epi-Paleolitik merkezler yanında Orta Anadolu'nun güneyinde Karaman/Pınarbaşı gibi Epi-Paleolitik Dönem yerleşim yeri bulunmaktadır (Baird, 2007: 289). Ancak Beyşehir ve çevresinde bu dönem izlerini yansıtan bir yerleşme

* Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı.

henüz tespit edilmemiştir. Yapılan arkeolojik çalışmalardan elde edilen verilere göre insanoğlunun yerleşik yaşam biçimine günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce Neolitik olarak adlandırılan Dönemde geçmiş olduğu öngörülmektedir. Söz konusu bu dönemde başlayan kültürel, sosyal ve ekonomik alandaki değişimler günümüz uygarlığının temellerinin de oluşmasına olanak sağlamıştır. Bu dönem insanı değişen iklim ve çevre özelliklerine bağlı olarak çevresindeki doğal ortamı şekillendirmeye başlamış ve kalıcı yerleşmeler kurmuştur. Bulunduğu çevrenin coğrafi ve iklimsel özelliklerine bağlı olarak yaşadığı alanı ve yaşam biçimini şekillendirmiştir. Bu dönemde artık insanoğlu mobil yaşam geleneklerini terk ederek sürekli kaldıkları yerleşim yerlerini kurmaya başlamıştır. Başka bir deyişle eski yaşam alanları olan mağaralardan çıkılmış ve küçük köyleri andıran toplu yaşam alanları inşa edilmiştir. Neolitik Dönem başlarında önce kulübeye benzeyen yuvarlak barınaklar inşa edilmesine karşın farklı nedenlerden dolayı ilerleyen zaman dilimi içinde bilgi birikimi, gelişen teknoloji ve artan alet kullanma ve el becerisinin de yardımıyla bulunduğu çevreye göre taş, kerpiç ve ağaç kullanarak kare ve/veya dikdörtgen yapılar inşa edilmiştir. Anadolu yarım adasında MÖ 10. binde görülmeye başlayan Neolitik Kültürler Bereketli Hilal ile birlikte Neolitik araştırmaların odak noktası haline gelmiştir. Neolitik Kültürlerin Orta Anadolu'da ortaya çıkması ise MÖ 9. bin yıla denk gelir. Özellikle Konya Ovasında bulunan Boncuklu Höyük ve Kapadokya bölgesinde yer alan Aşıklı Höyük'te Çanak-Çömlek Öncesi Neolitik Dönem (PPNB) daha iyi anlaşılmıştır. Konya Ovası'nda Boncuklu Höyükte MÖ 8300'lerde Yerleşik hayata geçilip tahılların ve hayvanların evcilleştirme denemelerinin yapıldığı bilinmektedir (Baird at al. 2018: 3077-3086). Aşıklı Höyük'te yapılan kazılardan elde edilen Morfolojik kanıt kar koyun ve keçilerin (kaprinler) Aşıklı'da M.Ö. 8300'lerde güdüldüğüne dair önemli kanıtlar sunmaktadır (Stiner at al. 2014, 8404-8409). Bununla birlikte her iki yerleşmede de avcı ve toplayıcı geleneğin devam ettiği, su kuşları, balık, kaplumbağa ve büyük baş hayvanları (*bos primigenius*), geyik ceylan (*dama dama*), yaban domuzu (*sus scrofa*), koyun ve keçi (*ovis/capra*), gibi hayvanların avlanarak tüketildiği yapılan kazılarda ele geçen kalıntılardan anlaşılmaktadır (Baysal 2013: 79-104). Boncuklu ve Aşıklı Höyük'teki erken evrelerde MÖ 9. bin yılın ikinci yarısında saz-dal ile yapıldığı tahmin edilen ilk barınakların daha sonra oval ve/veya ovalimsi planda kerpiç ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Seramiksiz Neolitik Döneme tarihlenen dönemde yerleşik hayatın bu ilk aşamalarında kurulan yuvarlak planlı saz dal tekniği ile yapılmış bu tür kulübelere ait kalıntılar Beyşehir çevresinde henüz tespit edilmemiştir. Bu oval formlu evlerin yerini MÖ 8. binyılda Aşıklı Höyük ve MÖ 7100'lerde Çatalhöyükte dikdörtgen ve/veya kare formunda inşa edilen evler almıştır (Kılınç at al. 2016: 1-8). Çatalhöyük, Konya Ovasında yabani bitkilerin evcilleştirilerek yoğun tarımın yapıldığı, yabani hayvanların evcilleştirilerek yerleşmede tutulduğu, üretilen pişmiş topraktan kaplar ile elde edilen ürünlerin pişirilip tüketildiği en önemli Neolitik Dönem yerleşim yerlerinden biridir (Hodder and

Cessford 2004: 17-20). Çatalhöyük'ün güney batısında kalan Beyşehir ilçesinin de içinde bulunduğu Beyşehir-Suğla havzasında MÖ 7. binde benzer kültürel özelliklerin yaşandığı Neolitik Dönem yerleşim yerleri tespit edilmiştir. Tespit edilen yerleşmelerden 1964 -65 yılları arasında Suberde Höyük'te ve 1969-1978 Er Baba Höyük'te Jacques Bordaz başkanlığında kazılar yapılmıştır. Böylece o döneme kadar ayrıntılı bilgiye sahip olunmayan Beyşehir ve çevresinin Prehistorik dönemleri hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir. Son yıllarda Göller Bölgesi'nde sayıca çoğalan Prehistorik Dönem çalışmalarında elde edilen bulgular yanı sıra Suğla Gölü çevresinde tespit edilen yeni prehistorik dönem yerleşmeleri Beyşehir ve çevresinin önemini daha da belirgin hale getirmiştir. Bu çalışmada da Beyşehir ve çevresinde bulunan bazı Neolitik ve Erken Kalkolitik Dönem yerleşmelerinde ele geçen buluntular üzerinden Beyşehir'in Prehistorik Dönemleri incelenmiştir.

Beyşehir ve Çevresinde Yapılan Araştırmalar

Orta Anadolu'nun güneybatı kesiminde yer alan Beyşehir ilçesi Konya merkeze yaklaşık olarak 90-95 km mesafededir. İlçe her ne kadar Konya il sınırlarında bulunsun da bölge olarak Akdeniz Bölgesi'nin Göller Yöresi içerisinde Beyşehir-Suğla havzasının batı kısmında yer alır. Beyşehir-Suğla oluğu olarak adlandırılan havza Orta Toroslar'ın kuzeyinde doğu batı yönünde uzanan bir vadidir (Şekil 1). Üçüncü jeolojik zamanda doğal çöküntülerle oluşan bu havza doğu batı yönünde yaklaşık 150 km uzunluğa ve 50 km genişliğe sahiptir. Çevresi yüksek dağlarla çevrili havza içinde Beyşehir ve Suğla Gölleri yer alır. Özellikle bu göllerin çevresinde yoğunlaşan araştırmalarda bölgenin Prehistorik Dönem yerleşmelerine ait ilk kalıntılar tespit edilmiştir. Beyşehir ve çevresinde tespit edilen Prehistorik Dönem yerleşmelerinin öncüsü Çukurkent yerleşmesidir. Prehistorik Dönem'e tarihlenen Çukurkent yerleşim yerini 1910 yılında ilk keşfeden H. A. Ormerod'tur (Ormerod, 1912-13: 48-53). Çukurkent'te ele geçen buluntuların yayınladığı dönemde henüz Anadolu'da Neolitik Dönem varlığı bilinmemekteydi. O dönemde Gordon Childe gibi bilim insanlarınınca Neolitik Dönem insanının yaşayabileceği iklim ve coğrafyanın yalnız Yakındoğu'da var olabileceği iddia ediliyordu. Bu sebepten Çukurkent buluntuları hem bölge hem de Anadolu Prehistoryası için önemlidir. Ormerod'dan sonra Çukurkent farklı bilim insanlarınınca ziyaret edilmişse de burada uzun soluklu bir arkeolojik kazı çalışması yapılmamıştır. Zaman içinde bölge bazı yerli ve yabancı bilim insanlarının dikkatini çekmişse de burada yapılan araştırmalar kısa süreli olup daha çok seyyahlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Beyşehir-Suğla Gölü havzasında ilk dönem arkeolojik yüzey araştırmaları 1950'li yıllarda James Mellaart ve sonrasında 1963 yılında Ralph Solecki başkanlığındaki ekipler tarafından yapılmıştır (Mellaart, 1954: 175-240; Solecki, 1965: 129-148). Bölgenin Prehistorik Dönemlerinin anlaşılmasına odaklanmış bu çalışmalarda Beyşehir ve Seydişehir ilçe sınırları içerisinde kalan çok sayıda Prehistorik ve Protohistorik Dönem yerleşme keşfedilmiştir (Şekil 2). Bu yerleşim yerleri arasında Yeniköy, Beyşehir Höyük, Yılan Höyük, Alan Höyük, Seydişehir Höyük,

Kaşaklı Höyük, Kanal Höyük, Toprak Tol Höyük, Erbaba Höyük, Suberde ve Es-kiköytepe Höyük sayılabilir (Mellaart, 1954: 181; 1961: 161; 1963: 200; Solecki, 1965: 133-134). Yüzeysel araştırmaları sonrasında 1960'lı yıllarda Suberde Höyük ve Erbaba Höyük'te bölgenin ilk arkeolojik kazılar yapılmıştır (Bordaz, 1969: 63-71; 1982: 85-93). Bu kazılarda bölgenin kültürel ve ekonomik ilişkilerini yansıtan mimari bulgular, küçük buluntular ve pişmiş toprak kap parçaları açığa çıkarılmıştır. Kazı çalışmaları 1970'lerin sonunda tamamlanmasına karşın ele geçen buluntular bilim dünyası ve konuya meraklılarıyla buluşturulamamıştır. Erbaba Höyük kazılarının yapıldığı yıllarda kaleme alınan kazı raporları dışında Beyşehir'in Prehistorik Dönemlerine ışık tutacak arkeolojik çalışma yok denecek kadar azdır. 1994 yılından itibaren Konya ilinde arkeolojik yüzeysel araştırmaları yapan Hasan Bahar Beyşehir ve çevresinde de incelemeler yapmıştır. İncelemelerde tespit edilen eserler de bölgede Neolitik, Kalkolitik ve Tunç Çağlarının yaşandığını ortaya koymuştur. Beyşehir-Suğla havzasında, bölgenin Prehistorik Dönemlerine odaklanmış ikinci dönem arkeolojik araştırmalar 2020 yılında Ramazan Gündüz başkanlığındaki bir ekip ile tekrar başlamıştır. 2020 yılında Suğla Gölü çevresinde gerçekleştirilen yüzeysel araştırmada bölgenin erken tarihi hakkında bilgi veren yeni Neolitik ve Kalkolitik Dönem yerleşim yerleri tespit edilmiştir. Gündüz başkanlığında yürütülen Prehistorik Dönem yüzeysel araştırmaları 2021 yılında Beyşehir ve çevresinde devam etmektedir.

Beyşehir ve Çevresinde İlk Dönem Çalışmalarında Tespit Edilen Prehistorik Dönem Yerleşmeleri

1. Arkeolojik Kazısı Yapılan Yerleşmeler

Erbaba Höyük

Erbaba Höyük, Beyşehir ilçe merkezine yaklaşık, 10 km Beyşehir Gölü'ne 1.5 km mesafede gölün doğu kıyısında doğal bir tepe üzerinde yer almaktadır (Bordaz, 1969: 59). Höyük bulunduğu arazi düzleminden 4 m yükseklikte olup yaklaşık olarak 80 m çapında 5.000 m² genişliğinde bir alan üzerine oturmaktadır (Bordaz ve Bordaz, 1982: 86). Höyük ilk kez Ralph Solecki başkanlığında 1963 yılında, Beyşehir-Suğla gölleri çevresinde gerçekleştirilen yüzeysel araştırmada tespit edilmiştir (Solecki, 1965: 129-148). Bu çalışmalar sonrasında Erbaba Höyük'te 1969 ve 1978 yılları arasında Jacques Bordaz ve ekibi tarafından iki farklı dönemde toplam 6 sezon boyunca kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yerleşmede üç farklı Neolitik tabaka saptanmıştır (Bordaz ve Bordaz, 1982: 86-88). Erbaba'da yapılan son analiz çalışmalarına göre III. Tabaka yaklaşık olarak 6700-6400'e I. Tabaka da yaklaşık olarak 6400-6000'e tarihlenmektedir (Arbuckle, 2008: 346). Yapılan çalışmalarda, höyüğün yaklaşık olarak %22'si (1100 m²) açığa çıkarılmıştır. Höyükte yalnız Neolitik Dönem'e dair veriler olup, höyüğün Neolitik Dönem sonrasında yerleşim gördüğüne dair herhangi bir bulgu yoktur.

Erbaba Höyük kazı raporlarında, yerleşmede açığa çıkarılan 32.000 Neolitik Dönem seramik parçasının kazı ekibi tarafından incelenmiş olduğu ifade edilmiş olsa da genel bazı sonuç ve değerlendirmelerin dışında, bunlarla ilgili ayrıntılı çalışmalar bulunmamaktadır. Bu raporlardan anlaşıldığı kadarıyla Erbaba Höyük tabaka III pişmiş toprak çömlek parçaları kil / ham madde özellikleri açısından incelendiğinde en yakın benzerlerinin Çatalhöyük VIII-0 tabaka seramikleri olduğu belirtilmektedir. Erbaba II ve I tabaka seramikleri ise Hacılar Geç Neolitik IX-VI tabakalar ile benzer oldukları bildirilmektedir (Bordaz ve Bordaz, 1982: 86-88). Serap Özdöl tarafından 2006 yılında tamamlanan doktora tezi kapsamında Çatalhöyük, Suberde ve Erbaba'nın da yer aldığı Neolitik Dönem yerleşmelerinin seramikleri ayrıntılı olarak çalışılmıştır (Özdöl, 2006). Bu çalışmalardan Erbaba III. tabakaya tarihlenen erken dönem seramiklerin büyük çoğunluğunun mineral içerikli, koyu yüzlü, küresel gövdeli, daralan ağızlı (Şekil 3) pişirme kaplarından oluştuğu anlaşılmaktadır (Özdöl, 2006: Lev. 144-152). Erbaba yerleşmesinde tespit edilen bu mal gurubunun benzerleri Çatalhöyük (Özdöl, 2006) dışında, Gökhöyük Bağları Höyük ve Akkise/Yahyalı Höyük'te de tespit edilmiştir. Tipolojik olarak değerlendirildiğinde bu kapların delikli tutamak kulplarının benzerleri, Çatalhöyük, Can Hasan, Gökhöyük Bağları Höyük ve Yahyalı Höyük'te de tespit edilmiştir (Gündüz, 2021: baskıda). Beyşehir-Suğla havzasında Mellaart tarafından keşfedilen Alan Höyük (Şekil 4) ile 2020 yılı yüzey araştırması çalışmalarında tarafımızdan keşfedilen Akkise/ Yahyalı Höyük yerleşmesi ve Balıklava/Karayaka Mevki yerleşmesinde ele geçen seramikler arasında benzer özelliklere sahip örneklerde bulunmaktadır. Bordaz'ın Erbaba I. tabakaya ait olduğunu belirttiği kırmızı astarlı "S" kıvrımlı çanak çömlek örnekleri ile Gökhöyük Bağları Höyük, Akkise/Yahyalı Höyük ve Balıklava/Karayaka Mevki yerleşmesinde tespit edilen kırmızımsı yüzlü 'S' profilli kaplara benzemektedir (Gündüz, 2020a: 249-252; Gündüz, 2021: baskıda). Bordaz Erbaba I. tabaka seramiklerinin form ve yüzey özelliği açısından Hacılar Geç Neolitik IX-VI tabaka ile benzer olduğunu bildirmiştir (Bordaz ve Bordaz, 1982: 88). Ayrıca Turan Efe ve Mehmet Özsait tarafından yayınlanan Gelendost yerleşmesi seramik örnekleri arasında Geç Neolitik Erken Kalkolitik Döneme tarihlenen, benzer tutamaklı kapların varlığı da bilinmektedir (Özsait ve Efe, 2014: 31-54).

Doğal bir yükselti üzerinde kurulan Erbaba Höyük yayınlanan kazı raporlarına göre birbirine bitişik düzende inşa edilmiş yapılardan oluşmaktadır (Bordaz, 1969: 159-164; Bordaz ve Bordaz, 1982: fig. 33). Erbaba Höyük yerleşim özellikleri mimari açıdan değerlendirildiğinde hücreli planlı bir yerleşim özelliği göstermektedir (Bordaz, 1969: 159-162; Todd, 1980: 128). Erbaba da görülen mimari yapıların birbirine bitişik yapıma geleneği, havza içinde Suberde ve kurtarma kazıları yapılan Gökhöyük Bağları Höyük'te, Konya Ovası'nda Çatalhöyük, Can Hasan'da (Şekil 5-6) karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ilaveten Erbaba yerleşmesinde olduğu gibi 2002-2005 yılları arasında kurtarma kazıları yapılan Gökhöyük Bağları Hö-

yükte de mimari yapıların bir kısmının taş temelli olduğu kazı raporlarından anlaşılmaktadır (Şekil 7). Tarafımızdan 2020 yılı Suğla Gölü Çevresi Prehistorik Dönem yüzey araştırmalarında tespit edilen Akkise/Yahyalı Höyük'te kaçak kazıcılar tarafından kısmen açığa çıkarılan bir mimari yapı kalıntısının yaklaşık 1 m yüksekliğinde, 2 m uzunluğunda taş temeli görülebilmektedir (Şekil 8). Erbaba ile Yahyalı Höyük arasında yukarıda belirtilen seramik geleneklerinde ki benzerlikler yanında mimari yapı malzemesi kullanım geleneğinde ki benzerlikler Beyşehir – Suğla Gölü havzası içerisindeki yerleşmeler arasında benzer kültürel veya teknolojik alışkanlıkların olabileceğini ortaya koymaktadır. Erbaba Höyük kazı raporlarında evlerin iç düzenlemesi tam olarak aydınlatılmamış olsa da Çatalhöyük gibi aynı evin planı üzerine inşa geleneğinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu özellik Çatalhöyük'te görülen mimari yapıların yapısal devamlılığı geleneğine benzemektedir. Çok yoğun olmasa da bazı yapılarda gri sıvalı zemin izleri tespit edilmiştir. Ayrıca bazı evlere çatıdan girildiğine dair bir düşünce de vardır (Bordaz, 1969: 159-162). Bilindiği gibi Çatalhöyük evlerinin de tabanları, duvarları gibi sıvalıdır ve evlere girişler yapının tavanında açılan bir aralık (boşluk) ile sağlanır. Bu girişlerin altında yapının güney kısmında ocak ve/veya fırınların olduğu bilinmektedir. Erbaba III. tabakaya tarihlenen bir mimari yapı içinde, Çatalhöyük'te olduğu gibi yapının güney duvarına yaslanmış bir fırın tespit edilmiştir. Ocak ve/veya fırınların mimari yapıların güney duvarlarına bitişik yapılma geleneği Gökhöyük Bağları Höyük'te de görülmektedir (Şekil 7). Çatalhöyük'te yalnız kerpiç mimari yapı elamanı olarak kullanılırken Erbaba, Gökhöyük Bağları Höyük ve Akkise/Yahyalı Höyük'te mimari yapıların temelinde taşın da yapı elamanı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Göller Bölgesi yerleşmelerinden Hacılar (Mellaart, 1970; Şekil 57, 59) ve Kuruçay'da (Duru, 1982: 1-58) mimari yapıda taş kullanıldığı bilinmektedir. Yukarıda bahsi geçen yerleşmeler bölgesel olarak bazı benzerlikler göstermekle birlikte seramik ve mimari açıdan Beyşehir-Suğla havzası ile Göller Bölgesi ve Konya Ovası yerleşmeleri arasında farklılıkların da olduğu anlaşılmaktadır. Erbaba Höyük'te ele geçen buluntular Neolitik Dönem'de MÖ VII. bin yılın ikinci yarısında Beyşehir-Suğla havzasında yerleşik hayata geçişin önemli göstergelerinden biri olan yabancı bitki ve hayvanların evcilleştirilmesine başlandığını ortaya koymaktadır. Burada evcilleştirilen bitkiler arasında emmer ve einkorn buğdayı, arpa, bezelye ve mercimek yer almaktadır (Bordaz ve Bordaz, 1982: 91). Burada açığa çıkarılan hayvan kemiği kalıntılarında koyun, keçi ve sığırların evcilleştirildiği anlaşılmaktadır (Arbuckle, 2008: 345-366). Kalıntılar arasında her ne kadar büyükbaş hayvan kemiği tespit edilmişse de büyük baş hayvanların kademeli olarak evcilleştirildiği bildirilmektedir. Yerleşmede ele geçen hayvan kemiklerinin %84'ü koyun ve keçidir (Bordaz ve Bordaz, 1982: 89-91). Dolayısıyla Prehistorik Dönemde Beyşehir ve çevresinde keçinin yaşayabileceği doğal çevrenin var olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Beyşehir'in günümüzdeki coğrafi ve fiziki şartları göz önünde tutularak bir değerlendirmede bulunmak gerekirse özellikle Beyşehir gö-

lünü çevreleyen dağlık alanlar ve sıkı bitki örtüsü koyun gibi daha kalın ve kabarık bir kürke sahip hayvanlar yerine keçi gibi hayvanların yaşamasına daha çok olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu yüksek alanlarda keçiler her türlü ağacın yapraklarını tüketerek beslenebilirken koyunlar için daha düz otlak ve meralar gerekmektedir.

Suberde Höyük

Suberde Höyük, Seydişehir'in yaklaşık 11 km güneydoğusunda, Suğla Gölü'nün kuzeybatı kıyısında bulunan Gölyüzü (eski adı Suberde) köyünün girişinde yer almaktadır (Solecki, 1965: 129-148). Suberde Höyük, yerel halk tarafından Görüklük Tepe olarak adlandırılan 30 m yüksekliğinde 700 m uzunluğunda ve 70 m genişliğinde düz bir kireçtaşı sırt üzerinde kurulmuştur. Bordaz, Suberde sakinlerinin olasılıkla Prehistorik Dönemlerde Suğla Gölü'nün su seviyesinin yükselip alçalması ile oluşabilecek sorunlardan korunmak için yerleşim yerlerini buraya kurmuş olduklarını ileri sürmektedir. Çünkü Beyşehir Gölü'nde ki fazla su kotu daha düşük olan Suğla Gölüne taşınmaktadır. Bordaz'a göre zaman zaman Beyşehir Gölünden gelen sularla Suğla Gölü yüksek su seviyesine ulaşmakta ve Suberde'nin bir ada yerleşmesi halini aldığı tahmin edilmektedir (Bordaz, 1969: 59). Beyşehir-Suğla Gölleri Yüzey Araştırması kapsamında 1963 yılında Ralph Solecki tarafından tespit edilen höyükte 1964-65 yıllarında Jacques Bordaz başkanlığında kazılar yapılmıştır. Çanak-çömlek buluntular hakkında kazı raporlarında ayrıntılı bir bilgi verilmemekle birlikte Prehistorik tabakalarda çanak çömlek kaplara dair parçaların varlığı bildirilmektedir. III. tabakanın üst kısımlarında 5 adet; karışık buluntular veren I. tabakadan ise 12 adet Neolitik Çağ çanak çömlek parçası tespit edilmiştir. Ele geçen çok az sayıda seramik buluntu yanında çok sayıda obsidiyen ve çakmaktaşıdan alet ve bazı kil figürünler ele geçmiştir. Kazılarda yerleşmede 3 farklı tabakanın varlığı ortaya konmuştur. Bunlardan en alttaki iki katman Prehistorik Dönem'e tarihlenir (Bordaz 1969: 43-71). Bu tabaka kazılarında iyi korunmamış kerpiç duvar ve alçı zemin kalıntıları tespit edilmiştir. Bunlardan en üst tabaka geç dönem mezarları ile bozulmuştur. Maalesef Anadolu'nun birçok yerinde höyük gibi yükseltilerin mezarlık yapılması gibi bir gelenek söz konusudur. 2020 yılı araştırmaları kapsamında inceleme yaptığımız Suberde Höyük'ün büyük bir kısmı ağaçlandırılmış ve mezarlık olma özelliğini de devam ettirdiği görülmüştür. Günümüzde Suberde Höyük'te Prehistorik Dönem yerleşmesine dair bir iz görülmemektedir. Tarafımızdan Suberde de yapılan yüzey araştırmalarında herhangi bir pişmiş toprak çanak-çömlek, obsidiyen alet veya yonga parçasına rastlanmamıştır. Bu alan çevresinde yalnız bir taş balta ele geçmiştir (Şekil 9).

Yerleşmenin mimari yapı geleneği tam olarak açığa çıkarılamamakla birlikte birbirine bitişik düzende yapılmış bazı yapı kalıntularına ulaşılmıştır (Şekil 5). Suberde kazılarında açığa çıkarılan en üst tabaka bilgi vermezken II. tabakada kısmen sağlam korunagelmış kerpiç duvarları olan dörtgen veya kare planlı mimari yapıların olduğu anlaşılmaktadır. III. tabakada da mimari yapı geleneğinin farklı olmadığı ve II. tabakada ki aynı yapı geleneğinin devam edegeldiği bildirilmektedir.

Burada açığa çıkarılan kısmen korunmuş sıvalı zeminin kalıntıları bulunan mimari yapının Çatal Höyük VIa'dan daha erken ve çanak-çömleksiz Hacılar ile çağdaş olabileceği ileri sürülmektedir. Yerleşmede kalıcı mimari konutlara dair çok fazla bir verinin tespit edilememesi ilk yerleşimcilerin çabuk bozulan malzemelerden inşa edilmiş evlerde yaşamış olma ihtimaline akla getirmektedir. Kazı raporlarından elde edilen sonuçlara göre Suberde sakinlerinin avcı toplayıcı geleneği devam ettiren bir topluluk oldukları anlaşılmaktadır. İncelenen hayvan kemiklerinden Suberde insanların koyun, keçi, domuz, geyik ve sığırları avladıkları tespit edilmiştir (Bordaz, 1973: 282-287). Ele geçen yontma taş alet endüstrisi incelendiğinde Suberde'de ok uçlarının aletler içindeki oranının %20'yi bulmuşken hayvanların evcilleştirildiği yerleşik hayat özellikleri gösteren Erbaba'da ok uçlarının aletler içindeki oranı ise %3 olduğu bildirilmektedir (Bordaz ve Bordaz, 1982: 87). Bununla birlikte Bordaz Suberde sakinlerinin evcilleştirdiği tek hayvanın köpek olduğu, köpeklerin de avlanırken yardımcı olarak kullanmak için evcilleştirilmiş olabileceğini bildirmektedir. Ancak Bordaz aynı çalışmada evcilleştirme denemelerine dair olasılıklardan da bahsetmektedir (Bordaz, 1973: 282-287). Jack Jakar zooarkeolojik buluntular üzerine yapılan çalışmalara dayanarak Suberde insanların koyun ve keçi yetiştiriciliğini deneyimlediklerini ileri sürmektedir (Yakar, 2014: 143).

Gökhöyük Bağları Höyük (Kanal Höyük)

Gökhöyük Bağları Höyük veya ilk tespit edildiği adıyla Kanal Höyük Seydişehir ilçe merkeze yaklaşık 8-10 km mesafede, Suğla Gölü'nün doğusunda, Gökhöyük köyü, Bağlar mevkinde yer almaktadır. Höyük köyün ortasından geçen Seydişehir-Bozkır kara yolunun yaklaşık 1.5-2 km kadar kuzey doğusunda Kuran köyüne ulaşımı sağlayan köprüye yaklaşık olarak 500 m mesafededir (Gündüz, 2020c: 332). Gökhöyük Bağları Höyük'ü ilk 1950'li yıllarda bölgede yaptığı yüzey araştırmalarıyla keşfeden James Mellaart'tır. Mellaart tarafından ilk keşfedildiğinde yerleşme Kanal Höyük olarak adlandırılmıştır (Mellaart, 1954: 181-183). Mellaart büyük bir ihtimalle bu dönemde Beyşehir Gölü'nden aldığı suyu Çumra'ya taşıyan kanalın, höyüğün doğu eteğinden geçmesinden dolayı buranın adını Kanal Höyük olarak isimlendirmiştir. 1963 yılında bölgede çalışmalar yapan Ralph Solecki yayınlanan çalışma raporunda Gökhöyük Bağları Höyük hakkında ayrıntı vermemekle birlikte çalışma kapsamı içinde inceleme yapılan yerleri verdiği listede burayı (Hüyük Bağları, Üzümlü veya Kanal Höyük olarak) adlandırmıştır (Solecki, 1965: 141). Ian Todd' bölgede yaptığı araştırmalarını yayınladığı 1980 tarihli çalışmasında Kanal Höyük'ten bahsetmektedir (Todd, 1980: 132). 2002 yılında höyüğün doğu kısmında bulunan eski toprak kanalın yerine DSİ yeni bir beton kanal inşası başlatmıştır. Bu kazı çalışmalarında yeni kanal yatağı höyüğün güneydoğu eteğinde yaklaşık olarak 50 m uzunluğunda tahribat gerçekleşmiştir. Bu kazı sırasında ortaya çıkan eserlerden sonra kanal inşası bu kısımda durdurulmuştur. Yapılan incelemeler sonrasında höyük I. derece sit alanı olarak tescillenmiştir. Tam da bu

dönemde maalesef yabancı kaynaklar taranmadığı için Mellaart'ın Kanal Höyük olarak adlandırdığı daha sonra Solecki'nin (Hüyük Bağları, Üzümlü veya Kanal Höyük olarak) incelemelerde bulunduğu Kanal Höyük, müze uzmanınca olasılıkla Gökhöyük Köyü Bağlar mevki sınırlarında bulunmasından dolayı Gökhöyük Bağları Höyüğü olarak adlandırılmıştır. Sonuç olarak Konya Kültür Varlıkları Bölge Koruma Kuruluna yapılan tescil başvurusu sonrasında 2002 yılında Kanal Höyük, Gökhöyük Bağları Höyük olarak tescillenmiştir. 2002-2005 yılları arasında höyükte Konya Müze Müdürlüğüne kurtarma kazıları yapılmıştır. Kurtarma kazıları sırasında binlerce arkeolojik eser çıkarılmıştır. Çıkarılan eserler uzun yıllar Konya Arkeoloji Müzesinde muhafaza edilmiştir. Ancak Gökhöyük Bağları Höyük ile ilgili çalışmaları yapan müze uzmanı tarafından ne kazılar sırasında ne kazılardan sonra uzun yıllar sonra herhangi bir bilimsel makale yayınlanmamıştır. 2015 yılında başladığım doktora tezi çalışması kapsamında Gökhöyük Bağları Höyükte açığa çıkarılan pişmiş toprak eserlerin bir kısmı tarafımdan ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu çalışmalar sırasında Prehistorik Döneme tarihlenen seramikleri de inceleme fırsatımızda oldu. 2020 yılı yüzey araştırmaları kapsamında Gökhöyük Bağları Höyük'te yüzeyden toplanan eserlerde referans alınarak çalışmalar tekrar başladı. Yapılan bu incelemeler kapsamında yerleşmenin Prehistorik Dönem'e tarihlenen çanak-çömlek geleneği içerisinde koyu yüzlü, açık izli, mineral içerikli, basit dik yükselen, içe doğru daralan ağızlı, örneklerin yanı sıra özellikle Geç Neolitik Erken Kalkolitik tabakalarda çok sayıda 'S' profilli, kısa boyunlu kırmızı astarlı örneklerin varlığı tespit edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde koyu yüzlü Gökhöyük Bağları Höyüğü Erken Dönem seramiklerinin siyahtan griye ve kahverengiden devetüyüne değişen renklerde astarlı oldukları anlaşılmıştır. Bunların Çatalhöyük VIII-VI tabakalar, Erbaba III. tabaka ile benzer oldukları düşünülmektedir (Şekil 3). Ayrıca Mellaart Çukurkent seramiklerini değerlendirirken Gökhöyük (Kanal höyük) seramiklerinin Alan Höyük, Çukurkent (Şekil 4) yerleşmeleri ile benzerliklerini belirtmiştir (Mellaart, 1954: 186). Gökhöyük Bağları Höyük'te açığa çıkarılan Geç Neolitik Erken Kalkolitiğe tarihlenebilecek kapların tarafımızca yapılan 2020 yılında yapılan incelemelerde keşfedilen Balıklava/Karayaka Yerleşmesi ve Yahyalı yerleşmesinde tespit edilen kırmızımsı yüzlü 'S' profilli kaplar ile benzer olduğu anlaşılmıştır. Bu kaplar Bordaz'ın Erbaba I. tabakaya ait olduğunu belirttiği (Geç Neolitik) kırmızı astarlı 'S' kıvrımlı çanak çömlek parçaları ile benzerdir. Gökhöyük kırmızı astarlı Geç Neolitik/Erken Kalkolitik kapları üzerinde bulunan stilize kulpların benzerleri hem Balıklava/Karayaka yerleşmesinde hem Yahyalı yerleşmesindeki aynı döneme tarihlenen kaplar üzerinde de görülmektedir. Bazı kaplarda görülen hayvan başı (boğa, dağ keçisi) tutamak örneklerinin benzerleri Höyücek Höyükte (Duru ve Umurtak, 2005) ve Hacılar Höyükte (Mellaart, 1970) de ele geçmiştir. Maalesef Gökhöyük Bağları Höyük'te 2002-2005 yılları arasında yapılan kurtarma kazılarında açığa çıkan binlerce seramik örneği, kurtarma kazılarını yürüten müze uzmanınca kazı raporlarında ayrıntılı

olarak ele alınmadığı, aradan geçen on beş yıla rağmen ele geçen seramiklerin ön incelemesi bilim dünyasıyla paylaşılmadığı için bilgilerimiz çok kısıtlıdır. Bölgede yaptığımız prehistorik dönem yüzey araştırması sonrasında başlamayı planladığımız arkeolojik kazılar sonrasında Gökhöyük Bağları Höyük seramik teknolojisi daha anlaşılır hale gelecektir.

Kazı raporlarından anlaşıldığı kadarıyla çalışmalar sonucunda Gökhöyük Bağları Höyük'ün Prehistorik Dönem mimari gelenekleri yansıtan bazıları direk kerpiçlerle örülen (kerpiç temelli) bazıları ise taş temelli (Şekil 7) birçok yapı kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. Yaşam alanı olarak kullanıldığı anlaşılan bu mimari yapıların iki veya üç bölmeli birbirine bitişik düzende inşa edilmiş oldukları anlaşılmıştır (Şekil 10-11). Höyükte, en erken Neolitik Dönem'e ait mimari yapı evreleri tespit edilmiş olup bu dönem oldukça uzun bir süreci kapsamaktadır. Neolitik Dönem burada 4 kültür katı ile temsil edilmektedir. Bunlardan dördüncüsü en erken evre iken birincisi en üstteki geç evredir. Bu yapı katlarında açığa çıkan mimari gelenek Beyşehir-Suğla havzası yerleşmelerinden Er Baba (Bordaz, 1982: 85-92), Konya Ovası Neolitik Dönem yerleşmelerinden Çatal Höyük (Hodder, 2006) ve Can Hasan III (French, 1998) de görülmektedir. Mimari yapıların, ocak/fırın platform sıvalı duvar ve taban gibi iç dizayn özellikleri birbirine çok benzerken yalnız mimari yapı elamanı olarak taş kullanılması Çatalhöyük ve Can Hasan yerleşmelerinden farklıdır (Şekil 10-11). Bazı evlerin biri büyük biri küçük iki farklı bölmeli olup birbirine geçişler oluşturulan aralıklardan sağlanmaktadır (Şekil 12). Evlerin içinde yer alan ocak ve/veya fırınlar daha çok evin geniş kısmında yer alır. Evlerin standart bir büyüklüğe sahip olmadığı bazı evlerin diğerlerine göre daha küçük olduğu açığa çıkan yapıların ölçülerinden anlaşılmaktadır. Neolitik Dönem'in sona ermesinden sonra höyükte kalkolitik döneme tarihlenen kültür tabakaları tespit edilmiştir. Burada ortaya çıkarılan kalkolitik kültür tabakaları üç yapı katı ile temsil edilmektedir. Bunlardan birinci yapı katı Erken Kalkolitik, ikinci yapı katı Orta Kalkolitik, üçüncü yapı katı da Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlenmektedir. Erken Kalkolitik Dönem'e tarihlenen birinci kültür tabakası ile Orta Kalkolitik Dönem'e tarihlenen ikinci kültür tabakasında ki mimari gelenek tam olarak belirgin değildir. Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlenen üçüncü yapı katında ise mimari yapılar küçük taşlarla yapılmış taş temel duvarlıdır (Ayrıntılı bilgi için bk. 2002-2005 yayınlanmamış Gökhöyük Bağları Höyüğü Kurtarma Kazısı Raporları).

2. Yüzey Araştırmalarında Tespit Edilen Yerleşmeler

Bugün Beyşehir-Suğla havzası içerisinde bildiğimiz Prehistorik Dönem yerleşmelerinden Çukurkent gibi birkaç yerleşme dışında yerleşim yerlerinin büyük çoğunluğu 1950'li yıllarda James Mellaart ve 1960'larda Ralph Solecki'nin yaptığı araştırmalarda tespit edilmiştir. 2020 yılında bu makalenin yazarının başkanlığında yürütülen yüzey araştırmalarında ise Beyşehir-Suğla Gölü havzası içerisinde 3 yeni Prehistorik Dönem Yerleşmesi tespit edilmiştir. Ancak bu yerleşmelerin büyük bir çoğunluğu hakkında yalnız araştırma raporlarında tespit edildiklerine dair

bilgi bulunurken çok az yerleşmelerde ele geçen arkeolojik buluntular hakkında bilgi verilmiştir. Örneğin Solecki, 1963 çalışmalarında farklı dönemlere tarihlenen 29 yerleşme tespit ettiklerinden bahsetmekte ancak bunların yalnız birkaçı hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir (Solecki, 1965: 141). Bordaz 1964'ten sonra Beyşehir-Suğla havzasında yaklaşık 60 alan tanımladıklarını bildirmektedir (Bordaz, 1973: 282-288). Ancak tanımlandığı yazılan bu 60 alan ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiş, raporlar yayınlanmamıştır. Biz de bu çalışmada yalnız hakkında ayrıntılı bilgiler elde edebildiğimiz yerleşmelere yer verdik.

Çukurkent Yerleşimi

Çukurkent Prehistorik Dönem yerleşmesi Konya'nın Hüyük İlçesi'ne bağlı Çukurkent köyünde yer almaktadır. Yerleşim yeri 1910 yılında H. A. Ormerod tarafından keşfedilmiştir. Ormerod burada ele geçen çeşitli arkeolojik eserleri yayınladığı makalesi ile Çukurkent'i ve bölgeyi bilim dünyasına tanıtmıştır. Ormerod'un köylülerden aldığı arkeolojik eserleri yayınladığı çalışmasında, Çukurkent yerleşmesine ait insan ve hayvan figürünler, iki küçük taş balta ve bol miktarda obsidiyen parçası bulunmaktadır. (Ormerod, 1912-13: 48-53). Çukurkent yerleşmesi Anadolu'nun Prehistorik Dönem'de yerleşim gördüğüne dair ilk bulguların tespit edildiği yerlerden biri olması açısından büyük önem taşımaktadır. Yerleşmenin bulunduğu alan kayalık olup Çukurkent köyünün 1 km kadar kuzeybatısında yer almaktadır. Yerleşmenin oturduğu alan yaklaşık olarak 150x200 m boyutlarındadır (Özkan ve Erdalkıran, 2014: 25). James Mellaart 1950'li yıllarda yaptığı yüzey araştırmaları kapsamında Çukurkent'te de incelemeler yapmış, burada 1 damga mühür, kilden hayvan figürünü ve koyun başı, 1 kuş başı ve çeşitli obsidiyen bıçaklar, yongalar ve ok uçları tespit etmiştir. Yüzeyde tespit ettiği pişmiş toprak kap parçalarından Mellaart yerleşmeyi öncelikli olarak Erken Kalkolitik veya Neolitik Dönem'e tarihlemektedir (Mellaart, 1954, 181-184). Ancak daha sonra yaptığı çalışmada Çukurkent seramiklerinin Geç Neolitik Dönem'e tarihlenebileceğini bildirmektedir (Mellaart, 1961: 159-160). Mellaart burada ele geçen seramikleri genel olarak, el yapımı, hamuru ince kum ve mika katkılı, koyu yüzülü, siyahtan griye ve kahverengiden devetüüne değişen renklerde astarlı olarak tanımlamaktadır. Mellaart, Çukurkent seramiğinin çoğunun, Yılan Höyük'te de tespit edilen parçalar gibi daha koyu renkli olduğunu bildirmektedir. Mellaart yine aynı çalışmada Beyşehir-Seydişehir havzasındaki yerleşmelerden Yılan Höyük ve Kanal Höyük (Gökhöyük Bağları Höyük) seramikleri ile Çukurkent seramiklerinin benzerlikleri üzerine durmuştur (Mellaart, 1954: 180-181). Ian Todd' bölgede yaptığı araştırmalarını yayınladığı 1980 tarihli çalışmasında Çukurkent seramiklerinden koyu açkılı, devetüyü ve açık kahverengi, geniş ağızlı olarak bahsetmektedir (Todd, 1980: 132). Todd Çukurkent mallarını Doğu Çatalhöyük ve Beyşehir Höyük C mallarına benzetir.

Yılan Höyük

Beyşehir'in kuzeybatısında konumlanan Yılan Höyük, Beyşehir Gölü'nün doğu kıyısında Gölkaşı köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Höyüğün Beyşehir merkeze uzaklığı ise yaklaşık 11 km kadardır. Yerleşme doğal bir tepe üzerine kurulmuştur. Mellaart'ın bölgede yaptığı yüzey araştırmalarında keşfedilmiştir. Şuan göle uzanan bir kara parçası konumunda olan Gölkaşı'nın, Beyşehir Gölü su seviyesinin daha fazla olduğu dönemlerde Beyşehir Gölü içinde küçük bir ada olduğu bildirilmektedir (Mellaart, 1954: 180-181). Burada tespit edilen seramik parçalarından bir kısmını yayınlayan Mellaart bunların Neolitik Dönem'e tarihlenebileceğini ortaya koymaktadır. Mellaart, yoğunlukla koyu yüzlü olan Yılan Höyük seramiklerinin aynı yörede yer alan Çukurkent seramikleri ile benzer olduklarını bildirmektedir. Bölgede tespit edilen diğer Prehistorik Dönem yerleşmelerinde ele geçen seramiklerle birlikte değerlendirdiğinde, Yılan Höyük seramiklerinin Beyşehir çevresindeki yerleşmelerle benzer olduklarını bildirmektedir. Mellaart yörenin seramiğini tanımlarken bunların tamamının el yapımı olduğunu ve seramiklerin hamuru içerisinde ince kum ile mika katkı bulunduğunu bildirmektedir. Bunlardan siyahtan griye kadar değişen renklerde koyu yüzeyli olanlar yanında bir kısmının devetüyünden kahverengiye kadar değişik renklerde astara sahip olanların da olduğunu belirtmektedir (Mellaart, 1954: 181). Yüzeyde tespit edilen bulgulardan yerleşmenin mimarisi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Alan Höyük

Beyşehir Gölü'nün güney kıyısında yer alan Alan Höyük, Beyşehir-Akseki ana yolu yakınında yer almaktadır. Doğal bir tepe üzerinde kurulmuş olan yerleşmenin ova düzleminden yüksekliği 3.5 m'dir. İlk kez Alan Hall tarafından keşfedilmiştir (Mellaart, 1961: 159-161). Mellaart buranın ilk keşfedildiğinde Beyşehir-Akseki yol yapımında kesilen höyüğün kesitinde kerpiç duvarlı en az beş yapı katı ve bazı alanlarda kırmızı sıvalı zemin kalıntıları görülebilir olduğunu belirtmiştir. İncelenen seramik buluntularına göre Mellaart höyükte Erken Neolitik Çağ yerleşiminin varlığını ve olasılıkla Doğu Çatalhöyük ile eşzamanlı bir yerleşmenin olduğunu ileri sürmektedir. Çanak çömlek buluntuları genel hatları değerlendirildiğinde tamamının el yapımı olduğu ve içlerinde saman katkı bulunmadığı, koyu yüzlü açkılı mal özelliği gösterdiği belirtilmektedir. Mellaart'ın yayınladığı Alan Höyük seramik örnekleri içinde Çatalhöyük'ten de bildiğimiz, bölgenin tipik daralan ağızlı çömleklerinin yer aldığı görülmektedir (Mellaart, 1961: 160-161). Alan Höyük seramikleri genel olarak değerlendirildiğinde, bunların Beyşehir-Seydişehir havzası içinde yer alan Prehistorik Dönem yerleşmelerinde ve Çatal Höyük'te ele geçen koyu yüzlü daralan ağızlı çömlek örnekleri ile benzer olduğu anlaşılmaktadır. Ian Todd' bölgede yaptığı araştırmalarını yayınladığı 1980 tarihli çalışmasında Alan Höyük seramiklerinden koyu açkılı, geniş ağızlı tipik Doğu Çatalhöyük kaplarına benzer olarak bahsetmektedir (Todd, 1980: 130). Yerleşmede ele geçen kırmızımsı kahverengi malları ise Kumluk Tepe ve Hacılar ile benzetir. Buradan

yola çıkararak Alan Höyük'ün Seramikli Neolitik Dönem'de yaklaşık olarak MÖ VII. bin yılın ikinci yarısında iskân görmüş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Mellaart burada ele aldığımız bu 3 yerleşme dışında; Beyşehir Gölü'nün batı yakasında yer alan (Hoyran) Topraktol Höyük'te, Kızılviran Höyük'te, Beyşehir C Höyük'te, Beyşehir 25-30 km mesafede yer alan Seydişehir Höyük'te Prehistorik Dönem'e tarihlenebilecek arkeolojik eserler tespit ettiğini belirtmiştir (Mellaart, 1954: 183). Ancak eserler ile ilgili kapsamlı çalışma yoktur.

Beyşehir ve Çevresinde İkinci Dönemde Yapılan Prehistorik Dönem Araştırmalar

Yukarıda da kısaca belirtildiği gibi Beyşehir-Suğla havzası içerisinde ikinci dönem Prehistorik Dönem odaklı arkeolojik yüzey araştırmaları, Selçuk üniversitesi adına, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü izinleri doğrultusunda, başkanlığını yaptığımız bir ekip tarafınca gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmaların hedefi genel olarak, bölgenin Prehistorik Dönemlerinin aydınlatılmasına katkı sağlamaktır. Ayrıca yüzeyde ele geçen buluntular üzerinden bölgenin Prehistorik Dönem yaşam gelenekleri, teknolojik gelişmeler ve bölgesel ilişkiler hakkında fikir elde edinmekte amaçlanmaktadır. Çalışmalarda Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca tescilli yapılmış bilinen arkeolojik alanlarda güncel veriler ışığında incelemeler yapıldığı gibi henüz bilinmeyen yeni Prehistorik Dönem yerleşim yerleri de keşfedilmiştir. Bölgede ikinci dönem arkeolojik yüzey araştırmalarında aşağıda genel bilgileri verilen 3 yeni Prehistorik Dönem yerleşim yeri tespit edilmiştir.

Seydişehir/Göktürk Höyük

Göktürk Höyük, Konya ili, Seydişehir ilçesi, Kesecik Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Suğla Gölü'nün kuzeydoğusunda kalan yerleşme, Suberde Höyük ve Gökhöyük Bağları Höyük'e yaklaşık 2-3 km mesafede yer almaktadır. Beyşehir Gölü'ne yaklaşık 30 km, Suğla Gölü'ne ise yaklaşık 3 km mesafededir. Günümüzde yerleşme Suğla Gölü'nün çekilmesiyle oluşan tarım arazileri içerisinde kalmıştır. Göktürk Höyük, 2020 yılı Suğla Gölü Çevresi Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması kapsamında Ramazan Gündüz tarafından keşfedilmiştir (Gündüz, 2020b: 366). Yapılan incelemelerde açılan bir toprak sulama kanalı ile höyüğün batı ucunun güney kuzey yönünde ağır tahrip edildiği, çok sayıda pişmiş toprak çanak-çömlek parçasının açığa çıkmış olduğu görülmüştür. Bu parçalar arasında dikkat çekici örneklerden biri Geç Neolitik, Erken Kalkolitik Dönem'de yaygın kullanımı bilinen (Chesepot) süzgeç kap parçasıdır (Şekil 13) (Salque ve diğerleri, 2013: 522-525; Takaoğlu, 2006: 23-44). Bir başka dikkat çekici örnek ise kaideden karın kısmına kadar kısmen sağlam olan ve karın kısmında akıtacak bulunan kap parçasıdır (Şekil 14). Bu kap formunun Kalkolitik Dönem'e tarihlenen benzer örnekleri Yarıkkaya (Schoop, 1998: 26-32) ve Çamlı Bel Tarlası (Schoop, 2017: 1-19) yerleşmelerinden bilinmektedir. Schoop, bahsi geçen bu çalışmalarda söz konusu kapların Prehistorik dönemlerde tereyağı elde etmek için yayık yayma kabı (yayık kap) olduklarını belirtmektedir. Göktürk Höyük'te tespit

edilen yayık ve süzgeç kap parçasının Kalkolitik Dönem’de evcilleştirilen hayvanlardan ikincil ürün olarak karkas et dışında süt ve süt ürünleri (tereyağı, peynir vb.) elde edilmeye başladığını göstermesi açısından önemlidir. İncelenen pişmiş toprak parçalardan elde edilen ilk değerlendirmelere göre bu yerleşmenin en erken Geç Neolitik, Erken Kalkolitik Dönem’e tarihlenebileceği düşünülmüştür. Ele geçen Demir Çağı seramikleri içerisinde bir adet boyalı parça iskânın Demir Çağı sonrasına kadar devam etmiş olabileceği düşündürmüştür.

Akkise/Yahyalı Höyük

Akkise/Yahyalı yerleşim yeri Suğla Gölü’ne yaklaşık 5 km Beyşehir’e yaklaşık 45 km uzaklıkta yer almaktadır. Beyşehir Suğla oluğu olarak adlandırılan coğrafi alanın güney doğu kesiminde, Ahırlı ilçesi, Akkise Mahallesi sınırları içerisinde yer alır. Akkise/Yahyalı Höyük 2020 yılı Suğla Gölü Çevresi Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması kapsamında Ramazan Gündüz tarafından keşfedilmiştir (Gündüz, 2020a: 244-253). Yerleşmenin kurulu bulunduğu alanda çok sayıda çanak-çömlek parçası, obsidiyen ve çakmaktaşıdan alet ve yonga parçaları dışında öğütme taşları tespit edilmiştir. Bunlara ilaveten definciler tarafından açılan bir kaçak kazı çukuruyla taş duvarlı bir mimari yapı parçasının da açığa çıkarıldığı görülmektedir (Şekil 8).

Yahyalı Höyük’te yüzeyde tespit edilen çanak-çömlek parçalarının kil hamur katkılarında organik katkı bulunmadığı, katkının daha çok ince taşcık ve/veya kum katkı yanında gözle görülebilecek boyutta kireç ve altın mika gibi mineral / inorganik maddelerden oluştuğu anlaşılmıştır. Burada tespit edilen çanak çömlek, çoğunlukla kırmızımsı yüzüzlü açkılı izli olup, koyu kahverenginin farklı tonları yanında kırmızımsı kahve renkte açkılı mallarda bulunmaktadır. Benzer koyu yüzüzlü açkılı izli kaplar Yahyalı Höyük’e çok yakın mesafede yer alan, Gökhöyük Bağları Höyük, Beyşehir Gölü kıyısında yer alan Er Baba erken tabakalarda, Alan Höyük ve Yılan Höyük’te yüzeyde tespit edilmişlerdir. Konya Ovası’nda Çatalhöyük’te IX-IV tabakalar arasında da koyu yüzüzlü açkılı mallardan çok sayıda örnek açığa çıkarılmıştır (Şekil 3). Kazısı yapılan yerleşmelerde ele geçen bu tür örnekler genellikle VII. bin yılın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Yahyalı’da çoğunluğu oluşturan kırmızı astarlı kapların benzerleri de yine Gökhöyük Bağları Höyük’ün Geç Neolitik Erken Kalkolitik tabakalarında, Er Baba Höyük I. Tabakada tespit edilmiştir. Bordaz, Er Baba I. tabakaya ait olduğunu belirttiği kırmızı astarlı ‘S’ kıvrımlı seramikleri form ve yüzey özelliği açısından Hacılar Geç Neolitik IX-VI tabaka kaplarına benzetmiştir (Bordaz ve Bordaz, 1982: 88). Burada Beyşehir-Suğla havzasını Göller Bölgesi kırmızı astarlı kaplarından ayıran en belirgin özellik ise kaplar üzerindeki tutamaklardır. Çalışma alanı içerisinde tespit edilen kaplarda tüp delikli, dikine ip delikli örnekler rastlanmaz. Bu bölgede tespit edilen kaplar üzerinde bulunan tutamaklar genellikle ip delikli ve/veya deliksiz hilal, at nalı, boynuz, ya da kanca olarak tabir edilen formlardır. Ancak Göller Bölgesi’nde tespit edilen kırmızı astarlı malların daha çok dikine ip delikli veya tüp tutamaklı mallar olduğu

anlaşılmaktadır. Kırmızı astarlı 'S' kıvrımlı mallar Beyşehir-Suğla havzasında ve Göller Bölgesi'nde genellikle MÖ 6000 ile 5000 yılları arasına tarihlenmektedir. Yahyalı Höyük'te tespit edilen seramik parçalarının tamamının yüzeyden ve kaçak kazı sonrası karışmış dolgudan ele geçtiği düşünüldüğünde bu parçaların hangisinin tam olarak Geç Neolitik Dönem'e veya Erken Kalkolitik Döneme tarihlendiğini belirtmek imkânsızdır. Burada ileride yapılacak kazılar, daha kesin sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.

Yahyalı Höyük'ün mimari yapı gelenekleri bilinmemekle birlikte kaçak kazı ile açığa çıkan duvar parçasının yaklaşık 1 m yüksekliğinde ve 2 m uzunluğundadır. Taş duvarın yapısı yörede bulunabilecek 10-15 cm kalınlığında 30 cm uzunluğunda düzgün bazalt taşlardan örüldüğü anlaşılmıştır. Taş duvar örülürken birleştirici olarak çamur kullanılmıştır. Bu mimari yapının dolgusu içinde ve çukurdan dışarı atılan toprak yüzeyinde yoğun şekilde bulunan pişmiş toprak seramikler ve obsidiyen parçalarından bu yerleşmenin Prehistorik Dönem'e tarihlenebilecek, taş duvar temelli yuvarlak olmayan, dikdörtgen veya kare planlı bir mimari geleneğe sahip olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 7). Yukarıda Beyşehir Gölü kenarında yer alan Er Baba Höyük bahsinde değindiğim gibi Er Baba yerleşmesinde taş temelli mimari yapılar açığa çıkarılmıştır. Ayrıca Gökhöyük Bağları Höyükte de taş temelli yapılar açığa çıkarılmıştır. Bunların dışında Suğla Havzası içinde bulunan Suberde Höyüğünde ve Konya Ovası sınırları içerisinde bulunan, Prehistorik Dönem yerleşmelerinden Çatalhöyük (Mellaart, 1967) ve Can Hasan (French, 1998) yerleşmelerinde taş temelli bir mimari yapı açığa çıkarılmamıştır. Ancak Göller Bölgesi yerleşmelerinden Hacılar ve Kuruçay'da taş temelli yapıların varlığı bilinmektedir. Bu bağlamda Yahyalı yerleşim yeri mimari gelenek açısından değerlendirildiğinde Beyşehir-Suğla Havzası ve Göller Bölgesi yerleşimleriyle karşılaştırılabilecektir. Kesin sonuçlar ise Yahyalı yerleşmesinde yapılacak arkeolojik kazılar ile meydana çıkaracaktır.

Balıklava/Karayaka Mevki

Yerleşme, Beyşehir-Suğla havzasının bitişinde Çarşamba vadisinin girişinde yer almaktadır. Balıklava/Karayaka Mevki, Suğla Gölü'ne yaklaşık 10 km mesafede olup Ahırlı ilçesine bağlı Balıklava Mahallesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Alan Suğla Gölü Çevresi Prehistorik Dönem Yüzey Araştırmaları sırasında tarafımızca tespit edilmiştir (Gündüz, 2020b: 370-385). Yerleşmenin mimari geleneği hakkında kesin bilgi verecek herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Ancak yüzeyde yerlerinden sökülmüş sıvalı düzgün kesitli taş parçaları tespit edilmiştir. Organik ve inorganik maddelerin karışımıyla oluşturulmuş bu kalın sıvalı taşlar mimaride taş örgülü duvarların kullanılmış olabileceği ihtimalini akla getirmiştir. Aynı alanda bulunan ve bir mimari yapının giriş kapısına ait olduğunu düşündüğümüz 1 adet söve taşı bu düşüncemizi destekler niteliktedir. Alanda kapsamlı yapılan araştırmalar da sürülü tarım arazisi yüzeyinde Prehistorik Dönem'e tarihlendirilebilecek çok sayıda çanak-çömlek parçaları tespit edilmiştir. Bu parçalar içerisinde

yoğunluğu kırmızı (Munsell 2.5 YR-3/6,4/6) astarlı mallar oluşturmaktadır. Bunların dışında kalanlar ise kahverengimsi yüzeyli açkı izli kaplardır. Tespit edilen örneklerin kil hamur katkısı incelendiğinde yoğunlukla, kum, taşcık, kireç ve mika gibi inorganik katkıların bulunduğu anlaşılmaktadır. Burada incelenen örneklerin kil katkı, yüzey özelliği ve form açısından Akkise Yahyalı ve Gökhöyük Bağları Höyük'e benzediği anlaşılmaktadır. Parçalar üzerinde bulunan tutamaklar daha batıda Beyşehir-Suğla Havzası yerleşmelerinden Akkise/Yahyalı Höyük, Beyşehir/Erbaba Höyük, Gökhöyük Bağları Höyük ve Isparta Gelen Dost yerleşmesinde tespit edilen örneklerle benzerdir. Bu tutamakların benzerlerine bölgenin doğusunda Karaman Can Hasan ve Konya Çatalhöyük yerleşmelerinde yoğun olarak rastlanmaktadır. Bu tutamak formu dışında bazı kaplarda ise Yahyalı Höyük ve Gökhöyük Bağları Höyük'te olduğu gibi kupların boyutlarının küçülerek stilize bir hal aldığı görülmektedir (Gündüz, 2020b: 370-371). Yüzeyde ele geçen buluntular genel özellikleri ile değerlendirildiğinde yerleşmenin kesin tarihi saptanamamıştır. Ancak Balıklava Karayaka Mevkinde tespit edilen özellikle pişmiş toprak kap parçalarının Kalkolitik Dönemden daha geç bir tarihe tarihlenemeyeceği düşünülmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Beyşehir İlçesi, Beğşehir-Suğla oluşu olarak da adlandırılan doğal koridorun batı ucunda tektonik çöküntülerle oluşan Beyşehir Gölünün çevresinde kurulmuştur. Burasının Prehistorik Dönemlerden günümüze kullanıla gelen önemli bir geçiş güzergâhı olduğu tahmin edilmektedir. Beyşehir'in üzerinde bulunduğu bu doğal koridor Batı Anadolu'yu Akdeniz'e Kilikya'ya ve doğu ve güneydoğu Anadolu'ya bağlayan bir köprü vazifesi görmüş olmalıdır. Ancak Prehistorik Dönem insanlarınca yaşamsal ihtiyaçlara kolayca ulaşmasına imkân sağlayan, su kaynakları ve tarıma elverişli düz arazileri ile çevrili bu havzanın yalnız bir geçiş güzergâhı olarak kullanılmamış olduğu anlaşılmaktadır. Yüzey araştırmalarında bu bölgede tespit edilen küçük büyük birçok yerleşme bu düşünceyi desteklemektedir. Beyşehir ve çevresinin Prehistorik dönemleri genel olarak değerlendirildiğinde, bölgede en erken yerleşim yerlerinin Neolitik Dönem toplulukları tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalarda tespit edilen Yılan Höyük, Alan Höyük, Toprak Tol ve Erbaba Höyük gibi yerleşmelerden bölgede Prehistorik Dönem yerleşim yerlerinin genelde göl kıyısında, göle yakın alanlarda, kurulduğu anlaşılmaktadır. Suğla Gölü çevresinde yapılan 2020 yılı çalışmaları Gökhöyük Bağları Höyük, Göktürk Höyük, Akkise/Yahyalı Höyük gibi Prehistorik Dönem yerleşim yerlerinin göl kıyısında veya göle yakın alanlarda kurulduğunu göstermiştir. Ancak Suberde gibi bazı yerleşmelerinde doğal yükseltiler üzerine kurulmuş olduğu bilinmektedir. Bölge için tespit edilen birçok Prehistorik Dönem yerleşim yeri olmasına karşın arkeolojik kazı çalışması yapılan 3 yerleşim yeri mevcuttur. Yapılan arkeolojik kazılar Beyşehir-Suğla Gölü Havzası'nın Neolitik ve Kalkolitik Dönemi'ne ışık tutmuştur. Yerleşimde açığa çıkarılan mimari yapı kalıntıları yanında

yüzlerce küçük buluntu ve binlerce pişmiş toprak çanak-çömlek parçası ele geçmiştir. Buluntuların bölgesel kıyaslamaları yapıldığında Beyşehir Gölü kıyısında kurulan Erbaba Höyük'ün çevresindeki diğer yerleşmeler ile kültürel ve/veya teknolojik ilişki içinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu yerleşmeler kendi içinde değerlendirildiğinde yaklaşık olarak MÖ VII. bin yılın ilk yarısının sonunda veya ikinci yarısında kurulmuş yerleşmelerdir.

Sonuç olarak Beyşehir ve çevresinin ilk Prehistorik Dönem sakinlerinin bu bölgeye yaklaşık olarak MÖ 7000-6500 yılları arasında yerleştikleri kazıları yapılan Suberde, Erbaba ve Gökhöyük Bağları Höyük buluntularından anlaşılmaktadır. Beyşehir'in içinde bulunduğu havzada, tespit edilen Prehistorik Dönem yerleşim yerleri, bölgenin bu dönem insanın yaşamsal ihtiyaçlarını sağlayabilecek doğal çevre koşullarına sahip olduğunu düşündürmektedir. Bunun yanında Erbaba Höyük kazılarında açığa çıkan zooarkeolojik ve arkeobotanik örnekler Beyşehir ve çevresinde yaklaşık olarak MÖ VII. bin yılın sonunda VI. bin yılın başında hayvan ve bitki evcilleştirmesine başlanmış olduğunu göstermektedir. Keçi, bu dönemde evcilleştirilen hayvanlar arasında en büyük orana sahiptir. Bu sonuç günümüzde olduğu gibi Prehistorik Dönemde de Beyşehir ve çevresinde keçi yetiştiriciliğinin daha yoğun yapıldığını göstermektedir. Bu veriler Beyşehir'in Prehistorik Dönem florası ve çevre koşulları hakkında da fikir vermektedir. Beyşehir ve çevresinde ilerleyen yıllarda yapılacak arkeolojik kazı çalışmaları bölgenin Prehistorik Dönemlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

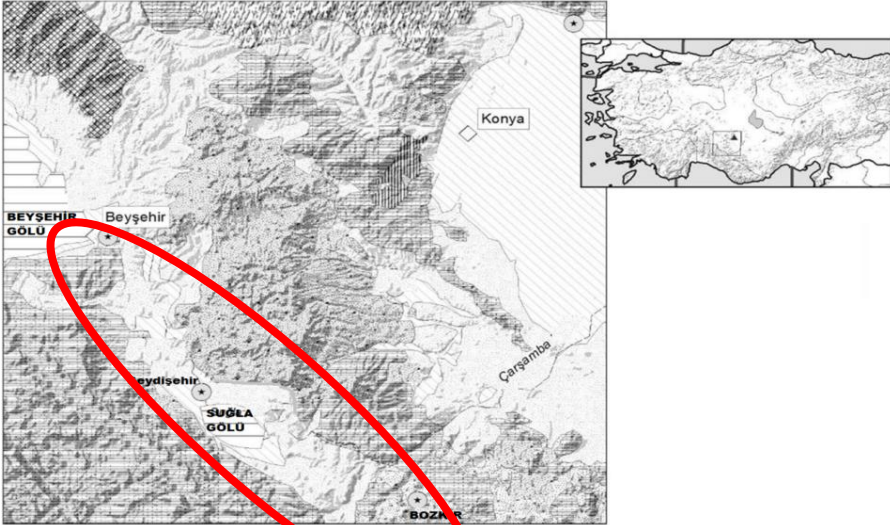
Kaynakça

- Akgün, E. (2019). *Seydişehir Gökhöyük Bağları Höyüğü* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Arbuckle, S. B. (2008). Caprine Exploitation At Erbaba Höyük: A Pottery Neolithic Village In Central Anatolia. *Archaeozoology of the Near East VIII* TMO 49. 345-366.
- Baird, D. (2007). PINARBAŞI Orta Anadolu'da Epi-Paleolitik Konak Yerinden Yerleşik Köy Yaşamına. *Türkiye'de Neolitik Dönem*. (Özdoğan, M., Başgelen, N., Eds.), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 285-299.
- Baird at al. (2018). Agricultural origins on the Anatolian Plateau. Douglas Baird, Andrew Fairbairn, Emma Jenkins, Louise Martind, Caroline Middletona, Jessica Pearsona, Eleni Asouti, Yvonne Edwards, Ceren Kabukçu, Gökhan Mustafaoğlu, Nerissa Russell, Ofer Bar-Yosef, Geraldine Jacobsen, Xiaohong Wu (吴小红), Ambroise Baker, and Sarah Elliott. PNAS vol. 115/14, E3077–E3086 www.pnas.org/lookup/suppl/doi:10.1073/pnas.1800163115/-/DCSupplemental.
- Baysal, A. (2013). Konya Ovası Neolitik Dönem Kültürel Gelişimi İçinde Boncuklu Höyük ve Önemi. *Colloquium Anatolicum XII*, 79-104.
- Bocquet-Appel, J. P., Bar-Yosef, O. (2008). Prehistoric Demography In A Time of Globalization. *The Neolithic Demographic Transition and its Consequences*. (Bocquet-Appel, J. P., Bar-Yosef, O., Eds.) 1-10, Springer.
- Bordaz, J. (1969). The Suberde excavations, Southwestern Turkey, An Interim Report. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 17(2), 43-71.
- Bordaz, J. (1973). Current Research in the Neolithic Of South Central Turkey: Suberde, Erbaba And Their Chronological Implications. *American Journal of Archaeology*, 77(3), 282-288.

- Bordaz, J., Bordaz, L. A. (1982). Erbaba. The 1977 And 1978 Seasons In Perspective. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 26, 85-93.
- Boyd, B. (2006). On 'sedentism' In The Later Epipalaeolithic (Natufian) Levant. *World Archaeology*, 38(2), 164–178. DOI: 10.1080/00438240600688398
- Duru, R. (1982). 1980 Kuruçay Höyük Kazıları. *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, 8, 1-58.
- Duru, R., Umurtak, G. (2005). *Höyücek, 1989–1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları*, Ankara: *Türk Tarih Kurumu* Yayınları.
- French, D. (1998). *Canhasan Sites 1: Canhasan 1: Stratigraphy and Structures*. London.
- Gündüz, R. (2020a). Akkise/Yahyalı Höyük: Suğla Gölü Kenarında Yeni Bir Prehistorik Yerleşim. *Arkhais Anatolika*, 3,244-253. DOI: 10.32949/Arkhais.2020.22.
- Gündüz, R. (2020b). Seydişehir Çevresinde Tespit Edilen Yeni Yerleşimler (2020 Yılı Yüzey Araştırmaları Kapsamında). *Amisos*, 5(9), 362-385.
- Gündüz, R. (2020c). Yayık: Gökhöyük Bağları Höyüğünde Süt ve Süt Ürünleri Üretimine Dair Bir Ön Değerlendirme. *SEFAD*, 43, 325-344.
- Hodder, I. (2006). *Çatalhöyük: Leopardın Öyküsü*, (Şendil, D., Çev.), YapıKredi Yayınları , No:2343, İstanbul
- Hodder, I. and Cessford, C. (2004). Daily Practice And Social Memory At Çatalhöyük. *Society for American Archaeology*. pp. 17-40.
- Kartal, M. (2003). Anatolian Epi-Paleolithic Period Assemblages: Problems, Suggestions, Evaluations and Various Approaches. *Anadolu/Anatolia*, 24, 35-45.
- Kılinc at al. (2014). The Demographic Development of the First Farmers in Anatolia: Gülşah Merve Kılinc, Ayça Omrak, Füsün Özer, Torsten Günther, Ali Metin Büyükkarakaya, Erhan Bıçakcı, Douglas Baird, Handan Melike Dönertaş, Ayşin Ghalichi, Reyhan Yaka, Dilek Koptekin, Sinan Can Açı, Poorya Parvizi, Maja Krzewinska, Evangelia A. Daskalaki, Eren Yüncü, Nihan Dilşad Dagtaş, Andrew Fairbairn, Jessica Pearson, Gökhan Mustafaoğlu, Yılmaz Selim Erdal, Yasin Gökhan Çakan, İnci Togan, Mehmet Somel, Jan Stora, Mattias Jakobsson and Anders Götherström. *Current Biology* 26, 1–8.
- Kodaş, E., Genç, B., Erdoğan, N. (2019). Çemka Höyük: Yukarı Dicle Havzası'nda Bulunan Yeni Bir Ppna ve Geç Epipaleolitik Dönem Yerleşim Yeri. *Anadolu/Anatolia*, 45, 211.
- Mellaart, J. (1954). Preliminary Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey. *Anatolian Studies*, 4, 175-240.
- Mellaart, J. (1961). Early Cultures of the South Anatolian Plateau. *Anatolian Studies*, 11, 159-184.
- Mellaart, J. (1963). Early Cultures of the South Anatolian Plateau, II: The Late Chalcolithic and Early Bronze Ages in the Konya Plain'. *Anatolian Studies*, 13, 199-236.
- Mellaart, J. (1967). *Çatal Hüyük, A Neolithic Town in Anatolia*, New York: Thames and Hudson.
- Mellaart, J. (1970). *Excavations At Hacilar*, Edinburgh: British Institute of Archaeology at Ankara.
- Ormerod, H. A. (1912-13). Prehistoric Sites in South Western Anatolia III. *BSA*, 19, 48-53.
- Özdöl, S. (2006). *Anadolu'da Erken Dönem Çanak Çömlek Kültürleri ve Çatal Höyük Örneği* [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Özkan, S., Erdalkıran, M. (2014). Yeni Buluntuların Işığında Çukurkent Neolitik Yerleşimi. *Adalya*, XVII, 25-43.
- Özsait, M., Efe, T. (2012). Yaka Köşk Höyükten Toplanan Neolitik ve Kalkolitik Dönem Çanak Çömleği. *Arkeoloji Dergisi*, XVII, 31-54.
- Salque, M., Bogucki, P. I., Pyzel, J., Sobkowiak-Tabaka, I., Grygiel, R., Szmyt, M., Evershed, R. P. (2013). Earliest evidence for cheese making in the sixth millennium BC in northern Europe. *Nature*, 493 (7433), 522–525. DOI: 10.1038/nature11698

- Schoop, U.-D. (1998). Anadolu'da Kalkolitik Çağda Süt Ürünleri Üretimi. Bir Deneme. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 87, 26-32.
- Schoop, U.-D. (2017). Innovation versus beharrung: was macht den unterschied des Hethitischen reichs im Anatolien des 2. Jahrtausends v. Chr.? *Technologie und innovation im anatolischen chalkolithikum. internationaler workshop zu ehren von Jürgen Seeher*. (Schachner, A., Ed.), İstanbul: Ege Yayınları, 1-19.
- Solecki, R. (1965). An Archeological Reconnaissance In The Beyşehir-Suğla Area Of South Western Turkey. *Türk Arkeoloji Dergisi*, XIII(1), 129-148.
- Steiner et al. (2014). Stiner, M.C., Buitenhuis, H., Duru, G., Kuhn, S.L., Mentzer, S.M., Munro, N.D., Pöllath, N., Quade, J., Tsartsidou, G., and Özbaşaran, M. (2014). A forager-herder trade-off, from broad-spectrum hunting to sheep management at Aşıklı Höyük, Turkey. *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 111, 8404-8409.
- Takaoğlu, T. (2006). Patterns of dairying in coastal Northwestern Anatolia. *Ethnoarchaeological Investigations in Rural Anatolia* (Volume 3), (Takaoğlu, T., Ed.), İstanbul: Ege Yayınları, 23-44.
- Todd, I. (1980). *The Prehistory of Central Anatolia I: The Neolithic Period*, Göteborg: Paul Aströms Förlag.
- Yakar, J. (2014). *Eski Anadolu Toplumunun Arkeolojideki Yansımaları, Neolitik ve Kalkolitik Çağ Topluluklarının Sosyo-Ekonomik Yapıları, İnanç Sistemleri ve Teknolojileri* (Cilt 1), İstanbul: Homer Kitabevi.
- Yalçınkaya, I. (2009). *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Eski Anadolu Uygarlıkları Paleolitik Çağ (Eski Taş Çağı / Yontma Taş Çağı)*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.

Görseller

Görsel 1: Beyşehir-Seydişehir Çöküntü Havzası

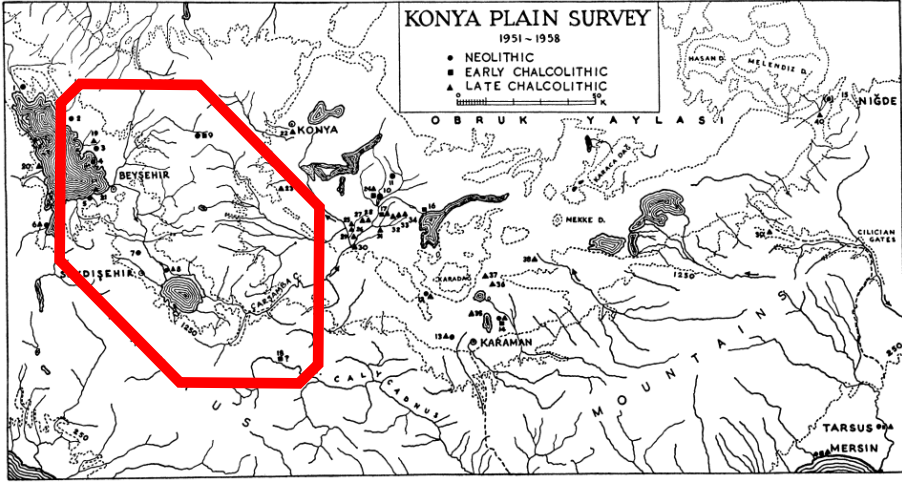

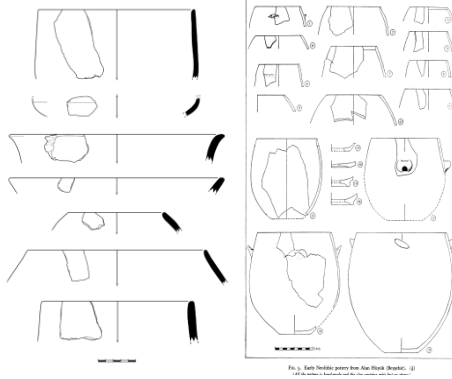
FIG. 1.

1-15 Neolithic.	8. Kanal Hüyük.	9-18 Early Chalcolithic.	6-40 Late Chalcolithic.	32. Kara Hüyük—Konya.	32. Boyalı Hüyük II.
1. Yeniköy Hüyük.	9. Kızılıran Hüyük.	9. Kızılıran Hüyük.	6. Kaşaklı Hüyük.	23. Bayat Hüyük.	33. Boyalı Hüyük I.
2. Çukürkent.	10. Çatal Hüyük.	10. Çatal Hüyük.	8. Kanal Hüyük.	24. Salır Hüyük.	34. Sarlak Hüyük North.
3. Beyşehir Hüyük "C".	11. Kerhane Hüyük.	14. Can Hasan Hüyük.	12. Keyren Hüyük.	25. Kepirce Hüyük I.	35. Göztepe.
4. Yılan Hüyük.	12. Keyren Hüyük.	16. Kara Hüyük—South (Yarma).	13. Koca Hüyük II.	26. Kepirce Hüyük II.	36. Sinekli Hüyük.
5. Alan Hüyük.	13. Koca Hüyük II.	17. Seydihan Hüyük.	14. Can Hasan Hüyük.	27. Çumra Hüyük "F".	37. İbrahim Hüyük.
6. Kaşaklı Hüyük.	14. Can Hasan Hüyük.	18. Yelbeyli (?).	17. Seydihan Hüyük.	28. Sarhasantolu.	38. Akçeşir Hüyük.
7. Seydişehir Hüyük.	15. Niğde Vilayet site.		19. Edlatun Pınar Hüyük.	29. Batum Hüyük.	39. Beytepe.
			20. Toprak Tel.	30. Timras-Gökçeşir Hüyük.	40. Dipsiz Gölü Hüyük (?)
			21. Burun Hüyük.	31. Okçu Hüyük I.	

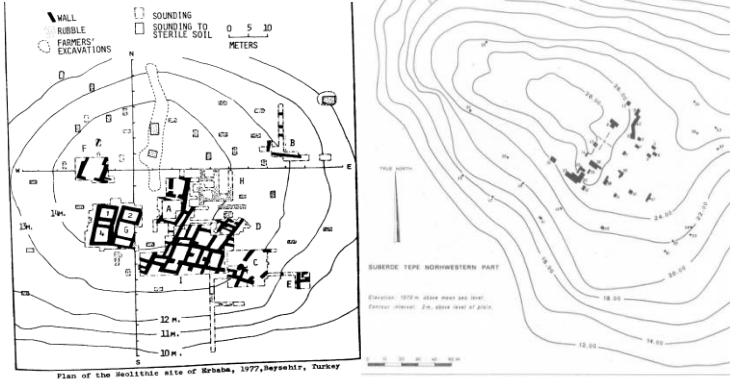
Görsel 2: Mellaart'ın Beyşehir-Seydişehir Havzasında Tespit Ettiği Yerleşmeler (Mellaart, 1961)

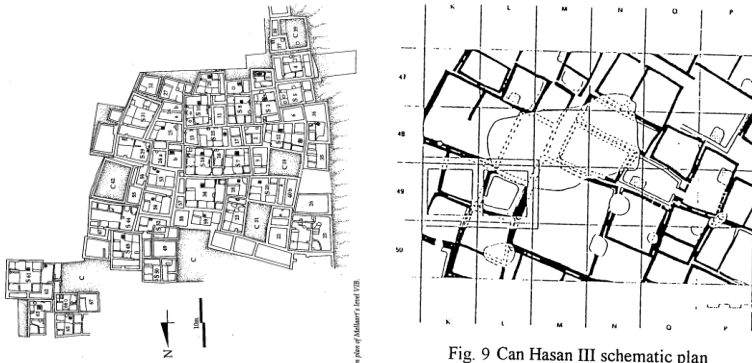
Görsel 3: Erbaba, Çatalhöyük, Gökhöyük Bağları Höyük ve Akkise Yahyalı Höyük mineral içerikli, koyu yüzlü, şişkin küresel gövdeli, delikli tutamaklı mallar.

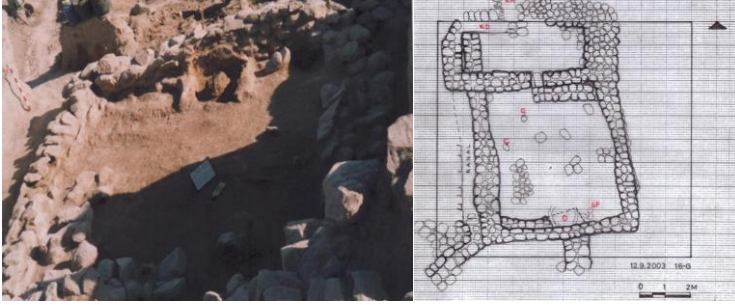
Görsel 4: Çukurkent (Özkan-ErErdalkıran 2014) / Alan Höyük (Mellaart 1954) Koyu Yüzlü Mallara Ait Çizimler.

Görsel 5: Erbaba Höyük ve Suberde Höyük Yerleşim Planı (Bordaz, 1969; 1982).

Görsel 6: Çatalhöyük (Mellaart, 1967) ve Canhasan Yerleşim Planı (French, 1998).

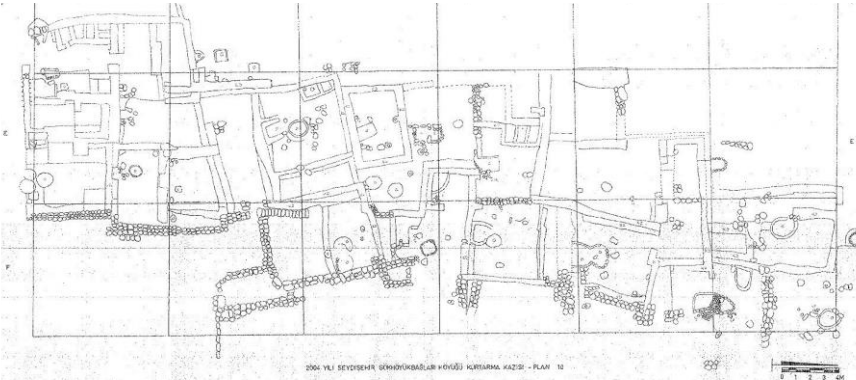
Görsel 7: Gökhöyük Bağları Höyüğü Neolitik Dönem Taş Temeli Mimari Yapı (Akgün, 2019).

Görsel 8: Akkise/Yahyalı Höyükte Açığa Çıkan Taş Temeli Mimari Yapı (Gündüz, 2020b)

Görsel 9: 2020 Suberde Höyük Çalışmalarında Ele Geçen Taş Balta

Görsel 10: Gökhöyük Bağları Höyüğü Yerleşim Planı (Akgün, 2019).

Görsel 11: Gökhöyük Bağları Höyüğü Neolitik Dönem Mimari Yapılar (Akgün, 2019)

Görsel 12: Gökhöyük Bağları Höyüğü Neolitik Dönem Küçük ve Büyük Bölmeli Yapı ve Bu Yapılar Arasında Geçiş Sağlayan Aralık (Akgün, 219)

Görsel 13: Göktürk Höyük Süzgeç Kap Parçası (Chesepot)

Görsel 14: Göktürk Höyük Yayık Kap Parçası

BEYŞEHİR GÖLÜ ADALARI ÜZERİNE

Mustafa ARSLAN*

Giriş

Ada, etrafı sularla çevrili küçük kara parçasıyken bunların küçükleri adacık, üzerinde kayadan başka bir şey olmayan ve adacıktan küçük kara parçaları da kayalık ve sığlık olarak adlandırılmaktadır (İzbirak, 1976). Hem genel anlamda kullanılan tanıma uyan hem de adacık, kayalık ve sığlık anlamlarını karşılayan birçok kara parçası günümüzde Beyşehir Gölü suları tarafından çevrelenmiş durumdadır.

Beyşehir Gölü'nde birçok ada bulunmaktadır. Bu adalar genelde gölün kuzeybatısı ile güneybatısı arasında sıralanmışlardır. Gölün orta taraflarında ada bulunmaz, kalanlar da diğer kıyı boyunca dizilmişlerdir. Bu adalardan Mada, İğdeli, Orta ve Hacıakif oldukça büyük adalardır. Büyüklük göreceli bir kavram olduğu için bazı karşılaştırmaların faydalı olacağı kanaatindeyiz. Örneğin Mada Adası bir uçtan öbür uca yaklaşık 5 km gelmektedir. Bu mesafe ilçemizdeki Toki Konutları ile Öğretmenevi arasındaki kuş uçuşu mesafeden biraz daha fazladır. Ada deyince ülkemizdeki çoğu kimsenin aklına gelebilecek İstanbul'un Adalar ilçesini oluşturan adaların en büyükleri olan Büyükada, Heybeliada ve Burgazada da yukarıda yazdığımız Beyşehir Gölü adalarından oldukça küçüktürler. Bunu daha iyi görebilmek için aynı oranda çizilmiş haritaların faydalı olacağı kanaatindeyiz (Şekil 1).

Beyşehir Gölü adalarının sayısı göldeki su seviyesine göre azalıp çoğalmaktadır. Beyşehir'de genelde, su seviyesi azalınca suyun hemen altında kalan kara parçalarının açığa çıkarak ada haline geldiklerine ve ada sayının arttığına inanılır. Bu durum, gözlemlerinizi Çiftlik ve Gölkaşı mahallelerinde yapıyorsanız geçerli olabilir, ancak gölün özellikle güney batısında su seviyesi düşünce olanlar bundan tamamen farklıdır. Çünkü özellikle Yeşiladağ İskele mevkiinin doğusunda ve batısında kalan körfezlerde birçok yükselti su fazlayken ada özelliği taşıırken su seviyesinin düşmesi bunları karayla birleştirir ve ada özelliklerini yok eder. Sular yeteri kadar yükseldiğinde Kesi Adası üç parçaya, Kızıl Ada ise 11 parçaya ayrılabilir. Yiğit Fethi ve arkadaşlarının Beyşehir Gölü'ndeki 53 yıllık su seviyesi değişimleri sonucu oluşan kıyı çizgisini ele aldıkları çalışmada (Yiğit Fethi ve diğerleri, 2015) bu durum uydu görüntüleri ile bir parça desteklenmektedir. Bu çalışmada yer alan 1960 yılı kıyı çizgisi haritasında Çiftlik ve Gölkaşı açıklarında sadece Çeçen Adası gözükmektedir. Göl sularının bir miktar düştüğü 1984 yılı haritasında

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı.

aynı bölgede Yılanlı Ada ortaya çıkmış, Kıstıfan Adası yarımada halini almıştır. Bu durum Kıstıfan Adası'nın 1960 yılında su altında kaldığını, sonradan tekrar ortaya çıktığını ve 1984 yılında da karayla birleştiğini göstermektedir. Su seviyesinin en düşük olduğu 2005 yılında Yılanlı ve Ömer Çavuş adalarının alanının arttığı çok net görülebilmektedir. Ancak gölün güneyinde yer alan Yeşildağ İskele'nin doğusundaki Kızıl Ada ile Karaburun Plajı'nın güneybatısındaki Kesi Adası, 2005 ve 2013 yılı haritalarında ada olarak gözükmemektedir. Bu durum muhtemelen buradaki kamış gibi su bitkilerinin yoğunluğundan kaynaklanan bir hatadan kaynaklanmış olmalıdır.

Beyşehir Gölü'nde Kaç Ada Var?

Göldeki adaların isimleri ve sayıları hakkında da literatürde farklı bilgiler bulunsa da genelde Beyşehir Gölü'nde 33 ada olduğu söylenir. Ada sayısı ve isimleri üzerine bir çalışma şimdiye kadar yapılmamıştır. Aşağıda yer alan seçme çalışmalarda bu konuda bazı bilgiler bulunmaktadır.

Ömer Tekin ve Recep Bilginer'in 1945 yılında yayımladıkları kitap Beyşehir hakkında ilginç bilgiler vermektedir. Yazarlarımız kitaplarında Beyşehir Gölü'nde 17 ada bulunduğunu ve bunlardan beş tanesinin boş olduğunu yazmışlardır (Tekin ve Bilginer, 1945). Yazarlarımız herhangi bir ada ismini kitaplarında yazmamışlardır. Boş olmayan diğer 12 adada ormanlar olduğunu, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığını yazmışlardır. Tarım, hayvancılık ve orman varlığı aynı cümlede kullanıldığı için hangi adalarda ve kaç adada tarım yapıldığını kestirmek oldukça zordur.

İbrahim Hakkı Konyalı *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi* adlı eserinde 19 adanın ismini vermiş, son 3 adayı da yakınındaki büyük adanın peyki olarak belirip isimlerini vermemiştir (Konyalı, 1991).

Bilal Eyüboğlu 1979 yılında yayımladığı kitabında Beyşehir'in tarihine, coğrafyasına ve turizm potansiyeline değinmiştir. Eyüboğlu çalışmasında adalara da yer vermiştir (Eyüboğlu, 1979). Kendisi, kitabında yer verdiği haritada 22 ada göstermiş, 25 ada hakkında madde madde bilgi vermiş, 8 adanın ise sadece adını yazmıştır. Eyüboğlu, Kuşkondu Adası'nda kesme taşlardan duvar ve mezar kalıntılarından bahsetmiş ve buranın suların çekilmesi ile ada haline geldiğini belirtmiştir. Bu tanıma uyan tek ada, Gölkaşı ve Çiftlik mahallelerinin batısında, kıydan yaklaşık 1,3 km uzaklıkta yer alan Manarga Adası'dır. Çünkü bu ada oldukça alçak olduğu için mevsimsel olarak bile ortadan kaybolabilmektedir. Buna rağmen üzerinde bulunan ağaçlar, su kuşları için aranan bir üreme ve konaklama yeridir. Günümüzde de buradaki ağaçlarda yüzlerce karabatak yuvası bulunmaktadır.

Mustafa Küçüködük (1987), 1987 yılında tamamladığı *Beyşehir Gölü'nün Flora ve Vejetasyonunun İncelenmesi* başlıklı doktora tezinde 26 adanın varlığından bahsetmiş bunların 19 tanesinin ismini harita üzerinde göstermiştir. Haritasında Hacıakif Adası kuzeyindeki adaları güneyden kuzeye Taşlı Ada, Orta Ada, Kızıl Ada ve Kara Ada olarak sıralamıştır.

Bilal Alperen (2001) kaleme aldığı *Beyşehir ve Tarihi* adlı kitabında Beyşehir Gölü'ndeki su seviyesi değişimlerinin ada sayısına etki ettiğini belirtmiş ve ortalama 33 adanın varlığına işaret etmiştir. Bu adalardan 17 tanesi hakkında bilgi vermiş, 10 tanesinin de sadece ismini belirtmiştir.

Yazıcı ve Arıbaşı'nın (2002) "Beyşehir Gölü Adalarında Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler" adlı çalışmalarında 27 adanın ismi haritada gösterilmişken bunlara ek olarak isimlerini vermedikleri 10 kayalıktan bahsetmişlerdir.

Kazancı ve arkadaşlarının (2003) hazırladığı "Beyşehir Gölü'nün Limnolojisi, Çevre Kalitesi, Biyolojik Çeşitliliği ve Korunması" adlı çalışmalarında 33 ada ismine yer vermişler, bunların 17 tanesini haritalarında göstermişlerdir. Haritalarında Mındıras Adası'nı Hacıakif Adası'nın kuzeyinde, Kızıl Ada'nın güneyinde işaretlemişlerdir. 33 ada ismini sayarken İğdeli Ada dedikleri ada haritada İğneli olarak gösterilmiştir.

Yenişarbademlili başöğretmen Veli Karaca 2005 yılında kaleme aldığı *Belgelerle Yenişar* adlı eserinde ilçeye yakın adaları incelemiştir. Karaca, Mada Adası için Kumluca Adası, Mındıras Adası için de Eğrinas Adası isimlerini alternatif olarak vermiştir (Karaca, 2005). Konyalı Eğrinas ismini Mındıras Adası'nın bulunduğu mevki için kullanmıştır (Konyalı, 1991).

Tabur ve Ayvaz'ın Beyşehir Gölü kuşları üzerine hazırladıkları makalenin başında gölde 24 ada bulunduğunu söylerlerken sonuç bölümünde ada sayısını 32 olarak belirtmişlerdir. Çalışmalarında yer verdikleri haritalarında sadece İğdeli Ada'ya ve Mada Adası olarak çizilen ada üzerine yazdıkları Uzun Ada isimlerine yer vermişlerdir (Tabur ve Ayvaz, 2005).

Ünal (2006), göl ekosistemi üzerine yaptığı çalışmasında gölde 32 ada olduğunu belirtmiş ve büyük adaları sayarken Keçi Adası isimli bir adaya da atıfta bulunmuştur. Ünal'ın bahsettiği Keçi Adası ile ilişkili olabilecek bizim tespit edebildiğimiz tek veri, Üzümlü adalarından Kara Ada üzerinde 1/100.000 ölçekli haritada yazılmış olan Keçiada T. yazısıdır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, t.y.).

Erdoğan ve arkadaşlarının (2006) Beyşehir Gölü ve çevresindeki kuş türleri ile ilgili çalışmalarında gölde 30'a yakın irili ufaklı ada olduğunu yazmışlar ve hazırladıkları haritada 18 adanın ismine yer vermişlerdir.

Yerel araştırmacı Hasan Ozantürk'ün kitabı *Tarihten Bugüne Bütün Yönleriyle Kurucaova*'da (2007) bulunan haritada belli başlı 17 ada ismine yer verilmiş, kısa açıklamalarda 18. ada ismi olarak Geyik Adası'ndan bahsedilmiştir. Ozantürk eserinde Helimin Adası için Taşlı Ada, Hatip Adası için de Orta Ada isimlerini birlikte vermiştir.

Benim de katılma şansına eriştiğim Bahar ve ekibinin gerçekleştirdiği "Konya-Karaman Yüzeysel Araştırmaları 2006" çalışmasının Beyşehir etabında Keltaş Adası ile Hacıakif Adası arasındaki adalar incelenmiş ve bunlarda Roma Dönemi'ne kadar dayanan mimari parçalar ve keramik örnekleri tespit edilmiştir (Bahar, 2008).

Beyşehir Gölü ve dolayısıyla adalarına da değinmiş çalışmalar incelendiğinde Korucu Üçüncü ve Muşmal'ın kitabı *Tarihi Süreçte Beyşehir Gölü ve Adalarında Hayat*, adalar üzerine hazırlanmış en kapsamlı kaynaktır. Ancak bu kitap adalarda iskân üzerine olduğu için 5 dekardan büyük alana sahip adalar bu çalışmaya dâhil edilmiştir (Korucu Üçüncü ve Muşmal, 2014).

Beyşehir Gölü ve adaları hakkında bilgi almak için ilk akla gelebilecek internet siteleri; Beyşehir Belediyesi, Kaymakamlığı, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya Valiliği, Büyükşehir Belediyesi ve Doğa Koruma Millî Parklar Genel Müdürlüğü siteleri olarak düşünülebilir. Beyşehir Belediyesi sitesinde gölde 33 ada olduğu yazılmış, bunlardan Mada, Hacıakif, İğdeli, Çeçen, Aygır adaları hakkında bilgiler verilmiştir. Kaymakamlık sitesinde sayısı verilmeden gölde pek çok adanın bulunduğu belirtilmekle birlikte Hacıakif, İğdeli, Kızkalesi, Akburun, Mada, Yılanlı ve Külbent adalarının isimleri verilmektedir. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü sitesinde gölde isimleri verilmeden 22 ada ve pek çok kayalık olduğu yazılmaktadır. Valilik sitesinde yer alan bilgiler Beyşehir Belediyesi'nin bilgileri ile aynı olmakla birlikte İğdeli Ada yerine İğneli Ada ismine yer verilmiştir. Büyükşehir Belediyesi sitesindeki bilgiler ile Kültür ve Turizm Müdürlüğü sitesi bilgileri aynıdır ve 22 ada ve pek çok kayalık olduğu belirtilmektedir. Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü'nün Beyşehir Gölü için hazırladığı sayfada isim vermeden çeşitli büyüklükte yaklaşık 60 civarında ada olduğu belirtilmiştir (Beyşehir Belediyesi, t.y.; Beyşehir Kaymakamlığı, t.y.; Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, t.y.; Konya Büyükşehir Belediyesi, t.y.; Konya Valiliği, t.y.; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.).

Yukarıda yer verilen çalışmalarda ve sitelerde geçen ada sayıları, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü hariç, en fazla 33 adet olmuşken haritalarda gösterilen sayılar 17-19 arasında değişmiş, sadece Yazıcı ve Arıbaş 27 adayı haritalarında göstermiştir.

Adalar Hakkında Aydınlatılması Gereken Bazı Hususlar

Yazıcı ve Arıbaş'ın haritalarında bazı hatalar göze çarpmaktadır. Örneğin; Gölyaka'nın kuzeyinde, mahalle ile Kızkalesi arasında Keltaş Adası olarak işaretlenmiş bir ada görülmesine rağmen o bölgede bir ada bulunmamaktadır. Yine aynı haritada İğdeli, Orta ve Aygır üçlü ada takımı ile Gölyaka arasında Kızkalesi ve Eşek Adası bulunurken araştırmacılar burada Kum Adası, Geyik Adası ve Kızkalesi Adası olarak üç ada işaretlemişlerdir. İsimlerinin karıştırıldığı düşünülse bile Kızkalesi'ne komşu tek bir ada bulunduğundan burada da bir ada fazla işaretlenmiştir.

Literatürde ve gündelik kullanımda bazı ada isimleri konusunda tereddütler bulunmaktadır. Gölün büyük adalarından olan İğdeli Ada bazı haritalarda İğneli olarak yazılmakta ve konuya hakim olmayan araştırmacılar tarafından bu şekilde kullanılmaktadır. Bu yanlış kullanımın zamanla adanın gerçek ismi yerine geçmesi

olasılığı düşük bir ihtimal de olsa vardır. Çünkü bu şekilde literatüre girdiği ve kendine kullanım alanı bulduğu anlaşılmaktadır.

Beyşehir adalarına değinilirken karşılaşılan bir diğer problem de literatür ile yerel kullanımın farklı olmasıdır. Bu durum en fazla Üstünler'e ait olan Kesi Adası'nın bazen İçeri-Dışarı olarak adlandırıldığı görülmektedir. İçeri ve Dışarı kelimelerine bakıldığı zaman burada iki tane ada olduğu düşünülebilir fakat aslında burada olan tek bir adadır. Son 40 yıllık dönemde bu ada muhtemelen sadece 80'li yıllardaki ve 2011-2012 sezonundaki su seviyesi yükselmesi ile en sığ yeri olan Daşlı Geçit'ten ikiye ayrılmıştır. Bu ayrılma sonucunda, göle bakan kısım İçeri Ada, karaya bakan kısım da Dışarı Ada şeklinde bu adlara uygun bir fiziki görünüme kavuşmuştur. Bu adaya hem Üstünlerliler hem de Yeşildağlı avcılar Kesi Adası demektedirler. Zaman zaman Yeşildağlıların Üskerles Adası dedikleri de olmaktadır (Mehmet Gök, kişisel iletişim, 3 Eylül 2020; Fahri Gök, kişisel iletişim, 17 Ekim 2020; Nihat Gök, kişisel iletişim, 10 Şubat 2021; Osman Özcan, Ali Altuner, Kadir Dere, Ali Yaman, Ali Gökmen, kişisel iletişim, 18 Kasım 2020). Bazı haritalarda bu ada Kes Adası olarak işaretlenmektedir. Buna sebep olabilecek iki tane olasılık göze çarpmaktadır. Birincisi yukarıda belirttiğimiz gibi yerel halkın bu adaya Kesi Adası demeleri, ikinci olasılık bu adanın, Dışarı Ada denilen kısmının batısında, Daşlı Geçit'in güneyinde, Dışarı Ada'ya 50 m mesafede 150 m uzunluğunda bir ada daha bulunması ve 1/25000 ölçekli haritalarda bu adanın hemen üzerinde Kes Ad. yazmasıdır. Hem yerel halktan bilgi alan hem de bu haritayı gören veya gören birisiyle görüşen bir araştırmacı böyle bir isimlendirme yoluna gitmiş olabilir.

Beyşehir halkı tarafından iyi bilinen adalardan bir diğeri de yat turlarının da güzergâhında olan Yılanlı Ada'dır. Ancak bu adanın ismi bazı çalışmalarda Yılan Ada, Yılan Adası ve ada mı yoksa adası mı denilmek istenen "Ad." kısaltması ile verilmektedir. Her bir isimde yılan geçse de farklı anlamlara gelebilecek bu adlandırma adanın yerel isminin kullanılmasına mani olmaktadır. Bu ada Beyşehir'e en yakın adadır. Bu sebeple neredeyse tüm Beyşehirli ve Beyşehir'e gezmeye gelip de yat turuna katılan ziyaretçiler bu adayı ve ismini bilmektedirler. Bu adanın ismini haritalardan ve bazı internet kaynaklarından bakarak kullanan araştırmacılar halk tarafından tercih edilmeyen bir ismi yayınlara taşımış olacaklardır. Bu yüzden biz çalışmamızda bu adanın ismini yerelde kullanıldığı şekliyle (Ahmet Erdoğan, İbrahim Erdoğan, Kazım Erdoğan, kişisel iletişim, 25 Kasım 2020; Ahmet Bülbül, kişisel iletişim, 7 Ocak 2021; İbrahim Kurt, kişisel iletişim, 12 Ocak 2021) Yılanlı Ada olarak kabul etmeyi tercih ettik.

Beyşehir adalarından birisi olarak bahsedilen Gülbend ve Gül Adası muhtemelen aynı adayı işaret etmektedir. Konyalı'nın Gülbend Adası olarak aktardığı ada ile Yazıcı ve Arıbaş'ın haritalarında gösterdikleri ada aynı ise bu Çeçen Adası'nın hemen güneyindeki çok küçük bir kara parçasına işaret etmektedir. Ancak bu adaya en yakın yerleşim olan Gölkaşılı balıkçılar bu adanın ismini Çeçen Adasının

Dırımba diye bilmektedirler. Gül Adası neresi diye sorulduğunda ise balıkçılar çeşitli haritalarda böyle bir ada gördüklerini söylemektedirler (Erol Dana, kişisel iletişim, 16 Eylül 2020).

Gül Adası bahsinde geçen Çeçen Adası göl içinde en fazla alternatif isme sahip olan adadır. Yöre halkı bu adaya Çeçen Adası demektedir. Literatürde bu ada Terkenli, Telkenli, Terkendi, Gavur Adası, Gavurun Adası, Hacı Osman Adası, Aşağı Ağıl Adası isimleriyle geçmektedir. Bu isimlendirmeleri tarihi sıraya koyacak olursak muhtemelen Terkenli/Telkenli en eskisi olacaktır. Çünkü burada Rumterkenli adında bir köy varken yerleşim yeri günümüzdeki gibi ada değilmiş ve göl suları yükselince bu köy terkedilmiş. 1926 tarihli 1/200000 ölçekli haritada adı Göl bend olarak geçmektedir. Muhtemelen Rumterkenli köyü terk edilince 1910lu yıllarda ismi bu şekilde anılmış olmalıdır (<https://nisanyanmap.com>). Gavur(un) Adası ismi de burada ikamet eden Rumterkenli köyü vatandaşları kastedilerek verilmiş olmalıdır. Konyalı'nın çalışmasında Gülbend Adası ve Terkenli Adası'nı aynı anda sayması hem haritalardan faydalandığını hem de yerel halktan danıştığı kişiler olduğunu göstermektedir. Daha sonra yakıştırılan Çeçen Adası'nın 1903 yılında Beyşehir'de iskân ettirilen Çeçenlere arazi tahsisi sırasında bu adanın da verilmesiyle oluştuğu çok açık bir biçimde görülmektedir (Korucu Üçüncü ve Muşmal, 114). Hacı Osman Adası ismi adanın mülkiyeti ile alakalı verilmiş olmalıdır. Aşağı Ağıl Adası ismi de burada bir müddet hayvancılık yapıldığını göstermektedir. Tüm bu veriler ışığında bu adanın ismi zaman zaman gördüğü işleve, üzerinde yaşayanlara ve sahip olan kişiye göre değişmiştir. Sahada yaptığımız çalışmalarda bu adadan yerli halk tarafından hep Çeçen Adası olarak bahsedildiğini not ettik (Erol Dana, kişisel iletişim, 16 Eylül 2020; Ahmet Erdoğan, İbrahim Erdoğan, Kazım Erdoğan, kişisel iletişim, 25 Kasım 2020) .

Çeçen Adası'nın ismi 1/25000 ölçekli haritalarda Terkenli olarak yazılmıştır. T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Çevre Düzeni Planları 1/100000 sayfasında yayımlanan (<https://mpgm.csb.gov.tr/1-100.000-olcekli-i-82132>) M27 paftasında bu kez Terkendi Adası olarak yazılmıştır. Bu haritayı dikkatlice incelediğinizde Terkendi'nin bu planları yapanlar tarafından yazıldığı, haritanın asıl nüshasında biraz soluk olarak Telkenli Ad. yazdığı görülecektir. Aynı harita üzerinde bile ada isminin değişmesi ele alınan konunun ne kadar önemli ve acil olduğunu da kanıtlamaktadır.

Bazı haritalarda görülmesine rağmen varlığı şüpheli bir diğer ada da Geyik Adası'dır. Geyik Adası, yukarıda da değinildiği gibi, Yazıcı ve Arıbaşı'nın haritasında, Ozantürk'ün ve Eyüboğlu'nun kitaplarında sadece metin olarak yer almıştır. Bu eserler adanın yerini belirlemede yardımcı olmazken yıllar önce Beyşehir Orman İşletme Müdürlüğü'nde incelediğim "Beyşehir Orman İşletme Müdürlüğü Beyşehir Gölü Adalar Serisi Gölyaka Toplu Koruma ve Meşcere Haritası"nda Geyik Adası isminde bir kaydın Yeşildağ Gür Dağı batısında gösterildiğini gördüm. Burada böyle bir adanın varlığını soruşturduğumuzda buna işaret eden bir bilgiye

ulaşamadım. Ancak, 1983 tarihli 1/25000 ölçekli haritalarda söz konusu yerde Keyiklik T. adında bir yarımada işaretlenmiştir. Bu adın hala kullanıldığı ve yerin Keyiklik (Arslan, 2004) olarak Yeşildağlılar tarafından bilindiği görülmektedir. Bu isimden yola çıkacak olursak bu yer keyik bulunan, keyik olan bir yer anlamına gelmektedir. Yeşildağlılar, “geyik” isimli memeli hayvana yine herkes gibi geyik demektedirler. Bu çevrede keyik olarak adlandırılan şey bir çeşit alçıtır ve bu mevkide ağaçları bolca bulunmaktadır. Keyikler sadece bu burunda değil Gür’de de bolca yetişmektedir. Keyiklik günümüzde karaya bağlanan en dar yerine bir kapı yapılarak doğal bir hayvan otlatma alanına dönüştürülmüştür. Üç tarafı su ile çevrili olduğundan burada besiyeye çekilen hayvanlar başka bir yere gidememektedirler (Mehmet Gök, kişisel iletişim, 3 Eylül 2020; Faruk Güzel, kişisel iletişim, 10 Ocak 2021). Burada kullanılan keyik muhtemelen geyik ile karışmış gözükmektedir. Orman haritasında Geyik Adası’nın bulunduğu yerde Kedili Ada bulunmaktadır.

Hacıakif Adası’nın yaklaşık 450 m kuzeyinde bir ada bulunmaktadır. Bu ada, kuzeyinde bulunan üçlüden (Helimin-Hatibin-Keltaş Adaları) ayrı olması sebebiyle Tek Ada olarak adlandırılmıştır. Günümüzde olmayan ancak geçmişte bol bulunan tavşanları ile ilişkilendirilerek Tavşanlı Ada veya Tavşan Adası olarak da adlandırılmıştır. Faydalandığımız literatürde bu üç isme de rastlanılmış, ancak Kurucuovalı ve Yeşildağlı balıkçıların bu adaya daha çok Tavşanlı dedikleri görülmüştür (Vedat Sabırlı, kişisel iletişim, 18 Kasım 2020; Faruk Güzel, kişisel iletişim, 10 Ocak 2021)

Hacıakif Adası’nın kuzeyinde yer alan Tavşanlı’dan sonra gelen Helimin ve Hatibin isimli adalar görünüşleri, konumları ve üzerlerindeki bitkilerle de anılmaktadırlar. Bu adalardan Helimin Adası’na, üzerinde bolca yetişen pırnal çalısından dolayı Pıynarlı Ada da denmektedir. Bu adanın ismi bazen “Pıynarlı Ada” olarak da telaffuz edilmektedir. Orman İşletme Müdürlüğü Meşcere Haritasında bu ada Taşlı Ada olarak geçmektedir. Yine aynı haritada Hatibin Ada, Orta Ada olarak kayıtlıdır. Hatibin Ada’ya Yeşildağlı balıkçılar üzerindeki çok seyrek bitki örtüsünden dolayı Çıplak Ada demeyi uygun bulmuşlardır (Faruk Güzel, kişisel iletişim, 10 Ocak 2021). Bu adalar ve Tavşanlı Kurucuova sınırları içinde kaldığı için burada yaşayanların tercih ettikleri Keltaş, Hatibin, Helimin ve Tavşanlı (Vedat Sabırlı, kişisel iletişim, 18 Kasım 2020) isimlerinin kullanılmasını daha doğru bulmaktayız.

Yeşildağ iskelesinin doğusunda yer alan Kızıl Ada bazen Kesi Adası ile karıştırılmaktadır. Üstünler’e bağlı olduğu varsayılarak yerelde buraya Üstünler Adası denildiği de olmaktadır.

Akburun ve Kuşluca açıklarında yer alan Ömer Çavuş(un) Adası haritalarda genellikle Akburun Adası olarak geçmektedir. Beyşehir’den itibaren Kuşluca’ya kadar olan tüm yerleşimlerde bu adaya Akburun Adası dendiğini duymadık. Zaten Ömer Çavuş Akburunlu olduğu için her iki durumda da bu ada Akburun ile bağ-

lantılı anılmaktadır (Şaban Baş, İdris Avcı, kişisel iletişim, 7 Ekim 2020; Osman Aksu, kişisel iletişim, 2 Ocak 2021). Biz de bu adayı haritamızda yerel halkın söylediği şekilde Ömer Çavuş Adası olarak işaretledik.

Beyşehir Gölü'nün 33 Adası

Beyşehir Gölü'nde 33 ada bulunduğu yönünde yaygın bir görüş olduğunu daha önce belirtmiştik. Bu çalışma kapsamında yararlandığımız kaynaklar arasında 33 adayı verebilen tek çalışmanın Eyüboğlu'nun eseri olduğu görülmüştür. Bu adalardan bazıları üzerinde tüm kaynaklar görüş birliği içindedir. Bu adalar: Mada, Eşek, İğdeli, Orta, Aygır, Kız Kalesi, Kara, Kızıl, Hatibin, Helimin, Tek, Hacıakif, Kızıl, Yılanlı, Çeçen/Terkenli, Kıstıfan/Gölkaşı, Ömer Çavuş/Akburun ve Kül adaları olmak üzere 18 adettir. Yeşidağ İskele doğusundaki Kızıl Ada ile Karaburun Plajı yakınındaki Kesi Adası da kısmen bu gruba dâhil edilebilir. Bazı kaynaklarda gösterilmese de gösterilen tüm yerlerde Kirse/Kilise Adası olarak geçen, Mada Adası ile Gedikli arasında yer alan ada da karıştırılmayan bir diğer adamızdır. Bundan da anlaşılacağı gibi Beyşehir Gölü'nde yer alan 21 adanın ismi üzerinde yararlandığımız kaynaklar hemfikirdirler.

Beyşehir Gölü'nde 33 ada ismini vermesinin yanında bunların yerini de gösterebilen tek kaynak 1/25000 ölçekli haritalardır. Bu haritalar 1983 yılı basımı olduğu için adaların günümüzde de ada vasfını taşıyıp taşımadıkları önemlidir. Çünkü bu haritalar hazırlanırken ada olarak gösterilen kara parçalarından bazılarının etrafı günümüzde sularla çevrili değildir. Bu haritalarda Mındıras Adası Mındıras T. olarak gösterilirken diğer tüm kaynaklar ve yerel halk burayı ada olarak nitelendirmektedir. Son 20 yıl içinde 2011-2012 yıllarındaki su yükselmesinde etrafının sularla çevrelendiğini gördüğümüz Mındıras günümüzde tam ada olarak nitelendirilemez. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi haritalarda ada olarak gösterilmeyen bir yer hem araştırmacılar hem de halk tarafından ada kabul edilirken Yeşildağ İskele civarında yer alan Soğanlı, Gökbelen, Kara, Badem, Kara, Süpürgeli ve Domuz adaları gölün su seviyesi değişimlerinden çok fazla etkilendikleri için sürekli sularla çevrili değildirler ancak aynı haritada ada olarak işaretlenmişlerdir. 1/25000 ölçekli haritalarda gösterilen adalardan (*) işaretli dokuz tanesi başka hiçbir kaynakta yer almamaktadır:

1. İçeri Ada 2. Kes Ad. 3. Yılan Ad. 4. Terkenli Ad. 5. Mada Ad. 6. Eşek Ad. 7. Aygır Ad. 8. Orta Ad. 9. İğdeli Ad. 10. Eşek Ad. 11. Kız Kalesi Ad. 12. Kara Ad. 13. Kızıl Ada 14. Keltaş Ad. 15. Hatibin Ad. 16. Helimin Ad. 17. Tek Ada 18. Hacıakif Adası 19. Kedili Ada* 20. Soğanlı Ada* 21. Gökbelen Adası* 22. Öküz Adası* 23. Kızıl Ada. 24. Yaprak Ad. 25. Kara Ad.* 26. Badem Ad.* 27. Kuzu Ad.* 28. Domuz Ad.* 29. Süpürgeli Ad.* 30. Kıstıfan Ad. 31. Kül Ad. 32. Akburun Ad. 33. Kilise A.

Aşağıda, Eyüboğlu'nun çalışmasında yer alan 33 ada ismi görülmektedir. Onun kaydettiği 33 adanın 8 tanesi (*) bu çalışmada yararlanılan hiçbir kaynakta bulunmamaktadır:

1. İçeri-Dışarı Adalar 2. Yılanlı Ada 3. Çeçen Adası 4. Mada Adası 5. 1. Eşek Adası 6. Aygır Adası 7. Orta Ada 8. İğdeli Ada 9. 2. Eşek Adası 10. Kız Kulesi 11. Kara Ada 12. 2. Kızıl Ada 13. Keltaş Ada 14. Taşlı Ada 15. Tek Ada 16. Hacıakif Adası 17. Kızıl Ada 18. Yapraklı Ada 19. Gölkaşı Adası 20. Kül Adası 21. Akburun/Ömer Çavuş A. 22. Kirse Ada 23. Geyik Ada 24. Kuşkondu Adası* 25. Mındıras Adası 25. Höyük Adası* 27. Sivri Ada* 28. Mındıra Ada* 29. Eylikler Adası* 30. Ardıçlı Ada 31. Ladinli Ada* 32. Camız Adası* 33. Afrika Adaları*

Konyalı'nın kaydettiği adalardan Hanife Adası ve Gülbend Adası başka bir kaynaktan görülmemektedir. Ozantürk, Alperen ve Yazıcı-Arıbaş Kum (Hum) Adası'ndan bahseden kaynaklardır. Yazıcı ve Arıbaş haritalarında başka bir kaynaktan görülmeyen Gül ve Manarga adalarını işaretlemişlerdir. Bu adalara sadece Eyüboğlu ve Konyalı'nın çalışmalarında görülen Geyik ve Ardıçlı adalarını da eklememiz gerekmektedir. Yukarıda yer alan iki liste ve sonrasında verilen ada isimleri hesaplandığında Beyşehir Gölü'ndeki adaları tanımlamak için toplamda 48 ismin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu sayıya Çeçen Adası gibi bazı adaların alternatif isimleri dahil edilmemiştir.

Çeşitli kaynaklarda ismi geçen toplam 48 tane adadan bazılarının yeri tespit edilemediğinden günümüzde kullanımda olan bir ismin eski hali olup olmadığı da bilinmemektedir. Tüm bunları göz önüne aldığımızda Beyşehir Gölü'nde yeri gösterilebilen, ismi şimdiye kadar yazılmış kaynaklarda geçen 36 ada olduğunu söyleyebiliriz. Bu adaların yöre halkı tarafından söylenen isimleri başta olmak üzere alternatif isimleri ile birlikte aşağıda verilmiş ve harita üzerinde konumu sağlıklı işaretlenebilen 26 tanesi Şekil 2'de gösterilmiştir. Haritanın ölçeğinden dolayı işaretlenemeyen adalar haritadan sonra gelen fotoğraflarda gösterilmiştir.

1. Mada - Kazak Adası – Kumluca Adası
2. Kilise - Kirse Adası
3. Eşek Adası
4. İğdeli Ada
5. Orta Ada
6. Aygır Adası
7. Eşek Adası
8. Kız Kalesi – Kız Kulesi Adası
9. Mındıras Adası – Eğrinas Adası
10. Kara Ada
11. Kızıl Ada. Kuzeybatısındaki Kara Ada ile birlikte Çifte Adalar da denilir.
12. Keltaş Adası
13. Hatibin Ada – Orta Ada – Çıplak Ada
14. Helimin Ada – Taşlı Ada – Pıynarlı Ada
15. Tavşanlı - Tek Ada – Tavşan Adası – Tavşanlı Ada
16. Hacıakif Adası
17. Kedili Ada

18. Soğanlı Ada
19. Gökbelen Adası
20. Öküz Adası
21. Kızıl Ada
22. Yaprak Adası – Yapraklı Ada
23. Kara Ada
24. Badem Adası
25. Kuzu Adası
26. Domuz Adası
27. Süpürgeli Ada
28. Kesi Adası – İçeri/Dışarı Adalar
29. Yılanlı Ada – Yılan Adası
30. Manarga Adası
31. Çeçen Adası – Terkenli Ada – Telkenli Ada – Terkendi Adası - Aşağı Ağıl Adası – Hacı Osman Adası – Gavur Adası – Gavurun Adası – Gülbend Adası – Gölbend Adası
32. Kum Adası – Hum Adası – Kum Ada
33. Kıstıfan Adası – Gölkaşı Adası
34. Hüyük Adası
35. Ömer Çavuş(un) Adası – Akburun Adası
36. Kül Adası

1/25000 ölçekli haritalar dışında herhangi bir çalışmada göremediğimiz dokuz ada Yeşildağ Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Bunlardan Kedili Ada, Soğanlı Ada ve Gökbelen Adası Sarpça Burnu'nun güneybatısında, Kurucuova yolunun doğusunda yer almaktadırlar. Öküz Adası Sarpça Burnu'nun doğusunda, Kızıl Ada'nın 70 m kuzeyinde, Kara Ada, Bademli Ada, Kuzu Adası, Domuz Adası ve Süpürgeli Ada aynı burnun güney ve güneydoğusunda yer alırlar. Bu adaların büyük kısmının bulunduğu yerde eğim çok az olduğu için su seviyesindeki en küçük bir değişiklikte göl suları diğer yerlere göre daha fazla mesafede ilerleyip çekilebilmektedir. Kedili Ada günümüzde de ada görünümündedir, ancak 1998 yılında çizme ile bu adaya çıkabildiğimi hatırlıyorum, o zaman da adaydı ama diz seviyesinde bir su ile çevriliydi. Gökbelen Adası günümüzde ada değildir, güneybatısından karayla bağlantısı bulunmaktadır. Burada bulunan su kaynakları başta Aşraf olmak üzere özellikle bahar aylarında coşar ve göl ile aralarındaki araziye suyla kapladıkları için Gökbelen Adası biraz daha ada görünümüne kavuşur.

Sarpça Burnu'nun güneydoğusunda yer alan Kara Ada günümüzde de adadır. Bu ada yoğun bir şekilde kamış ve diğer su bitkileri ile çevrelendiği için kolay ulaşılabilen bir durumda değildir. Suyun yüksek olduğu zamanlarda buraya yörede oluk adı verilen kano benzeri taşıtlarla ulaşılabilir. Bu adanın 300-350 m güneyinde Kuzu Adası ile Badem Adası günümüzde ada değildir. Bu adaların hemen doğusunda bulunan Domuz ve Süpürgeli adaları da günümüzde ada özelliği

taşımamaktadırlar. Özellikle Süpürgeli Ada Kızılca Burun'un ucunda bir çıkıntı halinde karayla birleşik halde durmaktadır. Buradaki adalar da bahar aylarında debisi daha da artan pınarlar ve daha uzaktan su getiren Balık Hendeği sayesinde suyla çevrelenirler ve yüksek boylu çizmelerle önlem alınmadan ulaşılamaz olurlar (Mustafa Gök, kişisel iletişim, 10 Şubat 2021).

Beyşehir Gölü'nde ismi kaynaklarda geçen adalar incelendiğinde kayıt altına alma konusunda herhangi bir kriter olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin; 1/25000 ölçekli resmi haritalarda boyu 100 metreden küçük Süpürgeli Ada yer alırken bu bölümde bahsedeceğimiz çok daha büyük adalar görülmemektedir. Manarga Adası bazı araştırmacıların listesinde bazı yıllar suya gömülse de yer bulabilirken diğer adalar kayıt dışı kalmıştır.

Adaların kayıt altına alınmasında ya da bilinmesinde ulaşılabilirlik de çok önemlidir. Beyşehir Köprübaşı'ndan bir yat turuna katıldığımız zaman batı istikametinde gölde varlığını göreceğiniz tek ada Yılanlı Adadır. Aslında daha dikkatli gözler aynı açıdan Hacıakif, İğdeli, Orta, Aygır ve Mada adalarını da seçebilir, ama ufukta görülen bu adalar insana ada hissi vermezler. Yılanlı Ada çok geniş bir alanda tek başına ve kıyıdan oldukça uzakta durduğu için gözümüze daha bir ada gibi gelmektedir. Buna adanın kuzeyine ve güneyine uzanan kamışlık alanlar da eklenince adamız biraz daha büyür. Hâlbuki uydu görüntüleri incelendiğinde (17.4.2012 tarihli) bu adanın 2011 su yükselmesinde kuru kalan kısmı yaklaşık olarak 120x75 m geldiği görülebilir. Yılanlı Ada ile kıyaslandığında çok daha büyük, hatta en uzununu 1250 m olan adalarımız ulaşımının zor olması ve hâkim bir noktadan rahat görülememesi sebebiyle olsa gerek bilinmemektedir.

Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda adalara dair verilen alan, rakım, flora-fauna ve tarihi eser bilgileri genelde belirli bir büyüklüğe sahip adaları kapsadığı için bazı adalar literatüre girememiştir. Tüm bu sebepler düşünüldüğünde adalarla ilgili yapılacak bir envanter çalışmasının çok faydalı olacağı açıktır. Beyşehir Gölü adaları hakkında yukarıda bilgisi verilen kaynaklar genelde üzerinde yerleşim, orman, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile tarihi eserler olan adalar hakkında bilgi verdikleri için daha küçük olanları kayıt altına almamıştır.

Beyşehir Gölü tümüyle iki milli park içinde kaldığı için – Mada Adası dışında - balıkçılık, hayvanların serbestçe dolaşması şeklinde hayvancılık ve Çeçen ve Kısıtlan adalarında yapılan tarım dışında insan faaliyetlerine kapalıdır. Balıkçılık faaliyetleri de son zamanlarda azaldığından insan varlığı göl içinde son derece azalmıştır. Belki de birkaç nesil sonra gölden bu faaliyetlerle geçimini sağlayan kalmayacaktır. Bu olasılık göldeki adaların daha da unutulacağı riskini de beraberinde getirmektedir. 11421 yılından beri tanıdığımız, bildiğimiz ve kendi kültürümüzle tanıştırdığımız adalar ve üzerlerindeki hatıralarımız diyebileceğimiz yer adları bir

¹ Niketas Choniates Historia adlı eserinde Beyşehir Gölü olduğu düşünülen Pusguse Gölü adalarında yaşayan Hristiyan halkın Türklerle iyi geçindiklerine, onlarla kültürel ve ticari bağlar kurduklarına, bu yüzden imparator John Komnenos'un adaları kuşattığına değinmiştir (Choniates, 37-38).

an önce kayıt altına alınmalıdır. Bu sayede gelecek nesillere çok değerli bir miras bırakabiliriz. Tüm bu sebepleri göz önüne aldığımızda Beyşehir Gölü adalarını yerel halk ile görüşerek kayıt altına almak ve bunları insanlığın istifadesine sunmak son derece faydalı olacaktır.

Beyşehir Gölü'nün Kayıtlarda Görülmeyen Adaları

Beyşehir Gölü'nde literatüre girmemiş pek çok ada bulunmaktadır. Bu adaların en büyüğünün boyu 1.250 m iken en küçüklerinininki 20-30 m arasında değişmektedir. Bu bölümde isimleri çalışılan adalar buldukları yerlere göre sınıflandırılarak verilecektir. Bu sınıflandırmayı Üzümlü'nün adaları, Üstünler'in adaları, Yeşildağ'ın adaları ve diğer adalar olarak yapmayı uygun gördük. Takibi kolay olması için de kaynaklarda geçmeyen adaların sayısı yukarıda verilen 36 adaya eklenerek gidecektir. Fotoğraflarda da burada aldıkları numaralar ile gösterileceklerdir.

Üzümlü'nün Adaları:

Üzümlü, Beyşehir'in 26 km güneybatısında silah sanayisinin ana geçim kaynağı olan bir mahalledir. Balıkçılık ve hayvancılık gibi geçim kaynakları yerini silah imalatına bıraktığı için Üzümlü'nün göl ile doğrudan ekonomik bağlantısı diğer kıyı yerleşimlerine göre neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu sebeple Üzümlü'nün göle ulaşan arazisi yabancılar ve araştırmacılar tarafından pek bilinmez. Bu sebeple bu muntıkada bulunan yedi ada (Şekil 3-4) şimdiye kadar kayıtlara hiç girmemiştir. Bu adalar (İ. Gönülalan, kişisel iletişim, 20 Eylül 2020; M. Taşçı, kişisel iletişim, 20 Kasım 2020):

37. Kavaklı Ada: Üzümlü balıkçılarının teknelerini yanaştırdıkları Tokat'ın yaklaşık 180 m doğusunda, 160x50 m boyutlarında bir adadır. Bu adanın bulunduğu körfeze Killik Körfezi denir. Kavaklı Ada doğu-batı istikametinde uzanan bir adadır ve kuzeyi dışında yoğun bir kamış örtüsü ile sarılmıştır.

38. Kara Ada: Bu bölgedeki en büyük adadır. Boyu yaklaşık olarak 1.250 m, eni de 450 m'dir. Kara Ada her tarafından yoğun bir kamışlıkla çevrelenmiştir. Sadece kuzeydoğu ucunda bir miktar açıklık vardır. Gölden ulaşımı bu noktadan sağlanır. Bu ada da Mındıras Adası gibi bir konuma sahiptir. Mevsimsel olarak bazen adadır bazen de bir yarımada. Kara Ada'nın yaklaşık 350 m güneyinde Goca Göl isminde 40 m çapında, Yeşildağ'daki Aşraf ile kıyaslanabilecek çok büyük bir su kaynağı vardır. Bu kaynak sularını Kara Ada'nın doğusundan göle ulaştırır. Goca Göl kadar olmasa da adanın güneyinde yer alan diğer kaynaklardan çıkan sular adanın etrafını göl sularına ihtiyaç duymadan bataklık bir alana çevirdiğinden ulaşımı bu yüzden zor bir adadır.

Bu adanın kuzey ucundan Beyşehir Gölü'nün çok net bir görüntüsü vardır, bu yüzden buraya Deniz Başı denilmektedir. Adanın doğu yüzünün orta kısımlarında nispeten yüksek kayalıklarda küçük kargalar yoğun bir biçimde yuva yaparlar. Bu yüzden bu kayalık yere, yöre insanı Cula Daşı adını vermiştir.

39. İbrahim Çavuşun Adası: Kara Ada'nın kuzey ucunun yaklaşık olarak 180 m doğusunda 130x60 m boyutlarında İbrahim Çavuşun Adası bulunmaktadır. Bu ada tamamen kamışlarla çevrelenmiş durumdadır.

40. Kunustur Adası-Yapraklı Ada: Kara Ada'nın yaklaşık olarak 200 m kuzeyinde yer alır. En fazla tercih edilen adı Kunustur'dur. Bu adanın pek kullanılmayan diğer ismi olan Yapraklı adı ile benzer olarak Yaprak Ad şeklinde bir kayıt 1/25.000 ölçekli haritalarda Kızıl Ada'nın hemen doğu kısmı için kullanılmıştır. Kunustur, Akar'ın tam doğusunda bulunur. Akar'a bakan kısmında güneye incecik Gum Burun uzanmaktadır. Üzerinde çoğunlukla yaprağını döken meşe gibi ağaçlar bulunduğu için Yapraklı Ada bu yüzden denilmektedir. Kunustur yaklaşık olarak 500 m uzunluğunda ve 320 m genişliğinde bir adadır. Güneyi tamamen, kuzeyi kısmen sazlıktır.

41. Olta Daşı: Kunustur girintili çıkıntılı bir ada olduğu için daha çok kuzeyinde diyebileceğimiz bir noktada, adanın 40-50 m açığında 55x20 m boyutunda küçük bir kayalık bulunmaktadır. Bu kayalığın güneyi sazlıkken kuzeyi açıktır ve derindir. Bu ada dişli balıklarının (sander lucioperca) iyi yakalandığı bir yer olduğu için yöredeki balıkçılar tarafından Olta Daşı olarak anılmaktadır.

42. Kalburcu Adası: Kara Ada'nın yaklaşık olarak 650 m doğusunda yer alan, 130 m çapı olan küçük bir adadır. Günümüzde karadan ulaşımı vardır.

43. Eşekçi Adası: Kara Ada'nın 700 m güneyinde bir adadır. Kuzeybatı-güneydoğu uzantılı bir adadır. Yaklaşık olarak 420x100 m boyutlarındadır. Adanın güneyinde yer alan bir pompa vasıtası ile Üzümlü'nün içme suyunun bir kısmı buradan karşılanmaktadır. Adanın sınırları batı tarafında belirginken karaya bağlandığı taraf olan doğu kısmında sınırlar biraz belirsizleşir.

Üstünler'in Adaları:

Üstünler halkının kullanımında olan en büyük ada Kesi Adası'dır. Bu ada İçeri Ada ve Dışarı Ada olarak da diğer çalışmalarda yer almıştır. Yöre halkı bu adaya Kesi Adası demektedir. Adı muhtemelen tarihi kayıtlarda geçen Kâsı veya Gesi köyünden (Korucu Üçüncü ve Muşmal, 2014) gelmektedir. Adanın ortasına sokulan Ara Saz'ın güneyinden doğuya doğru uzanan burun Kesilerin Oturduğu Burun olarak adlandırılmaktadır. Bu buruna adını veren Kesi ile kayıtlarda geçen Kâsı veya Gesi köyü aynı köy olmalıdır. Bu adada hayvancılık faaliyetleri hala devam ettiği için günümüzde buraya ait pek çok yer adı hala kullanılmaktadır.

Kesi Adası (A. Altuner, A. Gökmen, A. Yaman, K. Dere, O. Özkan, kişisel iletişim, 18 Kasım 2020) yüksek bir yerden görülemediği için pek bilinen bir ada değildir. Hâlbuki 2.500 m'ye varan uzunluğu ve 1.400 m'yi bulan en geniş yeri ile oldukça büyük bir adadır. Adanın çok engebeli olmayan yapısı, iç kısmını kaplayan Ara Saz denilen geniş sazlığı, üzerinde yetişen bol ağaçları ve sayısız koyakları ile hem hayvancılık hem de doğal yaşam için çok elverişli bir ortamı vardır. Bu kadar büyük bir adada hayvancılık elverişli olsa da salınan hayvanları toplamak oldukça zahmetli bir iştir. Burada, neredeyse yabani akrabalarının sahip olabilece-

ği özgür bir ortamda uzun süre geçiren hayvanlar bir bakıma yabanileşir ve bazıları silah ile vurularak anca ele geçirilebilir. Burada hayvanlarını büyüten köylüler bunları adadan toplayacakları zaman onları adanın ortasında, batı kısmında yer alan Uzunca Burun'a sürerlermiş. Uzunca Burun adıyla birleştiği yerde 120 m genişliğe sahip, 450 m boyunca gittikçe incelerek sonunda 17 m darlığa ulaşan bir burundur. Bu burun sayesinde besiyeye alınan küçük ve büyük baş hayvanlarla yakalaması daha zor olan ve günümüzde de burada özgürce dolaşan atlar yakalanırmış.

1990'lı yılların ortasında büyük bir yangın geçirmesine rağmen ada günümüzde ağaçlarla kaplıdır. Kesi Adası çevresinde ismi olan 8 tane küçük ada bulunmaktadır (Şekil 5). Bu adı olan adalara ek olarak bir o kadar daha aynı özelliğe sahip kara parçası da bulunmaktadır. Ancak yöre insanı ismi olmayan adaları da tarif ederken "dırımba" ve "büklü" gibi kelimeler kullanmayı tercih etmektedir. "Bük" burada böğürtlen çalısı için kullanılan bir kelimedir ve Kesi'nin etrafındaki küçük adalarda bolca yetişir. Bu yüzden özel ismi olmayan ve üzerinde böğürtlen yetişen adalar, yakınındaki bir yer ile anılır. Örneğin; Uzun Burun'un güneyinde, Daşlı Geçit'in doğusunda iki küçük koyak vardır. Güneydeki koyakta yer alan iki tane adayı tarif etmek için "Daşlı Geçidin Ordaki Büklü Ada" tabiri kullanılır. Buna benzer bir ada da İğdeli Ada'nın güneydoğusunda, kıyıya çok yakın bir noktada bulunmaktadır. Kesi Adası çevresinde yer alan adalara bakacak olursak:

44. Ara Ada: Kesi Adası'nın sular yükselince ikiye ayrıldığını daha önce belirtmiştik. Sular biraz yükselince Daşlı Geçit'ten ikiye ayrılan Kesi Adası'nın kuzeydeki kısmına İçeri Ada denirken güneydeki veya karaya yakın kısmına da Dışarı Ada denilmektedir. Adanın ikiye ayrıldığı yere Daşlı Geçit denmesinin nedeni buranın taşlık olmasından değildir. Su yükselince bir adadan diğerine geçmek için tam buraya taşlar dizilirmiş. İnsanlar bu taşların üzerinden yaya olarak geçerken Ara Saz'dan göle, gölden de Ara Saz'a geçen oluklar da bu taşların arasından yüzdürülmüş. Su seviyesi bir miktar daha yükseldiğinde bu kez ada, Dışarı Ada kısmında yer alan ve burada yetişen sümbüllerden adını alan Zümbüllü Geçit'ten bir kez daha bölünerek İçeri Ada ile Dışarı Ada arasında, ortada, bir ada daha oluşur. Bu adaya oluşumuna uygun olarak Ara Ada denir. 620 m uzunluğu ve 320 m genişliği ile bu ada aslında oldukça büyüktür.

45. Cula Daşı: Cula Daşı Dışarı Ada'nın 50 m batısında, 170x70 m boyutlarında seyrek ağaçlı bir adadır. Üzümlü'nün Kara Ada'sında da olduğu gibi burada da bolca bulunan küçük kargaların yerel ismi olan culadan almıştır adını. Dışarı Ada ile arasında sazlık bulunmaktadır.

46. Tekeşin Adası: Bu ada Kesi Adası'nın, bir başka deyişle Dışarı Ada'nın yaklaşık olarak 160 m güneyinde bulunmaktadır. Uzunluğu 200 m civarında olup iki parçadan oluşmaktadır. Ortasında sazlık bulunduğu için su seviyesi çok yükselirse ikiye ayrıldığı fark edilebilir. Su seviyesi çok düşükken de sazlıklar burada iki ada varmış gibi bir algıya sebep olabilir. Adanın batı ve güneyi açık diğer tarafları

sazlıklarla kaplıdır. Tekeşin ailesinin kullanımında olduğu için bu adla anılmaktadır (A. Tekeşin, kişisel iletişim, 14 Aralık 2020).

47. Sakar Daş: Sakar Daş, Dışarı Ada'nın doğusunda, Gum Geçit'e yaklaşık 300 m mesafede bir taşlıktır. 35x60 m boyutlarında olan bu küçük ada Dışarı Ada'nın yaklaşık 10 m açığında yer almaktadır. Tamamen sazlıklarla çevrelenmiştir. Gum Geçit'ten Kesiye geçiş yolu üzerinde olduğu için, kıydan işleyen kayık veya oluklar sazlar arasından geçebilecek kadar yol açmışlardır. Bu sebeple etrafındaki bitki örtüsüne rağmen kolay ulaşılabilir bir adadır.

48. Söğütlü Ada: Kesi Adası'nın doğusunda, Ara Saz'ın girişinin güneydoğusunda, Kesilerin Oturduğu Burun'un kuzey ucuna yaklaşık 30 m mesafede bir adadır. Yaklaşık olarak 75 m uzunluğa ve 40 m genişliğe sahip güneybatısında küçük bir sazlığın olduğu, üzerinde söğüt ağaçlarının yetiştiği bir adadır.

49. Köroğlu Adası: Bu ada, İçeri Ada'nın doğusunda, Sütleşenli Saz ile Apti Sazı'nın girişinde, Apti Sazı'nın girişini doğudan kapatan bir konumda yer alır. İçeri Ada'ya en yakın nokta olan Güllü Burun ile arasında yoğun sazların yetiştiği 20 m bir boşluk bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 190x100 m boyutlarında olan Köroğlu Adası'nın kuzeyi dik kayalıklı ve açıktır. Adanın üzerinde çok sayıda ağaç bulunmaktadır.

50. Ağlı Goyaktaki Dırımba: Kesi Adası'nın kuzeyinde, girişi kuzeydoğuya bakan oldukça büyük bir koyak vardır. Bu koyak girişinde 180 m, en geniş yerinde 306 m gelmektedir. 180 m kadar Kesi Adası'na girinti yapar. Bu korunaklı girintiyeye Ağlı Koyak denmektedir. Bu koyakta yaklaşık olarak 50-60 m² alanı olan taşlık ve sazlık bir ada bulunmaktadır. Gölün diğer yerlerinde de gördüğümüz "dırımba" tabiri burada bu küçük kara parçası için de kullanılmıştır.

51. Üzümlü Ada: Kesi Adası'nın en kuzeyinde, 40 m genişliğinde 30 m derinliğinde Asmalı Koyak adında bir girinti vardır. Bu koyağın kuzeyinde, ama kuzeybatı tarafındaki çıkıntıya yakın bir kayalık bulunmaktadır. Üzümlü Ada olarak adlandırılan bu kayalık yaklaşık olarak 10 m boyundadır ve kıyıya çok yakın, 6 m mesafededir.

52. Ördek Daşları: Kesi Adası'nın doğu kıyısından batı kıyısına geçmek için en kuzeyindeki Asmalı Koyak ile Üzümlü Ada'nın oradan dolanırsınız. Batı yüzüne geçtiğiniz zaman güneybatı istikametinde 3 öbek taşlık ve bunların hemen güneyinde doğu-batı uzanımlı bir ada görürsünüz. Burada gördüğünüz 3 öbek taşlığa Yeşildağlı avcılar ördek taşları demektedirler. Ördekler genelde gece beslendikleri için gündüz vakti bu taşlarda hem uyurlar hem de dinlenirler. Ördeklerin fazlaca rağbet ettikleri bu taşlar bu sebeple Ördek Taşları olarak bilinir. Bu taşların boyları su seviyesine göre değişmekle birlikte 15 ile 25 m arasındadır (M. Gök, kişisel iletişim, 3 Eylül 2020; F. Gök, kişisel iletişim, 17 Ekim 2020; M. Gök, N. Gök, kişisel iletişim, 10 Şubat 2021) .

53. İğdeli Ada: Ördek Daşları'nın hemen güneyinde, İçeri Ada'nın batısında, Büyük yazılı Yatak'ın açıklarında ve kıydan yaklaşık 70 m uzaklıkta bir adadır. Bu

ada doğu-batı uzantılıdır ve 200x40 m boyutlarındadır. Ortasında bulunan sazlık sebebiyle burada iki tane ada varmış gibi gözükmektedir.

54. Büklü Ada: Büklü Ada olarak burada listeye alınan adamızın adı aslında tam olarak bir özel isim değildir. Bilgi kaynaklarım İğdeli Ada ile Kesi Adası arasında kalan taşlık adayı sorduğumda bu adı verdiler. Üzerinde biraz konuşunca bunun bir tarif olduğunu anladım. Yukarıda da belirttiğimiz gibi burada yetişen böğürtlen çalıları bu taşlığı tarif etmek için kullanılmaktadır. Eğer bu adadan bahsetmek isterseniz onu şu şekilde tarif etmeniz gerekmektedir: “İğdeli Ada’nın ordaki büklü ada” veya “Büyük Yazılı Yatak’ın karşısındaki büklü ada” gibi.

Yeşildağ’ın Adaları:

Yeşildağ’ın kayda girmemiş adaları üç mıntıkada toplanmaktadır. Bunlar; Hacıakif Adası çevresindeki adalar (Şekil 6), Gür Dağı’nın batısında kalan, Aşraf ile göl arasında yer alan adalar (Şekil 7) ve Kızıl Ada (Şekil 8-9) çevresinde bulunan adalardır.

Yeşildağlı balıkçıların kayıklarını muhafaza ettikleri, toptan balıklarını sattıkları yerin popüler ismi İskele’dir. İskele’nin yöre insanı tarafından tercih edilen bir diğer ismi de Sarpça’dır. Bu bölgeye alan denildiği de olmaktadır. Bir başka deyişle; eğer Beyşehir’den veya bir başka yerden pikniğe İskele’ye giderseniz. Kayıkla buradaki yarımadaı dolaşırsanız Sarpça Burnu’nu dolaşmış olursunuz. Eğer Yeşildağlı bir balıkçıysanız ve buraya gitmişseniz ve Yeşildağ’da birisi sizi sormuşsa, aldığı cevap sizin “alan”da² olduğunuzdur. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi bir yerin kullanım amacına göre ismi değişebilmektedir. Bu da bizim kültürümüzün bu konuda ne kadar güzel olduğunu göstermektedir. Yukarıdaki üç ana gruba göre bu kısımdaki adalara bakacak olursak (M. Gök, kişisel iletişim, 3 Eylül 2020; A. Gök, F. Gök, kişisel iletişim, 17 Ekim 2020; M. Gök, N. Gök, kişisel iletişim, 10 Şubat 2021):

55. Yarı Ada: Sarpça Burnu’nun tam kuzeyinde Hacıakif Adası bulunmaktadır. Sarpça Burnu ile Hacıakif Adası’nın Ütük Burnu arasındaki mesafe yaklaşık olarak 700 m’dir. Yarı Ada burada bahsedilen en kısa mesafenin geçtiği hattın biraz batısında hem Sarpça’ya hem de Ütük Burnu’na eşit mesafede bir konumda bulunmaktadır. Her iki noktaya olan uzaklığı aşağı yukarı aynı, 400 m civarındadır. Hacıakif Adası ile Sarpça Burnu arasındaki bu konumundan dolayı bu adaya Yeşildağlılar Yarı Ada demektedirler.

Gölde bolca bulunan sakar meke (*fulica atra*) kuşları Sarpça Burnu’nun batısında, Yeşildağ-Kurucuova yolunun doğusunda kalan Gür adındaki körfezde de bulunurlar, Garaylan sazlıklarında gecelerler. Sakar mekeler bazen buradan çıkarak gölün açıklarına gider veya gelirler. Bu hareketlenme ya Hacıakif Adası’nın batısından ya da Ütük Burnu ile Sarpça Burnu arasından olur. Bu sebeple Yarı Ada

² Burada kullanılan kelime özel isim değildir. Yerleşim yeri dışındaki tüm yerler için de kullanılır. Aslında Yeşildağ’da iskele denilen yer, yukarıda bahsi geçen iskele’nin yaklaşık 1,5 km güneyinde, yine Sarpça yolu üzerinde, Kızıl Ada’ya en yakın yerde, rahatlıkla fark edilebilecek bir çıkıntıya denmektedir (Bk. Şekil 9).

tam da bu kuşların da güzergâhında olduğundan eskilerin çok kıymetli bir av yeridir aynı zamanda. Hatta yeni yeni, avcılar arsında boy gösterenler, kendilerini burada vurdukları uçar meke avları ile kanıtlamak istediklerinden, ya da vuran ile vuramayanın arasındaki farkın en belirgin burada görüldüğünden, orta yaşlı nesil tarafından “İmtihan Daşları” olarak da anılırlar.

56. Daşlı Ada: Hacıakif Adası'nın Utük Burnu'nun önu yer yer 40-50 m derinliğinde sazlıktır. Bu sazlık güneybatıya doğru çoğalır ve yaklaşık olarak 350 m açığa kadar ulaşır. Bu sazlığın ucunda yaklaşık 100 m uzunluğunda taşlık bir ada bulunur. Bu özelliğinden dolayı buraya Daşlı Ada denilmektedir. Daşlı Ada, Yarı Ada'nın yaklaşık 360 m kuzeybatısında yer alır. Her iki ada arasında, Daşlı Ada'ya 50-100 m mesafede Yarı Ada'dan daha büyük iki kayalık daha bulunmaktadır. Yarı Ada'dan daha büyük olmalarına rağmen “Daşlı Ada'nın ordaki dırımba” veya “daş” olarak tarif edilirler.

57. Üzümlü Ada: Daşlı Ada'dan kuzeye, yani Hacıakif Adası Gırık Gayık Boğazı'na doğru yaklaşık olarak 400 m gidince karşımıza 200x70 m'lik boyutları ile Hacıakif Adası etrafındaki en büyük ada olan Üzümlü Ada çıkar. Üzümlü Ada büyüklüğünün yanında, diğer adalara göre oldukça da yüksektir, küçük bir tepe gibi durur. Üzerinde yetişen asmalardan dolayı bu adla anılır. Üzümlü Ada ile Hacıakif Adası arası tamamen sazlıktır.

58. Gırkmalı Ada: Hacıakif Adası, büyük tarafı güneydoğuya, küçük tarafı da kuzeybatıya bakan iki kısımdan oluşmaktadır. Yeşildağ tarafından adaya yaklaşılırken Gırık Gayık Boğazı içeriye sokulmaktadır. Gırkmalı Ada, adanın kuzeybatı tarafında, kıyıya 120 m mesafede ve yaklaşık 40 m uzunluğunda küçük bir kayalıktır. Yöre insanı sazlara bazen gırkma da demektedir. Bu adanın dikkat çekici bir bitki örtüsü olmamasına rağmen adı bu bitki ile oluşturulmuştur.

Yeşildağ'ın diğer ada grubunun yerinin daha iyi anlaşılması için bunların toplandığı yerden bahsetmenin faydalı olacağına inanmaktayız. Sarpça Burnu'nun bulunduğu yarımada Gür Dağı denmektedir. Gür Dağı aslında İskele yolunun kendisine yaklaştığı, Bayındır Mezarlığı civarında belirginleşmesine rağmen kuş uçuşu 1,5 km daha güneye kadar uzanmaktadır. Gür Dağı hem kayalık hem de yoğun bir pırnal, meşe, ardıç ve dişbudak gibi bitkilerle kaplıdır. Bunun batı tarafında yaklaşık 2,5 km uzunluğunda ve 750 m en geniş yeri olan tarım alanları gelmektedir. Buraya yöre halkı Gür demektedir. Gür de dağın paralel olarak kuzeye doğru uzanır ve göle ulaştığında ucu sivri bir yarımadaya dönüşür. Bu yarımada da Ak Burun denmektedir. Burada yer alan adalar için Aşraf adlı su kaynağı önemli bir noktadır. Aşraf yaz kış akan, derinliği konusunda çeşitli rivayetlerin olduğu 40-45 m çapında çok büyük bir su kaynağıdır. Bu çevrede Aşraf'tan daha küçük birçok su kaynağı da bulunur. Bunlar, Yeşildağ-Kurucuova yolu Cemeller sapağından 2,3 km sonra gelen Yanık Armut Köprüsü civarından itibaren yeryüzüne çıkarak geçtikleri arazileri su altında bırakırlar. Aslında burada oluşan adalar her zaman göl suyunun yükselmesi ile değil bu kaynakların sularının bun-

ları çevirmesiyle de oluşur. Burada yer alan adaları Aşraf'tan itibaren, güneyden kuzeye sıralayacak olursak (F. Güzel, H. Eren, L. Cansu, kişisel iletişim, 10 Ocak 2021):

59. Buzağı Adası: Buzağı Adası Aşraf'ın hemen 30-35 m güneybatısında yer alan yaklaşık olarak 60x45 m ebatlarında suyla çevrili olmadığı zaman bile ada gibi duran bir kayalıktır. Su olmadığı zaman da ada gibi durmasının sebebi bulunduğu yer çok düzdür ve sadece çimenliktir.

60. Payamcı Ada: Bu ada Aşraf'ın 40-45 m kuzeybatısında bulunur. Boyu yaklaşık olarak 100 m'dir. Doğu tarafı girintili olduğu için iki parçalı gibi gözüktür. Buzağı adası ile arası yaklaşık 45 m'dir. Burada eskiden bolca bulunan badem ağaçlarından dolayı böyle bir adı vardır.

61. Gara Pür Adası: Yeşildağlılar ardıç ağacına pür de demektedirler. Adını buradaki ardıç ağaçlarından almış olmalıdır. Bu ada Aşraf'ın yaklaşık 250 m kuzeyindedir. Aşraf'tan çıkan derenin doğusunda kaldığı için kaynakların bol su çıkardığı zamanlarda Gür tarafından yaklaşmak daha isabetli olur. Gara Pür Adası, Gür'den başlayan ve güneydoğu-kuzeybatı istikametinde uzanan yaklaşık 200 m'lik bir yarımada görünümündedir. Gara Pür Adası'ndan sonra gelen arazilere ve sazlığa Küllük denir.

Aşraf'tan çıkan su Gara Pür Adası'nın batısından geçerek yaklaşık 165 m sonra Gökbelen Adası'na ulaşır ve onun doğusundan akar. Yaklaşık 220 m uzunluğu ve 50-60 m genişliği vardır. Aşraf'ın suyu bu adaya doğudan ulaşmayı biraz zorlaştırdığından Kurucuova yolundan gidilmesi daha kolay olur.

62. Küllük Adası: Gökbelen Adası'nın hemen 50 m kuzeyinde küçük bir kayalıktır. Bu adaya etrafındaki su kaynaklarından dolayı Gökbelen Adası'ndan ulaşılması gerekmektedir. Adını buradaki Küllük mevkiinden veya sazından almıştır.

63. Elmalı Ada: Küllük Adası ile Gökbelen Adası'nın yaklaşık 250 m kuzeyinde sazlık içine 420 m'lik bir kara parçası sokulur. 25-30 m genişliğindeki bu çıkıntı "y" harfine benzer bir şekle sahiptir. Bu yarımada Uzun Burun denir. Uzun Burun'un karayla birleştiği yerin yaklaşık 120 m kuzeyinde, Kurucuova yoluna bitişik bir ada daha vardır. Bu aslında tam ada özelliği göstermese de yörede Elmalı Ada olarak bilinmektedir. Özellikle doğu kısmı çok girintili çıkıntılıdır. Bu kısmında 5 koyak ile aynı sayıda burun bulunur. Kuzey-güney istikametinde boyu 500 m'den daha uzundur.

64. İçerdeki Soğanlı Ada / Dışardaki Soğanlı Ada: 1/25.000 ölçekli haritalarda bir tane Soğanlı Ada işaretlenmiştir. Bu sebeple burada adını derlediğimiz iki adamızı aynı numara altında vermeyi uygun bulduk. Ancak, 1/25.000 ölçekli haritada Soğanlı Ada olarak işaretlenen yer Uzunca Burun'un ucu olarak gözükmektedir. İçerdeki Soğanlı Ada, Elmalı Ada'nın 120 m kuzeyinde yarımada benzer bir çıkıntıya denmektedir. Ada olarak nitelendirilen kısmı 140 m uzunluğundadır. Karayla bağlantısını su seviyesi düşünce ortaya çıkan yaklaşık 80 m'lik ince bir kayalık sağlar.

Dışardaki Soğanlı Ada da adaşının yaklaşık 80 m kuzeyinde yer alır. Bu adanın uzunluğu yaklaşık 80 m'dir. İki ada arasında 20 m uzunluğunda daha küçük bir kayalık bulunmaktadır. Dışardaki Soğanlı Ada sürekli su içinde kalmaktadır ve yoğun bir sazlıkla kuşatılmış vaziyettedir.

65. Güvercin Daşı: Daha önce yerinden bahsettiğimiz Keyiklik'in hemen kuzeyinde Kedili Ada bulunmaktadır. Kedili Ada'nın kuzeyi açıkken geri kalan güney kısmı sazlıktır. Bu kedili Ada'nın yaklaşık 130 m kuzey-kuzeybatısında uzunluğu 10 m civarında bir kayalık vardır. Bu kayalığa belki de eskiden uğrayıp günümüzde uğramayan güvercinlerden dolayı böyle bir isim verilmiştir.

66. Söğütlü Burunun Önündeki Ada: Tarif yolu ile isimlendirilen, 40 m uzunluğunda, etrafı büyük oranda sazlıklarla çevrelenmiş bir adadır. Adını aldığı Söğütlü Burun, Sarpça Burnu ile Ak Burun arasında kalan körfezdeki en büyük çikintidir. Bu adaya aynı zamanda Akburunun Önündeki Ada da denilmektedir.

Yeşiladağ'ın son grup adaları Kızıl Ada çevresinde toplanmıştır. Kızıl Ada aynı Kesi Adası gibi çok girintili-çıkıntılı bir yapıdadır. Bazı yerlerde bu girinti ve çıkıntılar gölün su seviyesinden çok etkilenirler ve adanın ana kütesinden ayrılabilirler. Örneğin; son su yükselmesinde (2011-2012 yıllarında) bilgisine danıştığımız kaynaklarımız bu adanın 11 parçaya ayrıldığını söylemişlerdir. Ancak, ada 11 parçaya ayrılırken bu kez de adanın kuzeyindeki Öküz Adası sulara gömülmüştür. Bunun yanında adadan ayrı, sürekli su içinde kalan irili ufaklı isimli isimsiz bazı kayalıklar da bulunmaktadır. Burada bulunan adalardan 5 tanesi 1/25.000 ölçekli haritalarda işaretlenmiştir. Bunlardan Badem Adası'na yöre insanı Bayamcı Ada derken Kuzu Adası'na da Guzu Gırıldığı veya daha kısası Guzu Gurdu demektedir. Burada bulunan adalar güneyden kuzeye sıralanacak olursa (M. Gök, kişisel iletişim, 3 Eylül 2020; A. Gök, F. Gök, kişisel iletişim, 17 Ekim 2020; M. Gök, N. Gök, kişisel iletişim, 10 Şubat 2021):

67. Ebecinin Ada: Bayamca Ada ile Guzu Gırıldığı Adası'nın yaklaşık 1 km güneyinde, 100 m uzunluğunda bir adadır. Burası genelde ada vasfını taşımaz. Ada halini mevsimlik olarak etrafındaki pınarların suları tarafından çevrelenmesi ile alır. Göl suları çalıştığımız adalardan en son Ebeci Ada'ya ulaşır. En son göl suları tarafından çevrelenmesi 2012 yılında olmuştur.

68. Top Daş: Bayamcı Ada ile Guzu Gırıldığı arasında yaklaşık 40 m çapında bir taşlıktır. Burada küçüklü büyüklü aynı özellikte parçalar bulunmaktadır. Bu ada Bayamcı Ada'nın yaklaşık 50 m güneydoğusundadır.

69. Yassı Ada: Sarpça Burnu'na giderken, Bayındır mezarlığını geçip sazlık alana geldiğinizde, sazların arasında çok kolay fark edilen ada Kara Ada'dır. Bu Ada üç büyük parçadan oluşmaktadır. Güneydeki kısmı yaklaşık olarak 230 m gelen uzun ince bir yapıya sahiptir. Bu sebeple Yassı Ada denilmektedir. Güneyindeki Guzu Gırıldığı Adası'ndan yaklaşık 450 m, batısında kalan Sarpça yolundan da yaklaşık 1 km uzaklıktadır.

70. Armut Ada: Kızıl Ada'nın yaklaşık 200 m güneyinde 50'şer m aralıklarla kuzeyden güneye 3 tane ada sıralanmaktadır. Bunların boyları yaklaşık 50, 150 ve 200 m'dir. Özel olarak ortadaki büyüğüne genel olarak da her üçüne de Armut Ada denilmektedir.

71. İçeri Ada: Kızıl Ada ile Kesi Adası arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. Her iki ada da iki büyük adadan oluşur ve sular yükselince ayrılırlar ve her ikisinin de ortasına birer sazlık alan sokulur ve bunlara Ara Saz adı verilir. Kızıl Ada, Ara Saz'ın oluşturduğu körfezin en kuzeyinden ikiye ayrılır. Batıda kalan kısım Kızıl Ada, doğuda oluşan kısım da İçeri Ada olarak adlandırılır. İçeri Ada'nın doğusundaki Akar'dan sonra Kunustur Adası başlar.

72. Gemi Daşı: İçeri Ada'nın 40 m güneyinde, 50 m uzunluğunda bir adadır. Adının nereden geldiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

73. Tuluk Daşı: İçeri Ada'nın 120 m, Gemi Daşı'nın da 40 m güneyinde 25-30 m çapında bir adadır. Kızıl Ada'nın Kesi Adası ile bir başka benzer yönü de bu adadır. Kesi Adası'nda da Zümbüllü Geçit'in 200 m güneydoğusunda bir başka Tuluk Daşı daha bulunmaktadır. Burası adadan ziyade bir yarımadadır. Her iki adın da hayvancılık faaliyetleri ile ilgili olduğu düşünülebilir.

74. İmtihan Daşı: Hacıakif Adası ile Sarpça Burnu arasında kalan Yarı Ada'nın mesafe göstermesinin yanında bir de avcılık becerilerinin sergilendiği bir yer olduğunu yukarıda belirtmiştik. İçeri Ada'nın 90-100 m doğusunda bulunan bu ada 5-6 m yüzeye sahip bir taşlıktır. Akar'ın sürekli akan suyu ve rüzgârlı hali buraya olukla yanaşmayı ve adada durup avlanmayı zorlaştırmaktadır. Bu sebeple burası da avcılarının becerilerini sergiledikleri, Yarı Ada'da yarışan avcılardan bir üst klasmanda yer alanların hünerlerini test ettikleri bir taşlıktır.

75. Garabulak Daşı: İçeri Ada'daki Şimşirli Burun'un yaklaşık 200 m kuzeyinde bir adadır. Güneyi sazlık, kuzeyi açıklık olan bu adanın boyu yaklaşık 170 m'dir. Adını burada eskiden tüneyen veya tüyelerini kurutan, 2012 sonrasında da üreyen, yerelde garabulak denilen karabatak (*Phalacrocorax carbo*) kuşlarından alır.

Diğer Adalar:

Bu grupta derlediğimiz adalar gölün kuzey kıyılarında, Beyşehir ile Şarkikaraağaç/Karayaka-Sarıkaya-Belceğiz arasında bulunmaktadır. Bu kısımda kayıtlı ve yeri gösterilebilen 8 ada bulunmaktadır. Yukarıdakilere ilaveten kayıt altına alınacak adalar (O. Akgül, kişisel iletişim, 12 Ağustos 2020; E. Dana, kişisel iletişim, 16 Eylül 2020; M. Gündüz, H. Karataş, kişisel iletişim, 11 Ocak 2021):

76. Küçük Manarga Adası: Büyük Manarga aslında kaynaklarda Manarga olarak geçen adadır. Manarga, Çiftlik'in yaklaşık 2,5 km batısında, Gölkaşı'nın da yaklaşık 1.7 km güneyindedir. Küçük Manarga da büyüğünün yaklaşık 1 km kuzeyinde, dolayısıyla da Gölkaşı'na 700 m mesafededir. Burası yoğun bir bitki örtüsü ile kaplı olduğundan, özellikle su seviyesi yüksekken sazlık gibi görünür.

77. Gum Adanın Güccük Ada/Gum Adanın Dırımba: Adından da anlaşılabilir gibi bu küçük kara parçası Kıstıfan ve Çeçen adalarının arasındaki Kum Ada'nın hemen güneybatı bitişiğinde küçük bir kara parçasıdır.

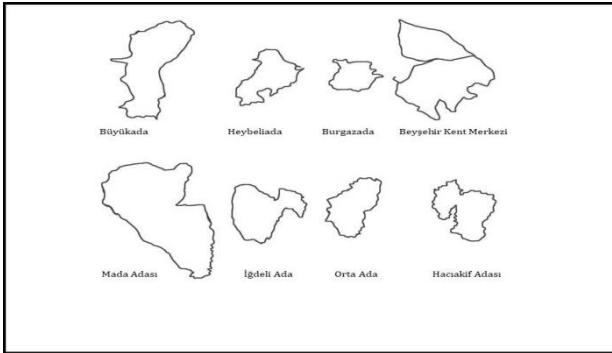
78. Göztepe Adası: Tolca ile Kıyakdede arasında Beyşehir Gölü'nün büyük sazlıklarından Tolca Sazlığı bulunmaktadır. Bu sazlığın içine, kıyıya paralel olarak, Tolca tarafından, güneydoğudan İncebel Burnu adında kum bir burun sokulmaktadır. Bu burunun en geniş yeri ortasıdır ve göle doğru bir çıkıntı yapar. Bu çıkıntının ucunda, su seviyesi yükseldiğinde ada halini alan bir yükselti bulunur. Bu yükseltiyeye yöre halkı Göztepe demektedirler.

79. Kamışlı Ada/Kamış Adası: Beyşehir Gölü haritasına baktığımız zaman kuzey ucunda iki tane büyük körfez olduğu görülecektir. Bunlardan kuzeydoğuda olan Karayaka'nın güneyindedir. Kamış Adası, bu körfezde kıyıya yaklaşık 350 m mesafede, Fele Sulama Kooperatifi pompasının yaklaşık 300 m açığında, büyük bir kısmı sazlık, yaklaşık 70 m uzunluğunda bir kara parçasıdır.

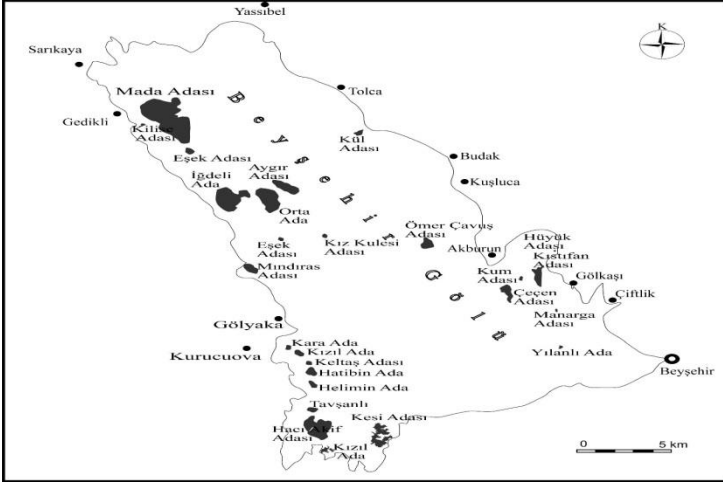
80. Homat/Ada Tepe: Şarkikaraağaç'a bağlı Belceğiz Köyü'nün güneyinden göle kadar yaklaşık 4,6 km uzunluğunda bir tepe uzanır. Bu tepe Sarıkaya köyünün tam doğusunda göle 1 km kadar girer. Bu tepeye Sarıkayalılar Homat derken Belceğizliler Ada tepe derler. Bu büyük kütlein güney ucunda 300 m uzunluğunda ana kütleinden kopmak üzere olan bir damla gibi duran bir çıkıntı daha vardır. Bu çıkıntı göl suları çok yükselince adaya dönüşür. Bu küçük çıkıntıya Sarıkayalılar Küçük Homat derler.

81. Sevgi Adası: Vuslat Park'ta oluşturulmuş, yaklaşık olarak 60x30 m boyutlarında bir adadır. 30 metrelik bir köprü ile ulaşılan bu ada gün batımının seyredilebileceği en güzel mekânlardan birisidir. 2020 yılı yazında yapılan tahkimatlarıyla, sur görünümlü duvarları ve yenilenen peyzajıyla günümüzdeki haline getirilmiştir (Beyşehir Belediyesi, t.y.).

Şekiller

Şekil 1: Beyşehir Gölü adalarının alanlarının Adalar ve Beyşehir kent merkezi ile karşılaştırılması.

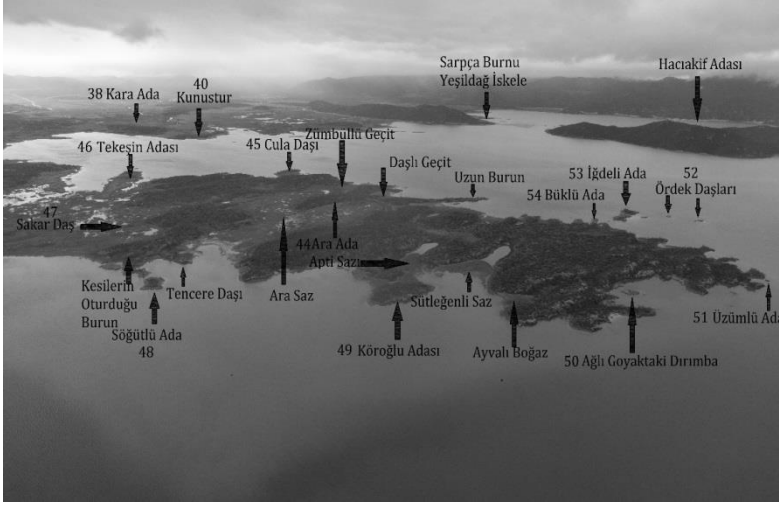
Şekil 2: Beyşehir Gölü adalarının bir kısmı.

Şekil 3: Üzümlü'nün adaları, doğudan görünüm

Şekil 4: Üzümlü'nün adaları, güneyden görünüm

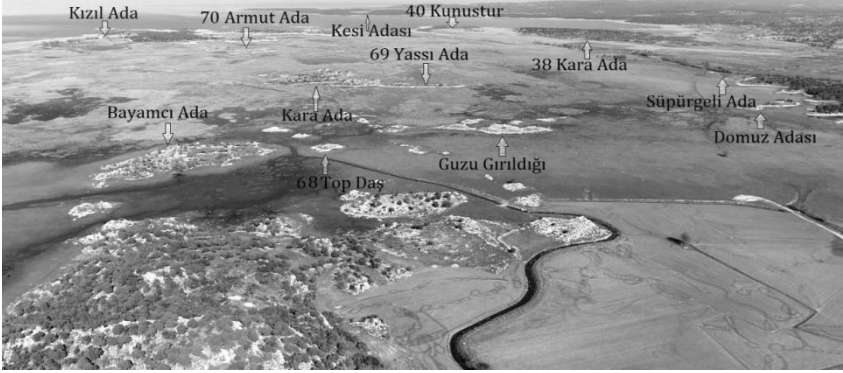
Şekil 5: Üstünler'in adaları, Kesi ve çevresi

Şekil 6: Hacıakif Adası çevresindeki adalar

Şekil 7: Yeşildağ-Gür çevresindeki adalar

Şekil 8: Kızıl Ada'nın güneyindeki adalar

Şekil 9: Kızıl Ada ve çevresindeki adalar

TEŞEKKÜR

Özelde bu çalışmamızı, genelde de Beyşehir'i ilgilendiren tüm akademik çalışmalarımızı ilgiyle takip eden ve bunlara her türlü desteği sağlayan kıymetli belediye başkanımız Adil BAYINDIR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Adaların ve arazilerin havadan fotoğraflanmasında sabırla bana katlanan Beyşehir Belediyesi'nin kıymetli personellerinden ve dostlarım Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Birim Sorumlusu Muhammed SIDAL'a ve Drone Operatörü Hasan Basri ECEVİTCİ'ye çok teşekkür ederim.

Beyşehir Gölü ve adalarının haritasını benim için hazırlayan ve Şekil 1'deki karşılaştırma görselini oluşturmamda tavsiyelerde bulunan Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Esra ATCI'ya da buradan teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın bir kısmı saha araştırması olarak yürütülmüştür. Engin bilgilerine başvurduğum kaynak kişilerin bu aşamada tüm işlerini bırakarak, salgın koşullarında bile tüm samimiyetleri ile yardıma koşmaları sadece bu çalışmanın değil hayatımın da anlamlı anları olarak hep hatırlanacaktır. Bu kardeşlerimin ve ağabeylerimin bilgileri, bilgelikleri ve memleketimize sevgileri karşısında saygıyla eğiliyorum.

Kaynakça

1. Tetkik Eserler

- Alperen, B., B. (2001). Beyşehir ve tarihi. Büyük Sistem Dershanesi Matbaası.
- Arslan, M. (2004). Beyşehir ve yöresi yer adları [Yayımlanmamış yüksek lisans projesi]. Selçuk Üniversitesi.
- Bahar, Hasan (2008). Konya-Karaman yüzey araştırmaları 2006. 25. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Çanakkale, I. Cilt, 235-254.
- Erdoğan, A., Öz, M., Tunç, M., R., Aslan, A., Yavuz, M. (2006). Beyşehir Gölü ve Çevresinin Kuşları. I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 61-68.
- Eyüboğlu, B. (1979). Dünden bugüne Beyşehir. Kuşak Ofset.
- İzmirak, R. (1976). Coğrafya terimleri sözlüğü. İkbal Matbaacılık.
- Karaca, V. (2005). Belgelerle Yenişar. Kardelen Sanat Yayınları.
- Kazancı, N., Oğuzkurt, D., Döğel, M. (2003). Beyşehir Gölü'nün Limnolojisi, Çevre Kalitesi, Biyolojik Çeşitliliği ve Korunması. İmaj Yayınevi.
- Konyalı, İ., H. (1991). Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.
- Korucu Üçüncü, B., Muşmal, H. (2014). Tarihi süreçte Beyşehir Gölü ve adalarında hayat. Palet Yayınları.
- Küçüködük, M. (1987). Beyşehir Gölü'nün flora ve vejetasyonunun incelenmesi [Yayımlanmamış Doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Niketas Choniates (1984). O city of Byzantium, Annals of Niketas Choniates. (Çeviren: Harry J. Magoulias). Wayne State University Press.
- Ozantürk, H. (2007). Tarihten bugüne bütün yönleriyle Kurucaova. Selçuk Üniversitesi.
- Tabur, A., M., Ayvaz, Y. (2005). Birds of Lake Beyşehir (Isparta-Konya). Turk J Zool., 29, 361-369.
- Tekin, Ö., Bilginer, R. (1945). Beyşehir ve Eşrefoğlu tarihi. Karan Matbaası.
- Ünal, Ç. (2006). Beyşehir Gölü ve Çevresinin Ekosistemi. I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 150-162.
- Yazıcı, H., Arıbaş, K. (2002). Beyşehir Gölü Adalarında Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler. Coğrafya Dergisi, 10, 33-54.
- Yiğit Fethi, F., İleri, Ö., Avcı, K., M., ve Kocadere, B. (2015). Eğirdir ve Beyşehir Göllerinin uydu verileri ve topoğrafik harita yardımıyla kıyı çizgisi değişimleri. Doğal Kay. ve Eko. Bült, 20, 37-45.

2. İnternet Kaynakları

- Beyşehir Belediyesi. (Tarih Yok). *Beyşehir Belediyesi Sevgi Adasının Çehresini Yeniledi*. 12 Ocak 2020 tarihinde <http://www.beysehir.bel.tr/haber/141> adresinden ulaşıldı.
- Beyşehir Belediyesi. (Tarih Yok). *Beyşehir Gölü adaları*. 12 Kasım 2020 tarihinde <http://www.beysehir.bel.tr/gezilecek-yerler/5> adresinden ulaşıldı.
- Beyşehir Kaymakamlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Gölü*. 12 Kasım 2020 tarihinde <http://beysehir.gov.tr/beysehir-golu> adresinden ulaşıldı.
- Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. (Tarih Yok.). *Beyşehir Gölü milli parkı*. 14 Kasım 2020 tarihinde <http://beysehir.tabiat.gov.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Konya Büyükşehir Belediyesi. (Tarih Yok). *Beyşehir Gölü*. 14 Kasım 2020 tarihinde <http://konya.com.tr/portfolio-item/beysehir-golu/> adresinden ulaşıldı.
- Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2020, 14 Kasım). *Coğrafi konum*. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. 14 Kasım 2020 tarihinde https://www.konyakultur.gov.tr/index.php?route=pages/pages&page_id=2 adresinden ulaşıldı.

Konya Valiliği (Tarih Yok). *Beyşehir*. 14 Kasım 2020 tarihinde <http://www.konya.gov.tr/konya-beysehir> adresinden ulaşıldı.

Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü. (2020, 25 Aralık). Konya Karaman planlama bölgesi. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü. T. C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/m27_16042018-20180424102827.pdf

Nişanyan Yer Adları. (Tarih Yok). 12 Aralık 2020 tarihinde <https://nisanyanmap.com/?lv=2&y=G%C3%B6l%20bend&t=&srt=x&u=1&ua=0> adresinden ulaşıldı.

3. Kaynak Kişiler

- Ahmet Bülbül: Beyşehir. 1958 doğumlu. Görüşme Tarihi: 7 Ocak 2021.
Ahmet Erdoğan: Çiftlik. 1984 doğumlu. Görüşme Tarihi: 25 Kasım 2020.
Ahmet Tekeşin: Üstünler. 1974 doğumlu. Görüşme Tarihi: 14 Aralık 2020.
Ali Altuner: Üstünler. 1972 doğumlu. Görüşme Tarihi: 18 Kasım 2020.
Ali Gökmen: Üstünler. 1976 doğumlu. Görüşme Tarihi: 18 Kasım 2020.
Ali Yaman: Üstünler. 1966 doğumlu. Görüşme Tarihi: 18 Kasım 2020.
Alparslan Gök: Yeşildağ. 1982 doğumlu. Görüşme Tarihi: 17 Ekim 2020.
Erol Dana: Gölkaşı. 1970 doğumlu. Görüşme Tarihi: 16 Eylül 2020.
Fahri Gök: Yeşildağ. 1981 doğumlu. Görüşme Tarihi: 17 Ekim 2020, 10 Şubat 2021.
Faruk Güzel: Yeşildağ. 1962 doğumlu. Görüşme Tarihi: 10 Ocak 2021.
Halil Karataş: Sarıkaya. 1959 doğumlu. Görüşme Tarihi: 11 Ocak 2021.
Hasan Eren: Yeşildağ. 1964 doğumlu. Görüşme Tarihi: 10 Ocak 2021.
İbrahim Erdoğan: Çiftlik. 1957 doğumlu. Görüşme Tarihi: 25 Kasım 2020.
İbrahim Kurt: Beyşehir. 1973 doğumlu. Görüşme Tarihi 12 Ocak 2021.
İdris Avcı: Kuşluca. 1959 doğumlu. Görüşme Tarihi: 7 Ekim 2020.
İsmet Gönülalan: Üzümlü. 1956 doğumlu. Görüşme Tarihi: 20 Eylül 2020.
Kadir Dere: Üstünler. 1966 doğumlu. Görüşme Tarihi: 18 Kasım 2020.
Kazım Erdoğan: Çiftlik. 1986 doğumlu. Görüşme Tarihi: 25 Kasım 2020.
Lütfi Cansu: Yeşildağ. 1945 doğumlu. Görüşme Tarihi: 10 Ocak 2021.
Mahmut Gündüz: Karayaka. 1973 doğumlu. Görüşme Tarihi: 11 Ocak 2021.
Mehmet Gök: Yeşildağ. 1958 doğumlu. Görüşme Tarihi: 3 Eylül 2020.
Mehmet Taşçı: Üzümlü. 1965 doğumlu. Görüşme Tarihi: 20 Kasım 2020.
Mustafa Gök: Yeşildağ. 1953 doğumlu. Görüşme Tarihi: 10 Şubat 2021.
Nihat Gök: Yeşildağ. 1956 doğumlu. Görüşme Tarihi: 17 Ekim 2020, 10 Şubat 2021.
Osman Akgül: Tolca. 1970 doğumlu. Görüşme Tarihi: 12 Ağustos 2020.
Osman Aksu: Akburun. 1968 doğumlu. Görüşme Tarihi: 2 Ocak 2021.
Osman Özcan: Üstünler. 1962 doğumlu. Görüşme Tarihi: 18 Kasım 2020.
Şaban Baş: Kuşluca. 1977 doğumlu. Görüşme Tarihi: 7 Ekim 2020.
Vedat Sabırlı: Kurucuova. 1958 doğumlu. Görüşme Tarihi: 18 Kasım 2020.

KEYKUBAD'IN SARAY ŞEHİRİ: KUBADABAD

Muharrem ÇEKEN* - Alptekin YAVAŞ**

Kubadabad, Uluğ Keykubad ilk kez gördüğünde Torosların bir kolu Anamas Dağları'nın eteklerinden Konya Beyşehir Gölü'ne doğru uzanan geniş alüvyon ovası ile bu ovidan göle doğru çıkıntı yapan bir kayalık tepeden ibaretti. Burası, gölün hemen kıyısında kuzey-güney ekseninde uzanan yarımada ile bunun güneyindeki Prehistorik Höyüğün bulunduğu, her yanından tatlı ırmakların aktığı, bahçelerle çevrili cennetten bir köşeydi: “*Cennet gibi güzel bir dağ eteği. Yoksa gök oranın toprağına amber mi saçmış?*” (İbn Bibi, 1996: I/362). Sultanın çok beğendiği bu yerde onun emri ve tasarımına bizzat müdahil olmasıyla yepyeni bir şehir kuruldu. Burası *Keykubadiye* ve *Alâiyye*'den sonra sultanın ismiyle kurulmuş üçüncü *Selçuklu Saray-Şehri*'dir.

Sultan ilk kez geldiğinde burada herhangi bir bina olup olmadığını bilmiyoruz. Kazılar, göl üzerindeki adalarda önemli Bizans yerleşim izleri bulunmasına karşın ana karada, bugün köylülerin ‘*Toprak Tol*’ dediği Prehistorik Höyük dışında Türk Öncesi döneme ait bir kültür yerleşim katı olmadığını gösteriyor. Bu anlamda karakol noktası hüviyetinde bazı Selçuklu binaları bulunma ihtimali bir yana, Anamas Dağı eteklerinden sultanın bu yana baktığında gördüğü manzara büyük yeşil bir ovidan ibaret olmalı. II. Kılıçarslan döneminde fethedilen Beyşehir Gölü ve çevresi (*Gurgurum-Gorgorum*) özellikle I. Keyhüsrev'in Antalya'yı fethetmesi ve Konya-Antalya ticaret yolunun canlanmasıyla daha fazla uğrak yeri haline dönüştü. Bu yolun hanedanın Konya-Antalya'ya sefer yolunu kısaltması ve Kubadabad'dan Alanya'ya uzanan ticari yol üzerindeki bir dizi han (Kunduracı, 2002: 537-551) bu hattın hem ticari hem de sultani bir güzergâh olarak kullanıldığını, bölgenin de bu yol ağının önemli bir noktası olarak bilinen ve sık kullanılan bir durak olduğu anlaşılmaktadır (Uysal, 2019a: 88).

Kubadabad'ın ne zaman inşa edildiği net bilinmemektedir. Buna karşın İbn Bibi'nin eseri olaylar kronolojisi dikkate alınarak incelendiğinde inşaatın, Erzincan valisinin isyanıyla (1226) başladığı, 1228'de Erzincan Melikinin öldürülmesi sonrası ‘*saray tamamlandı*’ haberiyle sultanın ‘*av eyleyip çevgan oynamak*’ üzere Kubadabad'a gittiği, bu anlamda söz konusu tarih aralığında –en azından– ana bölümleri-

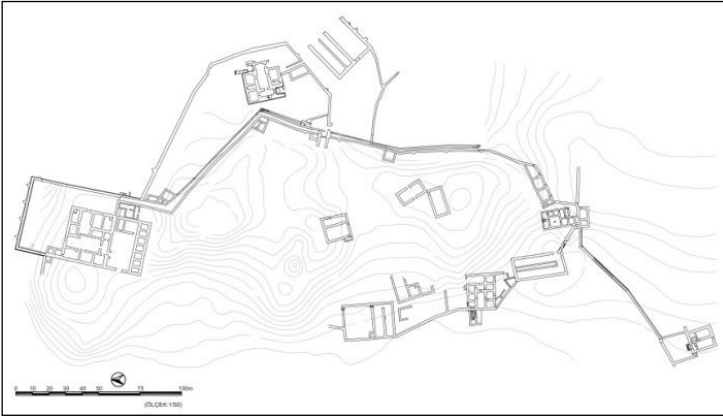
* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Türk ve İslam Sanatları Anabilim Dalı.

** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Türk Dünyası ve Ortaçağ Kültürleri Arkeolojisi Anabilim Dalı.

nin tamamlanıp kullanılmaya başlandığı, buna karşın, sarayın diğer bölümlerinde inşaatın sürdüğü anlaşılmaktadır (Uysal, 2019a, 89-90).

Saray külliyesinin merkez yapısının yer aldığı ve *İçkale* gibi düşünülebilecek bölümü göl kıyısındaki kayalık alandadır. Buranın güneyinde ise içinde bir Prehistorik Höyüğün de bulunduğu, köylülerin *Avlağı* dediği *Paradayson Avlak* uzanır. *Avlağın* ortasında İbn Bibi'nin uzun uzun anlattığı pastoral peyzajı tamamlayan su ögesi olarak bir suni baraj gölü yer alır. Ovadan bugünkü modern Yenişarbademli ilçesi ve Gölyaka (Hoyran) Mahallesi'ne kadar uzanan ve bugün *Camaltı/Cami Altı, Tahtalı/Taht-ı Âlî, Tekke...* vb. gibi isimlerle anılan saha Kubadabad'ın *Dış Şehri* olarak tasarlanmıştı. Gölyaka Mahallesi'nde bulunan hamam gibi kimli kalıntılar dış şehrin buraya kadar uzandığını gösterir. Göl üzerindeki adalar ve bugün Malanda ismiyle bilinen Anamas Dağı eteklerindeki yaylada tespit edilen Selçuklu kalıntıları, şehrin *Banliyösü* diyebileceğimiz kısmını oluşturuyor olmalıdır. Mevcut izlere göre saray külliyesi -tıpkı Topkapı Sarayı- gibi bir "*sûr-ı sultanî*" ile ihata ediliyordu.

Göl kıyısındaki tepelik alana yerleşmiş olan esas bölüm avlularla birbirinden ayrılmıştır. *İçkale* portalinden itibaren arazinin topografyasına uygun biçimde göl kıyısı boyunca uzanan bir sur, kıyıda ki Büyük, Küçük Saray isimli köşk yapıları ve Kayıkhane'den oluşan ana yapılarından diğerlerini ayırır. Bu haliyle bu üç yapının sultanî kimliği ve önemi buna bağlı mahremiyetin bu surla sağlanmak istendiği anlaşılmaktadır. *İçkale* portalinden sonraki alanın güneybatı ve batı sınırını takip eden bir diğer sur hattı kuzey uçtaki Büyük Saraya kadar uzanıp *İçkale* sınırlarını tamamlar. Surun bu kısmına içten bitişik ahır, koğuş gibi saray külliyesinin diğer yapıları yer alır (Görsel 1, Fotoğraf 1).

Görsel 1: Kubadabad Sarayı Planı (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Saray külliyesinin en büyük yapısı kuzey uçtaki *Büyük Saray* isimli köşktür. Bina, 50x55 m ölçülerinde göle uzanan bir teras üzerinde yer almakta olup terası göl tarafında güçlü istinat duvarları sınırlar. *Büyük Saray*'ın yer aldığı kayalık alan, içinde ahşap hatulların ızgara biçimli düzenlendiği bir dolgu üzerinde yükselir.

Kuzeydeki kalın sur, göl tarafından terası, aynı zamanda külliye'nin bu yöndeki sınırını teşkil eden surla bitişir (Fotoğraf 2).

Kaba yonu taşla yığma moloz duvar tekniğiyle imal edilmiş sarayda kesme taş kullanımı çok azdır. Selçuklu inşaat ezberlerinin en önemlilerinden biri olan yüksek su basman ve yatayda kat kat sıralı ahşap hatılların ve onları dikine kesen diğer hatılların teşkil ettiği karkasın üzerine yığma duvarın giydirildiği inşaat tekniğinin en güzel örneklerini genelde Kubadabad'da özelde Büyük Saray'da görebiliriz. Örtünün tamamı, duvarların ise belli bir seviyeden sonrası yıkılmıştır. Mevcut duvar yükseklikleri göz önünde bulundurulursa yapı tek katlı olmalıdır. Tuğla malzeme, köşelerde, kapı sövelerinde, kapı kemerlerinde, kuzeydoğu köşesindeki odada tuvaleti sınırlayan duvarda, odaların ve eyvanların zeminlerinde kullanılmıştır. Buna karşılık vestibül zemini, taht salonu zemini, ön avlu zemini, harem salonu zemini ve sekilerin önündeki koridor zeminleri taş döşelidir. Büyük Saray'ın dış duvarlarında herhangi bir bezeme bugüne ulaşmamış, yapılan araştırmalar sonucunda duvarların dıştan sıvalı olduğu anlaşılmış, ancak sıva kalıntıları üzerinde süsleme izine rastlanmamıştır. Sıva saman katkılı olup, aynı türde sıvanın yapının iç duvar yüzeylerinde de uygulandığı görülmektedir.

Fotoğraf 1: Kubadabad Sarayı Merkez yapılarının bulunduğu bölümün genel görünüşü (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Büyük Saray ana hatlarıyla üç bölümden müteşekkildir: Güneyde *ön avlu*, ortada *esas bina* ve kuzey uçta göle uzanan *teras*. Ön avlunun güney kenarında yedi, güney kenarında ise daha büyük ölçülerde iki mekânlar sıralanmıştır. Ön avlunun batı kenarının ortasında ise abidevi portalin bir zamanlar yer aldığı anlaşılan açıklık vardır. Kapalı kısmın avluya bakan cephesi ortasında ise esas binaya giriş yer alır. Bu açıklıkla girilen esas binada, iki yanında birer odanın yer aldığı *vestibül*, ona açılan derin bir *hol/sofa* ile bu sofanın doğu kenarında, odaların batıdan doğuya doğru sıralandığı bir düzenleme görülür. Holün güney kenarında ise portalden itibaren zikrettiğimiz şemanın bu sefer güney-kuzey yönlü bir benzeri yer alır. Buradaki *hol-eyvan-oda* bileşkesinden müteşekkil plan modülü, İslam Sarayların da

ana karakteri teşkil eder. Portalden itibaren vestibülden sonra gelen kısım, kuzey ucunda zeminden yükseltilmiş bir *Taht Eyvanı* bulunan *Şeref Avlusu*'dur. Vestibülün iki yanındaki mekânlardan güneydeki odanın, köşesindeki fosseptik gibi düzenlenmiş birime bakılırsa tuvalet veya yıkanmayla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Şeref Avlusu'nun batı kenarındaki ilk odada, kazılar sonucu, sonraki dönemlerde yapılmış olduğu sanılan garip bir tuğla sedir, pişmiş toprak borulardan bacası olan soba gibi çok büyük bir küp ortaya çıkarılmıştır. Batı kenardaki ikinci mekân, Kubadabad kazılarının en çarpıcı çini verilerinin bulunduğu yerdir. Yüksekliği 1,5-2 m'ye ulaşan *in situ* çinilerin yer aldığı oda, *in situ* çinileri ve zeminden bir miktar yükseltilerek adeta podyum gibi teşkil edilmiş iç düzenlemesiyle Otto-Dorn'un "*divan*" dediği özel bir mekândır. Bu odadan bir kapıyla, terasa, buradaki atık suları kuzeyindeki derin fosseptiğe aktarılan bir ıslak mekâna geçilir. Teras'ta özellikle güney ve kuzey kenar boyunca bazı yapı izleri görülse de bunlar mimari bir tanıma yeterli ölçüde değildir. Taht eyvanının, şeref avlusuna bakan yüzü ve eyvanın yan duvarları kısmen *in situ* ele geçmiş lüster çinilerle kaplıydı. Burası taht makamıdır. Kubadabad'da görülen Taht Eyvanı'yla onun önünde Şeref Avlusu modeli, İç Asya-İran ve İslam Saraylarının '*Kabul Salonu*' tasarımının da çekirdek ögesidir.

Fotoğraf 2: Büyük Saray (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Şeref Avlusu'nun güneyinde kalan yapı grubuna taht eyvanının gerisindeki dar dehlizden girilir. Burası, podyum gibi yükseltilmiş eyvanın önündeki avluya açıldığı kısımla, bu yarı açık birimin her iki yanına kapalı birimlerin sıralandığı bir şemaya sahip olup, bu haliyle, ön bölümdeki plan modelini tekrarlar. R. Arık'a göre burası *Harem*'dir (Arık, 2017: 190). Buna göre Şeref Avlusu'nun bulunduğu ön bölüm de *Selamlık*'tır. Şeref Avlusu'ndan dehlizli bir geçitle ulaşılan Harem'den, kuzeyden ve doğudan Terasa, oradan da Büyük Saray Hamamı'na varılır. Sarayın idari birimlerinden bağımsız seyir alanı Terasa ve Sultanî Hamam'a ulaşımı sağlayan bu tasarruf söz konusu alanın sarayın mahrem alanı olduğunu gösterir. Harem eyvanının kuzey kenarında iki oda vardır. Bunlardan kuzeyde olanında *in situ*

alçı dolap parçaları ele geçmiştir. Güneydeki oda ise içten bir duvarla bölünerek güneydeki kısmı *tuvalet* veya bir başka ıslak birim olarak kullanıldığı anlaşılan özel bir mekândır. Harem eyvanının batısında ise yine fosseptikli bir birim ve hemen yanında herhangi bir açıklığı olmayan kulevarı ancak üstten ulaşılabilen işlevi henüz net olarak tanımlanamamış bir birim vardır.

Büyük Sarayın ön avlusuna doğu yönden bitişen *Sultanî Hamam*, bir yandan avlunun duvarı, diğer yandan Büyük ve Küçük Sarayı birbirine bağlayan sekili yol tarafından sınırlanmıştır. Binaya ön avlunun güneydoğu köşesi ve Teras'tan ulaşılır. Kazılarla hamamın belli bir seviyeye kadar yıkılmış tuğla duvarları, külhan bölümündeki ocağın ağzı, su deposu, cehennemlik, sıcaklık, ılıklik ve soyunmalık olması gereken mekânlar, duvarların içindeki su künklerinin kalan izleri, kurnalar, tüteklikler; zemini tümüyle çökmüş bir hücre ile kısmen çökmüş olan ılıklik mekânı ve cehennemliğin tuğla ayakları ortaya çıkarılmıştır. Hamamda seki biçiminde yükseltilmiş soyunmalıktan çıkılarak, bir kapıyla, derinlemesine dikkörtgen ılıkliğa geçilir. Bu mekânın kuzey köşesindeki kapıdan sıcaklığa geçilir. Sıcaklık küçük kare bir mekân olup güneydoğu, güneybatı ve kuzeybatı kenarlarındaki izlerden buralarda birer kurna olduğunu göstermektedir. Bunlardan güneydoğudaki kurnanın alt kısmında ve ılıklik ile sıcaklık kapı açıklıklarının köşelerindeki süpürgelik bordüründe in-situ halinde türkuaz sırlı çini levhalar ele geçmiştir. Kurnanın altındaki türkuaz sırlı siyah desenli haç formulu çini fragmanı, hamam duvarlarının yıldız-haç kompozisyonunda çinilerle kaplandığına işaret eder. Yapının örtü sistemi hakkında duvarları büyük oranda yıkıldığı için kesin bir şey söylemek zordur (Uysal, 2006: 88). Saray Hamamı'nın duvarları, cehennemlik ayakları tuğladan, koridor zemini ile sıcaklığın zemini ise taş döşemelidir.

Külliyenin bu iki köşkünü dar bir *Sekili Yol* birbirini bağlar (Fotoğraf 3). Bu yol, aynı zamanda arazinin topografyasına ve sınırladığı yapıların formuna göre şekillenerek İçkale girişine kadar uzanır. Bunun bir tarafı yüksek surla, diğer tarafı (göl tarafı) ise daha alçak bir duvarla sınırlanır. Bazı bölümlerdeki kalan izlerden yolun aslı halinde düzgün taş döşeli bir zemini olduğu anlaşılmıştır. Örtüsü hakkında ise bir veri ele geçmemiştir. Bu yol, sultan ve ailesini İçkale girişinden Küçük Saray'a oradan da Büyük Saray'a ulaşımını dış dünyadan yalıtın bir biçimde temin eden müstakil bir kuruştur. Sekili yol, Büyük Saray terasında, hamamın güneydoğu dış köşesine denk gelen yerde nihayetlenip bu noktada terasa bir kapı aracılığıyla açılır. Bu kapı aynı zamanda Büyük Sarayın güney surunda açılmış gedikten dışa açılarak, birkaç basamaktan oluşan bir merdivenle muhtemel bir iskeleye iniyordu. Sur dışına ve Büyük Saray Terası'na açılan bu kapıdan girilen Sekili Yol, Sultanî hamamın güney batı dış köşesine kadar topografya eğimine uygun olarak yükselip, bu noktadan 90° bir açıyla güneye, Küçük Saray'a yönelir. Büyük ve Küçük Saray arasındaki surla paralel devam eden bu yolun doğusundaki alan, İbn Bibi'nin Kubadabad anlatımlarında sıklıkla bahsettiği çeşitli çiçekler, can alıcı çeşmelerden oluşan saray bahçelerden biri olmalıdır. Nitekim kazılar sırasında

sekili yolu kimi noktalarda kesintiye uğratan çeşme kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bu alanın doğu kenarı, aynı zamanda külliyenin bu bölümünü göl tarafından kuşatan surla nihayetlendirir. Alanın kuzey kenarında, bir takım muhafız odalarına ait olduğu anlaşılan mekân kalıntıları bulunur. Bu alanın güney ucunda ise yine bir çeşme ve Küçük Saray'ın üst katına ulaşımı sağladığı anlaşılan bir merdivene ait kalıntılar yer alır.

Fotoğraf 3: Sekili yol (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Büyük Saray'a doğru devam eden sekili yol Küçük Saray'ın batı cephesi yakınında sura paralel biçimde dirsek yaparak kırılır. Bu noktada, iki bina arasında ve Küçük Saray'ın batısındaki avlu arasında kot farkı bulunduğundan, dirsekten Küçük Saray'a bir duvar çekilmiş, bir merdiven kurulmasına olanak sağlanmıştır. Burada birden fazla döneme işaret eden muhdes duvar kalıntıları vardır. Sur ve içteki sekili yol güneye doğru devam ederek Küçük Saray portaline ulaşır. Buradan da güneye doğru kesintisiz bir biçimde İçkale portaline varır.

Küçük Saray denilen külliyenin ikinci büyük köşkü diğerine göre daha küçük ölçülerde olup Büyük Saray gibi müstakil bir avluya sahiptir (Fotoğraf 4). Söz konusu avlu, batıdan külliyenin ana suruyla; doğu ve güneyden ise bu sura bitişen bir diğer surla sınırlanmıştır. Avlunun doğu kenarı, güney surunun uzatılarak Küçük Saray'ın güney cephesine bitişmesiyle oluşturulmuştur. Bu duvarın doğusundaki bölümden, kuzeyindeki saray bahçesine ve güneyindeki Kayıkhane'ye ulaşımı sağlayan meyilli bir yola geçilir. Burası Küçük Saray avlusundan özenle yalıtılmış, kuzeyindeki bahçeye ve güneyindeki Kayıkhane'ye sultan ve maiyetinin geçebilmesini temin eden mahrem bir alandır. Bu duvarın batı yüzüne bitişmiş dikdörtgen bir kuruluş vardır. Örtüsü ve zemini yıkılmış yapının niteliği anlaşılamamıştır. Kazılar sonucu elde edilen veriler, avlunun portale kadar uzanan doğu

ve güney kenarının, içten tek sıra revak gibi yarı-açık bir kuruluşla kuşatılmış olduğunu göstermektedir. Avlunun batı kenarında ise yukarıda bahsettiğimiz Sekili Yol vardır. Avluya giriş ise güneybatı köşesine yakın bir noktada bulunan eyvan şeklindeki portalle sağlanır. Temel seviyede duvarları kalabilmiş portalin mevcut izlerden kesme taşlı olduğu anlaşılmaktadır.

Tıpkı avlu portal gibi bina da kesme taştır. Kaba yonu ve moloz taşlarla yığma tekniği ile teşkil edilmiş duvarların, dıştan ve içten düzgün kesme taşlarla kaplı olduğu bugüne ulaşabilmiş birkaç sıra izden anlaşılabilir. Bina portaline ise güneybatı köşeye yakın bir noktada olup avlu portaline gibi eyvan şeklindedir. Burada Büyük Saray'da bahsettiğimiz klasik plan modelinin bir benzerini görürüz: Girişten sonra gelen bir hazırlık (vestibül) ve iki yanında mekânların sıralandığı önündeki eyvanlı bir avlu. Tören veya Şeref Avlusu olarak nitelediğimiz bu bölüm iki yanındaki mekânlar bir duvarla içten ikiye bölünmüş olup bu bölünmüş kısımların kuzey ve güney duvarlarının ortasında birer künk yuvası yer alır. Bunlardan kuzeyde olanının içindeki künk dizisi bugüne kalabilmiş olup yönü dikkate alındığında, suyu çıkararak değil indirecek (tahliye edecek) şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 4: Küçük Saray (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Şeref Avlusu'nun doğusundaki Taht Eyvanı podyum gibi yükseltilmiş olup doğu duvarındaki açıklığa bakılırsa buradan bir merdivenle saray bahçesine iniliyordu. Binanın doğu kenarının iki köşesinde mevcut izlere göre güneye ve kuzeye doğru açılan birer eyvan vardır. Eyvan duvarları ve onların tonoz örtüleri kısmen bugüne gelebilmiştir. Şeref Avlusu, Taht Eyvanı ve mekânların zemini tuğla, vestibülün zemini ise taştır. Yan odalardaki düşey künklerin dışında Vestibül'ün batı duvarı içinde yer alan ve kapısı vestibüle açıklan merdiven bir üst katın varlığını düşündürmektedir. Söz konusu merdiven birkaç basamak yükselip alt kat tonozunun başlangıcından itibaren yıkılmıştır. Ayrıca binanın kuzeydoğu dış köşesindeki merdivenin konumu ve binayla bitişme tarzına bakılırsa yıkılmış bu merdivenin üst kata ulaşımı temin ettiği anlaşılmaktadır. Kazılar sırasında elde edilen

bazı çinilerin düşüş şekilleri de muhtemel bir üst katın varlığına işaret etmektedir. Nihayetinde Küçük Saray'ın duvarlarının tek katlı bir bina için fazla kalın oluşu, tonozların takviye kemerleriyle desteklenişi, içte, eyvanın iki yanında yer alan odalardaki dar ve uzun dikdörtgen mekânların dış duvar tarafındaki kenarlarında yukardan gelen ve sonra külliye kanalizasyon sistemine bağlanan künklerin varlığı, ayrıca Büyük Saray'dan farklı olarak bu yapının daha özenli ve sağlam bir işçilik göstermesi ve içerde yukarı çıkmayı sağlayan bir merdivenin bulunuşu, burada bir üst kat olduğu ihtimalini güçlendirmektedir.

Yönetim binası olduğu anlaşılan bu iki köşkün güneyinde ise bir su kuruluşu olan *Kayıkthane* yer alır (Fotoğraf 5). Sinop ve Alanya ile birlikte Selçuklu Dönemi'nden üç kayıkthane bugüne ulaşabilmiştir. Buradaki bina, kuzeybatı-güneydoğu aksında olup Küçük ve Büyük Saray'a göre asimetrik konumlanmıştır. Çevredeki balıkçı köylüler Beyşehir Gölü'ne açılmak için en uygun açının bu olduğunu kendilerinin de küçük tekneleriyle bu pozisyonla açıldıklarını belirtirler ki, bu da Selçuklu mimarının bilinçli bir tercihini ortaya koymaktadır. Küçük Saray'dan dar bir rampayla inilen Kayıkthane, muhtemelen tonozla örtülü iki gözden müteşekkil olup bunlardan biri *çekme* yani teknelerin içinde saklandığı, diğerinin ise *kızaklama* yani suya indirme işlemi için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kuzeydeki göz alçak bir duvarla ortadan bölünmüş, sultanî teknelerin suya açıldığı yer olmalıdır. Bu bölümün batı duvarındaki açıklık aynı zamanda binanın kapısıdır. Güneydeki mekânın tabanı diğerinden daha alçaktır. Binanın harap duvarlarının ancak kuzeyde olanı nispeten iyi durumdadır. Güney cephedeki bazı izler duvarın payandalarla desteklendiğini gösterir. Yapının oldukça yüksek tutulmuş subasmanı ve duvarlarında Roma Ortostatlarının devşirme malzeme olarak kullanılmış olması, Selçuklu mimarının yapı statığı ve strüktürü konusundaki kaygılarına ve bunlara bulduğu çözüm yollarına işaret eder. Otto-Dorn güneyde "*Gürlevi*" denen küçük barajdan doğuya, göl içine 163 m uzanan bir duvar kalıntısı olduğunu; bunun kayıkthane önündeki göl kısmını koruduğunu ve muhtemelen kuzeyde de buna paralel bir duvar olduğunu belirtir (Ottod-Dorn ve Önder, 1966: 172). Böylece Kayıkthane önünde kalıntıları hâlâ mevcut bir küçük marina teşkil etmiştir. Dolayısıyla Kubadabad Kayıkhanesi, bugün bilinen tek Selçuklu Göl Kayıkhanesi olmasıyla büyük önem taşır ve Orta Çağ Anadolu Arkeolojisi için üniktir. Kayıkhanenin güneybatı köşesinden doğu-batı doğrultulu uzanan bir duvar, İçkale suruna bitişir ve böylece tıpkı diğer Büyük ve Küçük Saray köşklerindeki gibi binanın müstakil avlusunu teşkil eder.

Fotoğraf 5: Kayıkhané (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

İçkale'yi göl tarafından kuşatan sur ve ona içten (doğu yüzden) bitişik Sekili Yol'un Büyük Küçük Saray ile İçkale portalı arasında uzandığını belirtmiştik. Sura bitişen payandalar ve içteki Sekili Yol göz önünde bulundurulduğunda dış taraf, batı yüzdür. Nitekim surun batı yüzündeki burç ve payanda gibi mimari kalıntılarda bunu destekler niteliktedir. Bu kule/burçlardan biri sura içten bitişmiş vaziyette Küçük Saray portalinin hemen güneyinde yer alır. Asli halinde bu tür burçların birbirleriyle seğirdim denilen sur yollarıyla irtibatlı olduğu tahmin edilebilir.

Üç Mekânlı Bina, İçkale portalinin doğusunda yer alır (Fotoğraf 6). Bina, Sekili Yolun içten bitiştiği İçkale surunun dış yüzüne, buradaki bazı payandalar iptal edilerek eklenmiştir. İçkale surunun tahrip olduğu bir tarihte yapıldığı anlaşılan bina, üç kapısı aracılığıyla önündeki Sekili Yola açılır. Her üç mekân da "Gürlevi" denen küçük göl tarafına dönüktür. Odalardan orta ve batıdaki demircilik işlerinde kullanılan ocak kalıntılarına rastlanmıştır. (Arık, 2017: 170). Yapının batısında yanında tanımsız bir mekânla birlikte bir tuvalet yer alır. Bu ve diğer bazı yapı kalıntıları burada sonraki kullanım evrelerine işaret etmektedir.

Fotoğraf 6: Üç Mekânlı Bina (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Üç Mekânlı Yapı'nın batısında kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda, su deposu, sıcaklık mekânı, halvet hücreleri, ılıkılık ve aralık mekânıyla, saray külliyesinin ikinci büyük hamamı ortaya çıkarılmıştır. *Köşklü Hamam* ismi verilen binanın kuzeybatısı ucunda geniş dikdörtgen planlı su deposu bulunur (Fotoğraf 7). Çökmüş cehennemlikte zeminine kadar inilip tuğla ayaklar ortaya çıkarılmıştır. Onun güneyinde kare planlı sıcaklık, kuzeydoğusunda yan-yanına iki halvet hücresi, sıcaklığın güneydoğusunda ise ılıkılık ve buna bitişik küçük soyunmalık mekânları bulunmaktadır. Halvetlerin güneydoğusuna bitişik enine dikdörtgen ünite de bir ılıkılık hacmidir. Bunun gerisindeki aralık mekânı büyük soyunmalığa bağlanır. Küçük soyunmalıktan, sıcaklığın güneydoğusundaki ılıkılığa bağlanan kapı, Selçuklu devrinde tuğla malzemeyle kapatılmıştır. Küçük soyunmalığa bağlanan ılıkılık zemininde, kuzeydoğu, güneybatı ve güneydoğu duvarları önünde çini döşeme bulunmuştur. Güneydoğu duvarındaki kapı açıklığı eşiğinde türkuaz sırlı altıgen, güney ve güneybatı duvarı önünde ise beyaz zemin üzerine kobalt mavisi zikzak desenli sıraltı tekniğinde döşeme çinileri ele geçmiştir (Uysal, 2006: 89).

Fotoğraf 7: Köşklü Hamam (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

R. Arık, Selçuklu Dönemi'nde ılıkılık mekânı önce altıgen çinilerle, daha sonra zikzak çinilerle yeniden döşenmiş olabileceğini, nitekim zikzak desenli çini döşemenin altıgen çinilerden daha yüksekte yer aldığını belirtir (2017: 174). Hamamın büyük soyunmalığı, kısmen surla sınırlanmış çarpık dikdörtgen biçimli bir mekân olup zemini taştır. Kuzeydoğu kenarında iki kademeli bir seki bulunmaktadır. Bu sekinin bulunduğu güneybatı duvarındaki sivri tuğla kemerli dar bir kapıdan, zemini tuğla döşeli küçük soyunmalığa geçilir. Bu mekânın kuzey köşesindeki kapı bilinmeyen bir tarihte tuğlalarla örülüp kapatılmıştır. Aynı mekânın güneydoğu duvarındaki kapı ise dar bir koridora açılır, koridordan da doğu ve batıdaki mekânlara ulaşılır. Doğudaki enine dikdörtgen mekânın kuzeydoğu köşesinde, eşiği de ortaya çıkan ve hem bu mekâna hem de hamama girişi sağlayan bir kapı bulunur. Binanın köşk kısmı birbirine içten bir kapıyla bağlanmış yan yana iki mekândan oluşur. Mekânların birbirine geçişine imkân veren aralık, aynı zamanda kuzeyindeki hamamın küçük soyunmalığına açılır. Köşkün, batıdaki odasının batı duvar içinde yer alan düşey künk yuvası ve duvar kalınlıkları bir üst katı olduğu ihtimalini düşündürür. Buna karşın bir iz yoktur. Binada gerçekleştirilen kazılar neticesinde tıpkı Küçük Saray gibi duvarların kesme taş kaplamanın olduğunu göstermiştir. Kazılar sırasında zemine yerleştirilmiş seramik kaplar geç dönemde bu yapının üretim amacıyla kullanılmış olabileceğini düşündürür. Bu mekânın kuzeybatı dış köşesine, saray külliyesinin suru güney yöndeki sınırlayan sura dayanır. Bunların yapıya dayandığı noktada, üst kotta, küçük bir mekân oluşmuş olup bunun içinde hamamın pis sularının tahliye edildiği kanalizasyon sistemi bulunur.

Külliyenin *İçkale* şeklinde nitelenebilecek bölümünün *portali*, Köşklü Hamamı'nın batısında yer alır. 'Köşklü Hamam'dan batıya doğru doğu-batı doğrultulu kalın bir sur 'Dikdörtgen Bina' olarak tanımlanmış yapıya doğru uzanır. Kazılar neticesinde bu surun orta bölümündeki büyük açıklığın, altından Büyük Saray tarafına uzanan ana su arterinin de geçtiği İçkale portalinin bulunduğu yer olduğu, ancak zemine kadar tüm taşlarıyla kapının sökülmesi tespit edilmiştir.

Fotoğraf 8: Büyük Dikdörtgen Bina(Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Fotoğraf 9: Batı Köşkü (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Portalin hemen batısında İçkale'yi batı yönde kuşatan sura içten bitişik '*Büyük Dikdörtgen Bina*' ismi verilmiş (Arık, 2017: 169) yapının temel seviyesinde kalabilmiş duvarları tespit edilmiştir (Fotoğraf 8). Binanın girişi güneydoğu köşeye yakın bir noktada yer almakta olup kapı eşliğinde spolia taşlar kullanılmıştır. Bina-

nın orta kısmında doğu ve batı duvarlarına paralel bir seki uzanır. Buranın kazısında çok sayıda Prehistorik döneme ait mezar ele geçmiş olup sekinin yapımı sırasında bu mezarların zarar vermeden korunduğu anlaşılmıştır. Güneybatı köşedeki ocak gibi birçok veri, yapının üretim amaçlı kullanıldığını, ancak bu evrenin ilk inşaattan sonraki bir dönem olabileceğine işaret etmektedir. Binanın büyük ebatları, ortadaki yüksek sekisi, İçkale girişine yakın konumu servis yapılarından biri olabileceğini düşündürmüştür (Arık, 2017: 169).

Büyük Dikdörtgen Yapı'nın kuzeybatısındaki *Batı Köşkü* Büyük ve Küçük Saray Köşkleri'ndekine benzer şekilde, kapıdan sonra *Hazırlık ve Esas Bölümleri*'nin art arda geldiği, her bölümün, *eyvan-hol-oda* modüler plan şemasına uygun iç mekân düzenine sahip bir yapıdır (Fotoğraf 9). Binaya kuzeydoğu köşesindeki kapıdan girilir. Kapıdan sonra bina aksına göre enine düzenlenmiş vestibül ve sofalı hole varılır. Holün iki yanında odalar bulunur. Plan itibarıyla sivil karakterli bu yapıyla Dikdörtgen Yapıyı bağlayan surun nizamı batı surunun birden fazla inşaat döneminde bugünkü görüntüsüne kavuştuğunu göstermektedir. Yapının kuzeybatı köşesinde küçük bir *hamamı* vardır. Hamamda soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, su deposu ve külhan mekânları tek eksen üzerinde sıralıdır. Hamamın zemini çökmüş ve cehennemlik ayakları yıkılmıştır. Bu hamamın, muhtemelen yine Selçuklu dönemi içinde, bir kısmı yıkılarak üzerinden batı kuşatma duvarı (sur) geçirilmiştir. Hamamın sur dışında kalan cehennem ayaklarının hemen güneyinde ise geç döneme ait olması muhtemel kare biçimli, duvarları ardıç levhalarla kaplı bir su kuyusuyla karşılaşmıştır.

Batı surunun, Batı Köşkü'nde sonra kuzeye doğru topografyaya uyumlu biçimde devam ettiği gözlenir. Sura içten bitişen binaların bir diğeri Batı Köşkü'nün kuzeyindeki yapıdır. *10 Nolu Bina* olarak isimlendirilmiş yapı, büyüklük olarak Büyük Saray'dan sonra ikinci sıradadır. Yapı iki bölümden oluşur. Güneydeki ilk bölüm içten bir seki ile boyuna ikiye ayrılmıştır. Sekinin doğu ucundaki açıklık, kuzey ve güneydeki iki bölümün birbiriyle irtibatını temin eder. Binanın kuzeyindeki daha büyükçe bölüm ise güneybatı köşesindeki küçük kare alan dışında bölüntüsüz adeta bir avlu gibidir. Bu büyük kare alanın muhtelif bölümlerinde lokal düzeyde tuğla veya şaplı zeminler, geç dönem ocakları, tanımsız duvar kalıntıları tespit edilmiştir (Çeken vd. 2020: 327-330).

Batı surunun, 10 Nolu Bina'nın kuzeyinde kalan henüz kazılamamış kısımlarının Büyük Saray avlusunun kuzeybatı köşesine kadar uzandığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında İçkale'nin orta bölümündeki yüksek ve geniş sahada da bazı yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Küçük Saray avlusunun güney batısındaki anıtsal girişin doğusunda kayalık üzerinde yer alan *12 Nolu* olarak kodlanmış bina, birbirine bitişik iki mekândan müteşekkildir. Binanın duvarları kısmen ayakta olup örtüsü tamamen yıkılmıştır. İki mekânın arasında geçiş yoktur. Doğudaki mekânın duvarının kuzey ucunda bir kapı açıklığı ve önünde düzgün tuğla döşeme bulunmuştur. Güney duvarındaki açıklıktan girilen batıdaki mekânın tam

ortasından itibaren kuzeydeki kısmı bir tür podyum gibi yükseltilmiştir. Binanın kuzeybatı köşesine dıştan eklenmiş 1x2 ölçülerinde niteliği tam olarak anlaşılamayan dikdörtgen biçimli bir kalıntı vardır. Bu binada İçkale'nin servis yapılarından biri olmalıdır.

Külliyenin yaklaşık en yüksek ve merkezi yerindeki kayalık alanda, biri güney-kuzey diğeri doğu-batı yönünde birbirine dik ve asimetrik konumlu iki yapı kalıntısı daha vardır. 13 ve 14 nolu yapılardan, bitişme biçimlerine göre kuzeyde olanının daha önce inşa edildiği anlaşılmaktadır (Fotoğraf 10). 13 Nolu Bina'nın doğu ve batı cephelerinin ortasında, aynı aksta, karşılıklı konumlanmış iki kapısı vardır. Binanın güney duvarında dışarı açılan iki künk görülür. 14 Nolu yapının kapısı ise kuzeydoğudadır. Yapıların içinde herhangi bir mimari buluntuya rastlanmamıştır. Güneydeki yapının kuzey-doğu ve kuzey-batı dış köşelerinde II. Keykâvus, III. Keykubad ve Gazan Han dönemine ait sikke ve lüster ile sıraltı seramik parçaları ele geçmiştir (Arık, 2017: 175-176). İki yapının da külliye ortasında, en yüksek noktada inşa edilmiş olması dikkat çekicidir. Bu ilginç iki yapının işlevi net olarak bilinemese de servis yapıları olabileceği akla gelmektedir.

Fotoğraf 10: 13 ve 14 nolu binalar (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

İçkale'nin güneyinde yer alan ve içinde köylülerin *Toprak Tol* dediği Prehistorik Höyüğün de yer aldığı alan, sarayın *Avlak (Şikârgâh)* sahasıdır. Bu yaklaşık 4 hektarlık alan içinde, bir yer altı su kaynağının kapatılmasıyla teşkil edilmiş *Gürlevi* denilen suni baraj gölü de yer alır. Avlak geniş bir çevre duvarıyla ihata edilmiş olup bu alan içindeki *Gürlevi*'yi Avlak alanından yalıtın münhasır bir duvar daha vardır. Avlak'ın kuzeybatı ucunda 15 Nolu olarak adlandırılan bina yer alır. Dikdörtgen biçimli binanın kuzeyinde yamuk biçimli bir ön avlusu vardır. Moloz taştan inşa edilmiş binada, yığma tekniğindeki duvarlar döşeme seviyesinde içten ve dıştan iki sıra ahşap hatılıdır. Yapının avlusu kuzey yönde külliye, güney yönde ise avlağı sınırlandıran surla birleşir. Avluda gerçekleştirilen kazılar, Anamas Da-

ği'ndan saray külliyesine gelen çift su hattının güneyden girip binayı kat ettikten sonra avludan saraya doğru devam ettiğini ortaya koymuştur. Binaya avludan özgün haliyle dört basamaklı çift yönlü bir merdivenle çıkılmaktadır. Lento ve söveleri yok olmuş kapı sahanlığından girilen binanın doğusundaki mekâna dar bir koridorla bağlı vestibülü bulunur. Girişin hemen karşısındaki duvarda, muhtemel ikinci kata veya dama çıkış merdiveni yer alır. Vestibülün güneyinde ise birbirleriyle bir kapıyla içten irtibatlı kuzey-güney yönlü boyuna dikdörtgen biçimli iki mekân vardır. Bunlardan batıdaki mekânının kuzeydoğu köşesinden bir kapıyla fosseptiği bulunan tuvalete geçilir. Yine aynı mekânın güneydoğu köşesinde, külliyenin güneyine yani avlak tarafına doğru açılan talî bir kapı daha vardır. Binanın kuzeybatı köşesine dıştan bitişen, niteliği net olarak anlaşılammış bir duvar kütlelerine rastlanılmış olup içi boş bu kütlelerin burada yer alan bir seyir kulesine ait kaide olabileceği düşünülmüştür. İbn Bibi'nin Kubadabad anlatımlarında sıklıkla bahsettiği av, müzik ve sportif faaliyetlerden oluşan eğlence alanı buradaki Avlak olmalıdır. Avlağın ortasındaki Gürlevi ise Türk Saray tasarımının vazgeçilmez su ögesini teşkil ediyordu. Avlağın kuzey ucundaki bina ise bir *Selçuklu Av Köşkü* (*Şikârhane*) olduğu anlaşılmaktadır (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11: Şikârhane (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Külliyenin Avlağı ve İçkale'sinden batıya doğru uzanan geniş sahada Kubadabad Saray-Şehrine ait birçok yapı kalıntısının izleri mevcuttur. Bugünkü Hoyran

Köyü'nün batısındaki mezarlıktan Kubadabad Sarayı'na doğru uzanan tarla yolunun ortaya yakın yerindeki kalıntıların köylüler tarafından *Camaltı/Camialtı* mevkii diye adlandırılmasına bakılırsa *Kubadabad Mescidi* burada olmalıdır. Nitekim yakınlardaki Kütler Köyü Camisinde bulunan bir kitabe "*Kubadabad valisi Bedreddin Savtaş*" tarafından yaptırılmış 1236 tarihli mescitten bahseder (Uysal, 2019b: 106). 1584 tarihli nüfus kayıtlarında *Şehirköy Mescidi* olarak anılan yapının XX. yüzyıl başlarına harap durumda ulaştığı kimi taşlarının bugün köylülerin evlerinde kullanıldığı tespit edilmiştir (Uysal, 2019b: 106-107). Camaltı denilen alanın doğusunun "Yapıcılar", güneyinin "Emirler" ismini taşıması Kubadabad (*Yenişehir*) Şehri sâkinleri arasında saray inşasında çalışanların ve devlete mensup kişilerin de bulunduğu gösterir (Uysal, 2019b: 108). Kubadabad'da dini yapılarla ilgili bir başka kayıt 1530 yılına aittir. Bu kayıtta *Hacı Ömer Zaviyesi*'nin '*karye-i yenişehri*'nde olduğunu belirtilerek bu bilginin defter-i atık'ten aktarıldığını belirtilir (Uysal, 2019b: 104-105). Bugün 'Tekke' olarak bilinen mevkideki bazı kalıntılar anılan yapıya ait olmalıdır. Bugünkü Hoyran köyünün içinde kalan ve 'Tahtalı' şeklinde isimlendirilen mevkii, muhtemelen '*Taht-ı âli*'den galattır ve burada rastlanılan kesme taşlı havuz, su künkleri, kuyu ve hamam kalıntıları Yenişehir'e (Şarköy) aittir (Uysal, 2019b: 104-105). Selçuklu varlığının ortadan kalkıp İçkale olarak nitelediğimiz bölümün artık kullanılmadığı tarihlerde, ovada, Yenişehir ortaya çıkmış olmalı.

Kubadabad'ın Beyşehir (Gorgorum) Gölü üzerindeki Kız Kalesi ve Kilise Adasındaki kalıntılarla doğrudan irtibatlı olduğu, bunlardan Kız Kalesi'nin İbn Bibi tarafından '*Cezire-i Kubadabad*' diye isimlendirildiği ve Selçuklu sultanlarının kendilerini tehlikede hissettiği anlarda bu adalarda konaklamayı tercih ettiklerini biliyoruz. Bunlardan Kız Kalesi Adası, '*Ana Yapı*' isimli merkezi binası, hamam ile diğer müstemilat yapıları ve onları ihata eden surla bir *Su Şatosu* niteliğindedir (Fotoğraf 12). Göl üzerindeki Kilise ve Mada gibi Adalarda da harap durumda, ancak hâlâ yüzeyde görülebilecek çini buluntularıyla kıyıdaki Selçuklu yatırımının parçası yapılar olduğu anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 12: Kız Kalesi (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Malanda mevkiindeki bir bina, Kubadabad Şehrinin Anamas Dağı yönündeki sınırlarını göstermesi açısından önemlidir (Fotoğraf 13). Burada yer alan yarısı yol yapılırken yok olmuş bina, saraya günübürlük mesafede olup muhtemelen önemli emirlerden birine belki de İbn Bibi'nin Kubadabad'ın mimarı olarak belirttiği Emir-i Şikâr Sadeddin Köpeg'e aitti. Külliye'nin diğer sivil yapılarında da görülen, girişten sonraki unaksiyal vestibül, vestibülden bir kapıyla geçilen hol ve onun iki yanına sıralanmış mekânlardan müteşekkil plan burada da tekrarlanır. Tuğla döşeme, fosseptikli tuvalet ve çini dekorasyon sarayla çağdaş olduğunu gösterir.

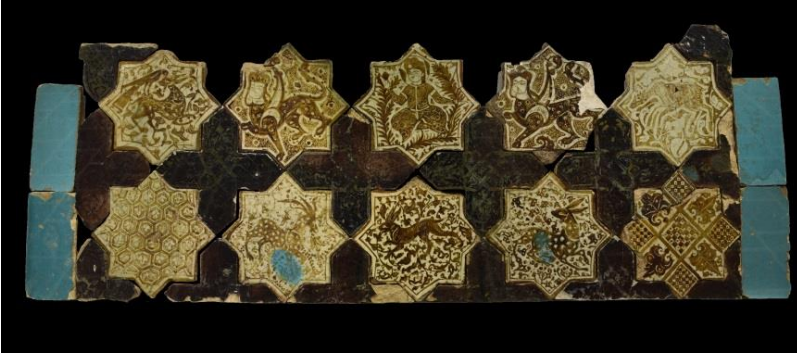

Fotoğraf 13: Malanda Köşkü (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Kubadabad, merkez yapıların yer aldığı *İçkale'si*, *Şikârgah'ı*, bugünkü kasabaya kadar uzanan sahadaki *Esas Şehri*, Adalar ve Toros Dağı eteklerindeki yapılarla tanımlanabilen *Banlıyösü* ile geleneksel Türk Şehir düzeninin Orta Çağ'daki en iyi örneklerinden biridir.

Bu özgün plan ve şehir tasarımlarının ötesinde Kubadabad'ı dünya çapında haklı bir şöhrete kavuşturan dekorasyonu; özelde de çinileridir. İbn Bibi'nin, Kubadabad'la alakalı "...duvarlarının güzelliği kiskançlıktan gök kuşağının rengini solduran, fîruze ve lacivert renklerdeki döşemeleri ..." (İbn Bibi, 1996: I/363) şeklindeki betim-

lemesinin müsebbibi kuşkusuz göz kamaştırıcı çinilerdir. Zengin bir düş dünyasını ve onun kahramanlarını bazen naturalist diye yorumlanabilecek ve hâlâ çevrede örneklerine rastlayabileceğimiz çiçekler ve bitkiler eşliğinde coşkun bir yorumla yansıtan bu çiniler Orta Çağ süslemeciliğinde ‘Kubadabad Ekolü’ (Arık, 2017: 174) diye anılmasına neden olacak bir öneme sahiptir. Kubadabad çinilerinin zengin konu repertuarının kaynağı, kökü Uygurlara dayanan gelenektir. Sır altı ve lüster teknikleriyle işlenen Kubadabad çinilerinde göğsünde güç sembolü niteliğindeki “Es-Sultan”, “El-Muazzam”, “El Galip” yazılı çift başlı kartallar, cennet sembolü tavuslar ve aynı zamanda şaman mitolojisi ile de bağlantılı hayat ağacına tüneyen kuşlar, balıklar; fantastik yaratıklar örneğin, sfenksler, sirenler, grifonlar, ejderler karşımıza çıkar. Bağdaş kurarak oturan, elinde kadeh, çiçek, mendil tutan saray mensupları, ayakta çeşitli işler yapan saray görevlileri, hatta portre denecek insan tipleri de bu görkemli figür repertuarında yer alır (Arık ve Arık, 2007: 329). Bitkisel motifler ve yazılarla desenlenen sır altı ve lüster tekniğindeki yıldız ve haç formu çiniler repertuara zenginlik katar. İlk bakışta yalnızca bezeme motifi niteliğinde, renkleri kısıtlı basit denemeler gibi görünen bu çinilerde, ilke olarak soyutlamacı bir tutum benimsenmiş de olsa, birkaç fırça darbesiyle, gözlemden mizaha kadar tüm tavır ve yaklaşımlar seyirciye çok açık biçimde iletilir. Güçlü gözlemcilik ile birkaç basit çizgiyle hem tip ayrımları hem de yer yer ifade çeşitlilikleri ortaya koyan “portre” denebilecek tasvirlerle de imkân vermiştir (Fotoğraf 14-15).

Fotoğraf 14: Lüster Çiniler (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

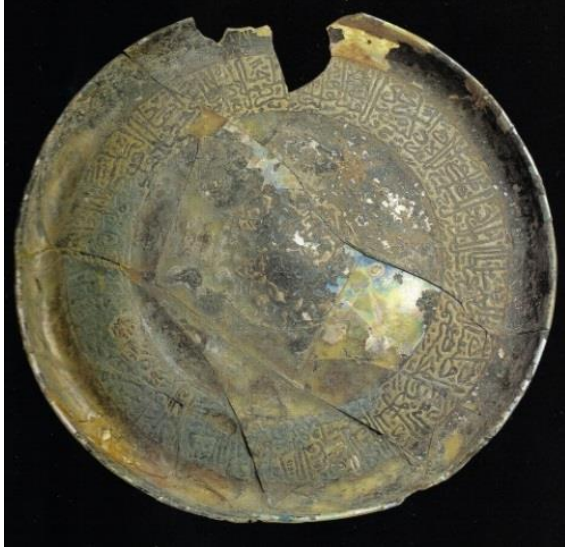
Fotoğraf 15: Sıraltı Çiniler (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Kubadabad'da bulunan seramikler birkaçı hariç çoğu kırık halde olmasına karşın çok çeşitli teknik, tür ve süsleme özellikleri gösterir. Sıraltı seramikler, sıraltı tekniğindeki çinilerle benzer teknik, malzeme ve süsleme özelliklerine sahiptir (Fotoğraf 16). Türü belirlenebilen sıraltı seramikleri, tabaklar, kâseler ve vazolar teşkil eder. Bu seramikler gevşek dokulu ve beyaz renkli, kuvars ağırlıklı ve fritli (sırçalı) hamur yapısıyla çinilerle aynı hammadde özelliklerine sahiptir.

Fotoğraf 16: Sıraltı Seramik Tabak (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Kubadabad'da sayıca en büyük buluntu grubunu camlar oluşturur. Cam buluntular arasında en önemli parça K. Otto-Dorn'un Büyük Saray kazılarında bulunan büyük cam tabaktır (Otto Dorn, 1969: 438-506). Büyük şans eseri bir iki kırık dışında bütün olarak ele geçen bu mineli tabak yazılıdır (Fotoğraf 17). Bu cam tabağın yanı sıra, Kubadabad'da mine, yıldız, kabara süslü cam buluntularda dikkati çeker. Kubadabad kazılarında sürahi, şişe, ibrik, kâselere ait cam parçalarıyla, pencere camları, kandiller, bilezik, boncuk gibi cam süs eşyalarının parçaları da ortaya çıkarılmıştır.

Fotoğraf 17: Cam Tabak (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Kubadabad metal buluntuları, okucu (temren), mızrak ucu, hançer, bıçak, kapı aksamında ve süslemesinde kullanılan parçalar, zincir, askı, kulp, kemer ve askı tokaları, anahtar, kilit, cımbız, iğne, bız, makas, keser, nal, çakmak, giysi aksesuarları, manivela, yüzük, küpe, bilezik, zil, çan, mih ve çivi örnekleriyle çok zengin bir repertuara sahiptir. Kubad-Abad Sarayında ele geçen farklı tür ve malzemeden toplam 750 metal obje ağırlıklı olarak demir malzemedendir. Bunlar içinde temrenlerin büyük kısmı, bazı bıçaklar ve çakmak gibi bazı objelerin malzemesinin daha yüksek yoğunlukta ve kalitede olduğu görülmektedir (Fotoğraf 18). Toplam 29 bronz parçanın önemli bir kısmını yüzükler teşkil etmektedir. Ayrıca üç gümüş buluntu vardır. Buluntuların genel olarak yoğunlaştığı alanlar, Batı Köşkü, işlik alanları ve Küçük Sarayı batıdan ihata eden surun dış yüzünde kalan bölümdür.

Fotoğraf 18: Kedi/Aslan Formunda Bronz Kilit (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Kubadabad Saray Külliyesi'nde, alçı buluntular 1965-1966 yıllarında ve 1980'den sonra kesintisiz devam eden kazılar sonucunda ortaya çıkmıştır. 1966 yılında, K. Otto-Dorn Büyük Taht Salonunun eyvanına bitişik odanın güney duva-

rında yan yana iki alçı dolap nişi in-situ olarak tespit etmiştir (Fotoğraf 19-20). Mevcut parçalar ve izlerden anlaşıldığı üzere nişlerin üstünde ikinci bir bölümün daha olduğu anlaşılmıştır (Otto-Dorn, 1969: 475). Bu dolap nişleri, eni 5 ile 7 cm arasında değişen üç farklı bordürle sınırlandırılarak geniş bir çerçeve içine alınmıştır. Söz konusu alçıların Selçuklunun İran'daki kaliteli alçı geleneğinin paraleli örnekler olduğu anlaşılmıştır.

Fotoğraf 19: Alçı Dolap (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Fotoğraf 20: Alçı Kabartma (Kubadabad Sarayı Kazı Arşivi)

Kaynakça

- Arık, R., (2017). *Selçuklu Sarayları ve Köşkleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Arık, R., Arık, O. (2007). *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini: Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*, İstanbul: Kale Grubu Kültür Yayını, İstanbul.
- Çeken, M., Yavaş, A., DüNDAR, M., Bozkurt, T., Meriç, G. (2020). Kubadabad Saray Külliyesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları. 41. *Kazı Sonuçları Toplantısı (Bildiriler 17-21 Haziran 2019 Diyarbakır)* (Cilt 3), Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 327-330.
- İbn Bibi, (1996). *El-Evamirü'l-Ala'ıye fi'l-Umuri'l-Ala'ıye, Selçukname* (Cilt 1), (Öztürk, M., Haz.), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Kunduracı, O. (2002, 8-10 Nisan). Kubadabad-Alanya Arasındaki Selçuklu Kervanyolu Üzerinde Yeni Araştırmalar II. VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu: *Bidiriler* [Sempozyum Bildirisi]. (Denktaş, M., Özbek, Y., Sağıroğlu Arslan, A., Haz.), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 537-551.
- Otto-Dorn, K. (1969). Bericht über die Grabung in Kobadabad 1966. *Archeologischer Anzeiger*, 4, 438-506.
- Otto-Dorn, K., Önder M. (1966). Bericht über die Grabung in Kobadabad 1965. *Archeologischer Anzeiger*, 2, 170-183.
- Uysal, A. O. (2006). Kubad Abad Hamamları, *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* [Sempozyum Bildirisi]. Konya: Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksekokulu, 85-96.
- Uysal, A. O. (2019a). Kubad Abad'ın Tarihi Hakkında. *Beyşehir Gölü Kıyısında Bir Selçuklu Sitesi: Kubad Abad*, (Yavaş, A., Koçyiğit, O., Eds.), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 85-100.
- Uysal, A. O. (2019b). Kubadabad Şehri Kalıntıları. *Beyşehir Gölü Kıyısında Bir Selçuklu Sitesi: Kubad Abad*, (Yavaş, A., Koçyiğit, O., Eds.), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 103-111.

EŞREFOĞLU BEYLİĞİ TARİHÇESİ* VE KÜLTÜREL ORTAM

Ahmet ÇAYCI*

Anadolu'nun orta bölümünde yer alan Eşrefoğlu Beyliği'nin tarihçesi Anadolu Selçuklu tarihinin cüzlerinden biri durumundadır. Dolayısıyla meselenin izahına Anadolu Selçuklu tarihiyle yaklaşmak gerekmektedir. Bu sebeple Anadolu Selçuklu kaynaklarında geçen ve XIV. yüzyıl kaynaklarında da yer alan sınırlı bilgilerden hareketle muhtasar Eşrefoğlu tarihçesi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tarihçe:

26 Ağustos 1071'de Malazgirt Ovası'nda muharebeye başlayan Alparslan ve komutanları, Bizans İmparatorluğu'nun varlığına darbe vurmuştur. Bu dönemden sonra Anadolu'nun yeni sahipleri teşekkül etmeye başlamıştı. Bu süreçte anlaşmalar gereği Bizans İmparatorluğu öteden beri Abbasilere ödemekle yükümlü bulunduğu vergiyi, bundan sonra Türklere ödemeyi taahhüt etmişti (Yinanç, 1944: 77). Böylece, askeri sahadaki başarılar savaş sonrası dönemde ganimet olarak dönecek ve bununla yeni topraklardaki fiziki yapılanma gerçekleşmiş olacaktır.

Mevcut durum 1219 yılından itibaren I. Alaeddin Keykubad'ın (1219-37) yönetimi devralmasıyla birlikte istikrar kaynağı haline gelmiştir. Alaeddin Keykubad, doğu devletlerini tehdit eden Moğol istilası sırasında başarılı bir siyaset takip ederek Anadolu'yu bu tehlikenin dışında tutmayı başarmıştır. Akıllıca takip edilen iktisadi teşebbüsler neticesi, ülkenin ticari hayatı güçlenmiştir (Turan, 1984: XXVI). Bu güçlenme büyük oranda alt yapı hizmetlerinin temin edilmesi sayesinde gerçekleşmiştir. Bunların başında yol güzergâhlarının belirlenmesi ve yollar üzerinde inşa edilen barınma mekânları ilk sırada yer almaktadır. Böylece ticarete destek temin eden unsurlar tesis edilerek ticaret güçlendirilmiş oluyordu.

Alaeddin Keykubad'ın beklenmedik vefatından sonra, siyasi kargaşa içinde görevi teslim alan oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in (1237-46) Moğollarla olan mücadelesi de başlamış oluyordu. Moğollar, yeni sultanın deneyimsizliğini ve liyakatsizliğini fırsat bilerek, devletin zaafa uğradığını anlayınca ülkeyi istilaya başladılar.

* Bu çalışma "Eşrefoğlu Beyliği Dönemi Mimari Eserleri, Ankara 2008" başlıklı kitabımız esas alınarak hazırlanmıştır.
* Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşiri Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Genel Sanat Tarihi Anabilim Dalı.

Selçuklu kuvvetleriyle Baycu Noyan komutasındaki Moğol kuvvetleri, Sivas şehrinin doğusundaki Köseadağ mevkiinde 1243 tarihinde amansız mücadeleye tutuştu- lar. Savaşın Moğolların zaferi ile sona ermesi sonucunda yenik duruma düşen Anadolu Selçukluları esarete sürüklendi. Moğollar atadıkları valiler ile Anado- lu'daki yönetimi temin ettiler. Yağmalayıp kılıçtan geçirdikleri Anadolu insanını yarım asırdan fazla süreyle sömürdüler (Kafesoğlu, 1992: 69). Anadolu bu süreçte birlikte yeni bir teşekküle doğru sürüklenmiş oluyordu.

XIII. yüzyılın sonlarına doğru güç kaybeden Moğol egemenliği karşısında, Sel- çukluların yeniden toparlanma imkânı kalmadığını gören bazı Türk boyları, beyle- rinin liderliğinde, yer yer direnişler göstererek kendi bağımsızlıklarını ilan etmeye başladılar.

Bu bölgesel beyliklerden biri olan Eşrefoğulları coğrafi bakımdan Anadolu Sel- çuklularının başkentine (Konya'ya) yakın bir konumda bulunuyordu. Beylik, Ana- dolu yarımadasının en güzel yörelerinden biri olan; mavinin tonlarını bünyesinde bulunduran gölü ve tabii kale görüntüsü andıran sıradağların eteğinde, Beyşehir ve civarında kurulmuştur. Beyliğin hangi tarihte teşekkül ettiği noktasında kesin tarihi veriler mevcut değildir. Ancak, tarihlendirmeye götürebilecek deliller,¹ bey- liğin kurucusu kabul edilen Eşref Bey'in Selçuklu kimliğiyle Beyşehir bölgesinde subaşılık görevi ifa etmiş olabileceğini ortaya koymaktadır.² (Konyalı, 1991: 27- 51). İşte teşekkül aşamasını Eşref beyin oluşturduğu bu beylik, Anadolu'nun için- de bulunduğu karmaşa ortamında kendi egemenliğe doğru yürümüştür. Bu ege- menliğin nişanesi olan Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve diğer mimari yapılar beyliğin günümüze intikal eden muhtasar örnekleridirler.

Eşrefoğulları, Beyşehir ve civarında egemenlik mücadelesi verirken, Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un (1246-49/1254-59) Kırım'daki vefatı ile oğulları arasında taht mücadeleleri başladı. II. Mesud (1284-96, 1302-10) 1280 senesinde Karadeniz üzerinden Anadolu'ya geçmiş, halktan ve emirlerden iyi itibar görmesi neticesi daha evvel kendisine rakip olan kardeşi Geyumers (Keyumers)'in itaatıyla birlikte rakipsiz kalmıştır (İbn Bibi, 1941: 302).

¹ Bu delillerden birisi de çalışmamıza esas teşkil eden mimari belgelerden oluşmaktadır. Çünkü mimari yapılar bir bölgenin tapu belgeleridir.

² Eşref Bey'in biyografisi hakkında çok detaylı bilgilere sahip değiliz. Ancak, *Anonim Selçukname'*deki ifadeye göre; bunların Türkmen boylarından olduğu anlaşılmaktadır. Eşref Bey'le ilgili ikinci bir iddia; onun Bizans imparatoru Kalo- yani'nin yeğeni olabileceği ve Anadolu Selçuklu Sultanı I. Mesud (1140) zamanında iltica ettiği yönündedir. Bu bilgiye göre I. Mesud'un yaşadığı dönem ile Eşref'in yaşadığı dönem birbiriyle çakışmaktadır. Bu durumda, Eşrefoğlu Süley- man Bey'in vefat tarihi elimizde net bir biçimde bilindiğine göre tarihi bakımdan böyle bir olasılığın imkânsızlığı orta- ya çıkmaktadır.

Eşrefoğulları 1277-1282 yılları arasında, Karaman ve Menteşe ordularının Konya'yı muhasara etmelerinden faydalanarak Akşehir ve civarında etkinliklerini hissettirmeye başladılar (Kofoglu, 1995: 484). Aynı dönemde III. Gıyaseddin Keyhüsrev (1266-84) Erzurum'da şehit edilmişti. Daha önce sıklıkla örnekleri bulunan taht mücadeleleri tekrar zuhur ederek, III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in çocukları ile II. Mesud arasında mutabakat sağlanamadı. Bunun üzerine III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi, 1284 (H. 683) tarihinde torunlarını Konya'ya çağırarak tahta çıkarmış ve muhaliflere karşı Karamanoğlu ile Eşrefoğlu'nun güvencesini kazanmıştı (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 44). Bu güvencenin mükâfatı olarak Karamanoğlu'na beylerbeyi rütbesi, Eşrefoğlu'na da naiplik (vekil) takriri verildi.³ Selçuklu ile Eşrefoğlu arasındaki bu dayanışmanın devamı geldi ve Sahipataoğulları tarafından başlatılan ayaklanmaların bastırılması amacıyla Eşref ve Karamanoğlu kuvvetleri Konya'ya girdiler (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 45). Aynı sene içinde, III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in çocuklarının feci şekilde öldürülmesinden sonra Eşrefoğlu Süleyman Bey ile II. Mesud arasındaki ilişkiler bir hayli bozulur. Bunun üzerine, Süleyman Bey, 1285 (H.684) tarihinde tekrar Beyşehir'e döner. Üç yıl süren siyasi kriz, 1288 (H. 687) de Süleyman Bey'in Konya'ya gelerek itaatlerini bildirmesiyle son bulur (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 49).

Bu olaylardan sonra Eşrefoğlu Süleyman, beyliğin idari alanlarını genişletmek amacıyla kuzeydeki şehir ve kasabalara akınlar başlatır. Balabanoğlu'nun hâkim bulunduğu Iğın ve çevresine 1288 (H. 687) senesinde sefere çıkar. Sefer sırasında hileye başvurmak suretiyle Balaban ordusunu mağlup eder ve bu toprakları kendi himayesine bağlar. Savaş sırasında öldürülen askerlerin kellelerini Konya'ya göndererek sultanın mükâfatını kazanmış olmasından (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 46), iki anlam çıkarmak mümkündür: 1. Eşrefoğlu henüz bağımsızlığını ilan edememiş, merkeze bağımlı bir eyalet görüntüsü içindedir. 2. Merkezi otorite ile Balabanoğulları arasındaki çekişmeden yararlanan Eşrefoğulları bu savaşa ait deliller ortaya koymak suretiyle hem Selçuklu ile işbirliği içinde olduğunu kanıtlamış olacak hem de savaş ganimeti olarak mükâfat temin etmiş olacaktır.

Eşrefoğlu ile Selçuklular arasındaki dayanışma sosyal olaylara da yansımış ve II. Mesud'un, Sinop'taki kardeşi Şehzade Siyavuş'u Konya'ya çağırarak Süleyman Bey'in kızını bu delikanlıya istediğini "Anonim Selçukname"den öğrenmekteyiz (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 51). Fakat bu talebin Eşrefoğulları tarafından kabul görmediği, hatta Beyşehir'de olduğunu öğrendiğimiz Şehzade'nin tutuklanarak hapse

³ Bu bilgiler mezkûr tarihte Eşrefoğullarının Selçuklular ile organik bağımlılığı ortaya koymaktadır. Yine satır aralarında Selçuklunun ne kadar siyasi karşılık durumunda bulunduğu gizlenmektedir.

atıldığı bilinmektedir (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 51). Bu olay, Konya ve çevresinde büyük tepkilere yol açar. Durumu düzeltmek amacıyla Karamanoğlu Mehmed Bey (1263-79) olaya müdahale ederek Süleyman Bey'e elçi gönderir ve Şehzade'nin serbest bırakılmasını temin eder. Böylece, Şehzade hapisten çıkarılarak tekrar Konya'ya gönderilir (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 51).

Fotoğraf 1: Beyşehir İçeri Şehir Mahallesi'nin Gölden Görünümü

Kalenin kuzey kapısında üç mermer kitabe mevcuttur (Tekin ve Bilginer, 1945: 30). Bunlardan ilki, Eşrefoğlu tarihini belgeleyen en eski vesika hüviyetindedir. Bu kitabenin metni aşağıda verilmiştir:

Fotoğraf 2: Beyşehir Surlarından Kale Kapısı ve Kitabeler

1. Kitabe:

بعمارة هذه القلعة المباركة في ايام السلطان الأعظم غياث الدين و الدنيا مسعود بن كيكافوس خلدالله ملكه الامير المعظم
سيف الدين سليمان بن اشرف اعز الله العمارة في جمادى الاولى فى سنة تسع و ثمانين وستمائة

Transkript: Bi-imârati hâzihi'l-kal'ati'l-mubaraketi fi eyyâmî's-sultani'l-a'zam
ğiyasi'd-din ve'd-dunya mes'ud bin Keykavus halledellahu mulkehu el-emîru'l-
muazzam Seyfu'd-din Süleyman bin Eşraf eazze'llahu'l-imârate fi cumadiye'l-ûlâ fi
seneti tis'in ve semanîne ve sittimie

Türkçe'si: Bu mübarek kalenin yapılmasını 689 yılı cemadü'l-ülasında yüce
sultan din ve dünyanın yardımcısı Keykavus oğlu Mesud-Allah mülkünü ebedi
kılsın- sultanlık günlerinde büyük Emir Eşefoğlu Seyfeddin Süleyman –Allah yar-
dımclarını aziz eylesin- emretti (Konyalı, 1991: 27-51).

1290 (H. 689) tarihinde Beyşehir'de inşa edilen kale kitabesinde “*el-emiru'l-
muazzam Seyfu'd-din*” ibaresiyle, Süleyman Bey'in merkezi idareye rağmen böyle bir
sıfatla adlandırılmasının güçlükleri düşünülerek, Süleyman Bey'in bağımsızlığını
ilan etmiş bir yönetici olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu belgeye daya-
narak, Eşrefoğlu Beyliği'nin başlangıç tarihi 1290 olarak kabul etmek mümkündür.

Bu kitabe Eşrefoğlu Tarihi'ni aydınlatan belgeler arasındadır. Nitekim tarihçi-
lerin belgeye dayalı saptamaları yanında somut kültür varlığı kategorisindeki mi-
mari yapılar ve yapılara bağlı yazılı ve bezeli unsurlar tarihin aydınlatılmasında
veya çetrefilli meselelerin vuzuha ermesine temel dayanak oluşturmuştur. Burada
ifade olunan “...*Keykavus oğlu Mesud-Allah mülkünü ebedi kılsın- sultanlık günlerinde
büyük Emir Eşefoğlu Seyfeddin Süleyman –Allah yardımclarını aziz eylesin- emretti.*” cüm-
lesi sayesinde Eşrefoğlu tarihini temellendirme imkânı sağlamaktadır. Nitekim
burada zikredilen tarih eveliyatındaki sürecin ve birikimin son merhalesine işa-
rettir. Bu durumda Eşrefoğlu beyliğinin teşekkül sürecini 1280'li yıllara kadar geri
götürmek mümkündür. Çünkü siyasi ve sosyal tarihin arka planında onlarca yıla
sâri teşekkül süreci takip edilmektedir.

2. Kitabe:

و الله خير حافظا شهر سليمان اباد اولدى بنام شهريار سلطان احمد من دخل كاكان امنادر خير الله تحصنت ١٠١٣

Transkript: Vallahu hayrun hafizan şehru suleymanâbâd oldî benâmi şehriyâr
sultan Ahmed, men dehaleha kane âminen der hayrullah tehassanet

Türkçe karşılığı: Allah en hayırlı koruyucudur. Süleyman şehir, memleketin
sevgilisi Sultan Ahmed adına mamur oldu. ‘Oraya kim girerse emniyet içindedir.’
Hayır kapısı Allah için 1013 (1605) te sağlam yapıldı.

Bu kitabede yer alan “... *Süleyman şehir, memleketin sevgilisi Sultan Ahmed adına
mamur oldu... Hayır kapısı Allah için 1013 (1605) te sağlam yapıldı.*” şeklindeki ifade-

lerden tamir kitabesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu kitabe I. Ahmed zamanında kale kapısının ve büyük bir ihtimalle surların tecdid edildiğini belgelemektedir. Bu kitabedeki yazı karakteri ve istif özellikleri zaten Osmanlı dönemine ait olduğunu desteklemektedir.

3. Kitabe:

بر خرابه قلعه سی وار ایدی بو بکشهری نک جمع اولوب اهل ولایت کلدی بنیاد ایلدی باعث تعمیری فضل الله دفتر دار اولوب اولدی تاریخ دفتر دار ایلدی اباد

Türkçesi: Beyşehir'in bir harabe kalesi vardı. Defterdar Fazlullah Efendi'nin teşebbüsü ile vilayet halkı bir araya gelerek 1545⁴ de burayı mamur etti.

I. Ahmed'in tamirinden yaklaşık altmış yıl önce Defterdar Fazlullah Efendi'nin delaletiyle ahali tarafından kale surlarının tamir edildiği anlaşılmaktadır. Aslında XVI. yüzyılda kale surlarının tamiriyle birlikte 1551 tarihinde bedestenin yenilenmiş oluşu ve 979/1571 yılında Süleyman Camii'nin müezzin mahfilinin inşa edilmesi bu yüzyılda Osmanlı'nın Beyşehir'deki yatırımları olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde kalenin sadece doğu kısmını oluşturan (bugünkü Eşrefoğlu İmam Hatip Orta Okulu bahçe duvarı altında kalan yer) kalıntıları izlenebilmektedir. Bu kısımda moloz taş malzeme kullanılmıştır. Ayrıca son yıllarda Eşrefoğlu Orta Okulu'nun güneybatısında Konya Müzeler Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmaları sayesinde surların temel bakiyeleri tespit edilmiştir. Temel seviyesindeki bu kalıntıların Roma dönemine kadar geriye giden bakiyeler olduğu dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 3: Eşrefoğlu Süleyman Bey Külliyesi

⁴ Bu tarihi veri ebced hesabıyla tespit edilmiştir.

Karamanoğlu Beyliği'nin topraklarında akıl almaz isyan faaliyetleri, Moğol Hanı Keygatu/Keyhatu'yu çok rahatsız etmiş olmalıdır ki; Keygatu büyük bir ordu toplayarak Kayseri üzerinden Aksaray'a ulaşır. Burada, orduyu ikiye ayırarak bir kısmını Akşehir'e, kalan kısmını da Larendede (Karaman)'ye yöneltir. Yapılan muharebe sonunda Larendede teslim alınır. Daha sonra, aynı ordu Eşref Yurdu'na doğru hareket ederek vilayeti yağmalayıp talan ederler. Bu çarpışma sırasında Karaman ve Beyşehir'den 7.000 kadın ve çocuk esir alındığını "Anonim Selçukname"den öğrenmekteyiz (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 62). Bu sefer sonunda Keygatu tekrar Kayseri şehrine geri çekilmiştir.

Moğolların doğuya geri çekilmelerini takiben, Eşrefoğlu Beyliği'nin askerleri 1293 (H. 692) yılında, Konya'nın batısında son derece iyi korunan Gevale Kalesi'ni ele geçirdiler. Bu olay, halk arasında çok büyük korku ve telaşa sebep oldu. Konya'nın ileri gelenleri bir araya toplanarak Eşrefoğlu'na hitaben bir mektup gönderirler. "... Yaptığımız iş pek büyük bir iştir. Gevale Kalesi büyük bir lokmadır. O, Anadolu memleketlerinin kilidir. Moğol nesli henüz kesilmemiştir. Bugün onların tahtında Keygatu gibi bir zat vardır. Kendi maiyetindeki biçarelerin kanına girme..." (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 63). Bu ikazlar karşısında, tutunma gücü kalmadığını gören Eşrefoğlu Süleyman Bey, 40 gün süreyle işgal ettiği kaleyi tekrar teslim ederek Beyşehir'e geri çekilir⁵ (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 63).

Eşrefoğlu beyleri sadece doğu komşularıyla mücadele etmemiş, aynı zamanda batı komşulara karşı da devamlı teyakkuz durumunda bulunmuşlardır. 1286 (H. 685)'de Germiyanlılar Gurgurum⁶ (Gökçimen) vilayetine saldırınca, yalnızca kendi güçleriyle karşı koyamayacağını fark eden Süleyman Bey, Moğol Komutanı Balto'dan yardım istemek zorunda kalır. Balto, ilk defa çıktığı Anadolu seferi sonunda, bu toprakları tanıma fırsatı bulmuştu. Sonunda Balto, hizmetinde bulunduğu Moğollara karşı isyan ederek, müstakil beyliğini ilan etmişti. Yaklaşık on yıl süre-

⁵ Burada Konya'nın ileri gelenlerinin kim oldukları açık bir biçimde vurgulanmamıştır. Ancak, Süleyman Bey'i geri adım atmaya zorlayan sebeplerin başında bölgenin gelir-geçer sahiplerinden olan Moğolların mevcudiyeti gelmektedir.

⁶ Gurgurum/Gorgurum'un, Beyşehir yakınlarındaki bugünkü Gökçimen olduğu bilinmektedir. Burada ifade edilen Gurgurum vilayeti Eşrefoğullarının ilk yerleşim yeri olarak kabul edilmektedir. Süleyman Bey'in 1290 yılında Beyşehir Kalesi'ni yaptırdıktan sonra, şehri buraya taşıdığı kabul edilmektedir. Kentin buraya taşınmasıyla birlikte yeni adı "Süleyman Şehir" ve daha sonraları da "Beyşehir" olarak adlandırılmıştır (Kofçoğlu, 1995: 484). Eldeki bilgilere göre Beyşehir H. 556 ile H. 900 tarihleri arasında Süleymaniye veya Süleymanşehir isimleriyle birlikte "Begşehir" olarak da adlandırılmıştır (Tekin ve Bilginer, 1945: 34). B. Umar, "Gurgurum" kelimesinin Rumca'daki Gorgorome/Gargarum/Karkaruma gibi türevlerinin olduğundan bahsetmektedir (Umar, 1993: 291). Ramsay, Gurgurum'u, Beyşehir dolaylarında bulunan ilk çağ kenti olarak tanımlamaktadır (Ramsay, 1969: 370). XVI. yüzyıl Osmanlı belgelerinde Seydişehir Kazasına bağlı bir nahiye olarak zikredilmekle birlikte, Beyşehir'e çok yakın bir köy olarak karşımıza çıkmaktadır (Baykara, 1988: 188); (Özkılıç vd., 1996: 78). Bunların yanında, Beyşehir Gölü'nün Bizans döneminde Karallia/Karalis olarak adlandırılması sebebiyle, Beyşehir isminin muadili olarak Karalis ismi zaman zaman batılı müellifler tarafından kullanılmıştır.

le hüküm süren Balto, 1296 (H. 696) senesinde, İlhanlı Komutanı Kutlug Şah ile Kırşehir yakınındaki Malaya Ovası'nda muharebeye tutuşur. Muharebe sonunda mağlup olan Balto, Gurgurum'a sığınmak zorunda kalır (Aksaraylı Kerimeddin Mahmut, 1943: 262).

1299 (H. 699) yılında Anadolu yarımadasında büyük kıtlık yaşanırken, İlhanlı valilerinin saltanat hayaline kapılarak isyanlar çıkardıklarını görüyoruz. Bunlardan Sülemiş (daha evvelde ayaklanmaya teşebbüs etmiş ve başarılı olamamıştı), ayaklanma sırasında Gurgurum'a sığınmak suretiyle kendini kurtarmıştı (Aksaraylı Kerimeddin Mahmut, 1943: 262; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayı, 2000: 219).

Eşrefoğlu tarihini açıklayan önemli belgeler arasında, Süleyman Bey Camii'ne ait iki kitabeyi zikretmek mümkündür. Bunlardan birincisi kuzey portaldeki taş vakfiye, diğeri ise son cemaat mahallindeki inşa kitabesidir. Taç kapı kemerinin üstündeki iki satırlık Arapça kitabe vakfiye hüviyetinde bulunmakla birlikte, Eşrefoğlu tarihi açısından önem taşımaktadır.

Süleyman Bey Camii'nin son cemaat mahallinden harime geçit veren girişin üstündeki tek satırlık sülüs kitabe ise caminin inşa tarihini vermektedir:

عمر هذا المسجد المبارك الامير الخير سيف الدولة والدين سليمان بن اشرف في سنة تسع و تسعين و ستمائة

Transkript: Amara haza'l-mescide'l-mubarake el-Emiru'l-Hayr Seyfu'd-Devleti ve'd-Din Suleyman bin Eşref fi seneti tis'in ve tis'îne ve sittimietin.

Türkçe'si: Bu mübarek mescidi din ve devletin kılıcı hayırlı emir Eşref oğlu Süleyman 699 yılında yaptırdı.

Böylece, 1296 (H. 696) yılında inşasına başlanan eserin, 1299 (H. 699) yılında tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 4: Süleyman Bey Camii ve Türbesi

Süleyman Bey hayatta iken 1301 (H. 701) tarihinde Süleyman Bey Camii'nin doğusundaki türbenin inşasını başlatmış, bir yıl sonra vefat etmiştir (Uzunçarşılı, 1988: 59). Caminin kuzey cephesindeki kitabeden anlaşıldığı üzere, Süleyman Bey'in iki oğlu ve iki kızı vardı. Bunlar; Mehmed, Eşref, Gülcemal Hatun ve ismi tespit edilemeyen ikinci kızıdır. Bu kız, “*Anonim Selçukname*”de belirtilen, II. Mesud'un kardeşi Şehzade Siyavuş için zevceliğe istenen aday olma ihtimali yüksektir (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 50).

امر بانشاء هذه التربة المباركة الميمونة المأمونة من عذاب الله تعالى في الدارين الامير الكبير الاثير الخطير ابو المعالي سيف الحق بالملة و الدين سليمان ابن اشرف في شهر سنة احد و سبعمائه

Transkript: Emera bi-inşâi hâzihi't-turbeti'l-mubaraketi'l-meymûneti'l-me'mûneti min azâbi'llahi teâlâ fi'd-dâreyni el-Emiru'l-Kebîru'l-Esîru'l-Hatîr Ebû'l-Meâlî Seyfu'n-Nahki bi'l-milleti ve'd-dîn Suleyman ibnu Eşref fi şuhûri seneti ehadin ve seb'amietin.

Türkçe karşılığı: Bu mübarek ve uğurlu türbenin yapılmasını, iki darda, yani hem bu dünyada hem de ahirette, yüce Allah'ın azabından emin olan din ve milletle hakkın kılıcı, Ebu'l-Meâlî, seçkin ve şerefli emir Eşrefoğlu Süleyman 701 yılının aylarında emretti (Konyalı, 1991: 62-63).

Eşrefoğlu ailesinin soy ağacının şematik şekli şöyledir:

I. EŞREF

!

SEYFEDDİN SÜLEYMAN

!

GÜLCEMAL HATUN II. KIZ EŞREFM. MEHMED

!

SÜLEYMAN ŞAH

Süleyman Bey'in vefatından sonra oğlu Mübarizüddin Mehmed babasından devraldığı mirası daha da büyütmeğe muvaffak olmuş, beyliğin kuzey sınırlarını Akşehir'e kadar genişletmişti.⁷ Akşehir'den sonra kuzeye doğru muhasaraya devam edilerek Bolvadin'e kadar teslim alınmıştır. Daha evvel Türklerin idaresindeki Bolvadin Kalesi, Anadolu Selçuklularının yıkılmasından sonra Bizanslılara geçmişti. Eşrefoğlu Mübarizüddin Mehmed Bey idaresindeki ordu 1305 (H. 705) yılında

⁷ Eşrefoğullarının Akşehir'deki varlığıyla ilgili delili bir hikâyeden öğrenmekteyiz: “... Halifelerin sultanı Akşehirlî Ahi Musa'dan naklolunur ki: Eşrefoğlu'nun hizmetçisi olan Hoca Kamereddin Naip Akşehir'de hâkimdi. Zalim bir adamdı ve dervişlere itikadı yoktu...” (Eflaki, 1989: 309).

kaleyi fethederek, Türk varlığını yeniden kurmuştur (Bayar, 1993: 2). Mübarizüddin Mehmed Bey'in, aynı yıllarda Beyşehir'de gümüş sikke bastırıldığı, bu sikkelere birinin üstünde “*melikü'l-adil*” sıfatlarının yer aldığı belirtilmektedir.⁸

Anadolu'daki siyasi ortamdan rahatsızlık duyan İlhanlı yönetimi, güvenliğin temini amacıyla Emir Çoban'ı bu topraklara gönderir. Beylerbeyi Emir Çoban'a itaat edenler arasında Mübarizüddin Mehmed Bey de vardır (Uzunçarşılı, 1988: 59). Böylece, kuruluşundan beri var olma mücadelesi veren Eşrefoğlu Beyliği, Emir Çoban'a itaat bildirmekle birlikte kan kaybına uğramış oluyordu.

Eşrefoğlu Mübarizüddin Mehmed Bey'in yönetimi sırasında, Mevlana'nın torunu Ulu Arif Çelebi'yi Beyşehir'e davet ettiğini görüyoruz. Mübarizüddin Mehmed Bey ve erkânı, Ulu Arif Çelebi'ye aşırı ilgi gösterirler. Hatta Mehmed Bey, Çelebi'ye olan bağlılığını gösterebilmek maksadıyla daha da ileri giderek oğlu Süleyman Şah'ı ona mürit yaptı. “... bir gün Mehmet Bey –oğlu Süleyman Şah'ı- kastederek: ‘Bu çocuğun hali ne olacak diye sordu’. Çelebi; ‘Sizden sonra bu vilayet bu çocuğun elinde harap olacak...’ diye cevap verdi.”⁹ (Eflaki, 1989: 323). Sonuçta Ulu Arif Çelebi'nin bu tahmini gerçekleşecek ve Timurtaş Beyşehir'i fethedip Süleyman Şah'ın cesedini de göle atacaktı.

Mübarizüddin Mehmed Bey zamanında Beyşehir'de Şerafeddin Ahmed Bey'in Subaşı (Vali) sıfatıyla görevde bulunduğunu görmekteyiz. Şerafeddin Ahmed Bey (aynen Selçuklu ricali arasında da sıklıkla görüldüğü üzere) imar faaliyetlerindeki vazifesini ifa ederek 1314 (H. 714) tarihli Demirli Mescit'in banisi olmuştur. Şerafeddin Ahmed Bey, sadece Eşrefoğlu Beyliği'nde subaşılık görevi yapmakla kalmamış; Eşrefoğlu sonrasında Hamidoğulları egemenliğine giren Akşehir vilayetinde subaşılık sorumluluğunu sürdürdüğünü, 1329 (H. 729) tarihli Meydan Hamamı'nın kitabesinden öğrenmekteyiz.

Demirli Mescit'in giriş kapısı üzerindeki kabartma olarak sülüs türdeki iki satırlık mermer kitabede şu bilgiler bulunmaktadır.

⁸ Aynı sikke üzerinde (H. 729) tarihinin yer aldığı belirtilmektedir (Erel, 1963: 18-19). Bu tarihin yanlış okunmuş olması ihtimali vardır. Zira Süleyman Şah'ın katledildiği tarih 726 olarak belirtilirken, adı geçen sikkenin doğruluğu imkânsız gibi görünmektedir (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 63); (Teoman ve Teoman, 2018: 339-368).

⁹ Eşrefoğlu ile Mevlevi Çelebileri arasında yoğun sadakate dayalı hürmet anlayışı bulunduğu, “*Ariflerin Menkibeleri*” isimli kitapta belirtilen iki hikâyede de karşımıza çıkmaktadır. Bu hikâyelerden birisi; “... Çelebi hazretleri... Beyşehir'e gitti, birkaç gün orada kaldı. Burada rahmetli Eşref'in oğlu (Tanrı rahmet etsin), Çelebi hazretlerine hadden aşırı hizmetlerde bulundu. Cuma günü, yine mübarek zaviyede büyük bir toplantı vardı. Büyükler toplanmıştı...” (Eflaki, 1989: 340-341). İkinci hikâyede, Çelebi müridlerinden Nureddin adlı birini Eşrefoğlu'nun huzuruna gitmesi için görevlendirir ve der ki: “*Birkaç mektup al. Eşrefoğlu'nun yanına git. Dervişler için buğday, yağ, vs. şeyler toplayıp çabuk gel*” diyerek gönderir...” (Eflaki, 1989: 346). Buradaki hikâyedeki olayların vuku buluşunun ötesinde Eşrefoğlu Beyliği'nin Mevlevilere yaptığı yardımlar ön plana çıkmaktadır ki bunun sebebi Eşrefoğullarının mistik dünyaya bağlılıklarıyla birlikte siyasi anlamda başkentteki dini bir gruba yakın olmakla Selçuklu başkentine yakın olmak anlamına gelebileceği düşünülebilir.

أمر بعمارة هذه المدرسة المباركة الأمير أبوالخيرات شرف الدين سو باشى بك امير احمد بن كرت تقبل الله تعالى منه في شهر سنة اربع عشرة و سبعمائة

Transkript: Emera bi imâratî hâzihi'l-medraseti'l-mubaraketi el-emîr ebu'l-hayrât şerafu'd-dîn sûbâşi bek emîr ahmed bin kürt tekabbele'llahu teâlâ minhu fi şuhûri seneti erbain ve seb'amie.

Türkçesi: Bu mübarek medresenin yapılmasını büyük emir, hayat babası Kürd oğlu Şerafettin Sübaşı Emir Ahmet Bey 714 yılında emretti. Allah kabul etsin (Süslü, 1934: 45; Konyalı, 1991: 242).

Mevlevilik tarikatının etkin bir üyesi olan Mübarizüddin Mehmed Bey'in, sadece Ulu Arif Çelebi ile görüşmekle kalmadığı, XIII. yüzyılın son çeyreğinde Anadolu'yu yurt edinen Seyyid Harun Veli ile görüştüğü de rivayet edilmektedir.¹⁰ Bu bilgiler ışığında, Eşrefoğlu Mehmed Bey'in 1303-1320 yılları arasında Beyliğin başında bulunması sebebiyle, bahsedilen buluşma, bu tarihler arasında gerçekleşmiş olmalıdır. Hatta Mehmed Bey'in saltanatı sırasında, Seyyid Harun'u ziyaret ederek onun külliyesine gayri-menkuller bağışlaması, bölgedeki bayındırlık faaliyetlerine yaptığı katkıların göstergesidir.

Memleket hizmetlerini başarıyla yerine getiren Mübarizüddin Mehmed Bey'in hangi tarihte, nerede vefat ettiği hususunda herhangi bir kaynak veya kitabe mevcut değildir. Mübarizüddin Mehmed Bey'in varlığıyla bağlantılı olabilecek yegâne vesika, 1320 (H. 720) tarihine isabet eden Bolvadin'deki Çarşı Camii kitabesidir. Adı geçen tarihten birkaç yıl sonra vefat etmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Eşrefoğlu dönemine ait Bolvadin Çarşı Camii'nin kitabe metni şöyledir.

انشاء هذه العمارة المباركة باشارة الامير الاعظم مبارز الدين محمد بن سليمان خلدالله دولته الامير الاجل ضياءالدين

شكارى يتم الله علوه في تاريخ اواسط ربيع الاخر سنة عشرين و سبعمائة

Transkript: İnşau hazihi'l-imarati'l-mubaraketi biişarati'l-emiri'l-a'zam Mubarizu'd-Din Muhammed b. Suleyman -halladellahu devletehu- el-Emire'l-Ecell ziyau'd-Din Şikarî -yetimmullahu uluvvehu- fi tarihi evasıtı rabi'i'l-ahar senete işri-ne ve seb'imie

¹⁰ Bu görüşme, birkaç nüshası bulunan Seyyid Harun Veli'ye ait "Makalat" şeklinde kaleme alınmıştır. Burada işlenen esas konu; Eşrefoğlu idaresindeki topraklara henüz iltica eden bir ehli tasavvufun merkezi yönetime itaati beklenirken, bunun tersi zuhur ederek, Mehmed Bey'in bu gruba bağlılığını görmekteyiz (Uluçay, 1946: 770); (Şeyh Musa, 1991: 6).

Türkçe karşılığı: Bu mübarek imaretin¹¹ inşası, yüce Emir Süleyman oğlu Mübarizüddin Mehmed'in -Allah onun devletini ebedi kılsın- Avcı Ziyaüddin'e işaretiyle 720 yılının Rebiü'l-ahiri ortalarına doğru gerçekleşmiştir (Göncer, 1971: 311).

Eşrefoğlu Beyliği'ne ait olan bu kitabe; adı geçen imaretin inşa tarihini açıklaması yanında, Beyliğin siyasi coğrafyasının çizilebilmesi bakımından da önem taşır. Kitabedeki imaret terimi, mescit ile birlikte fakirler için yemek pişirilip dağıtılan külliye demektir (Göncer, 1971: 311). M. Bayar'a göre "Eşrefoğlu Mehmet Bey, Bolvadin kalesini fethettikten sonra, bütün sosyal ihtiyaçlara cevap verebilecek türden bir külliye yaptırdı. Bu külliye; Cami, Tekke, Medrese, Hamam'dan teşkil etmekteydi. Külliyyeye ait bulunan Cami, Osmanlı dönemi kayıtlarında "Kubbeli Mescid" (Uysal, 1983: 66) şeklinde geçmektedir.¹²

Mübarizüddin Mehmed Bey'in ölümünden sonra, oğlu ve halefi Süleyman Şah emirlik görevini üstlenir. Süleyman Şah'ın emirliğinin ilk yıllarında, Beyliğin asker sayısı 70.000 bulurken yerleşim yerlerinin sayısı 65 şehir ve 155 köyden oluşan geniş alana dağılmış durumda idi (Uzunçarşılı, 1988: 60). Bu köylerin tamamını tespit edememekle birlikte, Eşrefoğlu'na ait şehirleri şöylece sıralayabiliriz: Güneyde Seydişehir, Bozkır; kuzeyde Doğanhisar, Ilgın; batıda Yalvaç, Şarkikaraağaç, Gelendost; kuzeybatıda Akşehir, Çay, Bolvadin'e kadarki bölgeye sahip oldukları bilinmektedir (Kofoglu, 1995: 484).

Kısa zaman içinde büyüyüp gelişen beylik, Süleyman Şah ile birlikte Moğol baskılarına karşı dirençsiz hale gelmişti. Bütün bu olumsuz şartları fırsat bilen İlhanlı Beyi Çobanoğlu Timurtaş, 1326 (H. 726) tarihinde Beyşehir'e saldırarak şehri talan ettikten sonra Süleyman Şah'ı boğdurarak öldürüp cesedini göle attırmıştır¹³ (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 68). Bu tarihten itibaren Eşrefoğlu Beyliği siyasi varlığını fiili olarak kaybederek tarih sahnesinden çekilmiş oldu.

Eşrefoğlu Beyliği'nin sona ermesiyle birlikte iki yıl süreyle sakin görünen bu topraklar, 1328 (H. 727) tarihinde Emir Çobanzade Timurtaş'ın Şam'a çekilmesiyle yeniden alevlenir (Tarih-i Âl-i Selçuk, 1952: 68). Yoğun mücadeleler neticesi, Tatar beylerinden Halılağazade İsmail Ağa idareyi kontrol altına alarak Eşrefoğlu

¹¹ "İmar" kelimesinden türetilen terimin özünde; ribat, zaviye, hanikah gibi yapıların birer imaret olabilecekları açıktır. Özellikle hanikahlar gelen misafirlerin yiyecek, barınak ve ibadet ihtiyaçlarını karşılayan mekân olması hasebiyle, tıpkı imaret gibi fonksiyon icra etmişlerdir. İmarerler tek bir yapı olabileceği gibi manzumeden (külliyyeden) oluşanları da vardır. İmaret teriminin böylesine geniş bir anlama sahip iken, XVI. yüzyıldan beri aşhane olarak görev icra etmiştir (Eyice, 1972: 106); (Tarım Ertuğ, 2000: 219).

¹² Sayın Bayar ile yaptığımız yazışmada, "Kubbeli Mescid"den bahseden belgeleri istedik. Fakat halen araştırmalarının devam ettiğini beyan ederek bu ihtiyacımıza cevap verememiştir (Bayar, 1993: 2).

¹³ İ. H. Konyalı, Süleyman Şah'ın gizlendiği ve katledildiği yer olarak Kilise Adası'nı göstermektedir (1966: 2600). Bu konuda kesin delil olmadığı için, meseleye ihtiyatlı yaklaşmak istiyoruz.

Külliyesi'nin içindeki kendi ismini taşıyan medreseyi inşa ettirmiştir (Konyalı, 1991: 27-50).

Eşrefoğlu Beyliği'nin siyasi otoritesi son bulurken, yakın komşusu durumundaki Karamanoğlu Beyliği, önceden kaybettiği toprakları kısa süre içinde yeniden kazanarak bir defa daha toparlanma imkânı buluyordu. İsmail Ağa idaresindeki Beyşehir, 1329 (H. 729) da Musa Bey komutasındaki Karaman birlikleri tarafından kuşatılması neticesi, adı geçen beyliğe itaat etmek zorunda kalır (Şikârî, 1946: 34). Bu tarihten itibaren İsmail Ağa Karaman'a bağlı bir emir olarak görev yapmaya başlar. İsmail Ağa'nın vefatından sonraki süreçte, Beyşehir civarındaki topluluğun adı "*İbn Eşref*" olarak adlandırılmaktadır (Şikârî, 1946: 106-107). İbn Eşref kisvesi Karamanoğlu II. Mehmed Bey döneminde (1398-1423) bile defalarca zikredilmiştir. Hatta Timur, Anadolu'yu tehdit ettiği dönemde "*Şikârî Tarihi*"nde şunlar ifade edilmektedir: "...Aydın, İbn Eşref bu sözü duyub, tenha bir yere gelüb, beş bey müşavere ittiler, didiler ki "*Karaman Oğlunun bize faidesi yokdur, gelin varub Timur'a gidelim.*" Bu beş bey kalkub Sivas'a azm idüb gitdiler. Bir gün Sivas'a gelüb gördüler ki, ... Timur bunları söyledüb ahvallerine acıdı. Bunlar didiler ki: "*Kılıcımız ile feth eylediğimiz diyarı zulm idüb elimizden al da.*" Timur dahi ahd eyledi, "*Sizi diyarınıza Bey eylemeyince Diyar-ı Aceme dönmeyeyim*" didi." (Şikârî, 1946: 182). Her ne kadar Eşrefoğlu Beyliği siyasi manada iktidarı elinde bulundurmamış olsa da Aydın, Germiyan, Hamidoğulları ile aynı kategoride zikredilmesi onların mevcudiyetinin göstergesi olmalıdır.

Batı istikametteki Hamid Beyliği'nin muhtelif vesilelerle Beyşehir'e akınlar düzenlediği görülmektedir (Uzunçarşılı, 1988: 63). 1381 tarihinde Hamidoğlu Hüseyin zamanında Osmanlı hükümdarı I. Murad (1362-1389) Isparta, Akşehir, Yalvaç ile birlikte Beyşehir topraklarını Hamidoğulları'ndan satın almıştır. Timur istilasını takiben Karamanoğulları'nın eline geçen Beyşehir ve çevresi, Çelebi Mehmed döneminde (1413-1421) ve özellikle 1443 yılından itibaren Osmanlıların eline geçmiş oldu (Darkot, 1961: 589). Adı geçen tarihten başlayarak Cumhuriyet Dönemi'ne kadar Beyşehir Osmanlı himâyesi altında kalmıştır.

Eşrefoğlu Beyliği'nin merkezine adını veren göl¹⁴ ise ilçenin tarihiyle iç içedir. Zira gölün güneybatı kesimindeki Kubadabad Sarayı, Anadolu Selçuklularının sosyal, askeri ve saray hayatının belgeleriyle doludur.¹⁵ Göl dâhilinde bulunan adalar, Hellenistik dönemden başlayarak yakın tarihe kadar süreklilik gösteren

¹⁴ Gölün İslam öncesi dönemdeki ismi konusunda daha evvel bilgi vermiştik. Gölün yüzölçümü 680.000.000 m²'dir. Çevresi 220 km'dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 1.124 m'dir. Gölün etrafı dağlarla çevrilidir (Süslü, 1934: 4).

¹⁵ Kubadabad kazıları, Rüçhan Arık ve Muharrem Çeken başkanlığındaki ekip tarafından aralıksız sürdürülmektedir. R. Arık, buradan ele geçen buluntuları her yıl düzenlenen kazı sonuçlarında sunmakla birlikte, en son bir kitap halinde yayınlamıştır (Arık, 2000: 10).

buluntular vermektedir. İbn Bibi'nin tespitlerine göre Kubadabad ve Beyşehir gölü cennet bahçelerinden bir mekân olarak tasvir edilmektedir: *“Cennet gibi güzel bir dağ eteği. Yoksa gök oranın toprağına amber saçmış... Her köşesinde gülsuyu akıtan bir çeşme. Orada akan su değil sanki bir kristal... Süt gibi tatlı sulu, yeşil renkli bir gölü var. Üzeri kadifenin kıvrımları gibi dalgalarla dolu... Oranın üzerinde 20 ada saydım. Hepsi meyveyle ve ağaçlarla dolu.”* (İbn Bibi, 1996: 362-363).

Fotoğraf 5: İsmail Ağa Medresesi Avlusu

Gölde sayıları 23'ü bulan adalardan belli başlı olanların isimleri şöyledir: Mada Adası, Eşek Adası, Mindiras Adası, Kızkulesi Adası, Kilise Adası, İğdeli Ada, Aygır Adası, Kızıl Hacı Akif Adası şeklindedir.¹⁶ Bu adalardan biri olan Eşek Adası'ndaki mimari kalıntıların mevcudiyetini İ. H. Konyalı'dan öğrenmekteyiz (Konyalı, 1966: 2599-2602). Bir diğer ada Kızkulesi Adası'dır. Burada yer alan mimari kalıntılar arasında; hazine daireleri, erzak ambarları, cephanelik, mescit gibi yapılar tespit edilmiştir (Konyalı, 1966: 2599). Kadim kültürleri bünyesinde barındıran bu adalar üzerinde tafsilatlı araştırma yapmadan, tarihi göndermelerde bulunmanın güçlükleri mevcuttur. Ancak, şu kadarı kesindir ki, Selçuklu mirasının sahipleri arasında yer alan Eşrefoğullarının, adı geçen adalarda imar ve iskân çalışmalarının bulunması gayet normal bir durum olmalıdır. Daha önemlisi, halk arasında yaşayan efsaneler bu ihtimalleri destekleyen unsurlardır ki, Eşrefoğlu Mehmed Bey'in Mis adlı bayanla evlenerek Mada Adası'na köşk yaptırdığı M. Yavuz Süslü tarafından aktarılmaktadır¹⁷ (Süslü, 1934: 5).

¹⁶ Bu adaların isimleri kaynaklarda farklılık arz etmektedir (Konyalı 1991: 391-403; Süslü, 1934: 5).

¹⁷ İ. H. Konyalı ise Mada Adası'nda yaptığı araştırmalarda böyle bir köşkün izine rastlayamadığını yazmaktadır (Konyalı, 1991: 400).

Seyyahların izlenimleri:

Eşrefoğlu tarihi ve coğrafyasıyla ilgili bazı seyyahlar ve diğer kaynaklardan bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Bilinen seyahatnamelerden en eski tarihlisi İbn Batuta'ya ait olanıdır. İbn Batuta, 1332 (H. 732) tarihinde Alaiyye (Alanya) topraklarından Anadolu'ya ayak bastı. İbn Batuta; Eğridir'e uğradıktan sonra, Eğridir'de kendisine gösterilen misafirperverlikle ilgili geniş bilgi vermektedir ¹⁸ (*Rihletü İbn Batuta*, 288). Aynı metinde, Eğridir ile Beyşehir ve Akşehir'in gemiyle iki günlük mesafede olduğu ifade edilmektedir. Bu cümleden anlaşıldığı kadarıyla İbn Batuta, adı geçen gölleri bir bütün olarak hayal etmiş ve yanılığa düşmüştür. Aynı kitapta, bunların dışında başka bilgiye yer verilmemektedir.

İbn Fazlullah, Katibiyi Dimeşki diye şöhret bulan ve asıl adı Kirmanlı Şihabüddin İbn Yahya İbn Muhammed olan tarihçi, XIII. yüzyılın sonunda yazdığı *Mesalikü'l-ebzar fi Memalikü'l-emsar* adlı coğrafya kitabında, Beyşehir ve Eşrefoğlu ile ilgili bilgi vermektedir: “Eşrefoğlunun memleketi ve mevkiine gelince: Rum ülkesinin kuzeyinde bulunan bu beyliğin batısında Dünder oğullarının, güneyinde Karamanoğlu'nun, doğusunda ve kuzeyinde Cengiz Han hanedanının hâkim oldukları topraklar vardır. Bu beyliğin başşehri Beyşehri'dir. Askeri 70 bin atlıdır. Bu beylik sınırları içinde 65 şehir toplamıştı. 155'te köy vardır. Şimdiye kadar da müstakil idi. Timurtaş Beyi'ni tuttu.” (Konyalı, 1991: 57) şeklinde bilgi aktarmaktadır.

Kâtip Çelebi, 1648 (H. 1058) tarihli “Cihannüma”sında, Beyşehir'i şöyle tanımlamaktadır: “Bir gölün doğusunda bir kaza ve kasabadır. Düz yerde bir taş kalesi vardır. İki canibine iki kapısı açılır. Sultan Alaaddin binasıdır. İki camii ve hamamı vardır. Hamamın biri kalededir. Kasaba Çarşısı ve Pazarı taşradan ayrı yerde Alarga'dadır...” (Kâtip Çelebi, 1949: 617-619; Konyalı, 1991: 66-67). Kalenin içindeki iki camiden biri, Eşrefoğlu Camii olmalıdır. Hamam da, Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı olmalıdır.

Ebubekir İbn Behram-i Dimeşki'nin “Kitab-ı Atlas” çevirisinde, “Liva-i Beyşehri” adlı bölümde şunlar aktarılmaktadır: “Beyşehri bir gölün doğusunda, düz yerde bir taş kalesi vardır. İki camii ve hamamı vardır. Bir tarafında bahçeleri ve bağları vardır.”¹⁹ (Konyalı, 1991: 68).

Coğrafi araştırmalar yapmak amacıyla Anadolu'ya gelen P. Lucas, 1706 yılında Isparta'dan hareket ederek Eğridir üzerinden Beyşehir yakınlarındaki sıcak su

¹⁸ İki günlük zaman diliminde her iki şehre ulaşmak ve buraları ziyaret etmenin gerçekliği ile Seyyahın bilgileri çelişmektedir.

¹⁹ Kitab-ı Atlas'ın orijinali Latince olup Sultan IV. Mehmed zamanında (H. 1086) 1675 tarihinde Ebubekir Behram-i Dimeşki tarafından Osmanlıcaya tercüme edilmiştir. Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 6609T numarada kayıtlıdır (Konyalı, 1991: 68, dipnot 103).

kaynaklarına sahip bulunan Serkisaray köyü yakınlarından geçerek Konya'ya ulaşır (V. de Saint-Martin, 1940: 1855).

1737 (H. 1150) tarihinde Uluslu İbrahim Efendi tarafından yazıldığı tahmin edilen bir coğrafya kitabında, Beyşehir'le ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: "...göl kenarında düz yerde taştan iki kapulu bir kal'ası ve hamam ve cami olup hamamın biri dâhili kalada ve esvak ve pazarı taşra muafasıl yerde bir kaza ve kasaba olup banisi sultan Alaaddin..." dir (Yaman, 1938: 1216).

Ch. Texier 1832 yılında gerçekleştirdiği Anadolu seyahatinde Beyşehir'e de uğramış ve şehir hakkında muhtasar bilgi aktarmıştır. "*Karaman'ın batısındaki dağlıklar, makarr-ı hükümeti uzun müddet meçhul kalmış olan İsori kıtasıdır. Bu kıtanın batı sınırları sonu Toros'a bitişen kalkerden sıradağlardır. Bu silsile Eğridir Gölü Havzası'yla Beyşehri ve Seydişehir Gölleri Havzası'nı birbirinden ayırır*".

Beyşehir iki gölü birbirine bağlayan derenin üzerindedir. Bir müsellimlik merkezidir. Bir türbe, bir medrese ve minareli birkaç cami bütün eserlerini teşkil eder. Bu iki şehrin banileri Selçukilerin Alaaddin devrindeki beyleridir. Beyşehir Gölü eski Trokitis ve Seydişehir Gölü de Karalitis²⁰ demektir. Bu isim bugün metruk olan ve Beyşehrinden 30 km mesafede bulunan Kereli küçük şehrinin ismindendir..." (Texier, 1862: 202). Ch. Texier'in bu ifadelerinden uzaktan görüp algıladığı şehrin fiziki yapısını genel hatlarıyla tanımlamaya çalıştığı ortaya çıkmaktadır.

Beyşehir ve Eşrefoğlu Beyliği'ne ait tafsilatlı bilgiyi F. Sarre'nin gezi notlarında buluruz. F. Sarre, 1895 yılının temmuz ayında Beyşehir'e ulaştığı zaman, aşağıdaki izlenimleri yazıya aktarmıştır: "... Eflatun Pınar'da birkaç saat kaldıktan, ölçümler yaptıktan ve fotoğraf çektikten sonra, Beyşehir'e varmak için üç saatlik yolumuz kalmıştı... Göle yaklaştık ve gölün doğu köşesindeki akarsuyun her iki tarafında da Beyşehir (Beylerin Şehri) yer alıyor. Akarsuyun bu tarafındaki kuzey kısmına İçerişehir adı veriliyor. Şehrin bir zamanki şehir surlarından burada bir kapısı bulunan az miktarda kalıntı görülüyor. Arkasında şimdi bir bölümü ekilmemiş bir alan uzanıyor. Bu alandaki bir dizi yoksul evin aralarında da Selçuklu Dönemi'nden kalma ilginç yapılar var.

Eşrefoğlu başka bir deyişle Eski Cami Konya'nın aynı tarihli yapılarıyla olan benzerliğinden anlaşıldığı üzere, XIII. yüzyıldan kalma bir yapı...

İçeride, üzerinde konik bir çatı bulunan mihrapla doğu tarafında ve aynı tür bir çatının altında yer alan bir türbe, Konya'da görmüş olduğumuz gibi çini moza-iği ile süslü...

²⁰ Beyşehir Gölü'nün bilinen eski ismi Karalitis veya Karallia iken, burada yanlışlıkla iki gölün isimleri birbiriyle karıştırılmış veya yer değiştirmiş durumdadır.

Caminin karşısında, ahşap kapısı ile ilgi çeken bir medreseyle içinde payandalar yer alan eski bir muhteşem bir han bulunuyor... Şehrin eteklerinde yer alan İçerişehir'deki Selçuklu yapılarının dışında, Beyşehir özel bir şey sunmuyor.” (Sarre, 1998: 155-157). F. Sarre'nin asıl amacı Selçuklu eserlerini incelenmeye yönelik olduğundan şehrin tarihi dokusuyla daha itinalı ilgilendiğine şahit olmaktadır.

Guy Le Strange, *Buldanü'l-Hilafetü'l Şarkıyye* isimli eserinde Beyşehir hakkında bilgi vermekte ve şunları yazmaktadır: “*Alarga olarak isimlendirilen yerde Çarşı Hamamı ve Cuma Mescidi'nden oluşan ve taş duvarların çevirdiği surun iki kapısı mevcuttur.*” (Le Strange, 1985: 185).

Rudolf M. Riefstahl, XX. yüzyılın başında hazırladığı kitapta Beyşehir ve Eşrefoğlu Camii hakkında bilgi vermektedir; Beyşehir'deki caminin Selçuklu devrine ait çatılı camilerin öncülerinden olduğunu belirtmektedir. Murabba (kare) şekilli maksurenin önünde ve yanlarında muhteşem çinilerden bahsetmektedir (Riefstahl, 1941: 24).

Şemseddin Sami, *Kamusu'l-a'lam* adlı eserinde Beyşehir'den şöyle bahsetmektedir. “*Konya Vilayet ve sancağında kaza merkezi bir kasaba olup... Cümlesi müslim olmak üzere 2000 kadar ahalisi, üç camii, yedi mescidi, dört medresesi, bir rüştiye ve iki sübyan mektebi, üç hanı ve nehri mezkûr üzerinde bazı harab sekiz, on gözlü bir köprüsü vardır.*” (Konyalı, 1991: 386).

1884 (H. 1302) tarihli “Konya Salnamesi”nde Beyşehir'le ilgili şu bilgilere yer verilmiştir: “...*Üç Camii şerif-i olup bundan birisi Eşref Rumi Hazretlerinin Camii Şerif-i'dir. Müşarünileyhin Türbe-i şerifleri de Camii şerifin ittisalindedir.*” (Konya Salnamesi, 1302: 66-67).

1892 (H. 1310) tarihli bir diğer “Konya Salnamesi”nde ise benzer bilgiler tekrar edilmektedir: “... Camii şerif-i'nden birisi Eşref Rumi Hazretlerinin Camii Şerifleri olup, gayet cesim ve müsenna vardır. Derin bir buz hane de vardır...” (Konya Salnamesi, 1310: 328).

Mimari Hakkında Muhtasar Bilgi:

İçerişehir Mahallesi olarak adlandırılan tarihi sur sınırları dâhilinde yer alan Eşrefoğlu yapılar topluluğunun günümüze intikal eden örnekleriyle kifayet etmek durumundayız. Kale sınırları içindeki kalıntılar mahallenin antik bir höyük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu höyükte yapılacak kazı çalışmalarısıyla erken döneme ait kalıntılar da ortaya çıkarılmış olacaktır. Nitekim en üst tabaka günümüzden başlayarak tarihin derinliklerine doğru ilerleyişin emarelerini ihtiva etmektedir. Böylece buradaki katmanların her bir santiminde Beyşehir'i oluşturan tarihi bakiye ulaşmak mümkün olacaktır.

Şehir surları büyük oranda ortadan kalkmış olmakla birlikte Süleyman Bey külliyesinin güneyinde gerçekleştirilen sondaj çalışmaları sayesinde Roma dönemine kadar geriye gidebilecek kalıntılar tespit edilmiştir. Bunun dışında günümüzdeki Eşrefoğlu İmam Hatip Ortaokulu olarak kullanılan alanda surların Orta Çağ bakiyesini takip etme imkânı mevcuttur. Kale kapısı üzerindeki üç kitabeden 1290 (H. 689) tarihli olanı Eşrefoğlu Beyliğinin tarihçesini izhar eder durumdadır. Bu mevcut surlar ve Kale Kapısı kalıntıları arasındaki güzergâh belirlenerek surların ifşası mümkündür. Böylece Orta Çağ boyunca İçeri Şehir olarak tavsif edilen sınırlar ve kültür katmanları açıklığa kavuşmuş olacaktır.

Eşrefoğlu Beyliği oldukça kısa süre zarfında çok sayıda bayındırlık faaliyetine öncülük ettiği anlaşılmaktadır. Özellikle Beyşehir’de inşa edilen Süleyman Bey Külliyesi Anadolu Selçuklu mimari karakterinin bütün özelliklerini bünyesinde barındırdığı ortaya çıkmaktadır. Zengin yapı malzemesi ve teknik bakımdan Türk İslam Mimarisinin bütün özelliklerini ortaya koyduğu izlenmektedir. Hatta bugün Anadolu’da mevcut bulunan ahşap direkli camilerin en görkemli eseri olarak literatürdeki yerini almıştır. Bu sebeple bu kategorideki eserlerin tasnifinde başat unsur olarak durmaktadır.

Süleyman Bey Camii mimari bakımdan hem dış cephe teşekkülü hem de harim oluşumuyla bütün özellikleri haiz olduğu söylenebilir. Taç kapı oluşumundaki mihrabiye, sebil gibi mimari elemanların yanında tezyinata esas teşkil eden motif repertuarıyla döneminin özelliklerini ziyadesiyle ortaya koyar. Sadece motif boyutuyla iktifa etmeden motiflerin yüksek kabartma tekniğiyle takdimi ve daha da önemlisi kitabe ve taş vakfiyedeki Selçuklu sülüsünün tüm incelikleri ortaya konulmuştur (Çaycı, 2008: 24).

Anadolu Selçuklu mimarisinin son dönemlerinde görmeye başladığımız taç kapı ve pencere bileşenlerinden oluşan cephe düzenlemesinin en nadide örneklerinden biri, bu yapı sayesinde literatürdeki almıştır. Taç kapının doğusundaki görkemli pencere tasarımı ve batısındaki kütüphane mekânı cephe kompozisyonunu tamamlamaktadır. Caminin güneyindeki mevcut cephe düzeninin dikey unsuru durumundaki tek minare oluşumuna karşılık tarih içinde iki minareli olabileceği şeklinde tartışmaları beraberinde getirmiştir. Döneminin diğer örneklerinde hareketle iki minareli olabileceği yaklaşımının teknik manada destek görmediğini söylemek mümkündür.

Fotoğraf 6: Süleyman Camii Taç Kapısı ve Türbeler

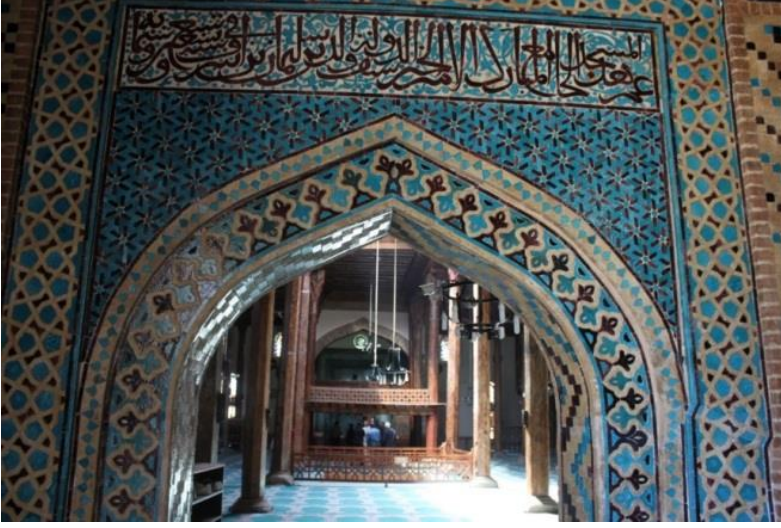
Harim kısmını oluşturan unsurlar o kadar zenginlik arz etmektedir ki bunları birkaç satıra sığdırmak mümkün görünmemektedir. Harime girişi temin eden çini kaplı geçiştten itibaren tüm mekânın görkemini takip etmek mümkündür. Kadınlar mahfilindeki ahşap korkuluklardan başlayarak karlık bölümüne ve aynı eksen üzerindeki mihrap ile eksen kendiliğinden teşekkül etmektedir. Müezzin mahfili, Bey mahfili gibi mekânlar ise yine diğer uygulamalardan ayrılan özelliklere sahiptir. Mihraptaki çini malzemenin ihtişamı ile mihrap önü kubbesindeki tuğlanın sıcaklığı birbirini tamamlayan cüzlerdir. Kündekari tekniğiyle “İsa” usta tarafından imal edilen minberin zarafeti bütün güzelliğiyle ortada durmaktadır.

Süleyman Bey Camii'nin taşıyıcı sistemi dışta taş duvar; harimde ise tamamen ahşap malzemedden meydana gelmektedir. Ahşabın mekâna bu denli sirayet ettiği başka bir numune göstermek güçtür. Nitekim taşıyıcı sütunlar, mukarnaslı başlıklar, kiriş, konsol ve tahta parçalarına kadar bütün malzeme ahşaptan teşekkül etmektedir. Ahşap sütunlar ile kirişler arasındaki geçişi sağlayan başlıkların mukarnaslarla takdimi hem teknik hem de estetik gerekliliği temin eden unsurlar olmuştur (Çaycı, 2018: 61-72). Ahşabın organik yapısının avantajları tamamen bu yapı sayesinde ma'kes bulmuştur. Hatta ahşap üzerine boyama veya kalemışı olarak tavsif ettiğimiz uygulamanın nadide kompozisyon ve motifleri bu yapının ahşap donanımı sayesinde açığa çıkmıştır.

Fotoğraf 7: Süleyman Camii Taç Kapısı

Süleyman Bey Camii'nin kuzeydoğu köşesine yakın noktadaki türbe binası ise Anadolu Selçuklu türbe geleneğinin devam ettirildiği misali oluşturmaktadır. Alttaki kare planlı cenazelik ya da oturtmalık ve sekizgen biçimli gövde ile konik şekilli külah kısımlarından oluşan mimarı bütünlüğe sahiptir. İç mekânda üç adet sanduka mevcuttur. Bu sandukaların Eşrefoğlu Süleyman Bey, hanımı ve oğluna ait olabileceği görüşü ağır basmaktadır. Türbenin özellikle içten kubbe örtülü kısmı tamamen çini mozaiklerle kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Türbe plan şeması, malzeme ve süsleme unsurları cihetiyle Anadolu Selçuklu geleneğinin zirvesi durumuna gelmiştir.

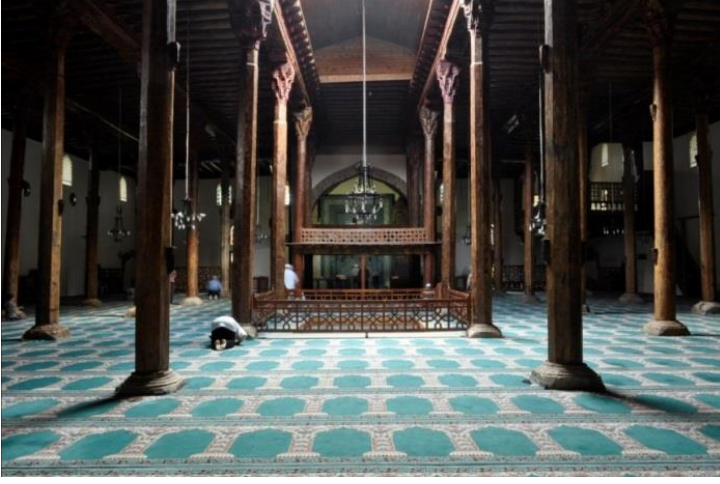

Fotoğraf 8: Süleyman Bey Camii Çinili Girişi

Eşrefoğlu Külliyesi'nin güneybatı cihetinde olduğunu düşündüğümüz Eşrefoğlu köşküyle ilgili yapılacak sondaj çalışmalarıyla sarih hale gelecektir. Devletin evi saray noktasından hareketle bahse konu mekânda yapılacak araştırmalar sayesinde Eşrefoğullarının idari bakiyesine ulaşılabilecektir. Böylece Türk şehirlerinde görmeye alışık olduğumuz cami merkezli yapılanma ile saray bileşkesinin aynı pafta üzerinde yer alması uygulaması Beyşehir için de gerçekleşmiş olacaktır.

Caminin batı cephesindeki İsmail Ağa (Taş) Medresesi bütün ilaveleriyle birlikte günümüze ulaşmış bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu medreselerinde sıkça karşılaştığımız açık avlulu ve tek katlı örneği oluşturmaktadır. İsmail Ağa Medresesi, külliyenin diğer yapılarından sonra inşa edildiği üzerindeki kitabe ile sabittir. Karamanoğulları döneminde İsmail Ağa'nın banisi olduğu yapının yeniden inşa tarihi 1369 (H. 771) olarak kitabede yer almaktadır. Kitabedeki yenilenme ifadesiyle birlikte külliyelerin en önemli parçalarından birini oluşturan medrese yapısının geçmişini külliyenin inşa süreci dâhilinde aramak gerekmektedir.

Hamam yapısına gelince çifte hamam uygulamasının beylik ölçeğindeki görkemli örneklerinden biridir. Kadınlar ve erkekler bölümü şeklinde çifte hamam olarak inşa edilmiştir. Erkekler hamamı aslı özelliklerini büyük oranda muhafaza etmiş olmakla birlikte kadınlar hamamı için aynı şeyleri ifade etmek imkân dâhilinde değildir.

Fotoğraf 9: Süleyman Bey Camii Harimi

Külliyenin ticari boyutuna cevap verebilecek durumdaki bedesten yapısı XVI. yüzyılda tamamen yenilenecek özelliklerinden uzaklaşarak Osmanlı Klasik Dönemi özellikleri sergilemektedir. Bedesten yapısından evvel kadim bir yapının mevcudiyeti kaçınılmaz durum arz etmektedir.

Belki de en kayda değer çalışma alanı sur duvarları dışında kalan Eşrefoğlu Kabristanında yapılacak araştırmalar sayesinde toprak altında kalmış mezar taşlarının tespitiyle Eşrefoğlu tarihinin birçok belirsizliği aşikâr hale gelecektir. Sadece yüzyesnel araştırmalarla toprak içinde kalmış mezar taşları gün yüzüne çıkarılabilirse Eşrefoğlu tarihiyle ilgili daha geniş bilgi edinme imkânı ortaya çıkacaktır.

Fotoğraf 10: Süleyman Bey Camii Bey Mahfili

Fotoğraf 11: Süleyman Camii Mihrap ve Minberi

Kaynakça

- Abdülkerim bin Şeyh Musa. (1991). *Makalat-ı Seyyid Harun*, (Kurnaz, C., Haz.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ahmed Eflaki. (1989). *Ariflerin Menkıbeleri* (Cilt 2), (Yazıcı, T., Çev.), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Aksaraylı Kerimeddin Mahmud. (1943). *Selçukî Devletler Tarihi*, (Gençosman, M. N., Çev.), Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi.
- Anonim *Tarih-i Âl-i Selçuk*. (1952). (Uzluk, F. N., Çev.), Ankara: Örnek Matbaası.
- Arık, R. (2000). *Kubad Abad, Selçuklu Saray ve Çinileri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bayar, M. (1993). Bolvadin Efsaneleri-2. *Bolvadin Gazetesi*, 75, 2.
- Baykara, T. (1988). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası'na Giriş*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Çaycı, A. (2008). *Eşrefoğlu Beyliği Dönemi Mimari Eserleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çaycı, A. (2018). Eşrefoğlu Camii'yle ilgili İkonografik Tahliller. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşgın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 61-72.
- Darkot, B. (1961). Beyşehir. *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 2), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 589.
- De Saint-Martin, V. (1940). Anadolu'da Coğrafi Keşfiyat. (Baştak, N. F., Çev.), *Konya Dergisi*, 33, 1853-1860.
- Erel, Ş. (1963). *Nadir Birkaç Sikke*, İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Eyice, S. (1972). İmaret. *Türk Ansiklopedisi* (Cilt 20), Ankara, 106.
- Göncer, S. (1971). *Afyon İli Tarihi* (Cilt 1), İzmir: Karınca Matbaacılık.
- H. 1302 (1885). Tarihli Salnâme, Konya Vilayeti Matbaası, 1302/1885.
- H. 1310 (1893). Tarihli Salnâme, Konya Vilayeti Matbaası, 1310/1893.
- İbn Bibi. (1941). *Anadolu Selçukî Devleti Tarihi*, (Gençosman, M. N., Çev.; Uzluk, F. N., Açık. Yazan), Ankara: Uzluk Basımevi.
- İbn Bibi. (1996). *El Evamirü'l-Ala'ıye Fî'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçukname)*, (Öztürk, M., Haz.), Ankara. Kafesoğlu, İ. (1992). *Selçuklu Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Kâtip Çelebi. (1949). *Cihannüma* (Cilt 2), (F. R. Unat, F. R., Köymen, M. A., Haz.), Ankara.
- Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî. (2000). *Müsameretü'l-Ahbar*, (Öztürk, M., Çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kofoğlu, S. (1995). Eşrefoğulları. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 484-485.
- Konyalı, İ. H. (1966). Beyşehir Gölü Adalarında Selçuklu Sarayları ve Kız Kulesi. *Tarih Konuşuyor*, 31, 2599-2602.
- Konyalı, İ. H. (1991). *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Le Strange, G. (1985). *Buldanü'l-Hilafetü'l-Şarkıyye*, (Fransis, B., Avad, K., Çev.), Beyrut.
- Özkılıç, A., Coşkun, A., Ergün, G., Karazeybek, M., Sivridağ, A., Yüzbaşıoğlu, M. (1996). 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri 937/1530 (Cilt 1), Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ramsay, W. M. (1967). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Pektaş, M., Çev.), İstanbul.
- Rihletü İbn Batuta. (Tarih Yok). Beyrut.
- Riefstahl, R. M. (1941). *Cenub-u Garbi Anadolu'da Türk Mimarisi*, (Berklin, C. T., Çev.), İstanbul: İstanbul Maarif Matbaası.
- Sarre, F. (1998). *Küçükasya Seyahati*, (Çolakoğlu, D., Çev.), İstanbul: Pera Turizm Yayınları.
- Süslü, M. Y. (1934). *Eşrefoğlu Tarihi ve Beyşehir Kılavuzu*, Konya.
- Şikârî. (1946). Karamanoğulları Tarihi, (Koman, M. M., Neşr.), Konya.
- Tarım Ertuğ, Z. (2000). İmarat. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 22), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 219-220.
- Tekin, Ö., Bilginer, R. (1945). *Beyşehir ve Eşrefoğulları: Tarih, Coğrafya, İktisadi, İctimaî Yönler ve Manzaralar*, Eskişehir: Karaa Matbaası.
- Teoman, B., Teoman, G. (2018). Eşrefoğulları Beyliği Sikkeleri. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşgın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 339-360.
- Texier, C. (1862). *Asie Mineure-Description géographique, historique et archéologique des provinces et des villes de la Chersonnese d'Asie*, Paris: Firmin Didot Frères.
- Turan, O. (1984). *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- Uluçay, M. Ç. (1946). Makalat-ı Seyyid Harun. *Bellekten*, X(40), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 749-778.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Uysal, A. O. (1983). *Bolvadin'deki Türk İslam Eserleri*, [Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yaman, T. M. (1938). *200 Sene Evvel Konya, Ulusu İbrahim Hamdi Efendiye Göre*. Konya Dergisi, 22-23, 1208-1219.
- Yinanç, M. H. (1944). *Türkiye Tarihi - Selçuklu Devri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

BEYŞEHİR YÖRESİNDE EŞREFOĞLU GELENEĞİNİ SÜRDÜREN AHŞAP CAMİLER

Yaşar ERDEMİR*

Ahşap camiler konusunda sanat tarihine ve dolayısıyla Türk-İslam sanatına katkı sağlayan merkezlerin başında Konya gelmekte, Beyşehir ve yöresi de bu merkezin öncülüğünü yapmaktadır. Bu yöre, bulunduğu muhteşem coğrafyanın getirdiği imkânlarla, inanç ve geleneklerin sentezleştiği, Müslüman Türklerin, Türkistan'dan başlayarak ibadetlerini icra ettikleri bir mabet grubunun temsilcisi olmuş, Anadolu'nun en zengin ahşap camileri bu yörede inşa edilmiştir. Neolitik Çağ'a kadar uzanan tarihi derinliğe sahip olan ve Hititler başta olmak üzere Frig, Lidya, Pers, Makedonya, Roma ve Bizanslılar tarafından iskân edilen, zaman zaman da Arapların taarruzuna maruz kalan Beyşehir, XII. yüzyıldan itibaren Türklerin hakimiyetine geçmesiyle yepyeni bir misyon kazanarak Türk-İslam kültürünün şekillendiği önemli bir sanat merkezi ve başkenti olmuştur (Muşmal, 2006: 231-264). Türklerden önce "Karalia" veya "Karalis" adıyla (Konyalı, 1991: 24) kaynaklarda geçen şehir, XIII. yüzyıl sonlarına kadar Viranşehir adıyla harap ve terk edilmiş halde iken, önce Alaeddin Keykubat tarafından iskân edilmiş, sonra da Eşrefoğlu Beyliği'nin kurucusu, Eşref Bey'in oğlu Seyfeddin Süleyman Bey tarafından yeniden inşa ve imar edilerek Süleymaniye, Süleymanşehir, Beyşehir isimlerini almıştır (Tekin-Bilginer, 1945: 39-40; Eyüboğlu, 1978: 28-34). Süleyman Bey 1290'lı yıllarda kaleyi inşa ettirmiş, arkasından külliyesini yaptırmıştır (Erdemir, 1999: 7-98). Merkezini cami teşkil üzere kadınlar ve erkekler bölümlünden oluşan çifte hamamı, caminin taç kapısında zikredilen Bezzaziye Han'ı, Süleyman Bey'in metfun bulunduğu türbesi, Karamanoğulları zamanında inşa edilen medresesi, Osmanlı döneminde yapılan türbesi ve -muhtemelen- kütüphanesi ile Anadolu Beyliklerinin en eski ve görkemli külliyesini daha doğrusu manzumesini oluşturur (Çaycı, 2008: 24-56; Yavuzylmaz, 2018a: 461-473).

Hepsi birbirinden önemli olan ve farklı fonksiyonları bulunan manzumenin yapıları arasında şüphesiz ki caminin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Destek sistemiy-

* Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü (Emekli) Öğretim Üyesi.

le tavan kuruluşu tamamen ahşap malzeme ile meydana getirilerek rengârenk kalem işi motiflerle tezayin edilen Seyfeddin Süleyman Bey Camii, genellikle “Eşrefoğlu Camii” olarak anılmış, sanat literatürüne de bu isimle geçmiştir. Özet halinde tanıtacağımız eser, taş kaidelere oturan 50’yi aşkın mukarnas başlıklı desteklerle âdeta bir sütun ormanını andırmakta; kuzey-güney yönündeki ana girişlerle, bunlara ters istikamette atılan tâli girişlerin uçlarından çıkan konsolların aralarına, alt, üst ve yan yüzlerine, giriş uçlarına monte edilen lambrikenlere uygulanan yazı, geometrik ve bitkisel motiflerle çiçek bahçesine benzemektedir.

Taç ve tâli kapısındaki taş ve mermer işçiliğinin yanında, mozaik tekniğinin bütün zarafetini yansıtarak ve kible duvarında âdeta bir tablo gibi duran muhteşem çini mihrabı (Yetkin, 1986: 126), aynı teknikle birlikte uygulanan mihrap önü kubbesindeki sırlı-sırsız tuğla dekorasyonun tasarımı, sülüs ve makılî yazının da yer aldığı kündekâri başta olmak üzere, oyma, kabartma, eğri kesim, kakma, kafes, kalemişi gibi hemen bütün ahşap tekniklerin uygulandığı eşsiz minberi (Oral, 1962: 57), Selçuklunun zengin çinili medresesi Karatay’ın kubbesi ile yarışan türbesinin kubbe çinileri (Arık ve Arık, 2007: 163, 164), cami mimarisinde ilk defa karşılaşılan sivri kemerli ve çinili harim kapısı, ilk son cemaat yeri uygulaması, karlık tabir edilen ortadaki su tesisi, çilehanesi, mukarnaslı tavan örtüsünün yanı sıra, yerinde orijinal kalabilen kündekâri tekniğindeki ahşap kapı kanatları, oymalı pencere kapakları (Batur, 1949: 199) ve gölgeli nakış uygulaması gibi birçok yeniliklere öncülük eden cami, aynı zamanda taş, mermer, alçı, çini ve ahşap gibi Türk mimarisindeki bütün süsleme elemanlarının ve malzemelerin bir arada ve en iyi şekilde kullanıldığı eşsiz bir eser olup, bu özellikleriyle önemini bir o kadar daha arttırmaktadır.

Bundan dolayıdır ki 15.04.2011 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesine alınmış olup asıl listeye alınması için çalışmalara devam edilmektedir (Erdemir, 2018: 135-174).

Bütün bunların yanında Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii’nin asıl önemi, kaynağı Orta Asya’ya dayanan ahşap camilerin Türkiye’deki nadide bir temsilcisi olmasındandır. Anadolu Selçuklu cami ve mescitleri arasında ayrı ve üçüncü bir grup oluşturan bu camilerin bilinen en eski örneği Konya’daki Sahip Ata Camii’dir. 1258 yılında Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından mimar Kelük bin Abdullah’a yaptırılan bu eser 1870’li yıllarda bir yangın sonucu tamamen yok olmuş, kurtarılan mukarnas başlıklı iki ahşap sütunu, bitişiğindeki Hanikâh’ın kapısının önüne dikilip muhafaza edilirken artık bunlar da kaybolmuştur. Bugün sadece (birisi yıkık) çifte minareli muhteşem taç kapısıyla çini mihrabı orijinalliği-

ni koruyabilen caminin kuzey-güney istikametinde dikdörtgen bir mekâna oturduğu, dikey doğrultuda yedi sahınlı olduğu, mihrap önü kubbesiyle aydınlık fenerinin bulunduğu Haluk Karamağaralı'nın yaptığı kazı ve sondaj çalışmasıyla tespit edilmiştir (Karamağaralı, 1982: 49-76). Sahip Ata Camii'nden sonra Selçuklularda XIII. yüzyılın ikinci yarısında Sivrihisar Ulu Camii, Afyon Ulu Camii, Ankara Arslanhane Camii gibi örneklerle devam eden ahşap camii geleneği, aynı yüzyılın sonunda Eşrefoğullarının Beyşehir'de yaptırdığı Süleyman Bey Camii ile zirveye ulaşmıştır.

Küçük bir beylik olmasına rağmen yarım asırlık kısa ömürlerinde Eşrefoğullarının bu kadar görkemli külliye inşa etmeleri ve benzeri bir daha yapılamayan böyle bir camiye vücuda getirmelerini herhalde Selçuklu işbirliği ve sanat ortamıyla izah etmek gerekir. Bu birlikteliği artık devlet olma otoritesini yitirmiş siyasi iradede değil, Anadolu'da (herkesin kabul ettiği) bir Selçuklu üslubu yaratan, merkezini Konya'nın oluşturduğu sanat ortamında ve burada çalışan ehliyetli sanatçılarda aramak gerekir. Nitekim Eşrefoğlu Camii'nin taç kapısının sağında minare kaidesindeki sebilinden, mihrap önü kubbesine, aydınlık fenerinden çini mozaik mihrabına ve hatta mukarnaslı ahşap direklerine kadar Sahip Ata Camii'yle benzerlik göstermesi, aynı sanatçılar olmasa bile bunların ekolünden gelen ustaların maharetiyle ortaya konduğunun ve bir sanat abidesine dönüştürüldüğünün göstergesi olmalıdır.

Yine Konya Karatay Medresesi'nin kubbesindeki (Mülayim, 1982: 111- 122) mozaik çini parçaların büyük plakalara yerleştirildikten sonra (harç ve dövmeye demir çivilerle) kubbe monte edilmesi becerisinin Süleyman Bey'in türbesine de uyarlanması (Erdemir, 1999: 85), ayrıca kubbedeki 24 kollu yıldız kompozisyonunun Eşrefoğlu Camii'nin mihrap nişinde aynen tekrarlanması tesadüf olmayıp, Konya merkezli bir çalışmanın ürünü olduğuna ve kâşitraşların buradan geldiğine işaret eder.

Sanat dünyasına ilk defa Müslüman Türklerin kazandırdığı ahşap camiler, Gazneli Sultan Mahmud'un yazılı kaynaklardan öğrendiğimiz Arus-ül Felek Camii ile Karahanlıların Semerkant, Buhara, Hive gibi eski Türkistan şehirlerinde ve diğer bölgelerde inşa ettikleri ahşap direkli ve tavanlı camilerin bir devamı olarak Anadolu'ya getirilmiştir. Semerkant ve Taşkent müzelerinde X. ve XII. yüzyılda bu çeşit camilerden kalma zengin işlemeli bazı ahşap başlıklar bulunmakta, bugünkü Tacikistan'da Zerefşan Irmağı Vadisi'nde Oburdan ve Kurut camilerine ait birer ağaç direk (sütun), Tacikistan ve Semerkant müzelerinde yer almaktadır. Bunların dışında yine aynı yüzyıllara ait İskodar Köyü Camii'nde ahşap oyma bir mihrap ile

eski Hive Mescidi Cumasından kalan yirmi dört ağaç direk, sonradan yenilenmiş olan camiye nakledilen orijinal parçalardır (Aslanapa, 1991: 63-69). 1930 yılında Hive'deki bu camide araştırma yapan Boris Denike, 213 ahşap sütunu bulunan bugünkü devasa caminin XVIII. yüzyıldan daha eskiye gidemeyeceğini, bunlar arasında en az yirmi sütunun üslup ve teknikleriyle X.-XII. yüzyıllara verilebileceğini belirterek: *“Fakat eski Hive aynı yerde kurulmuştu. Devrin Arap coğrafyacıları, Hive’yi X. Yüzyılın en önemli bir şehri olarak kabul ederler. Cuma Camii’nin ilk yapısı belki bu devre ait olabilir ve yeni camiye taşınmış olan eski ahşap sütunlar, muhtemelen aynı döneme veya biraz sonraki bir döneme tarihlenirler”* ifadesine yer vermekte (Denike, 1988: 30), oymalı sütunların süslemelerinde kûfi yazının yanında kıvrım dallı frizler, bir dar bir geniş açılı çaprazlama şeritlerle, yarım palmetler, oymalı kıvrım dalların doldurduğu iki dar friz arasına işlenen bitkisel motifli simetrik şekillerden oluşan kompozisyonlar dikkati çekmektedir.

Türkistan’daki ahşap camiler hakkında en iyi fikir verebilecek malzemelerden birisi Kurut diğeri Oburdan Camii’nde olmak üzere zengin işlemeli iki sütunla, yine bu camideki üç ahşap pano, bir diğeri de İskodar Köyü Camii’nin ahşap işlemeli mihrabıdır. Taşkent ve Semerkant müzelerine taşınan bu eserlerden Oburdan’daki MS Andreieff tarafından 1915 yılında ortaya çıkarılmış, diğerleri de yine onun tarafından, 1925’deki araştırma gezisi sırasında bulunarak yayımlanmıştır (Denike, 1988: 29). Kurut’takine göre daha sade olan Oburdan Camii’nin sütunu ardiçtan olup, gövdenin üst tarafı başlık olacak şekilde hafif genişlemekte, eğri kesim tekniğiyle işlenmiş yüzeyinde çok stilize kuş başlarından oluşan motiflerle, yuvarlak kemerli bir friz ve yan yana inci dizileri ve kıvrım dallardan oluşan başka bir frizli süsleme dikkati çekmektedir. Kurut Camii’nin sütunu kaide hariç 2,43 m yükseklikte olup 1,44 m’lik taban çevresi bir frizle süslenmiştir. Sütunun 1,25 m yükseklikten sonra gövdesi yontularak yüzeyleri süslemeli dört konsol meydana getirilmiş, konsolların hemen yukarısı 0,20 m’den itibaren başlık olarak düzenlenmiştir. Oburdan’daki gibi yukarı doğru genişleyen başlığın oymalı bezemesi iki kısma ayrılmıştır. Yatay ince bir kuşakla sınırlanan alt kısmında, küçük yuvarlak kemerlerle çevrelenmiş üçlü yonca yapraklar, üstte ise Hive Cuma Camii’nin bazı sütunlarına benzer şekilde yarım palmet motiflerinin ritmik tekrarından oluşan bitkisel bir kompozisyon, yine eğri kesim tekniğinde süslenmiştir (Otto-Dorn, 1959: 59- 88).

İskodar Köyü Camii’nde bulunan ahşap oyma mihrap çok ince bir işçiliğe sahiptir. Üzerinde kûfi yazılı kitabesi bulunan eser XI.-XII. yüzyıllara tarihlendirilmekte ve Kahire Arap Müzesi’ndeki Fatımi mihraplarıyla mukayese edilmektedir.

Bunların dışında Türkistan'da ahşap kullanımı sonraki dönemlerde de aynı zenginlikle devam etmiştir. Leningrad Ermitage Müzesi'nde sergilenen Semerkant'taki (Timur) Gur-i Mir Türbesi'nin kapısıyla Şah-ı Zinde'nin kapısı ve yine Türkistan şehrinde Ahmet Yesevi Camii'nin iki kapısı bunlara en iyi örnek teşkil ederler. Ahmet Yesevi'nin kapıları kesin bir tarihe sahip olup, Ahmet Yesevi'nin Türbesi'ni de içine alan hanikâhın kapısının bronz levhaları üzerinde sanatçı İzzeddin'in adı ve 797/1394-1395 tarihi okunmakta, caminin ana kapısının bronz plakası üzerinde de yine aynı isimle 799/1397 rakamı yer almaktadır. Genel kompozisyonu ve tezyinat karakteriyle aşağı yukarı aynı döneme tarihlenen bu kapıların her kanadı ortadaki daha geniş olmak üzere üç panoya ayrılarak üsttekinde kitabe işlenmiş, diğerleri geometrik veya bitkisel motiflerle tezyin edilmiştir.

Daha sonraki dönemlerde de devam eden Türkistan'daki ahşap süsleme, X. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar mevcudiyetini sürdürmüş, aynı gelenek Anadolu'da Selçuklu, Beylik ve Osmanlı dönemlerinde ata yadigârı olarak devam etmiştir.

Bu bilgilere değinmemizin amacı: Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinin akabinde Orta Asya'da inşa ettikleri Dünya'ya armağanları olan ahşap camilerle, bunlarda kullanılan malzemelerin, sonraki dönemlerde farklı coğrafyalarda olsa da ortak bir kültürün halkası olarak devam edegeldiğine parmak basmak, uzantılarını Anadolu Türk sanatında aramaktır. Söz gelimi: Türkistan'da Hive, Oburdan ve Kurut camilerindeki işlemeli sütunların benzerlerini Sivrihisar Ulu Camii'nin sütunlarında görmek, başka versiyonlarını Beyşehir Eşrefoğlu, Bayındır ve Köşk Camilerinde izlemektir. Aynı şekilde kapı kanatlarının ortaklığına işaret etmek, Türkistan menşeli eğri kesim tekniğinin Türkiye'deki devamlılığını vurgulamaktır. İşte Beyşehir ve yöresinde Eşrefoğlu Camii başta olmak üzere bütün ahşap camilerde bu özellikleri bulmak mümkündür.

Bu yazımızda UNESCO heyetinin tavsiyesi üzerine kapsamlı bir kitap halinde yayıma hazırladığımız Beyşehir yöresindeki ahşap camilerin-bir fikir vermesi düşüncesiyle- sadece birkaç örneğini kısa özetler halinde tanıtıp, bu geleneğin öncülüğünü yapan Eşrefoğlu Camii'ne de ana hatlarıyla değinmekteyiz.

Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii: İki türbe, bedesten, hamam, medrese ve - muhtemelen- kütüphaneden oluşan külliye'nin en önemli yapısını teşkil eden cami, şehrin eski yerleşim bölgesinde (İçeri Şehir) kurulmuş, bulunduğu mahalleye de (Eşrefoğlu Mahallesi) adını vermiştir (Demir,1986: 29-30). Beyşehir Gölü'nün yüz m. kadar kuzeyinde yer almakta ve hemen kuzey yakınındaki mevcut kale kapısından etrafının sur duvarıyla çevrili olduğu anlaşılmaktadır. Seyfeddin Süleyman Bey tarafından 1296-1301 yılları arasında inşa ettirilen külliye 1900, 1904,

1937, 1941, 1956, 1962, 1965, 1978 tarihlerinde çeşitli onarımlar görmüş (Akyurt, 1940: 91-129; Akok, 1976: 5-34; Erdoğan, 2018: 399-408), 1996'daki çalışmalarda caminin zemini açılarak demir ve betonarme kirişle takviye edilmiştir. 2003-2005 yıllarında gerçekleştirilen kapsamlı restorasyonda, tavan ve sütun başlıkları başta olmak üzere içerideki nakışları yenilenmiş, ancak kötü bir onarımla bazı süsleme teknikleri ile detayları yok edilmiştir.

Bütün külliyelerde olduğu gibi burada da ana unsur olan görkemli mabet, genleşme, mimarisi, malzemesi ve süslemesiyle dikkat çekerek yerli ve yabancı yayımlarda ön plana çıkmış, üzerinde pek çok değerlendirme ve yorumlar yapılmıştır. Gerçekten de Eşrefoğlu Camii, bütün süslemelerinin yanı sıra bilhassa da ahşap mimarisi ve tezviratıyla sadece Anadolu'da değil, Dünyada da eş benzeri pek görülmemeyen bir örnek olup aynı zamanda taş, mermer, tuğla çini ve alçı dekorasyonu ile Türk sanatının hemen bütün elemanlarını bünyesinde toplayan nadide bir yapıdır (Şekil 1-2). Beyliğin kurucusu ve devlete adını veren Eşref Bey'in oğlu olan Emir Seyfeddin Süleyman, taç kapıya külliyenin 696/1296 tarihli vakfiye özetini kazdırmış (Süslü, 1934: 60; Erdoğan, 1991: 91-109; Çetinaslan, 2018a: 173-204), harime açılan çinili iç kapıya da inşa tarihini yazdırmıştır (Şekil 3). Kitabelerdeki bu rakamlar caminin 696-699/1296-1299 yılları arasında yapıldığını ortaya koymakta, mükemmelliğe ulaşan ahşap işçiliğinin de İsa Usta'nın elinden çıktığı anlaşılmaktadır.

Kuzey-güney doğrultusunda uzanan caminin kuzey ve doğu duvarları dik kesilmeyip köşenin kesilip bir kenar daha ilave edilmesiyle beş kenarlı olarak düzenlenmiştir. Bunun nedeni kesin olarak bilinmediği için çeşitli faraziyeler üzerinde durulmuş ve genellikle de daha önce buradan geçen bir ana yoldan dolayı binanın çarpık yapıldığı varsayılmıştır.

Taç kapıya kadar 13,50 m devam eden çarpık duvar, girişin sağındaki minarenden sonra batıya doğru düzgün bir şekilde kırılarak toplam 24,20 m uzunluk oluşturmaktadır. Güney cephesi 31,80 m, batı cephesi ise 46,55 m uzunluğa ulaşan dış ölçüleriyle Anadolu'daki ahşap direkli ve tavanlı camilerin (orijinalliğini büyük ölçüde koruyabilen) en büyük ve zengin örneğini teşkil etmektedir. Eskiden üstü düz toprak damla örtülü iken sonraki tamirlerde çinko kaplı kırma çatı haline getirilmiştir. Çarpık cephe muntazam kesme taşla kaplanmış, diğer duvarlar moloz taşla örülmüştür. Duvar içine atılan ahşap hatıllar, gayri muntazam taş örgüyü tesviye edip birbirine bağlamakta, pencere açıklıklarının zayıflattığı yüksek duvarların mukavemetine ve üstteki yükün zemine aktarılmasına katkı sağlamaktadır.

Doğu cepheye bitişik türbesi, mihrap önündeki kubbenin dış külahı, aydınlık penceresi, güney-batı köşede cami duvarlarından daha yüksek tutulan bey mahfili, minaresi, ilk son cemaat yeri uygulaması, taç ve tâli kapılarıyla dikkati çeken cami XIX. yüzyılın sonlarından itibaren çeşitli onarımlar görmüştür. 1962 ve 1965'lerde üst örtüsü yenilenmiş, 1996 yılında harimin zemini açılarak demir ve beton kirişlerle takviye edilmiştir. 2005-2006 yıllarındaki son tamiratta çinileri temizlenip dökülenlerin yerine alçı dolgu yapılarak üzerleri eski desenlerine uygun şekilde renklendirilmiş, ancak -ne yazık ki- camiyi benzersiz kılan kalem işi süslemeleri çok kötü ve geliş güzel boyanarak motiflerin renk, desen özelliği büyük oranda kaybolmuş, bazı teknikler de kazınarak yok edilmiştir.

Caminin ikisi doğu ve batıya, diğeri kuzey-batıdaki çarpık cepheye açılan üç girişi bulunmaktadır. Yanlardaki küçük ve sade tutulan tâli kapılara karşılık ön cephedeki taç kapı 7 m genişliği 10 m'yi aşan yüksekliği ve öne doğru taşıntılı kütleleriyle anıtsal bir görünüş ortaya koymaktadır. Köşe sütunceleri, yan mihrabi-yeleri, mukarnas dolgulu zengin kavsarasını kuşatan dilimli kemeri ve bitkisel bezemeli süsleme bordürleriyle öne çıkmış, kuşatma kemerinin üstündeki kitabe bilgileri ve 696/M.1296 tarihi ise âdetâ vakfiyesinin bir özetini oluşturmuştur. Yerinde sağlam kalabilen orijinal kapı kanatlarının binisinde "Amel-i İsa" isminin yer alması ve aynı ismin minberde de tekrarlanması yapının ahşap ustasının bu şahıs olduğuna işaret etmekte, ahşap işlemeli orijinal pencere kapaklarının da aynı ustanın elinden çıktığı belli olmaktadır (Batur, 1945: 199). Taç kapının batısın bitişik olan çokgen gövdeli ve tek şerefeli minarenin kaidesindeki sebili, Sahip Ata Camii'ndeki sebillerin bir tekrarı gibidir.

Taç kapıdan sonra gelen beş m genişliğinde enine koridor şeklindeki ön mekân soldan kadınlar mahfiline, sağdan minare kapısına, önden de sivri kemerli ve çini bezemeli bir giriş ile harime geçit vermektedir. Bu ön mekânın -Selçuklu mescitlerinin dışında- ulu camilerdeki son cemaat mahallinin ilk uygulaması olduğunu söylemek mümkündür (Erdemir, 1999: 33, 34). Sırlı tuğla ve mozaik çiniyle bezenmiş sivri kemerli girişin üstündeki kitabede "*Bu mübarek mescidi din ve devletin kılıcı hayırlı emir Eşrefoğlu Süleyman 699 yılında yaptırdı.*" ibaresindeki tarihin taç kapıdaki cami vakfiyesinin tanzim ve tescilinden üç sene sonrasına rastlaması eserin üç yıl içinde tamamlandığını göstermektedir.

Harim, mihrap duvarına dik olarak yerleştirilen altı destek sırası ile yedi sahna ayrılmış, orta sahnın yanlardan daha geniş ve yüksek tutulmuştur (Şekil 4). Taş kaidelere oturan silindirik ve çokgen gövdeli ahşap sütunların başlıkları mukarnaslıdır. Ana kirişlerin yüzeyleri, tâli kirişlerin uçları, konsolların alt ve yan yüzleri

ile araları, başlık mukarnaslarının içleri geometrik ve bitkisel motiflerle tezyin edilerek renkli boyalarla nakışlanmıştır. Özellikle orta sahın çok zengindir. İçerisi âdeta bir sütun ormanını andıran caminin tavan ortasına bir aydınlık feneri ile zeminine “karlık” tabir edilen bir su tesisi açılmıştır.

Mihrap döneminin zengin mozaik çinileriyle kaplanmıştır (Yavuzylmaz, 2018b: 257-379). 4,60x6,10 m ölçüsündeki dikdörtgen cephesine işlenen geometrik, bitkisel ve yazılı bordürlerde firuze, mor ve lacivert renkler esas alınmıştır. Öne doğru bir hayli taşıntı yapan cephesine 2,00 m genişlik ve 1,45 m derinlikte dikdörtgen bir niş açılmış, kavsarası da mozaik çinilerin dekore ettiği zengin mukarnas sıralarıyla doldurulmuştur (Şekil 5).

Mihrabın önündeki sırlı tuğla ve çinilerle dekore edilmiş olan kubbe güneyde duvara, diğer yönlerde ise kuzeydeki yıldız planlı serbest ayakların taşıdığı sivri kemerlere oturmaktadır (Şekil 6). Etek kısmındaki yazı kuşağına Bakara Sure-si'nin 255. ve 256. ayetleri yazılmıştır (Efe, 2012: 97). Köşelerdeki yelpaze üçgen geçişleri, eteğindeki mozaik yazı kuşağı, yüzeyini bezeyen zengin geometrik kompozisyonu ile dikkati çekmekte, tepede de Muhammed ve dört halifenin yer aldığı kûfi yazılı bir rozet ile tamamlanmaktadır.

Minber mihrabın hemen sağına bitişik olup ceviz ağacından işlenmiş klasik orta boy minberlerdendir (Kızıltan, 1958: 35-47). Kündekâri tekniği ile yapılmış, ayrıca yıldız ve geometrik parçalara kakma ve eğri kesim tekniği uygulanmıştır (Şekil 7). Dilimlenmiş kemerli girişi, yerinde kalabilen çift kanatlı kapısı, köşeliklere ustalıklı gizlenmiş sanatkâr adı (Amel-i İsa), üstteki aynalıkta Allah, Muhammed ve dört halife isminin kabartıldığı mâkûlî yazı örneği ve kitabeleriyle ayrı bir öneme haizdir. Kûlahın alt kısmının her iki tarafına “*Minbere kim çıkarsa katiyen doğrudan başka bir şey söylemeyecek*” ve “*Hatip minbere çıktığı zaman dinleyicilerine doğrudan başka bir şey tebliğ etmesin*” yazılıdır (Konyalı, 1991: 237).

Bey mahfili harimin güney-batı köşesindedir. Önde iki ahşap sütunun taşıdığı bir ana kirişe, arkada tali kirişlerle duvara oturan fevkani mahfile harimin batı kapısının yanından yükselen duvara bitişik bir merdivenle çıkılmaktadır (Çetinaslan, 2018b: 205-240). Burada da bütün ahşap yüzeylerle, kiriş uçlarındaki lambrikenler bitkisel motiflerle tezyin edilmiş, ancak kemerlerde kumaş-bez üzerine yeni bir teknik olarak ilk defa uygulanan kalem işi süslemeler restorasyon sırasında kazınarak yok edilmiştir.

Kadınlar mahfili olarak bilinen kuzeydeki bölüm son cemaat yerinin üstünde yer almaktadır. Önündeki korkuluk düz ve geometrik geçmeli parmaklıklarla sı-

nırlanmış, mahfili taşıyan kirişlerin uçları profilli konsollar halinde şekillendirilerek bitkisel motifli lambrikenlerle dekore edilmiştir.

Müezzin mahfili karlıkla mihrap önü kubbesinin arasındadır. Ahşap desteklerin taşıdığı orta sahn genişliğindeki bir alana oturan mahfilin etrafı geçmeli parmaklıklarla çevrilmiş, taşıyıcı kirişlerin alt ve yan yüzleri Osmanlı tarzında natüralist çiçeklerle renklendirilmiştir. Üzerindeki kitabede daha sonra (1571 yılında) Mustafa Bey tarafından yaptırıldığı yazılıdır (Çaycı, 2018: 61-72).

Eşrefoğlu Camii'ni diğer yapılardan farklı kılan bir yönü de çilehanesinin bulunmasıdır (Şekil 8). Bey mahfilinin altındaki iki odalı çilehaneye yüksek basamaklı bir merdivenle inilmekte, bunun kuzey tarafından geçilen bir de dehliz bulunmaktadır. Bu dehlizin caminin altından geçerek kuzeyden şehri kuşatan kale kapısına kadar devam ettiği söylenmektedir. Ancak burada yer yer çökmeler olduğu için sonuna kadar gidebilme imkânı bulunamamıştır.

Eşrefoğlu Camii taş, mermer, tuğla, alçı, çini ve ahşap malzemenin bir arada ve en iyi kullanıldığı bir yapıdır. Kaynağını Orta Asya'dan alan ve dünya mimarisine ilk defa Türkler tarafından kazandırılan ahşap direkli ve tavanlı camilerin Anadolu'daki en önemli temsilcisidir. Konya'daki Sahip Ata Camii'nden etkilenmiş, Beyşehir yöresindeki pek çok camiyi de etkileyerek geleneğin devamına önyak olmuştur.

Eşrefoğlu Camii'nin Özellikleri, Önemi ve Getirdiği Yenilikler

a. Eşrefoğlu Süleyman Bey tarafından Beyşehir'de inşa edilmiş olan ve kendi adıyla anılan cami, Türk Sanatında "ahşap camiler" olarak gruplandırılan ibadet yapılarından olup, taşıyıcı sistemini oluşturan desteklerle, örtü elemanım teşkil eden tavan kuruluşları tamamen ahşap malzemedan meydana gelmiştir.

b. Cami kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Kuzey ve doğu duvarları dik kesişmeyip bu köşenin içeri çekilmesiyle beşgene dönüştürülmüştür. 31,80x46,55 m ebadındaki duvar uzunlukları, zengin taş, tuğla ve çini süslemeleri yanında özellikle de ahşap destek ve tavan sistemindeki işleme ve nakışlarıyla tanınan eser, Anadolu'nun olduğu kadar bütün İslam cami mimarisinin de eşsiz bir örneğidir. Birisi kuzey-doğudaki çarpık duvara, diğerleri doğu ve batı cephelere açılan üç girişi bulunur. Batıdaki yan giriş Bey Mahfiline geçiş sağlar. Taç kapının yer aldığı çarpık cephe düzgün kesme taşla kaplanmış, diğer duvarlar gayri muntazam taşlarla örülerek aralarına ahşap hatıllar atılmıştır.

c. Duvarların kalınlığını kapatacak şekilde kesilen bu hatıllar daha ziyade kapı ve pencere açıklıkları ile çatıların altına yatay olarak konmuştur. Bunlar taşlar arasındaki bağlantıyı sağlayarak tesviye görevi yaparken, aynı zamanda duvarın

mukavemetini de artırmaktadır. Bu cami grubunun duvarları genellikle bu düzende örülmüş olup, dıştan bakıldığında içerideki zenginliğin tersine sade ve mütevazı görünürler. Bunun en güzel ve belirgin örneği Eşrefoğlu Camii'dir.

d. Ahşap camilerin kapı kanatları ile pencere kapakları ağaçtandır. Bazılarının alttaki büyük pencereleri “oyma” ve “kabartma” ile bunların bir alt grubu olan “eğri kesim” tekniğinde işlenmiştir. Eğri kesim tekniği Türklerin buluşu olup, ilk defa Orta Asya'da ortaya çıkmıştır. Daha sonra Halife tarafından Türklerin Abbasi topraklarına davet edilip kendileri için kurulan Samarra Şehrine gelmeleriyle burada uygulanmış, arkasından diğer coğrafyalara yayılmıştır. Kapı kanatlarında bunların yanında -nadir de olsa- “kündekari” tekniği görülebilmektedir. Küçük boyutlarda şekillenen bitkisel bezemeli geometrik parçaların çivi kullanılmadan oluklu-yivli olarak birbirine geçmesi esasına dayanan bu tekniğin Türk mimarisindeki özgün uygulaması Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nin taç kapısındaki ahşap kanatlarda görülür. Bu kanatlar aynı zamanda yerinde sağlam kalabilen ve orijinalliğini büyük ölçüde koruyabilmiş en büyük ve tek örnek olup, kapı binişine kabartılan usta imzasıyla da (Amel'i İsa) ayrı bir öneme haizdir.

e. Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii'nin taç kapısı 7,00x10,00 m ebadıyla taş dekorasyonunun en zengin örnekleri arasındadır. Geometrik ve bitkisel tezyinatın yanında yazının da yer aldığı cephede özellikle bitkisel motiflerin ağırlık kazanması ile XIII. yüzyıl süsleme üslubunun en iyi temsilcilerinden olmuştur. Bunun yanında taç kapıya kazınan külliye'nin vakfiye niteliğindeki kitabesi nadir uygulamalardandır.

f. Taç kapının sağındaki minarenin altında su içmek için tesis edilen sebili Konya Sahip Ata Camii'nden sonraki ikinci denemedir ve sonrakilere örnek teşkil etmiştir.

g. Taç kapıdan sonra gelen ve harime geçit veren dar mekân, Selçuklu ulu camilerinde görülmeyen son cemaat mahallinin XIII. yüzyıldaki ilk uygulaması ve denemesi olduğu için henüz problemleri çözülememiştir. Bu nedenle gelişmiş bir mahalden söz edilemeyeceği gibi harimle olan bağlantısı da ancak duvar ve parmaklıklarla sağlanmıştır. Bu nedenle Beyşehir Eşrefoğlu Camii, XIV. yüzyıldan itibaren gelişerek devam eden ve camilerimizin önünde yapıyla organik bütünlük oluşturan son cemaat yerinin uygulandığı ilk ulu cami olarak ayrı bir konuma sahiptir.

h. Harime geçit veren sivri kemerli çinili iç kapı ilk defa bu camide karşımıza çıkmaktadır. Sırlı tuğla ile çini mozaik tekniğinin birlikte ve çok uyumlu olarak kullanıldığı, üzerinde yapının inşa tarihini de veren kitabesiyle cami mimarisinde-

ki ilk ve tek uygulama Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii'nde gerçekleştirilmiş olup, bu yönüyle de ünik bir örnek teşkil etmektedir.

1. Harim, mihrap duvarına dik olarak yerleştirilen altı destek sırası ile yedi sahna ayrılmış, orta sahn yanlardan daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Taş kaidelere oturan silindirik ve çokgen gövdeli ahşap sütunların başlıkları mukarnaslı olup, içleri renkli bitkisel motiflerle tezyin edilmiştir. Aynı şekilde ana kirişlerin yüzeyleri ile tali kirişlerin uçları, konsolların araları, alt ve yan yüzleri geometrik ve bitkisel motiflerle renklendirilmiştir. İslam dünyasında bundan daha zengin bir ibadet yapısına rastlamak mümkün değildir. Bunların yanında mukarnaslı tavan ve gölgeli nakış uygulaması sadece Eşrefoğlu Camii'nde karşımıza çıkan özelliklerdendir. Yine son restorasyonda (orta sahnin konsollarıyla, aralarındaki geometrik ve bitkisel bezemeli muhteşem nakışlarına nazire edencesine) yan sahnin tavan konsol aralarındaki kirlerin temizlenmesiyle ortaya çıkarılan Arapça “El-Mülki Lillah” (Mülk Allah'ındır) yazısı bu camiye mahsus bir uygulama olarak dikkati çekmektedir.

j. Derinlemesine yönelen iç mekânda orta sahnin geniş ve yüksek tutulması olağandır ve bu camide de tekrarlanmıştır. Ahşap camilerde; ana kirişlerin üstündeki kademeli konsol sıraları ile meydana getirilen bu yükselti sayesinde oluşturulan meyilli tavanla hem içeride ferahlık sağlanmakta hem de yağmur ve kar sularının tahliyesi kolaylaşmaktadır. Orta sahnin tavanına açılan ve sonradan büyütülen aydınlık feneri iç avluyu sembolize eder ve aynı zamanda aydınlatmayı sağlar. Altındaki “karlık” tabir edilen çukur ise bir su tesisidir. 5-6 m derinliğe ulaşan bu tesisin karlık, depo olarak kullanılabilmesi, hatta: içerideki ısı ve nemi düzenleyen bir termostat görevi üstlenebileceği vb. gibi ihtimalleri akla getirmekte, yapının ahşap olması nedeniyle nem oranıyla alakasını öne çıkarmaktadır. Bu derinlik sembolik bir iç avludan ötedir ve sadece bu yapıyla özdeşleşmiştir. Benzeri bir durum yine ahşap mimarisi ve tezyinatıyla zirveye çıkan Klasik Osmanlı dönemi yapılarından Doğanhisar Ulu Camii'nde kuyu olarak karşımıza çıkmaktadır.

k. Mihrap, caminin kible duvarına dikdörtgen niş şeklinde oyulmuş ve döneminin zengin mozaik çinileriyle süslenmiş olup Selçuklu geleneğini devam ettiren nadide örneklerdendir. Cephesine işlenen bitkisel, geometrik ve yazılı bordürlerde kullanılan esas renkler, lacivert, mor ve firuzedir. Bu mihrap, Selçuklulardan sonraki Beylikler döneminin “çini mozaik” tekniği ile işlenmiş en erken, en büyük ve en zengin örneği olarak dikkati çekmekte, camiye de ayrı bir değer katmaktadır.

l. Mihrap önü kubbesi 5,75 m çapında ve tuğla örgülüdür. Kubbe eteği köşelerden geçen yelpaze üçgenlerle on altı kenara dönüştürülmüştür. Kubbenin

eteğine mozaik çini ile Bakara Suresi, tepe ortasına da Muhammed ve dört Halifenin ismi yazılmıştır. Aradaki geniş alanda ise sırlı tuğla ile iç içe geçmiş çok kollu yıldız kompozisyonu dikkati çekmektedir. Konya'daki Sahip Ata Türbesi ile Beyhekim ve Tahir ile Zühre (Sahip Ata) mescitleri gibi Selçuklu eserlerinde yaygınlaşan ve yanlış olarak İsrail'e mal edilen "Mühr-ü Süleyman" kompozisyonunun Eşrefoğlu Camii'nde daha da zenginleşerek tekrarlanması geleneklere bağlı kalındığının açık bir göstergesi olmakta ve dini mimarideki devamlılığını göstermektedir.

m. Minber cevizden olup, künde kari tekniğinin beylikler dönemindeki en önemli örnekleri arasındadır. Özellikle kapı kemerinin dilimli formu ile köşeliklerdeki rumîlerin arasına gizlenmiş usta adı "Amel-i İsa" ve alınlıktaki köşeli (makılî) yazı (Allah, Muhammed ve dört Halifenin adı yazılıdır) uygulaması ile dikkati çeker. Kitabesi de bulunan minberde oyma, kabartma, eğri kesim ve kakma tekniklerinin kullanılması geleneklerin devamını oluştursa da alınlıktaki makılî yazı uygulamasıyla tek ve benzersizdir.

n. Bey mahfilî caminin güney-batı köşesindedir. Önde; güney-kuzey istikâmetindeki serbest iki ahşap sütunun taşıdığı bir ana kirişle, buna dik olarak atılan ve diğer uçları batı duvarına basan tali kirişlere oturur. Ana ve tali kirişlerle konsolların yüzeyi, araları tamamen kelem işi olarak tezyin edilmiş, mukarnaslı başlıkları da aynı şekilde bezenmiştir. Son restorasyonda üst taraftaki bazı teknikler bilinçsizce yok edilmiştir. Diğer camilerimizde buna benzer bir ahşap mahfil ve astarlanmış bez üzerine uygulanan bir nakışlama tekniği bulunmamaktadır.

o. Müezzin mahfilî karlıkla mihrap önü kubbesinin arasındadır. Orta sahnin genişliğinde kare bir alana oturmakta ve ahşap desteklerle taşınmaktadır. Etrafını çeviren parmaklıklar "ajur" tekniğiyle işlenmiş, taşıyıcı kirişlerin alt ve yan yüzleri natüralist bitkilerle renklendirilmiştir. Üzerindeki kitabeden 1571 yılında Mustafa Bey tarafından yaptırıldığı anlaşılmakta; caminin Osmanlı döneminde unutulmayıp elden geçtiğine ve zaman zaman ilaveler yapıldığına delil oluşturmaktadır. Bedesten ve yarım türbenin de Osmanlı döneminde ele alınması bu delili göstergesidir.

p. Kadınlar mahfilî kuzeydedir. Son cemaat yerinin üstü aynı zamanda burası için tahsis edilmiştir, önündeki korkuluğun bir bölümü sade ve düz, çoğunluğu ise altıgen ve yıldızlardan oluşan geometrik geçmeler şeklindedir. Zeminde kısa bir duvar ve geometrik parmaklıklarla harimden ayrılmaktadır. Anadolu'da böyle bir mahfil uygulamasına rastlamak mümkün değildir.

r. Eşrefoğlu Camii'nin çilehanesi de ayrı bir öneme haiz olup, bey mahfilinin altındaki iki odalı böyle bir mekân ile buradan geçilen yer altı dehlizine şimdiye kadar tesadüf edilmemiştir.

s. Eşrefoğlu Camii'nin halıları da ayrı bir önem taşımaktadır. Camide sergilenirken çoğu 1932- 1934 yıllarında yerlerinden alınarak Konya Müzesiyle, İstanbul Türk- İslam Eserleri Müzesi'ne nakledilen bu sanat şaheserleri motif, renk, kompozisyon ve teknik açısından XIII. yüzyıldan günümüze süregelen Türk halı ve dokuma sanatına ışık tutan nadide örneklerdir. Büyük ölçüde tahrip olan ve bazılarının ancak parçalar günümüze ulaşabilen erken örnekleri, Selçuklu dönemi Konya halılarıyla yakın bir benzerlik gösterirler. Osmanlı döneminde dokunmuş bir kilim ve bir-iki halı örneği dışında diğerleri XIII. yüzyıla tarihlenirler. Halılarda esas renk kırmızı olup lacivert, mavi, sarı, siyah ve beyaz da kullanılmıştır. Yer yer ara renklere de rastlamak mümkündür. Yüzeyleri baklava dilimi, yıldız ve çokgenlerin yanı sıra kufi yazı çeşitleri, fantastik (dragon gibi) motifler, stilize çiçekle yapraklarla tezyin edilmiştir. 1895 yılında Beyşehir'e gelen F. Sarre, camiyi araştırırken buradaki halıların kıymetini anlamış ve eserinde: "*Zemini kaplayan o eski ve güzel halılardan maalesef satın alamadık*" ifadesini kullanmıştır (Sarre,1998:156). Halılarla ilgili geniş bilgi ilk defa Amerikalı sanat tarihçisi Riefstahl tarafından (1931) verilmiş, bunların önemine değinilerek dünyaya tanıtılmıştır. Bu halıların dokuz adedi (bir kilim sekiz halı olmak üzere) müzelerimizde sergilenmektedir.

Bayındır Camii: Konya-Beyşehir karayolu üzerindeki Bayındır köyündedir. Beyşehir'e 6-7 km mesafede ve yoldan bir buçuk km kadar içeride bulunan bu yerleşim yeri, Osmanlı arşivlerinde "Killi Bayındır" (Uzluk, 1958: 39) olarak geçmekte, adını da bir Türk boyundan almaktadır. Kitabesinden caminin 767/1365 yılında inşa edildiği anlaşılmakta (Konyalı, 1991: 344), ancak yaparı ve yaptırarı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yöre halkı arasında "Şeyh Muhyiddin Camii" olarak anılması bu ismin sonraki dönemlerde camiyi yenileyen kişiye izafeten verilmiş olmasındandır.

Cami dıştan 17,10x17,15 m ölçüleriyle oldukça muntazam sayılabilecek kare bir plana sahiptir. Doğu ve batıda birer kapısı bulunan kırma çatıyla örtülü yapının batı duvarına içten bitişerek çatı üstünden yükselen tek şerefeli kısa- güdük minaresi, sekizgen gövdeli ve kesme taş örgülüdür. Caminin doğusundaki hafif sivri kemerli ana girişin etrafı muntazam kesme taşlarla çerçevelenmiş, üst tarafına da yukarıda sözü edilen kitabe konmuştur. Dikdörtgen pano içinde iç içe iki dairesel oluşan mermer kitabelikte arada kalan enli şerit yazı, orta ve yan boşluklar ise bitki ile bezenmiştir. Batıdaki sade küçük kapı sonradan açılmıştır. Yer yer

devşirme malzemenin de kullanıldığı moloz taş örgülü beden duvarları çimento harcı ile sıvanarak renkli badana ile boyanmıştır. İçerisi altlı üstlü ahşap doğramalı dikdörtgen pencerelerle aydınlatılmış, ayrıca daha büyük olan alt pencerelere demir kafes geçirilmiştir (Erdemir, 1985a: 124; Erdemir, 2011b: 119-120).

Harim yuvarlak ve çokgen kesitli ahşap destek sıraları ile mihrap duvarına dik olarak uzanan beş sahna ayrılmış, orta sahnin yanlardan daha geniş tutulmuştur (Şekil 9-10). Örtü ve taşıyıcı sistemi tamamen ahşaptan olan mabedin sütunları üst tarafta incelerek başlıkları taşımaktadır. Mihrabın önündeki ahşap sütunların mukarnaslı başlıklar Anadolu'daki ahşap mimarının bilinen en zengin uygulamalarıdır. Arka sıradakilerin kenarları profillendirilmiş, yan yüzleri de nakışlanmıştır. Bunların yan yüzleri ile öndekilerin tablaları yazı ve bitkisel motiflerle tezyin edilmiş, aynı uygulama tavanı taşıyan dikdörtgen formlu ana kirişlerin yan ve alt yüzlerinde de tekrarlanmıştır. İnce tahta levhalarla kaplı olan tavan kuruluşunun aslında kirişlemeli olduğunu ve sonraki tadilatlarla şimdiki duruma getirildiğini mevcut izler ortaya koymaktadır (Şekil 11-12).

Mihrap ahşaptan olup güney duvarına oyulmuş yarım silindirik bir niş şeklidir. Farklı genişlikte süsleme şeritleri ile çerçevelenmiş cephesinde ajur tekniğinin kullanıldığı, işlemeli parçaların da ince çivilerle zemine monte edildiği izlenebilmektedir. Döneminin özelliklerini yansıtmayan bu mihrabın 1954 yılında Çiftliközü köyünden Hasan Usta tarafından yapıldığı, asıl mihrabın ise alçıdan ve çok zengin süslemeli olduğu tarafımızdan tespit edilmiş, yaptığımız araştırmalarda yazılı, geometrik ve bitkisel bezemeli parçalar ortaya çıkarılmıştır (Erdemir, 1985b: 193-206; Erdemir, 2011b: 119-120).

Minber ve mahfil ahşaptan olup dönemine ait değildir. Mahfil yapılan tadilatlarla özgünlüğünü büyük ölçüde kaybetmiştir. Bugünkü minberin de yine aynı usta tarafından yapıldığı bilinmektedir.

Bayındır Camii zaman içinde yapılan onarımlarla epeyce değişikliğe uğrasa da yine de Anadolu'da XIV. yüzyılda inşa edilen ve dönemini en iyi temsil eden nakışlı ahşap camilerdendir. Muhakkak ki hemen yakınında kendisinden önce yapılan Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii'nden ilham almış, kendisinden sonra yapılanlara da ilham vermiştir.

Köşk Camii: Beyşehir-Şarkıkaraağaç yolu üzerinde, Beyşehir'e 35 km mesafedeki Değirmen mevkiinden 7 km içeride bulunan Köşk kasabasıdır. Kasabanın girişindeki mezarlığın içine inşa edilmiştir. Halk arasında "Nasuh Bey" veya "Acem Nasuh Camii" (Önge, 1971: 291-296) diye söylenen yapının kitabesi olmadığından yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 1967-1969 yılları arasın-

da esaslı bir onarım görmüş, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından önceki yıllarda tekrar restorasyon programına alınmıştır.

Cami dıştan 13,65x15,60 m ölçülerinde olup, kuzey-güney istikametinde uzanan oldukça muntazam dikdörtgen plan şeması göstermektedir. Yapılan onarımlarda moloz taş örgülü duvarları dıştan kesme taşlarla kaplanmış, ince saç levhalarla örtülü olan kırma çatısı da sonradan çinko saç ile kapatılmıştır. Doğu cephenin kuzey ucundaki sade dikdörtgen bir kapı ile içeriye geçiş sağlanmaktadır. Caminin kuzey duvarı sağır bırakılmış, diğer cephelere altlı üstlü farklı büyüklüklerde pencereler açılmıştır (Şekil 13-14). Hatıllar arasına açılan bu pencerelerden üstteki küçük olanlar ahşap pervazlarla çerçevelenerek yüzeyleri dilimli kemerlerle dekore edilmiştir (Erdemir, 2011a: 122-123).

Harim, mihrap duvarına dik istikamette yerleştirilen ve beşer ahşap desteği ihtiva eden iki sütun sırası ile üç şahına ayrılmış, orta sahnin da yanlardan daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Ahşap tavanı taşıyan ve sahninleri oluşturan ana kirişler uçlardan konsollar vasıtasıyla kuzey ve güney duvarlara, ortada ise yastıklar aracılığıyla bu ahşap sütunlara otururlar. Aşağıdan yukarıya doğru daralan silindirik gövdeli sütunlar üst tarafta incelerek çokgene dönüşmekte, üstte de mukarnaslı başlıkları bulunmaktadır. Yukarı doğru üç ve dört sıra oluşturacak şekilde genişleyerek zenginleşen mukarnas parçalarından alttakiler düz, aradakiler badem biçiminde oymalarla süslenmiş, kenarları da kırmızı üstüne siyah beneklerin bulunduğu ince şeritlerle kuşatılmıştır. Üstteki mukarnas sırasının alt saçağından aşağıya doğru damla motifli ve haşhaş kozasına benzeyen püsküller sarkmaktadır. Kare prizmatik başlık tablaların köşeleri de yine mukarnas dilimi şeklinde oyularak içleri diğerleri gibi renkli şeritlerle dekore edilmiştir. Ana kirişlere geçişi sağlayan profilli yastıklar ise sade tutulmuştur. 28 cm kalınlığındaki ana kirişlerin yan yüzleri ince tahta levhalarla kaplanmış, yüzeyleri de boyalı nakış ve yazılarla tezyin edilmiştir (Erdemir, 2015: 61-72).

Nakışlı süslemelerde ritmik olarak ters-düz kıvrımlarla devam eden bir su dikkat çeker. Bunun içi münavebeli olarak kırmızı ve siyahla boyanmış, siyahların içine de ayrıca kırmızı noktalar serpiştirilmiştir. Bunların; aralarının dikine atılan kırmızı kuşaklarla simetrik bölümlere ayrıldığı ve kareli olarak taksimatlandırıldığı izlenebilmektedir. Yazılar bazen kırmızı, bazen siyah zemin üzerine beyaz renkte nesih hatla yazılmıştır. Kırmızı üzerine yazılanlar düz beyaz olup diğerlerinde siyah kon tur kullanılmıştır.

Bütün ahşap camilerde olduğu gibi burada da orta sahna daha çok özen gösterildiği belli olmaktadır. Ana kirişlerin üstünde sıralanan profilli konsolların alt

yüzleri ile araları geometrik ve bitkisel motiflerle tezyin dilmiş, fakat pek çoğu tahrip olmuştur. Daha sağlam kalabilen mihrap duvarının üstündeki konsol aralarında, kırmızı zemin üstüne resmedilen geometrik geçmeler, bitkisel bezemeli konsantrik daireler, merkezdeki altı kollu bir yıldızın kollarından çıkıp daire şeklinde kıvrılarak diğer kolla birleşen kompozisyonların yanında yaprak ve çiçekler, dörtlü grup oluşturan palmetler, camideki ahşap süslemenin zenginliği hakkında fikir vermektedir. Hepsinde zemin kırmızı, konturlar siyah, yaprak ve çiçekler yeşile boyanmıştır.

Tavanı taşıyan ve dikey konumdaki ana kirişlerin üstünde enine sıralanan silindirik tali kirişlerin yontularak düzeltilen uçlarına lambrikenler monte edilmiştir. Kenarları dilimlenmiş olan ve uçlara doğru incelerek bir salbek ile nihayetlenen bu lambrikenlerin alt yüzeyleri yine kırmızı üstüne siyah konturlu rumî dal ve yapraklarla bezelidir. Daha önce tavan kirişlemesinin üstü hasır ile kaplı iken Vakıflar Genel Müdürlüğünün yaptığı bakım ve onarımda üstü tamamen açılarak hasırlar kaldırılmış, tavan kirişlemesinin bazıları yenilenerek üstten 0,15- 0,20 m genişliğinde tahta levhalarla kaplanmıştır.

Köşk Camii, XIII.-XIV. yüzyılda Anadolu'da ahşap malzemeyle inşa edilen dinî mimarının ünik uygulamalarındandır. Epeyce yıpranmış olmasına rağmen kalabilenleri bile bu malzemenin işleme tekniği ve süsleme zenginliği hakkında iyi bir fikir vermekte, Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden de büyük oranda etkilendiği belli olmaktadır.

Çavuş Camii: Beyşehir-Şarkikaraağaç karayolu üzerinde Kırelî kasabasının beş km kadar kuzeyindeki Çavuş kasabasında bulunan eser "Tavacıoğlu Camii" olarak da anılmaktadır. Kitabesi olmadığından yapılış tarihi kesin olarak bilinememekle birlikte mimari kuruluşu ve süsleme özelliklerine bakarak XV.-XVI. yüzyıllara ait olabileceğini söylemek mümkündür (Erdemir, 2011c: 120-122). Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1967 yılında köklü bir restorasyona tabi tutulmuş, son yıllarda yine bakım ve onarımı yapılmıştır.

Yapı, dıştan dışa 10,68x17,10 m ölçülerindedir. Duvarlar dik kesişmeyip planı eşkenar dörtgen biçimindedir. Üstü orijinalinde düz toprak damla örtülü iken Vakıfların tamiri sırasında değiştirilerek kiremit kaplı kırma çatı hâline getirilmiştir (Şekil 15-16). Doğu duvarın kuzey ucunda minaresi yükselmekte, bunun hemen bitişiğinde giriş kapısı bulunmaktadır. Doğu cephesi eski durumunu büyük ölçüde koruyabilmiş, buna mukabil batı duvarıyla döşemesi ve pencereleri yenilenmiştir. Daha küçük olan eski pencerelerin onarımlarda büyütüldüğü mevcut iz ve kayıtlardan anlaşılmakta, yöre halkı da bu durumu teyit etmektedir. Cami,

alttakileri daha büyük olmak üzere duvarlara açılan altlı-üstlü pencerelerle aydınlatılmaktadır. Doğu cephesinin dış yüzüne, üst tarafa gelecek şekilde figür ve nesnel süslemeler resmedilmiş, aralarına da yeşil ve kahve renkli dal, yaprak ve meyveli ağaçla birlikte mavi boyalı bitkiler serpiştirilmiştir. Bunlardan birisi gövdesi birkaç kıvrım olmuş ve iki kere düğümlenmiş bir yılan tarafından ısırılmakta, alt tarafta da bir kılıç ile aralara dağılmış rozetler dikkati çekmektedir.

Minare tek şerefelidir. Güneye açılan kemerli kapısının üstündeki kitabesinde 1891 yılında Hacı Mustafa isimli bir zat tarafından yaptırıldığı yazılıdır.

Caminin duvarları altta bir buçuk mye kadar kesme taşla örülmüş, üst tarafı moloz taş ile tamamlanarak çimento-kireç harcıyla sıvanmıştır. Bütün cephelerde pencerelere ahşap doğramalar konmuş, alttaki büyük pencerelere de demir kafes geçirilmiştir.

Harim, mihrap ekseninde sıralanan birisi kuzey duvarına gömülü dört adet ahşap destekle iki sahna ayrılmıştır. Güney duvarı ortasında mihrabı, batı duvarına bitleştirilmiş minberi, kuzeyde mahfili bulunan caminin kuzey cephe hariç duvarları sıva üstüne doğu ve güneyde resim, batıda yazı ile tezyin edilmiştir.

Doğu ve güney duvarlar alt pencerelerin üstünden geçen siyah üstüne mavi ve beyaz boyalı zikzaklı bir kuşakla ikiye ayrılmış, buralara geometrik ve bitkisel motiflerle cami tasviri yapılmıştır, Cami merkezde tam, iki yanda yarım kubbe ile örtülü olup kenarlardan üçer şerefeli ikişer minare yükselmektedir. Bitkisel motifler genellikle bir ana gövdeden dağılan dal, yaprak ve meyvelerden ibarettir. Bazıları vazodan çıkarken, bazıları yan yana dizilmekte bir kısmı da içleri yazılı daireler hâlinde sıralanmaktadır. Renk olarak sarı, kırmızı, mavi ve yeşilin tonları kullanılmış, yazılar ise siyaha boyanmıştır (Şekil 17).

Güney duvarlarında da benzer uygulamalarla beraber 1289 rakamı göze çarpmaktadır ki; M. 1872'ye tekabül eden bu tarih, caminin tamiratı ile ilgili olup içerdeki bu süslemelerin yapıldığı Geç Osmanlı Dönemi'ni temsil etmektedir.

Batı duvarı 1950 yıllarında düz badana ile sıvanarak yatay enli bir kuşak içine sülüs yazı yazılmış, üst taraflarda yine, rozetler içinde hat örnekleri resmedilmiştir.

Mihrap ahşaptan ve geç döneme ait olup yarım silindirik bir nişten ibarettir. Etrafı dışarı taşıntı yapan dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış ve farklı genişlikte üç bordürle kuşatılmıştır. İçleri bitkisel motiflerle tezyin edilen bordürlerde kullanılan renkler değişiklik göstermekte, ahşap bir perde ile taçlanan niş kavsarası da renkli kuşaklarla zenginleşmektedir.

Minber güneybatı köşededir. Kapısının üstündeki tepeliği dendanlarla nihayetlenen ahşap minberin yan kanatları yine ahşap çıtalarla taksimatlarla ayrılmış,

ortasına da yıldızlı bir altıgen yerleştirilmiştir. Minber, dönemin özelliğini yansıtmamaktadır.

Tavan kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir ana kirişle, buna dik olarak atılan tali kirişlere taşınmıştır. Ana kirişi taşıyan köşeleri pahlanmış direklerin üstündeki profilli yastıkların alt ve yan yüzleri ile bunlara oturan kirişlerin görünen yüzeyleri, konsol ve araları rengârenk kalem işi geometrik ve bitkisel motiflerle tezyin edilmiştir. Başlık oluşturacak şekilde düzenlenen yastıkların yan yüzlerinde kırmızı üstüne yeşil, sarı ve siyah renkli kıvrım dal ve stilize yapraklarla laleler, tomurcuk güller resmedilmiştir. Ana kirişlerin alt ve yan yüzlerinde de yine zengin rumî ve hataî süslemeler göze çarpmaktadır. Üstteki konsol sıraları da aynı zenginliktedir. Bunların alt ve yan yüzleri dal ve yapraklarla bezenmiş, aralarında kalan tavan tahtaları ise geometrik ve bitkisel motiflerle kompoze edilmiştir. Geometrik olanlarda bazen bir daire içinde yuvarlak şeritler birbiriyle kesişmekte, bazen bir merkez etrafında sinüzoidal kesiksiz devam ederek belli noktalarda birleşmekte, bazen de kırık çizgiler halinde birbirleriyle altlı-üstlü kesişerek kompozisyonu tamamlamaktadır. Bitkisel süslemelerde daha çok hataî ve rumîler beraber kullanılmıştır. Birbirine dal ve yapraklarla bağlanan kalp şeklinde büyüklü küçüklü, tekli çiftli, dörtlü madalyonlar bunlardan bazılarıdır (Şekil 18-19).

Konsolların üstünde sıralanan enine kirişlerin alt yüzleri yontularak uçlarına lambrikenler monte edilmiş, yan yana bitişen tahtaların aralan da ince ve desenli çitalarla kapatılmıştır. Orta sahnın tavanını süsleyen lambrikenler ahşap camilerde daha çok kiriş uçlarına monte edilirken, burada genellikle kirişlerin bütün altını kaplayacak şekilde boydan boya düzenlenmiştir.

Çavuş Camii, plan ve tezyinatıyla büyük ölçüde orijinalliğini koruyabilmiş tavan ve nakışlarıyla XV.-XVI. yüzyıl üslubunu yansıtan ahşap camilerin nadide örneklerindedir (Erdemir, 2011c: 120-122).

Kireli Camii: Yeni Camii adıyla da anılan eser, Beyşehir-Şarkîkaraağaç karayolu üzerindeki Kireli kasabasının eski yerleşim bölgesinde yer almaktadır. Cami, dıştan dışa 11,60x15,00 m ölçüsünde dikdörtgen bir mekâna oturmaktadır. Eskiden düz toprakla örtülü olan damı, 1962 yılında değiştirilerek çinko kaplı kırma çatı hâline getirilmiş, kerpiçten olan beden duvarları da bu tamirat sırasında tamamen yenilenerek taşla örülmüş, pencereleri de genişletilmiştir. İçeriye giriş kuzey cephe duvarına açılan dikdörtgen sade bir kapıyla sağlanmış, önüne de basit bir sundurma konmuştur. Bu cephede kapının dışında başka bir açıklık bulunmamakta, buna mukabil diğer duvarlardaki altlı üstlü pencerelerle aydınlatılması sağlanmaktadır. Doğu duvarının güney köşesine yakın bir yerde dikkati çeken

dikdörtgen kitabenin daha önce caminin civarında bulunan ve yakın zamanda yıkılan Kozmollu Hanı'ndan sökülerek tamir esnasında buraya konulduğu bilinmekte ve üzerinde 1321 rakamı okunmaktadır. Yapının etrafı küçük bir avlu duvarı ile çevrilmiş, avlunun kuzeybatı köşesine de mabedin tamiratını yaptıran şahıs için bir mezar yapılmıştır.

Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan yapı, aynı istikamette sıralanan ahşap sütunlarla üç sahına ayrılmıştır. Orta sahin yan sahinlerden daha yüksek olduğu hâlde, geleneğin dışında daha dar tutulmuştur. Duvarlar beyaz kireç badanalıdır. Duvarlardaki bu sadeliğe karşılık mahfil ve tavanı ahşap kuruluş ve tezyinat açısından son derece zengin olup, Anadolu'daki nakışlı ahşap camilerin nadide örneklerinden birisini teşkil etmektedir (Şekil 20).

Mihrap kible duvarı ortasına oyulmuş yarım silindirik bir niş şeklindedir. Niş kenarları burmalı ince birer sütunce ile sınırlanmış, kavsara boşluğuna ince tahta levhalar çakılmıştır. Ahşap kaplamalı ve kalem işi bezemeli bu mihrabın cephesi duvardan hafif taşıntı yapan farklı genişlikte üç süsleme şeridi ile çerçevelemiştir. Kavsaranın üstündeki dikdörtgen panoya uçları rozetlerle nihayetlenen kartuş içinde bir sıra yazı hak edilmiştir.

Minber güneybatı köşededir. Batı duvarına bitişik olan sade ahşap minberin dilimli kapısı üstte yine dilimli bir tepelik ile tamamlanmaktadır. Yan kanatlar düz ahşap levhalarla kaplanmış, korkuluk ise parmaklıklardan meydana gelmiştir. Köşk kare gövdeli olup, üstündeki geometrik süslemenin aralarına lale motifleri resmedilmiş, bordo, aşı kırmızısı, kirli beyaz, sarı ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Kadınlar mahfili kuzeyde yer almakta, iki taraftan 1,45'er m daha öne çıkıntı yaparak bir "U" şeması oluşturacak şekilde yan duvarlara bitişmektedir. Mahfili taşıyan ahşap kirişlerin uçları profilli konsollar hâline getirilmiş, araları da kalemişi olarak çeşitli motiflerle tezyin edilmiştir (Baysal, 2018: 157-172). Konsolların yan aralarında bazen bir çiçek, bazen de bir tabak veya vazo içine yerleştirilmiş çiçek ve meyveler görülmektedir. Üst aralarda ise; serbest veya vazolardan çıkarak yanlara dağılan natüralist çiçeklerin yanında, bir noktadan dağılarak yüzeyi girift bir şekilde dolduran daha stilize kıvrık dal ve çiçekler dikkati çekmektedir. Bunlar dıştan renkli zencireklerle çerçevelemiş, motiflerde kırmızı, sarı yeşil, beyaz, kahverengi ile tonlarına yer verilmiştir. Mahfilin tavanı dıştan süsleme bordürleri ile sınırlanmış, ortadaki geniş alan çitalarla karelere bölünerek merkeze geometrik bir göbek yerleştirilmiştir. İçleri bitkisel dolgulu yedi kenarlı bu dekoratif göbek son derece etkileyicidir.

Tavan kible duvarına dik olarak atılan iki ana kiriş tarafından taşınmaktadır. Kirişlerin uçları kuzey ve güneyde duvardan çıkarılmış ahşap konsollara, ortada ise yastıklar vasıtasıyla toplam altı ahşap sütuna otururlar. Orta sahinin tavanı ana kirişlere dik olarak atılan iki kademeli konsol sırası ile yanlardan daha yüksek tutulmuştur. Ana kirişleri taşıyan sütunların gövdeleri silindirik formlu olup, yastıklara birleştiği yerlerde incelemek kareye dönüşürler. Öndekilerinin iç yüzlerine vazo içinden çıkan çiçekler resmedilmiş ve çeşitli boyalarla renklendirilmiştir. Yine bu ana kirişlerin yan yüzeyleri ve alt kısımlarıyla bunların üstünde sıralanan profilli konsolların ara boşlukları, bunların tavanları hiç boş yer bırakılmaksızın bitkisel ve geometrik motiflerle dekore edilerek, mavi, kırmızı, sarı, yeşil, beyaz ve bunların tonları ile boyanmıştır (Şekil 21-24).

Caminin üzerinde tarihlendirilme ile ilgili herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Önceleri orta sahin direğinde 1115, 1125, 1165 rakamlarının yer aldığı, bunların caminin inşa ve tamir tarihleri olduğu köylüler tarafından belirtilmektedir (Konyalı, 1991: 428). Aynı zamanda yapının süslemelerinden yola çıkılarak caminin Osmanlı'nın geç dönemlerinde inşa edildiğini söylemek mümkündür.

Bayafşar Hızır Ali Paşa Camii: Beyşehir-Seydişehir yolu üzerindeki Bayafşar kasabasında bulunan Hızır Ali Paşa Camii, kasabanın merkezindeki meydana inşa edilmiştir (Erdemir, 2011a: 118-119). Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir mekâna oturmaktadır. Arazinin meyilli olmasından dolayı eserin batı tarafındaki toprak iki m kadar boşaltılarak zemin tesviyesi yapılmıştır. Doğuya açılan ön cephesi ile girişi Hasan Hoca Sokağı'na bakmakta, önündeki sundurma ile minaresinin sonradan ilave edildiği belli olmaktadır. Çatısı kiremitle kaplı olan eser, Beyşehir yöresinde zengin örnekleri bulunan ahşap direkli ve tavanlı camiler grubundadır. Derinlemesine bir plan şeması gösteren caminin harime girişi sağlayan doğudaki kapısı önünde yer alan sundurmanın alt tarafı duvarla örülmüş, üst kısmı da camekânla kapatılmıştır. Ön ve yandan basit birer kapı ile geçilen bu bölümün ahşap kirişlemeli tavanı iç taraftan yükselen silindirik iki sütun tarafından taşınmaktadır. Caminin içeriye geçit veren kemerli kapısı doğu cephenin kuzey köşesine yakın bir yerdedir. 1,62 m genişliğindeki açıklığın kemer ayakları sağ ve solda antik taşlara basmakta, üst tarafta ise yarım konsollar şeklinde çıkıntı yapan birer tırnağa oturmaktadır. Bunun üstündeki enine dikdörtgen mermer kitabe yatay ve dikey şeritlerle dört panoya ayrılmış, içlerine de birer satır sülüs yazı kabartılarak altına 1209 rakamı düşülmüştür. Miladi 1794 yılına tekabül eden bu rakamın bir tamir kitabesi olması muhtemeldir (Erdemir, 2011a: 118-119).

Caminin doğu cephesine ikisi altta birisi üstte olmak üzere üç pencere açılmıştır. Dikdörtgen formlu alt pencereler daha büyük olup, bunların üst ve altında duvar içine yatay olarak yerleştirilmiş olan ahşap hatıllar yekpare ağaçtan kesilerek biçimlendirilmiştir. Güney cephede üçü altta ikisi üstte olmak üzere beş pencere bulunmakta, aynı hatıl sırası büyük alt pencerelerde de devam etmektedir. Arazinin meyilli olması sebebiyle kible duvarının kaymaması için zemine 1,00 m genişlik ve yükseklikte bir drenaj yapılmıştır. Batı cepheye yine eğimden dolayı alt pencereler açılmayıp aydınlatılma üsttekilerle sağlanmıştır. Penceresi olmayan kuzeydeki duvarda kadınlar mahfiline geçit veren fevkani bir kapı bulunmaktadır.

Harim, mihrap duvarına dik olarak sıralanan beşerden üç sütun sırası ile dört sahına ayrılmıştır. Sütunlardan üç tanesi kible duvarına bitişirken, diğer on iki tanesi serbest olarak yükselmektedir. Bu sahin düzeni sebebiyle mihrap tam ortada olmayıp doğudaki ikinci sahına kaydırılmıştır (Şekil 25-26). Ahşap kirişlemeli tavanı taşıyan ağaç direkler silindirik gövdelidir. İçeride bir kabir dikkati çekmektedir. Hacı Abdullah Efendi'ye ait olduğu belli olan bu kabir daha önce yapının dışında iken sonraki genişletmelerden dolayı içeride kalmıştır. Kadınlar mahfil olarak da adlandırılan kuzeydeki fevkani mahfil kuzeyde iki, batıda üç sahin genişliğinde bir alanı kaplamakta, buraya kuzey duvarına bitişen basit bir merdivenle çıkılmaktadır. Mahfilin ön tarafı ahşap parmaklıkla sınırlanmıştır (Şekil 27).

Mihrap ahşaptandır. Yarım silindirik bir niş halinde duvara oyulan mihrap nişinin cephesi kible duvarından hafif dışarı taşıntı yapmaktadır. Etrafı süsleme bordürleriyle çerçevelenmiştir. Genişlikleri birbirinden farklı olan ve yer yer meyillenerek zengin sıralar oluşturan bordürlerde çapraz yerleştirilmiş üst üste kaydırmalı silindirik ve çokgen çubuklar, testere dişini andıran oymalar, yan yana tekli çiftli dizilmiş yatay ve dikey eşkenar dörtgenlerden oluşan ahşap geometrik parçalarla, bunları tamamlayan bitkisel bezemeler yeşil, sarı, mavi, kırmızı ve beyazla boyanarak zengin bir renk harmonisi oluşturulmuştur. Aynı şekilde mihrabın içini kaplayan sarı ve mavi renkli tahta levhalar dikey kuşaklar hâlinde aşağıya doğru inerken, mihrap içinin kavsarası da tepeden aşağıya doğru genişleyen dilimlerle hâlinde sarı, beyaz ve yeşil ile renklendirilmiş, köşeliklere de birer rozet konmuştur. Bu rozetlerin daha büyük bir örneği yan bordürlerde izlenmektedir (Şekil 28).

Minber harimin batı duvarına bitişiktir. Fazla bir sanat özelliği taşımayan ve yeşille beyaza boyanmış olan 3,35 m boyundaki ahşap minberin korkuluğu “ajur” tekniğiyle işlenmiştir. Girişin üstünde kartuş içine alınmış bir kitabelikten sonra marul yaprağı şeklinde dilimlenmiş taç alemle tamamlanmaktadır.

Minare caminin kuzey-doğu köşesine bitişiktir. Kaide, pabuç, gövde, şerefe, petek ve külahtan oluşan minarenin kaidesi kesme taş, gövdesi tuğla ile örülmüş, güney tarafına da basık kemerli küçük bir kapı açılmıştır. Üzerindeki H.1376 rakamından M1956 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Mozaik çimento ile meydana getirilen kalın kaba görünümlü bileziklerden alttaki düz silindirik, üstte şerefe altındaki ise burmalıdır. Şerefenin alt tarafı testere dişi şeklinde beş sıra tuğla dizisiyle doldurulmuştur.

Bayağsar Camii, Beyşehir yöresinde XIII. yüzyıldan başlayarak Cumhuriyet yıllarına kadar kesintisiz devam eden ahşap cami geleneğinin Geç Osmanlı Dönemi'ndeki en önemli temsilcilerindendir.

Sonuç: Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ile bundan esinlenerek yörede inşa edilen Bayındır, Köşk ve Çavuş, Emen, Doğanhisar camileri Anadolu'daki nakışlı ahşap camilerimizden olup, Türk mimarisinde özel bir yeri olan yapı grubun en önemli ve zengin örneklerini oluştururlar. Nakışlı olmayanlar daha fazladır. Bunlar gerek mahalli onarımlarda gerek devlet tarafından yapılan restorasyonlarda epeyce bozulmuş olsalar da her şeye rağmen yine de orijinalliğini büyük ölçüde koruyabilen ahşap yapılarıdır. Bu camilerin kaynağı Orta Asya'daki Türkistan bölgesidir ve ilk defa Müslüman Türk devletlerinden Karahanlı ve Gazneliler tarafından inşa edilmişlerdir. Bugün ayakta olmayan Türkistan'daki Hive, Oburdan ve Kurut Camileri günümüze sağlam olarak ulaşmasa da kalıntıları yurt dışındaki müzelerde sergilenmektedir.

Dünya sanatına Türklerin kazandırdığı bu cami grubu, göçlerle gelen ustalar tarafından Anadolu'da inşa edilmiş ve daha da zenginleşerek günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ata yadigârı bu eserlere sahip çıkmamız, restorasyonlarını düzgün bir şekilde yaparak itina ile korumamız ve gelecek nesillere aktarabilmek adına üzerimize düşen sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirmemiz gerekmektedir.

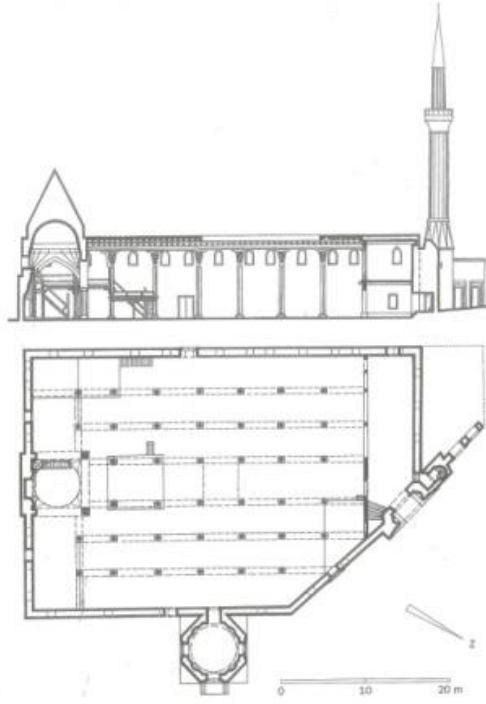
Kaynakça

- Akok, M. (1976). Konya Beyşehir'ndeki Eşrefoğlu Camii ve Türbesi. *Türk Etnografya Dergisi*, XV, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 5-34.
- Akyurt, Y. (1940). Beyşehir Kitabeleri ve Eşrefoğlu Camii ve Türbesi. *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, IV, İstanbul: Maarif Matbaası, 91-129.
- Arik, R., Arik, O. (2007). *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini: Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*, İstanbul: Kale Grubu Kültür Yayını, İstanbul.
- Aslanapa, O. (1987). *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, İstanbul: Eren Yayıncılık.

- Batur, M. (1949). Beyşehirde Eşrefoğullarına Ait Ağaç Oyma Pencere Kapakları Hakkında. *ARKİTEKT*, 7-10, 199-202.
- Baysal, A. F. (2018). Eşrefoğlu Camii Ahşap Üzeri Kalem İşleri. *Eşrefoğulları Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 157-172.
- Çaycı, A. (2008). Eşrefoğlu Beyliği Dönemi Mimari Eserleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çaycı, A. (2018). Eşrefoğlu Camii'yle İlgili İkonografik Tahliller. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 61-72.
- Çetinaslan, M. (2018a). Beyşehir Eşrefoğlu Camii'ndeki Mahfilin Anadolu Cami Mimarisindeki Yeri ve Önemi. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 173-204.
- Çetinaslan, M. (2018b). Taş Vakfiyeler ve Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nin Taş Vakfiyesi. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 205-240.
- Demir, A. (1986). Anadolu'nun Ahşap Direkli Camileri, Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii Beyşehir. *İlgi*, XX, 29-30.
- Denike, B. (1988). Batı Türkistan'da Ahşap Oymalı Birkaç Abide. (Terc. A. O. Uysal). *Vakıflar Dergisi*, XX, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 29-39.
- Efe, İ. (2012). *Eşrefoğullar Eşrefoğlu Camii ve Külliyesi, Beyşehir*, Konya: Servet Ofset.
- Erdemir, Y. (1985a). *Konya ve Yöresindeki Nakışlı Ahşap Camiler* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Erdemir, Y. (1985b). Konya- Beyşehir Bayındır Köyü Camii, *Vakıflar Dergisi*, XIX, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 193- 206.
- Erdemir, Y. (1999). *Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi*, Beyşehir: Beyşehir Vakfı Yayınları.
- Erdemir, Y. (2011). Bayağşar Hızır Ali Paşa Camii. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 2), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 118-119.
- Erdemir, Y. (2011). Bayındır Camii. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 2), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 119- 120.
- Erdemir, Y. (2011). Çavuş Camii. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 2), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 120-122.
- Erdemir, Y. (2011a). Köşk Camii. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 2), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 122-123.
- Erdemir, Y. (2015). Beyşehir Yöresinde Eşrefoğlu Geleneğini Sürdüren Nakışlı Bir Ahşap Cami Örneği: Çavuş Camii. *III. Uluslararası Türk Sanatları Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri*, Konya: Anka Basım Yayın, 61-72.
- Erdemir, Y. (2018). Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii'nin Unesco Süreci ve Yöreye Katkıları. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 135-173.
- Erdoğan, M. A. (1991). Eşrefoğlu Seyfeddin Süleyman Bey Camii'nin Vakıfları. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, VI(1), İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 91-109

- Erdogru, M. A. (2018). Osmanlı Belgelerinde Eşrefoğulları ve Eşrefoğlu Külliyesi. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 399-408.
- Eyüboğlu, B. B. (1979). *Dünden Bugüne Beyşehir: İlçenin Tarih, Coğrafya ve Turizm Kılavuzu*, Konya: Kuşak Ofset.
- Kızıltan, A. (1958), *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler*, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Konyalı, İ. H. (1991), *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Muşmal, H. (2006). XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Beyşehir Kentinde Bulunan Müesseseler ve Vakıfları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 231-264.
- Mülayim, S. (1982). Karatay Medresesinin Ana Kubbe Geometrik Bezemesi. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 11, İstanbul: İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Enstitüsü Yayını, 111-132.
- Oral, Z. (1962). Anadolu'da Sanat Değeri olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri. *Vakıflar Dergisi*, V, Ankara,: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 23-27.
- Otto-Dorn, K. (1959). Seldschukische Holzaulen Moscheen in Kleinasien. *Aus der Welt des Islam Festschrift für Ernst Kühnel*, Berlin, 59-88.
- Önge, Y. (1971). Anadolu'da XIII-XIV. Yüzyıl Nakışlı Ahşap Camilerden Bir örnek, Beyşehir Köşk Köyü Mescidi. *Vakıflar Dergisi*, IX, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 291-296.
- Sarre, F. (1998). *Küçük Asya Seyahati 1895 Yazı, Selçuklu Sanatı ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, (Çolakoğlu, D., Çev.), İstanbul: Pera Turizm Yayınları.
- Süslü, M. Y. (1934) *Eşrefoğulları Tarihi Beyşehir Kılavuzu*, Konya.
- Tekin, Ö., Bilginer, R. (1945), *Beyşehir ve Eşrefoğulları: Tarih, Coğrafya, İktisadi, İçtimaî Yönler ve Manzaralar*, Eskişehir: Karaa Matbaası.
- Uzluk, F.N. (1958). *Fatih Devri Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi*, Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Yayınları.
- Yavuzylmaz, A. (2018a). Eşrefoğulları Beyliği Bibliyografyası. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 461-473.
- Yavuzylmaz, A. (2018b). Karatay Medresesi Çini Eserleri Müzesi'nde Bulunan Eşrefoğullarına Ait Çiniler. *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşğın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 257-379.
- Yetkin, Ş. (1986). *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

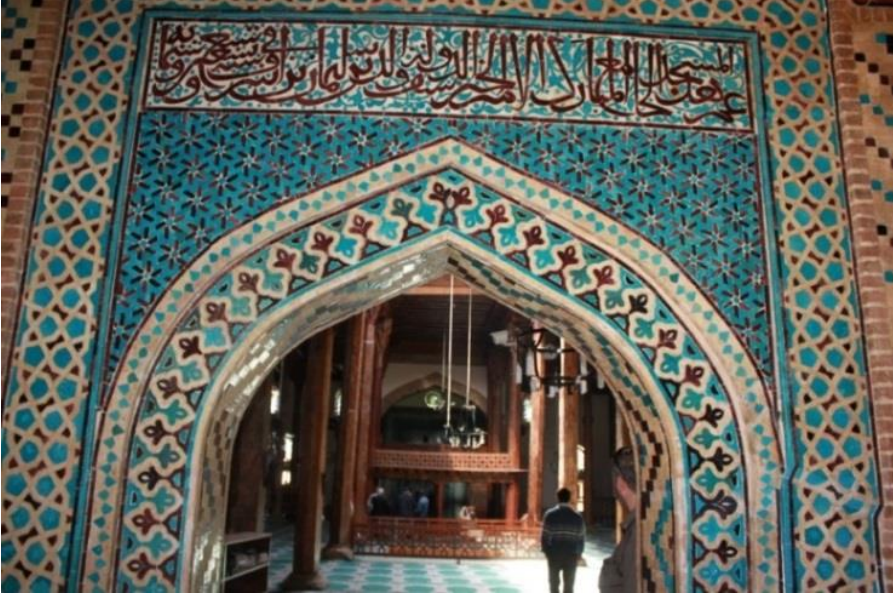
Şekiller

Şekil 1: Eşrefoğlu Camii plan ve kesiti (Schneider'den)

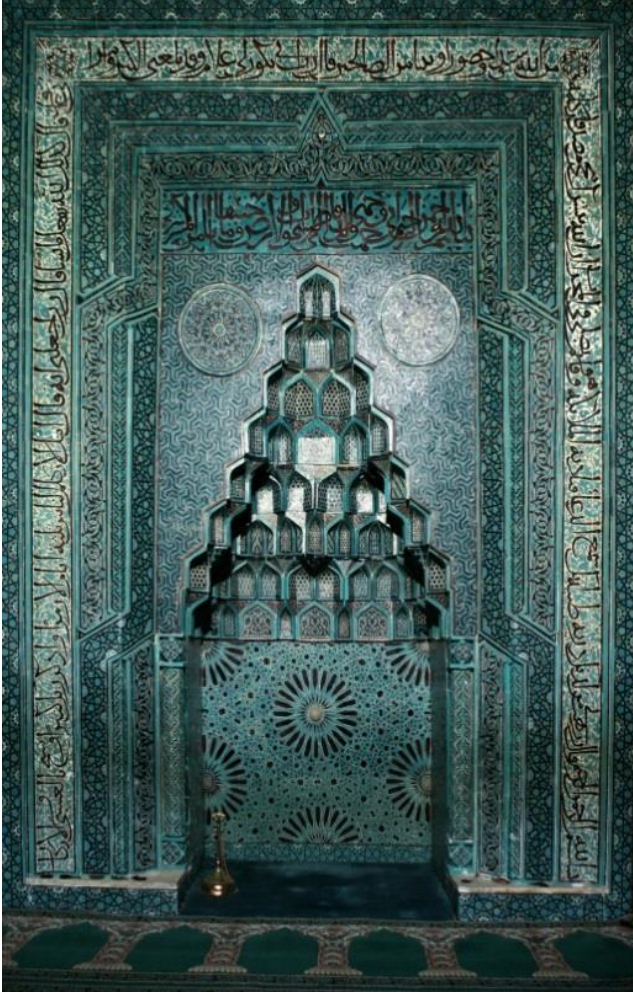
Şekil 2: Eşrefoğlu Külliyesi genel görünüşü

Şekil 3: Eşrefoğlu Camii çinili harim girişi

Şekil 4: Eşrefoğlu Camii iç görünüşü

Şekil 5: Eşrefoğlu Camii mihrabı

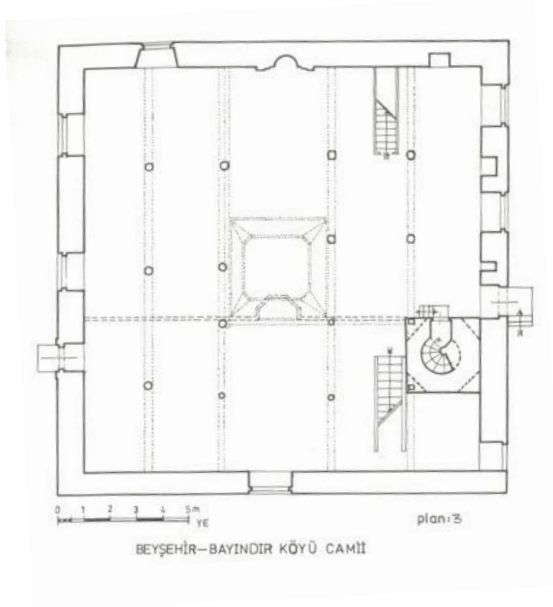
Şekil 6: Eşrefoğlu Camii mihrap önü kubbesi

Şekil 7: Eşrefoğlu Camii minberi

Şekil 8: Çilehane

Şekil 9: Bayındır Camii planı

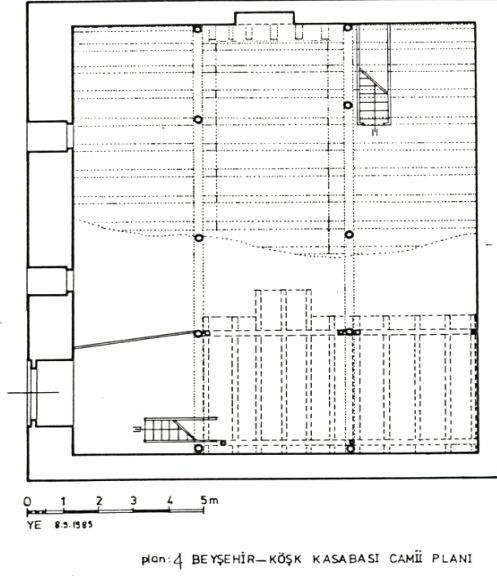
Şekil 10: Bayındır Camii genel görünümü

Şekil 11: Bayındır Camii iç görünüşü (Erdemir'den)

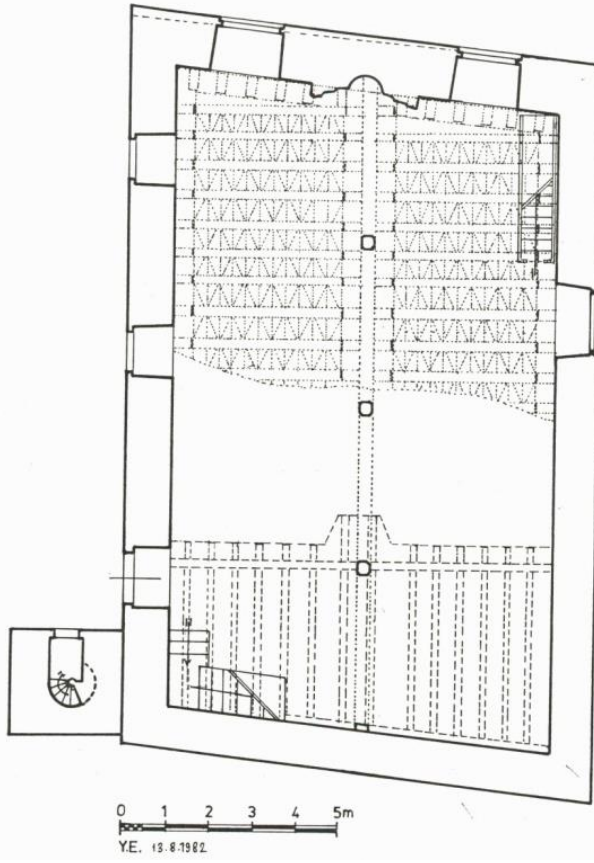

Şekil 12: Bayındır Camii sütun başlıkları

Şekil 13: Köşk Camii planı (Erdemir'den)

Şekil 15: Çavuş Cami planı (Erdemir'den)

Şekil 16: Çavuş Camii genel görünümü

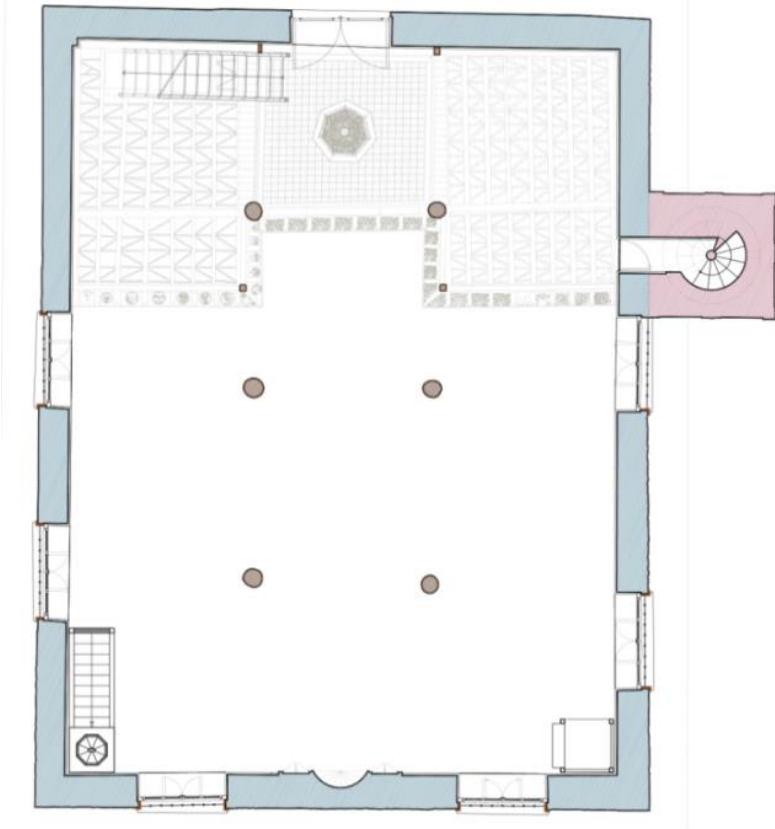
Şekil 17: Çavuş Camii iç görünüşü

Şekil 18: Çavuş Camii tavan süslemeleri

Şekil 19: Çavuş Camii duvar süslemeleri

Şekil 20: Kireli Camii planı

Şekil 21: Kireli Camii iç görünüşü

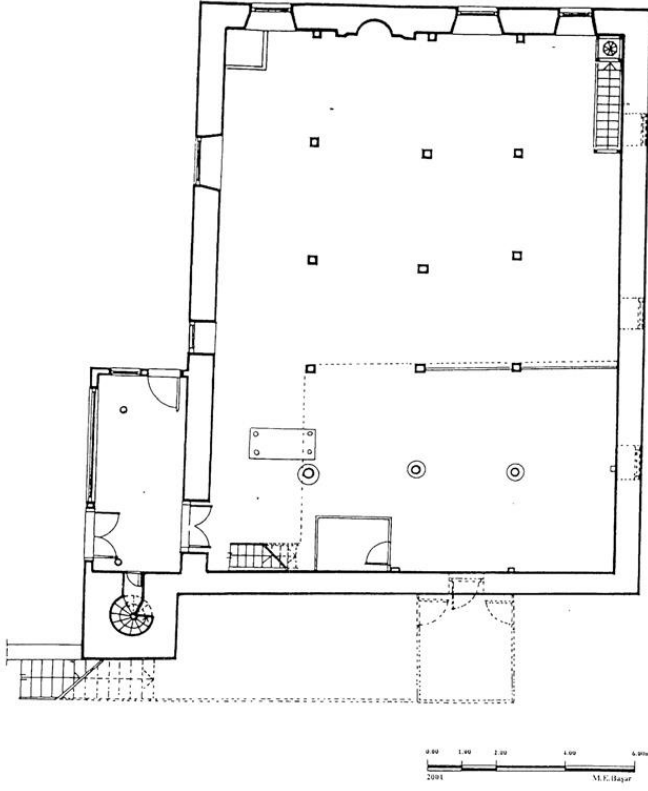
Şekil 22: Konsol aralarında yer alan süslemeler

Şekil 23: Tavan Süslemeleri

Şekil 24: Tavan görünümü

Şekil 25: Bayağşar Camii planı

Şekil 26: Bayağşar Camii genel görünümü

Şekil 27: Bayafşar Camii iç görünüşü

Şekil 28: Mihrabın görünümü

BEYŞEHİR'İN BAZI KÖYLERİNDEKİ/MAHALLELERİNDEKİ AHŞAP SÜSLEMELİ TARİHİ CAMİLER VE KORUNMA DURUMLARI

Dr. Zehra USLU BÜLBÜL*

Giriş

Tarihi dönemlerde Karalis, Gurgurum, Süleymaniye, Süleyman şehri gibi adları almış olan Beyşehir (Konyalı, 1991) Türkçe belgelerde el-Medîne es-Süleymaniyye el-Eşrefiyye, Süleymanşehir, Begşehir, Bekşehir ve Beyşehri olarak farklı isimlerle ifade edilmiştir. XIII. yüzyılın sonunda şehir merkezi yapılan Beyşehir'e bu isim ise Akşehir, Seydişehir, Şarkikaraağaç ve Bolvadin bölgelerine hâkim olan Eşrefoğlu Süleyman Bey için verilmiştir (Erdoğan, 1992).

Özdöl'ün (2008), Bordaz (1973) ve Thissen'den (2002) aktardığına göre Beyşehir ilçesinin 10 km kuzeybatısında bulunan Erbaba Höyüğünde yapılan kazı çalışmalarındaki buluntu sonuçları, Beyşehir ve çevresindeki yerleşim tarihinin Neolitik Çağ'a (MÖ 6400-6600 yılları) kadar uzandığını göstermektedir (Özdöl, 2008). Bizans Dönemi'nde Beyşehir Gölü çevresinde İsaoria, Pisidia, Lykaonia adlarındaki üç vilayet bulunmaktaydı. Beyşehir'in yerinde bulunan şehir, bu vilayetlerin sınırlarının kesiştiği (Ramsay, 1960), Strabon'un (1987) "*Pisidialılar Pamphylia Ovası'nı çeviren dağlık arazide oturuyorlardı*" şeklinde belirttiği, Pisidya bölgesinde bulunmaktadır (Akyurt, 1940). Bu dağlık bölgenin sınırları tarihte çok kez değişmiş olmasına rağmen Burdur, Eğirdir ve Beyşehir göllerini içine alan, güneyde Antalya ile sınırlanan coğrafi bölge olarak gösterilebilir (Hürmüzlü, 2007). Muşmal'ın (2005) İbn Bibi ve Turan'dan aktardığına göre bu dönemde Beyşehir, İstanbul-Antalya yolu üzerinde siyasi, askeri ve ticari olarak stratejik bir öneme sahiptir.

Bizans hâkimiyetinde uzun bir süre kalmış olduğu bilinen Beyşehir ve çevresinde, XI. yüzyılın sonlarında Türkler varlık göstermiştir (Turan, 1993; Yinanç, 1944). Konya, Anadolu Selçukluları kurucusu Kutalmış oğlu Süleyman Şah tarafından Bizanslılardan alınmıştır. Pisidia'daki Karallia (Viranşehir), Gurgurum, Misthia (Fasıllar), Vasada (Yunuslar) ve bütün kaleler 1078 veya 1079 yılında

* Mimar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü.

Anadolu Selçuklularının hâkimiyetine girmiştir. 1219 yılından itibaren istikrarı sağlayan, Moğol istilası sırasında başarılı bir siyaset izleyen I. Alâeddin Keykubad'ın ölümü siyasi kargaşaya sebep olmuş (Turan, 1993) Moğol istilası ile Anadolu Selçuklu Devleti güç kaybetmiştir. Viranşehir ise Anadolu'ya Selçuklularla birlikte gelen, Eşrefoğlu Süleyman Bey'in idaresine geçerek Süleymaniye, Süleymanşehir ve Beyşehir adını almıştır (Konyalı, 1991). Eşrefoğlu Süleyman Bey'in Eşrefoğlu Camii ve Külliyesi etrafında mimarî ve kültürel bakımdan gelişen Beyşehir, çevresindeki kentlerin ve kırsalın fazla ürününü kendi pazarına çekerek sosyo-ekonomik yönlerden de gelişim göstermiş ve önemli bir merkez haline gelmiştir (Koca, 2002).

Bizans hâkimiyetinden sonra Beyşehir'de XIII. yüzyıldan itibaren sırasıyla Anadolu Selçukluları, Karamanoğulları, Eşrefoğulları, Hamidoğulları ve Osmanlılar hüküm sürmüştür (Erdoğan, 1992). Beyşehir ve çevresi ilk olarak I. Murad zamanında Osmanlıların himayesine geçmiş ancak Osmanlılarla Karamanlılar arasında gerçekleşen mücadeleler sonucunda pek çok kez yönetim değişmiştir. Osmanlı topraklarına kesin olarak katılması ise Fatih devrinde 1466 yılında gerçekleşmiştir (Erdoğan, 1989).

Osmanlı himayesinin ilk dönemlerinde Beyşehir, idari bakımdan Karamanlılar dönemindeki gibi vilayet merkezi olarak bırakılmış, daha sonra ikinci derecede sancak merkezi haline getirilmiştir. Beyşehir II. Bayezid devrinde Seydişehir ve Bozkır bölgesini kapsayan sancağın merkezi durumundadır. XVI. yüzyılda ise Karaman eyaletinin yedi sancağından ve kaza merkezinden (Konya, Akşehir, Niğde, Aksaray, Kayseri ve Kırşehir) biri olmuştur (Erdoğan, 1992). XV. ve XVI. yüzyıllarda Beyşehir sancağı sınırları içerisinde bulunan köylerden bazıları, yazımızın da konusunu oluşturan camilerin yer aldığı Göçü nahiyesinde bulunan Bay Afşar köyü, Kaşaklı nahiyesinde bulunan Bayındır köyü ve Yağan nahiyesinde bulunan Üstünler köyüdür (Üskerlos/İskelleros/Eskileros) (Erdoğan, 1989).

Beyşehir Gölü Havzası'nda bulunan yerleşim yerleri, XIII. yüzyılın ilk yarısında Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad (?-1237) devrinde, büyük bölümünü Üçoklar'ın oluşturduğu Türkmenler tarafından kurulmuştur (Erdoğan, 1992). Muşmal'ın (2005) Yinanç'tan (1944) aktardığına göre Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili yapılan çalışmalarda Orta Anadolu'daki bu yerleşim yerlerinin tamamının Türkçe olduğu belirtilmektedir (Muşmal, 2005). Avşar (Afşar) ve Bayındır isimleri Oğuz boylarının isimleri arasında geçmektedir (Sümer, 1972).

Köylerin ve kentlerin gelişip büyümesinde vakıf kurumunun önemi büyüktür. Vakıf kurumunun temelini oluşturan yardımlaşma ve dayanışma kavramları doğ-

rultusunda inşa edilen cami, mescit, medrese, bedesten, han, imaret, hamam, kervansaray, darüşşifa, darülhadis, darülkurra vb. yapılar sosyal yaşam merkezleri olarak bir şehrin gelişmesinde ve planlanmasında etkili olmuştur. Camiler veya cami, medrese, bedesten, hamam ve han gibi yapıları bir bütün olarak içerisinde barındıran külliye şehir merkezini meydana getirmiş ve kentler bu bütünün çevresinde gelişmiştir. İnsani duygu ve davranışlar bu mimarinin içerisinde somut bir şekle bürünmüştür. Beyşehir de vakıf kültür varlığı olan Eşrefoğlu Camii ve Külliyesi etrafında konumlanarak kurulmuş bir kenttir.

Muşmal'ın (2005) Erdoğru'dan (1998) aktardığına göre Eşrefoğlu Vakfı, Osmanlı Dönemi öncesinin en zengin vakfidir. Beyşehir sancağında Osmanlı himayesinden sonra vakıfların sayısında devamlı olarak artış olmuştur (Muşmal, 2005). Vakıflar, şehir ve kırsal bölgelerde ekonomiye büyük katkılar sağlamıştır. Beyşehir merkezde bulunan vakıfların kaynaklarının büyük bölümü kırsal alanda köylerde bulunmaktaydı. Bu vakıflar vasıtası ile köylerdeki tarımsal gelirler Beyşehir merkezine aktarılıyor ve ticari faaliyetlere, sosyal ve ekonomik hayata katkı sağlıyordu (Muşmal, 2006).

Vakıf mülklerinin bulunduğu Beyşehir köylerinden üçü, Üstünler, Bayavşar ve Bayındır köyleridir. Bu köylerde bulunan, birer vakıf kültür varlığı olan, ahşap işçilikli süslemeleriyle dikkat çeken Osmanlı Dönemi yapıları Üstünler Gedik Ahmet Paşa Cami, Bayavşar Hızır Ali Paşa Cami ve Eşrefoğulları Beyliği Dönemi yapısı Bayındır Köyü camilerini kısa tarihçeleri ile birlikte mimari açıdan inceleyelim.

Üstünler Gedik Ahmet Paşa Camii

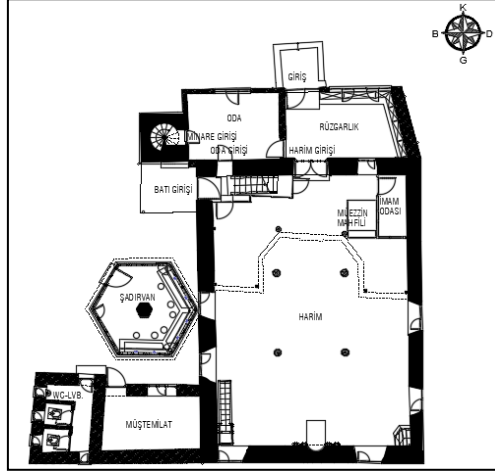
Beyşehir'in Üstünler Mahallesi'nde bulunan Gedik Ahmet Paşa Camii Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.09.2011 tarih ve 51 sayılı kararı ile korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (KKVKKA, 2011). Bu tarihe kadar keşfedilmemiş bir kültür varlığı olan Üstünler Gedik Ahmet Paşa Camii literatürde bugüne değin konusu geçmemiş olup ilk kez mimari bakımdan ayrıntılı olarak bu çalışmada anlatılacaktır. Beyşehir Üstünler Gedik Ahmet Paşa Caminin ahşap mihrabı Uslu Bülbül ve Çevrimli (2021) tarafından analiz edilmiştir. Cami yakın tarihte bir restorasyon veya onarım geçirmemiştir.

Yapı üzerinde inşa tarihini gösteren herhangi bir orijinal kitabe mevcut değildir. Ancak kuzeyde yer alan giriş kapısı üzerindeki Türkçe kitabede caminin yapıldığı tarihi XVI. yüzyıl olarak belirtilmiştir (Uslu Bülbül ve Çevrimli, 2021; Görsel 1).

Görsel 1: Üstünler Gedik Ahmet Paşa Camii görünüşü (KVBMA, 2016)

Caminin beden duvarları moloz taş örgü üzerinde sıvalı ve boyalı haldedir. Cami kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Kuzey cephesinde sonradan ilave edilmiş rüzgârlık ve bir oda bulunmaktadır. Caminin kuzeybatısındaki kesme taştan inşa edilmiş, tek şerefeli minaresine odanın batı duvarından girilmektedir. Caminin batı cephesinde küçük bir avlusu yer almaktadır. Bu avluda sonradan yapılmış şadırvan ve caminin batı cephesine bitişik vaziyette bulunan müştemilat ve tuvalet mekânları bulunmaktadır. Caminin üst örtüsü kiremit malzemenen kırma çatı şeklindedir. Harime kuzey cephesinden rüzgârlık mekânından iki kanatlı ahşap bir kapı ile girilmektedir. Caminin kuzey cephesinde harimden odaya açılan bir kapı mevcuttur. Batı cephesinde doğrudan kadınlar mahfiline çıkışı sağlayan, sonradan açıldığı düşünülen üçüncü bir kapı ile de harime ulaşabilmektedir. Harimin kuzeydoğusunda imam odası yer alır. Zemin katında her cephede harime açılan ikişer pencere, kadınlar mahfili katında ise doğu ve batıda birer pencere bulunmaktadır. Harim, kuzey güney doğrultusunda uzanan iki sıra ahşap direkle üç sahına ayrılmıştır. Bu sahınların genişlikleri yaklaşık olarak aynı ölçülerdedir. Her iki sırada da üst örtüyü taşıyan çokgen gövdeli ikişer ahşap sütun bulunmaktadır. Ahşaptan yapılmış olan kadınlar mahfili genel hatlarıyla U plan şemasında harimin kuzey cephesine yerleştirilmiştir. Kadınlar mahfiline ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır. Kadınlar mahfilini, üst örtüyü taşıyan direklerden daha küçük kesitli, çokgen gövdeli iki ahşap sütun ve dört ahşap dikme taşımaktadır (Görsel 2).

Görsel 2: Üstünler Gedik Ahmet Paşa Camii plan şeması (DKN Mühendislik Mimarlık İnşaat Ltd. Şti., KVBMA, 2016)

Kadınlar mahfili, uç kısımları profilli ahşap kirişlerin üzerine oturmuş, bu zemin döşemesi ise direklerin üzerine oturan kirişlere taşıtmıştır. Ancak bu kirişlerin üzeri kontrplak ile kaplanmıştır. Taşıyıcı kirişler ve kirişlerin üst kısmı dairesel ve doğrusal geometrik biçimlerle süslenmiştir. Kadınlar Mahfili korkulukları, mahfilin köşe noktalarında profilli ahşap babalar arasında basit ve profilli olarak tasarlanmıştır (Görsel 3, 4, 5).

Görsel 3-4-5: Üstünler Gedik Ahmet Paşa Camii harimi (solda), kadınlar mahfili (ortada), kadınlar mahfili kiriş süsleme detayı (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Harim tavanı ahşap olup, orta sahında ahşap süslemeli bir tavan göbeği bulunmaktadır. Tavan göbeği bir rozet ve bu rozetten başlamak üzere merkezden dışarı doğru çıtalarla oluşturulmuş ışınsal bir düzenlemenin daire biçimini almışla birlikte kare formulu panoya yerleştirilmiştir. Ahşap direkli, düz ahşap tavan kaplaması ve üzerinde bulunan ahşap tavan göbeği süslemeli mimari şemayı, Konya'nın Geç Dönem Osmanlı camilerinde çokça görmek mümkündür (Görsel 6).

Görsel 6: Tavan göbeği (Uslu Bülbül, 2017)

Caminin en dikkat çeken unsurları, aynı üslupla yapılmış, ahşap süslemeli mihrabı, minberi ve vaaz kürsüsüdür. Tamamen ahşaptan yapılmış olan mihrabın girintisi, yarım daire mihrap nişi, yarım kubbe mihrap kavsarası ve kavsarayı çevreleyen kemerden oluşturulmuştur. Niş, ajur tekniği ile yapılmış stilize bitkisel motifli ve geometrik kafes örgülü bordürler ile çevrelenmiştir. Bordürler arası profilli silmelerle geçilmiştir. Tepelik bölümünde ajur tekniği ile yapılmış, kaş kemeri andıran tacı bulunmaktadır. Mihrap yıldız, yeşil ve beyaz boyalıdır (Görsel 7, 8). Mihrabın yapım tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak süsleme özellikleri Osmanlı Geç Dönem özelliklerini yansıtmaktadır (Uslu Bülbül ve Çevrimli, 2021).

Görsel 7-8: Üstünler Gedik Ahmet Paşa Camii mihrabı genel görünüş (solda) (KVBMA, 2016), Kavsara ve bordür detayları (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Ahşaptan yapılmış minberin giriş bölümü, ajur tekniği ile yapılmış motiflerle süslü at nalı kemer, kemer köşeliklerinde ay ve yıldız motifleri, bu kısmı çevreleyen ters U şeklinde bir bordür ve bordürün üzerinde yarım daire şekilli taç kısım

olarak tasarlanmıştır. Taç kısmı da ajur tekniğinde bitkisel motiflerle süslenmiştir (Görsel 9, 10).

Minber, mihrapla aynı üslupta yapılmıştır. Minberin doğu yan aynalığı iç içe geçmiş dik üçgenlerden oluşmaktadır. En içteki dik üçgenin merkezinde çarkıfelek motifi ve köşelerinde ise bitkisel motifler yer alır. Bu üçgenden sonra sade iki bordür ve en dışta ise ajur tekniği ile yapılmış karşılıklı S motifleri ve palmet motifleri dikkati çekmektedir. Yan aynalığın alt kısmında bitkisel motiflerle bezenmiş dört adet kemerli göz bulunmaktadır. Bu gözler kapatılmıştır. Yan yüzde köşkün altında yarım daire biçimli bir kemerle geçit (dolap) oluşturulmuştur. Bu kısmın üzerinden başlayarak yan aynalığın üstünde devam eden, ajur tekniğinde S kıvrımlarının arasına yerleştirilmiş bitkisel motiflerle süslenmiş bir bordür geçmektedir. Köşk kısmına dokuz basamakla çıkılmaktadır. Köşk korkuluğu, köşk kemeri, köşkün üst kısmı ve minber korkuluğunda da ajur tekniği ile bitkisel motifler uygulanmıştır. Köşkün üstü piramidal bir külah ile örtülmüştür (Görsel 11, 12, 13).

Görsel 9-10: Üstünler Camii Minberi giriş bölümü (solda), minber tacı (sağda) (KVBMA, 2016)

Görsel 11-12-13: Minber genel görünüşü (solda), minber yan aynalık ve altı (ortada), minber köşkü (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Ahşap vaaz kürsüsü güneydoğu köşeye sabit olarak bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Üç cepheli bir görünümü vardır. Beyaz renkli kaideden gelen üç cephe-

nin devamı şeklinde kavisli olarak vaaz kürsüsünün gövdesi oluşturulmuştur. Beyaz kaideden yeşil gövdeye pahlı bir yüzey ile kavisli gövdeden korkuluk kısmına ise düz, sarı ve beyaz renklerden oluşan ahşap bir kuşakla geçilmektedir. Bu kuşağın alt bölümü, bir kısmı kırılmış yaprak motifleri ile süslenmiştir. Yeşil renkli iki düz pano ile korkulukları oluşturulmuş, batısından ise geçiş boşluğu bırakılmıştır. Korkuluğun üzerine kitap konulacak olan tabla/rahle yerleştirilmiştir (Görsel 14).

Görsel 14: Vaaz kürsüsü (Uslu Bülbül, 2017)

Üstünler Gedik Ahmet Paşa Camii harim beden duvarlarının oluşturduğu plan, biçim itibarı ile özgün bir şema olup, pencere ve kapı açıklıklarında değişiklikler olmuş olabilir. Sıva altında özgün duvar örgü sisteminin mevcudiyeti kuvvetle muhtemeldir. Geçmişte yapılan müdahalelerle caminin birkaç cephesine bitişik olarak ek mekânlar yapılmıştır. İhtiyaç duyulan abdest alma, tuvalet, depo gibi mekânların beden duvarlarından uzaklaştırılarak yeniden düzenlenmesi durumunda, cami bir kültür varlığı olarak daha uygun şartlarda korunabilecektir.

Süsleme özellikleri Osmanlı Geç Dönem özelliklerini yansıtan mihrabı (Uslu Bülbül ve Çevrimli, 2021), minberi ve vaaz kürsüsü tarihi dönem özelliğine sahip özgün unsurlarıdır. Caminin ahşap direkler üzerine oturan tavanı ve tavan göbeği, ahşap kadınlar mahfili ve zemin giriş süslemeleri, mahfili taşıyan dikme üzerindeki girişlerdeki süslemeler özgün niteliktedir.

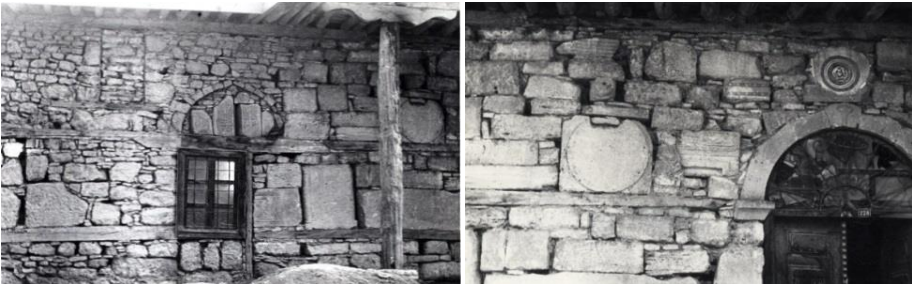
Bayavşar Hızır Ali Paşa Camii

Beşşehir'in Bayavşar Mahallesi'nde bulunan Hızır Ali Paşa Camii, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 08.07.1994 tarih ve 2017 sayılı kararı ile tescil edilerek II. grup yapılara dâhil edilmiştir (KKVKKA, 1994).

Karpuz (2009), Hızır Ali Paşa Camii'nin tarihini H. 1215 /M. 1800 olarak belirtmiştir. Cami ahşap hatıllı moloz taş duvar örgü sistemi ile inşa edilmiştir. Doğu cephesinden kemerli bir kapı ile camiye girilmektedir. Kapı kemeri konsollu ayaklara oturmaktadır (Konyalı 1991; Karpuz, 2009). Kapının üst kısmında kırmızı tonda yuvarlak madalyonda 'Maşallah' yazısı okunmaktadır. Giriş kapısının sol tarafındaki dikdörtgen mermer kitabede birer satır sülüs yazı altına 1209 tarihi yazılmıştır. M. 1794 yılına tekabül eden bu tarihin bir tamir kitabesi olması muhtemeldir (KVBMA). Giriş kısmının örtüsü, çatı devam ettirilerek oluşturulmuş ve iki ahşap dikmeye taşınmıştır. Bu ahşap sütunlardan birinin oturduğu taş kaide ve dikme üstündeki profilli yastık dikkat çekmektedir. Doğu cephesinde ikinci bir kapı mevcuttur. Üzerindeki bilgiden 1957 yılında yapıldığı anlaşılan minare, caminin kuzey doğusuna yerleştirilmiştir. Minarenin girişi güneydendir. Kare plan şemasına sahip olan kaidesi kesme taş örgü sistemiyle örülmüştür. Silindirik tuğla örgülü gövdeye tuğla pabuçla geçilmektedir (Görsel 15, 16, 17, 18).

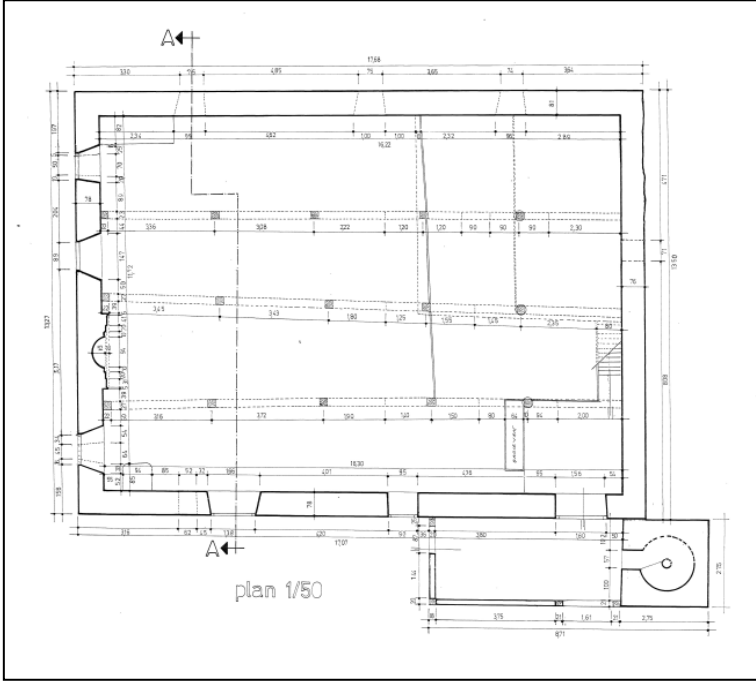
Görsel 15-16: Bayavşar Hızır Ali Paşa Camii girişi (solda) ve cami doğu cephesi (sağda) (KVBMA, 2019).

Görsel 17-18: Bayavşar Hızır Ali Paşa Camii geçmiş tarihli fotoğrafları (VGMA, t.y.)

Dikdörtgen plan şemalı olan cami beşli olarak üç sıra ahşap direkle dört sahna ayrılmıştır (Karpuz 2009). Bu direklerden üç tanesi kible duvarına bitişiktir.

Harimin kuzeyinde bulunan ahşap sütunlar silindirik gövdeli olup taş kaideler üzerine oturmakta, diğer ahşap sütunlar ise dörtgen kesitlidir (Görsel 19).

Görsel 19: Bayaşar Hızır Ali Paşa Camii'nin 1980 yılı planı (VGMA, 1980)

Tavan düz ahşap kaplamadır. Üst örtü, sütun sıraları boyunca uzanan ana kirişler, ana kirişlerle ahşap sütunlar arasında geçiş/destek elemanı olan ahşap yastıklar ve ahşap sütunlarla taşınmaktadır. Ahşap yastıklar yoğun profilli şekilde işlenmiş, kuzey uçtakiler ise sade bırakılmıştır (Görsel 20).

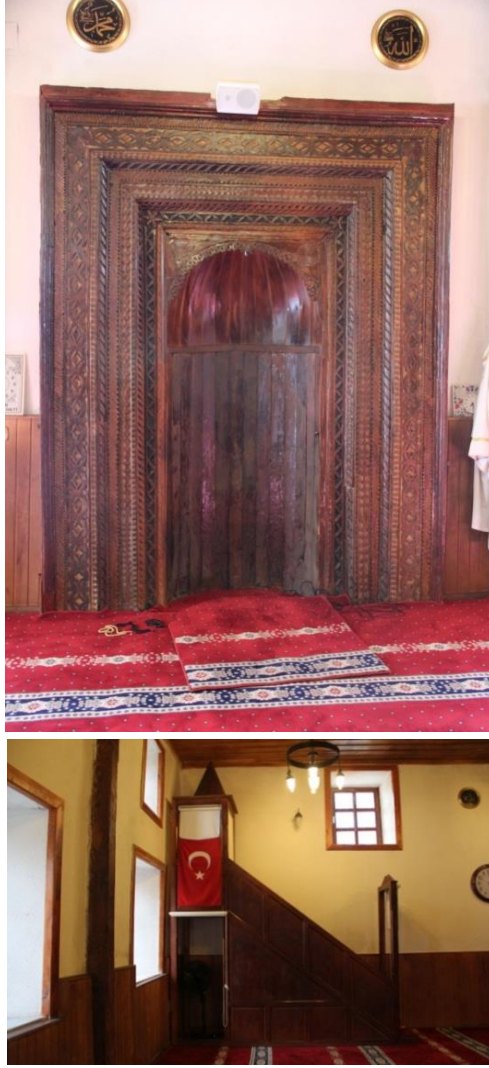
Görsel 20: Cami harimi (KVBMA, 2019)

Harim, doğuda alt kotta üç, üst kotta iki pencere ile batıda üst kotta üç pencere, güney cephede ise üst kotta iki, alt kotta üç pencere ile aydınlatılmıştır. Harimde giriş kapısına yakın mesafede Hacı Abdullah Efendi'ye ait olduğu bilinen mezar bulunmaktadır. Kadınlar mahfili batıda iki direk arası mesafe kadar kuzeyde ise üç sahnın genişliğinde bir alana yerleştirilmiştir. Korkulukları düz ahşaptandır. Kadınlar mahfiline ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır (Görsel 21, 22).

Görsel 21-22: Kadınlar Mahfili (solda), Harim içindeki mezar (sağda) (2Pos, t.y.)

Caminin en göze çarpan ahşap unsuru ahşap mihrabıdır. Güney duvarının doğusunda ikinci sahnında yer alan ahşap mihrabın nişi yarım daire formlu olup (Karpuz 2009; Uslu Bülbül ve Çevrimli, 2021), kavsara kısmı çatalı yarım kubbe biçimindedir. Kavsara, ajur tekniği ile yapılmış yuvarlak kemer biçimli bir bordürle çevrelenmiştir. Köşeliklerde kazıma tekniği ile yapılmış merkezden dışa doğru ışınsal motiflerle oluşturulmuş iki küçük rozet yer alır. Kavsara kısmının altı ise on iki adet ahşap kuşak ile oluşturulmuştur. Mihrap nişi içten dışarıya doğru kademeli olarak genişleyen on kadar ince silme ile çevrelenmiştir. Bu silmeler üzerinde zemin oyularak yapılmış küçük baklava dilimleri, yaprak motifleri, bir boş bir dolu şekilde işlenmiş zikzaklar, dişler, yuvarlak hatlı stilize baklava dilimi motifleri mevcuttur. Mihrabı çevreleyen en geniş bordür ise ortalarında baklava dilimleri bulunan geometrik motiflerle süslenmiştir. Bu bordürün iki köşesinde ise gülbezeler bulunmaktadır. Mihrap en dışta silmeli bir çerçeve ile sonlandırılmıştır (Uslu Bülbül ve Çevrimli, 2021) (Görsel 23). Caminin minberi ise sade olarak ahşaptan yapılmıştır (Görsel 24).

Görsel 23-24: Mihrap (üstte), minber (altta) (KVBMA, 2019)

Bayavşar Hızır Ali Paşa Camii en son Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2014 yılında başlayan onarımla restore edilmiştir. Cami dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Ancak harimin kuzeyinde bulunan ahşap sütun, giriş ve yastıkların belirli bir kısımdan sonra farklılaşması, doğu cephesinde yine belirli bir kısımdan sonra duvar örgü sistemindeki değişiklik, caminin mevcut plan şemasına sonraki bir tarihi dönemde ulaşıldığını göstermektedir (KVBMA). Bu tarihi dönemin özelliklerini yansıması açısından özgün plan şemasına sahip olan Bayavşar Hızır Ali Paşa Camii, ahşap hatıllı moloz taş örgü sistemi ile hem ilk yapıldığı yılın yapım tekniğini hem de daha sonraki tarihi dönem müdahalesinin yapım tekniğini ortaya koymaktadır. Üst örtüyü taşıyan ahşap kirişleri, sütunları ve sütun üstü profilli

ağşap yastıkları ile ağşap direkli dönem camilerine örnek oluşturmaktadır. Caminin en önemli unsuru ağşap süslemeli mihrabıdır. Mihrap, sanatsal değere sahip olması ve yöreye özgü sanat üslubunu yansıtması bakımından önemlidir.

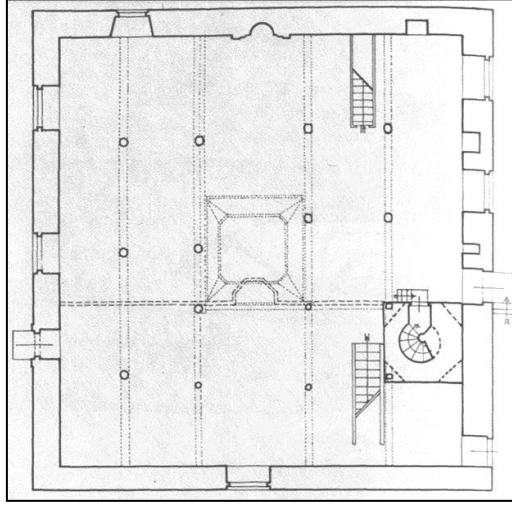
Bayındır Köyü Cami

Beşşehir'in Bayındır Mahallesi'nde bulunan Bayındır Mahallesi Camii (Şeyh Muhittin Camii), Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 14.07.1997 tarih ve 2921 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiş ve grubu I olarak belirlenmiştir (KKVKKA, 1997).

Bayındır Köyü Cami, ilk olarak Yaşar Erdemir (1985) tarafından 'Konya Beşşehir-Bayındır Köyü Cami' adlı makalesinde ayrıntılı olarak incelenmiş ve tanıtılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı (1991) da 'Abideleri ve Kitabeleriyle Beşşehir Tarihi' adlı kitabında Bayındır Köyü Camii'ni kısaca tanıtmıştır. Bu çalışmalardan faydalanarak, yerinde yapılan inceleme sonucu tespitler ve konu hakkındaki başka kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Bayındır Köyü Cami, mimari açıdan ele alınmıştır.

Caminin kim tarafından yaptırıldığına dair yapıda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak caminin doğu giriş kapısı üzerindeki Arapça kitabede 1365M yılında inşa edildiği belirtilmektedir (Konyalı, 1991). Eyüboğlu (1979), yapının kitabesine göre caminin Eşrefoğlu Mübariziddin Mehmet Bey tarafından M. 1310 yılında yaptırıldığını ifade etmiştir.

Günümüzde sıvalı ve boyalı olan camide yoğunluklu olarak moloz taş uygulanmış olup, az miktarda devşirme taş da mevcuttur. Cami dıştan dışa yaklaşık olarak 17x17 m ölçülerinde kare plan şemasına sahiptir. Cami güney cephesinde altta ve üstte birer, doğu ve batı cephelerinde alt kotta ikişer, üst kotta ise üçer pencere, kuzeyde alt kotta ise bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Camiye doğu cephesinden bir kapı ve batı cephesinden ise iki kapı ile girilebilmektedir (Erdemir, 1985: 193-206; Görsel 25). Batı cephesindeki kapılardan minarenin güneyinde bulunan kapı günümüzde kullanılmamaktadır. Doğru ve batı cephelerden girildikten sonra harim ile ayrılan ağşap malzeme ile kapatılmış ayakkabılık bölümüne ulaşılmaktadır. Batı cephedeki kapıdan kadınlar mahfiline merdivenle çıkılmaktadır.

Görsel 25: Bayındır Camii plan şeması (Erdemir, 1985)

Doğu cephesindeki giriş kapısı ana giriştir. Kapı çerçevesi kesme taştan yapılmış olan ana giriş kapısı açıklığı, dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış ve basık bir kemer ile geçilmiştir. Kapının üzerinde dikdörtgen formlu taş kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin ortasında içi bitkisel motifli iç içe iki daireden oluşan rozet bulunmaktadır. İnşa kitabesi bu iki dairenin arasında kalan şeritte yer alır. Daire etrafı bitkisel motiflerle süslenmiştir (Erdemir, 1985; Görsel 26, 27).

Görsel 26-27: Bayındır Köyü Camii doğu cephesi (solda), Doğu girişi (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

İlk yapıldığı dönemde küçük bir mescit olan cami, daha sonraki bir dönemde büyütülerek, minaresi içeride kalan bir plan şemasına dönüşmüştür (Karpuz, 2009). Cami içinde harimden yükselen, kapısı harime açılan güdük minare, kaba yonu taştan inşa edilmiştir. Fevkani bir girişe sahip olan minare sekizgen gövdeli olup, tek şerefelidir. Şerefe altı gövdeden şerefe döşemesine kadar genişletilerek

oluşturulmuştur. Şerefe korkuluğu çimento ile sıvalıdır. Gövdeden daha dar ve silindirik formlu peteğin üzeri konik bir külâh ile örtülmüş (Erdemir, 1985), konik külâh üzeri ise taş alem ile sonlanmıştır (Görsel 28, 29).

Görsel 28-29: Bayındır Köyü Camii batı girişi (üstte), minare (altta) (Uslu Bülbül, 2017)

Cami üst örtüsünü farklı sayı ve özellikteki ahşap sütunlar taşımaktadır. Harim, daire ve çokgen kesitli bu ahşap sütunlar ile mihrap duvarına dik vaziyette beş sahına ayrılmıştır. Orta sahnın genişliği yandaki diğer sahnınlardan fazladır. Yükün sahnınları oluşturan ana kirişlere ve yastıklar vasıtası ile ahşap direklere taşınmasıyla destek sistemi oluşturulmuştur. Üst örtüsü dört yöne eğimli kiremit kaplı kırma çatı şeklindedir (Erdemir, 1985; Karpuz, 2009). Ana kirişler taşıyıcı özellikteki duvarlara oturmaktadır.

Caminin en dikkat çekici unsurları stalaktit başlıklı ahşap sütunlarıdır. Önge (1968), stalaktitli ahşap sütun başlıklarını yapım tekniği bakımından 2 gruba ayırmaktadır:

1) Büyük boyutta olup tek parça ahşaptan oyularak yapılan başlıklardır.

2) Küçük boyutlu ahşap parçaların işlenerek dövme demir çivilerle birbirine çakılarak yapılan tiptir. Bu tipte üst örtüyü ve kirişlemeyi stalaktitli başlığın altında kalan, tek parça olarak tavana kadar uzanan ahşap sütunlar taşımaktadır. Stalaktit ahşap süslemeler daha çok dekoratif amaçlıdır. Bu süsleme, ahşap sütundan yastığa veya kirişe doğru bir geçiş görevi görmektedir. Ayrıca güzel bir görüntü oluşturmaktadır. Tek parça büyük ahşabın temini ve işlenmesi güç olduğu için, Anadolu'da ikinci grup başlık tipi yoğunluklu olarak görülmektedir (Önge, 1968).

Önge'nin (1968) yapmış olduğu sınıflamadaki ikinci tipi mihrap önünde batıdaki ilk sütunda görmek mümkündür. Ahşap sütunun gövdesinden daha ince olan boyun kısmında zikzaklı bir geçiş bulunmaktadır. Boyundan sonra gelen başlık, çivilerle çakılarak yapılmış mukarnaların kademeli olarak genişlemesiyle dört sıradan oluşmaktadır (Erdemir, 1985). Ahşap sütunun gövdesinde inceltilecek oluşturulan boyun kısmının başka bir örneğini Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde görmek mümkündür (Önge, 1968). İlk düz basit mukarnas sırasından sonra badem biçimli mukarnas sırası gelmektedir. Bu motifin üzerinde uçları haşhaş kozasına benzer püsküller sarkıtılmıştır. Bu püskül sırasının üstü yine badem motifleri ile süslenmiştir. En son sırada ise oyularak oluşturulmuş bölümler ve bu bölümlerin dört köşesinde ok ucu ve gül motifi sarkıtları bulunmaktadır (Erdemir, 1985). Başlık tablasının kuzey ve güney yönleri kırmızı zemin üzerine bitkisel motiflerle, doğu ve batı yönleri kırmızı zemin üzerine yazı ile süslenmiştir. Başlık tablası üzerinde profilli yastık bulunmaktadır. Ahşap ayakların gövde bölümü üzerinde yer alan boyaların büyük bölümü silinmiş durumdadır (Görsel 30, 31).

Mihrap önünde batıdaki ikinci ahşap sütunda da zikzak motifli geçişle boyun kısmı oluşturulmuş, sonrasında ise başlık kısmı başlamıştır. Daha ince olan boyun kısmından sonra başlığa geçilmektedir. Başlık dört sıradan oluşmaktadır (Erdemir, 1985). İlk sırada dikdörtgen dilimler üzerinde ucu aşağı bakan üçgen motifler dikkat çekmektedir.

Görsel 30-31: Mihraba yakın konumdaki üç ahşap sütun (solda), Batıdaki ilk ahşap sütun (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

İkinci sırada badem motifli mukarnaslar ve oyulurken yan kısımlarında kalan bölümlerde testere dişi şekli görülmektedir. Mukarnasların içlerinde kırmızı zemin üzerine yapılmış yeşil, mavi ve beyaz renkli lale benzeri motifler bulunur. Üçüncü sırada da benzer damla mukarnasların alt uçlarından palmet şekilli püsküller sarkmaktadır. Dördüncü sırada ise kırmızı boyalı mukarnas sırası dikkati çekmektedir. Başlık tablası kübik şekilli olup mukarnaslıdır. Başlık tablasının kuzey-güney yüzleri yazı, batı ve doğu yüzeyi ise bitkisel motiflerle bezenmiştir. Başlık tablası üzerinde yükü sütuna aktaran profilli yastık mevcuttur (Erdemir, 1985). Profilli yastığın bir benzerini Beyşehir Demirli Mescit'te de görmek mümkündür (Önge, 1968; Görsel 32, 33).

Görsel 32-33: Batıdaki ikinci ahşap sütun (solda), sütun detayı (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Taştan bir kaideye oturan mihrap önünde harimin doğusunda bulunan üçüncü sütunun gövdesinden boyun kısmına geçiş kısmı boğumlu olarak armudi biçimli olarak tasarlanmıştır. Başlığın alt kısmı sade mukarnas sırası ile süslenmiştir. Üst sıranın alt saçağında damla ve haşhaş kozası biçimli püsküller mevcuttur. Bunun üzerindeki mukarnas sırasında daha küçük tutulmuş püsküller dikkati

çeker (Erdemir, 1985). Stalaktit uygulamalara zenginlik katan buna benzer püsküller Beyşehir Köşk Köyü Camisi'nde de bulunmaktadır (Önge, 1968). Bayındır Köyü Camisi'ndeki bu ahşap sütunda bulunan püsküllerin büyük bölümü kırılmış olsa da kırılan bölümlerden püsküllerin varlığı halen görülmektedir. Başlık tablası diğer ayakların başlık tablasından farklı olarak sekiz köşeli olarak yapılmış ve diğerlerine göre daha dardır. Sekiz bölümlü başlık tablasının yüzeylerinde tekrar eden bitkisel motifler çevrelemektedir (Erdemir, 1985). Bu sütunda da diğer sütunlardaki benzer renkler uygulanmıştır (Görsel 34, 35).

Görsel 34-35: Doğudaki ahşap sütuna genel bakış (solda), sütun detayı (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Harimin orta kısmında batı yönünde bulunan iki ahşap sütunun başlık ve profilli yastıkları bir bütün oluşturmaktadır. Bu başlık ve yastıklarda kırmızı zemin üzerine bitkisel motifler ve yazı kuşakları dikkat çekmektedir (Erdemir, 1985).

Tavanın ortasında yer alan tekne tavanın merkezi kare şeklinde oluşturulmuş bu bölümün ortasında kabartmalı yirmi kollu bir yıldız motifi ve bu yıldız motifi içerisine de kabartmalı beş kollu bir yıldız motifi yerleştirilmiştir. Yan bölümde çiteler ile oluşturulmuş üçgen bölümler bir yıldız gibi oluşturulmuş ve bu bölümlerin arasına kabartmalı yıldızlar ile yarım dairesel çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Orta sahını çeviren alt kuşakta kırmızı zemin üstüne beyaz renkli olarak Kur'an-ı Kerim'den ayetler (Ayet-el Kürsi) yazılıdır (Erdemir, 1985). Özellikle tekne tavanın oturduğu kirişlerin mihraba kadar uzanan kısımlarının yan yüzlerinde, ana kirişlerin yan yüzlerinde, profilli sütun başlıklarında, yastıkların yan yüzlerinde yazı kuşakları, stilize gül, karanfil, papatya bitkileri ve terz düz palmet dizelerine yer verilmiştir (Erdemir, 1985; Karpuz, 2009). (Görsel 36, 37). Caminin kitabesi, mukarnaslı ahşap sütun başlıkları ve üzerindeki kalem işi süslemeler oldukça nitelikli olup, erken tarihi işaret etmektedir (Karpuz, 2009).

Görsel 36-37: Tekne tavan (solda), Tekne tavan çevresi yazı kuşakları (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Harimin kuzey duvarı boyunca doğu batı doğrultusunda uzanan kadınlar mahfili ahşap dikmeler vasıtasıyla taşınarak ahşap yastıklarla tavana bağlanmaktadır.

Mahfilin orta sahına bakan kısmında beş köşeli bir çıkması bulunmaktadır. Korkulukları baklava dilimi ve sade motifler ile oyularak yapılmıştır (Erdemir, 1985).

Bu çıkmanın zemin döşemesi altında kabartmalı on kollu bir yıldız motifi yerleştirilmiştir. Zeminin harime bakan alını dişlerle ve geometrik desenlerle süslenmiştir. Kadınlar mahfili tavanı çıtalı ahşap kaplamadır (Görsel 38, 39).

Görsel 38-39: Kadınlar mahfili çıkma (solda), Kadınlar mahfili (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Bayındır Köyü Camii'nin önemli bir diğer unsuru kible duvarı ortasında uzunlamasına dikdörtgen ters U formunda yerleştirilmiş tamamen ahşaptan yapılmış olan, yarım daire şeklinde nişi olan mihrabıdır.

Orijinal mihrabı alçı olan ancak günümüzde mevcut olan ahşap mihrap 1954 yılında Çiftliközü Köyü'nden Hasan Usta tarafından yapılmıştır. Mihrap nişinin kavsarasının hemen üstü işli, yuvarlak bir kemerle kuşatılmıştır. Mihrap nişinin etrafı içten dışa doğru kademeli, bitkisel motiflerle bezeli biri geniş olmak üzere üç bordür ile çevrelenmiştir. Bordürler geometrik ve bitkisel motif işlemeli, mavi ile boyanmış iki silme ile çevrilidir. Benzer silme tepeliğin altında da görülmektedir. Silmeleri burmalı kordon biçimindeki şeritler ayırmaktadır. Geniş bordürlerde

alt zemin kırmızı renkli olup, bitkisel motifler ajur tekniği ile uygulanmıştır. Birinci ve üçüncü bordür yaldızla, ikinci bordür beyaz ile boyanmıştır. Bitkisel işlemler çivi ile çakma yöntemi ile zemine monte edilmiştir. Mihrap, yaldızla boyalı ahşap sade bir tepelikle son bulmaktadır (Erdemir, 1985). En dıştaki iki bordür altta yanlarda şamdanlıklarda son bulmaktadır. Mihrap alınlığında bir yazı şeridi bulunmaktadır (Görsel 40, 41).

Görsel 40-41: Mihrap (solda), Mihrap tacı (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

İlk yapılan orijinal minberin hangi biçimde olduğu, hangi ağaç türünden yapıldığı ve ne zaman kaldırıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bu yöredeki stalaktitli ahşap sütunlu/direkli camilerdeki minber özelliklerine benzer olması kuvvetle muhtemeldir.

Mevcut minber, mihrabı yapan usta tarafından 1954 yılında yapılmıştır. Minber girişi oyma tekniği ile yapılmış bitkisel motiflerin bulunduğu yuvarlak kemerli bir geçiş olarak tasarlanmıştır. Giriş bölümü aynalık kısmında bir yazı panosu mevcuttur. Bu yazının üzerinde bitkisel motiflerin oyma tekniği ile yapıldığı yarım daire şekilli, alemi olan tacı bulunmaktadır. Yan aynalık iç içe geçmiş üç üçgenden oluşmaktadır. Göbekteki üçgeni, ajur tekniği ile yapılmış kırmızı zemin üzerine bitkisel motiflerle süslü iki bordür çevrelemektedir. Bu motifler çivi ile çakma yöntemi ile zemine oturtulmuştur. Yan aynalık altındaki pabuçluk kısımları kapalı, kemerli dört bölme şeklindedir. Geçit kısmı ve köşk yanı altın yaldızlı bitkisel motiflerle bezenmiş yuvarlak kemerler ile oluşturulmuştur. Köşk kısmı piramidal bir külah ile örtülmüştür (Erdemir, 1985). Köşk yan panosuna, içerisinde beş köşeli yıldız motifi bulunan altın yaldızlı dairesel bir rozet ve köşelerinde üç yapraklı süslemeler yerleştirilmiştir (Görsel 42, 43, 44).

Görsel 42-43-44: Minber (solda), Minber yan aynalık (ortada), Minber köşkü (sağda) (Uslu Bülbül, 2017)

Beyşehir Bayındır Köyü Camii, ilk yapıldığı dönemin ve sonraki dönemlerin mimari özelliklerini çok açık bir şekilde gösteren özgün bir yapıdır. Camide XIV. yüzyıl ahşap sanatını, yerel ustalar tarafından geliştirilen XX. yüzyıl ahşap sanat üslubunu, farklı dönemlerde yapılmış kalem işi sanatını görmek mümkün olabilmektedir. Bu nedenle Beyşehir Bayındır Köyü Camii, mimari değeri, tarihi değeri, kimliği ve ruhu, sanatsal değeri, belge değeri, yöreye özgü olma durumu ve özgünlük değerleri bakımından önemli bir mimari eserdir.

Kaynakça

- 2Pos. (Tarih Yok). *Beyşehir Hızır Ali Paşa Cami, Beyşehir*. 15 Aralık 2020 tarihinde <http://2pos.ist/165290/1164> adresinden alınmıştır.
- Akyurt, Y. (1940). Beyşehir Kitabeleri ve Eşrefoğlu Camii ve Türbesi. *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, IV, İstanbul: Maarif Matbaası, 91-129.
- Erdemir, Y. (1985). Konya Beyşehir- Bayındır Köyü Cami. *Vakıflar Dergisi*, 19, 193-206.
- Erdoğan, M. A. (1989). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Beyşehir Sancağı (1466-1584)* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Erdoğan, M. A. (1992). Beyşehir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 6), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 84-85.
- Eyüboğlu, B. B. (1979). Dünden Bugüne Beyşehir: İlçenin Tarih, Coğrafya ve Turizm Kılavuzu, Konya: Kuşak Ofset.
- Hürmüzlü, B. (2007). Psidia'da 'Gömü Geleneklerinin' Işığında Kültürler Arası İlişkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 1-22.
- Karpuz, H. (2009). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya* (Cilt 1-3). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KKVKA. (2011, 1994, 1997). Konya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi, Kurul Kararları. Konya.
- Koca, S. (2002). Anadolu Türk Beylikleri. *Türkler* (Cilt 6), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Konyalı, İ. H. (1991). *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını.

- KVBMA. (2011, 2016, 2019). Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, 2016, 2019 yılı Beyşehir fotoğrafları ve Bayavşar Hızır Ali Paşa Cami'sine ait, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.09.2011 tarih ve 52 sayılı kararı ile onaylı rapor, Konya.
- Muşmal, H. (2005). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Muşmal, H. (2006). XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Beyşehir Kenti'nde Bulunan Müesseseler ve Vakıfları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 231-264.
- Önge, Y. (1968). Anadolu Mimari Sanatında Ahşap Stalaktitli Sütun Başlıkları. *Önasya Aylık Türko-
loji Fikir ve Aktüalite Mecmuası*, 4(37), 1-17.
- Özdöl, S. (2008). Çatalhöyük Süberde ve Erbaba Neolitik Dönem Çanak Çömleğinin Yeniden Değerlendirilmesi Erken Orta ve Geç Gelenekler. 25. *Uluslararası Araştırma Sonuçları Toplantısı* (Cilt 3). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösim Basımevi, 375-392.
- Ramsay, W. M. (1960). (*Tarihi Coğrafya*), *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Pektaş, M., Çev.). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Strabon. (1987). Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika XII-XIII-XIV), (Pekman, A., Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Turan, O. (1993), *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- Uslu Bülbül, Z. (2017). Zehra Uslu Bülbül Konya/Beyşehir Arşivi.
- Uslu Bülbül, Z., Çevrimli, N. (2021). Konya Camilerindeki Ahşap Mihraplardan Örnekler. *Sanat Tarihi Dergisi*. (Yayına kabul edildi).
- VGMA. (Tarih Yok). Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi. Entegre Vakıf Otomasyon Sistemi (EVOS), Hızır Ali Paşa Camii, Bayındır Köyü Camii Dosyaları, Ankara.
- Yinanç, M. H. (1944). *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

BEYŞEHİR EVLERİNDEN ÖRNEKLER

Osman KUNDURACI* -Ahmet YAVUZYILMAZ**

Konya'nın önemli ilçelerinden birisi olan Beyşehir ilçesi tarih öncesi çağlardan günümüze kadar yerleşime sahne olmuş önemli kentlerden birisidir. Beyşehir ve çevresi tarihi süreç içerisinde Frigler, Lidya, Pers, Roma, Bizans, Selçuklu, Eşrefoğlu, Hamidoğlu, Karamanoğlu ve Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır (Konyalı, 1991: 8). Türk hâkimiyetinden önce Karalia-Karalis ismiyle anılan bölge, XIII. yüzyıl sonlarına kadar Viranşehir adıyla terk edilmiş harap bir halde olduğundan kaynaklar bahseder. Süleyman Bey'in kenti Beyliğin merkezi yapmasıyla birlikte şehir yeniden imar ederek Süleymaniye, Süleymanşehir, Beyşehir isimlerini almıştır (Konyalı, 1991: 27; Erdemir, 1999: 1).

Birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı için bir göstergesi olarak günümüze ulaşmış kültür varlıkları bunun bir kanıtı olarak hala ayakta durmaktadır. Bu yapılar içerisinde Eflatunpınar, Fasıllar Anıtı, Kubadabad Sarayı, Beyşehir Kalesi, Eşrefoğlu Süleyman Bey Külliyesi, İsmail Aka Medresesi, Bedesten yapısı ile XIX. ve XX. yüzyılda yapılmış çok sayıda tarihi yapıları ve sivil mimarlık örnekleri ile de dikkati çekmektedir (Erdemir, 1999: 1; Kunduracı, 2006: 604-616).

Bu makalede Beyşehir ilçesinde bulunan 8 adet konut plan, mimari ve süsleme özellikleri açısından incelenerek bölge evleri içerisindeki önemine değinilmiştir.

Osman Çavuş Evi: Osman Çavuş Evi, Beyşehir İlçe merkezinde İçerişehir Mahallesi'nde, Aşağı Sokak, 180 ada, 12 parselde bulunmaktadır. Konut, Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve İsmail Aka Medresesi'nin güneybatısında yer almaktadır (Görsel 1).

Konutun batı cephesi üzerinde bulunan kitabesine göre H. 1327 / M. 1909-1910 tarihinde inşa edilmiştir (Görsel 2).

Moloz taştan inşa edilen konut zemin üzeri tek katlı olup üzeri kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Konutun hem zemin katı hem de birinci katı Beyşehir evlerinde sıkça karşılaştığımız iç sofalı planlıdır.

Batı cephe ortasında yer alan giriş açıklığı ahşaptan çift kanatlı, dikdörtgen formu düz atkılidir. Girişin solunda tek pencere açıklığı bulunmaktadır. Üst katın ön cephesinde sofa dikdörtgen şeklinde bir çıkma yapmaktadır. Çıkmanın ön cep-

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Genel Sanat Tarihi Anabilim Dalı.

** Öğr. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Genel Sanat Tarihi Anabilim Dalı..

hesinde üç, yan yüzeylerde birer adet ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu pencereler giyotin tarzdadır. Çıkmanın üzeri saç levhalarla kaplanmıştır. Çıkmanın solunda iki sağında tek pencere açıklığı bulunmaktadır (Görsel 3-4). Konutun kuzey ve güney cephesi yer yer ahşap hatıllı moloz taş örgülü olarak yapılmıştır. Bitişindeki yapılaşmadan dolayı sağır tutulmuştur. Doğu cephe de ise sonradan yapılmış tek katlı betonarme bir konut eklenmiştir.

Kapı açıklığından zemin katına ulaşılır (Görsel 5). Zemin katta ortada taşlık iki yanda birer oda bulunmaktadır. Taşlığın güneydoğusunda üst kata çıkışı sağlayan ahşap merdiven yer alır. Doğuda geniş bir açıklıkla bahçe ve mutfak mekânlarına ulaşılmaktadır. Sofanın güneyindeki odaya dikdörtgen formlu, tek kanatlı, ahşap bir kapı ile girilmektedir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı odanın güney ve batı cephesi sağır tutulmuştur. Güneydoğu köşesinde dikdörtgen bir niş dolap nişi yer alır. Kuzeyde yer alan odaya ise güneydoğu köşede bulunan tek kanatlı bir kapıdan ulaşılır. Odanın güney cephesi sağırdır. Kuzeyde dikdörtgen formlu ahşap dolap nişi, batıda içeri doğru şevli tek pencere açıklığı bulunur (Görsel 6).

Konutun üst katı zemin katta olduğu gibi iç sofalıdır (Görsel 7). Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı sofa batıda dışarı taşırılarak bir çıkma yapmaktadır. Sofanın doğusunda iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler 0,30 m derinliğinde, 0,95 m genişliğinde dikdörtgen formlu olup ahşap doğramalıdır. Batıda yer alan çıkma 3,35 m genişliğinde olup beden duvarından 0,90m dışarı taşırılmıştır. Çıkmanın batı yüzeyinde üç, yan yüzeylerinde birer pencere yerleştirilmiştir. Pencereler 0,77 m genişliğinde, 0,22 m derinliğinde giyotin tarzdadır. Yan cephelerdeki birer pencerede boyut ve teknik olarak aynı tarzdadır (Görsel 8).

Sofanın kuzey ve güneyinde birer oda bulunmaktadır. Odalara sofadan açılan dikdörtgen formlu birer kapı ile girilmektedir. Kareye yakın dikdörtgen planlı odaların zemini ahşap, üzeri ise ahşap kirişlemeli düz tavan örtülüdür. Oda içlerinde sade olarak tasarlanmış ahşap dolap ve yüklük bulunmaktadır. Odalar sokağa bakan cephelerine yerleştirilmiş ikişer adet dikdörtgen pencere ile aydınlatılmıştır (Görsel 9-10).

Fatma Çay Evi: Konut Beyşehir ilçe merkezinde İçerişehir Mahallesi'nde Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii'nin kuzeybatısında, Ayaş Sokak ile Kahvehane Sokak'ın kesiştiği köşede bulunmaktadır. Yapının güneyinde Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii, kuzeyinde Süleyman Bey Hamamı, batısında Beyşehir Bedesteni yer alır (Görsel 11).

Konut üzerinde inşa tarihini gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak doğusunda yer alan ve ona bitişik olarak yapılmış Ahmet Şahin Evinin güney cephesinde bulunan mermer üzerine yazılmış kitabede H. 1316 / M. 1898 tarihi yazılıdır. Aynı alanda bulunan ve restore edilen İsmail Baştaş Evi üzerinde bulunan kitabesine göre H. 1327 / M. 1909 tarihinde inşa edildiği yazılıdır. Her iki kitabe-

den hareketle Fatma Çay Evi'nin de bu yapılara bitişik yapılmış olmasından dolayı XIX. yüzyılsonu XX. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olmalıdır.

Zemin üzeri tek katlı inşa edilen konut ahşap hatıllı kaba yonu moloz taştan inşa edilmiştir. Konutun üzeri oluklu kiremit ile kırma çatı ile örtülüdür.

Konutun güney ve kuzey cepheleri sokağa bakarken, doğu ve batı cepheleri ise iki yandaki yapılaşmadan dolayı sağır tutulmuştur. Kuzey ve güney cephelerde yer alan sofa çıkmaları her iki cepheye hareketlilik kazandırmıştır.

Güney cephe aynı zamanda konuta girişi sağlayan kapı açıklığının bulunduğu giriş cephesidir. Cephe ortasında konuta girişi sağlayan 1,64 m genişliğinde 2,60 m yüksekliğinde, 0,64 m derinliğinde çift kanatlı ahşap doğramalı kapı açıklığı yerleştirilmiştir. Girişin sağında ve solunda 1,55 m genişliğinde, 1,32 m yüksekliğinde, 0,64 m derinliğinde ahşap doğramalı birer pencere bulunmaktadır. Pencere içeride doğru şevli olarak tasarlanmıştır. Üst katın güneye bakan cephe ortasında sofa dikdörtgen şeklinde çıkma yapmıştır. Genişliği 3,65 m olan çıkma neden duvarından 0,97 m dışarı taşırılmıştır. Sofanın ön cephesinde üç, yanlarda giyotin tarzda, dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı birer pencere bulunmaktadır. Çıkmanın yüzeyi dışarıdan saçla kapatılmıştır. Üst katta yer alan odaların güneye bakan cephelerine yerleştirilmiş dikdörtgen formlu, içeride doğru şevli birer pencere ile aydınlatılmıştır (Görsel 12).

Konutun kuzey cephesi Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı'na bakmaktadır. Güney cephe ile aynı özelliklere sahip olup simetrik olarak tasarlanmıştır. Konutun doğu ve batı cephesi her iki yandaki bitişik yapılaşmadan dolayı sağır tutulmuştur (Görsel 13).

Konutun zemin katına güney ve kuzey cephe ortalarında aynı eksen üzerine yerleştirilen birer adet kapı açıklığı ile ulaşılmaktadır. Zemin kat iç sofalı planlıdır (Görsel 14). Sofanın kuzeydoğu köşesine üst kata çıkışı sağlayan ahşap bir merdiven yerleştirilmiştir (Görsel 15). Sofanın doğu ve batısında karşılıklı olarak ikişer oda yerleştirilmiştir. Odalara dikdörtgen formlu birer kapı ile girilmektedir. Odalar birer pencere ile aydınlatılmıştır. Zeminleri ahşap, üzeri ise ahşap kirişlemeli düz tavan örtülüdür. Oda içlerinde ahşaptan sade olarak tasarlanmış dolap ve yüklük bulunmaktadır.

Zemin katta olduğu gibi üst katta iç sofalı planda yapılmıştır (Görsel 16). Sofa, kuzey ve güneyde beden duvarından dışarı doğru dikdörtgen şeklinde taşırılarak birer çıkma yapmaktadır. Sofanın iki yanında doğu ve batı kanatlarında ikişer adet oda yerleştirilmiştir. Odalar kareye yakın dikdörtgen planlı olup dışarı bakan cephelerine yerleştirilmiş birer pencere ile aydınlatılmıştır. Her oda içerisinde ahşap dolap ve yüklük bulunmaktadır. Sofaların ve odaların zemini ahşap, üzeri ise ahşap kirişlemeli düz tavan örtülüdür (Görsel 17).

Konutun en süslü bölümünü oda içlerinde yer alan ahşap dolaplardır. Bu bölümlerde ağız açıklıklar 'S' ve 'C' kıvrımlı nişler ile dikey ve yatay tablalar hareket-

lendirilmiş dolap kapakları dikkati çekmektedir. Konutun kuzey ve güneydeki giriş kapıları tablalı olup sadedir (Görsel 18).

Hakkı Uysal Evi: Konya ili Beyşehir ilçesi, İçerişehir Mahallesi'nde, 176 ada, 1 parselde, Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı'nın doğusunda, Beyşehir Bedesteninin kuzeydoğusunda yer almaktadır (Görsel 19).

Yapım inşa tarihini gösteren bir kitabesi bulunmamaktadır. Ancak Beyşehir ilçe merkezinde yer alan tarihi konutlarla benzer özellikleri taşımasından dolayı XX. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olmalıdır.

Konut bodrum üzeri iki katlı olarak inşa edilmiştir. Konutun ana inşa malzemesi kaba yonu moloz taştır. Üst kat ayırıcı duvarlarda bağdadi, yer yer ise kerpiç malzeme kullanılmıştır. Üzeri kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür.

Batı cephe aynı zamanda konuta girişi sağlayan kapı açıklığının bulunduğu giriş cephesidir. Bodrum katın bu cephesinde köşelere yakın konumlanmış birer pencere bulunmaktadır. Zemin katın bu cephesinde ortada giriş açıklığı, iki yanında içeri doğru birer dikdörtgen pencere yerleştirilmiştir. Birinci katın batı cephesinde ortada sofa çıkması yer alır. Beden duvarından 1,04 m dikdörtgen şeklindeki dışarı taşırılan çıkmanın ön cephesinde üç, yanlarda ise birer pencere bulunur. Pencereler ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu, düz atkı taşı olup giyotin tarzıdır. Doğu cephede bodrum kat girişi sağlayan bir kapı; zemin kata dört, birinci kata üç pencere açıklığı bulunur. Zemin katın kuzey ve güney cepheleri sağırdır. Birinci katta ise ikişer pencere yerleştirilmiştir.

Konuta batı cephenin ortasında bulunan ahşap doğramalı çift kanatlı bir kapı ile giriş sağlanmıştır. Zemin kat iç sofalı planlıdır (Görsel 20). Sofanın kuzey ve güneyinde dört oda ile ıslah hacimli mekânlar karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Sofanın doğusunda üst kata çıkışı sağlayan merdiven boşluğunun altında mutfak olarak kullanılan bir bölüm bulunmaktadır. Odalar kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Odaların sofaya açılan birer dikdörtgen kapıları bulunmaktadır.

Konutun birinci katı zemin katta olduğu gibi iç sofalı planlıdır (Görsel 21, Görsel 22). Sofanın doğusunda iki dikdörtgen pencere, batıda ise 3,54 m genişliğinde beden duvarından 1,04 m taşıntı yapan dikdörtgen çıkma yer alır. Çıkmanın yan yüzeylerinde birer, ön yüzeyinde üç adet ahşap doğramalı, dikdörtgen formlu, giyotin tarzda pencereler yerleştirilmiştir. Sofanın sağında iki solunda bir adet olmak üzere üç oda bulunmaktadır. Odaların zemini ahşap, üzeri ise ahşap kirişlemeli düz tavan örtülüdür.

Konut süsleme bakımından sadedir. Yapının en süslü bölümünü ise birinci kat oda içlerinde bulunan ahşap dolaplardır. Dolap kapakları 'S' ve 'C' kıvrımlı nişler ile dikey ve yatay tablalar hareketlendirilmiştir (Görsel 23).

Üstünler Mehmet Ali Uysal Evi: Konya ili Beyşehir İlçesi Üstünler Mahallesi, 1380 parsel, numara 15'te bulunmaktadır (Görsel 24).

Konutun batı cephesinde saçak seviyesine yakın seviyede yerleştirilmiş mermer üzerine işlenmiş kitabesine göre kitabe bulunmaktadır. 1921 yılında Mustafa adlı bir kişi tarafından yaptırıldığı yazılıdır (Kunduracı, 1995: 53-54; Görsel 25).

Ev, eğimli bir arsa üzerinde yer almaktadır. Moloz taşlardan yığma, harçsız duvarları hatillar yardımıyla tutturulup üç katlı ve iç sofalı plânlı olarak inşa edilmiştir. ‘T’ şeklindeki iç sofanın kuzey batı ucunda yer alan bir ev ve ikinci katlara ait sofa çıkmaları ahşap işçilikleri ile dikkati çekmektedir. Üst örtüsünde kırma çatı yapılmış olup modern kiremitlerle kaplanmıştır.

Arsanın durumuna göre iki yol kavşağındaki bir köşeye inşa edilen evin plânında çarpıklık görülür. Evin iki ayrı girişi vardır. Bunlar zemin katın batı cephesinde bulunan, ahşaptan, iki kanatlı büyük bir cümle kapısı ile zemin kata açılmaktadır. Kuzeydeki giriş ise ikinci kat sofasına irtibatlı ahşaptan bir merdiven şeklindedir.

Zemin kat; samanlık, ahır ve kiler odaları gibi ikinci derece mekânlar olarak tasarlanmıştır. Birinci kat normal yaşama katıdır. Bu katın plânı iç sofanın etrafındaki odalardan meydana gelir.

İkinci kat da iç sofalı plânda yapılmıştır (Görsel 26). Alt katların kirişlemeli tavanlarına karşılık ikinci katta, alttan çakmalı düz tavan kaplaması görülür. Yüklük ve dolap kaplamaları, oda kapılarının kanatları hafif oyma olarak stilize motiflerle süslenmişlerdir (Görsel 27). Akseki, İbradı ve Hadim evlerinde de gördüğümüz güğümlük adı verilen merdiven üstündeki açık bölümlerden bu evde de vardır. Dış cephe tezyinatında kafesli çıkmalar dikkati çeker. Ayrıca batı cephedeki oda pencerelerinin ahşap pervazlı üçgen alınlıklarındaki düzenlemeler ilginçtir.

Dışta olduğu gibi iç cephede de aşırı bir süslemesi bulunmayan M. Ali Uysal evi kafesli ahşap çıkmaları ve ahşap tezyinatlı kapı kanatlarıyla önemli bir örnek teşkil eder. ‘T’ biçimindeki iç sofası üst örtüsünde kırma çatı uygulamasıyla Toroslardaki geleneksel özellikli ahşaba dayalı köy evlerinden birisidir.

Şinasi Şimşek Evi: Konut Beyşehir ilçesi Kayabaşı Mahallesi’nde bulunmaktadır. Şinasi Şimşek tarafından 1934 yılında inşa edilmiştir (Kunduracı, 1995: 51-52; Görsel 28).

Ev, meyilli bir arsa üzerine yığma moloz taşlarla üç katlı olarak yapılmıştır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir iç sofanın iki yanında sıralanan dört odaya oluşan bir plân vardır. Kırma çatı olan üst örtü modern kiremitlerle kaplanmış olup, dışa doğru 1,00 m kadar taşan saçaklar, ince ahşap levhalar ve çıtalar ile alttan kapatılmıştır (Görsel 29).

Moloz taş, harçlı ve hatıllı duvarlarla yapılmış evin cephesi sakar sıva adı verilen derzler ile sıvanmıştır. İç sofalı plândaki evin zemin katın güneyindeki odalar dükkân olarak yapılmışlardır. Bugün ise kışlık yiyeceklerin saklandığı kiler odası olarak kullanılmaktadır. Konutun birinci katı kapalı olduğundan sadece zemin katı incelenmiştir.

Bugün terkedilmiş olan evde dıştan yaptığımız tetkiklerde bazı tadilatlar yapıldığını gördük. İkinci katta batı yönündeki odaların gusülhane kısımlarına sonradan küçük pencereler açılmıştır.

Dış duvarlar ile odalar arası bölme duvarları 0,70 m'lik moloz taş duvardır. Sofa odaları birbirinden ayıran bölme duvarları ise bağdadi duvar şeklinde ince çitalardan yapılmış ve yüzeyleri kırıktır siva ile kapatılmıştır. Dıştan dışa alınan ölçüler yardımcı ile evin plân krokisi çizilmiştir.

Cephede dikkati çeken, en önemli eleman iki kat yüksekliğindeki sofanın güney çıkmasıdır. Dış cephe tezyinatına en etkili olan eleman da bu çıkmadır. Çok ince bir ahşap işçilik gösteren çıkma ve çıkmanın altında kalan zemin kat giriş kapısının, eğri kesim tekniğindeki ahşap kapı kanatları süsleme kompozisyonları bakımından zengindir.

Dış süslemede kafes çıkmanın yanında, üst kat pencerelerinin üzerinde kalan üçgen formlu pervazların yüzeyleri gülbezekler ile bir dantele gibi işlenmiştir. Kuzeydeki üst kat çıkmasının altında bulunan birinci kat giriş kapısındaki tokmağın döküm tekniğinde yapılmış top tutan el şeklinde tasvir edilmiştir.

Dış cephe süslemesi kafesli çıkmanın üzerinde yoğunlaşmıştır. Kafesli çıkmaya yörede kafeslik denilmektedir. Kafesliğin üst bölümünde, pencere kısımlarının tamamen camlı çerçevelerle taksimatlandığı görülmektedir. Kafesliğin alt kısımları dört eşit panoya bölünerek içleri iki farklı motif kompozisyonları ile doldurulmuştur. Yanlarda kalan panolardaki iç bükey spirallerden oluşan simetrik kalp motifleriyle oluşturulurken, ortadaki panolarda ikişerden dört el tasvirinin aldığını görürüz. El tasvirlerinin bulunduğu başka bir örnekte Akseki-Çimi köyündeki Süleyman Bengi evindedir. Fakat burada, sadece işaret parmağı açık vaziyette ve kafes çıkmanın üçgen alınlığının yan tarafında yer almaktadır.

Şinasi Şimşek evindeki ikinci kat kafesinin alt bölümü yumurta dizisi şeklinde sıralanan ve ajur tekniğinde kesilmiş ahşap püsküller ile nihayetlendirilmiştir. Ayrıca ikinci katın kafesliğinin iki yanında etek seviyesinde yanlara doğru taşan çiçeklik bölümleri vardır.

Birinci katın kafesliğinde biraz daha zengin bir düzenleme göze çarpmaktadır. Camlı çerçevelerin üstünde bulunan dikdörtgen panoların yüzeylerine yüzeyel oyma olarak gülbezek motifleri yerleştirilmiştir. Camlı çerçevelerin üst kısımları Bursa kemeri taklidi bir pervaza sahiptir. Camların önünde ince çitaların 45 derecelik eğimlerle çakılmasıyla dikey sürgülü kepenkler yapılmıştır. Kafesliğin alt kısımları da yüzeyel oyma gülbezekler ile süslenmiş panolarla kapatılmıştır.

Ahşap oyma panoların yer aldığı zemin kat giriş kapısı kanatları yakından incelendiğinde kat kafesleriyle süsleme ve motif benzerliği gösterir. Kapı kanatlarındaki panoların yüzeyleri eğri kesim tekniğinde yüzeyel oyma olarak yapılmış yaprak ve çiçek motifleriyle doldurulmuştur (Görsel 30).

Yapının iç süslemesi hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak evin şimdiki sahibi Hilmi Arabacı'nın ifadesine göre dış cephedeki aşırı süslemeye karşı içeride

süsleme bulunmamaktadır. Odalarda birer yüklük ve gusülhanenin bulunduğunu, ikinci kat tavanlarının alttan kaplamalı düz tavan olduğunu söylemiştir. Plân kroki de bu bilgiler ışığında ölçeksiz olarak tamamlanmıştır.

Şinasi Şimşek evi, güney cephesindeki inşa kitabesine göre 1934 yılında bölgedeki yerli ustalar tarafından inşa edilmiştir. Ahşap işçiliğinin ustası bilinmemekle beraber Üstünler kasabasından gelen ustalar tarafından yapıldığı söylenmiştir.

Bu ev de diğer evler gibi terkedilmiştir. Devletin ve halkımızın geleneksel evlerimize sahip çıkması ve eski günlerinde olduğu gibi yaşanılır hale getirilmesi hususunda duyarlı olmalıyız.

Ağmazlar Evi: Konut Beyşehir ilçesi, Hacı Hamam Mahallesi, Kâşif Sokak'ta bulunmaktadır. Beyşehir'in eski evlerindedir. Macadoğlu İbrahim evi veya Soğancılar evi olarak da bilinir. Moloz taştan üç katlı olarak yapılmış iç sofalı, plânlı bir evdir (Görsel 31-32).

Ev küçük bir arsa üzerinde bulunmakta ve arsanın sokak cephesinde inşa edilmiştir. Duvarlar hatıllı ve harçlı olarak yapılmıştır. Üst örtü kırma çatılı olup çatı kiremit kaplıdır (Kunduracı, 1995: 55-57; Kunduracı: 2011a: 123-124).

Evin güneyinde zemin katı ile irtibatlı ve aynı zamanda sokağa irtibatlı olan küçük bir bahçesi vardır. Bu giriş tali giriş olarak kullanılmıştır.

Güney cephesindeki cümle kapısından girildiğinde, zemin katın taşlık kısmına geçilmektedir. Bu cephede ayrıca büyük ahıra açılan bir kapı daha bulunur. Zemin katın kuzey batı köşe odası iki kat yüksekliğindeki samanlıktır. Buna benzer bir uygulamayı Hadim evlerinde de görmüştük. Zemin katın diğer odası da ahır olarak kullanılmaktadır. Taşıktaki ahşap bir merdiven ile ara katın sofa kısmına çıkılmaktadır (Görsel 33).

Bu evde ara kat düzenlemesi biraz farklılık göstermektedir. Ara kat iç sofanın yarısı ile doğu bölümü kapsar.

Bu bölüme giriş ise güney-doğu köşe odanın içinden sağlanmıştır. İç sofanın güney ucundaki çıkmanın altında kalan bölüm ara katın hela ve lavabo kısmını ihtiva etmektedir. Ara kat az sayıda pencereleri ile kışlık kat olarak kullanılmıştır. Ara kattan iç sofanın ortasındaki bir merdiven ile birinci katın iç sofasına çıkmaktadır. Birinci kat plân ve süslemesi ile evin esas yaşama katıdır.

Birinci kat plâni iç sofanın doğu ve batısında yer alan dört odadan meydana gelmiştir. İç sofanın kuzey ucundaki kafesli çıkmanın iç kısmı bir seki şeklinde hafif yüksek bir zemin ile sofadan kısmen ayrılmıştır. Sofanın güney ucunda ise bağdadi duvarla bölünmüş küçük bir mekân elde edilmiştir. Bu mekânın önündeki bir merdiven çatıdaki köşk oda katına geçit vermektedir. Sofa içinde sofanın bir ucunun bağdadi duvarlarla bölünmesiyle yeni mekânlar elde etme ihtiyacı Konya evlerinde de görülür. Benzer bir uygulamayı Akseki'deki Serdengeçti evinde de görmekteyiz.

Birinci katın kuzeye bakan odalarında çiçeklikli yüklükleri ve çıtalı tavan kaplamaları özenle yapılmıştır.

Esas yaşama katı olan birinci katın güneyindeki odalardan güney-batı köşe odada büyük bir ocak yer almaktadır. Muhtemelen bu oda evin mutfak odasıdır. Birinci katın güney odalarında da çiçeklikli yüklükler bulunmaktadır.

Ağmazlar evinde süsleme unsurları yok denecek kadar azdır. Kafesli çıkmalar diğer bölge evlerindeki gibi süslemeli değildir. Sadece kuzeydeki çıkmanın ajurlu kafeslerinin hotozlarında stilize bitkisel motifler dikkati çeker. Süsleme daha çok iç mimarinin tavan, yüklük ve kapı kanatlarında yoğunlaşmıştır. Çatıdaki kafesli çıkmaların üzeri köşk odalı olarak düzenlenmiştir. Ancak çatı kapalı olduğu için içerisine girilememiştir.

Birinci katın kuzey cephesinin doğusundaki oda tavanında baklava dilimi biçiminde geometrik kompozisyonda bir göbek yapılmıştır. Bu göbeğin içi ince çıtalarla kareli taksimatla doldurulmuştur. Tavanın diğer yüzeyi ise alttan çakmalı düz tavan şeklindedir. Kuzey-batı köşe odanın tavanında ise düz alttan çakmalı tavan yüzeyine sekiz kollu bir yıldız göbek işlenmiştir. Diğer odalar ile sofalar ise düz, alttan çakmalı çıtalı tavanlıdır.

Süsleme unsurları yüklük ve çiçekliklerde biraz daha fazladır. Daha çok yarım yuvarlak kemerli niş şeklindeki çiçekliklerin yerine burada dikdörtgen formlu bir düzenleme vardır. Çiçekliklerinin üzerinde yatay dikdörtgen bir alınlık bulunur. Bu alınlığın üzerinde ajur tekniğinde yapılmış iki sıra salbek motifi bulunur. Salbeklerin zeminlerine mavi ve yeşil renkteki kadife kumaşlar yerleştirilmiştir.

Bu uygulama bölge evleri içinde Beyşehir çevresinde bir gelenek halindedir. Çiçekliğin çerçevesinde bitkisel ve geometrik süsleme silmeler bulunur. İnce yivler şeklinde devam eden stilize bordürler arasına yerleştirilen ve sekiz kollu mini yıldız göbekleri bölge evlerinde sıkça gördüğümüz tavan göbeklerini hatırlatmaktadır. Kapı kanatları ile diğer yüklük ve dolap yüzeylerinde sade yüzeysel oymalı süsler yapılmıştır (Görsel 34).

İç sofalı plâni ve zengin ahşap süsleme programıyla Ağmazlar evi Beyşehir ve yakın çevresindeki diğer evler gibi geleneksel özellikler taşımaktadır. Fakat bugün terk edilmiş olan ev 100 yıllık geçmişi ile daha iyi korunmalıdır.

Hacı Akif Evi: Konut, Beyşehir ilçesi, Hacı Akif Mahallesi, Özdilek Caddesi, 7. Sokak, No: 30'da bulunmaktadır. Hacı Akif Efendi tarafından yaptırılmıştır (Görsel 35).

Ev, adını aldığı mahallede eğimli bir arsa üzerinde düzgün moloz taşlardan iç sofalı, harçlı duvar tekniğinde iki katlı olarak inşa edilmiştir (Görsel 36). Üst örtüsü kırma çatı olup modern kiremitlerle kaplanmıştır. İç sofalı bir planı olup planında bazı yeni değişiklikler yapılmıştır (Kunduracı, 1995: 58-59; Kunduracı: 2011b:124-125).

Evin girişi kuzey cephesindedir. Zemin kata girildiğinde kuzey-güney yönünde uzanan bir taşlık ve onun iki yanında sıralanan ikişerden dört oda yer almaktadır. Odalar arasında depo ve kiler olarak kullanılan küçük mekânlar ile merdiven açıklığı bulunmaktadır.

Zemin kat odalarından güneydeki odalarda oda içine açılan ve birer kapısı olan küçük mekânlar bulunur. Bu mekânlar gusülhane olarak kullanılmış olabilir. Kuzeydeki odalarda ise bu mekânlar kapaklı yüklükler şeklindedir. Oda tavanları sade, süslemesiz, düz ahşap tavanlardır.

Oldukça fazla değişikliğe uğramış birinci katın iç sofasında oval formlu bağdadi bir tekne tavan vardır. Tekne tavanın dışında kalan kısımlar ise düz, alttan çakmalı tavan kaplaması biçimindedir. Ortadaki oval göbeğin zemini çıtalarla taksimatlandırılmıştır. Göbeğin bulunduğu kısım bir bordür şeklinde altın yaldız ve yeşil renkteki kalemişi süslemeler ile sınırlandırılmıştır. Tekne tavanın kavisli geçiş yüzeylerine vazo içinde çiçekler ve barok tarzda yapılmış bitkisel süslemeler yapılmıştır. Süsleme ve motifleriyle Akseki Ak ev ve Osman Yüksel Serdengeçti evlerine benzemektedir (Görsel 37).

Kuzey-batı odanın oval tavanının ortasında eğri kesim tekniğinde yapılmış hatili göbek ve ortasında narçiçeği gibi püskül vardır. Bu göbekte kırmızı kumaş zemin üzerine tutturulmuştur. Bu uygulama Türk evinde XIX. yüzyıldan sonra sıklıkla görülmeye başlar.

Hacı Akif evinde başoda kuzey-doğu köşesindeki oda olup tavanı ‘S’ kıvrımlarıyla oluşturulan çıtalı tavan kaplaması şeklindedir. Ortasında sarı renkle boyanmış dallar ve yeşil yapraklar arasındaki pembe güllerin çevirdiği fırfırlı bir tavan göbeği yer almaktadır. Marul göbek olarak ta bilinen bu göbeğin örneklerini Konya evlerinde de görmekteyiz. Tavanda uygulanan ‘S’ kıvrımlı çıtalarla taksimatlandırılan yüzey süslemesinin benzerini Burdur-Taşoda konağında da görmekteyiz (Görsel 38).

Ayrıca evin sofa ve başodasında ahşaptan yapılmış çiçeklik örnekleri görmekteyiz. Bu gelenek de hem Türk evinde hem de bölge evlerinde yaygın bir özelliktir.

Hacı Akif evi uygulanan plâni ve kalemişi süslemesiyle XIX. yüzyıl başlarında inşa edilmiş ve ayakta kalabilmiş nadir örneklerden birisidir.

Hacı Ali Çiftçili Evi: Beyşehir ilçe merkezinden son örneğimiz Eşrefoğlu Külliyesi'nin yakınlarında İçerişehir Mahallesi, Kale Sokak'ta bulunan Hacı Ali Çiftçili evidir (Atçı, 2005: 32-34; Görsel 39-40).

Ev dıştan oldukça sade iki katlı ve kırma çatılı olarak dış sofalı planda yapılmıştır (Atçı, 2005: 32-34). Evin girişi batı cephesindeki tek kanatlı kapıdandır. Zemin kat odaları ahır, samanlık ve depo olarak kullanılmaktadır (Görsel 41)

Üst kata zemin katın taşlık bölümündeki ahşap bir merdiven ile çıkılmaktadır. Üst katta ikisi kuzeyde bir tanesi sofanın doğu ucunda yer alan üç odası bulunmaktadır (Görsel 42). Özellikle kuzey-doğu köşe odasının giriş kapısı ve yüklük düzenlemeleriyle evin başodası olduğunu göstermektedir (Görsel 43-44). Oda giriş kapısının yüzeyi bölge evlerinde sıkça görülen çok kollu yıldız şeklinde ince çıtalarla yapılmış bir süslemeye sahiptir (Görsel 45)

Çok kollu yıldızın alt ve üstünde kalan kare tablalarda baklava dilimi motifleri yer almaktadır. Üst kısmı kavislendirilerek Bursa kemeri şekline dönüştürülmüş-

tür. Odanın yüklük cephesinde dilimli kemerli yüklük ve üstündeki kafesli muşandirası ahşap süsleme bakımından önemlidir.

Değerlendirme ve Sonuç: İnsanoğlu ilk olarak barınma ihtiyacını doğal oluşumlardan yararlanarak gidermişlerdir (Kuban, 1996: 1; Arsebük, 1996, s. 15). Daha sonra ise fizyolojik, sosyolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için konut kültürünü geliştirmişlerdir (Eruzun, 1980: 14). Konut ve yerleşme ihtiyaçlarını basit barınaklarda ve su kaynaklarının yakınında oluşturan insanoğlu başlangıçta çalı-çırpı ile oluşturdukları alaçık dediğimiz barınaklarla karşılaşmışlardır (Sözen ve Eruzun, 1996: 12; Özdoğan, 1996: 19).

Türk kültürün de ise bu ihtiyaç Orta Asya bozkırlarında sökülüp taşınabilen topak ev dediğimiz çadırlarla karşılanmıştır (Sözen, 2001: 23; Sözen ve Eruzun, 1996: 20). Türklerde ev, aile, vatan ve devlet gibi kutsaldır. Uygurlar ve Göktürklerde “ev” ve “bark” kelimesi bu günkü anlamıyla barınma ihtiyacını gideren konut anlamındadır (Küçükerman, 1998: 29). İslam dinin de etkisiyle ev mahremiyet olgusunun en açık anlamını bulduğu mekânlardır.

Türk ev mimarisinin biçimlenmesi Osmanlı Dönemi’nde uygulama alanı bulduğu bütün coğrafyalarda iklim ve malzeme koşullarına göre şekillenmiştir. Türk evinin mekân düzenlemesi ile topak evin iç düzeninde bir paralellik gözlenmektedir (Sözen ve Eruzun, 1996: 45; Küçükerman, 1998: 74).

Araştırma konumuz olan Beyşehir ilçesinin eski evlerindeki plan ve süsleme anlayışı da Türk ev geleneğinden farklı değildir. Beyşehir evleri ahşap malzemenin yanında taş duvarlar ve kalemışı süslemeleriyle dikkati çekmektedir (Sunar, 1991: 11, 69). Bölge evlerinin yapı malzemesi ve süslemesindeki yoğun ahşap kullanımı çevrenin orman ürünleri bakımından zenginliğinin göstergesidir (Kunduracı, 1995, 150).

Beyşehir evleri genellikle zemin üzeri bir ya da iki katlı olarak inşa edilmişlerdir.

Plan tipi olarak ekseriyetle iç sofalı plan şeması tercih edilmiştir. Bölge evleri içerisinde Fatma Çay Evi, Mehmet Akif Sayın Evi, Osman Çavuş Evi Üst kat, Reyhan Öksüz Evi, Abdullah Kapu Evi üst kat, Hüseyin Tekin evi, Hacı Akif Evi, Ağmazlar Evi, Kayabaşı Şinasi Şimşek Evi benzer plan şemasında inşa edilmişlerdir.

Beyşehir evleri cephe düzeni açısından sade bir görünüme sahiptir. Konutlarda en dikkat çekici unsur cephelere estetik bir değer kazandıran çıkmalardır (Everen, 1959: 8). Anadolu Türk evinde karşımıza çıkan çıkmaların tiplerine bakıldığında bunlar binalardaki durumuna, yönlerine ve formlarına göre tasnif edilmiştir. Bu çalışmada ele alınan konutların hepsinde en az bir çıkmaya yer verilmiştir. Cepheden dikdörtgen şeklinde dışarı taşınan çıkmalar ahşap konsollar ya da elibelindelerle desteklenmiştir. Çıkmaların ön yüzeyinde üç, yan yüzeylerinde birer adet dikdörtgen formlu, ahşap doğramalı, giyotin pencereler ile hareketlendirilmiştir. İncelenen örnekler içerisinde Şinasi Şimşek Evi, Ağmazlar Evi, Osman Çavuş Evi, Fatma Çay Evi’nde sofa çıkması dikdörtgen şeklinde cepheden taşıntı

yapmaktadır. İncelenen örnekler içerisinde Fatma Çay Evi, Hakkı Uysal Evi, Mehmet Akif Sayın Evi, Mehmet Dedeoğlu Evi'nde çıkmanın yüzeyi sac levhalarla kaplanmıştır.

Beyşehir evleri süsleme açısından sadedir. Dıştan sade olan konutlar iç mekânlarda ahşaptan yapılmış dolap ve yüklükler, çiçeklikler, oda kapıları ve tavanları ile dikkati çekmektedir (Kunduracı, 2002: 265-272; Kunduracı, 2016: 3-12).

Sonuç olarak Beyşehir evleri plan, mimari ve süsleme özellikleri Konya evlerinin genel karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Özellikle Beyşehir'de Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ile yaygınlaşan, yöre evlerini etkileyen ahşap ve kalemişi süslemeleri ile ön plana çıkmaktadır (Kunduracı, 2002: 265-272; Kunduracı, 2006: 604-616). Az sayıda konutun ele alındığı bu çalışmada benzer özelliklerde inşa edilmiş çok sayıda konut bulunmaktadır. Bunların yıkılıp ortadan kalkmasını önlemek için bir an önce hem mülk sahipleri hem de yerel yönetimler tarafından gerekli girişimlerin yapılarak gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Arsebük, G. (1996). Biyokültürel Açından İnsan (Sığınağı ve Barınağı). *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, İstanbul, 15-18.
- Atçı, İ. (2005). *Geleneksel Beyşehir Evleri* [Yüksek Lisans Seminer Çalışması]. Selçuk Üniversitesi.
- Erdemir, Y. (1999). *Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi*, Beyşehir: Beyşehir Vakfı Yayınları.
- Eruzun, C. (1980). *Konutlarda Mekân Özelleştirme Düzeyinin Saptanmasına İlişkin Bir Yöntem* [Doktora Tezi]. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi.
- Evren, M. (1959). *Türk Evinde Çıkma*, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Konyalı, İ. H. (1991). *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kuban, D. (1996). *Ev Üzerine Felsefe Kırıntıları*. Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, İstanbul, 1-5.
- Kunduracı, O. (1995). *Batı Toroslarda Bulunan Geleneksel Konutlar* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Kunduracı, O. (2002). Batı Toroslarda Bulunan Geleneksel Türk Evlerinde Ahşap Süsleme. *Türkler* (Cilt 18), İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları, 265-272.
- Kunduracı, O. (2006). Beyşehir ve Derebucak Çevresinin Eski Evlerinden Örnekler. *1. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksekokulu, 604-616.
- Kunduracı, O. (2011a). Ağmazlar Evi. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 2), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 123-124.
- Kunduracı, O. (2011). Hacı Akif Evi. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 2), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 124-125.
- Kunduracı, O. (2016). Geleneksel Konya Evlerinde Çiçeklik. *Uluslararası Kültür, Sanat, Folklor Kongresi/Sanat Etkinlikleri* (23-27.04.2015), Konya: Anka Basım Yayın, 3-12.
- Küçükerman, Ö. (1998). *Kendi Mekânı Arayışı İçinde Türk Evi*, İstanbul.

Özdoğan, M. (1996). Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkler. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, İstanbul, 19-30.

Sözen, M. (2001). *Türklerde Ev Kültürü*, İstanbul: Türk Hava Yolları.

Sözen, M., Eruzun, C. (1996). *Anadolu'da Ev ve İnsan*, İstanbul: Creative Yayıncılık.

Sunar, L. (1991). *Beyşehir Yöresi Evleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Görseller

Görsel 1: Konutun genel görünümü

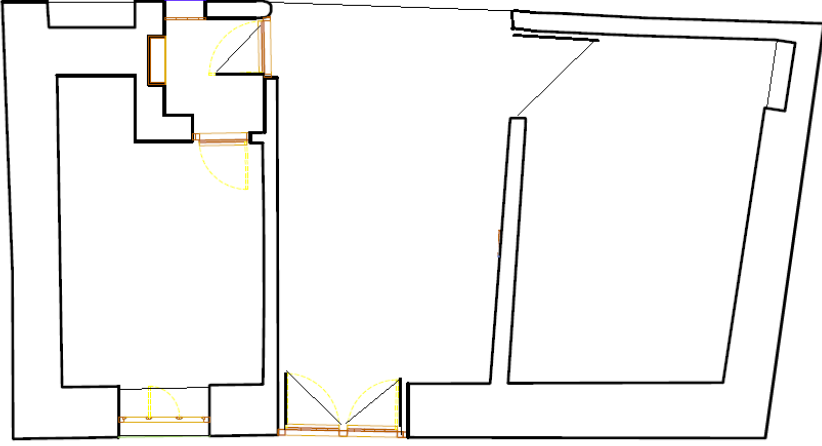
Görsel 2: İnşa kitabesi

Görsel 3: Konut giriş kapı görünümü

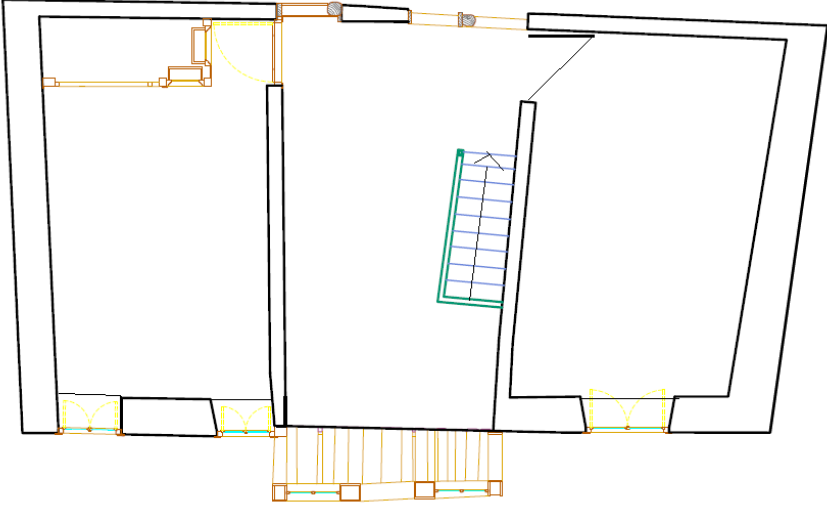
Görsel 4: Çıkmanın görünümü

Görsel 5: Zemin Kat Planı

Görsel 6: Taşlık görünümü

Görsel 7: Üst kat planı

Görsel 8: Üst kat sofa görünümü

Görsel 9: Oda iç görünümü

Görsel 10: Oda görünümü

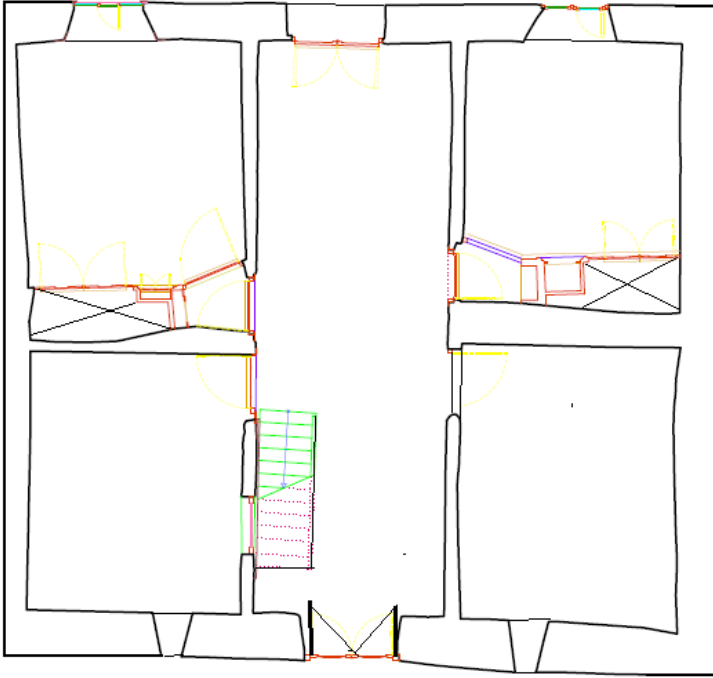
Görsel 11: Konutun genel görünümü

Görsel 12: Güney cephe görünüm

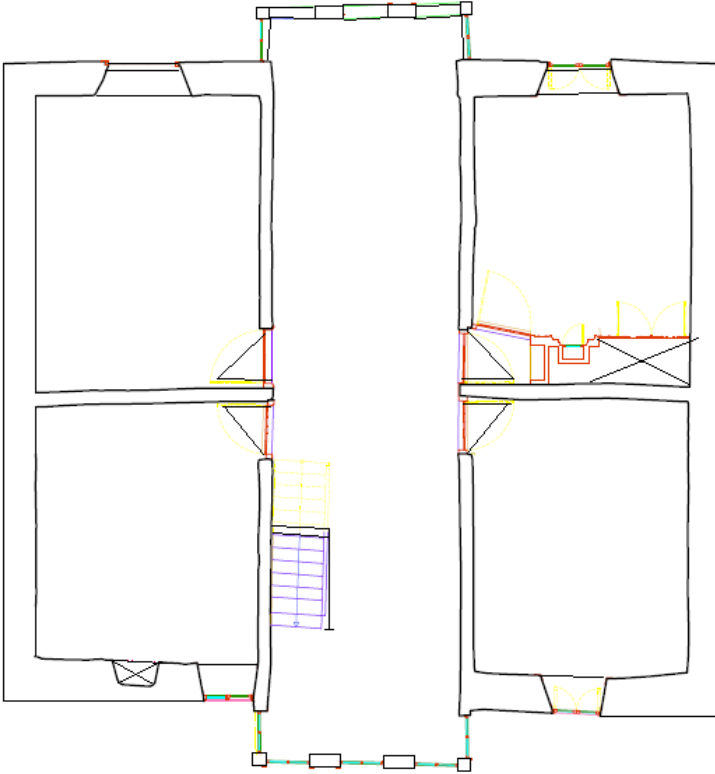
Görsel 13: Kuzey cephe görünümü

Görsel 14: Zemin kat planı

Görsel 15: Zemin kat sofa görünümü

Görsel 16: Birinci kat planı

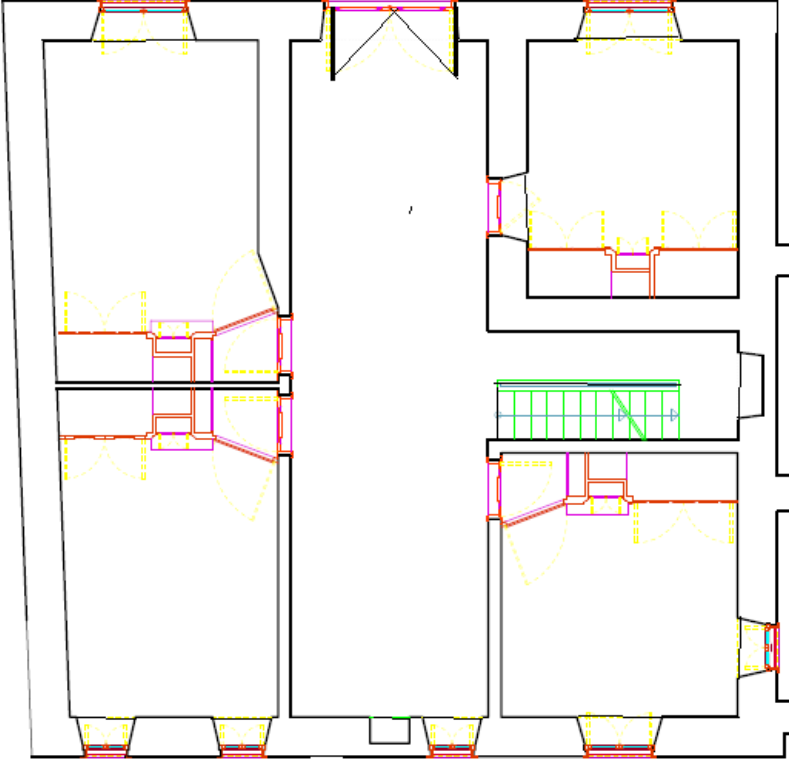
Görsel 17: Sofa görünümü

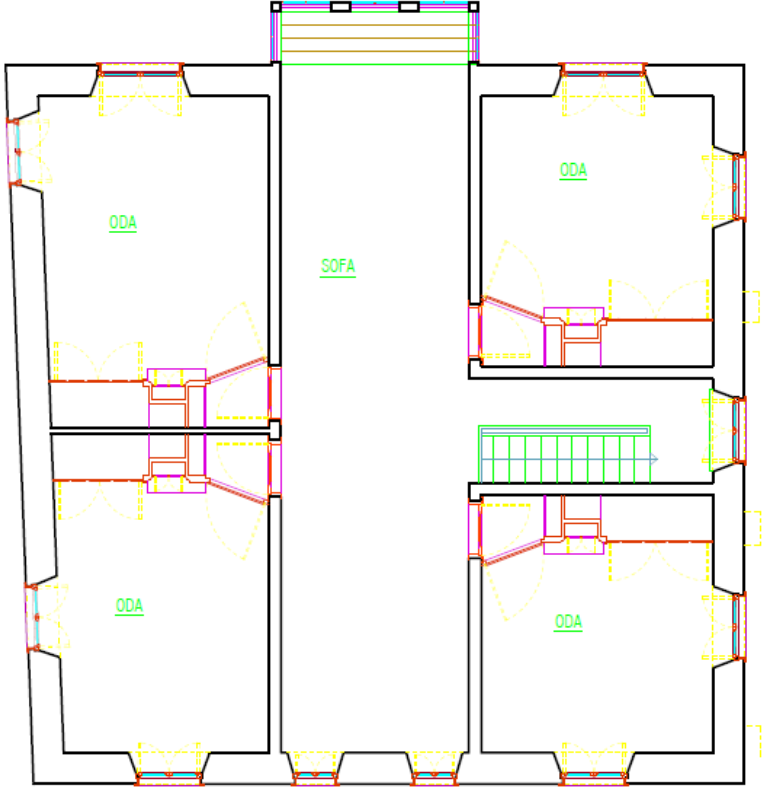
Görsel 18: Oda içlerinde eyer alan ahşap dolap ve yüklük

Görsel 19: Konutun genel görünümü

Görsel 20: Konutun zemin kat planı

Görsel 21: Konutun üst kat planı

Görsel 22: Sofanın görünümü

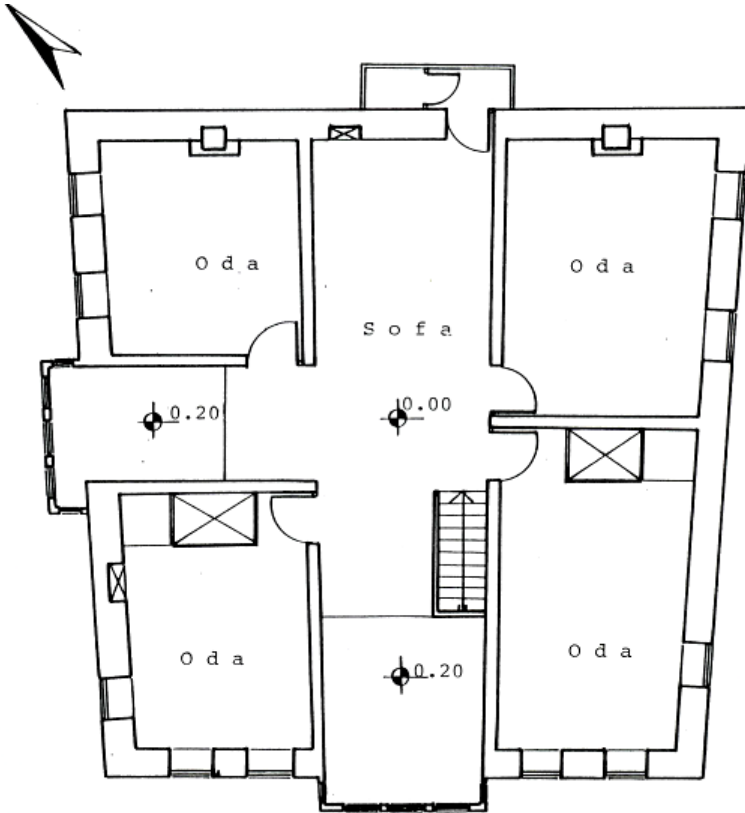
Görsel 23: Oda içlerinde yer alan dolap ve yüklük

Görsel 24: Konutun genel görünümü

Görsel 25: Kitabenin görünümü

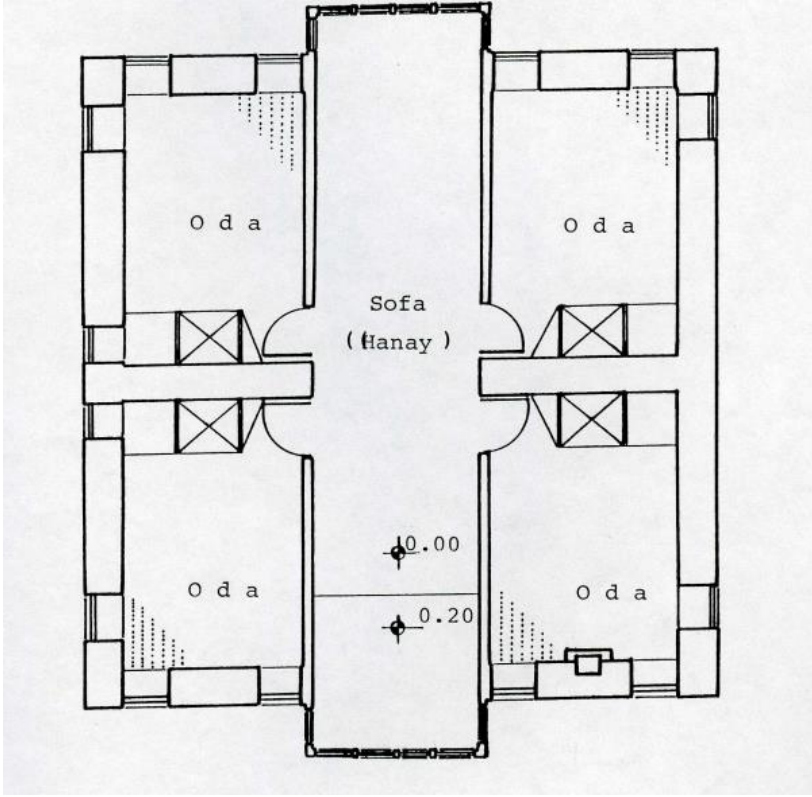
Görsel 26: Konutun üst kat planı

Görsel 27: İkinci kat Sofa görünümü

Görsel 28: Şinasi Şimşek Evi

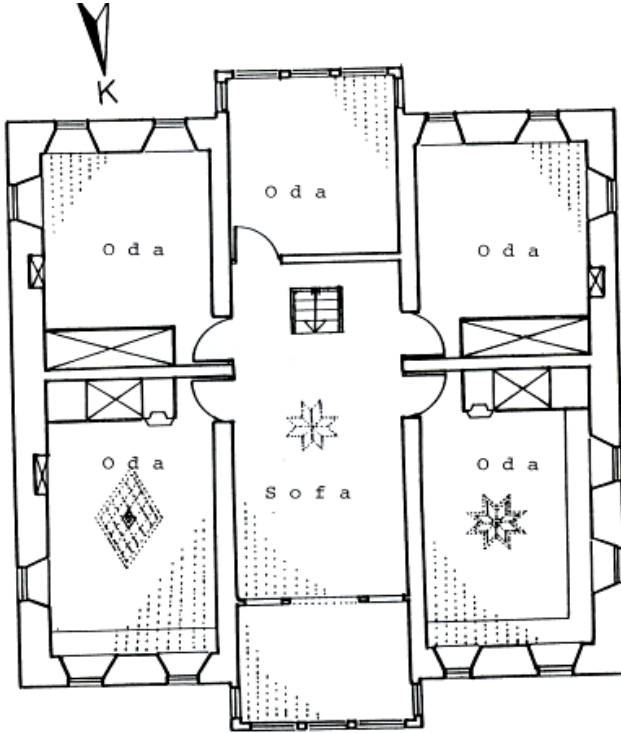
Görsel 29: Konutun birinci kat planı

Görsel 30: Üst kat çıkmasının görünümü

Görsel 31: Ağmazlar Evi genel görünümü

Görsel 32: Konutun üst kat planı

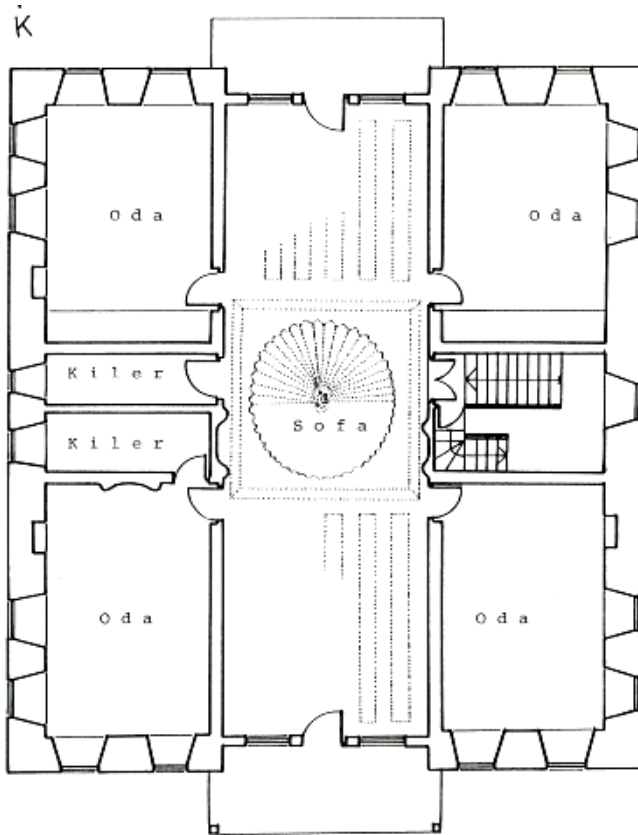
Görsel 33: Üst kat sofanın görünümü

Görsel 34: Ahşap dolap ve yüklüğün görünümü

Görsel 35: Hacı Akif evi genel görünümü

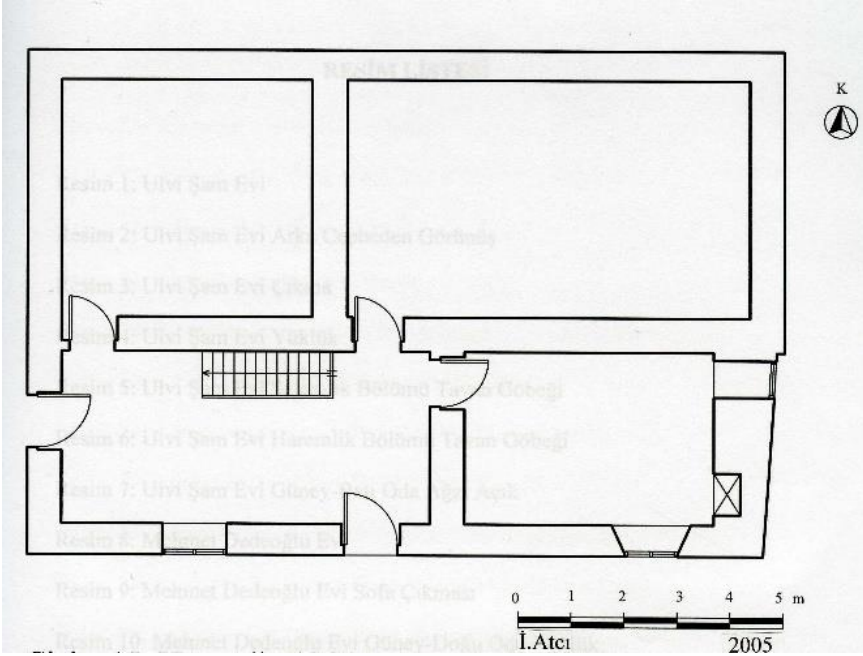
Görsel 36: Konutun üst kat planı

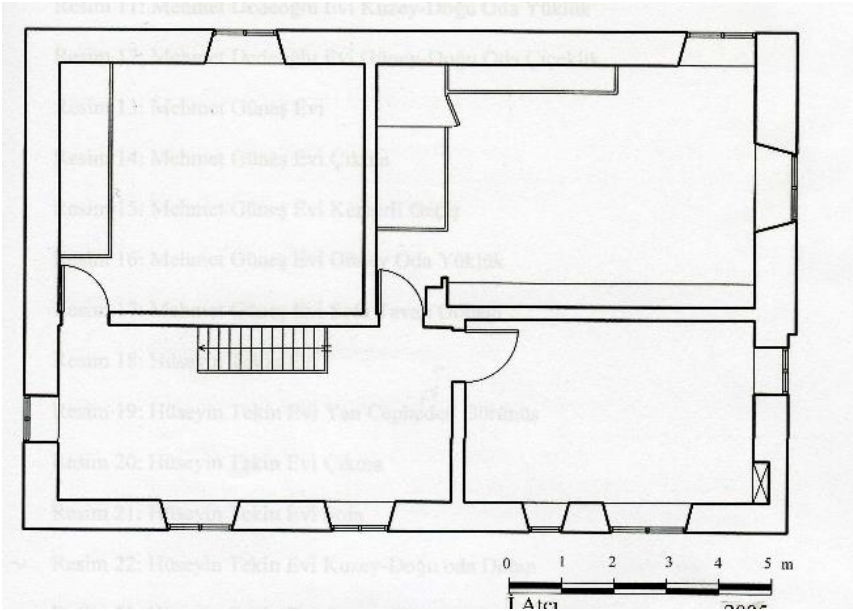
Görsel 37: Tavan görünümü

Görsel 38: Oda tavan görünümü

Görsel 39: Hacı Ali Çiftçili evi alt kat planı

Görsel 40: Hacı Ali Çiftçili evi üst kat planı

Görsel 41: Hacı Ali Çiftçili Evi Güneyden Görünüş

Görsel 42: Hacı Ali Çiftçili Evi Sofası

Görsel 43: Hacı Ali Çiftçili Evi Baş Oda Yüklük Görünüşü

Görsel 44: Hacı Ali Çiftçili Evi Baş Oda Dolapları

Görsel 45: Hacı Ali Çiftçili Evi Baş Oda Kapısı

BEYŞEHİR YÖRESİNDEKİ EVLERDE KERPIÇ MALZEMENİN KULLANIMI ÖZELLİKLERİ ve SORUNLARI

Nazım KOÇU* - Latif KOÇU**

Giriş

Yapı malzemesi olarak kerpiç, çamurun insanlar tarafından yapıda kullanılmasına kadar eskidir. Önceleri mağaralarda yaşayan insanlar hayatlarını devam ettirmek için barınaklar yapmışlar, malzeme olarak ise toprak, su, kamış, saman vb. yararlanmışlardır. Anadolu'da kerpiç yapıların tarihi Etiler'e kadar dayanır (Çınar vd. 2002: 33).

Kerpiç, bütün toprak yapılar gibi gerek kalın ebatlarda kullanıldığından ve gerekse kendine has özelliğinden dolayı ısıyı az geçiren bir malzemedir. Bu sebeple kerpiçten yapılan yapılar yaz aylarında fazla sıcaklığı ve kış aylarında fazla soğuğu yapı içine geçirmezler. Kerpiç yapıların içi yazın serin kışın sıcak olur. Bu özellik sayesinde ısıtma için kullanılan enerjiden tasarruf edilmiş olur. Duvarların ise nem ve buhar geçişine açık olması nedeniyle insan ve canlıların sağlığı için de çok önemli faydaları vardır.

Yapılarda kullanılacak kerpiç malzemelerde en büyük sorun basınç mukavemetinin düşüklüğü, atmosfer etkilerine dayanamama ve suda çözünme olarak belirlenmiştir.

Günümüzde sosyal ve ekonomik koşullar, toprağın yapı için yararlı yönlerini tekrar ön plana çıkarmıştır. Bugün toprak malzemedен üretilen kerpiç, en az gelişmiş ülkelerden, en gelişmiş endüstri ülkelerine kadar dünyanın her yerinde, üzerinde en çok çalışma ve araştırma yapılan konuların başında yer almaktadır. Yapılan araştırmada geleneksel Beyşehir yöresi evlerinde kerpiç, ahşap, taş malzemeler birlikte kullanılarak yapılmıştır. Günümüzde ise kerpiç evler yıkılarak yerine betonarmeden, sağlık ve yapı fiziği şartlarına uymayan yapılar hızla yapılmaktadır. Depremlerde bile ayakta duramayan betonarme yığma ve karkas binaların kusurlarını örtebilmek için geleneksel yapı malzemeleriyle üretilmiş yapılara bu kusurlar yüklenmeye çalışılmaktadır. Yakın tarihlerde yaşanan İzmir depreminde betonarme binalarda 115 kişi civarında ölenler olmuştur. Basın yayın kuruluşları taraflı olarak geleneksel malzemelere kusur bulmaktadırlar ama gerçekler öyle değildir. Betonarme karkas binalarda da depreme karşı sorunlarının olduğu

* Dr. Öğr. Üyesi, Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, İç Mimarlık Anasanat Dalı.

** Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü Öğrencisi.

görülmüştür. Geleneksel yapı malzemeleri ve bina yapım teknikleri uzun tecrübe ve bilgi birikimiyle günümüze kadar gelebilmiştir. Kerpiç malzeme ve bu malzemeyle üretilen yapılarda bu tecrübe ve bilgi birikimine sahiptir. Özellikle kırsal alanlarda halen geleneksel malzemeler inşaat malzemesi olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle kerpiç, ahşap ve taş malzemeler çağdaş bir yapı malzemesidir denilebilir.

Geleneksel mimari yapıların ve kültürümüzün yaşatılması için iyi bir örgütlenme, ciddi bir işçilik ve yapılacak malzeme güçlendirme çalışmalarıyla sorunların en aza indirilebileceği ortaya konmuştur. Bu nedenle yapılan çalışmada Beyşehir yöresi geleneksel kerpiç evleri ve özellikleri araştırılma konusu olarak seçilmiştir. Beyşehir yöresi kerpiç evlerinin ve mimarisinin oluşumunu tek bir nedene bağlamak doğru değildir. Kerpiç malzemeli evlerin yapımında yörenin yazın sıcak, kışın soğuk olması, ekonomik durumu, gelir kaynakları, arazi yapısı, eğitim, ısınma için enerji tasarrufu, yangına emniyetli, doğal bir malzeme, ısı ve ses izolasyonuna sahip, temin edilmesi kolay, doğayı koruyan, çevreci bir malzeme olması nedeniyle tercih edilmiştir.

Yöntem

Konut, toplumun en küçük birimi, ailenin yaşam sürekliliğini sağlayan bir yapıdır. Aile burada büyür, gelişir, barınır ve her türlü doğa etkisine karşı kendisini burada korur. Barınma sürecinde yapının içinde yaşayanlar, ısınma ve her türlü ihtiyaçlarını bu yapılar içinde giderirler. Kendilerini çevre şartlarının etkilerinden bu yapılarda korurlar.

Araştırmada yöntem olarak mevcut kerpiç yapıların mimarisi incelenmiş, binanın strüktürü ile kerpiç malzemenin özellikleri ve sorunları araştırılmıştır. Yöredeki yapıların resimleri çekilmiş, geleneksel kerpiç evlerimizin gelecek nesillere aktarılabilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Bulgular

Toprak ve saman karıştırılarak üretilen kerpiç, çok eski dönemlerden beri insanların yararlandığı yapı malzemelerinden biridir. Kerpiç, kil, kum, samanın belirli ölçeklerde alınarak suyla karıştırılmasıyla elde edilir. Bu karışımın mayalanması için beklenir. Kalıplarda şekillendirilen kerpiç harçları, yaz aylarında kurutulur ve sınırlı bir basınç dayanımı kazanırlar. Sonra yapı dış duvarlarında ve iç bölme duvarlarında kullanılırlar. Kerpiç su ve neme karşı her zaman duyarlı bir malzemedir. Beyşehir yöresi geleneksel evlerinde yapı malzemesi olarak kerpiç, ahşap ve taş malzemelerle uyum içinde kullanılmıştır. Kerpiçler uygulanacağı duvar kalınlığına uygun olarak iki tipte üretilirler (Görsel 1). Kerpiç, bütün toprak yapılar gibi gerek kalın ebatlarda kullanıldığından ve gerekse kendine has özelliğinden dolayı ısıyı az geçiren bir malzemedir.

Görsel 1: Kerpiç malzemeler ana ve kuzu olarak iki tipte üretilirler.

Kerpiç malzeme ile üretilen binalar kurallarına göre yapıldığı takdirde deprem bölgelerinde bile yıkılmadığı, can ve mal kayıplarına neden olmadığı görülmüştür. Geleneksel mimarinin yaşatılması açısından Beyşehir yöresindeki kerpiç evlerin bozulmasına neden olan faktörler ortadan kaldırılarak strüktürel sisteminin desteklenmesi ile depreme göre mukavemetli olduğu tespit edilmiştir (Korkmaz vd. 2005: 46-53).

Kerpiç üretimi için Anadolu'nun farklı yerlerinde yün, kıl, alçı, kireç, odun küllü, tuz, bitki sapları, lifli bitki atıkları, saman vb. katılmaktadır. Genellikle Beyşehir yöresi kerpiç evlerinde ise killi toprak, saman, su, karıştırılarak kullanılmıştır (Görsel 2).

Görsel 2: Kerpiç, harcın karıştırıldığı yere yakın olarak dökülür.

Kerpiçler genellikle ana ve kuzu diye iki farklı ölçüde yapılmaktadır. Ana kerpiçler 30x30x10, 19x29x10 cm, kuzular ise 15x30x10, 14x29x10 cm ölçülerindedir. Kerpiç kalıpları üretilecek kerpice göre ölçülendirilir ve ahşaptan yapılırlar (Görsel 3). Bu ölçüler kullanılacağı duvarın kalınlığına göre değişmektedir.

Görsel 3: Kerpiç kalıplarında ana ve kuzular aynı anda dökülürler.

Kerpiç yapımında özellikle suyun temini, killi toprağın seçimi, katkı maddelerinden saman vb. temini, karıştırma, mayalanma, kalıplama ve kurutma işlemleri sırayla yapılmaktadır. Kerpicin kuruması için çevirme işlemi yapılır (Görsel 4).

Görsel 4: Kerpiç kuruması için çevrilir ve kuruyanlarda yığın halinde dizilir.

Beyşehir çevresindeki kerpiç evlerde aşağıdaki özellikler tespit edilmiştir.

Kerpiçten yapılan evler yaz aylarında fazla sıcaklığı ve kış aylarında fazla soğukluğu yapı içine almazlar. Kerpiç yapıların içi yazın serin, kışın sıcak olur. Bu özellik sayesinde ısıtma için kullanılan enerjiden tasarruf edilmiş olur.

Duvarın nem ve buhar geçişine açık olması dolayısıyla insan veya içinde yaşayan canlıların sağlığı için konforlu bir ortam sunmaktadır.

Kerpiç iklimsel etmenlere en iyi cevap verebilen bir malzemedir. Yakacağın en aza indirilmesi yönüyle ülke ekonomisine ve enerjiye önemli katkı sağlamaktadır.

Kerpiç elastiki ve yumuşak bir yapı malzemesidir. Yangına emniyetlidir. İçinde yanıcı maddeler olduğu zaman dahi bu özelliğini korur.

Kerpiç malzemenin çok iyi bir ses ve ısı izolasyonu özelliği vardır. Sıcak ve doğal bir malzemedir. Her yerde temini kolay ve maliyeti ucuzdur (Koçu vd. 2006: 509).

Beyşehir Yöresi Evlerde Yapı Malzemesi Olarak Kerpiç Kullanımı

Geçmişten günümüze geleneksel yapı malzemesi olarak evlerde taş, ahşap ve kerpiç kullanılmıştır. Son dönem yapılarında ise yığma ve karkas sistemler kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle geleneksel malzemelerin kullanıldığı yapılar yıkılarak yerine betonarme karkas yapıların inşasına başlanmış ve sayıları da her geçen gün artmaktadır. Betonarme yapılar ise yapı fiziği şartlarını sağlamadığı için konforsuzluk oluşturmuş, yaz aylarında yapı içinde oturanlar tarafından sıcak, kışın ise soğuktan şikâyetler hızla artmıştır.

Kerpiç üretimi için toprağın cinsi ve içerisindeki agrega oranları da önemlidir. Kerpiç kesen ustalar veya yöre halkı nerede kerpiç yapılabileceğini iyi bilirler. Kerpiç toprağına elverişli bölgeler ve duvarın örülmesindeki kurallar evlatlarına veya torunlarına öğretilir. Bunlar yılların deneyimi ve birikimi ile gelecek kuşaklara aktarılırlar (Görsel 5). Günümüzde dahi kerpiç imalatı yapılmakta ve bu malzemelerle konutlar yapılmaktadır. Özellikle büyükşehirlerde ise kentsel dönüşüm adı altında kerpiç, taş ve ahşaptan yapılmış konutlar yerle bir edilip yerlerine, sağlık,

konfor ve deprem yönetmelikleri şartlarına uymayan kimliksiz binalar yapılmaktadır.

Görsel 5: Kerpiç toprağının alındığı bölge ve duvarın örülme yönteminin gösterilmesi.

Malzemelerin iyi bir ısı yalıtımı özelliği gösterebilmesi için ısı iletkenlik değerinin diğer malzemelere göre düşük olması gerekir. Isı iletkenlik katsayısı ne kadar 0'a yakınsa malzemeler o derece ısı yalıtımı özelliğine sahiptir. Saman katkılı kerpiç malzemenin ısı iletim katsayısı 0,60 Kcal/mh[°]c (Tablo 1). Malzemenin basınç mukavemetinin artması istenirse içerisine çimento, alçı, kireç gibi bağlayıcı malzemeler katılabilir. Doğal taş duvarların ısı iletkenlik katsayısı ise 2,50 Kcal/mh[°]c'dir. Kerpiç, taş, ahşap gibi doğal veya bunların türlü karışımı sentez geçeler, bir yerde ısıyı durdurucu özellikleriyle doğal çözümler getirirler. Kerpiç özellikle zayıf yönlerine karşın, sıcak ve soğuk etmenlerine yüksek ısı geçirgenlik direnci ile karşı koyucu başlıca bir malzemedir. Tablo 1'de diğer yapı malzemeleriyle kerpiç ısı iletkenlik katsayısı yönünden karşılaştırılmaktadır (Çelebi, 2012: 29).

Tablo 1: Malzemelerde ısı iletkenlik katsayısı

Malzeme Adı	Birim Hacim Ağırlığı Kg/m ³	Isı İletkenliği Kcal/mh [°] c
samanlı kerpiç	1700	0.60
samanlı kerpiç	1200	0.40
saman	150	0.05
doğal taş ve duvarlar	2800	2.50
meşe		0.18
ahşap yonga levha	800	0.12
boşluklu beton blok	2000	0.95

Kaynak: Çelebi, 2021: 30.

Beyşehir yöresi kerpiç evlerinde duvar kalınlığının 60 ile 80 cm arasında değiştiği görülmüştür. 60 cm'lik kerpiç duvarın verdiği ısı konforunu dolu tuğla olması durumunda 1,18 m, kireç taşı malzemesinden kullanıldığı zaman duvar kalınlığı 1,74 m, betonarme duvar kullanılması halinde 3,15 m olması gerekmektedir. Beyşehir ve çevresinin bulunduğu iklim bölgesi dikkate alındığında evlerin duvarlarında kerpiç malzeme kullanılması tesadüf değildir. Kerpiç duvarlarla yapılmış evlerde yaşayanlar iyi bir konfor ve ısı izolasyonu sağladığı görülmüştür (Görsel 6).

Görsel 6: Kerpiç yapıda oturanlar evlerini yaşanabilir olarak görmekte-dirler.

Deprem yönetmeliğine, standartlara uygun yapılmış kerpiç binalar, kusurlu yapı malzemeleriyle oluşturulan betonarme vb. moloz taşlı, çamur harçlı, düz toprak damlı yığma yapılara göre daha iyi dayandıkları tespit edilmiştir.

İnşaat yerine getirilen kurutulmuş kerpiçler duvarlarda yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Yapıların kerpiç duvarları ise yağış sularına karşı saçakla korunmaktadır. Kerpiç yapıların zemin katları subasman yüksekliğine kadar taş duvar veya zemin kat taş, birinci kata kadar kerpiç duvarlar yapılmıştır (Görsel 7).

Görsel 7: Zemin kat veya subasmana kadar taş duvarlı, birinci kat ise kerpiç malzemeden yapılmakta.

Subasman kotundan sonra kerpiç malzemeler kullanılmaktadır. Pencere ve kapı üstlerinde lento olarak ahşap hatıllar kullanılmıştır. Çatıda ahşap kirişlemeler üzerine hasır serilmektedir. Hasırlar üzerine Beyşehir gölü çevresinden elde edilen kamışlar döşenmekte, üzerine ise ısı yalıtım özelliği sağlayacak olan toprak dam uygulaması yapılmaktadır (Görsel 8).

Görsel 8: Toprak damlı kerpiç bina.

Kerpiç yapıların yapımının devamı için kullanılacak malzemelerin özellikleri iyi bilinmeli, kullanılacak killerin cinsi belirlenmelidir (Görsel 9). Kerpiğin mukavemetinin artırılması konusunda bilimsel araştırma ve incelemelere devam edilmelidir.

Görsel 9: Günümüz konut yapılarında kerpiç malzemeler kullanılmakta.

Yapı malzemesi olarak kullanılacak kerpiç malzemelerin özellikleri iyi bilinmelidir.

1. Atmosfer Etkilerine Dayanıklılık

Kerpiç malzeme atmosferden önemli ölçüde etkilenir. Geçmişten günümüze ulaşmış kerpiç yapıların azlığı bunu kanıtlamaktadır. Atmosfer etkisi olarak dış güçlerden rüzgâr, güneş ve su önemlidir. Atmosfer etkisiyle gelen yağmur suları, serpintiler kerpicin özelliğini bozarak kolayca dağılmasını sağlamaktadır. Bu nedenle yapı atmosfer etkilerinden bozulmayacak şekilde korunmaya alınmalıdır (Gürdal ve Koçu, 1993).

2. Kerpicin Isı İletkenliği

Kerpiç yapının, soğuk mevsimlerde ısınması için gerekli enerjiyi en az düzeye indirdiği gibi, sıcak mevsimlerde de serin bir ortamın sağlanması mümkün olmaktadır. Kerpiç yapıların insan sağlığına uygun bir yaşam ortamı sağlaması onun tercih edilmesinde önemli rol oynamaktadır (Gündüz, 1988).

3. Kerpicin Basınç Mukavemeti

TS.2514'te normal kerpicin basınç dayanımı 1 N/mm², TS.537'de çimento katkılı kerpicin ise 1-2,1 N/mm² olması gerektiği belirtilmiştir. İTÜ'nde yapılan alçı katkılı kerpiçte ise 3-5 N/mm²'lik basınç dayanımı elde edilmiştir (Kafesçioğlu ve Gürdal, 1985).

Kerpiç malzemenin basınç mukavemetini değiştiren faktörler:

Kerpiç toprağının cinsi, su miktarı, bitkisel katkı oranları, kalıplama yöntemleri, kurutma yöntemi ve süresi, stabilize kerpiçle kullanılan bağlayıcı madde cinsi ve miktarı, kerpiç toprağı içerisindeki agrega oranı.

Kerpiç malzemenin özellikleri iyi bilinmelidir. Kerpicin bozulmasına neden olan faktörlerin ve yenilenmesi sorunlarının da araştırılması gerekmektedir.

Sürdürülebilir Yapı Malzemesi Kerpiç

Sürdürülebilir mimari; içinde bulunduğu koşullarda ve varlığının her döneminde çevreye duyarlı, doğaya en az düzeyde zarar veren; enerjiyi, suyu, malzeme-yi ve bulunduğu alanı etkin şekilde kullanan yapılar ortaya koyma faaliyetlerinin tümüdür. İnsan gereksinmelerini, doğal kaynakların varlığını ve geleceğini tehlikeye atmadan karşılamayı esas alır. Bunlara en iyi örnek kerpiç yapı malzemesinin kullanıldığı binalar verilebilir. Sürdürülebilir kerpiç yapılar, kullanıcının sağlığı ile konforunu korur ve geliştirir. Yapımı ve kullanımı sırasında doğayı ve çevreyi

bozmaz, yıkımından sonra diğer yapılar için kaynak ya da doğaya zarar vermeyecek şekilde atık oluşturur.

Yapılarda sürdürülebilirlik, enerjiyi tasarruflu kullanmak demektir. Geleneksel yapılarda tasarruf vardır. Günümüz yapılarında ise tasarruf unutulmuştur. Yapılarda kullanılacak olan malzemeler tasarım aşamasında iyi düşünülmeli ve tercihler için projelendirme aşamasında iyi kararlar verilmelidir. Malzemelerin yöresel, ekonomik, mukavemetli, enerji tasarruflu, çevreye zarar vermeyen, ekolojik, konfor koşullarını sağlayan, uygulanabilen, geleneksel yapı malzemeleri olan, bütün içinde işlevine uygun olarak seçilmesi son derece önemlidir (Görsel 10). Mimarlar daha tasarımın ilk evresinden itibaren yalıtımla ilgili sorunları göz önünde bulundurmalı, malzemeler ona göre seçilmeli, detaylandırılmalı, nokta detaylarını çizip uygulamaya vermelidir.

Görsel 10: Kerpiç konutlarda yöresel ahşap tavan kirişlemeler döşenmekte.

Beyşehir çevresinde Çavuş kasabası binalarında kerpiçin kullanılması, bu malzemelerin çağdaş bir yapı malzemesi olduğunu ve günümüz yapılarında da tercih edildiğini kanıtlamıştır (Görsel 11).

Görsel 11: Kurutulan kerpiçler ve ahşap kirişlemeler.

Özellikle kaynakların yetersiz olduğu, kerpiç gibi fazla kaynak gerektirmeyen ulaşım ve üretim enerjisi az malzemeleri her geçen gün daha önemli kılmaktadır. Kerpiç evlerin minimum enerji kullanımı ile enerji tasarruflu bir yapı malzemesi olduğu ve damlarda Beyşehir Gölü çevresinden elde edilen kamışların tercih edilmesi nedeniyle sağlığa zararlı hiçbir malzemenin kullanılmadığı görülmektedir (Görsel 12). Kerpiç ve toprak malzemelerin mukavemetlerinin geliştirilmesi ile ilgili araştırmaların yapılması, ekoloji ve ekonomi açısından önemlidir.

Görsel 12: Kerpiç konutlarda kullanılan doğal, çevreci bir malzeme olan kamışlar.

Kerpiç Malzemede Eskime-Yenileme Sorunları

Kerpiç malzemelerin tahribatına neden olan etkenler genelde sıcaklık, su ve çeşitli biyolojik nedenler olmak üzere başlıca üç grupta toplanabilir.

Sıcaklık etkisiyle malzeme iç yapısında gerilmeler oluşmakta, fiziksel olarak molekül bağları uzamaktadır. Beyşehir yöresinde en yüksek sıcaklık yaklaşık olarak 40 °C, en düşük sıcaklık -28 °C olduğu kabul edilirse yaklaşık 68-70 °C sıcaklık farkı olduğu görülür. Bu denli sıcaklık farkının olduğu bölgede malzemelerin kristal yapıları etkilenmektedir. Yangın ise kerpiç malzemelerde renk değişimine neden olmakta ve iç yapısını bozmaktadır.

Kerpiç malzemenin bozulmasına neden olan en önemli etken "su" dur (Görsel 13). Yapı elemanı bünyesine giren su, çözücülüğüyle bağlayıcıların kimyasal yapısını bozar. Suyun buza dönüşümü de aynı sonucu verir. Suyun malzeme üzerindeki etkileri ise su emme, kapillarite, donma-çözülme, çiçeklenme, eriyebilen tuzların açığa çıkması, nem nedeniyle oluşan şekil deformasyonları olmak üzere kendini gösterir. Özellikle mukavemeti düşük, boşluklu olan malzemelerde donan suyun hacminin genişlemesi nedeniyle malzeme dağılır ve parçalanır.

Görsel 13: Kerpiç malzemeler çevre etkisine maruz bırakılırsa bozulurlar.

Biyolojik etkenlerin kerpiç malzemeleri bozması bitki kökleri, sarmaşıklar, alg ve likenler, bakteriler, kurt ve böcekler aracılığı ile olur. Bunlar kerpicingin ufalanmasına neden olur.

Kerpiç malzemenin; düşük basınç direnci, suda kolay çözülebilmesi, eskimesine neden olan en önemli etkenlerdendir. Boşluklu yapısı ve toprağın bünyesinde bulunan tuzların nem çekiciliğiyle kilde su emme sonucu oluşan şişme ve kuru-

malar, ayrıca sıcaklık etkisiyle genleşme ve büzölmeler kil taneleri arasında dağılmalar ve bozulmalar başlar.

Kerpiç malzemenin eskimesi ve bozulmaların önlenmesi için sudan ve nemden etkilenmemesi gerekmektedir. Rüzgâr ile yatay olarak itilen yağmur suyuna maruz kalmış kerpiç duvarlarda bozulmalar görölmektedir (Görsel 14).

Görsel 14: Kerpiç malzemeler yağmur suyu ve nemden korunmalıdır.

Kerpiç malzemenin kalitesinin yükseltilmesi konusunda elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi yapıldığında,

Saman, planya talaşı gibi lifsel katkılar kerpiçin basınç mukavemetini düşürdüğü,

Kerpiçin hazırlanması sırasında içine katılan fazla suyun basınç mukavemetini azalttığı,

Alçı ve kireç maddelerinin kullanıldığı kerpiçlerde mukavemetin yükseldiği görölmüştür.

Halk Kültürü ve Sosyal Yapıya Bağlı Olarak Mimari Yapı

Anadolu'da eskiden kalma Türk evleri çok yıpranmış, bazıları yıkılmış, yakılmış veya yok edilmiştir. Yerlerine tamamıyla yabancı bir görüş mahsulü olan betonarme soğuk binalar yapılmaktadır. Geleneksel malzemelerin kullanıldığı binalar yerine artık eski Türk evi mimarisi ile hiçbir ilgisi olmayan beton yığınları uygulanmaktadır. Türk şehir ve evlerinin en büyük düşmanlarından birisi de maalesef yöresel kimliği korumayan imar yasalarıdır. Mimarlar ise eski Türk evinin güzelliğini, fonksiyon ve formlarını anlayacak şekilde yetiştirilmemektedir. Avrupai olduğu zannedilen bir yaşam tarzı, özentî, gelenek ve göreneklerden uzaklaşma maalesef kültürümüzü de etkilemekte ve mimarimizde de bunun etkileri görölmektedir. Artık geleneksel malzemelerin kullanıldığı yapıların sayısı son derece azalmıştır. Kerpiç malzemenin kullanıldığı evler halk kültürüyle uyumlu ve içinde yaşayanların ihtiyacına cevap verecek nitelikte üretilmektedirler (Görsel 15).

Görsel 15: Kerpiç evler içinde yaşayanların ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmış bir yapıdır.

Gün geçtikçe geleneksel yapı malzemelerinin kullanıldığı (taş, tuğla, ahşap, kerpiç vb.) binalar hızla yıkılıp yerine betonarme yapılar yapılmaktadır. Geleneksel Türk evinin, yapı sanatında ne derece önemli bir yere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Halkın kendisiyle bütünleşen geleneksel evler ve kullanılan malzemeler Türk yaşam kültürünün göstergesi sayılırlar. Geleneksel kerpiç evlerde odun ateşinin yakıldığı ocaklar odaya ışık, ısı ve pişirme fonksiyonunu yerine getirirler (Görsel 16).

Görsel 16: Kerpiç binanın iç mekanından görünüşü.

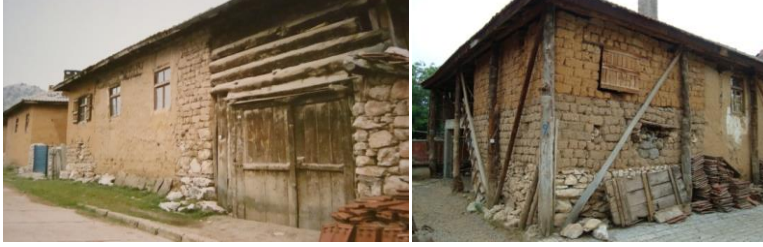
Geleneksel Beyşehir ve yöresindeki evlerde iç yaşayış dışarıya gösterilmez. Bu gelenek sonucu evlerin zemin katları taş duvarla veya kerpiç duvarla örülür, az pencere yapırlar. Zemin katlar ahır veya depo olarak tasarlanmışlardır. Üst katlarda ise odaların ihtiyaçlarına göre pencere büyüklükleri belirlenir (Görsel 17). Çatının ağır yükü ise yatay kirişler ve ahşap dikmeler ile kerpiç duvarın dışından zemine aktarılmıştır. Böylece çatıdan kerpiç duvara gelen yatay ve düşey hareketler azaltılarak kerpiç evlerin yıkılması önlenmektedir.

Görsel 17: Zemin katlarda genellikle depo veya ahır düşünülendiğinden pencere açılmamıştır.

Kerpiç malzemeler geçmişte o günün şartlarına göre ihtiyaca en iyi çözüm üreten yapı elemanı olarak kullanılmış ve günümüz yapılarında da kullanılmaya

devam etmektedir. Kerpiç evler müstakil ve bahçeli olarak düşünülürler. Kerpiç evlerin iç avlularına giriş için geniş kapılar düşünülmüştür. Bu geniş kapılardan kışlık yakacak, evin her türlü ihtiyacını karşılayacak araçlar girebilecek şekilde yapılmıştır. Sokağa açılan kapı genişlikleri 3-4 m arasında değişir (Görsel 18).

Görsel 18: Kerpiç evler bahçeli ve müstakil konutlar olarak yapılırlardı.

Geleneksel Beyşehir çevresindeki evlerde kerpiç malzemelerin kullanılma nedenleri; malzeme temininin kolaylığı, ekonomik, ucuz olması, gereken yaşam ve konfor koşullarını sağlaması, iç mekân içerisinde buhar dengesini sağlaması, nefes alabilme özelliğinde olması, iç ve dış mekan arasındaki sıcaklık farkını yaşam koşullarına uygun düzeyde tutması nedeniyle yörede kerpiç malzeme tercih edilmiştir. Beyşehir Gölü batı kesimindeki geleneksel kerpiç evlerin çatılarında kiremit kullanılmıştır (Görsel 19).

Görsel 19: Kerpiç evlerde çatı örtüsü olarak kiremit kullanılmıştır.

Yardımlaşma, dayanışma, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin yoğun olduğu geçmişte bu sayede kerpiç malzemeli evler üretilmiştir. Günümüzde ise yardımlaşma, dayanışma ortadan kalkmış, ekonomi ön plana çıkmış, geleneksel yapıların yapılmasına izin verilmemiş, yerel yönetimlerce ve okullarda verilen eğitimlerde betonarmeden soğuk, konfor koşullarına uymayan, sağlıksız ve depreme dahi dayanamayan ağır, hantal beton binalar teşvik edilmiştir. Böylece geleneksel yapılar terk edilerek gelenek, görenek, kültürümüz sokağımız ve şehrimizle bağdaşmayan mimari yapılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Özgün mimarimiz yok edilmeyle çalışılmıştır. Dikey, yüksek katlı apartman denen yapılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Beyşehir gölü batı kesiminde döneminin son kerpiç evleri zor şartlar altında ayakta kalabilmiştir (Görsel 20). Kerpiç evlerin çoğu çevrenin bozucu etkilerine bırakılmış ya da terk edilmiştir.

Görsel 20: Kerpiç evler zor şartlar altında günümüze kadar ayakta kalabilmiştir.

Kerpiç Evler ve Çıkmalar

Kerpiç, Türk mimarisinde asırlarca yer almış ve halen de yapıya sağladığı çeşitli imkânlarla diğer inşaat malzemelerine nazaran tercih edilen bir yapı malzemesi olmuştur.

Çıkmalar evin ayrılmaz bir parçasıdır. Değişik işlemlerin yapıldığı bu eleman, evlerde öylesine yerleşmiştir ki, sanki o kaldırılırsa elde hiçbir şey kalmayacak hissiyle karşılaşılır. İki katlı evlerin bazılarında çıkmalar yapılmıştır. Odalar ev içerisinde birçok fonksiyona sahiptir. Oda temel ihtiyaçların yanında kendi başlarına yaşama mekânı olarak da kullanılabilir. Göçebelik dönemindeki çadırlar gibi her oda oturma, yatma, yemek yeme, çalışma eylemlerinin gerçekleştirildiği bir ortamdır. Evlerin genel planlamasında odaların yeri ve yönü önemlidir. Odaların sayısı yapı sahibinin ihtiyacına göre belirlenmiştir. Bazı iki katlı geleneksel evlerde çıkmalar tercih edilmiştir. Sokak üzerine doğru yapılan çıkmalarda yabancılık ve aykırılık hissedilmez. Çıkma yapıya başarılı bir hususiyet veren, adeta onu tamamlayan, güzelleştiren bir unsur olarak evlerde kullanılmıştır. Son dönemlerde Beyşehir yöresinde yapılan kerpiç evlerde çıkmalar uygulanmıştır (Görsel 21).

Görsel 21: Günümüz kerpiç evlerinde çıkmalar uygulanmıştır.

Türk'ün atak ruhunu, anlatmak istercesine, evlere de duvarlardan dışarı fırlayan, sokaklara, meydanlara taşan, karşı komşusuna sarılacak kadar sokulan, yeşilliği suyu, tabiatı kucaklayacakmış gibi uzanan bu unsur, Türk'ün evinde gerek plan gerekse cephede olarak tam bir karakter olarak görülür (Görsel 22).

Görsel 22: Çavuş Kasabası yakınlarında yapılan kerpiç evler.

Zemin rutubetinden kurtulmak, yağın kar tesirlerinden etkilenmemek ihtiyacı, artık odaların asma kattan itibaren genişlemek, dışarıya taşmak ihtiyacını meydana getirmiştir (Evren, 1959: 5).

İşte böylece sokağa açılmak üzere duyulan ihtiyaç ve arzu bize çıkımlar olarak hakiki değerini göstermektedir. Eski evlerimizde pencerelerde ahşap kepenkler, parmaklıklar, kafesler bugün Beyşehir yöresi evlerinde hala kullanılmaktadır.

Çıkımlar, ilk bakışta, iç hayatın dışarıya doğru açılan penceresidir denebilir ama bunu doğuran birçok ihtiyaç ve sebepler vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Oturma Yerine Verilen Önem

Zemin katın rutubetinden ve bazen yağın karlardan korunmak üzere oturma odaları yukarı alınırken aşağıda sokaktan görünmek istemediği için pencere açmayan, yukarı çıkınca bu lüzumsuzluğu idrak etmiş sokağa kolayca açılabilmiş ve çıkabilmiştir.

Yer Kazanmak

Odasını genişletmek ve gönyelemek suretiyle yer kazanılır. Bu daha çok çevreye yayılamayan yapılarda görülmektedir. Çıkımlarda ahşap malzemeden yararlanılmıştır. Ahşap malzemelerin eğilmede-çekme mukavemetine dayanıklı olması nedeniyle tercih edilmiştir (Görsel 23).

Görsel 23: Çıkımlarda ahşap malzemeler, duvarlarında kerpiç kullanılmıştır.

Manzarayı ve Sokağı Seyretmek

Türk kadını evin iç işlerinin reisi olduğu için günlük hayatı tamamen orada geçer. Gittikçe sıkışan şehirler artık, bahçe veya avlulara imkân vermeyince, kişinin dinlenmesi, gelip geçeni seyretmesi, satıcıdan öteberi alması, komşusuna seslenebilmesi vb. sebepler, çıkmaları evvela yapıyı kullananların dinlenme ve eğlenme köşesi haline getirmiştir. Çıkmalar bina giriş kapısı üzerine de yapılabilir (Görsel 24).

Görsel 24: Bina giriş kapısı üzerine çıkma yapılmıştır.

Pencereler, Işık ve Serinlemek

Toplumsal inanışlar ve yörenin gelenekleri evin kendi içine doğru çekilmesini gerektirmiştir. Alt katlarda dışa açılan pencereler elden geldiğince küçültülmüş veya cephe sokağa açılıyorsa duvarın sağır tutulması tercih edilmiştir. Güvenlik açısından kafesler, ahşap kapaklar, kepenkler, ahşap tenteler pencerelerde kullanılmıştır.

Evin, en ışıklı olduğu kadar, aynı zamanda en serin yerini teşkil eden çıkmalar, evin en makbul ve şerefli köşesi olmuştur. Herkes orada oturmak ister, anne dikişini orada diker, evin büyüğü orada oturur, misafire orası gösterilir. Çıkmalarda pencerelerin önemi büyüktür (Görsel 25).

Görsel 25: Kerpiç evlerde ahşap pencereler kullanılmaktadır.

Mimari Sebepler

Çıkmalar, evlerin en hâkim ve en kıymetli yerlerinde uygulanmışlardır. Çıkmalar umumiyetle antre üstlerine yapılırlar. Bu hem evin girişini belirlediği gibi aynı zamanda onu yağmur ve güneşten de korur. Geleneksel Beyşehir evlerinde

çıkma o derece isabetli ele alınmış ve o derece yoğunluktur ki bunsuz olamayacağı kanaatine varılmaktadır.

Çıkmalar evin oturulan, hayatını canlandıran odalarını işaret etmekle ayrıca bir fonksiyon taşırlar. Cazip oranları ve kitleler ile evlerin mimari kompozisyonlarını tamamlarlar, renk ve gölge tesirlerini artırırlar.

Genellikle sokak tarafına yapılan çıkmalar, cephede bulunan oda sayısı ile alaklıdır. Ancak ne olursa olsun, çıkmaların en önemli özelliği hafif ve bol ışıklı olmalarıdır.

Zemin katlar genellikle taş veya kerpiç, üst katlar ise ahşap malzemelerden yararlanarak çıkmalı, kerpiç veya ahşap iskeletli, araları ise kerpiç dolgulu olarak yapılmıştır.

Geleneksel Beyşehir evlerinde çıkmaların benliğimize o kadar girdiğini görüyoruz ki, sanki onsuz ev olamaz gibi gelir. Bu böyle bir gelenektir ki, hangi bölgeye gidilirse gidilsin, az çok değişik tip çıkmalarla karşılaşılır. Hiç bir zaman bir sokak üzerindeki çıkmalarda yabancılık ve aykırılık hissedilmez. Bu vatanını seven, sokağını seven, komşusuna karşı saygıdan başka bir iddiası bulunmayan, Beyşehir insanının mütevazı benliği olduğu kadar, mimari estetik ve cephe anlayışı zevkinin ifadesinden başka bir şey değildir.

Ekolojik Yapı Malzemesi Kerpiç

Ekolojik malzeme olarak kerpiç, en gelişmiş ülkelerde kullanıldığı gibi, en geri kalmış ülkelerde de kullanılmaktadır. Ülkemizde ise kerpiçe gereken önem verilmemekte, mevcut kerpiç yapılar yıkılarak yerine teknik özellikleri belirlenmemiş malzemelerle binalar yapılmaktadır. Günümüz binalarının bir kısmı yapı fiziği şartlarını sağlamayan, konfor koşullarından uzak, sağlıksız olarak inşa edilmektedir. Ekolojiye saygı, binaların daha az enerji tüketmesi, geri dönüşümü olan malzemelerin kullanılması ile olabilmektedir (Görsel 26).

Görsel 26: Kerpiç ve katkı maddeleri ekolojiktir, çevreye zarar vermez.

Ekolojik kerpiç binalar çevre sistemlerini maksimum derecede korumayı esas alırken, bina içinde de insanlar için en uygun yaşanabilecek ortamı sağlamaktadır. Enerji tasarruflu yapı kabuğuna sahiptirler (Görsel 27). Gün ışığından maksimum düzeyde faydalanılmakta ve doğal havalandırma ön planda tutulmaktadır (Koçu, 2012).

Görsel 27: Zemin katta taş, birinci katta kerpiç kullanılmıştır.

Kerpiç Malzeme Mukavemetinin İyileştirilmesi Konusunda Araştırmalar

Kerpiç mimari eserlerin korunması ve sorunlarının çözümü için toplumun bilinçlenmesi, yapı sisteminde ve malzeme açısından alınması gereken tedbirler vardır.

Kerpiç yapılar ülkemizde 1980 yılında yapılan 3. Uluslararası Kerpiç Koruma Sempozyumundan sonra ICOMOS'un aldığı bir kararla eski eserler kapsamına girmiştir. Çeşitli ülkelerde kerpiç malzemenin korunmasına yönelik uygulama ve araştırmalar yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre önemli olan kerpicin boşluklarını suya dayanıklı bir malzeme ile doldurmak veya yüzeysel bazı koruyucu tabakaların uygulanması ile sonradan daha zararlı bazı tahribatların ortaya çıkmaması için tedbirlerin alınması gerekmektedir (Çınar vd. 2002).

Kerpiç özelliklerini iyileştirmek amacı ile en çok uygulanan yöntem, kerpiç toprağına bağlayıcı madde ilave edilerek yapılan stabilizasyon çalışmasıdır. Kerpicin mekanik özelliklerinin iyileştirilmesi ve suya karşı direncinin korunmasında genellikle çimento, kireç, alçı, asfalt gibi pahalı endüstriyel malzemeler kullanılmaktadır. Ancak bunların içinde kerpiç stabilizasyonunda yaygın olarak kullanılan bağlayıcı madde kireçtir. Kerpiç toprağına kireç ilave edildiğinde üç tür kimyasal reaksiyon oluşmaktadır. Bunlar, iyon değişimi, kirecin karbonatlaşması ve puzolanik reaksiyonlardır. Kerpice düşük oranlarda kireç ilavesinin basınç dayanımını düşürdüğü buna karşın suya karşı direnci artırdığı bilinmektedir. Genellikle kerpiç malzemesinin korunması için ya katkı malzemesi katılarak kerpiç toprağı stabilize edilmekte, ya da kerpiç duvar yüzeylerine sıva, badana ve boya tatbik edilerek dış tesirlerden koruma sağlanmaktadır (Çavuş vd. 2015: 190).

Ülkemizde kerpiç yapılar hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Kerpiç yapıların depremde hasar oluşturmasını önlemek için çözüm önerileri getirilmiştir. Alçılı kerpiçler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Alçı ve kireç katkılı kerpiçler üretilmiştir. Başka araştırmalarda doğal puzolan, silis dumanı, uçucu kül vb. katkılar ile deneyler yapılmıştır. Türk standartlarında sadece çimento kerpiç katkısı ile dik köşeli kerpiç yapılara yer verildiği ancak dairesel ve köşeli kırık yapı formlarının deprem yüklerine karşı daha dayanıklı olduğu, alçı katkılı kerpicin mekanik performansı açısından kullanıma daha uygun olduğu ve standartlarda bazı revizyonların yapılması gerektiği açıklanmıştır. Son günlerde yapılan bir araştırmada kerpiç

içerisine kireç ve yün katkılı kerpicing üretimi yapılmış, normal kerpice göre daha mukavemetli kerpicing üretilbileceği açıklanmıştır (Demirtaş, 2020).

Depreme karşı yapılacak yapılar hakkında yönetmelikler olmasına rağmen bu kurallara uygun yapılmayan hangi bina olursa olsun neticede yıkılır. Yakın tarihte İzmir'de meydana gelen 6,7 şiddetindeki depremde betonarme binalardan bazıları yerle bir olmuştur. Can kayıpları meydana gelmiştir. Depreme dayanıklılık için gerekli kurallara uygunsuz yapılan binalar daima yıkılacaktır. Depreme dayanıklı yapılmayan, hatılsız, köşe bağlantıları iyi olmayan kerpiç malzeme ile üretilen yapıların depreme karşı mukavemetsiz oluşu sadece malzeme hatasından değil, gereken detayların uygulanamaması, su-nem ile ilgili sorunlar ve en önemlisi yapının strüktürü ile ilgili sorunlardan kaynaklanabilir. Bu nedenle yapılar standart ve yönetmeliklere uygun yapılmalıdır.

Kerpiç malzemenin basınç mukavemetinin artırılması konusunda bilimsel çalışmalarla devam edilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Beyşehir yöresinde geçmişten günümüze kadar gelebilmiş geleneksel yapıların çoğunda kerpiç, taş ve ahşap kullanılmıştır. Günümüz yapılarında ise geleneksel malzemelerden vazgeçilmiş her yerde soğuk, yapı konfor ve koşullarını sağlamayan, mimari estetikten yoksun, kimliği olmayan betonarme yapılar hızla çoğalmaktadır. Geleneksel konut yapılarında geçmişte kerpicing çok kullanılmasının nedeni şüphesiz yörenin birçok yerinde kolay elde edilip üretilen bir yapı malzemesi olmasıdır. Kerpiç üretimi için uzman işçiliğe gerek duyulmaz. Yapım ve bakım kolaylığı vardır. Yapıldığı yerde konut sorununa çözüm üretmek ülke ekonomisine katkıda bulunmuş olmaktadır. Diğer sebep ise bu yapı malzemesi ile insan sağlığına en uygun konfor şartlarını sağlayan mekânların oluşturulmasıdır. İklimsel etmenlere en iyi cevap veren yapı malzemelerinden birisi de kerpiçtir. Yapının bakımı sırasında zorlayıcı giderler söz konusu değildir. Yardımlaşma sayesinde kerpiç yapı ile konut sorunu kısa sürede çözümlenebilir.

Kerpicing korunması uzun ömürlü olması için yapı sisteminde alınacak tedbirler şu şekilde sıralanabilir.

1. Yükselen zemin suyu ve neme karşı duvar korunmalıdır.
2. Yağış suları ve rüzgârla çarpan yağmur sularına karşı duvar ve sıvaları korunmalıdır.
3. Kerpiç yapılarda köşelerin en aza indirilmesi, cephelerde fazla girinti çıkıntı yapılmaması, kapı pencere boşlukları köşelere çok yaklaştırılmaması gerekir.

Geleneksel mimarimizin yaşatılması ve ekonomik açıdan geri kalmış kırsal alanlarda yapısal sorunların çözümü için kerpiç malzeme kullanımı önemini korumaktadır. Kerpiç malzeme içerisine bağlayıcı malzemeler katarak, yapım tekniği ve strüktürü konusunda doğru çözümler geliştirildiği takdirde deprem karşısında mukavemetli olacak yapılar çalışmalarla tespit edilmiştir.

Yenilenebilir, çevreci, ekolojik, doğal, çağdaş bir malzeme olan kerpicingin deprem etkilerine ve günümüz teknolojisine uygun olarak geliştirilmesi konusunda bilimsel araştırmalara devam edilmelidir. Yapı kültürümüzü oluşturan Beyşehir kerpiç yapılarının onarılması, korunması, plan ve cephe özelliklerinin gelecek nesillere aktarılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

Toprak, insanoğluna yapı malzemesi olarak çok ve uzun süre hizmet etmiştir. Günümüzde kerpiç malzeme kullanımının avantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz.

Kerpicingin malzemesi ekonomik sıkıntıya girmeden sağlanabilir. Yapım kolaylığı vardır. İklimsel etmenlere en iyi şekilde yanıt verir. Isınma için gerekli enerjiyi en aza indirir. Kerpiç yangına emniyetlidir. İçinde yanıcı maddeler olduğu zaman dahi bu vasfını muhafaza eder. Kerpiç malzemenin çok iyi bir ses ve ısı izolasyonu kabiliyeti vardır. Sıcak bir malzemedir. Her yerden temini kolay ve maliyeti ucuzdur. Aynı zamanda ülkemizin kalkınması için ileri yapı malzemelerinin topluma gerekli endüstriyel kısımlarda kullanılması ve kerpicingin konut yapılarında kullanılmasıyla katkıda bulunacaktır. Kerpiç malzeme ekolojik dengeyi bozmaz, üretiminde enerji kaynaklarının tüketimine neden olmaz. Kerpiç malzemenin doğal yapısı, iç yapısı bozulmadığı için tekrar kullanılabilir.

Kerpiç binaların iç mekânlarında alçı veya alçıdan üretilmiş panolar gibi nefes alan malzemeler kullanılabilir. İç mekân duvarlarının yüzeylerinden yapı içine toprak, toz vb. dökülmesi önlenir. Dış duvar yüzeyinde de yine sudan etkilenmeyen nefes alabilen sıva veya kaplama malzemeleri geliştirilebilir ve bu malzemeler yapılarda kullanılabilir.

Beyşehir ve çevresinde yapılan incelemelerde kerpiç malzemelerin sınırlı olarak üretildiği görülmektedir. Kerpiç ustalarının yetiştirilmediği, komşuluk ilişkilerinin ve akraba dayanışmasının azaldığı ve insan gücüne dayalı üretim olması nedeniyle bu konuda çalışacak yeterli insanların bulunamaması nedeniyle kerpiç binaların yapılması ve üretimi azalmıştır. İnsanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma kalkmış, her şeyin ölçüsü sadece para olarak görülmektedir. Mimarlar, mühendisler projelerinde kerpici ve yapım tekniğini terk etmişlerdir. Çoğu üniversitelerde geleneksel yapı malzemelerin binalarda kullanımı yerine sadece betonarme binaların yapımı konusunda eğitime yönelmişlerdir. Mevcut kerpiç binalar ise ya kentsel dönüşüm adı altında yıkılmakta ya da terk edilerek çevrenin bozucu etkileriyle yok edilmektedir.

Bu önlemler ışığında, yapısal sorunlara önemli katkılar sağlayacak olan kerpiç, uzmanlık istemeyen bir yapı malzemesidir. İyi bir örgütlenme, ciddi bir işçilikle kısa sürede konut sorunları en aza indirilebilir, çağdaş kerpiç malzemeler geliştirilebilir ve yapılarda kullanılabilir. Yeni yerleşim alanlarında geleneksel malzemelerin kullanıldığı, geleneksel mimarimizi yansıtan kerpiç binaların yapımı konusunda gereken destekler sağlanmalıdır. Basın ve yayın kuruluşlarında kerpiç ve doğal malzemelerin kullanıldığı geleneksel binaların karalanması yönündeki kampanyalara son verilmelidir. Kerpiç binaların depreme dayanıklı olması için

bilimsel çalışmalara hız verilmelidir. Sürdürülebilir, geleneksel malzemelerin kullanıldığı kerpiç binaların yapımı desteklenmelidir. Özellikle salgın hastalıkların arttığı günümüzde doğal malzemelere dönülmeli, "hayat eve sığar" ve "yaşanabilir" evler konusunda mimari projeler geliştirilmelidir. Kerpicin günümüz teknolojisine, yapım sistemlerine uygun olarak geliştirilmesi ve seri üretiminin sağlanması konusunda bilimsel araştırmalara devam edilmelidir.

Kaynakça

- Çavuş, M., Dayı, M., Ulusu, H., Aruntaş, Y. (2015, 28-30 May). Sürdürülebilir Bir Yapı Malzemesi Olarak Kerpiç. Gazi Üniversitesi, 2. *International Sustainable Buildings Symposium* [Sempozyum Bildirisi]. Ankara, 184-192.
- Çelebi, M. R. (2012). *Anadolu Kerpiç Mimarlığı*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Çınar, K., Koçu, N., Korkmaz, S. Z. (2002). Yapı Malzemesi Olarak Kerpicin Konya Evlerinde Kullanılması ve Sorunları, *İpek Yolu, KTO*, 171, 32-39.
- Demirtaş, G. (2020). *Konya Türbeönü Tescilli Kerpiç Yapıların Restorasyonunda Kullanılacak Uygun Harç Tayını* [Doktora Tezi]. Konya Teknik Üniversitesi.
- Evren, M. (1959). *Türk Evinde Çıkma*, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Gündüz, Z. (1988). *Bağlayıcı Olmayan Katkı Maddeleriyle Kilden Kerpiç İmalinin Mühendislik Özellikleri* [Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Gürdal, E., Koçu, N. (1993). Kerpiç ve Kerpiçte Eskime Yenileme Sorunları, Konya Alaaddin (Kılıçaslan) Köşkü Örneği. *Yapı*, 142, 77-82.
- Kafescioğlu, R., Gürdal, E. (1985). *Çağdaş Yapı Malzemesi Alker*, İstanbul: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji Dairesi Başkanlığı, Shell.
- Koçu, N. (2012). Sürdürülebilir Malzeme Bağlamında "Kerpiç" ve Çatı-Cephe Uygulamaları (Konya-Çavuş Kasabası Örneği). *Yeşil Bina*, 15, 46-54.
- Koçu, N., Koçu, Ş. (2006). Beyşehir-Kurucuova Yöresi Geleneksel Kerpiç Evleri ve Özellikleri. I. *Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksekokulu, 508-516.
- Korkmaz, S. Z., Koçu, N., Türer, A., Korkmaz, H. H. (2005). Earthquake Damage Characteristics of Earthen-Adobe House, *First International Conference Living in Earthen Cities-Kerpic'05* (6-7 July 2005), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, 46-53.

BEYŞEHİR VE ÇEVRESİNDE HASIRCILIK

Gazanfer İLTAR*

Giriş

Sanat Tarihi Bölümü öğrencisi olduğum yıllarda (1996-2000) “Geleneksel El Sanatları” dersi almıştık. Bu ders kapsamında kaybolmaya başlayan el sanatlarımızı konu alan bir seminer ödevi hazırlamamız istendiğinde konu bulmak benim için zor olmamıştı. Çocukluğumuz, o zamanlar belediyelik olan Beyşehir’e bağlı Yeşildağ Mahallesi’nde geçti. O yıllarda her evin güneşe bakan ahır ya da samanlık damında veya bahçesinde bir iki hasır tezgâhı bulunurdu. Kente göçün hızlanması ve köyde yaşayanların azalmaya başlamasına bağlı olarak hasır tezgâhları birer birer kaldırılıyor ve hasır dokuyanların sayısı her geçen gün azalıyordu. Bu nedenle tükenmeye yüz tutmuş bir el sanatı olan “Hasırcılık” konusunu seminer ödevi olarak çalışmaya karar vermiştim. Üstelik bu konu çok da yabancı olmadığım bir işti. O zamanlar annem ve ablalarımla birlikte tüm komşu kadınlar “Güneş Dam” dediğimiz büyük bir ahırın damında hasır dokurlardı. Güneye bakan bu damın kuzeyini tarihi bir ev kapattığından burada sıcak bir ortam vardı. Dolayısıyla kış aylarının uğraşı olan hasır dokuma işi mahallemizde daha sıcak bir atmosferde icra edilirdi. Büyüklerimizin “düzen” adı verdiği hasır tezgâhları, diğer mahallelerde de güneşe bakan kuytu yerlerde kurulurdu. Hasır dokumak sadece ekonomik bir faaliyet değildi. Köy hayatında kadınların aynı zamanda cemiyet ortamıydı. Erkekler cami ya da kahvehanelerde bir araya gelirlerdi. Kadınların böyle bir lüksü olmadığından hasır dokudukları kuytu yerler köy kadınlarının aynı zamanda cemiyet alanıydı. Hasır dokuma işi bu alanlarda sohbetler, türküler eşliğinde iş olmaktan çıkar, eğlence halini alırdı. Tek kanallı televizyon döneminde Cumartesi akşamları Türk filmi oynatıldığından, Pazar günleri filmin kritiği yapılırdı.

Hasır dokumak her ne kadar kadın işi olsa da hammaddeyi sağlama işi erkeklerin göreviydi. Köy yaşamında her işin bir sezonu vardı. Hasırın hammaddesi olan kamışotu, kofaotu ve kıyakotu gibi bitkilerin biçimi işinin sezonu “son güz”dü. Güz aylarının sonlarını işaret eden bu tabir, harman sonu ile kış soğukla-

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Görele Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anasanat Dalı.

rının başlangıcı arasındaki dönemi ifade eder. Yeşilıdağ'da hasır bitkileri Öteyüz ve Yazada mevkiilerinde yoğunlaşır. Göl çevresinde değişik yerlerde sazlıklar olsa da bu iki sazlıkta sadece hasır bitkileri yetiştiğinden buralar koruldu. Yani isteyen istediği zaman burada biçim yapamazdı. Salur, Çay, Ecirli, Bayındır ve Cemeller köylerinin birleşimiyle kurulan Yeşilıdağ'da hasırcılık işi daha çok Salur boyunun işiydi. Çünkü önemli sazlıklar Salur sınırları içinde kalırdı. Harmandan kalktıktan sonra köy hayatında iş sırası saz biçimine geldiğinden kendi aralarında dokuz postaya bölünen Salur halkı belirlenen günde sazlıklara gider, kaba ölçümle biçim yapılacak sazlık alan dokuza bölünür, sonra kura çekimi ile her postanın biçim yapacağı alan belirlenirdi. Her bir postada ortalama dokuz aile bulunurdu. Ailelerden en az bir üye saz biçimine katılmak zorundaydı. Yaşlı ya da mazereti olan ailelere pozitif ayrımcılık yapılır, onlar çalıştırılmazdı. Dokuz posta geleneği sadece sazda değil, otlak biçimi, orman kesimi vs. gibi ortaklaşa yapılan işlerde de uygulanırdı. Saz biçimlerinin en eğlenceli tarafı sazın dokuza bölünmesi ve kura çekimi aşamasıydı. Ehil kişiler kaba ölçümle sazı bölmekle meşgulken halk açık alanda ayak üstü sohbet ederek bir kenarda beklerdi. Ölçüm işi adımlayarak yapılır, her sınıra bir insan bırakılır, insanlar elindeki orağı havaya kaldırarak karşısına "orağın ucuna gel" diye bağırır, gelen kişinin açtığı çığır postalar arası sınır olurdu. Kura işlerini de çocuklara yaptırırldı. O dönemler bizim çocukluk yıllarımız olduğundan benim de kura çekmişliğim ve iyi bir yer çekemediğimden posta büyüklerinin alay konusu olmuşluğum vardır. Öğle saatlerinde yemek molası verilirdi. Herkesin azıkkabı dediği bezde yiyecekleri sarılı olurdu. Bezin bir köşesine tuz, diğer köşesine de çökelek düğümlenirdi. Yemek saatinde insanlar üçerli beşerli bir araya gelir azık kaplarını açar ve yemeklerini gruplar halinde yerlerdi. Saz biçimi tamamlandıktan sonra aile sayısına göre her posta, biçtikleri sazlıkları eşit olarak böler ve kura çekimi ile paylaşım yapılırdı. Sazlıklar birkaç gün kurumaya bırakıldıktan sonra kağnılarla, traktörlerle hasır dokunulacak yerlere götürülürdü. Artık güz ayının sonlarından itibaren çift sürme işlerinin başlayacağı bahar aylarına kadar kadınlar için hasır dokuma dönemiymi. Dokunan hasırların çeşitleri, dokuma teknikleri ve kullanılan motifleri Konya Ticaret Odası tarafından 2016 yılında bastırılan Konya Kitabı XV'te "Hasırcılık" başlığı ile yayınlamıştım. Aynı tarihte Zühal Türkteş tarafından Kalemişi dergisinde "Beyşehir Gölü ve Çevresinde Hasır Dokumacılığı" isimli bir yazının yayımlandığını öğrendim (2016). Türkteş'in 2004 yılı Aralık ayında Yeşilıdağ ayağında kaynak kişi olarak görüştüğü isimlerin verdiği bilgiler doğrultusunda hazırladığı çalışması, konu hakkında bilgi veren bir başka önemli kaynak olmuştur. Görüşülen kaynak kişiler, atalarından be-

ridir hasırcılıkla uğraşırlar ve hala ihtiyaç olduğunda hasır dokurlar. Beyşehir çevresinde dokunan hasır çeşitleri, hasır dokumasında kullanılan malzeme, hasır dokuma yöntemi, uygulanan motifler vb. konular bu yazılar aracılığı bir nebze olsun kayıt altına alınmış ve unutulmaya yüz tutmuş bir el sanatımızın ileride hatırlanmasına yönelik kaynak olmuştur.

Hasırcılık

Hasır yapımında kullanılan malzemelerin organik olması, organik malzemelerin de doğada kolayca yok olması nedeniyle eski çağlardan günümüze kadar ulaşan hasır örnekleri yoktur. Arkeolojik bakımdan hasır ile ilgili bilgiler, daha çok çanak çömleklerin kaidelerinde ele geçen negatif izlerden, yanmış kerpiç kalıntılarından, phytolit (bitki taşı, bitkilerin sert kısımlarının kalıntılarıdır) ve kil toprak üzerinde tespit edilebilmektir (Özdemir, 2010: 23). Çanak çömleklerin yapımından sonra kuruması için hasır üzerine konularak bekletilmesi aşamasında bunların kaidelerine geçen hasır izleri, o dönemlerdeki hasır dokuma teknikleri bakımından bilgi veren en önemli kaynaklar arasındadır. Bu gibi arkeolojik verilerden hareketle tarih öncesi çağlarda yaşamış insanların değişik tekniklerle ördükleri hasır ve dokumacılık ürünlerini yaşadıkları mekânlarda yoğun olarak kullandıklarını anlamaktayız. O dönemlerden günümüze kadar hayatın pek çok alanında yaygın bir şekilde kullanılagelen hasır günümüzdeki gelişkin tekstil faaliyetlerinin temelini oluşturmuştur. Hasırcılık mesleği Anadolu'da genel olarak göl ve ırmak kenarlarında geniş sazlıklara sahip yerleşim yerlerinde gelişen bir el sanatıdır. Hammaddesi ince dal, sap ve ağaç olan el sanatları arasında değerlendirilen hasırcılık (Arlı, 1987: 39-56) daha çok ev kadınlarının boş zamanlarını değerlendirdiği bir meslek olarak gelişme gösterir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2012 yılında yaptırılan "İllere Göre Geleneksel El Sanatlarımız" isimli araştırmada hasırcılık mesleğinin günümüzde kısmen de devam ettirildiği yerler tespit edilmiştir (Biçerli, 2012: 13-155).

Akdeniz Bölgesi'nin art kesiminde, göller yöresinde yer alan Beyşehir ilçe topraklarının büyük bölümünün göl ve sazlıktan oluşması halkın bir kısmının geçim kaynağını bu alanlara yöneltmesine sebep olmuş ve buna bağlı olarak balıkçılık, kayıkçılık, ağ örmeciliği, çit örmeciliği, hasırcılık gibi çeşitli iş alanları ortaya çıkmıştır. Özellikle sazlık alanlar ilçede yaşayanlar için önemli bir hammadde kaynağı olmuş, bu yerlerde yetişen hasırotu ve türleri ile eski çağlardan günümüze kadar değişik hasır çeşitleri dokunmuştur. Dokunan bu hasırlar elden ya da toptancılar aracılığı ile pazarlanmıştır. Ayrıca köylü kadınlar dokudukları hasırları ilçenin pazarı olan Salı günleri Antalya Caddesi'nden Mezarüstü Sokak'a dönülen alanda

kurulan hasır pazarına getirir ve burada satarlardı. Bu pazar, günümüzden yaklaşık 20 yıl öncesine kadar yaşamıştır. Günümüzde hasırcılık bir sektör olmaktan çıkmış, hasır dokumasını bilen belirli yaşın üzerindeki kadınlar, kendi ihtiyaçları doğrultusunda ara ara hasır dokur olmuşlardır. Beyşehir ve çevresinde 1980'li yılların ortalarına kadar önemli bir sektör olan hasırcılık günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş el sanatları arasında değerlendirilmektedir. Bu nedenle ilçedeki hasırcılık hakkında bilinenleri yazılı hale getirmek amacı ile bu yazı hazırlanmış ve yazıda sırası ile hasır dokumada kullanılan saz bitkileri, hasır tezgâhı, hasır çeşitleri konulara yer verilmiştir.

Hasır Dokumada Kullanılan Saz Bitkileri

Beyşehir ve çevresindeki yerleşimlerde hasır dokumada kullanılan saz bitkileri hasırotu (kamış), kofaotu ve kıyakotu adları ile bilinir. Halk arasında kargı olarak bilinen ot ise daha çok çit örmeciliğinde kullanılır. Durgun su ve bataklıklarda kendiliğinden yetişen hasırotu (typha), almaşık kabuklu, otsu bir bitkidir. Her mevsim yetişebilen bir bitki olan hasırotunun uzunluk ve kalınlıkları yetiştirme dönemine göre değişmektedir. Hasırotunun kabukları içten dışa üç grupta değerlendirilir. En kaliteli bölümü öz/özden denilen içidir. İçten dışa doğru kabukların kalitesi azalır.

Kofaotu (*juncus inflexus*) dik ve silindirik gövdeli, dışı yeşil, içi beyaz ve süngerimsi olan bataklıklarda, ıslak çayırlarda nehir ve göl kenarlarında yetişen bir bitkidir. Kofa hasırının ipi kıyakotundan örülür. Kıyakotu ise sadece ilçeye bağlı Yeşildağ Mahallesi'ndeki Öteyüz ve Yazada sazlıklarında yetişmektedir. Endemik olduğunu düşündüğümüz kıyakotu, topak denilen zeminden 50-60 cm yükseklikte ve 40-50 cm çapında olan toprak-kök karışımından oluşan doğal bir kütle üzerinde yetişir. Yaklaşık 1,00 m yükseklikte olan bu ot sadece ip örmede kullanılır. Yeşildağ Mahallesi'ndeki sazlıklarda yetişen ve halkın karabağırsık olarak adlandırdığı ot ise daha çok kofaotu ve kamışotunun bağlanması için kullanılır. Bu ot bazen kofa hasırını dokunurken kofaotu ile karıştırılarak kullanıldığı da görülmüştür.

Hüyük, Karadiken, Üstünler ve Yeşildağ sazlıklarında bolca yetişen hasırotu hem ip (çözgü), hem de örgü (atki) malzemesi olarak kullanılırken kofaotu sadece atki olarak kullanılır. Bu yerleşimlerden Yeşildağ Mahallesi, Osmanlı döneminde idari bakımdan kaza merkezi olup eski ismi Kaşaklı'dır. Kaşak, Divan-ı Lugati't-Türk'te "Kındıra otu, kamış-saz" olarak tanımlanmıştır (Atalay, 1999: 276). Buradan Yeşildağ'ın eski adı olan Kaşaklı'nun adını çevresindeki zengin sazlıklardan aldığı anlaşılmaktadır.

Genellikle sonbahar aylarında biçilen hasırotu ve kofa otu orak yardımı ile su seviyesinden kesilir. Hasırotunun sap seviyesinin olabildiğince uzun bırakılmasına dikkat edilir ki otun bu kısmı hasır dokumada kullanılan en kaliteli malzemedir. Kesilen otlar sudan mümkün olduğunca uzak bir yere sap ve yaprakları aynı yöne gelecek şekilde serilir. Ters-düz edilerek üç-beş günlük kuruma aşamasından sonra 35-40 cm çapında silindirik demetler haline getirilen hasırotu ve kofaotu, karabağırsak denilen saz bitkisinden oluşturulan örme iplerle bağlanır ve kullanılacak mekâna getirilir. Hasırotu ve kofaotu örgüde kullanılmadan birkaç saat öncesinde ıslatılarak yumuşatılır ve esnek bir hal alırlar. Yumuşamış olan saplar ahşap bir tokmak yardımıyla dövülerek yumuşatılır ve yumuşayan malzemede kırılma gerçekleşmez. Bu işlemler kofaotu bitkisi için de aynı biçimde uygulanır.

Fotoğraf 1: Kofaotu

Fotoğraf 2: Hasırotu (Kamış)

Hasır Tezgâhının Kurulumu ve Dokuma İşlemi

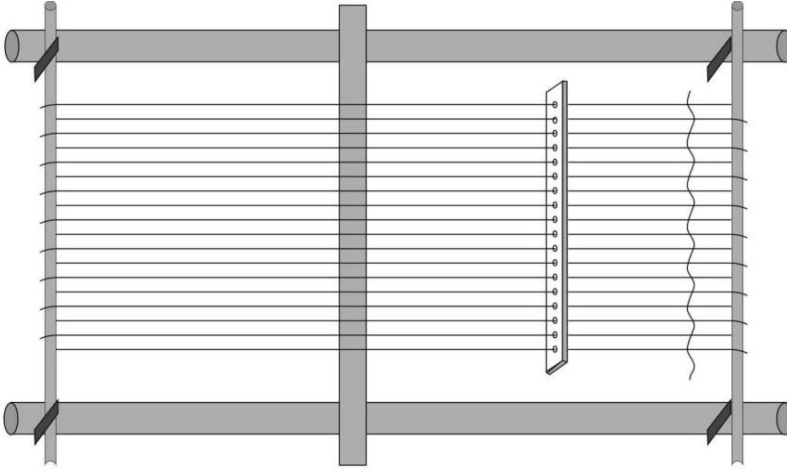
Hasır bitkileri dokumaya hazır hale getirildikten sonra sıra tezgâhın kurulmasına gelir. Tezgâh kurulurken iki adet düzen ağacı ortalama 2,00 m aralıkla birbirine paralel olarak uzatılır. Düzenin başına ve sonuna geçme kazıklar yardımı ile dikey olarak sııklar tutturulur. Kıyakotundan ya da hasırotu özünden yapılan ip, tarağın deliklerinden geçirilerek sııklar arasına döşenir ve gerginleştirilir. Böylece tezgâh hasır dokumaya hazır hale getirilir. Dokuyucunun oturması için iplerin altından geçirilerek iki düzen ağacı arasına bir tahta uzatılır. Örme işi ilerledikçe tahta öne doğru kaydırılır. Düzen, dokunacak olan hasırın boyutuna göre uzatılır ve genişletilir.

Fotoğraf 3: Hasır düzeninin kurulması

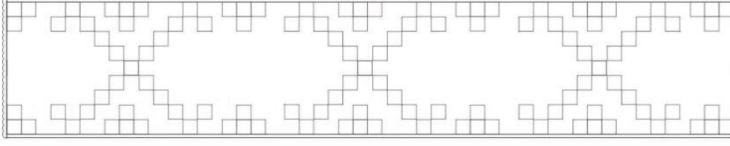

Fotoğraf 4: Kullanılan malzemeler (1- Sırık, 2- Hasırotu, 3- Tokmak, 4- Tarak, 5- İp yumağı, 6- Öz tarağı)

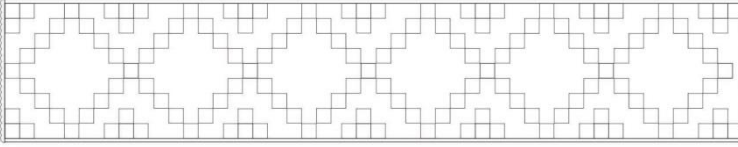

Görsel 1: Hasır tezgâhı (düzen)

Hasırotu ve kofa otu gibi saz bitkilerinin ilk aşamada iplikler arasında bir alttan bir üstten geçirilmesiyle başlayan basit örme tekniği zamanla geliştirilerek ikinci ana örgü olan iki alttan iki üstten yani dimi tekniği meydana getirilmiştir. Prehistorik Çağ'larda insanların kullandığı bu iki ana örgü Neolitik Dönem'den itibaren farklı hammaddelerin keşfedilip kullanılmasıyla, geliştirilerek çeşitli teknikler ortaya çıkarmıştır. Günümüzde kullanılan bütün dokuma tekniklerinin çıkış noktası Prehistorik Çağ'larda insanların keşfetmiş oldukları basit ve dimi örgü tekniğidir (Özdemir 2010: 35). Beyşehir ve çevre yerleşimlerde dokunan hasırlar da günümüze kadar bu iki tekniğin kullanımı ile örülmüştür. Kofa hasır, taban hasır, kağrı hasır (sele) ve mezar hasır (setme) basit örgü tekniği ile bir alttan bir üstten geçirilmesiyle örülürken, duvar hasır (yöreme), seccade (namazla) ve ocak hasır (ilemete) daha çok dimi tekniği ile iki alttan iki üstten ya da üç alttan üç üstten atlamalı olarak örülür. Bu hasırlar doğrudan göze hitap ettiği için yüzeylerine baklava dilimi sırası şeklinde göbek ya da koçboynuzu sırası motifleri işlenmiştir. Göbek motifinin içgöbek denilen uçları açık bırakılmış iç içe baklava dilimlerinden oluşan uygulamaları da vardır. Bu motiflerin oluşturulması halkın susma dediği ikili ve üçlü atlamalarla gerçekleştirilir.

Görsel 2: Koçboynuzu Motifi

Görsel 3: Göbek Motifi

Gerek kofaotu gerekse hasırotunun saplarının kalın uçlarının ince olması yüzünden örme işlemine bir sıra sağdan bir sıra soldan başlanarak ilerlenir. Örme işlemi birkaç sıra ilerlendikten sonra ahşap tarakla vargel yapılarak sıkıştırma işlemi gerçekleştirilir. Örme işlemi tamamlanıp sona varıldığında hasırın kenarlarında kalan kamış ve kofaotunun uçları bıçak ya da makas yardımı ile kesilir. Daha sonra ipler, sııklardan bıçak yardımı ile kesilerek birbirlerine bağlanır ve hasırın dağılması önlenir. Dokunan bu hasır rulo haline getirilerek bağlanır ve satışa hazır hale getirilir.

Fotoğraf 5-6: Yeşildağ Mahallesi'nde Hasır Dokuyan Kadınlar (Gülhan Pullukçu ve Şehriban Akkuş)

Fotoğraf 7-9: Değişik Bölgelerde Hasır Dokuyan Kadınlar (web alıntısı)

Hasır Çeşitleri

Beyşehir’de örülen hasırlar malzemesine göre de kofa hasır ya da kamış hasır; kullanım alanlarına göre taban hasır, duvar hasır (yöreme), kağı hasır (ilemete), seccade (Namazlık), mezar hasır (setme) olarak beşe ayrılır.

Kofaotundan yapılan hasırlar, kamış hasırına göre daha dayanıksız olup genellikle yer sergisi olarak kullanılır. Bu hasırlar kofaotunun iplikler arasında bir alttan bir üstten geçirilmesi usulüne dayanan basit örme tekniği ile dokunur. Kış hazırlıkları kapsamında yapılan tahrana ve meyve kakları gibi malzemelerin kurutulması için zemine serilen bu hasırlar günlük hayatta da yer sergisi, gölgelik vb. amaçlarla kullanılır. İpi kıyakotundan örülen kofa hasır, kamış hasıra göre hafif, ucuz ve dayanıksızdır.

Hasırotu (kamışotu) ile örülen kamış hasırlar kofa hasırına göre daha sağlam olur. Bu hasırların ipi kamış özünden yapılır. Öz, özden tarağı ile ince uzun parçalara ayrıldıktan sonra ip olarak örülür. Bu ip kıyakotu ipine nazaran daha sağlamdır. Almaşık kabukları olan kamışotunun kabukları içten dışa üç grupta değerlendirilir. Dayanıksız olan dış kabuktan kabuk hasır dokunur. Dış kabuktan örülen hasırlar kabuk hasır olarak bilinir, dayanıksız ve ucuz olur. Kofa hasır gibi günlük hayatta kullanılır. Orta kabuk, ev hasır denilen taban hasır ve setme denilen mezar hasır dokumada kullanılır. Kabuğun en değerli bölümü ise iç bölümü olup halk arasında buna öz/den denilmektedir. Bu bölümden ilemete, namazlık ve yöreme hasırları dokunur.

Beyşehir’de dokunan hasırlar kullanım alanlarına göre taban hasır (ev hasır), duvar hasır (yöreme), kağı hasır (sele), seccade (Namazlık), ocak hasır (ilemete) ve mezar hasır (setme) olarak altıya ayrılır. Yöre evlerinin kat bölümlenmeleri ahşap hatıllarla gerçekleştirilir ve üzeri lök denilen sıkıştırılmış toprakla sıvanır (İltar, 1999: 57). Odalara serilecek olan halı ve kilimlerin altına lökten toz bulaşmasını engellemek ve de izolasyon sağlamak amacı ile *taban hasır* serilir. Halk arasında *ev hasır* olarak anılan bu hasırlar daha çok yukarıda da değinildiği gibi hasırotunun orta kabuğundan dokunur. Ortalama 120-150 cm eninde ve 250-300 cm uzunluğunda olan bu hasırlardan bir odada iki adet kullanılır. Beyşehir evlerinin oda bölmeleri genellikle kerpiçten yapıldığı için duvarlara yaslananların sırtlarının toz olmasını önlemek amacıyla halk arasında yöreme olarak bilinen *duvar hasırları* dokunur. Kamışotu özünden dokunan duvar hasır ortalama 60-70 cm eninde ve oda duvarı boyunda olur. Oda duvarlarından birinde yüklük diğerinde ocak olmasından dolayı genellikle iki duvarda kullanılan bu hasırlarda baklava

dilimi sıralarından oluşan göbek sırası ya da koçboynuzu motifleri bulunur. Duvar hasırı halk arasında *yöreme* adı ile bilinir.

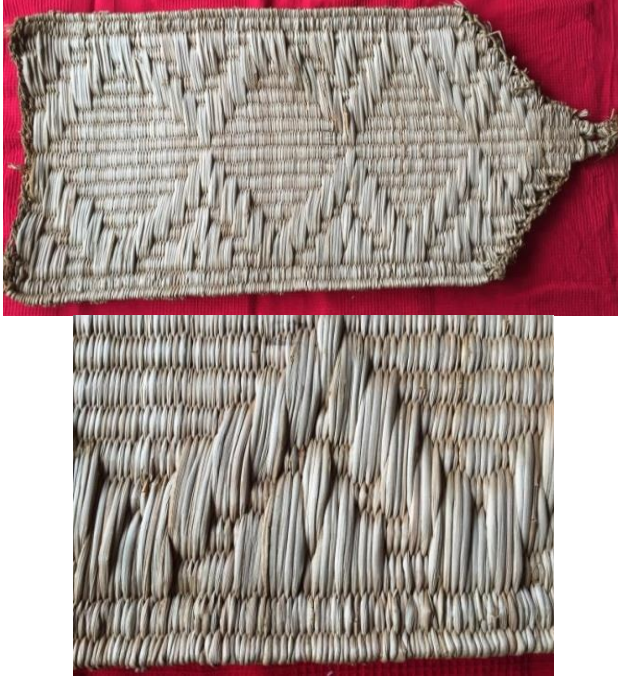

Fotoğraf 10-11-12-13: Taban (Ev) Hasır

Fotoğraf 14: İçgöbek motifli duvar halısı (Yöreme)

Halk arasında *namazla* olarak anılan *seccadeler* kamışotu özü ile dokunur. Seccadenin kibleye bakan ucu kademelenerek üçgen biçimli alınlık görünümü ile son bulur. Üzerinde yer alan göbek ve koçboynuzu motifleri ise üç atlamalı olarak yapılır ve buna susma denir. Göbek aralarında kalan köşebentler ise iki ya da üç atlamalı olur. Seccade ile aynı teknik ve motiflerle işlenen ocak hasır (ilemete) ise odalarda yer alan ocakların önünü kapatmakta kullanılır. Seccadeden farkı uç tarafının üçgen biçimde değil baş taraftaki gibi düz biter.

Fotoğraf 15-16: Seccade/Namazla (Naile İltar'ın dokuması)

Beyşehir'e bağlı eski kasaba ve köylerde kullanılan kağnılarda bağ bozumu ve kavun bozumu dönemlerinde üzüm ve kavunların taşınabilmesi için kağnı çevresini içten saran yaklaşık 80-90 cm eninde ve kağnıyı tamamen dolanacak uzunlukta dokunan *kağnı hasır* ise *sele* adı ile anılır. Kamış özünden dokunan bu hasırlar yöreme ile aynı teknikte dokunur ancak yüzünde herhangi bir motif bulunmaz. İnsanların ekonomik gücüne göre iç, orta ya da dış kabuktan dokunan *mezar hasırları* ise halk *setme* adı ile bilinir. Bazı köylerde kofaotundan dokunan setmeler ortalama 220 cm uzunluğunda, 120 cm kalınlığında örülür.

Sonuç

Beyşehir Gölü'nün sağlamış olduğu hammadde zenginliği doğrultusunda gelişme gösteren ve bir zamanlar ilçe ekonomisi bakımından önemli bir sektör olan

hasırcılık günümüzde birkaç önemli neden yüzünden yok olma seviyesine gelmiştir. Bu nedenlerden en önemlisi geleneksel mimarinin bozulmasıdır. İzolasyon, temizlik ve görsellik gibi nedenlerle geleneksel Beyşehir evlerinde önemli bir tefrişat malzemesi olan hasır, her evin tabanında halı kilim altına serilir, ya da duvar ve ocak önlerine dayanırdı. Yeni nesil evlerde hasıra ihtiyaç duyulmamış, ihtiyaç duyulan yerlerde ise ekonomik olması nedeni ile naylon hasırlar tercih edilmiştir.

Göl çevresindeki sazlıklardan temin edilen kofaotu, hasırotu ve kıyakotu gibi malzemelerle dokunan hasırlar malzemesine göre kofa hasır ve kamış hasır olmak üzere iki çeşittir. Kamış hasırının, kullanıldığı yere göre taban hasır, duvar hasır, ocak hasır, namaz hasır, kağı hasır ve mezar hasır olmak üzere altı çeşidi vardır. Bu hasırlardan görselliği ön planda olan duvar halısı, namaz halısı ve ocak halısı baklava dilimi sırasından oluşan göbek ya da koçboynuzu motifleri ile süslenerek dokunmuştur. Diğer hasırlar ise daha ziyade bir alttan bir üstten geçirilerek örülen basit teknik dokuma örnekleridir.

Kaynakça

- Arlı, M. (1987). Kullandıkları Ham Maddeye Göre El Sanatlarının Sınıflandırılması. *III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* (Cilt 5), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 39-56.
- Atalay, B. (1999). *Divanü Lügatî't-Türk Dizini "Endeks"*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Bıçerli, M. K. (Ed.). (2012). *İllere Göre Geleneksel El Sanatlarımız*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İltar, G. (1999). *Yeşildağ*, İzmir.
- İltar, G. (2016). Hasırcılık. *Konya Kitabı XV, Konya Ticaret Odası Yeni İpek Yolu Dergisi Özel Sayısı*, (Çınar, K., Ed.), Konya: Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları.
- Özdemir, A. (2010). *Kalkolitik Smintheion (Gülpınar) Köyü Yerleşiminde Hasırcılık ve Dokumacılık* [Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Türktaş, Z. (2016). Beyşehir Gölü ve Çevresinde Hasır Dokumacılığı. *Kalemşi*, 4(7), 19-38. DOI: 10.7816/kalemisi-04-07-02

DİN, MEDENİYET VE ŞEHİR: BEYŞEHİR ÖRNEĞİ

Fatih Mehmet BERK*

Din, Medeniyet ve Şehir

Gerçek ve anlamlı bir dünya bilinci, kutsalın keşfine bağlıdır. İnsan olmak, di- ni bir varlık olmak demektir (Eliade, 2015). Her toplum, doğaüstü bir düzen, ruhlar, tanrılar ve eylemlerinin sıra dışı, rasyonel olarak akıl erdirilemeyen tecrübe tezahürlerine bir anlam kazandırmış ve toplumların kendilerine özgü inanışları ortaya çıkmıştır (Weber, 2012).

Homo sapiens, akılla donatılan tek varlık olmakla birlikte varlığını akıl dışı metafizik unsurlara bağlayan bir varlıktır (Bergson, 2013). İnsanoğlu anlam ara- yan bir varlıktır. Tarih boyunca anlamı elde etmeye ve yorumlamaya çabalamıştır (Armstrong, 2014). Dünyaya gelen her birey, kendinden önceki toplumların inşa ettiği anlam dünyası içinde yaşamının anlamını bulma gayreti içine düşer (Gezgin, 2020). Kültür ve din, bu anlam birliği yolculuğunda ortak doğrulukta buluşurlar. Ruhun, teorik ve pratik temel karakteristiği ve yegâne hedefi anlamlandırmaktır (Tillich, 1973). Bu bağlamda dünya üzerinde kurulan kültür ve medeniyetlerin arka planında bu medeniyetlerin görünmeyen soyut bir gücü ve bu gücü anlam- landırma çabası vardır. Bu gücün adı yaşandığı çağa göre mit, destan ve din for- munda ortaya çıkan bir inanç duygusudur. Bu anlamlandırma çabaları mekânın içinde fiziksel yapılarla somut bir unsura dönüşmüştür.

Din, tarih boyunca toplumsal bir rol üstlenmiştir. Din, toplumun isteklerini destekleme ve güçlendirme rolü ile medeniyetlerin kurucu unsurlarından birisi olmuştur. Bu rolü ile din, kurumlarımızı, yasalarımızı ve geleneklerimizi biçim- lendiren bir unsura dönüşür. Bilimi, sanatı, felsefesi olmayan toplumlar tarihin her döneminde ortaya çıkmıştır ama hiçbir zaman dinsiz bir toplum tarihte var olmamıştır (Bergson, 2013). Tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar insanoğ- lunun inşa ettiği tecrübe ve kültürde din önemli bir role sahiptir. Din, tüm zaman- larda ve toplumlarda var olan bir olgudur (Nelson, 2009).

Din, bir medeniyetin en güçlü özelliğidir (Braudel, 1996). Din, toplumların oluşum sürecinde inşa rolü üstlenir ve tarihteki hareketlerin tetikleyici unsurudur. W. Durant, dini, kurumlara, güç ve hareketlere şekil veren, beşeri medeniyet ve kültürleri icat eden ve hatta medeniyetlerdeki durgunluk ve duraklamalarda da etkin bir güç olarak görür (Şeriati, 2010).

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı.

Toplumların refahını ve gücünü artıran şey, onların ekonomik ilişkilerini şekillendiren yapısal özellikler değil, yüksek kültür ve medeniyet yaratmayı mümkün kılan, onları harekete geçiren metafizik güçtür (Spengler, 1973). Medeniyette merkezi rolü olan ve sonuca götüren unsur dindir. İnsanın yüksek mizacını tek başına şekillendiren din, toplumların hayatına girerek medeniyetlerin oluşmasına vesile olacak sürecin oluşmasına katkıda bulunur (Smith, 1886).

Medeniyet ve kültür oluşumunda etkin bir güce sahip olan dinin medeniyet ve kültürün temel unsuru olan şehirlerin inşa sürecinde olmaması düşünülemez. Din, şehirlerin kurucu fonksiyonudur. Çok tanrılı dinlerde tapınaklar, tek tanrılı dinlerde mabetler şehrin odak noktası olmuş, şehirler dini yapıların etrafında şekillenmiştir.

İnsanoğlu, kendini mekâna geçtiği anda idrak etmeye başlamıştır (Schulz, 1985). Mekânı inşa eden insanoğlunun başlatmış olduğu süreç, medeniyetin inşa sürecinin başlangıcıdır. Mekân üzerine inşa edilen şehirler, medeniyet tarihini başlatmıştır.

Medeniyet öznesi insan ile medeniyeti inşa ederken nesne konumunda karşısında yer alan mekân arasında karşılıklı bir ilişki vardır. İnsanoğlunun avcı toplayıcılıktan yerleşik hayata geçiş süreci, mekânın oluşumunun ilk aşamasıdır. Şehir, bu bağlamda tabiat içinde insan tarafından “yer” den “mekâna” geçiş sürecinde inşa edilmiştir. Yerleşik hayat, tarım ve hayvancılıkla birlikte ortaya çıkan üretim, mekânın değişim ve dönüşümünde belirleyici rol üstlenmiştir. Üretim, tüketim ve paylaşımı içeren ekonomideki değişim ve dönüşüm, kendini en açık ve somut olarak mekânda gösterir. İnsanoğlunun yerleşik hayata geçiş sürecinde inşa ettiği şehir kendisi için yapmış olduğu yapay bir mekândır (Şentürk, 2014).

Mekânı inşa eden insanoğlunun başlatmış olduğu süreç, medeniyetin inşa sürecinin başlangıcıdır. Mekân üzerine inşa edilen şehirler, medeniyet tarihini başlatmıştır. Şehirleşme sürecinin başlamasıyla birlikte insanoğlunun inşa edeceği medeniyet serüveninin temelleri atılmış olur. Tarım devrimiyle başlayan bu süreç, kentleşme devrimi ile devam etmiş ve yerleşik toplumların sayısı artmaya başlamıştır.

Fernand Braudel, medeniyet ve mekân arasındaki ilişkiye dikkat çeker ve medeniyetten söz etmenin, mekânlardan, topraklardan, bitki örtülerinden söz etmekle eş değer olduğunu ifade eder. Bu nihaysiz oyunların oynandığı sahne, onların akışına kısmen hükmetmekte, insanlar gelip geçmekte, sahne aşağı yukarı aynı kalmaktadır. Braudel’in şu cümlesi mekânın uygarlıklar üzerine etkisini çok güzel özetler: “Eğer, Mısır, Nil’in armağanıysa, Fenike, Eski Yunan ve Roma da Akdeniz’in armağanıdır” (Braudel, 1996).

Fernand Braudel’in bu sözünden esinlenerek biz de “Beyşehir, Beyşehir Gölü’nün armağanıdır”; ya da “Şehirleri şehir yapan üstünde yaşayan insanlar değil, altında yatanlardır” anonim sözünden hareketle Beyşehir’in tarihine damga vuran

Eşrefoğlu Beyliği'nin kurucusu Eşrefoğlu Süleyman Bey'i, Beyşehir'i şehir yapan kurucu bir figür olarak rahatlıkla tanımlayabiliriz.

Mekâna yazılan bir yazı olarak da tanımlanabilecek olan şehir sadece bir insanlar yığını, kurumlar kümesi, fiziki bir mekanizma değil, aynı zamanda gelenek ve göreneklerin oluşturduğu bir yapı, zihin dünyası, geleneklere bağlı bir davranış ve duygu dünyasıdır. Şehir, mukimlerinin mizaç ve geleneklerinde kök salmıştır ve bundan dolayı da karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen hem manevi hem de maddi bir oluşumdur (Park vd. 1925). Her toplumun, her kültür ve medeniyetin tetikleyici bir soyut unsuru vardır. Somut olarak mekâna inşa edilen şehirlerin soyut bir gücü vardır. Bu güç ise toplumların inançlarında, mitlerinde, destanlarında ve dinlerinde yatar.

Şehir, kutsal ve dünyevi güçteki büyümeyi somut olarak ifade etmenin bir aracı olarak ortaya çıkmakla kalmamış, yaşamın tüm boyutlarını genişletmiştir. Kozmosun bir temsili, cenneti yeryüzüne indirmenin bir aracı olarak hayatına başlayan şehir, mümkün olanın simgesi haline gelmiştir (Mumford, 2007).

Şehir tarihinde şehrin oluşabilmesi için gereken unsurlar yer alır. Hiyerarşik toplum yapısı (yöneten, yönetilen), ordu, üretim, ekonomi ve ticaret, pazar yeri, kale, sur ve mabet şehirleri şehir yapan unsurlardır. Pek çok bilim insanı şehirlerin kurucu unsuru olarak üretim ve ekonomiyi gösterirken, L. Mumford şehrin kurucu unsurları olan ticaret ve din arasında tercihini dinden yana kullanır. O'na göre şehrin kurucu unsuru olarak din, ticaretin gerisinde kalmaz (Mumford, 2007).

Her şehrin mutlaka bir pazar yeri ve bir mabedi vardır ve bu iki unsur şehrin merkezinde yer alır. Ülkemizde Neolitik Dönem'e (MÖ 10000-5500) ait bir yerleşim yeri olan Çatalhöyük, tarım ve hayvancılığın oluşturduğu ekonomi ve ticaret kökenli bir medeniyetin oluşumu olarak tarihte yerini alır. Çatalhöyük'ten birkaç bin yıl öteye tarihlenen Göbeklitepe ise Çatalhöyük'ün tersi bir yaklaşıma sahiptir. Bu yaklaşım ticaret yerine inanç merkezli bir yaklaşımdır. Göbeklitepe, şehrin kuruluşunda inancın rolü olduğunu iddia eden ve tüm bilinen yargıları değiştiren tezi olan bir kült merkezidir. Ekonomi ve ticaretin temel teşkil ettiği şehir yapılarında da mabetler vazgeçilmez unsurlar olarak tarihte terini alacaktır.

Şehir, insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli, en büyük fizikî ürün ve insan hayatını yönelten, çerçeveleyen yapının adıdır. Şehir, ahlâkın, sanatın, felsefenin ve dinî düşüncenin geliştiği ortam olarak, insanın bu dünyadaki vazifesini, en üst düzeyde varlığın anlamını tamamladığı ortamdır (Cansever, 2012). Şehir, dünyayı yeniden inşa etme sürecinde insanoğlunun en istikrarlı ve en başarılı girişimidir (Harvey, 2012). Medeniyetin uygulama alanı ve insanoğlunun en gösterişli eseridir (Harvey, 1993).

A. H. Tanpınar, şehri bir terbiyenin ve zevkin etrafında teşekkül eden bir hayat olarak tanımlar. Bu tanıma göre terbiye ve zevki şekillendiren insanın maddi gücünden ziyade manevi gücüdür, bu da insanın karakterini biçimlendiren din ve

inançla ortaya çıkar. Şehir, insanoğlunun inşa ettiği en sofistike düzendir ki bu düzen kozmik düzen ile beraber yürür. Teolojik olarak şehri incelerken Tanrı'dan izler taşıyan insanı (Yaratılış I: 26) incelediğimiz zaman, yeryüzünde Tanrı'nın vekili olarak diğer varlıklara egemen olduğunu tespit ederiz (Ward, 2001). Şehir, insanın çevresine verdiği biçime ait ruhi ifadeler ve dini eğitim ile şekillenmiş ruhi âlemin etkisi ile yaptığı tercihlerin bütünüdür (Cansever, 2008).

Şehirleşme sürecinin başlamasıyla oluşan medeniyet ise içinde bulunduğu toplumun inancını, düşüncesini, hayata bakış açısını yansıtır. Şehri inşa ederken oluşturulan mabetler (kilise cami, havra) pazar yeri, çeşme, köprü, hamam vb. yapılar şehri yöneten tasavvurun düşünce ve inanç dünyasını yansıtır. Şehrin binaları, anıtlar, arşivler, kurumlar o devrin kültürel mirası, bir dönemden diğer döneme aktarılan mihenk taşlarıdır (Reader, 2007).

Medeniyetlerin izleri olarak şehirlerde boy gösteren tarihi yapılar, bir bakıma medeniyetlerin hafıza mekânlarıdır (Birekul, 2014). Şehrin uzuvları olarak binaların derin anlamı, çok boyutlu imgesel dünyası ve size anlatacak bir sözü bulunur (Alver, 2012). İnsanlar bir dönem düşünce dünyalarını yapmış oldukları kutsal mabetlerle ifade etmişlerdir. Örneğin Süleyman Tapınağı yalnızca Kutsal Kitap'ın cildi değil, aynı zamanda Kutsal Kitap'ın kendisidir. Yapıların biçimi, seçtikleri alan seçtikleri düşünceyi ortaya koyar. Eklinga Pagodası, Mısır'da Ramseion I ve Hz. Süleyman tapınağı tarihsel süreç içinde inancın biçime yansıyan örneklerinden sadece birkaçıdır (Hugo, 1996). Düccane Cündioğlu'nun ifadesi ile "Tanrısallığın eşiği olarak mabedin gramerini bilmek, yani havranın, kilisenin, pagodanın da gramerini bilmek, hakikatte insanın insan oluşunun öyküsünü bilmektir" (Cündioğlu, 2012).

Anadolu tarihi sadece tek bir inanca değil, tarihin ilk dönemlerinden itibaren pek çok inanca ait kültürel değerleri bünyesinde taşır. Tarih öncesi dönemde MÖ 10.000'e tarihlenen Göbeklitepe bilinen en kadim tapınaklardan birisidir. MÖ II. bin Anadolu tarihinin önemli bir devleti olan Hititlere ait pek çok kutsal alan vardır. Eski Yunan mitlerinin tanrı ve tanrıçalarına ait pek çok tapınak ülkemizde yer almaktadır. Yunan mitolojisinde müzik ve sanatın tanrısı Apollon'a ait tapınaklar Didim, Side ve Patara'dadır. Ana Tanrıça Kybele MÖ I. bin uygarlığı Phryglere ait bir tanrıçadır. Tek tanrılı dinlerden Hıristiyanlığa ait Efes'te Hz. Meryem Evi, Antakya'da St. Pierre Kilisesi, Bizans Dönemi'nde inşa edilen Aya Sofya vardır. Aya Sofya, II. Mehmet'in Konstantinopolis'i fethiyle camiye çevrilmiş ve mabet vasfını camii olarak devam ettirmiştir. Türklerin Anadolu'yu fethi sonrası pek çok İslamiyet'e ait kültürel mirası görebilmekteyiz. Kars'ta Ani Harabeleri'nde yer alan "Ebu Menu Çehr Camii", Antakya'da Habib-i Neccar Camii, Konya Alâeddin Camii, Bursa ve İstanbul'daki camiiler bu alanda verebileceğimiz binlerce tarihi mirastan birkaç tanesidir.

¹ Yukarı Mısır'da Thebes'te II. Ramses'in tapınağı.

Çalışmamıza Beyşehir ilçemizin tarihsel süreci içinde ev sahipliği yaptığı kültürler ve onların inşa ettiği eserler üzerinden “din ve medeniyet” bağlamında analiz etmeye çalışacağız.

Neolitik Dönem Beyşehir (MÖ 6600-5500)

Beyşehir ‘de Paleolitik Dönem’e ait bir yerleşim yeri yoktur. Ancak Antalya ile sınır olmasından dolayı Antalya’da var olan Karain, Beldibi, Öküzini gibi Paleolitik Dönem yerleşim alanları ile bağlantılı olma ihtimali vardır. Beyşehir, Geç Paleolitik Çağ’dan itibaren Orta Anadolu’da Hasandağı obsidyen yatakları ile Anadolu’nun güneyinde yer alan Paleolitik yerleşim alanları arasında bir köprü vazifesi yapmıştır. Paleolitik Dönemi takip eden Neolitik Dönem’de Beyşehir ve çevresinde yerleşim merkezleri artmıştır (Bahar, 2006a).

Bir şehrin yazıdan önceki dönemi tanımlayan Tarih Öncesi Dönem’e ait yerleşim alanlarına sahip olması o şehrin tarihine ayrı bir değer katar. Eğer bu dönem, Tarih Öncesi Dönem’in devrimsel niteliklere sahip olan Neolitik Dönem ise o zaman daha farklı bir anlam kazanır. Çünkü Neolitik Dönem yerleşik hayata geçiş, tarım ve hayvancılık, üretim ve ticaret gibi şehirleşmenin temellerini atan unsurların ortaya çıktığı dönemdir. Beyşehir bu anlamda Neolitik Dönem’e ait Çatalhöyük ve Hacılar ile çağdaş bir höyük olan “Erbaba Höyüğü” ile kadimliğini tescillendirmiştir. Erbaba Höyüğü Beyşehir’in yaşını tescil eden bir nevi doğum belgesidir. Bu özelliği ile “kadim” sıfatını rahatlıkla verebileceğimiz Beyşehir MÖ 6000’lere tarihlenen Erbaba Höyüğü ile 8000 yıllık bir geçmişe sahiptir.

Tarih öncesi döneme damga vuran dönem Neolitik Dönem (MÖ 10.000-5500)’dir. Bu dönem içinde ortaya çıkan “tarım ve hayvancılık, yerleşik hayat, şehirleşme, mimari, artı ürün, artı ürünün doğurduğu ticaret ve ekonomi” gibi kültür ve medeniyet adına atılan adımlardan dolayı “Neolitik Devrim” olarak adlandırılmıştır (Childe, 2007).

Tarıma geçiş sadece “artı ürün” aracılığıyla “ekonomi ve ticareti” tetiklememiş aynı zamanda insanın metafizik yapısını da etkilemiştir. “Cult”, “cultivate”, “culture” sözcüklerinin hepsinin aynı kökten geldiği göz önüne alınırsa, kutsallık / tapım / inanç olgusunun, ekip biçme / tarım / kültür / medeniyetle ilişkisi etimolojik olarak da ispatlanmış olur (Kutlu, 2018). Bu bağlamda bir toplumun Neolitik Dönem’e ait bir yerleşim alanı varsa o toplumun tarihinde ekonomi ve din eksenli bir yaşam söz konusudur. Ekonomi ve dinsel yapının işbirliği sonucu doğal olarak kültür meydana gelmiştir.

Neolitik Dönem’in dünya çapında değeri tartışılmaz olan Çatalhöyük medeniyetin temelinde “ekonomi ve ticaret” merkezli olarak ortaya çıkmıştır. Fakat Neolitik Dönem din olgusu ticaretin yanında hiç de azımsanmayacak bir değere sahiptir. J. Fred ve I. Hodder’in editörlüğünde çıkan “Uygurluğun Doğuşunda Din: Çatalhöyük Örneği” adlı eser Neolitik Dönem’de dinin rolünü anlatırken, Neolitik Dönem yerleşim yeri olan Çatalhöyük’ün dinsel tecrübesi hakkında detaylı bilgiler verir.

Neolitik Dönem içinde tarım ve hayvancılığın tetiklediği gelişimler, insanların inanç dünyasını geliştirmiştir. Göbeklitepe'nin keşfi ise Neolitik Dönem ve din olgusuna apayrı bir anlam katarak medeniyetin doğuşunda bilinen ve genel kabul gören ekonomi bazlı anlayışın yerine "inanç" kökenli bir anlayış iddiasını öne sürmüştür.

Neolitik Dönem'i sadece üretim boyutu ile incelemek eksik bir yaklaşım olur. İnsan yaşamının her bir safhası maddi ve sembolik olguları bir arada barındırır. Habitat, teknoloji, demografi, yerleşim ve mekânın kullanımı ile beraber sanatsal ve dini ifadeler eşit bir şekilde yer almıştır. Total bir başkalaşımın tüm bu saydığımız parametreleri birbirleriyle iç içe geçmiştir ve herhangi birinin göreceli önemi ayırt etmek zordur (Cauvin, 2007). Neolitik Dönem'e ait yerleşim yerleri olan Beyşehir'de dönemin içinde var olan inanç parametresini göz ardı etmemek gerekir.

Neolitik Dönem'de insanların sosyal ve maddi yaşamlarını koşullandırdıklarına inandıkları, nihai sınırlarına aracılık eden, denetleyen uygulamalarda dinsel boyutun göstergeleri olabilir. İnsan hayatının dinsel boyutu, bireylerin topluluk içinde sosyal ve materyal dolanıklığa yönelik koşulları anlamlandırmaya çalışır (Shults, 2018).

J. Cauvin, Neolitik Dönem'de yaşanan devrimsel gelişmelerde sembolizmin ve tabiat üzerine mitsel düşüncelerin, yani bir anlamda dinin daha etkin olduğunu dile getirir (Cauvin, 2007). Cauvin, daha sonra gelen baskılar üzerine ifadesini yumuşatır ve "sembol (din) ve ekonomiyi" tek bir devrimin iç ve dış yüzü olarak tanımlayarak din ve ekonomiyi eşit değer verir (Hodder, 2011).

Neolitik Dönem inanç anlayışı önceki dönem olan Paleolitik Dönem'e göre daha organize bir yapı barındırır. Daha ayrıntılı ritüeller ve inandıkları doğaüstü güçlerin sembolleri daha çok çeşitlilik arz eder. Atalarını sembolleştiren insan figürinleri ve doğaüstü güçlerin kişileştirilmesi ortaya çıkar. Doğayı kontrol edebilmek amacıyla da hayvan figürinleri somut semboller olarak karşımıza çıkar (Fuller ve Grandjean, 2001).

Beyşehir bölgesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucu Er Baba Höyük Neolitik ve Kalkolitik Dönem'e tarihlenmiştir (Bahar, 2006b). MÖ 6600-6000 yılları arasında tarihlendirilen Er Baba Höyüğü'nde 1960'lı ve 70'li yıllarda Jacques Bordaz ve ekibi tarafından 6 sezon boyunca kazılan Er Baba'da üç Neolitik tabaka saptanmıştır. Er Baba, Beyşehir-Suğla havzasındaki diğer Neolitik yerleşmeler gibi küçük çaplı ve nüfusu az olan bir höyüktür. Nüfusu 8000-5000 arası tahmin edilen Çatalhöyük'ten farklıdır. Er Baba'daki yerleşme Çatalhöyük'teki gibi çok sayıda mahalleden oluşmaz ve buradaki mimari uygulamada birbirine bitişik bir nizam olsa da yapı malzemesi olarak Çatalhöyük'ten farklı olarak taş kullanılmıştır. Er Baba Höyüğü'nde sanat ve sembolizm anlayışı genel olarak Çatalhöyük'te bulunan eserlerin yardımı ile yorumlanmaya çalışılmıştır. Sanat ve sembolizm adına Çatalhöyük'te var olan duvar resimleri ve kabartmaları, karmaşık ölü gömme gelenek-

leri, mühür ve figürin çeşitliği yoktur. Sadece bir grup çanak çömlek ve üç figürin parçası ve pişmiş toprak kaplar, üzerinde boğa başının sembolize eden resimler vardır. (Kutlu, 2018). Yazının olmadığı bu karmaşık dönemi eldeki kısıtlı malzeme ile değerlendiren arkeologlar bölgenin inanç dünyasına ışık tutmaya çalışırlar.

Erbaba'da, çağdaş komşusu Çatalhöyük'teki duvar resimleri ve kabartmaları, karmaşık ölü gömme gelenekleri, mühürler ve figürinler gibi incelikli sanat ve sembolizm anlayışı gösteren eser ve uygulamalara, bir grup çanak çömlek ve üç figürin parçası dışında rastlanmamıştır. Ayrıca Erbaba'da, ev içindeki boğa başı yerleştirme uygulamaları ya da kafataslarının tabakalar arasında taşınması ve ev içinde çeşitli yerlere yerleştirilmesi gibi Çatalhöyük'te sıkça rastlanan uygulamalara rastlanmamıştır. Ancak taşınabilir nesnelere üzerinde boğa başının kanca tutamaklı şişkin gövdeli çömlekler üzerinde hem de diğer bazı kap kacak örnekleri üzerinde sembolize edildiğini görebiliyoruz (Kutlu, 2018).

Erbaba'da düşünsel ve sembolik yapı ile ilgili yorumlar Çatalhöyük'te ortaya çıkan benzer ürünler aracılığıyla yorumlanmaya çalışılır. Çatalhöyük halkının en önemli sembollerinden ve erken dönemlerdeki toplu ziyafetlerin baş aktörü olan boğa ve boğa başından (bukranyum) yola çıkarak Erbaba'da bulunan çömlekler üzerindeki boynuzu andıran kanca şeklindeki dikey delikli tutamaklar aracılığıyla Çatalhöyük ile ortak bir kutsallık aranmıştır. Erbaba'da elde edilen çanak çömlek Çatalhöyük'teki gibi yalnızca günlük hayatın işlevsel, zaruri ve sıradan bir olmayıp sembolik bir değeri vardır (Kutlu, 2018).

Çatalhöyük'ün erken evrelerinde başta boğa olmak üzere yabani hayvanların öldürülmesi, yani bir bakıma kurban edilmesi, ziyafet eşliğinde yenilmesi ve bu hayvanlara ait baş ve diğer bazı vücut parçalarının evlerin içinde belli alanlara yerleştirilmesine dayalı bir ritüel sisteminin var olduğu anlaşılmıştır. İlk yıllarda yapılan yoğun duygu yüklü ritüeller, ilerleyen yıllarda duygu yoğunluğunu hafiflediği ritüellere dönüşür (Whitehouse ve Hodder, 2018).

Erbaba'da boğa ile ilgili doğrudan bir bağlantı olmasa da, elde edilen çömlek üzerindeki boynuzu andıran kanca şeklindeki dikey delikli tutamaklar aracılığıyla burada da Çatalhöyük benzeri bir şölen olduğu varsayılmaktadır. Bu şölen bolluğun, hayatta kalmanın, toprağın, buğdayın, suyun, etin, ateşin, ocağın, toprak kabın tümünün birden kutsandığı ve kutsallığın tüm insanlara geçtiği bir ritüelin bir parçası olarak düşünülebilir. Erbaba minyatür çömleği de, içindeki karbonlaşmış buğday kalıntıları ile birlikte özel olarak bu tür bir kutsallığı sembolize etmiş ve ev içinde bir seremoni anı için kullanılmış olmalıdır (Kutlu, 2018). Elde edilen arkeolojik veriler aracılığıyla Erbaba'nın Neolitik Dönem inanç olgusu ile paralel izler taşıdığını söyleyebiliriz.

Beyşehir'in Neolitik ve kutsallık bağlantısına verebileceğimiz bir diğer örnek Çukurkent Neolitik Yerleşim alanıdır. Burada bulunan figürinler Beyşehir'in Neolitik Dönem içinde kutsallık bağlantısını güçlendirmektedir. Çukurkent'i ilk fark eden ve 1910'da arkeoloji camiasına tanıtan H. A. Ormerod olmuştur. H. A. Or-

merod, burada yaptığı araştırmalar sonucunda iki küçük taş balta, yeşil serpantin-den bir perdah taşı, omurgalı varil tipi küçük bir ağırlık, iki adet hayvan figürini ve olasılıkla bir kabin üst kısmına ait insan başını da incelemiştir. Ayrıca bölgede bol miktarda obsidyen parçası bulunduğunu ifade etmiştir (Özkan ve Erdalkıran, 2014).

1952 yılında K. Bittel ve A. M Mansel yerleşmeyi ziyaret etmiş ve burada bulunan bir başka figürin, Bittel tarafından yayınlanmıştır. Çukurkent’i J. Mellaart da 1951-1952 yıllarında ziyaret etmiştir. J. Mellaart yerleşim alanında bir damga mühür, kilden hayvan figürini ve koyun başı, yeşil steatitten (sabun kayası) yapılmış ibikli bir kuş başı, bıçaklar, yongalar ve ok uçlarından oluşan obsidyen alet grubu bulmuştur. (Özkan ve Erdalkıran, 2014). Geç Neolitik Çağ’a tarihlenen Çukurkent, pek çok idol ve figürinin çıkmasından dolayı dini bir merkez olarak da yorumlanır (Özsait ve Özsait, 2006).

Bu bağlamda Beyşehir’in tarih öncesi dönem inanç olgusuna örnek olarak Er-baba ve Çukurkent yerleşim yerlerini rahatlıkla verebiliriz.

Hitit Dönemi Beyşehir (MÖ 1700-1200)

Hitit Uygarlığı başkenti Hattuşaş olan Anadolu merkezli bir uygarlıktır. Hititlerden önce Anadolu’da var olan kent devletlerinin bir birlik kuramamaları, Hititleri Anadolu’da kurulan “İlk İmparatorluk” olarak tanımlanmasını sağlamıştır. Fakat Hitit Uygarlığı, sadece Anadolu tarihi üzerinde iz bırakmamış, Mezopotamya ve Eski Yunan tarihleri üzerinde de etkileşimi olan bir uygarlıktır. Her iki uygarlık ile de karşılıklı bir iletişimi olmuştur. Hint-Avrupa Dil grubuna mensup en eski toplumlardan birisi olması da Avrupa ve Dünya tarihi açısından önem arz etmektedir.

Bu kadim uygarlığın Konya tarihi açısından önemi büyüktür. Konya ve bölgesinde Hititlere ait “Eflatunpınar Anıtı, Fasıllar Anıtı, Kurunta Anıtı, İvriz Anıtı, Yalburt Hitit Havuzu, Köylütolu Anıtı ve Emirgazi Sunakları” vardır (Arslan vd. 2017). Hitit Devleti ile Mısır arasında MÖ 1274 yılında yapılan Kadeş Savaşı esnasında siyasi ve askeri nedenlerden dolayı başkent Hattuşaş, Konya ve çevresinin o dönemki adına tekabül eden Tarhuntassa’ya taşınmıştır. Prof. Dr. Hasan Bahar hocamız Hatıp’ta keşfetmiş olduğu “Kurunta Anıtı”ndan yola çıkarak Hattuşaş’tan Tarhuntassa’ya taşınan başkentin lokasyonunu Konya olarak belirtmiş ve Konya tarihi için yeni bir sayfa açarak Konya’nın Hititlere de başkentlik yaptığını ifade etmiştir (Bahar vd. 2007). Selçuklu başkenti Konya’nın A. Hamdi Tanpınar’ın “Bir başkent her daim başkenttir” övgüsüne mazhar olarak, kısa sürelide olsa Anadolu’nun kadim uygarlıklarından olan Hititlere de başkentlik yapması Konya tarihi açısından önemlidir.

Hitit Devleti’nin “Bin Tanrılı” olarak tanımlanması, Hitit Devleti sınırlarının Kizzuwatna, Mezopotamya ve Batı Anadolu’da gelişmesi ve fethedilen ülkelerin kültürlerinin kendi kültürlerine dâhil edilmesinden dolayıdır (De Martino, 2009). Tabletlerde ortaya çıkan 600’ün üzerinde tanrı ismi bu tanımlamayı desteklemek-

tedir (Karauğuz, 2001). Hitit dinleri incelendiğinde farklı dinlere ait pek çok un-suru bir arada görebiliriz: Hint-Avrupalı tanrılar (Hitit-Luvi-Pala), Asya kökenli tanrılar (Hatti-Hurri-Sümer), Indo-Ari tanrılar (Eski Hint) ve Semitik Tanrılar (Asur-Babil) (Alpraslan, 2011). Hititlerin farklı tanrılara ev sahipliği yapması Anadolu'da var olan farklı inanç ve kültürlere duyulan saygının örneği olarak ta önem arz eder.

Tanrısal dünya, Hitit coğrafyasının doğal unsurudur. Tek tanrılı dinler öncesi çok tanrılı dinlerde sular, gökyüzü, toprak, ay ve güneş gibi unsurlar ilahlaştırılırdı. Dağlar, nehirler, kayalar, deniz, güneş ve fırtına gizemli güçler olarak algılanırdı. Tanrılar, evrenin ve yeryüzünün çeşitli bölgelerinde ikamet eder ve ölümlü insanların kendileri için inşa ettikleri mekânlarda yaşarlardı. İnsanlar ülkenin refahı için bu tanrıları el üstünde tutarlar ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlardı. (Schwemer, 2009; Alparlan, 2011). Hititler, sadece kentlerinde bulunan tapınaklarda ibadet etmiyorlardı. Ayrıca doğa onlar için birer ibadet mekânıydı. Dağlık ve kayalık alanlar, ırmak ve akarsu gibi su kaynakları ritüellerin gerçekleştirdikleri alanlardı (Ünsal, 2013).

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren su, insanoğlunun en vazgeçilmez doğal kaynağı olmuştur. Su, hayattır ve yeryüzündeki yaşam suya bağlıdır. İlk medeniyetler, akarsu, göl ve deniz gibi suya yakın alanlarda kurulmuştur. Su, yerleşik hayat, tarım, artı ürün, ilk şehirleşme ve devlet gibi olguların oluşumunu tetikleyen bir unsur olmuştur. Su, yaşam kaynağı olmakla birlikte ilk şehirleşme ve devlet oluşumunda da etken bir faktör olmuştur. Su, aynı zamanda inanç açısından da önemli bir olgu olmuş ve su kültleri, su anıtları dinler tarihinde yerini almıştır.

Beşehir'in Türkiye'nin en büyük tatlı su gölüne sahip olması, Beşehir'i tarihi açıdan farklı kılarak pek çok medeniyete ev sahipliği yapmasına neden olmuştur. Su varsa, hayat vardır, yaşam vardır, medeniyet vardır ve tüm bu unsurların soyut dinamiği metafizik bir güç vardır. Beşehir'in bu anlamda Er Baba ve Çukurkent höyükleri aracılığıyla Neolitik Dönem ile başlayan din ve medeniyet ilişkisi, Hititlere ait Eflatunpınar ve Fasıllar Anıt'ı ile devam etmiştir. Medeniyetin görünmeyen soyut gücü olan inanç olgusu, tetikleyici unsur olarak höyüklerde figürün ve çanak çömlekler üzerindeki işlemlerle kendini ifşa ederken, Hitit Dönem'inde ise iki muhteşem anıt ile ortaya çıkmıştır: Eflatunpınarı ve Fasıllar Anıtı.

Hitit tabletlerinden elde edilen bilgiler suyun etkin bir arındırıcı özelliğini ortaya koyar. Hitit ritüellerinde su, arındırıcı bir vafsa sahiptir. Hititler suya kutsal bir karakter vererek nehir ve ırmak tanrıçalarına panteonlarında yer vermişlerdir. Suyun bulunduğu mekânlar da bu anlamda kutsallık kazanmıştır (Erbil ve Mouton, 2012). Hititlerden günümüze gelen baraj, havuz ve su kaynakları vd. benzeri kültürel unsurlar, Hitit Uygarlığının su ile olan ilişkisini ortaya koyar (Bahar, 2017). Hititler için yeraltında yeryüzüne çıkan su kaynakları yer altı dünyasının dinsel bağından dolayı kutsal kabul edilmiştir. Sadece su kaynakları değil, aynı

zamanda bu kaynaklardan elde edilen sular da kutsal olarak kabul edilmiş ve ritüellerde kullanılmıştır (Turgut, 2015).

Beyşehir ilçemizde bulunan Eflatunpınar, Hitit dini ritüellerinde ve festivallerinde kullanılan bir kutsal havuz olarak tanımlanır ve MÖ XIII. yüzyıla tarihlenir. Hititler, su kaynaklarını yeraltı dünyası ile olan bağlantısından dolayı, su kültü ile ilişkili kutsal mekân olarak kabul etmişlerdir. Eflatunpınar Anıtı'nın yakınında, yan yana iki adet su kaynağı bulunmaktadır. Eflatunpınar Anıtı, her bir parçası ayrı bir figürün işlendiği 16 parçadan oluşur. En üst noktada Hititlerin Mısır'dan etkilenecek resmettikleri kanatlı güneş kursu görülmektedir. Anıtın merkezinde sol tarafta Fırtına Tanrısı ve sağında ise başında polos adı verine yuvarlak başlık olan Güneş Tanrıçası bulunmaktadır (Erbil ve Mouton, 2012; Turgut, 2015).

Hitit ile Mısır arasında yapılan MÖ 1275 yılında yapılan Kadeş Savaşı esnasında Konya'nın politik ve askeri nedenlerden dolayı Hititlere başkentlik etmesi bu döneme ait Hitit eserlerinin Konya ve çevresinde neşet etmesine sebep olmuştur. Eflatunpınar Anıtı'ı gibi Fasıllar Anıtı da Tarhuntassa'nın başkentlik yıllarına teka-bül eder. Tarhuntassa Eyaleti II. Muvatalli tarafından kurulmuş ve oğlu Kurunta buraya yönetici olarak atanmıştır. Bu dönem Tarhuntassa Kralı olarak karşımıza II. Muvatalli'nin küçük oğlu Kurunta çıkar. (Bahar, 2006a). Fasıllar Anıtı, Kurunta Dönemi'nde yapılmıştır (Bahar, 2011).

Eflatunpınar Anıtı'nın Hititlerin kutsal yönünü simgeleyen bir anıt olmasına benzer olarak Fasıllar Anıtı da Hititlerin kutsal yönünü tanımlayan bir anıttır. Fasıllar Anıtı'ı 8,30 m uzunluğunda yerel bir taş olan trakitten yapılmıştır. Bölgenin bir taş ocağı olabileceği ihtimalinden yola çıkarak anıtın bu civarda yapıldığı düşünülmektedir. En altta anıtın sınırlarını aşan sağ ve sol tarafta iki aslan bulunur. Aslanların arasında ise iki tanrı bulunur. Tanrının biri, diğerinin üst kısmında yer alır. İki aslan arasında yer alan alttaki tanrı, bir dağ tanrısı iken, üstte yer alan ve alttaki dağ tanrısına göre büyük bir formda çizilen tanrı ise konik bir şapka takılı olan Fırtına Tanrısı'dır (Erbil, 2017).

Tamamlanamamış bir eser olarak görülen Fasıllar Anıtı'ı bilinmeyen nedenlerle taşınmadan yapıldığı yerde kalmıştır. Fasıllar Anıtı'ı, Geç Bronz Çağı Anadolu'su için abidevi türde var olan tek eserdir. Hitit eserlerinin çoğunluğu değerli taşlardan yapılan küçük heykellerdir. J. Mellaart, Fasıllar Anıtı'nın bir kutsal su kültü mabedi için yapılacağını ifade eder ve Fasıllar civarında bir su kültü mabedi olmadığı için bu anıtın Eflatunpınarı için yapılmış olabileceğini söyler (Mellaart, 1962). Prof. Dr. Hasan Bahar hocamız ise Fasıllar Anıtı'nın bölge için yapıldığı ifade eder. Bölge, Hititlerin önemli bir merkezi olan Kurunta liderliğindeki Tarhuntassa kentini güneye bağlayan yol üzerindedir. Fasıllar Anıtı'nın jeopolitik konumundan yola çıkılarak anıtın burası için yapılmış olabileceği düşünülür (Bahar, 2015).

Fasıllar bölgesi, hem bir taş ocağı hem de bir ritüel merkezidir. Roma Dönemi'nde bölge sportif müsabakaların düzenlendiği bir açık hava spor merkezidir.

Bölgedeki yazıtlar ve etrafa yayılan mezarlar bu düşüncüyü doğrulamaktadır (Erbil, 2017).

Helenistik Roma Dönemi Beyşehir (MÖ 323- MS 476)

MÖ I. bin Anadolu Uygarlık tarihinde Urartu, Lidya, Phrygia, Lycia gibi devletlerin ardından MÖ 500-300 arası Anadolu, Pers Egemenliği'ne girer. Persleri Anadolu topraklarından çıkaracak olan ise B. İskender'dir. Helenistik Çağ, B. İskender'in vefat tarihi olan MÖ 323 ile başlar ve ardıllarından Ptolemaios Hanedanlığı'nın sona erdiği MÖ 33'e kadar devam eder. Helenistik Çağ sonrası Anadolu'da ise Roma tarihi başlar. Roma'yı Anadolu topraklarına Pergamon ile Rodos Devletleri davet ederek doğudan Makedonya, batıdan ise Seleukos Hanedanlığı baskısından kurtulmak isterler. Roma, MÖ 190 yılında Seleukoslar ile yapmış olduğu ve kazandığı Magnesia Savaşı ile Anadolu topraklarına adım atar.

B. İskender'in Doğu Seferi'nde Pisidia Bölgesi ile teması olmuştur. B. İskender'in ölümü sonrası toprakların B. İskender'in generalleri arasında paylaşılması sonucu Beyşehir'in içinde bulunduğu Pisidia Bölgesi, ardıllardan biri olan Antigonos'un egemenlik alanında kalmıştır. Perdikkas'ın Pisidia ve Kapadokya seferleri, Seleukos'un bölgeyi ele geçirmesi Beyşehir'in Helenistik Çağ içindeki rolünü anlatır. Helenistik Çağ'ın ardından Roma'nın Anadolu egemenliği sürecinde de Beyşehir jeopolitik konumunu korur. Beyşehir ve çevresi, Magnesia Savaşı, Bergama Krallığı Dönemi, Roma'nın Asya eyaletini kurması, Romalı komutanların bölgede yaşayan korsanlar ile mücadelesi, Augustus Dönemi'nde bölgenin Latin kültürü ile asimile etme çabası, Via Sebaste yolu ile Roma kolonileri arasında kontrol ağı oluşturma süreci gibi Anadolu'nun Roma Dönemi tarihi içinde yerini alır (Arslan, 2011).

Neolitik Dönem ile tarihe ve medeniyete adım atan Beyşehir tarihi süreç içinde kesintiye mahal vermeyecek şekilde medeniyet tarihinde yer olarak mevcudiyetini korumuştur. Helenistik Dönem ve Roma Dönemi de sahip olduğu konum itibarıyla Beyşehir'in adını tarihe yazdırdığı bir dönem olmuştur. Her dönem de olduğu gibi bu dönemde de toplumların farklı inanç ve düşünceleri olmuştur. Bu dönemde Beyşehir ve civarında adına sıklıkla rastladığımız inancın adı "Men" kültürüdür.

Anadolu, tek tanrılı dinler öncesi inanç dünyasında zengin bir mirasa sahiptir. Phrygialı Ana Tanrıça Kybele, Patara doğumlu Apollo başta olmak üzere pek çok tanrı ve tanrıça adlarına tapınaklar ve kült merkezleri vardır.

"Ay" kadim inanç tarihinde varlığını kendi yaşam çizgisine borçlu olan ve kendine özgü döngüsel hareketlerinden dolayı insanların ilahlık atfettikleri bir varlıktır. Ay, büyür, küçülür, kaybolur ve evrene hükmeden doğum ve ölüm yasası benzeri bir yaşamı vardır. Ay, üç gece boyunca yıldızlı gökte görünmez, fakat bu kayboluşun ardından yeniden doğar. Zaman, her yerde ayın evreleriyle ölçülür. Ay, evrensel ölçüm aracıdır. Yaşamın temel ihtiyacı olan su ile ay arasında köklü bir

bağlantı vardır. Bazı inançlarda bereket kaynağı sular, ayın etkisi altındadır. Pek çok bereket tanrısı aynı zamanda ay tanrısıdır (Eliade, 2009).

MÖ 3000'lere kadar uzanan bir geçmişi olan Men Kültü, Phrygia, Lydia, Pisidia başta olmak üzere Anadolu'da pek çok bölge ile birlikte anılmıştır (Strabon, 2005: XII/557-580; Erzen, 1953). Men Kültü'nün kökeni konusu oldukça karmaşıktır. Anadolu, Mezopotamya ve Pers kökenli olduğuna dair tartışmalar vardır (Büyükgün, 2006). W. Ramsey "Ay Tanrısı Men"i Lydia- Phrygia kökenli güneş tanrısı Manes ile irtibatlandırarak eski Anadolu kökenli bir güneş tanrısı olduğunu öne sürer ve sonradan Ay tanrısına dönüştüğünü yazar. Tanrının Manes olan adı Grekçe'de "Men" olmuştur (Ramsay, 1895; Boyana, 2019). G. M. A. Hanfmann, R. Gusmani ve bunların görüşlerinden yola çıkarak A. Erzen, V. Sevin, Herodotos tarafından Manes, Xanthos tarafından Masnes, sikkeler üzerinde Masnes olarak geçen bu adı, Anadolu dillerine ait bir ad olarak kabul etmektedirler (Boyana, 2019).

Ay tanrısı "Men Kültü", Batı ve Orta Anadolu'da Anadolu'da yaygın olan bir inançtır (Hiesinger, 1967). Orta Anadolu'da pek çok yerde "Men Kültü" ne rastlanır. Rölyef ve sikkelerde Phryg şapkası, pelerini ve omuzlarındaki hilal ile görülür. Hilal, ay tanrısı Men'i karakterize eden en somut betimlemedir (Mitchell, 1995). Zengin bir epigrafik ve nümizmatik veri ve kült mekânlarına sahip olan Men kültürünün, diğer ay kültürü ile bilinen Artemis, Hekate, Selene ve Hermes gibi tanrı ve tanrıçaların hikâyelerine benzer bir anlatımı yoktur. Men kültürü, farklı coğrafyalarda aile kurumu, kadınlar ve çocukların koruyucu tanrısı, şifacı tanrı, bereket tanrısı, yeraltı tanrısı, adalet tanrısı, şans tanrısı ve gök tanrı olarak karşımıza çıkar (Boyana, 2019).

"Men", Roma egemenliğindeki Küçük Asya'da en parlak dönemini yaşamış bir "ay" tanrısıdır (Karayaka, 2007). Anadolu'daki önemli merkezlerden birisi de Pisidian Antioch (Yalvaç)'dur. Men kültürü, Beyşehir'i Antik Çağ'da çevreleyen Pisidia, Lycaonia ve Phrygia Bölgeleri'nde yoğun olarak görülen bir kültürdür. Tuz Gölü (Lake Tatta) civarında yer altı ve gökyüzü tanrısı olarak bilinen Ay Tanrısı Men, Seydişehir Vasada Antik Kenti yakınlarında Bostandere'de Men'e ait bir rölyef ile bölgede varlığını ortaya koymuştur. Yine Beyşehir'e yakın olan bir Pisidia Kenti olan Tymbrida (Isparta-Aksu civarında) Antik Kenti sikke ve yazıtlarında Men ismine rastlamaktayız (Mitchell, 1995). Beyşehir'de bulunan ve üzerinde hilal kabartması olan Görsel 1'de görülen kabartmalı bloğu (M. Arslan, kişisel iletişim, 11 Aralık 2020) yüz yüze görüşmemizde yorumlayan Prof. Dr. Hasan Bahar hocamız, bölgede yoğun olarak görülen Men Kültü'ne ait eserlerden dolayı bu eserin Men Kültü ile bağlantılı olabileceğini dile getirmiştir (H. Bahar, kişisel iletişim, 18 Aralık 2020).

Pontos'ta yemin tanrısı olarak bilinen Men, Laodikeia ile Karura arasında Men Karaou adında bir tapınak ile de adını duyurmuştur. Strabon'a göre burası bir dönem tıp okuludur. Men Karaou Tapınağı'nın bir dönem bir tıp okulu olmasında

dolayı Men, “sağlık ve şifa” tanrısı olarak yorumlanmıştır. Men, Pisidia ile birlikte Anadolu’nun pek çok bölgesinde “kehanet” tanrısıdır. Men’i Pan ve Nymphe ile birlikte mağarada tasvir eden bir Attika kabarması, Pisidia Men tapınaklarındaki sarnıçlar, Nysa sikkelerinin birinde Nehir tanrısı olarak gösterilmesi, Saitta sikkelerinde Hermos ve Hyllos nehir tanrılarıyla birlikteliği, onun su ve yağmur ile bağlantısını ve dolayısıyla bereketle bağlantısını ortaya koymaktadır. Lydia, Lykaonia ve Kilikia mezar yazıtları, onun bu bölgelerde “yer altı” tanrısı ve “ölülerin koruyucusu” olarak anılmasına yol açmıştır (Strabon, XII/556-557-580; Boyana, 2019).

Çok tanrılı bir dönem olan Helenistik –Roma Dönemi’nde tüm Anadolu’da olduğu gibi Beyşehir için de tek bir tanrıya ait kült düşünülemez. Beyşehir ve civarında Zeus, Kybele, Asklepios ve Ares’e ait kabartma ve figürler vardır (Karayaka, 2007; Hall, 1968). Magna Mater olarak da bilinen Ana Tanrıça Kybele Phrygia kökenli önemli bir tanrıçadır. Özellikle Kybele’ye ait siyah bir taşın Kartaca Savaşları’nı kazanabilmek adına MÖ 204 yılında Pessinus’tan Roma’ya götürülmesi, Kybele’yi daha anlamlı kılar (Dürüşken, 2000). Kybele kabartmalı kült nişleri, basamaklı sunaklar, açık hava tapınağı ve sunu çanaklarının Beyşehir / Karahisar köyünde bulunması, Fasıllar civarında bulunan Kybele yontusu için hazırlanmış stel ya da dikme taş oyukları, Anadolu kökenli bu tanrıçanın Beyşehir ve çevresinde etkin bir kült olarak tapınıldığını göstermektedir (Baldıran ve Söğüt, 2002).

Anadolu’nun ilk tek tanrılı dinlerle buluşması diaspora Yahudileri ile olmuştur. Muhtemelen Hıristiyanlık öncesi diğer Anadolu coğrafyasında diaspora Yahudilerin olması Beyşehir’de de Yahudilerin olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Tek tanrılı dinlerin ikincisi olan Hıristiyanlık ise her ne kadar Kudüs doğumlu ise de Nietzsche’nin “Aslında tek bir Hıristiyan vardı, o da çarmıhta öldü” sözünde (Nietzsche, 2012) işaret ettiği üzere Anadolu’da Tarsus doğumlu Paul tarafından yeniden kurgulanmıştır. Aziz Paul’un Hıristiyanlığı yaymak için MS 46-57 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu üç misyonerlik ziyareti günümüzde Hıristiyanlığın Kudüs ve Hz. İsa merkezli değil, Paul ve Anadolu merkezli olduğunu işaret eder. Paul’un temellerini atmış olduğu Hıristiyanlık Doğu Roma Dönemi’nde MS IV. yüzyılda İmparator I. Konstantin aracılığıyla yasak bir din statüsünden kurtulmuş ve I. Theodosios Dönemi’nde ise Roma’nın resmi dini olmuştur. Beyşehir çevresinde yer alan pek çok Antik Kentin (Iconium, Lystra-Pisidian Antioch) Erken Dönem Hıristiyanlık tarihi içinde yer alması Beyşehir’in Hıristiyanlaşma sürecinden uzak kalamayacağı anlamına gelmektedir (Berk, 2016). Mustafa Arslan hocanın “Beyşehir Yöresi Yer Adları” adlı yayımlanmamış Yüksek Lisans tezinde yer alan “Kilise Kuyusu, Kilise Yakası, Kilise Ağzı, Kükürt, Üyük, Kirsecik, Han Ardı” yer adları kilise kalıntılarının olduğu bölgelerdir (Arslan, 2004). Hıristiyanlık kültürü ile alakalı bölgede adı geçen yer adları bölgenin Hıristiyanlık tarihine ışık tutar. XVI. yüzyılda Beyşehir kazası çevresinde, 1831 nüfus sayımında ve XIX. yüzyılda az da olsa gayrimüslim bulunduğu tespit edilmiştir (Muşmal, 2017). Bu

bilgiler, Anadolu’da Paul ile başlayan Hıristiyanlaşma süreci içinde Beyşehir’in de bu dinsel etkileşime ilk yıllardan itibaren muhatap olduğu gerçeğini göstermektedir. Hıristiyanlık Anadolu coğrafyasının İslam dini ile tanışmasıyla birlikte giderek etkisini yitirmiş ve Hıristiyan gayrimüslimlerin son izlerine XX. yüzyılın ilk yarısında rastlanılmıştır.

Eşrefoğlu Beyliği ve Beyşehir (MS XIII.- XIV. yy)

Anadolu’da Orta Çağ Helenizmi’nin çöküşüyle birlikte Selçuklu Devleti ve Osman İmparatorluğu temelinde bir Türk-İslam toplumu oluşmuştur. Anadolu’nun İslam dini ile tanışması ve Türkleştirilmesi, Akdeniz Havzası’nın kültürel değişim tarihinin son aşamalarından birisidir (Vryonis, 2020). Anadolu’ya İslam’ın girişi teorik olarak Emeviler zamanına kadar götürülse de Anadolu’da İslam’ın yerleşmesi ve yayılması XI. yüzyılda Türklerin yerleşmesiyle başlar (Ocak, 2014).

Oğuz/ Türkmen boylarının “Biladü’r Rum”u “Türk toprağı ve İslam coğrafyasına” dönüştürmesi, yeni bir Türk devleti kurması, Doğu’nun özellikle de İslam dünyasının kaderini değiştirmiştir (Ünal, 2014). Nasıl ki Paul aracılığıyla Doğu kökenli Hıristiyanlık Batı’nın resmi dini olduysa, Türkler aracılığıyla da İslam dini doğudan batıya doğru yönelmiştir. İslam dinini batıya taşıyan Türk toplumu olmuştur. Türkler aracılığıyla Hıristiyan coğrafyası doğudan fethedilmeye başlayınca Anadolu “Diyar-ı İslam” dünyasına doğru evrilmiştir. Türkler, Anadolu’ya kendi Türk kültür ve gelenekleri ile dönemin güçlü dinamiği İslam dinini sentezleyerek adım atmışlardır. Türkler fethettikleri Diyar-ı Rum bölgesinin mağlup toplumlarının dini olan Hıristiyanlığa ilgi göstermemişlerdir. İslam dininin başarısı Hıristiyanlığın önünü kesmiştir (Ocak, 2014; Köprülü, 1976).

Moğol tahakkümü ile Selçuklu Devleti zayıflarken, Türkmen beylerinin zuhur ve istiklalleriyle Anadolu’da yeni bir hayatîyet ve Türkleşme devri başlar (Turan, 2015). Türkmenler, XIII. Asrın sonlarından itibaren Bizans’tan fethettikleri bölgelerde ya da kendi buldukları topraklarda kendi beyliklerini kurmuşlardır. Beyliklerin bir kısmı Selçuklulara ve İlhanlılara tabi olurken bağımsız olanlar da mevcuttur. Eşrefoğulları Beyliği, Batı Anadolu’nun küçük beyliklerinden olup, XIII. yüzyılın sonlarında Beyşehir civarında kurulan bir beyliktir (Karadeniz, 2018).

MÖ XIII. yüzyıla tarihlenen Eflatunpınarı Beyşehir’in Hititlere ait bir kutsal mekânı iken, MS XIII. yüzyıla ait Eşrefoğlu Camii ise Eşrefoğlu Beyliği’ne ait bir kutsal mekân, yani camidir. Cami, diğer İslam şehirlerinde olduğu gibi, Anadolu şehirlerinde de dini olmakla birlikte sosyal ve eğitim açısından önemli bir kurumdur. Caminin ortaya çıkmasında en büyük rol, Müslümanların bireysel ve toplu olarak eda ettikleri namaz ibadetidir. Namazın, özellikle cuma namazının cemaatle kılınması camilerin rolünü artırmıştır. Cami, sadece ibadet mekânı olarak kalmamış, mektep, toplanma mekânı olarak insanları bir araya getiren çok yönlü bir mekâna dönüşmüştür. Kimsesizlerin ve misafirlerin evi olarak sosyal ihtiyaçlara da cevap vermiştir (Ocak, 2014). Cami, İslam dininin en önemli yapısıdır ve şehir-

ler inşa edilirken cami temel alınarak şehrin diğer yapıları inşa edilir. Ayet ve hadisler başta olmak üzere İslâm kaynaklarında camiler “Beytullah (Allah’ın evi)” olarak nitelenmiştir.

Eşrefoğlu Camii, bedesten, türbe, hamam ve medreseden oluşan Eşrefoğlu Külliyesi’nin bir parçasıdır. Eşrefoğlu Camii, Beyşehir’in kuruluş ve gelişiminde önemli rolü olan bir eserdir. Beyşehir’in İçerisehir semti bu külliye etrafında şekillenmiştir (Erdoğan, 1991). Her şehrin kendine özgü bir simgesi vardır. Edirne Selimiye Camii ile, Bursa Ulu Camii ile, Konya Mevlana Türbesi ile, Paris Eiffel Kulesi ile, Londra ise Big Ben Saat Kulesi ile anılır. Beyşehir’in simgesi ise Eşrefoğlu Camisi’dir. Neolitik Dönem Erbaba ve Çukurkent ile MÖ 6000’lerde başlayan Beyşehir’in kutsalla olan ilişkisi tek tanrılı dinlerden olan İslam dinine ait bir mabet ile taçlanmıştır.

Farklı dönem tarihi eserlerine rağmen sanat tarihi açısından ahşap, çini ve taş işçiliğinin muazzam bir örneği olan Eşrefoğlu Camii, ahşap direkli ve düz toprak damlı camilerin en gelişmiş ve en büyük örneğidir. Eşrefoğlu Camii sadece bir mabet değil, aynı zamanda Beylikler Dönemi sanat tarihi açısından içinde farklı sanatları barındıran eşsiz bir eserdir. Biri taç kapıda, diğeri harime açılan çinili kapının kemer alınlığında olmak üzere iki kitabesi bulunmakta, bunlardan birincisinde yapılış tarihi 696 (1296-97) iken, çini mozaikle yazılmış olan ikincisinde ise yapılış tarihi 699 (1299-1300) olarak kayda geçer. Bu kitabelere göre binanın en az üç yılda tamamlandığı anlaşılmaktadır (Yavaş, 1995). Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi’nin Türk tahta ve çini işlemeciliğinin en güzel örneklerinden biridir. Eşrefoğlu Cami’sini özgün kılan yönlerden birisi de Arap, Acem ve Bizans karakteri taşımamasıdır. Eşrefoğlu Camii, mimari olarak bölgedeki camilere de örnek olmuştur (Erdoğan, 1991).

Sonuç Yerine

Platon, “İnsanın en büyük erdemi şehir kurmaktır” der. Şehrin tarihsel süreç içerisinde kazandığı dönüşüm insanlık tarihinin kültür ve medeniyet alanında yapmış olduğu gelişimin somut bir göstergesidir. Mekân, tarihin yazıldığı alandır. Tanrı’nın yarattığı evreni, insanlar kendi edimlerini neticesinde şekillendirerek şehirleri inşa etmişlerdir. Bu inşa sürecinde destek aldıkları soyut bir güç vardır: İnanç. Krallar, İmparatorlar kendilerini yeryüzünde Tanrıların temsilcisi olarak görmüşler ve inşa ettikleri şehirlere inandıkları tanrı ve tanrıçaların tapınaklarını yerleştirmeyi unutmamışlardır. XV. yüzyıl sonrası Aydınlanma ve Hümanizm sürecini takiben dinin, inancın şehrin üzerine yansması azalmakla birlikte kadim toplumlarda dinin, inancın şehrin üzerine yansması her daim olagelmıştır. Tarihte, tapınağı, havrası, kilisesi, camisi olmayan, kısacası kutsal mekânı olmayan toplum yoktur.

Beyşehir’in Neolitik Dönem höyükleri ile başlayan tarihi, aynı zamanda Beyşehir’in kutsal ile olan ilişkisinin de tarihidir. Erbaba ve Çukurkent’te bulunan figürin ve benzeri parçalar burada yaşayan insanların inançları hakkında bize bilgi

vermektedir. Beyşehir'in din ve medeniyet bağlamında Neolitik Dönem ile başlayan hikâyesi tarihsel süreçte hiç sekteye uğramamıştır. Tunç Çağı Dönemi'nde Anadolu'da İmparatorluk kuracak şekilde büyüyen Hititlere ait Eflatunpınarı ve Fasıllar Anıtı, biri kutsal su anıtı diğeri kaya anıtı olarak Beyşehir'in MÖ XIII. yüzyıla ait kutsal anıt mekânları olarak tarihte yer almışlardır.

Beyşehir'in din ve medeniyet yolunda izleri Helenistik ve Roma Dönemi'nde de görülür. Beyşehir'in de içinde bulunduğu Pisidia Bölgesi'nde yoğun olarak görülen Men Kültü'nün Beyşehir'de de kült olarak var olduğu bilim insanları tarafından ifade edilmiştir. Men Kültü'ne ait olduğunu düşünülen hilal kabartmalı bir blok taş bu düşüncemizi desteklemektedir. Ayrıca bu dönemde Anadolu'da varlıkları bilinen Zeus, Kybele, Asklepios ve Ares gibi tanrı ve tanrıçalara da olan tapınmanın Beyşehir'de olduğuna dair arkeolojik veriler mevcuttur.

Beyşehir'in din ile olan ilişkisi tek tanrılı dinler ile de devam etmiştir. Tek tanrılı dinlerden Yahudilerin göç ederek Anadolu'nun pek çok bölgesine gelmesinden yola çıkarak ve Beyşehir'in jeopolitik konumunu da göz önüne alarak Yahudilerin de bölgeye gelmiş olacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Aziz Paul Hıristiyanlığı yayarken İconium dâhil olmak üzere Anadolu'daki kentlerde iki toplumla ile karşılaşmıştır: Birincisi Yahudiler, İkincisi ise paganlar. Aziz Paul, Hıristiyanlığı yaymak için her iki toplumun da mabetlerini ziyaret etmiştir. Mustafa Arslan Hocamızın yayınlanmamış olan "Beyşehir Yöresi Yer Adları" adlı eserinde yer alan isimler, Beyşehir'de Hıristiyanlığın ortaya çıktığı yüzyıl ve devamında gelen yüzyıllarda Hıristiyanlık ile tanıştığını göstermektedir.

Beyşehir'in İslam dini ile tanışması ise Anadolu'nun İslamlaşma ve Türkleşme süreci ile aynı döneme gelmektedir. Eşrefoğlu Külliyesi içinde yer alan Eşrefoğlu Camii, Beyşehir'in sadece kutsal bir mabedi olmakla kalmamış, sanat tarihi açısından bir başyapıt olması münasebetiyle sadece Beyşehir ve Türkiye içinde bilinen bir yapıt olmanın ötesinde dünya çapında bilinen bir esere dönüşmüştür.

Medeniyeti merkezinde rol alan ekonomi ve ticaret gibi olguların yanı sıra inancın önemi medeniyet tarihi açısından asla unutulmamalıdır. Din, medeniyetin rahmidir. Din, medeniyet ve şehir bağlamında incelediğimiz Beyşehir tarihinde Neolitik Dönem'den başlayan bir metafizik gücün varlığını görmekteyiz. Bu düşünce dünyasının son durağı İslam dini olmuştur. Bu manevi iklim, Beyşehir'de hâlihazırda İslam dini ile devam etmektedir. Şehri oluşturan mabetler, pazar yerleri, çeşmeler, köprüler, hamamlar vb. yapılar şehri yöneten tasavvurun düşünce ve inanç dünyasını yansıtır. İnsanların düşünce dünyalarını inşa etmiş oldukları yapılar ile ifade etmişlerdir. Tarihi eserlere döneminin düşünce dünyası içinde bakmak eserleri ve dönemi daha iyi kavramamıza neden olacaktır.

Görseller

Görsel 1: Ay Tanrısı Men ile ilişkili olan kabartmalı bir blok (Arslan, 2020).

Kaynakça

1. Tetkik Eserler

- Alparslan, M. D. (2011). Hitit İnanç Sistemi. *Arkeo Atlas: Tarihöncesinden Demir Çağı'na Anadolu'nun Arkeoloji Atlası*, 270-271.
- Alver, K. (2012). Kent İmgesi. *Kent Sosyolojisi* (Alver, K., Ed.), Ankara: Hece Yayınları, 1-16.
- Armstrong, K. (2014). *Mitlerin Kısa Tarihi*, (Şendil, D., Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arslan, M. (2004). *Beyşehir Yöresi Yer Adları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Arslan, M. (2011). *Helenistik ve Roma Dönemi'nde Yalvaç-Beyşehir-Suğla Oluşu*, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Arslan, M., Şalvarcı, S., Bulut, E. (2017). Konya ve Beyşehir'de Yer Alan Hitit Eserlerinin Alternatif Turizm Türleri Kapsamında Değerlendirilmesi. *Eurasian Academy of Sciences Social Science Journal*. (Bingöl, Z., Karadağ, L., Eds.), 157-167. DOI: 10.17740/eas.soc.2017.UTKM
- Bahar, H. (2006a). Beyşehir-Suğla Havzası'nın Erken Tarihi. *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* [Sempozyum Bildirisi]. Konya: Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksekokulu, 252-268.
- Bahar, H. (2006b). Konya-Karaman İlleri ve İlçeleri 2004 Yılı Yüzeysel Araştırması. *23. Araştırma Sonuçları Toplantısı* (Cilt 1), Antalya: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 95-105.
- Bahar, H. (2011). Beyşehir Çevresinin Erken Tarihi. *Beyşehir Doğa Eğitimi: Bilim ve Doğa ile Baş Başa 12 Gün*, (Meydan, A., Ed.), Ankara: Maya Akademi Yayınları, 159-190.
- Bahar, H. (2015). Eski Çağ'da Konya. *Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı*, Konya: SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 271-298.
- Bahar, H. (2017). Hititlerde Su ve Konya Hitit Anıtları. *International Congress On Cultural Heritage And Tourism* (ICCHT- 19-21 May 2017). (Uyanık, N., Ünivar, Ş., Arat, T., Kılınc, C. Ç., Eds.). Konya: Nobel Bilim, 861-867.
- Bahar, H., Çay, T., İşcan, F. (2007, October 01-06). The Land and City of Tarhuntaşşa Geodetic Reserches Aorund it. *XXI International CIPA Symposium* [Conference presentation]. Athens, Greece.

- Baldıran, A., Söğüt, B. (2002). Lykaonia Bölgesinde Kybele Kültü: Beyşehir ve Seydişehir İlçeleri. *SÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14, 45-69.
- Bergson, H. (2013). *Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı*, (Yakupoğlu, M. M., Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Berk, F. M. (2016). *Iconiumlu Azizler*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Birekul, M. (2014). Mekânın Kodlama Gücü Medeniyetlere Hayat veren Yapılar, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 2, 61-76.
- Boyana, H. (2019). Phrygia Epiktetos'taki Men Kültü Üzerine Notlar. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 66-80.
- Braudel, F. (1996). *Uygurlıkların Grameri*, (Kılıçbay, M. A., Çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Büyükgün, B. (2006). *Men Kültüyle İlgili Eskişehir, Afyon, Kütahya ve Pamukkale Arkeoloji Müzelelerinde Bulunan Bazı Taş Eserler* [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Cansever, T. (2008). *İstanbul'u Anlamak*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cansever, T. (2012). *İslam'da Şehir ve Mimari*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cauvin, J. (2007). *The Birth of Gods and the Origin of the Agriculture*, (Watkins, T., Trans.). Cambridge University Press.
- Childe, G. (2007). *Kendini Yaratan İnsan*, (Ofloğlu, F., Çev.), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Cündioğlu, D. (2012). *Mimarlık ve Felsefe*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- De Martino, S. (2009). *Din ve Mitoloji. Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu*, (Alparlan, M. D., Alparlan, M., Haz.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 203-218.
- Dürüşken, Ç. (2000). *Roma'nın Gizem Dinleri*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Eliade, M. (2009). *Dinler Tarihine Giriş*, (Arslan, L., Çev.), İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Eliade, M. (2015). *Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu: Yaratılış Özlemi*, (Aydın, M., Çev.), İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Erbil, H. Y. (2017). Preliminary Report of the Fasillar Survey. *Hittitology Today: Studies on Hittite and Neo-Hittite Anatolia in Honor of Emmanuel Laroche's 100th Birthday*, (Mouton, A., Ed.), İstanbul: IFEA, 191-200.
- Erbil, H. Y., Mouton, A. (2012). Water in Ancient Anatolian Religions: An Archeological and Philological Inquiry on the Hittite Evidence. *Journal of Near Eastern Studies*, 71(1), 53-74.
- Erdoğan, M. A. (1991). Eşrefoğlu Seyfeddin Süleyman Bey Camiinin Vakıfları. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 6(1), 91-108.
- Erzen, A. (1953). Ay Tanrısı Mên'in Adı ve Menşei Hakkında. *Belleten*, XVII(65), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1-14.
- Fuller, J. E., Grandjean, B. D. (2001). Economy and Religion in the Neolithic Revolution: Material Surplus and the Proto-Religious Ethic. *Cross-Cultural Research*, 35(4), 370-399.
- Gezgin, İ. (2020). *Homo Narrans: İnsan Niçin Anlatır?*, İstanbul: Redingot Yayınevi.
- Hall, A. S. (1968). Notes and Inscriptions from Eastern Pisidia. *Anatolian Studies*, 18, 57-92.
- Harvey, D. (1993). *Social Justice and the City*, Oxford: Blackwell Publishers.
- Harvey, D. (2012). *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*, London: Verso Publishment.
- Hiesinger, U. W. (1967). Three Images of the God Mên. *Harvard Studies in Classical Philology*, 71, 303-310.
- Hodder, I. (2011). The Role of Religion in the Neolithic of the Middle East and Anatolia with Particular Reference to Çatalhöyük, *Paléorient*, 37(1), 111-122.
- Hugo, V. (1996). Kentin Felsefesi. *Cogito: Kent ve Kent Kültürü*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 63-66.

- Karadeniz, H. B. (2018). Eşrefoğullarının Anadolu Beylikler Arasındaki Yeri ve Önemi (1284-1326). *Eşrefoğlu Beyliği: Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu I*, (Şeker, M., Taşgın, A., Kaya, Y., Eds.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 21-37.
- Karayaka, N (2007). *Helenistik ve Roma Döneminde Pisidia Tanrıları*, İzmir: Ege Yayınları.
- Karauğuz, G. (2001). *Hitit Mitolojisi*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Köprülü, F. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kutlu, S. Ö. (2018). Er Baba'dan İçi Buğday Dolu Minyatür Bir Çömlek ve Çatalhöyük Kanıtları Bağlamında, Neolitik Dönemde Boğa Sembolizmi ve Ritüel. *Belleten*, LXXXII (293), 1-30. DOI: 10.37879/belleten.2018.1
- Kutsal Kitap. (2008). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Mellaart, J. (1962). The Late Bronze Age Monuments of Eflatun Pinar and Fasillar near Beyşehir. *Anatolian Studies*, 12, 111-117.
- Mitchell, S. (1995). *Anatolia: Land, Men, And Gods in Asia Minor Volume II: The Rise of Church*, Oxford: Clarendon Press.
- Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, (Koca, G., Tosun, T., Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Muşmal, H. (2017). Eşrefoğulları'ndan Günümüze Beyşehir Kent Merkezi'nin Demografik Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 42, 381-393. DOI: 10.21563/sutad.374879
- Nelson, J. M. (2009). *Psychology, Religion and Spirituality*, New York: Springer Publishment.
- Nietzsche, F. (2012). *Deccal, Hıristiyanlığa Lanet*, (Kaya, A., Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2014). *Anadolu'da İslam. Ortaçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri: Selçuklu Dönemi*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 139-193.
- Özsait, M., Özsait, N. (2006). Arkeolojik Verilerin Işığında Beyşehir ve Çevresi. *I.Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu*, Konya.
- Park, R. E., Burgess, E., McKenzie, R. (1925). *The City: Suggestions fort he Investigation of Human Behaviour in the City Environment*, University of Chicago Press.
- Ramsay, W. (1895). *Cities and Bishopricks of Phrygia* (Volume I). Oxford: Clarendon Press.
- Reader, J. (2007). *Şehirler*, (Karlıdağ, F. B., Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Schulz, G. L. (1985). *The Concept of Dwelling: On the Way to Figurative Architecture*, New York: Rizzoli Publishment.
- Schwemer, D. (2009). Tanrılar Kültü, Büyü Ritüeli ve Ölülerin Bakımı. *Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu*, (Alparslan, M. D., Alparslan, M., Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 219-228.
- Shults, L. (2018). Spiritüel Dolanıklık: Çatalhöyük'te Dinsel Sembollerin Dönüşümü. (Şendil, D., Çev.), *Uygurluğun Doğuşunda Din: Çatalhöyük Örneği*, (Fred, J., Hodder, I., Eds.), İstanbul: Alfa Yayıncılık, 105-138.
- Smith, J. A. (1886). Religion as an Element in Civilization. *The Old Testament Student*, 6(4), 106-109.
- Spengler, O. (1973). *İnsan ve Teknik*, (Turan, K., Çev.), Ankara: Töre-Devlet Yayınevi.
- Strabon (2005). *Geographika: Antik Anadolu Coğrafyası*, (Pekman, A., Çev.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şentürk, Ü. (2014). Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürleri. *Doğu Batı Dergisi*, 67, 85-106.
- Şeriatı, A. (2010). *Dinler Tarihi I*, (Okumuş, E., Çev.), Ankara: Fecr Yayınevi.
- Tillich, P. (1973). *What is Religion?*, (Adams, J. L., Trans.), New York, London: Harper and Row Publishers.

- Turan, O. (2015). *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Turgut, M. (2015). Tarhuntašša'daki Su Kültü Mekânları, *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14, 337-354.
- Ünal, O. (2014). *Horasan'dan Anadolu'ya Türkiye Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Ünsal, V. (2013). *Eski Anadolu'da Teokratik Devlet Düzeni*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Vryonis, S. (2020). *Küçük Asya'da Orta Çağ Helenizminin Çöküşü ve 11. Yüzyıldan Başlayarak 15. Yüzyıla Kadar İslamlaşma*, (Erman, İ., Çev.), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Ward, G. (2001). *Cities of God*, New York: Routledge Publishment.
- Weber, M. (2012). *Din Sosyolojisi*, (Boyacı, L., Çev.), İstanbul: Yarıncı Yayınları.
- Whitehouse, H., Hodder, I. (2018). *Çatalhöyük'te Dindarlık Kipleri*, (Şendil, D., Çev.), Uygarlığın Doğuşunda Din: Çatalhöyük Örneği, (Fred, J., Hodder, I., Eds.), İstanbul: Alfa Yayıncılık, 169-199.
- Yavaş, D. (1995). Eşrefoğlu Camii. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 479-480.

2. Kaynak Kişiler

Hasan Bahar: Prof. Dr. SÜ. Öğretim Üyesi, Görüşme Tarihi: 18 Aralık 2020.

Mustafa Arslan: Doç. Dr. SÜ. Öğretim Üyesi, Görüşme Tarihi: 11 Aralık 2020.

BEYŞEHİR KUVÂ-YI MİLLİYESİ VE ŞEHİTLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Necmi UYANIK*

Giriş

Avrupa’da XVIII. yüzyılda Fransız İhtilâli ve özellikle Sanayi İnkılâbı’nın gerçekleşmesiyle birlikte sömürgecilik faaliyetleri iyice hız kazanırken devletlerarasındaki rekabetler de 1814 Viyana Kongresi kararları sonucunda bloklar arasında olanca gücüyle kendini hissettirmeye başlamıştır. Her ne kadar milliyetçilik ve liberal merkezli hareketler bastırılmaya çalışılsa da, artık dünyanın birçok yeri cadı kazanına dönmekte ve çok uluslu mutlak monarşiler çökerken tek tek millî devletler ortaya çıkmaya başlamıştır. İşte bu süreç içerisinde dağılma dönemine giren Osmanlı Devleti için de sömürgeci Batılı devletler tarafından ölüm fermanı imzalanacaktır. Onlar için “*Hasta Adam*” denen Osmanlı Devleti’nin ameliyat masasındaki adı “*Şark Meselesi*”dir. Buna göre Türkler Avrupa’dan atıldıktan sonra vakit geçirilmeden bu toprakları parçalanmalıdır (Karal, 1983: V/203-204).

I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin insan kaybı yaklaşık olarak 600 bini bulurken (Tansel, 1991: I/2), savaş bitiminde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması sonucunda da İngiltere, Fransa ve İtalya gibi işgal devletleri Osmanlı’yı istila etmeye başlamışlardır. Osmanlı Devleti art arda yaşadığı savaşlar neticesinde toprak kayıplarıyla birlikte yorgun ve bitkin bir hâlededir. İstanbul’un işgaline katılan (Lloyd George’un “*son derece nezâketsiz*” dediği) Fransız generali Franchet d’Espérey’in; “*harbin bu kadar uzamasına sebep olduğunuzu unutuyorsunuz, bunun cezasını elbette çekeceksiniz*” (Tansel, 1991: I/60-61) sözlerinin muhatabı Çanakkale Cephesi’nde destan yazan Türklerdi. Anadolu’yu ve etrafını adeta parselleyerek bölüşen İşgal Devletleri kendi aralarında yaptıkları gizli anlaşmalar gereğince Yunanistan’ı “*piyon*” olarak devreye sokacaklar ve 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir Yunanlılar tarafından işgal edilecektir.

İşte I. Dünya Savaşı sonucunda başlayan işgallere karşı haklı olarak Anadolu Türkünün başlattığı bölgesel direniş hareketleri tarihte “*Kuvâ-yı Milliye*”, “*Müda-*

* Bu makale, daha önce yayınlanan Millî Mücadele Döneminde Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi adlı çalışmamıza yeni bölümler eklenerek yazılmıştır.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı.

faa-i Hukuk”, “*Redd-i İlhak*” gibi kavramlarla ifade edilecektir. Özelde “*Millî Mücadele*” ya da “*Türk İstiklâl Harbi*” adı verilen bu süreç içerisinde Türk milleti var ya da yok olma mücadelesi vermiştir. Bu savaşta, Türk milletinin önderleri ise başta Mustafa Kemal Paşa’nın şahsında kahramanlaşan Türk’ün vatanında esir düşmeyeceğine inanan vatan ve hürriyet sevdalıları olan askerî yetkililer, aydınlar, bazı siyasilere ve genel bir ifade ile bağımsızlık savaşçılarıdır. Albay Bekir Sami Bey’in ifadeleriyle Türk İstiklâl Savaşı, *Vatanlarında, vatansız kalanların, vatan yapma mücadelesi içinde geçirdikleri, hazin dolu olmakla beraber ulvi olan günlerdi* (Cebesoy, 2000: 156).

Özellikle İngilizlerin güdümüne girmiş olan Osmanlı Saltanatı ve Damat Ferit’le özdeşleşmiş olan Hürriyet ve İtilâf hükümetine karşı, Türk milletine dayanan “Kuvâ-yı Milliye” hareketi, Türk İnkılâbının bir bölümü olan Anadolu ihtilâl sürecinin baş aktörü olacaktır. Kuvâ-yı Milliye oluşumu, Anadolu’nun işgali karşısında mandacı fikirlere karşı Mustafa Kemal Paşa’nın “*Türkiye’yi bir ihtilâl ile kurtarmak*” (Selek, 1987: 1/279) düşüncesinin somutlaşmış bir ifadesidir. Kuvâ-yı Milliye hareketini fikir ve tavırlarıyla ilk olarak başlatanlar, İngilizlerin Musul ve Fransızların İskenderun’u işgaline karşı itiraz eden Yıldırım Orduları Grup Komutanı Mustafa Kemal Paşa, 6. Ordu Komutanı Ali İhsan Sabis gibi düşünen isimlerdir. 4 Kasım 1918 tarihinde İskenderun bölgesini ve Halep bölgesini işgale başlayan Fransız ve İngilizlere karşı gelen Mustafa Kemal Paşa’nın İstanbul’a gönderdiği bir yazısında (5 Kasım 1918) İskenderun’a çıkacak işgal güçlerine karşı ateş açılması emrini verdiğini bildirmesi üzerine, başında bulunduğu komutanlık, İngilizlerin isteği doğrultusunda İzzet Paşa tarafından 7 Kasım 1918’de lağvedilecektir (Tansel, 1991: I/39-40).

İşgalci güçleri yurttan atmak için örgütlenen bölgesel çaplı millî kuvvetlerin şahlaniş, İngiliz Deniz Albayı Heatchcote Smith’in raporuna göre İzmir’in işgal tarihi ile başlamıştır. Çünkü bu tarih itibarıyla “*Müdafaa-i Milliye Teşkilâtı Türkiye demektir*”. 57. Tümen Komutanı Albay Şefik Bey, 23 Mayıs 1919 tarihinde Harbiye Nezareti’ne gönderdiği bir yazısında, durumun düzeltilmesi için “*Kuvâ-yı Milliye teşkilatı vücuda getirmenin en iyi tedbir olabileceğini*” bildirmiş ve bunun üzerine, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevad (Çobanlı) Paşa bu yazının altına “*son fikra gayet önemlidir; acele edilmesi lâzımdır*” şeklinde bir kayıt düşmüştür. Bu şekilde 61. Tümen Komutanı Kazım (Özalp) Bey ve Şefik Bey’in gayretleri sonucu ve işgal bölgesi olan Ege Bölgesi insanının katılımıyla da Kuvâ-yı Milliye teşkilatları *koordineli olarak* şekillenmeye başlamıştır (Tansel, 1991: I/270-271). Bu teşkilatlar, Erzurum Kongresi’nde ilân edilen beyannamenin 3. maddesinde de “*Kuvâ-yı Milli-*

veyi amel ve irade-i milliyeyi hâkim kılmak esastır” şeklinde ifade edilecektir (Mustafa Kemal, 1989: I/88).

Artık, 1919 Mayıs’ında başlayan millî şahlanı, Anadolu’nun dört bir yanında kendini göstermektedir. Bazı örgütler öncelikli olarak sıcak temasın sağlandığı bölgelerde şekillenirken, bazıları da sıcak bölgenin gerisinde daha çok iç bölgelerde vücut bulmuştur. Mondros Mütarekesi’nden sonra (Kuvâ-yı Milliye hareketlerinin başladığı sıralarda) 1919 yılı başlarında Türk askerî birimlerinin dağılımına bakıldığı zaman 50 bin mevcutla, üç orduya ayrılmıştır. İstanbul’da 1. Ordu (Dört Kolordusu vardır), Konya’da 2. Ordu (12. ve 20. Kolordu Komutanlıkları şeklinde), Erzurum’da 3. Ordu (3 Kolordu Sivas’ta, 15. Kolordu Erzurum’da) bulunmaktadır (Bilgi için bk. Ilgar, 1969: 6). İtalyan güçlerinin işgaline uğramakla beraber millî örgütlenmenin gerçekleştiği iç bölgelerden birisi de Konya ve onun önemli ilçelerinden birisi olan Beyşehir yöresi olmuştur. Beyşehir’de ortaya çıkan Kuvâ-yı Milliye’nin örgütlenmesinde ise âramsız (muhafız) 3. Süvari Bölüğü Komutanlarından (Şehit) Albay Mehmet Nazım ve Beyşehir yöresinin ileri gelen bazı şahıslarıyla birlikte daha önceden Beyşehir’e yerleşmiş olan Çeçen muhacirlerinden Süleyman Sırrı Bey önemli rol oynamışlardır. Beyşehir stratejik açıdan bulunduğu yer itibarıyla Anadolu’da önemli bir konuma sahiptir (Beyşehir’in coğrafyasıyla birlikte tarihi önemiyle ilgili yapılan bir çalışma için bk. Konyalı, 1991: 409, Ekler). Bu özelliğiyle birlikte burada kurulan Kuvâ-yı Milliye örgütü de Anadolu’da kurulan ilk teşkilatlardandır ve İzmir’in işgaline tepki olarak çekilen telgraflar açısından da ilk grup yerler arasında bulunmaktadır.

Yukarıdaki bilgilerle beraber bu tebliğde Millî Mücadele döneminde vatanın kurtarılması yolunda Mustafa Kemal Paşa’nın yanında ve izinde gitme konusunda üzerine düşen görevi yerine getiren Beyşehir yöresi Kuvâ-yı Milliye hareketi ve bu hareketin öncülerinden olan Albay M. Nazım ve Süleyman Sırrı¹ gibi Kuvâ-yı Milliyecilerin faaliyetleri ele alınacaktır. Bu şahısların faaliyetleriyle birlikte, yörede meydana gelen önemli siyasî olaylar, bölge halkının Türk İstiklâl Harbi’ne sağladığı katkı, İtalyan işgallerinin bölgeye yansması da değerlendirilmiş olacaktır. Bu şekilde bölgesel tarih çalışmaları açısından Beyşehir yöresiyle ilgili bir eksiklik de giderilmiş olacaktır. Tarih ilminin bir “projektör” olduğu görüşüyle birlikte “*millî tarih ve tarihin çıraklığı*” (Avrupa Konseyi Parlamento Asamblesi, 2003: 49) anlayışından faydalanılarak ve millî tarih süreciyle bölgenin toplumsal, siyasî vs. değişti-

¹ Süleyman Sırrı hakkında verilen bilgilerle ilgili belgelerin önemli bir kısmı Süleyman Sırrı’nın torunlarından biri olan Selahaddin Koydemir’in özel arşivinden temin edilmiştir. Bu nedenle hem röportaj hem de belge olarak yaptığı katkılardan dolayı öncelikle Selahaddin Koydemir ve ayrıca Süleyman Sırrı Koydemir’e teşekkür ederim.

mine ve bu değişimi oluşturan güçlere, şahsiyetlerin, tarihi olayların, anlamlı olguların sosyal tutumlarla ilişkisine (tarih ilmi açısından görsel malzeme gibi gerekli yenilikler kullanılarak) dikkat çekilecektir. Emperyalist güçler tarafından etnik ve dinî temele dayalı kışkırtmalarla Türkiye'nin Türk-Kürt, Alevi-Sünni, Laz-Çerkez gibi bir takım kamplara bölünmek istendiği bir ortamda öncelikle bölge insanının bilinçlendirilerek, özelden genele doğru millî birlik ve beraberlik kavramlarının önemine, vatanın bölünemez kutsal bir değer olduğu düşüncesinin ve gerçeğinin hatırlatılması konusuna, daha 86 yıl evvel bu milletin ayakta kalabilmesi için hangi güç şartlar altında ve nasıl bir var olma mücadelesi vererek bu günlere gelebildiği noktasında gerekli tarih bilinci verilmeye çalışılacaktır.

1. Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi Nasıl Kuruldu ve Kuvâ-yı Milliye Kurucuları Kimlerdi.

Şehit Albay Mehmet Nazım Kimdir?

Beyşehir yöresi Kuvâ-yı Milliye örgütünün şekillenmesinde önemli rolü olan M. Nazım, 1886 tarihinde Kayseri'de dünyaya gelmiş (Mehmet Nazım'ın resimleri için bk. Görsel 1-7) 15 Temmuz 1921 tarihinde yapılan Eskişehir-Kütahya Savaşlarında Yumruçal (Çekürler) mevkiinde şehitlik mertebesine ulaşmıştır. Baba adı Cemal olan Nazım Bey, Harp akademisine girmeden önce 14 Ocak 1904'te girdiği Harp okulunu 20 Eylül 1907'de bitirmiştir. Bu okuldan teğmen rütbesiyle mezun olurken 1 Eylül 1908'de üsteğmen olmuştur. 13 Ağustos 1910 tarihinde Harp akademisinden yüzbaşı rütbesiyle mezun olduktan (sicil numarası 323-3) sonra 31 Aralık 1911'de kurmaylığı onaylanmış ve 14 Eylül 1916'da binbaşılığa, 10 (13) Ocak 1921'de I. İnönü Savaşı'ndaki başarılarından dolayı diğer komutanlarla birlikte TBMM'nin 13 Ocak 1921 tarihli kararıyla yarbaylığa terfi ettirilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, D. 1, İ. 1, C. 7, 1944, s. 285-286), 16 Temmuz 1921'de de (şehit olduktan bir gün sonra) Dâhiliye Vekili Refet Paşa'nın teklifi ve TBMM'nin kararıyla albaylığa terfi ettirilmiştir M. Nazım'ın toplam askerlik süresi 19 yıl, 10 ay ve 17 gündür (TBMM Zabıt Ceridesi, D. 1, İ. 2, C. 11, 1958, s. 304-305).

M. Nazım, Osmanlı-İtalyan, 1912-13 Balkan, 1914-18 I. Dünya ve 1919-22 tarihleri arasında İstiklâl Harbi'ne katılarak önemli görevlerde bulunmuştur (Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, 1989: 256-257; MSB, Lodumlu Arşiv Müdürlüğü, M. Nazım'a ait 323-3 Şahsi Dosya, Belge için bk. Ek 1).

Biraz sonra Beyşehir'deki faaliyetlerinden bahsedilecek olan Şehit Albay Mehmet Nazım'la ilgili olarak yaveri tarafından hatırat türü sayılabilecek bir eser

de kaleme alınmıştır (İdikut, 1952: 171-174)². Buna göre M. Nazım İnönü Savaşlarında çok önemli rol oynamıştır. Yunan taarruzunun yoğunlaştığı Bozüyük-Akpınar mevki 1. Tabur bölgesinde Nusret Bey ve askerlerine seslenen M. Nazım, “*Son müdafaaı burada yapacağız, tabancamda 8 kurşun var. Yedisi düşmana (Yunana) 1’ini de kendime sıkacağım Katiyen teslim olmayacağız*” (İdikut, 1952: 66) diyerek, orduya büyük bir moral gücü vermiş ve büyük bir fedakârlık örneği göstermiştir. Hayatında bir defa izin kullanmaya vakti olan ve Kütahya-Eskişehir Savaşlarında şehit olan M. Nazım’ın kabri Ankara’da Devlet Mezarlığı’nda bulunmaktadır³. Rahmi Apak’a göre Nazım’ın kaybedilmesi, memleket için büyük bir kayıp olmuştur. Eğer sağ olsa idi, memleket onun kafasından, kahramanlığından, faziletinden ve soyluluğundan büyük hizmetler bekleyecekti (Apak, 1990: 206-207).

Süleyman Sırrı (Koydemir) Kimdir?

Süleyman Sırrı Bey ve ailesi 1901 yıllarında Kuzey Kafkasya’dan Osmanlı Devleti sınırları içerisine girerek öncelikli olarak İstanbul, Adapazarı bölgesine sonra da Beyşehir’e yerleştirilerek padişah II. Abdülhamid’in isminden dolayı “Hamidiye” mahallesi adı verilen bölgede ikamet ettirilmişlerdir⁴. 1886 yılında dünyaya gelen Süleyman Sırrı 14 Mayıs 1923 (Süleyman Sırrı’ya ait Nüfus Kaydı) tarihinde yakalandığı kanser hastalığından dolayı vefat etmiştir (Babalık, 25 Mayıs 1339, s. 2). Süleyman Sırrı Bey (Süleyman Sırrı’ya ait resimler için bk. Görsel 3, 8-10), Konya Mekteb-i İdadisi’nden mezun olduktan sonra (Süleyman Sırrı’ya ait kartvizit için bk. Ek 11), yükseköğrenimini Konya Hukuk Mektebi’nde devam ettirmiştir (Selahattin Koydemir Özel Arşivi, Belge No: 8; Ek 2). Yaklaşık altı dil bilen Süleyman Sırrı⁵, erkek kardeşlerin en büyüğü olarak kereste ticareti, un fabrikası ve nakliye

² Bu eser yazarın Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan “*İstiklâl Harbi Hatıraları*” sütunundaki yazılarının derlenmesiyle oluşturulmuştur.

³ Bakanlar Kurulunun kararına göre M. Nazım’ın şehit olduğu tarih itibarıyla sahip olduğu mal varlığı, sadece bir çift at ve 1 adet fayton araba ve şahsi eşyalarıdır. Bunlarda hükümet namına 25.08.1921 ‘de 1570 liraya satın alınmıştır (BCA, 030.18.1.1, 3-31-14, 39-19). Ayrıca, Atatürk Orman Çiftliği mevkiinde bulunan mezar resmi için bk. Görsel 7.

⁴ Grozni’den çıkarak İstanbul’a gelen 120 hanelik Çeçen göçmen grubundan 60 hanesi Uzunayla ve 60 hanesi de Konya’nın bazı köylerine dağıtıldıktan sonra bir kısmı 1902’de Beyşehir’e yerleştirilmişlerdir. Burayı tercih etmelerinde Seydişehir ulemasından Abdullah Hoca’nın rolü büyük olmakla Beyşehir Gölü ve Çarşamba Suyu’yla birlikte yörenin temiz havası önemli rol oynamıştır. Beyşehir’e yerleştirilen Çeçen ailelerine devlet tarafından 450 dönümden fazla arazi verilmiştir (Geniş bilgi için bk. Muşmal, 2005: 118).

⁵ Selahattin Koydemir’le 31.12.2005 tarihinde Beydere Sokak, Tütüncü Apartmanı, 2. Giriş, A Blok, Selçuklu-KONYA ve ayrıca Süleyman Sırrı’nın yeğeni Süleyman Sırrı Koydemir’le 11.02.2006 tarihinde Aşağı Ayrancı Mahallesi, Güvenlik Caddesi, Ali Dede Sokak, No. 23/10, ANKARA adresinde yapılan röportaj ve kayıtlar. Süleyman Sırrı’nın bildiği yabancı diller sırasıyla Çeçence, Rusça, Almanca, İngilizce, Fransızca ve İtalyancadır. Süleyman Sırrı’nın babasının adı Hacı İbrahim (Hacı Koydemir), annesinin adı Matî’dir. Süleyman Sırrı’nın 6 kız kardeşi (kız kardeşler İnguşetya bölgesinde kalırken bazı çocuklarının Almanya’ya yerleştiği bilinmektedir) ve Abdülmecit adında bir erkek kardeşi vardır. Abdülmecit Bey ise Konya İdadî Lisesinden mezundur. Süleyman Sırrı Bey’in eşlerinden birinin adı Rabia, diğerinin adı Emine olup; İbrahim, Ahmet, Nazım, Nadire (Annesi Emine) ve Mediha adlarını taşıyan ikisi kız, üçü erkek toplam beş çocuğu vardır. Süleyman Sırrı’nın ilk çocuğunun adı Nazım’dır. Bu ismi vermesinin sebebi ise büyük ihtimalle Şehit Albay

işleriyle birlikte Millî Anonim Şirketi kurucusu ve genel müdürü olarak serbest meslek işleriyle iştigal etmiş, maddî yönden ve bilgi açısından bölgenin ileri gelen önemli simalarından biri olmuştur⁶. İttihat ve Terakki Fırkası'nın üyesi olan Süleyman Sırrı'nın (BOA Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Belgeleri (DH. KMS), 53-3/2, Lef 3, 3 Zilhicce 1337/30 Ağustos 1919; DH. KMS, 53-2/36), özellikle yapmış olduğu yardım makbuzlarından da anlaşılacağı üzere II. Meşrutiyet Dönemi'nde İttihat ve Terakki Partisi ile arasının iyi olduğu anlaşılmaktadır. S. Sırrı'nın Özellikle Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Konya Vilayeti şubesi gibi millî (23 Kânunuevvel 1330 ve 28 Mart 1328 tarihli); Hilâl-i Ahmer Cemiyeti gibi yardım amaçlı (2 Kânunuevvel 1328 tarihli) kurumlara ve ayrıca hükümetin inşaat işlerine (15 Ağustos 1334 tarihli) maddi destekte bulunduğu görülmektedir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 12, 16, 11, Ek 4, 5, 6). Ayrıca 19 Ağustos 1918 tarihinde yapılmakta olan Beyşehir Hükümet Konağına 200 lira yardım eden Süleyman Sırrı Bey'e M. Talat Paşa'nın emriyle "Beşinci Dereceden Mecidi Nişanı verilmiştir." (BOA, DH. KMS, 18 Zilhicce 1336/25 Eylül 1918, s. 1/1; 2, 3/1).

Beyşehir'de ticarî faaliyetlerini sürdüren Süleyman Sırrı Bey, bir ara Almanya bağlantılı olarak (ortaklık şeklinde) faaliyetlerde de bulunmuştur. Aile çevresine sahip çıkan Süleyman Sırrı, faaliyetlerini kardeşi Abdülmecit Bey'le birlikte yürütmüştür. Abdülmecit Bey'in eşinin adı Sariye olup Bekir Sami Paşa'nın (KUNDUK) yeğenidir. Süleyman Sırrı, Saim, Fehmi olmak üzere üçü erkek ve Sevim adında biri kız dört çocuğu vardır. Büyük oğlu olan (şu anda askeriyeden emekli Albay) Süleyman Sırrı adını da abisi Süleyman Sırrı'nın ölümünden hemen sonra onun adını oğluna vermiştir (Süleyman Sırrı KOYDEMİR ile yapılan röportaj). Millî Mücadele döneminde ise Beyşehir Umum Kuvâ-yı Milliye Kumandanlığıyla birlikte, bir süre Beyşehir Belediye reisliği görevlerinde de bulunmuştur (Süleyman KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 19).

2. Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi'nin Oluşumu ve Faaliyetleri

Başında Enver Paşa'nın kardeşi olan Nuri Paşa'nın bulunduğu Kafkas İslâm Ordusu bünyesinde Azerbaycan'da görevli olan Kurmay Binbaşı M. Nazım, mütarekenin imzalanması ve İstanbul'un işgaliyle birlikte Harbiye Nezareti'nin emriyle arkadaşlarıyla beraber İstanbul'a gelmiştir. İngilizler tarafından aranan Nazım Bey,

Mehmet Nazım'dan kaynaklanmaktadır. Selahattin Koydemir ise Ahmet Koydemir'in dört çocuğundan biridir (S. Koydemir, kişisel iletişim, 31 Aralık 2005; S. S. Koydemir, kişisel iletişim, 11 Şubat 2006).

⁶ 1915 tarihli Konya Ticaret ve Sanayi Odasına ait kaydolduğunu gösteren belge üzerinde "Birinci sınıf kereste tüccarı" olarak belirtilmektedir (S. Koydemir Özel Arşivi, Belge No: 14; Ek 3).

İstanbul limanındaki İtilâf devletlerinin gemilerini görünce duygulanmış ve göz yaşları içinde şu cümleleri söylemiştir: “*Senelerce birçok mahrumiyetlere, ıstıraplara bunun için mi katlandık? Sevgili arkadaşlarımızı, kahraman askerlerimizi bunun için mi feda ettik?*”. M. Nazım, izzet-i nefsinin yaralayan bu manzaraya daha fazla dayanamamış ve millî direniş için Anadolu’ya geçmiştir (İdikut, 1952: 21).

M. Nazım, 27 Ocak 1919’da Alay Komutanı yapılmak üzere Konya’da bulunan 12. Kolordu emrine verilmiş ve daha sonra 27 Mart 1919 tarihinde 12. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa⁷ tarafından Beyşehir’de kurulan 7. Süvari Alay Komutanı Vekilliğine atanmıştır (MSB. Şahsi Dosya. Beyşehir 7. Süvari Alay Komutanlığının Mührü İçin Bk. BOA, DH. KMS, 23 Zilkade 1337/20 Ağustos 1919, s. 3; Ek 7). Adana’dan hareket ettirilen 7. süvari Alayı 1 Ocak 1919’da Konya’ya gelmiş (ATASE ARŞ. İSH, 170/99-99-1) ve 9 Ocak 1919 tarihinden bir ya da iki gün sonra üç bölüklü olarak Beyşehir’de konuşlandırılmıştır (ATASE ARŞ. İSH, 56/22-22-1). 10 Nisan 1919 tarihi itibarıyla süvarinin mevcudu 118’dir (ATASE ARŞ. İSH, 50/57-57-1). Başka bir kaynakta Çumra’da 250 mevcutlu Süvari Alayı, Konya’da 150 mevcutlu Süvari Bölüğü, Kadınhanı’nda 300 mevcutlu Süvari Alayı, Akşehir’de 100 mevcutlu Süvari Alayı, Beyşehir’de 300 mevcutlu Süvari Alayı bulunduğu bilgisi verilmiştir. Burada verilen bilgiler 1920 yılı verileridir. (Türk İstiklâl Harbi II’nci Cilt Batı Cephesi 3’üncü Kısım-Birinci-İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994, s. 53).

M. Nazım Beyşehir’e gelir gelmez işgallere karşı vatanın savunulması amacıyla çalışmalara başlamıştır. M. Nazım’ın Beyşehir’e geldiği günlerde siyasî olarak ilçede İttihatçı ve İtilafçı ayrımı vardır. M. Nazım’ın Kuvâ-yı Milliyeci hareketleri nedeniyle bazı hilâfet taraftarları ona sahip çıkmazken Süleyman Sırrı, kardeşi Abdülmecit⁸ ve vatansever Beyşehirli arkadaşları M. Nazım’a destek vermişlerdir. Özellikle 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir’in işgal edilmesi genel olarak Beyşehir halkını harekete geçirmiş; Hürriyet ve İtilaf taraftarları azalırken, Beyşehir Kuvâ-yı Milliyecilerinin sayısı artmış ve örgütün yapılandırılması çalışmalarına hız verilmiştir. Üstelik Beyşehir yöresindeki bu çalışmalar esnasında Sultan Vahidettin tarafından köy imamlarına varıncaya kadar ulaştırılan fetvalarda “Kuvâ-yı Milliyecileri öldüren kahraman, ölen şehit, kalan gazi, malları helâl” cümleleri halka duyurulmaya çalışılmıştır (Karaca ve Koç, 2000: 27-34). Ancak, ferasetli davranan

⁷ Fahrettin Altay Paşa’nın 11 Mayıs 1921’de 12. Kolordu Afyonkarahisar erkânı ile çektiği fotoğraf için bk., Görsel 3-A.

⁸ Beyşehir’den Afyon’a giden Abdülmecit’in milli kuvvetlerle çekilmiş resmi için bk., Görsel 12.

Beyşehir yöresinin halkı İzmir'in işgaliyle tavrını net olarak Anadolu hareketinden yana koymuştur.

İzmir'in işgalinden sonra 23 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa, 15. Kolorduya verdiği gizli emirde haksız işgallere karşı tepki gösterilerek, her tarafta netice alınıncaya kadar millî dayanışma içinde hareket edilmesi, millî istiklâlin ancak ve ancak milletin bu heyecan ve tezahüratının hükümet merkezine ve İtilaf Devletlerine duyurulmasıyla gerçekleşeceğini belirtmiştir (Harp Tarihi Belgeleri Dergisi, Yıl. 23, Sayı 71, Genelkurmay Basımevi, Ankara Eylül 1974, 1537 No'lu Belge). Aynı günlerde İzmir Reddi İlhak Cemiyeti, "*Ey bedbaht Türk! Wilson prensipleri unvanı insaniyetkâranesi altında senin hakkın gasp ve namusun hetk ediliyor... Şimdi sana soruyoruz?.. Yunan hâkimiyetini kabule taraftar mısın? Artık kendini göster!*" cümleleriyle Türk milletini Millî Mücadeleye çağırmıştır (İlgar, 1968: 12).

Millî Mücadele yanlısı olan Anadolu şairleri gazetelerde;

"Duymadın mı hâlâ vatan kan ağlar

Evlâdı yastadır karalar bağlar

Yunan denilen o eski düşman

Sanki kudurmuş bu melun yılan"⁹ dizeleriyle bu çağrıya destek veriyorlardı. Yapılan bu çağrılara uygun olarak memleketin çeşitli yerlerinden gelen tepki telgrafları paralelinde Karaman, Ilgın, Akşehir, Seydişehir, Yalvaç ve Bozkır gibi merkezlerden çekilen telgraflarının yanı sıra Beyşehir yöresinin halkı (Beyşehir ve yöresini stratejik açıdan gösterir harita için bk. Harita 1), Damat Ferit Paşa hükümetine çektikleri telgraflarla Anadolu'da işgallere tepki veren ilk bölgeler arasında yerini alıyordu (Şahingöz, 1986: 144-147). İzmir'in işgalinden iki gün sonra 17 Mayıs'tan itibaren Beyşehir'den çekilmeye başlayan tepki telgrafları 18, 19, 20 ve 24 Mayıs 1919 tarihlerinde devam edecektir. Konya ve bazı ilçelerinden telgraflarla birlikte İzmir'in işgali, Bayramiç ve Seydişehir'de 16 Mayıs 1919'da bir miting yapılarak nefretle protesto edilmiştir (Gökbilgin, 1959: 86-88; Aydınel, 2002: 46). 17 Mayıs 1919 tarihinde Sadarete çekilen telgrafta; İzmir'in bu şekilde işgal edilmesini hiçbir Osmanlı ferdi kabul edemez. Bu elim hadise karşısında "bütün vücudumuzda cevelân eden kanlarımızın son katresini bu uğurda dökmeye âmâdeyiz". Bu haksız tecavüzü protesto etmekle beraber "icâb ettiği takdirde eli silah tutabilen kadınlara, masum çocuklara kadar feda-yı cana" hazır olduğumuzu ciddiyetle belirtiriz. Bu cümlelerden sonra Beyşehir halkı, belediye yönetimi ve eşrafın beraber çektiği telgrafın sonunda özellikle, Yunanla mücadele için hükü-

⁹ Karadeniz gazetesinde yayınlanan Niyazi Tayyip'in "İzmir'e İthaf" başlıklı şiirinden alınmıştır, "Anadolu Şairleri İzmir'e Sesleniyor", *Türk İstiklâl Harbi Gazetesi*, (Coşar, Ö. S, Haz.),Yeni İstanbul Yayınları, No. 2, 16 Mayıs 1919, s. 3.

metin emrinde olduklarının altını çizecektir (BOA, Bâb-ı âli Evrak Odası Sadaret Evrakı (A. VRK), 830/39; BOA, A. VRK, 834/12).

18 Mayıs 1919'da Dâhiliye Nezaretine çekilen, Beyşehir halkı adına çoğu eşraf ve ulemeden oluşan 54 (Elli Dört) imzalı telgrafta ise şunlar yazılıyordu (Atamer, 1968: 13-14; BOA, A.VRK, 831/53):¹⁰

“Arzu ve İsteğimize aykırı olarak, mezbahaya sürülen koyun sürüsü gibi zorla itildiği-miz Harbi Umumide, masum kanları akıtılarak, ocakları söndürülen şehitlerimizi düşündük-çe, içimizde duyduğumuz yakıcı acıları söndürmeye uğraştığımız ve büyük İtilâf devletlerinin ilân eyledikleri adalete intizarda bulunduğumuz bir hengâmda, Müttefiklerinin müsaadeleri-ne dayanarak, Yunan hükümeti tarafından İzmir'in işgaline kalkışılmasını, kalbinde zerre kadar adalet hissi taşıyan hiçbir uygar kişi buna tahammül edemeyeceği gibi, hiçbir Türk ve İslâm'da düşünülemez. Senelerden beri her türlü felâketlerle karışık ve çeşitli zorluklara tahammül göstermeyi itiyad eylediğimizden, bu uğurda ve esasen idama mahkûm olup, dar ağacına götürülen hiçbir fert ölümden korkmayacağı tabii bulunduğundan, eli silah tutabilen bütün ilçemiz halkı, şehitlerimize katılmadıkça vatanımızın bir karış toprağını bile verme-mek için ahd ü peyman eylediğimizden, son nefesimize kadar çalışmaya hazır olmakla birlik-te bu felâketimize sebebiyet verenleri bütün varlığımızla protesto eyleriz.”

20 Mayıs 1919 tarihinde Beyşehir'den hem padişaha hem de sadarete tekrar protesto telgrafi çekilecektir. Padişaha hitaben çekilen ve Beyşehri Manastır Kar-yesi İmamı Mustafa, Birinci Muhtar Hasan, İkinci Muhtar Ali, Muhtar Mustafa, İsmail, Hasan, İbrahim, Yukarı Mahalle İmamı Yusuf, eşraftan Muhtar Hacı Ali, Mehmet, Mustafa, imam Mehmet, Küçük Karyesi İmamı Hafız Ali, Muhtar Os-man, Çiftlik Muhtarı Ferhat Beylerin imzaları bulunan telgrafta Beyşehirli, Wil-son Prensiplerine uygun bir barış yapıldığını, ancak İzmir'in Yunan emellerine feda edildiğini, bu hâlde ise “bütün Türk milletini diri olarak mezara gömmekle beraber ölümden korkmaz vatan uğruna feda-yı can eder bir millet olduklarını icâb ederse tekrar ispat” edeceklerini ve bu uğurda her türlü fedakârlığı yapacakla-rı yönünde söz vermişlerdir (BOA, A. VRK, 832/70). Beyşehir'in ileri gelenleri, İzmir'in işgal tarihi üzerinden bir hafta geçmesine rağmen hiçbir ciddi faaliyette bulunmayan Sadrazam Damat Ferit'e çektikleri telgrafta sabırsızlıklarını dile geti-receklerdir. Özellikle bu telgrafın altında Beyşehir İtilaf Fırkası Reisi Hüseyin Os-man'ın imzasının bulunması da ilginçtir. Çünkü partisinin bekle gör politikasını,

¹⁰ Protesto metninin altında imzası bulunan bazı isimler, Davgana Nahiyesinden Müderris Numan Zade Halil; Ulema-dan Hacı Halil Zade Osman, Musa Hoca Zade Mehmet, Fazlı Zade İsmail, Mehmet; Eşraftan Mustafa Zade Hacı Mehmet, Alemdar Zade İbrahim, Veli Zade Hasan, Kıbrıslı İsmail, Fazlı Zade Ahmet, Kantarcı Zade İbrahim. Belgenin tam metni için bk. Ek 8.

“sabırsızlıkla” kelimesinin altına imza atarak bir anlamda üstü kapalı olarak eleştirmektedir. Telgrafta ise verilen mesaj şudur:

33 bin Müslüman Beyşehir halkının, İzmir’de “katledilen dindaşlarımız ve hetk edilen Müslüman ırz ve namusu” için Yunan canavarlarının İzmir’i terk etmesini, aksi takdirde insanlık tarihine kaydedilmek üzere her türlü fedakârlığı göze alarak Yunanlıların “hayatlarına hatime çekilmek üzere müsaade talebini... milletin müzaheret-i kaviyyesine istinaden... son kanımızı akıtmak üzere işaret-i devletlerine sabırsızlıkla hazır ve amadeyiz”. Bu telgrafın altında ise Belediye Reisi Mehmet Tevfik, Beyşehir Kazası Otozüçbin Nüfus Murahhası Müftü Hüseyin Hüsnü, İtilâf fırkası Reisi Hüseyin Osman, Eşraftan Edhem Paşa’nın isimleri vardır (BOA, A. VRK, 833/53).

24 Mayıs 1919 tarihinde Konya’dan (Sultaniye) Sadrazam’a çekilen iki ayrı telgraftan bir tanesi ise daha dikkat çekicidir, çünkü hükümete karşı açıktan bir infial vardır. Vahidettin’in sonradan devletin geleceği açısından ümit bağlamakla hata ettiğim dediği Damat Ferit’in (Yalçın ve Koca, 2005: 320) sessizliği üzerine çekilen bu telgrafın altında “Müdafaa-i Milliye Reisi Süleyman Sırrı” şeklinde bir ibare vardır. Bu metinde, İstanbul Hükümetine yüksek sesle şunlar söylenmektedir: Millî haysiyetimizin daha fazla rencide edilmesine, masum kardeşlerimizin vahşice katledilmesine seyirci kalamayız. Haklarımızın müdafaa, muhafazası ve hayatımızın devamı için istirhamda bulunuyoruz. Dökülen günahsız İslam kanları adına, namus ve hayatımızı “Kuvve-i milliyemizin ölünceye kadar müdafaa etmek ızdırarında” kalacağımızı son defa olarak arz ederiz. Beş senedir çektiğimiz acı ve musibetler, haksızlık, feryat artık kâfidir. İnsanlık ve adalet namına vahşice kanlarımızın akıtılmasına meydan vermeyiniz. Bu telgrafta Müdafaa-i Milliye Reisi Süleyman Sırrı’nın ismiyle birlikte eşraftan Cevdet, Hüseyin Remzi, Hafız İsmail Hakkı’nın imzaları vardır (BOA, A. VRK, 834/20).

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere 24 Mayıs 1919 tarihinden önce Beyşehir ve Konya yöresinde Müdafaa-i Milliye cemiyeti kurulmuş olmalıdır. Bu tarih ise Beyşehir Kuvvâ-yı Milliye hareketinin Konya ve çevresinde kurulan ilk örgüt olma özelliğini göstermektedir. Ayrıca 17 Mart 1919 tarihli bir belgeye göre Konya’da bulunan Yıldırım Kıtaati Müfettişi (Sonra 2. Ordu Müfettişliği olmuştur) Cemal Paşa’yla M. Nazım ve Süleyman Sırrı arasında çok iyi bir ilişki vardır. Çünkü bu tarihlerde Cemal Paşa, ziyaret için Beyşehir’e gelmiş, kışlada Beyşehir’in ileri gelenleri, askerler ve memurlarla bir toplantı yapılmıştır. Cemal Paşa geceyi misafir olarak Süleyman Sırrı’nın evinde geçirmiştir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 1). Yapılan toplantıda neler konuşulduğu bilinmemekle birlikte

İzmir'in işgal süreci dikkate alındığında, iç bölgede olmasına rağmen Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin erken tarihlerde kurulmasının görünürde iki nedeni vardır: İtalyanların Anadolu'yu işgal süreci de dikkate alınarak bakılacak olursa;

- I. Mustafa Kemal Paşa ile aynı düşüncede olan ve birlikte hareket eden M. Nazım gibi tecrübeli bir komutanın Beyşehir 7. Süvari Alayının başına verilmesi ve Konya'dan Mersinli Cemal Paşa'dan destek alması.
- II. İttihat ve Terakkiye üye olması nedeniyle teşkilatçı (Zürcher, 1987) ve Türkiye sevdalısı olan Süleyman Sırrı ve arkadaşlarının Beyşehir halkının millî ve dinî hissiyatına uygun olarak vatana sahip çıkma duygusu.

M. Nazım'la Süleyman Sırrı, düşünce olarak vatanın savunulması noktasında Beyşehir yöresi Kuvâ-yı Milliyesinin etkin isimleridir. Beyşehir'deki Kuvâ-yı Milliye teşkilatının kuruluşuyla ilgili Kasım 1919'daki çıkan bir gazete yazısında ise şunlar yazılmıştır:

Bütün kuvvetlerinin yok olduğu düşünülen Türk, hayat ve şerefine karşı kasteden düşmanların ayakları altında ezilmek tehlikesine maruz kaldığını görünce ayağa kalkmış ve mukadderatıyla oynamak isteyenlerin karşısına dikilmiştir. Harekât-ı Milliye, işte millî varlığın kendisini müdafaa için şu kalkınma ve canlanma hareketinden başka bir şey değildir. Vali Cemal Bey'in¹¹ memleketi felakete sürüklediğini hissedenler "Yoldaş" namıyla bir cemiyet teşkiline başlamışlarsa da daha sonra milletin hayatını ve hukukunu müdafaa için Millî Teşkilata katılmışlardır. Bu hareketin başlıca amilleri ise Kumandan Nazım Bey ve eşraftan Süleyman Bey'dir¹².

M. Nazım ve Süleyman Sırrı Bey, özellikle Beyşehir Gölü'nün Güney kesimlerinde Kaşaklı istikametinde ve kuzey kesiminde ise Şarkikaraağaç'a kadar giderek yöre insanını bilinçlendirerek silah dağıtmak gibi çeşitli örgüt faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Hüyük'lü Gazi Mustafa İmdat'ın hatıralarına göre M. Nazım ve

¹¹ Vali Cemal Bey (Artin Cemal), 1862 Antalya (İbradi) doğumlu olup Mülkiye Mektebinden mezun olmuştur. Çeşitli idarî görevlerde bulunurken Konya'ya vali olarak gelmesi 28 Kasım 1918 tarihidir. 4 Mart 1919 tarihinde kurulan I. Damat Ferit Kabinesinde Dahiliye Nazırlığına getirildiğinden 7 Mart 1919 tarihinde Konya'dan ayrılmıştır. Nisan 1919 başlarında görevinden ayrılarak 14 Mayıs 1919 tarihinde ikinci kez Konya Valiliğine atanmıştır. Artin Cemal, koyu bir Hürriyet ve İtilaf Fırkası taraftarı ve İngiliz Muhipler Cemiyeti üyesidir. İttihatçı düşmanlığı nedeniyle Ermenilerle dahi dostluk kurmuş ve Savaş sırasında 800 bin Ermeni'nin katledildiği yalanını söylemekten çekinmemiştir. 25/26 Eylül 1919 akşamı Konya'dan İstanbul'a kaçmıştır. Konya'daki faaliyetleri ve diğer bilgiler için bk., Kâmil ERDEHA, *Millî Mücadele'de Vilâyetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s. 269-271; Ahmet AVANAS, *Millî Mücadele'de Konya*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s. 70-87.

¹² (Yazarı Yok), "*Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi Ne Vakit ve Nasıl Teşekkül Etti*". Bu gazete yazısı Süleyman Sırrı'nın torunu olan Selahaddin KOYDEMİR'den alınmıştır. Gazetenin adı ve tarihi görülmemektedir. Ancak, gazetede diğer haberlere bakıldığı zaman, tarihin Kasım 1919 olduğu tespit edilebilmektedir. Yazılardan anlaşıldığına göre muhtemelen gazete Ankara'da (7-24 Kasım 1919 tarihleri arasında) çıkmıştır. Bununla birlikte Millî Mücadele yanlısı *Âti-İleri, Anadolu'da Yeni Gün* gibi vs. yapılan gazete taramalarında bu habere tesadüf edemedik. Gazete yazısı için bk., Ek 9.

Süleyman Sırrı, Beyşehir yöresi muhtarlarını çağırarak toplantılar yapıyor ve özellikle Yeşildağ ve Köşk kasabası muhtarlarına silah vererek bunların gizli şekilde saklanmasını sağlıyorlardı. Gizli olarak bir taraftan Konya'dan silah temin edilme-ye çalışılırken, bir taraftan da yörenin muhtarlarından asker temini konusunda da yardım isteniyordu (Atalay, 2000: 27-37). Kuşluca (Hordu) köyünden bir orman işçisi ise M. Nazım Bey'in sivil kıyafetlerle bu bölgelerde Kuvâ-yı Milliye için çalıştığına şahitlik etmiştir (Selahaddin Koydemir'le yapılan röportaj). Ayrıca "Artın" Cemal olarak bilinen Konya Valisi Cemal, Hürriyet ve İtilaf yanlısı olarak bu hareketlerden rahatsız olmuş ve M. Nazım'la Süleyman Sırrı'yı İstanbul'a şikâyet etmiştir. Çünkü şikâyet olayından önce Vali Cemal, Binbaşı Nazım'ın Toros dağlarındaki göçebe aşiretlerle görüşerek bu bölgede direniş cephesini oluşturacağı duyumunu almıştır. M. Nazım da bu tarihlerde düşüncelerini 12. Kolordu Komutanı Fahrettin Bey ve Kurmay Başkanı Rüştü Bey'e iletmış ve bir anlamda destek almıştır. Vali Cemal, Konya'da düzenlenen bir toplantıda (muhtemelen mart ayının son günlerinde ya da nisan ayı başları) M. Nazım'a, "İngilizler tarafından tutuklanacağımızı anlarsak Toros dağlarında göçebe aşiretlerine sığınabilir miyiz", sorusunu sormuş, M. Nazım da bir an boş bulunarak "Onlar buna çoktan hazırlar" cevabını vermiştir (Erdeha, 1975: 268; Altay, 1970; 180-186)¹³.

Konya'yı işgal eden İtalyan ve İngiliz kuvvetlerinin Konya Antalya arasında keşif amaçlı faaliyetlerde bulunması Beyşehir Kuvâ-yı Milliye hareketinin faaliyetlerini daha aktif hâle getirmiştir. Buna göre Fransızların İtalyanlar lehindeki isteksiz tavrına rağmen Paris Barış Konferansı'nda Yunanistan lehinde karar alınması sonucu İtalyanlar, 28 Mart 1919 tarihinde Antalya'yı işgale başlamışlardır. Daha sonra İtalyanlar, İngilizlerin "İttihatçıların Hristiyan karşıtı propagandaları nedeniyle durumun endişe verici olduğunu" ileri sürmeleri üzerine İstanbul üzerinden Konya'ya makineli tüfeklerle donatılmış 500 kişilik bir askeri birlik göndermişlerdir. Askerlerinin yumuşak tavrı nedeniyle İtalyanlar, Antalya ve Konya çevresinde fazla tepki çekmemiş, ancak 2. Ordu Müfettişi Cemal Paşa (Mersinli Cemal) Afyonkarahisar'daki 12. Kolordu'ya bağlı 23 Fırka Kumandanlığına gönderdiği yazıda İtalyanların Burdur ve Isparta civarına yayılmasını engellemek için milis teşkilatının gerekli olduğu ve bunun için gerekirse Karaman ve Beyşehir'den bir bölük

¹³ Kuvâ-yı Milliye teşkilatının kuruluşu hakkında bilgi veren S. Tansel, M. Nazım'la ilgili olarak Toroslar'da direnmenin geliştiğine dair delil olmadığını söyler. Ayrıca, Albay Şefik Bey'in Harbiye Nezaretine gönderdiği 23 Mayıs 1919 tarihli yazıya istinaden bu tarihi Kuvâ-yı Milliye için bir başlangıç tarihi kabul eder. Ancak, Süleyman Sırrı'ya ait belgelerden anlaşıldığına göre bu bölgelerde önemli oranda silah toplandı ve 24 Mayıs tarihli telgrafta Süleyman Sırrı'nın Müdafaa-i Hukuk Reisi olarak isminin bulunması Beyşehir'deki Kuvâ-yı Milliye örgütünün iç Anadolu'da ilk kurulan birkaç örgütten biri olma ihtimalini arttırmaktadır (Tansel, 1991: 1/270).

süvari gönderebileceğini belirtmiştir. Bu tarihlerde 12 Kolordu'ya bağlı iki birlik vardır. 23. Fırka Afyonda, 41. Fırka Konya'dadır. (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Aralık 1953, Vesika No. 127). 57. Alay Komutanı Şefik Paşa da Antalya'da halkı protestoya davet ederken, Harbiye Nezareti, Konya Yıldırım Kıtaatı Müfettişliğine İtalyanların protesto edilmeleri yönünde tavsiyelerde bulunmuştur (Çelebi, 2002: 70-89). İtalyanlar İngilizlerin 17 Mayıs 1919 tarihinde Konya'yı boşaltmalarından sonra şehirdeki bütün kontrol ve denetimleri ele almıştır. Bu tarihlerde Konya'daki İtalyan güçlerinin sayısının 1300 ile 1500 arasında olduğu tahmin edilmektedir. İtalyanlar 14 Mart 1920 tarihinde Konya'yı terk etmişlerdir (Avanas, 1998: 28-33).

İtalyanlar, 22 Mayıs 1919'da Akşehir ve ardından 1 Haziran 1919 tarihinde 1 binbaşı, 2 yüzbaşı ve 18 neferle Beyşehir'e gelmişlerdir (Avanas, 1998: 28-33). Bu tarihten önce 10 Mayıs 1919 tarihinde 1 binbaşı, 1 yüzbaşı ve 7 İtalyan neferi, iki yük otomobiliyle Beyşehir'e uğramış ve Türk jandarmasıyla birlikte çalışacaklarını beyan ederek jandarmadan 1 kılavuz almışlar ve Burdur yoluyla Antalya istikametine gitmişlerdir (ATASE ARŞ. İSH, 17/59-59-1). Konya Yıldırım Kıtaatı Müfettişliği, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye (Reis Cevat Paşa'dır) dairesine gönderdiği bu bilgiye karşılık, İtalyanların Türk Jandarmasıyla çalışacağına dair resmi bir bilgi bulunup bulunmadığını istemiş, ancak Erkan-ı Harbiye 13 Mayıs'ta vermiş olduğu cevapta, ellerinde resmî bir malumat olmadığını bildirmiştir (ATASE ARŞ. İSH, 89/28-28-1). Teke Mutasarrıfı Cemal Bey, Yıldırım Kıtaatı Müfettişliğine 20 Mayıs 1919'da çektiği telgrafta, 30 İtalyan askeri ve 4 subayın Akseki yolundan otomobille Beyşehir'e hareket ettikleri haberini iletmiştir (ATASE ARŞ. İSH, 257/19-19-1). 2 Haziran 1919'da 2 subayla, 18 İtalyan neferi Beyşehir'e gelmiştir (ATASE ARŞ. İSH, 321/86-86-1). Bu bilgi Beyşehir Süvari Alay Kumandanlığınca 3 Haziran'da 12. Kolordu Komutanlığına iletilecektir (ATASE ARŞ. İSH, 321/82-82-1) Vali Haydar Bey de bu konuyla ilgili bir malumat alırsa bunu 12 Kolordu Kumandanlığına bildireceğini belirtmiştir (ATASE ARŞ. İSH, 321/82-82-2).

İtalyan kuvvetlerinin Beyşehir'e geldiği tarihlerde 7. Süvari Alay Komutanlığının askerlerinden biri olan Hüyük'lü Gazi Mehmet Baş hatıralarında, bir İtalyan cipinin Beyşehir Askerlik Şubesi'nin önüne geldiğini ve M. Nazım'ın İtalyanlarla bir süre konuştuğundan sonra, şubedeki bir üst komutanına durumu anlatması gerektiğini söyleyerek, şubeye girip çıktığını, çıkışında İtalyanlara, "Paşa diyor ki, etrafları askerlerle çevrildi, gittiler gittiler, değilse ateş açılacak" dedikten sonra İtalyan cipin gerisin geriye dönüp gittiğini belirtmektedir (Atalay, 2000: 51-52). M. Nazım'ın ustaca uyguladığı bu taktikle İtalyanların Beyşehir'den uzaklaşmaları

sağlanmışır. Herhalde Teke Mutasarrıfı Cemal Bey'in sözünü ettiği Beyşehir'e gelen otomobil de bu olsa gerektir.

Bu tarihlerde (1919 yaz ayları) İtalyanların Konya'da 1200, Antalya'da 600 civarı kuvveti olduğu, bunların bir kısmının Beyşehir'e de uğramış olmasına rağmen, İzmir civarındaki "tecavüz olaylarının" bölgede gerçekleşmediği yönünde tespitler yapılmıştır (ATASE ARŞ. İSH, 321/87-87-1). Bu gelişmelerle birlikte Burdur'daki İtalyan Müfrezeye kumandanından 12. Kolordu Kumandanı Sait Paşa'ya gelen bilgiye göre Akdeniz bölgesinde Fransızların teşvikiyle Yunanlılar İtalyan bölgelerinde taarruza kalkışacaklardır (ATASE ARŞ. İSH, 52/28-28-1).

İtalyanların genel politikalarına uygun olarak Beyşehir bölgesinde sert uygulamalarda bulunmamalarına rağmen, 17 Nisan 1920'de İngiliz Alaşehir Mümessili Yüzbaşı Çambel'in Konya'dan Antalya'ya doğru Müslüman kıyafetiyle tüccar Mehmet Ali Bey namıyla firar ettiği ve Beyşehir'in güneyinde müfrezelerce yakalandığı bilgisi de vardır (ATASE ARŞ. İSH, 274/41-41-3). Campel'in Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa tarafından Eskişehir'e istenmesine bakılacak olursa, İngiliz subayının bölgede casusluk faaliyetlerinde bulunma ihtimali yüksektir (ATASE ARŞ. İSH, 274/41-41-1). İngiliz istihbarat raporlarına göre Yunan Askerî Kurulu Konya civarındaki birçok ajanla ilişki içerisindedir. Beyşehir yöresiyle ilgili bilgi veren kişilerden birisi ise Mehmet Nuri isminde bir şahıstır (Sonyel, 1998: 245-246).

Binbaşı M. Nazım'ın 12. Kolordu Komutanlığına verdiği bilgiye göre İzmir'in işgalinden sonra bölgede, (Dâhiliye Vekili Ali Kemal'in 26 Haziran 1919'da "ordudan verilecek emirleri yerine getirmeyiniz" emrine rağmen) (Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Nisan 1968: 14), Kuvâ-yı Milliye faaliyetleri devam etmektedir. Haziran 1919'da Beyşehir ve Seydişehir civarında adi vakalar haricinde önemli bir olay yoktur (ATASE ARŞ. İSH, 321/118-118-1). Yine de Vali Cemal'in etkisinde olan 12. KO. Komutanı (Selahaddin Bey olma ihtimali yüksek) 17 Temmuz 1919 tarihi itibarıyla İzmir'in işgalinden sonra Beyşehir yöresindeki Kuvâ-yı Milliye hareketinin gelişmesini engellemek için, yörede herhangi bir teşkilatlanmanın olup olmadığını sormuş, Kaymakam Abdullah Bey de Beyşehir'de böyle bir gelişmenin olmadığını ve gerekli tedbirlerin alındığını bildirmiştir (ATASE ARŞ. İSH, 20/65-65; BOA, DH. KMS, 3 Zilhicce 1337/30 Ağustos 1919, No. 53/3, s. 2). Bu cevap ise Kaymakamın Kuvâ-yı Milliye hareketini desteklediğinin açık bir göstergesidir. Çünkü Erzurum Kongresi'nin yapıldığı bu tarihlerde (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve daha sonra Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin çalışmaları engellenmemiştir. Bunun üzerine Vali Cemal'in istekleri doğrultusunda Mehmet Sela-

haddin Bey görevinden alınmış ve İstanbul Hükümetinin emriyle asayiş bozan haller için, açıkçası Kuvâ-yı Milliye örgütlenmelerinin önünü kesmek için soruşturma kurulları oluşturulmuştur. Bu soruşturma kurulunun başkanı olan Süleyman Şefik Paşa ise 5 Ağustos 1919'da Konya'ya gelirken, 14 Ağustos'ta Damat Ferit tarafından Harbiye Nazırı yapılmıştır (Erdeha, 1975: 272-273). Harbiye Nazırının ilk icraatlarından birisi ise Kolordulara verdiği emirde Nezaret hariç, komutanlıklar arası yazışmaları yasaklamak (Aydinel, 2002: 265) ve Konya ile ilgili olarak **Beyşehir Kuvâ-yı Milliye kurucularından ve faal üyelerinden M. Nazım'ın ölü ya da diri yakalanması emri olmuştur**. Sivas Kongresi'ne delege gönderilmesini engelleyen Vali Cemal, Süleyman Şefik vasıtasıyla 8 Ağustos ve 19 Eylül 1919 tarihlerinde iki ayrı emir yazdırmıştır:

8 Ağustos 1919 tarihli yazıda, Kuvâ-yı Milliye'nin tecavüzî harekâtına nihayet verilmesi hakkında 12. KO'ya General Milne'nin tebligatının iletilmesine rağmen, 12. Kolordu'nun buna önem vermediği ve tersine teşkilatın kuvvetlenmesini teşvik ettiği "Beyşehri'nde Süvari Alay Kumandanı Nazım Bey'in, Çeçenlerden teşkilat icra ve ahaliye" silah dağıttığı bildirilmektedir. Konu hakkında tahkikat yapılarak bütün bu faaliyetlerin menedilmesi 12. Kolordu Komutanlığından istenmektedir (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Eylül 1954, Vesika No. 211).

Bu tarihlerde ve daha sonra Vali Cemal'in girişimleri nedeniyle Beyşehir'den Hürriyet ve İtilafçı bazı şahıslar vasıtasıyla Dâhiliye Nezaretine, Süleyman Sırrı hakkında şikâyet telgrafları gönderilmiştir. Belgelerden anlaşıldığına göre M. Nazım ve Süleyman Sırrı'nın Kuvâ-yı Milliye faaliyetlerinin önüne geçilebilmesi için bir an önce tutuklatılmak istemektedirler. İsnat edilen suçlar ise "ahaliye silah dağıtmak ve Bolşeviklik" yapmaktır. Süleyman Sırrı ise bu şikâyetlere verdiği cevapta, kendisine İtilafçılarca iftira atıldığını ve bu iftiraların sorumlusunun Vali Cemal Bey olduğunu yazacaktır. Dahiliye Nazırlığı'nın talebi doğrultusunda Süleyman Sırrı ile ilgili yapılan soruşturmalarda Beyşehir Kaymakamlığı, Sorgu Hâkimliği ve Savcılık gibi makamlar tarafından herhangi bir suçunun olmadığı yazılı olarak tespit edilmiştir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 66 A-B, 150). Ayrıca Harbiye Nezareti'nin emri gereğince yapılan tahkikat neticesinde İkinci Ordu Müfettiş Vekili Miralay Selahattin, Harbiye Nezaretine 18 Ağustos 1919 tarihinde verdiği cavabî yazıda; Beyşehir'de bulunan Alay Kumandanıyla, kereste tüccarı olan Süleyman Sırrı'nın halka silah dağıtmadığı, özellikle Süleyman Sırrı'nın işi gereği köyleri gezdiğini, şikâyetlerin ise gerçeği yansıtmadığını belirtecektir (BOA, DH. KMS, 3 Zilhicce 1337/30 Ağustos 1919, 53/3, s. 3; Bk. Ek 18).

Bu durumdan da anlaşılacağı üzere, 12. KO Komutanlığı Beyşehir'de Kuvâ-yı Milliye örgütünü kapalı olarak desteklemektedir.

Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin çökertilmesiyle ilgili şikâyetlerden ve Fahrettin Bey'den beklentisiyle ilgili gereken sonucu alamayan Vali Cemal, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik'e sert bir emir yazdırmayı başarmıştır. 12. KO Komutanı Sait Paşa'ya 19 Eylül 1919'da gönderilen bu emirde, köy ve kasabalara taarruzla halkı eşkıyalığa ve kötülöklere sevk eden Alay Kumandan Vekili Nazım'ın, din ve devlet ve padişaha bağlı askerî birimlerce ölü ya da diri olarak yakalanması istenmektedir (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Aralık 1963, Vesika No. 1074).

Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin yaptığı çalışmalar İstanbul Hükümetince durdurulamazken, tersine M. Nazım ve Halepli Arap Yüzbaşı Salih öncülüğünde Beyşehir, Hüyük, Yeşildağ ve Kırelî gibi bölgelerden oluşturulan millî kuvvetler 1919 Aralık ayında Isparta üzerinden Afyon ve Kütahya bölgesine ulaşmıştır¹⁴. Yörenin kahraman evlâtları Yunan ordusuyla Batı Cephesinde mücadele verirken, birçoğu şehit olmuş, bazıları da gazi olarak memleketlerine dönme imkânı bulabilmişlerdi (Atalay, 2000: 34-36, 52-53). Beyşehir'deki 7. Süvari Alayının bir bölümü M. Nazım'ın Beyşehir'den ayrılmasından yaklaşık iki ay sonra 19 Şubat 1920 tarihinde takip müfrezesi adıyla Burdur'a hareket etmiştir (ATASE ARŞ. İSH, 335/89-89-1).

M. Nazım ve Süleyman Sırrı'nın başını çektiği Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi, Yunanlılarla savaşmak için bir taraftan cepheye göndermek için asker toplarken, bir taraftan Refet Paşa'nın etkisiyle birlikte¹⁵ de Konya Valisi Cemal'in Konya'yı terk etmesinde ve buna bağlı olarak Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasında doğrudan etkili olmuştur. M. Nazım'ın yaveri İhsan Bey'e göre "Konya Valisi Cemal'i Nazım bertaraf etmiş, Konyalılara müstevlî düşmanla boğuşmak imkân ve şerefini o sağlamıştır" (İdikut, 1952: 118). Bu gelişmeler ise şöyle cereyan etmiştir. Vali Cemal'in ihtiraslarına fazla alet olmak istemeyen Ali Sait Paşa 12. KO Komutanlığını bırakarak İstanbul'a giderken istediği sonucu alamayan Vali Cemal, 21 Eylül'de İstanbul'a gönderdiği bir telgrafta, İstanbul Hükümetine karşı isyan halinde bulunan Beyşehir'deki Süvari Alayının lağvedilmesini isteyecektir (Türk İstiklâl Harbi Gazetesi, 24 Eylül 1919: 1). Gerçekten de 20 Eylül 1919'da Dâhiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne çekilen telgrafta, Beyşehir Süvari Kaymakamı Nazım Bey'in Karaağaç Kaymakamı Tevfik Bey'in yerine Hamdi namında birisini

¹⁴ Beyşehir yöresinden Üsteğmen rütbesiyle Afyon bölgesine giden şahıslardan birisi de Süleyman Sırrı'nın kardeşi Çeçen Abdülmecit (KOYDEMİR)'dir. Fahrettin (ALTAY) Paşa ile çektiydikleri toplu resim için bk. Görsel 11.

¹⁵ İngiliz İstihbarat servislerinin raporlarında Albay Refet'in Konya Beyşehir dolaylarında adam topladığı ve silah dağıtma işlerini koordine ettiğinin altı çiziliyordu. Özellikle bu gelişmelerden rahatsız olan işgal gücü komutanı, Harbiye Nazırını uyarıyordu. Bilgi için bk., S. R. SONYEL, *Kurtuluş Savaşı*, s. 45-46.

tain ettiği yazılıyordu (BOA, DH. KMS, 25 Zilhicce 1337/21 Eylül 1919, No. 53/3, s. 1/1. Bk. Ek 19). Vali Cemal'in Kuvâ-yı Milliye aleyhindeki girişimleri sırasında Mustafa Kemal Paşa, Eskişehir'in İngilizlerden alındığı yönünde uydurma bir haber yaydıktan sonra (Türk İstiklâl Harbi Gazetesi, No. 119, 27 Eylül 1919, s. 3), Heyet-i Temsiliye adına Refet Paşa'yı Konya'daki karışıklığı çözmek amacıyla buraya göndermiştir¹⁶. Bu gelişme üzerine Vali Cemal Konya hapishanelerinde ne kadar katil ve tutuklu varsa bunları salmıştır (Mustafa Kemal, 1989: I/228). Vali Cemal dikkatle takip eden ve fırsat kollayan Binbaşı M. Nazım Kızılviran Nahiyesi Müdürü Rumelili Adil Beyle birlikte 50-60 kişilik bir süvari gücüyle Konya'ya gelerek Vali üzerinde gerekli baskıyı oluşturmuştur. M. Nazım'ın Akyokuş mevkiinde Vali Cemal'e karşı aldığı kararlar çok serttir. Buna göre;

1. Kuvâ-yı Milliye Konya'ya işgale karar vermiştir.
2. Eski Mebus Vehbi Hazretleri Vali Vekili olarak işlere bakacaktır.
3. İtalyan Kumandanının tarafsız kalmasını tekrar ümit ediyoruz.
4. Kuvâ-yı Milliye'nin, asayişin ihlâli hakkında hiçbir fikri yoktur.
5. Asker, jandarma, polis kardeşlerimizin, dağ başlarından akıp gelen ve varlık kaygısından başka bir şeyi düşünmeyen din ve kan kardeşlerimize karşı mertlikten başka hiçbir düşüncesi yoktur.
6. Hristiyan vatandaşlarımızın hiçbir hakkına tecavüz edilmeyecektir. Zaten dinin hükmü, insaniyetkâr ve vefakâr olmaktadır.
7. Vazifesi olmayan hiç kimse evinden dışarı çıkmayacaktır.
8. Herkesin malı, canı, ırzı her bir neferimizin malı, canı, ırzı kadar mukaddesdir¹⁷.

Bu baskılar karşısında 25 Eylül'ü 26 Eylül 1919'a bağlayan gece Konya İstasyonundan Vali Cemal kaçmış, İstiklâl Harbi Gazetesi'nin cümleleriyle "Anado-

¹⁶ Mustafa Kemal Paşa, Refet Paşa'yı Konya'ya gönderme kararı aldığı günlerde (22 Eylül 1919) Beyşehir, Bozkır, Seydişehir, Akşehir, Karaağaç, Yalvaç, Eğirdir, Isparta ve Burdur civarındaki milli kuvvetlerin temsilcileri adına Şarki Karaağaç'tan "Sivas Kongre Heyet-i Temsiliyesine" çekilen telgrafta, İstanbul'la haberleşmeyi kestiklerini, Konya Valisi Cemal'in aciz bir hâlde kaldığını, 12. Kolordu Komutanından henüz bir cevap alamadıklarını belirterek "Karaağaçta Konya Vilayeti Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Merkezi Umumisi" namıyla Sivas'ta alınan kararlar istenmiştir (Bu yazıda Konya Vilayeti Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Merkezi Umumisi azalarından bir kısmının Konya'da, birinin Beyşehir'de, birinin de Şarki Karaağaç'ta bulunduğu bildirilmektedir). Bu yazıya cevaben, Mustafa Kemal Paşa, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Namına (28 Eylül 1919) Sivas'tan gönderdiği telgrafta, Heyet-i Temsiliye'den sabık 3. Kolordu Komutanı Miralay Refet Bey'i Konya'ya vardığından, onunla irtibata geçilmesini istemiştir. Yazışmalar için bk., ATASE ARŞ., ATAZB, 2/48-48-1, 48-48-2, 48-48-3.

¹⁷ S. KOYDEMİR *Özel Arşivi*, Belge No. 38-A, B. Belgede sekiz madde bulunmaktadır. M. Nazım'ın imzası olmamakla beraber, 35 numaralı belge bu belgeyi tamamlamakta ve Mümtaz Kuru'nun hatırlarında verdiği bilgiye göre M. Vehbi'nin işgali durdurmak üzere M. Nazım'la Akyokuş'ta anlaşma yapması bu kararları açıklayan şahsın M. Nazım olma ihtimalini arttırmaktadır. Bk., Ek 12.

lu'da Damat Ferit'in Son Mukavemet Noktası da" çökmüştür¹⁸. Mehmet Vehbi Efendi vekil olarak Konya Valisi yapılmıştır (Ertepinar, 1999: 116-117). Göreve başlayan Vali Vekili Mehmet Vehbi Efendi Konya'nın ileri gelenleriyle bir toplantı yapmış, Müftü Ömer Vehbi ve Mümtaz Bahri Kuru'yla birlikte Konya'nın millî iradeye bağlı olduğunu M. Nazım'a bildirerek Konya'nın kan dökülmeden Kuvâ-yı Milliye'nin eline geçmesini sağlamışlardır. Bu anlaşmayla birlikte Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Konya'da serbestçe faaliyetlerine başlarken M. Nazım da Refet Bey'le görüştüktan sonra Beyşehir'e geri dönmüştür (Önder, 1954: 18). Bu tarihlerde Konya Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine bağlı olarak ayrıca Beyşehir Müdafaa-i Hukuk şubesi de yeniden şekillendirilmiştir. M. Vehbi Efendi'nin Valiliği, Ali Rıza Paşa Hükümetinin 12 Ekim 1919 tarihinde İngiliz Muhipler Cemiyeti Azası olan ancak Kuvâ-yı Milliye ile iş birliği yapan Suphi Bey'i atmasıyla ve bu şahsın 28 Ekim'de göreve başlamasıyla sona ermiştir (Avanas, 1998: 88-89)¹⁹.

Akyokuş mevkiinde M. Nazım'la yapılan görüşmelerden sonra Konya Heyeti Temsiliyesiyle Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi arasında 27-28 Eylül 1919 tarihinde yapılan ve iki nüsha halinde düzenlenen anlaşmaya göre aşağıdaki kararlar alınmıştır (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 35, Bk. Ek 14):

1. Kuvâ-yı Milliye'ye ait kuvvetin bir kısmı düzenli bir şekilde intizamsızlığa sebep vermeden Konya'ya girecektir.
2. Fırka ayrımcılığı takip edilmeyecektir. Eski suçlarından dolayı kimse sorumlu tutulmayacaktır
3. Beyşehir civarındaki Kuvâ-yı Milliye bundan sonra Konya'da bulunan 3. Ordu Kumandanı Miralay Refet Bey'e bağlı olarak hareket edecektir.

Refet Paşa ile koordineli olarak yapılan bu antlaşmadan ve Sivas Kongresi kararlarının 14, 16 Eylül 1919 tarihlerinde Beyşehir'de, M. Nazım ve Süleyman Sırrı'ya ulaşmasından anlaşılacağı üzere Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi Mustafa Kemal Paşa'nın başında bulunduğu Heyet-i Temsiliye ile koordineli hareket etmektedir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 78). Süleyman Sırrı'ya ait S. Koydemir'in

¹⁸ (Yazarı Yok), "Anadolu'da Damat Ferit'in Son Mukavemet Noktası da Çöktü", Türk İstiklâl Harbi Gazetesi, No. 119, 27 Eylül 1919, s. 3. Bk. Ek 13.

¹⁹ Mehmet Koç'un sonradan oluşturduğu notlara göre Memiş Efendi'nin başkanlığını yaptığı bu cemiyetin diğer üyeleri şu isimlerden oluşmaktadır: Çeçen Süleyman Sırrı, Miralay Şehit Nazım Bey, Belediye Reisi Mevlüt Bey, Bakkalzade Ahmet Efendi, Faik Bey (Babaoğlu), Dava Vekili İkbal (Soylu) Bey, Osman Bey (Tultay), İsmail Bey (Taşkoy), Sadıkhacı Köyünden Mehmet Efendi (Cadal), Sadıkhacı Köyü'nden İmam-Hatip İbrahim Efendi, Karaali Köyü'nden Ali Efe, Emen Hatibi Hasan Efendi, Bayındır Köyü'nden Araboğlu Mehmet Efendi, Gökçimen Köyü'nden Hatip Ali Efendi ve Hoyran Köyü'nden hatip Ahmet Efendi'dir. Bk. Atalay 2002: 234.

arşivinde bulunan, Sivas'tan20 Konya'ya gönderilmiş olan 14 ve 16 Eylül 1919 tarihli belgelere göre üç araba silah ve cephanenin gönderildiği bilgisiyle birlikte, aşağıdaki kararlar iletilmiştir²¹:

1. Meşru bir hükümet işbaşına gelinceye kadar merkezi hükümetle (İstanbul) haberleşmenin kesilmesine karar verilmiştir.
2. Mülkî, askerî, memur ve kumandanlar bu hususu temin edecek ve neticeyi Sivas Kongresi'ne bildirecektir.
3. Milletın emel ve arzusuna aykırı eden hükümet düşürülecek ve yerine millet tarafından yapılacak bir seçimle yeni kabine teşkil edilecektir.
4. Her kaza ve vilayette milletin emellerine muhalif hainlerin kontrolünde olan telgrafhaneler, ele geçirecektir.
5. Şu an için Konya'da bulunan İtalyanlarla bir müsademeyi engellemek için orada sessiz kalınacaktır. Çünkü mel'un valinin (Artın Cemal) tahrikle İtalyanlardan yardım isteme durumu söz konusudur.
6. Hâkim bulunduğunuz 4 kazada (Beyşehir, Akşehir, Iğın ve Şarkikaraağaç olmalı) kongre kararlarını kabul edenleri ibka, etmeyenleri iskat ederek, kazaların Konya Valisi Cemal ile olan bağlantılarını keseceksiniz.
7. Ereğli ve Afyonkarahisar'la ile irtibata geçiniz. 4 Kaza olarak Valiyi düşürmek için elden geleni yapınız, Kumandan Sait Paşa'ya Valiliği teklif edip, onu yüceltmeye çalışınız (Ancak Sait Paşa Konya'dan ayrılacaktır).
8. Bura (Sivas) ve Erkân-ı Harp Reisi Tahsin ve fırka kumandanı Hayri Beyle muhaberati temin ediniz.
9. Vali (Cemal) geçen Seydişehir'e gitmiş, Bozkır ve Seydişehir bölgesinden iki bin kişilik silahlı ahaliyi Sivas'a celbederek askeri bir inkılâp yapmak istiyormuş. Onun için, Bozkır ve Seydişehir'de vatanperverane noktalar ile ora ahalisini tarafınıza çekiniz.

Yukarıdaki kararların Beyşehir'e ulaşmasından iki gün sonra 18 Eylül 1919'da M. Nazım, Sivas'tan kendisine ulaşan kararlar doğrultusunda Beyşehir Postanesini basacak ve haberleşmeyi kesecektir²². Bu gelişmelerden sonra Konya'ya hareket M. Nazım, Refet Paşa ile yukarıda anlatıldığı üzere Vali Cemal'in İstanbul'a kaçmasını sağlayacaktır. Ayrıca 12 KO Komutanlığına ait 5 Ekim 1919 tarihli belgeye göre Vali Cemal'in Konya'yı terk etmesinden sonra Beyşehir'deki 7. Süvari Alayının

²⁰ Beyşehir yöresinde bazı şahıslar tarafından Süleyman Sırrı'nın Sivas Kongresine katılmış olabileceğine dair iddialar vardır. Bu iddialara karşın, Sivas Kongresine katılan isimlerle ilgili yapılan kaynak taramalarında Süleyman Sırrı'nın ismine rastlanılmamıştır. Taranan eserler, Mahmut GULOĞLU, *Millî Mücadele Tarihi, İkinci Kitap, Sivas Kongresi*, Başnur Matbaası, Ankara 1969; L. Kinross, *Atatürk Bir Milletın Yeniden Doğuşu*, (Çev. Nihal Yeğınobalı-Ayhan Tezel), Sander Kitapevi, İstanbul 1966; Uluğ İGDEMİR, *Sivas Kongresi Tutanakları*, TTK., Ankara 1969; *Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu*, Sivas, 2-4 Eylül 2002, Vehbi Cem AŞKUN, *Sivas Kongresi*, Kamil Matbaası, Sivas 1945.

²¹ S. KOYDEMİR *Özel Arşivi*, Belge No. 76,78. Bk., Ek 15,20.

²² Mustafa Kemal Paşa'nın emirleri doğrultusunda Vali Cemal'le haberleşmeler kesilmeye başlayınca Vali Artın Cemal Konya demiryolu istasyonundan, durumu "çok acil" başlığıyla Fransızca çektiği telgrafla Dahiliye Nezaretine bildirecektir. *BOA DH. KMS.* 15.09.1919, 53-3/30, s. 2; Özellikle Beyşehir Postanesinin Kumandan Nazım tarafından basıldığı el yazısıyla hızlı bir şekilde Latin harfleriyle yazarak Dâhiliye Nezaretine tellediği görülmektedir. Belge için bk. *BOA DH. KMS.* 17.09.1919, No. 53-3/30, s. 5; 18.10.1919, No. 53-3/30, s. 7, 8-1. Bk., Ek 16-17.

lağvedilme girişiminden de vazgeçilecektir (ATASE ARŞ. İSH, 29/101-101-1; 29/103-103-1).

M. Nazım'ın Konya'daki Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulmasında oynadığı önemli rolün yanı sıra Konya'nın bazı ilçelerindeki Kuvâ-yı Milliye örgütlenmelerine de etki ettiği açıkça görülmektedir. Ilgın Kuvâ-yı Milliye örgütünü kuran Yüzbaşı Emin Resa (Arslan), milli müfrezeyi kurmadan önce Beyşehir 7. Süvari Alay Komutanı Nazım Bey'le muhaberatta bulunmuş ve sonra Ilgın örgütünü kurmuştur²³.

Bütün engelleme çalışmalarına rağmen Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi Sivas Kongresi kararlarını alarak, Postaneyi ele geçirmiş ve Millî Mücadele için silah dağıtımı başta olmak üzere bölgede önemli miktarlarda yiyecek, giyecek, asker ihtiyacı gibi faaliyetleri koordine etmiştir. Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin başarılarından dolayı M. Nazım, İleri gazetesinde tanıtılacaktır²⁴.

Süleyman Sırrıya ait belgelerde Beyşehir yöresinde dağıtılan silah ve lojistik malzemelerle ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır. Alay Kumandanı Miralay Şükrü, Yüzbaşı Ahmet Hamdi Bey ve Kuvâ-yı Milliye Kumandanı Süleyman Sırrı arasında yapılan koordineye göre silah ve malzeme bilgilerine bakıldığı zaman toplam cep-hane (125 civarı tüfenk olmak üzere) 5510'dur²⁵: İzmir'in işgali sırasında dağıtık

²³ Emin Aslan KARAKAŞ, *İçel Kurtuluş Savaşı Tarihi Hatıraları*, Yeni Mersin Matbaası, Mersin 1943, s. 5-6. Emin Resa'nın başkanlığında kurulan Ilgın Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin diğer üyeleri Esiroğlu Ali, tüccardan Ahmet, Hakimzade Cevdet Bey ve efendilerden kurulu Kuvâ-yı Milliye Heyeti (Çelik, 2001: 100-101).

²⁴ Anadolu Kuvâ-yı Milliyesin şu isimleri **İleri** gazetesinde yayınlanıyordu. Erzurum Kolordu Kumandanı Karabekir Kâzım Paşa, Miralay Refet Bey, Demirci Efe, Beyşehir Kuvâ-yı Milliye Kumandanı Nazım Bey, Sivas'tan Bekir Sami Bey, bk., "Kuvâ-yı Milliye Ricalinden Bazı Simalar", *İleri*, No. 628,9 Teşrinievvel 1335/1919, s. 3.

²⁵ S. KOYDEMİR *Özel Arşivi*, Belge No. 33,58. (11.12.1919) Cephane durumunun detayı şu şekildedir: Alay Kumandanı Miralay Şükrü'nün emriyle Kuvâ-yı Milliye fertlerine dağıtılmak üzere köylere verilen 50 tüfek ve 20 sandık cephanenin süratle Alaya teslimi.

-27.11. 1919'da Alaya teslim edilen silah sayıları.

- 12 si Kireli takım Zabiti, 2'si merkez takıma ait silahlar Bekir Sıtkı Efendi tarafından teslim edilmiştir.

- 17 adedi Takım Zabiti Ahmet Efendi'de.

-13'ü Kireli Takım Zabiti İhsan Efendi'de,

-10'u merkeze ait Bozkır harekâtına iştirak eden jandarma efradı üzerinde.

-10 adet merkeze ait Davgana mıntkasında firari efrad üzerinde.

-1 adet Kireli Nahiyesinde Mehmet Efendi'de

-10 adet burada mevcut olup, 8'i Tolca'da Takım Zabiti Ahmet Efendi'de, 2'si merkezde toplam 75 tüfek teslim edilmiştir. Cephane olarak 3150 tanesi Bozkır'dan piyadeler tarafından alınmıştır. 510'u Bozkır'daki süvarilerin elindedir. 200'ü Süleyman Bey'e teslim edilmiş olmak üzere 5450, toplam 5510 cephanedir. (27.11.1919); 16.12.1919 tarihli "Beyşehir Umumi Kuvâ-yı Milliye Kumandanı Süleyman Sırrı" imzalı belgeye göre Davgana, Kireli bölüklerine 75 silah verilmiş, bunlardan 25'inin depo memuruna teslim edildiği, 10 silahın ise Bozkır isyanına müdahaleye giden jandarmalara verildiği, 41 silahın merkeze teslim edileceği bilgisi vardır. Bilgi için bk., S. KOYDEMİR *Özel Arşivi*, Belge No. 56. Ayrıca Beyşehir 7. Alay Komutanlığına 1919 yılının değişik tarihlerinde Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinden istenen cephaneye dökümü şu şekildedir: Rus ve Alman tüfeği (Kireli Bölük Komutanı İhtiyat Zabiti İhsan Bey'de, Davgana Bölük Komutanı Hamdi Bey'de, Aşağı Homa Köyü Nafiz Fevzi Efendi'de, Akburun Köyü Öksüz Ömeroğullarında olmak üzere) 60, cephaneye 10 100 (On bin yüz), tüfek kayışı 25. S. KOYDEMİR *Özel Arşivi*, Belge No. 68.

vaziyette olan ordunun elinde bulunan tüfek sayısı 515.000 ve top mermisi ise 67.744'tür (İlgar, 1968a: 29).

Millî Mücadele döneminde Kuvâ-yı Milliye örgütünün Beyşehir şube meclisi, idarelerin makbuzuyla, lüzumunda cebren istikraz edilmek suretiyle ve ayrıca milletin hamiyetperverlerini nazik bir surette yardıma çağıracaktı (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 79). Belgelere yansıdığı kadarıyla köylere kadar dağıtılan beyannâmelerle Beyşehir'in köy ve kasabalarından toplanan yardım kalemleri, miktarları ve diğer faaliyetler şu şekildedir²⁶:

- (22 Kasım 1919) Sevindik Köyü-4 çift çarık, 6 gömlek, 4 don, 12 lira (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 99).

- (25.05.1921) Batı Cephesine Arpa Nakli (ATASE ARŞ. İSH, 1466/43-43-1).

- (14/19 Ağustos 1921) Sakarya Savaşı öncesi Tekalif-i Milliye emirleri çerçevesinde Beyşehir Kazası ahalisinden 48 adet yatak-yorgan, 188 hayvan, 4 adet çift atlı araba (ATASE ARŞ. İSH, 1110/75-75-1).

- (30.10.1921) Isparta, Burdur havalisi itibarıyla Kayseri'ye doğru 5. Depo alanının geçiş noktasıdır (ATASE ARŞ. İSH, 1553/112-1112-1).

- (13.05.1922) Batı Cephesine Beyşehir'den ekmeklik buğday sevki (ATASE ARŞ. İSH.162/162-162-1).

- (06.07.1922) Beyşehir, Tolca, Hüyük, Karaağaç ambarlarından ve Afşar köyünden hububat nakli (ATASE ARŞ. İSH. 1654/2-2-1).

Görüldüğü üzere Millî Mücadele için Beyşehir yöresi halkı her türlü yardımı canıyla, malıyla yapmıştır. Bu işlerin koordinesinde ise Süleyman Sırrı ve M. Nazım'ın büyük rolleri olmuştur. 1920 yılının yaz aylarından sonra Kuvâ-yı Milliye hareketinin ilk merkezlerinden biri olan Beyşehir'de hareketli günler yaşanacaktır. Bunun sebebi ise İstanbul Hükümeti ve Şeyhülislâmın fetvalarıyla başlatılan Bozkır ve Konya Delibaş Mehmet İsyanının Beyşehir'e yansmasıdır.

2. Bozkır-Konya İsyanlarının Bölgeye Yansıması ve Refet Paşa'nın Rolü

Vali Cemal, İngiliz Muhipler Cemiyeti üyesi İngiliz Papaz Fru (Frew) ve İstanbul Hükümetinin girişimleri sonucu, Bozkır yöresinde 27 Eylül-4 Ekim 1919 ve 20 Ekim-4 Kasım 1919 tarihlerinde Kuvâ-yı Milliye hareketinin aleyhinde isyanlar olacaktır²⁷. Beyşehir 7. Süvari Alay Komutanlığının belli sayıdaki askeri ise

²⁶ Beyşehir Umum Kuvâ-yı Milliye Komutanı Süleyman Sırrı'dan habersiz bazı köylerden 22 Kasım 1919- Yeğran (Yeni-doğan) (120 kâğıt para, 40 çift çarık), 26 Kasım 1919-Gökçekuyu (24 lira), 26 Kasım 1919-Karaali (70 lira), 25 Kasım 1919 -Çandır (25 lira) Kuvâ-yı Milliye adına şahsi olarak Davgana Karakol Komutanı Musa Fethi Bey tarafından yardım toplanmış, ancak bu yardımlar Süleyman Sırrı'nın emriyle geriye verdirilmiştir. Bilgi için bk., S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 87, 92, 93, 96.

²⁷ İsyân tarihlerinde dış ve iç cephele gösteren harita için bk, Harita 2.

bu isyanları bastırmak üzere bölgeye gidecektir. Süleyman Sırrı'nın verdiği silah sayısına bakılacak olursa Bozkır bölgesine giden asker sayısı 10 olmalıdır. Bu isyanlar sırasında Albay Refet Bey'in Beyşehir bölgesine gittiği ve kendisinden haber alınmadığına dair Mustafa Kemal Paşa'nın Beyşehir Alay Kumandanı Nazım Bey'e gönderdiği bir yazı vardır (Türk İstiklâl Harbi II'nci Cilt, 1999: 86-87; S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 56; ATASE ARŞ. ATAZB, 1/78/78-1). İkinci Bozkır ayaklanmasında Valiliğe telgraf çeken asiler, isteklerinin yerine gelmesi için ilk önce toplanan halkın köylerine dağıtılması ve herkesin işi gücü ile uğraşması yönünde bir cevap almış ve bu cevaba kızarak: "bu telgraf validen değil, Beyşehir'den yazılıyor. Padişahın emri, gidip bunları vurmaktır" diye bağıarak ikinci kez Bozkır'a girmişlerdir (Türk İstiklâl Harbi VI ncı Cilt, 1974: 56). Bu aşamada isyancıların sarf ettikleri cümlelerden anlaşılacağı üzere Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin Konya Valiliği üzerindeki etkisi açık olarak görülmektedir.

Anadolu'daki millî gücü yok etmek, halkın dini duygularından faydalanmak isteyen İstanbul hükümeti Şeyhülislâm Dürrizade Abdullah Efendi'ye bir fetva hazırlatarak (11 Nisan 1920) Müslümanları Sultan Mehmet Vahidettin Hanın etrafında Kuvâ-yı Milliyecilerle çarpışmaya çağırıyor ve Allah'ın öldürünüz emri gereğince onları öldürmelerine cevaz veriyordu (Önder, 1953: 28-40). Her ne kadar Ankara Müftüsü Rıfat Efendi 150 Anadolu müftüsünün imzasıyla bu fetva ya karşı fetva yayınlasa da İstanbul fetvasının gizliden gizliye Konya yöresine ulaştırılması, Kuvâ-yı Milliyecilerin İttihatçılıkla suçlanmasıyla birlikte Çumra yöresinden Delibaş Mehmet'in başını çektiği 500 kadar asker kaçağının başlattığı isyan (2 Ekim -22 Kasım 1920) Koçhisar, Karaman, Ilgın, Akşehir, Akseki, Manavgat ve Alanya ile Beyşehir civarına yansiyordu (Türk İstiklâl Harbi VI: 188). Bu isyanlar başlamadan önce 4 Ağustos 1920'de Mustafa Kemal Paşa, Konya'yı ziyaret etmiş Kuvâ-yı Milliye aleyhinde yapılan propagandalara karşı "Konyalılar! Millî emellerinize ihanet eden bu bedhahlar (kötü niyetliler) yine millet iradesiyle cezalarını bulacak (tır)...Millet, Kuvâ-yı Milliye ile hem fikirdir. Daima uyanık olunuz... Düşmanlarımızı vatanımızın bağrında bırakmayacağız" mesajını vermiştir (Önder, 1989: 7-8). Bu tarihlerde Konya, Beyşehir, Akşehir ve Ilgın vb. yörelerde bir anlamda düzenli ordu için 1314-15'li (1898-99) doğumlular da askere alınmaktadır (ATASE ARŞ. İSH, 834/113-113-1, 834/68-68-1).

M. Nazım bu tarihlerde Beyşehir'de yoktur, Batı Cephesinde bulunmaktadır, yerine de Miralay Şükrü Bey vekâlet etmektedir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 56). Beyşehirli Hacı Ali Efendi'nin hatıralarına göre; Kuvâ-yı Islahiye taraftarı olan Huğlulu Kara Mustafa, Kurdular'lı Hüseyin, Bozkırlı Topal Salih ve Kısık-

lı'dan üç şahıs İstanbul fetvası doğrultusunda Beyşehir'de çalışmalarda bulunmaktadırlar. Liderliğini Glaz Mehmet Çavuş'un yaptığı 200 civarında Asker kaçağı konumundaki cahil grup, Manastır merkezli olarak genişleme göstermiş ve Beyşehir'i kontrolleri altına alarak Delioğlan Mehmet'i Kaymakam vekili olarak görev getirmişlerdir. İsyancıların bir kısmı Iğın'a giderken, bir kısmı da Seydişehir istikametine yönelerek burayı kontrolleri altına almış ve Kurdular'lı Hüseyin Efeyi de Seydişehir kaymakamlığına atamışlardır. Kuvâ-yı Milliye hareketine karşı padişah adına hareket eden diğer isimler şu şekilde idi: Manastırlı Yeşil Hoca (Hacı Ali), Nafiz Efendi, Süllesli Şükrü Efendi, Hacı Hayrettin Efendi, Hacı Akif Bey, Manastırlı Glaz Mehmet Çavuş, Hamza'nın Deli Oğlan, Hüsse'nin Hüseyin, İdamcı Ali (Alperen, 2001: 60-61).

İsyanın Beyşehir yöresindeki gelişimi ise Öğüt gazetesinde kısaca şöyle ele alınmıştır: Konya hapishanelerinden kurtulan Davganalı Hamdi, Sadık, Saçlı İbrahim ve arkadaşları Selkili Ali Çavuş, Manastır, Örkenes, Kurdular, Suğla civarındaki eşkiya ve askerî firarilerden oluşan çetelerle görüşerek 4 Ekim Pazar günü 600'e yakın köylü ile Beyşehir'e girmişlerdir. Asiler hükümet dairesini, askerlik şubesini, telgrafhaneyi, kışlayı işgal ederek mahpusları tahliye ile devlete ait ambar ve depoları yağmalamışlardır. "Kendilerine haşa din ordusu süsü veren bu dinsiz ve imansızlar" içlerinden Manastır Karyeli Deli Mehmet'i merkez kumandanlığı ve zaptiye görevine getirerek, kazayı idare etmek için asilerden mürekkep bir heyet kurmuşlardır (Öğüt, 15 Teşrinisani 1920: 1).

Konya İsyanı'nın genişlemesi üzerine olaya acilen müdahale kararı alan Büyük Millet Meclisi, isyanı bastırmak üzere İçişleri Bakanı olan Albay Refet (Bele)'yi görevlendirmiştir. İsyanı bastırma hareketine, Ankara'dan Refet Bele ile gelen süvari kuvvetleriyle beraber, 12. Kolordudan, Batı Cephesi Ertuğrul Grubundan ve Pozantı'daki 41. Tümeninden bazı kuvvetler katılmıştır. 6 Ekim 1920'de Konya'ya giren Albay Refet'le birlikte, Binbaşı Derviş Müfrezesi ve Eğirdir bölgesinden gelen Demirci Mehmet Efe diğer bölgelerde isyanı bastırmakla görevli isimlerdir. Albay Refet, Çumra (8 Ekim 1920), Karaman (9-10 Ekim 1920), Bozkır (16 Ekim 1920), Seydişehir (18 Ekim 1920) (ATASE ARŞ. İSH, 683/172-172-1) bölgesini 22 şehit vererek asilerden temizlemiştir (Türk İstiklâl Harbi VI ncı Cilt, S. 194-195).

Albay Refet (Bele), Seydişehir'den 18 Ekim 1920'de Genelkurmay'a gönderdiği gizli raporda, 19 Ekim 1920 günü Beyşehir'i pek cüretkârane bir hareketle kesin bir sonuçla almak istediğini, ancak elindeki kuvvetin yeterli olamayabileceğini bu nedenle;

- A. “A. Konya garnizonundan Albay Avni, kuvvetli bir müfreze ile Beyşehir istikametinde,
- B. Ilgın bölgesindeki Yarbay Osman Müfrezesi, Çiğil üzerine,
- C. *Demirci Mehmet Efe kuvvetleri, Şarkikaraağaç ve Beyşehir istikametine sevk edilmelidir*”

Talebinde bulunacaktır²⁸. Bu yardım talepleriyle birlikte Albay Refet Bey, 19 Ekim’de Beyşehir’e girerek burada yakaladığı 30 asiye idam ettirmiştir²⁹. 12. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporun ilk maddesinde “1-19/10/36’da bir baskın ile Beyşehri’ne girdim. Bu civarın en mühim ussat rüesası kasabada müzakere halinde iken bastırdım Ayrıca kasaba muhafızı bulunan otuz kadar asi yakalandı. Seydişehir baskınında saklananlar idam edildi. Bunlar hakkında aynen yapılacaktır” (Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Mart 1976: 37-38). Albay Refet Bey, Yarbay Osman’la birlikte Ilgın civarındaki asileri (22-23 Ekim 1920’de) temizlemişlerdir. Demirci Efe Müfrezesi, 57. Tümen Komutanı Albay Şefik (Aker) ile 16 Ekim 1920’de Karaağaç’a (Köstüklü, 1999), 19 Ekim’de de Beyşehir’e³⁰ gelerek Albay Refet Bey’le birleşmiştir. Albay Mehmet Şefik Bey Miralay Refet Bey ile Beyşehir’de buluştuklarına dair (20/21 Ekim 1920) tarihli Garp Cephesi Kumandanlığına şifreli bir yazı göndermiştir (ATASE ARŞ. İSH. 683/181-181-1; Öğüt, 21 Teşrinievvel 1920: 1). Yol boyunca asileri temizleyen bu kuvvetler, Beyşehir’den sonra 24 Ekim’de İbradı, 25 Ekim’de Akseki’ye ve 4 Kasım’da Antalya’ya, 22 Kasım 1920’de Isparta’ya gelerek asileri temizlemişlerdir. Konya İsyancıları sırasında resmî kayıtlara göre 250 asi idam edilmiştir³¹.

²⁸ Refet Bey’in bu yardım talebinden önce 7.10.1920’deki yardım talebine, 11.10.1920 tarihinde Genel Kurmay tarafından 12. Kolordu komutanlığına iletilen cevabî yazıda Beyşehir civarına gidecek olan Refet Bey’e yardım emri verilmiştir. Bk., ATASE ARŞ. İSH. 683/119-119-1, 683/134-134-1; ayrıca Refet Bey’in 18.10. tarihli yazısıyla ilgili Genel Kurmay’ın Garp Cephesi Kumandanlığına ilettiği 19.10.1920 tarihli emir yazısı için bk., ATASE ARŞ. İSH. 683/176-176-1.

²⁹ Refet Bey’in 19.10.1920 tarihli Beyşehir’i zapt ettiğine dair Garp Cephesine duyurulan telgraf haberi için bk., ATASE ARŞ. İSH. 683/174-174-1; 26 Ekim 1920 tarihli Öğüt gazetesinin haberine göre Mahalli Divan-ı Harb-i Örfiyesine Beyşehir’de 14 mahkûmun idam edildiği haberi vardır. Yazı için bk., “Memleket Haberleri-Beyşehir’inde İdam”, Öğüt, No. 491, 26 Teşrinievvel/Ekim 1920, s. 1, Akşehir’de ise 18.10.1920 tarihinde 11 kişi idam, 19 kişi de kurşuna dizilmiştir. Bk., “Memleket Haberleri-Ilgın”, Öğüt; No. 487, 21 Teşrinievvel 1920, s. 1.

³⁰ Garp cephesi Kumandanı İsmet Paşa tarafından 8.10.1920 tarihinde Eskişehir’den Refet Bey’e iletilen yazıya göre Demirci Mehmet Efe’nin 8 Ekim tarihi itibarıyla Dinar’dan Beyşehir’e hareket ettiği bildirilmektedir. Belge için bk., ATASE ARŞ. İSH. 683/128-128-1,2; Ayrıca 19.10.1920 tarihinde Beyşehir’in alındığına dair İsmet Paşa’nın 20.10.1920 tarihli raporu için bk., ATASE ARŞ. İSH. 583/158-158-1.

³¹ *Türk İstiklâl Harbi VI ncı Cilt*, s. 199-200. Albay Refet Bey ve Demirci Mehmet Efe’nin baskınları sırasında Beyşehir yöresinde idam edilen şahıslar ve köyleri şu şekildedir: Seydişehir’de Kurduklardan Hüseyin Efe, Adıgüzel, Ecirin Ali, Kel Ali’nin Hasan, Musaların Talip, Emin’in Mustafa, Mustafa Çavuş. Beyşehir merkezde 11 asi asılırken, bunlardan bazılarının isimleri şu şekildedir: Delioğlan, Hüsenin Hüseyin Efe, Keleklerin Veli, Yörük İbrahim’in Mehmet, Hacı Hayrettin Efendi, altı tanesi de Rum’dur. Refet Bey’in talimatı doğrultusunda 200 adamıyla Manastır’a gelen Demirci Mehmet, burada 8 kişiyi idam etmiştir. Bu isimler ise Hamza’nın Ahmet, Hamza’nın Yusuf, Hamza’nın Hacı Mustafa, Rıza,

25 Ekim 1920'de **Öğüt** gazetesinde mülâkatı yayınlanan Refet Bey, Konya ve yöresindeki isyanların 2 temel sebebini şöyle izah etmektedir:

1- Millet arasına nifak sokan, bunu maddiyat ile destekleyen İngiliz siyaseti ve buna alet olan İstanbul'daki İngiliz bendeleri.

2-Geri kalan maarifimiz nedeniyle her söylenene inanan cahil halk (Öğüt, 25 Teşrinievvel 1920: 1).

Görüldüğü gibi Beyşehir yöresine sıçrayan isyanların nedeni Refet Paşa tarafından özetlenmiştir. Bununla birlikte M. Nazım'ın bir kısım kuvvetle Garp cephesine gitmesi (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 42) Beyşehir'de bir boşluk yaratmış ve asiler de bu fırsattan faydalanmışlardır. Ancak, Ankara'nın müdahalesi sonucu isyan bastırılarak, bölgede asayiş sağlanmış ve düzenli ordu için bölgeden her türlü yardım, lojistik anlamda cepheye aktarılmıştır.

Süleyman Sırrı, M. Nazım'ın Beyşehir'den ayrılmasından sonra 17.12.1919 tarihinde Beyşehir Kaymakamlığına "Sabık Beyşehri Kuvâ-yı Milliye Meclisi İdare Reisi ve Umum Kuvâ-yı Milliye Kumandanı" imzalı bir dilekçe yazarak, bazı sebeplerden dolayı siyasi hayattan tamamen çekilmeye karar verdiğini, Beyşehir Kuvâ-yı Milliye Meclisi İdare Reisliği ile Beyşehir Umum Kuvâ-yı Milliye Kumandanlığından ayrıldığını, bu tarihe kadar bağlı olduğu başlıca, fırka, cemiyet ve gruplardan tamamen çekildiğini belirtmiştir. Ayrıca hakkında herhangi bir şikâyet varsa bildirilmesini de istemiştir. Süleyman Sırrı'nın dilekçesinin arkasına savcı, sorgu hâkimi, Beyşehir Jandarma Kumandanı, tahrirat kâtibi tarafından verilen cevaplarda hakkında şikâyet ya da suçunun olmadığı belirtilmiştir. Süleyman Sırrı'nın bu dilekçeyi yazmasında büyük ihtimalle, İstanbul'da açılacak olan Meclis-i Mebusan'dan olan beklentisi olmalıdır. Ancak, Meclis'in işgal etmesiyle Millî Mücadele yanlısı faaliyetlerini devam ettirecektir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 150, Bk. Ek 10).

Süleyman Sırrı böyle bir dilekçe yazmasına rağmen, 9 Nisan 1920'de yapılan seçimde, Beyşehir Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Şubesince, Beyşehir'den Konya ve oradan Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ile görüşmeye yetkili temsilci seçilmiştir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 29). Meclis açıldığı günlerde 27

Tatış Abdullah, Tatışların Ali, Molla Mehmet ve Bakkal Muammer'dir. Yeşil Hoca, Glaz Mehmet ve Sülle Mehmet Manastırdan kaçmayı başarmışlar, ancak daha sonra yakalanarak İstiklâl Mahkemesi tarafından yargılanmışlardır. Manastır'dan sonra Demirci Mehmet, Tepearası'nda Mustafa Çavuşu döverek öldürmüş ve evini yakmıştır. Üstünler'den sonra Kaşaklı'ya girerek Muhtar Kerim Efendi'yi asmış, Hacı Ali Efendi'nin evini yakmıştır. Bu konu hakkında bk., B. ALPEREN, *Beyşehir ve Tarihi*, s. 64-65; Ayrıca Hıyaneti Vataniye maddesinden, (Beyşehir ve Seydişehir yöresinde hilâfet ordusunu desteklemek ve halkı isyanı teşvikten dolayı) mahkûm Manastır Karyesinden Şeyh Hacı ve 37 refiki hakkındaki 6 Nisan 1922 tarihli mazbata için bk., *TBMM Zabıt Ceridesi*, D. 1, C. 19, TBMM Matbaası, Ankara 1959, s. 3-12.

Nisan 1920 tarihine kadar Ankara’da kalan ve bizzat Mustafa Kemal Paşa ile görüşen Süleyman Sırrı (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 199), daha sonra Beyşehir’e dönmüş ve 19.05.1921 tarihi itibarıyla Beyşehir Belediye Reisliği görevini yürütmüştür (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 19). Çocuklarına siyasetten uzak durmayı öğütleyen Süleyman Sırrı, 1923 yılında bir süre Almanya’da kalırken dönüşünde, uğruna mücadele verdikleri Türkiye Cumhuriyeti’nin ilânını görmeden yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle 14 Mayıs 1923’te Hakk’ın rahmetine kavuşmuştur (S. KOYDEMİR ile yapılan röportaj).

Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin değerli komutanlarından M. Nazım, 26 Haziran 1920 tarihinde Süleyman Sırrı’nın kendisini görevinden dolayı tebrik eden yazısına verdiği cevapta, “necip hisli, yüksek Müslümanların arkadaşlığıyla iftihar ederim” cümleleriyle Süleyman Sırrı’yı şereflemiştir (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 22). M. Nazım ise Mustafa Kemal Paşa’nın emriyle İnönü Savaşlarında 4. Tümen Komutanı olarak başarılı bir şekilde görev alırken rahatsızlığından dolayı Haziran 1921’de Konya gelmiş ve bu arada Beyşehir’de 21.06.1921 tarihinden önce Süleyman Sırrı’yı ziyaret etmiştir (ATASE ARŞ. İSH. 1189/168-168-1). Daha sonra 22 Haziran 1921’de İsmet Paşa’nın emriyle Konya’dan Kütahya’ya 4 Temmuz’da gelen (S. KOYDEMİR Özel Arşivi, Belge No. 69) M. Nazım (ATASE ARŞ. İSH. 1189/168-168-2) Kütahya-Eskişehir Savaşları sırasında 16 Temmuz 1921’de şehit olmuştur. Beyşehirli bir gazinin hatıralarına göre Şehit olduğunda İsmet Paşa’nın “Sen ölmesen de ben ölseydim. Nazım, Nazım, diye hüüngür hüüngür ağladığı” Mehmet Nazım (Atalay, 2000: 37). Askerlik Şube reisi Binbaşı Nuri Bey’in öncülüğünde Nazım Bey tepesinde yapılan ve Kireli bölgesi Türk’ünün kağnılarla önde Mustafa Kemal Paşa’nın resim ve bayraklarıyla katıldığı 8 Ağustos 1923 tarihindeki törende Beyşehirli, “aziz şehidin hatırası ihya” etmişlerdir. Gece ateş etrafında yapılan kutlamaları betimleyen muhabir Mehmet Zihni’nin ifadeleriyle “Gece karanlığında büyük ateşlerin yakıldığı tepe, şehrin başında kızıl bir taç olmuştu. Rüzgârlarla dalgalanan mebzul alevlerin kızıl ışığında aynı rüzgâr ve ahengin dalgalandırdığı al bayrak, büyük ve aziz şehidin büyük ruhundan kopmuş bir silaha benziyordu” (Zihni, 20 Ağustos 1923: 1). Mehmet Zihni’nin çizdiği manevi tablonun yanı sıra, 1M. Nazım’ın Kuvâ-yı Milliye ruhunun temelini attığı Beyşehir yöresi askerlerinden ve gazilerinden biri olan Sadıkhacılı Gazi Ali Onbaşı da İzmir’de Yunan denize döküldükten sonra, Bölük komutanı Yüzbaşı Şerafetin’in emriyle İzmir Hükümet Konağında asılı Yunan bayrağını indirerek ilk olarak Türk bayrağını dikmesi de herhâlde aziz şehidin hatırasına en büyük hediye olsa gerektir (Atalay, 2000: 86-87).

3. Beyşehir Şehitleri Üzerine

Millî Mücadele dönemi Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi ve diğer gelişmeleri değerlendirdikten sonra Beyşehir ilçesi şehitleri üzerine genel bir değerlendirme yapmak, yörenin vatan anlayışını daha iyi ortaya koyacaktır.

Nüfuslarına Kayıtlı Oldukları İlçelere Göre Şehit Sayıları

Beyşehir	329
Derbent	43
Derebucak	7
Hüyük	43

Bu çalışmada Millî Savunma Bakanlığının internet sayfasından ve Arşivi'nden alınmış belgeler vasıtasıyla Beyşehir ilçesindeki şehitler hakkındaki bilgiler toplanmış ve tasnif edilmiştir. Osmanlı Devleti zamanındaki idari taksimat günümüzün idari taksimatına göre farklı olduğundan, Osmanlı Devleti döneminde Beyşehir ilçesinin sınırları günümüzünkine oranla daha geniştir. Şu anda Konya'nın diğer ilçeleri arasında yer alan Derbent, Derebucak ve Hüyük ilçeleri daha önce Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktaydı. Bundan sonraki bölümlerde sadece günümüzün Beyşehir ilçe sınırları içerisinde yer alan 329 şehit değerlendirmeye alınmıştır.

Şehit Oldukları Harplere Göre Şehit Sayıları

I. Dünya Savaşı	278
İç İsyenlar	4
İstiklal Savaşı	44
Kore Savaşı	2
Osmanlı-Rus Savaşı	1

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı üzere Beyşehirli şehitlerin ezici çoğunluğu I. Dünya Savaşı'nda şehitlerden oluşmaktadır. En çok şehidin verildiği ikinci savaş ise İstiklal Savaşı'dır. İlginç bir şekilde kayıtlara yansıyan bilgilere göre Balkan Savaşları'nda Beyşehir'den şehit kaydına rastlanılmamıştır. Gerçekte mevcut kayıtlarda görülmesi de Beyşehir yöresinden Balkan Savaşları'nda şehit olma ihtimali yüksektir. Bunların dışında İç İsyenlar'da (burada kastedilen Millî Mücadele'ye Karşı çıkarılan isyanlardır), Osmanlı-Rus Savaşı'nda (burada kastedilen savaş 93 Harbi'dir) ve Kore Savaşı'nda da Beyşehir şehitler vermiştir.

Askeri Sınıflara Göre Şehit Sayıları

Ağır Topçu	1
Amele	1
İhtiyat	1
İkmal	1
İstihkam	1

Makineli Tüfek	1
Piyade	145
Sahra Topçu	3
Süvari	1
Teşkilat-ı Mahsusa	1
Topçu	2
Sınıfı Belirtilmemiş	170

Beyşehir'deki şehitlerin askeri sınıflarına bakıldığı zaman, yarıdan fazlasının askeri sınıfının belirtilmemiş olduğu görülmektedir. Bu durum askeri arşivlerdeki bilgi eksikliğinden kaynaklanabileceği gibi, Osmanlı Devleti Ordusu içindeki askeri sınıfların değişkenlik göstermesiyle de açıklanabilir.

Askeri sınıfı belli olan şehitlere bakıldığında büyük çoğunluğunun piyade olduğunu görülmektedir. Diğer askeri sınıfların her birinden bir ya da birkaç şehit verilmiştir. İlginç bir şekilde Teşkilat-ı Mahsusa sınıfı içerisinde tasnif edilmiş bir şehide rastlanılmaktadır.

Rütbelere Göre Şehit Sayıları

Çavuş	6
Er	295
Onbaşı	6
Teğmen	1
Üsteğmen	1
Yedek Subay	1
Yüzbaşı	1
Rütbesi Belirtilmemiş	18

Şehitlerin rütbelerine bakıldığında neredeyse tamamına yakının er rütbesinde olduğu görülmektedir. Kalan şehitlerin çoğunluğunu ise onbaşı ve çavuş rütbesine mensup şehitler oluşturmaktadır. Subay olanlara bakıldığında ise teğmen, üsteğmen ve yüzbaşı rütbelerinden birer şehit verildiği görülmektedir. 18 şehidin ise rütbesi ise kayıtlarda belirtilmemektedir.

Şehit Oldukları Cephelere Göre Şehit Sayıları

Cephesi Belirtilmemiş	20
Çanakkale Cephesi	199
Filistin Cephesi	13
Galiçya Cephesi	12
Garp Cephesi	38
Irak Cephesi	19
Romanya Cephesi	7
Şark (Kafkas) Cephesi	17
Yemen Cephesi	4

Şehitlerin cephelerine bakıldığı zaman Çanakkale Cephesi'nin 199 şehit ile en çok şehit verilen cephe olduğu görülmektedir. Çanakkale Cephesi'nden sonra

şehit verilen cepheler ise Millî Mücadele'nin Garp Cephesi, I. Dünya Savaşı'nın Irak Cephesi ve yine I. Dünya Savaşı'nın Şark (Kafkas) Cephesi'dir. Bununla birlikte başka cephelerde de şehitler verilmiş olup, 20 şehidin ise hangi cephede şehit oldukları belirtilmemiştir. Bu 20 şehidin 17'si I. Dünya Savaşı'nda şehit olmuş, üçü ise İstiklâl Harbi'nde şehit olmuştur.

Askere Alındıkları Askerlik Şubelerine Göre Şehit Sayıları

Beyşehir	234
Bozkır	1
Doğanbey	1
Ereğli	1
Eskişehir	2
Gemlik	1
Ilgın	1
İzmir	1
Karatay	1
Kılıçali	1
Konya	27
Köyceğiz	1
Niğde	1
Seydişehir	5
Sille	1
Yenişehir	1
Hangi Askerlik Şubesinden Askere Alındıkları Hakkında Bilgi Bulunmayan	50

Beyşehir'in şehitlerinin hangi askerlik şubesinden askere alındığına bakıldığında birkaç önemli hususla karşılaşmaktadır. Bunların birincisi çok sayıda şehidin hangi askerlik şubesinden askere alındıklarına dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. İkincisi ise Beyşehir nüfusuna kayıtlı pek çok şehidin Konya il sınırları dışındaki askerlik şubelerinden askere alınmasıdır. Bu durum, Beyşehir nüfusuna kayıtlı ve askere alınma çağına gelmiş pek çok erkeğin çalışmak ya da okumak amacıyla Konya dışına çıktığını göstermektedir.

Doğum Yıllarına Göre Şehit Sayıları

1868	1
1871	1
1873	1
1874	4
1875	2
1876	2
1877	4
1878	3
1879	5
1880	8
1881	10
1882	6
1883	18
1884	16

1885	7
1886	19
1887	23
1888	16
1889	26
1890	24
1891	13
1892	21
1893	13
1894	6
1895	21
1896	8
1897	3
1898	8
1899	5
1900	3
1902	2
1929	1
1930	1
Doğum Yılı Belli Olmayanlar	28

Şehitlerin doğum yıllarına bakıldığında ilk dikkat özellik, 28 şehidin doğum yılının belli olmamasıdır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk zamanlarında doğum tarihlerinin kaydedilmesine fazla önem verilmemesiyle açıklanabilir. Doğum yılı belli olanlara bakıldığında, en çok şehit verilen grubun 1889-1890 doğumlular olduğu söylenebilir. Bu grubun dışında 1886, 1887, 1893 ve 1895 doğumlularda da çok sayıda şehit verilmiştir.

Şehit Oldukları Yıllara Göre Şehit Sayıları

1294/1878	1
1321/1905	4
1330/1914	1
1331/1915	200
1332/1916	44
1333/1917	24
1334/1918	8
1335/1919	2
1337/1921	27
1338/1922	13
1341/1925	1
1951	2
Şehit Oldukları Yıl Belli Olmayanlar	3

Beyşehir şehitlerinin şehadet yılları çoğunlukla Rumi takvime göre verilmiş, Kore Şehitlerinin ve I. Dünya Savaşı'ndaki şehit olmuş bazı askerlerin şehadet tarihleri ise Miladi takvime göre verilmiştir. Bu çalışmada Rumi tarihler Miladi takvimle birlikte verilmiştir. En çok şehidin verildiği tarih H. 1331 / M. 1915 yılıdır. Bu tarih de Çanakkale Cephesi düşünüldüğünde anlamlıdır. İkinci en çok şehit verilen tarih ise H. 1332 / M. 1916 yılıdır.

Konuyla ilgili bir değerlendirme yapmak gerekirse, 1880'li yıllarda doğanların genel olarak I. Dünya Savaşı'nda, 1890'lı yıllarda doğanların ise hem I. Dünya Savaşı'nda hem de İstiklal Harbi'nde şehit olduklarını söylemek mümkün olabilir. 1929 ve 1930 doğumlu iki şehidin ise Kore Savaşı'nda şehadete ermiş olmalarıdır.

Sonuç

Görüldüğü gibi Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi Konya ve ilçeleri içerisinde ilk kurulan örgütlerden birisidir. Bu özelliğiyle birlikte İngiliz yanlısı Damat Feritçi Konya Valisi Cemal'in Konya'yı terk etmesinde ve buna bağlı olarak Konya ve Ilgın Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin kurulmasında doğrudan etkili olmuştur. Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesinin Anadolu'da kurulan diğer örgütlerin birçoğundan önce kurulmasında değerli komutan Şehit Albay M. Nazım ve millî teşkilatçı özelliği olan Süleyman Sırrı'nın büyük rolü olmuştur. İtalyan işgalleri ise bu örgütün ortaya çıkmasında ve gelişmesinde doğrudan etkilidir.

Sivas Kongresi'nde alınan kararları ve ayrıca Beyşehir yöresine özel iletilen emirleri harfiyen uygulayan Beyşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Millî Mücadele açısından önemli yükümlülükler üstlenmiştir. Adeta tahıl ambarı olan bölgedeki faaliyetlerde; başta asker, cephane olmak üzere, buğday, arpa ve Tekalif-i Milliye emirleri gereğince yatak, yorgan ve büyükbaş hayvan yardımı gibi hizmetler de dikkat çekmektedir.

Her ne kadar otorite boşluğundan dolayı Delibaş Mehmet İsyanı bölgeye yansımışsa da TBMM'nin zamanında müdahalesi ile isyan kısa sürede bastırılmış ve vatanperver Beyşehirli Millî Mücadele hareketine gönülden destek vermişlerdir. I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesinde, burada görüldüğü üzere Millî Mücadelede canını vatan için feda etmekten çekinmeyen Beyşehir yöresi insanı³², içinde bulunulan şartlarda da Türkiye'nin üniter yapısını bozmaya dönük her türlü iç ve dış güçlere ve bu güçlerin kullandığı terör örgütlerine ya da bu zihniyetteki insanlara karşı tavrını açık olarak ortaya koyabilmesidir. Hatta Türkiye'nin bağımsızlığına sahip çıkması konusunda siyasî iktidarları yeri geldiğinde uyarmaktan çekinmemiştir.

Osmanlı'nın son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş süreci içerisinde Beyşehir yöresi şehitlerine bakıldığı zaman, şehitlerin önemli bir kısmının I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesinde ve daha sonra Türk istiklal Harbi'nde şehit oldukları görülmektedir.

Türkiye'nin millî benliğini ve kültürünü canlı tutabilmesinin yolları, Mehmet Nazım ve Süleyman Sırrı örneğinde görüldüğü gibi vatan yolunda malını ve canını

³² Beyşehir, Hüyük, Derebucak gibi ilçeleri içine alan Konya yöresi şehitleri için bk., *Şehitlerimiz Osmanlı-Rus, Osmanlı Yunan, Trablusgarb, Balkan, Birinci Dünya, İstiklâl, Kore, Kıbrıs, İç Güvenlik*, T.C. Millî Savunma Bakanlığı, Ankara 1998, s. 51-129.

fedâ eden aziz vatan evlâtlarının, yapılacak programlarla anılması; okullara, mahal-
le ve caddelere isimlerinin verilmesinden geçmektedir.

Kaynakça

1. Arşiv Kaynakları

a. Selahattin Koydemir Özel Arşivi

Selahattin Koydemir Özel Arşivi, Belge No: 8, 14.

b. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dâhiliye İdare-i Umumiyye (DH. İ. UM)

DH. İ. UM, 29 Ş 1337/29.5.1919, 19-8/1-42.

Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Belgeleri (DH. KMS)

DH. KMS, 53-3/2; 53-2/36.

DH. KMS, 18. Z.1336/25.09. 1918, s. 1/1; 2, 3/1.

DH. KMS, 23.ZA.1337/20.08.1919, s. 3.

DH. KMS, 3.Z.1337/30.08.1919, 53/3, s. 3.

DH. KMS, 25.Z.1337/21.09.1919, No. 53/3, s. 1/1.

DH. KMS, 15.09.1919, 53-3/30, s. 2.

DH. KMS, 17.09.1919, No. 53-3/30, s. 5; 18.10.1919, No. 53-3/30, s. 7, 8-1.

Bâb-ı âli Evrak Odası Sadaret Evrak Kalem-i Evrakı (A. VRK)

A. VRK, 830/39; 834/12; 831/53; 832/70; 833/53; 834/20.

c. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Dosya No. 1083, Bakanlık Kurulu Kararı: 39/19, 030.18.1.1.

Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı 30.18.1.1

d. ATASE

(İSH), 170/99-99-1; 56/22-22-1; 50/57-57-1;17/59-59-1; 89/28-28-1; 257/19-19-1; 321/86-86-1;
321/82-82-1; 321/118-118-1; 321/82-82-2; 321/87-87-1; 52/28-28-1; 274/41-41-3;
274/41-41-1; 20/65-65; 335/89-89-1; 9/101-101-1; 29/103-103-1; 466/43-43-1;
1110/75-75-1; 1553/112-1112-1; 162/162-162-1; 1654/2-2-1; 834/113-113-1; 834/68-
68-1; 683/172-172-1;683/176-176-1; 683/174-174-1; 683/128-128-1,2; 583/158-158-1;
683/181-181-1.

(ATAZB), 2/48-48-1; 48-48-2; 48-48-3; 1/78/78-1.

e. Millî Savunma Bakanlığı Lodumlu Arşiv Müdürlüğü (MSB)

22 No'lu İstiklâl Harbi Subay Zayıat Defteri.

Lodumlu Arşiv Müdürlüğü, M. Nazım'a ait 323-3 Şahsi Dosya.

2. Süreli Yayınlar

a. Dergiler

Belgelerle Türk Tarihi Dergisi (1968-1976)

Harp Tarihi Belgeleri Dergisi (1974)

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (1953-1963)

Öğüt (21 Teşrin-i Evvel 1920-15 Teşrin-i Sani 1320)

İleri (9 Teşrin-i Evvel 1935)

b. Gazeteler

Anadolu'da Yeni Gün (20 Ağustos 1923)

Babalık (25 Mayıs 1339)

Türk İstiklâl Harbi Gazetesi (16 Mayıs 1919-27 Eylül 1919)

c. Resmî Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi, 1. Devre, 1, İ. 1, C. 7, 1944.

TBMM Zabıt Ceridesi, (1958), 1. Devre, İ. 2, C. 11, 1958.

3. Tetkik Eserler

Alperen, B. (2001). *Beyşehir ve Tarihi*, Konya: Büyük Sistem Dershaneleri Matbaası.

Altay, F. (1970). *On Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası*, İnsel Yayınları.

Apak, R. (1990). *İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Aşkun, V. C. (1945). *Sivas Kongresi*, Sivas: Kâmil Matbaası.

Atalay, A. (2002). Konya ve İlçelerinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin Kuruluşları ve Karakteristik Özellikleri. *Konya Kitabı V, Konya Ticaret Odası Yeni İpek Yolu Dergisi Özel Sayısı*, (Küçükdağ, Y., Ed.), Konya: Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları, 219-250.

Atalay, A. (Ed.). (2000). *Beyşehirli Gazilerin Millî Mücadele Hatıraları*, (Der. H. Karaca ve M. Koç), Konya.

Atamer, H. (1968). Millî Direnme. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 12, 13-16.

Avanas, A. (1998). *Millî Mücadele'de Konya*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Avrupa Konseyi Parlamento Asamblesi. (2003). *Târihler ve Yorumları*. (Yediylidiz, B., Çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Aydın, S. (2002). *Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı* (3. Baskı), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Beyşehir Kuvâ-yı Milliyesi Ne Vakit ve Nasıl Teşekkül Etti (1919)

Cebesoy, A. F. (2000). *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul: Temel Yayınları.

Çelebi, M. (2002). *Millî Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Çelik, K. (2001). *Mut Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Karar Defteri ve Millî Mücadele'de Mut*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Erdeha, K. (1975). *Millî Mücadele'de Vilâyetler ve Valiler*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ertepinar, C. (1999). *Bir Politikacının Anıları, Refik Koraltan*, Ankara: Hacettepe-Taş Kitapçılık.

Gazi Mustafa Kemal (1989). *Nutuk-Söylev* (Cilt 1), (3. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Goloğlu, M. (1966). *Millî Mücadele Tarihi, İkinci Kitap, Sivas Kongresi*, Ankara: Başnur Matbaası.

Gökbilgin, M. T. (1959). *Millî Mücadele Başlarken Mondros Mütarekesinden Sivas Kongresi'ne* (Birinci Kitap), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İlgar, İ. (1968a). Garp Cephesinin Kuruluşu ve İlk Emirler. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 7, 27-39.

İlgar, İ. (1968b). Halk, Ordu Ve İstanbul Hükümetleri. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 8, 12-17.

İlgar, İ. (1969). Birinci İnönü Savaşı 10 Ocak 1921. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 16, 6-17.

- İdikut, İ. (1952). *Miralay Şehit Nazım Bey (İdeal Komutanlarımızdan 4 Üncü Fırka Kumandanı)*, İstanbul: Şirketi Mürettebiye Basımevi.
- İğdemir, U. (1969). *Sivas Kongresi Tutanakları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İsyanın Tarihçesi. (1920, 15 Teşrin-i Sani). *Öğüt*, 508.
- Karal, E. Z. (1983). *Osmanlı Tarihi* (Cilt 5), (4. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kinross, L. (1966). *Atatürk Bir Milletlin Yeniden Doğuşu*, (N. Yeğinobalı, N., Tezel, A., Çev.), İstanbul: Sander Kitabevi.
- Konyalı, İ. H. (1991). *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beyşehir Târîhi*, (Savran, A., Haz.), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Köstüklü, N. (1999). *Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kuvâ-yı Milliye Ricalinden Bazı Simalar. (1935, 9 Teşrin-i Evvel), *İleri*, 628.
- Memleket Haberleri-Beyşehir'nde İdam. (1920, 26 Teşrin-i Evvel). *Öğüt*, 491.
- Memleket Haberleri-İlgın. (1920, 21 Teşrin-i Evvel). *Öğüt*, 487.
- Muşmal, H. (2005). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Önder, M. (1953). *Millî Mücadele'de Konya*, Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- Önder, M. (1954). *Mümtaz Koru Hayatı-Şahsiyeti-Eserleri*, Konya: Ülkü Basımevi.
- Önder, M. (1989). *Atatürk Konya'da*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Özkaya, Y., Konukçu, E., Önsoy, R., Akbulut, D. A., Balcıoğlu, M., Tanfer, V. (2002), *Millî Mücadele Tarihi*, (Türkdoğan, B., Haz.), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Refet Bey ile Mülâkat. (1920, 25 Teşrin-i Evvel). *Öğüt*, 490.
- Selek, S. (1987). *Anadolu İhtilâli* (Cilt 1), (8. Baskı), İstanbul: Kastaş A.Ş. Yayınları.
- Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu*, (2002, 2-4 Eylül). Sivas: Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.
- Sonyel, S. R. (1995). *Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisinin Türkiye'deki Eylemleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şahingöz, M. (1986). *İzmir, Maraş ve İstanbul'un İşgali Üzerine Yapılan Protesto ve Mitingler* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Şehitlerimiz: Osmanlı-Rus, Osmanlı-Yunan, Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya, İstiklâl, Kore, Kıbrıs, İç Güvenlik. (1998). Ankara: T.C. Millî Savunma Bakanlığı Yayınları.
- Tansel, S. (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar* (Cilt 1), İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi, İkinci Cilt İkinci Kısım*. (1999). Ankara: Genel Kurmay Basımevi.
- Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi, İkinci Cilt Üçüncü Kısım, Birinci-İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlu-pınar Muharebeleri (9 Kasım 1920-15 Nisan 1921)*. (1993). Ankara: Genel Kurmay Basımevi.
- Türk İstiklâl Harbi, İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921) (Cilt 4). (1974). Ankara: Genel Kurmay Basımevi.
- Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*. (1989). (2. Baskı), Ankara: Genel Kurmay Basımevi.

Yalçın, E. S., Koca, S. (2005). *Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçişi*, Ankara: Berikan Yayınevi.
Zürcher, E. J. (1987). *Millî Mücadele'de İttihatçılık*, (Salihoğlu, N., Çev.), Bağlam Yayınları.

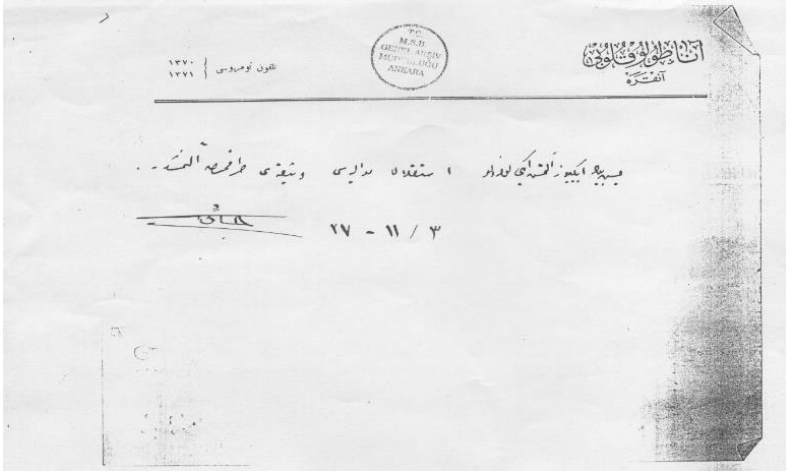
4. Kaynak Kişiler

Selahattin Koydemir, Beydere Sokak, Tütüncü Apartmanı, 2. Giriş, A Blok, Selçuklu-KONYA,
Görüşme Tarihi: 31 Aralık 2005.

Süleyman Sırrı Koydemir, Ayrancı Mahallesi, Güvenlik Caddesi, Ali Dede Sokak, No. 23/10,
ANKARA, Görüşme Tarihi: 11 Şubat 2006.

Ekler

Ek 1: M. Nazım'ın kardeşi Recai (Yücel) tarafından 3.11.1927 tarihinde alınan kardeşi M. Nazım'a ait İstiklâl Madalyası Belgesi.

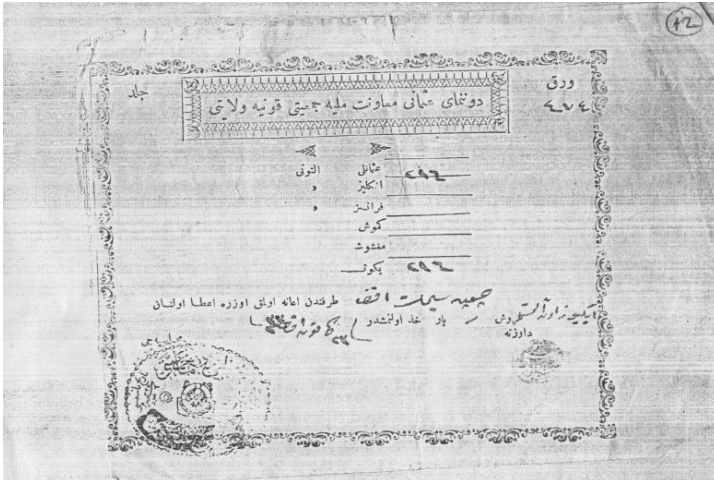
Ek 2: Süleyman Sırrı'nın öğrenciliğinden dolayı Konya Hukuk Mektebine ödediği ücrete dair 22 Teşrinievvel 1325/04.11.1909 tarihli makbuz.

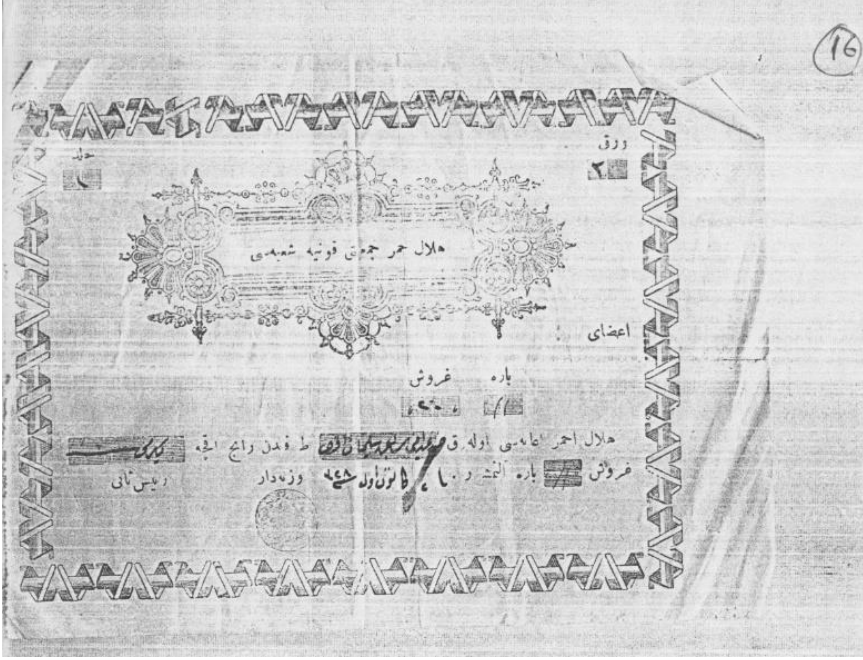
Ek 3: Süleyman Sırrı'nın Konya Ticaret ve Sanayi Odasına ait kayıt evraki.

Ek 4: Süleyman Sırrı'nın Donanma-ı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Konya Vilayetine yaptığı 23 Kanunuevvel 1330/05.01.1915 tarihli yardım makbuzı.

Ek 5: Süleyman Sırrı'nın Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Konya Şubesine yaptığı 2 Kânunuevvel 1328/15.12.1912 tarihli yardım makbuzu.

Ek 6: Süleyman Sırrı'nın 15 Ağustos 1918 tarihinde Beyşehir hükümet inşaatına yaptığı 20 bin kuruşluk yardım makbuzu.

Ek 7: 20 Ağustos 1919 Tarihli Beyşehir 7. Süvari Alay Kumandanlığına ait mühür.**Ek 8:** 18 Mayıs 1919 Tarihinde Beyşehir'den Dâhiliye Nezaretine çekilen telgrafın tam metni.

Beyşehir

18 Mayıs 1335

Dahiliye Nezaretine

Arzu ve isteğimize aykırı olarak, mezbahaya sürülen koyun sürüsü gibi zorla itildiğimiz Harbi Umumide, masum kanları aktılarak, ocakları söndürülen şehitlerimizi düşündükçe, içimizde duyduğumuz yakıcı acıları söndürmeye uğraştığımız ve büyük itilâf devletlerinin ilân eyledikleri adalete intizarda bulunduğumuz bir hengâmda, Müttetiklerinin müsaadelerine dayanarak, Yunan hükümeti tarafından İzmir'in işgaline kalkışılmasını, kalbinde zerre kadar adalet hissi taşıyan hiçbir medeni kişi buna tahammül edemeyeceği gibi, hiçbir Türk ve İslâm da düşünülemez. Senelerden beri her türlü felâketlerle karışık ve çeşitli zorluklara tahammül göstermeyi itiyad eylediğimizden, bu uğurda ve esasen idama mahkum olup, dar ağacına götürülen hiçbir fert ölümden korkmayacağı tabii bulunduğundan, eli silah tutabilen bütün ilçemiz halkı, şehitlerimize katılmadıkça vatanımızın bir karış toprağını bile vermemek için ahd ü peyman eylediğimizden, son nefesimize kadar çalışmaya hazır olmakla birlikte bu felâketimize sebebiyet verenleri bütün varlığımızla protesto eyleriz.

Davgana Nahiyesinde Ulemadan

Müderri Numanzade Hacı Halilzade Osman Musa Hoca zade Mehmet

Halil

Ulemadan Ulemadan

Fazlı zade İsmail Mehmet

Eşraftan:

Mustafazade Hacı Mehmet, Alemdarzade İbrahim, Veli zade Hasan, Kıbrıslı İsmail, Fazlızade Ahmet, Kantarcı zade İbrahim, Doğanbey Mahallesi İmamı Süleyman, 1nci Muhtar İbrahim, 2nci Muhtar Ahmet, 1nci Muhtar Mustafa, Aşağı Mahalle İmamı Ahmet, 2nci Muhtar Ali, 1nci Muhtar Mehmet, Hon (Homa) Köyü İmamı Ali, 1nci Muhtar İbrahim, Camii Kebir İmamı Mehmet, 2nci Muhtar Küçüköğlü Mehmet, 1nci Muhtar Ali, Sudakbaşı İmamı Osman, 2nci Muhtar Mehmet, 1nci Muhtar Mehmet, 2nci Muhtar Mustafa Oğlu Mustafa, Keşiş Oğlu Ahmet, Ömer, Ateş Osman, Ethem, Ali Oğlu Mehmet, Mehmet, Halil, Ali, Mustafa, Halil, Kara Mehmet, Mehmet, Yusuf, Mehmet, Şakir, Üskerles Köyü İmamı Mustafa, 1nci Muhtar Süleyman, Aşağı Mahalle İmamı Musa, 2nci Muhtar Hatip Abdullah, 1nci Muhtar Abdullah, Eşraftan Halil, 2nci Muhtar Hüseyin, 1nci Muhtar Hacı Mustafa, Karadiken İmamı Mehmet, 2nci Muhtar Yakup, Kuruca İmamı Bekir, 1nci Muhtar Halil.

Ek9: Beyşehir Kuvv-ı Milliyesi ile ilgili bir gazete yazısı.

بکشهر قوای ملیه سی

با وقت و ناسل شکل ایتدی؟

حرکت کشته ملک ایستدودین کردین
مهره پناه اولدوس اولون لوزتاق مزیمه
عجبیه شایه یاران برقلان معیار وودمه کتیر
مطمانت ایله اولدور. حرکت کشته مملویندی
دست یازدک تان اوزر. دینی کیمک ایله

بکشهر قوای ملیه سی
ایستدودین ملک ایستدودین
مهره پناه اولدوس اولون
عجبیه شایه یاران برقلان
معیار وودمه کتیر مطمانت
ایله اولدور. حرکت کشته
مملویندی دست یازدک تان
اوزر. دینی کیمک ایله

فیزیل خنجر مستله سی

مهمود باشاملر تحقیقاتی اطرافنده

سینه ناسل باشلامی؟ - داغیتاقل و داغیتیر انلر سرمنی ایشا زاده شوکت بک.
قزاق ایشا زاده عالی بک - دیوان حریر سوق - توقیف ایله یانلر .

بودن رهنه قدر اول. اسکادر و استابول
طرزنده و رفوقان و سرلوسی و فیزیل
خنجره انشایی برنانه بیاضه دیوار. تلق
بالغی. اولره داغیتلی و شایله دیواله یو
باید عقیبات احرانه باشلاناییدی.
چو عسکرلرک موت برنانه قدره یل خنجر
نظره. وضعک شمای اطاه ایلمدیک چو
بویادان اراقینه ملرله. آتی اوزر. بر زارتون
ایزمن مامور ایتدی. آهمنز ملومان. و چاقور
درج ایستور

چریس نسل خنجر اولدی؟

کتیر ناسل کیتیک. بچی کوش ایکی ی کوش
وصل اندجه ایزمن چیمسی کچ و لوش
مدیرت عرومه ناسل
اسکادر و تیریا سیک
کجه و طریوسرک
سامورلرکن کلونه
سوزولور. غوروره
اولره خان کوش
اولره ملیه یانه حرکت
و لوقی ایسکی باشلامی.
آرشیه یی و ایستدودین
خنجر و رشده
بوشه اوزرته ایزمن
سیاح طریوت عرومه
ایستدودین شیمی. سرسک بلات اول
اسکادر چو کجک تحقیقات ایستدودین.
کجه داغیتلی آکم داغیتیرمن؟

اولون کاله. شریک. ویدیه ایبر اولان
کجه اولن تیریا سیک اسکادر کیتیک باشلامی
بلی باغورل خنجر و ایشاق افری کیتیک مشرف
کجه اولن کیتیک مشرف و ایشاق افری کیتیک مشرف
کجه اولن کیتیک مشرف و ایشاق افری کیتیک مشرف
کجه اولن کیتیک مشرف و ایشاق افری کیتیک مشرف

هازمنک وفاتی

شئون داخلیه

Ek 10: Süleyman Sırrı'nın Beyşehir Kaymakamlığına yazdığı 17 Aralık 1919 tarihli dilekçe.

بکشهر قوای ملیه سی

امع

مهمود باشاملر تحقیقاتی اطرافنده

سینه ناسل باشلامی؟ - داغیتاقل و داغیتیر انلر سرمنی ایشا زاده شوکت بک.
قزاق ایشا زاده عالی بک - دیوان حریر سوق - توقیف ایله یانلر .

بودن رهنه قدر اول. اسکادر و استابول
طرزنده و رفوقان و سرلوسی و فیزیل
خنجره انشایی برنانه بیاضه دیوار. تلق
بالغی. اولره داغیتلی و شایله دیواله یو
باید عقیبات احرانه باشلاناییدی.
چو عسکرلرک موت برنانه قدره یل خنجر
نظره. وضعک شمای اطاه ایلمدیک چو
بویادان اراقینه ملرله. آتی اوزر. بر زارتون
ایزمن مامور ایتدی. آهمنز ملومان. و چاقور
درج ایستور

چریس نسل خنجر اولدی؟

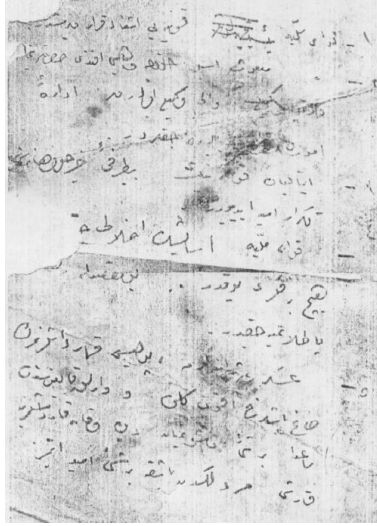
کتیر ناسل کیتیک. بچی کوش ایکی ی کوش
وصل اندجه ایزمن چیمسی کچ و لوش
مدیرت عرومه ناسل
اسکادر و تیریا سیک
کجه و طریوسرک
سامورلرکن کلونه
سوزولور. غوروره
اولره خان کوش
اولره ملیه یانه حرکت
و لوقی ایسکی باشلامی.
آرشیه یی و ایستدودین
خنجر و رشده
بوشه اوزرته ایزمن
سیاح طریوت عرومه
ایستدودین شیمی. سرسک بلات اول
اسکادر چو کجک تحقیقات ایستدودین.
کجه داغیتلی آکم داغیتیرمن؟

اولون کاله. شریک. ویدیه ایبر اولان
کجه اولن تیریا سیک اسکادر کیتیک باشلامی
بلی باغورل خنجر و ایشاق افری کیتیک مشرف
کجه اولن کیتیک مشرف و ایشاق افری کیتیک مشرف
کجه اولن کیتیک مشرف و ایشاق افری کیتیک مشرف
کجه اولن کیتیک مشرف و ایشاق افری کیتیک مشرف

Ek 11: Süleyman Sırrı Bey'e ait kartvizit. (Kartın Üzerinde, "Çeçen Süleyman Sırrı, Mekteb-i İdadiden Mezun Konya: Beyşehri Kereste Tüccarı" Yazmaktadır.

Ek 12: (Beyşehir) Kuvâ-yı Milliyesinin (25 Eylül 1919'dan Önce) Vali (Artin) Cemal'e karşı Konya'yı işgal edeceğini gösteren sekiz maddelik belge.

Kaynak: S. Koydemir Özel Arşivi, Belge No. 38.

Ek 13: Konya'nın Kuvâ-yı Milliyye katıldığına dair 27 Eylül 1919 tarihli İstiklâl Harbi Gazetesinde çıkan haber.

Anadolu'da Damat Ferit'in son mukavemet noktası da çöktü

Konya da Kuvayı Millîyeye katıldı

MİLLİCİLERE ZULÜM YAPAN VALİ İBRADİLİ CEMAL BEY, İTALYANLARIN YARDIMI İLE MARŞANDIZ FURGONU İLE İSTANBUL'A KAÇTI

KONYA, —

Anadolu'da Damat Ferit kabinesinin son mukavemet noktası dün çökmüş ve son zamanlarda halka zulüm yapmaya, millîcilerin katlini plânlamaya kalkmış olan vali İbradili Cemal bey dün sabaha karşı İstanbul'a kaçmıştır.

Dünkü cuma sabahı haber süratle yayılmış ve ülema, esraf, tüccar esnafı müftü efendinin başkanlığında acele bir toplantı yapılmış, vilayet makamının boş kalmasının yaratabileceği tehlike ter görüşülerek derhal bir vali vekilli seçilmesi talep edilmiştir. 12 nci kolordu kumandan vekilli miralay Şükrü beyin teşebbüsü ile süratle tanzim edilen toplantıda müderris Yalvaçlı Ömer efendi, vali vekilliğine Hadimli Mehmet Vehbi hocamın getirilmesini teklif etmiş ve bu teklif ittifakla kabul edilmiştir.

Vali vekillinin bu akşam şehirde halkla bir toplantı yaparak, son durumu ve Kuvayı Millîye ile işbirliği meselesini müzakere edeceği öğrenilmiştir.

VALİ NASIL KAÇTI?

Hapishaneden katilleri çıkararak silahlandırmış ve kendisine muhafız ilan etmiş olmasına rağmen Cemal beyin son günlerde ciddi şekilde korkmaya başladığı yakınları tarafından bildirilmiştir.

Bir iki gün evvel valinin, hemşehrisi İstinaf mahkemesi müd-delumunisi Edip beyi makamına çağırduğu ve aralarında şöyle bir

konuşma cereyan ettiği öğrenilmiştir:

— Vaziyet fena ne yapayım?
— Vallahi siz bilirsiniz? Kuvayı Millîyenin yakınlarına geldiği söyleniyor.
— Terki memuriyet mi edeyim, tedbill kanaat mi?
— Yine siz bilirsiniz, isterseniz sızl kaçırabilirim.

Bundan sonra Cemal beyin, Konyadan gizlice kaçmak için İtalyanlara başvurduğu öğrenilmiştir. İtalyanlar, valiyi 25 Eylül'dü 26 Eylül'e bağlayan gecenin sabahına doğru, İstanbul'a harekete hazır bir marşandızın un vagonuna gizlice bindirmişler ve arkadaşları ile birlikte İstanbul'a yola çıkmışlardır.

Valinin firar ettiği ancak dün sabah erken duyulmuştur.

İlgililerin verdikleri bilgiye göre, valinin kaçmasında şu bir kaç olay mühim rol oynamıştır:

— Beyşehir bölgesindeki Kuvayı Millîyenin kuvvetlendiği ve şehre doğru yürüdüğü hakkındaki haberler.

— Eskişehrin İngilizlerden alındığına dair Ali Fuad paşa tarafından Konyaya yayılan yalan haber.

— Sivas'ta Heyet-i Temsilîyenin Refet beyi Konya bölgesini idareye tayin ettiği ve bu generalin de hareket ettiğine dair haber.

Vali vekilliğine getirilen Hadimli Mehmet Vehbi hoca, millîcilerle elele yürüyentlerdendir.

DAMATIN SONU YAKLAŞTI:

SIVAS, — Konya valisinin firar ettiğine

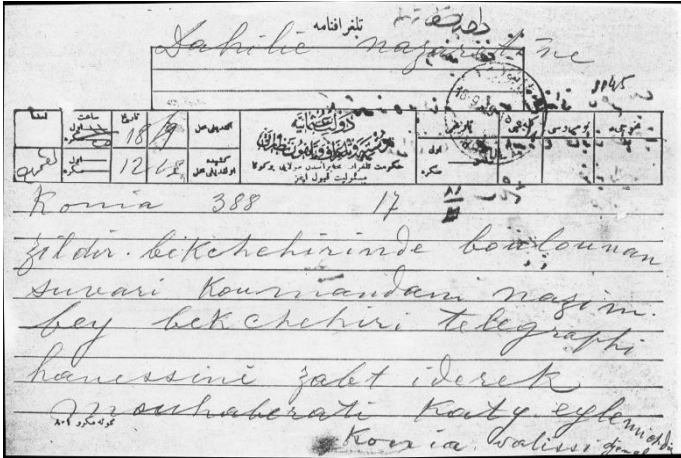
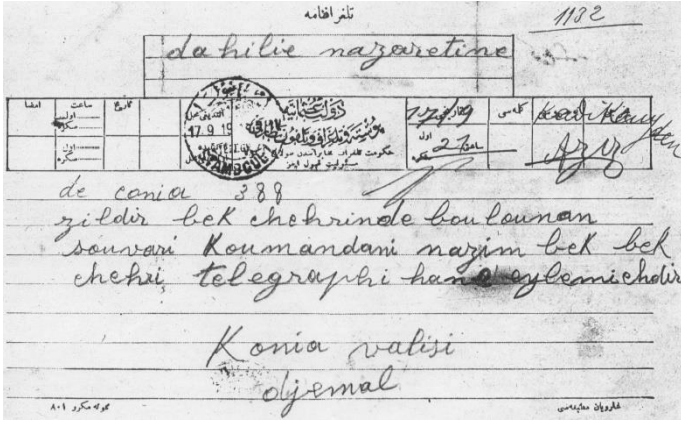
Konya'da vali vekili seçilen millî müderris Hadimli Mehmet Vehbi Efendi.

dair haber duyulduktan sonra Mazhar Müfid beyle konuşan Mustafa Kemal paşa:

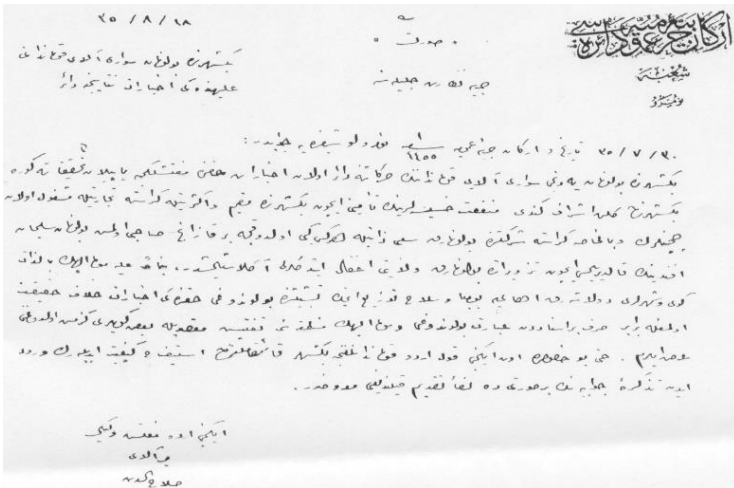
— Cemal beyin tevkif edimeyerek İstanbul'a gitmiş olmasının ehemmiyeti telakkî etmiyorum. Damat Paşa hükümetinin sonuna yaklaştığını kabul ediyorum. Bir çok alametler de bunu gösteriyor. Daha fazla dayanamazlar» demıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın dün bu habere sevindiği fakat Konya yolunda bulunan Refet Beyden aldığı bir telgrafa da sıklığı öğrenilmiştir. Tam selahiyetle gönderilmiş olmasına rağmen Refet Beyin yoldan bir telgraf yollayarak, Konyada muvaffak olabilemesi için kendisine ikinci ordu müfettişliği selahiyet ve unvanını verilmesini istediği malumdu Mustafa Kemal Paşa ile Heyet-i Temsilîyenin böyle bir askeri tayin yapma selahiyetini haiz olup olmadığını arkadaşları ile müzakere edecekler.

Ek 16-17: M. Nazım'ın Beyşehir Postahanesini işgali üzerine Vali Cemal'in 17-18 Eylül 1919 tarihinde Dahiliye Nazırı Damat Ferit Paşa'ya çektiği telgraflar.

Ek 18: M. Nazım ve Süleyman Sırrı Bey'le ilgili Harbiye Nezaretinden gelen soruşturma yazısıyla ilgili 2. Ordu Müfettiş Vekili Miralâh Selâhaddin'in Raporu.

Ek 20: Sivas'tan Konya-Beyşehir Süvari 7. Alay Kumandanlığına gönderilen kongre kararları.

A
1

سوارى سبىنى لايه قضاة ائمه

ضيمه
۲۵/۹/۱۲

سیراده عقابیه قنده قداى بره
 ملت اردون دانا غیونید عدنه ایلوی صومته ایلمه بندا صامت طافه
 اسفاط ملت طرفه نجبه دانه ركب بر قابینه نشانی ایلده صومر
 یوز ایلمه صودلیم دانه صاه در خط نظر قدر ایلمه صومر قنده
 به صحت طرفه صکاره کدی برینه صودلیم
 لوقضا دهور صومته ملت امان کتاف طاندر دوضیایه شفق ط
 دتلفخانی اسفاط ایلکمه در
 براده یایلامه قداغه صومر
 براده ایتا تیلیم صومر صید ایلر صومری ایتا قداغه
 دول تقصیر علیه قریح دیلا ایلیمه دوا صومر نه قداغه
 بر وصفت ایلیمه جراسفاط صومته ایتا یایلامه راجعت ایلر ایلر صومر
 طلب ایلر صومر کورولیمه صومر ده صومر صومر قداغه
 ارسله واصل اولدیم صومر صومر ده صومر صومر قداغه
 ایتمه رفوت ایلر ایتا صومر
 سزده اوداره صومر برله صومر دره قضا صومر صومر صومر قداغه
 قبول ایلر ایتا صومر ایلر اسفاط دتلفخانی قداغه
 ایتا صومر وکارلین قطع ایلر صومر طویجه ارسله دافویده صومر
 صومر ایتا صومر صومر ایلر
 ارسله دتلفخانی قداغه صومر صومر ایلر

در سه قصه صفتی کنه طغنه ارضه صفت بود که تولد و این است اصفا
 ایچمه نسبتاً لازم، بیاورد لایحه بر نایبونه اولاً تقاضا کند در سه صفت
 و عین مطاوعت این بود که طلب کند حدیث خواننده علیه با شاه
 ولایتی تظیف ایدل و مقوم بالفقیر بود که در توانیم حالش لایحه
 بر نایبونه کنه ایدل فوجیه امال ایدل
 آنچه و این اورد بود مقوم صیدی قرار دله سفرد مختاری قطع
 اینه اولیله سز اوده فونیه لایحه لایحه ارسره ایدم و اینه در چهار
 اید مختاری تا میه ایدم ایدم صیدی بیدرین
 بود اید مختاری حکم : یا سوری بوست ایدم و یا صیاره صداره مختاری بیدرین
 ایدرین ایدم صیدی و ایدم مختاری و فونیه مختاری فونیه مختاری مختاری مختاری
 خاروه : بود که ایدلایه خواننده کنه لایحه حدیث خواننده مختاری مختاری
 بر صادم و فونیه صولدر بر صفا ایدم صیدی . داره صره ایدلایه خواننده
 فونیه مختاری ایدل صیدی مختاری مختاری ایدم صیدی
 خاروه : کنه کنه و ایدم صیدی مختاری ایدم اوده کنه مختاری ایدل صیدی
 یاره فونیه یا زلف ایدم مختاری صیدی ایدم صیدی بود که طلب ایدم صیدی
 فونیه و فونیه بود که مختاری مختاری مختاری مختاری مختاری مختاری
 در صفا بر صوی ایدل و ایدلایه فونیه مختاری مختاری (فونیه بزرگی بولامان مختاری)
 مختاری مختاری
 بود فونیه و ایدم صیدی و ایدم صیدی مختاری مختاری مختاری مختاری مختاری مختاری
 بود فونیه و ایدم صیدی و ایدم صیدی مختاری ایدل ایدلایه مختاری مختاری مختاری مختاری مختاری
 ایدم صیدی

Görseller

Görsel 1: Şehit Albay Mehmet Nazım Bey'in 25 Eylül 1919 Tarihli İstiklâl Harbi Gazetesi'nde yayınlanan resmi.

Şefik Paşa

memleketi

iç savasa

götürüyor

Konya'da Kolordu Kumandanına verilen bir emirde, Beyşehir'deki Millîci Alay Kumandanı Nazım Beyin diri veya ölü ele geçirilmesi emredildi.

KONYA.—
Onikinci Kolordu Komutanlığına tayin edilmiş olan Ali Sait Paşa, halkı bir birleri ile çarpışmaya doğru sürükleyen Vali İbradili Cemal Beyin tutumunu çok tehlikeli gördüğünden Harbiye Bakanlığına başvurmuş, kolordu karargâhının buradan Akşehir'e nakledilmesini veya kendisinin bu vazifesinden affedilmesini istemiştir.

Kolordu kumandanının, millîci hareketin genişlemesi ve bilhassa son günlerde Harbiye Bakanlığından aldığı sert bir emir üzerine istifasını hazırladığı ve önmüzdeki günlerde İstanbul'a dönmek için hazırlık yaptığını bildirilmektedir.

Kolordu Kumandanına 19 Eylül tarihi ile İstanbul'dan sevk edilmiş olan şifre telgrafta özet olarak şunlar kaydedilmiştir.

«Beyşehir'de bulunan Süvari Alay Komutanı Vekili Nazım, oradaki süvari birlikleriyle civar köy ve kasabalara taarruz ve halkı ayaklanma hareketlerine teşvik

İstanbul Hükümetinin diri ve ölü ele geçirilmesini istediği Millîci Alay Kumandanı Nazım Bey

ve bu alçaklığa muvafakat etmeyenleri tenkit, hatta işkence ve tehdit etmekte olduğu Antalya mutassarrıflığına bildirilmektedir.

«Konya'da mevcut kuvvetlerden Padişahımıza ve devlete sadık subay ve erleri olarak, hemen eşkiya Nazım üzerine hareketle adı geçenin ölü veya diri olarak yakalanması ve emre itaat etmeyenler herkim olursa olsun, haklarında kanun şiddetle tatbik ve icrası istenmektedir.

«Vali ile de görüşerek, jan darma ve sair kuvvetle mevcudunuzu takviye etmenizi ve yukarıdaki emir veçhile hareket eylemenizi din, devlet ve padişaha hizmet ve fedakârlık gösterme sırasının geldiğini ihtar ederim. Konya'da emrinizde bulu-

nan muhtelif kıtalar komutanlarından Padişah Efendimizin rızası dışında hareketlere cesaret ve emrinize itaat etmeyenler varsa bunların da derhal tedbire ve lâzım gelirse, en şiddetli muamele icrasına yetkili olduğunuzu da kesin olarak bildiririm.»

TOPHANELİ NAZİM

Harbiye Bakanı Şefik Paşanın diri veya ölü ele geçirilmesini istediği ve «eşkiya» diye vasıflandırdığı Tophaneli Nazım Bey, bölgede millî hareketleri var kuvvetiyle desteklemektedir.

Kolordu karargâhında ki subaylar arasında da çocukları Nazım Bey tarafından öldürülen Ali Sait Paşa İstanbul'a dönmeye karar vermiştir.

Görsel 2: M. Nazım Bey'in Anadolu'da Yeni Gün Gazetesinde 20 Ağustos 1923'ta yayınlanan resmi.

Görsel 3: Süleyman Sırrı ve M. Nazım Beyler Birlikte. (Sağda üniformalı olan M. Nazım Bey ve solda sivil kıyafetli olan Süleyman Sırrı Bey).

Görsel 4: M. Nazım Bey'in yine askerî üniforması ile bir resmi

Kaynak: Rahmi APAK, İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu, s. 207.

Görsel 5: M. Nazım Bey Yâdigar-ı Misâk-ı Millî'de değerli Komutanlar arasında yerini almıştır. (Alt sol köşede başı açık olan)

Görsel 6: Beyşehir’de Mehmet Nazım Tepesi.

Görsel 7: Şehit Mehmet Nazım Bey’in Ankara Devlet Mezarlığındaki mezar anıtı.

Görsel 8: Süleyman Sırrı Bey ve diğer Beyşehir Kuvâ-yı Milliyecileri

Sandalye üzerinde oturan Süleyman Sırrı Bey

Soldan Sağa Diğer İsimler: Gardiyan Emin (Beştoy) Bey, Mahmut Çavuş (Conkır), Sait Çavuş, Eğirlerli Ali Çavuş, Bek Sultan (İbrahim Canbolat'ın Amcası).

Görsel 9: Süleyman Sırrı Bey'in Beyşehir'deki evinden iki farklı görüntü. Millî Mücadale Dönemi Kuvâ-yı Milliye Karargâhı.

Görsel 10: Süleyman Sırrı Bey'in Beyşehir'de bulunan mezarından iki Fotoğraf.

Görsel 11: Fahrettin (Altay) Paşa 11 Mayıs 1921 Tarihinde 12. Kolordu Afyonkarahisar Erkânî ile. (Önde Oturanlardan Ortadaki). Yine bu fotoğrafta 13 numarayla verilen sağ baştaki şahıs emir subayı Mülazım-ı Evvel (Üsteğmen) Abdülmecit Koydemir'dir.

Görsel 12: Beyşehir'den Afyon bölgesine gelmiş olan 12. Kolorduya bağlı Süvari Bölüğü. Üsteğmen Abdülmecit Bey (*önde at üstünde*).

Haritalar

Harita 1: Beyşehir ve civarının harita üzerindeki görünümü.

Harita 2: İsyân tarihlerinde dış ve iç cepheleer

BEYŞEHİR'DE EĞİTİM

Caner ARABACI*

Beyşehir'in "Bey Şehri" olarak adı, insan unsuru, şehirleşmesi, kurumlarıyla kimlik kazanması, şüphesiz Eşrefoğulları ile başlar. Onun için eğitim kurumları da bu dönemden alınarak değerlendirilmeye çalışılacaktır. Daha önce Roma, Doğu Roma/Bizans dönemlerinde şüphesiz eğitim kurumları, olmak durumundadır. En kestirme çıkarımla Manastır, Yaka Manastırı gibi adların yakın yörede bulunması, çevrede dini eğitim verilen yerlerin bulunduğunu düşündürmektedir. İçerişehir yerinde bulunan eski şehir kalıntısı, Eşrefoğulları öncesi, eğitim açısından konu dışında kalmıştır.

Eşrefoğulları, Selçuklular gibi şehir kurma, külliye inşa etmeye ve ilk dönemlerinden itibaren eğitim kurumlarına önem vermişlerdir. Ana ortak özellik, eğitime tahsis edilen yerlerin tümünün, vakıf müesseseler olmasıdır. Bu özellik, beylikler devrinden sonra Osmanlı Dönemi'nde de devam etmiştir.

Beyşehir yöresinde en görkemli, zengin vakıflar, beylik devrinde kurulmuştur. Sonraki devirlerde sayı çok artsa da beylikler zamanının zenginliği yakalanamamıştır.

Vakıflar, son devir hariç her dönemde korunmuştur. Selçuklu vakıflarının; beylikler, Osmanlılar devirlerinde hukuki olarak aynen korunup yaşatılması, siyasi hâkimiyet değişse de medeniyet değerlerindeki birliğin devamının bir sonucudur. Millet varlığı, değerler ve kültürle sürekliliğini sağlamıştır. Vakıflar ve vakıf eğitim kurumlarının tarihi sürekliliği, 1924'ten itibaren kesintiye uğratılmıştır.

Vakıf varlıkları, bir yönüyle eğitime dönük potansiyel destek hakkında fikir verebilir durumdadır. Beyşehir yöresinde 1483 yılında doksan, 1500'de yüz on dört, 1522'de yüz yirmi, 1584'te yüz altmış dört vakıf, Beyşehir sancağı içinde bulunmaktadır (Erdoğan, 2006: 263). Vakıf çeşitliliği, insan ihtiyaçlarını karşılamak üzere, cami ve mescitten, köprü, çeşme, değirmen ve türbeye kadar uzanmaktadır. Bunlar içinde medrese, mektep, sofuhane, zaviye vakıfları insan eğitim ve yetiştirilmesi ile ilgili yerlerdir. Gerçi cami ve mescitlerin de dersane gibi kullanıldığı, hatta devirlerine göre çok ileri bir hamle olarak kütüphanelerin de bulunduğu düşünülürse, ibadethaneler de eğitim kurumları ile irtibatlandırılmalıdır.

* Prof. Dr., Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı.

Gerçi medrese, zaviye gibi yerlerin kendi içlerinde mescitleri vardır. Ya da toplantı salonu, derslane olarak kullanılan geniş mekân, ibadet vaktinde mescide dönüştürülmektedir. Ama mektepler, muallimhaneler zaten cami kıyısındadır. Ya da mescit, namaz vakti dışında eğitim kurumuna dönüştürülerek değerlendirilmektedir.

Beyşehir yöresinin uç bölgesi olduğu dönemlerde, vakıf eğitim kurumları, bölgeyi vatan haline getirmenin temellerini atmışlardır. Alpler, alperenler, gazilerin gaza meydanında cihat etmeleri ne ise; dervişlerin, Türkmen babalarının uçlarda ağırlıklı olarak köyler, küçük yerleşim birimlerindeki vakıfları; düşünce-değerler dünyasındaki gaza ve cihadın mekânları durumundadır. İslam medeniyetinin, öldükten sonra da amel defterinin kapanmaması için hayır yapma, hayırlı evlat yetiştirip bırakma, ilimle uğraşma yönlendirmesi; bölgenin kültürümüze mâl edilmesinin ana dinamiğini oluşturmuştur.

Yeni yurt edinilen bölge olarak, erken dönemde yöre gelirleri; Konya, Larendeki (Karaman) medreselerin gelir kaynağı olur. Kesi köyünün cizyesi, Konya'daki Atabey Medresesi'nin vakfidir. Balganda, İmranlı köylerinin öşürleri, Karamanoğlu İbrahim Bey'in Larendeki İmaret Medresesi'nin vakfidir. Birkaç yönden insan eğitim merkezi durumunda olan Ahilerin, Beyşehir'deki varlıkları dikkat çeker. Beyşehir merkezinde, Ahi Yakup, Ahi Kemal ve Ahi Mesut adlı hayırcı ve cömert şahsiyetlerin vakıfları kurulur (Erdoğan, 2006: 266).

Beylikler Devri Eğitim Kurumları

Beyşehir civarında otuzun üstünde mescit, on sekiz cami vardır. Köylerde çok sayıda zaviye bulunmaktadır. Zaviyeler, aynı zamanda vakti girdikçe mescit olarak da kullanılmaktadır (Erdoğan, 2006: 268, 272, 275).

Yörede on üçüncü yüzyılın ilk yarısından itibaren medreseler kurulur. Medreselerin vakıf eser olarak yerleri, binaları, müderrisleri, vakıf yöneticileri hakkında, Osmanlı Dönemi vakıf belgeleri üzerinden sınırlı da olsa bilgi edinmek mümkündür. Yalnız ilk dönemden itibaren öğrencileri, okutulan ders kitapları, müderrislerin yöre yöneticileri ve şehir halkı ile ilgili ilişkileri ile ilgili bilgi pek bulunmamaktadır. Fakat Anadolu'da önemli şehirlerin medreselerle donatılmasına bakılırsa XIII-XIV. asırlar, medrese yüzyıllarıdır, denilebilir. Güçlü, zengin vakıflarla desteklenen, sanat değeri yüksek anıt eserler halinde, adeta “musikinin donmuş hali” gibi olan medreseler, Anadolu'nun İslam diyarı, Türk yurdu haline getirilebilmesi için ne derece özen gösterildiğinin işaretleri durumundadır.

O genel yükseliş ve atılım hamlesini, Selçuklu uç beylerinden olan Seyfeddin Süleyman Bey de Beyşehir'de gösterir. Adının önünde taşıdığı “Seyfeddin” sıfatı, babasının adı önünde taşıdığı “Mübarizüddin” lakabı, onların dinin kılıcı, er meydanında orduların önünde savaşan bahadırlar oldukları kadar; insan yetiştirme,

eğitime önem verme, hayır/yardım yapma ve bunları eserleri ile daimî hale getirmeye de büyük azim sahibi olduklarını göstermektedir. İlk dönemden itibaren Beyşehir’de bilinen eğitim kurumlarının en azından öz olarak bile olsa üzerinde durulması yararlı olacaktır.

Hacı Armağan/Cuma Camisi

Burası, Beyşehir merkezinde Hacı Armağan Şah’ın 1239-40 yıllarında yaptırdığı bir camidir. Zengin bir kütüphaneye sahiptir. Tarih, tefsir, lügat (sözlük) ve diğer konularda kaleme alınmış elli civarında “yazma vakıf kitap” bulunmaktadır. Avşar, Davgana (Doğanbey), Sarb Gazi, Yassıvıran, Zaviyecik köyleri ve Beyşehir merkezinde vakıfları vardır. Eseri yaptıran Armağan Şah, bir bozgun hareketini ortadan kaldırmak üzere Baba İshak ve bazı müritlerini asmış, ama muharebe sırasında şehit düşmüştür (Erdoğan, 2006: 269). Fakat camisi, “Cuma Camisi” adıyla günümüzde yaşamaktadır.

Eşrefoğlu Seyfeddin Süleyman Bey Medresesi

Aslında külliye mantığı ile kurulan bu eserin merkezinde, cami bulunmaktadır. “Anadolu’nun en güzide camilerinden” olan Eşrefoğlu Camisi, mimari, üslup olarak tamamıyla Türk kültürünü yansıtan bir değerdir. “Arap, Acem, Bizans karakteri” yoktur.

Külliyenin bir parçası olarak Eşrefoğlu Medresesi, Beyşehir’in en önemli eğitim kurumudur. I. Süleyman Bey 1302 yılında vefat ettiğine göre medresesi vefatından önce yapılmış olmalıdır. Eşrefoğlu Camisi’nin taşa kazınan ve halen mevcut olan taş vakfiyesinden anlaşıldığına göre Eşrefoğlu Hamamı’ndan elde edilen gelirin bir kısmı, Süleyman Bey tarafından muallimhane ile birlikte bu medreseye vakfedilmiştir. Külliye’nin önemli yapılarından olan medresede, Osmanlı Devri’nde (1476) Beyşehir kadıları ders vermişlerdir. Ders veren kadılara, Eşrefoğlu Vakfı’ndan kırk akçe ödenmiştir. 1486’da Mevlâna Abdullah ve Mevlâna Muhyiddin medresede müderrislik yapmışlardır (Erdoğan, 2006: 274; Sarıköse, 2006: 97).

Eşrefoğlu Camisi’nin, medrese yanında bir de kütüphanesi vardır. Medrese ile kütüphane birbirini tamamlayan kurumlardır. Kütüphanenin varlığı, asırlar sonra Beyşehir Müftüsü Recep Efendi ölüp evi satılınca yaşanan kitap faciası üzerine anlaşılır. Zira bir hoyrat adam, müftü varislerinden aldığı evdeki binlerce kitabı, Beyşehir Kanalı’na arabalarla dökerek temizleyince, kitapların mahiyeti anlaşılır. Okul çocukları, oyuncak elde etme veya merak sebebiyle sudan bir kısım kitabı kurtarırlar. Kitapları gören bilgin bir şahsiyet olan Beyşehir Müftüsü Ömer Lütfi Tekin, bazılarının H. 670 yılında Eşrefoğlu Süleyman Bey Kütüphanesi’ne vakfedilmiş olduğunu tespit eder. Bunlar içinde *Keşşaf Tefsiri*, Beyşehir ulemasına ait bazı eserler ve risaleler vardır. Türkerioğlu İbrahim’in kütüphaneye 1312’de (H. 712) vakfettiği Hadis kitabı *Sahih-i Müslim* onlardan birisidir (Konyalı, 1991: 243-

245; Erdoğan, 2006: 274). Düşüncedeki kopuş, paha biçilemez eserlere kıyımı getirmiştir. Kütüphaneden beslenen medrese zamanla bir alt eğitim kurumuna dönüşür.

Onun için daha sonra medreseye, muallimhane de denilmiştir (Erdoğan, 2006: 279). Bu durum medresenin harap olmasından sonraki dönem olmalıdır.

Caminin vakıfları zengin, görevlileri sıra dışıdır. Hatip, imam, müezzin, hafız, ser-mahfil, kayyum, muarraf (tarif edici, izah edip tanıtan) gibi sürekli görev yapan görevliler bulunmaktadır (Erdoğan, 2006: 271). Zengin vakıf gelirleriyle desteklenme, bir eğitim kurumunun ayakta kalması için önemlidir. Fakat *1530 tarihli Muhasebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri*'nde Beyşehir merkezinde yalnız İsmail Ağa Medresesi'nin adının geçmesi, bu medresenin XVI. yüzyıl başlarında kapanışını düşündürmektedir (Sarıköse, 2006: 97).

Subaşı/Demirli Mescit Medresesi

İçerişehir'de bulunan Demirli Mescit, halen var olan kitabesine göre medrese olarak da kullanılmıştır. Bu durum mescidin, yanındaki medresenin ibadet yeri olduğunu göstermektedir. Bu medreseyi, Emir Ahmet oğlu Subaşı Şerafeddin Bey, 1314 yılında inşa ettirmiştir. Eşrefoğlu Mehmet Bey'in beylerinden (emir, kethüda) olan Subaşı Şerafeddin'in mescidi, Beyşehir sancağı mescitleri içinde kütüphaneye sahip tek mescittir. Kütüphanesi, 1928 Harf İnkılabına kadar varlığını korumuştur. Mescit/medrese gibi, kütüphanedeki kitapları da vakıftır. Vakıf kitapların tam listesini, M. Akif Erdoğan vermiştir. Devrin okunan eserleri, kültür, değerler dünyası açısından kitap adlarının verilmesi yerinde olacaktır: 1. Keşşaf, 2. Kitab-ı Muhit, 3. Sıhah-ı Cevheri, 4. Kitab-ı Şerifü'n-Nebi, 5. Tefsir (Farisi), 6. Kimya-yı Saadet, 7. Kitab-ı Hadiki, 8. Kitab-ı Tenbih, 9. Tefsir-i İmam Taberi, 10. Kitab-ı Hümayunname (Farisi), 11. Tefsir-i Gevaşi, 12. el-Cüz-i Evvel min Şerhi't-Tenbih, 13. İsbat-ı Farisi, 14. Kitab-ı Makalat-ı Şeyh Ebulhayr, 15. el-Cüz-i Evvel min İhya-yı Ulum, 16. Kitabü'n-Nafi fi'l-Fıkıh, 17. Kitab-ı Ravzatü'l-Fuhul ve't-Teracim, 18. Kitab-ı Teracimü'l-Eacim, 19. Kitabü'n-Nur fi Fazaili'l-Eyyam ve's-Şuhur, 20. Kitab-ı Kısasü'l-Enbiya, 21. Kitab-ı Ebülberkat der İlm-i Hikmet, 22. Kasaid-i Arabiyye, 23. Kitab-ı Mesaili'l-Mecmua, 24. Kitab-ı Ecza, 25. Kitab-ı Hadis-i Erbain, 26. Tefsir (Farisi), 27. Kitab-ı Farisi (manzum), 28. Kitab-ı Nehcü'l-Belağa, 29. Ahbar-ı Farisi, 30. Tevarih, 31. Şeref-i Nebi Aleyhisselam, 32. Ez-Sahih-i Müslim, 33. Ez-Sahih-i Buhari, 34. Şerh-i Tenbihü'l-Fukaha, 35. Kitab-ı Fihri er-Reddi ale's-Şafi, 36. Sami fi'l-Esami, 37. Ez-Adab-ı İlm, 38. Hidayetü'l-Müluk, 39. Tetimmetü'z-Zehr, 40. Kitab-ı fi'l-Lügat, 41. Bidaye, 42. Terceme-i Kemaliyye, 43. Mufaddalat, 44. Hikayet (Farisi), 45. Rebiü'l-Adat, 46. Ez-İlm-i Fıkıh, 47. Tefsir-i Uyun, 48. Cüz-i kad semiallahu mine'l-Kur'an ma'l-meani, 49. Tacü'l-Füruk (Erdoğan, 2006: 274).

İlim, düşünce kitapla gelişecektir. Beylik dönemi mescit/medresesinde kütüphanenin olması bu açıdan önemlidir. Kitaplardan, devrin talebelerinin, en az üç dilde (Türkçe, Arapça, Farsça) okur, anlar yetiştirildiği çıkarılabilir. Ağırlıklı olarak dini olmak üzere, tarih, edebiyat, siyaset alanlarında eserlerin bulunması dikkat çekicidir. Kitap listesi, bu medreselerde okutulan dersleri tahmin şansı vermektedir. Fıkıh, Tefsir, Tarih, Belağat, Mantık, Arapça, Farsça dil derslerinin öğretildiği buradan çıkarılabilir. Yüksek din eğitimi verilen medreselerin, ana omurgadan kopmadığı, Sünni yapıda oldukları anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, Beyşehir medreselerinde sahih İslam'ın öğretildiği, İslam medeniyetinin temel kaynağı olan Kur'an eğitiminin verildiği, bunun etrafında birliğin, kültürel bütünlüğün sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Temel kaynakta bütünleşerek, birliği eğitim yoluyla sağlama çalışmasının öne çıktığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda yetişen âlimler, öncelikle bölge insanına yararlı olmuşlar, sonra Osmanlı coğrafyasında müderris, kadı gibi görevleri yapmışlardır. Bölge Osmanlı yönetimine girdikten sonra, yöre medreselerinin ikinci planda kaldığı, müderris ve öğrencilerin İstanbul medreselerine gitmeye başladıkları bilinmektedir. Zira medresenin XVI. yüzyılda yıkıldığı sanılmaktadır (Sarıköse, 2006: 99).

Subaşı Mescidi Kütüphanesi'nin vakıf kitapları, asırlarca kullanılmıştır. Vakıf yazma eser oldukları, Selçuklu Çağı'ndan kaldıkları için paha biçilmez değere sahiptirler. Yazma tarihler, Beyşehir ve Türk tarihinin birçok bilinmeyen yönünü aydınlatacak eserlerdir. Ama medrese yıkılınca kitaplar, Eşrefoğlu Camisi Kütüphanesi'ne götürülür. Burası da çökünce, Beyşehir Müftüsü Recep Efendi'nin evine taşınır. Belirtilindiği gibi müftü ölünce varisleri evini satarlar. Satın alan adam Manastırlı bir pekmezcidir. "Binlerce cilt yazma eser" bulunan kütüphaneden varislerin seçtiği birkaçı dışındakiler, "kirve leke" görülerek 1928 Harf İnkılabı'ndan sonra, arabalarla yerinden alınarak Beyşehir Kanalı'na dökülür. Çocuklar tarafından sadece bir kısmı sudan kurtarılarak o sıra Beyşehir Müftüsü olan Ömer Lütfi Tekin'in eline geçer (Konyalı, 1991: 243-244; Erdoğan, 2006: 274).

İsmail Ağa Medresesi/Taş Medrese

Halk arasında Taş Medrese adıyla bilinen bu medrese, şehir merkezinde Eşrefoğlu Camisi'nin hemen batısında inşa edilmiştir. Arada sadece kuzeyden güneye genişliği artan 3-6 m eninde bir yol bulunmaktadır.

Medrese, Anadolu'daki İlhanlı egemenliği sırasında, Halil oğlu İsmail Ağa tarafından 1369'da yaptırılmıştır. Şikârî'ye göre İsmail Ağa, Karaman Bey'in emirlerinden, yanında on beş bin Tatar asker bulunan dört Moğol beyinden birisidir. Karaman Bey'le birlikte Engüri'deki (Ankara) kâfirlere karşı savaşmıştır (Şikârî, 2005: 114). İsmail Ağa, Beyşehir'i'nde oturmaktadır. Ama duyarlı bir Müslümandır. Antalya'da Haçlılarla savaş vardır. Kıbrıs'tan da Hristiyanlar çıkmıştır. Beyşehir

hir'den altı bin askeri ile varıp Karamanoğlu saflarında Haçlılarla savaşır. Bundan sonra Karamanoğlu, Beyşehir'nin yönetimini İsmail Ağa'ya verir (Şikârî, 2005: 118, 121). Daha sonra Karamanoğlu Alâeddin'in de Beyşehir'ne atadığı bey odur (Şikârî, 2005: 206).

Mezar kitabesinde “emirü'l-kebir” (en büyük bey) denilen İsmail Ağa, medreseyi yaptırdıktan on yıl sonra 1379'da vefat eder (Erdoğan, 2006: 279). Medresedeki türbesine gömülür. Zamanla ziyaretgâh haline gelen bu türbe, yöre halkı tarafından Süt Dede olarak anılır. Bu isim, sütü olmayan veya sütü kesilen kadınlar, türbeyi ziyaret ederlerse, sütlerinin geleceklerine inanıldığından verilmiş olmalıdır (Konyalı, 1991: 272-273).

Beyşehir civarında bir hayli hayır eseri bulunan İsmail Ağa, vefat etmeden evvel medresenin giderlerinin karşılanması için vakıflar bağışlamıştır. Bunların içinde pek çok bağ, bahçe, tarla, dükkân, değirmen vardır. Akçapınar, Soğanlı Afşar, İğdir, Alp Gazi, Çubuklu, Yelten, Avdancık, Yarangümü, Karalar gibi Beyşehir'e bağlı köylerde, Kısıvan adasında medresenin vakıfları vardır. Bunlara ek olarak medreseye bitişik dükkânlar, Cevher Ağa Kervansarayı'na ait tarlalar, Bayındır köyü yakınındaki su değirmeni, Beyşehir'de Sukavıştıği adlı yerdeki tarlalar da medresenin vakfidir. Vakıfların yönetimi, ölünceye kadar İsmail Ağa'nın elindedir. Vefat edince yönetimin (mütevelli), azatlı kölelerinden birine verilmesini şart koşmuştur (Erdoğan, 2006: 280).

Medresenin 1483 tahririnde geliri 5.792 akçedir. Bu tarihte medrese vakfına şehir sınırında iki dönümlük yer ile Afşar'da “Yeni Bağ” eklenmiştir. 1500'de yıllık geliri 9.531 akçedir. 1530'da vakıfları, Kireli'ye bağlı Yarangümü köyü ve Karalar mezarası, on iki parça yer, kervansaray yeri, medreseye bitişik ve hamam önünde 18 dükkân, Bayındır köyündeki değirmenin yarısı ile üç kıta bağdan oluşmaktadır. 1483 kayıtlarına göre medreseye bitişik hamam önündeki 18 dükkândan onu, müderrisinin tasarrufundadır. 1500 yılında ise dördü mütevellinin gerisi müderrisin tasarrufundadır. 1679'da bir buka'dârın atanması vakfın çapının daha da büyüdüğünü düşündürmektedir. 1679'da mütevelli ve buka'dârı Mehmet ölmüş, yerine ulemadan Hasan Halife atanmıştır. XVIII. yüzyılda İsmail Ağa Vakfı'nın mezarları olan Kireli'ye bağlı Yarangümü ve Karalar'dan 1797 yılında 9.410 akçe öşür geliri elde edilir. Bu öşür gelirinin büyük çoğunluğu buğday, bir kısmı ise arpadır. Gelirlerden müderrislere günde 20 akçe, mütevellilere ise 2 akçe verilir (Muşmal, 2006: 234; Sarıköse, 2006: 98).

İslami ilimler alanında Beyşehirli Hasan Çelebi, Seyit Murtaza, Molla Mehmet bin Muhiddin Mehmet, Hamit bin Mehmet gibi birçok bilgin yetiştiren medrese, Osmanlı Devri'nde “kadim vakıf” olarak varlığını devam ettirir. 1500 yılında müderrisi, Şuca adında bir şahsiyettir (Erdoğan, 2006: 280).

XVI. yüzyılda Beyşehir merkezindeki tek medrese durumundadır. Güçlü vakıf gelirleri ile desteklenen bu kurumda eğitim, yirminci yüzyıla kadar devam eder. Medresede Ömer Efendi b. Hafız Mehmet, 22 Temmuz 1841 tarihinde müderristir. Ömer Efendi'nin ölümüyle oğlu Mehmet Sadık ve onun yanında Recep Efendi müderrislik yapar. 1873'te müderris Mustafa, başka bir yere gidince medrese bundan zarar görür. Yerine Osman Efendi müderris olarak atanır. 1875'te yarı (nısf) hisse ile müderris Hafız Mehmet oğlu Ömer olur. Diğer yarı hisse ile Hacı Ahmet oğlu Hacı Mehmet göreve atanır. Son dönemlerde 1897'de Kireli-Suludere köyünden Mehmet Memiş Efendi medresede müderrislik yapmıştır. Karaağaç, Uşak ve Konya medreselerinde eğitim gören Memiş Efendi, buranın "hasbi müderrisliğini" üstlenir. Medrese, 1904'te faaliyettedir. Bu müderris, 1911 yılında Beyşehir Müftülüğüne seçilir. Şu duruma göre medrese, XX. yüzyıl başlarında faaliyetini sürdürmüştür. 23 Temmuz 1913'de aylık 150 kuruşla bir müderrislik görevi daha verilmiştir (Muşmal, 2006: 234-235; Sarıköse, 2006: 98).

Medreseler kapatıldıktan sonra, bu tarihi köklü eğitim kurumu sahipsiz kalır. Yalnız sahipsizlik yetmiyormuş gibi, 1928 yılında Abdünnafi ismindeki Beyşehir kaymakamı medreseyi yıktırarak mermer sütunlarını halkevi binası önüne taşıtıp süs olarak kullanır (Konyalı, 1991: 80). Halen o sütunlar, dikildiği yerde durmaktadır. Aynı kaymakam, İsmail Ağa tarafından yaptırılan zaviyelerden olan Çilledar Sultan Zaviyesinin sağlam kalan türbesini de yıktırıştır. Çilledar'ın taşları başka yerlerde devşirme malzeme olarak kullanılmıştır (Muşmal, 2006: 255). Bu durumda, medresenin orijinalliğini kaybetmesinin sebebi, zaman içinde tahrip oluş veya yanlış restorasyonlar değildir. Yakın zamana kadar harap bir vaziyette olan bu tarihi eğitim kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kısmen restore edilerek yok olmaktan kurtarılır. Fakat portali ve türbesi dışındaki kısımları orijinalliğini kaybetmiştir (Erdemir, 1999: 94).

İsmail Efendi/Köprübaşı Medresesi

Yeri, adı üstünde Beyşehir merkezindeki eski dokuz gözlü köprü yanındadır. Osmanlı Devri medresesidir. Köprübaşında medreseyi ilk yaptıran Beyşehir Sancağı Mütesellimi Divan-ı Hümayûn Hâceganından Ali oğlu İsmail Efendi'dir. İsmail Efendi, 18 Haziran 1815'te vefat ettiğine göre medrese bu tarihten önce yapılmış olmalıdır. Dokuz odası, mescidi olan medrese, harap olunca, İsmail oğlu Mehmet Ağa adında biri, bu medreseye üç oda daha ilave ederek tamir ettirir. Müderris ve talebesinin maaşlarını karşılamak için de 1.500 kuruş vakfeder. Vakfiyeye göre mütevelliyeye senede dokuz, müderrise 30 ve her talebeye senelik bezir parası olarak 10'ar kuruştan 120 kuruş verilecektir. Tamire muhtaç oldukça medrese tamir ettirilecek artan, para anaparaya ilave edilecektir. Köprübaşında Seyit Abdülkerim ve Sofuzâde Abdurrahman da medrese yaptırmıştır. Ne zaman yapıl-

dığı, İsmail Efendi tarafından yaptırılan medrese ile aynı medrese olup olmadığı tespit edilememiştir. Fakat her iki medresenin de 'Köprübaşı' mevkiinde olması, bu medreselerin aynı olabileceği fikrini kuvvetlendirmektedir. Eğitim kurumu, harap olduğunda yeni hayırseverler tarafından güçlendirilmiş olmalıdır. Medrese, XIX. yüzyılda faaliyetine devam eder. 1826'da müteveli, müderris ve günde bir akçe ücret ile mescidinin imamı Seyit Sadeddin'dir. Seyit Sadeddin 1826'da vefat edince, bu görevler oğulları Seyit Mehmet Sait ve Seyit İbrahim'e müşterek olarak verilmiştir. Kardeşlerden Seyit Mehmet Sait 1829'da geride çocuk bırakmadan vefat ettiği için hissesi Hasan Halife'ye verilir. Medrese, günümüze ulaşmamıştır (Konyalı, 1991: 253-254; Muşmal, 2006: 235-236). Medrese yerinden herhangi bir izin kalmamış olması dikkat çekici durumdur. Köprübaşına yakın halkevi binasının, medrese yerinde yapıldığı tahmin edilmektedir.

Osman Efendi Medresesi

Hacı Armağan Mahallesi'nde bulunan medrese, Seyit el-Hâc Osman Efendi tarafından 1771 yılından önce yaptırılmıştır. Medresesi yaptıran Seyit Osman Efendi, aynı zamanda bilinen ilk müderrisidir. Osman Efendi, 1771 yılında vefat edince, yerine Ahmet b. Hasan müderris olmuştur. Seyit Ahmet, 1785 yılında vefatına kadar müderrisliğe devam eder. Ondan sonra Mehmet Emin, müderris olur. Üç yıl sonra 1788 yılında vefat edince, Seyit Abdullah müderrislik görevini üstlenir. 1800 yılına kadar görevini sürdüren Seyit Abdullah'ın vefatıyla, Haziran ayında Beyşehir sakinlerinden Şeyh Hafız Mehmet Konevi müderris tayin edilir. 1829'da medresenin müderrisi, Seyit Ömer b. Seyit Mehmet'tir. Seyit Mehmet, 1829 Ağustos'unda vefat edince müderrislik görevi, oğulları Mehmet Emin ve Ömer Reşit'e verilir. Şu duruma göre medresenin uzun süre faaliyetine devam ettiği anlaşılmaktadır. Fakat günümüze medreseden bir iz kalmamıştır (Muşmal, 2006: 236-237). Tarih tahripçiliğinin, kaza kaymakamı tarafından azdırıldığı bir yerde, bu sonuç normal karşılanmalıdır.

XIX. yüzyılda Beyşehir merkezinde dört medrese faal durumdadır. Yalnız Osmanlı Devri'nde Beyşehir'in köylerinde de medreseler bulunmaktadır. Beyşehir'den önceki beylik merkezi olan Gurgurum'da (Gökçimen) Pir oğlu Mehmet Bey Medresesi, Davgana'da (Doğanbey) Hacı Osman Efendi, Hacı Halil oğlu İbrahim Medresesi, Mehmet Efendi Medresesi, Kireli'de Kireli Medresesi, Yarangözü'de Hacı Yunus Ağa Medresesi, Eğirler Medresesi, Balganda Medresesi, Köşk'te Süleyman Paşa Medresesi, Aşağı Homa Medresesi, Hüyük Medresesi bunlardandır (Sarıköse, 2006: 99-101).

Muallimhane ve Mektepler

Medrese öncesi eğitim kurumu durumundaki muallimhane ve mektepler, medreselere talebe yetiştiren yerlerdir.

Eşrefoğlu Muallimhanesi

Eşrefoğlu Medresesi'ne daha sonra muallimhane de denilmiştir. Muallimhanede, Eşrefoğlu Camisi'nin imam ve hafızları sürekli hocalık yapmışlardır. Bu hocaların masrafları da Eşrefoğlu Vakfı'nın gelir kaynaklarından olan hamamdan sağlanan gelirden karşılanmıştır (Erdoğan, 2006: 279). Eşrefoğlu Camisi'nin vakfiyesine göre camide bir hatip, bir imam, dört hafız, iki müezzin, bir muarriif, bir kayyum ve bir vaiz bulunurdu. XVI. yüzyılın sonuna doğru, camide mütevellî, hatip, imam, huffaz, muarriif, müezzin, kayyum, müşrif, cüzhan, türbedar ve sermahfil gibi geniş bir görevli kadrosu oluşur. Bu dönemde, Eşrefoğlu muallimhane ve medresesi için vakıftan para ayrılır. Tabii, görevlilerin sayısı ve masrafları artarken vakıf gelirleri azalır (Muşmal, 2006: 238). Muallimhane tipi eğitim kurumları, uzun süre Eşrefoğlu modelinde olduğu gibi cami yanında veya cami/mescit içinde eğitim vermeye bütün yerleşim birimlerinde devam etmiştir.

Burada Tanzimat'tan Cumhuriyet'in ilanına kadar Beyşehir eğitim kurumlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Yalnız okulların yeşerdiği mekân olarak önce Beyşehir ahvaline kısaca bir göz atılmalıdır.

1900 Başlarında Beyşehir

Beyşehir'i 1902'de ziyaret eden bir Alman seyyah, burayı yerleşim için çok uygun bir yer görür. Eski dönemlerden kalma kalıntılardan özellikle, İçerişehir'deki mezarlıkta “eski bir kilise kalıntısı” dikkatini çeker. Beyşehir'in tarihi yer olduğunu, “sadece Müslümanların camisinde bulunan eski yazıtlar” göstermektedir. “Sur kalıntıları etrafında eşekler” otlamaktadır. Şehre, çok miktarda “Rus Çerkezleri gelmiştir”. Kuzeydeki Mada Adası'nda, 35 yıldır “40 tane Kazak ailesi” yaşamaktadır. Kazakların ataları, “II. Katherine döneminde inançlarından dolayı sürülmüş” Hristiyanlardır. Bunlar Beyşehir'e kayıklarla, göl üzerinden güney rüzgârının da yardımıyla, sadece alış-veriş yapmak için gelirler. Geçimlerini balık tutup onları tuzlayıp kurutarak, çuvallarda ve eski petrol kasalarında bütün vilayete satarak sağlamaktadırlar (Muşmal vd., 2016: 238).

1905'te hanımı ile birlikte Konya'dan satın aldığı atlarla üç günde gelen Hans German'ın Beyşehir'de ilk görmek istediği, “İsviçreli mühendis Bariola”dır. Bariola, Alman Anadolu Demiryolları Şirketinin Beyşehir sulaması için ön çalışma yapan mühendisler grubunun müdürüdür. Ziyaretçilerine, göle nazır bekâr evinin önünde oluşturduğu bahçesini “gururla” gösterir. Bundan sonra kaymakam ve Beyşehir'in Fransızcası çok iyi olan “Rum doktoru” ile buluşurlar. Beyşehir'in önde gelen okumuş seçkinleri, bunlardır. 15 Haziran 1905'te, “Kazakların yaptığı” iki kürekçinin kullandığı kayıklarla Kısıfın Adası'na giderler. Adada, “vahşi atlar ve sığırlar” bulunmaktadır. Mevcut hayvanların “atalarını Konya'dan zengin bir Türk getirmiş”tir. “Vahşileştirilen atlar, sahiplerine yüksek paralar” kazandırmak-

tadır. Hatta “Sultan, kendi ahırını için bile buradan at” almıştır. Kıstıfan’dan sığırlar, kırmızı dutlar, ılgın ağaçlarının bulunduğu Yılan Adası’na, Hoyran, Kız Kulesi Adası’na oradan Beyşehir’e dönerler. Beyşehir’de ilginç olan eserler Selçuklulardan kalanlardır. Askeri kışla, boştur. Çünkü birlikler, “Makedonya’ya ve Yemen’e Arap isyanına karşı savaşmak için” gönderilmişlerdir. Merkezde kaldıkları hanın yanındaki Pazar meydanında hareketli bir hayat vardır. Pazarın karşısında “yan yana tahta üzerine konulmuş dükkânlar ve tezgâhlar” bulunmaktadır. Hans German’ın eşi, kaymakamın evini ziyaret eder. “Kaymakamın hanımı, 16 çocuğu ile birlikte” Alman kadın misafirini karşılar. Onlar, Türkçeyi bilmediği halde, elindeki sözlüğü ile kadınlarla tanışıp anlaşan Alman misafirlerini, “sevgileri biraz abartılı”, “ağzına sürekli bir şeyler” tıktırarak ağırlarlar. Ayrılırken de “kendi ördükleri çoraplardan hediye” ederler. Beyşehir’de son yıllarda Türk hükümetinin Kafkaslardan getirip yerleştirdiği Çerkezler vardır. Ama buranın “hava şartlarını uygun görmedikleri için pek mutlu” değillerdir. Zira bu tür “göl bölgelerinde, yüksek ateş hastalıkları söz konusudur. Çerkezler bundan dolayı harap” olmaktadırlar (Muşmal vd., 2016: 248-252).

Yabancıların gözüyle Beyşehir, bir hayli farklıdır. Sosyal yapının, eğitim kurumlarına yansımalarını belirtmeye gerek yoktur.

Tanzimat Sonrasında Okullar

Beyşehir merkezinde 1882’de dört medrese, üç cami, yedi-sekiz mescit, bir rüştiye Mektebi, iki Sıbyan Mektebi bulunmaktadır Beyşehir Rüştiye Mektebi kadrosunda 1882’de bir Rika Muallimi ile bevab (kapıcı) Hacı Hüseyin Ağa bulunmaktadır (Konya Salnamesi, 1300: 58, 102).

1884’te Beyşehir merkezindeki medrese, cami, mescit, rüştiye ve sıbyan mektebi miktarı aynıdır. Bu arada merkezdeki beş kahvehane miktarında da değişiklik olmaz (Konya Salnamesi, 1302: 68). Yaklaşık on beş yıl sonra, rüştiye mektebinin iki öğretmeni olur. Muallim-i evvel Ali Efendi ile Rika Muallimi Şevket Efendi görev yaparlar (Konya Salnamesi, 1317: 136).

Yalnız sıbyan mektebinden yetersiz gelen öğrencilerin rüştiyelerin de kalitesini düşürdüğü ve bu okulların ilerlemesine engel olduğu görülür. Bu yüzden yetersiz sıbyan mekteplerinin, rüştiyelerin gelişmesini önlediği belirtilir. Konya Valisi Ferid Paşa, Dâhiliye Nezâreti’ne göndermiş olduğu H. 14 Kânunusani 1314 / M. 26 Ocak 1899 tarihli bu belgede Beyşehir kazasında gayr-i muntazam iki sıbyan mektebinde talebelerin tedris yaptığı ve usul-i cedit üzere bir iptidainin açılmamasından dolayı mevcut rüştiye mektebinin terakkiden mahrum kaldığından bahseder (BOA, DH. TMIK. S, 23/43).

Bu sıralar Beyşehir’i ziyaret eden Konya Valisi Ferit Paşa’nın Dâhiliye Nezâreti’ne yazdığı 19 Şubat 1899 tarihli yazı, Beyşehir’de vatana, eğitime sahip çıkan

hamiyet sahibi şahsiyetlerin bulunduğunu ve bunların devletçe çevreye örnek olmak üzere taltif edilmeleri gerektiğini içermektedir. Yeni tip eğitim kurumlarının çoğaltılması için valinin kaymakamı zorladığı anlaşılan yazı şöyledir: “*Beyşehir mühim bir kaza merkezi olduğu halde şimdiye kadar nasılsa orada bir mekteb-i ibtidai vücudunda getirilmeyerek etfalin gayri muntazam iki sıbyan mektebinde tedris ve talim edilmekte oldukları ve ibtidai mektebinin bulunmamasından dolayı mekteb-i rüşdiyenin de terfiden mahrum kaldığı devair-i idarede bulunduğum esnada görülerek usul-i cedide üzere bir mekteb-i ibtidai tesis ve küşadı esbabının istikmali kaimmakamlığa tenbih ve ihtar olunmuşdu. Bu kere mezkûr kaimmakamlıktan alınan tahriratda ilkbaharda ol veçhile müceddeden bir mekteb-i ibtidai binasının inşaatına başlattırılmak üzere inde’l-mükteza sarfına lüzum görülen iki bin beş yüz guruşun bir iane-i müfthire olmak üzere eşraf-ı mahalliyeden Hacı İbrahim Efendizade Akif ve Paşa Hüseyin Efendizade Nafiz efendiler tarafından itası taahhüd edilüb bir de taahhüd senedi verildiği işar olunmuş ve mumaileyhimanın geçen Yunan meselesinde sevk olunan Redif Taburu mekkârî hayvanatının sürat-i tedariki umurunda dahi muavenet ve gayretleri görüldüğü anlaşılmış olmağla nümune-i teşvik ve takdir olmak üzere mumaileyhima Akif ve Nafiz efendilerin rütbe-i salise ile taltiflerine müsaade buyrulması istirham olunur bu babda emr ü ferman hazret-i menlehülemrindir fi 14 Ramazan sene 316 ve fi 14 Kânunusani sene 314. Konya Valisi Mehmed Ferid (mühür)” (BOA, DH. TMIK. S, 23/43). Bu yazı ardından Sadaret makamına da bilgi verilir. Ferit Paşa’nın teşviki, Beyşehir’de yeni tip ilkokul eğitimini tetiklemiştir.*

İbtidailer

Valilikten sadrazamlığa geçen Ferit Paşa’dan sonra Beyşehir’de yeni tip ilkokulların açıldığı anlaşılmaktadır. Yalnız bunların düzgün işlemediği görülür. Onlardan birisi Beyşehir kız ilkokuludur.

Beyşehir Merkez İnas Mektebi

Bu okul, II. Meşrutiyet öncesinde açılmış olmalıdır. Osmanlı arşivinde kız okuluna öğretmen ataması ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. 1912’de Beyşehir İnas İptidaisinde öğretmenin bulunmadığı Maarif Nezareti’ne bildirilir. Bunun üzerine H. 15 Kânunuevvel 1328 / M. 28 Aralık 1912’de “*varidat-ı mahalliyeden mahsus üç yüz guruş maaşı bulunan Beyşehri İnas İbtidaisi muallimliğine Kız Sanayi Mektebi mezunelerinden Rağibe Hanım*” tayin edilir (BOA, MF. İBT, 410/66). Bu arada Beyşehri kazasına bağlı Karacaviran köyünde 1916’da İrşadiye Mekteb-i İbtidaiyesinin bulunması (BOA, MF. İBT, 505/29); yeni tip ilkokulların yaygınlaşmaya başladığını gösterir.

Beyşehir Merkez İnas Mektebi’nin 26 Mayıs 1331’de (8 Ağustos 1915) imtihan-ı umumisi on kişilik bir heyet tarafından gerçekleştirilir. Kız okulunda on iki ders bulunmaktadır. Dersler şunlardır: *Kur’an-ı Kerim ma’ Tecvid, Ulum-ı Diniye, Eşya*

Dersleri, Hesap, Sarf, Kıraat, İmla, Coğrafya, Tarih-i İslam, El İşleri, Hüsn-i Hat, Musikî (İmtihan 79: 19).

Birinci sınıfta 32 öğrenci içinde, bütün derslerden sınava giren yedi kız öğrenci bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim ve Ulum-ı Diniye adlı iki dersten sınava giren talebe sayısı 25 kişidir. İmtihan cetvelinin "Mülahazat" kısmında bütün öğrenciler için, "Yalnız iki dersten imtihana girmiştir" kaydı düşülür. Bu durum ders sayısının iki olmadığını göstermektedir. Yalnız, son on bir birinci sınıf öğrencisinin ders notlarının tamamı, bir tek dört haricinde üçtür. Durumun böyle olması dikkat çekicidir (İmtihan 79: 18-19).

İkinci sınıfta, sekiz öğrenci bulunmaktadır. Bunlardan birisi imtihana girmemiş, biri de ikmale kalmıştır (İmtihan 79: 19).

Beyşehir Merkez İçerişehir Mahallesi Zükur Feridiye Mektebi

Bu okulun adı, muhtemelen Konya Valisi (1898-1902), daha sonra Sadrazam Ferit Paşa'nın adından gelmedir. Vali iken 1901 kışında Beyşehir'e gelen Ferit Paşa, önceden inşasına başlanarak tamamlanmadan kalan büyük bir ilkokulun, bazı evkaf-ı münderise (eseri, izi, nişanı kalmamış vakıflar) gelirleri ve itibar sahiplerinin verecekleri yardımlarla tamir ve tamamlanmasını kararlaştırır. İşin takibi de kaymakam vekili binbaşıya bırakır. Zira Kaymakam Rüştü, mal müdürü ile birlikte 9 Eylül 1900 tarihinde yolsuzluktan dolayı görevden alınmış hakkındaki işlem sürüncemede devam etmektedir (BOA, DH. MKT, 2400/88; Kırmızı, 2006: 3). Hükümet konağının tamiri, dalyanın taşınması, belediye binasının yapılması, silah deposunun inşası gibi kararların da alındığı bu gezi/teftiş ziyaretinden sonra tamamlanan okulun paşaya atfen Feridiye olması normaldir. Zira artık paşa ülkenin sadrazamıdır. Bu isim, I. Dünya Harbi yıllarında devam etmektedir.

"Beyşehir merkez İçerişehir Mahallesi Zükur Feridiye Mektebi"nin 1915'te beş sınıfta toplam 62 öğrencisi kayıtlı bulunmaktadır.

Birinci sınıfta (devre-i ula) on bir öğrenci vardır. Bunların içinde dördü sınıfta kalmış (ibka), biri ikmale bırakılmış, beşi de imtihana girmemiştir. Dolayısıyla imtihana girmeyenlerin isimleri karşısında notları bulunmamaktadır. İkinci sınıfta (devre-i ula iki) on iki öğrencinin kaydı vardır. Bunlardan biri sınıfta kalmış, ikisi imtihana girmemiş, iki kişi de derslere devam etmemiştir. Üçüncü sınıfta altı öğrenci kayıtlıdır. Sadece biri imtihana girmemiştir. Diğerleri başarılıdır. Dördüncü sınıfta (devre-i tavassut ikinci sınıf) dokuz öğrenci kayıtlıdır. Bunlardan ikisi derslere devam etmemiş biri de imtihana girmemiştir. Diğerleri başarılı gözükmektedir (İmtihan 79: 15).

Birinci olan Mehmet Efendizade Mecit Efendi'nin on dersi, on üzerinden on, üç dersi dokuz, biri sekiz biri de yedidir. Dersler şunlardır: Kur'an-ı Kerim, Ulum-ı Diniye, Eşya Dersleri, Hesap, Sarf-ı Osmanî, Tarih-i İslam, Coğrafya-yı Osmanî,

Kraat-ı Türkî, Kıraat, İmla, Hüsn-i Hat, Ahlak, Resim, İdman, Musıkî (İmtihan 79: 15).

Öğrencilerin büyük ekseriyeti Beyşehir doğumludur. İçlerinde sadece iki İbra-di doğumlu talebe bulunmaktadır. Son sınıfta on beş ders vardır. Çünkü hem şehir okulu hem sınıf farkı vardır. Üç sınıflı Bayağşar İbtidaisi son sınıfında on dört ders vardır. Zira köy ilkokulu statüsünde ve sınıf seviyesi altıdır.

Beyşehir merkezinde, İçerişehir Mahallesi Zükur Feridiye Mektebi “Ana Sınıfı”nda, 1915 yılında 24 öğrenci bulunmaktadır. Bunlardan birinci, ikinci, üçüncü, dört ve beşinci olanların sırayla sınava girdikleri dersler ve aldıkları notlar on üzerinden kaydedilmiş geriye kalan on dokuzunun yalnız okul numaraları ve adları yazılmıştır. Bunların on ikisi sınava girmemiş, biri vefat etmiş, altısı sene boyu devam etmemiştir. Sınava tabi tutuldukları dersler yıl boyu gördükleri derslerdir. Bu dersler: Elifba, Yazı, Hesab, Musahabat-ı Ahlakiye’dir (İmtihan 79: 14).

Cetvelin altında şu ifade bulunmaktadır: “*Beğşehir kazasının İçerişehir Mahallesi Zükur Feridiye Mektebinin marifet-i acizanemizle icra kılınan imtihan-ı umumisinin balâda muharrer ulum ve fûnun ve elsineden şakirdanın isbat-ı ehliyet ve liyakatları tam numro on itibarıyla isimleri hizasına ol veçhile tahrir kılınarak tanzim edilmiş iş bu cedvel temhîren takdim kılındı. 26 Mayıs sene 331*”. Bu ifadenin altında başta “Muallim-i Evvel Vekili”nin mühürü olmak üzere toplam on bir mühür bulunmaktadır. İmtihan heyetini oluşturan bu mühürlerin altında imtihan cetveli içeriğinin doğruluğunu tasdik eden dört aza iki reis olmak üzere altı mühür daha basılmıştır (İmtihan 79: 14; Ek 1).

Günümüzdeki Eşrefoğlu Ortaokulu, muhtemelen bu okulun (mekân olarak) devamı olmalıdır.

Beyşehir Mekteb-i İbtidaiye Derece-i Aliyesi

Beyşehir yüksek ilkokulu gibi anlamlandırılabilir olan “Beyşehir Mekteb-i İbtidaiye Derece-i Aliyesi”, iki yıllıktır. Üç yıllık taban eğitiminin üstündedir. Birinci ve ikinci sene öğrencilerinin 1914-1915 yılsonu sınavları, imtihan komisyonu tarafından yapılır. Üst heyet tarafından da tasdik edildikten sonra vilayete gönderilir. 26 Mayıs 1915 tarihli sınav cetveline göre birinci sınıfta on iki öğrenci sınava girmiş, hepsi de başarılı olmuştur. “Devre-i Aliye İkinci Sene” okuyanlar on dört kişidir. On beş dersten de tam not onar alarak birinci olan, Beyşehir Dalyan Mahallesi doğumlu 14 yaşındaki (esnan) Ali Rıza Efendizade Hakkı Efendi, 150 puanla “aliyyü’l-ala” derecesi ile mezun olmuştur. İkinci olanın da not toplamı da 150’dir. Yalnız birinciden bir yaş küçüktür. Not toplamı 150-131 olanların derecesi aliyyü’laladır (İmtihan 79: 17).

Ali kısım bir ve ikinci sınıflarda aynı dersler okutulmaktadır. Ders adları dönem eğitimi hakkında fikir verecek mahiyettedir: Kur’an-ı Kerim ma’ Tecvit,

Ulum-ı Diniye, Eşya Dersleri, Hesap, Malumat-ı Medeniye ve Ahlakıye, Sarf ve Nahiv-i Osmanî, Hendese, Coğrafya, İnşa ve Kraet-İmla, Tarih-i Umumi, El İşleri, Hüsn ü Hat, Resim, İdman, Musikî (İmtihan 79: 17).

Yalnız eğitim kurumlarının giderlerinin karşılanması gerekmektedir. Konya Maarif Müdürü'nün bakanlığa yazdığı yazıya göre Beyşehir'de mekâtib-i mahalliye namına dokuz adet dükkânın inşası kararlaştırılır. 11 Eylül 1906 tarihli yazıda eğitime yatırımın özellikle Halife (II. Abdülhamid) tarafından teşvik edildiği vurgulanır (BOA, MF. MKT, 802/42). Bu durum, yeni tip eğitim yatırımı seferberliğinde halk desteğinin alınarak eğitim kurumlarının, bir çeşit tarihi vakıf, imece dayanışmasına benzer bir dayanışma ile geliştirilmek istendiğine işaret eder.

Rüştiyeler

İlkokulların çoğalması, aynı türden bir üst eğitim kurumuna ihtiyacı artırır. Bunun üzerine, Beyşehir'e bir rüştiye (ortaokul) inşası istenir. "*Mekteb-i rüşdi ile mezkûr Beyşehri kazasında harab olan köprüünün der-i himmet tesviye bulunduğu beyan*" edilir. Yani halkın da desteği alınarak rüştiye yapılmıştır. Belge tarihi, H. 25 Şaban 1285 / M. 11 Aralık 1868 olduğuna göre Beyşehir'de rüştiyenin yapım tarihi, Sultan Abdülaziz devrinde 1869'da mekân olarak tamamlandığını gösterir (BOA, A. MKT. MHM, 429/73). Yaklaşık üç yıl sonrasına ait bir başka belgeye göre iki görevli atanarak okulun faaliyete geçmesi sağlanır.

Beyşehir'in rüşdiye mektebi yapıldıktan sonra seçtiği eğitimci Mustafa Efendi tayin edilir: "*Beyşehri kazasında inşa edilen mekteb-i rüştiyeye mahallince intihab olunan Mustafa Efendi'nin seksen dokuz senesi Mart'ı ibtidasından itibaren şehri üç yüz on beş kuruluş maaşla Konya Vilayet-i celilesinin inhası mucibince muallim-i sani tayini ve tarih-i mezkûrdan itibaren mahallince bir nefer bevab intihab ve istihdamı ile senevi beş yüz kuruluş masarifi müteferrika tahsisi Meclis-i Maariften ba-mazbata ifade*" edilir (BOA, MF. MKT, 11/84). Öğretmen yanında bir kapıcı da seçilerek görevlendirilmiştir. Bundan sonra öğrencilerin diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına sıra gelir. Beyşehir rüştiyesi için "*masarif-i müteferrika tahsisi ve öğrenciler için gerekli kitap ve risaleler*" de gönderilir (BOA, MF. MKT, 12/131; BOA, MF. MKT, 20/24). Daha sonra da kitap desteği devam eder yalnız gönderilen kitap ve risaleler, ihtiyaçların tamamı değil, Maarif Kütüphanesinde mevcudu olanlardır (BOA, MF. MKT, 29/85). Kitap risaleler, iki sandık içine yerleştirilip postaya teslim edilmiştir (BOA, MF. MKT, 30/75).

Muallim-i sani Mustafa Efendi ile ilk eğitimci atamasından üç yıl sonra, ikinci eğitimci olarak sülüs hocalığına Hüseyin Efendi tayin edilir (BOA, MF. MKT, 36/49). 1880 Eylül'üne gelindiğinde Beyşehir Mekteb-i Rüşdiyesi'ndeki talebe sayısı artmıştır. 60'ın üzerinde öğrenci bulunmaktadır. Bu yüzden bir muallim-i evvel tayini için bütçeden tahsisat ayrılması istenir. Muallim seviyesi, mevcut mu-

allimlerden bir derece ileridir. Babıali'ye H. 4 Eylül 1296 / M. 17 Eylül 1880'de yazılan talebe göre “*Beyşehir Mekteb-i Rüşdiyesi şakirdanının miktarı altmış neferi tecavüz eylediği cihetle bir de muallim-i evvel tayini lüzumu*” bildirilir. Mevcut senenin “*bütçesinde muharrer tertib-i mahsusundan şehri dört yüz seksen kuruş maaş tahsisi hususuna müsaade*” edilmesi bakanlıktan istenir. Bu istek kabul edilmiş, muallim-i evvelik memuriyetine Hüseyin Avni Efendi'nin maarif tarafından düşünüldüğü belirtilmiştir (BOA, MF. MKT, 65/169).

Beyşehir Rüştiyesinden, kayda geçen ilk emekliye ayrılış, 3 Kasım 1890'de gerçekleşir. Muallim Hacı Hasan Efendi, “tekaüde” sevk edilir (BOA, ŞD, 901/6).

Rüştiyede muallimlik rağbette bir iştir. Beyşehir Rüşdiyesinin rika muallimliği, tahrirat kâtibi İsmail Efendi'ye verilmek istenir. Hâlbuki görev, muallim-i sani Sadeddin Efendi'nin uhdesindedir. Bunun için dersin tahrirat kâtibine verilmesine gerek olmadığı bildirilir (BOA, MF. MKT, 190/67).

Beyşehir Rüştiyesi, H. 1311 Eylül ayında / M. 1895, muallim, hademe ve öğrencileri olmak üzere bütün mevcuduyla gözden geçirilir. “*Beyşehir Kazası Mekteb-i Rüştiyesinin heyet-i talimiyesiyle şakirdân ve hademesinin*” üç aylık devam durumunu gösteren çizelgeye göre Beyşehir Rüştiyesinde üç öğretmen bir bevrap vardır. Öğretmenler; Muallim-i Evvel Hüseyin Efendi, Muallim-i Sani Sadettin Efendi ve Rika Muallimi İsmail Efendi'dir. Bunlardan Hüseyin Efendi, üç ay boyunca hiç gelmemiştir. Talebe miktarı on beş yıl öncesine göre azalmıştır. Altı birinci sınıf, on dört ikinci, yedi üçüncü sene, sekiz dördüncü sene sınıfı evvel talebesi olarak toplam 35 talebe bulunmaktadır. Beş talebe “pederinin vefatı” dolayısıyla devam etmemiş, bir talebeye ailenin işlerini üslendiği kaydı düşülmüştür. Eylül ayında yedi devamsız daha vardır. Ayrıca “Hıfz-ı Kur'an'a çalışmaktadır” kaydı düşülen bir öğrenci ile kaydını Konya ve Karaağaç'a aldırان iki öğrenci de ayrılmış bulunmaktadır. Eylül, Teşrinievvel ve Teşrinisani aylarında devam durumu pek iç açıcı gözükmemektedir. Ayda yirmi altı gün devam eden tek öğrenci yoktur. Yirmi ve üstü devam eden öğrenci; Eylül ayında 13, Ekim'de 18, Kasım'da 12 kişidir (BOA, MF. İBT, 48/98).

Bu sıralar, muallim tayininde sınav tarzı dikkat çeker. Zira Beyşehir Rüştiye Mektebi'ne rik'a muallimi olarak tayin olunan Mehmet Hilmi Efendi'nin “numune hattı”, bakanlığa takdim edilir. Maarif Nezareti'ne gönderilen bu yazı, 7 Eylül 1898 Maarif Meclisi'nde kendi el yazısı ile yazdığı yazıdır (BOA, MF. İBT, 16/43).

1890 ile 1914 arasında rüştiye muallimliğine tayin nakil ile ilgili bir hareketlilik vardır. Sinop Rüştiyesinden Mustafa Asım Efendi, Beyşehir Mekteb-i Rüşdiyesi Muallim-i Evvelliği'ne tayin olunur (BOA, MF. MKT, 362/20). Bu arada yapılan düzenlemeyle memuriyeti lağvedilen Beyşehir Rüşdiyesi muallim-i sanisi Sadeddin Efendi'nin muallim-i evvelliğe tayini uygun bulunmaz. Ancak rütbesine uygun

olarak vilayet dâhilinde muallim-i sanilik açıldığı takdirde oraya tayini kararlaştırılır (BOA, MF. MKT, 390/36).

1900'de Çine Rüştüyesi Muallim-i Evveli Ömer Fehmi Efendi Beyşehir Rüştüyesine tayin edilir (BOA, MF. MKT, 521/14). Fakat Ömer Fehmi Efendi'nin bir yıl sonra vefatı ile yerine İdris Efendi naklen tayin edilir (BOA, MF. MKT, 559/19).

Bu dönem rüştiye mezunları, devlet dairelerinde memur olabilmektedirler. Rüştiye mezunu Hacı Ali Efendizade Raşit Efendi, bir nüfus kâtipliğine atanmayı talep eder. Beyşehir Nüfus Kalemünde mülazım olarak görevlendirilir (BOA, DH. MKT, 2670/71).

1869'dan bu yana hizmet veren Beyşehir Ortaokulu, yıpranmıştır. Bunun üzerine "Beyşehir Mekteb-i Rüştüyesinin tamirinin uygun" görüldüğü bildirilir (BOA, MF. MKT, 979/14).

Beyşehir'in II. Meşrutiyet devrindeki en dikkat çekici partizanlık olayı, ortaokul öğretmenleri arasında meydana gelir.

"Vazifesini terk ile fırka siyasetine ve hükümet muamelatına müdahale eylediği ve menfaat-i şahsiyesini temin için talebeye hadd-i maiyetinden fazla fiyatla kitap sattığı haricen icra edilen tahkikattan ve Beyşehir Kaymakamlığının işarından anlaşılmuş ve yine fırka münakaşası münasebetiyle Muallim-i Sani ile yekdiğerini darb eylediklerinden dolayı kaza-yı mezkûrda muhakemesi için derdest edilmiş kazada göreve devam etmesi uygun olmadığından" Kaşa tayini uygun bulunur. Zaten Kaş Rüştüyesi muallimliği de bir süredir boştur. Maaşından da bir miktar ceza niyetiyle kesilerek Kaş'a gönderilmesi, yerine de İbradılı Mehmet Sabit Efendizade İbrahim Efendi'nin tayini teklif edilir. 27 Haziran 328 tarihli yazı, Maarif Müdürü tarafından Maarif Nezareti'ne gönderilir. Bu arada Kaş'a gitmek istemeyen Mustafa Şükrü Efendi'nin becayişle Sandıklı Rüştüye Mektebi'ne atanma isteği uygun görülmez (BOA, MF. İBT, 392/46). Fakat Mustafa Rüştü, görev yerine gitmez. "Maarif-i Umumiye Nezareti Sicil-i Ahval Müdüriyeti Müsveddatına Mahsus varaka"ya göre tayin edildiği Kaş'a gitmediği için istifa etmiş sayılarak "hal-i harb münasebetiyle Rumeli vilayetinden Dersaadet'e gelen rüştiye muallimi Hacı Mahmut Efendi", H. 5 Kânunuevvel 1328 / M. 18 Aralık 1912'de tayin edilir (BOA, MF. İBT, 408/33). Partizanlığın bozguna çevirdiği Balkan Harbi, eğitimciler yönünden de yıkımdır. Sadece 6 Mayıs 1916 tarihli belgeye göre yirmi bir rüştiye muallimi, Rumeli, Trakya tarafından gelip işgale uğramayan yerlerde görev alır (BOA, MF. İBT, 478/75).

Rüştiyenin Başarı Durumu

Beyşehir'de en yüksek batı tipi eğitim kurumu olarak, Beyşehir Rüştüyesi bulunmaktadır. Bu okulun R. 5 Temmuz 1321 / M. 18 Temmuz 1905 tarihli imtihan cetveli, talebe miktarı, görülen dersler konusunda bilgi vermektedir. Buna göre üç sınıflı okulun birinci sınıfında beş, ikinci sınıfında yedi, üçüncü sınıfında altı tale-

be okumuştur. Toplam talebe sayısı on sekizdir. Birinci sınıfta okutulan on bir dersin sırayla adı; Kur'an-ı Kerim, Tecvid, Ulum-ı Diniye, Kıraat, Lisan-ı Osmani, Coğrafya, Arapça, Farsî, Hüsn ü Hat, Ahlak, Hesap'tır. Derslerin notla değerlendirilmesi on üzerinden yapılmakta, not toplamı en yüksek olandan itibaren, öğrenci adları sıralanmaktadır. Toplam 110 üzerinden 74 alan İhsan Efendi birinci, 69 alan Halil Efendi ikinci, 68 alan Fevzi Efendi üçüncü olmuşlardır.

İkinci sınıfta ders sayısı on ikidir. Birinci senedeki derslere sadece Resim dersi eklenmiştir. Rüştîye ikinci sınıf “şakirdanı” içinde 120 puan üzerinden 94'le Hafız Ali Efendi birinci, 85 puanla Hasan Efendi ikinci, 82 puanla Nuri Efendi üçüncü olmuşlardır.

Üçüncü sınıfta ders sayısı on dördtür. İkinci sınıf derslerine Hendese ve Tarih dersleri ilave edilmiştir. Bu sınıfta, 140 toplam puan üzerinden 130 alan Mehmet Efendi birinci, 130 puanla Süleyman Efendi ikinci, 117 puanla Osman Efendi üçüncü olmuşlardır. İmtihan çizelgesi altındaki kademeli yazı, sınavın mahiyeti, sınav komisyonundan vilayete gönderiliş seyri hakkında bilgi vermektedir: “*Konya Vilayeti dâhilinde Beyşehir Kazası Mekteb-i Rüşdîsi şakirdanlarının üç yüz yigirmi bir senesi icra olunan imtihan (kesik) şakirdan-ı mumaileyhimin ulum ve fûnun ve elsine ve hututdan tebeyyün eden malumat-ı müktesebeleri tam numro on (kesik) balaya terkim kılınmış olmağın zâr-i cetvel-i şerh verilerek temhir kılındı. Fi 5 Temmuz sene 321*”. Başta Muallim-i Evvel mührü olmak üzere yedi mühür basılıdır. İlk sıra mühürler altında; “*Şakirdan-ı mumaileyhimin lede'l-ımtihan malumat-ı müktesebelerini nâtik mümeyyizân tarafından tanzim edilen iş bu cetvel tarafımızdan dahi tasdik kılınmıştır. Fi 6 Temmuz sene 321*”. Bir gün sonra tasdik eden üst makam azaların başında “Kâtib-i Maarif”, arada azalar, sonunda ise “Reis-i Komisyon-ı Maarif Mehmed Akif” mührü bulunmaktadır. Kazanın son tasdik makamı üçüncü sıra mühürlerindedir. Yedi mühürlü üçüncü sıranın üst yazısı şöyledir: “*Şakirdan-ı mumaileyhimin lede'l-ımtihan malumat-ı müktesebelerini nâtik mümeyyizân tarafından tanzim ve komisyonu tarafından tasdik edilen iş bu cetvel usulen tasdik kılınmıştır. Fi 7 Temmuz 321*”. Tasdik edenler içinde azalardan sonra “Tahrirat Kâtibi, Müftü, Naib ve Beyşehir Kaymakam vekili” mühürleri bulunmaktadır (İmtihan 46: 389; Ek 4).

Öğretmeni Ödüllendirme

“Beyşehir Kazası Meclis-i İdaresi” olarak Beyşehir kaymakamı ve dört aza ile Kâtib-i Tahrirat, Müdür-i Mal, Müftü, Naibin ortak vilayete yazdıkları bir yazı ile Beyşehir Rüştîyesi Muallim-i Evveli Hüseyin Efendi'nin ödüllendirilmesi teklif edilir. Gerekçe dikkat çekicidir. Hüseyin Efendi, güzel ahlak sahibi, Beyşehir'in hoşnutluğunu kazanmış, tayin edildiği zamandan itibaren kurallara uyarak görevini hakkıyla yapmış, talebelerini alanında mevcut bilimle iyi yetiştirmiştir. Böyle bir muallime sahip olmaktan Beyşehir, kendisini bahtiyar adetmektedir. Onun

izin bu güzel şahsın, bir nişan veya uygun şekilde taltif edilmesi gerekmektedir: “*Beyşehir Kazası Rüşdiyesinin Muallim-i Evveli Hüseyin Efendi daileri iktidar-ı hüsn-i hulk (ahlak) ahabından ve hoşnudiyet-i umumiyyeyi kazanmış bir dai-i saltanat-ı seniyyeden olub ibtida-yı tayininden bu ana kadar ol babdaki talimat ve evamir-i aliyye ahkâmına tevfikân bihakkın ifa-yı vazife eyleyerek sene be-sene yetiştire geldiği şakirdanın fûnun-ı mektebden mütehasıl (hâsıl olan) kesb-i iktidar ve istidadları derece-i fevkalâdede bulunmuşdur. Bina-enaleyh nimet-i celileye vela sima (sevimli yüz) mumaileyh daileri gibi muallim-i zî-iktidara nailiyetimizden dolayı kendümüzü bahtiyar addederek bu vesile ile dahi fuzuli-i eyyam-ı ömr ve şevket-i hazret-i tacidârî ed’iye-yi umum tarafından yâd ve isa-yı necm tiryaklanmakda olduğu ve mumaileyh dailerin şayan-ı mükâfat bulunduğu cihetle sine-i sadakati bir nişan-ı zîşan ile tezyin veyahut münasib bir ruy ile taltifini lazım gelen makama inha olunması müstercası ma’ruzında mazbata-ı acizanemiz arz ve takdime cüret kılınmışdır ol babda emr ü ferman hazret-i menlehül emrindir fi 14 Muharrem sene 311 ve fi 15 Temmuz sene 309 (27 Temmuz 1893)”. Dört aza mührü, Kâtib-i Tahrirat, Müdür-i Mal, Müftü, Naib, Kaimmakam (BOA, MF. İBT, 33/2; Ek 5).*

Bu özenli ödüllendirme teklifine cevap olumlu değildir. Beyşehir Rüşdiyesi muallim-i evveli Hüseyin Efendi ile Hadim’e bağlı Pirlegonda (Pirlerkondu/Taşkent) Rüşdiyesi muallim-i evveli Şakir Efendi’nin taltiflerinin şimdilik mümkün olmadığı bildirilir (BOA, MF. MKT, 190/148).

Bu tavır, rüştiye eğitimi menfi etkiler. 1895’teki, “*Beyşehir Kazası Mekteb-i Rüştiyesinin heyet-i talimiyesiyle şakirdân ve hademesinin*” üç aylık devam durumunu gösteren çizelgede, Beyşehir Rüştiyesi Muallim-i Evveli Hüseyin Efendi, üç ay boyunca hiç gelmemiş, talebe miktarı azalmış gözükmektedir (BOA, MF. İBT, 48/98). Görevine bağlılığı ile ilgili olarak yüceltilen muallimin, iki yıl sonraki hali, iç açıcı değildir.

Bu dönem Beyşehir’ne, eğitimin zemini olarak bakmak yararlı olacaktır.

Cumhuriyet Devrinde Eğitim

Cumhuriyet başlarında 9 Ağustos 1925 tarihinde Konya Maarif Müdürlüğü, bütün kazalardan ilçedeki kuruluşlarla ilgili bilgi ister. Bir cetvel eşliğinde istenilen bilgiye Beyşehir Kaymakamı, 26 Ağustos 1925 tarihinde cevap verir. Buna göre Beyşehir’de sinema, tiyatro, kitapçı dükkânları, spor kulüpleri yoktur. Yalnız cemiyet olarak “Halk Fırkası” ve hayır kuruluşları olarak da “Türk Tayyare Cemiyeti Şubesi, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Himaye-i Etfal Cemiyeti” bulunmaktadır (İmtihan 76: 163). Bu belge, erken cumhuriyet devrinde şehrin sosyal, siyasi durumunu özetleyecek mahiyettedir.

1927 istatistiğine göre Türkiye’de toplam 14.425 mektep vardır (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 16). Konya’daki bina sayıları da tespit edilmiştir. Konya ilinde 819 mektep, 217 cami, 1.550 resmi daire, 40 hamam, 23.701 “sair

mebani” olmak üzere haneden ayrı toplam 26.327 bina bulunmaktadır (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 74). İkamete mahsus bina toplamı, Ağustos 1927 itibarıyla 137.539’dur (1929: 70). Nüfusun dinler ve diller açısından durumu, saflaşmanın yüksekliğini gösterir. Nüfusun yüzde 99,83’ü İslam, 0,17 gayri Müslim’dir. Yüzde 94,81 Türkçe, 0,35 Çerkezce, 4,24 Kürtçe, 0,60 sair dilleri konuşmaktadır (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 62). Aynı yerde verilen bilgiye göre nüfusun büyük ekseriyeti tarımla uğraşmakta (44.34), sanayi üç, ticaret yüzde ikilerde durmaktadır (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 51). Erkekler içinde okuma bilen yüzde 11,55, bilmeyen 88,45; kadınlar içinde okuma bilen yüzde 1,65, bilmeyen 98,35’tir (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 44). “*Ehemmiyetleri sırasile her vilâyette yedi yaşını müteceviz nüfusta okuma bilenlerin yüzde nisbeti*”, Konya’da erkeklerde 15,48, kadınlarda 2,06, kadın ve erkek ortalamasında 8,17’dir. Ülke genelindeki durum da benzeridir: “*Arap harflerile okumak bilen nüfus erkeklerde %12,99 kadınlarda %3,67 olmak üzere umum nüfusta %8,61 nisbetinde olup okumak bilen nüfusun miktarı 1.111.496 kişiden ibarettir. (A) tablosu her vilâyette okumak bilen ve bilmeyen nüfusun yüzde nisbetlerini tafsilen havi bulunmaktadır. Eğer kadın ve erkek nüfustan tahsil sinninde olmıyan yani 7 yaşına kadar olan nüfus çıkarılarak nisbetler hesap edilirse erkeklerde okumak bilenler nisbeti %17,42, kadınlarda %4,63 olmak üzere nüfusu umumiyede %10,58 nisbetine baliğ olur.*” (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 22-23). Konya’da 1.000 erkek nüfusa mukabil kadın miktarı, 1.116’dır. Türkiye’nin genel nüfusunda 6.563.879 erkek ve 7.084.391 kadın vardır. Kadın fazlası 520.512’dir. Bu rakamlara nazaran umum nüfusun %48,09 kısmını erkekler ve %51,91 kısmını kadınlar teşkil etmektedir. Şu halde 1.000 erkeğe mukabil 1.079 kadın var demektir (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 18). Bitirici bir harbin sonucu, nüfus istatistiğine yansımış bulunmaktadır. Konya şehir nüfusu, 23.937 erkek, 23.559 kadın olmak üzere toplam 47.496’dır. Yüz eve, 454 nüfus isabet etmektedir (1927 Umumî Nüfus Tahriri, 1929: 17). Beyşehir, bu genel tablonun elbette bir parçası durumundadır.

İlkokullar

Aslı, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivinde (BYEK) olan Konya Maarif Müdürlüğüne ait *Beyşehir Kazasının 341 Senesi Martından İtibaren İlk Mektep Muallimleri Kaydına Mahsus Defteri*’ne göre (Ek 2), 1925 yılında üçü Beyşehir içinde olmak üzere Beyşehir kazasında toplam yirmi üç ilkokul (ibtidai) bulunmaktadır. Merkezdekiler; Merkez Mustafa Kemal Paşa İlk Erkek Mektebi, Merkez Mahmut Şevket Paşa Kız Mektebi, Merkez İçerişehir Erkek Mektebidir. Diğerleri Üskerles (Üstünler) Erkek, Üskerles Kız, Manastır Erkek, Doğanbey Nahiyesi Erkek, Doğanbey Nahiyesi Kız, Kırılı Nahiyesi Mektebi, Selki, Hüyük, Çavuş, Balganda, Damlapınar, Miligöz, Yeğran, Ararım, Aşağı ve Yukarı Homa, Sadıkhacı, Bayağsar,

Hoyran-Kuruçay, Bayındır, Eğirler mektepleridir. Millî eğitim defterinden anlaşılacağı üzere Beyşehir bölgesinde üç kız ilkokulu vardır.

Merkez Mahmut Şevket Paşa İlk Kız Mekteb-i İbtidaisi kadrosunda beş öğretmen kaydı vardır. Bunlar; Başmuallim muavini Leman Hanım, Konya Darülmuallimat 338 mezunu Başmuallim Fatma Ahmet Hanım, Hüseyin Hüsnü Bey, muavin Saadet Şerife Hanım, vekil Kadriye Hanım'dır. Leman Hanım dokuz, Fatma Ahmet on, Hüseyin Hüsnü 19.50, Saadet Şerife yedi, Kadriye yedi lira maaş almaktadır (Beyşehir 25: 4).

Üskerles Karyesi İlk Kız Mektebi'nde iki kadın öğretmen vardır: Şemsi Hanım ve Şerife Ülkü Hanım Şemsi Hanım, Seydişehir Kız Mektebi'ne atanır. Diğeri, 1 Haziran 1927'de "Mektebin lağvı dolayısıyla" aynı yerde kız-erkek karışık hale getirilen "Muhtelit Mektebi muallimliğine" kadro olarak aktarılır. Zaten sayfa başında da "Üskerles Karyesi/Muhtelit/İlk Erkek Mekteb-i İbtidaisi" ifadesine "Muhtelit" kelimesi bir çıkma ile eklenmiştir (Beyşehir 25: 8). Benzeri uygulama, aynı tarih ve şekilde, "Doğanbey Nahiyesi İlk Kız Mekteb-i İbtidaisi" için de yapılmıştır. Kız okulunun öğretmeni, Edirne 1320 doğumlu Naciye Fatmahan Hanım'dır. Kadrosu 1925'ten bu yana görev yaptığı okuldan, 1 Haziran 1927'de "Mektebin lağvı dolayısıyla nahiye merkezi Muhtelit Mektebi muallimliğine" aktarılır (Beyşehir 25: 10). Şu hale göre cumhuriyet başlarında üç kız okulu varken, nüfusun giderek çoğaldığı 1927 yılında, kız okullarının ikisi muhtelit/karışık okula çevrilerek tek kız okulu bırakılmıştır. Bu uygulamayla, ülke genelinde ne kadar kız öğrencinin eğitim hayatına engel olduğunun ayrıca araştırılması gerekmektedir.

1925-1926, 1926-1927 yılları yaz dönemlerinde okullarda çalışan öğretmen muavini, farklı okul mezunu eğitimciler, müstahdemler için "A Kursu" adı altında kurslar açılır. Burada Terbiye, Hesap, Mektep Hıfzıssıhhası, Tatbikat Dersi adlı dersler verilerek beşli sistem üzerinden sınava tabi tutulurlar. Başaranlar, "Şehir" ve "Köy" muallimi olarak okullarına yeniden atanırlar. Böylece kurslarla öğretmen açığı giderilmeye çalışılır (Şehir Köy Muallimliği 86: 1-60 ve çizelgeler).

Bu dönem öğretmen istifaları veya bakanlıkça tasfiye edilen öğretmenler dikkati çekmektedir. Balganda Karyesi İlk Erkek Mektebi öğretmenlerinden Osman Nuri Efendi, bunlardan biridir. R. 1290 / M. 1874 Beyşehir doğumlu, İzmir Darülmuallimini R. 1321/ M. 1905 mezunu Osman Nuri, 05.01.1930 tarihinde "Vekâletçe tasfiyeye tabi tutulmuştur." (Beyşehir 25: 13). Bayındır Karyesi İlk Erkek Mektebi "Muavin Ehliyetnameli" öğretmeni, Beyşehir R. 1304 / M. 1888 doğumlu İhsan Efendi'nin, "Vekâletçe tasfiyeleri tasdik edilmekle kaydı terkin" edilerek 1 Eylül 1927 tarihinde işine son verilir. İhsan Efendi, işine son verildiğinde sekiz lira maaş almaktadır. Aynı yerde 1925'ten beridir Eğirler Karyesi İlk Er-

kek Mektebi öğretmenini Şevket Efendi için, 1 Haziran 1927'de, "Vekil olmağla vazifesine nihayet verilmiştir" kaydı düşülür (Beyşehir 25: 18).

Merkez İçerişehir İlk Erkek Mekteb-i İbtidaisi kadrosunda, 1925'ten emekliye sevk edildiği 27 Mart 1927'ye kadar tek öğretmen olarak Mehmet Şevki Efendi görev yapmaktadır. Akseki R. 1293 / M. 1877 doğumlu Mehmet Şevki, R. 1316 / M. 1900 Konya Darülmuallimini mezunudur. 1925'te 10, 1 Mart 1926'da 17,40, 1 Mart 1927'de 19,50 lira maaş almıştır (Beyşehir 25: 5).

Merkez Mustafa Kemal Paşa İlk Erkek Mekteb-i İbtidaisinde bir başmuallim, iki muallim, iki muavin olmak üzere 1925'te dört öğretmen görev yapmaktadır. Başmuallim Hasan Hilmi Bey, R. 1317 / M. 1901 Beyşehir doğumlu, "Muallim Şehadetnamesine" sahiptir. 1925'te 10, 1 Mart 1926'dan itibaren 17,25 lira maaş alır. Muavin olan İhsan Bey 7, Antalya Darülmuallimini mezunu Muallim Hasan Basri Efendi 1925'te 12 - 1926'da 19.50 lira, Muavin Hafız Ali Şevki Efendi 8 lira, R. 1314 / M. 1898 Beyşehir doğumlu-Konya Darülmuallimini mezunu (1924) İkbâl Kadri Efendi 1925'te 10, 1926'da 15 lira, Kafkasya R. 1306 / M. 1890 doğumlu Hacı İslam Efendi oğlu Ali Kemal Efendi 1925'te 10 - 1926'da 15 lira maaş almaktadır (Beyşehir 25: 1-2).

Beyşehir merkezinde, 927-928'den itibaren Beyşehirli Merkez ve Kurra Muallimin Sicil Defteridir (Beyşehir) adlı deftere göre 6'sı merkezde, 14'ü köy ve nahiyelerinde olmak üzere toplam 20 mektep bulunmaktadır. Merkezdeki kız, erkek mektepleri yanında bir de İçerişehir Mektebi bulunmaktadır. Okul olan diğer yerleşim yerleri şunlardır: "Üskerles Karyesi, Manastır Karyesi, Doğanbey Nahiyesi, Kırılı Nahiyesi, Selki Karyesi, Hüyük Karyesi, Çavuşcu Karyesi, Balganda Karyesi, Miligöz Karyesi, Yeğran Karyesi, Ararım Karyesi, Aşağı Yukarı Homa Karyesi, Sadıkhacı Karyesi, Bayağşar Karyesi, Hoyran-Damlapınar Karyesi, Bayındır Karyesi, Eğirler Karyesi". 1927 yılı itibarıyla okul olan köyler içinde Huğlu, Kaşaklı (Çay-Salur/Yeşildağ), Kurucuova gibi yerlerin adlarının bulunmaması dikkat çekmektedir. Zira bu sıralar, Huğlu-Yeşildağ, Seydişehir'e bağlıdır.

Beyşehir Merkez İlk Erkek Mektebi'nin Başmuallimi, Hasan Hilmi Bey'dir. Beyşehirli R. 1317 / M. 1901 doğumlu bu eğitimci, R. 1338 / M. 1922 tarihli "Muallim Şehadetnamesi"ne sahiptir. Yanında "Muavin"i, R. 1312 / M. 1886 Beyşehir doğumlu, Hafız Ali Şevki Bey öğretmenlik yapmaktadır. Ayrıca dördü asil, biri vekil üç öğretmen kaydı daha vardır. Yalnız vekil öğretmenin "Mülahazat" kısmına, "Aslin gelmesile vazifesine nihayet verilmiştir" kaydı 31.08.929 tarihinde düşülmüştür. Göreve başlaması 6 Kânunuevvel 1928 olduğuna göre vekil öğretmen sekiz ay kadar görev yapmıştır. Konya ve Antalya Darülmuallimin Mektebi mezunu iki öğretmen 1.500, 1.950 kuruş maaş alırken vekil öğretmen 750 kuruş aylıkla çalıştırılmıştır. Aynı yerde göreve atanan Makbule Hanım için şu kayıt dikkat

çekmektedir: “*Vazifeye başlamadan Ereğli Merkez Mektebi (ne) nakil edilmiştir*”. Göreve başlamadan naklini sağlayabilen Makbule yerine, Doğanbey doğumlu Naciye Fatma Hanım atanır (Beşşehri 22: 1-3).

Merkez Kız Mektebi'nin Baş Muallimi yoktur. “Muavin ehliyetnameli”, Ahlat R. 1322 / M. 1906 doğumlu Saadet Hanım, 800 kuruş maaşla, 1924-1928 arasında görev yapar. Yanına 1927'de Siverekli idadi mezunu Mehmet Ferit, 1.500 kuruş maaşla öğretmen atanır. Ama kız mektebinin kapatılması üzerine bu iki öğretmen de 1 Haziran 1928'de Merkez Erkek Mektebi'ne atanırlar. Bu durumda, 1 Haziran 1928'de kız okulunun lağvı gerçekleştirilmiş olmaktadır (Beşşehri 22: 4-5). Dönem, batılılaşma süreci gereği, kız ve erkek okullarının karma (muhtelit) hale getirmenin öne çıktığı bir zamandır (Ek 3).

İçerişehir Mektebi'nde öğretmen hareketliliği dikkati çekmektedir. 1927-1929 arasında beş öğretmen atanır. Bunlardan birisi vekildir. İkincisi Bozkır Merkez Mektebi Başmuallimliğine atanır. Üçüncüsü “*burada işe başlamadan Ermenek'e nakledilmiştir*”. Dördüncüsü, Üskerles Mektebi Başmuallimliğine nakledilir (Beşşehri 22: 6).

Cumhuriyet başlarında öğretmenlerin önemli bir kısmı, “vekil”, “muavin” statüsünde öğretmen okulu çıkışlı olmayan, daha çok lise medrese eğitimi almış görevlilerden oluşmaktadır. Harf İnkılabı günlerinde, öğretmenlerin değişim sürecine uyum sağlamaları istenir. İstenilen değişimi gerçekleştiremeyenlerin görevlerine son verilir. Bunlardan birisi, Manastır Karyesi Muallimi Dursun Kadri Efendi'dir. R. 1312 / M. 1896 Beyşehir doğumlu Dursun Kadri “Muavin Ehliyetnamesi 340” ile “Muavin” olarak 800 kuruş maaşla R. 18 Eylül 1341 / M. 1925 tarihinde göreve başlamış dört yıl çalışmıştır. Yalnız Harf İnkılabından sonra, “Kursa girmediğinden vazifesine nihayet verilmiştir. 01.10.929” (Beşşehri 22: 8).

Günümüz Beyşehir Eğitim Kurumları

Beyşehir, meşrutiyetler, dünya harpleri dönemlerinde, sürgün, iskân vb. sebeplerle farklı kültürde insanların barındığı bir bölge olmuştur. Bu nüfus hareketi, değişik etkileşimleri de beraberinde getirir. Sürgün ve iskân dışında 1960'lı yıllar Beyşehir'e aslı “Barış Gücü” anlamında olan Barış Gönüllüleri de gelir. ABD ile ikili ilişkiler sonucu Beyşehir'de kalarak bir süre öğretmenlik yapan bu insanlar, sonra dönmüşlerdir. Mesleği öğretmenlik olmayan bu insanların, okullarda İngilizce dersi verip halkla çok temasta bulunarak ülkelerine dönmelerinin nedeni etkilerinin ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira Barış Gönüllüleri, “Amerikan varlığının oluşmasına, gelişmesine ve değişmesine, yani gelişen koşullara uyum sağlamasına araç olarak” imkân sağlayan misyoner faaliyetleri, donanma, okullar gibi mekanizmalardan birisi olarak değerlendirilmektedir (Kocabaşoğlu, 1991: 12).

İlk-Ortaöğretim

Beyşehir’de 1950 sonrasında eğitim faaliyetleri önceki döneme göre hızlı gelişmiştir. Okul çeşitliliği, 1980 sonrasında artmıştır. 2006 yılında ortaöğretimdeki öğrenci sayısı 2551’dir (Sezgin, 2006: 457). Bu miktar artışı, erken cumhuriyet devri ile kıyaslanamayacak bir durumdur. Okul artışlarıyla birlikte eğitim sistemindeki, okul adlarındaki değişiklikler, sadece takibi değil eğitimde devamlılık ve verimliliğin takibini de güçleştirmiştir.

Günümüzde, 2020 yılı itibarıyla Beyşehir ve çevresinde 72 ilk; orta ve lise düzeyinde eğitim veren kurum bulunmaktadır. Bunlardan 41’i Beyşehir merkezinde 31’i köy ve kasabalarındadır.

Mevcut eğitim kurumlarını, başta Beyşehir İlçe Millî Eğitim ve İl Millî Eğitim yazışmalarından yararlanarak tasnif yerinde olacaktır. Son duruma göre Beyşehir’de üç bağımsız anaokulu bulunmaktadır.

Beyşehir Alaaddin Keykubat Anaokulu, 2006’da açılan okulda birer oyun odası ve yemekhane, altı derslik bulunmakta, 11 öğretmen, 157 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Alaaddin Keykubat Anaokulu”, t.y.).

Beyşehir Cumhuriyet Anaokulu, halkın desteği ile yapılan binada 1976’da eğitime başlar, 2002’de müstakil hale getirilir. Kurumda birer oyun odası ve yemekhane ile üç derslik bulunmakta, 8 öğretmen, 49 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Cumhuriyet Anaokulu”, t.y.).

Beyşehir Şehit Ömer Halisdemir Anaokulu, adından 2016’dan sonra açıldığı anlaşılan kurum, halen birer oyun odası, kütüphane ve yemekhane ile yedi derslikte, 10 öğretmenle, 52 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Ömer Halisdemir Anaokulu”, t.y.).

Beyşehir Ali Rıza Celeboğlu İlkokulu, Dr. Ali Rıza Celeboğlu’nun (1919-1985) başlattığı Beyşehir Müftü Mahallesi Devlet Hatun Caddesi’ndeki arsası üzerinde yapılan binada 1988’de açılır. Önce vefat eden Konya Valisi Kemal Katıtaş’ın adı verilir. Sonra 1991 yılında Müftü Mahallesi’nde inşa edilen okula Ali Rıza Celeboğlu’nun ismi verilmiştir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ali Rıza Celeboğlu İlköğretim Okulu, Ali Rıza Celeboğlu İlkokulu ve Ali Rıza Celeboğlu Ortaokulu olarak iki müdürlüğe ayrılır. Okul halen 17 derslikte, 37 öğretmenle 798 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Ali Rıza Celeboğlu İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Bahçelievler Kasaboğlu İlkokulu, Bahçelievler Mahallesi’nde bulunan okul, 2021’de atölye-İşlik, konferans salonu, fen laboratuvarı, BT Sınıfı ve kütüphane yanında 12 derslik te 19 öğretmenle 293 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Bahçelievler Kasaboğlu İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Atatürk İlkokulu, 1964 yılında Hamidiye Mahallesi’nde üç derslikli bir binada faaliyete geçirilir. Sonra ek binalarla büyür. Önemli değişikliği diğer

bütün okullar gibi, 28 Şubat sürecinde 1997-1998 öğretim yılında sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim okuluna dönüştürülerek geçirir. 1998’de 15 eğitimci ile 12 derslikte 400 öğrenciye hizmet veren okulun 1998’e kadar mezun sayısı, 2.704’tür (Atatürk İlköğretim Okulu Müdür v. Yazısı, t.y.). İlkokul, 2021’de konferans salonu, laboratuvarı, kütüphanesi, beş sınıfta 25 öğretmenle 495 öğrenciye eğitim vermektedir. Aynı binada sabah grubu olarak ortaokul, 07:00 - 13:00 arasında öğle grubu olarak da ilkököl, 13:10 - 17:40 arasında eğitime devam etmektedir (“Beyşehir Atatürk İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Gazi İlkokulu, köklü okullardan birisidir. 1934 yılında Beyşehir Lisesinin bulunduğu yerde, “Beyşehir Gazi Mustafa Kemal Mektebi Başmuallimliği” adıyla iki katlı bir binada eğitime başlar. Binası yıkılınca 1954’te beş derslikli bina (B-Blok) yapılır. Bir ara lise bünyesine alınır. 1966’da ayrılarak bağımsız ortaokul olur. 1968-1969 öğretim yılında Atatürk İlköğretim Okulunun bir binasında (C-Blok) eğitim görürken ismi “Alâaddin Ortaokulu” yapılır. Bu adın verilmesi Türkiye Selçukluları Sultanı I. Alâeddin Keykubat’ın ismini yaşatmak içindir. 28 Şubat sürecinde 1997-1998 öğretim yılında zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile birlikte adı “Gazi İlköğretim Okulu” olarak değiştirilir (Gazi İlköğretim Okulu Müdürü Ali İhsan Arı’nın 29.06.1998 tarihli yazısı). Halen Gazi İlkokulu adıyla eğitime devam etmektedir. Okulun günümüzdeki internet sitesinde tarihçesi yoktur. Konferans salonu bulunan okul, 18 derslikte 24 öğretmenle, 429 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Gazi İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Cumhuriyet İlkokulu, Yeni Mahalle halkı tarafından yapılan binada 1975 yılında eğitim öğretime başlar. Bünyesinde anasınıfı bulunmaktadır. 1998’de on derslikte, 16 öğretmenle 425 öğrenciye eğitim verir. Bu tarihler arasında 1821 mezun vermiştir (Cumhuriyet İlköğretim Okulu Müdürü Ahmet Tuncel’in yazısı, t.y.). Kütüphane, çok amaçlı salonu olan okul, 2021’de 24 derslik, 28 öğretmenle 640 öğrenciye sahiptir (“Beyşehir Cumhuriyet İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Ali Akkanat İlkokulu, binası Esentepe Mahallesi’nde inşa edilir. Yapımı üstlendiği için Ali Akkanat’ın (D. Derebucak-Durak Köyü 1952) adı verilen okul, 1990 yılında 14 dersanede, 14 eğitimci ile 253 öğrenciye hizmet vermeye başlar. 1998’de 18 eğitimci ile 480 öğrencisi bulunmaktadır. Sekiz yıl içinde 202 mezun vermiştir (Ali Akkanat İlköğretim Okulu yazısı, t.y.). Okul 2021’de 16 derslikte, 15 öğretmenle, 174 öğrenciye hizmet vermektedir (“Beyşehir Ali Akkanat İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir TOKİ İlkokulu, Avşar Mahallesi’nde 2007-2008 eğitim-öğretim yılında hizmete başlar. Beyşehir’deki taşıma merkezi okullardan biri olduğu için beş köyden 33 öğrenci taşınmakta ve bunlara öğle yemeği verilmektedir. 2013-2014’te 4+4+4 eğitim sisteminden dolayı TOKİ İlkokulu olarak eğitim vermeye başlar.

Ana sınıfı bulunan okulun dört çok amaçlı salonu, iki fizik laboratuvarı, kütüphane ve yemekhanesi yanında 15 dersliği, 13 öğretmen ve 257 öğrencisi bulunmaktadır (“Beyşehir TOKİ İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Şehit Osman Çınar İlkokulu, Esentepe Mahallesi’nde, bir şehidinizini adını taşıyan okul günümüzde 16 derslikte 16 öğretmenle, 231 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Şehir Osman Çınar İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Şehit Hasan Metli İlkokulu, İçerişehir Mahallesi’ndedir. 2014 yılında hizmete açılır. Eşrefoğlu İHO ile aynı binada eğitim vermektedir. Okulda 2021 itibarıyla, yedi öğretmen, 113 öğrenci bulunmaktadır (“Beyşehir Şehit Hasan Metli İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir - Alaaddin Ortaokulu, Hacı Akif Mahallesi’ndedir. 1966’da Beyşehir Lisesi bünyesinden ayrılarak bağımsız Ortaokul olur. Bir süre Belediye arkasındaki eski Kızılay binasında eğitimini sürdüren okul 1968-1969 öğretim yılında mevcut binasına geçer. Adı, Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubat’ın hatırasını yaşatmak üzere konmuştur. 28 Şubat sürecinde, ilköğretimin zorunlu olarak sekiz yıla çıkarılması üzerine, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında Gazi İlkokulu ile Alâeddin Ortaokulu birleştirilerek, okulun adı “Gazi İlköğretim Okulu” yapılır. 2012-2013 öğretim yılında 4+4+4 zorunlu eğitim getirilince tekrar ilkokul ve ortaokul olmak üzere ikiye ayrılarak ismi “Gazi Ortaokulu” yapılır. 2014-2015 öğretim yılında, Konya İl Özel İdaresi tarafından yaptırılan yeni binasında eğitime başlayınca tarihi adına kavuşur. Atölye-işlik, çok amaçlı salon, kimya laboratuvarı, fizik laboratuvarı, BT Sınıfı ve kütüphanesi olan okul, 23 derslikte, 38 öğretmenle 415 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Alaaddin Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Atatürk Ortaokulu, Hamidiye Mahallesi’nde olan okul, günümüzde 19 derslikte 26 öğretmenle, 350 öğrenciye eğitim vermektedir. Alt yapısı yeterli bir kurumdur (“Beyşehir Atatürk Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir TOKİ Ortaokulu, Avşar Mahallesi’ndedir. 14 derslik, 17 öğretmenle 200 öğrenciye sahiptir (“Beyşehir TOKİ Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Şehit Abdullah Şimşek Ortaokulu, Esentepe Mahallesi’ndedir. Şehit Osman Çınar İlkokulu ile aynı binayı paylaşan okulun sitesinde, adını aldığı şehit hakkında bilgi ve tarihçesi bulunmamaktadır. 2021’de okulun yedi derslik, 15 öğretmen ve 113 öğrencisi vardır (“Beyşehir Şehit Abdullah Şimşek Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Eşrefoğlu Ortaokulu, binası 1948 yılında ortaokul olarak halk tarafından yaptırılır. 1952’de ilkokul olarak öğretime başlar. İlkokul, 1998’e kadar 2674 mezun verir. 1997-1998 öğretim yılında ilköğretim okuluna dönüştürülür (Eşrefoğlu İlköğretim Okulu Okul Bilgi Formu, imza-t.y.). Ortaokulun resmî sitesinde “Tarihçe” kısmı var fakat içerik konmamıştır. Okulun başarı durumu ile

ilgili olarak 2021 Ocak ayında verilen bilgi, 2011-2012 öğretim yılına aittir. Buna göre: 2011-2012 öğretim yılı sonunda 24 öğrenci mezun olmuştur. Halen, sekiz derslikte on öğretmenin görev yaptığı, 205 öğrencisi ile eğitim öğretime devam eden bir okul durumundadır (“Beşşehir Eşrefoğlu Ortaokulu”, t.y.).

Beşşehir İhsan Kabadayı Ortaokulu, Hacı Akif Mahallesi’ndedir. 2021’de 20 derslik, 37 öğretmenle 550 öğrencisi bulunmaktadır (“Beşşehir İhsan Kabadayı Ortaokulu”, t.y.).

Beşşehir Ali Rıza Celeboğlu Ortaokulu, Müftü Mahallesi’ndedir. 1991-1992 öğretim yılında 14 derslikli binasında hizmete girer. Bünyesinde ilköğretim ve ortaokul bulunan okul, 19 öğretmen, 545 öğrenciye sahiptir. 1998’e kadar 391 ilköğretim, 65 ortaokuldan mezunu verir (Beşşehir Ali Rıza Celeboğlu İlköğretim Okulu Müdürü Hayrullah Koptur’un yazısı, t.y.). 2021’de 17 derslikte, 37 öğretmenle 798 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beşşehir Ali Rıza Celeboğlu Ortaokulu”, t.y.)

Beşşehir Eşrefoğlu İmam Hatip Ortaokulu, İçerişehir’dedir. 1948’de Eşrefoğlu Ortaokulu olarak açılır. Aynı yıl valilik kararı ile Eşrefoğlu İlkokulu’na dönüştürülür. 1997-1998 öğretim yılında zorunlu eğitimle sekiz yıla çıkarılarak ilköğretim okuluna dönüştürülür. 2012-2013 yılında yeniden ortaokul yapılıır. 2021’de 15 derslikte 25 öğretmenle 222 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beşşehir Eşrefoğlu İmam Hatip Ortaokulu”, t.y.).

Beşşehir Mehmet Akif Ersoy İmam Hatip Ortaokulu, Hacı Akif Mahallesi’ndedir. 2014-2015 Eğitim Öğretim yılında Gazi Ortaokulu’nun üçüncü katında eğitime başlar. 2018’de müstakil binasına geçer. Alt yapısı yeterli olan okul, 2021’de 14 derslikte 16 öğretmenle 176 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beşşehir Mehmet Akif Ersoy İmam Hatip Ortaokulu”, t.y.).

Beşşehir Necip Fazıl Kısakürek İmam Hatip Ortaokulu, Esentepe Mahallesi’ndedir. 2014-2015 öğretim yılında açılır. Hafızlık sınıfları, 88 öğrenci kapasiteli pansiyonu, bulunan okul, yedi dış mahalleden taşıma yolu ile gelen öğrencilere de eğitim vermektedir. Altyapısı yeterli olan okul, 22 derslik, 32 öğretmen ve 254 öğrenciye sahiptir (“Beşşehir Necip Fazıl Kısakürek İmam Hatip Ortaokulu”, t.y.).

Beşşehir H. M. Süheyla Doğu Ortaokulu, Yeni Mahalle’dedir. 2010-2011 eğitim öğretim yılında açılır. Adını, okulu yaptıran Beşşehirli hayırsever Süheyla Doğu’dan alır. Okul halen sekiz derslik, 13 öğretmenle 109 öğrenciye sahiptir (“Beşşehir H. M. Süheyla Doğu Ortaokulu”, t.y.).

Liseler

Beyşehir, merkezde lise düzeyinde farklı nitelikte on bir, çevrede de dört önemli eğitim kurumuna sahiptir. Liselerin öncülüğünü tarih itibarıyla Beyşehir Lisesi yapmaktadır.

Beyşehir Anadolu Lisesi, 1959–1960 öğretim yılında Beyşehir Lisesi adıyla faaliyete geçirilir. Okul, sadece Beyşehir’in değil, yakın çevresinin de tek lisesi olması sebebiyle, bölgeye hizmet vermiştir. Binası, başlangıçta Beyşehir Belediyesinin pansiyon olarak yaptığı, Alâeddin Ortaokulu ile birlikte kullanılan yerdir. 1967’de şimdiki binasına taşınarak günümüze kadar devam eder.

1994’te okul bünyesinde Yabancı Dil Ağırlıklı Lise açılır. Aynı müdürlük altında genel lise ve YDA Lise iki okul olarak öğretime devam eder. 2013’te tarihi okul, Anadolu Lisesine dönüştürülür. Açılışından günümüze kadar toplam 7.188 öğrenci mezun etmiş, bu süre içinde eğitim öğretim aşamasında tasdikname ile toplam 4.130 öğrenci okuldan ayrılmıştır. Talebe hareketliliği yüksek bir eğitim kurumudur. 2020 itibarıyla 23 öğretmen, 348 öğrenciye 18 derslikte eğitim vermektedir. Okulun birer çok amaçlı salon, bilişim teknolojileri sınıfı, yemekhane ve kütüphanesi bulunmaktadır (“Beyşehir Anadolu Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Ali Akkanat Anadolu Lisesi, Esentepe Mahallesi’ndedir. İlk mezunlarıyla 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında üniversiteye öğrenci yerleştirmede %67 başarı gösterir. Ondan sonra bu seviyeyi tutturamaz. Altyapısı yeterli olan okul, 21 derslik, 34 öğretmen, 408 öğrenciye sahiptir (“Beyşehir Ali Akkanat Anadolu Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Şehit Nazım Bey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Hacı Akif Mahallesi’ndedir. 1960’lı yıllarda Pratik Kız Sanat Okulu olarak açılıp 1975 yılına kadar hizmet verir. Okul, ad değiştirme, alan açıp-kapama ve yeni okullar açmada hızlıdır. Bünyesinde Kız Meslek Lisesi 1975-1976 öğretim yılında açılır. Pratik Kız Sanat Okulu, 1977’de açılan Anaokulu, Kız Meslek Lisesine bağlı olarak öğretimi sürdürmektedir. Lojmanı vardır. 1987-1988 öğretim yılında Kız Sanat Okulu öğretime başlar. 1995-1996 öğretim yılında Anadolu Kız Meslek Lisesi Hazır Giyim Bölümü açılır. 2013-2014 öğretim yılında El Sanatları ve Grafik Tasarım Alanları kapatılarak Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri Alanı açılır. Baştan bu yana kızlara eğitim veren okula, İstiklal Harbi şehidi Miralay Mehmet Nazım Bey’in (1887-1921) adı verilir. Okul halen 11 derslikte 25 öğretmenle 264 öğrenciye sahiptir (“Beyşehir Şehit Nazım Bey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, t.y.).

Beyşehir Seyfettin Süleyman Bey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Yeni Mahalle’dedir. Beyşehir eski Devlet Hastanesi binasında 1989’da 72 Hemşirelik öğrencisi ile öğretime başlar. Sağlık Bakanlığı bünyesinde açılan okul, 2005’te Millî Eğitim Bakanlığına bağlanır. Teknik altyapısı, uygulama laboratuvarı, reviri

olan okul, halen 22 derslikte 25 öğretmenle 355 öğrenciye yardımcı sağlık personeli eğitimi vermektedir (“Beyşehir Seyfettin Süleyman Bey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Fetullah Bayır Fen Lisesi, Yeni Mahalle’dedir. 2011’de açılan okul, ilk mezunlarını da 2015’te verir. Farklı projeleri, verdiği eğitimle başarılı bir eğitim kurumudur. Donanımlı olan okul, 2021 itibarıyla 16 derslikte 21 öğretmen, 325 öğrenciye ders vermektedir (“Beyşehir Fetullah Bayır Fen Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Anadolu İmam Hatip Lisesi, bağış arazi üzerinde halk desteğiyle binası yapılan okul, eğitime 1977’de başlar. İlk mezunlarını 1982-1983’te veren okulun kız bölümü 1990-1991 öğretim yılında açılır. 200 kişilik pansiyonu bulunan okul, ülkeyi “aydınlık geleceğe taşıyacak, geçmişiyile barışık, geleceğe din ve fen ilimleriyle yoğrulmuş, milli değerlerimize sahip çıkacak sağlıklı bir nesil yetiştirmek” hedefindedir. Hutbe yarışmasında iki defa bölge birinciliği, Ezan, Kur’an-ı Kerim Okuma yarışmalarında ilde üçüncülük alır. Okul halen 20 derslikte 21 öğretmenle 199 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Anadolu İmam Hatip Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi, Esentepe Mahallesi’ndedir. 1995-1996 öğretim yılında Ali Akkanat Anadolu Lisesi bünyesinde açılır. 2014-2015 öğretim yılında liseye Cahit Zarifoğlu adı verilir. Pansiyonu, 20 daireli lojmanı, reviri ile birlikte altyapısı güçlü olan okul, halen 21 derslikte, 30 öğretmenle 466 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Vali Kemal Katıtaş Anadolu Lisesi, Dr. Rıza Celeboğlu’nun Müftü Mahallesi’nde hibe ettiği arsa üzerine inşa edilen binasında 1988-1989 öğretim yılında ortaokul olarak öğretime başlar. Adına, görevde iken bir trafik kazasında vefat eden Konya Valisi Kemal Katıtaş’ın ismi verilir. 1988-1998 arasında 450 öğrenciyi mezun veren okul, 1998’de 150 öğrenciye sahiptir (29.06.1998 tarihli Vali Kemal Katıtaş Lisesi Müdürlüğü yazısı). Halen 12 derslik, 23 öğretmenle 224 öğrenciye hizmet vermektedir (“Beyşehir Vali Kemal Katıtaş Anadolu Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İçerişehir Mahallesi’ndedir. Öğrenci yurdu ile birlikte altyapısı vardır. Halen 26 derslikte, 39 öğretmenle, 320 öğrenciye ders verilmektedir (“Beyşehir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi”, t.y.).

Kubadabad Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İçerişehir Mahallesi’ndedir. Donanımlı bir okuldur. Halen 15 derslikte, 33 öğretmenle, 367 öğrenciye eğitim verilmektedir (“Kubadabad Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi”, t.y.).

Beyşehir Şehit Türkan Tekin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Beytepe Mahallesi’ndedir. 2015-2016 öğretim yılında Beyşehir Anadolu İmam Hatip Lisesinden ayrılarak eski Alâeddin Ortaokulu binasında, Beyşehir Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi adıyla açıldı. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra okula,

FETÖ'nün özel okul binası ve yüz öğrenci kapasiteli Hacı Akif Mahallesi'ndeki kız yurdu tahsis edilir. İsmi, 15 Temmuz şehitlerinden Türkan Tekin' in adı verilerek, Şehit Türkan Tekin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi olarak değiştirilir. 2020-2021 öğretim yılından itibaren Fen ve Sosyal Bilimleri Programı uygulayan proje okulu olur. Halen okulda 15 derslikte, 23 öğretmen, 303 öğrenciye eğitim vermektedir ("Beyşehir Şehit Türkan Tekin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi", t.y.).

Beyşehir Doğanbey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, binası dernek tarafından 1954'te sekiz odalı Kur'an Kursu olarak yaptırılır. Hazineye bağışlanan binada 1956'da ortaokul açılır. 1980 yılında lise faaliyete geçirilir. 2016'da Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi' ne dönüştürülür. Bünyesinde Hasta ve Yaşlı Hizmetleri alanı olan okulda halen dört derslikte 13 öğretmen ile 52 öğrenciye eğitim verilmektedir ("Beyşehir Doğanbey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi", t.y.).

Beyşehir Huğlu Savunma Sanayi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Huğlu'dadır. Dört yıllık sınavla öğrenci alan okul, 2020'de açılır. 16 öğretmenle 12 derslikte halen 133 öğrenci eğitim görmektedir ("Beyşehir Huğlu Savunma Sanayi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi", t.y.).

Beyşehir Üçpınar Ortaokulu, 1958'de Üçpınar İlkokulu olarak açılır. 1998'de ilköğretim okulu yapılı. Kısa süre kapatılarak Doğanbey İlköğretim Okuluna taşınır. 1.-2. ve 3. sınıflar açılınca eğitime kendi yerinde devam eder. Bünyesinde ana sınıfı da olan okul, 2015-2016 öğretim yılından itibaren Taşıma Merkezi haline getirilir. 13 mahalleden servis ile öğrenci taşınan okul öğrencilere öğle yemeği vermektedir. Halen, beş derslik, sekiz öğretmen ile 79 öğrencisi vardır ("Beyşehir Üçpınar Ortaokulu", t.y.).

Beyşehir Üzümlü Çok Programlı Anadolu Lisesi, Üzümlü'dedir. Donanımlı bir okuldur. Halen 24 derslikte 17 öğretmen ile 139 öğrenciye eğitim vermektedir ("Beyşehir Üzümlü Çok Programlı Anadolu Lisesi", t.y.).

Üzümlü Savunma Sanayi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 2020'de Üzümlü Çok Programlı Lisesi bünyesinde açıldı. 2020-2021 öğretim yılında sınavla öğrenci kabulüne başladı. Savunma sanayisine nitelikli eleman yetiştirmeyi hedefleyen okul, 2021'de 17 derslik, bir öğretmen, 33 öğrenciye sahiptir ("Üzümlü Savunma Sanayi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi", t.y.).

Beyşehir Yeşildağ Şehit Şefik Ayaydın İlkokulu, günümüzde bir şehidin adını taşıyan ilkokul, cumhuriyet başlarında açıktır. 1927 yılında buraya öğretmen olarak Seydişehir R. 1291 / M. 1875 doğumlu, öğretmen ehliyetnamesi bulunan Hasan Tahsin Bey atanır. "Çay-Salur (Kaşaklı) Karyesi Muallimi" olarak, 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kurra Muallimin Sicil Defteri (Ek 6) yedinci sayfada kayıtlı olan bu öğretmen, aynı yerde verilen bilgiye göre 17.09.1930 tarihinde tasfiyeye tabu tutulur. Yalnız tasfiye işi, Şura-yı Devlet kararı ile kaldırılarak

18.09.1930 tarihinden itibaren 580 kuruş “tekaüt” maaşı bağlanır. 1933’ten itibaren de “tadilen” 33 lira maaş tahsis edilir. Okulun, bilinen üçüncü binasında birer fen laboratuvarı-kütüphane ve yemekhanesi vardır. 2021’de on derslikte, altı öğretmen ve 78 öğrenci ile öğretime devam etmektedir (“Beyşehir Yeşildağ Şehit Şefik Ayaydın İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Yenidoğan İlkokulu, halkın katkısıyla yapılan binada 1923 yılında açılır. 1998’e kadar 2.250 mezun verir. 1998’de 14 öğretmen, 165 öğrencisi vardır (Yenidoğan İlköğretim Okulu Müdürü Seyit Uzer’in 29.06.1998 tarihli yazısı). 2021’de dokuz derslikte on öğretmen, 50 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Yenidoğan İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Yeşildağ Cihan Kolaç Ortaokulu, 1970’li yıllar açılır. Ortaokul, 1980’de açılan Yeşildağ Lisesi bünyesinde yer alır. Sonra talebe azlığından lisenin kapatılması üzerine müstakil ortaokul olarak eğitime devam eder. Yeşildağlı rahmetli eğitimci Cihan Kolaç’ın adı verilen okul, 2021’de on derslik, on öğretmenle 107 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Yeşildağ Cihan Kolaç Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Yenidoğan Ortaokulu, 1972-1973 öğretim yılında belediyenin eski binasında açılır. 1998’e kadar 300 mezun verir (Yenidoğan İlköğretim Okulu Müdürü Seyit Uzer’in 29.06.1998 tarihli yazısı). 2021’de beş derslikte yedi öğretmen, 48 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Yenidoğan Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Karaali Şehit Osman Karağlı İlkokulu, 1945 yılında ahşap bir binada eğitime başlar. 1981’de yedi derslikli binasına geçen okul, 1998’e kadar 1.483 mezun verir. 1998’de dokuz öğretmenle 320 öğrencisi bulunmaktadır. Okul halen dokuz derslikte, 12 öğretmenle 174 öğrenciye eğitim vermektedir (Karaali İlköğretim Okulu Okul Bilgi Formu, imza-t.y; “Beyşehir Karaali Şehit Osman Karağlı İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Doğanbey Ortaokulu, Doğanbey İlkokulu ile aynı binada hizmet vermektedir (“Beyşehir Doğanbey Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Karaali Ortaokulu, 1998’de ilk 6. Sınıf kaydı yapılarak ortaokul oluşmaya başlar. 2021’de, sekiz derslik, 13 öğretmenle 101 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Karaali Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Doğanbey İlkokulu, 1923’te açıktır. 1998’e kadar 2.261 mezun vermiştir. 1998’de altı öğretmenle 226 öğrenciye sahiptir (Doğanbey İlköğretim Okulu Müdür v. Faruk Gökten’in yazısı, t.y.). 2021’de yedi eğitimci ile öğretime devam etmektedir (“Beyşehir Doğanbey İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Huğlu Fatih İlkokulu, 1945’te Huğlu İlkokulu adıyla açılan okul, 1998’e kadar 2.118 mezun verir. 1998’de ilköğretim okulu olarak 14 öğretmenle, 466 öğrenciye sahiptir (Huğlu İlköğretim Okulu Müdürü Mustafa Uysal’ın

29.06.1998 tarihli yazısı). 2021’de dokuz derslikte on bir öğretmenle 159 öğrenci yetiştirilmektedir (“Beşşehir Huğlu Fatih İlkokulu”, t.y.).

Beşşehir Bayındır İlkokulu, Bayındır köyünde 1925’te açılır. 1998’de üç öğretmenle iki derslikte 57 öğrenciye eğitim verilir. Okuldan 1960-1998 arasında 1.002 mezun olur (Bayındır Köyü İlköğretim Okulu Müdürü İsmail Parlar’ın 26.06.1998 tarihli yazısı). 2021’de iki dersliği bulunmaktadır (“Beşşehir Bayındır İlkokulu”, t.y.).

Beşşehir Üzümlü Şehit Mehmet Ümütkesmez İlkokulu, 1926’da üç yıllık yatılı okul olarak açılır. 1998’de toplam 31 derslik, 13 öğretmen ve 381 öğrencisi vardır (Üzümlü Şehit Mehmet Ümmütkesmez İlköğretim Okulu Müdürü A. Hilmi Boyan’ın 29.06.1998 tarihli yazısı). İsmi Merkez İlkokulu iken, 1996’da polis olarak görev yaparken şehit edilen Mehmet Ümütkesmez’in adı verilir. 2021’de okul, 19 derslik, birer Toplantı Salonu-Oyun Odası-Kütüphane ile 25 öğretmen ve 362 öğrenciye sahiptir (“Beşşehir Üzümlü Şehit Mehmet Ümütkesmez İlkokulu”, t.y.).

Beşşehir Gölyaka İlkokulu, 1945’te açılır. 1980’de ortaokul hizmete girer. İlköğretim okuluna dönüştürülünce iki okul birleştirilir, sonra tekrar iki kademe ayrı okullar haline getirilir. 2021’de dokuz derslik, sekiz öğretmen bulunmaktadır (“Beşşehir Gölyaka İlkokulu”, t.y.).

Beşşehir Üzümlü Cengiz Topel Ortaokulu, üç derslikli bir binada 1964 yılında açılır. Aynı yıl okula, Kıbrıs’ta uçağı düşürülerek şehit olan Pilot Üsteğmen Cengiz Topel’in adı verilir. Okul 1998’e kadar 1.142 mezun verir. 1998’de altı derslik, sekiz öğretmen ve 150 öğrencisi vardır (Üzümlü Cengiz Topel İlköğretim Okulu Müdürü Macit Özgedik’in yazısı, t.y.). Ortaokul 2021’de 15 derslik, birer çok amaçlı salon-fen laboratuvarı-BT sınıfı-kütüphane alt yapısıyla 17 öğretmen, 274 öğrenciye sahiptir (“Beşşehir Üzümlü Cengiz Topel Ortaokulu”, t.y.).

Beşşehir Çiçekler İlkokulu, 1957 yılında açılan okul, 1998’e kadar 692 mezun verir. 1998’de iki öğretmeni 74 öğrencisi bulunmaktadır (Çiçekler Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Ali Çimendir’in yazısı, t.y.). 2021’de okul, üç öğretmenle dört derslikte 22 öğrenciye hizmet vermektedir (“Beşşehir Çiçekler İlkokulu”, t.y.).

Beşşehir Eğirler İlkokulu, köy halkının katkılarıyla 1960’lı yıllar açılan okul 1998’e kadar 463 mezun verir. 1998’de iki öğretmen, 50 öğrencisi vardır (Okul Bilgi Formu, imza-t.y.). 2021’de üç derslikte üç öğretmen, 22 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beşşehir Eğirler İlkokulu”, t.y.).

Beşşehir Yazyurdu İlkokulu, 1955’te açılır. 1998’e kadar 503 mezun verir. 1998’de bir öğretmen, 44 öğrencisi vardır (Yazyurdu Köyü İlköğretim Okulu Mü-

dür Yetkili Öğretmeni Abdullah Kaleli'nin yazısı, t.y.). 2021'de bir derslik, bir öğretmen ve sekiz öğrencisi bulunmaktadır ("Beyşehir Yazıyurdu İlkokulu", t.y.).

Beyşehir Aşağiesence Ortaokulu, 1980-1981 öğretim yılında açılır. 1998'e kadar 153 mezun verir (Aşağiesence İlköğretim Okulu Müdürü Ahmet Cantürk'ün yazısı, t.y.). 2021'de sekiz derslik, 11 öğretmen ve 66 öğrencisi bulunmaktadır ("Beyşehir Aşağiesence Ortaokulu", t.y.).

Beyşehir Aşağiesence Şehit Adem Meral İlkokulu, Osmanlı Devri'nde medresesi olan bu köklü yerleşim yerinde 1925'te Aşağı ve Yukarı Homa Karyesi İlk Erkek Mektebi açık ve üç öğretmen burada görev yapmaktadır (İmtihan 46: 15). İlkokulun binası, 1945'te yapılmıştır. 1980-1981 öğretim yılında bünyesinde ortaokul eğitimi de başlatılır. Okul binaları, köylü katkısıyla yapılmıştır. 6 Şubat 1995'te ilkokul ve ortaokul birleştirilerek ilköğretim okulu adını alır. 1998'de 15 öğretmenle 222 öğrenciye hizmet verir. Okul 1998'e kadar ilkokuldan 1.228, ortaokuldan 153 mezun verir (Aşağiesence İlköğretim Okulu Müdürü Ahmet Cantürk'ün yazısı, t.y.). Beyşehir'e 17, Seydişehir'e 20 km mesafede olan Aşağiesence İlkokulunda halen altı derslikte sekiz öğretmenle 84 öğrenciye eğitim verilmektedir. Tarihi adı Homa olan kasaba halkı, Selçuklular Devri'nde yerleştirilen Türkmen oymaklarından (Adçekenler/Esbkeşan, Afşar, Salur, Turgutlu) gelmektedir. Homa adı, 1964'te İnönü yönetimi tarafından "Aşağı Esence" olarak değiştirilir. 2006'da Aşağı Esence olan kasabanın ismi "Esence" yapılır ("Beyşehir Aşağiesence Şehit Adem Meral İlkokulu", t.y.).

Beyşehir Gökçimen İlkokulu, 1928 yılında tek dershaneli olarak açılır. Sonra büyüyen okul, 1998'e kadar 1.204 mezun verir. 1998'de altı öğretmen ve yüz öğrencisi vardır (Gökçimen Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Ertuğrul Gültekinçi'nin 24.06.1998 tarihli yazısı). Okulda halen dört eğitimci bulunmaktadır ("Beyşehir Gökçimen İlkokulu", t.y.).

Beyşehir Sadıkhacı İlkokulu, *Beyşehir Kazasınının 341 Senesi Martından İtibaren İlk Mektep Muallimleri Kaydına Mahsus Defteri*'ne göre 1925 yılında Sadıkhacı'da ilkokul (ibtidai) bulunmaktadır. Üç yıllık olan okul, 1962'de beş yıllık ilkokul olmuştur. 1998'e kadar 1.613 mezun veren kurumun, bünyesindeki ortaokulla birlikte 12 öğretmen ve 287 öğrencisi vardır (Sadıkhacı İlköğretim Okulu Müdürü Sedat Şenyer'in yazısı, t.y.). Öğretmenlerin tamamı Beyşehir ilçe merkezinden gelmektedir. İlkokul, ortaokul aynı binada hizmet verir. Halen beş derslik, beş öğretmen ve 77 öğrencisi bulunmaktadır ("Beyşehir Sadıkhacı İlkokulu", t.y.).

Beyşehir Sadıkhacı Ortaokulu, 1985 yılında açılır, 1998'e kadar 139 mezun verir (Sadıkhacı İlköğretim Okulu Müdürü Sedat Şenyer'in yazısı, t.y.). 2021'de altı derslikte yedi öğretmenle, 75 öğrencisi bulunmakta, öğretmenlerinin tamamı Beyşehir'den gelip-gitmektedir ("Beyşehir Sadıkhacı Ortaokulu", t.y.).

Beyşehir Huğlu Ortaokulu, 1972’de açılan okul, ilkokulla birleştirildiği 1997 yılına kadar 629 mezun verir. 1998’de dört branş öğretmeni, 154 öğrencisi vardır (Huğlu İlköğretim Okulu Müdürü Mustafa Uysal’ın 29.06.1998 tarihli yazısı). 2021’de ortaokul, on dershanede 16 öğretmenle 158 öğrenciyi yetiştirmektedir (“Beyşehir Huğlu Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Üzümlü İmam Hatip Ortaokulu, Üzümlü Cengiz Topel Ortaokulu binasında açılmıştır. Dört derslikte yedi öğretmenle, 98 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Üzümlü İmam Hatip Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Sevindik İlkokulu, halkın yaptığı binada 1950 yılında eğitime başlar. 1998’e kadar 825 mezun verir. 1998’de beş öğretmen, 140 öğrencisi vardır (Sevindik Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Cemal Yazar’ın yazısı, t.y.). 2021’de dokuz derslik, üç öğretmen ile 17 öğrencisi bulunmaktadır (“Beyşehir Sevindik İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Üçpınar İlkokulu, 1958’de açılan okul, 1998’e kadar 600 mezun verir. 1998’de iki öğretmen, 52 öğrencisi vardır (Üçpınar Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Zafer Arcimen’in yazısı, t.y.). 1998’de ilköğretim olur fakat kapanarak Doğanbey İlköğretim okuluna taşınır. Sonra 1, 2 ve 3. sınıflar açılınca, eğitime kendi yerinde devam eder. 2006’da Anasınıfı, 2007’de 4., 5. sınıfları ve 2011-2012 Eğitim Öğretim yılında 6., 7. ve 8. sınıfları bünyesine katar. 2021’de yedi öğretmen, 63 öğrencisi vardır (“Beyşehir Üçpınar İlkokulu”, t.y.).

Beyşehir Aşağiesence İmam Hatip Ortaokulu, halen dört derslikte, yedi öğretmenle 75 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Aşağiesence İmam Hatip Ortaokulu”, t.y.).

Beyşehir Karaali İmam Hatip Ortaokulu, 2015-2016 öğretim yılında açılır. Altı derslikte beş öğretmenle, 70 öğrenciye eğitim vermektedir (“Beyşehir Karaali İmam Hatip Ortaokulu”, t.y.).

Günümüzde Devam Etmeyen Bazı Okullar

Beyşehir çevresinde Cumhuriyet Devri’nde olduğu halde yakın dönemde kapanan okullar vardır. Bunlar mevcut Beyşehir İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü sitesinde bulunmamaktadırlar (“Konya Beyşehir İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü”, t.y.). Genelde mevcudu azaldığı için taşınmalı eğitim uygulaması ile daha iyi eğitim verilmek üzere, kadrosu daha elverişli yerlere öğrencisi götürülen veya kapatılan okullardır. Onlardan bazıları eğitim tarihi açısından buraya alınmıştır.

Beyşehir-Ağılönü İlköğretim Okulu, iki öğretmen ve 46 öğrenci ile 1998’de faaliyettedir. 1967-1968 öğretim yılı açılan okul, 1998’e kadar 277 mezun vermiştir (Ağılönü Köyü İlköğretim Okulu Müdürü’nün 24.06.1998 tarihli yazısı).

Beyşehir-Akburun Köyü İlköğretim Okulu, 1957’de ilkokul olarak açılmış, 1979’da ortaokul eğitimi başlatılmıştır. 1998’de on derslikli okulda sekiz öğret-

menle 110 öğrenciye hizmet vermektedir. 1998'e kadar ilkokuldan 621, orta kısımdan 146 öğrenciyi mezun verir (Akburun İlköğretim Okulu Müdürünün 25.06.1998 tarihli yazısı).

Beyşehir-Akçabelen (Çetmi) İlköğretim Okulu, 1931 yılında ilkokul, 1975'te ortaokul açılır. İki okul 1997'de ilköğretim okulu olarak birleştirilir. Okul 1998 itibarıyla dokuz derslikte on öğretmenle 182 öğrenciye hizmet verir. 1998'e kadar ilkokuldan 1.387, ortaokuldan 397 mezun verir (Akçabelen İlköğretim Okulu Müdürü M. Babanın yazısı, t.y.).

Avdancık Köyü İlköğretim Okulu, 1950 yılında açılır. 1998'de üç öğretmenle üç dershanede 33 öğrenciye eğitim verir. Bu süre içinde okulun, 626 mezunu vardır. 1982'de MEB yeni okul binasını, köylü de imece usulü ile okul ihata duvarını yapar (Avdancık Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Özel Demir'in yazısı, t.y.).

Bademli Köyü İlköğretim Okulu, 1950 yılında eğitim-öğretime başlar. Okul binası devlet-halk iş birliği ile yapılır. 1998'de iki sınıfta iki öğretmenle, 49 öğrenciye eğitim verilir. Okulun bu süre içinde mezun sayısı verilmemiştir (Bademli Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Fatih Güneş'in yazısı, t.y.).

Beyşehir-Bayafşar İlköğretim Okulu; Bayafşar köyünde ilkokul eğitimi Osmanlı Devri'nde vardır. 1914'te üç sınıflı Bayafşar İbtidaisinin son sınıfında on dört ders vardır. İhtiyat, birinci sınıf ve ikinci sınıf olmak üzere üç grupta toplam 31 öğrenci bulunmaktadır. En kalabalık kısım 23 kişiyle ihtiyat kısmıdır. Birinci sınıfta üç, ikinci sınıfta beş öğrenci kayıtlıdır. İhtiyat dersleri; Kur'an'ın bir parçası olan cüz okuma, harfleri yazma, akıldan hesap yapma, beden eğitimi, müzik gibi derslerdir. Bunlar; Ecza-yı Şerif, Tahrir-i Huruf, Hesab-ı Zihnî, Ahlâk, Terbiye-i Bedeniye, İdman, Musiki olmak üzere yedidir. Birinci sınıfta dersler bir kademe ağırlaştırılmıştır; Kur'an-ı Kerim, Ulum-ı Diniye, Kraet, İmlâ, Hesab, Hüsn ü Hat, Ahlâk, Terbiye-i Bedeniye, İdman ve Musiki olmak üzere on, son sınıfta 14 ders bulunmaktadır (İmtihan 79: 16). İlkokul, 1954 yılında açılmıştır. 1998'de beş derslikte altı öğretmenle 92 öğrenciye eğitim verilir. Bu süre içinde 1.400 mezunu vardır (Bayafşar İlköğretim Okulu Müdürü Mehmet Bahar'ın 24.06.1998 tarihli yazısı).

Beyşehir-Bekdemir Köyü İlköğretim Okulu, 1960'ta faaliyete geçen okul 1998'de üç derslikte iki öğretmenle 31 öğrenciye eğitim vermektedir. Toplam 455 mezun vermiştir (Okul Bilgi Formu, imza-t.y.).

Çiftlik Köyü İlköğretim Okulu, 1978'de açılan okul, 1998'e kadar 97 mezun vermiştir. 1998'de iki öğretmenle 19 öğrenciye eğitim verir (Çiftlik Köyü İlköğretim Okulu Müdürü İbrahim Kavaslar'ın yazısı, t.y.).

Çukurağıl İlköğretim Okulu, köy halkı tarafından lojmanlı bir binada 1950'de açılır. 1998'e kadar 418 mezun verir. 1998'de iki sınıfta, bir öğretmenle

31 öğrenciyeye eğitim verir (Çukurağıl İlköğretim Okulu Müdürü İdris Aydın'ın yazısı, t.y.).

Damlapınar İlköğretim Okulu: Köyde, cumhuriyet başlarında *Beyşehir Kazasının 341 Senesi Martından İtibaren İlk Mektep Muallimleri Kaydına Mahsus Defteri'*ne göre 1925 yılında ilkokul vardır. Sonraki ilkokul, 1950'de açılır. 1998'de bir öğretmen, 29 öğrenciyeye sahiptir (Okul Bilgi Formu, imza-t.y.).

Emen İlköğretim Okulu, 1950'de üç derslikli, lojmanlı binası devlet tarafından yapılır. 1975-1976 öğretim yılında Emen Köyü Kuran Kursu binasında öğretim verilir. Sonra ortaokulla birlikte binaları yapılır. 1998'e kadar ilkokuldan 829, ortaokuldan 256 mezun verilir. 1998'de sekiz öğretmen, 153 öğrencisi vardır (Emen İlköğretim Okulu Müdürü Mustafa Dinçsoy'un yazısı, t.y.).

Eylıklar Köyü İlköğretim Okulu, 1959'da açılmıştır. 1998'e kadar 399 mezun veren okulda, 1998 itibarıyla bir öğretmen ve 30 öğrenci vardır (Eylıklar Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Çağatay Çetin'in yazısı, t.y.).

Fasıllar Köyü İlköğretim Okulu, 1945'te açılır. 1998'e kadar 534 mezun verir. 1998'de bir öğretmen, 14 öğrencisi vardır (Fasıllar Köyü İlköğretim Okulu Müd. y, t.y.).

Göçü Köyü İlköğretim Okulu, 1995'te açılmıştır. 1998'e kadar 624 mezun verir. İki derslikli okulda 1998'de üç öğretmen 37 öğrenci bulunmaktadır (Göçü Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Burhan Özdemir'in 29.06.1998 tarihli yazısı).

Gölkaşı Köyü İlköğretim Okulu, duvarları taş, içi ahşap bir binada 1959'da eğitime başlar. 1998'e kadar 372 mezun verir. 1998'de iki öğretmen, 42 öğrencisi vardır (Gölkaşı Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Ergun Ersen imzalı yazı, t.y.).

Hüseyinler İlköğretim Okulu, 1960'ta açılır. 1998'e kadar 377 mezun verir. Okul 1998'de bir öğretmen, 28 öğrenciyeye sahiptir (Hüseyinler İlköğretim Okulu Müdürü Özgür Özdemir'in yazısı, t.y.).

İsa Köyü İlköğretim Okulu, binası 1959'da halk devlet yardımlaşması ile yapılır. Okul, 1998'de iki öğretmen, 28 öğrenciyeye sahiptir (İsa Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Hakan Yanar'ın yazısı, t.y.).

Karadiken İlköğretim Okulu, 1950'de öğretime başlar. 1998'de bir öğretmen, 32 öğrencisi vardır (Okul Bilgi Formu, imza-t.y.).

Karahisar Köyü İlköğretim Okulu, 1948'de köy halkının imece usulüyle yaptığı binada eğitime başlayan okul, 1998'e kadar 1.001 mezun verir. 1998'de iki öğretmen, 44 öğrencisi vardır (Karahisar Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Seyit Özdoğan'ın yazısı, t.y.).

Kayabaşı İlköğretim Okulu, 1967'de açılan okul, 1998'e kadar 1.550 mezun verir. 1998'de 7 öğretmen, 66 öğrencisi vardır (Kayabaşı İlköğretim Okulu Müdürü Tahsin Karşıyaka'nın yazısı, t.y.).

Kurucuova Kasabası İlköğretim Okulu, 1928’de üç sınıflı olarak açılır. Öğrenciler, beşinci sınıflı komşu Yenişarbademli’de tamamlar. Bu şekilde okuyan ilk mezunlarından birisi Dr. Osman Ecevit’tir. Okul 1998’e kadar 2.143 mezun verir. 1998’de altı öğretmen, 172 öğrencisi vardır (Kurucuova Kasabası İlköğretim Okulu Müdürü Mehmet Aslıdoğan’ın yazısı, t.y.). Burada 1980’de açılıp 2000’lerde kapatılan Kurucuova Lisesinin de anılması yerinde olacaktır.

Sarıköy İlköğretim Okulu, köy halkı tarafından yapılan binada 1949’da açılır. 1998’e kadar 484 mezun veren okulda bu tarihte iki öğretmen, 37 öğrenci bulunmaktadır (Sarıköy İlköğretim Okulu Müdürü Mesut Yalçın’ın 26.06.1998 tarihli yazısı).

Üstünler İlköğretim Okulu, *Beyşehir Kazasınının 341 Senesi Martından İtibaren İlk Mektep Muallimleri Kaydına Mahsus Defteri*’ne göre 1925 yılında Üskerles (Üstünler) Erkek, Üskerles Kız mektepleri bulunmaktadır. Üç sınıflı okul, 1937’de beş sınıflı hale getirilir. Ortaokul 1975’te açılır. Sonra okullar birleştirilerek sekiz yıllık ilköğretim okuluna dönüştürülür. Pansiyonlu yatılı bölge okulu haline getirilen okul, 400 öğrenci kapasitesi olduğu halde 70 öğrenciye hizmet verir. 1998’e kadar ilkokuldan 1203, ortaokuldan 258 mezun verir. 1998’de sekiz derslik, sekiz öğretmen, 70 öğrencisi vardır (Üstünler İlköğretim Okulu Müdürü Memiş Şireci’nin 29.06.1998 tarihli yazısı).

Cemeller Köyü İlköğretim Okulu, 1959’da açılan okul 1998’de iki öğretmen, 46 öğrenciye sahiptir (Cemeller Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Yahya Saka’nın yazısı, t.y.).

Yunuslar Köyü İlköğretim Okulu, 427 mezun veren okulun, 1998’de iki öğretmen, 32 öğrencisi vardır (Yunuslar Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Vedat Ürün’ün yazısı, t.y.).

Beyşehir, 2021 itibarıyla çeşitli eğitim kurumları, öğrenci, eğitimci sayıları yönünden önceki dönemlere göre kapasitesi bir hayli artmış bir bölge merkezidir. Beyşehir içinde eğitim kurumu sayısı 37, öğrenci sayısı 10.389, öğretmen ve idareci miktarı 863 olmuştur. Beyşehir’de 11 özel okul ve 467 özel okul öğrencisi bulunmaktadır. İlçeye bağlı mahallelerde kurum sayısı 33, öğrenci miktarı 2.947, görev yapan öğretmen ve idareci miktarı 250’dir. Beyşehir’in toplam idareci ve öğretmen sayısı 1.113’tür¹.

Beyşehir’de Ayrıca Öğretmen Evi ve Akşam Sanat Okulu, Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu, Beyşehir Kamil Akkanat Özel Eğitim Uygulama Okulu I., II. ve III. Kademeler, Beyşehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Mesleki Eğitim Merkezi gibi kurumlar da faaliyet göstermektedir.

¹ 14 Ocak 2021 tarihinde bu bilgileri veren Beyşehir İlçe Milli Eğitim Müdürü Musa Konuk’a teşekkür ederim.

Mevcut durum, yükseköğretimin zengin bir zemini olduğunu ortaya koymaktadır.

Beşşehir’de Yükseköğretim

Beşşehir’de yükseköğretim, beylikler devrinde Eşrefoğlu ve İsmail Ağa medreselerinde verilmiştir. Buralarda yetişen bilge şahsiyetlerin Osmanlı Devri’nde önemli mevkilerde bulunması, eğitim seviyesinin düzeyiyle ilgili fikir vermektedir. Fakat sonra, Konya, İstanbul medreselerine yönelik eğitim seviyesinde bir düşüşün olduğunu düşündürmektedir. Beşşehir’den yükseköğretimde okumak üzere İstanbul’a gidişler devam etmiştir. 1847’de devletin isteğiyle diğer sancak ve kazalardan olduğu gibi Beşşehir’den de iki zeki ve okumuş çocuk Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’de okutulmak üzere istenir. Yalnız Konya’ya gönderilen iki çocuktan birinin okumuş olmadığı tespit edilince birisi kalır. Zira batı tipi yükseköğrenim ihtiyacı İstanbul’dan giderilmekte, onun için bütün ülkeden valilikler aracılığı ile ana-baba rızası alınarak öğrenci seçilip merkeze gönderilmektedir (BOA, A. MKT, 90/71). Bunlar ihtiyaçları devlet tarafından karşılanan talebelerdir. Yükseköğretimde kurumlaşma İstanbul’dadır. Medrese dışındaki yükseköğretim kurumlarının Konya’ya gelişi ilk Hukuk Mektebi ile 1907’de olduğu düşünülürse (Arabacı, 1991: 25), Beşşehir için daha zaman vardır.

Cumhuriyet devrinde Beşşehir’de yükseköğretim, Beşşehir Meslek Yüksekokulu ile yeniden başlamıştır. Yalnız hızlı gelişmesinde Ali Akkanat’ın eğitime yaptığı yatırımların önemli etkisi bulunmaktadır. Birçok orta öğretim kurumu yanında Beşşehir’e 1200 kişilik öğrenci (kız, erkek) yurdunun 500 kişilik kısmını tamamlamış, Selçuk Üniversitesine bağlı Beşşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu Uygulama Oteli, Beşşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi binası, Beşşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi binası tamamlanarak öğretime açılmıştır. Bunlar yörede yükseköğretimin gelişmesi için önemli altyapı yatırımlarıdır.

Beşşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu

1989-1990 öğretim yılında Turizm ve Otelcilik Programı ile açılan Yüksekokul, 1992-1993 öğretim yılında Turizm ve Otelcilik Programının ikinci öğretimi ve İşletmecilik Programı, 1995-1996 öğretim yılında Muhasebe Programı, 1999-2000 öğretim yılında da Muhasebe Programının ismi değiştirilerek Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulamaları ve aynı programın ikinci öğretimi, ayrıca Turizm Rehberliği Programı, 2000-2001 öğretim yılında Turizm Rehberliği Programının hazırlık sınıfı, 2001-2002 öğretim yılında İşletmecilik ve Turizm Rehberliği Programlarının ikinci öğretimleri ile 2002-2003 öğretim yılında da Turizm Programları hazırlık sınıfları ve Seyahat İşletmeciliği ve Tur Operatörlüğü, 2005-2006 öğretim yılında Dış Ticaret Programı, 2009-2010 öğretim yılında Pazarlama ve Su Ürünleri Programları açılmıştır. 2003 yılında, METEP uygulamasından sonra, 2011-2012

eğitim yılından itibaren, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen, Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nun yararlandığı İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (İKMEP) dâhilinde bölüm adları şöyle değiştirilmiştir: Yönetim ve Organizasyon, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Dış Ticaret, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri, Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri, Pazarlama ve Reklamcılık, Su Ürünleri.

Beyşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu şu anda 4 katlı, 16 derslikli, uygulama mutfağı, uygulama restoranı, bilgisayar laboratuvarları, dil laboratuvarı, kat hizmetleri uygulama salonu, yemekhane ve mutfağı bulunan yeni hizmet binasında elverişli şartlarda 1500 öğrenciyle eğitim-öğretime devam etmektedir. Ayrıca öğrencilerin barınma problemlerini çözmek üzere Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı 750 kişilik öğrenci yurdu tamamlanmış, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında hizmete girmiştir. 22 öğretim görevlisi ve 15 personelle okul, hizmet vermeye devam etmektedir ("Beyşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu - Hakkında", 14 Ocak 2021).

Beyşehir Meslek Yüksekokulu, bölgede yükseköğretimin öncüsü rolünü oynamıştır. Yüksekokul çevresini kuşatan özel mülkü, bir kampanya düzenleyerek satın alan yüksekokul, uygulama oteli, fakülte binaları gibi yükseköğrenimin önünü açacak yapılaşmanın önünü açmıştır. 2006'da ilk defa iki yüz bilim adamının doksan sekiz tebliğle katıldığı üç günlük Beyşehir ve Yöresi Bilgi Şölenini düzenleyip bildiri kitabını yayınlayan okul (Ek 7), aynı zamanda yörenin coğrafi özelliği ile irtibatlı olarak Su Ürünleri Araştırma Merkezi'nin kuruluş hazırlığını da yapmıştır. Yalnız su ürünleri ile ilgili araştırma ve eğitim çalışmalarını hedefleyen bu başlangıç, merkezin Konya'da konumlandırılması ile aksamıştır. 2009'dan itibaren Su Ürünleri Programının açılması en azından bir gelişme durumundadır. Türkiye'nin en büyük tatlı su gölünün kıyısında binin üzerinde balıkçı ve kayığın bulunduğu bir yörede su ürünlerine yönelik çalışmaların daha ileri düzeyde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi

Fakülte, 22 Ağustos 2010 tarihinde, Beyşehir ilçe merkezindeki Ali Akkanat Kampüsünde kurulur. 2011-2012 öğretim yılında lisans eğitimine başlar. Bünyesinde İşletme, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik, Yönetim Bilişim Sistemleri bölümleri bulunmaktadır. 2020-21 eğitim döneminde yüksek bir katılım ile öğrenci sayısı 697 olur. Fakülte elverişli alt yapısı, güçlü akademik kadrosu ile gelişmeye namzet bir kurum durumundadır ("Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi - Personeller", t.y.).

Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi

Fakülte, 2010-2011 yılında SÜ Beyşehir Ali Akkanat Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu adıyla açılır. 2013 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla, Turizm Fakültesine dönüştürülür. Bünyesinde Turizm İşletmeciliği, Turizm Rehberliği bölümleri vardır. Yabancı dil olarak İngilizce, Rusça ve Almanca dersleri okutulmaktadır. Sektörde nitelikli yöneticiler yetiştirmeyi amaçlayan fakülte, öğrencilerine mesleki deneyimleri Anamas Konukevi ve ülkenin önde gelen turizm tesislerinde kazandırmaya çalışmaktadır (“Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi”, t.y.).

Beyşehir Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

Selçuk Üniversitesine bağlı olarak 16.03.2012 tarihinde kurulmuştur. Halen Sosyal Hizmet ve Acil Yardım ve Afet Yönetimi olmak üzere iki bölümde dört yıllık lisans düzeyinde eğitim verilmektedir. Kadrosunda, sekizi akademik (bir Profesör, bir Doçent, dört Dr. Öğretim Üyesi, iki Araştırma Görevlisi) olmak üzere 15 kişi bulunmaktadır (“Beyşehir Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu - Personeller”, t.y.).

Huğlu Meslek Yüksekokulu

Okul, 1994’te Makine Programı ve 27 öğrenci ile öğretime başlar. SÜ kampüsünde Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu binasında olan okul, 1996’da Huğlu’ya taşınır. Huğlu Endüstri Meslek Lisesi binasında öğretime devam ederken 2002’de kendi binasına taşınır. 17 derslik, üç Bilgisayar Laboratuvarı, Makine Resim Salonu, Makine Atölyesi, Kütüphane, Okuma Salonu, Kantin, Konferans salonu ile 16 büro bulunmaktadır. 2020’de okul, dört programda ve sadece birinci sınıflarda 180 öğrencisi ile öğretime devam etmektedir. Kurulduğundan bugüne 1.400 öğrenci mezun vermiştir. Mezunlarının bir kısmı dikey geçiş yaparak fakülteye devam etmiş, çoğu da sanayideki yerlerini almış, bir kısmı Türk Silahlı Kuvvetlerinde çeşitli sınıflarda teknik astsubay olmuştur. Okul, halen 13’ü akademik olmak üzere 25 personelle hizmet vermektedir (“Huğlu Meslek Yüksek Okulu”, t.y.).

Sonuç

Beyşehir, eğitim yönüyle köklü bir kültür merkezidir. “Bey Şehri” olarak, beylik başkentinin burada bulunması, eğitim, kültür, değerler, sanat, imar eserlerinin beylikler devrinden itibaren şehre kazandırılmasını sağlamıştır. Medreseler, medrese öncesi eğitim kurumları sıbyan mekteplerinden hafızlık okullarına kadar klasik Selçuklu, Osmanlı Dönemi eğitim müesseseleri varlığını devam ettirmiştir. Vakıf eserler olan eğitim kurumlarına Tanzimat’tan sonraki süreçte batı tipi okullar eklenmiştir. İbtidai, rüştiye gibi okullara Cumhuriyet Devri’nde lise ardından Meslek Yüksek Okulu, fakülteler eklenmiştir. Göl kıyısında, dingin bir şehir ola-

rak eğitim kurumlarının çeşitli ve çok olması, kültür merkezi özelliğinin devam etmesini sağlamaktadır.

Yalnız asırlık çınarlar gibi sekiz yüzyıllık, gelenekleri ile oturmuş eğitim kurumlarımız olabileceksen bunun önu kapatılmıştır. Meşrutiyetler ve Cumhuriyet devrinde okullarda bir isim, muhteva değiştirme furyası durmak bilmemiştir. Feridiye, Mahmut Şevket Paşa gibi isimlere daha sonra Gazi, Atatürk, Mustafa Kemal, Zübeyde Hanım gibi isimler eklenir. Her darbe ve önemli gelişmede okul adlarında değişiklikler, dönem izlerinin taşıyıcısı olur. Bu yüzden II. Meşrutiyet Dönemi'nin modern eğitim kurumu olarak işe başlayan bir Beyşehir okulunun günümüzdeki adını tespit etmek güçleşmektedir. Üç-beş defa ad değiştiren okulların bulunması, eğitim tarihi açısından bir kimliksizlik işareti olarak öne çıkmaktadır. Adların bir siyasi rüşvet gibi değiştirilmesi, kimliksizliği körüklemektedir. Kültürümüzde eğitim kurumuna, hak edenin, kesesinden yatırım yapanın adı verilir. Yapımında veya yöreye hizmette beş kuruluşluk katkısı olmayanların adı verilmez. Diyelim ki Mahmut Şevket Paşa adının Beyşehir'de bir kız okuluna verilmesinin mantığı nedir? Darbeci, kendi devlet başkanına karşı sahteci bir başka darbe ekibi tarafından suikastla öldürülen generalin, siyasi rüşvet dışında Beyşehir'deki bir kız okulu ile ilişkisi nedir? Yeni adların, adsız yeni okullara verilerek, anormal bir yanlışlık olmadığı sürece okulların, mezunların hatıralarının silinmesi, daha doğrusu hafızaların şahsiyet taşıma görevine saygı duyulması gerekmektedir. Köklü bir bölgede köksüzlük belirtilerinin bu kadar öne çıkması normal bir durum değildir.

Aslında güzel bir coğrafya, asude bir yerleşim yeri olarak Beyşehir, ilim, irfan geliştirmenin de merkezi olmaya uygundur. Bir meslek yüksekokulu ile başlayan yükseköğrenim serüveni, 1989'dan bugüne dört yıllık lisans düzeyinde eğitim veren üç kurum ile Huğlu Meslek Yüksekokulu da dâhil edilince iki yüksekokulla beş kuruma yükselmiştir. Bu eğitim atağının Beyşehir coğrafyası ve beşerî yapısı ile irtibatlı olarak yeni eğitim müesseseleri, araştırma merkez ve enstitüleri ile canlandırılarak daha üst düzeylere taşınması gerekmektedir. Orta öğretim kurumlarının çeşitliliği ve öğrenci potansiyelinin yüksekliği aslında bir üniversite yapılanmasının geciktiğini göstermektedir. Meslek yüksekokulu ile yapılan başlangıcın otuz iki yılda geldiği seviyede, bir üniversite ile ilim yolculuğunun hızlandırılması gerekmektedir.

Kaynakça

1. Arşiv Kaynakları

a. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Dâhiliye Mektubî Kalemi (DH. MKT), 2400/88, 2670/71

Dâhiliye Islahat (DH. TMIK. S), 23/43.

Maarif Nezareti Mektubî Kalemî (MF. MKT), 11/84, 12/131, 20/24, 30/75, 36/49, 65/169, 190/67, 190/148, 362/20, 390/36, 521/14, 521/36, 559/19, 802/42, 979/14.

Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemî (MF. İBT), 16/43, 33/2, 48/98, 392/46, 408/33, 410/66, 478/75, 505/29.

Sadaret Mektubî Kalemî Evrakı (A. MKT), 90/71.

Sadaret Mühimme Kalemî Evrakı (A. MKT. MHM), 429/73.

Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD), 901/6.

b. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi ve Arşivi (BYEK)

927-928'den itibaren Beyşehir Merkez ve Kurra Muallimin Sicil Defteri, No: 22. (Beyşehir 22).

927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kurra Muallimin Sicil Defteri, No: 21. (Seydişehir 21).

Beyşehir Kazasının 341 Senesi Martından itibaren İlk Mektep Muallimleri Kaydına Mahsus Defter, No: 25. (Beyşehir 25).

Konya ve Bütün Mülhakatı Rüstiye Mekteplerinin İmtihan-ı Umumi Cetvelleri (321 Senesinden 324 Senesine Kadar), No: 46. (İmtihan 46).

Konya ve Mülhakatı İlk Mektepleri İmtihan-ı Umumi Cetvelleri 330-331 Senesi, No: 76. (İmtihan 76).

Konya ve Mülhakatı Umum İlk Mekteplerinin 332-333 ve 333-334 Ders Senelerine Mahsus İmtihan Cetvelleri, No: 79. (İmtihan 79).

Şehir Muallimliği Köy Muallimliği ve Müstahdem İken (1) A Kursuna Tabi Olarak Yeniden Öğretmenliğe Yükselenler Defteri, No: 86. (Şehir Köy Muallimliği 86).

c. Caner Arabacı Özel Arşivi

Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 1998 yılına ait resmi yazılar: Atatürk İlköğretim Okulu Müdür v. Yazısı, t.y.; Gazi İlköğretim Okulu Müdürü Ali İhsan Ar'ın 29.06.1998 tarihli yazısı; Cumhuriyet İlköğretim Okulu Müdürü Ahmet Tuncel'in yazısı, t.y.; Ali Akkanat İlköğretim Okulu yazısı, t.y.; Eşrefoğlu İlköğretim Okulu Okul Bilgi Formu, imza-t.y.; Beyşehir Ali Rıza Celeboğlu İlköğretim Okulu Müdürü Hayrullah Koptur'un yazısı, t.y.; 29.06.1998 tarihli Vali Kemal Katıtaş Lisesi Müdürlüğü yazısı; Yenidoğan İlköğretim Okulu Müdürü Seyit Uzer'in 29.06.1998 tarihli yazısı; Doğanbey İlköğretim Okulu Müdür v. Faruk Gökten'in yazısı, t.y.; Huğlu İlköğretim Okulu Müdürü Mustafa Uysal'ın 29.06.1998 tarihli yazısı; Bayındır Köyü İlköğretim Okulu Müdürü İsmail Parlar'ın 26.06.1998 tarihli yazısı; Üzümlü Şehit Mehmet Ümmütkeşmez İlköğretim Okulu Müdürü A. Hilmi Boyan'ın 29.06.1998 tarihli yazısı; Üzümlü Cengiz Topel İlköğretim Okulu Müdürü Macit Özgedik'in yazısı, t.y.; Çiçekler Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Ali Çimendir'in yazısı, t.y.; Beyşehir Eğirler İlkokulu Okul Bilgi Formu, imza-t.y.; Yazyurdu Köyü İlköğretim Okulu Müdür Yetkili Öğretmeni Abdullah Kaleli'nin yazısı, t.y.; Aşağıesence İlköğretim Okulu Müdürü Ahmet Cantürk'ün yazısı, t.y.; Gökçimen Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Ertuğrul Gültekin'in 24.06.1998 tarihli yazısı; Sadıkhacı İlköğretim Okulu Müdürü Sedat Şenyer'in yazısı, t.y.; Sevidik Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Cemal Yazar'ın yazısı, t.y.; Üçpınar Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Zafer Ercimen'in yazısı, t.y.; Ağlönü Köyü İlköğretim Okulu Müdürü'nün 24.06.1998 tarihli yazısı; Akburun İlköğretim Okulu Müdürünün 25.06.1998 tarihli yazısı; Akçabelen İlköğretim Okulu Müdürü M. Babanın yazısı, t.y.; Avdancık Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Özel Demir'in yazısı, t.y.; Bademli Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Fatih Güneş'in yazısı, t.y.; Bayağsar İlköğretim Okulu Müdürü Mehmet Bahar'ın 24.06.1998 tarihli yazısı; Beyşehir-Bekdemir Köyü İlköğretim Okulu Okul Bilgi Formu, imza-t.y.; Çukurağıl İlköğretim Okulu Müdürü İdris Aydın'ın yazısı, t.y.; Damlapınar İlköğretim Okulu Okul Bilgi Formu, imza-t.y.; Emen İlköğretim Okulu Müdürü Mustafa Dinçsoy'un yazısı, t.y.; Eylıklar Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Çağatay Çetin'in yazısı, t.y.; Fasıllar Köyü İlköğretim Okulu Müd.

y, t.y.; Göçü Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Burhan Özdemir'in 29.06.1998 tarihli yazısı; Gölkaşı Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Ergun Ersen imzalı yazı, t.y.; Hüseyinler İlköğretim Okulu Müdürü Özgür Özdemir'in yazısı, t.y.; İsa Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Hakan Yanar'ın yazısı, t.y.; Karadiken İlköğretim Okulu Okul Bilgi Formu, imza-t.y.; Karahisar Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Seyit Özdoğan'ın yazısı, t.y.; Kayabaşı İlköğretim Okulu Müdürü Tahsin Karşıyaka'nın yazısı, t.y.; Kurucuova Kasabası İlköğretim Okulu Müdürü Mehmet Aslıdoğan'ın yazısı, t.y.; Sarıköy İlköğretim Okulu Müdürü Mesut Yalçın'ın 26.06.1998 tarihli yazısı; Üstünler İlköğretim Okulu Müdürü Memiş Şireci'nin 29.06.1998 tarihli yazısı; Cemeller Köyü İlköğretim Okulu Müdür v. Yahya Saka'nın yazısı, t.y.; Yunuslar Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Vedat Ürün'ün yazısı, t.y.

2. Tetkik Eserler

28 Teşrinievvel 1927 Umumî Nüfus Tahriri, Fasikül III: Usuller Kanun ve Talimatnameler Neticele-
rin Tahlihi. (1929). Ankara: Başvekâlet Müdevvenat Matbaası.

Arabacı, C. (1991). *Millî Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri*, Konya: Damla Matbaacılık.

Erdemir, Y. (1999). *Beşşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi*, Beşşehir: Beşşehir Vakfı Yayınları.

Erdoğan, A. (2006). *Osmanlı Yönetiminde Beşşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul: IQ Yayıncılık.

H. 1300 (1883). Tarihi Salnâme, Konya Vilayeti Matbaası, Def'a 16, 1300/1883.

H. 1302 (1885). Tarihi Salnâme, Konya Vilayeti Matbaası, Def'a 18, 1302/1885.

H. 1317 (1900) Tarihi Salnâme, Konya Vilayeti Matbaası, 1317/1900.

Kırmızı, A. (2006). Bey Şehri'nden Paşa Geçti: Vali Ferid Paşa ve Beşşehir'de 'Umur-ı Nafianın Temin-i Terakkiyatı. I. Uluslararası Beşşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Konya: Selçuk Üniversitesi Beşşehir Meslek Yüksekokulu, 1-4.

Kocabaşoğlu, U. (1991). *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*, İstanbul: Arba Yayınları.

Konyalı, İ. H. (1991). *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beşşehir Târîhi*, (Savran, A., Haz.), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Muşmal, H. (2006). XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Beşşehir Kenti'nde Bulunan Müesseseler ve Vakıfları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 231-264.

Muşmal, H., Uslu, F., Çolak, F. (2016). Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Bazı Alman Seyyahlara Göre Konya. *Seyahatnamelerde Konya*, (Çaycı, A., Haz.), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Sarıköse, B. (2006). Hurufât Defterlerine Göre Beşşehir Kazasında Klâsik Eğitim Kurumlarından Medreseler. I. *Uluslararası Beşşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Beşşehir Meslek Yüksekokulu, 97-103.

Sezgin, M. (2006). Beşşehir'de Okuyan Orta Öğretim Öğrencilerinin Kitle İletişim Araçlarını Kullanma Tercihleri. I. *Uluslararası Beşşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Beşşehir Meslek Yüksekokulu, 456-470.

Şikârî, (2005), *Karamannâme (Zamanın kahramanı Karamanîler'in tarihi)*, (Sözen, M., Sakaoğlu, N., Haz.), İstanbul: Karaman Valiliği-Karaman Belediyesi Yayınları.

3. İnternet Kaynakları

Selçuk Üniversitesi. (Tarih Yok). *Beşşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi - Personeller*. 14 Ocak 2021 tarihinde https://www.selcuk.edu.tr/Personeller/beyshehir_ali_akkanat_isletme_adresinden_ulasildi.

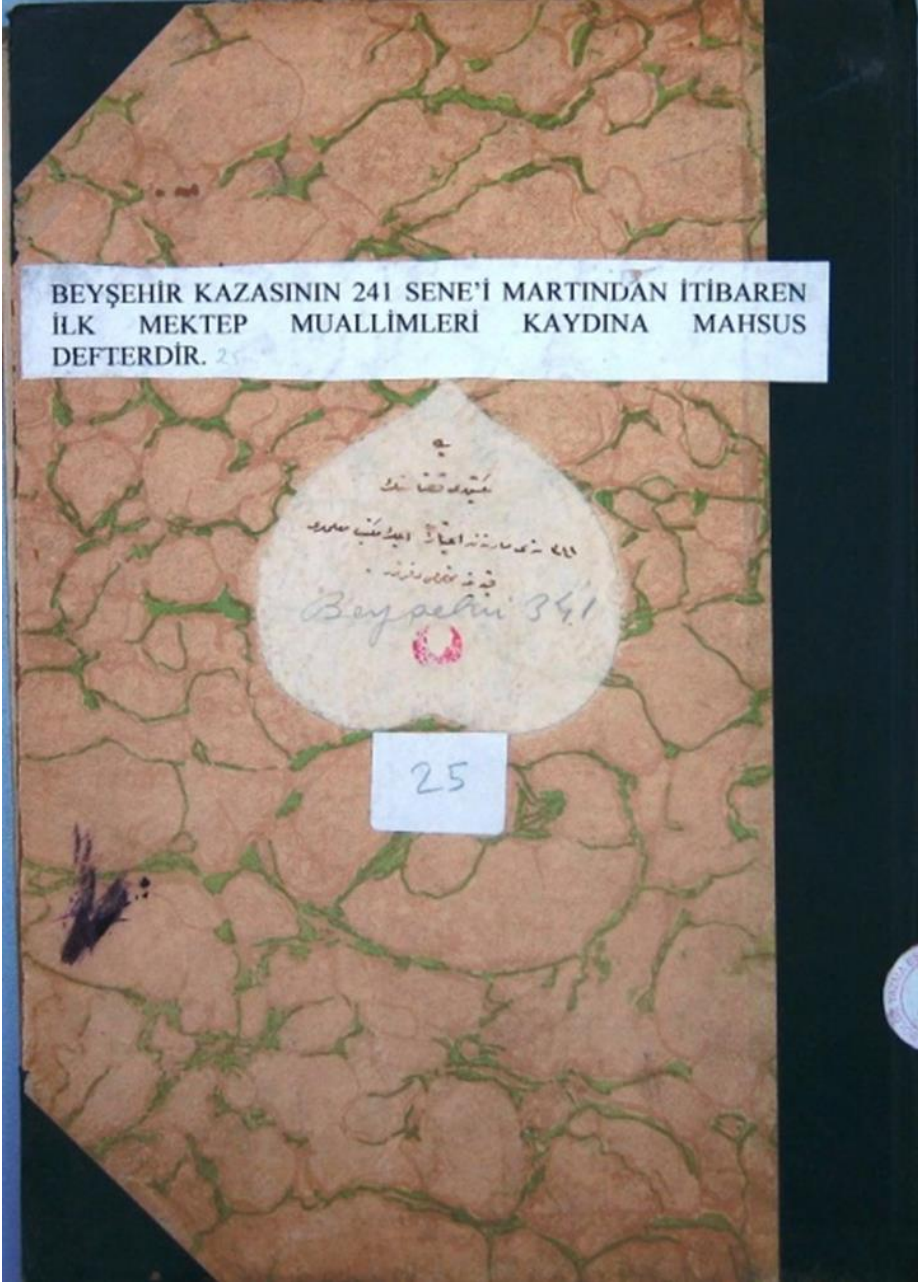
Selçuk Üniversitesi. (Tarih Yok). *Beşşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu - Hakkında*. 14 Ocak 2021 tarihinde www.selcuk.edu.tr/Hakkında/beyshehir_ali_akkanat_myo_adresinden_ulasildi.

- Selçuk Üniversitesi. (Tarih Yok). *Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi*. 9 Ocak 2021 tarihinde https://www.selcuk.edu.tr/Birim/beysehir_ali_akkanat_turizm adresinden ulaşıldı.
- Selçuk Üniversitesi. (Tarih Yok). *Beyşehir Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu - Personeller*. 14 Ocak 2021 tarihinde https://www.selcuk.edu.tr/Personeller/beysehir_ali_akkanat_uygulamali_bilimler_yo adresinden ulaşıldı.
- Selçuk Üniversitesi. (Tarih Yok). *Huğlu Meslek Yüksek Okulu*. 10 Ocak 2021 tarihinde www.selcuk.edu.tr/Hakkinda/huglu_myo adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Alaaddin Keykubat Anaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehiralaaddin.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Ömer Halisdemir Anaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirahalisdemir.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Cumhuriyet Anaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beycumhuriyetanaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Ali Rıza Celeboğlu İlkokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <https://alirizacelebogluio.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Bahçelievler Kasaboğlu İlkokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <https://bahcelievlerkasaboglu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Atatürk İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirataturkilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Gazi İlkokulu*. 15 Ocak 2021 tarihinde <http://beysehirgaziilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Cumhuriyet İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehircumhuriyetilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Ali Akkanat İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://aliakkanatilkokulu.meb.k12.tr/tema/index.php> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir TOKİ İlkokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <https://beysehirtokiilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Şehir Osman Çınar İlkokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://sehitosmancinarilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Şehit Hasan Metli İlkokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://hasanmetliilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Alaaddin Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehiralaaddino.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Atatürk Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirataturkortaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir TOKİ Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirtokio.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Şehit Abdullah Şimşek Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://sehitabdullahsimsekortaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Eşrefoğlu Ortaokulu*. 15 Ocak 2021 tarihinde <http://beyesrefoglu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir İhsan Kabadayı Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <https://ikabadayi.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Ali Rıza Celeboğlu Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <https://arceleboglu.meb.k12.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Eşrefoğlu İmam Hatip Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirihho.meb> adresinden ulaşıldı.

- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Mehmet Akif Ersoy İmam Hatip Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirnehmetakifersoyihho.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Necip Fazıl Kısakürek İmam Hatip Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirnfkiho.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir H. M. Süheyla Doğu Ortaokulu*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://suheyladogu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Anadolu Lisesi*. 14 Ocak 2021 tarihinde <http://beysehiranadolulisesi.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Ali Akkanat Anadolu Lisesi*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beyal.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Şehit Nazım Bey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirsnb.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Seyfettin Süleyman Bey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi*. 14 Ocak 2021 tarihinde <http://beysehirasm1.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Fetullah Bayır Fen Lisesi*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehirfenlisesi.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Anadolu İmam Hatip Lisesi*. 14 Ocak 2021 tarihinde <http://beysehirihl.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Cahit Zarifoğlu Anadolu Lisesi*. 16 Şubat 2021 tarihinde <https://bczal.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Vali Kemal Katıtaş Anadolu Lisesi*. 14 Ocak 2021 tarihinde http://beysehirvkkal.meb.k12.tr/tema/okulumuz_hakkinda.php adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehireml.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Şehit Türkan Tekin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi*. 16 Şubat 2021 tarihinde <http://sttaihl.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Doğanbey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://doganbeylisesi.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Huğlu Savunma Sanayi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://huglusavunmasanmtal.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Üçpınar Ortaokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://ucpinarortaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Üzümlü Çok Programlı Anadolu Lisesi*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://uzumlucpal.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Yeşildağ Şehit Şefik Ayaydın İlkokulu*. 15 Şubat 2021 tarihinde <http://yesildagssaio.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Yenidoğan İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://yenidoganilkokulu42.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Yeşildağ Cihan Kolaç Ortaokulu*. 15 Şubat 2021 tarihinde <http://yesildagcihankolacoo.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Yenidoğan Ortaokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://yenidoganortaokulu42.meb> adresinden ulaşıldı.

- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Karaali Şehit Osman Karağlı İlkokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://karaaliilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Doğanbey Ortaokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://doganbeyortaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Karaali Ortaokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://karaaliortaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Doğanbey İlkokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://doganbeyilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Huğlu Fatih İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <https://huglufatihilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Bayındır İlkokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://bayindirioo.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Üzümlü Şehit Mehmet Ümüt-kesmez İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://uzumlusmuilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Gölyaka İlkokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehircengizilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Üzümlü Cengiz Topel Ortaokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <https://uzumlucengiztopel.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Çiçekler İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://ciceklerio.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Eğirler İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://beysehiregirlerio.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Yazıyurdu İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://yazyurduio.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Aşağiesence Ortaokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://asagiesenceortaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Aşağiesence Şehit Adem Meral İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://asagiesencesehitademmeralilkokul.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Gökçimen İlkokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://gokcimenilkokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Sadıkhacı İlkokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://sadikhacio.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Sadıkhacı Ortaokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://sadikhacioo.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Huğlu Ortaokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <http://hugluortaokulu.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Üzümlü İmam Hatip Ortaokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://uzumluiho.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Sevindik İlkokulu*. 14 Şubat 2021 tarihinde <https://sevindikio.meb.k12.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Üçpınar İlkokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <https://ucpinarilkokulu42.meb> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Beyşehir Aşağiesence İmam Hatip Ortaokulu*. 17 Şubat 2021 tarihinde <http://asagiesenceiho.meb> adresinden ulaşıldı.

Ek 2: Beyşehir Kazasının 341 Senesi Martından İtibaren İlk Mektep Muallimleri Kaydına Mahsus Defterdir, No: 25, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivi (BYEK). Defterin adı Latin Alfabeli yazı ile daktilo edilirken "341" yerine "241" yazılmıştır.

EK. 3: Beyşehir Merkez Kız Mektebi Heyet-i Talimiyeye Mahsus Sicil-i Umumi Defteri başlıklı 4. sayfadaki kayda göre okulun bir Baş Muallimi yoktur. “Muavin ehliyetnameli”, Ahlat 322 doğumlu İsmail Hakkı Efendi kızı Saadet Hanım, 340 tarihli “Muavin Ehliyetnameli”dir. 800 kuruş maaşla, 1924-1928 arasında görev yapmış, 1 Haziran 1928’de “Mektebin lağvıyla Merkez Mektebi muallimliğine” nakledilmiştir [927-928’den itibaren Beyşehir Merkez ve Kurra Muallimin Sicil Defteridir (Beyşehri), Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Arşivi (BYEK), (Beyşehri 22: 4)].

EK. 4: Beyşehri Kazası Mekteb-i Rüşdisi 1321 Senesi İmtihan-ı Umumi Çizelgesi [Konya ve Bütün Mülhakatı Rüşdiye Mekteplerinin İmtihan-ı Umumi Cetvelleri (321 Senesinden 324 Senesine Kadar, No: 46. (İmtihan 46: 389)].

Ek 5: Beyşehir Kazası Meclis-i İdare'sinin Rüştüye Muallim-i Eweli Hüseyin Efendî'yi ödüllendirme teklifi (BOA, MF. İBT, 33/2).

۹

حضر عالی حساب و ذوق

 ۱۲۱

بنده ای تقاضای کتب رتبه سبک معلم اولی حیدرآق و عیدی قدر محمد علی احمدی و حسن و حسن عیوبی قرصه بر روی سلفت سینه در اولی باشک
 تقصیر نبوده قدر اولی باشک که تعلیمات در ابرام اعزاز نوحیا محمد اقبای و طبعه ایمرک سینه سینه بر روی شاکر در اولی سینه در اولی کتب
 اقتدار و استعداد در درجه اولی اعزاز و در اولی سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه
 بنیاد عیالیک و سینه
 سینه

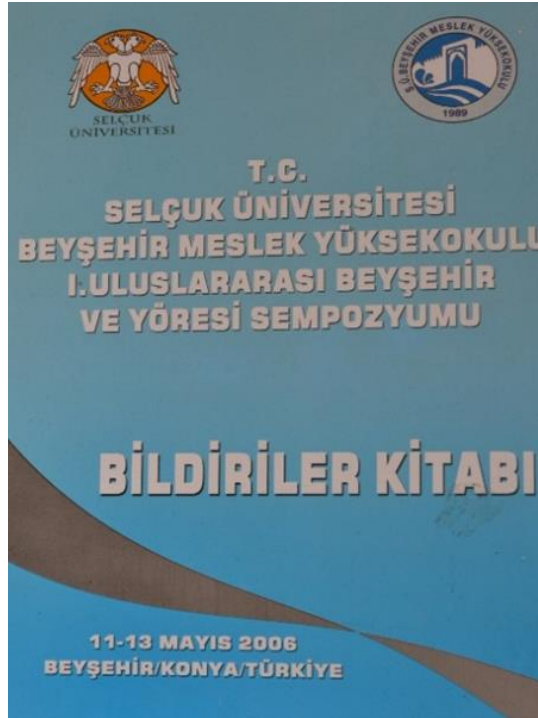
سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه
سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه
سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه	سینه

 ۱۲۱

MF. İBT 33/2

Ek 6: 1930'da tasfiye edilen Kaşaklı Muallimi Hasan Tahsin'e sonra emekli maaşı bağlanması ile ilgili belge [927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kurra Muallimin Sicil Defteridir, No: 21. (Seydişehir 21: s. 7).

EK. 7: Beyşehir Meslek Yüksekokulunun, I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Bilgi Şöleni Bildiriler Kitabı kapağı.

BEYŞEHİR BİLGİNLERİ

Caner ARABACI*

Beyşehir, beylikler devrinde ilim, eğitim, kültür hayatı yönünden canlı bir merkezdir. Vatan kurucu olarak uçları tutan şahsiyetler, bu toprakların vatan haline gelmesinin eğitim, yerli-millî kültürle mümkün olduğunun bilincindedirler. Onun için cami, medrese, kütüphane, tekke ve zaviyelerle beylik toprakları İslam medeniyetinin, Türk kültürünün ocağı haline getirilmeye çalışılır. Bu yüzden Beyşehir, ilim adamları, müderrisler, tefekkür sahibi şahsiyetlerin uğrak yeridir. Ne yazık ki, Selçuklu-Beylik Devri ile Osmanlı Dönemi eserlerini üreten Beyşehirli bilginlerin ürünlerinin bulunduğu kütüphane, Harf İnkılabından sonra Beyşehir Kanalı'na dökülerek imha edilmiştir. Bu yüzden ilk dönem bilginleri ve eserleri ile ilgili kayıp asla kapatılamaz mahiyettedir.

Mübârizüddin Mehmet Bey (1302-1320) de babası gibi uçtaki topraklara vatan kimliğini kazandırıcı eserler diker. Bolvadin'de 1320'de yaptırdığı Çarşı Camisi, Akşehir'deki cami bunlardandır. Ülke ilimle, irfanla yükselecektir. Onun için bir yandan yeni nesillerin yetişmesine dikkat edilirken diğer yandan âlimleri ve şairleri himaye eder. Mehmet Bey adına Şemseddin Muhammed Tüsterî, 1310'da halen Süleymaniye ve Ayasofya kitaplıklarında saklanan el-Fuzûlü'l-Eşrefiyyeadlı felsefi bir eseri yazar. Konyalı Kemâleddin de 1320'de Tekârîrü'l-Menâsıbadında bir inşâ kitabı kaleme alır (Kofoğlu, 1995: XI/485).

Osmanlı Devri Bilginleri

Şehirler, beldeler; coğrafyaları, tarihi eserleri yanında asıl insan unsurları ile öne çıkarlar. Beldeleri ihya eden de köhne haline getiren de öncelikle insan unsurunun seviyesidir. Beyşehir, tarih itibarıyla "Bey" adını alacak muhtevada, her alanda önemli şahsiyetler çıkarmış bir yerdir. Bu önemli insanlar içinde "Beyşehirli" olarak adlandırılıp kayıtlara giren şahsiyetler vardır. Beyşehirli Ahmet Nuri Efendi, Beyşehirli Mehmet Ali Efendi, Beyşehirli Hüseyin Efendizade Muhammed Tahir Efendi, Beyşehirli Ahmet Kemal Efendi, Abdullah Ulubay, Ömer Lütfi Tekin bunlardan bazılarıdır. Bunlar içinde Osmanlı padişahlarına Huzur Derslerinde yıllarca tefsir anlatan bilginler vardır. Padişahlara ders veren Beyşehirli Ahmet

* Prof. Dr., Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı.

Nuri Efendi hakkında tek başına bir kitabın yayınlanmış olması takdire değer bir durumdur (Bk. Arslan, 2008). Müderris, müftü, yazar olarak çalışıp ülke kültürüne katkıda bulunan bu değerli bilge insanların kervanına, Cumhuriyet Devri'nde katılanların da unutulmaması gerekir. Yeni bilge insanların yetişmesi için, geçmişteki başarılı örneklerin bilinmesi teşvik edici olacaktır.

Beyşehir'de bir uç bölgesi olarak ilim adamlarının yetişmesi, Eşrefoğulları Beyliği zamanı ve sonrasında açılan medreselerde verilen eğitimle mümkün olmuştur. Halil oğlu İsmail Ağa tarafından 1369'da yaptırılan İsmail Ağa/Taş Medrese, bilinen ilk bilginlerin yetiştirildiği eğitim ocağıdır. Bu eğitim kurumu, Cumhuriyet başlarında medreseler kapatılıp, köklerle bağ zayıflatıluncaya kadar işlevini sürdürmüştür. Bilinen Beyşehirli öncü bilginler de bu medresede yetişen Osmanlı Devri şahsiyetleridir.

Beyşehirli Hasan Çelebi (ö. 1561), bunların en tanınanlardandır. Hasan Çelebi, Beyşehir'in şöhretli İslam bilginlerinden Hamidî Kara Seydi Efendi'den ders alır. Eğitim döneminden sonra Bursa'da bazı medreselerde müderrislik yapar. Galata, Midilli, Vardar Yenicesi, Filibe, Üsküp, Filorina, Yanbolu, Trablusşam ve Selanik kadılıklarında bulunur. Tefsir, Hadis, Kelam ve Fıkıh ilimlerinde maharet sahibidir. İstanbul'da Müftü Hamamı yanında bir medrese inşa ettirir. 1553 yılında vefat eder (Erdoğan, 2006: 280).

Molla Seyit Murtaza (ö. 1783), Kütahya'da Germiyanoglu, Bursa'da Muradiye medreselerinde müderrislik, Trabzon'da müderris ve müftülük, Trablusşam'da kadılık görevlerinde bulunur. Osmanlı Devri'nde yetişen Beyşehirli Hasan Çelebi ile Hamidî Kara Seydi Efendi dışında bilginler de bulunmaktadır. Bunlar Molla Mehmet bin Muhiddin Mehmet bin Şeyh Turud (ö. 1567/975), Hamid bin Duruz (ö. 1577/985) gibi dini alanda çalışmış bilginlerdir (Erdoğan, 2006: 280; Sarıköse, 2006: 102). Dini alanda çalışan bilginlere, Osmanlı Devri Beyşehirli veya Beyşehir'de yaşayarak görev yapan müderrisleri de katmakta yarar vardır. 1842'de Müderris Mahmut, 1871'de Müderris Mehmet, 1874'te Hafız Ahmet, Hasan Efendi, Mehmet Efendi, 1875'te Hacıarmağan Mahallesi'nde Bozkırlı Mustafa oğlu Abdullah ve Mehmet, 1893'te Emen köyünden Müderris Hasan, 1895'te Müderris Ahmet, 1897'de Emen köyünden müderris Hafız Hüseyin, 1898'de Kurucuovalı Müderris Mehmet, Müderris Hacı Hasan, Müderris İbrahim, Müderris Mehmet Şükrü, Üskerlesli Müderris Ahmet, 1902'de Mehmet b. Hasan ve Müderris Mehmet Çelebi, 1905'te İçerişehir Mahallesi'nden Memiş bin Süleyman, 1907'de Müderris Yakup, Manastır'dan Müderris Yusuf ibn Süleyman, Üskerles'ten Ali ibn Hasan, 1910'da Müderris Hacı Abdurrahman ibn Hacı Mustafa, 1911'de Selki'den Abdürrezzak ibn Ali, 1913'te vefat eden Mehmet Vehbi ve yerine geçen Müderris İbrahim Efendi isimleri geçen müderrislerdendir.

Bu müderrisler, sadece eğitim-öğretim işleri ile uğraşmamış, yerinde sosyal sorumluluklar da almışlardır. Ölen kişilerin mallarının korunması, kimsesiz çocukların korunması için hassasiyet gösterme, zulme karşı halkın hakkını arama gibi roller de üstlenmişlerdir. 1646'da Mutasarrıf Mehmet'in, fazladan vergi alarak halka zulmetmesi üzerine Beyşehir Müftüsü, durumu merkeze bildirerek halkın haksızlığa karşı korunmasına çalışır. 1871'de Dalyan Mahallesi'nden Hasan'ın oğluna vasi olarak Müderris Mehmet ibn Yusuf'un atanması, 1907 yılında Molla Mehmet'in mallarına Göçü köyünden Dersiam Osman ibn Hüseyin'in kayyım tayin edilmesi bunlardan bazılarıdır (Sarıköse, 2006: 101-102).

Beyşehirli Hüseyin Efendizade Muhammed Tahir Efendi, Ebül-ülâ Mardin'in, Huzur Dersleri adlı eserinde verdiği bilgiye göre Huzur Derslerine¹ ilk katılımı H. 1226 öncesindedir. Bu tarihte ayrılmış ertesı yıl yani H. 1227 / M. 1812'de tayin edilmiştir. Ayrılma tarihi H. 1240 (M. 1825/26)'tır (Mardin, 1951: 747). Şu hale göre Tahir Efendi, Huzur Derslerine on dört yıl katılmıştır. Yalnız ayrılış sebebi belirtilmemiştir. Beyşehirli Tahir Efendi'nin padişah huzurunda tefsir dersleri verdiği dönem, II. Mahmut (1808-1839) zamanıdır.

Beyşehirli Ahmet Nuri Efendi, Davgana'da (Doğanbey) 1850'de doğdu. Emirzadeler ailesinden köy mektep muallimi Ahmet Sabri Efendi'nin oğludur. Köydeki ilk tahsilden sonra Konya'da medresede okudu. İstanbul'da Tikveşli Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin derslerine devam edip 1878'de icazet aldı. Aynı yıl müderrislik imtihanını kazanarak Fatih Camisi'nde ders vermeye başladı. 1894'te icazet verdi. Beyşehirli Ahmed Nuri Efendi, ilk H. 1318'de (M. 1900) Huzur Derslerine tayin edildi (Mardin, 1951: 776). Daha sonra 1903-1921 arasında Huzur Derslerine muhatap olarak katıldı. Şu hale göre II. Abdülhamid (1876-1909), Mehmet Reşat (1909-1918) ve Mehmet Vahdettin (1918/1922) dönemlerinde tefsir dersleri verdi. Dördüncü rütbeden Mecidî ve Osmanî nişanlarıyla taltif edildi. Ekmekçizade Hafız Ahmet Paşa Medresesi müderrisliği (ibtidâi altmışlı derecesinde) ile Dârü'l-Hilafeti'l-Aliyye Medresesi Kısım-ı Âli Kelâm müderrisliğinde bulundu (Uz, 2004: 339). İstanbul dersiamlarından olan Ahmet Nuri Efendi, aynı zamanda Meşihat bünyesinde Fetvahanede memuriyet yaptı. Emekliye ayrıldığında, "kayd-ı hayat" üzere aldığı dersiamlık maaşı ile fetvahane emeklisi olarak alacağı maaşın nasıl düzenleneceği sorun oldu. İki yerden aynı anda maaş alınamayacağı için bu konu, Maliye ve Nafia Dairesi ile Şura-yı Devlet arasında görüşülerek çözüldü. "Dersiamlık maaşlarıyla tekâüd maaşlarının tahsisât-ı fevkalâdelerinden hangisi fazla ise fazlasının kendilerine i'tası hakkında" karar verildi (16 Ağustos 1922; BOA, BEO, 4718/353791, Lef 2; Ek 1). Daha önce, İstanbul'daki Büyük

¹ Osmanlılar'da 1759'dan 1924 yılında Hilâfetin kaldırılmasına kadar (H. 1200-1341), ramazan ayında padişahın huzurunda yapılan tefsir dersleri (Mardin, 1951: 737; İpşirli, 1998: XVIII/441).

Çırcır Yangınında (23 Ağustos 1908) evi ve evrakı yanan Ahmet Nuri Efendi, Ağustos 1922’de emekli maaşı ile ilgili durumun çözülmesi ile muhtaç kalmadı. 6 Nisan 1924’te vefat etti (Arslan, 2008: 132). Nuri Efendi’nin basılmış, Tasvirü’l-Vazı ve Terceme-i Hukuk adlarında iki eseri vardır (Uz, 2004: 339). 19. Dönem Konya Milletvekili Osman N. Özbek torunudur (Arslan, 2008: 133).

Beyşehirli Ahmet Kemal Efendi, Manisa’da 1908’de müderristir. Medresede talebe yetiştiren Ahmet Kemal Efendi, II. Meşrutiyet’in ortamından yararlanarak halka yararlı olmak istedi. Gazetesi ve eğitim hayatının ayrıca araştırılması gerekmektedir. Dâhiliye Nezaretine bağlı Matbuat İdaresinin 8 Ekim 1908 tarihli yazısına göre “Din-i Mübin-i İslâm’ın ahkâm-ı münifesinden ve ulum ve fünun ve siyasiyattan bahs edilmek üzere Manisa’da ‘İslam ve Ulum’ namıyla Türkçe bir gazete” yayınlamak üzere ruhsat ister. Bu isteği uygun görülerek Aydın vilayeti üzerinden ruhsat verilir. Resmi işlemin tamamlanması için; “on guruşluk” pul yapıştırılmış vilayet mührüyle mühürlenmiş belge hazırlanıp nizami harç olarak yarım lira alınarak bakanlık veznesine gönderilmesi gerekmektedir (BOA, DH. MKT, 2631/61; Ek 2).

Beyşehirli Abdullah (Ulubay) Efendi (1879-1959), Osmanlı son devri ve Cumhuriyet Dönemi’nin önemli aydın, hattat ve müftülerindendir. Soyadı Kanunu öncesinde “Beyşehirli Abdullah Efendi” olarak anılmıştır. Beyşehir H. 1295 / M. 1879 doğumludur. Hafız Ali Efendi’nin oğlu olan Abdullah Efendi, ilk tahsilden sonra Konya’da Ziyaiye Medresesi müderrisi Aksekili Mehmed Emin Efendi’de (1855-1937) okuyarak icazet alır (Ek 3). Ardından İstanbul’da Muğlalı Ali Rıza Efendi’den İslam Felsefesi, İslam Hukuku; Arnavut Hüseyin Efendi’den Mantık derslerini alır. Bu arada tıp, kozmografya (gök bilimi), cebir gibi ilimlerle meşgul olur (Uz, 2004: 505). 1906’da İstanbul’da açılan ruus imtihanına girer ve “Kürsi Şeyhliği” kazanarak selatin camilerde Cuma vaizliği, dersiamlık yapma yetkisini elde eder (DİBA, A. Ulubay Dosyası).

1915’te, askerlikten tecil edilen Abdullah Efendi, bu yılları eğitimle değerlendirerek, Medresetü’l-Kuzat’ı bitirip şahadetnamesini (mezuniyet ruusu) 1918’de alır. Bundan dolayı MEB, daha sonra kendisini dört yıllık yükseköğrenimi bitirmiş sayar. Hâlbuki ilmiye geleneğine göre iki defa yükseköğrenim tamamladıktan sonra üstüne dört yıllık üçüncü bir yüksek tahsili tamamladığından eğitim düzeyinin altı yıllık yükseköğrenim sayılması gerekmektedir. Duruma DİB itiraz eder. Âmâ bakanlık kabul etmez. Ulubay, Ulum-ı Diniye Muallimi olarak, 1911’de Isparta Mekteb-i İdadisinde, ardından Konya Darülmuallimini Rüştiyesinde (BOA, MF. İBT, 312/19, Lef 1), Rize İdadisinde çalışır. Sonra, “İstanbul Aksaray Pertevniyal Valide Camii Şerifi Kürsi Şeyhliği” yapar, Fatih Camisi’nde ders verir. Dolmabahçe Camisi Kürsü şeyhliği, Harbiye Camisi Kürsi şeyhliği ile birlikte 1912-

1920 arasında İstanbul'un yirmiden fazla "Padişah Camilerinde" Cuma Vaizliği/Kürsü Şeyhi" yapar. 1914-1924 yılları arasında Pertevniyal Kütüphanesinde Hadis Külliyyatından Buhari okutur (DİBA, A. Ulubay Dosyası).

1921'de Konya Darümuallimini (Erkek Öğretmen okulu) Ulum-ı Diniye derisi muallimliğine atanır. 1926-1927 öğretim yılında kadro harici bırakıldığı için, beş ay yirmi üç gün açıkta kaldıktan sonra Konya Kız Muallim Mektebi Din Dersleri Muallimliğine atanır. Girdiği "Din Dersi" kaldırılınca, "harcırahsız" Van Ortaokuluna tayin edilir (DİBA, A. Ulubay Dosyası; Belge için bk. Ek 4). Van'a tayinini kabul etmeyerek istifa edince bakanlık emriyle "emekli maaşı ve ikramiyesi verilmeden" emekliye sevk edilir. Uzun süre açıkta kaldığı anlaşılan Beyşehirli Abdullah Efendi, Vakıflar üstünden cüzi bir gelikle, 1932'de Aziziye Camii vaizliği yapar. 1943'te Konya Merkez Vaizliğine atanarak memuriyete döner. 1944'te yaş haddinden emekliye sevk edildiği halde 1951'de Konya Müftülüğüne getirilir. Bu arada İmam Hatip Lisesinde Akait derslerine de girer. İslam'ın izzetini korumada hassastır. İmam Hatip Lisesi'nde öğrencisi olan Mehmet Ali Uz'un 12 Kasım 2019'da verdiği bilgiye göre Müftülük makamında kendisini bir Kanadalı şarkiyatçı bilim adamı ziyaret etmek üzere Vali kanalıyla randevu almıştır. Belirlenen saatte misafirlerini karşılamak için başına sarığını, üstüne cübbesini giyer, makamına geçer. Misafirler geldiği sıra önden Kanadalı bilim adamı girer. Yerinden kalkmadan "Hoş geldiniz", der. Ardından tercüman girer onun için de ayağa kalkmaz. Üçüncü olarak Konya Valisi girer. O zaman ayağa kalkar, karşılar. Oturduktan sonra, bu davranışının sebebini açıklar: "Ben, son ve ekmel bir dinin temsilcisi konumundayım. Onun için ikinize ayağa kalkmadım Vali ise İslam'dı". Bu tür bir tavır Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu'na da gösterir. Gençliğinden arkadaşı olan Diyanet İşleri Reisine, aleyhinde şikâyetler ulaşmıştır. Faize haram diyen din adamlarının takibe uğradığı, dinin esasları ile ilgili müesseses nizamın telif edilemediği noktalarda, din adamlarının susması gereken bir dönem yaşanmıştır. Ulubay ise bildiklerini söyleyebilen bir din adamıdır. Şikâyetler üzerine Diyanet İşleri Reisi telefonda arayarak uyararak ister. Ulubay, Başkana: "Sabri Sabri, bana bak! Seni oraya, beni buraya dini yıkmak için koymadılar" der ve telefonu kapatır. Bunun üzerine aynı gün görevden alınır (Uz, 2004: 507). Böylece tekrar emekliye sevk edilişi, 8 Aralık 1956'dadır (DİBA, A. Ulubay Dosyası). Ulubay, emekli olduğu halde kısa süre sonra yerine geçirilecek seviyede bir âlim bulunamadığı için 02.04.1957 tarihinde, yeniden Konya Müftüsü olarak tayin edilir. Bundan sonra müftülük görevine, 21 Ocak 1959'da vefat edinceye kadar devam eder. Vefatı üzerine, memleketin "kendisi ile iftihar ettiği değerli din adamı" olarak Üçler Kabristanında toprağa verilir (DİBA, A. Ulubay Dosyası). Arapça, Farsça ve Fransızca

bilen Abdullah Efendi, sülüs, nesih, ta'lik yazılarda tanınan bir hattattır. İşaretü'l-Meram adında basılmadan kaybolan bir eseri vardır (Uz, 2004: 505-507).

Beşşehirli Ömer Lütü Efendi (Tekin, 1882-1966), 1882'de Budak köyünde doğdu. İlk tahsilden sonra Antalya'da Dağistanlı Ahmed Efendi'de okuyarak icâzet aldı. Ardından Mısır'a giderek el-Ezher'de okudu. Muhammed Bahid Efendi'den özel dersler aldı. Bu arada Mısır'daki el-Mukaddam gazetesinde de makaleler yazdı. Konya'da İslah-ı Medâris açılınca, yeni usulde Arapça öğretilmesini sağlamak üzere, Arapça hocası olarak Mısır'dan getirtildi. İslah-ı Medâris'te, Arapça öğretiminde açık bir başarı sağladığı. Dünya Harbi'nde Irak Cephesi'nde yedek subay olarak dört yıl bulundu. Savaş sonrasında köyüne dönerek bir ara nahiye müdürlüğü yaptı. Çevrede sevilen, nüfuzlu birisi olması dolayısıyla, işlerine "gelmeyen bazı resmî görevliler" tarafından hükümete jurnal edildi. Konya Valisi'nin karşı çıkmasına rağmen Sivas'a sürgün gönderildi. "Boğazından zincirlenerek" (Bk. Ek 5) götürüldüğü Sivas'ta, Konya Valisi'nin Sivas Valisi'ne mektup yazmasından dolayı iyi muamele gördü. Sivaslı bir hanımla evlendi. Çıkarılan af üzerine, 1938'de Beşşehir'e döndü. "Fahri Vaiz" olarak ücret almadan hizmet verdi. 1939'da Müftü Memiş (Aktan) Efendi'nin vefatı üzerine, Beşşehir Müftülüğüne getirildi. Yirmi yıl çalıştı. 1959'da Beşşehirli Abdullah Ulubay'ın vefatıyla da Konya Müftülüğüne atandı. Müftülük yanında Konya İmam-Hatip Okulu'nda Tefsir ve Fıkıh derslerine girdi. İsteği dışında Tefenni'ye tayin edildi. Rapor alıp gitmeyince 1962'de tekrar Beşşehir Müftülüğüne atandı. Bu son görevinden, 1966'da emekliye ayrıldı. 1968'de Beşşehir'de vefat etti. Tekin, millî, tarihî varlıklarımıza karşı duyarlı idi. Beşşehir'de müftü iken bazı tarihî kalıntıların Eşrefoğlu Camisi önüne getirerek, tahrip edilmelerine engel oldu. Eşrefoğlu/Beşşehir tarihi ve eserleri ile ilgili Beşşehir gazetesinde yazılar kaleme aldı. R. Bilginer'le birlikte Beşşehir ve Eşrefoğulları kitabını yazdı. Dini ilimlere vâkıf, âlim bir insandı (Arabacı, 2017: 528-530).

Beşşehirli Mehmet Ali Efendi, 1883'te Beşşehir Üskerles (Üstünler) köyünde doğdu. Medrese tahsilini Konya'da tamamlayıp icâzet aldı. Bir süre manifaturacılık yapan Mehmet Ali Efendi, 1930'daki kuraklık nedeniyle ticaret hayatını terk etti. Konya Merkez Vaizliği, Bozhüyük, Kütahya Merkez Vaizliğinde bulundu. 1953'te Kütahya'da vefat etti. Kütahya'da toprağa verildiği halde, Konya Üçler Kabristanında, makam olarak aile mezarlığına adına bir taş dikildi. Ahlaklı, ileri görüşlü, hitabeti güçlü biri olarak tanındı (Uz, 2004: 423).

Mehmet Bülbül, Beşşehir Doğanbey'de 1889'da doğdu. İlk tahsilden sonra Osman Sofu Hoca'dan dini ilimler tahsil edip hafız oldu. Konya'ya gelerek Müderris Yalvaçlı Ömer Vehbi Efendi'nin medresesinde talebesi oldu, ondan icâzet aldı. Ardından Doğanbey, Kadınhanı, İzmir, Kütahya, Beşşehir ve Konya merkez vaiz-

liklerinde bulundu. Konya Müsevvidliğine getirildi. 10 Eylül 1954'te Kapı Camii'nde vaaza başlarken beyin kanaması geçirdi ve vefat etti. Cenazesi, Doğanbey'e götürülerek toprağa verildi. Gittiği her yerde sevilen, kürsülerde bülbül gibi, halkın rahat anlayacağı şekilde anlatan bir üsluba sahipti. Onun için halk adını bilmez, "Bülbül Hoca" derdi (Uz, 2004: 302).

Mehmet Çiftçi, Beyşehirli Osmanlı bilim geleneğine yakın eğitimden geçerek hizmet verenlerden birisi de Beyşehir Müftüsü Mehmet Çiftçi'dir. Müftü Mehmet Çiftçi, Hafız, Arapçası, fıkıh bilgisi iyi birisidir. Sorun çözerken, önceki âlimlerden aktararak fetva vermeye özen gösterir².

Alişan Sözen, 1937'de Beyşehir Bayındır köyünde doğdu. Kur'ân kursu öğrenciliği ile öğrenim hayatına atıldı. On iki yaşında hafızlığı aldı. Ardından imamlık, Kuran kursu hocalığı ile yoluna devam etti. Yüzlerce talebe yetiştirip onların dini eğitim almasına gayret etti. 1973'te Bursa'ya giderek Mahmut Sami Ramazanoğlu'na intisap etti. Yeni ve farklı bir yetişme sürecini benimseyerek Konya'da Dişçi Mehmet Efendi'den dersler aldı. Son derece sert mizaçlı olan hoca, müşfik, fedakâr biri haline geldi. Beyşehir yöresinin sohbet sorumlusu oldu ("Kur'ân'a Adanmış Bir Ömür: Alişan Sözen Hoca", t.y.). Beyşehir'in manevi dinamiklerinden biri olan Sözen, 2016'da vefat etti. Talebeleri arasında değişik mevkilerde görev alanlar bulunmaktadır ("Beyşehir Sözen Hocaefendi'yi uğurluyor", 2016; Bahçeci, 2016).

Cumhuriyet Devri Beyşehir Bilim İnsanları

Cumhuriyet Devri bilim insanlarını, bir yönü ile Osmanlı Devri müderrislerine benzetmek mümkündür. Alanlarında bilim üretip eser verme yanında lisans ve lisansüstü derslere girerek talebe yetiştirmektedirler. Bu yönü ile Beyşehirli olan bilim insanları buraya alınmaya çalışılmıştır. Tespit edilebilenlerin alındığı bu kısımda, ulaşılamayanlar da ileride tespit edildikçe kayda geçirilmeye çalışılacaktır. Beyşehir yöresi, Osmanlı Devri'nde olduğu gibi Cumhuriyet Devri'nde de bilim adamı çıkarma konusunda verimlidir. İçlerinde, ileride daha üst düzeyde bilim insanı yetiştirmeye zemin teşkil edecek gayret ve fedakârlığı göstermiş olanlar bulunmaktadır.

Vefat Edenler

Namık Çevik, 1934'te Beyşehir'de doğdu. Beyşehir Alâeddin Ortaokulu mezunudur. 1953'te Konya Lisesini, 1959'da Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları alanında uzman olan Çevik, 1963-1966 yıllarında ABD Virginia Üniversitesi, New York Memorial Kanser Hastanesi ve Sloan Kettering Araştırma Enstitüsünde eğitim aldı. 1969'da dışarıdan başvuru ile sına-

² Bilgi veren emekli din görevlisi Mehmet Aydoğdu'ya teşekkür ederim (M. Aydoğdu, kişisel iletişim, 20 Şubat 2021).

va girerek doçent oldu. 1970-1971'de askerlik hizmetini Konya Askeri Hastanesinde tamamladı. 1971'de hocası Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın davetiyle Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde göreve başladı. 1975'te profesörlüğe yükseltildi. 1987'de Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü'ne atanarak 1996'ya kadar bu görevi, iki dönem yürüttü. 1998'de emekli olan Çevik, 2004'te Başkent Üniversitesi İzmir Zübeyde Hanım Araştırma ve Uygulama Hastanesi Merkez Müdürlüğüne getirildi. 8 Mayıs 2018 tarihinde İzmir'in Çiğli ilçesi Cahar Dudayev Bulvarı'nda, yolun karşısına geçerken hızla gelen bir otomobil çarpması sonucu 84 yaşında vefat etti. İzmir'de Bostanlı Beşikçioğlu Camisi'nde kılınan cenaze namazı ardından Doğançay Mezarlığına defnedildi. 89 yayını, 92 bildirisi ve yayınlanmış 3 kitabı bulunan Çevik, evli ve iki çocuk babası idi. Başarısızlığa tahammül edemeyen bir kişiliğe sahip olan Çevik, tıpla ilgili kuruluşlar yanında İzmir Kırım Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği ile Konyalılar Vakfı üyesiydi (Dokuz Eylül Üniversitesi Haber Portalı, t.y.; Acil Tıp Uzmanları Derneği, "Haberler", t.y.).

Yılmaz Muslu (1936-2004), Beyşehir'de doğdu. 1960'ta İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Yüksek İnşaat Mühendisi olarak mezun oldu. Aynı üniversiteye asistan atandı. 1962-1963'te Hollanda'da Çevre Mühendisliği eğitimi aldı. 1965'te doktor, 1977'de profesör oldu. 5 Mayıs 2004'te vefat eden Muslu'yu öğrencisi Prof. Dr. C. Kınacı şöyle anlatır: *"Bilime adanmış bir ömür. Bütün akademik hayatı İTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü'nde geçmiş öncü bir akademisyen. Ömrünün son 5 yılına kadar bilgisayarı olmadığı halde, 68 yıllık bir ömre sığmış, büyük çoğunluğu tek isimli 52 uluslararası ve 31 ulusal toplam 83 makale, 12 uluslararası ve 31 ulusal toplam 43 bildiri. Her kelimesi üzerinde özenle düşünerek ürettiği 126 akademik yayın. 7500 sayfayı aşmış 26 kitap. Yayınlarına SCI tarafından taranan dergilerde yapılmış 184 atıf. Türkiye'ye Çevre Mühendisliği terminolojisini kazandıran, bu alanı tanıtan kişi. Türkiye'de Çevre Mühendisliği eğitimi, akademisyenler, piyasada çevre mühendisliği alanında çalışan herkes O'na çok şey borçlu. Bütün hizmetlerine karşılık yaşarken hiçbir ödüle iltifat etmeyen bir kişilik. Ve O'nu biraz tanımlayabilecek 3 satır: Sessizce yaşadı, sessizce üretti ve dünyayı sessizce terk etti."* (Bk. Muslu, 2013; "İTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü, Haberler&Duyurular", t.y.). Muslu'nun adı, Beyşehir içinde bir caddeye ve bir baraja (Derebucak Prof. Dr. Yılmaz Muslu Barajı) verilerek yaşatılmaktadır. 26 kitabından bazıları; *Ekoloji ve Çevre Sorunları, Su Temini ve Çevre Sağlığı, Su ve Atıksu Mühendisliği C. I-II, Çözümlü Problemler Temel Prosesler, Su Getirme, Su ve Atıksu Teknolojisi'dir.*

Ahmet Ayhan, 1950'de Hüyük'te doğdu. 1993-2002 arasında iki dönem Gebze Teknoloji Üniversitesi (GTÜ) Rektörlüğünü yaptı. Rektörlük sonrası Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümüne dönen Ayhan, SÜ Teknoloji Geliştirme Bölgesinin ilan edilmesinde önemli emek ve katkılar verdi. Bilim alanında çalışmaları ile birlikte Kendisini ülkesine adanmış

biri olan Ayhan, 05 Ekim 2008’de vefat etti. SÜ rektörlük binası önünde yapılan tören ardından cenazesi, Hüyük’e getirilerek öğle ve cenaze namazlarından sonra toprağa verildi. Ayhan’ın alanındaki eserleri yanında birikimlerini yansıttığı, *Yüksek Türk Teknolojisinin Doğum Sancısı “Türkiye’nin Teknoloji ile Snavı” Bir Rektörün Anıları* (2008) adında bir de hatıratı yayınlandı. İz bırakan biri olarak merhum Ayhan’ın adı, Gebze’de bir spor salonuna (Gebze Teknik Üniversitesi Prof. Dr. Ahmet Ayhan Spor Salonu) Hüyük’te bir caddeye (Prof. Dr. Ahmet Ayhan Cad.) verildi (“GTÜ Akademik Bilgi Sistemi”, t.y.; “Jeoloji Mühendisleri Odası”, t.y.).

Salim Koca, 1952’de Beyşehir Yeşildağ/Salur Mahallesi’nde doğdu. Ömrü boyunca Türk Kültür Tarihi, Selçuklu Tarihi ağırlıklı olmak üzere tarihimizin değişik alanlarında araştırmalar yaptı. Gazi Üniversitesi’nde 1996’da profesör olan Koca, bir ara Giresun Eğitim Fakültesi Dekanlığını üstlenerek tarih bölümünün kuruluşuna öncülük yaptı. 2018’den itibaren de Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nde görev alan Koca, 6 Ocak 2020 tarihinde vefat etti. Beyşehir Yeşildağ’daki aile kabristanda ebedi istirahatgâhına tevdi edildi. Evli ve mükemmel bir aile reisi olan Koca, üç evlat sahibi idi. Birçok konferans verdi, makale kaleme aldı. Kültürüne-milletine bilim yoluyla hizmeti, ibadet şevki içinde yapan Koca’nın kitaplarından bazıları şunlardır: *Dandanakan’dan Malazgirt’e, Türkiye Selçukluları Tarihi, (Malazgirt’ten Miryokefalon’a) II, (Miryokefalon’dan Kösedag’a) III, Mustafa Kemal Paşanın Anadolu’ya Geçışı, Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temel Meseleleri, Selçuklular’da Ordu ve Askerî Kültür, Türk Kültürünün Temelleri (Hunlar, Göktürkler, Uygurlar) I-II, Anadolu Beylikleri, Sultan I. İzzeddîn Keykâvus* (“Konyalı tarihçi Prof. Dr. Salim Koca vefat etti, Salim Koca kimdir?”, 7 Ocak 2020).

Bilim Yolculuğu Devam Edenler

Bu kısma tespit edilebildiği kadarıyla otuz dört bilim insanı alınmıştır. Beyşehir havzası bir bütün olarak değerlendirildiği için Beyşehir, Hüyük, Derebucak kökenli profesör unvanı bulunanlar öz olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Abdullah Öztürk, 1950 Beyşehir Kurucuova doğumlu. Doktorasını Fransa’da veren Öztürk, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı, SÜ Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi Dekanlığı görevinde bulundu ve uzun süre görev yaptığı üniversiteden emekliye ayrıldı. Müslüman olan Fransız bilim insanı Eva de Vitray Meyerovitct’in mezarını, vasiyeti üzerine 17 Aralık 2008’de Paris’ten alıp Mevlâna Müzesi yanındaki Üçler Mezarlığı’na nakletmeye vesile olan Öztürk’ün birçok makale, kitap ve çevirileri bulunmaktadır (“Habertürk - Yerel Haberler”, t.y.; İnternet Haber, t.y.).

Ahmet Savran, Beyşehir Dumanlı (Yeniköy) asıllıdır. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden olan Savran, 1983’te Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünün kurulmasını sağlayan bilim adamlarındandır (“AÜ

Arap Dili ve Edebiyatı - Tarihçe”, t.y.). 1990 Temmuz’unda Beyşehir’e gelen Prof. Dr. Ahmet Savran, İbrahim Hakkı Konyalı’nın, Âbideleri ve Kitabeleri ile Beyşehir Tarihi adlı eserinin 1967’den beridir belediyede basılmayı beklediğini öğrenir. Memleketi Beyşehir için baskı işini “bir hizmet borcu” sayarak üstlenir. Kitabı Erzurum’a götürerek Arapça, Farsça, Osmanlıca ibarelerin doğru dizilip basılmasına özen gösterir (Konyalı, 1991: XIX-XX). Savran, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünün 1994’te kurulmasında çaba sarf eder ve 1995’e kadar ilk bölüm başkanlığını yürütür (Yılmaz, 2010: 125, 127). Savran’ın bazı kitapları; *Arapça Okuma-Yazma-Çeviri I* (1985), *Arapça Okuma-Yazma-Çeviri II* (1989), *Arapça Kolay Metinler I* (1989), *XIX. Yüzyıl Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı* (1991), *Arap Edebiyatı Tarihi Cahiliye Dönemi* (1993), *Abbasi Edebiyatında Sûlîler ve Ebû Bekr es-Sûlî* (1995) adını taşımaktadır (Nadir Kitap, t.y.).

Ali Acar, Beyşehir’de, ardından Meram Tıp Fakültesi Üroloji alanında çalışan Prof. Ali Acar, yörede tanınan bir tıpcıdır. Vefat etmiştir. Beyşehir Yeni Mahalle’de adı bir caddeye verilmiştir.

Ali Acar, Beyşehir-Üçpınar doğumludur. Tıp eğitiminden sonra 1996’da profesör olan Ali Acar, halen NEÜ Meram Tıp Fakültesi Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümü Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalında çalışmaktadır. Bir kitap, dört bildiri, 26 makale yazan Acar, yöreye verdiği hizmetlerle sevilen birisidir (“NEÜ Meram Tıp Fakültesi - Prof. Dr. Ali Acar, t.y.).

Ali Demir, Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü İç Hastalıkları Anabilim Dalında halen profesör olarak çalışmaktadır (“NEÜ Meram Tıp Fakültesi - Prof. Dr. Ali Demir”, t.y.).

Azmi Süslü, Beyşehir 1950 doğumludur. İlk ve ortadan sonra, Konya Gazi Lisesini bitirdi. Lisans ve doktorasını Fransa’da tamamladı. Paris Ecole Nationale des Langues et Civilisations Orientales (1975) mezuniyeti ardından, Doktorasını Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales’da yaptı. AÜ DTCF ve AÜ İnkılap Tarihi Enstitüsünde (1989) çalıştı. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı yaptı. Birçok yerde (TTK Belleten, Belgelerle Türk Tarihi, Türk Kültürü vb.) makaleleri yayımladı. Ermeni sorunu konusunda Türk tezleri açısından önemli çalışmalar yaptı. AÜ DTCF profesörlüğünden emekli olan Süslü’nün kitaplarından bazıları; *Tarihi Bursa* (1980), *Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi* (1982), *DTCF’nin 50 Yıllık Tarihi* (1982), *Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar* (çev., 1986), *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı* (1990), *Ermeniler, Tehcir ve Sonrası, Makaleler I-II’dir* (“Eski Eserler Yazar Detayı”, t.y.).

Bilgin Aydın, 1969 yılında Beyşehir’de doğdu. 1994’te Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arşivcilik Bölümünü bitirdi. Aynı üniversitede 1996’da yüksek lisansı, 2003’te doktorasını verdi. 2008’de doçent, 2015’te profesör oldu.

Osmanlı Araştırmaları dergisinde 2007'den beridir editör olan Aydın, halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde göreve devam etmektedir. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Üsküdar Arşivi: Üsküdar Belediyesi Arşiv Belgeleri Kataloğu* (2009), *İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicili* (2008), *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Maliyesi ve Defter Sistemi* (2008), *Şeyhülislamlık (Bab-ı Meşihat) Arşivi Defter Kataloğu* (2006) (“Prof. Dr. Bilgin ile Söyleşi”, 2018: 50; “İMÜ Akademik Veri Yönetim Sistemi”, t.y.).

Birol Gülnar, 1976'da Beyşehir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Beyşehir'de tamamladı. 2000'de Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Eğitim İletişimi ve Planlaması Bölümünden mezun oldu. Ertesi yıl Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesine araştırma görevlisi olarak atanan Gülnar, 2003'te yüksek lisansını, 2007'de doktorasını tamamladı. Aynı fakültenin Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü/İletişim Bilimleri Anabilim Dalında profesör olarak çalışan Gülnar'ın yayımlanmış birçok araştırması bulunmaktadır. Bazıları şunlardır: *Sosyal Medya ve Aile İletişim Doyumu* (F. Öztat'la 2020), *Yeni Medya ve Kültürleşen Toplum* (Ş. Balcı ile 2010), *Örgütlerde İletişim ve İş Doyumu* (2007) (YÖK Akademik, t.y.; Birol Gülnar, t.y.).

Caner Arabacı, 1954'te Beyşehir Yeşiladağ-Salur'da doğdu. 2015'te profesör olan Arabacı, halen KTO Karatay Üniversitesinde derslere girmektedir.

Cavit Arslan, 1989'da SÜ Veteriner Fakültesini bitirdi. 2000'de doktorasını veren Arslan, 2017'den itibaren, profesör olarak Veteriner Fakültesi Zootekni ve Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalında çalışmaktadır. Arslan'ın, *GDO'lu Yem Maddeleri ve Hayvan Beslemede Kullanımı* (2019), *Kaz Besleme ve Yetiştiriciliği* (2013) gibi eserleri bulunmaktadır (YÖK Akademik, 2021; “SÜ Personel Bilgileri”, 2021).

Emine Arslan, Budak doğumludur. 1997'de SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümünden mezun oldu. 1999'de yüksek lisansı, 2003'te doktorasını tamamladı. 2017'de profesör olan Arslan, halen SÜ Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Moleküler Biyoloji Anabilim Dalında çalışmakta, Sağlık Bilimleri Fakültesi dekanlığını da yürütmektedir (“SÜ Personel Bilgileri”, 2021).

Fevzi Mustafa Ecevit, aslen Beyşehir Kurucuovalıdır. 1944'te doğdu. İlk, orta öğrenimden sonra AÜ Ziraat Fakültesini 1968'de bitirdi. 1969-1975 arasında Fransa Dijon Üniversitesi Yaşam ve Çevre Bilimleri Fakültesinde doktorasını tamamladı. Ege, Selçuk, Süleyman Demirel Üniversitelerinde çalıştı. SDÜ Ziraat Fakültesi Dekanı iken 2001'de emekli oldu. Alanında önemli çalışmalara imza atan Prof. Dr. Ecevit, “Thiofer Doğal Bitki Antifrizi”ni bulup geliştirdi. Bitkilerin, iklim etkisiyle ürün verme döneminde büyük kayıp vermesini önleyen doğal bitki antifrizi, kimyasal içermeyen, bitkilere püskürtülerek kullanılan bir malzemedir.

Böylece bakteriler sayesinde, bitkiler daha fazla fotoğraf sentez yaparak topraktan daha çok besin aldığı için soğuk ve sıcak havalardan etkilenmemekte, verim artmaktadır (“Doğal Bitki Antifrizi”, t.y.; BİMAS Tarım, t.y.).

Hasan Hüseyin Dönmez, Kurucuova kökenlidir. 1990’da SÜ Veteriner Fakültesinden mezun oldu. 1997’de doktorasını veren Dönmez, 2008’de profesör oldu. Halen SÜ Veteriner Hekimliği Temel Bilimler Veterinerlik Histoloji ve Embriyoloji alanında çalışmaktadır (“SÜ Personel Bilgileri”, 2021).

Hüseyin Muşmal, Beyşehir 1977 doğumludur. Eşrefoğlu İlkokulu, Alâeddin Ortaokulu, Beyşehir Lisesini bitiren Muşmal, SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden 1997’de mezun oldu. 1998’de aynı yerde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 2005’te XIX. yüzyılın ilk yarısında Beyşehir ve çevresinin sosyal ve ekonomik yapısı (1790-1864) başlıklı teziyle doktorasını verdi. 2017’de profesör oldu. Halen Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı olarak çalışmaktadır. Tarih alanında makale, kitapta bölüm, tebliğ, ansiklopedi maddesi olarak birçok çalışma yapan Muşmal’ın eserlerinden bazıları şunlardır: *Türkiye’de Müzecilik (1839-1938)* (H. Gümüş ile 2021), *Sultanın Camisi: Aziziye* (İ. Gürbüz ile 2020), *Beyşehir Gölü ve Adalarında Hayat* (B. B. Korucu ile 2014), *Osmanlı Devleti’nin Eski Eser Politikası Konya Vilayeti Örneği 1876 1914* (2009), *Yabancıların İzinde Osmanlı Konya ve Çevresinde Araştırma Yapan Yabancılar 1876 1914* (2009) (YÖK Akademik, 2021; Kim kimdir?, 2021).

İsmail Sarıtaş, Beyşehir Yenidoğanlıdır. 1992’de Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektrik Eğitimi Bölümü Elektrik Öğretmenliğinden mezun oldu. 2008’de doktorasını verdi. 2018’de profesör olan Sarıtaş, halen SÜ Teknoloji Fakültesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümünde çalışmaktadır (Yök Akademik, 2021).

Lütfullah Altın-tepe, Yenidoğan kökenlidir. SÜ Tıp Fakültesi Dahiliye İç Hastalıkları ve Nefroloji alanında çalışmaktadır (“SÜ Doktor Bilgileri”, t.y.).

Mehmet Akif Erdoğan, Beyşehir 1963 doğumludur. İlk ve orta eğitimini İsparta’da tamamladıktan sonra 1983’te AÜ DTCF Tarih Bölümü’nden mezun oldu. Aynı bölümde araştırma görevlisi iken 1989’da XV-XVI. Yüzyıllarda Beyşehir Sancağı (1466-1584) adlı tezle doktor unvanını aldı. 1990’da Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne atanan Erdoğan, 2000’de profesörlüğe atandı. Halen aynı üniversitede çalışmaktadır. Erdoğan’ın, “Beyşehir Sancağı İcmal Defteri”, “Eşrefoğlu Seyfeddin Süleyman Bey Camiinin Vakıfları”, “Beyşehir ve Seydişehir Kazalarından Kıbrıs Adasına Sürülmüş Aileler” gibi çalışmaları bulunmaktadır (Erdoğan, 2006: 425; Kim kimdir?, t.y.; “Ege Üniversitesi Akademik Veri Yönetim Sistemi”, t.y.).

Mehmet Ali Acar, Beyşehir Adaköy doğumludur. Halen profesör olarak, SÜ Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalında çalışmaktadır (“SÜ Personel Bilgileri”, 2021).

Mehmet Babaoğlu, 1965 doğumludur. Hüyük-Pınarbaşı asıllı olan Babaoğlu 1987’de Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümünü bitirdi. Doktorasını, 1996’da İngiltere Nottingham Üniversitesi Tarımsal Biyoteknoloji alanında tamamladı. 2006’da SÜ Ziraat Fakültesinde profesör oldu. Birçok akademik faaliyeti olan Babaoğlu, 2009-2011’de Konya Ticaret Odası (KTO) Karatay Üniversitesi Kurucu Rektörlüğünü, 2012-2015’te Kalkınma Bakanlığı Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi’nin Kurucu Başkanlığını yürüttü. İngilizce, Arapça ve Almanca bilen Babaoğlu, evli ve dört çocuk babasıdır. 25. ve 26. Dönem Konya milletvekili seçilerek TBMM çalışmalarına katılan Babaoğlu’nun, *Bitki Biyoteknolojisi II Genetik Mühendisliği ve Uygulamaları* (2001), *Bitki Biyoteknolojisi I Doku Kültürü ve Uygulamaları* (2001) adlı kitapları bulunmaktadır (Yök Akademik, t.y.; Ak Parti, t.y.).

Mehmet Bayraktar, 1952 Beyşehir-Bayafşar Köyü doğumlu, Bayafşar İlkokulu mezunudur (Bayafşar İlköğretim Okulu Müdürü Mehmet Bahar’ın 24.06.1998 tarihli yazısı). 1995-1996 yılları arasında da Roma Gregoiana Üniversitesi’nde İslam Felsefesi Profesörü olarak görev yapan Bayraktar, Vatikan’ın düzenlediği dinler arası diyalog toplantılarına üniversite adına ilk katılan ve “diyalog” adı altında yapılmak istenileni deşifre eden bilim adamıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliği de yapan Bayraktar, Arapça, Farsça, İtalyanca, Fransızca, İspanyolca, İngilizce, Latince ve Yunanca bilir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Uzun süre AÜ İlahiyat Fakültesi’nde görev yapan Bayraktar, halen Yeditepe Üniversitesi’ndedir. Birçok makalesi olan Bayraktar’ın eserlerinden bazıları şunlardır: *İslâm’da Bilim ve Teknoloji Tarihi* (1985), *İslâm Felsefesine Giriş* (1985), *İslâm’da Evrimci Yaratılış Teorisi* (1987), *Tasavvuf ve Modern Bilim* (1989), Kayserili Dâvûd (1989), *İslâm’da İbadet Fenomonolojisi, İslâm ve Ekoloji, İdris-i Bitlisi, İslâm’da Düşünce Özgürlüğü, Yunus Emre’de Aşk Felsefesi, Din Felsefesine Giriş, İslâm Düşünce Tarihi* (“YTÜ Akademik Kadro”, t.y.; Biyografi.net, t.y.).

Mehmet Öğüt, Üstünler kökenlidir. 1992’de SÜ Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Beslenme Bölümünden mezun oldu. Doktorasını 2007’de Gaziosmanpaşa Üniversitesinde verdi. 2016’da profesör olan Öğüt, halen Çumra Meslek Yüksekokulu Kimya ve Kimyasal İşleme Teknolojileri Laboratuvar Teknolojisi alanında çalışmaktadır (YÖK Akademik, t.y.).

Mehmet Zengin, Beyşehir Doğanbey’de 1967’de doğdu. İlk ve ortaöğrenimden sonra SÜ Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü’nü 1989’da bitirdi. Aynı yere 1991’de araştırma görevlisi olarak atanan Zengin, 2016’da profesörlüğe yükseltildi.

Çokça araştırma projeleri, makale ve eserleri olan Zengin, bir ara SÜ Beyşehir MYO müdürlüğünü üstlendi. Halen SÜ Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümünde görev yapmaktadır (“SÜ Personel Bilgileri”, 2021).

Mustafa Doğan, Beyşehir Çiçeklerlidir. 1992’de Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Matematik Öğretmenliğini bitirdi. 1999’da University of Leeds Matematik Eğitimi Preservice Teacher’da doktorasını verdi. 2019’da profesör olan Doğan, halen SÜ Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Matematik Eğitimi alanında çalışmaktadır. Doğan’ın İlköğretim Okulu Matematik Dersi Öğretmen Kılavuzu 3 Sınıf (2010), Problem Çözme Stratejileri (2010), İlköğretim Okulu Matematik Dersi Öğretmen Kılavuzu 1 Sınıf (2007) gibi kitapları bulunmaktadır (“SÜ Personel Bilgisi”, 2021).

Mustafa Kemal Çiftçi, Beyşehir Üzümlü doğumludur (1955). Lisans eğitimi Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesinde 1977’de tamamladı. Aynı üniversitede 1987’de doktorasını verdi. 1987’de SÜ Veteriner Fakültesine öğretim üyesi olarak atanan Çiftçi, 1997’de profesörlüğe yükseltildi. Ereğli ve Beyşehir Meslek Yüksekokullarında müdürlük yapan Çiftçi, halen SÜ Veteriner Fakültesi Klinik Öncesi Bilimler Bölümü Veterinerlik Patolojisi Anabilim dalında çalışmaktadır. Kitaplarından bazıları şunlardır: Veteriner Genel Patoloji (H. Erer, M Kıran’la 2018), Veteriner Sistemik Patoloji I (M Ortatatl, H. Erer, F. Hatipoğlu, Ö. Özdemir’le, 2018) (Mustafa Kemal Çiftçi, t.y.; YÖK Akademik, t.y.).

Mustafa Ünalı, 1945’te Beyşehir-Ararım’da (Gökçimen) doğdu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. Tıbbi Biyokimya konusunda profesör olan Ünalı, 1984’te Meram Tıp Fakültesi Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalının kurulmasına önderlik yaptı (“NEÜ Biyokimya Anabilim Dalı”, t.y.). İngilizce, Fransızca ve Arapça bilen Ünalı, Şubat 2008’de üniversitelerde kılık-kıyafet serbestliğinin, hiçbir din, inanç, düşünce, ırk, grup ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bütün öğrencilere tanınması gereğini talep eden özgürlük bildirisini imzalayanlar arasında yer aldı (Konhaber, t.y.). Evli ve altı çocuk babası Ünalı, XIX, XX, XXII’nci Dönem Konya Milletvekiliği yaptı (Türkiye Büyük Millet Meclisi, t.y.; Ak Parti - Anasayfa, t.y.)³.

Necmi Uyanık, Beyşehir 25 Ekim 1969 (Çukurkent) doğumludur. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 1993’te mezun oldu. 1996’da Yüksek Lisans, 2003’te Doktorasını bitiren Uyanık, 2016’da profesörlüğe yükseltildi. Bir ara SÜ Turizm Fakültesi dekanlığını yürüten Uyanık’ın makale, tebliğ, kitapta bölüm olarak çok miktarda yayını bulunmaktadır. Tarihin Peşinde dergisini de yayınlayan Uyanık’ın eserlerinden bazıları; Birinci Cumhuriyet Dönemi Din

³ İsim tespitinde yardımcı olan NEÜ Personel Daire Başkanı Ömer Doğan’a teşekkür ederim.

Siyaset ve Toplum İlişkileri Üzerine (S. Kara ile 2016), Celal Nur İleri (1882-1938), Türkiye İçin Necât ve İ'tilâ Yolları Türkiye'nin Kurtuluş ve Yükselme Yolları (2009)'dır ("SÜ Personel Bilgileri", t.y.).

Nurcan Dönmez, Beyşehir-Kurucuovalıdır. 1994'te Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesini bitirdi. 1998'de doktorasını veren Dönmez, 2008'de profesör oldu. Halen SÜ Veteriner Fakültesi Temel Bilimler Veterinerlik Fizyolojisi alanında çalışmaktadır ("SÜ Personel Bilgileri", t.y.).

Orhan Demir, Dahili Tıp Bilimleri Nöroloji Anabilim Dalında Prof. Dr. olan Demir, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışmaktadır ("NEÜ Meram Tıp Fakültesi Hastanesi - Prof. Dr. Orhan Demir", t.y.).

Osman Kunduracı, 1961'de Derebucak'ta doğdu. İlk, orta öğrenimden sonra SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümünü 1985'te bitirdi. Aynı bölümde 1986'da Araştırma Görevlisi olan Kunduracı, 1989'da yüksek lisansını, 1990'da sanatta yeterlilik unvanı aldı. 1995'te "Batı Toroslar'da Bulunan Geleneksel Konutlar" adlı teziyle doktorasını tamamladı. 1996'dan itibaren SÜ Türk El Sanatları Uygulama ve Araştırma Merkezi başkanlığını yürüten Kunduracı, 2017'de profesörlüğe yükseltildi. Halen SÜ Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünde çalışmaktadır. Yayınlanmış birçok makale, bildiri, kitapta bölüm gibi araştırmaları olan Kunduracı'nın Muğla-Yatağan Çevresindeki Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları (2007) adlı kitabı bulunmaktadır (YÖK Akademik, t.y.; "Prof. Dr. Osman Kunduracı kimdir?", 2020).

Raif Parlakkaya, 1965 Gencek doğumludur. İlk, orta öğrenimden sonra 1985'te Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme-Muhasebe bölümünden mezun oldu. 1992'de yüksek lisans, 1996'da doktorasını tamamladı. 1993-2011 arasında Selçuk Üniversitesinde çalışan Parlakkaya, 2010'da profesör oldu. 2011'de Necmettin Erbakan Üniversitesine geçen Parlakkaya, halen aynı üniversitenin Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümünde görev yapmaktadır. Çok sayıda makale ile bildirimleri bulun Parlakkaya'nın eserlerinden bazıları; İslami Finansı Anlamak (H. Tekin'le, 2017), Finansal Türev Ürünleri ile Mali Risk Yönetimi ve Muhasebe Uygulamaları (2005), Proje Analizi ve Değerlendirme (2013), Uluslararası Türkiye Muhasebe Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar (2010), Üretim ve Hizmet Süreçlerinin Yönetimi (2007), Muhasebe Belgeleri (2010), Özel Amaçlı Girişimlere İlişkin Muhasebe Sorunları (2004)'dır ("NEÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi - Prof. Dr. Taif Parlakkaya", t.y.; "Prof. Dr. Taif Parlakkaya kimdir?", 2015).

Süleyman Soylu, 1970'te doğdu. Hüyük-Göçeri asıllıdır. 1991'de SÜ Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümünden mezun oldu. 1999'da doktorasını veren

Soylu, 2009’da profesör oldu. Alanında birçok çalışması olan Soylu’nun, kendi adına tescilli buğday çeşidi bulunmaktadır. Halen SÜ Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü Tahıllar ve Yemelik Baklagiller Anabilim Dalında çalışmaktadır (SÜ Personel Bilgisi, t.y.; “Süleyman Soylu ZMO Konya Şubesi Başkanı Oldu”, 30 Nisan 2018).

Şahin Akıncı, Beyşehir Sarıköy 1964 doğumludur. İlk-orta öğrenimden sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Özel hukuk alanında kariyer yapan Akıncı, uzun süredir çalıştığı SÜ Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalında 2005’te profesör unvanını aldı. Değişik üniversitelerde idari görevler ifa eden Akıncı, alanında makale ve tebliğler yanında sekiz kitap yayınlamıştır (Prof. Dr. Şahin Akıncı, t.y.).

Şule Ateş, Hüyük doğumludur. 2001’de SÜ Fen-Edebiyat Fakültesinden mezun olan Ateş, 2010’da doktorasını verdi. Halen SÜ Fen Fakültesi Fizik Bölümü Atom ve Molekül Fiziği Anabilim Dalında profesör olarak çalışmaktadır (YÖK Akademik, t.y.).

Yahya Kuyucuoğlu, Beyşehir-Akçabelen (Çetmi) kökenlidir. 1988’de Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesini bitirdi. 1995’te doktorasını veren Kuyucuoğlu, 2019’da profesör oldu. Halen SÜ Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Bölümünde çalışmaktadır (YÖK Akademik, t.y.).

Yakup Yürekli, aslen Kirelilidir. 1991’de Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezun olan Yürekli, 1999’de profesörlüğe yükseltilmiştir. Halen Aydın Menderes Üniversitesi Nükleer Tıp Anabilim Dalı Öğretim Üyesi ve Anabilim Dalı Başkanı’dır. Alanında birçok yayını bulunmaktadır (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Akademik Bilgi Sistemi, t.y.). Adnan Menderes Üniversitesi Hastanesi’nde, erkeklerde akciğer kanserinden sonra en yüksek ikinci sıklıkta görülen kanser türü olan prostat kanseri üzerine moleküler görüntüleme ile prostattaki kanser, lenf nodları, yumuşak doku ve kemik metastazlarının tek tetkikle etkili şekilde tespiti, yüksek-riskli prostat kanserinin evrelemesi konusunda çalışmalar yapmıştır (Yörükce, 2020)⁴.

Yusuf Küçükdağ, Balganda 1949 doğumludur. İlk-orta öğrenimden sonra İÜ Tarih Bölümünü 1976’da bitirdi. 1986’da yüksek lisans, 1989’da doktora tezlerini verdi. 2002’de profesörlüğe getirilen Küçükdağ, farklı üniversitelerde bölüm başkanlıkları, merkez müdürlükleri yaptı. Halen KTO Karatay Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölüm Başkanlığına devam etmektedir. Birçok talebe yetiştiren, tebliğ makale ve yayımlanmış bölümleri bulunan Küçükdağ’ın kitaplarının bazıları şunlardır: Veziriazam Piri Mehmed Paşa, II. Bayezid Yavuz ve Kanuni Devirlerinde Cemalî Ailesi, Armutlu, Karapınar Sultan Selim Külliyesi,

⁴ Y. Yürekli hakkında bilgi veren NEÜ Personel Daire Başkanı Ömer Doğan’a teşekkür ederim.

Selçuklular ve Konya (C. Arabacı ile), Konya Şehri'nin Fiziki ve Sosyo Ekonomik Yapısı Makaleler I, Türk Tasavvuf Araştırmaları, Konya Alaeddin Darüşşifası, Türk Aleviliği Araştırmaları, Konya'nın Kırk Tekkesi, Konya Darülkurraları ("KTO Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Akademik Kadro", t.y.).

Yusuf Sarımay, Beyşehir Üzümlü (Manastır) kökenlidir. 1959 doğumlu olan Sarımay, 1981'de Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirdi. 1983'te aynı üniversitede Araştırma Görevlisi olarak işe başladı. 1985'te yüksek lisans, 1993'te doktora derecesi aldı. 1994 yılında MEB Talim Terbiye Kurulu'nda Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Özel İhtisas Komisyonu'nda görevlendirildi. 1996 yılında Hacettepe Üniversitesinde Yardımcı Doçentlik kadrosuna atandı. 2002 yılında doçent oldu. 16 Ocak 2001-2012'de Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü görevini yürüttü. 2003'te Türk Askeri Tarih Komisyonu Yürütme Kurulu Üyeliği, 2004-2012 yılları arasında Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Üyeliği, 2004'te Milletlerarası Arşiv Konseyi'nin Avrupa Kolu Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulundu. 2005'te DPT 9. Kalkınma Planı Kültür Özel İhtisas Komisyonu'nda bulundu. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu üyeliği, Yunus Emre Enstitüsü Yönetim Kurulu üyeliği yapan Sarımay, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Tarih bölümüne profesör olarak atandı. Türkiye'nin siyasi ve fikir hayatı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Ermeni meselesi, Türk dış politikası ve Balkanlar konularında yayınlanmış çeşitli kitapları ve çok sayıda ilmi makalesi bulunan Sarımay, 2012'den bu yana Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ve Rektör Yardımcılığı görevlerini yürütmüş, 27.08.2020 tarihinde TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesine Rektör olarak atanmıştır. Halen bu görevine devam etmektedir (T.C. Helal Akreditasyon Kurumu, t.y.; TOBB ETÜ, t.y.).

Kaynakça

1. Arşiv Kaynakları

a. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 4718/353791.

Dâhiliye Mektubî Kalemi (DH. MKT), 2631/61.

Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemi (MF. İBT), 312/19.

b. Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi (DİBA)

Abdullah Ulubay Dosyası

c. Beyşehir Müftülüğü Arşivi (BMA)

Müftü Ömer Lütfi Tekin Dosyası

2. Tetkik Eserler

Arabacı, C. (2017), *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri 1900-1924*, Konya: Konya Ticaret Odası Yayınları.

Arslan, A. T. (2008), *Beşşehirli Ahmed Nuri Efendi Son Devir Huzur Hocalarından*, İstanbul: Alem-
dar Ofset.

Beşşehir, 31 Mart 1955-23 Mayıs 1957, Beşşehir.

Büyüker, K. (Ed.). (2018). Prof. Dr. Bilgin Aydın ile Söyleşi. *Din ve Hayat, TDV-İstanbul Müftülüğü
Dergisi*, 34, 50-54.

Elgin, N. (1955, 15 Eylül). Kaybettiğimiz bir kıymet: Ulemadan Mehmet Bülbül. *Beşşehir*, 2.

Erdemir, Y. (1999), *Beşşehir Eşşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi*, Beşşehir: Beşşehir Vakfı
Yayınları.

Erdoğan, A. (2006), *Osmanlı Yönetiminde Beşşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul: IQ Yayıncılık.

İpşirli, M. (1998). Huzur Dersleri. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 18), İstanbul:
Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 441-444.

Kofoğlu, S. (1995). Eşşrefoğulları. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11), İstanbul:
Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 484-485.

Konyalı, İ. H. (1991). *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beşşehir Târîhi*, (Savran, A., Haz.), Erzurum: Atatürk
Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Mardin, E. (1951). Huzur Dersleri. *İÜ Hukuk Fakültesi Mecmuası*, XVII(3-4), 731-785.

Muslu, Y. (2013), *Su Temini ve Atıksuların Uzaklaştırılması Tıp Projeler - Proje Misalleri* (Cilt 1),
İstanbul: Su Vakfı Yayınları.

Muşmal, H. (2006). XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Beşşehir Kenti'nde Bulunan Müesseseler ve Vakıfları.
Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 19, 231-264.

Muşmal, H., Uslu, F., Çolak, F. (2016). Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Bazı Alman Seyyahlara
Göre Konya. *Seyahatnamelerde Konya*, (Çaycı, A., Haz.), Konya: Konya Büyükşehir Beledi-
yesi Yayınları.

Sarıköse, B. (2006). Hurufât Defterlerine Göre Beşşehir Kazasında Klâsik Eğitim Kurumlarından
Medreseler. *I. Uluslararası Beşşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Konya: Selçuk
Üniversitesi Beşşehir Meslek Yüksekokulu, 97-103.

Tekin, Ö. (1955, 15 Eylül). Açılan Gedik Dolmuyor. *Beşşehir*, 1.

Uz, M. A. (2004), *Sultânü'l-Ulema Baha Vele'den Günümüze Konya Âlimleri ve Velîleri*, Konya:
Şems Yayıncılık.

Yılmaz, M. (2010). Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü: Kuru-
luş Aşşaması ve Bugünkü Durumu. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 118-129.

3. İnternet Kaynakları

Acil Tıp Derneği (ATUDER). (Tarih Yok). *Haberler*. 21 Şubat 2021 tarihinde
<https://www.atuder.org.tr/> adresinden ulaşıldı.

Ak Parti. (Tarih Yok). *Anasayfa*. 24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.akparti.org.tr/> adresinden
ulaşıldı.

Arkeolojik Haber. (2020, 7 Mart). Prof. Dr. Osman Kunduracı kimdir?. 22 Şubat 2021 tarihinde
[https://www.arkeolojikhaber.com/haber-osman-kunduraci-prof-dr-osman-kunduraci-
24849/adresinden-ulaşıldı](https://www.arkeolojikhaber.com/haber-osman-kunduraci-prof-dr-osman-kunduraci-24849/adresinden-ulaşıldı).

Atatürk Üniversitesi (Tarih Yok), AÜ Arap Dili ve Edebiyatı - Tarihçe. 21 Şubat 2021 tarihinde
<https://atauni.edu.tr/tr/arap-dili-ve-edebiyati/tarihce/adresinden-ulaşıldı>.

- Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (Tarih Yok). *Akademik Bilgi Sistemi*. 27 Haziran 2021 tarihinde <https://akbis.adu.edu.tr/personelcv.asp?regkey=A-0698> adresinden ulaşıldı.
- Bahçeci, H. (2016, 1 Haziran). Adanmış ömürler. *Yeni Haber (Konya)*. <https://www.yenihaberden.com/adanmis-omurler-4865yy.htm>.
- BİMAS Tarım. (Tarih Yok). *Anasayfa*. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://www.bimastarimcom/> adresinden ulaşıldı.
- Biröl Gülnar. (Tarih Yok). Ana Sayfa [LinkedIn sayfası]. LinkedIn. 22 Şubat 2021'de https://tr.linkedin.com/in/birol-g%C3%BClnar-5abb0346?trk=people-guest_people_search-card adresinden ulaşıldı.
- Biyografi.net. (Tarih Yok). *Anasayfa*. 24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.biyografi.net> adresinden ulaşıldı.
- Dokuz Eylül Üniversitesi Haber Portalı. (Tarih Yok). *Namık Çevik Hocamızı Son Yolculuğuna Uğurladık*. 27 Haziran 2021 tarihinde <http://haber.deu.edu.tr/namik-cevik-hocamizi-son-yolculuguna-ugurladik/> adresinden ulaşıldı.
- Ege Üniversitesi. (Tarih Yok). *Akademik Veri Yönetim Sistemi*. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://avesis.ege.edu.tr/makif.erdogru/> adresinden ulaşıldı.
- Eski Eserler. (Tarih Yok). Eski Eserler Yazar Detayı - Azmi Süslü. 21 Şubat 2021 tarihinde <http://www.eskieserler.net/yazardetayi.php?id=1594&listtype=list&limit=12&aranan=azmi%20s%C3%BCsl%C3%BC&alanlar=0&page=1> adresinden ulaşıldı.
- Gebze Teknik Üniversitesi. (Tarih Yok). *GTÜ Akademik Bilgi Sistemi*. 24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.gtu.edu.tr/www.akademikbilgisistemi.com> adresinden ulaşıldı.
- Haber Türk. (Tarih Yok). Yerel Haberler. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://www.haberturk.com/yerel-haberler/> adresinden alındı.
- Haber7.com. (2016, 30 Mayıs). Beyşehir Sözen Hocaefendi'yi uğurluyor. 23 Şubat 2021 tarihinde <https://www.haber7.com/guncel/haber/1974057-beysehir-sozen-hocaefendi-yi-ugurluyor> adresinden ulaşıldı.
- Haberler.com. (Tarih Yok). Doğal Bitki Antifrizi. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://www.haberler.com/dogal-bitki-antifrizi> adresinden ulaşıldı.
- İnternet Haber. (Tarih Yok). *Anasayfa*. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://www.internethaber.com/mevlananin-olaganustu-kehanetleri> adresinden alındı.
- İslam Ticaret Hukuku (2015, 9 Ekim). Prof. Dr. Raif Parlakkaya kimdir?. 22 Şubat 2021 tarihinde <http://www.islamticaret hukuku.org/prof-dr-raif-parlakkaya-kimdir-40h.htm> adresinden ulaşıldı.
- İslam ve İhsan (Tarih Yok). Kur'ân'a Adanmış Bir Ömür: Alişan Sözen Hoca. 23 Şubat 2021 tarihinde <https://www.islamveihsan.com/kurana-adanmis-bir-omur-alisan-sozen-hoca.html> adresinden ulaşıldı.
- İstanbul Medeniyet Üniversitesi. (Tarih Yok). İMÜ Akademik Veri Yönetim Sistemi - Prof. Dr. Bilgin Aydın. 22 Şubat 2021 tarihinde <https://avesis.medeniyet.edu.tr/bilgin.aydin> adresinden ulaşıldı.
- İstanbul Teknik Üniversitesi. (Tarih Yok). *İTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü, Haberler&Duyurular*. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://cevre.itu.edu.tr/> adresinden ulaşıldı.

- Karatay Üniversitesi. (Tarih Yok). KTO Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Akademik Kadro. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://www.karatay.edu.tr/FakulteAkademikKadro/SBBF.html> adresinden ulaşıldı.
- Kim kimdir?. (Tarih Yok.). Anasayfa [Kim kimdir?]. 21-22 Şubat 2021 tarihinde <http://www.kimkimdir.gen.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Konhaber. (Tarih Yok). *Anasayfa*. 24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.konhaber.com/> adresinden ulaşıldı.
- Mustafa Kemal Çiftçi. (Tarih Yok). Ana Sayfa [LinkedIn sayfası]. LinkedIn. 22 Şubat 2021'de <https://tr.linkedin.com/public-profile/in/m-kemal> adresinden ulaşıldı.
- Nadir Kitap. (Tarih Yok). "Ahmet Savran" için arama sonuçları. 22 Şubat 2021 tarihinde <https://www.nadirkitap.com/> adresinden ulaşıldı.
- Necmettin Erbakan Üniversitesi. (Tarih Yok). *NEÜ Biyokimya Anabilim Dalı - Anasayfa*. 24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.erbakan.edu.tr/biyokimyaabd/> adresinden ulaşıldı.
- Necmettin Erbakan Üniversitesi. (Tarih Yok). NEÜ Meram Tıp Fakültesi - Prof. Dr. Ali Acar, 21 Şubat 2021 tarihinde <https://www.erbakan.edu.tr/personel/1475/ali-acar> adresinden ulaşıldı.
- Necmettin Erbakan Üniversitesi. (Tarih Yok). NEÜ Meram Tıp Fakültesi - Prof. Dr. Ali Demir, 24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.erbakan.edu.tr/personel/1613/ali-demir> adresinden ulaşıldı.
- Necmettin Erbakan Üniversitesi. (Tarih Yok). *NEÜ Meram Tıp Fakültesi - Prof. Dr. Orhan Demir*, 24 Şubat 2021 tarihinde <http://www.meramtıp.comtr/> adresinden ulaşıldı.
- Necmettin Erbakan Üniversitesi. (Tarih Yok). NEÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi - Prof. Dr. Raif Parlakaya. 22 Şubat 2021 tarihinde <https://www.erbakan.edu.tr/personel/5107/raif-parlakkaya> adresinden ulaşıldı.
- Prof. Dr. Şahin Akıncı. (Tarih Yok). Anasayfa [Prof. Dr. Şahin Akıncı]. 21 Şubat 2021 tarihinde <http://sahinakinci.com/> adresinden ulaşıldı.
- Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi. (Tarih Yok). SÜ Doktor Bilgileri. 24 Şubat 2021 tarihinde www.hastane.selcuk.edu.tr/index.php/portfolio/prof-dr-lutfullah-altintepe/ adresinden ulaşıldı.
- Selçuk Üniversitesi. (Tarih Yok). *SÜ Personel Bilgileri*. 22-24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.selcuk.edu.tr/> adresinden ulaşıldı.
- TBMMOB. (Tarih Yok). *Jeoloji Mühendisleri Odası*. 24 Şubat 2021 tarihinde <https://www.jmo.org.tr/> adresinden ulaşıldı.
- TOBB ETÜ. (Tarih Yok). *Anasayfa*. 24 Haziran 2021 tarihinde <https://www.etu.edu.tr/tr/rector-ozgecmis> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Helal Akreditasyon Kurumu. (Tarih Yok). *Anasayfa*. 24 Haziran 2021 tarihinde <https://www.hak.gov.tr/kurumsal/yonetim-kurulu/prof-dr-yusuf-sarinay> adresinden ulaşıldı.
- Yeditepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi. (Tarih Yok). YTÜ Akademik Kadro. 20 Şubat 2020 tarihinde <https://fenedebiyat.yeditepe.edu.tr/#> adresinden ulaşıldı.

Yeni Meram. (2018, 30 Nisan). *Süleyman Soylu ZMO Konya Şubesi Başkanı Oldu*.

<http://www.yenimeramcomtr/suleyman-soylu-zmo-konya-subesi-baskani-oldu>

Yeni Meram. (2020, 7 Ocak). *Konyalı tarihçi Prof. Dr. Salim Koca vefat etti, Salim Koca kimdir?*

<http://www.yenimeramcomtr/konyali-tarihci-prof-dr-salim-koca-vefat-etti>

YÖK Akademik. (Tarih Yok). Yükseköğretim Akademik Arama. 21-24 Şubat tarihleri arasında

<https://akademik.yok.gov.tr/> adresinden ulaşıldı.

Yörükce, Kazım, (2020), “ADÜ’den yeni bir hizmet daha”, Ses Gazetesi, 28 Mayıs 2020,

www.sesgazetesi.com.tr/haber/4729258/aduden-yeni-bir-hizmet-daha, 27.06.2021.

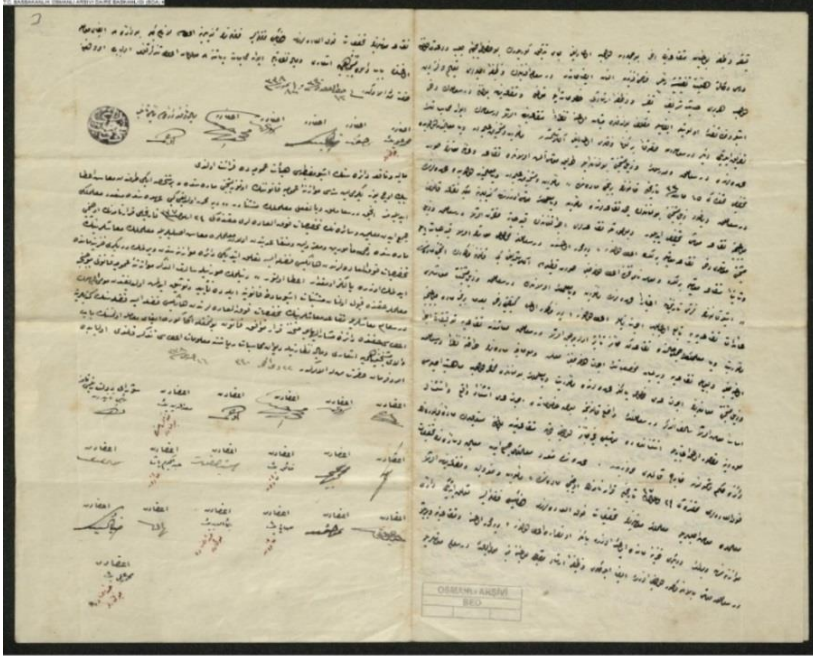
4. Kaynak Kişiler

Mehmet Aydoğdu: Emekli din görevlisi, Görüşme Tarihi: 20 Şubat 2021.

Ekler

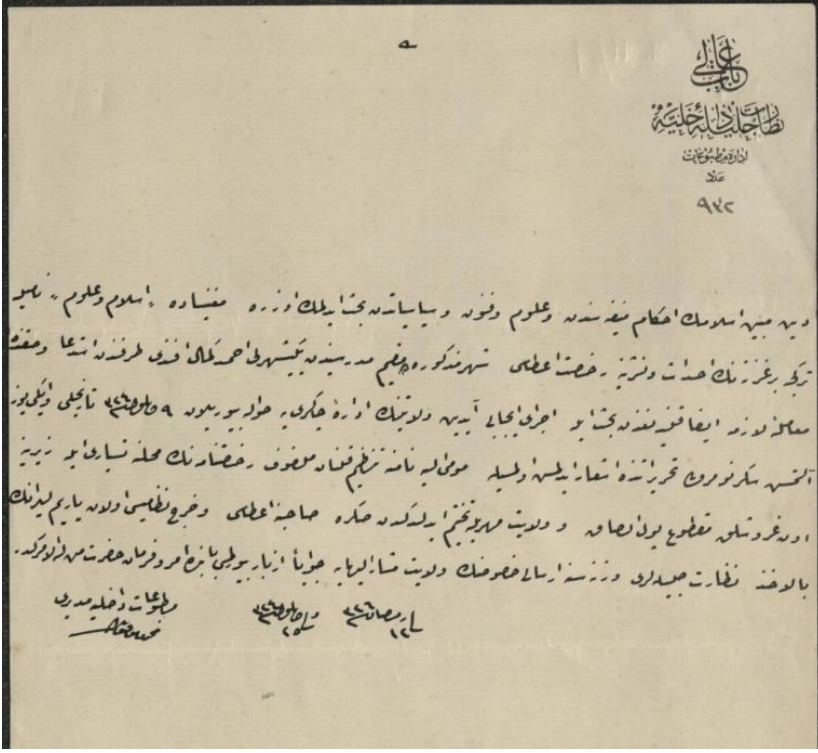
Ek 1: Beyşehirli Ahmet Nuri Efendi'nin emeklilik maaşının nasıl düzenleneceğinin belirlendiği belge (H. 22 Zilhicce

1340 / R. 16 Ağustos 1338 / M. 16 Ağustos 1922; BOA, BEO, 4718/353791, Lef 2).

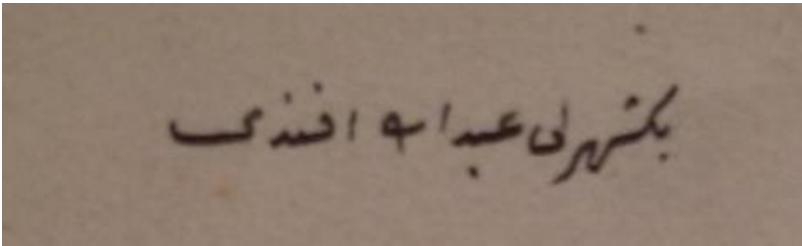

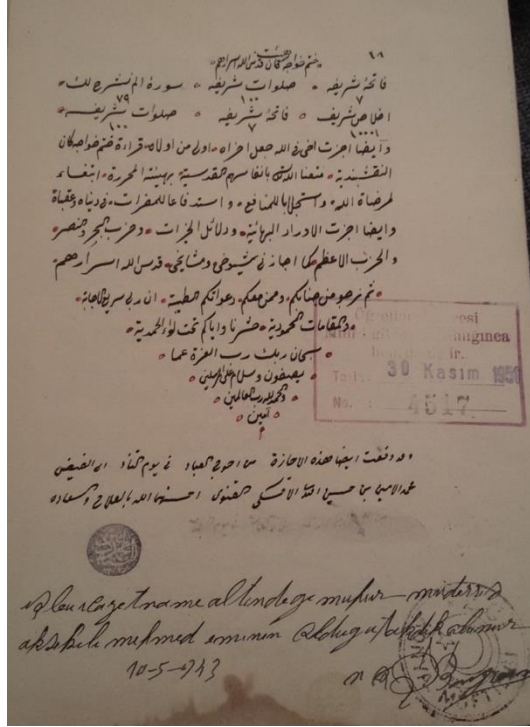
BEO.004718.353791.002

Ek 2: Müderris Beyşehirli Ahmet Kemal Efendi'ye, Manisa'da İslam ve Ulum adıyla Türkçe bir gazete çıkarma ruhsatı verildiğine dair belge (BOA, DH. MKT, 2631/61).

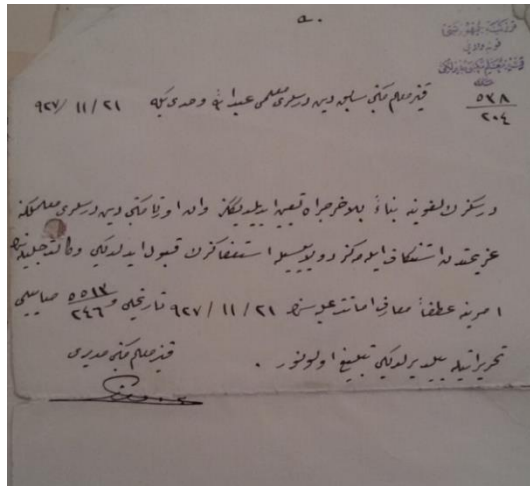

Ek 3: Beyşehirli Abdullah Efendi'nin (Ulubay) Konya'da Ziyaiye Medresesi müderrisi "Büyük Aksekil" Mehmet Emin Efendi'den aldığı H. 1321 (M. 1903) tarihli 18 sayfalık ilk icazetin son sayfası. İcazetnamenin altında 10.05.1943 tarihinde Konya Müftülüğü mührüyle tasdik edilmiş ibare, "İş bu icazetname altındaki mühür müderris aksekili mehmed eminin olduğu tasdik olunur" şeklindedir. Üstteki 30 Kasım 1951 tarihli bir kısmı silik kaşe, tahsilinin Millî Eğitim Bakanlığınca uygun bulunduğunu ifade etmektedir. Belge, Harf İnkılabı önce ve sonrası yazıların bulunduğu bir zemin durumundadır. Üstteki tek satırlık "Beğşehirli Abdullah Efendi" yazısı da dosyadadır (DİBA, A. Ulubay Dosyası).

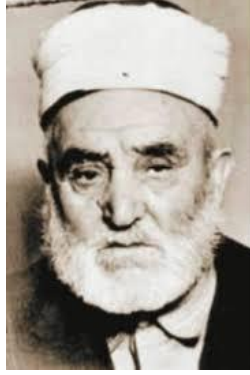

Ek 4: Abdullah Efendi'ye, "Türkiye Cumhuriyeti Konya Vilayeti Kız Muallim Mektebi Müdürlüğü"nün 21.11.1927 tarihli yazısı: "Kız Muallim Mektebi sabık Din Dersleri Muallimi Abdullah ve Sabri Beğ 21.11.1927. Dersinizin lağvına binaen bilâ harcırah tayin edildiğiniz Van Orta Mektebi Din Dersleri Muallimliğine azimetden istinkâf eylemeniz dolayısıyla istifanızın kabul edildiği Vekâlet-i Celilenin emrine atfen Maarif emanet-i alyesinin 21/11/927 tarihli ve 5513/246 sayılı tahriratıyla bildirildiği tebliğ olunur. Kız Muallim Mektebi Müdürü (imza)" (DİBA, A. Ulubay Dosyası).

Ek 5: Beyşehir Müftüsü Ömer Lütfi Tekin'in "Boğazından zincirlenerek" bir grup mahkûmla birlikte jandarma arasında Sivas'a sürgün gönderilişi. Sürgün sonrasında Beyşehir, Konya Müftülükleri yapan Ömer Lütfi Efendi, kalpaklı olan sağdan dördüncü kişidir (Arabacı, 2017: 721).

Beyşehirli Ömer Lütfi Tekin (Uz, 2004: 509).

Müftü Abdullah Ulubay

Abdullah Ulubay'ın mezar taşı kitabesi anlamlıdır: *"Bu kabir insanlık mefhumunun sembolü gerçek ilmin hakiki sahibi, fazilet hâlesinin sardığı örnek din adamı İstanbul dersiamlarından Konya Müftüsü Beyşehirli merhum üstad Abdullah ef. Madcaidir. Lütfen Ruhuna Fatıha D 1285 Ö. 21.12.1959"* (Beyşehir'deki torunları ile temas kurarak Abdullah Ulubay'ın kendisi ve mezar taşının fotoğrafını gönderen Mevlüt Bayındırloğlu'na teşekkür ederim).

Prof. Dr.
Salim Koca'yı
ANMA
*Selçuklu Tarihçiliğinin
Dünü Bugünü*

27 Şubat Perşembe 20
Saat: 14.00

NEÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Fuat Sezgin Konferans Salonu

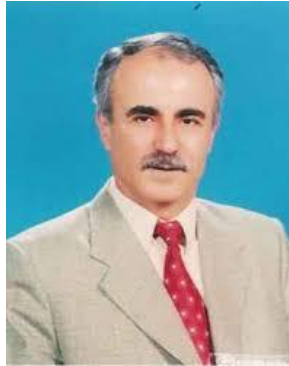
27 Şubat 2020 tarihli NEÜ SBBF'nin, Salim Koca'yı anma afişi ve fotoğrafı.

Namık Çevik

Yılmaz Muslu

Ahmet Ayhan

BEYŞEHİR'DE KURUM VE KURULUŞLAR (1923-1960)

Mehmet KARAYAMAN*

Giriş

Toplumların zaman içerisinde kat ettiği kültürel ve sosyal değişimler, toplumun içinde yaşadığı şehirlerin fiziksel mekânlarına yansır ve adeta tarihe tanıklık ederek geçmiş ile gelecek arasında köprü kurulmasını sağlar. Bu nedenle tarihi mekânlar sadece yapıldıkları dönemin mimari ve sanatsal özelliklerini yansıtmakla kalmaz, toplumun ekonomik, kültürel ve sosyolojik durumu hakkında da ipuçları verirler.

Şehirleri tanımak ve toplumsal yapılarını, tarihlerini analiz etmek için sadece fiziki özelliklere ve mekânsal değişimlere bakmak, toplumları tanımak ve zaman içindeki gelişimlerini analiz etmek için yeterli değildir. Bu nedenle toplumsal örgütlenmenin ve toplum hayatının vaz geçilmez unsuru olan kurumlara bakmak, bu kurumların zaman içindeki gelişimlerini takip etmek, başka şehirlerde veya ülkelerdeki kurumlarla kıyaslamak gerekir. Gerek devlet örgütlenmesinin bir gereği olarak gerekse sivil inisiyatifle ortaya çıkan kurumları tanımak, analiz etmek, şehir tarihini anlamak, toplumsal hayatı yorumlamak için başvurulması gereken yöntemlerden biridir.

Çalışmamızda, Beyşehir'in Cumhuriyet Dönemi'nde ekonomik, sosyal, kültürel ve toplumsal gelişimine şehirde faaliyet gösteren kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri üzerinden bakmaya çalıştık. Amacımız, Beyşehir'in gelişmesinde rol oynayan kamu kurumları ile sosyal kurumların, toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve sorunların çözümündeki rolünü ortaya koymak, bu kurumlarla ilgili bilgileri derleyerek Beyşehir, şehir tarihine farklı bir açıdan bakmaya çalışmaktır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Beyşehir'de faaliyet gösteren kuruluşları belirlemeye çalışırken, devlet örgütlenmesinin bir parçası olarak ortaya çıkan kaymakamlık, belediye, sağlık, eğitim, adliye vb. kurumlarla, sosyal yardım ve kültür alanında faaliyet gösteren Türk Ocağı, Halkevi, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti vb. kurumları esas almaya çalıştık. Bazı kurumlar, elinizdeki kitabın diğer bölümlerinde müstakil olarak ele alınacağından çalışmamıza dâhil edilmediği gibi, yeterince bilgi bula- madığımız kurumlar da ayrı bir başlık altında değerlendirilmemiştir.

* Prof. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı.

Belediye

Osmanlı Devleti'nde belediye örgütlenmeleri 1870 yılında kurulmuştur. Belediye kurulu, bir başkan, bir başkan yardımcısı ve altı üyeden oluşmaktaydı. Memleket tabibi ve mühendis, kurulun doğal üyesi kabul edilmiştir. Kurulda ayrıca bir kâtip ile bir sandık emini de bulunması gerekmektedir (Akyay, 1982: 19).

Beyşehir Belediyesi, 1872 yılında kurulmuştur¹. Beyşehir Belediyesi ile ilgili bilgiler, Konya vilayet salnamelerinde bazen “*Meclis-i Beledi*”, bazen de “*Daire-i Belediye*” başlığı altında verilmiştir. 1874 yılına ait Konya Vilayet Salnamesinde Beyşehir belediye meclisi üyelerinin, Başkan Ahmet Ağa'nın dışında, bir kâtip ile üç azadan oluştuğu ifade edilmiştir. 1878 ve 1879 yılı salnamelerinde zikredilen Kosti Ağa dışında, belediye başkanı ve meclis üyelerinin tamamen Türk ve Müslümanlardan oluştuğu görülmektedir. 1899 yılı salnamesinde belediye başkanının Tekeli Abdullah Efendi olduğu, Mevlüt Ağa, Vahid Ağa, Hacı Mehmet Ağa ve Hacı Mustafa Ağa'nın aza olduğu, belediye personeli olarak Kâtip Mehmet Efendi, Sandık Emni Kâtip Mehmet Efendi, Kolcu Hasan Efendi'nin görev yaptığı ifade edilmiştir. 1906 yılı salnamesinde ise; Mehmet Tefvik Efendi'nin belediye başkanı, Yusuf Efendi, Diğer Yusuf Efendi'nin meclis azası olduğu, Kâtip ve Sandık Emni Şükrü Efendi'nin, Tabip Mehmet Mümtaz Efendi'nin görev yaptığı belirtilmiştir (Akandere, 2006: 598-599)².

Görsel 1: 1940'larda Beyşehir Belediye Binası (İller Bankası, 1949: 344)

¹ Osman Akandere tarafından kaleme alınan çalışmada Beyşehir Belediyesi'nin 1869 yılında kurulduğu ifade edilmiştir (Akandere, 2006: 598-599).

² Murat Sezgin tarafından kaleme alınan çalışmada, 1874 yılında ilk belediye azalarının Ahmet Ağa, Hacı Ahmet Ağa ve Osman Ağa, ilk belediye kâtipinin Mustafa Efendi olduğu, daha sonra Abdullah Efendi, Şükrü Efendi, Derviş Mehmet Efendi, Nuri Efendi, Tekeli Abdullah Ağa ve Mehmet Tefvik Bey'in görev yaptığı ifade edilmiştir (Sezgin, 2011: 103).

Konya Vilâyeti Mektubi Kalemi'nden gönderilen 28 Şubat 1901 tarihli bir raporda, Beyşehir Belediyesine ait binanın kiralık olduğu ifade edilmiştir (Muşmal, 2005: 85). 1938 yılında, Beyşehir Belediyesi için yeni bir bina inşa edilmesi gündeme gelmiştir. 16.000 lira harcanarak inşa edilen bina, 1939 yılında hizmete girmiştir. Belediye binasının önünde çevre düzenlemesi yapılarak, “Cumhuriyet Meydanı” vücuda getirilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1940: 51).

Beyşehir Belediyesinin 1877’de tespit edilen ilk bütçesi 34.655 kuruştur (Alperen, 2001: 48, 158). 1928 yılına gelindiğinde ise belediyenin 20.485 lira gelir ve gideri olduğu görülmektedir.

Tablo 1: 1925-1928 Yılları Arasında Beyşehir Belediyesinin Gelirleri

Yıl	Devlet Vergileri ile Beraber Tahsil Olunan Kesir ve Hisseler (Lira)	Oktrua Resmi (Lira)	Diğer Belediye Vergi ve Resimleri (Lira)	Yekûn (Lira)
1925	448 Lira	206	9.407	10.061
1926	217	186	5.128	5.531
1927	525	69	4.203	4.793
1928	500	100	19.885	20.485

Kaynak: T.C. Dâhiliye Vekâleti, Mahalli İşler Umum Müdürlüğü, 1930: 50, 81, 111, 141.

Tablo 2: 1925-1928 Yılları Arasında Beyşehir Belediyesinin Giderleri

Yıl	Umur-u İdariye ve Hesabiye (Lira)	Umur-u Sıhhiye ve Hayriye (Lira)	İmar ve Tezyini Belde (Lira)	Tanzifat, Tenvirat ve Elektrik Tesisatı (Lira)	Su İşleri Tesisat ve Tamirat (Lira)	İtfaiye (Lira)	Muhtelif Masraflar (Lira)	Yekûn (Lira)
1925	2.085	4.942	524	535			517	8.603
1926	2.084	1.344	515	229			1.188	5.360
1927	1.836	1.438	757	196	855		636	5.818
1928	1.896	2.466	8.573	500	500	212	6.338	20.485

Kaynak: T.C. Dâhiliye Vekâleti, Mahalli İşler Umum Müdürlüğü, 1930: 196, 227, 257, 287.

1928 yılında Beyşehir Belediyesinin 3 dükkânı/hanesi, 8 arsa/arazi/bağ-bahçesi, 50 lira değerinde 1 adet tekerleksiz tulumbası bulunmakta olup 5 adet memura yıllık 2.136 lira, 2 adet daimî müstahdeme yıllık 384 lira tahsisat ayrılmıştır (T.C. Dâhiliye Vekâleti, Mahalli İşler Umum Müdürlüğü, 1930: 317, 347).

Belediyenin 1939 bütçe rakamlarına bakıldığında, 1938 yılından 1.459 liranın kaldığı, belediyeye ayrılan gelirlerden 13.403 lira tahsil edildiği ve toplanan paralardan 13.399 lira 31 kuruşun harcandığı görülmektedir. Harcamanın 3.540 lirası, memur ve müstahdem maaşlarına gitmiştir (Belediyeler Dergisi, 1940: 50). Belediyenin geliri 1942 yılında 17.000 lira, 1943 yılında 35.910 lira geliri olmuş, 1944 yılında 39.875 liralık bir bütçe yapılmıştır (Tekin ve Bilginer, 1949: 15).

Tablo 3: 1946-1948 Yılları Arasında Beyşehir Belediyesinin Gelir ve Gider Durumu
Gelirler (Lira Cinsinden)

Yıllar	Vergi ve Resimler	Çeşitli Gelirler	Bağış ve Yardımlar	Toplam
1946	31.008	31.490	3.323	65.821
1947	42.138	35.812	2.067	80.017
1948	36.486	41.215	2.000	79.701

Giderler (Lira Cinsinden)

Yıllar	İdare ve Hesap İşleri	Sağlık ve Sosyal Yardım İşleri	Bayındırlık İşleri	Çeşitli İşler	Fevkalade Tesis İşletme	Toplam
1946	19.062	1.660	275	12.079	7.176	43.718
1947	16.381	3.063	553	35.774	24.356	83.291
1948	20.500	2.850	13.330	10.100	27.621	79.701

Kaynak: İller Bankası, 1949: 345.

1939 yılında, 750 m² yeni kaldırım ile 501 m² kaldırım tamiri, Köprübaşı'ndan Hükümet Konağı'na kadar 1.400 m² yeni şose yaptırılarak, cadde çamur ve tozdan kurtarılmış, yol boyunca ağaçlar diktirilmiştir. Şehre üç km uzaklıktan gelen içme suyu tesisatı Sarıöz Suyu'nun alından geçtiğinden, kış aylarında sel suları nedeniyle borular tahrip olmuş, 114 lira harcanarak tamiri yapılmıştır. Temizlik için iki daimî amele bulunmakta olup, 1939 yılında 702 lira harcanmıştır. Şehrin dört önemli noktası lüks lambalarla aydınlatılmaktadır. Bu iş için 215 lira harcanmıştır. Konya Sıhhat Müdürlüğü tarafından Dispansere gönderilen buğu sandığı, hamamın bir köşesine yerleştirilmiştir. Fakir hastaların muayenesi, nakil, muhtaçlara yardım, teçhiz ve tekfin, bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve muhtaç hastaların evlerine kadar gidip bakan doktor ücreti ve sıtma mücadelesine yardım için, 397 lira harcanmıştır. İtfaiye işlerinde kullanılmak üzere bir emme-basma tulumba ve büyük su fiçisi, yolları sulamak için de ayrıca bir su fiçisi alınmıştır (Belediyeler Dergisi, 1940: 52-53).

Hususi muhasebeye (il özel idaresine) ait olup, Evsât Mahallesi'nde bulunan ve halk arasında *Belediye Hamamı* olarak adlandırılan hamam, İsmail Ağa tarafından yakınındaki Kalendarhanesine gelir getirmesi amacıyla 1476 yılında yapılmıştır. Hamamının mülkiyeti 1939 yılında belediye tarafından 113 liraya satın alınmış, terk edilmiş bir vaziyette bulunan hamam Askerî İstihkâm Taburu tarafından temizlemiş, 237 lira daha harcanarak tamir ettirilmiş, kullanıma hazır hale getirilmiştir. Ancak pek çok ilan verilmesine rağmen bir işletmeci bulunamamıştır. Daha sonra hamamı, İbrahim Güzelaydın isminde biri kiralamıştır (Belediyeler Dergisi, 1940: 52-53; Konyalı, 1991: 273; Muşmal, 2005: 131).

1912 yılına kadar halk, kireçli ve güherçileli olan göl suyunu içmekte iken, 1913 yılında önemli bir kaynak suyu Beyşehir merkezine getirilmiştir (Muşmal, 2005: 85). 1930'lu yıllara gelindiğinde şehir merkezinde var olan 6 tarihi çeşmenin ve hamamın suları, Hacıakif Çırpılıktepesi'nin güneydoğusundaki 22 kuyudan sağlanmıştır (Eyüboğlu, 1979: 66).

Beyşehir'in içme suyu ihtiyacını karşılamak için Çemçem Suyu'nun şehre getirilmesi gündeme gelmiştir. 1934 yılında Babalık gazetesinde yer alan haberde, Beyşehir'e getirilmesi planlanan Çemçem Suyu'nun, hafriyatı ve mahalline boru nakli belediyeye ait olmak üzere, boruların döşenmesi ve depoların inşası için 5.500 lira muhammen bedelle ihaleye çıkıldığı ifade edilmiştir (Babalık, 27 Eylül 1934).

1936 yılında Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberde, Beyşehir'e üç km uzaklıkta bulunan ve *"Küçük bir emekle kasabaya getirilebilecek bu suyun her şeyi hazırlanmış, boruları gelmiş, bunların döşenmesi için hendekler açılmış ve dört bin küsur liralık masraf parası da bankaya yatırılmıştır. Bütün bunlar hazır olduktan sonra neden beklenildiği sualine verilecek cevabın ne olacağını herkes gibi Beyşehirililer de merak etmektedirler"*, denilerek şehrin içme suyunu büyük oranda karşılayacak olan Çemçem Suyu'nun getirilmesi işinin yarım kalmasından duyulan rahatsızlık ifade edilmiştir (Cumhuriyet, 8 Haziran 1936).

Günlük 400 ton su sağlayan Çemçem Suyu, 1937 yılında halkın kullanımına sunulmuştur. Belediyeler Yıllığında içme suyu tesisatı hakkında şu bilgiler verilmektedir; *"Kasabanın fennî su tesisatı 1937 yılında yapılmıştır. Suyun umumî derecesi 17'dir. İsale hattı 3.455 m çelik borudur. 24 saatte temin edilen 700 m³ su, ihtiyaca kâfi gelmektedir. Bir ana depo ile 20 çeşme, 5 abone vardır. Su işleri, doğrudan doğruya belediye bütçesinden idare edilmektedir"* (İller Bankası, 1949: 346).

1967 yılına gelindiğinde 430 abonesi olan içme suyunun günlük sarfiyatı 1.100 m³ idi. (Konya İl Yıllığı, 1967: 515). Mevcut su kaynağı yetersiz geldiği için 1973 yılında, gölden içme suyu temin eden bir şebeke yapılmıştır. Göl kenarında kurulan pompalama tesisleri ile Hacı Akif Tepe'sindeki arıtma tesisleri, göl suyunun halka ulaşmadan önce geçtiği iki önemli aşamadır. Şebekeden saniyede 200 litre; günlük 2.000 ton su alınabilmektedir (Alperen, 2001: 48, 160; Eyüboğlu, 1979: 111).

Beyşehir'e 1948 yılında hidroelektrik santrali kurulmuştur. Ocak 1950 tarihinde santral hizmet vermeye başlamıştır (Selçuk, 27 Ocak 1950). Şehrin doğusunda Sarıöz Deresi üzerine inşa edilen Francis türbinler, 9.07 m'den düşen 1280/2180 lt/sn'lik suyla çalışmaktaydı. Elektrik üretimi için, bir su kanalı ve 24 m²'lik bir havuz inşa edilmiştir. Biri 77 diğeri 80 kw. gücünde iki jeneratörü olan tesisten, yıllık 240.000 kws. elektrik elde edilmiştir. Tesis zaman zaman arızalandığından 1954 yılında tesise bir dizel motor eklenmiştir. Üretilen elektrikten Eylikler köyü de istifade etmiştir (Özkan, 2020: 104, 149).

1967 yılına gelindiğinde, 1905 abonesi bulunan elektrik şebekesinin günlük sarfiyatı 1172 Kwh. olup 2 adet 100 Kwh.'lik Skoda marka dizel ile 1 adet 100 Kwh.'lik hidroelektrik santrali bulunmaktaydı. Elektrik hizmetinden 1966 yılında 263.350 lira, 1967 yılında 281.038 lira gelir elde edilmiştir (Konya İl Yıllığı, 1967: 515-516).

1971 yılında KOVADA Santralinden enerji temin edilerek ihtiyaç giderilmiştir. 1974 yılında Seydişehir Etibank'a bağlanmıştır (Eyüboğlu, 1979: 111; Cumhuriyetin 50. Yılında Konya, 1973: 696). Sarıöz Deresi bir kanalla Beyşehir Gölüne akıldığından günümüzde tesis devre dışı kalmıştır.

Görsel 2: 1939 Yılında Beyşehir Belediyesi Meclis Üyeleri ve Çalışanları (Belediyeler Dergisi, 1940: 51)

Belediye Başkanı Ali Başöz

Belediye Meclis Üyesi Kemal Soysal

Belediye Meclis Üyesi
Şükrüye Coşkun

Belediye Meclis Üyesi
Müşerref Uyar

Belediye Meclis Üyesi
Hakkı Sayın

Belediye Meclis Üyesi
İkbâl Soylu

Belediye Meclis Üyesi
Dursun Çevik

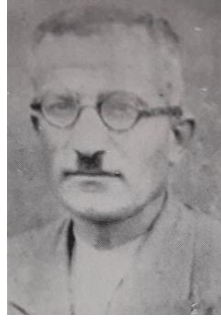
Belediye Meclis Üyesi
İhsan Güngör

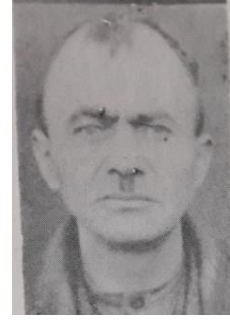
Belediye Meclis Üyesi
Hakkı Uyar

Belediye Meclis Üyesi
Kazım Kasapoğlu

Belediye Meclis Üyesi
Ekrem Karay

Belediye Meclis Üyesi
Ömer Mısmıs

Kâtip Asiye Yücel

Muhasip Ali Bol

1949 yılında yayınlanan Belediyeler Yıllığında, Beyşehir Belediyesinde 3 memur, 8 hizmetli, 1 sağlık memurunun görev yaptığı ve bunlara aylık 1.555 lira maaş ödendiği, 1946 yılında şehrin fenni haritasının yaptırıldığı ancak henüz imar planının tamamlanmadığı, 1937 yılında fenni su tesisatının tamamlandığı, suyun 3.455 m çelik borularla şehre getirildiği, bir ana depo, 20 çeşme ve 5 aboneye dağıtıldığı, elektrik tesisatı projesinin hazırlanıp ihalesinin yapıldığı, 4 amele ve 2 tek atlı araba ile çöplerin toplandığı ve şehrin dışındaki çukura döküldüğü, belediyeye ait bir hamam ve üç umumi hela olduğu, fenni mezbahe olmadığı, göl kenarındaki salhanede bir yılda 1.000-2.000 arasında hayvan kesildiği, bu sayede 1946 yılında 236 lira, 1947 yılında 152 lira gelir sağlandığı, 6 kahvehane, 18 mağaza, 3 fırın, 2 otel, 4 han, 1 cami, 1 bedesten, 2 lokanta bulunduğu, Ziraat Bankası'nın belediye binasının altında hizmet verdiği, yıllık 1.100 lira gelir temin eden belediyeye ait 322 mküp hacminde bir akaryakıt deposu olduğu, il ve kasabalar arasında yolcu ve eşya taşımak için belediyeye ait 1 kapalı otobüs, 1 açık kamyon olduğu, belediyeye ait 1 hususi otomobil, 2 taksi, 1 otobüs, 18 kamyon olduğu belirtilmiştir (İller Bankası, 1949: 344-346).

1967 yılına gelindiğinde, Beyşehir Belediye teşkilatı 1 başkan, 1 muhasip, 1 kâtip, 3 zabıta memuru, 5 tahsildar, 2 şoför, 1 belediye kalfası, 1 belediye tabibi, 1 ebe, 1 bahçivan, 10 temizlik işçisi ile belediyeye bağlı elektrik, su ve sinema işlet-

melerinde çalışan 14 personelden oluşmaktaydı. Belediyeye ait 74 dükkân, 1 hamam, 2 daire, 1 kiraathane, 1 sinema, 1 otogar, 1 plaj gazinosu ve 1 mezbaha bulunmaktaydı. Belediyenin 1966 yılı gelir ve gideri 657.395 lira, 1967 yılı gelir ve gideri ise 829.200 lira idi (Konya İl Yıllığı, 1967: 515).

Beyşehir Belediyesinin 1978 yılında 67 personeli, 4 damper, 2 itfaiye, 2 greyder, 1 pikap, 1 jeep olarak çoğu oldukça yıpranmış 10 aracı vardı. Belediyenin 1978 yılında bütçesi 19.011.550 TL olup 3.977 elektrik ve 2.500 su abonesi bulunmaktaydı (Eyüboğlu, 1979: 111)

Beyşehir Belediye Başkanları

Cumhuriyet Halk Partisi müfettişleri tarafından kaleme alınan raporlarda, Beyşehir belediye başkanları ve idare heyeti üyeleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Belediye Başkanı Mustafa Zeki Çınar'ın *“Uzun zaman jandarma çavuşluğunda bulunduğu, ticaretle meşgul, seviye ve irfan itibarıyla düşkün, ahlaken asabi ve haşin”* (BCA, 490.1.0.0/677.288.1) olduğu ifade edilmiştir. Mustafa Bey, Beyşehir Ticaret Odası Başkanlığı da yapmıştır.

1941 yılına ait birinci teftiş raporunda, Belediye Başkanı Ali Başöz'ün mülkiye müfettişleri tarafından işten el çektirildiği, daha sonra valilik makamı tarafından işe geri döndürüldüğü, *“Ahlaki durumu itibarıyla aleyhinde bir şey söylenmiyorsa da şoförlükten yetişme olduğu için içtimai vaziyeti zayıf sayıldığı”* (BCA, 490.1.0.0/678.293.1.) belirtilmiştir. 31 Ocak 1942 tarihinde kaleme alınan teftiş raporunda ise *“Dürüst, ahlaklı fakat sert ve kaba huylu olduğu”* (BCA, 490.1.0.0/678.293.1.) ifade edilmiştir.

1943 yılına ait teftiş raporunda, belediye başkanlığı seçimlerinde yaşanan rekabet hakkında şunlar ifade edilmiştir; *“Dört senedir parti reisliğini yapan Abdurrahman Bilir ile Belediye Reisi Ali Başöz arasında devamlı bir anlaşmazlık ve geçimsizlik mevcut ve parti işlerine müessir oluyordu. Bu defaki belediye intihabında Abdurrahman Bilir, belediye reisliğine ve parti kongresinde de Ali Başöz idare heyeti azalığına geçtiler. Yerlerini değişen bu arkadaşların idare heyetinde birleşeceklerini zannetmiyorum. Heyet reisi olan Nazım Gökmenoğlu, muhitte çok iyi tutulmamaktadır”* (BCA, 490.1.0.0/678.295.1.).

1945 yılında, Belediye Reisi Abdurrahman Bilir istifa etmiştir. Aza sayısı beşe düştüğünden yeniden seçim yapılmış, Ali Başöz belediye başkanı seçilmiştir. Siyasi çekişmelerden dolayı Kaymakam Melih Yuluğ, Vekâlet emrine alınmıştır (BCA, 490.1.0.0/679.298.1).

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Beyşehir belediye başkanlığı yapanlar aşağıda belirtilmiştir;

Ahmet Ağa (1874)

1875-1877 yılları arasında belediye başkanlığı makamı boş kalmıştır.

Ömer Efendi (1878-1881)

Abdullah Efendi (1882)

Şükrü Efendi (1883-1890)

Derviş Efendi (1885)

Mehmet Şükrü Efendi (1888-1889)³

Mehmet Nuri Efendi (1893-1894)

Tekeli Abdullah Efendi (1896-1899)

Mehmet Tevfik Bey (1906)

Akif Bey (1908)⁴

Şükrü Bey (1919)

Mevlüt Karaoğlu (01.12.1922-01.03.1926)

Mustafa Zeki Çınar (01.03.1926-01.11.1938)

Ali Başöz (06.11.1938-06.11.1942)

Abdurrahman Bilir (06.11.1942-30.05.1945)

Ali Başöz (30.5.1945-27.05.1946)

Nazım Gökmenoğlu (30.05.1946-27.05.1960)

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinden sonra, 17 Kasım 1963 tarihine kadar belediye başkanlığını dönemin kaymakamları yapmıştır.

Nazım Gökmenoğlu (09.11.1963-02.06.1968)⁵

Muammer Taşköy (02.06.1968-09.12.1973)

Ali Muslu (09.12.1973-14.10.1977)

Muammer Taşköy (14.10.1977-12.09.1980)

12 Eylül 1980 Askerî Darbesinden sonra dönemin kaymakamı Ertuğrul Taylan belediye başkanlığı yapmıştır. 25 Mart 1984 tarihinde yapılan yerel seçimlere üç ay kala belediye başkanlığına Beyşehirli Avukat Osman Nuri Canpolat atanmıştır.

Tuğrul Kutbay (25.03.1984-18.04.1987)

Haydar Ağmış (18.04.1987-26.03.1989)

Adil Bayındır (26.03.1989-08.08.2002)

Nazif Tekinöz (28.03.2004-28.03.2009)

İzzet Taşçı (28.03.2009-2014)

Murat Özaltun (2014-2019)

Adil Bayındır (2019-Halen göreve devam etmektedir) (Akandere, 2006: 599).

Sağlık Hizmetleri

İş imkânlarının sınırlı olması nedeniyle, XX. yüzyılın başında Beyşehir'den büyük şehirlere çalışmaya gidenlerin sayısı artmış bu da büyük şehirlerde görülen bulaşıcı hastalıkların Beyşehir'e taşınmasına, salgınlar yapmasına neden olmuştur.

³ 4 Ekim 1889 tarihli belgede, hakkındaki şikâyetler nedeniyle Mehmet Şükrü Efendi'nin görevinden azledildiği ifade edilmiştir (BOA, DH. MKT, 1566/38; BOA, DH. MKT, 1663/70).

⁴ 12 Kanunu Sani 1323/25 Ocak 1908 tarihinde Beyşehirli Nuri tarafından Sadrazama gönderilen yazıda, Belediye Başkanı Akif Bey'in halka ve memurlara zulmettiği belirtilerek görevden alınması istenmiştir (BOA, BEO, 3236/242672).

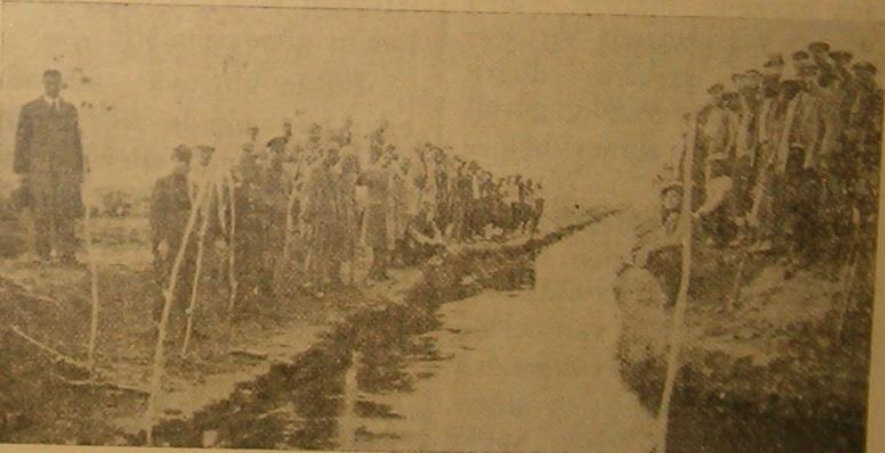
⁵ Nazım Gökmenoğlu, R. 1329 / M. 1913 yılında Beyşehir'de doğmuştur. 1931 yılında Ankara Lisesi'nin orta kısmından mezun olmuştur. Bir süre Karaman kazasına bağlı Kılıhasan nahiyesinde tahrirat kâtibi olarak görev yapan Nazım Bey, 1937 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye olmuştur. 1939 yılında CHP parti idare heyeti üyeliği ve kâtipliğine atanmış, 1940 yılında da Halkevi başkanı seçilmiştir (BCA, 490.1.0.0/943.658.1).

1910-1911 yıllarında Aydın'a mevsimlik işçi olarak gidenlerden şehre kolera hastalığı gelmiştir. 10 Aralık 1911'de başlayan salgın 110 gün sürmüş, 76 kişi kolera ya yakalanmış, 20 kişi iyileşirken 57 kişi hayatını kaybetmiştir (Umur-ı Tıbbiye, 1328: 210).

Beyşehir, sahip olduğu Beyşehir Gölü ve göl kenarında oluşan bataklıklar nedeniyle uzun yıllar sıtma ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Gölün Anamas Dağı ile doğusunda ve kuzeyinde bazı sahillerinde, Yenişar Ovası kenarları, Çarık-saray Çayı bölgelerinde bataklık ve sazlıklar bulunmaktadır. Zaman zaman Beyşehir Gölü'nde su seviyesinde yaşanan değişiklikler de bataklık oluşumuna ve dolayısıyla sıtma hastalığının artmasına neden olmuştur. Bu durum, Besim Darkot tarafından kaleme alınan Beyşehir maddesinde; *“Bugünkü Beyşehir, 2.620 (1935) nüfuslu bir kasabadır. Civarındaki ovaların toprağı verimli olmakla beraber, sıtma yüzünden, bu araziden istenildiği derecede istifade edilmemektedir”* (Darkot, 1979: 589), sözleriyle ifade edilmiştir.

1928 yılına gelindiğinde, sahip olduğu bataklıklar nedeniyle sıtma hastalığının pençesinde inleyen ve nüfusu hızla azalan Çiftlik, Kısıtfan, Akviran ve Hozri köylerinin, yerleşim yerlerine yakın daha uygun yerlere nakledilmesi için muvazene-i umumiye bütçesinden 6.000 lira tahsisat ayrılması istenmiştir (BCA, 30.10.0.0/68.450.9).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Beyşehir ve yöresinde bulunan bataklıklar kurutulmaya çalışılmış, 1930 yılına gelindiğinde Ebülvefa ve Eflatun bataklıklarının büyük bir kısmı kurutulmuştur. 1934 yılında Babalık gazetesinde yer alan bir haberde; Beyşehir kazasının Hortu köyü yakınlarında bulunan ve Hortu Sazı olarak bilinen 10 km uzunluğunda 15 km genişliğinde büyük bir bataklık olduğu, Hortu, Ebülvefa, Budak, Yenice, Çukurkent, Selki halkının yüzlerce seneden beri sıtma hastalığının etkisinde olduğu, Konya Sıtma Mücadele Heyeti Başkanı Cevdet Bey ve Tabibi Fuat Bey'in sıtma mücadele kanunu çerçevesinde bataklığın kurutulması için harekete geçtiği, Beyşehir Gölü'nden Eflatun Suyu başına kadar 8 km kadar uzanan bir kanal açılarak bataklığın kurutulduğu belirtilerek bu işte emeği geçen Kırelî halkına, Sıtma Memuru Baha, Sabri ve Hortu köyü eşrafından Mehmet Emin Efendi'ye teşekkür edilmiştir (Babalık, 5 Ağustos 1934).

Görsel 3: Beyşehir’de Sıtma Mücadele Teşkilatının Açtığı 4.700 Mlik Karadiken Kanalında Ağaç Dikme Töreni (Yeni Ses, 4 Mayıs 1937)

1956 yılında, Devlet Su İşleri Dördüncü Bölge Müdürlüğü tarafından Eflatun Pınarı bataklığının kurutulması için yapılan çalışmalar sonunda, 13.150 m uzunluğunda kurutma kanalı açılmış, 13.000 dekarlık alan kurutulmuş, 5.250 m uzunluğunda sulama kanalı açılarak 8.000 dekarlık alanın sulanması sağlanmıştır (Millet, 6 Kasım 1956).

Beyşehir’de sıtma hastalığından etkilenenler arasında, II. Dünya Savaşı sırasında, “İnternierte”, (gözetim altına alma, tevkif etme) statüsünde, 19 Eylül 1944 tarihinde Beyşehir’de bir kampta ikamet ettirilen Alman askerler de bulunmaktaydı. 9 Mayıs 1945 tarihine kadar yaklaşık 8 ay boyunca Beyşehir’de kalan Alman askerleri, en çok sıtmadan şikâyet etmişlerdir. Esirler için oluşturulan ve basit, gelişmemiş tıbbi araç gereçlerin bulunduğu 20 yataklı bir hastanede tedavi edilmişlerdir. Tedavi için gerekli malzemeler yetersiz olduğundan sıtmaya karşı gerekli önlemler alınamamıştır (Korucu Üçüncü, 2014: 66).

1940’lı yıllarda Beyşehir, sıtma mücadele mıntıkasına dâhil edilmiştir. 1950’lilerde Sıtma Mücadele teşkilatı, belediye binasının arkasında, at pazarının hemen yanında hizmet vermekteydi (Tekin ve Bilginer, 1949: 13).

Beyşehir halkını tehdit eden hastalıklardan biri de frengidir. I. Dünya Savaşı’ndan sonra Kireli nahiyesine bağlı köylerde frengi çoğalmıştır. Hükümet doktorunun kaydına göre frengililer 230’u geçmekteydi (Yavuz, 1934).

Dr. Nazmi tarafından 1922 yılında kaleme alınan eserde Beyşehir’in dağlık kısımlarında suların bol, sıtmanın az olduğu ancak buralarda yaşayanlarda temizlik yetersizliğinden meydana gelen beden zafiyetleri ile kışın meydana gelen zatürre ve soluk borusu iltihabı ve bronşit gibi hastalıkların çok görüldüğünü, göl kenarındaki bölgelerde ise bataklıklar olması ve daha çok kuyu suyunun kullanılması nedeniyle, sıtma ve verem hastalığının yaygın olduğu ifade edilmiştir (Doktor Nazmi, 2009: 153-154).

Sağlık Kurumları ve Sağlık Personeli

Konya vilayet salnamelerinde XIX. yüzyılın sonlarında Beyşehir Belediyesi tarafından istihdam edilen bir hekimin görev yaptığı görülmektedir. 1910-1911 yıllarında Beyşehir’de görev yapan sağlık personelinin, Kaza Tabibi Mişon Yako Kohen, Kaza Eczacısı Hayyim veledi Davit Efendi’den ibaret olduğu görülmektedir (Umur-ı Tıbbiye, 1328: 260)⁶.

Dr. Nazmi tarafından 1922 yılında kaleme alınan eserde, “Kazada, halen bir hükümet tabibi, bir sıhhiye memuru, bir ebe ve bir eczane olduğu, hastane ve dispanser bulunmadığı” ifade edilmiştir (Doktor Nazmi, 2009: 153).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Beyşehir’de bir dispanser açılmışsa da, hükümet doktoru olmadığından, uzun yıllar kapalı kalmıştır. 1930’lu yılların başında, frengi mücadele doktoru Eşref Bey ve Belediye Başkanı Mustafa Zeki Bey’in büyük gayretleri ile tekrar faaliyete geçen 5 yataklı dispanserde, halka ücretsiz sağlık hizmeti verilmeye başlanmıştır (Yavuz, 1934).

1935 yılına gelindiğinde, Beyşehir’de 1 hükümet tabibi, 1 sıtma mücadele tabibi ve 6 sıhhat memurunun görev yaptığı görülmektedir (Son Posta, 21 Ağustos 1935). 1949 yılında Beyşehir’de özel idareye ait 4 yataklı dispanser, 1 hükümet tabibi, 1 sıtma savaş doktoru, 2 serbest hekim ve 1 eczane vardır (İller Bankası, 1949: 346).

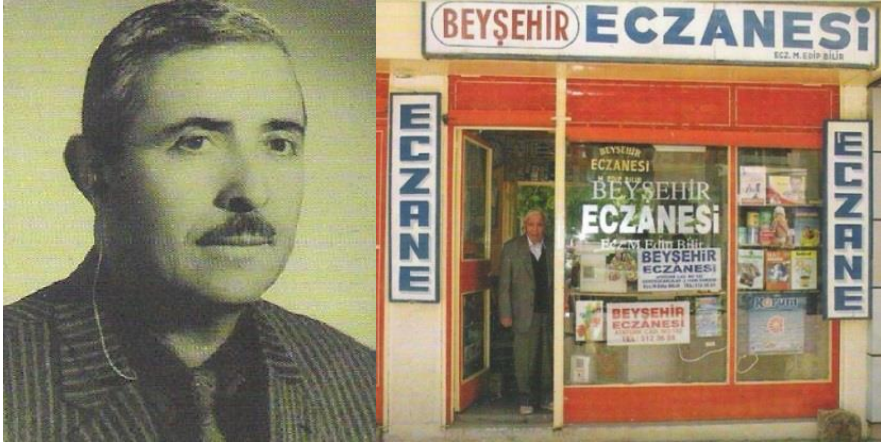
Beyşehir’de, uzun yıllar bir eczaneden mahrum kalmıştır. 1940 yılında, Son Posta gazetesinde yer alan bir haberde, belediyenin himayesiyle faaliyetini sürdüren bir eczane olduğu, eczacının ölmesi nedeniyle 1939 yılında kapandığı ve halkın ilaçlarını almak için Konya’ya gitmek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. (Son Posta, 4 Şubat 1940)

Beyşehir’in ilk eczanelerinden biri, 1945 yılında Eczacı Edip Bilir tarafında açılan Beyşehir Eczanesi’dir. Edip Bilir’in oğlu Levent Bilir, babası ve eczane hakkında şu bilgileri vermiştir;

“Edip Bey, eczacı olmaya daha çocuk yaşta karar verir. Büyük halası rahatsızlanır ve acil kinin bulunması gerekir. Edip Bey daha çocuk yaşta olmasına rağmen, Konya’ya yürüyerek ilaç almaya giden kafileye katılır. Ağır kış koşullarında ilacı saatler sonra getirebilirler ve o saate kadar hastayı kaybederler. Edip Beyin yıllar sonra İstanbul yerine ısrarla Beyşehir’de eczane açmak istemesinin nedeni budur. Edip Beyin, kilimci olan babasının ilkokul sonrası zanaat öğrenmesi için okuldan alması karşısında da yılmaz ve akranlarından 7 yıl gecikmeli de olsa eğitimine devam eder. Ancak ortaokul yıllarındayken hayatını sonuna kadar etkileyecek bir olay meydana gelir. Ayağının kırılması nedeniyle yatırıldığı hastanede, tifolu bir hastanın bardağından su içtiği için iştme yetilerini tamamen kaybeder. Bu zor şartlara rağmen 1945 yılında Eczacılık Okulunu üçüncü olarak bitirir ve aynı yıl Beyşehir’de Beyşehir’in

⁶ Burada bahsedilen kişinin Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyenin eczacılık kısmından 1900 yılında mezun olan Selanik doğumlu, Davit Hayyim Efendinin olması muhtemeldir (Karayaman, 2016: 37).

ilk eczanesini açar. Eczane kurulduğu tarihten yaklaşık 4 sene sonra 50 m ileri taşınır ve o tarihten bu yana aynı adreste faaliyetine devam ediyor” (Daşdemir ve Şahin, 2006: 428).

Görsel 4: Eczacı Edip Bilir ve Beyşehir Eczanesi (Daşdemir ve Şahin, 2006: 428)

Hastane olarak nitelendirilebilecek ilk yapı, 1953 yılında temeli atılan ve 1955 yılında hizmete giren sağlık merkezidir. 5 Şubat 1955 tarihinde Konya’ya gelen dönemin Sağlık Bakanı Dr. Uz, 6 Şubat 1955 tarihinde Konya Valisi Cemal Gök-tan ile birlikte Beyşehir’e gelerek, sağlık merkezinin açılışını yapmıştır (Yeni Me-ram, 7 Şubat 1955). 1955 yılında hizmete giren sağlık merkezi, 1967 yılına gelin-diğinde 30 yataklı bir hastane olarak hizmet vermekteydi. 1967 yılında, 1 tabip, 1 ebe, 2 yardımcı hemşire ve 2 sağlık memurunun görev yaptığı hastaneden 1.450 kişi poliklinik hizmeti alırken, 735 kişi de yatarak tedavi edilmiştir. Ayrıca şehir merkezinde 10 yataklı Tuzcuoğlu Sağlık Merkezi de bulunmakta olup Beyşehir’e bağlı 17 köyde ebe ve sağlık memuru görev yapmaktaydı (Konya İl Yıllığı, 1967: 232, 572.).

Görsel 5: “Beyşehir Sağlık Merkezi Merasimle Açıldı” (Yeni Konya, 7 Şubat 1955.)

Görsel 6: Beyşehir Sağlık Merkezi (Konya İl Yıllığı, 1967: 234)

1973 il yılına göre; Beyşehir Devlet Hastanesi 50 yatak kapasitesine sahip olup Sağlık Bakanlığına bağlı idi. Hastanede 2 uzman doktor, 2 hemşire, 3 yardımcı hemşire görev yapmaktaydı. Beyşehir Hükümet Tabipliğinde 1 pratisyen hekim, 10 sağlık memuru bulunuyordu. Verem Savaş Dispanserinde 1 sağlık memuru, 1 yardımcı hemşire, Beyşehir Ana Çocuk Sağlığı Merkezinde 1 sağlık memuru, 1 yardımcı hemşire, Beyşehir'e bağlı Hüyük Hükümet Tabipliğinde 1 pratisyen hekim, 1 sağlık memuru, köylerde 19 ebe görev yapmaktaydı. 3 uzman doktor ve 4 eczacı serbest çalışmaktaydı. 10 yatak kapasiteli Tuzcuoğlu Sağlık Merkezinde 1 hemşire görev yapmaktaydı (Cumhuriyetin 50. Yılında Konya, 1973: 470, 472, 473, 696).

1978 yılında, sağlık hizmetlerinde sosyalizasyona gidilmiş, hükümet tabipliği, Merkez Sağlık Ocağı olarak yeniden düzenlenmiştir. 1979 yılında Soğlaharması'nda yaptırılmış olan sağlık ocağı binasına taşınmıştır. Devlet hastanesinde 2 uzman doktor, 1 diş doktoru, 1 eczacı, 3 sağlık memuru, 3 hemşire, 4 ebe, 7 memur, 1 şoför, 2 aşıcı ve 21 hastabakıcı olmak üzere toplam 46 personel görev yapmaktaydı. Hastane, 50 yatak kapasitesine sahipti. Merkez, Hüyük ve Ana Çocuk sağlığı ile Verem Savaş Dispanserinde birer pratisyen hekim çalışmaktadır. İlçenin köy ve kasabalarında 15 sağlık memuru, 19 ebe ve 8 hemşire görev yapmaktadır. Merkezde ayrıca 2 pratisyen hekim ile 6 eczane faaliyet göstermekte olup Hüyük'te de bir eczane bulunmaktadır (Eyüboğlu, 1979: 115).

Hastane 1987 yılında, devlet-millet dayanışmasıyla inşasına başlanıp 1989 yılında 150 yatak ile hizmete açılan binasına taşınmıştır. Eski bina, sağlık meslek lisesi faaliyet göstermeye başlamıştır. 100 yatak kapasiteli hastane binası, dört kat ve dört bloktan oluşmaktaydı. 1.700 m² kapalı alana sahip olan hastanede 1997 yılı itibariyle, 15 uzman ve 12 pratisyen hekim, 65 hemşire ve ebe ile 6 sağlık memuru görev yapmaktaydı (Alperen, 2001: 48, 157).

1997 yılı itibariyle Beyşehir'de SSK Lamia Gökmenoğlu Dispanseri, Verem Savaş Dispanseri, Ana Çocuk Sağlığı ve Nüfus Planlama Kliniği, Çevre Sağlığı Teknisyenliği ile iki adet sağlık ocağı bulunmakta olup köy ve kasabalarda 14 sağlık ocağı ve 18 sağlık evi halka hizmet vermekteydi.

2003 yılında acil ve diyaliz ünitelerinin bulunduğu ek bina, 2007 yılında da 33 nitelikli yatak kapasiteli, 18 polikliniği ve görüntüleme ünitelerinin bulunduğu son kısım ek bina, hastaneye ilave edilmiştir. 5 Mart 2018 tarihinde yeni hizmet binasına taşınan hastane, 205 yataklı olup, 7 yataklı birinci basamak, 7 yataklı ikinci basamak, 4 yataklı yeni doğan yoğun bakım yatağı ve 15 palyatif yatağı ile hizmet vermektedir.

Askerlik Şubesi

Konya vilayet salnamelerine göre Beyşehir’de 28. Akşehir Alayının 4. Beyşehir İstihkâm Taburu bulunmaktaydı. Bu taburun karargâhında 1 binbaşı, 1 kolağası, 4 yüzbaşı, 4 mülazım-ı sâni, 4 mülazım-ı evvel, 1 tabur kâtibi, 1 kâtip muavini, 1 depo memuru görev yapmaktaydı (Akandere, 2006: 599).

Dr. Nazmi tarafından 1922 yılında kaleme alınan eserde, 1919 yılında inşasına başlanan, üç katlı ve 36 odalı hükümet konağının hala tamamlanmadığı, hemen yanında da üç parçadan ibaret olan askeri kışla binasının bulunduğu ifade edilmiştir (Doktor Nazmi, 2009: 153).

1950’lili yıllarda, Beyşehir İstihkâm Taburu ve askerlik şubesinin bulunduğu yer, Evsat Mahallesi’nde olup, şehre hâkim bir konumdaydı. Hemen aşağısında adliye, maliye, nüfus, tapu, hususi muhasebe, kaymakamlık, ziraat muallimliği, jandarma komutanlığının faaliyet gösterdiği hükümet konağı bulunmaktaydı (Tekin ve Bilginer, 1949: 11).

1958 yılında İstihkâm Taburu kaldırılmıştır. Beyşehir’in dört bucağında jandarma karakolu açılmıştır. Jandarma Komutanlığı, yeni binasına 1977 yılında taşınmıştır (Eyüboğlu, 1979: 112). 2000’li yıllarında başında yanan askerlik şubesi binası, restore edilerek hizmet vermeye devam etmiştir.

Görsel 7: 1934 Yılı, Askerlik Şubesi ve Hükümet Konağından Bir Görünüm

Polis Teşkilatı

1913 yılında kaleme alınan bir yazıda, Beyşehir’de 1 polis memurunun bulunduğu, 1 komiser muavini ile 2 polisin daha görevlendirilmesi gerektiği, 1913 yılında 100 civarında adliyelik olay meydana geldiği, bunlar içerisinde en fazla darp ve yaralama suçunun işlendiği ifade edilmiştir (Yılmaz, 2011: 35, 64).

1957 yılında Beyşehir’de, 1 amir ve 5 polis memurunun görev yaptığı emniyet komiserliği kurulmuştur (Bağcı, 2019: 315). 1973 yılında, iki trafik polisi atanmıştır (Eyüboğlu, 1979: 112). Beyşehir Emniyet Amirliği, 1989 yılında B tipi emniyet müdürlüğü statüsüne alınmıştır. 1997 yılı itibarıyla 63 polisin görev yaptığı emniyet müdürlüğü için dört katlı yeni bir binanın inşasına başlanmıştır (Alperen, 2001: 48, 158).

Orman İşletme Müdürlüğü

Beyşehir’in güney ve batı kısımları ormanlarla kaplı olduğundan buralardan kesilen keresteler kayıklarla gölün doğu sahiline nakledilmiş, ahalinin ihtiyacı temin edildikten sonra, kalanı Konya’ya sevk edilmiştir.

Hacı Gavi Timur-zâde Çeçen Süleyman Sırrı Bey, Hacı Numan Efendi-zâde Çeçen Osman Efendi, Bakkalbaşı-zâde Mehmet Tahir Efendi ve Haydar Rıfat Bey tarafından 14 Ekim 1918 tarihinde 100.000 lira sermaye ile İnkişafı Millî Ticaret ve Sanayi Osmanlı Anonim Şirketi kurulmuştur (Atalay, 2010: 229). Beyşehir kazası dâhilinde bulunan Anamas Devlet Ormanı, İnkişafı Millî Ticaret ve Sanayi Osmanlı Anonim Şirketine 16.12.1928 tarihli mukavelename ile senede 3.278 m³ çam kereste çıkarmak kaydıyla, 20 sene müddetle ihale edilmiştir. Daha sonra ismi Beyşehir İnkişaf-ı Millî Ticaret ve Sanayi Türk Anonim Şirketi olan firma, 1933 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür (BCA, 30.18.1.1/25.50.13; BCA, 30.18.1.1/25.52.16; BCA, 30.11.1.0/75.1.17). 1930’lu yıllarda, Anamas Dağları’ndaki ormanları işletmek için Beyşehirli sermayedarlar tarafından, 150.000 lira sermaye ile Beyşehir Keresteciler Cemiyeti Kolektif Şirketi kurulmuştur (Atalay, 2010: 251).

Beyşehir Orman İşletme Müdürlüğü 01.08.1944 tarihinde Konya İşletme Müdürlüğü’nün tüm alanını kapsayacak şekilde, Ankara Orman Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak kurulmuştur. 1949 yılında belediye binasının altında hizmet veren kurumun müdürü Hakkı Duatepe idi. Müdürlüğe, 57.400 hektar genişliğindeki Beyşehir ormanları, fundalık ve çalılıklar da dâhildir (Tekin ve Bilginer, 1949: 21).

Beyşehir, önce bölge sonra da işletme ve 1959-1960 yıllarında başmüdürlük merkezi olmuştur. İşletmeye sekiz bölge dâhil olup bunlar Konya, Ilgın, Doğanhisar (Akşehir), Seydişehir, Beyşehir, Kurucuova, Yeşildağ ve Kızıldağ bölge şeflikleridir. İşletme, 31 orman bölümünden oluşmaktadır. 1968 yılında işletmenin 9 orman mühendisi, 27 bakım memuru, 30 büro memuru ve 25 bekçisi vardı. 1978 yılında ise 4 mühendis, 3 orman teknikeri ve 93 genel personel kalmıştır (Eyüboğlu, 1979: 92).

Beyşehir Orman Müdürlüğü, 1978 yılında Konya, 1982 yılında Isparta, 1992 yılında ise Konya Orman Bölge Müdürlüklerine bağlanmıştır. İşletme Müdürlüğüne bağlı Beyşehir, Kızıldağ, Kurucuova, Seydişehir, Yeşildağ, Derebucak, Üzümlü, Alacadağ, Hüyük ve Beyşehir Ağaçlandırma ve Toprak Muhafaza Şeflikleri olmak üzere toplam 10 adet şefliği olup Seydişehir Şefliği Seydişehir ilçesinde diğer şeflikler, İşletme Müdürlüğü merkezindedir. İşletme Müdürlüğü sınırları

içerisinde 4 ilçe, 5 belde ve 94 köy olmak üzere toplam 103 yerleşim birimi bulunmaktadır. Beyşehir Orman İşletmesinin genel alanı 386.680,3 hektar olup, bu alanın 95.646,40 hektarı verimli, 82.998,40 hektarı bozuk orman olmak üzere toplam 178.644,80 hektarlık kısmı orman alanıdır. Geri kalan 208.035,5 hektar ise açıklık, ormansız alandır (T.C. Orman Genel Müdürlüğü Konya Orman Bölge Müdürlüğü, t.y.).

PTT

1899 yılı Konya Vilayet Salnamesinde Beyşehir’de bir telgrafhane olduğu belirtilmiştir (Akandere, 2006: 600). 1951’de Konya, Beyşehir, Seydişehir ile Şarkikaraağaç arasında telefon konuşması denemelerine başlanmıştır. Aynı yıl Beyşehir telefon santrali Gaziantep ile konuşmaya açılmıştır (Bağcı, 2019: 349). 1957 yılında Konya’da, PTT genel müdürlüğü kurmuştur. Aynı yıl Beyşehir-Üzümlü’ye ve Cihanbeyli-Zıvarık’a telefon hattı çekilmiştir. 1958’de Beyşehir’in Hüyük bucağı Konya ile telefon konuşmasına başlamıştır. 1955 yılında Beyşehir’deki 50 abonelik telefon santralının 100 aboneye çıkarılması kararlaştırılmıştır (Bağcı, 2019: 349).

1967 yılına gelindiğinde, daha önce var olan Konya-Beyşehir-Seydişehir (haftada 6 gün); Beyşehir-Doğanbey (haftada 6 gün), Beyşehir-Hüyük (haftada 3 gün), Beyşehir-Üzümlü (haftada 3 gün) posta hattına ilave olarak haftada 3 gün olmak üzere Beyşehir ile Huğlu, İmrenler, Kireli, Kayabaşı, Yeşiladağ, Kurucuova arasında posta hattı oluşturulmuştur (Konya İl Yıllığı, 1967: 228).

Adliye

Beyşehir’de adliye teşkilatı 1926 yılında kurulmuştur. 1930’da Doğanbey’de, 1950’de Hüyük’te kurulmuş olan sulh mahkemeleri daha sona kapatılmıştır. Beyşehir adliyesinde asliye, ceza ve hukuk, sulh ceza ve hukuk mahkemeleri ile sorgu ve tapulama yargıçlıkları bulunmaktaydı. 1953’te Seydişehir’de ağır ceza mahkemesi kurulmuş olup Seydişehir, Beyşehir ve Bozkır ilçeleri ile Hüyük bucağına ait ağır ceza davalarına burada bakılması kararlaştırılmıştır (Bağcı, 2019: 318). 1978 yılında adliyede 4 yargıç ve 2 savcı ile 12 avukat görev yapmaktaydı (Eyüboğlu, 1979: 112).

Beyşehir Hapishanesi

İ. Hakkı Konyalı, Fasıllar köyünün kaza merkezliği yaptığı dönemlerde hükümet konağı olarak kullanılan bir evden söz etmiştir. Bu konağın iki katlı olduğunu ve hapishane olarak kullanılan ayrı bir bölümü bulunduğunu ifade etmiştir (Konyalı, 1991: 328).

1894 tarihli Konya Vilayet Salnamesinde Beyşehir’de 1 adet hapishane bulunduğu görülmektedir (Akandere, 2006: 600). Osmanlı Devleti’nde hapishane kurumunun, modernleşme ve iktidarın gücünün simgesi haline gelmesinden sonra, pek çok vilayet merkezinde ve kazada yeni hapishaneler yaptırıldığı görülmüştür. Hapishane inşaatının yetersiz kaldığı yerlerde kiralama yöntemiyle hapishane ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Beyşehir’de de hükümet konağının yakınlarında

yer alan bir bina kiralanarak, hapishaneye çevrilmiştir. 1909 yılında yıllık 20 kuruş kira bedeli olan hapishane, 20 kişinin barınabileceği iki büyük koğuştan ibaretti. Fizikî koşulları son derece kötü olan hapishanede çatının zeminden 1.70 m yükseklikte olmasından dolayı mahkûmlar çeşitli sıkıntılar yaşamış, hiçbir yerden güneş almadığı için sağlık koşullarına uygun bir ortam oluşturulamamıştır (Ata ve Akpınar, 2017: 410).

1909 yılında Beyşehir'i ziyaret eden Ahmet Şerif, hapishane hakkında şu bilgiler vermektedir;

“Önünde tahta parmaklıklarla çevrilmiş ufak bir bahçesi, gezinti yeri bulunan hapishane görünüyor. Burası Karaağaç'taki hapishane kadar yoksul görünüşlü değil, lamba ile oturmuyorlar. Fakat pislik, pis kokular ve rutubet var. Üçü tutuklu, ikisi mahkûm olduklarını söyleyen beş kişi bulunuyor” (Muşmal, 2015: 180).

Beyşehir Hapishanesinde 1912 yılında 16, 1913 yılında 35, 1914 yılında 15, 1915 yılında 11, 1916 yılında 10 mahkûmun kaldığı görülmektedir. 1918 yılında Beyşehir Hapishanesi için toplam 26.500 kuruş bütçe talep edilmiş, bu paranın 5.000 kuruşunun tedavi, 17.500 kuruşunun iâşe, 4.000 kuruşunun da diğer masraflar için harcanacağı ifade edilmiştir. Hapishanelerde güvenliğin sağlanması açısından son derece önemli olan gardiyanlık vazifesi hem yeterli maaş verilemediği hem de bu iş için liyakatli kişiler bulunamadığı için jandarma çavuşları, onbaşılar veya erler tarafından yürütülmüştür. 1918 yılına kadar bu bağlamda Beyşehir Hapishanesindeki idari işler, kâtiplik vazifesi ve güvenliğin sağlanması, 150 kuruş maaş alan bir gardiyan tarafından yürütülmüştür.

Konya vilayeti dâhilindeki kazaların çoğunda kadın hapishaneleri kurulmuştur. Elimizde Beyşehir kadın hapishanesiyle ilgili ayrıntılı bilgi ve belge olmamasına rağmen, bir hanenin kiralama usulü ile temin edildiği düşünülmektedir. Beyşehir kazasına ait mahkûm cetvellerinden anlaşıldığı üzere 1913 yılında 1, 1915 yılında 1, 1916 yılında 9 kadın mahkûm olduğu görülmektedir. Beyşehir kadın hapishanesinde, 150 kuruş maaş alan bir kadın gardiyan görev yapmaktaydı (Ata ve Akpınar, 2017: 410-415).

Günümüzde Dalyan Mahallesi, Şehit İbrahimbey Caddesi, No: 103 adresinde faaliyet gösteren Beyşehir A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu binası, 1964 yılında inşa edilmiştir. 5 koğuş ve 2 hücre odası bulunan hapishanenin kapasitesi 60 kişidir. Kurumda; 1 kurum amiri, 1 cezaevi kâtibi, 1 infaz ve koruma başmemuru, 11 infaz ve koruma memuru görev yapmaktadır (T.C. Adalet Bakanlığı, t.y).

Türk Ocağı Beyşehir Şubesi

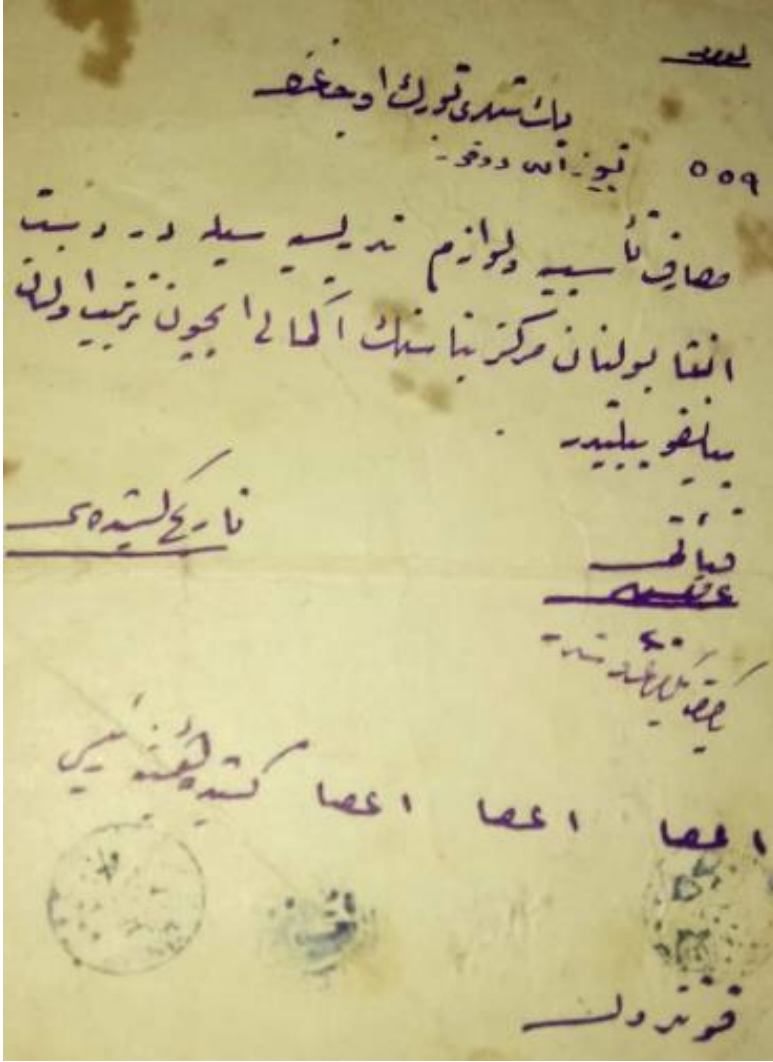

Görsel 8: Beyşehir Türk Ocağı Binası (Türk Yurdu, Cilt: 21-1, Sayı: 5-199, Mayıs 1928)

Görsel 9: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı Binası Önünde Yapılan Bir Tören

Beyşehir Türk Ocağının açıldığı tarihle ilgili elimizde bir bilgi yoktur. Daha sonra Halkevi olarak da kullanılan Türk Ocağı binası, “Beyşehir Kaymakamı Abdülnafi Beyin yardımları ve Beyşehirliilerin gayretleri ile şehrin en mütena bir köşesinde ve beş dönümlük bir bahçe içinde”, 1928 yılında inşa edilmiştir. 18.000 lira kıymetindeki binanın inşaat masraflarının karşılanması için piyango düzenlenmiştir (Türk Yurdu, Cilt: 21-1, Sayı: 197-36, Mart 1928, s. 179.) İnşaatında, yıkılan Şeyh Cemalettin Türbesinin taşları da kullanılmıştır (Muşmal, 2005: 185).

Görsel 10: Beyşehir Türk Ocağı Binası İçin Düzenlenen Piyangoya ait Bilet
(Ercan Arslan, 2020)

Numro 559

Beyşehri Türk Ocağı

Yüz elli dokuz.

Masarf-ı tesisiye ve levazım-ı tedrisiyesiyle derdest inşa bulunan merkez binasının
ikmalî için tertip olunan piyango biletidir.

Fiyatı Kuruş 20 yalnız yirmi kuruştur

Tarih-i keşidesi

Aza Aza Aza Keşide Heyeti Reisi

(Mühür) (Mühür) (Mühür) (Mühür)

Kontrol

Görsel 11: Beyşehir Türk Ocağı İdare Heyeti

(Türk Yurdu, Sayı: 27-28/221-222, Cilt: 4/24, Mart-Nisan 1930, s. 100)

1927 yılında Beyşehir Türk Ocağı idare heyeti: Reis Maarif Memuru Hasan Hilmi, Kâtip: Ziraat Bankası Veznedarı Galip, Muhasip: Muhasebe-i Hususiye Memuru Ömer, Murahhas: Avukat İkbâl, Veznedar: İnkişaf Şirketi Makinisti Ali, Aza: Hacı Numan zade Osman, İlk Tedrisat Müfettişi Mustafa Saffet Beylerden oluşmaktaydı (Türk Yurdu, Cilt: 21-7, Sayı: 196-35, Şubat 1928, s. 126).

1928 yılında Ankara'da toplanan Beşinci Türk Ocakları Kurultayında Beyşehir'i temsilen, Kaymakam Abdullah Nafi Bey katılmıştır (Tuncer vd. 1998: 244). Beyşehir Türk Ocağının 1927 yılı bütçesi: 7.200 kuruş, 1928 yılı bütçesi; 1.350 kuruştur (Tuncer vd. 1998: 285). 1930 yılında toplanan 6. Kurultaya sunulan merkez heyeti raporunda sağlık alanında özveri ile çalışan Ocakları arasında Beyşehir Türk Ocağı da belirtilmiştir (Tuncer vd. 1998: 340).

1931 yılında Türk Ocakları kapatılıp CHP'ye devredildiği zaman, Beyşehir Türk Ocağının 1.500 kuruş değerinde 15 dönümlük bir tarlası, 15.000 kuruş değerinde binası, 500 kuruş değerinde bir adet parkı, bina karşısında 500 kuruş değerinde bir arsası bulunmaktaydı (Türk Ocaklarının, 1963: 61).

Halkevi

Halkçılık ilkesini, düşünce boyutundan eylem boyutuna taşıyacak, aydın kesim ve devrimin öncü kadrolarının halk ile kaynaşması sağlayacak, yapılan yenilikler konusunda halkı eğitecek ve yönlendirecek yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulmuştur. 10-18 Mayıs 1931 tarihinde toplanan CHP Üçüncü Büyük Kongresinde, halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir. 19 Şubat 1932 tarihinde resmen kurulan halkevleri, partiye bağlı bir yan kuruluşlar olarak görev yapmıştır. İlk olarak Ankara, Afyon, Samsun, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir, Konya, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Adana’da Halkevi şubeleri açılmıştır.

Beyşehir Halkevi, 19 Şubat 1939 tarihinde, dil ve edebiyat, temsil, spor, halk dersaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın olmak üzere toplam beş şubesi ile birlikte faaliyete geçmiştir (BCA, 490.1.0.0/1752.1117.1). Ayrıca aynı tarihte Beyşehir’e bağlı Manastır, Doğanbey nahiyelerinde de Halkevi açılmıştır (Kaynar, 2007: 80).

Görsel 12: Beyşehir Halkevi Temsil Kolu Üyeleri (Son Posta, 11 Eylül 1939)

Şevket Ödül tarafından kaleme alınan ve 1940 yılına ait CHP parti müfettişlik raporunda Beyşehir Halkevi ile ilgili olarak şu bilgilere yer verilmiştir;

“Parti idare heyeti ve hükümet memurları Halkevi ile alakalanmağa başlamışlardır. Vilayet hususi muhasebesinden 250 lira yardım yapılmıştır. Bu yardım mevcut tahsisata ve ihtiyaca göredir. İdare heyeti işlerinin ehlidirler ve çalışıyorlar. Beş şubeleri vardır ve muhitin takat ve ihtiyacına uygundur. Belediye altındaki büyük salonu okuma odası haline getirmişler, köy gezileri ve temsiller yapmışlar. Bu çalışmalar halk üzerinde iyi tesir bırakmış ve

rağbet kazanmıştır. Hesapları, defterleri muntazam ve doğrudur. Aynı zamanda Halkevi binası olan parti binası yalnız komite toplantılarına hasredilerek umumi içtimalarını belediye salonunda yapmaktadırlar” (Karayaman, 2017: 234).

1941 yılına ait birinci teftiş raporunda; “Halkevine belediyeden 150 lira ve vilayetten de 250 lira yardım yapılmıştır. Vilayet raporunda işaret olunmuştur. Halkevi idare heyetleri işlerinde ehliyet gösterecek kabiliyette insanlardır. Fakat çalışmaları cansızdır; geçen sene Halkevi reisi olan Hakkı Sayın’dan, biraz iş bekleniyordu. Maalesef bir varlık gösteremedi. Memurlar arasında, Halkevi reisliği yapmak isteyen de çıkmadı. Bu sene reisliğe Nazım Gökmenoğlu’nu seçtiler. Hepsi elbirliği ile çalışmayı vaat ettiler. Mevcut beş şube ihtiyaca tekabül etmemektedir. Muhit üzerinde iyi tesir ve rağbet uyandırmağa çalışıyorlar. Hesapları, eşya ve defterleri iyi tutmaktadırlar. Parti binasının salonu dar olduğu için belediyenin alt katındaki salondan istifade ediyorlardı, parti ile Halkevinin bir arada bulunmasını idare bakımından lüzumlu görerek, parti binasında iki odayı birleştirmek suretiyle bir salon meydana getirmişlerdir. Şimdilik toplantı ihtiyacını temin edebiliyorlar” (BCA, 490.1.0.0/678.293.1; Karayaman, 2017: 234).

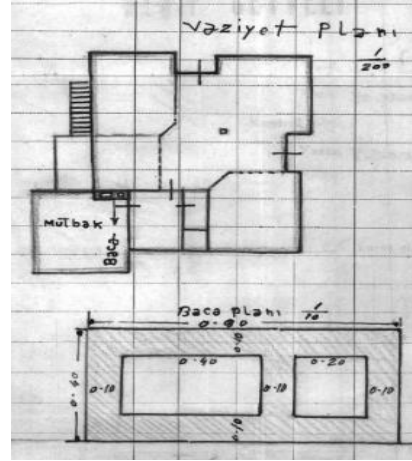
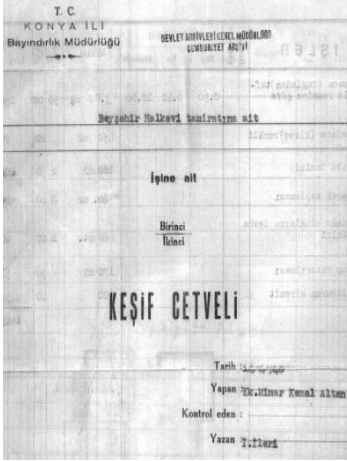
1944 yılında, Beyşehir Halkevi tarafından süreklilik avı düzenlenerek ürünlere zarar veren yaban domuzları avlanmaya çalışılmış, iki hafta boyunca pazar geceleri halka yönelik eğlence programı düzenlenmiş, sosyal yardım kolu tarafından 23 Nisan Bayramı kutlamaları çerçevesinde 40 çocuk giydirilmiş, temsil kolu tarafından hazırlanan “Zügürtler”, “Kanun Adamı” adlı piyesler Halkevi bahçesinde halkın beğenisine sunulmuştur (Ulus, 11 Mayıs 1944).

Halkevi başkanı 1939 yılında Ali Başöz (BCA, 490.1.0.0/943.658.1), 1940-1941 yıllarında Tüccar Nazım Gökmenoğlu (BCA, 490.1.0.0/943.658.1), 1944 yılında Kadir Bilginer, 1945 yılında Ali Başöz (BCA, 490.1.0.0/897.509.1; BCA, 490.1.0.0/679.298.1), 1947 yılında Öğretmen Nuri Alkan, 1947 yılında Ahmet İzgi, 1948 yılında Sabit Ayhan idi (BCA, 490.1.0.0/943.959.1).

1931 yılında Türk Ocaklarının kapatılması ile birlikte, Türk Ocaklarına ait gayrimenkullerin büyük bir kısmı halkevlerine devredilmiştir. Beyşehir Türk Ocağı binası da Halkevi tarafından kullanılmaya başlamıştır. Güzel bir bahçeye de sahip olan Halkevi binası, şehrin önemli cazibe merkezlerinden biri haline gelmiştir. Ömer Tekin-Recep Bilginer tarafından hazırlanan kitapta, Halkevi bahçesi ile ilgili şu ifadeler yer verilmektedir; “Sulama İdaresine ait Iska Bahçesinin karşında yer alan Halkevinin bahçesinde, ağaçlar arasında bir de hoparlör var. Kanal boyunca uzanan çam ağaçlarının serin gölgesi altında sıralanan masalarda oturmak, iç açan sularla devamlı sesine kulağı vermek, doyulur zevklerden değildir. Burada Halkevinin varlığını saygı ile anmak gerek” (Tekin ve Bilginer, 1949: 12).

Halkevi olarak kullanılan binanın eski olması, sık sık tadilat ve tamirat ihtiyacının doğmasına neden olmuştur. 13 Ağustos 1945 tarihinde CHP Konya İl İdare Kurulu tarafından Parti Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, aynı zamanda Beyşehir ilçe başkanlığı binası olarak da kullanılan, Halkevi binasının dış siva kısımlarıyla, dış duvar parmaklıklarının tamir ettirilmesi, binanın içinin ve dışının

boyanması ve çatı kiremitlerin aktarılması için 3.000 lira gönderilmesi istenmiştir. 3 Ağustos 1948 tarihinde CHP Konya İl İdare Kurulu tarafından Parti Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda, Yüksek Mimar Kemal Altan tarafından hazırlanan keşif raporunda, parti ve Halkevi binasının baca, sıva ve su borularının tamiri ile çatı kiremitlerinin aktarılması ve badanası için 1.143 liraya ihtiyaç olduğunun anlaşıldığı belirtilerek, gerekli yardımın yapılması için izin verilmesi istenmiştir. Halkevi binasında yapılması düşünülen tadilatlar tamamlanmamış olmalı ki, 1 Haziran 1949 tarihinde Konya CHP İl İdare kurulu başkanı tarafından CHP Genel sekreterliğine gönderilen yazıda, geçen yıl gönderilen 1.000 lira ödeneğin yetersiz kaldığı, bu yılki keşif raporunda 2.081 lira 65 kuruş daha istendiği, ancak bütçelerinde inşaat tahsisatı için para kalmadığı belirtilerek, geri kalan tamiratın mahalli imkânlarla yapılması istenmiştir. 1950 yılında Konya CHP İl Teşkilatı tarafından gönderilen 400 liralık tahsisat ile Halkevi binasının tadilat işleri tamamlanmıştır (Karayaman, 2017: 235).

Görsel 13: Halkevi ve Parti Binasının Tamiri İçin Yüksek Mimar Kemal Altan Tarafından 1948 Yılında Hazırlanan Keşif Raporu (BCA, 490.1.0.0/1752.1117.1.)

Halkevi Başkanı Ali Başöz tarafından CHP Genel Sekreterliğine gönderilen 10 Temmuz 1945 tarihli yazıda, Recep Bilginer tarafından hazırlanan *Beyşehir'den Renk ve Sesler* adlı eserin, yazarı tarafından bastırılarak istenildiği kadarını parti genel merkezine gönderilmesi için yardımcı olunması istenmiştir (BCA, 490.1.0.0/897.509.1).

1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte, CHP'nin bir yan kuruluşu olarak görev yapan Halkevleri de maddi sıkıntı içerisine girmiştir. 12 Şubat 1951 tarihinde CHP Beyşehir İlçe İdare Kurulu Başkanı Emin Bülbül tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan yazıda, 1948 yılında Beyşehir'e elektriğin gelmesiyle birlikte Halkevine elektrik tesisatı çekilmesi için 24 Ocak 1950 tarihinde 437 lira gönderildiği ve Halkevine elektrik tesisatı çekildiği, ancak şimdi abonmanlara saat takılması mecburiyeti hâsıl olduğu halde, elde saat olmadığı için

Halkevlerine saat takılamadığı, bu nedenle belediyenin elektriği kestiği, Halkevinin bir geliri olmadığından iki aydır, 50 lira ücretle çalışan odacının maaşını dahi veremediği, en zaruri ihtiyaçlar için acilen 400 lira gönderilmesi istenmiştir (BCA, 490.1.0.0/1512.160.1).

Türkiye’de 1946 yılında başlayan çok partili demokratik hayat, CHP döneminden kalan tek parti alışkanlıklarının ve kurumlarının geleceğine yönelik tartışmaların başlamasına neden olmuştur. Demokrat Parti, Köy Enstitüleri ve Halkevlerini, CHP’nin birer parti organı olarak görmüş ve bunların kapatılması için mücadele etmiştir. 1950 yılında Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile birlikte 1951 yılında Halkevlerinin faaliyetlerine son vermiş, Beyşehir Halkevi de kapatılmıştır. 27 Temmuz 1960 tarih ve 5-1066 numaralı Bakanlar Kurulu Kararı ile Halkevleri tekrar kurulmuşsa da kuruluş yıllarındaki dinamizmini hiçbir zaman yakalayamamıştır.

Spor Kulüpleri

Beyşehir’de 1932 yılında, “İdman Birliği” adı altında bir spor kulübü kurulmuş ve ilk maçını İstihkâm Taburu Askeri Futbol Takımı ile yapmıştır (Cumhuriyet, 29 Aralık 1932). 1939 yılında Seydişehir’e giden Beyşehir takımı, futbol maçını 4–1 kazanmıştır. Seyahate, Halkevinin müzik kolu da katılmış, maçtan sonra güzel bir konser verilmiştir (Akçakaya, 2010: 156). 1940 yılında, Seydişehir Halkevi tarafından oluşturulan voleybol ve futbol takımları Beyşehir’e gelmiş, yapılan dostluk maçlarını Beyşehir Halkevi takımları kazanmıştır (Son Posta, 17 Temmuz 1940).

Görsel 14: Spor Kulüplerinin Faaliyet Gösterdiği Binadan Bir Görünüm

CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Kemal Soysal tarafından 29 Mayıs 1939 tarihinde gönderilen yazıda, Halkevi binasının tamir edilmesi ve Halkevi bünyesinde deniz sporlarının geliştirilmesi için 10.000 lira gönderilmesi istenmiştir. 20 Haziran 1939 tarihinde gönderilen cevabi yazıda, partinin mali durumunun buna müsait olmadığı ifade edilmiştir (BCA, 490.1.0.0/1752.1117.1.).

CHP Parti Müfettişi tarafından kaleme alınan 1941 yılı raporunda, spor çalışmaları hakkında şu bilgilere yer vermiştir; “Parti idare heyeti, gençler ve sporcularla ilgilenmeğe başlamıştır. Gerçi göze görünür bir gençlik ve spor hayatı yoktur. Ancak yaz

mevsiminde ve mekteplerin tatil zamanlarında memleketlerine gelen çocuklar ufak tefek spor hareketleri yapıyorlar” (Karayaman, 2017: 233).

1949 yılında Konya milletvekillerinin seçim bölgelerinde yaptıkları incelemeler sonunda kalem aldıkları raporda, Beyşehir’deki spor faaliyetleri hakkında şu bilgilere yer verilmektedir: “Güzel bir göl kenarında bulunan Beyşehir’deki gençlerin su sporlarını hatıra getirmeyerek, futbola özenmelerini hata saydığımız için onların futbol heveslerini kırmaksızın Beyşehir’de su sporu için bir teşekkülün çekirdeğini hazırladık. Beyşehir ilçebayı ile partili arkadaşların da iştirak ettikleri bu düşünceye mahalli yardım yapılacak, il merkezi de bununla ilgili olacaktır. Güzel, heyecanlı, vücutları ve dimağı kuvvetlendirir, milli müdafaa için dahi elzem unsurlar yetiştirir olan bu nevi sporun yayılması için atılmış olan tohumun feyiz vereceğini umarız” (BCA, 490.1.0.0/679.298.1; Karayaman, 2017: 233).

Beyşehir’de, 18 Kasım 1955 tarihinde Beyşehir Avcılık İhtisas Kulübü, 25 Haziran 1956 tarihinde de Beyşehir Gençlik Kulübü ve Beyşehir Belediye Spor Kulübü kurulmuştur (Cumhuriyetin 50. Yılında Konya, 1973: 696; Bağcı, 2019: 266).

Beyşehir Belediye Sporun renkleri düz mavi iken daha sora mavi beyaz olmuştur (Alperen, 2001: 126; Eyüboğlu, 1979: 141).

Hilal-i Ahmer Cemiyeti/Kızılây Beyşehir Şubesi

1936 yılı parti müfettişi tarafından kaleme alınan raporda, Beyşehir’deki yardım cemiyetleri hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

“Hava Kurumuna dört bin liradan fazla üye aidatı yazılmış. Çocuk Esirgeme Kurumu da yılda yirmi çocuk giydiriyor. Başka kurumların kayda değer kınavları (faaliyetleri) yok... Yardım paraları takip edilmiyor. 1934 senesinde ilçede yalnız yirmi kuruluş yardım parası toplanmış. İlçenin hiçbir tarafında yardım parası toplanmıyor; ilçe başkanı ve ilyönkurul üyeleri de yardım paralarını, borçlarını vermemişlerdir” (Karayaman, 2017: 235).

30 Haziran 1941 tarihli parti müfettiş raporundan ise şu ifadeler yer almaktadır: “Hayır cemiyetlerine halkın sevgisi vardır ve yardım etmek istiyorlar. Ancak halkın yardımına müracaat edilmiyor. Kızılây biraz çalışıyor. Çocuk Esirgeme Şubesi eskiden bir muallimin yardımıyla kurulmuş ve çalışmış. O arkadaşın ayrılmasıyla yüziüstü kalmış. Şimdiki öğretmenler o kadar lakayttırlar ki her yerde meslektaşlarının çalıştıkları bu müesseseye bile yanaşmıyorlar. Bu işlerle yakından meşgul olmalarını idare heyeti arkadaşlardan rica ettim” (BCA, 490.1.0.0/678.294.1; Karayaman, 2017: 235)⁷.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, savaşın yarattığı tahribatı azaltma, ölüm oranlarını düşürme, yaralı ve esirlere insani yardımda bulunma fikri somut adımlara dönüşmüş, 22 Ağustos 1864 tarihinde imzalanan Cenevre Mukavelenamesi ile Salib-i Ahmer (Kızılhaç) Cemiyeti kurulmuştur. 1867 yılında Paris’te açılan sağlık sergisine Osmanlı Devleti’ni temsilen katılan Dr. Abdullah Bey, ül-

⁷ Himâye-i Etfâl Cemiyeti kurulduğu ilk yıllarda Ankara merkezinin yanı sıra 1925 yılında yurt içinde 52 vilayet 166 merkezde şu açmıştır. Bu şubelerden biri de Beyşehir şubesidir. Çocuk Esirgeme Kurumu, 1978 yılında açılmıştır (Sarıkaya, 2011: 71).

keye dönüşünde Cenevre Mukavelenamesinin uygulanması için teşebbüse geçmiştir. Abdullah Bey'in çalışmaları ve Padişah Abdülaziz'in de desteğiyle, 11 Haziran 1867 tarihinde “*Mecruhin ve Marda-yı Asakir-i Osmaniyye'ye İmdat ve Muavenet Cemiyeti*” (Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti) adıyla bir dernek oluşturulmuştur. Dr. Marko Paşa'nın başkanlığında geçici bir komite seçilmiş, komitenin genel sekreterliğine de Dr. Abdullah Bey getirilmiştir (Kızılay, 1974: 26). 7 Temmuz 1869 tarihinde cemiyetin tüzüğü hazırlanmışsa da Bab-ı Seraskeri makamı, sivillerin askeri işlere karşınasının doğru olmayacağını belirterek, nizamnameyi onaylamamış ve cemiyet dağılmıştır.

1877 yılında Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olarak yeniden örgütlenen kurumun alameti olarak, “*Salib-i Ahmer (Kızılhaç)*” işaretinin yerine “*Hilâl-i Ahmer*” işareti kullanılmaya başlanmıştır (Çapa, 2010: 12). Osmanlı-Rus Savaşı sırasında önemli görevler yerine getiren cemiyet, savaş sonrasında faaliyetlerine son vermiştir. 1911 yılında Besim Ömer (Akalin) Paşa'nın gayretleri ile Tokatlıyan Otelinde bir araya gelen 100 kurucu üye, 20 Nisan 1911 tarihinde Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ni yeniden kurmuştur.

1911 yılında vilayet ve kazalarda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti merkez ve şubeleri açılmıştır. 1911 yılında çıkarılan ve 1925 yılına kadar yürürlükte kalan Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Nizamname-i Esasisi gereğince İstanbul'un dışındaki vilayetlerde “*Merkez*”, sancak ve kazalarda ise “*Şube*” açılmasına karar verilmiştir. Şubeler, merkeze bağlı olarak faaliyet göstermiş, topladıkları yardımları merkeze iletmış, merkez de bunları İstanbul'daki genel merkeze aktarmıştır (Karal Akgün ve Uluğtekin, 2000: 42; Çapa, 2010: 31).

Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kuruluşu ile ilgili elimizdeki bilgiler sınırlı olup, Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ni 1932 yılında teftiş eden Fahri Bey tarafından verilen bilgilerde, Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin ilk olarak R. 24 Eylül 1330 / M. 7 Ekim 1914 tarihinde açıldığı, 2 Ocak 1921 tarihinde ikinci kez faaliyete geçtiği, 16 Aralık 1923 tarihinde de yeniden açıldığı ifade edilmiştir (Kızılay Arşivi, Kutu No: 1429, Belge No: 49).

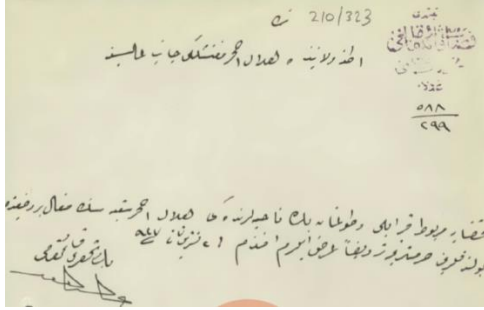
1914 yılında, Beyşehir Kaymakamı Faik Bey'in başkanlığında 1 veznedar, 3 aza ile faaliyete geçen Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ile ilgili ilk bilgiler, 1914-1915 yılındaki gelir-gider durumu ile ilgili olup cemiyet, elde ettiği gelirlerin tamamını Hilâl-i Ahmer Genel Merkezine göndermiştir. 22 Ekim 1914 tarihinde Hilâl-i Amer Cemiyeti Genel Merkezine gönderilen yazıda, toplanan 13.280 kuruşun 9.000 kuruşunun genel merkeze iletilmek üzere postaya verildiği ifade edilmiştir (Kızılay Arşivi, Kutu No:156, Belge No:85.).

Tablo 4: Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 1914-1915 Yıllarına Ait Gelir Kalemleri

İrat	Eylül 1914		Ekim 1914		Aralık 1914		Ocak 1915		Lira	Kuruş
	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş		
Devrolunan Hase- natin Mevcudu				548						
Tahsil Edilen İnanat				1010		710				
Cem' Olunan İnanat	4.640	4900	2.052	939				321,25		143,25
Yekûn	4.640	4900	2.052	2497		710		321,25		143,25

Kaynak: Kızılay Arşivi, Kutu No: 156, Belge No: 85.

1924 yılında, Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyetine bağlı olarak faaliyet gösteren şubelerden biri de Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti idi. Beyşehir'e bağlı Doğanbey nahiyesinde 22 Nisan 1926 tarihinde, Kireli nahiyesinde 29 Mart 1926 tarihinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti şubesinin açıldığı, (Kızılay Arşivi, Kutu No: 1401, Belge No:46; Kızılay Arşivi, Kutu No: 1401, Belge No: 106.) Beyşehir şubesine bağlı Armutlu şubesinin 1927 yılında faal olduğu görülmektedir (Akandere, 2016: 254). 10 Kasım 1927 tarihinde Hilâl-i Ahmer müfettişi tarafından genel merkeze gönderilen yazıda, Beyşehir'e bağlı Kireli ve Doğanbey nahiyelerinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti şubelerinin açıldığını Beyşehir Kaymakamlığından gelen yazı ile öğrendiğini, ancak bu açılışın daha önceki şubenin ihya edilmesi şekliyle mi yoksa ilk defa kurmak suretiyle mi olduğu konusunda bilgisinin olmadığını ifade etmiştir (Kızılay Arşivi, Kutu No: 210, Belge No: 322; Kızılay Arşivi, Kutu No: 210, Belge No: 323).

Görsel 15: Beyşehir'e Bağlı Kireli ve Doğanbey Hilâl-i Ahmer Şubelerinin Açık Olduğuna Dair Belge

Beyşehir Kaim-makamlığı

Numro: 588/299

Adana Vilayetinde Hilâl-i Ahmer Müfettişliği Canib-i Âlisine

Kazaya merbut Kireli ve Doğanbey Nahiyelerindeki Hilâl-i Ahmer şubesinin faali bir vaziyette bulduklarını hürmetlerime terdifen arz eylerim efendim.

Sene 927

Beyşehir Kaim-makamı (Kızılay Arşivi, Kutu: 210, Belge No: 323).

Hilâl-i Ahmer Müfettişi Muhittin Bey tarafından Hilâl-i Ahmer Genel Merkezine gönderilen 5 Ağustos 1927 tarihli yazıda, Beyşehir, Kireli, Doğanbey nahiyeleri, Seydişehir Akviran ve Dinek nahiyelerinde şube teşkilatı yapıldığı, İzmir depremzedelerine verilmek üzere jandarmanın yardımı ile köylerden birkaç bin şinik zahire toplandığı ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti depolarına nakledildiği, Beyşehir Kaymakamı Abdülnafi Bey ile Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti başkanı Hâkim Mustafa Bey'in, göstermiş oldukları yararlılıklar nedeniyle bir yazı ile taltif edilmeleri istenmiştir (Kızılay Arşivi, Kutu No: 210, Belge No: 430)⁸.

Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Hilâl-i Ahmer Merkezine 1924 yılında 72.700 kuruş, 1925 yılında 28.910 kuruş yardım göndermiştir (Uluğtekin ve Uluğtekin, 2013: 399, 504). Cemiyet Başkanı Dr. Atıf Bey'in öncülüğünde, Konya vilâyetine gelen muhacirlere yardım için başlatılan yardım kampanyası neticesinde, 199 don ve 165 gömlek ve 35 işlik mintan ve 126 çift çorap toplayarak Konya merkezine gönderilmiştir (Sarı, 2011: 78.) Hilâl-i Ahmer Cemiyetlerinin 1926 yılına ait faaliyetlerinin değerlendirildiği raporda, “Konya Merkezine merbut şubatın mesai-i vakıaları, bilumum şubatımız için numune-i imtisal olacak derecede parlak ve semerdar olmuştur. 1926 senesi faaliyetine bu şubeler içinde en yüksek bir tahmin ile Beyşehir şubesi atılmıştır ki tahakkuk ettireceklerine emin olarak” (Uluğtekin ve Uluğtekin, 2013: 505), ifade edilmiştir.

Tablo 5: Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin 1926 Yılı tahmini Gelir ve Gider Durumu

Gelir (Lira)		Gider (Lira)	
Aza taahhüdatı	500	Merkeze irsalat	2.640
Teberruat-ı ayıniye	2.000	Daire icarı	40
Rozet hasılatı	200	Mefruşat	30
Varidat-ı saire	300	Kirtasiye	20
		Mahrukat	15
		Müteferrika	15
		Kâtip ücreti	120
		Hademe ücreti	120
Toplam	3.000	Toplam	3.000

Kaynak: Uluğtekin ve Uluğtekin, 2013: 505.

1 Nisan 1926-30 Haziran 1926 tarihleri arasında düzenlenen çiçek günü hasılatı olarak 4.189 kuruş, pul hasılatı olarak 300 kuruş, kurban derilerinin satışından 36.068 kuruş, Kurban Bayramı sırasındaki bağışlardan 1.265 kuruşu gelir elde eden Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (Akandere, 2016: 260-264), 1926 yılı sonunda genel merkeze 28.836 kuruş yardım göndermiştir. 1927 yılında Beyşehir şubesinin geliri 41.722 kuruş, genel merkeze gönderdiği yardım ise 28.726 kuruştur (Uluğtekin ve Uluğtekin, 2013: 621, 709).

⁸ Kaymakam Abdülnafi Bey, 19 Haziran 1932 tarihinde bakanlık emrine alınmış, yerine Faik Bey atanmıştır (BCA, 30.11.1.0/71.17.18).

Tablo 6: Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin 25 Mart 1924-31 Kânunuevvel (Aralık) 1927 Tarihleri Arasındaki Gelir-Gider Durumu

Gelir	
Makbuzat	Kuruş
Maktu makbuz mukabilinde olmayan ianat	5.500,50
Sene-i sabika varidatı	218.181
Yekûn	223.681, 50
Gider	
Merkez-i Umumiye İrsalat	5.445 36.755
Muavenet-i Muhtelif	173.035,25
Masarif-i İdare	2274
Yekûn	217.510, 25

Kaynak: Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası, Numro: 80, 15 Şubat 1928, s. 390.

1930'lu yıllarında başında 20 üyesi bulunan Beyşehir Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin idare heyetinde görev alanlara bakıldığında, 1929 yılında Ömer Bey (Başkan), Zeki Bey (Veznedar); 1930 yılında Ömer Bey (Başkan), Mustafa Bey (Veznedar), Mehmet Bey (Kâtip); 1931 yılında Ömer Bey (Başkan), Mustafa Bey (Veznedar), Mustafa Bey (Kâtip); 1932 yılında Mustafa Bey (Başkan), Hamit Bey (Veznedar), Hüsnü Beyin (Kâtip) görev yaptığı görülmektedir (Kızılay Arşivi, Kutu No: 1429, Belge No: 49.)

Sonuç

Beyşehir kazasında belediye teşkilatının 1872 yılında kurulduğu, daha çok kiralık binalarda faaliyet gösteren belediyenin 1939 yılında modern bir binaya kavuştuğu, 1940'lı yıllarda 60.000 ila 80.000 lira arasında bir bütçeye sahip olduğu, şehrin 1938 yılında sağlıklı içme suyuna, 1950 yılında ise elektriğe kavuştuğu, eski hamamın tamir edilerek halkın kullanımına sunulduğu ancak şehrin modern bir mezbahaya sahip olmadığı gibi temizlik hizmetini verecek, yangınlarına müdahale edecek etkili bir alt yapısının bulunmadığı görülmektedir.

XX. yüzyılın başlarında Beyşehir kazasında başta sıtma, kolera, frengi olmak üzere bulaşıcı hastalıkların etkili olduğunu söylemek mümkündür. Hastalıklarla mücadele etmek için Hortu ve İskender köyü hududu dâhilinde bulunan Hortu Sazı ismiyle bilinen 10 km uzunluğunda 15 km genişliğindeki Eflatun bataklığının kurutulmaya çalışıldığı, bölgeye seyyar sağlık memurları gönderildiği anlaşılmaktadır. Sağlık hizmetleri açısından bakıldığında Beyşehir'in çok ihmal edildiği, gerekli sağlık kurumu ve personeline kavuşamadığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında beş yataklı bir dispanserle verilmeye çalışılan sağlık hizmetlerinin, 1955 yılında açılan sağlık merkezi ile yataklı tedavi hizmetine dönüştüğü, 50 yatak kapasitesine sahip olan hastanenin 1988 ve 2003 yıllarında yeni binalara taşınarak 200 yatak kapasitesine ulaştığı görülmektedir.

Beyşehir'de bir istihkâm taburu ve askerlik şubesinin bulunduğu, istihkâm taburunun 1958 yılında taşındığı, hükümet konağının hemen üst tarafında bulunan tarihi askerlik şubesi binasının yandığı ve restore edilen binanın tekrar kullanılmaya başlandığı, polis teşkilatının 1913, adliye teşkilatının 1926 yılından itibaren

ren faaliyet göstermeye başladığı, çok değerli orman varlıklarına sahip olan Beyşehir’de 1944 yılında Orman Bölge İşletme Müdürlüğünün kurulduğu, Beyşehir’den orman ürünleri ihracat eden şirketlerin kurulduğu, günümüzde “Beyaz Park” olarak bilinen binanın 1928 yılında Türk Ocağı binası olarak inşa edildiği, 1939 yılından itibaren Halkevi binası olarak kullanıldığını, 1939 yılında İdman Birliği, 1956 yılında Beyşehir Belediye Spor adında futbol kulüplerinin kurulduğunu, 1914 yılından itibaren faaliyetlerini sürdüren Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Beyşehir şubesinin, Konya iline bağlı şubeler arasında en aktif olan şubelerden biri olduğu, 1925 yılında Himâye-i Etfâl Cemiyetinin Beyşehir şubesinin açıldığını söylemek mümkündür.

Beyşehir kazasının sahip olduğu nüfus potansiyeli, ekonomik kaynakları ve doğal güzelliklerine rağmen, kamu yatırımlarından hak ettiği payı alamadığı, başta sağlık olmak üzere kamu hizmeti veren kurumlara yeterince kaynak aktarılamadığı görülmektedir. Elektriğe çok geç kavuşması, uzun süre içme suyu sıkıntısı çekmesi, modern bir kanalizasyon alt yapısına ve mezbahaya, imar planına, diğer kazalara göre çok geç kavuştuğu görülen Beyşehir, günümüzde bu farklı kapatarak sahip olduğu doğal zenginliklerin ve üretimden gelen gücüyle geleceğin önemli illerinden biri olmaya adaydır.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

a. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Başbakanlık Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı (30.11.1.0), 75.1.17, 71.17.18.

Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (30.18.1.1), 25.50.13, 25.52.16.

Başbakanlık Muamelet Genel Müdürlüğü (30.10.0.0), 68.450.9.

Siyasi Partiler Cumhuriyet Halk Partisi (490.1.0.0), 677.288.1, 678.293.1, 678.294.1, 678.295.1, 679.298.1, 897.509.1, 943.658.1, 943.959.1, 1512.160.1, 1752.1117.1.

b. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 3236/242672.

Dâhiliye Mektubi Kalemi (DH. MKT), 1566/38, 1663/70.

c. Kızılay Arşivi

Kızılay Arşivi, Kutu No: 1401, Belge No: 106.

Kızılay Arşivi, Kutu No: 1401, Belge No: 46.

Kızılay Arşivi, Kutu No: 1429, Belge No: 49.

Kızılay Arşivi, Kutu No: 156, Belge No: 85.

Kızılay Arşivi, Kutu No: 210, Belge No: 322.

Kızılay Arşivi, Kutu No: 210, Belge No: 323.

Kızılay Arşivi, Kutu No: 210, Belge No: 430.

2. Süreli Yayınlar

a. Dergiler

Belediyeler Dergisi (Aralık 1940), Cilt: 11, Sayı: 64.

Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası (15 Şubat 1928), Numro: 80.

Türk Yurdu (Mart 1928), Cilt: 21-1, Sayı: 197-36.

Türk Yurdu (Şubat 1928), Cilt: 21-7, Sayı: 196-35.

Türk Yurdu (Mart-Nisan 1930), Cilt: 4/24, Sayı: 27-28/221-222.

b. Gazeteler

Babalık (5 Ağustos 1934-27 Eylül 1934)

Cumhuriyet (29 Aralık 1932- 8 Haziran 1936)

Milliyet (6 Kasım 1956)

Selçuk (27 Ocak 1950)

Son Posta (21 Ağustos 1935-4 Şubat 1940)

Ulus (11 Mayıs 1944)

Yeni Konya (7 Şubat 1955)

Yeni Meram (7 Şubat 1955)

Yeni Ses (4 Mayıs 1937)

3. Tetkik Eserler

Akandere, O. (2006). Konya Vilayet Salnamelerine Göre Beyşehir Kazası. *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 157-170.

Akandere, O. (2016). *Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Konya*, Konya: Eğitim Yayınevi.

Akçakaya, M. S. (2010). *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Konya'da Günlük Yaşam* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Akyay, N. (1982). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sağlık Örgütleri ve Sosyal Kuruluşlar*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Toplum Hekimliği Bölümü Yayınları.

Alperen, B. (2001). *Beyşehir ve Tarihi*, Konya: Büyük Sistem Dershanesi Matbaası.

Arslan, Ercan. (2020, 11 Eylül). *Kişisel Arşivimizden: Beyşehir Türk Ocağı piyango bileti* [Durum güncellemesi]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo?fbid=10221928534175151&set=gm.910629349460768>

Ata, F., Akpınar, Ö. (2017, 6-8 Ekim). Beyşehir Hapishanesi. *2. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Kongresi Bildiri ve Özet Kitabı* [Sempozyum Bildirisi], Konya: Billur Yayınevi ve Basımevi.

Atalay, A. (2010). *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Konya'da Şirketleşme ve Millî Bankacılık Faaliyetleri* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Bağcı, Ö. (2019). *Demokrat Parti Dönemi'nde Konya (1950-1960)* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Cumhuriyetin 50. Yılında Konya 1973 İl Yıllığı, (1973). Konya: Yeni Kitap Basımevi.

Çapa, M. (2010). *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Yayınları.

Darkot, B. (1979). Beyşehir Maddesi. *Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 2), İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Daşdemir, S., Şahin, B. (2006). *Elli Yılın Eczanesi*, Ankara: Türk Eczacılar Birliği Yayını.

Doktor Nazmi, (2009). *Türkiye'nin Sıhhi-i İctimai Coğrafyası Konya Vilayeti* (Karayaman, M., Haz.), Konya: Çizgi Kitabevi.

Eyüboğlu, B. (1979). *Dünden Bugüne Beyşehir: İlçenin Tarih, Coğrafya ve Turizm Kılavuzu*, Konya: Kuşak Ofset.

İller Bankası. (1949). *Belediyeler Yıllığı* (Cilt 1). Ankara: Güney Gazetecilik ve Matbaacılık.

Karal Akgün, S., Uluğtekin, M.(2000), *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, Ankara: Türk Kızılay Yayınları.

Karayaman, M. (2016), *Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi Diploma Kitabetine Ait Diploma Defteri*, Kayseri: Tiydem Yayıncılık.

Karayaman, M. (2017, 6-8 Ekim). CHP Parti Müfettiş Raporlarına Göre Beyşehir (1935-1950). *2. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Kongresi Bildiri ve Özet Kitabı* [Sempozyum Bildirisi], Konya: Billur Yayınevi ve Basımevi.

- Kaynar, O. (2007). *Konya Halkevi'nin Türk Modernleşmesindeki Faaliyetleri (1932-1951)* [Yüksek Lisans Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Kızılay (1974), Ankara: Türkiye Kızılay Genel Merkezi Yayını.
- Konya İl Yıllığı (1967), Konya: Konya Valiliği.
- Konyalı, İ. H. (1991). *Âbideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.
- Korucu Üçüncü, B. B. (2014). *Tarihi Süreçte Beyşehir Gölü Adalarında İskân, Nüfus ve Sosyo-Ekonomik Faaliyetler* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Muşmal, H. (2005). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Muşmal, H. (2015). Seyahatnameler ve Tarihi Coğrafya Eserlerinde Beyşehir. *Tarih Okulu Dergisi*, 22, 161-187. DOI: 10.14225/Joh716
- Özkan, S. (2020). *Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Elektrik Üretimi*, İzmir: Ege Üniversitesi Rektörlüğü Basımevi Müdürlüğü.
- Sarı, M. (2011). *Atatürk Dönemi İç Anadolu Bölgesi'nde İmar ve İskân Faaliyetleri (1923-1938)* [Doktora Tezi], Selçuk Üniversitesi.
- Sarıkaya, M. (2011). *Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Sezgin, M. (2011). Beyşehir Belediyesi. *Konya Ansiklopedisi* (Cilt 2), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.
- Tekin, Ö., Bilginer, R. (1949). Beyşehir ve Eşrefoğulları, Eskişehir: Karan Matbaası.
- Tuncer, H., Halacoğlu, Y., Memişoğlu, R. (1998). *Türk Ocakları Tarihi (Açıklamalı Kronoloji, 1912-1931)* (Cilt 1), Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Türk Ocaklarının Halk Fırkasına Devrettiği Ocak Binaları ile Emval-i Gayrimenkullarının Cinslerini ve Kıymetlerini Gösteren Liste. (1963). *Türk Yurdu*, 3(7), (301), 57-63.
- Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (Tarih Yok). *Ceza İnfaz Kurumları, Beyşehir A3 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu*. 4 Eylül 2020 tarihinde <https://beysehira3cik.adalet.gov.tr/geneltanitim.htm> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti, Mahalli İşler Umum Müdürlüğü (1930). *Belediyelerin 1925, 1926, 1927 ve 1928 Senelerine Ait Hesap Hülasaları*. İstanbul: Hamit Matbaası.
- Türkiye Cumhuriyeti Orman Genel Müdürlüğü Konya Orman Bölge Müdürlüğü. (Tarih Yok). *Beyşehir Orman İşletme Müdürlüğü'nün Genel Durumu*. 5 Eylül 2010 tarihinde <https://konyaobm.ogm.gov.tr/BeysehirOIM/Sayfalar/default.aspx> adresinden ulaşıldı.
- Uluğtekin, M., Uluğtekin, M. G. (2013). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hilal-i Ahmer İcraat Raporları (1914-1928)*, Ankara: Türk Kızılay Derneği Yayınları.
- Umur-ı Tibbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye 1326 ve 1327 Senelerinde Memalik-i Osmaniye'de Zuhur Eden Koleraya Dair Malumatı İhsaiyyet ve Bu Babda İttihaz Olunan Tedabir (1328). Dersaadet: Selanik Matbaası.
- Yavuz, M. (1934). Beyşehri ve Eşrefoğulları. *Babalık*, 6 Eylül 1934.
- Yılmaz, İ. (2011). *XX. yüzyıl Başında Konya'da Polis Teşkilatı* [Yüksek Lisans Tezi]. Kafkas Üniversitesi.

BEYŞEHİR'DE İDARİ YAPI: BELEDİYE TEŞKİLATI VE KAYMAKAMLIK MÜESSESESİ (1960-2021)

Sefa USTA* - Şerife SOYLU**

Giriş

Beyşehir birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, tarih ve kültür şehridir. Selçukluların yazlık başkenti olması, Eşrefoğulları Beyliği'nin kurucusu olması ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde önemli sancaklardan birisi olması hem doğal güzellikleri hem de birçok önemli tarihi mirasa ev sahipliği yapan şehrin önemini ortaya koymaktadır.

Osmanlı Devleti'nde Karaman eyaletine bağlı Beyşehir sancağı olarak 1844 yılına kadar hüküm süren Beyşehir, 1844 yılından itibaren Konya eyaletinin bir kazası, 1864 yılında sonra da Konya vilayetinin bir kazası olarak varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet ile birlikte 1928 yılında Konya ilinin kazası (ilçesi) hüviyetini kazanmıştır. Beyşehir ilçesinin mülki idare amiri kaymakamdır. 5442 sayılı kanun başta olmak üzere, diğer yasal düzenlemeler çerçevesinde Cumhurbaşkanının ilçede idari yürütme vasıtası olarak görev ve yetkilerini kullanmaktadır.

Beyşehir Belediyesi ise 1872 yılında kurulmuş, Cumhuriyet sonrası dönemde de ilçe belediyesi olarak görevlerini yürütmüştür. 2020 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Beyşehir'in toplam nüfusu 75.532'dir. İlçe merkezinde 12 ve ilçe merkezi dışında 55 mahalle olmak üzere 67 mahalleye Beyşehir Belediyesi tarafından hizmet sunulmaktadır. 5393 sayılı kanun ve sair düzenlemeler ekseninde Beyşehir Belediyesi belediyeçilik görev ve faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Geçmişten günümüze, birçok kadim medeniyete beşiklik yapması sebebiyle Beyşehir ilçesinin idari yapısının incelenmesi önemli bir gereklilik olarak düşünülmüştür. Bu minvalden hareketle hazırlanan çalışmanın temel amacı, Beyşehir Belediyesinin ve Beyşehir Kaymakamlığının tarihsel süreç içerisindeki yerinin ve kurumsal yapısının irdelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan çalışma kapsamında ilk olarak Türkiye'de belediyelerin tarihsel arka planı ve yasal dayana-

* Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı.

** Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı.

ğı genel hatlarıyla açıklanmaktadır. Daha sonrasında, Türkiye’de mülki idare teşkilatının temellerini oluşturan kaymakamlık müessesesinin tarihsel gelişimi ve dayandığı mevzuat genel çerçevede ele alınmaktadır. Çalışmada daha sonra, 1960 sonrası dönemden günümüze Beyşehir Belediye Teşkilatı ve Beyşehir Kaymakamlık Müessesesi değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Çalışma sonuç ve değerlendirme başlığı ile nihayete erdirilmektedir.

Türkiye’de Belediyelerin Tarihsel Gelişimi ve Yasal Çerçevesi

Osmanlı’da klasik dönemde, şehir yönetimi ve belediyecilik hizmetleri, başta kadılık olmak üzere, esnaf kuruluşları ve vakıflar tarafından birlikte yürütülmekteydi (Eryılmaz, 2012: 230; Şengül, 2013: 25). Beledi hizmetlerin yürütülmesinde “Kadılık Müessesinin” önemli rol oynadığı söylenilebilir. Şehir ve kasabaların güvenlik, asayiş ve belediye hizmetlerine bakan Kadı aynı zamanda, merkezi yönetimin temsilcisi ve adli yargının başı olarak görevlerini yürütmekteydi. Diğer bir ifadeyle, kadı şehrin hukuki, mülki ve beledi fonksiyonlarını birlikte yürütmekteydi. Kadı’nın naib, subaşı, imam, muhtesib gibi yardımcılarını bulmaktaydı. Beledi hizmetlerden sorumlu yardımcılık görevini muhtesib üstlenmişti (Ortaylı, 1976: 97-98; Al, 1998: 106; Şentop, 2005: 344-346).

Kadılık müessesinin beledi hizmetlere yönelik fonksiyonu 1826 yılında İhtisab Nezaretinin kurulması ile son bulmuş ve beledi hizmetler İhtisap Nezaretine veya Müdürlüğüne bırakılmıştır (Al, 1998: 106; Kazıcı, 2005: 361-366; Eryılmaz, 2012: 231).

Daha sonra İhtisab Nezareti kaldırılmış, 1855 yılında İstanbul’da Şehremanetin kurulması ile Osmanlı’da modern anlamda ve batılı tarzda belediye teşkilatlanması gerçekleştirilmiştir. “Şehremini, şehremaneti meclisi ve cemiyet-i umumiye” olmak üzere üç organı bulunan Şehremaneti (İstanbul Belediyesi) çeşitli dairelere ayrılmış ve 1858 yılında yabancıların yoğun olarak yaşadığı Beyoğlu ve Galata semtinde Altıncı Belediye Dairesi kurularak belediye teşkilat yapısının ilk pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Altıncı Belediye Dairesinde uygulanan belediye modeli, daha sonra İstanbul’un diğer semtlerine de yaygınlaştırılmaya çalışılmış 1868 yılında “*Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi*” yayınlanmıştır (Eryılmaz, 2005: 390-396; 2017: 207-209; Ortaylı, 2011: 141).

1876 Anayasası’nda (Kanuni Esasi) hem İstanbul hem de taşra da belediyelerin seçimle işbaşına gelen belediye meclislerince idare olunacağı; belediyelerin kuruluşu, yetki ve görevleri ile üyelerin seçilme biçiminin kanunla düzenleneceği hükme bağlanmıştır. Osmanlı Meclisi tarafından 1877 yılında Dersaadet Belediye Kanunu kabul edilmiş, Altıncı Belediye Dairesinin ayrıcalığına son verilerek, diğer

belediye örgütleri gibi Şehremanetine bağlanmıştır. 1921 yılında ise “*Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-u Muvakkat ile*” belediye daireleri kaldırılmış ve yerlerine belediye şubeleri ve müdürlükler kurulmuştur. Bununla birlikte, Şehremaneti meclisi yerine encümen oluşturulmuş, Şehremanetinin ise atama ile iş başına getirileceği hükme bağlanmıştır (Ünal, 2011: 244; Eryılmaz, 2012: 235; 2017-220).

1921 Anayasası savaş dönemi anayasası olduğu için 21 maddeden oluşturulmuş ve üç yıl yürürlükte kalmıştır. 1924 Anayasası, Teşkilatı Esasiye Kanunu olarak da ifade edilmektedir. Anayasa’nın 90. maddesinde “*İllerle şehir, kasaba ve köyler tüzelkişilik sahibidirlir*” denilerek belediyelerin tüzel kişiliği vurgulanmıştır (Gözler, 2015: 36; Keleş, 2009: 141-143).

1930 yılına gelindiğinde, 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girerek, 1921 yılında kabul edilen Geçici Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 1580 sayılı kanunla belediye kurulabilmesi için nüfus kriteri 2.000 olarak belirlenmiştir (Tortop vd. 2006: 38; Şengül, 2013: 75-77). Bu kanunla birlikte, bütün belediyeler merkezi yönetimin denetimi altına alınarak, belediyeler üzerinde güçlü bir vesayet denetimi oluşturulmuştur. Bu kanun, 5393 sayılı kanun (2005) kabul edilene kadar yürürlükte kalmıştır.

1961 Anayasası’nın 116. maddesinde mahalli idareler “*İl, belediye ve köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir*” şeklinde tanımlanmıştır. Belediyelerin görev ve yetkilerinin kanunla belirleneceği, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanacağı vurgulanmıştır. 1963 yılına gelindiğinde 307 sayılı kanunla, belediye başkanlarının belediye meclisi içinden seçilmesi uygulamasına ve belediye başkanının cumhurbaşkanı ve vali tarafından onaylanması usulüne son verilmiş ve belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçileceği hükme bağlanmıştır (Öner, 2006: 23).

1982 Anayasası’nın 127. maddesinde mahalli idareler; “*İl, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri*” şeklinde tanımlanmıştır (T.C. Anayasası, t.y.). Mahalli İdareler Seçimlerinin beş yılda bir yapılacağı, mahalli idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanacağı; yerel yönetimlerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile kendi aralarında cumhurbaşkanının izni ile birlik kurabilecekleri hükme bağlanmıştır.

1982 Anayasası’nın 127. maddesinde, kanunla, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir hükmü gereğince 1984 yılında 3030 sayılı

Büyükşehir Belediye Kanunu kabul edilerek İstanbul, Ankara ve İzmir’de büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Bu kanun ile bir yerde büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için “il merkezi olması”, “en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsamı”, “yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusları 750 binden fazla olması gerektiği” hususları düzenlenmiştir (Tortop vd. 2006: 216; Usta vd. 2018: 220).

Yirmi yıl yürürlükte kalan 3030 sayılı kanun 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile Büyükşehir Belediyesi kurulabilmesi için il merkezi olması, en az üç ilçe belediyesini kapsamı ve nüfusun 750 binden fazla olması gerektiği hususu tek-raren düzenlenmiştir (“5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu”, t.y.). İstanbul ve Kocaeli Büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırları olarak genişletilmiştir (Eryılmaz, 2012: 205-206).

2005 yılına gelindiğinde ise 1930 yılından bu yana 75 yıldır yürürlükte bulunan 1580 sayılı Belediye Kanunu kaldırılarak yerine 5393 sayılı Belediye Kanunu getirilmiştir. Kanunla belediye kurulabilmesi için gerekli olan nüfus kriteri 2.000’den 5.000’e çıkarılmıştır. Belediyelerin idari ve mali açıdan özerk olduğuna dair vurgu yapılarak, kent konseyleri, belediye hizmetlerinde gönüllü katılım başta olmak üzere katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik alanında birçok husus düzenlenmiştir (“5393 sayılı Belediye Kanunu”, t.y.; Eryılmaz, 2012: 192-195).

2008 yılında kabul edilen, 5747 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile nüfusu 2.000’in altına düşen 862 belde belediyesi kaldırılarak köy statüsüne dönüştürülmüştür. Alt kademe belediyelerine ilçe belediyesi statüsü verilmiştir. Kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimliliği sağlayabilmek adına önemli bir adım atılmıştır. Etkin ve verimli kamu hizmeti sunma adına asıl önemli düzenleme 2012 yılında kabul edilen ve 2014 yerel seçimleri ile yürürlüğe giren 6360 sayılı yasa ile gerçekleştirilmiştir. 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediye sayısı 14’den 30’a yükseltilmiştir. 6360 sayılı yasa ile getirilen düzenlemelerden bazıları şu şekilde sıralanabilir (Usta vd. 2018: 224-225):

- “14 Yeni Büyükşehir Belediyesi ve Büyükşehir Belediye sınırları içinde 27 yeni ilçe kurulmuştur (md. 1).
- Mevcutlar dâhil, tüm büyükşehir belediyelerinde “Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı” kurulmuştur (md. 34).
- Mevcut ve yeni kurulan Büyükşehir Belediyelerinin olduğu illerde kurulu bulunan, Mahalli İdare Birlikleri kaldırılmıştır (Geçici, md. 1).

- Mevcutlar dâhil, tüm büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırı olarak belirlenmiştir (md. 1, md. 6).
- İlçe belediyelerinin sınırları, ilçe mülki sınırı olarak belirlenmiştir (md. 6).
- Büyükşehir belediyesi olan ve büyükşehir belediyesine dönüştürülen illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve beldelerin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve mahalle haline getirilmiştir (md. 1).
- Mevcut ve yeni kurulan büyükşehir belediyelerinin buldukları illerdeki İl Özel İdarelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır (md. 1).
- Büyükşehir belediyesi olan ve büyükşehir belediyesine dönüştürülen illerin bucakları ve bucak teşkilatları kaldırılmıştır (md. 1).
- Büyükşehir olan illerin dışında kalan 51 ilde, nüfusu 2.000’den az belediyeler başka hiçbir özellik göz önünde bulundurulmadan kapatılarak köye dönüştürülmüştür.” (“6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi...”; t.y.).

Tablo 1: Türkiye’de Büyükşehir, Belde, İlçe ve İl Belediyelerinin Sayıları (2019)

Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir İlçe Belediyesi	İl Belediyesi	İlçe Belediyesi	Belde Belediyesi	Toplam
30	519	51	403	386	1389

Kaynak: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, t.y.: 32.

2019 yılı verilerine göre Türkiye’de 30 büyükşehir belediyesi, 51 il belediyesi, 519 büyükşehir ilçe belediyesi 403 ilçe belediyesi ve 386 belde belediyesi olmak üzere 1389 belediye hizmet ve faaliyetlerini yürütmektedir.

Türkiye’de Kaymakamlık Müessesinin Tarihsel Gelişimi ve Yasal Çerçevesi

Türk devlet geleneğinde mülki idare teşkilatı her daim önemli bir rol oynamıştır. 1864 Vilayet Nizamnamesi öncesi dönemde Osmanlı’da eyalet sistemi hâkimdi. Osmanlı Devleti’nde, “eyalet”, “sancak” (liva), “kaza” ve “köy” olmak üzere dördü bir idari taksimat gerçekleştirilmişti. Askeri birim olarak faaliyet gösteren eyalet ve sancak ile idari birim olarak kaza ve köyler etkin işlev görmüştür (Eryılmaz, 2012: 230; Şengül, 2013: 25).

1864 Vilayet Nizamnamesi ile eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmiştir. Ülke, “vilayet”, “sancak”, “kaza” ve “köylere” (karye) ayrılmış ve vilayetlerin yönetiminden de vali sorumlu tutulmuştur. Sancakların yönetimi “mutasarrıf’a” bırakılmıştır. Bugünkü ilçelerin karşılığı olan kazaların yönetimi ise “kaymakam’a” verilmiştir. Vilayetlerde, vilayet umumi meclisleri oluşturularak bugünkü il genel meclislerinin ve dolayısıyla il özel idaresi teşkilatlarının zemini oluşturulmuştur. Bunun yanında, vilayetlerde il idare meclisleri oluşturularak bugünkü anlamda il

idare kurullarının temelleri atılmıştır (Eryılmaz, 2012: 160-164; Parlak, 2015: 70-72).

1871 yılında kabul edilen Vilayet Nizamnamesi ile merkezi idarenin taşra yönetiminde, “vilayet”, “sancak”, “kaza”, “nahiye” ve “köy” biçiminde beşli bir kademe oluşturulmuştur. Bucaklar ile birlikte, vilayet, sancak, kaza ve köylerin yönetim yapısı ve görevleri ayrıntılı bir şekilde düzenlemeye tabi tutulmuştur. Vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde idare meclislerinin kurulacağı ve üyelerin seçimlerinin ayrı bir yasal düzenleme ile belirleneceği hükme bağlanmıştır (Eryılmaz, 2012: 167).

1876 Kanuni Esasi’de illerin yönetiminin “tevsi-i mezuniyet (yetki genişliği)” ve “tefrik-i vezayif (görev ayırımı)” esasına dayanacağı belirtilmiştir (md. 108). Yetki genişliği ilkesi ile illerin yönetimine vurgu yapılmış ve mülki idare teşkilatının anayasal temelleri atılmıştır (Güler, 2000: 17-18).

1913 yılında kabul edilen geçici kanun olarak da ifade edilen “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati” ile ilin genel idaresi ve ilin özel idaresi ayırımına vurgu yapılmıştır. Geçici kanunla, 1864 Vilayet Nizamnamesi ile getirilen vilayet yönetiminin genel esasları korunmuştur (Eryılmaz, 2012: 168; Parlak, 2020: 262).

Savaş döneminde hazırlanan, üç yıl yürürlükte kalan ve dar çerçeveli 21 maddeden oluşan 1921 Anayasası’nda kamu yönetimi teşkilatının taşra örgütünün vilayet, kaza ve nahiyelerden oluştuğu vurgulanmıştır (md. 10). Kamu yönetimi taşra teşkilat yapısının il, ilçe ve bucaklardan oluştuğu ifade edilmiştir. Anayasa’nın 11. maddesinde vilayetlerin kamusal sorumlulukları ikiye ayrılarak, bir kısım yetkiler merkezi yönetime, diğer yetkiler ise vilayet meclislerine bırakılmıştır. Vilayetlerin başında valinin bulunduğu, valinin Büyük Millet Meclisine karşı sorumlu olduğu ve Büyük Millet Meclisi tarafından atanacağı belirtilerek, valilerin Büyük Millet Meclisinin vekili ve temsilcisi olduğu vurgulanmıştır (md. 14). Vilayetlere (illere) ve nahiyelere (bucaklara) tüzel kişilik verilip özerklik sağlandığı vurgulanmış (md. 11, md. 16), vilayetleri oluşturan kazaların (ilçelerin) ise tüzel kişiliği olmayan idari ve inzibati birimler olduğu diğer bir ifadeyle özerk yapılar olmadığı düzenlenmiştir (Güler, 2000: 19; Uygun, 2015: 6-7).

Cumhuriyet sonrası dönemin ilk anayasası olan 1924 Anayasası’nda (Teşkilatı Esasiye Kanunu) ülkenin coğrafi durum ve ekonomi ilişkileri bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara bölünmüştür ve bucakların da kasaba ve köylerden meydana geleceği (md. 89) şeklinde bir düzenleme ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, 1921 Anayasası’nda illere ve bucaklara verilen tüzel kişilik sahipliği, ilçelere, kasaba ve köylere de verilmiştir (md. 90). 1924 Anayasası’nda Ayrıca illerin

idaresinin tevsi mezuniyet ve tefriki vezaif esaslarına göre şekilleneceği (md. 91) illerin yetki genişliği ve görev ayrımı esaslarına göre idare olunacağı vurgulanmıştır (Gözler, 2015: 36; Keleş, 2009: 141-143; Güler, 2000: 19).

10 Haziran 1949 yılında mecliste kabul edilip, 18 Haziran 1949 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanıp yürürlüğe giren 5442 sayılı “İl İdaresi Kanunu”, mülki idare teşkilatlanmasına yönelik en temel düzenlemedir. Kanuna göre “*Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, iktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller ilçelere ve ilçeler de bucaklara bölünmüştür*” (md. 1). Bununla birlikte il ve ilçe kurulmasının kanunla gerçekleştirileceği (md. 2) vurgulanmıştır. İllerin idaresinin yetki genişliği esasına dayandığı ve il idaresinin başının vali olduğu (md. 3-4) düzenlenmiştir.

5442 sayılı kanununun 27. maddesine göre ilçe idaresinin başı ve mercii kaymakamdır. Kanunda, kaymakamın, ilçede cumhurbaşkanının idari yürütme vasıtası olduğu belirtilmiş, ilçenin genel idaresinden kaymakamın sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre ilçede lüzumu kadar teşkilatı bulunacağı, adli ve askeri teşkilat dışında, bu teşkilatın, kaymakamın emri altında olduğu düzenlenmiştir (md. 27). İlçe idare şube başkanlarının ilçedeki genel idare teşkilatının başında bulunduğu ve bunların emri altında çalışanların ilçenin ikinci derecede memurları olduğu ifade edilmiştir (md. 28). Kaymakamların, ilçe idare şube başkanlarının, genel, özel ve kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ikinci derecede sicil amiri olduğu hükme bağlanmıştır (md.34). Kaymakamların hukuki durumları, görev ve yetkileri 5442 sayılı kanunda düzenlenmiştir (md.31-35). Kanununun 36. maddesinde, devir ve teftiş süreci; 37-40. maddeler arasında ise kaymakamların ilçe idare şube başkanlarıyla ilişkilerine yer verilmiştir.

1961 Anayasası’na göre idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür. İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanmaktadır (md. 112). Türkiye’de, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, iktisadî şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, iller de diğer kademeli bölümlere ayrılmaktadır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir (md. 115) şeklinde hükümler ortaya konulmuştur (Güler, 2000: 20-21; Gözler, 2015: 47)

1982 Anayasası’nda “*idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır*” (md. 123) hükmü yenilenmiştir. Bununla birlikte 2017 yılında anayasada yapılan

değişiklikle “*kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur*” hükmü getirilmiştir. 1982 Anayasasının 126. maddesinde idarenin kuruluşu başlığı altında merkezi idare teşkilatına yer verilmiştir:

“Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir”.

Sonuç olarak, merkez teşkilatının temelini illerin oluşturduğu ve illerin yetki genişliği esasına göre çalışmalarını yürüttüğü; illerin altında ise ilçelerin oluşturduğu dikkati çekmektedir. İstisnai bir memuriyet olarak vali yetkilerini yetki genişliği esasına göre yürütürken; kaymakam ise yetkilerini yetki genişliği esasına göre yürütmektedir.

1986 yılına gelindiğinde, Bakanlar Kurulu Kararı ile “Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliği” hazırlanmış ve Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (“Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliği”, t.y.). Yönetmelikle, mülki idare amirlerinin, meslek mensuplarının atanma, değerlendirme ve yer değiştirme esasları düzenlenmiştir. Yönetmelikle, meslek mensuplarına yurdun çeşitli bölgelerinde görev yapma imkân ve mecburiyeti getirilmiştir (md. 1-2).

6 Temmuz 2011 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanan Kaymakam Adayları Yönetmeliği ile kaymakam adaylarının mesleğe alınma ile yetiştirilmelerine ilişkin esaslarla birlikte, ilgili kurum ve görevlilerle kaymakam adaylarının yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir (“Kaymakam Adayları Yönetmeliği”, t.y.).

5442 sayılı kanuna dayalı olarak 8 Haziran 2011 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanıp yürürlüğe giren “Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği” ile valilik ve kaymakamlık birimlerinin teşkilatı, bu birimlerde görevli personelin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. İlgili yönetmeliğin 72. maddesine göre “Vali ilde Devletin ve Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtası; kaymakam ilçede Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtasıdır” (“Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği”, t.y.).

Daha önce vali, ilde hem hükümetin hem de devletin temsilcisi iken 2018 yılında yapılan düzenleme ile valinin hem devletin hem de cumhurbaşkanının temsilcisi olduğu hükme bağlanmıştır. Kaymakam ise daha önce hükümetin temsilcisi iken 2018 yılında yapılan değişiklikle kaymakamın sadece cumhurbaşkanının

temsilcisi olduğu vurgulanmıştır. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus, daha önce yürütme görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'nda ve dolayısıyla hükümette idi, bu sebeple temsiliyet hükümetteydi. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına verildiği için vali, cumhurbaşkanı ve devleti; kaymakam ise cumhurbaşkanını temsil etmektedir.

Tablo 2: Türkiye'de il ve İlçe Sayıları (2019)

il	ilçe
81	922

Türkiye'de 81 il ve 922 ilçe yer almaktadır. Bilindiği üzere, 81 ilin yönetiminden valiler, 922 ilçenin yönetiminde de kaymakamlar sorumludur.

Beyşehir Belediye Teşkilatı: Tarihsel Gelişim ve Kurumsal Yapı

Osmanlı Devleti döneminde, Beyşehir Karaman Eyaleti'ne bağlı bir sancak merkezi olarak XVI. yüzyılda hüküm sürmüştür. 1522 yılına gelindiğinde, Beyşehir sancağı iki kazaya ayrılarak Beyşehir ve Seydişehir'e iki kadı tayin edilmiştir. Beyşehir sancağı, 1844 yılına kadar Karaman eyaletinin sancağı olarak varlığını devam ettirmiştir (Muşmal, 2005: 34).

Osmanlı Devleti Döneminde Beyşehir'in Demografik Yapısı

Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı 1831 yılında, ikinci nüfus sayımı da 1844 yılında yapılmıştır (Muşmal ve Şahinkaya, 2005: 484). Osmanlı Devleti döneminde Beyşehir'in demografik yapısı incelendiğinde, 1831 yılında kaza ve karyeler dâhil Beyşehir'in toplam nüfusu 23.035; kent nüfusu 831 olarak tespit edilmiştir. 1840 yılında ise kent nüfusu 1.495 olarak belirlenmiştir (Taş ve Yiğit, 2011: 504). Muşmal ve Şahinkaya'ya göre 1844 yılında "Beyşehir Kazası'nda 2.457 hane, 6.480 erkek nüfus ve yaklaşık 13.000 kişi yaşamıştır. 1844 yılı nüfus defteri verilerine göre kaza merkezinde yaklaşık 400 hane yaşamakta olup, kentte 911 erkek ve 1.822 kişi ikamet etmektedir" (2005: 486).

Tablo 3: Osmanlı Devleti Döneminde Beyşehir'in Nüfus Dağılımı

	Kent Nüfusu	Kırsal Nüfus	Toplam Nüfus
1840	1495	9880	11375
1845	1335	6600	7935
1871	771	5387	6158
1896	735	7850	8315
1921	2621	18410	21031

Kaynak: Taş ve Yiğit, 2011: 504-512.

Yıllar itibarıyla Beyşehir'in nüfusu değerlendirildiğinde, 1831'den 1871'e kadar hem kent nüfusunda hem kırsal nüfusta hem de toplam nüfusta çarpıcı bir

azalmanın olduğu görülmektedir. 1871'den 1896'a kadar Beyşehir'in kırsal kesim nüfusu 5.387'den 7.850'ye, toplam nüfusta 6.158'den 8.315'e yükselmiştir. Burada dikkati çeken bir diğer husus, kent nüfusunun düşmeye devam etmiş olmasıdır. 1921 yılına gelindiğinde kent nüfusu 2.621'e, kırsal nüfus ise 17.102'ye ve toplam nüfusta 19.722'ye yükselmiştir.

Osmanlı Devleti Döneminde Beyşehir'in İdari Yapısı ve Belediye Teşkilatı

Tanzimat sonrası dönem incelendiğinde, 1841 yılında Konya eyaletine bağlı Beyşehir muhassıllığının bulunduğu dikkati çekmektedir. 1842 yılında Muhassıllık kaldırılmış ve Beyşehir, Konya eyaletine bağlı bir sancak olarak varlığını iki yıl sürdürmüştür. 1844 yılına gelindiğinde, Beyşehir'in sancak statüsüne son verilerek, Konya eyaletine bağlı bir kaza hüviyetini kazanmıştır (Muşmal, 2005: 63-68). 1864 Vilayet Nizamnamesi ile eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmiş ve Beyşehir, Konya vilayetinin kazası olarak cumhuriyete kadar hüküm sürmüştür.

Beyşehir Belediyesi, 1872 yılında kurulmuştur. 1874 yılında çıkarılan salnamede Beyşehir Belediye Meclis üyelerinin isimleri belirtilmiştir. Salnameye göre Beyşehir'in ilk belediye başkanı Ahmet Ağa'dır. Belediye Meclisi, başkan ile birlikte bir kâtip ve üç azadan oluştuğu ve tüm üyelerin Türk ve Müslüman olduğu kayıt altına alınmıştır. 1878 yılında çıkarılan salnamede ise meclis üyeleri arasında Kosti Ağa isminde bir gayrimüslimin yer aldığı zikredilmektedir. 1899 ve 1906 salnamelerinde meclis-i beledi başlığı altında belediye başkan ve meclis üyelerinin isimleri belirtilmiştir ("Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.):

1899 yılı salnamesinde; Meclis-i Beledi başlığı altında, Belediye Reisi Tekeli Abdullah Efendi, Aza Mevlüt Ağa, Vahid Ağa, Hacı Mehmed Ağa, Hacı Mustafa Ağa, Belediye Personeli, Kâtip Mehmet Efendi, Sandık Emimi Kâtip Mehmet Efendi, kolcu Hasan Efendi olduğu düzenlenmiştir.

1906 yılı salnamesinde; Meclis-i Beledi başlığı altında, Belediye Reisi Mehmet Tefik Efendi, Aza Yusuf Efendi, diğer Yusuf Efendi, Belediye Personeli Kâtip ve Sandık Emimi Şükrü Efendi, Tabip Mehmet Mümtaz Efendi olduğu vurgulanmıştır.

1872 yılından itibaren 1906 yılına kadar görev yapan Beyşehir Belediye Başkanları ile ilgili bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 4: 1872- 1906 Beyşehir Belediye Başkanları

Sıra No	Görev Yaptığı Yıl Aralığı	Belediye Başkanı
	1874	Ahmet Ağa
	1875-1877	Münhal
3	1878, 1879, 1881	Ömer Efendi
4	1882	Abdullah Efendi
5	1883-1884	Şükrü Efendi
6	1885	Derviş Efendi

7	1886-1887-1888-1890	Şükrü Efendi
8	1894	Nuri Efendi
9	1896-1899	Tekeli Abdullah Efendi
10	1906	Mehmet Tevfik Efendi

Kaynak: "Beşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.

Tabloda görüleceği üzere, Beşehir Belediyesinin kuruluşundan itibaren Osmanlı Devleti döneminde on belediye başkanının görev yaptığı dikkati çekmektedir. Şükrü Efendi'nin üç dönem ve en uzun süre görev yapan belediye başkanı olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet Sonrası Dönemde Beşehir'in Demografik Yapısı (1923-1960)

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk nüfus sayımı 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu nüfus sayımında, köylerin nüfusları ayrıca verilmemiş ve Beşehir'in toplam nüfusunun 39.141 kişi olduğu tespit edilmiştir (Sarı, 2008: 84).

Tablo 5: Beşehir'in Nüfus Dağılımı (1923-1960)

	Kent Nüfusu	Kırsal Nüfus (Köy, Kasaba ve Bucak)	Toplam Nüfus
1935	2620	45366	47986
1940	2947	47758	50705
1945	2894	49251	52145
1950	3173	53143	56316
1955	23657	42861	66518
1960	29985	42135	72120

Kaynak: Sarı, 2008: 85.

Tabloda da görüleceği üzere yıllar itibariyle Beşehir ilçesinin nüfusunun sürekli arttığı dikkati çekmektedir. Burada vurgulanması gereken temel husus, 1950 sonrası dönemde Demokrat Partinin iktidar olması ve sanayileşmeye yönelik hamlelerin artması sebebiyle köyden kente göçün yoğun bir şekilde gerçekleşmesinin sonuçlarının Beşehir'e de yansıdığıdır. 1950 yılında ilçe merkezinde yaşayanların sayısı 3.173 iken bu sayının 1955'de 23.657'ye ve 1960 yılında ise 29.985'e yükseldiği görülmektedir.

1923-1960 Arası Dönemde Beşehir Belediyesi

Cumhuriyet sonrası dönemde Beşehir, Konya iline bağlı bir belediye iken 1928 yılında Beşehir, Konya iline bağlı bir ilçe hüviyetini kazanmıştır (Sarı, 2008: 82). Osmanlı Devleti döneminde önce sancak, daha sonra kaza hüviyetini kazanan Beşehir, Cumhuriyet Dönemi'nde önce belediye daha sonra 1928 yılında ilçe belediyesi olarak hizmet vermeye devam etmiştir. Beşehir Belediyesi 1939 yılından itibaren kendi binasında hizmet vermeye başlamıştır. 1923-1927 arası dönemde 28.627 lira, 1943 yılında 34.000 lira, 1944 yılında 40.000 lira olan Beşehir Belediyesinin bütçesi, 1950-1960 arası dönemde 601.667 liraya yükselmiştir ("Beşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.).

Aşağıdaki tabloda 1923-1960 arası dönemde Beyşehir ilçesi belediye başkanları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Cumhuriyet sonrası dönem incelediğinde, 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile Halk Fırkası kurulmuştur. 1924 yılına gelindiğinde Halk Fırkası içinde bir grup milletvekili istifa ederek Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuştur. Partinin isminde "Cumhuriyet" ibaresinin varlığı, Halk Fırkasının da 1924'de Cumhuriyet Halk Fırkası'na dönüşmesine sebep olmuştur. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, çeşitli sebepler bahane gösterilerek kuruluşundan bir yıl sonra 3 Haziran 1925'de kapatılmıştır (Akıncı ve Usta, 2015: 44-45). 1927 yılına gelindiğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk genel seçimleri gerçekleştirilmiş ve seçimlere Cumhuriyet Halk Fırkası tek başına katılmıştır. Bu süreç içerisinde Beyşehir'de 1922-1926 yılları arasında Mevlüt Karaoğlu, 1926-1930 yılları arasında da Mustafa Zeki Çınar belediye başkanı olarak görev yapmıştır.

Tablo 6: 1923- 1960 Beyşehir Belediye Başkanları

Sıra No	Görev Yaptığı Yıl Aralığı	Belediye Başkanı	Bağlı Parti	Olduğu	Belediye Başkanlığı Seçim Tarihi
1	01.12.1922 - 01.03.1926	Mevlüt KARAOĞLU	-		-
2	01.03.1926 - 14.10.1930	Mustafa Zeki ÇINAR	CHF		-
3	14.10.1930 - 02.10.1934	Mustafa Zeki ÇINAR	CHF		14 Ekim 1930
4	10.10.1934 - 01.11.1938	Mustafa Zeki ÇINAR	CHF		2-10 Ekim 1934
5	İlk 06.11.1938 - 06.01.1942	Ali BAŞÖZ	CHP		29 Eylül-10 Ekim 1938
6	06.01.1942 - 15.12.1946	Abdurrahim BİLİR	CHP		1 Ekim-11 Ekim 1942
7	İkinci 15.12.1946 - 30.05.1946	Ali BAŞÖZ	CHP		-
8	İlk 30.05.1946 - 03.10.1950	Nazım GÖKMENOĞLU	-		26 Mayıs 1946
9	İkinci 03.10.1950 - 13.12.1955	Nazım GÖKMENOĞLU	DP		3 Eylül 1950
10	Üçüncü 13.12.1955 - 27.05.1960	Nazım GÖKMENOĞLU	DP		13 Kasım 1955

Kaynak: "Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.

12 Ağustos 1930 tarihinde güdümlü bir muhalefet deneyimi olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, kuruluşundan kısa bir süre sonra 14 Ekim 1930 tarihinde seçimler gerçekleştirilmiştir. Zamanın kısa olması ve sivil-askeri bürokrasinin müdahalesi gibi sebeplere rağmen 502 belediyeden yirminin üzerinde belediyeyi Serbest Cumhuriyet Fırkası kazanmıştır. Kısa süredeki bu başarıdan dolayı, farklı gerekçeler bahane gösterilerek seçimlerden 1 ay sonra 16 Kasım

1930 tarihinde Fethi Bey partiyi feshetmiştir (Akıncı ve Usta, 2015: 46). Türk siyasetinde bu gelişmeler olurken 14 Ekim 1930 ve 2-10 Ekim 1934 (Üste, 2017: 107) tarihlerinde yapılan yerel seçimlerde Mustafa Zeki Çınar ikinci ve üçüncü kez belediye başkanlığına seçilmiştir.

Tek parti iktidarının hüküm sürdüğü, Türkiye’de 1935 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası ismini Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirmiştir. Ankara’da 29 Eylül 1938 günü başlayan yerel seçimler, 8 Ekim 1938’te, İstanbul’da 1 Ekim 1938’de başlayan yerel seçimler 10 Ekim 1938’de tamamlanmıştır (Üste, 2017: 108). Bu süreç içerisinde Beyşehir’de gerçekleştirilen yerel seçimlerde Ali Başöz belediye başkanlığına seçilmiş ve görevini 1942 yılına kadar sürdürmüştür.

1 Ekim 1942’de başlayan seçimler Ankara’da 5 gün, İstanbul’da ise 10 gün sürmüş ve 10 Ekim 1942’de tamamlanabilmiştir (Üste, 2017: 108-109). Beyşehir’de gerçekleştirilen seçimlerde Abdurrahim Bilir belediye başkanlığına seçilmiş ve 1942-1946 arası dönemde Beyşehir Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır. Daha sonra kısa bir dönem Ali Başöz tekrar belediye başkanlığı görevini üstlenmiştir.

29 Kasım 1945 tarihinde tarihe Dörtlü Takrir olarak da geçen Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes’in vermiş olduğu önerge sonrasında bir grup milletvekili CHP’den ayrılmıştır. 7 Ocak 1946’da Celal Bayar’ın öncülüğünde Demokrat Parti (DP) kurulmuş ve Türkiye’de tam manasıyla çok partili hayata geçilmiştir (Ahmad, 1994: 26; Erdoğan, 2003: 73). Türkiye çok partili hayata geçtikten sonraki ilk seçimler 26 Mayıs 1946 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerdir. Bu seçimlere Demokrat Parti’nin katılmayacağını belirtmiş, seçimlere CHP ve Nuri Demirağ’ın kurduğu Millî Kalkınma Partisi katılmıştır. Seçimlerden birinci parti olarak CHP çıkmıştır (Kayış, 2008: 411). 1946 yılı tarihe şaibeli seçimler olarak da geçecek genel seçime de sahne olmuştur. 21 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde açık oy, gizli tasnif usulü izlenerek anti-demokratik bir tutum takınılmıştır. Ülke genelinde altı partinin katıldığı seçimlerde 465 milletvekilinin 397’sini CHP, 61’ini DP kazanmıştır. Bağımsızlardan ise 7 milletvekili meclise girmiştir (Akandere, 2010: 1, 9). 1946 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerde Beyşehir’de Nazım Gökmenoğlu belediye başkanı olarak seçilmiş ve 1950 yılına kadar görevini sürdürmüştür.

Demokratik yöntemlerin uygulandığı ilk seçim olarak nitelendirilen 1950 yılında gerçekleştirilen seçimlerde CHP’nin iktidarı sona ermiştir. “Yeter Söz Millettin” sloganıyla seçim sürecini yürüten DP %55,2 oy alarak 416 sandalye elde etmiş ve tek başına iktidar olmuştur. 13 Ağustos’ta Muhtarlık, 3 Eylül’de Belediye

Meclisi, 15 Ekim’de de İl Genel Meclisi seçimleri gerçekleştirilmiştir. DP belediye meclis üyeliklerinin 5.900’ünü (%60,5’ini) kazanarak birinci parti olmuştur. Bu seçimlerde belediye başkanı halk tarafından doğrudan seçilmemiş ve halkın oyuyla işbaşına gelen meclis üyeleri arasından seçilmiştir (“1950 Türkiye Genel Seçimleri”, 2021a; “1950 Türkiye Genel Seçimleri”, 2021b). Beyşehir’de gerçekleştirilen seçimlerde de DP birinci parti olmuş ve belediye başkanı olarak Nazım Gökmenoğlu yeniden göreve gelmiştir. Nazım Gökmenoğlu, 1950-1955 yılları arasında ikinci dönem belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.

1954 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde DP, oyların yüzde 58,4’ünü alarak 503 milletvekili kazanmış ve tek başına iktidar olmuştur (“1954 Türkiye Genel Seçimleri”, 2021). 25 Eylül- 13 Kasım 1955 tarihleri arasında Türkiye’de iki aşamalı olarak gerçekleştirilen yerel seçim sonuçlarına göre DP %74,64 oy oranı ile 8.784 asil, 9.897 yedek belediye meclis üyeliği elde etmiştir. Bu seçimlere CHP katılmamıştır (“1955 Türkiye Yerel Seçimleri”, 2021). DP Konya’da oyların tamamını almıştır. Konya Belediye Başkanlığına 16 Kasım 1955’te Nafiz Tahralı seçilmiştir (“Konya’da 1955 Türkiye Yerel Seçimleri”, 2021). Beyşehir’de DP birinci parti olmuş ve belediye başkanı olarak Nazım Gökmenoğlu yeniden göreve gelmiştir. Nazım Gökmenoğlu, 1955-1960 yılları arasında üçüncü dönem belediye başkanlığı görevini üstlenmiştir.

1960 Sonrası Dönemde Beyşehir’in Demografik Yapısı

1946 yılında çok partili hayata geçiş ve 1950 yılında DP iktidar olması ile birlikte Türkiye’de liberal ekonomik anlayışa geçişin de bir sonucu olarak sanayileşmeye ve kalkınmaya öncelik verilmiştir. Tarımda makineleşmenin de bir sonucu olarak köyden kente doğru göç hızlanmıştır. 1950’li yıllarda başlayan kentlerin nüfusunun artışı yönündeki değişim 1960 sonrası dönemde de devam etmiştir.

Tablo 7: Beyşehir’in Nüfus Dağılımı (1960-2000) (Sarı, 2008: 85)

	Kent Nüfusu	Kırsal Nüfus (Köy, Kasaba ve Bucak)	Toplam Nüfus
1965	7456	72057	79513
1970	56312	43753	100065
1975	15065	97707	112772
1980	67792	40792	108584
1985	19143	95686	114829
1990	30412	63153	93565
1997	40508	64902	105410
2000	41312	76832	118144

Kaynak: Sarı, 2008: 85.

1960’lı yıllar planlı kalkınmacı yıllar olarak nitelendirilmektedir. 1961 Anayasası ile kurulan DPT’nin öncülüğünde, 1963 yılından itibaren 5 yıllık kalkınma

planları hazırlanmaya başlanmıştır. 1965 yılında Beyşehir ilçe merkezinin nüfusu 7.456; köyler ve kasabalar dâhil toplam nüfusta 72.057 olarak tespit edilmiştir. Yukarıda tabloda da görüleceği üzere 1970 yılında ilk kez Beyşehir’de kırsal nüfus oranla, kentli nüfusun fazla olduğu tespit edilmiştir. Kent nüfusu 56.312; kırsal nüfus ise 43.753 olarak belirlenmiştir.

1980 yılında 24 Ocak Kararlarının da etkisiyle ithal ikameci modelden serbest piyasa ekonomisine geçilmiş ve Turgut Özal’ın başbakanlığı ile piyasa ekonomisinin de etkisiyle, kentlerin değişim ve dönüşümü hızlanmıştır. 1980-1985 yılında 19.143 olarak tespit edilen kent nüfusu, 1990 yılından sonra 30.412’ye yükselmiştir. 1985 yılında ilçenin toplam nüfusu 114.829’dan 1990 yılında 93.565’ye düşmüştür. Bu değişimin temelinde 1987 yılında 3392 Sayılı “103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun” ile Derebucak’ın ve Hüyük’ün ilçe olması ve Ağustos 1988 tarihinde Beyşehir’den ayrılarak fiilen ilçe hüviyetlerini kazanmaları yatmaktadır (T.C. Konya Valiliği, t.y.; T.C. Hüyük Kaymakamlığı, t.y.).

Tablo 8: Beyşehir’in Nüfus Dağılımı (2007-2020)

	Kent Nüfusu	Kırsal Nüfus (Köy, Kasaba ve Bucak	Toplam Nüfus
2007	32799	39913	72712
2008	31598	38719	70317
2009	34.914	35.655	70.569
2010	35.042	35.355	70.397
2011	34.824	35.142	69.966
2012	34.502	35.237	69.739
2013	37.222	33.075	70.297
2014	71.366	-	71.366
2015	71.370	-	71.370
2016	72.347	-	72.347
2017	72.716	-	72.716
2018	73.768	-	73.768
2019	74.469	-	74.469
2020	75.532	-	75.532

Kaynak: “Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı”, t.y.

Beyşehir ilçesinin yıllar itibariyle nüfus dağılımı yukarıdaki tabloda görülmektedir. Burada vurgulanması gereken temel husus, 2012 yılında kabul edilip, 2014 yerel seçimleri sonrasında uygulamaya konulan 6360 sayılı yasa ile Beyşehir’e bağlı köy ve beldelerin mahalleye dönüşmesi ve kent nüfusuna dâhil edilmesidir. Buradan hareketle 2014 yılında Beyşehir ilçe mülki sınırları içinde yaşayan herkes kentli sayılmıştır. 2020 yılı itibariyle Beyşehir’de 67 mahallede toplam 75.532 kişi yaşamaktadır.

1960 Sonrası Dönemde Belediye Teşkilatı

27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe ile halkın oylarıyla işbaşına gelen DP iktidarı hükümetten indirilmiştir. 9 Temmuz 1961 tarihinde referandumla 1961 Anayasası kabul edilmiştir. 15 Ekim 1961 tarihinde genel seçimler gerçekleştirilmiş, seçimlere CHP ve Adalet Partisi (AP) katılmış ve CHP oyların %36,7'sini alarak 173 sandalye elde etmiş ve tek başına iktidar olmuştur (Yeni Şafak Gazetesi, t.y.; “1961 Türkiye Genel Seçimleri”, 2021).

Tablo 9: 1960- 1980 Beyşehir Belediye Başkanları

Sıra No	Görev Yaptığı Yıl Aralığı	Belediye Başkanı	Bağlı Olduğu Parti	Belediye Başkanlığı Seçim Tarihi
1	27.05.1960-17.11.1963	Kaymakam-Asker Belediye Başkanı	-	-
2	Dördüncü-17.11.1963-02.06.1968	Nazım GÖKMENOĞLU	AP	17.11.1963
3	İlk 02.06.1968- 09.12.1973	Muammer TAŞKOY	AP	02.06.1968
4	09.12.1973-14.10.1977	Ali MUSLU	Bağımsız	09.12.1973
5	İkinci 14.10.1977-12.09.1980	Muammer TAŞKOY	AP	11.12.1977

Kaynak: “Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı”, t.y.; Arslan, 2006; 2007.

1960-1963 arası dönemde dönemin kaymakamları, İsmail Dokuzoğlu (1958-1960), Adnan Sevgür (1960-1961), Ahmet Sivaslıgil (1961-1963) belediye başkanlığına vekâlet etmiştir. Bununla birlikte 27 Mayıs Askeri Darbesi sonrası görevlendirilen askerlerde belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.

17 Kasım 1963 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde, Türkiye genelinde AP birinci parti olarak çıkmıştır. 1045 belediyenin 500'ünü AP kazanmıştır (Akbulut, 2001: 53-55; Arslan, 2007: 6-7). AP'nin kazandığı belediyelerden birisi de Beyşehir Belediyesi'dir. 27 Mayıs darbesi öncesinde olduğu gibi Nazım Gökmenoğlu dördüncü kez Beyşehir Belediye Başkanı olarak seçilmiş görevini 1968 yılına kadar devam ettirmiştir.

10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimlerde Süleyman Demirel'in liderliğini yaptığı AP %52,87 oy oranıyla birinci parti olmuş 240 milletvekili elde etmiştir (“1965 Türkiye Genel Seçimleri”, 2021). Yerel seçimler, 1967 yılında yapılması gerekirken bir yıl ertelenmiş, 2 Haziran 1968 tarihinde yapılmıştır. AP, 1243 belediyenin 681'ini kazanmıştır (Arslan, 2007: 8-10). Beyşehir'de gerçekleştirilen yerel seçimlerde AP'nin adayı Muammer Taşkoym belediye başkanlığına seçilmiş ve 1973 yılına kadar görev yapmıştır.

12 Mart 1971 askeri muhtırası sonrasında, gerçekleştirilen ilk yerel seçimler 9 Aralık 1973 yılında yapılmış, yerel seçimlerden CHP birinci parti olarak çıksa da AP 1644 belediyenin 619'unu kazanarak en fazla belediye kazanan parti olmuştur

(Arslan, 2007: 10-11). 1973 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlere katılım oranını %75,06 olarak kaydedilmiş ve Belediye Meclis Üyelikleri için yapılan seçimde ise DP %34,03'lük oy oranı ile birinci parti olmuştur. Bağımsız aday olan Ali Muslu belediye başkanlığına seçilmiş (Arslan, 2006: 4-7) başkanlık görevini 1977 yılına kadar sürdürmüştür.

11 Aralık 1977 yılında yapılan yerel seçimlerde CHP oyların %41,73'ünü alarak birinci parti olmuş ve 1730 belediyenin 714'ünü kazanmıştır (Arslan, 2007: 11-13). 1977 yılında Beyşehir'de seçimlere katılım oranları incelendiğinde, genel seçimlere %69,02; yerel seçimlere ise %58,34 oranında seçmen katılmıştır. Beyşehir'de 1977 yılında yapılan genel seçimlerde AP %39,17; yerel seçimlerde ise %49,92 oy alarak birinci parti olmuştur (Arslan, 2006: 4-8). AP'nin belediye başkanı adayı olan Muammer Taşköy belediye başkanı olarak seçilmiş ve görevini 12 Eylül 1980 tarihine kadar sürdürmüştür.

Tablo 10: 1980- 2019 Beyşehir Belediye Başkanları

Sıra No	Görev Yaptığı Yıl Aralığı	Belediye Başkanı	Bağlı Parti	Olduğu Belediye Başkanlığı Seçim Tarihi	Aldığı Oy Oranı
1	12.10.1980 25.03.1984	Ertuğrul Taylan (Kaymakam) Nazım Canbolat (Emekli Asker)	-	-	-
2	25.03.1984- 18.04.1987	Tuğrul KUTBAY	ANAP	25.03.1984	%45
3	20.04.1987- 25.03.1989	Haydar AĞMIŞ	ANAP	-	-
4	İlk-26.03.1989- 27.03.1994	Adil BAYINDIR	DYP	26.03.1989	%34.76
5	İkinci-27.03.1994 18.04.1999	Adil BAYINDIR	ANAP	27.03.1994	%39.43
6	Üçüncü 18.04.1999- 08.08.2002	Adil BAYINDIR	DYP	18.04.1999	%29
7	12.08.2002- 30.03.2004	Hanefi KASAPOĞLU	DYP	-	-
8	28.03.2004- 29.03.2009	Nazif TEKİNÖZ	Ak Parti	28.03.2004	%46
9	29.03.2009- 30.03.2014	İzzet TAŞCI	Ak Parti	29.03.2009	%51.9
10	30.03.2014- 31.03.2019	Murat ÖZALTUN	Ak Parti	30.03.2014	%48.6
11	Dördüncü- 31.03.2019 -	Adil BAYINDIR	Bağımsız	31.03.2019	%47.48

Kaynak: "Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.; Arslan, 2006; 2007.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında Beyşehir Belediyesi dönemin Beyşehir Kaymakamı Ertuğrul Taylan ve emekli asker Nazım Canbolat tarafından idare edilmiştir.

Darbe sonrası gerçekleştirilen ilk genel seçimlerde (1983) Anavatan Partisi (ANAP) birinci parti olmuştur. 25 Mart 1984 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde Türkiye genelinde ANAP oyların %41,52'sini alarak birinci parti olmuş ve 1700 belediyenin 868'ini kazanmıştır (Arslan, 2007: 13-15). ANAP 1983 yılındaki genel seçimlerde Beyşehir'de oyların %48,03'ünü; yerel seçimlerde ise oyların %31,93'ünü alarak birinci parti olmuştur. Yerel seçimlerde Konya'da ve Beyşehir'de ANAP'lı adaylar belediye başkanı olarak seçilmiştir (Arslan, 2006: 6-9). Konya'da Ahmet Öksüz, Beyşehir'de ise Tuğrul Kutbay belediye başkanı olarak seçilmiştir. Tuğrul Kutbay görevini 1987 yılına kadar devam ettirmiş ve hakkındaki iddialar nedeniyle görevinden alınmıştır. 1987 yılından 1989 yılına kadar belediye başkanlığı görevini ANAP'lı belediye meclis üyesi Haydar Ağmı (meclis içinde yapılan seçimle göreve gelerek) üstlenmiştir

26 Mart 1989 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde Türkiye genelinde en yüksek oyu SHP almış (%28,69) ve 1984 belediyenin 652'sini kazanmıştır. 1989 yılındaki yerel seçimlere Beyşehir'de katılım oranı %79,41 olarak tespit edilmiştir. Yerel seçimlerde Beyşehir'de oyların %36,08'ini Doğruyol Partisi (DYP) almış ve birinci parti olmuştur (Arslan, 2006: 4-11; 2007: 16-17). Konya'da Refah Partili (RP) aday Halil Ürün, Beyşehir'de ise DYP'li aday Adil Bayındır belediye başkanlığına seçilmiştir. Adil Bayındır, belediye başkanlığı görevini 1994 yılına kadar sürdürmüştür.

27 Mart 1994 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde %21,41 oy oranı ile en yüksek oyu alan DYP, 2710 belediyenin 886'sını kazanarak birinci parti olmuştur (Arslan, 2007: 18-20). 1994 yılında yerel seçimlere Beyşehir'de rekor oranda %94,92 oranında katılım sağlanmıştır. Yerel seçimlerde Beyşehir'de oyların %36,80'inini alan ANAP birinci parti olmuştur (Arslan, 2006: 4-11). Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığına RP aday Halil Ürün, Beyşehir Belediye Başkanlığına ise ANAP aday Adil Bayındır kazanmıştır. Adil Bayındır ikinci dönem belediye başkanlığını 1994-1999 yılları arasında yürütmüştür.

18 Nisan 1999 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde ANAP 3215 belediyeden 779'unu kazanarak en fazla belediye kazanan parti olmuştur. Beyşehir'de, yerel seçimlere katılım %90,97 olarak tespit edilmiştir. Yerel seçimlerde Beyşehir'de oyların %30,82'sini alan DYP birinci parti olmuştur (Arslan, 2006: 4-13; 2007: 20-23). Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığına RP aday Mustafa Özkafa, Beyşehir Belediye Başkanlığına ise DYP aday Adil Bayındır kazanmıştır. Adil Bayındır üçüncü dönem belediye başkanlığını 1999-2002 yılları arasında yürütmüştür. 2002 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde bağımsız milletvekili aday ol-

mak için belediye başkanlığı görevini bırakmıştır. 2002 yılında meclis içinde yapılan seçimler DYP'li belediye meclis üyesi Hanifi Kasapoğlu belediye başkanlığına seçilmiş ve görevini 2004 yılına kadar sürdürmüştür.

3 Kasım 2002 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde, Ak Parti %34,28'lik oy oranı ile 363 milletvekili kazanmış ve tek başına iktidar olmuştur ("2002 Türkiye Genel Seçimleri", 2021). 28 Mart 2004 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde de Ak Parti %46,20 oy oranı ile birinci parti olmuş ve 3516 belediyeden 1950'sini kazanmıştır. Beyşehir'de 2004 yerel seçimlerine %83,21'lik katılım sağlanmıştır (Arslan, 2006: 4-14; 2007: 23-25). Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığını Ak Parti adayı Tahir Akyürek, Beyşehir Belediye Başkanlığını ise Ak Parti adayı Nazif Tekinöz kazanmış ve 2004-2009 yılları arasında belediye başkanlığı görevini yürütmüştür. 29 Mart 2009 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlere katılım %84,17 olarak gerçekleştirilmiştir. Ak Parti oyların %38,64'ünü alarak 2903 belediyeden 1442'sini kazanmış ve birinci parti olmuştur ("2009 Genel Mahalli İdareler Seçim Sonucu", t.y.). Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı Ak Parti adayı Tahir Akyürek, Beyşehir Belediye Başkanlığını ise Ak Parti adayı İzzet Taşçı kazanmış ve 2009-2014 yılları arasında belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.

30 Mart 2014 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlere katılımın %89,2 olduğu tespit edilmiştir. Ak Parti %43,13 oy alarak 1351 belediyeden 800'ünü kazanmış ve birinci parti olmuştur ("30 Mart 2014, Mahalli İdareler Genel Seçimi", t.y.). Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı Ak Parti adayı Tahir Akyürek, Beyşehir Belediye Başkanlığını ise Ak Parti adayı Murat Özaltun kazanmış ve 2014-2019 yılları arasında belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.

31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlere katılım %84,37 olarak gerçekleştirilmiştir. Ak Parti %42,55 oy alarak 1355 belediyeden 742'sini kazanmış ve birinci parti olmuştur ("31 Mart 2019, Mahalli İdareler Genel Seçimi", t.y.). Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığını Ak Parti adayı Uğur İbrahim Altay, Beyşehir Belediye Başkanlığını ise bağımsız belediye başkanı Adil Bayındır kazanmış ve halen belediye başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Beyşehir Belediyesi Kurumsal Yapı

Beyşehir Belediyesinin kurumsal yapısını incelerken belediyenin idari yapısı hakkında bilgi verilmesi çalışmanın bütünlüğü açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte, Beyşehir Belediyesinin politikalarının şekillenmesinde yol gösterici olarak işlev gören stratejik planlama süreci ve 2020-2024 Stratejik Planı hakkında bilgi verilmesi önemli bir gerekliliktir. Bunlarla birlikte belediyenin diğer

yerel yönetim kuruluşları ile iş birliği faaliyetleri, ulusal ve uluslararası düzeyde bağlı olduğu birlikler ve kardeş şehir birliktelikleri hakkında bilgi verilmektedir.

Beşşehir Belediyesinin İdari Yapısı

Çalışmanın bu kısmında Beşşehir belediyesinin yürütme organı olarak belediye başkanı karar organı olarak belediye meclisi ve belediye encümeni hakkında kısaca bilgilere yer verilmektedir.

Görsel 1: Beşşehir Belediyesi Organları (Beşşehir Belediyesi, t.y.)

5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre Belediye Teşkilatının başı Belediye Başkanıdır. Belediye Başkanı aynı zamanda belediyenin yürütme organıdır. Belediye Başkanının başkanlık ettiği, Belediye Meclisi, belediyenin karar organıdır. Belediye'nin bir diğer organı olan Belediye Encümenine de Belediye Başkanı başkanlık etmektedir. Belediye Meclisi bünyesinde meclis komisyonlarının kurulması 5393 sayılı kanunun bir emridir.

2019 yerel seçimlerinden sonra Belediye Başkanı Adil Bayındır'ın başkanlığında 25 üyeli bir belediye meclisi oluşmuştur. Belediye meclisinde; Ak Parti 13; MHP 8; İYİ Parti ve CHP 2'ser üye ile temsil edilmektedir. Beşşehir Belediye Meclisi bünyesinde İmar Komisyonu; Plan ve Bütçe Komisyonu, Tarım ve Hayvancılık Hizmetleri Komisyonu ile Millî Eğitim Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu olmak üzere 4 ayrı meclis komisyonu kurulmuştur. Her bir komisyon 5'er üyeden oluşmaktadır (Beşşehir Belediyesi, t.y.).

Belediye Encümeni ise belediye başkanı başkanlığında, Yazı İşleri Müdürü, Mali Hizmetler Müdürü ve iki seçilmiş üyeden müteşekkildir. Belediye bünyesinde oluşturulmuş Etik Komisyonu ise belediye başkan yardımcısı ve iki belediye birim müdürü olmak üzere 3 üyeden oluşmaktadır. Belediye bünyesinde müdürlükler faaliyetlerini yürütmektedir (Beşşehir Belediyesi, t.y.).

Görsel 2: Beyşehir Belediye Başkanlığı Organizasyon Şeması (Beyşehir Belediyesi, t.y.)

Yukarıdaki görselde de görüleceği üzere, belediye teşkilatının başı Belediye Başkan'dır. Bir Belediye Başkan Yardımcısı, 20 birim müdürü Beyşehir Belediye organizasyonu oluşturmaktadır.

Tablo 11: Beyşehir Belediyesi Personel Sayısı (2021)

	Sayı
Memur	49
Kadrolu İşçi	39
Sözleşmeli Personel	20
Geçici Görevli	143
Taşeron İşçi (Şirket Elemanı)	137

Kaynak: Beyşehir Belediyesi, t.y.

Mart 2021 tarihi itibarıyla, Beyşehir belediyesinde, memur, işçi, sözleşmeli personel, geçici görevli ve taşeron işçi toplamda 388 personel görev yapmaktadır.

Beyşehir Belediyesi Faaliyet Alanları ve Hizmet Sunduğu Alanlar

2012 yılında kabul edilip 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı kanun öncesi dönemde, Beyşehir Belediyesi ilçe belediye sınırları içinde hizmet ve faaliyetlerini yürütmekteydi. Bu çerçevede ilçe merkezinde kurulu bulunan 12 mahalleye yönelik hizmet sunumunda bulunmaktaydı.

Tablo 12: Beyşehir Belediyesi Hizmet Sunduğu Alan

	2014 Öncesi Dönem	2014 Sonrası Dönem
Hizmet Alanı	Beyşehir Belediye Sınırları	İlçe Mülki Sınırı
Hizmet Sunulan Mahalle Sayısı	12 Mahalle	67 Mahalle
Hizmet Sunulan Alan	16.448 Km ²	1.640.400 Km ²
Hizmet Sunulan Yol Ağı	110 Km	1250 Km

Kaynak: Beyşehir Belediyesi, t.y.

Beyşehir Belediyesinden alınan verilere göre 6360 sayılı kanunun uygulanmaya başlandığı 2014 yılı öncesinde, Beyşehir Belediyesi belediye sınırları içerisinde 110 km’lik bir yol ağı içindeki alan hizmet sunarken, 2014 sonrası dönemde hizmet sunulan alan yaklaşık 100 kat artmış, hizmet sunulan yol ağı da yaklaşık 11 katı artmıştır. Beyşehir Belediyesi, 2014 öncesi dönemde 12 mahalleye hizmet sunarken 2014 sonrası dönemde 67 mahalleye hizmet sunmaya başlamıştır.

2014 öncesi dönemde, Beyşehir Belediyesinin hizmet sunduğu ilçe merkezindeki mahaller aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13: Beyşehir Belediyesinin Hizmet Sunduğu İlçe Merkezindeki Mahalleler ve Nüfusları (2020)

		2020 Yılı
1	Avşar Mahallesi	2265
2	Bahçelievler Mahallesi	4983
3	Beytepe Mahallesi	2758
4	Dalyan Mahallesi	1833
5	Esentepe Mahallesi	2063
6	Evsat Mahallesi	1887
7	Haciakif Mahallesi	3530
8	Hacıarmanın Mahallesi	1021
9	Hamidiye Mahallesi	4476
10	İçerişehir Mahallesi	517
11	Müftü Mahallesi	9984
12	Yeni Mahalle	10571

Kaynak: “Beyşehir’in Nüfusu 75 Bin 532 Olarak Kayıtlara Geçti”, t.y.

2012 yılında kabul edilip, 2014 yerel seçimleri ile uygulamaya konulan 6360 sayılı kanun sonrası süreçte, ilçe merkezindeki 12 mahalle ile birlikte ilçe merkezi dışındaki 55 mahallede dâhil olmak üzere 67 mahalleye Beyşehir Belediyesi tarafından hizmet götürülmektedir. 2014 sonrası dönemde, Beyşehir Belediyesinin hizmet sunduğu ilçe merkezi dışındaki dış mahaller aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14: Beyşehir Belediyesinin Hizmet Sunduğu İlçe Merkezi Dışındaki Mahalleler ve Nüfusları (2020)

	Mahalle	2020		Mahalle	2020
1	Ada Koy Mah.	298	29	Gölyaka Mah.	533
2	Ağlönü Mah.	266	30	Gönen Mah.	37
3	Akburun Mah.	376	31	Gündoğdu Mah.	79
4	Akçabellen Mah.	711	32	Huğlu Mah.	2630
5	Avdancık Mah.	217	33	Hüseyinler Mah.	124
6	Bademli Mah.	849	34	İsaköy Mah.	120
7	Başgöze Mah.	204	35	Karaali Mah.	2336
8	Bayat Mah.	73	36	Karabayat Mah.	81
9	Bayavşar Mah.	617	37	Karadiken Mah.	311
10	Bayındır Mah.	402	38	Karahisar. Mah.	276
11	Bekdemir Mah.	183	39	Kayabaşı Mah.	373
12	Çiçekler Mah.	494	40	Kurucuova Mah.	672
13	Çiftlik Mah.	195	41	Kuşluca Mah.	162

14	Çivril Mah.	54	42	Küçükavşar Mah.	52
15	Çukurağıl Mah.	1833	43	Mesutlar Mah.	88
16	Damlapınar Mah.	376	44	Sadıkacı Mah.	1515
17	Doğanbey Mah.	1525	45	Sarıköy Mah.	221
18	Doğancık Mah.	107	46	Sevindik Mah.	645
19	Dumanlı Mah.	148	47	Şamlar Mah.	81
20	Eğirler Mah.	283	48	Üçpınar Mah.	320
21	Emen Mah.	453	49	Üstünler Mah.	485
22	Esence Mah.	1259	50	Üzümlü Mah.	4831
23	Eylikler Mah.	190	51	Yazyurdu Mah.	253
24	Fasıllar Mah.	184	52	Yenidoğan Mah.	841
25	Göçü Mah.	339	53	Yeşildağ Mah.	1284
26	Gökçekuyu Mah.	117	54	Yukarisesence Mah.	87
27	Gökçimen Mah.	523	55	Yunuslar Mah.	168
28	Gölkaşı Mah.	293			

Kaynak: "Beşşehir'in Nüfusu 75 Bin 532 Olarak Kayıtlara Geçti", t.y.

Beşşehir Belediyesi Stratejik Planı (2020-2024)

Beşşehir Belediyesi 2020-2024 stratejik planı doğrultusunda görev ve faaliyetlerini yürütmektedir. Stratejik plan hazırlık aşamasında Kaymakamlık, Selçuk Üniversitesi, Sanayi ve Ticaret Odası, mahalle muhtarları başta olmak üzere birçok dış paydaşın ve Belediye Meclis üyeleri ve belediye çalışanları başta olmak üzere iç paydaşların görüşlerinden yararlanılmıştır. Stratejik Plan hazırlığında en önemli nokta, Belediye Başkanı Adil Bayındır'ın irade beyanında bulunup, stratejik planı sahiplenmesidir. Bunun yanında, Beşşehirli akademisyenlerden (Prof. Dr. Hüseyin Muşmal, Doç. Dr. Sefa Usta ve Arş. Gör. Şerife Soylu) oluşan akademik danışma ve bilim kurulunun öncülüğünde stratejik planın hazırlanmış ve sonuçlandırılmış olması da önemli bir husustur ("Beşşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.)

Tablo 15: Beşşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı (Miyon-Vizyon ve Stratejik Amaçlar)

	2020-2024 Stratejik Plan
Miyon	Beşşehir'in kültürel ve tarihi mirasına sahip çıkarak, kaynakları etkin ve verimli kullanarak, şeffaf, katılımcı ve vatandaş odaklı bir yönetim anlayışı ile vizyonumuza her geçen gün biraz daha yaklaşmayı hedeflemek
Vizyon	İlçemizi, yaşamaktan mutluluk duyulan, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi yüksek, girişimci, yenilikçi, katılımcı, sürdürülebilir politikalara sahip, diğer şehirlerle rekabet edebilen, sağlıklı, yaşanabilir, geçmişinden güç alıp geleceğe yön veren bir marka şehir haline getirmek
Stratejik Amaçlar	Kurumsal kapasiteyi geliştirmek. Kurumun mali yapısını güçlendirmek İlçenin tarihi ve kültürel değerlerini korumak ve tanıtmak; ilçenin turizm potansiyelini geliştirmek İlçenin sanayi sektörüne yönelik yapılacak yatırımları teşvik etmek ve girişimciliği desteklemek Tarihi ve kültürel değerler zemininde, planlı ve düzenli, diğer şehirlerle rekabet edebilen marka bir kent oluşturmak Vatandaş odaklı yönetim anlayışı ekseninde, sosyal ve kültürel belediyeçilik faaliyetlerini geliştirmek Vatandaşların kentlilik ve çevre bilincinin gelişimine katkı sağlayarak, sağlıklı ve yaşanabilir bir kent oluşturmak

Kaynak: "Beşşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.

Beyşehir Belediyesinin 2020-2024 stratejik planında vurguladığı vizyon ve misyon doğrultusunda ortaya koyduğu temel değerler ve ilkeler içerisinde; adalet ve liyakati esas alarak, herkese adil ve eşit hizmet sunmak; vatandaş odaklı, çözüm odaklı, sonuç odaklı ve rekabet odaklı olmak yer almaktadır (Beyşehir Belediyesi, t.y.):

“Misyonu doğrultusunda vizyon odaklı bir yönetim anlayışı sergilemek; doğaya ve çevreye karşı saygılı olmak, kaynakları etkin ve verimli kullanmak; sunulan mali ve idari hizmetlerde şeffaf ve hesap verebilir olmak; kentsel hizmetlerin yönetilmesinde sorumluluk bilinci ile hareket etmek temel ilkeler ve değerler içinde sayılmıştır. Toplumun her kesimine ayrımcılık gözetilmeksizin hizmet götürmek; kültürel değerlere ve tarihi mirasa saygılı olmak ve sahip çıkmak; temel hak ve özgürlükler çerçevesinde sosyal belediyeçilik faaliyetlerini yürütmek; işbirliğine açıklık ve katılımcı olmak; diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyonlu, kendi içinde eşgüdümlü olmak; girişimciliği teşvik eden anlayışla, girişim odaklı bir yönetim olmak; sürekli gelişim ve değişime açık olmak; inovatif düşünce anlayışı ekseninde hareket etmek ve yeniliklere ayak uydurmak diğer sayılan ilke ve değerlerdir”.

Tablo 16: Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı GZFT Analizi

2020-2024 Stratejik Plan	
Güçlü Yönler	<p>Katılımcı yönetim anlayışı</p> <p>Engellilere yönelik hizmetlerin etkinliği</p> <p>Sosyal ve kültürel hizmetlere yönelik faaliyetlerin varlığı</p> <p>Şehrin güçlü tarihi ve kültürel yapıya sahip olması, tarihi ve kültürel yönden turizm potansiyeline sahip olunması</p> <p>Şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizması olarak şikâyet birimlerinin varlığı</p> <p>Belediyenin, diğer kurumlarla ve STK'larla yakın işbirliği ve etkileşim içinde olması</p> <p>Tarihi ve kültürel yapıların restorasyonunun yapılması</p> <p>Su ve kanalizasyon altyapısının büyük ölçüde tamamlanması</p> <p>E-Belediyeçilik hizmetlerinin sunulması</p> <p>Cenaze hizmetlerinin ücretsiz olması</p> <p>Belediye üst yönetiminin deneyimli olması stratejik planı sahiplenmesi ve bu konuda irade beyan edilmesi</p> <p>Zabta teşkilatının hızlı denetimi</p> <p>İlçe belediyesi ile farklı şehirlerde ikamet eden bürokrat, akademisyen, iş ve siyaset adamları ile irtibat halinde olunması.</p> <p>Sosyal ve kültürel faaliyetlerin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi ve üst yönetimin irade beyanı</p> <p>Kurumsal yönetimin varlığı</p> <p>Üç dönem belediye başkanlığı yapmış bir belediye başkanının olması</p> <p>Belediye hizmetlerinin vatandaşların talebine göre zamanında yapılıp vatandaşa geri dönüş yapılması</p> <p>Çalışanların talep ve beklentilerine duyarlı üst yöneticilerinin bulunması</p>
Zayıf Yönler	<p>Birimler arası iletişim ve koordinasyon eksikliği</p> <p>Personelin eğitim ve geliştirme ihtiyacının bulunması</p> <p>Mali yapının sıkıntılı olması</p> <p>Araç ve ekipman yetersizliği</p> <p>Kurumsal kapasite yetersizliği</p> <p>Otopark kapasitesinin yetersiz olması</p> <p>Ger dö dönüşüm tesislerinin yetersizliği</p> <p>Envanter çalışmalarının yapılmamış veya yetersiz olması</p> <p>Kent bilgi sisteminin olmaması</p> <p>E-belediyeçilik hizmetlerinin verimli kullanılamaması</p> <p>Fiziksel ve elektronik arşivin yetersiz olması</p>

	<p>Ulusal veya uluslararası fonlardan yeterince yararlanılamaması Tarihi ve kültürel değerlerin yeterince sahiplenilmemesi Toplu taşımanın yetersizliği Afet ve deprem master planının hazır olmaması Araç envanterinin eski olması Engelli merkezi kapasitesinin geliştirilmemiş olması Sosyal tesislerin yetersiz olması Artan borç yükü Bisiklet, yaya ve engelli yollarının yetersizliği Personel yaş ortalamasının yüksek olması Sokak hayvanları için rehabilitasyon merkezi kapasitesinin geliştirilmemiş olması Teknoloji kullanımının yetersizliği Trafik yoğunluğu Halkın sosyal ve kültürel gelişimi için yeterince merkezin bulunmaması İlçenin tanınırlığını sağlamak adına yeterli faaliyetin bulunmaması Uzman personel sayısının yetersizliği ve turizm potansiyeli olan bir belediye olarak yabancı dil bilen personel sıkıntısı olması.</p>
Fırsatlar	<p>Doğal, tarihi ve kültürel zenginlik Üniversitenin fakülte ve yükseköğretim kurumlarının bulunması Üniversite öğrencilerinin barınma imkânlarına yönelik Kredi Yurtlar Kurumunun kız ve erkek öğrenci yurtlarının bulunması İlin geçiş noktasında bulunmasının stratejik önemi Turizm yatırımlarına uygunluk Aktif sivil toplum kuruluşları olması AB fonlarının kullanılabilir olması Yenilenebilir enerji potansiyelinin yüksek olması Sanayi kenti olma yönündeki imkânların çokluğu Fuar ve/veya organizasyonların düzenlenmesi Organize sanayi bölgesinin bulunması ve Sanayi Kenti yolunda çaba harcanması Sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi Uluslararası ve ulusal kardeş şehirlerin olması Doğal (organik) tarım ürünlerinin yetiştirilmesi İhracat ağırlıklı bir ilçe olunması KOP tarafından sağlanan hibe programları İklim ve doğa şartlarının olumlu etkileri Kalkınma Ajansının (MEVKA) bulunması ve etkileşimde bulunulması Kent gelişim alanlarına açık olması Katılımcılığın ve şeffaflığın sağlanmış olması Sanayi yatırımlarının cazipleşme olanağının bulunması Beşşehir Gölünün, turizm ve ekonomiye katkısının bulunması Şehirde tarihi ve kültürel mekânların varlığı Farklı etkinliklerin aynı yerde yapılabilmesi (yüzme, yamaç paraşütü, sörf, dağcılık, kamp, doğa yürüyüşü, amatör balıkçılık, fotoğrafçılık, at yarışları, of road, rafting, dağ bisikleti, mağaracılık vb.) Huğlu ve Üzümlü mahallelerinde silah sanayisi ile zengin mermer yataklarının oluşu Beşşehir dışında görev yapan, siyasetçi, bürokrat, akademisyen ve işadamlarının şehirle etkileşim içinde olması ve işbirliği içinde faaliyetler yürütülmesi Beşşehir yerleşiminin coğrafi konumu</p>
Tehditler	<p>Çevre duyarlılığının zayıf olması Tarım arazilerinin yapılaşma tehdidi altında olması Motorlu araç sayısının artması Otopark sorunu Belediye ile diğer kurumlar arasında koordinasyon eksikliği Kentlilik bilinci ve çevre bilincinin yetersiz olması İlerleyen teknolojiye ayak uyduramama Tarım arazilerinin sulanması sebebiyle, DSİ tarafından bilinçsizce su kullanımı ve küresel iklim değişikliği ile Beşşehir Gölündeki suyun seviyesinin azalması Doğalgaz imkânlarının Beşşehir geneline sunulmaması Su kaynaklarının yetersizliği ve gölün kuruma riski sebebiyle Su güvenliğinin sağlanamaması Afet durumlarında afet yönetiminin yetersiz kalması</p>

Hafriyat toprağının kontrolsüz dökülmesi Tarım arazilerinin küçük ve parçalı olması Eski yerleşim bölgelerinde okul, sağlık ocağı, otopark vb ortak kullanım alanları için yer kalmamış olması İlçemiz hizmet alanının çok geniş ve dağınık olması Zamanında yapılmayan planlama çalışmaları ve plansız gelişen bölgeler Belediyenin bir iş kapısı olarak görülmesi neticesinde ortaya çıkan sıkıntılar
--

Kaynak: "Beşşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı", t.y.

Beşşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı'nda ortaya koyduğu stratejik amaçlar çerçevesinde, klasik belediyeçilik hizmetleri ile birlikte sosyal, kültürel ve e-belediyeçilik hizmetlerini sunmaktadır.

Yerel Yönetimler Arası İşbirlikleri ve Kardeş Şehir İlişkileri

Tarihi Kentler Birliği, 22 Temmuz 2000'de Bursa'da, 52 tarihi kent belediyesi tarafından kurulmuştur. Tarihi Kentler Birliği, 2001 yılında bu yana Avrupa Tarihi Kentler Birliği'nin üyesidir (Tarihi Kentler Birliği, t.y.). Beşşehir Belediyesi de 7 Temmuz 2008 yılından bu yana Türkiye Tarihi Kentler Birliği'nin üyesidir.

Tablo 17: Beşşehir Belediyesi Kardeş Şehir İşbirlikleri

	Ülke	İl/İlçe	Ulusal/Ülusallararası	Nüfus	Kardeş Şehir İşbirliği Tarihi
Drammen	Norveç	İl	Ülusallararası	66.214	12.06.2003
Derebucak	Türkiye	İlçe	Ulusal	5979	06.07.2015
Hüyük	Türkiye	İlçe	Ulusal	15.595	06.07.2015
Seydişehir	Türkiye	İlçe	Ulusal	65.385	06.07.2015
Meram	Türkiye	İlçe	Ulusal	344.549	02.02.2015
Akçaabat	Türkiye	İlçe	Ulusal	127.331	05.02.2015
Selçuklu	Türkiye	İlçe	Ulusal	663.280	06.07.2015
Beyoğlu	Türkiye	İlçe	Ulusal	226.396	06.07.2015
Serik	Türkiye	İlçe	Ulusal	130.589	06.07.2015
Antalya	Türkiye	İl	Ulusal	2.548.308	06.07.2015 (imzalanmadı)
Karatay	Türkiye	İlçe	Ulusal	351.422	06.07.2015 (imzalanmadı)
Keçiören	Türkiye	İlçe	Ulusal	938.568	06.07.2015 (imzalanmadı)

Kaynak: Beşşehir Belediyesi, t.y.

Beşşehir Belediyesi, yurtdışında Norveç'in Drammen kenti ile kardeş şehir işbirliği anlaşmasını 2003 yılında gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte, yurtdışında Derebucak, Hüyük, Seydişehir, Meram, Akçaabat, Selçuklu, Beyoğlu ve Serik olmak üzere 8 şehirle kardeş şehir anlaşması yapılmıştır. Toplamda Beşşehir Belediyesinin 9 kardeş şehri bulunmaktadır. Antalya Büyükşehir Belediyesi, Karatay ve Keçiören belediyeleri ile kardeş şehir işbirliği için 06.07.2015 tarihinde Belediye Meclisi tarafından karar alınmış, ancak adı geçen belediyelerce dönüş olmadığı için sözleşme imzalanamamıştır (Beşşehir Belediyesi, t.y.).

Beşşehir Kaymakamlığı: Tarihsel Gelişim ve Kurumsal Yapı

Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliği'ne göre Konya ili 16. Bölgede yer almaktadır. Yönetmeliğe göre Konya ilinde Valilikte

11 Vali Yardımcısı görev yapabilmektedir. Konya ili içinde Akşehir, Ereğli, Karatay, Meram, Selçuklu ilçeleri 1. Sınıf ilçeler içinde sayılırken Çumra, Ilgın, Seydişehir ilçeleri ile birlikte Beyşehir ilçesi 2. Sınıf ilçeler içinde sayılmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde önce sancak daha sonra kaza olarak varlığını sürdüren Beyşehir, Cumhuriyet ile birlikte Konya ilinin kazası (ilçesi) olarak hüküm sürmeye devam etmiştir.

1960 Sonrası Dönemde Beyşehir Kaymakamlığı

1960 sonrası dönem incelendiğinde Beyşehir ilçesinde görev yapmış kaymakamlar ve görev yaptığı yıllar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 18: 1956- 1985 Yılları Arası Beyşehir Kaymakamları

Sıra No	Görev Yaptığı Yıl Aralığı	Kaymakam	Sıra No	Görev Yaptığı Yıl Aralığı	Kaymakam
1	(1956-1958)	Fikret NAZİLLİOĞLU	13	(1968-1970)	Cahit GÜNDÜZ
2	(1958-1958)	Yusuf Selahattin ESAT	14	(1970-1972)	İhsan ERÇELİK
3	(1958-1960)	İsmail DOKUZOĞLU	15	(1972-1974)	Muammer ÇETİN
4	(1960-1961)	Adnan SEVGÜR	16	(1974-1974)	Ali Galip KAYA
5	(1961-1963)	Ahmet SİVASLIĞİL	17	(1974-1975)	Fevzi SEZER
6	(1963-1965)	İhsan ÖZTÜRK	18	(1975-1976)	Yaşar Dursun YILMAZ
7	(1965-1966)	Güngör AYDIN	19	(1976-1977)	Muammer ÇETİN
8	(1966-1966)	Orhan ÖZGÜR	20	(1977-1978)	Yahya KÜTÜK
9	(1966-1966)	Afet ÇELİK	21	(1978-1978)	İsa PARLAK
10	(1966-1967)	Orhan ÖZGÜR	22	(1978-1979)	Mustafa SOYCAN
11	(1967-1968)	Mustafa KAZAK	23	(1979-1982)	Ertuğrul TAYLAN
12	(1968-1968)	Faruk MELLİ	24	(1982-1985)	Aydın ALPER

Kaynak: "İlçemizde Görev Yapmış Kaymakamlar", t.y.

Yukarıda tabloda görüleceği üzere 1956 yılından 1985 yılına kadar 24 kaymakam Beyşehir ilçesinde görev yapmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde 29 yıl içinde 24 kaymakamın görev yapmış olması bir kaymakamın ortalama 1 yıl 2,5 ay görev yaptığını göstermektedir. Buradan hareketle, dönemin Beyşehir nüfusunun yüksek olmaması sebebiyle büyük ilçeler içinde sayılmadığından gelen kaymakamların kısa süreli görev yaptıkları söylenilebilir. Bununla birlikte, Fikret Nazillioğlu, İsmail Dokuzoğlu, Ahmet Sivaslıgil, İhsan Öztürk, Cahit Gündüz, İhsan Erçelik, Muammer Çetin (ikinci kez görev alan tek kaymakam) üçer yıl süreyle görev

yapmışlardır. 1980 sonrası dönemde ise Ertuğrul Taylan ve Aydın Alper dörder yıl görevlerini Beyşehir Kaymakamlığı'nda sürdürmüşlerdir.

Tablo 19: 1985- 2021 Yılları Arası Beyşehir Kaymakamları

Sıra No	Görev Yaptığı Yıl Aralığı	Kaymakam	Mezun Olduğu Okul	Doğum Yeri/Memleketi
1	(1985-1988)	Şükrü KOCATEPE	Ankara Üniversitesi Hukuk	1952-Uşak
2	(1988-1991)	Yusuf ODABAŞ	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1952-Samsun
3	(1991-1995)	M. Kemal ÖZGÜN	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1956-Ankara
4	(1995-1998)	Ahmet NARİNOĞLU	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1956-Kahramanmaraş
5	(1998-2001)	Zeki KARACA	Siy Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1954-Ankara
6	(2001-2006)	Cengiz CANTÜRK	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1957-Ankara
7	(2006-2011)	Cumali ATILLA	İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1964-Elazığ
8	(2011-2016)	Muzaffer BAŞİBÜYÜK	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1971- Kahramanmaraş
9	18.07.2016-02.08.2016	Kadir ULUSOY	Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	1986-Afyonkarahisar
10	(2016-2017)	Muzaffer ŞAHİNER	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1968-Balıkesir
11	(2017-Devam Ediyor)	Yusuf ÖZDEMİR	İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1970-Trabzon

Kaynak: "İlçemizde Görev yapmış Kaymakamlar", t.y.

1985 sonrası dönem incelendiğinde, 1985'den günümüze 36 yıl içinde sadece 11 kaymakam görev almıştır. Buradan hareketle, bir kaymakamın ortalama 3 yıl 3,5 ay görev yaptığını göstermektedir. Bu konuda 1986 yılında kabul edilen Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin etkisi olduğu söylenilebilir. Beyşehir ilçesinin 2. Sınıf ilçelerden sayılmasının, Beyşehir'de görev yapan kaymakamların daha uzun süre Beyşehir'de kalmalarına imkân sağladığı yönünde çıkarımda bulunulabilir.

Şükrü Kocatepe, Yusuf Odabaş, Ahmet Narinoğlu ve Zeki Karaca dört yıl; M. Kemal Özgün, Cengiz Cantürk, Cumali Atilla ve Muzaffer Başibüyük beş yıl süre ile Beyşehir ilçesinde görev yapmıştır. 2017 yılında göreve başlayan Yusuf Özdemir, 2021 yılı itibarıyla görevine devam etmektedir.

Beyşehir Kaymakamları içerisinde, Şükrü Kocatepe; Bitlis, Şanlıurfa ve Giresun Valilik görevlerinde; Yusuf Odabaş; Kilis ve Bayburt Valilik görevlerinde bulunmuştur. Cumali Atilla ise 2016-2019 yılları arasında Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkan Vekili olarak görev yapmıştır.

Beyşehir Kaymakamlığı Kurumsal Yapı

5442 sayılı kanunda da belirtildiği üzere ilçelerin mülki idare amiri kaymakamdır. Kanununun 27. maddesinde vurgulandığı üzere kaymakam, ilçede cumhur-

başkanının idari yürütme vasıtasıdır. İlçenin genel idaresinden kaymakam sorumludur.

Görsel 3: Beyşehir Kaymakamlığı Organizasyon Yapısı (T.C. Beyşehir Kaymakamlığı, t.y.)

Yukarıdaki görselde de görüleceği üzere Beyşehir Kaymakamlığı teşkilat yapısı içinde İlçe Yazı İşleri Müdürlüğü, İlçe Nüfus Müdürlüğü, İlçe Hukuk İşleri Şefliği, İlçe Bilgi İşlem Şefliği, İdare ve Denetim Şefliği, İlçe Sivil Toplumla İlişkiler Şefliği faaliyetlerini yürütmektedir (T.C. Beyşehir Kaymakamlığı, t.y.).

5442 sayılı kanununun 27. maddesinde belirtildiği üzere, “Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre ilçede lüzumu kadar teşkilatı bulunur ve bu teşkilat (adli ve askeri teşkilat hariç) kaymakamlığın emri altında çalışmaktadır” (“5442 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu”, t.y.).

Bu kapsamda incelendiğinde Beyşehir Kaymakamlığı emri altında çalışan Bakanlıkların taşra birimi olarak da faaliyet gösteren hizmet birimleri şu şekilde sıralanmaktadır (T.C. Beyşehir Kaymakamlığı, t.y.):

- İlçe Jandarma Komutanlığı
- İlçe Emniyet Müdürlüğü
- İlçe Müftülüğü
- İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü
- İlçe Sağlık Müdürlüğü
- İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü
- Mal Müdürlüğü
- Meteoroloji Müdürlüğü
- Tapu Müdürlüğü
- Gençlik ve Spor Hizmetleri Müdürlüğü
- İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü
- Orman İşletme Müdürlüğü
- Vergi Dairesi Müdürlüğü
- Millî Parklar Şefliği

5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 58. maddesine göre ilçelerde Kaymakamlık Başkanlığında ilçe idare kurulu oluşturulması yasal bir zorunluluktur. Kanununun 58-60 maddelerinde İlçe İdare Kurulu ile ilgili şu hususlar vurgulanmıştır.

“İlçe idare kurulu, kaymakamın başkanlığı altında tahrirat kâatibi, malmüdürü, Hükümet hekimi, millî eğitim memuriyle tarım memuru ve veterinerden teşekkül eder. Gerek il gerek ilçe idare kurullarından kuruma dâhil olmayan idare şubelerinin başkanları kendi idarelerine ait idari ve istişari işlerin görüşülmesinde üye sıfatıyla çağrılarak o iş hakkında gerekli izahatı verir ve oya katılırlar. İdare kurulları, idari, istişari ve kazai olmak üzere türlü karar alırlar. İdare kurullarının idari yetkileri kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuatla kendilerine verilen vazifelerdir” (5442 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu”, t.y.).

Buradan hareketle, Beyşehir İlçe İdare Kurulu Kaymakam Başkanlığı’nda, Yazı İşleri Müdürü, Mal Müdürü, İlçe Sağlık Müdürü, İlçe Millî Eğitim Müdürü, İlçe Tarım ve Orman Müdürü’nden oluşmaktadır.

2009 yılında kabul edilen Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmeliğin bir gereği olarak, Beyşehir Kaymakamlığına bağlı birimlerden İlçe Yazı İşler Müdürlüğü ve İlçe Nüfus Müdürlüğü tarafından hizmet standartları belirlenmiştir. Beyşehir Kaymakamlığının emri altındaki kurumlarda hizmet standartlarını belirlemiştir (T.C. Beyşehir Kaymakamlığı, t.y.):

- İlçe Jandarma Komutanlığı
- İlçe Emniyet Müdürlüğü
- İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü
- Mal Müdürlüğü
- Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü
- İlçe Sağlık Müdürlüğü
- Tapu Müdürlüğü
- Meteoroloji Müdürlüğü
- Orman İşletme Müdürlüğü
- Gençlik Hizmetleri ve Spor İlçe Müdürlüğü

Kamu hizmetleri standartlarının belirlenmesi ile vatandaş odaklı bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Vatandaş odaklı ve şeffaf bir yönetim anlayışının yansımaları olarak Açık Kapı uygulaması Kaymakamlık tarafından sunulmaktadır. Açık Kapı uygulaması İçişleri Bakanlığının 2017 yılında hayata geçirdiği bir projedir. E-Devlet üzerinden elektronik olarak veya Beyşehir Kaymakamlığına gidilerek vatandaşlar taleplerini yazılı olarak bildirme imkânına sahiptir (“Açık Kapı”, t.y.; “Açık Kapı Projesi”, t.y.).

Kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirliğin bir yansıması olarak, vatandaşlar, Bilgi Edinme Başvurularını, Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvurularını elektronik ortamda veya Beyşehir Kaymakamlığına gelerek gerçekleştirebilmektedir.

Bunların dışında İçişleri Bakanlığının bir uygulaması olarak Muhtarlık Bilgi Sistemi oluşturulmuştur. Devlet ile vatandaş arasında köprü vazifesi gören muhtarlar, Muhtar Bilgi Sistemi ile hem Beyşehir Kaymakamlığı ile hem de Beyşehir Belediyesi ile etkileşim içinde hareket etmekte ve sorunlara yerinde ve hızlıca çözümler üretilmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kadim şehir Beyşehir, tarihi, kültürel ve doğal güzellikleri ile dikkati çeken, Selçuklu Devleti'nin yazlık başkenti, Eşrefoğulları Beyliği'nin merkezi, Osmanlı Devleti döneminde önemli sancaklardan birisi olarak hizmet vermiş bir şehirdir. XIX. yüzyılın ortasından itibaren kaza hüviyetini kazanan, Cumhuriyet ile birlikte 1928 yılından bu yana Konya ilinin kazası/ilçesi olarak varlığını devam ettiren Beyşehir'in 2020 yılı nüfusu 75.532'dir. Konya ilinin nüfus bakımından altıncı büyük ilçesidir.

Hem İzmir, İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlere, hem de Norveç ve Almanya başta olmak üzere dünyanın farklı ülkelerine göç vermesine rağmen yıllar itibarıyla sürekli nüfusu artan bir şehir olan Beyşehir 1988 yılında Hüyük ve Derebucak ayrılmadan önce 110.000'in üzerinde nüfusa sahip olmuştur. Huğlu ve Üzümlü silah sanayi, mermer fabrikaları, tekstil fabrikaları başta olmak üzere sanayi alanında önemli bir merkez olan Beyşehir hem sanayi hem de ticari alanda ülke ekonomisine önemli katkılar sunmaktadır.

Beyşehir Kaymakamlığı ve Beyşehir Belediye Başkanlığı başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş Beyşehir'in kalkınması ve gelişmesi adına önemli çabalar ortaya koymuştur ve koymaya devam etmektedir. Beyşehir'de mülki idare teşkilatının başı olarak Kaymakamlık Müessesesi, kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve şehrin genel idaresinden sorumlu olarak 1928 yılından bu yana görevini devam ettirmektedir. 1960 yılından 1985 yılına kadar geçen sürede Beyşehir'e gelen kaymakamların çoğunluğu kısa süreliğine görev yapmıştır. Özellikle 1980 sonrası dönemde göreve gelen kaymakamlar daha uzun süreli görev yapmışlar, Beyşehir birliğinin oluşması ve Beyşehir'de kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması adına önemli görevler üstlenmişlerdir. Beyşehir'de yerel düzeyde kamu hizmetlerinin sunulmasında Beyşehir Belediyesi birinci dereceden sorumludur. 1872 yılında kurulan Beyşehir Belediyesi kesintisiz bir şekilde görev ve faaliyetle-

rini devam ettirmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında belediye başkanları kısıtlı bütçelerle ve yetersiz fiziksel kaynaklarla hizmet etmeye çalışmış, özellikle 1950 sonrası dönemde çok partili hayata geçişle birlikte yerel kamu hizmetlerinde etkinlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Beyşehir’de yerel kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlik ve verimliliğin artırılmasında asıl dönüm noktası 1980’li yılların sonrasında başlamıştır. 1989 yılından itibaren belediyecilik anlayışındaki değişimle birlikte, altyapı hizmetleri başta olmak vatandaşların kaliteli, etkin ve etkili kamu hizmetlerinden yararlanmalarına imkân sağlanmıştır. 1980’li yılların sonunda başlayan değişim ve gelişim 2000’li yıllardan sonra da devam etmiştir. 2002 sonrası dönemde kamu yönetimi alanındaki değişim ve dönüşüm, yerel yönetimlere de yansımıştır. Yerel yönetimler alanında gerçekleştirilen reformlarla etkin, verimli, vatandaş odaklı, katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir bir belediyecilik anlayışı hedeflenmiştir. 1989 yılından itibaren başlayan belediyecilik anlayışındaki değişim 2004 sonrası süreçte seçilen belediye başkanları tarafından da sürdürülmüş, vatandaş istek ve talepleri doğrultusunda yerel kamu hizmetleri sunulmaya devam etmiştir.

Etkin, etkili, verimli, ekonomik ve kaliteli kamu hizmeti sunumunda vatandaşın en yakın birimler olan belediyeler önemli bir yer tutmaktadır. Hizmette yerellik (subsidiarite) ilkesinin bir gereği olarak, vatandaşların taleplerinin öncelendiği, süreç odaklılık yerine sonuç odaklılığın ön plana çıkarıldığı, rekabet odaklı, misyon ve vizyon odaklı, vatandaş odaklı bir yönetim anlayışının hâkim olduğu belediyecilik anlayışı, Beyşehir’in gelişiminde ve değişiminde önemli bir rol oynamıştır. Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı incelendiğinde, yukarıda vurgulanan hususlara dikkat edildiği, stratejik planlama sürecinin katılımcı bir anlayışla akademik destek alınarak yürütüldüğü ve sonuçlandırıldığı dikkati çekmektedir.

Beyşehir Belediye Başkanı öncülüğünde, akademik danışma kurulu, meclis üyeleri ve belediye çalışanlarının birlikteliğiyle hazırlanan Stratejik Planın sahiplebilmesinin ve belediye hizmetlerinin sunumunda Stratejik Plan doğrultusunda hareket edilmesinin önemli bir gereklilik olduğu iddia edilmektedir. Beyşehir’de faaliyet gösteren ve hizmet sunan, kamu kurum ve kuruluşları, meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarının birlikteliği Beyşehir ilçesinin var olan potansiyelinin ortaya çıkmasına imkân sağlayacak, diğer şehirlerle rekabet edebilir marka kent olma yolunda önemli adımlar atılmış olacaktır. Beyşehir’in marka kent olabilmesinde, Kaymakamlık ve Belediye’nin birlikteliği ile öncül olması ve diğer paydaşların koşulsuz desteği önem arz etmektedir.

Kaynakça

1. Tetkik Eserler

- Ahmad, F. (1994). *Demokrasi Sürecinde Türkiye*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Akandere, O. (2010). 1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(76), 1-26.
- Akbulut, Ö. Ö. (2001). Ulusal Siyaset-Yerel Siyaset İlişkisi Bağlamında 1963 Yerel Seçimleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 10(4), 36-60.
- Akıncı, A., Usta S. (2015). Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(29), 41-52.
- Al, H. (1998). Kadı’dan Şehremini’ne Belediyelerin Kuruluşu: Altıncı Daire-i Belediye. (Dursun, D., Al, H., Eds.), *Türkiye’de Yönetim Geleneği*, İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Arslan, D. A. (2006). Beyşehir’in Siyasi Yapısı, Konya İli ve Türkiye’nin Siyasi Yapısı İçindeki Yeri. *Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 9, 1-20.
- Arslan, D. A. (2007). 1963’ten Günümüze, Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-32.
- Erdoğan, M. (2003), *Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2005). Osmanlı Yerel Yönetiminde İstanbul Şehremini. *İslam Geleneğinden Günümüze, Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimleri* (Cilt 1), (Akyüz, V., Ed.), İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Eryılmaz, B. (2012). Kamu Yönetimi Düşünceler Yapılar Fonksiyonlar Politikalar. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2017). *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Gözler, K. (2015). *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Güler, B. A. (2000). Yerel Yönetimleri Güçlendirmek mi? Ademi Merkeziyetçilik mi?. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 9(2), 14-29.
- Kayış, Y. (2008). 1946 Belediye Seçimleri ve Basın. *ÇTTAD*, VII(16-17), 397-419.
- Kazıcı, Z. (2005). Osmanlı Şehir İdaresinde İhtisab Müessesesi. *İslam Geleneğinden Günümüze, Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimleri* (Cilt 1), (Akyüz, V., Ed.), İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Keleş, R. (2009), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Muşmal, H. (2005). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Muşmal, H., Şahinkaya, M. (2015). 1844 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Beyşehir Kazası. *Turkish Studies*, 10(1), 477-510.
- Ortaylı, İ. (1976). Osmanlı Kadı’sının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine, *Amme İdaresi Dergisi*, 9(1), 95-10.
- Ortaylı, İ. (2011), *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Öner, Ş. (2006). *Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Parlak, B. (2015). Bir Yerel Yönetim Olarak Geçmişten Geleceğe İl Özel İdareleri: Tarihçesi, Kuruluşu, Görev ve Yetkileri ile Bir Gelecek Perspektifi. *İdari ve Mali Açından Türkiye’de Yerel Yönetimler* (Mecek, M., Doğan, M. Parlak, B., Eds.), Antalya: Bekad Yayınları.

- Sarı, C. (2008). Şehirleşme Sürecinde Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Özellikleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(20), 77-94.
- Şengül, R. (2013), *Yerel Yönetimler*, Ankara: Umuttepe Yayınları.
- Şentop, M. (2005). Osmanlı Yerel Yönetiminde Kadılık. *İslam Geleneğinden Günümüze, Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimleri* (Cilt 1), (Akyüz, V., Ed.), İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Taş, B., Yiğit, İ. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Beyşehir Kazası'nda Nüfus. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(81), 489-532.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., Özer, M. A. (2006), *Mahalli İdareler*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Usta, S., Akman E. ve Kocaoğlu M. (2018). 6360 Sayılı Kanun'un Büyükşehir Belediye Sistemine Etkileri: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği. *TESAM Akademi Dergisi, Yerel Yönetimler Özel Sayısı*, 217-249. DOI: 10.30626/tesamakademi.419253
- Uygun, O. (2015). Yerel Yönetim Reformu için Anayasal İlkeler. *Strategic Public Management Journal*, 2, 1-27.
- Ünal, F. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 241-248.
- Üste, R. B. (2017). Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili, *İşletme Fakültesi Dergisi*, 18(1), 101-131.

2. İnternet Kaynakları

- 1950 Türkiye Genel Seçimleri. (2021a, 27 Şubat). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/1950_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri
- 1950 Türkiye Yerel Seçimleri. (2021b, 27 Şubat). *Wikipedia*. [https://tr.wikipedia.org/wiki/1950_T%C3%BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri#:~:text=3%20Eyl%C3%BCl%201950\)-,Se%C3%A7im%20Sonu%C3%A7lar%C4%B1,3%20oy%20olarak%20se%C3%A7imleri%20tamamlad%C4%B1](https://tr.wikipedia.org/wiki/1950_T%C3%BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri#:~:text=3%20Eyl%C3%BCl%201950)-,Se%C3%A7im%20Sonu%C3%A7lar%C4%B1,3%20oy%20olarak%20se%C3%A7imleri%20tamamlad%C4%B1)
- 1954 Türkiye Genel Seçimleri. (2021, 27 Şubat). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/1954_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri
- 1955 Türkiye Yerel Seçimleri. (2021, 27 Şubat). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/1955_T%C3%BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri
- 1961 Türkiye Genel Seçimleri. (2021, 27 Şubat). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/1961_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri
- 1965 Türkiye Genel Seçimleri. (2021, 27 Şubat). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/1965_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri#:~:text=CHP%20y%C3%BCzde%2028%2C7%20oy,oy%20ile%2011%20milletvekili%20kazand%C4%B1
- 2002 Türkiye Genel Seçimleri. (2021, 27 Şubat). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/2002_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri
- Beyşehir Belediyesi. (Tarih Yok). *Beyşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı*. 26 Şubat 2021 tarihinde http://www.sp.gov.tr/upload/xSPstratejikPlan/files/9Au3c+Beysehir_Belediyesi_Stratejik_Plan.pdf adresinden ulaşıldı.
- Beyşehir Belediyesi. (Tarih Yok). 26 Şubat 2021 tarihinde <https://www.beysehir.bel.tr/> adresinden ulaşıldı.

- Beyşehir Belediyesi. (Tarih Yok). *Beyşehir'in Nüfusu 75 Bin 532 Olarak Kayıtlara Geçti*. 26 Şubat 2021 tarihinde <http://www.beysehir.bel.tr/haber/265> adresinden ulaşıldı.
- Konya'da 1955 Türkiye Yerel Seçimleri. (2021, 27 Şubat). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Konya%27da_1955_T%C3%BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri
- Tarihi Kentler Birliği. (Tarih Yok). *Tarihi Kentler Birliği Nasıl Kuruldu?*. 26 Şubat 2021 tarihinde <https://www.tarihikentlerbirligi.org/hakkimizda/tarihce/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (Tarih Yok). *Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 07.11.1982*. 27 Şubat 2021 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Kaymakamlığı. (Tarih Yok). 26 Şubat 2021 tarihinde <http://www.beysehir.gov.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Kaymakamlığı. (Tarih Yok). *İlçemizde Görev Yapmış Kaymakamlar*. 27 Şubat 2021 tarihinde <http://www.beysehir.gov.tr/ilcemizde-gorev-yapmis-kaymakamlar> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (Tarih Yok). *5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 23/07/2004-25531. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (Tarih Yok). *5393 sayılı Belediye Kanunu*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 13/07/2005-25874. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (Tarih Yok). *5442 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 04/03/2005-25745. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (Tarih Yok). *6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 06/12/2012-28489. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (Tarih Yok). *Valilik ve Kaymakamlık Birimleri Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 08/06/2011-27958. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15030&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (Tarih Yok). *Kaymakam Adayları Yönetmeliği*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 06/07/2011-27986. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15092&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (Tarih Yok). *Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yerdeğiştirme Yönetmeliği*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 16/07/1986-19166. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8610782&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=5>
- Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü. (Tarih Yok). *2019 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. <https://webdosya.csb.gov>

tr/db/yerelyonetimler/icerikler//2019-yili-mahall--i-dareler-genel-faal-yet-raporu-18082020-20200818142825.pdf

- Türkiye Cumhuriyeti Hüyük Kaymakamlığı. (Tarih Yok). *İlçemizin Tarihçesi*. 27 Şubat 2021 tarihinde <http://www.huyuk.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (Tarih Yok). *Açık Kapı Projesi*. 27 Şubat 2021 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/bilgiislem/acik-kapi-projesi-milletin-kapisi> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (Tarih Yok). *Açık Kapı*. 27 Şubat 2021 tarihinde <https://www.acikkapi.gov.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Konya Valiliği. (Tarih Yok). *Derebucak*. 27 Şubat 2021 tarihinde <http://www.konya.gov.tr/derebucak#:~:text=1967%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20Belediye%20te%C5%9Fkilat%C4%B1%20kurularak,ayr%C4%B1larak%20fiilen%20%C4%B0l%C3%A7e%20h%C3%BCviyetini%20kazanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu. (Tarih Yok). *2009 Genel Mahalli İdareler Seçim Sonucu*. <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2009Mahallildareler/ResmiGazete/BelediyeBaskanligi.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu. (Tarih Yok). *30 Mart 2014, Mahalli İdareler Genel Seçimi*. <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2014Mahallildareler/BelediyeBaskanligi2014.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu. (Tarih Yok). *31 Mart 2019, Mahalli İdareler Genel Seçimi*. <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2019Mahallildareler/KesinSecimSonuclari/2019Mahalli-Liste-3.pdf>
- Yeni Şafak Gazetesi. (Tarih Yok). *1961 Genel Seçim Sonuçları*. 27 Şubat 2021 tarihinde <https://www.yenisafak.com/secim-1961/secim-sonuclari> adresinden ulaşıldı.

1980'LERDEN GÜNÜMÜZE BEYŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIK SEÇİMLERİNDE SİYASAL İLETİŞİM KAMPANYALARI

Birol GÜLNAR*

Giriş

Yasama, yürütme ve yargının bağımsız olduğu (güçler ayrılığı), seçme ve seçilme özgürlüğü, ifade özgürlüğü gibi kavramların öne çıktığı, adına klasik demokrasi denilen rejimlerin olmazsa olmazı özgür seçimlerdir. Seçimler pek çok ülkede olmaktadır ancak bu seçimlerin özgür olması yani her türlü farklı görüşü kendini ifade etme olanağı sunulması, halkın da yine özgür bir biçimde farklı siyasi görüşleri dinleyebilmesi, okuyabilmesi, farklı liderleri izleyebilmesi, demokratik rejimler için son derece büyük önem arz etmektedir. İşte her türlü farklı görüşün özgürce tartışılabilmesi, bu görüşler ile kamuoyu oluşturma fırsatı sunulması, seçimlerin adeta bir şölen havasında yapılabilmesinin en önemli araçlarından birisi siyasal iletişim çalışmalarınıdır.

Modern devletli toplumlarda bilinen en iyi yönetim biçimi olan demokrasilerin, adeta olmazsa olmaz özeliği de özgür seçimlerdir. Belirli zaman periyodu için yönetilenler, kendilerine göre çok farklı motivasyonlar ile yönetenleri-ki bunlar siyasal parti temsilcileridir-iktidara getirirler. İşte tam da bu süreçte, iktidar adaylarından kendisini seçmene en iyi şekilde anlatabilen, farklı değişkenleri ustalıkla bir araya getirerek, en uygun ve etkili algıyı seçmen nezdinde oluşturabilen adaylar ipi göğüslemektedir. Bütün bu süreçlerde siyasal iletişim kampanyalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Yönetilenleri belirli süre zarfında da olsa, tayin edebilme ve belirli usuller çerçevesinde denetleyebilme yetkisinin seçmenin elinde bulunması, demokrasiler için yaşamsal öneme sahiptir. Nasıl ki demokrasilerin emniyet subaplarından birisi seçimler (Arklan, 2016) ise bu seçimlerin en önemli ön koşullarından birisi de özgürce yürütülen siyasal iletişim kampanyalarıdır.

1990'lardan sonra dünyada ve Türkiye'de iyice hızlanan liberalleşme dalgaları ile artık daha çok soğuk savaş dönemini ve totaliter rejimleri çağrıştıran propaganda kavramı yerini siyasal iletişim kavramına bırakmıştır. Hızlanan liberalleşme politikaları ile birlikte eş zamanlı olarak muazzam gelişme gösteren ulaşım ve iletişim alanındaki devasa yenilikler konuyu bambaşka boyutlara taşımıştır. Ula-

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı.

şım ve iletişim (uydu) teknolojilerindeki devasa gelişim, dünyayı da adeta küçültmüş, onu küçük bir küresel köye dönmüştür. Evrensel değerler, özgürlükler, insan hakları, uluslararasılaşma, dünya vatandaşlığı gibi kavramlar bu yeni döneme damgasını vurmuştur.

Soğuk savaş döneminin bittiğini ilan edercesine, dünyanın siyah ve beyazdan ibaret olmadığını çağırıştırır biçimde, öncelikle siyah beyaz olan televizyonların renklenmesi, sonraki yaşanacak fırtınalı değişimlerin adeta işaret fişegi olmuştur. Televizyonların sadece ekranları renklenmemiş, içerik bakımından da bambaşka formatlar ortaya çıkmıştır. Bu anlamda devrim olarak nitelendirilebilecek gelişme ise Türkiye’de özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlamasıdır. Özel radyo ve televizyonların yayın hayatına girişi ile birlikte, Türkiye’de yayıncılık hem nice-lik hem de niteliksel olarak devrim niteliğinde değişime ve dönüşüme uğramıştır. Bu köklü değişimi daha sonra internet ve dijital alanda gerçekleşen gelişmeler izlemiştir.

Bu çalışma da 1980’lerden günümüze Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerini siyasal iletişim kampanyaları bakımından inceleme konusu yapacaktır. 1984-1990, 1991-2000 ve 2000 sonrası olmak üzere üç farklı dönemde Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde uygulanan siyasal iletişim kampanyaları, döneme damgasını vurmuş siyasiler ile yapılacak derinlemesine mülakatlar aracılığı ile incelenecektir. Söz konusu dönemler arasında uygulanan kampanyalarda gerek dil/üslup, gerek strateji gerekse de kullanılan iletişim araç ve mecraları bakımından olası farklılıklar bizzat kampanyaların merkezinde olan siyasetçilerin görüşleri aracılığı ile ortaya konmaya çalışılacaktır.

Siyasal İletişim Kavramının Tarihçesi

O dönemde siyasal iletişim olarak tanımlanmasa da aslında kavramın tarihçesi, yöneten yönetilen ilişkilerini içeren ilk devletli toplumlara kadar götürülebilir. Bu anlamda kavramın tarihçesi Antik Yunan’a kadar uzanabilir. Bu bakış açısına göre her türlü siyasal eylem siyasal iletişim kapsamında değerlendirilebilir. Ancak günümüz modern şartlarında siyasal iletişim çalışmalarının başlangıcı iki önemli tarihsel dönemece dayanmaktadır: Bunlardan birisi II. Dünya Savaşı sonrası dönem ve diğeri de Soğuk Savaşın bittiği dönemdir.

Siyasal iletişim kavramı Türk siyasi literatürüne daha çok 1990’lı yılların başı itibarı ile girmiştir. Bilindiği üzere bu yıllar, küresel ölçekte, Berlin Duvarının yıkıldığı, soğuk savaş döneminin zaten sona erdiği koşulları yaşamaktadır. Ki bu koşullar, daha fazla özgürlük, bireysellik, ifade özgürlüğü, farklılıklar ile yaşama, hatta teşvik etme, devlet aygıtının göreceli olarak sosyal ve ekonomik hayatta daha geri bir pozisyonda yer aldığı, popüler kültürün, kitlesel üretim ve tüketimin alabildiğince yükseldiği bir döneme karşılık gelmektedir. Küresel olarak ortaya

çıkın, daha çok liberal anlayışı ve serbest piyasa ekonomisini ve onun getirdiği özgürlük söylemlerini içeren bu yeni siyasal ve toplumsal iklim, Türkiye’de de kendisini 9. Cumhurbaşkanı Merhum Sayın Turgut Özal’ın şahsında ve O’nun izlediği politikalarda göstermiştir.

“Siyasal iletişim” kavramını ortaya çıkaran toplumsal ve siyasal iklim, liberalleşme, serbest piyasa ekonomisi, şeffaflık, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti söylemleri ve bu söylemlere uygun icraatların yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Türkiye’de de bu dönem, yoğun bir siyasal, ekonomik ve toplumsal dönüşüme eşlik etmiştir. Döviz bulundurmanın dahi yasak olduğu uzun bir zamandan sonra, serbest piyasa ekonomisinin adeta yegâne pusula olduğu, tüketimin alabil-diğine özendirildiği ve bunun da kitle iletişim araçları ile (bazılarına göre hoyratça) yapıldığı yeni bir Türkiye söz konusudur artık. Kendisinin o ünlü söyleminde belirttiği, “Türkiye’yi çağ atlayacağım” sözü adeta dönemdeki köklü değişimi özetlemektedir. Türkiye’nin çağ atlayıp atlamadığı çok tartılılsa da, ülkenin bambaşka bir mecraya yöneldiği muhakkaktır.

Bu köklü değişimden siyasal yapı ve kurumlar da nasibini almıştır. Her şeyden evvel yöneten ve yönetilen ilişkileri başka bir zemine oturmuş, yönetilenlerin (seçmenin) rızasını kazanmak belki de hiçbir zaman olmadığı kadar önemli hale gelmiştir. Tıpkı televizyon ekranlarının renklendiği, artık TRT’nin yayıncılıkta tekel olmaktan çıktığı işte tam da bu dönemde, iletişim kavramı ve seçmen ile iletişim kavramları da bambaşka boyutta ele alınmaya başlanmış, cadde vitrinlerindeki ve televizyon ekranlarındaki coşkuya bir anlamda katılmışlardır.

Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki muazzam gelişim, siyasal iletişim kampanyaları için de çok büyük fırsatlar sunmuştur. Görşellik ve görünürlük belki de hiçbir dönem olmadığı kadar öne çıkmış, dijital olanaklar eskiye göre çok daha yaratıcı ve ilgi çekici kampanyalar yürütmeye olanak tanımıştır. Özellikle 2000’li yıllardan sonra yükselişe geçen sosyal medya platformları, siyasal iletişim kampanyaları için çok önemli bir mecra haline gelmiştir.

Siyasal İletişim Kavramının Tanımı ve Kapsamı

Siyasal iletişim kavramını tanımlamadan evvel, öncelikle iletişim kavramından ve söz konusu döneme ilişkin kavrama yüklenen olası anlam değişikliğinden söz etmek yerinde olacaktır. İletişim kavramının ilk ele alındığı yıllardan itibaren uzun süre boyunca, kavramın daha çok mekanik bir düzlemde ele alındığı bilinmektedir. Daha açık bir biçimde ifade etmek gerekirse, burada iletişime yüklenen anlam, doğrusal bir düzlemde gerçekleşen sıralı, dizili bir insan etkinliğidir. Yani, iletişim, “kaynak” adı verilen unsur tarafından başlatılır, kaynak iletiyi uygun biçimde kodlayarak gönderir, bu ileti kanal aracılığı ile alıcıya ulaşır, alıcı kaynağın kodlama sürecine uygun bir biçimde kod açımını yapar, iletiyi alır ve tekrar kodlayarak yeni

iletiyi kaynağa gönderir ki buna da geri bildirim (feed back) denir. İşte iletişim bu doğrusal düzlemde döngüsel olarak devam eder.

Ancak iletişim aslında bu teknik diyagramdan çok daha fazla bir şeydir. Her şeyden evvel iletişim, bir insan faaliyetidir ve insanlığın var olma mücadelesine eşlik etmiş, onunla birlikte var olmuştur. İnsandan bağımsız olarak düşünülemez. Duygu, düşünce, tutum, sosyal varlık olma ihtiyacı ve motivasyonu gibi bir insanı insan yapan tüm unsurlar iletişimin merkezindedir.

II. Dünya Savaşı arasında, dönemin sert koşulları içerisinde kendisi de teknik bir insan olan Laswell tarafından iletişimin bu şekilde teknik olarak açıklanmaya çalışılması aslında (o dönemin koşullarında) anlaşılabilir bir şeydir. Söz konusu teknik yaklaşım, bütün ağırlığını dönemin iletişim araştırmalarında göstermiş, geniş halk kitlelerinin savaş gibi alınan önemli kararlara destek vermelerini sağlamak için, üstten bakan, buyurgan bir kavramsallaştırmaya gidilmiştir. “Hipodermik iğne”, “sihirli mermi” gibi yaklaşımlarla, söz konusu geniş halk kitlelerinin uygulanan politikalara destek vermelerini sağlamak amacı ile bireylerin (dinleyici/okuyucu/izleyici) tamamen pasif bir konuma yerleştirildiği, kitle iletişim araçlarına ve onun mesajlarına ise aktif bir rol biçildiği bir takım iletişim araştırmaları ve kavramsallaştırma çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

İletişimin serüveni aslında sadece yüzyılın başından bu yana değişmemiş, bu değişimin serüveni devletli toplumların öncesine kadar dayanmıştır. Devletli toplumlardan önce, gündelik hayatı sürdürmenin önemli bir gerekliliği olan iletişim, sonraki süreçte çok farklı işlevler yüklenmiştir. Üretim ve tüketim ilişkilerinin karmaşıklaşmaya başlaması, insan taleplerinin sınırsız, buna mukabil kaynakların sınırlı olması, bu kaynakların sistematik bir biçimde üretime dönüştürme zorunluluğu (iş bölümü) ve ürünlerin hakça dağıtılması gibi meselelerin ortaya çıkması beraberinde adına devlet denilen aygıtı zorunlu kılmıştır (Lundby ve Ronning, 1991; Erdoğan, 1997).

Devletli toplum demek, aynı zamanda yöneten ve yönetilen ilişkileri ve iletişim demek. Artık iletişim gündelik hayatı sürdürmeye yardımcı olan basit bir araç olmaktan çok daha fazla anlam taşımaya başlamıştır. Artık iletişim, devletli toplumların olmazsa olmazları olan, “toplumsallaşma”, “siyasal toplumsallaşma”, “bütünleştirme” gibi önemli işlevleri de yerine getiren, devlet ve toplum hayatının önemli bir unsuru haline gelmiştir. Daha önceleri meşruiyetini kan hısımlığından ve/veya ilahi kaynaklardan alan iktidar sahiplerinin işi aslında modern toplumlu devletlerde daha zor bir hal almıştır. Geniş kitlelerin “rıza üretimi” nin sağlanması ve bunun sürdürülebilmesi sadece iletişimden değil, sosyal bilimlerin pek çok farklı dallarından (psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi vb.) yararlanmayı zorunlu hale getirmiştir (Kentel, 1991; Kean, 1999).

Modern toplumlu devletler yönetiminde artık kan hısımlığına ya da ilahi meşruiyet kaynaklarına dayanan iktidarların yerini; demokrasi, insan hakları, “rıza üretimi” gibi kavramlara önem vermek zorunda olan iktidarlar almıştır. Modern demokratik toplumlarda basın ve ifade özgürlüğü, insan hakları, halkla ilişkiler, ikna edici iletişim gibi yeni kavramlar artık gündelik hayatta sıkça başvurulan kavramlar olmuştur. Yöneten yönetilen ilişkilerinin köklü bir biçimde değiştiği, toplumsal değer yargılarının da bu değişime eşlik ettiği bu “zamanın ruhuna”, iletişim de eşlik etmiş, “siyasal iletişim” kavramı ile adeta bu değişime, dönüşüme katılmıştır. İşte siyasal iletişim kavramı, böyle bir toplumsal ve siyasal iklimde kendine yer bulmuş ve bütün bu süreçlerin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Sosyal Bilimlerin pek çok alanında olduğu gibi, “siyasal iletişim” kavramının tanımında da birden fazla tanım ve yaklaşıma rastlamak mümkündür. Ancak siyasal iletişim denince akla gelen ilk kavramlardan birisi “ikna edici iletişim”dir. Kapsayıcı ve aynı zamanda da öz bir tanım yapmak gerekirse siyasal iletişim, demokratik toplumlarda siyasi partilerin seçmenleri ile parti programları doğrultusunda, düzenli, sürekli, iknaya dayalı ve karşılıklı (tek yönlü olmayan) iletişim kurmak adına, seçmen davranışlarını belirlemek amacı ile yürüttükleri, bilinçli ve sistematik faaliyetlerin ve uyguladıkları yöntemlerin tümüdür.

Burada vurgulanması gereken nokta, siyasal iletişimin kesinlikle propagandadan farklı bir kavram olduğudur. Propaganda hedef kitlesi ile tek yönlü bir iletişim faaliyeti gerçekleştirirken, siyasal iletişim ise çift yönlü bir iletişim faaliyeti gerçekleştirir. Daha açık bir ifade ile propaganda onu üretenler tarafından (mesajın doğru ya da yanlış olmasından bağımsız olarak) sadece hedef kitle tarafından kabul edilmesini amaçlarken, siyasal iletişim ise hedef kitlesine bir mesajı kabul ettirmekten ziyade, hedef kitlesi ile bir anlam paylaşımını hedefler (Mattelart, 2001; Bektaş, 2002). Buradan hareketle, siyasal nitelikli iletişimin önemli özellikleri şu şekilde sıralanabilir: Kaynağın güvenilir olması, kaynağın ikna yeteneğinin olması, hedef kitlenin özelliklerinin bilinmesi, mesajın içeriği, doğru iletişim kanallarının seçimi (Aziz, 2007).

Elbette ki propagandada olduğu gibi siyasal iletişimde de pratik amaç, seçmenlerini daima zinde tutmak, bağlılıklarını güçlendirmek, yeni seçmen elde etmektir. Bu tür kampanyalar, farklı iletişim araç ve stratejileri ile aday ve parti programları hakkında seçmeni bilgilendirmek, kendi arzu ettikleri şekilde imaj oluşturmak ve nihayetinde istedikleri aday ya da partiye oy verdirmek amaçlarını taşımaktadırlar (Demir, 2018). Ama siyasal iletişim bu faaliyetlerini, daha insancıl, daha fazla rızaya dayalı ve daha uzun vadeli bir çalışma çerçevesinde ele alır. Bir seçim çalışması esnasında kullanılan bir slogandan, liderin kullandığı bir el işareti

ya da O'nun kullandığı bir kıyafete kadar çok geniş yelpazede pek çok şey siyasal iletişim çalışması kapsamında değerlendirilebilir. Ancak bu örnekler, siyasal iletişim çalışmalarının, kendiliğinden ve anlık yapıldığı anlamına gelmemelidir. Aksine bu çalışmalar, son derece sistematik, bilinçli ve düzenli çalışmalardır. Siyasal iletişim, bilgilendirme, ikna edici iletişim gibi işlevlere sıkça başvurur. Burada da kullandığı önemli araçların başında, geleneksel medya ve yeni medya gelmektedir.

Siyasal İletişim Kampanyaları ve Medya

Geleneksel (yüz yüze) iletişimden kitle iletişimine geçiş, sadece iletişim ile ilgili alanda bir değişim yaratmamış, toplumsal hayatın tüm katmanlarını ve kurumlarını da derinden etkilemiştir. Adına kısaca medya denilen bu kurumsallaşmış iletişim, toplumsal çevre ile etkileşim, siyasal çevre ile etkileşim ve ekonomik çevre ile etkileşim başlıkları altında toplumun sosyolojisini ve değerler sistemini derinden etkilemiştir. Sistematik ve düzenli oluşu, aynı mekân ve zamanı paylaşma zorunluluğunun bulunmaması gibi özellikler ile geleneksel iletişimden ayrılan kitle iletişimi, bir kültürün devamlılığı noktasında olmazsa olmaz olarak nitelenen toplumsallaşma işlevinin yerine getirilmesinde de önemli bir rol üstlenmiştir. Toplumsallaşmanın yanında bu yeni kitle iletişim araçları, o ülkedeki siyasal değerlerin ve pratiklerin benimsenmesi ve bunların sonraki kuşaklara aktarılması anlamına gelen siyasal toplumsallaşma işlevinin yerine getirilmesinde de önemli bir rol üstlenmiştir (Kaya, 1985).

1980'lerden sonra, yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen, dünyada ve Türkiye'de özgürlükler ve liberal politikaların kaynaklık ettiği değişim ve dönüşümün neticesinde sağ-sol gibi ciddi ideolojik kamplaşmalarda kırılmalar başlamış, ideoloji ve parti bağlılıkları sorgulanmaya başlamıştır. Sosyal ve siyasal iklimin soğuk savaş döneminde olduğu gibi sadece siyah ve beyazdan ibaret olmadığı, farklı tonların ve renklerin de var olabileceği bu yeni dönemde insanların farklı görüş ve fikirleri dinlemeye ve anlamaya daha arzulu oldukları görülmüştür. İşte böyle bir hazır bulunuşluk, kitle iletişim araçlarında yer alan siyasal mesajları da daha işlevsel ve önemli hale getirmiştir. Yeni/farklı görüş ve fikirler medyanın farklı mecralarında kendilerine "müşteri" bulabilmişlerdir. Gündelik hayatın her safhasında büyük etki ve öneme sahip hale gelen medya, elbette siyasetçiler için de görüşlerini ifade edebilecekleri çok önemli mecralar olarak büyük bir işlevi yerine getirmişlerdir.

Farklı zaman dilimlerinde ve farklı seçim arifelerinde ve sonrasında yapılan çalışmalar, seçmenlerin sadece parti tercihlerinde değil, bilgilendirme, motivasyon ve kanaat edinme amaçlı olarak medyadan faydalandıklarını da göstermektedir (Güneş, 1996; Can, 2005; Doğan ve Göker, 2013,). Parti bağlılığı yüksek ve daha yüksek yaşlı seçmenler bu anlamda daha sık televizyonu tercih ederken, gençler ise ağırlıklı olarak interneti tercih etmektedirler (Balcı ve Tarhan, 2007). Seçmen

davranışının şekillenmesinde en etkili araç olarak televizyon ön plana çıkarken (Baltacı ve Eke, 2012; Karaçor, 2013; Arklan, 2016) onu hemen ardından aile ve yakın çevre ile kurulan yüz yüze iletişim takip etmektedir (Balcı ve diğerleri, 2013). Seçmenlerin seçim kampanyalarından yararlanma amaçlarını ortaya koyduğu çalışmada Arklan (2016) seçim sürecinde en sık takip edilen ve en çok güvenilen araç olarak ilk sırada televizyonu sonrasında ise interneti işaret etmektedir.

Siyasal iletişim çalışmalarının kendisini ifade etme olanağı bulduğu belki de en önemli mecra, kitle iletişim araçları diye ifade olunan medya ve onun farklı kanallarıdır. Adeta gösteri toplumuna dönüşen, yeni yüzyılda algıları şekillendirme, tutumlara yön verebilme yetisi ile bu mecraları en etkin biçimde kullanabilme arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu muhakkaktır. Hele ki sosyal hayatın adeta olmazsa olmaz haline gelen sosyal medya mecraları, her türlü sosyal ilişkinin, siyasetin, ekonominin ve hatta siyasal iktidar mücadelesinin verildiği çok önemli mecralar olmuştur. Artık kurumları ve insanları en kolay tanınmanın yolu sosyal medya hesaplarından geçmektedir. Bu mecralar, hem iktidar sahipleri ile diğer siyasilerin seçmenlerini etki altına almaya çalıştıkları, hem de seçmenlerin de siyasilere tesir etmeye çalıştıkları adeta iki tarafı keskin bir bıçak gibi işlev görmektedir.

Siyasal İletişimde Seçmen Davranışları

Siyasal iletişim çalışmalarında genellikle konuya bu çalışmaları yapanlar tarafından, yani mesajı tasarlayanlar ve gönderenler tarafından bakılmaktadır. Burada siyasal iletişim çalışmalarını yapanların seçmen davranışını nasıl etkilemeye ve yönlendirmeye çalıştıkları odak noktasını oluşturmaktadır. Peki, seçmenler bu mesajlara neden ihtiyaç duyarlar? Seçmenlerin bu kampanyalara ilgi duyma nedenleri beş başlık altında toplanmaktadır: Siyasal bilgilenme, siyasal kıyaslama, siyasal etkileşim, bireysel tatmin ve rasyonel tercih. Siyasal bilgilenme amacı ile bu kampanyalara ilgi gösteren seçmenler; adaylar, parti programları ve seçim süreçleri ile ilgili bilgi sahibi olmayı amaçlamaktadırlar. Siyasal kıyaslama amacıyla ise seçmenler, elde etmeyi umdukları siyasal bilgiler ile farklı adayları ve programları karşılaştırmayı amaçlamaktadırlar. Siyasal etkileşim motivasyonunda ise seçmenler, benimsedikleri aday ya da parti ile ilgili bağlılıklarını artırma ve bunun propagandasını yaparak siyasi süreçlere daha aktif dâhil olmayı amaçlarlar. Bireysel tatmin motivasyonunda ise gündemin dışında kalmamak, tartışmalara katılmak, hoşça vakit geçirmek, siyasiler arası çekişmeleri izlemek gibi amaçlar güdülmektedir. Rasyonel tercih motivasyonunda ise her türlü ön yargıdan uzak bir biçimde en doğru kararı almak adına, ülke için en doğru politikaları bulma arayışı ön plana çıkmaktadır. Seçmenlerin seçim kampanyalarından yararlanma amaçları-

nı ortaya koyduğu çalışmasında Arklan (2016) seçmenlerin seçim kampanyalarından yararlanma amaçlarını sırasıyla şu şekilde bulmuştur: (1) Siyasal etkileşim, (2) rasyonel tercih, (3) siyasal kıyaslama, (4) siyasal bilgilenme ve (5) bireysel tatmin.

Siyasal iletişim çalışmalarında öne çıkan sorulardan birisi seçmenlerin hangi motivasyonlara göre oy verdikleridir. Yani seçmenlerin oy verme davranışını belirleyen etkenler nelerdir? Burada dört etken karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, partizanlık ya da parti kimliğidir. Bazı seçmenler partilerine ölesiye bağlıdırlar ve sadece partilerine duydukları bağlılıktan dolayı oy verirler. İkinci faktör ise aday ya da partinin ülkenin önemli meselelerine karşı geliştirdikleri politikalar ve çözüm yollarıdır. Üçüncü faktör ise aday imajıdır. Aday imajı, seçmenlerin adaya karşı geliştirdikleri tutum ve duyguların toplamından oluşur. Son faktör ise bireyin kendisini bir grup aidiyeti içerisinde hissedip grup davranışı göstermesidir. Bu gruplar, ırksal, kültürel ya da dini ortak özelliklerin bir araya getirdiği insanlardan oluşur (Boiney ve Paletz, 1991: 4-5 aktaran Balcı, 2016: 72).

Seçmen davranışını sosyolojik yaklaşım ile açıklayanlar, bireylerin oy verirken toplumsal aidiyet duygularına göre davrandıklarını ileri sürerler. Bu aidiyet, dini bir duygu bağlılığına benzetilmekte, oy verme davranışı da bir çeşit alışkanlık olarak tanımlanmaktadır (Gökçe ve diğerleri, 2002). Seçmen davranışını açıklayan diğer bir yaklaşım ise psikolojik yaklaşımdır. Buna göre seçmenler, parti ile özdeşleşme modeli çerçevesinde, bir partiye karşı güçlü bir bağlılık geliştirmektedirler (Damlapınar ve Balcı, 2014). Seçmen davranışını açıklamaya çalışan diğer bir yaklaşım ise rasyonel teori ya da ekonomik yaklaşımdır (Damlapınar ve Balcı, 2005; Şendur, 1999). Bu yaklaşıma göre ise seçmen kendi gündelik çıkarlarına göre ülkeye en iyi hizmet edecek adayı tamamen rasyonel bir motivasyon ile belirler. Bu yaklaşım, yaygın tabir ile “halk cebine bakar” önermesinin adeta kavramsallaşmış halidir. Merhum Cumhurbaşkanı ve Başbakan Sayın Süleyman Demirel’in söylediği “Tencerenin deviremeyeceği iktidar yoktur” sözü tam olarak bu yaklaşıma uygundur.

Siyasal iletişim kampanyalarının oy verme davranışı üzerindeki etkisine dair tartışmalar sürmektedir. Kararını vermiş seçmen üzerinde bu etkinin sınırlı olduğu, ancak daha çok bu çalışmaların kararsız seçmen üzerinde etkili olduğuna dair ciddi bulgular mevcuttur. Bu anlamda kararsız seçmen üzerinde etki noktasında medyanın önemi kendini hatırlatmaktadır. Ancak bazı araştırma bulguları ezber bozan cinsten sonuçlar elde etmişlerdir. Siyasal iletişim kampanyalarının seçmen davranışı üzerinde son derece sınırlı bir etkisinin olduğu ya da hiçbir etkisinin olmadığı yönünde araştırma bulguları da mevcuttur (Uslu, 2009; Baltacı ve Eke, 2012; Dilber, 2012). Elbette ki tüm toplumlar için geçerli olacak evrensel bir seç-

men davranış modeli ortaya koymak güçtür. Oy verme davranışında yerel dinamiklerin, alt kültürlerin ve öngörülemez bazı yerel dinamiklerin etkisi şaşırtıcı düzeyde olabilir.

1980'lerden Günümüze Beyşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri

1980'den sonra ilk yerel seçim 25 Mart 1984'de gerçekleştirilmiştir. 25 Mart 1984 Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde Anavatan Partisi adayı Tuğrul Kutbay ile Doğru Yol Partisi adayı Adil Bayındır ve Refah Partisi adayı Mevlüt Yaman yarışmış ve ipi göğüsleyen, Anavatan Partisi adayı Tuğrul Kutbay olmuştur.

1984 seçimlerinin ardından diğer yerel seçim 26 Mart 1989'da gerçekleştirilmiştir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere, katılım oranının %85,5 olarak gerçekleştiği bu seçimlerde ipi göğüsleyen parti, oyların %34,8'ini alan Doğru Yol Partisi; aday ise Adil Bayındır olmuştur. Doğru Yol Partisini sırası ile Anavatan Partisi (Muzaffer Karabıyık, %23,2), Refah Partisi (H. Hüseyin Sodan, %20,3) ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP, %11,4) takip etmiştir.

Tablo 1: 26 Mart 1989 Beyşehir Yerel Seçim Sonuçları

Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Geçerli Oy	Katılım Oranı
30	9632	8233	7700	%85.5
Sonuçlar				
Parti	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	
Doğru Yol Partisi (DYP)	Adil BAYINDIR	2677	34.8	
Anavatan Partisi (ANAP)	Muzaffer KARABIYIK	1785	23.2	
Refah Partisi (RP)	H. Hüseyin SODAN	1563	20.3	
Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)		880	11.4	
Islahatçı Demokrat Parti (IDP)		91	1.2	
Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP)		87	1.1	
Bağımsızlar		617	8.0	
Toplam		7700	100	

27 Mart 1994 yerel seçimlerinde Beyşehir'e ait sonuçlar ise Tablo 2'de yer almaktadır. 27 Mart 1994 Beyşehir yerel seçimlerinde katılım oranı, %95,01 gibi oldukça yüksek bir orana erişmiştir. Bu seçimde de bu kez Anavatan Partisinden yarışa katılan Adil Bayındır, %39,44 gibi ciddi bir oy oranı ile yarışı önde tamamlamıştır. Adil Bayındır'ı %26,56'lık oy oranı ile Refah Partisi adayı Veli Ülvan, O'nu da %22,58'lik oy oranı ile Doğru Yol partisi adayı Tuğrul Kutbay takip etmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi'nin oy oranı ise bu seçimde %9,67 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2: 27 Mart 1994 Beyşehir Yerel Seçim Sonuçları

Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Geçerli Oy	Katılım Oranı
47	11182	10625	10254	%95.01
Sonuçlar				
Parti	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	

Anavatan Partisi (ANAP)	Adil BAYINDIR	4044	39.44
Refah Partisi (RP)	Veli ÜLVAN	2723	26.56
Doğru Yol Partisi (DYP)	Tuğrul KUTBAY	2315	22.58
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)		991	9.67
Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)		100	0.97
Yeniden Demokrasi Partisi (YDP)		55	0.53
İşçi Partisi (İP)		26	0.25
Toplam		10254	100

Beş yıl sonra gerçekleştirilen seçimlerin tarihi ise 18 Nisan 1999 olmuştur. Bu seçimde de Beyşehir kamuoyu tarafından yakından tanınan adayların seçmenin oyuna talip olduğu görülmektedir. Tablo 3’de yer alan seçim sonuçlarına göre bu seçimi kazanan aday - önceki iki seçimde olduğu gibi - %34,2’lik oy oranı ile Doğru Yol Partisi’nin adayı Adil Bayındır olmuştur. Kendisini %29,19 ile Fazilet Partisinin adayı M. Emin Doğan, O’nu da %28,24’lük oy oranı ile Milliyetçi Hareket Partisi’nin adayı R. Gürkan Gökmenoğlu takip etmiştir (“18 Nisan 1999 Belediye Seçimi Konya Beyşehir İlçe Belediyesi”, 2021; “18 Nisan 1999 Mahalli İdareler Genel Seçimi Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları”, 2020).

Tablo 3: 18 Nisan 1999 Beyşehir Yerel Seçim Sonuçları

Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Geçerli Oy	Katılım Oranı
69	12919	11583	11326	%90
Sonuçlar				
Parti	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	
Doğru Yol Partisi (DYP)	Adil BAYINDIR	3874	34.20	
Fazilet Partisi (FP)	M. Emin DOĞAN	3306	29.19	
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	R. Gürkan GÖKMENOĞLU	3198	28.24	
Anavatan Partisi (ANAP)	Ahmet URHAN	589	5.20	
Demokratik Sol Parti (DSP)		199	1.76	
Büyük Birlik Partisi (BBP)	Metin SEZEN	98	0.87	
Millet Partisi (MP)		62	0.54	
Toplam		11326	100	

28 Mart 2004 Beyşehir seçimlerinde ise siyaset sahnesine güçlü bir biçimde giren ve aslında uzun yıllar boyunca bu gücünü sürdürecektir olan yeni bir siyasal aktör vardır: AK Parti. Bu seçime ve bundan sonraki pek çok seçime damgasını vuran AK Parti’nin Beyşehir Belediye Başkan adayı Nazif Tekinöz olmuştur. Bu seçimde katılım oranı önceki seçimlere göre kısmen daha düşüktür (%83,01). Yeni kurulan AK Parti’nin ülke genelinde yakaladığı sert rüzgârdan bu seçimde Beyşehir de nasibini almıştır. Adalet ve Kalkınma Partisinin Beyşehir Belediye Başkan Adayı Nazif Tekinöz, %46,08 gibi oldukça yüksek bir oy oranı ile seçimi kazanmıştır. Kendisini %26,8’lik oy oranı ile Doğru Yol Partisi adayı Süleyman Şenol, O’nu da %20,72’lik oy oranı ile Prof. Dr. Mustafa Kemal Çiftçi takip etmiş-

tır (“28 Mart 2004 Belediye Seçimi Konya, Beyşehir İlçe Belediyesi Seçim Sonuçları”, 2020; “Konya’da 2004 Türkiye yerel seçimleri”, 2020).

Tablo 4: 28 Mart 2004 Beyşehir Yerel Seçim Sonuçları

Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Geçerli Oy	Katılım Oranı
62	15634	12978	12614	%83.01
Sonuçlar				
Parti	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	Nazif TEKİNÖZ	5813	46.08	
Doğru Yol Partisi (DYP)	Süleyman ŞENOL	3380	26.80	
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	M. Kemal ÇİFTÇİ	2613	20.72	
Saadet Partisi (SP)		529	4.19	
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İbrahim CİN	231	1.83	
Genç Parti (GP)		31	0.25	
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	Abdullah BİLKİ	17	0.13	
Toplam		12614	100	

29 Mart 2009 Beyşehir yerel seçimleri, AK Parti rüzgârının etkisinin daha da güçlü hissedildiği bir seçim olmuştur. Tablo 5’ de yer alan seçim sonuçlarına göre geçerli oyların %51,95 gibi önemli bir kısmını alan Adalet ve Kalkınma Partisi adayı İzzet Taşçı almıştır. İzzet Taşçı’yı, %32,67’lik oy oranı ile Milliyetçi Hareket Partisi adayı Adil Bayındır izlemiştir. Saadet Partisi adayı Mustafa Uzun ise seçimde %8,58 oy oranını elde etmiştir (“29 Mart 2009 Belediye Seçimi Konya, Beyşehir İlçe Belediyesi Seçim Sonuçları”, 2020).

Tablo 5: 29 Mart 2009 Beyşehir Yerel Seçim Sonuçları

Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Geçerli Oy	Katılım Oranı
73	21576	18272	17529	%84.68
Sonuçlar				
Parti	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	İzzet TAŞÇI	9107	51.95	
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	Adil BAYINDIR	5726	32.67	
Saadet Partisi (SP)	Mustafa UZUN	1503	8.58	
Demokrat Parti (DP)	Tuğrul KUTBAY	920	5.25	
Büyük Birlik Partisi (BBP)	Kemal KİRİŞ	144	0.82	
Demokratik Sol Parti (DSP)	M. Ali TEKİN	90	0.51	
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	Yılmaz SARIBIYIK	39	0.22	
Toplam		17529	100	

30 Mart 2014’de Beyşehir’de gerçekleştirilen yerel seçimlerde oldukça çekişmeli bir tablo ortaya çıkmıştır. Tablo 6’da ayrıntıları yer alan seçim sonuçlarına göre aslında seçim, Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi arasında kıyasıya bir yarış biçiminde geçmiştir. Buna göre Adalet ve Kalkınma Partisi adayı Murat Öztun oyların %48,59’unu alırken, O’nu hemen %45,85’lik oy oranı ile Milliyetçi Hareket Partisi’nin adayı Süleyman Şenol izlemiştir. Bu sonuçlara

göre seçimi Adalet ve Kalkınma Partisi adayı Murat Özaltun kazanmıştır (Memurlar. Net, 2021).

Tablo 6: 30 Mart 2014 Beyşehir Yerel Seçim Sonuçları

Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Geçerli Oy	Katılım Oranı
195	49710	44939	42371	%90.40
Sonuçlar				
Parti	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	Murat ÖZALTUN	20589	48.59	
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	Süleyman ŞENOL	19427	45.85	
Saadet Partisi (SP)	Mustafa ACAR	1073	2.53	
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Fikri TOKGÖZOL	842	1.99	
Büyük Birlik Partisi (BBP)	Şerafettin ÇAY	370	0.87	
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	Serkan GÜÇLÜ	70	0.17	
Toplam		42371	100	

Son yapılan yerel seçim ise 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Sonuçları itibarı ile Beyşehir’de yapılan ilginç seçimler arasında sayılmayı hak etmektedir. Güçlü bir AK Parti iktidarında, (daha önce üç dönem Beyşehir Belediye Başkanlığı yapmış) bağımsız bir adayın seçimi kazanmış olması bu seçime özel bir ilgi ile yaklaşılmasına neden olmuştur. Bu seçimi diğerlerinden farklı kılan bir diğer husus ise Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrası değişen sistem ile birlikte ittifaklar ile girilen, ilk yapılan yerel seçim olmasıdır. Tablo 7’de yer alan seçim sonuçlarına göre bağımsız aday Adil Bayındır geçerli oyların %47,48’ini alarak seçimi kazanmıştır. Adil Bayındır’ı, oyların %46,75’ini alan, Adalet ve Kalkınma Partisi adayı Üzeyir Yaşar takip etmiştir (“Kasım’da 2019 Türkiye yerel seçimleri”, 2020).

Tablo 7: 31 Mart 2019 Beyşehir Yerel Seçim Sonuçları

Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy	Geçerli Oy	Katılım Oranı
198	53858	46636	44133	%86.59
Sonuçlar				
Parti	Aday	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	
Bağımsız (BĞMSZ)	Adil BAYINDIR	20956	47.48	
Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ)	Üzeyir YAŞAR	20633	46.75	
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	Mertcan GÜÇLÜ	1322	2.99	
Saadet Partisi (SP)	Mustafa ACAR	931	2.12	
Demokrat Parti (DP)	Mehmet BALKI	291	0.66	
Toplam		44133	100	

Metodoloji

Çalışmada, nitel tasarım türlerinden saha araştırması ve veri toplama türlerinden görüşme (interview, mulakat) yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda farklı siyasi geleneklerden gelen altı siyasi ile bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Tasarımı ve Uygulanması

Çalışmanın temel amacı, 1984-1990, 1991-2000 ve 2000 sonrası Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde uygulanan siyasal iletişim kampanyalarında dönemsel olarak gerek dil/üslup, gerek mesaj strateji gerekse de kullanılan iletişim araç ve mecraları bakımından farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır. Temel amaçtan da anlaşıldığı üzere çalışma, fenomenin doğasını açıklamaya çalışan betimleyici bir araştırma tasarımına sahiptir.

Veri toplama tekniği olarak nitel tasarım türlerinden saha araştırması ve görüşme (interview, mülakat) yöntemi kullanılmıştır. Katılımcı sayısına göre görüşmeler grup görüşme ve bireysel görüşme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Görüşülmek istenen kişiye göre görüşmeler de; önderler (lider, yönetici) ile, uzmanlar ve halk ile olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Son olarak görüşmeler, uygulanan kuralların katılığına göre de yapılmış (formel), yarı yapılmış (yarı formel) ve yapılmamış (informel, serbest) olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (Karasar, 1994). Bu çalışma kapsamında ise katılımcı sayısına göre bireysel, görüşülmek istenen kişiye göre önder ve kuralların katılığına göre ise yarı yapılmış (yarı formel) bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmış görüşmeler ile yapılandırılmamış görüşmelerin arasında yer alır. Yapılandırılmış görüşmelere göre daha esnek, sorular daha açık uçlu, sorulara ekleme yapmanın ve görüşmecinin de yanıt vermesine olanak tanıyan, zaman zaman sistematik ve tutarlı hazırlanmış soruların dışına çıkma özgürlüğünün de bulunduğu bir tasarımdır (Karasar, 1994; Som ve Ekşi, 2015).

Görüşmecilerin Seçimi

Görüşmecilerin seçiminde objektiflik ilkesi göz önünde bulundurularak farklı siyasal parti ve görüşlerden siyasilerin olmasına dikkat edilmiştir. Bu noktadan hareketle, 1989 (DYP), 1994 (ANAP), 1999 (DYP) ve 2019 (Bağımsız) Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerini kazanmış ve hali hazırda şu anki Beyşehir Belediye Başkanı olan Sayın Adil Bayındır görüşmeci olarak seçilmiştir. Diğer bir görüşmeci ise 2009-2014 yılları arasında AK Parti'den seçilerek belediye başkanlığı yapmış olan İzzet Taşçı'dır. Görüşmeci olarak seçilen bir diğer isim ise AK Parti 24. ve 27. Dönem Konya Milletvekili Gülay Samancı'dır. Yine AK Parti'den diğer bir görüşmeci de 2001 yılı Konya Meram Teşkilatı kurucu üyesi, 2004 yılı AK Parti İl genel Meclis Üyesi, 2010 yılı Konya AK Parti İl Başkanlığı yönetim kurulu üyeliği, seçim işleri başkanlığı, Seçim Koordinasyon Merkezi başkanlığı, 2012-2014 Ak Parti Konya yerel yönetimler başkanlığı görevlerini yürütmüş olan Avukat Mehmet Akif Göksu'dur. Göksu, son olarak 2019 yılı Ak Parti'den Beyşehir Belediye Başkanı aday adayı olmuştur. 2004 yılında Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimine Doğru Yol Partisinden (%26,8'lik oy oranı ile 2. olmuştur), 2014 yılında ise Milliyetçi

Hareket Partisinden (%45,85'lik oy oranı ile 2. olmuştur) aday olan Eczacı Süleyman Şenol da diğer bir görüşmeci olarak çalışmada yer almıştır. Son görüşmeci ise 2004 yılında Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerine Milliyetçi Hareket Partisi adayı olarak katılan ve aldığı %20,72'lik oy oranı ile seçimi 3. sırada tamamlayan Prof. Dr. Mustafa Kemal Çiftçidir.

Görüşme Sorularının Belirlenmesi

Görüşme soruları, 1984-1990, 1991-2000 ve 2000 sonrası Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde uygulanan siyasal iletişim kampanyalarında dönemsel olarak dil/üslup, mesaj strateji ve kullanılan iletişim araç ve mecraları bakımından farklılık olup olmadığını, bizzat bu dönemlerde siyaset yapmış kişilerle derinlemesine mülâkat tekniği ile ortaya koyacak biçimde, yarı yapılandırılmış olarak tasarlanmıştır. Sorular hazırlanırken -tıpkı görüşmecilerin seçiminde olduğu gibi- tarafsızlığa, herhangi bir biçimde yönlendirmede bulunmamaya özen gösterilmiştir. Olabildiğince açık ve seçik yazılmaya çalışılan sorularda tümdengelimli bir metot izlenerek, görüşmecilerin aşama aşama konuya odaklanmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Yukarıda belirtilen ilkeler ışığında toplam altı soru hazırlanmıştır.

Bulgular

Bu başlık altında, Adil Bayındır, Gülay Samancı, Mehmet Akif Göksu, İzzet Taşçı, Süleyman Şenol ve M. Kemal Çiftçi ile yapılan derinlemesine mülâkat sonuçları değerlendirilecektir.

Soru 1: 1984-1990, 1991-2000 ve 2000 sonrası olmak üzere bu üç dönemde Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimleri, siyasal iletişim kampanyalarında bir farklılık oluştu mu oluştu ise bu farklılıklar nelerdir?

1. Soruya Verilen Cevaplar:

Beyşehir Belediye Başkanı, İnşaat Mühendisi Adil Bayındır, Beyşehir Belediye Başkanı (Bağımsız): 1984 (DYP), 1989 (DYP), 1994 (ANAP), 1999 (DYP), 2009 (MHP) ve son olarak 2019 Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerine katılan Adil Bayındır, girdiği bu altı seçimin dördünü kazanmış, uzun yıllar boyu Beyşehir Belediyesini yönetmiştir. Bağımsız olarak girdiği 2019 seçimlerini de kazanan Bayındır, halen Beyşehir Belediye Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Cevap: 1980-1990, 1991-2000 dönemlerinden ziyade siyasal iletişim kampanyalarındaki farklılık 2000 sonrasında oluşmuştur. Gelişen teknoloji ile (internet kullanımının yaygınlaşması ve artık nerdeyse hemen hemen her bireyin akıllı telefon kullanması) vatandaşın sosyal medya kullanımının da yaygınlaşması ile birlikte önceki dönemlerde daha çok yüz yüze ve birebir yürütülen siyasal iletişim artık sosyal medya üzerinden anında ve daha çok kitleye ulaşılmasına olanak sağlamıştır.

AK Parti Konya Milletvekili Avukat Gülay Samancı, AK Parti 24. ve 27. Dönem Konya Milletvekili

Cevap: Bu üç dönemi siyasal iletişim kampanyaları bağlamında ayrı ayrı değerlendirdiğimizde karşılaşıcağımız başat faktörün teknoloji olarak ortaya çıktığını görürüz. 1980-1990 döneminde sosyal medya bir yana, kitle iletişim araçlarından görsel medyanın dâhi yaygın olmadığını (TV ağının yaygın olmaması, tek kanallı dönem vb.) biliyoruz. 1991-2000 yılları arasında her ne kadar görsel medya etkin olsa da, sosyal medya kavramının ülkemizde ve bölgemizde henüz iletişim araçları arasında bulunmadığını söyleyebiliriz. Oysaki 2000 sonrası günümüze kadar olan dönemde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve en önemlisi internetin iletişim seçeneklerinden birisi (hatta birincisi) hâle gelmesi, siyasal iletişimi şekillendirmiş, internetin ve sosyal medyanın birincil iletişim aracı konumuna gelmesi, kampanyaların şeklini ve ulaştığı kitleleri nicelik olarak etkilemiştir. Bu gelişimin etkileri hem ulusal düzeyde hem de yerel düzeyde benzer sonuçlar doğurmuştur.

Dönemler arasında farklılık arz eden bir diğer husus da ülkemizin ve Dünya'nın içerisinden geçtiği siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerdir. Bahse konu dönemlerde yaşanan siyasi olayları, uluslararası konjonktürü ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kültürel değişimi ele aldığımızda üç dönemde de siyasal iletişimdeki farklılıkları yorumlamak zor olmayacaktır.

1980-1990 yılları arasında Türkiye'de toplumsal değişimi getiren en önemli olaylar sırasıyla 24 Ocak Kararları, 12 Eylül Askeri Darbesi ve 1982 Anayasası olarak sayılabilir. 1970'li yılların sonlarında dünya üzerinde yaşanan 1979 petrol krizi ülkeleri ekonomik olarak temelinden sarsmış, hükümetleri krizden çıkış yolları aramaya yöneltmiştir. O tarihte görevde olan Demirel hükümetinin verdiği yetkiyle Turgut Özal (Başbakanlık Müsteşarı) tarafından hazırlanan ve köklü değişimleri muhteva eden ekonomik paket, önceden benimsenen devletçi ekonomik politikaları temelinden değiştirmiş, her ne kadar o dönemin kaotik yapısı nedeniyle uygulanamasa da, bu tarihten sonra izlenecek olan liberal ekonomik politikaların adeta pusulası olmuştur. 12 Eylül Askeri Darbesi siyasi ve kültürel anlamda toplumda büyük bir değişimi beraberinde getirmiş, o dönemde ortaya çıkan korku kültürü, siyasal iletişimi de büyük oranda etkilemiş, hatta siyasi partilerin ve birçok sivil toplum kuruluşunun kapatılması, siyasi yasakların getirilmesi ile siyasal iletişim ortadan kaldırılmıştır. 1982 Anayasası ve sonrasında yapılan genel seçimlerle birlikte yeniden rayına oturan demokrasi ortamı eksiklikleriyle de olsa devam etmiştir. 1980 darbesi öncesindeki kültürel farklılıkların uzlaşmaz tavrı ve kavgaları bu tarihten sonra hoşgörü ve uzlaşma yönünde değişmeye başlamış, siyasal iletişim de buna paralel olarak olumlu yönde değişmiştir.

1991-2000 dönemindeki siyasal iletişim de bu değişimin etkilerinin hissedildiği bir ortamda yukarıda belirttiğimiz gibi çok kanallı TV hayatının getirdiği imkânlarla farklı bir hâl almış, geniş kitlelere ulaşılabilmiştir. 2000 sonrası dönemin teknoloji çağı olmasının yanı sıra, 2001 yılında Sn. Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde kurulan ve 2002 yılında tek başına iktidara gelen AK Parti, gerek söylemleriyle gerekse icraatlarıyla kendisinden önceki dönemlerden farklı olarak kampanyalarında halka dokunmuş, yıllardır görmezden gelinen sorunların üzerine gidilmiş ve bugüne kadar görülmemiş bir samimiyet ile diyalog geliştirmiştir. Yapılan reformlar, ekonomik atılımlar sosyo-kültürel gelişmeleri de beraberinde getirmiş, seçmenin seçtiği kişi ile arasındaki mesafeler kaldırılmıştır. Öyle ki 2007 yılında yapılan değişiklikle, daha önce yürütmenin sorumsuz kanadı olan Cumhurbaşkanı'nı doğrudan halkın seçmesi mümkün kılınmıştır. 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kabul edilmiş, iki başlı yürütme sistemi ortadan kaldırılarak halkın seçtiği Devlet Başkanı yetkili ve sorumlu merci olarak göreve gelmiştir.

Avukat Mehmet Akif Göksu, 2001 yılı Konya Meram Teşkilatı kurucu üyesi, 2004 yılı AK Parti İl genel Meclis Üyesi, 2010 yılı Konya AK Parti İl Başkanlığı yönetim kurulu üyesi, seçim işleri başkanlığı, Seçim Koordinasyon Merkezi başkanlığı, 2012-2014 Ak Parti Konya yerel yönetimler başkanlığı görevlerini yürüten Göksu, son olarak 2019 yılında Ak Parti'den Beyşehir Belediye Başkanı aday adayı olmuştur.

Cevap: 1984-1990 arasındaki dönemde propaganda faaliyetleri daha çoksa-man kâğıda broşür basımı, konvoy yapma, arabalara bayrak asma, evlere yapılan ziyaretler gibi geleneksel yollar ile yapılıyordu. Teknolojinin bu kadar gelişmediği ve yüze yüze iletişimin daha sık görüldüğü bu dönemde kahvehanelerin de adeta seçim karargâhı gibi çok ciddi fonksiyon gördüğünü söyleyebiliriz. Seçmenin ayağına gitme fevkalade önemliydi. 1990'lar ve sonrasında teknolojinin ve iletişim biliminin gelişmesi ve üniversitelerin bu konular üzerinde daha çok çalışmaya başlaması ile birlikte slogan, reklam, kamuoyu araştırması gibi konular ön plana çıkmıştır. Artık propaganda adayın ya da tek başına birisini yönettiği bir iş olmaktan çıkmış, profesyonel bir ekip işi haline gelmiştir. 1990'larda siyasilerin konuşmalarının kaydedildiği video görüntüleri kahvehanelerde izletirilerek önemli bir propaganda aracı işlevi görmüştür. 1990'lar aynı zamanda özel televizyon yayıncılığının da propaganda amacı ile etkin kullanıldığı yıllar olmuştur. 2004 ve sonrasında ise şehirleşme giderek artmış, internet gündelik hayata girmiştir. Artık propaganda mecrası internete kaymış, kahvehaneler yine kullanılsa da format değiştirmiştir. 2011'den sonra artık merkezi seçim büroları hariç seçim ofisleri neredeyse açılmadı. Özellikle internet tabanlı iletişim mecralarının gelişimi ile birlikte -

insanlar seçim ofislerine gitmek yerine - hangi aday hakkında bilgi elde etmek istiyorlarsa bunu internet ve farklı iletişim araçları sayesinde elde etmiştir. Konvoylar, bayrak ve flama asma faaliyetleri önemini yitirdi. Ancak, adayların yaptıkları son gün mitingleri, Beyşehir gibi bire bir tanışıklıkların öne çıktığı bir yerde önemini hiçbir zaman kaybetmedi.

Muhasebeci İzzet Taşçı, 2009-2014 yılları arasında AK Parti Beyşehir Belediye Başkanlığı görevini yerine getirmiştir.

Cevap: 1980 sonrası dönemde Türkiye’de sosyal ve siyasal olarak büyük bir değişim yaşanmıştır. Bu değişimin yaşanmasına etki eden iç gelişmeler; 24 Ocak Kararları, 12 Eylül rejimi ve 1982 Anayasası; dış gelişme olarak da küreselleşme kavramları gösterilebilir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, genelden yerele kadar Türk siyasi hayatında önemli değişimler olmuş, yeni partiler kurulmuş, yeni siyasetçi modeli gelişmiştir.

Eczacı Süleyman Şenol, 2004 yılında Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimine Doğru Yol Partisinden (%26,8’lik oy oranı ile 2. olmuştur), 2014 yılında ise Milliyetçi Hareket Partisinden (%45,85’lik oy oranı ile 2. Olmuştur) aday olmuştur.

Cevap: 1980-1990 arasında daha önceki yıllarda kullanılan iletişim yöntemlerine ek olarak, TV’de siyasi parti liderlerinin bir moderatör yönetiminde görüşlerini ifade edip, tartışmaları ve seçim süreci sonuna doğru da TRT’de kendilerine ayrılan sürelerde partilerinin seçim konuşmaları yapmaları hayatımıza girmişti. 1990-2000 arasında 80-90’ların uygulamaları aynı şekilde devam etti. 2000’li yıllardan itibaren TV’lerde siyasi partiler reklam klipleri ve sosyal medya iletişim kaynaklarını kullandılar. Fakat dikkati çeken bir unsur, siyasi parti liderleri ve adayların TV’lerde aynı ortamda karşılıklı tartışma programlarına katılmamaları, bireysel konuşma şeklinde programlar yapmalarıdır.

Prof. Dr. M. Kemal Çiftçi, 2004 yılında Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimi-ne Milliyetçi Hareket Partisi’nden aday olan Çiftçi, %20,7’lik oy oranı ile seçimi 3. sırada tamamlamıştır. Çiftçi halen Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Klinik Bilimleri Bölümünde öğretim üyesidir.

Cevap: 1980’lerdengünümüze doğru yaklaşıldıkça kutuplaşma azaldı, siyasi ortam yumuşadı. Siyasi parti liderleri daha kucaklayıcı oldukça toplum da birbirine karşı daha hoşgörülü oluyor. Siyasi mücadelenin bundan sonra da olgun bir biçimde sürmesini isteriz. Siyasal atmosfer 1990’larda daha olgun ve yumuşaktı, ama 28 Şubat süreci ve FETÖ oluşumu maalesef bu hoşgörü ortamını zehirleyerek yine kutuplaşmanın artmasına neden oldu. Aday olduğum dönemde de şunu söyledim: Hiçbir rakip aday hakkında olumsuz, onur kırıcı, bir söylemde bulunmayacağız. Onlar da demokratik şartlar içinde aday olurlar, yarın birisi seçilir, hırpalanmış, yıpratılmış, onuru kırılmış bir başkan olamaz, ilk açıklamam buydu

ve bu minvalde kampanyayı sürdürdük. O seçime en büyük katkı bu anlayış olmuştur. Rakibim Süleyman Şenol ile karşılaştığımızda kucaklaştık, Nazif Bey ile de hiç sorunumuz oldu. Sonra seçim sonunda da Süleyman Bey ile randevulaşarak kazanan Nazif Bey'i tebrik etmeye gittik. Bu demokrasidir, Beyşehir halkı Nazif Beyi uygun görmüştür, ya da kazanamamışsak bizim eksikliğimiz vardır. Kişisel olarak maksadımız gerçekten kamuya hizmet etmektir, Beyşehir'in potansiyeli yüksek, Beyşehir iyi yerlere gelebilir düşüncesi ile yola çıktık.

Soru 2: İlgili dönemlere ilişkin siyasal atmosferi, hoşgörü, nüktedanlık, rakipler arası tahammül, siyasal kutuplaşma gibi açılardan değerlendiriniz.

2. Soruya Verilen Cevaplar:

Beyşehir Belediye Başkanı, İnşaat Mühendisi Adil Bayındır:

Cevap: Sorunuz açısından 1980-1990, 1991-2000 ve 2000 sonrası dönemlerine baktığımızda;

Öncesinde Doğru Yol Partisi İlçe Başkanlığım ve akabinde Belediye Başkanı olarak hizmet verme fırsatına nail olduğum bu kutlu şehirde siyasal kutuplaşmadan ziyade her daim 'Beyşehir Birliği'nin' savunucu olduğumdan benim pence-remden görünen kısmı buydu.

Önce partim diyenlerin aksine biz her daim 'Önce Beyşehir' diyenlerle olduk ve 1989/2002 yılları arası 3 dönem Beyşehir Belediye Başkanı iken, muhalefetten Belediye Başkanı olmama rağmen bu şehirde parti ayrımı yapmaksızın Ankara'dan kazanımlarımızı 'Beyşehir Birliği' olarak aldık yine şehrimize gelen siyasi misafir-lerimizi parti ayrımı gözetmeksizin yine 'Beyşehir Birliği' olarak karşıladık ve ağır-ladık. Bugüne geldiğimizde 2020 yılı içinde benim düşüncelerim ve hissiyatım yine aynı şekildedir : 'ÖNCE BEYŞEHİR'.

AK Parti Konya Milletvekili Avukat Gülay Samancı:

Cevap: Siyasal atmosferdeki hoşgörü, rakipler arası tahammül ve siyasal kutuplaşma gibi açılardan farklı yaşandığı dönemleri, 1961-1980 ve 2002 sonrası olarak değerlendirmemiz, ayırt edici olması açısından daha doğru olacaktır. 1960 ihtilali sonrası hazırlanan 1961 Anayasası'nın diğer Anayasalardan en belirgin farkı "özgürlükçü" bir anlayışa hâkim olması ve yürütme erkini sınırlandırmış olmasıdır. Yürürlükte olduğu dönemlerde uluslararası siyasi havanın ve "moda"nın da etkisiyle Türkiye'de yaşanan siyasi olaylar ve kutuplaşmalar tarihimizin en acı olaylarını o dönemde ülkemize yaşatmıştır. Her ne kadar 1971 Anayasa değişiklikleriyle yürütmenin güçlendirilmesi için bazı adımlar atılmış olsa da görünen o ki pek bir fayda sağlamamış, siyasal kutuplaşma ve tahammülsüzlük hat safhalara ulaşmış, o derece ki ülke adeta kamplara bölünmüştür. 1980 askeri müdahalesi sonrası hazırlanan 1982 Anayasası ise yürütmeyi güçlendirmiş, sosyal ve siyasi hakların kullanımı gibi konularda belirli standartlar getirmiştir. 2002 yılına

kadar geçen bu süreçte önceki döneme göre nüktedanlık, tahammül ve siyasi kutuplaşma açısından olumlu değerlendirilebilecek bir ortam hâkim olmuştur. 2002 sonrası AK Parti'nin tek başına iktidarıyla geline bu güne kadar da toplumsal yaşamda herhangi kutuplaşmanın bulunmadığı gibi, yapılan reformlarla günümüze kadar dışlanmış, hakları gasp edilmiş kesimlerin haklarının iadesi sağlanmıştır. Dönem dönem muhalefetin kullandığı ayrıştırıcı dil ve eylemler neticesinde bazı toplumsal olayların ortaya çıktığı ve bu olayları muhalefet tarafından desteklenerek körüklendiği bir gerçektir. Ancak Sayın Cumhurbaşkanımızın dirayeti ile bu ayrışmalar kutuplaşmaya dönüşmeden önlenmiştir. Devlet Başkanını halkın seçtiği bir demokratik ortamda da rakipler arası tahammülsüzlüğün bulunmasının mümkün olmadığını düşünüyorum.

Avukat Mehmet Akif Göksu:

Cevap: 1980 sonrası süreçte adaylar arasında çok ciddi gerginlikler gözlemlenmedi. Karşılıklı olarak bayraklar asıldı, herkes kendi adayını özgürce destekledi, bu anlamda daha da olgunlaştığımızı düşünüyorum. Fakat eski siyasilerin sıkça başvurduğu nükte ile cevap verme, 2000'den sonraki siyasilerde pek yok. Ama eski siyasi kültürden gelen şimdiki Belediye Başkanı Sayın Adil Bayındır gibi siyasiler bunu zaman zaman ustalıkla hala yapabiliyorlar.

Muhasebeci İzzet Taşçı:

Cevap: 1980 sonrasında ideolojiye dayalı siyaset yerini büyük ölçüde demokratik, hoşgörülü siyasete bırakmıştır. Liderlerin televizyon kanallarında açık oturumlarda nezaket kuralları içerisinde fikirlerini karşılıklı ifade etmeleri, Turgut Özal'ın geniş hoşgörülü siyaseti, Süleyman Demirel'in ve Necmettin Erbakan'ın nükteli konuşmaları, hoşgörü siyasetinin tabana kadar yayılmasını sağlamış, yerel seçimlerde de etkisini göstermiştir. Eskilerde yaşanmış olan gergin, kavgalı seçimlerin yerini hoşgörülü, seviyeli seçimlere bırakmasını sağlamıştır. Ancak, bu siyaset anlayışının maalesef son zamanlarda yerini daha kutuplaştırıcı, ötekileştirici bir söyleme bırakmakta olduğunu üzülenek müşahade etmekteyiz.

Eczacı Süleyman Şenol:

Cevap: 1980 ihtilâli sonrası yapılan ilk seçimlerde 80 öncesi partiler ve liderlerinin yasaklı olması nedeniyle, yeni partiler kuruldu, yeni liderlerle seçimler yapıldı. Bu seçimde yeni liderler arasında televizyondaki tartışma programlarında heyecanlı, farklı bakış açılarını içeren görüşler ve siyasi literatüre giren (satarım-sattırmam) replikler oldu. 80 ihtilâlinin getirdiği yasaklar kalkınca eski liderler tekrar aktif siyasette yerlerini aldılar. Bu liderlerin rekabeti zekâ temelli hiciv, yüksek tahammül, çalışkanlık içerirdi. 90-2000 arası dönem ise tahammülsüzlük, temel konulara dahi yeterince hâkim olmamak, hoyrat üslup, misyonlarını devraldıkları liderlerden daha alt seviyede bilgili ve becerikli liderlerle kırıcı, aşağılayıcı

üstlubun hâkim olduğu bir dönem yaşandı. 2000 sonrası ise siyasi partiler arasındaki güçlerin orantısızlığı, yapısal değişimler hâkim parti ve diğerleri ortamını oluşturdu. Güçlü parti lideri ve temsilcilerinin dili bağırın, hükmeden bir dil haline geldi. Bu ortam kutuplaşmayı artırdı.

Prof. Dr. M. Kemal Çiftçi:

Cevap: 1970'lere göre 1980'ler bu anlamda tabii ki daha iyiydi, uzun yıllar siyasi mücadeleler verdik, ancak farklı siyasi görüşten bazı arkadaşlarımızın da aslında bu ülkenin menfaati için çalıştıklarını bazı konularda yanlış olduğumuzu daha sonra fark ettik. Temel kriter nedir, vatanın ve milletin bütünlüğüne saygılı olan herkesi kucaklamak lazım. Bu devlet Türk Devleti, bu vatan Türk Vatanı diyen herkes bu ülkenin asli vatandaşıdır, dışlamamak gerekir. Tabii ki herkesin farklı görüşleri var, çiçekler neden farklı renklerde, çirkin mi, hayır, hepsi farklı ama hepsi de güzel. Partiler de öyle, hepsi kendine göre farklı hizmetler yapma gayreti içinde. Her parti farklı bir alternatif sunuyor bunlara olumsuz bakmamak lazım, demokrasinin yolunda ilerlememiz lazım, ülkeyi bir yerlere getireceksek demokratik hukuk devleti yolunda samimi olarak ilerlemeliyiz.

Soru 3: Siyasal kampanyalar sizce seçmen üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir? Geçmişle kıyasladığımızda bu etkide bir değişim oldu mu?

3. Soruya Verilen Cevaplar:

Beyşehir Belediye Başkanı, İnşaat Mühendisi Adil Bayındır:

Cevap: Siyasal kampanyalar konusu seçmen üzerinde şu şekilde etkilidir; seçmenin sizden beklediği şey bellidir: samimiyet ve tevazu. Siz söylediklerinizde ne kadar samimi iseniz ve tevazu içerisinde seçmeninizi kucaklayabiliyorsanız, seçmeniniz de sizi o denli bağrına basar.

AK Parti Konya Milletvekili Avukat Gülay Samancı:

Cevap: Siyasal partilerin amacı oy maksimizasyonunu sağlamak ve iktidar olmaktır. Bu amaçlarına ulaşmak için de siyasal kampanyaları bir araç olarak kullanırlar. İyi bir strateji ile oluşturulmuş, halkın ihtiyaçları, talepleri ve değer yargıları doğrultusunda planlanmış bir kampanya, seçmen kazanma açısından olumlu bir etki sağlar. Daha önce bahsettiğimiz üzere iletişim araçlarının teknolojik gelişmelere paralel olarak yaygınlaşmasının, eskiye nazaran günümüzde siyasal kampanyaların yürütülmesindeki olumlu etkisini görmezden gelemeyiz.

Avukat Mehmet Akif Göksu:

Cevap: Siyasal kampanyalar her dönem etkili olmuştur ki bu kampanyalar aslında daha çok kararsız seçmen için yapılır. Seçmene temas etme olanakları arttığı için kampanyaların etkisi de artmıştır. Doğrudan iletişim kurma imkânı artmıştır, geleneksel olarak doğrudan bir kadın seçmene ulaşma imkânı yokken bugün sosyal medya aracılığı ile bu mümkün hale gelmiştir.

Muhasebeci İzzet Taşçı:

Cevap: Siyasi kampanyalar, adayların vücut dili, etkili konuşma ve ortaya konulan projeler mutlaka toplum üzerinde etkili olmaktadır. Bunun geçmişle bugün arasında çok değiştiğini söyleyemeyiz. Ancak toplum kutuplaştırıcı dili, gergin siyaset anlayışını benimsememektedir.

Eczacı Süleyman Şenol:

Cevap: 2000’li yıllarla birlikte Batı ülkelerinde kullanılan araştırma- anket kavramı bizde de kullanılmaya başlandı. Dikkat çeken şu ki, seçim propagandaları başlamadan önceki anket sonuçlarının seçim sonuçları ile büyük bir benzerlikle neredeyse aynı rakamlarla sonuçlanması. Bu durum yerel seçimlerde bir miktar farklılık gösteriyor. Bu hal bize seçmenin seçimlerin başında, propagandalar öncesinde kanaat ve kararlarını büyük oranda netleştirdiklerini göstermektedir.

Prof. Dr. M. Kemal Çiftçi:

Cevap: İletişim araçları geliştikçe taban ile iletişim tek merkezden oluyor. Doğayısı ile daha profesyonel ekipler devreye giriyor. İletişim araçları bu kadar gelişmeden evvel, seçmen adaylar ile bire bir doğrudan temasa geçerek daha sağlıklı bir şekilde karar verebiliyordu. Profesyonel ekipler modern iletişim araçları ile toplumu çok daha farklı algılar oluşturabiliyorlar. Siyasi gelişmeleri iyi takip edemeyen insanları bu şekilde manipüle edebiliyorlar. İnsanlar çok kolay suçlanabiliyorlar. Eskiden adaylara insanlar istedikleri soruları sorabiliyorlardı ama şimdi böyle değil. Eskiden senkronize bir siyasi ortam vardı şimdi ise asenkronize bir siyasi ortam var.

Soru 4: Sizce seçmenler hangi faktörlere göre oy verirler/verdiler? Süreç içerisinde seçmenlerin oy verme nedenlerinde bir değişim oldu mu?

4. Soruya Verilen Cevaplar:

Beyşehir Belediye Başkanı, İnşaat Mühendisi Adil Bayındır:

Cevap: Seçmenler geçmişten günümüze 2 faktöre göre oy verirler; bunun birincisi partisine, ikincisi ise adaya oy verirler. Süreç içerisinde seçmenin oy verme nedenlerinde bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum, yukarıdaki bahsettiğim şekliyle seçmen açısından hangi faktör daha ağır baskınlık göstermiş ise seçmen iradesini sandığa bu şekilde yansıtmıştır.

AK Parti Konya Milletvekili Avukat Gülay Samancı:

Cevap: Siyaset Bilimcileri seçmen yaklaşımlarını sosyolojik, psikolojik, rasyonel gibi farklı yaklaşımlarla, parti tiplerini de ideolojik, kitle partileri gibi farklı başlıklar altında inceleyip kategorize etmişlerdir. Ülkemizde seçmen davranışları genellikle ideolojik ve rasyonel olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. İdeolojik yaklaşımla sandığa giden seçmen, tercihini her hal ve şartta genellikle aidiyet hissettiği siyasi partiden yana kullanmakta, rasyonel yaklaşımla değerlendiren

seçmenin tercihleri ise siyasal iletişime açık olmaktadır. Özellikle 2002 yılından sonra rasyonel davranan seçmen sayısı artmış, 3 Kasım'a kadar gelen süreçte yaşanan ekonomik, siyasi olaylar ve krizlerden olumsuz yönde etkilenen seçmenlerin çoğunluğu, ideolojilerine ve alışkanlıklarına bakmaksızın AK Parti'yi iktidara getirmiştir.

Avukat Mehmet Akif Göksu:

Cevap: Sosyolojik değişim, blok oy verme davranışını değiştirmiştir. Seçmenler neye oy verir dersiniz, genel ekonomik duruma bakarlar ve yerel seçim dahi olsa geleceğe oy verir. Geçmişini takdir eder ama geçmişe hiçbir zaman oy vermez. Size bir anekdot anlatayım çok ilginçtir: Konya'da 2006 yılında ilk defa köylere kilitli taş döşettik, bunu da şahsi gayretim ve teşkilatımızın da kabulü ile beraber bir proje yaptık. Ben bunun sevinci ile Beyşehir'de köy gezisi yaparken kilit taş döşettiğimiz bir köye gittik, orda muhtar ve seçmenlerle muhabbet ederken işte bakın ne güzel dediğimde, vatandaş bana "ya bu Gembos yolu ne olacak?" diye sordu. Buradan iki sonuç çıkardım: Birincisi, yaptığımız hizmet yapmakla bitti, ikincisi Beyşehir'in siyasi hedefleri vardı ve henüz Gembos Yolu'nu yapmamıştık, Gembos yolu bitti, Beyşehir'in bir sorunu daha vardı; Göl. Gembos derivasyonu ile bu sorun da bitti. Yani Konya-Beyşehir double yolu bitti, Beyşehir Gölü'nün kuraklık problemi bitti, yol bitikten sonraki ilk seçimi kaybettik biz. Seçmen her zaman geleceğe oy verir, toplumun önüne yeni bir hedef koymak lazım. Seçmen oy verirken önünde pozitif ama somut projeler söylemler olmalıdır. Özellikle taşrada nüfusu orsada tutacak her kamu yatırımı büyük şehirlerin aksine vatandaşın çok dikkatini çeker.

Muhasebeci İzzet Taşçı:

Cevap: Genel sonuçlara bakıldığında oy verme önceliğini etkileyen en önemli unsurların sırasıyla; adayın projeleri, performansı ve adayın partisi ve lideri olduğu görülmektedir. Partilerin yerel seçimlerde başarı sağlayabilmeleri için öncelikle çıkardıkları adaya ve geliştirdikleri projelere önem vermeleri gerekmele birlikte partinin genel imajı ve liderinin de sonuçlarda önemli bir etkisi görülmektedir. Daha detaylı olarak seçmen demografik yapıları göz önüne alındığında erkek ve kadınların; genç ve yaşlı seçmenin; lise ve üzeri öğrenim görmüşlerin; memur, ev hanımı, esnaf, öğrenci, iş adamı ve çiftçilerin; yerleşim merkezi ile köy ve belde yaşayanların farklı tercihler ortaya koyabildikleri gözlenmektedir. Bu yapı dünden bugüne çok değişim göstermemiştir.

Eczacı Süleyman Şenol:

Cevap: Seçmenin karar vermesinde bireysel refah, geçim koşullarındaki iyilik hali yani mutfak belirleyici unsurdur. Diğer unsurlar açık ara geriden gelir (ideolo-

jik keskin duruşu olan belli orandaki seçmen gurubu sabit davranış gösterir. Siyasi partilerin çekirdek oylarını bu kitle oluşturur).

Prof. Dr. M. Kemal Çiftçi:

Cevap: İnsanlar çok farklı nedenler ile oy verebiliyorlar. Ama birinci derecede particilik önemli, parti ön plâna çıkıyor. Ama bunun yanında kişisel değerlendirmeler de olabilir, mesela hemşericilik gibi. Liderler oy verme davranışında çok önemli, yerel seçim olsa dahi. Hâlbuki ben bunu hep savundum, yarın seçim bittiğinde adayın partisi Ankara'ya gidecek, geriye adayın iş becerisi, kapasitesi kalacak, partiye değil bunlara bakılması lazım diye seçimde bu konuyu çok işledim. İletişim profesyonel ekipler tarafından yapıldığı için toplum daha kolay yönlendirilebiliyor. Yerel seçimde öncelikle kişinin birikimine, backgrounduna, geçmişine bakmamız lazım. Yani insanın geçmişinde bir hizmeti var mı, kapasitesi nedir, birikimi nedir, hedefi nedir bunlara bakmak lazım ama maalesef öyle olmuyor.

Soru 5: Gelişen iletişim teknolojileri ve yeni iletişim mecraları siyasal iletişim kampanyaları üzerinde nasıl bir etki üretti? Bu durum seçmenin oy verme davranışına nasıl yansdı?

5. Soruya Verilen Cevaplar:

Beyşehir Belediye Başkanı, İnşaat Mühendisi Adil Bayındır:

Cevap: Gelişen iletişim teknolojileri ve yeni iletişim mecralarının siyasal iletişim kampanyaları üzerinde son derece etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü artık akıllı telefon kullanımının artması ve taşrada da internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte vatandaşlarımızın birçoğu akıllı telefon kullanmakta. Bununla birlikte Facebook, Instagram ve Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri ile anında vatandaşa ulaşmanız mümkün. Bu açıdan baktığımızda gerek yaptıklarınız gerekse yapacaklarınız (projeleriniz/hedefleriniz) konusunu seçmeninize doğru izah edebilirsiniz, bu durum seçmeninizin oy verme durumuna etki edecektir diye düşünüyorum.

AK Parti Konya Milletvekili Avukat Gülay Samancı:

Cevap: Gelişen teknoloji ile siyasal iletişim yolları oldukça çeşitlenmiş, kullanılan teknikler seçmene doğrudan ve etkili bir şekilde dokunabilme imkânı getirmiştir. Kampanyalar uygulanırken teknoloji, kısa bir süre içerisinde örgütlenebilme olanağı, kaynak ve hedef kitle arasında anlık iletişim ve geri bildirim imkânı sağlamıştır. Bu durumun siyasal katılım üzerinde olumlu etkiler yaptığı kanaatindeyim.

Avukat Mehmet Akif Göksu:

Cevap: Yeni iletişim teknolojileri sayesinde, seçmen doğrudan siyaset kurumuna, siyasetçiye ve söylemlerine, üçüncü şahıslara gerek duymadan ulaşabilir ve yine doğrudan tepki verebilir hale geldi. Günlük ve anlık olarak bu tepkileri vere-

biliyor, mesela kar yağdı köyünün yolu temizlenmedi, hemen tepkisini yeni iletişim araçları ile gösterebiliyor.

Muhasebeci İzzet Taşçı:

Cevap: 1980'den 2000'li yıllara kadar en iyi siyasal iletişim araçları olarak; halkla birebir temas, mitingler, televizyon ve gazeteleri gösterebiliriz. Adayın halka en iyi ulaşabildiği yerler kahvehaneler ve ev toplantıları idi. Bugün bile adayla seçmenin en samimi buluştuğu, adayın kendini en iyi anlatabildiği yerler buralarıdır. 2000'li yıllardan sonra sosyal medya olarak adlandırılan, insanların başka insanlarla iletişim kurmasına ve bilgi aktarılmasına imkân sağlayan iletişim kanalları (Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, WhatsApp) toplumda hızla yaygınlaşmıştır. Sosyal medyada siyasi propaganda yöntemleri dakikalar içerisinde binlerce hatta milyonlarca kullanıcıya ulaşabilmektedir. Bu sayede Partilerin ve adayların hedef kitleye ulaşımı kolaylaşmaktadır. İçerik paylaşım konusunda, geleneksel medyada kullanıcıya tek taraflı bir bilgi akışı sağlanırken sosyal medyada karşılıklı etkileşim söz konusudur. Kullanıcı içeriği okuduktan sonra isterse kendi yorumuyla birlikte, arkadaşlarıyla veya takipçileriyle paylaşabilmektedir. Sosyal medya üzerinden yapılan bir propaganda, belediye başkan adayına hem ucuza mâl olmakta, hem de daha etkili sonuç alınmaktadır.

Eczacı Süleyman Şenol:

Cevap: Gelişen teknoloji ve bunların siyasi tanıtımlar için kullanılması partilerin seçmene ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Partiler seçmene daha kolay ve sürekli mesaj iletebilir hale geldiler. Bu bir avantaj sağlamıştır. Fakat bizde seçmen her gün siyaseti aktif olarak takip ettiği için seçim döneminde radikal karar değişiklikleri göstermezler.

Prof. Dr. M. Kemal Çiftçi:

Cevap: Dediğim gibi profesyonel ekipler tek merkezden toplumu daha kolay etkileyebiliyor. Siyasetin tabandan yürütülmesi gerektiğine inanıyorum. Siyasi faaliyetlerin tabandan organize edilerek gelmesi, yetkinin tabana da yayılması gerektiğine inanıyorum. İletişimin de böyle olması lazım.

Soru 6. Bu üç dönem göz önünde bulundurulduğunda siyaset dilinde, söyleminde, sloganlarda ve aday profilinde bir değişim olmuş mudur, olduysa bu değişim nasıl gerçekleşmiştir?

6. Soruya Verilen Cevaplar:

Beyşehir Belediye Başkanı, İnşaat Mühendisi Adil Bayındır:

Cevap: Geçmiş üç dönem ve bu dördüncü dönemimi de kapsayacak şekilde baktığımda; rakip adayların hepsi birbirinden değerli ve hepsinin de yüreğinin bir köşesinde Beyşehir Sevdası olduğunu düşündüğüm kişilerdi bu bağlamda gerek adaylar gerekse bu aday arkadaşlara destek veren seçmenler açısından incelediği-

mizde; siyaset dilinde, söyleminde ve aday profilinde bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum.

AK Parti Konya Milletvekili Avukat Gülay Samancı:

Cevap: 2000 yılından sonra mensubu bulunduğum AK Parti ile başlayıp devam eden süreçte siyaset üslubunu, demokratikleşmeyi ve temsilde adaleti sağlama adına birçok iyileştirme yapılmıştır. Aday profili olarak değerlendirecek olursak, AK Parti'nin aday gösterme sürecinde belirli kriterler mevcuttur. Kadın, Genç, Engelli kotaları, temsilde adaleti başlangıçta sağlamayı amaçlamaktadır. Sloganlar doğal olarak toplumun o anki talepleri, eksikliği tespit edilen alanlarla ilgili belirlenmektedir. Siyaset dilinde de, önceki dönemlerde seçmeni küçük gören, dikte edici üslup gitmiş, yerine birleştirici ve mütevazı bir dil gelmiştir. Tüm bu değişimlerin gerçekleşmesini sağlayan ilk sebep, AK Parti'nin lideri Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın halka rağmen değil, halkın içinden çıkması, eski Türkiye'nin demokratik anlamda tüm olumsuzlukları ile dirayetle mücadele etmesidir.

Avukat Mehmet Akif Göksu:

Cevap: Söylemlerde ve sloganlarda o çağın gerektirdiği değişiklikler olmuştur ama genelde Beyşehir özelinde ve ilçelerde yerel söylemler karşılık bulmuştur. Aday profilinde ise genelde Beyşehir'in yetiştirdiği evlatlar aday olmuştur. 2014 yılında Büyükşehir yasasının devreye girmesiyle, Beyşehir'de hiç yaşamamış ya da çok az süre yaşamış birisi Beyşehir'den aday olabilmektedir. Büyükşehir yasası olmasa bu mümkün değildi. Mesela Murat Özaltun'un adaylığı bu şekilde olmuştur.

Muhasebeci İzzet Taşçı:

Cevap: Seçimler, demokratik düzenlerde halkın yönetim yetkisini devretme ve dolayısı ile bir takım risk faktörlerini göz önüne alarak tercihte bulunduğu bir süreçtir. Seçimlerin doğası olarak nitelenebilecek bu olgu sonucunda seçmenler, oy kararları öncesi birtakım faktörleri göz önüne alarak kendileri açısından doğru ya da ideal olana ulaşmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla yerel seçimler için bu hassas konunun değerlendirilmesinde, yönetime aday olan kişilerin sahip olduğu özellikler ve bu özelliklerin seçmenlerce algılanma biçimlerinin sonuçlara önemli düzeyde etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Halka yönelik hizmet sunmak isteyen siyasi parti ve adaylar için ise bu süreç rakiplerine oranla daha yüksek oy oranına ulaşmaları ile mümkün olabilmektedir. Seçmen nezdindeki payın en yüksek noktaya ulaşması için ise siyasi parti ve adayların kendilerini ve yapacakları icraatlarını doğru bir şekilde anlatmaları, doğru propaganda yöntemlerini kullanması ile mümkündür. Seçmenlerin adayda aradıkları karakteristik özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz; temiz bir maziye sahip olmak, güvenilir olmak, dürüst olmak, adil olmak, ilçenin sorunlarına hâkim olmak, tutamayacağı sözleri vermemek, yaşadığı

şehirde halkın içerisinde olmak, birlik ve beraberliği, dayanışmayı sağlayacak yapıya sahip olmaktır.

Eczacı Süleyman Şenol:

Cevap: Bu son üç dönem geçmiş siyaset yapma alışkanlıklarının dışında siyaset yapma şekli oluşturdu. Lider ve sınırlı kadrosu siyasi dil, üslup, sloganlarda kişisel inisiyatif kullanmamayı uygun gördüler. Hatta adayların rakipleriyle bir arada tartışma programlarına katılmasını engelledikleri için bireysellik kalmadı. Güçlü liderin varlığı, siyasi güç algısı lidere bağlılığı artırdıkça lider oy almadaki en önemli faktörün kendisine olan sevgi olgusunu gördükçe meclis ve yerelde adayları bu parametreyle belirlemeye başladı. Bu durum hem yerel hem meclise seçilen kişilerin taban gücüne dayanmayan siyasetçi algısını (bence gerçeğini) hâkim kaanaat haline getirdi.

Prof. Dr. M. Kemal Çiftçi:

Cevap: Liderlerin söylemlerinin yumuşaması toplumu da çok hızlı bir biçimde yumuşatıyor. Onların tavrı topluma aynen yansıyor, iletişim çağında olduğumuz için. Liderler gerginse toplum gergin, liderler barışıkse toplum barışık. Dönemsel olarak bakarsak, 80'li yıllarda zaten öyle çok fazla siyaset yapılacak bir ortam yoktu, darbenin müsaade ettiği kadar ancak vardı. Aslında bu anlamda 1990'larda iyi gidiyorduk, bir kucaklaşma barış ortamı vardı, fakat 28 Şubat büyük bir travma yarattı, kutuplaşmayı artırdı. 2000'lerde de aslında demokratik bir ortam vardı ama liderlere burada büyük görev düşüyor, kucaklayıcı ve hoşgörülü olmalılar.

Sonuç

Çalışmada 1980'lerden günümüze Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimleri siyasal iletişim kampanyaları bakımından incelenmiştir. 1984-1990, 1991-2000 ve 2000 sonrası olmak üzere üç farklı dönemde Beyşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde uygulanan siyasal iletişim kampanyaları, döneme damgasını vurmuş siyasetler ile yapılan derinlemesine mülakatlar aracılığı ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Söz konusu dönemler arasında uygulanan kampanyalarda gerek dil/üslup, gerek strateji gerekse de kullanılan iletişim araç ve mecraları bakımından olası farklılıklar bizzat kampanyaların merkezinde olan siyasetçilerin görüşleri aracılığı ile ortaya konmaya çalışılacaktır.

1984-1990, 1991-2000 ve 2000 sonrası dönemdeki Beyşehir yerel seçimlerinde siyasal iletişim kampanyalarındaki olası değişim konusunda, görüşmecilerin hemen hemen tamamı, televizyon yayıncılığındaki gelişmeler ile sosyal medyanın ortaya çıkışının siyasal iletişim kampanyalarının etkinliğini artırdığı ve artık kampanyaların profesyonel ekip işi olduğu konusunda hem fikirdirler. Buna ek olarak AK Parti Konya milletvekili Gülay Samancı ve Beyşehir eski belediye başkanı İzzet

Taşçı, Türk toplumunu ve siyasetini derinden etkileyen olaylar olarak 24 Ocak Kararlarına ve 12 Eylül Askeri Darbesine dikkat çekmişlerdir. Buna ek olarak Prof. Dr. M. Kemal Çiftçi ise siyasal atmosferin 1990'larda daha olgun ve yumuşak olduğunu ancak, 28 Şubat süreci ve FETÖ oluşumunun hoşgörü ortamını zehirleyerek kutuplaşmanın artmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Mehmet Akif Göksu, Gülay Samancı ve Kemal Çiftçi, önceki dönemlere kıyasla siyasal atmosferin daha hoşgörülü ve yapıcı olduğu konusunda hem fikirdiler. Samancı buna ek olarak, AK Parti iktidarları sayesinde farklı kesimlerin seslerini duyurmalarına olanak tanındığını ve bu sayede pozitif, hoşgörülü siyasal ortamın daha da yoğunlaştığını ifade etmiştir. Ancak, Süleyman Şenol ve İzzet Taşçı, günümüze yaklaştıkça bu hoşgörü ortamının zayıfladığını ve kutuplaşmanın arttığına dikkat çekmişlerdir.

Siyasal iletişim kampanyalarının etkinliğine ilişkin olarak ise Adil Bayındır, kampanyalarda samimiyet ve tevazuun önemli olduğunu öne çıkarmıştır. Samancı ise kampanyalarda halkın ihtiyaçlarının, taleplerinin değer yargılarının dikkate alınmasının önemine dikkat çekmiş, tıpkı Göksu ve Çiftçi gibi yeni iletişim araçlarının bu dönemde kampanyalarda etkinliğine vurgu yapmıştır. Göksu, kampanyaların aslında kararsız seçmen için yapıldığını belirtirken, Şenol ise aslında seçmenin büyük bölümünün kararını kampanya sürecinin başında verdiğini ifade etmiştir.

Seçmenlerin oy verme davranışını hangi faktörlerin belirlediğine yönelik olarak ise; Samancı, Göksu ve Şenol başat faktör olarak ekonomiyi işaret etmektedirler. Seçmenin rasyonel davranarak ekonomiye ve projelere göre oy vereceğini ifade etmişlerdir. Taşçı ise adayın projelerinin, performansının ve partisinin önemli olduğunun altını çizmiştir. Diğer görüşmecilerden farklı olarak Bayındır ve Çiftçi ise partinin bu süreçte öne çıktığını düşünmektedirler.

Görüşmeciler, yeni iletişim araçları ve uygulamaları (sosyal medya) sayesinde iletişim kampanyalarının etkililiğinin arttığı, kampanyaların daha etkileşimli, daha hızlı ve daha geniş kitlelere daha az maliyetle ulaşımı sağladığı konusunda hem fikirdirler. Ancak Çiftçi, bu konuda ayrışarak, bu iletişim çalışmalarının tek merkezden ve profesyonel olarak yapılmasını eleştirerek, bu kampanyaların tıpkı siyasetin tabana yayılması gerektiği gibi, tabandan organize edilmesinin daha demokratik olacağını belirtmiştir.

Siyaset dilinde, söylemlerde, sloganlarda ve aday profilinde herhangi bir değişiklik olup olmadığı konusunda ise Samancı ve Göksu, ilgili seçim döneminin güncel sorunlarına ve taleplerine göre sloganların farklılaşabileceğini belirtmişlerdir. Samancı Ayrıca AK Parti hükümetleri sayesinde önceki dönemki ayrıştırıcı, seçmeni küçük gören dilin yerine daha mütevazı ve kapsayıcı bir siyaset dilinin

geliştiğini de görüşlerine eklemiştir. Taşçı ise adayların sahip olması gereken başlıca özellikler arasında, temiz bir maziye sahip olmak, güvenilir olmak, dürüst olmak, adil olmak, ilçenin sorunlarına hâkim olmak, tutamayacağı sözleri vermemek, yaşadığı şehirde halkın içerisinde olmak, birlik ve beraberliği, dayanışmayı sağlayacak yapıya sahip olmak, şeklinde sıralamıştır. Konu ile ilgili olarak Çiftçi, siyaset dilinin yumuşaması konusunda liderlere büyük görev düştüğünü, onların kullandığı dilin vatandaşa da yansıtıldığını belirtmiştir. Liderlerin kucaklayıcı ve hoşgörülü olmalarının önemine vurgu yapmıştır. Şenol ise konu ile ilgili olarak, son üç dönemde lider algısının ve gücünün çok öne çıktığını, bu durumun ise kişisel inisiyatif ve yerel dinamikleri zayıflattığını, siyasetin daha merkeze kayarak, taban gücünün zayıflamasına neden olduğunu belirtmiştir.

Kaynakça

1. Tetkik Eserler

- Arklan, Ü. (2016). Seçmenlerin Seçim Kampanyalarından Yararlanma Amaçları. *7 Haziran'dan 1 Kasım'a Türkiye'de Siyasal İletişim Uygulamaları* (Balci, Ş., Ed.), Konya: Literatürk Yayınları, 109-156.
- Aziz, A. (2007), *Siyasal İletişim* (2. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
- Balci, Ş., Tarhan A., Bal, E. (2013), *Medya ve Siyasal Katılım: 2011 Genel Seçimleri Konya Araştırması*, Konya: Literatürk Academia.
- Balci, Ş. (2016). Siyasal Karar Sürecinde İletişim Araç ve Yöntemlerinin Etki Düzeyleri. *7 Haziran'dan 1 Kasım'a Türkiye'de Siyasal İletişim Uygulamaları* (Balci, Ş., Ed.), Konya: Literatürk Yayınları, 71-108.
- Balci, Ş., Tarhan, A. (2007, 15-17 Kasım). Siyasal Bilgilenme ve İnternet: 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Bir Kullanımlar Doyumlar Araştırması. *Medya ve Siyaset Uluslararası Sempozyumu* (Cilt 1) [Sempozyum Bildirisi]. İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 322-335.
- Baltacı C., Eke, E. (2012). Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı. *Uluslar arası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 115-126.
- Bektaş, A. (2002). *Siyasal Propaganda*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Can, B. (2005). Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak Televizyon (TBMM TV) Örneği. *Communication and Media Studies in The Process of Social and Cultural Interaction*, Bishkek: Krygz Turkish Manas University Publications, 251-258.
- Damlapınar, Z., Balci, Ş. (2005). Seçmenin Zihnindeki Aday İmajını Belirleyen Etkenler: 28 Mart 2004 Yerel Seçimleri Alan Araştırması. *Selçuk İletişim*, 4(1): 58-79.
- Damlapınar, Z., Balci, Ş. (2014). *Siyasal İletişim Sürecinde, Seçimler, Adaylar, İmajlar*. İstanbul: Literatürk Academia Yayınları.
- Demir, M. İ. (2018). Siyasal İletişim: Kavramsal Bir Derleme. *International Journal of Art, Culture & Communication*. 1(1): 79-104.
- Dilber, F. (2012). Seçmenlerin Kitle İletişim Araçlarından Aldığı Siyasal İçerikli Bilgilerden Etkilenme Düzeyi, Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(4). 83-105.

- Doğan, A., Göker, G. (2011). Yerel Seçimlerde Seçmenlerin Siyasal Bilgi Düzeyi: Elazığ Seçmeni Örneği. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 42-59.
- Erdogan, İ. (1997), *İletişim Egemenlik ve Mücadeleye Giriş*, Ankara: Imge Kitabevi.
- Gökçe, O., Akgün, B., Karaçor, S. (2002). 3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 1-44.
- Güneş, S. (1996). Medya ve Siyasal Bilgilenme. *Yeni Türkiye Dergisi Medya Özel Sayısı*, 2(11), 803-825.
- Karaçor, S. (2013). *Seçmen Siyasal Kampanyalardan Ne Bekler?*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Altıncı Basım. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Kaya, A. R. (1985). *Kitle İletişim Sistemleri*, Ankara: Teori Yayınları.
- Kean, J. (1999). *Medya ve Demokrasi* (Şahin, H., Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kentel, F. (1991). Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair, *Birikim Dergisi*, 30, 39-44.
- Lundby, K., Ronning, H. (1991). Medya-Kültür-İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanması. (Gürkan, N., Çev.), *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Ark Yayınları, 5-27.
- Mattelart, A. (2001). *İletişimin Dünyasallaşması* (Yücel, H., Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Som, İ., Ekşi, G. (2015). Görüşmeye Tiyatral Bir Bakış. (Berg, B. L., Lune, H., Eds). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Konya: Eğitim Yayınevi, 129-183.
- Şendur, G. A. (1999). Türkçe Siyasal İletişim Kaynakçası. *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 3, 38-64.
- Uslu, Z. K. (2009). Siyasal İletişim Yöntemlerinin Seçmen Davranışına Etkisi ve 22 Temmuz 2007 Seçimleri. (Karahana Uslu, Z., Bilgili, C., Eds.). *Medya Eleştirileri 2009: Bilinç Endüstrisinin Kültür ve Siyaset Pratikleri*, İstanbul: Beta Basım Dağıtım, 13-5.

2. İnternet Kaynakları

- İhlas Haber Ajansı. (2021). *18 Nisan 1999 Belediye Seçimi Konya Beyşehir İlçe Belediyesi*. 8 Haziran 2021 tarihinde <http://secim.ihha.com.tr/Bolgeler.aspx?il=42&ilce=0&belde=4205&parti=0&skod=1061&stip=7&s=18%20Nisan%201999%20Belediye%20Se%C3%A7imi> adresinden ulaşıldı.
- Memurlar.Net. (2021). *30 Mart 2014 Yerel Seçim Sonuçları Konya İli Beyşehir İlçesi*. 8 Haziran 2021 tarihinde <https://www.memurlar.net/secim/30-mart-2014-yerel-secim-sonuclari/ilce.html?city=42&county=87> adresinden ulaşıldı.
- İhlas Haber Ajansı. (2020). *29 Mart 2009 Belediye Seçimi Konya, Beyşehir İlçe Belediyesi Seçim Sonuçları*. 7 Aralık 2020 tarihinde <http://secim.ihha.com.tr/Bolgeler.aspx?il=42&ilce=0&belde=4205&parti=0&skod=1064&stip=7&s=29%20Mart%202009%20Belediye%20Se%C3%A7imi%5C> adresinden ulaşıldı.
- İhlas Haber Ajansı. (2020). *28 Mart 2004 Belediye Seçimi Konya, Beyşehir İlçe Belediyesi Seçim Sonuçları*. 7 Aralık 2020 tarihinde <http://secim.ihha.com.tr/Bolgeler.aspx?il=42&ilce=0&belde=4205&parti=0&skod=1062&stip=7&s=28%20mart%202004%20belediye%20se%C3%A7imi> adresinden ulaşıldı.
- Kasım'da 2019 Türkiye yerel seçimleri. (2020, 8 Aralık). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Konya%27da_2019_T%C3%BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri#Bey%C5%9Fehir
- Konya'da 2004 Türkiye yerel seçimleri. (2020, 7 Aralık). *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Konya%27da_2004_T%C3%BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri#Bey%C5%9Fehir_Beldeler
- Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu. (2020). *18 Nisan 1999 Mahalli İdareler Genel Seçimi Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları*. 8 Haziran 2020 tarihinde

<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1999/BelediyeBaskanligi/Pdf/1999Mahalli-BelediyeBsk-Konya.pdf> adresinden ulaşıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu. (2020). Sandık Sonuçları ve Tutanaklar. 8 Haziran 2020 tarihinde <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu> adresinden ulaşıldı.

SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELERLE BEYŞEHİR

Aziz ÖZTÜRK*

Giriş

İdari olarak İç Anadolu Bölgesi'nin Konya iline bağlı olan, coğrafi olarak da Akdeniz Bölgesi'nin Göller Yöresi'nde yer alan Beyşehir, bu iki bölgeyi birbirine bağlayan önemli bir geçit noktasında ve stratejik bir konumda bulunmaktadır. İl merkezine uzaklığı 90 km olup ilçenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.125 m, yüzölçümü ise 2.121,7 km²'dir (Mevka, 2019).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nün yedi farklı ana değişkene (demografik, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçilik, mali, yaşam kalitesi) bakarak hazırlanmış olduğu "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE 2017" raporuna göre Beyşehir, sosyo-ekonomik gelişmişlik olarak büyükşehirlerin merkez ilçelerinin de dâhil olduğu toplam 970 ilçe arasında 300. sırada yer almıştır. Aynı araştırmada Konya'nın 31 ilçesi arasında 7., taşra ilçeleri arasında ise 4. sırada kendisine yer bulabilmiştir.

2019 yılında Mevlâna Kalkınma Ajansı tarafından yapılan benzer bir araştırma sonuçlarına göre ise (Gürbüz, 2019) Beyşehir, sosyo-ekonomik gelişmişlik olarak Konya'nın merkez ilçeleri hariç tutulduğunda taşra ilçeleri arasında Ereğli'den sonra 2. sırada yer almıştır.

Bu çalışmada Beyşehir'in sosyo-ekonomik yapısı yukarıda bahsi geçen iki araştırmanın ele aldığı temel sosyo-ekonomik değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışma kapsamında ilçe ile ilgili güncel veri ve göstergelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Sosyo-ekonomik verilerin sağlıklı bir şekilde elde edilebilmesi için ülke ve il düzeyindeki verilere ulaşmak nispeten kolayken, ilçe gibi daha alt düzeydeki birimlere ait yeterli ve güvenilir veri temini ciddi bir problemdir. Dolayısıyla bu çalışmanın başlangıcında en önemli kısıt, bazı alanlarda güvenilir verinin temini olmuştur. Buna rağmen çalışma kapsamında güncel ve sağlıklı verilere ulaşabilmek için azami gayret gösterilmiştir.

Çalışmada ulaşılan veri ve göstergelerin önemli bir kısmı il ve ilçede bulunan ilgili kamu kurum ve kuruluşların idari kayıtlarından temin edilmiştir. Bir kısım veriye ise TÜİK veri tabanından ulaşılmıştır. İçerik olarak günümüzde sosyo-

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı.

ekonomik gelişmişliği temsil ettiği düşünülen bazı değişkenler, veri yetersizliği ve veri kalitesi sorunları nedeniyle çalışmada kapsam dışında tutulmuştur.

Çalışma iki ana bölümden oluşmakta olup ilk bölümde Beyşehir'in demografik yapısı; nüfus, nüfusun yıllara göre değişimi, yaş gruplarına göre dağılımı, köy-köy dağılımı, eğitim düzeyi, mahalle nüfusları itibariyle ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Beyşehir'in ekonomik ve ticari yapısı bu yapının ana unsurları olan; tarım, hayvancılık, su ürünleri, sanayi, ticaret, turizm, gurbetçilerin ve üniversite öğrencilerinin katkıları yönüyle ele alınmış ve genel hatlarıyla analiz edilmiştir.

Beyşehir'in Demografik Yapısı

Nüfus

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) açıkladığı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre Beyşehir'in nüfusu 2020 yılı sonu itibariyle 75.532 kişidir. Nüfusun %49,75'ini erkekler, %50,25'ini ise kadınlar oluşturmaktadır (Tablo 1). Nüfus büyüklüğü açısından Beyşehir, Konya'daki toplam 31 ilçe arasında 6., taşra ilçeleri arasında ise Ereğli ve Akşehir'den sonra 3. sıradadır. Türkiye'deki tüm ilçeler içerisinde ise Beyşehir, nüfus büyüklüğü açısından 265. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2020).

Tablo 1: Yıllara Göre Beyşehir Nüfusu (TÜİK, 2020)

Yıl	Beyşehir Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2020	75.532	37.578	37.954
2019	74.469	37.133	37.336
2018	73.768	36.755	37.013
2017	72.716	36.241	36.475
2016	72.347	36.147	36.200
2015	71.370	35.311	36.059
2014	71.366	35.447	35.919
2013	70.297	34.956	35.341
2012	69.739	34.502	35.237
2011	69.966	34.824	35.142
2010	70.397	35.042	35.355
2009	70.569	34.914	35.655
2008	70.317	34.814	35.503
2007	72.712	35.990	36.722

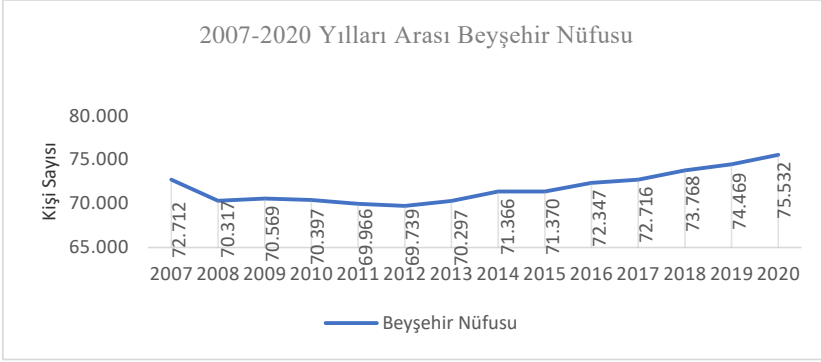
Kaynak: TÜİK, 2020

Beyşehir nüfusu 2020 yılında bir önceki yıla göre 1.063 kişi artmıştır. Bu artış oransal olarak binde 14,2'ye karşılık gelmektedir. Türkiye nüfusunun aynı dönemdeki artış oranının binde 5,5 olduğu dikkate alındığında Beyşehir'deki nüfus artış hızının 2020 yılında Türkiye ortalamasının hayli üzerinde olduğu görülmektedir.

Yıllara göre Beyşehir'in nüfus değişimine (Grafik 1) bakıldığında ise 2007 yılından itibaren ilçe nüfusunda bir azalış olduğu, bu azalışın 2013 yılında durarak sonrasında nüfusun istikrarlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Bu veriler göstermektedir ki Beyşehir son yıllarda göç veren bir şehir olmaktan çıkıp az da olsa göç alan bir şehir durumuna gelmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında çeşitli faktörlerin etkisi olmakla birlikte öncelikli olarak imalat ve sanayi alanında özellikle de

bölgedeki silah sanayindeki büyümenin ve istihdam artışının etkili olduğu düşünülmektedir.

Grafik 1: Yıllara Göre Beyşehir Nüfus Değişim Grafiği (TÜİK, 2020)

Yaş Göre Nüfus Dağılımı

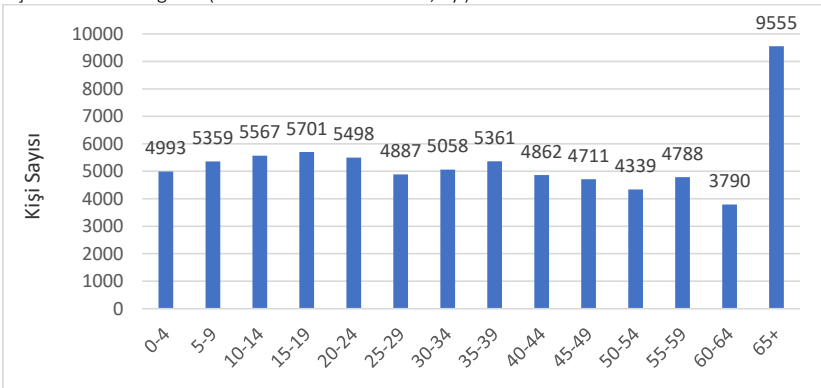
Beyşehir nüfusu içerisinde yaş gruplarının dağılımına bakıldığında sun %65,8'i çalışabilir nüfus (aktif nüfus) olarak kabul edilen 15-64 yaş grubunda yer alırken, %21,3'ü 0-14 yaş grubunda, %12,8'i ise 65 yaş üstü grupta yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Yaş Gruplarının Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)

	0-14 Yaş (%)	15-64 Yaş (%)	65 Yaş Üstü (%)
Türkiye Geneli	23,1	67,8	9,1
Konya	23,9	66,6	9,5
Beyşehir	21,3	65,8	12,8

Kaynak: Endeksa TÜİK 2019 Verileri, t.y.

Grafik 2: Yaş Göre Nüfus Dağılımı (Endeksa TÜİK 2019 Verileri, t.y.)

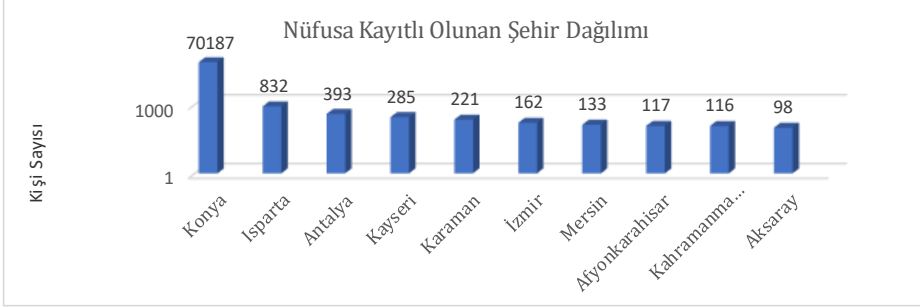
Çalışabilir nüfusun oranı, Konya ve Türkiye oranlarına yakın seviyede iken, 65 yaş üstü grubun oranı son yıllarda Konya ve Türkiye oranının oldukça üzerindedir. Bu durum Beyşehir'de yaşlı/emekli nüfus oranının ülke ortalamasına kıyasla fazla olduğunu göstermektedir. Bunun da temel sebebinin Beyşehirli olmayıp da Beyşehir'de çalışan kamu ve özel sektör çalışanlarının emekli olduktan sonra Beyşehir-

hir'in sahip olduğu sakin ortamın, doğal ve tarihi güzelliklerin etkisinde kalarak yaşamlarını ilçede sürdürmek istemelerinin olduğu düşünülmektedir.

Nüfus Kütük Dağılımı

Beyşehir nüfusunun il bazında kütük dağılımına bakıldığında sun %10'una yakınının ilçe nüfus kütüğünün bağlı olduğu Konya ili dışından olduğu görülmektedir. Konyalı olmayıp da Beyşehir'de yaşayanlar arasında ilk üç sırayı sırasıyla Ispartalılar, Antalyalılar ve Kayserililer almaktadır (Grafik 3).

Grafik 3: Beyşehir Nüfusunun İllere Göre Kütük Dağılımı (Endeksa TÜİK 2019 Verileri, t.y.)

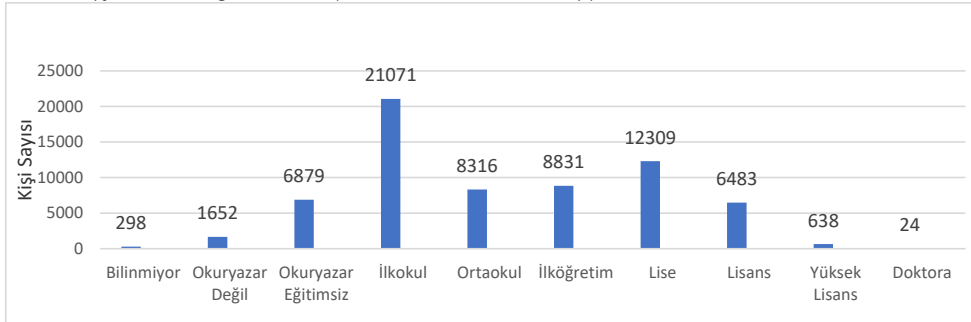

İlk iki sırada Isparta ve Antalya'nın olmasının temel sebebi Beyşehir sınırındaki iller olması ve ilçeye yakınlığıdır. Beyşehir'de Kayserililerin de yüksek oranda olmasının sebebi ise ilçede inşaat sektöründe çalışanların büyük oranda Kayseri kökenli insanlar olması ve çalışmak için ilçeye gelenlerin önemli bir kısmının ilçeye kalıcı olarak yerleşmiş olmalarıdır.

Nüfusun Eğitim Düzeyi

Endeksa verilerine göre Beyşehir nüfusunun eğitim düzeyi aşağıda Grafik 4'de grafiksel olarak gösterilmektedir. Buna göre Beyşehir nüfusunu oluşturan bireylerin yaklaşık %76'sı ilk-orta-lise mezunu, %11'i üniversite ve üzeri mezundur. Türkiye nüfusu içerisindeki toplam üniversite mezunu birey oranının %16 olduğu göz önünde bulundurulursa ilçede bu oranın Türkiye ortalamasının altında kaldığı söylenebilir.

Grafik 4: Beyşehir Nüfusu Eğitim Durumu (Endeksa TÜİK 2019 Verileri, t.y.)

Mahalle Nüfusları

Beyşehir, ilçe merkezinde 12, taşrada ise 55 olmak üzere toplam 67 mahalleye sahiptir. 2020 yılı sonu itibarıyla mahallelerin nüfusu alfabetik sıraya göre aşağıda Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Beyşehir’in Mahalleleri 2020 Nüfusu (Alfabetik Sıra)

Adaköy	298	Gölyaka	533
Ağılönü	266	Gönen	37
Akburun	376	Gündoğdu	79
Akçabelen	711	Hacıakif Mahallesi	3530
Avdancık	217	Hacıarmagan Mahallesi	1021
Avşar Mahallesi	2265	Hamidiye Mahallesi	4476
Bademli	849	Huğlu	2630
Bahçelievler Mahallesi	4983	Hüseyinler	124
Başgöze	204	İçerişehir Mahallesi	517
Bayat	73	İsaköy	120
Bayavşar	617	Karaali	2336
Bayındır	402	Karabayat	81
Bekdemir	183	Karadiken	311
Beytepe Mahallesi	2758	Karahisar	276
Çiçekler	494	Kayabaşı	373
Çiftlik	195	Küçükavşar	52
Çivril	54	Kurucuova	672
Çukurağıl	208	Kuşluca	162
Dalyan Mahallesi	1833	Mesutlar	88
Damlapınar	376	Müftü Mahallesi	9984
Doğanbey	1525	Sadıkacı	1515
Doğancık	107	Şamlar	81
Dumanlı	148	Sarıköy	221
Eğirler	283	Sevindik	645
Emen	453	Üçpınar	420
Esence	1259	Üstünler	485
Esentep Mahallesi	2063	Üzümlü	4831
Evsat Mahallesi	1887	Yazyurdu	253
Eylikler	190	Yenidoğan	841
Fasıllar	184	Yeni Mahalle	10571
Göçü	339	Yeşildağ	1284
Gökçekuyu	112	Yukariesence	87
Gökçimen	523	Yunuslar	168
Gölkaşı	293		

Kaynak: TÜİK 2020

Tablo 4: Beyşehir’de En Yüksek ve En Düşük Nüfuslu Mahalleler (2020)

EN YÜKSEK NÜFUSLU MAHALLELER		EN DÜŞÜK NÜFUSLU MAHALLELER	
Mahalle	Nüfus	Mahalle	Nüfus
Yeni Mahalle	10.571	Gündoğdu	79
Müftü Mahallesi	9.984	Bayat	73
Bahçelievler Mahallesi	4.983	Çivril	54
Üzümlü	4.831	Küçükavşar	52
Hamidiye Mahallesi	4.476	Gönen	37

Mahallelerin nüfus büyüklüğü sıralamasına bakıldığında en yüksek nüfuslu ilk beş mahallenin sırasıyla; Yeni Mahalle, Müftü Mahallesi, Bahçelievler Mahallesi, Üzümlü ve Hamidiye mahallesi olduğu görülmektedir. En az nüfusa sahip mahaller ise Gündoğdu, Bayat, Çivril, Küçükavşar ve Gönen mahalleridir (Tablo 4).

Beyşehir'in Ekonomik ve Ticari Yapısı

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre 2021 yılı Şubat ayı itibariyle ilçede toplam 1.777 işyerinde 8.187'si erkek, 1.856'sı kadın olmak üzere 10.043 kişi sigortalı olarak çalışmaktadır. Konya'nın taşra ilçeleri arasında Beyşehir; işyeri sayısı itibariyle Ereğli ve Akşehir'den sonra 3., sigortalı işçi sayısı itibariyle Ereğli'den sonra 2. sıradadır. Beyşehir'de toplam sigortalı işçi sayısı içerisinde kadın işçilerin oranı olarak düşük olmasının nedeni, ilçede en büyük istihdam kapasitesi olan silah sanayinin erkek işgücü ağırlıklı olmasıdır.

Bir şehrin ekonomik potansiyelini anlamak için o şehirden sağlanan vergi gelirlerine bakmak da önemlidir. Konya Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından en son açıklanan 2019 vergi tahsilat sıralamasına bakıldığında bağlı vergi daireleri arasında Beyşehir vergi dairesi tahsilat açısından kurumlar vergisinde Konya'nın merkez ilçeler dâhil tüm ilçeleri arasında 4. sırada, taşra ilçeleri arasında ise 1.sırada yer almaktadır. Özel tüketim vergisi (ÖTV) tahsilatı sıralamasında ise tüm ilçeler arasında 2., taşra ilçeleri vergi daireleri arasında ise yine 1. sırada yer almaktadır (Tablo 5).

Tablo 5: Vergi Dairesi Bazında Tahsilatlar (İlk 5 İlçe-TL) (2019)

Kurumlar Vergisi			ÖTV		
1	Selçuk	27.505.857	1	Selçuk	7.840.043
2	Meram	8.930.577	2	Beyşehir	4.308.020
3	Mevlana	5.262.896	3	Meram	1.550.464
4	Beyşehir	2.367.425	4	Ereğli	297.122
5	Akşehir	1.756.200	5	Akşehir	123.042

Kaynak: Konya Ticaret Odası

Beyşehir'in ekonomik yapısının ana bileşenleri 1990'lı yılların ortalarına kadar tarım, hayvancılık, balıkçılık, av tüfeği imalatı, turizm ve yurtdışında yaşayan gurbetçilerin ilçeye sağladığı döviz girdisi olmuştur. 1996 yılında Akkanat Holding bünyesinde kurulan tekstil fabrikası ile birlikte ilçede tekstil ve konfeksiyon odaklı imalat sanayi gelişmeye başlamış ve bu gelişme ilçedeki istihdam kapasitesini artırmıştır. 2000'li yılların başından itibaren de maden ve mermercilik alanındaki üretim ve istihdam artışı ilçe ekonomisine katkı sağlayan bir diğer unsur olmuştur. 2010 yılından sonra ilçede mevcut olan meslek yüksekokuluna ilave olarak kurulan yeni yüksekokul ve fakültelerle birlikte öğrenci sayısının ciddi şekilde artmasıyla birlikte oluşan yükseköğretim ekonomisi Beyşehir'in ekonomik ve ticari hayatına yön veren temel bileşenler arasına katılmıştır. Kronolojik sırayla verilen bu gelişmelerin sonucunda günümüzde Beyşehir'in ekonomik ve ticari hayatının ana omurgasını oluşturan sektör ve unsurlar şunlardır;

Tarım ve Hayvancılık
Su Ürünleri
Silah ve Av Sanayi
Tekstil ve Konfeksiyon
Mermercilik ve Madencilik
Turizm
Yurt Dışında Yaşayan Gurbetçiler
Üniversite Öğrencileri

Bu unsurların Beyşehir ekonomisine olan katkısı bundan sonraki bölümde Beyşehir’de tarım ve hayvancılık, sanayi ve ticaret olmak üzere üç ana başlık altında güncel veriler ve istatistiklerle ele alınacaktır.

Beyşehir’de Tarım ve Hayvancılık

Beyşehir tarım ve hayvancılık alanında önemli bir potansiyele sahiptir. Bundan dolayı ilçe ekonomisi ve ticari döngüsü içerisinde tarım ve hayvancılığın ekonomiye ve istihdama katkısı büyüktür. 2021 yılı itibariyle ilçede tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve Beyşehir Ziraat Odasına kayıtlı toplam 12.676 kişi bulunmaktadır (Tablo 6). Son 5 yılın üye sayıları göz önünde bulundurulduğunda ilçede tarım ve hayvancılık faaliyetinde bulunan kişi sayısında azalma olmadığı aksine az da olsa istikrarlı bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum ve ilçenin son yıllardaki nüfus artışı birlikte değerlendirildiğinde, ülke genelinde yaşananın aksine ilçeden özellikle de kırsal kesimden kentlere kaçış (göç) olmadığı, tarım ve hayvancılığın ilçe ekonomisi için önemli bir gelir kaynağı olduğu söylenebilir.

Tablo 6: Beyşehir Ziraat Odası Üye Sayısı

Yıl	Üye Sayısı
2021	12.676
2020	12.485
2019	12.347
2018	12.117
2017	11.973

Kaynak: Beyşehir Ziraat Odası, kişisel iletişim, 11 Şubat 2021

Hayvancılık

Beyşehir İlçe Tarım Müdürlüğü ve Beyşehir Ziraat Odası 2020 yılı verilerine göre Beyşehir genelinde toplam 3.270 hayvancılık işletmesinde 46.694 büyükbaş, 55.265 küçükbaş olmak üzere toplam 101.959 hayvan varlığı bulunmaktadır. İlçedeki büyükbaş hayvan sayısı Konya ili genelindeki büyükbaş hayvan sayısının yüzde 4,2’si küçükbaş hayvan sayısı ise yüzde 2’si oranındadır (Tablo 7).

Tablo 7: Beyşehir İlçesi Hayvancılık Verileri (2020 Yılı)

	Beyşehir	Konya İlindeki Toplam Sayı	Beyşehir Sayısının İl Yüzdesi (%)	Hayvan İçindeki
Büyükbaş Hayvan (Toplam)	46.694	1.090.027	4,2	
Büyükbaş İnek	25.214	620.483	4,0	

Büyükbaş Erkek Hayvan	13.541	360.177	3,7
Büyükbaş Buzağı (Karışık)	7.939	109.367	7,2
Büyükbaş İşletme Sayısı	2.739	49.200	5,5
Küçükbaş Hayvan (Toplam)	55.265	2.732.256	2,0
Küçükbaş Koyun	32.048	2.405.654	1,3
Küçükbaş Keçi	23.217	326.602	7,1
Küçükbaş İşletme Sayısı	531	20.614	2,5

Kaynak: Beyşehir İlçe Tarım Müdürlüğü ve Beyşehir Ziraat Odası, kişisel iletişim, 11 Şubat 2021

Tarım

Beyşehir Ziraat Odası verilerine göre ilçede 171.693 dekar sulanabilir, 522.232 dekar da sulanamayan olmak üzere toplam 693.825 dekar tarım arazisi bulunmaktadır. Diğer bölgeler dağlık ve orman arazisi olup orman alanları ağırlıklı olarak; çam, meşe ve maki bitki örtüsüne sahiptir. Tarım arazisinin sınırlı olması nedeniyle tarla ve bahçe tarımına ilave olarak hayvancılık ve su ürünleri üretimi de önemli bir gelir ve istihdam kaynağı olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 8: Beyşehir Tarımsal Üretim Değerleri (2020 Yılı)

TARLA ÜRÜNLERİ	EKİLİ ALAN (Dekar)	ÜRETİM (Ton)	YAKLAŞIK TOPLAM DEĞERİ (Milyon TL)
Buğday	243.000	112.100	235,4
Arpa	145.300	61.945	83,6
Nohut	35.000	7.475	26,1
Mercimek	10.000	2.500	15
Patates	4.000	16.000	30,4
Şeker Pancarı	18.850	131.950	40,9
Haşhaş	3.800	304	6,1
Yem Bitkisi	12.117	36.465	58,3
TOPLAM	472.067	368.739	495,8
SEBZE ÜRÜNLERİ	EKİLİ ALAN (Dekar)	ÜRETİM (Ton)	YAKLAŞIK TOPLAM DEĞERİ (Milyon TL)
Domates	3.950	6.320	12,6
Fasulye (Taze)	1.750	1.225	3,6
Fasulye (Kuru)	3.500	1.050	8,4
Kavun	140	3.280	4,9
Karpuz	55	110	0,1
TOPLAM	9.395	11.985	29,6
MEYVE ÜRÜNLER	EKİLİ ALAN (Dekar)	ÜRETİM (Ton)	YAKLAŞIK TOPLAM DEĞERİ (Milyon TL)
Elma	2.608	2.226	3,4
Kiraz	980	410	1,3
Vişne	395	463	1,8
Ceviz	4.250	800	12,5
Üzüm	375	375	9,3
Çilek	205	615	2,5
TOPLAM	8.813	4.889	30,8

Kaynak: Beyşehir İlçe Tarım Müdürlüğü ve Beyşehir Ziraat Odası, kişisel iletişim, 11 Şubat 2021

Tablo 8'deki verilere göre ilçe genelinde toplam 500 bin dekara yakın alanda tarımsal üretim (tarla, sebze, meyve) yapılmakta ve bu alanlardan toplam 385 bin tonun üzerinde ürün elde edilmektedir. 2020 yılı ortalama üretici fiyatları yaklaşık

olarak baz alındığında ilçede tarımsal üretimin çiftçiye getirisinin yaklaşık olarak 550 milyon TL'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Beyşehir ilçe genelinde tarımsal üretimi desteklemek amacıyla Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından sağlanan destek miktarı ve son yıllardaki değişimi aşağıda Tablo 9'da verilmiştir. Buna göre 2020 yılında önceki yıllara göre kredi kullanan ortak sayısında artış olmadığı kullanılan kredi miktarının ise önceki yıllara göre önemli miktarda arttığı görülmektedir. Bu artışın sebebinin son yıllarda ilçe üretimi artan kuru fasulye üreticilerinden gelen talep olduğu belirtilmektedir.

Tablo 9: Beyşehir'de Tarımsal Kredi Kullanan Ortak Sayısı ve Kullandırılan Kredi Tutarı (2017-2019)

Kredi Kullanan Ortak Sayısı			Kullanılan Kredi Miktarı (TL)		
2018	2019	2020	2018	2019	2020
449	430	415	7.814.245	7.846.661	10.700.000

Kaynak: Beyşehir Tarım Kredi Kooperatifi, Kişisel İletişim, 9 Şubat 2021

Su Ürünleri

Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beyşehir Gölü iç sularda yürütülen balıkçılık faaliyetlerinde önemli bir yere sahiptir. Ancak geçmiş yıllarda Beyşehir şehir merkezi ve çevre köylerden geçimini balıkçılık ile sağlayan birçok kişi/aile bulunurken bu durum günümüzde balık veriminin düşmesine bağlı olarak olumsuz bir şekilde değişmektedir. Beyşehir Su Ürünleri Kooperatifinden alınan bilgilere göre 2021 yılında Beyşehir Gölü'nde balıkçılık faaliyeti yürüten 466 tane kayıtlı tekne bulunmaktadır. Fakat balık veriminin düşmesinden dolayı günümüzde ortalama olarak 300 tekne aktif bir şekilde balıkçılık yapmaktadır.

Gölün çeşitli noktalarında bulunan yerel isimde avlak/kantar olarak adlandırılan balık toplama merkezi sayısı 16'dır. Bunlar; Gölkaşı (3), Tolca (2-Budak, Kireli), Yeşildağ (2), Kurucuova (2), Gölyaka (2), Akburun, Çiftlik, Kuşluca, Karadiken, Beyşehir Merkez olmak üzere gölün çevresinde bulunan, avlanan balıkların balıkçılar tarafından bir araya getirilerek toplandığı ve su ürünleri kooperatifine gönderildiği merkezlerdir. Bu noktalarda toplanıp kooperatife gönderilen balıklar araçlar tarafından alınmaktadır ve iç/dış pazarlarda satışı yapılmaktadır. Sazan balığı ağırlıklı olarak iç pazarda talep görürken, tatlı su levreği işlenerek ihraç edilmektedir. Avlanmaya başlandığı yıllarda talep görmeyen ve yerel halk tarafından tutulmayan çin sazanı, son yıllarda Irak ve Suriye olmak üzere Ortadoğu ülkelerine ihraç edilmektedir. Ayrıca göldeki balık veriminin azalmasına bağlı olarak, Beyşehir bölgesinde bulunan mevcut balık işleme tesisleri, deniz aşırı ülkelere su ürünleri getirmekte ve işleyerek Almanya, Fransa, İtalya gibi Avrupa ülkelerine, ABD'ye ve Arap ülkelerine ihraç etmektedirler.

Gölde geçmişte birçok balık türü barınmasına karşın, çevresel faktörlerin etkisiyle birlikte son yıllarda avcılığı ve ticareti yapılan balık türünde değişimler meydana gelmiştir. 2000'li yıllarda kadife ve sazan balıkları yoğun bir şekilde avlanırken, son yıllarda çin sazanı ve yerel dilde sudak veya dişli balık olarak adlandırılan

tatlı su levreği avlanmaktadır. Beyşehir Su Ürünleri Kooperatifinden alınan veriler Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Beyşehir Gölü'nde 2010-2020 Yılları Arasında Avcılığı Yapılan Su Ürünleri Verileri (Kg)

Yıllar/Tür	Tatlısu Levreği (Sudak)	Sazan	Kadife	Çin Sazanı
2010	33.000	152.100	71.085	0
2011	54.067	131.900	0	0
2012	53.555	90.374	12.600	0
2013	128.950	60.540	0	0
2014	53.380	50.005	0	0
2015	111.210	47.535	0	0
2016	112.605	48.490	0	271.940
2017	176.050	27.890	0	86.000
2018	17.599	64.100	0	313.900
2019	173.320	23.700	50	476.500
2020	148.690	20.750	0	454.980

Kaynak: Beyşehir Su Ürünleri Kooperatifi, Kişisel İletişim, 3 Şubat 2021

Beyşehir Gölü'nde avcılığı yapılan su ürünlerinin kaydı 2010 yılından itibaren tutulmaya başlanmıştır. Tablo 10'da görüldüğü üzere, son yıllarda kadife balığı yok olma seviyesine gelmiştir ve gölden avlanan sazan balığında da önemli bir düşüş yaşanmaktadır. Tatlısu levreği ve çin sazanında ise dalgalı bir artış gözlemlenmektedir. Göl suyunun tarımda sulama amaçlı kullanılması, kaçak ve bilinçsiz avcılık faaliyetleri, istilacı balık türlerinin gölde yaşam sürmesi, balıkla beslenen kuş (karabatak vb) sayısının önemli derecede artış göstermesi, gölün tabanında biriken hayalet ağların artışı vb. birçok etmen Beyşehir'deki balıkçılık faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Gölde avcılık faaliyetlerinin denetim altına alınması, sulama amaçlı faaliyetlerin kontrollü yapılması, göl tabanının hayalet ağlardan temizlenmesi, göldeki doğal dengenin (istilacı türler) korunması ve son olarak gölün belirli bir süre avcılığa kapatılması gelecek yıllarda balık veriminin artmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca su ürünlerine katma değer sağlayacak işleme merkezlerinin sayısının artırılması da ekonomik olarak ilçe ekonomisine ilave katkı sunacaktır.

Beyşehir'de Sanayi

Beyşehir ilçesi çok ciddi büyüklükte bir sanayiye sahip olmamakla birlikte son yıllarda imalat ve sanayi alanında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bunun sonucunda da istihdam alanında yeni olanaklar sağlanmış ilçe göç veren bir ilçe olmaktadır çıkıp az da olsa göç alan bir ilçe haline dönüşmüştür. İlçede sanayi ve imalat alanında 3 ana sektör öne çıkmaktadır. Bunlar;

Silah ve av sanayi,

Tekstil ve konfeksiyon sanayi ve

Maden ve mermercilik sanayidir.

Silah ve Av Sanayi

Firma Sayısı: 143 (Beyşehir TSO Sanayi Koluna Üye)

Sektörel İstihdam: 7000 (SGK Kayıtlarına Göre Yaklaşık Rakam)

Sektörel İhracat: 150 Milyon Dolar (2020 yılı tahmini rakam)

Beyşehir’de sanayi ve imalat denilince ilk akla gelen ve geçmişi en eskiye dayanan sektör av tüfekleri ve silah sanayidir. İlçede silah sanayinin temeli I. Dünya Savaşı’nın hemen ardından atılmıştır. Savaşa katıldıktan sonra memleketine dönen Mustafa Çavuş savaş yıllarında orduda edindiği silah deneyimini çevresindeki insanlarla paylaşarak Huğlu ve Üzümlü mahallelerinde av tüfeği üretiminin temellerini atmıştır. Bölge insanı, Mustafa Çavuş’tan öğrendikleri bilgilerle evlerinde kurdukları küçük atölyelerde başlangıçta silah tamirciliğinde ve eski dolma tüfek ve silahların onarımında uzmanlaşmış zamanla bu uzmanlıklarını amatör şekilde tüfek imalatına dönüştürmüşlerdir.

Bölge halkı uzun yıllar boyunca evlerinde el işçiliğiyle tüfek üretimi alanında tecrübe ve yeteneklerini geliştirmişlerdir. Bu sürecin sonunda 1962 yılında Huğlu Av Tüfekleri Kooperatifinin kurulmasıyla birlikte seri üretime geçilmiş, ardından Huğlu ve Üzümlü mahallerinde yeni ve modern fabrikaların açılmasıyla ilerleyen süreç günümüzde Beyşehir’in ülkemizin en büyük av tüfeği üretim merkezi olmasının ve başta ABD olmak üzere dünyadaki çok sayıda ülkeye ihracat yapılmasının önünü açmıştır.

Türkiye’deki toplam av tüfeği üretiminin yüzde 80’ini tek başına karşılayan Beyşehirli silah üreticileri 1998 yılından itibaren ihracata yönelmiş olup günümüzde üretilen av tüfeğinin yüzde 75-80’ini başta ABD olmak üzere seksenin üzerinde ülkeye ihraç etmektedir (“Amerikalı avcıların tüfeği Konya’dan”, 2017).

İlçede son yıllarda silah sanayinde büyük gelişmeler yaşanmış modern fabrikalar kurulmuş ve bunun sonucunda ordumuzun silah alanındaki bazı ihtiyaçları ilçede faaliyet gösteren çeşitli firmalar tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Ayrıca Konya’da kurulmuş olan ASELSAN Konya Silah Sistemleri Tesisinin ortakları arasında Beyşehir merkezli 5 firma da yer alarak yerli ve milli savunma sanayimizin gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Tekstil ve Konfeksiyon Sanayi

Firma Sayısı: 4 (Beyşehir TSO Sanayi Koluna Üye)

Sektörel İstihdam: 1800 (SGK Kayıtlarına Göre Yaklaşık Rakam)

Sektörel İhracat: Satış ve ihracat doğrudan yapılmadığı için bilinmiyor.

İlçede silah ve av sanayi dışında uzun yıllar imalat ve sanayi alanında önemli bir yatırım ve gelişme olmamıştır. 1996 yılında Beyşehir topraklarında doğup büyümüş olan hayırsever iş adamı Ali Akkanat’ın sahibi olduğu Akkanat Holding tarafından İç Anadolu Bölgesinin en büyük entegre tekstil fabrikalarından birisi olan eski adı Beyteks yeni adıyla Arık Bey Tekstil fabrikası açılmıştır. İlçenin en büyük sanayi tesisi olan, 322 bin m²’lik bir alanda kurulan ve yan sanayiyle birlikte yaklaşık 1350 insana istihdam sağlayan, son teknolojilerin kullanıldığı bu entegre tesisle birlikte ilçenin göçle zayıflayan istihdam gücünün ilçede kalması sağlanarak tersine göç başlatılmıştır (Akkanat Holding, t.y.).

Bu yatırımla birlikte ilçede tekstil ve konfeksiyon sanayi gelişmeye başlamış, çok büyük ölçekli olmasa da yeni tesis yatırımlarının önü açılmıştır. Günümüzde silah ve av sanayinin ardından istihdam açısından ilçe ekonomisine en büyük katkıyı tekstil ve konfeksiyon sanayi yapmaktadır.

Maden ve Mermercilik Sanayi

Firma Sayısı: 35 (Beyşehir TSO Sanayi Koluna Üye)

Sektörel İstihdam: 700 (SGK Kayıtlarına Göre Yaklaşık Rakam)

Sektörel İhracat: 75 Milyon Dolar (2020 yılı tahmini rakam)

2000’li yılların başında maden ve mermercilik sanayinde yapılan yatırımlar ve açılan ocak ve fabrikalarla birlikte ilçede bu alandaki potansiyel sanayiye dönüştürülmüştür. Maden ve mermercilik sanayi günümüzde Beyşehir imalat sanayinde ilçe ekonomisine katkı açısından, silah ve av sanayi ve tekstil sanayi ile birlikte çok önemli bir rol oynamaktadır. Bölgede çok sayıda mermer ocağından çıkarılan ham mermerin önemli bir kısmı işlenmek üzere başta Çin ve Hindistan olmak üzere farklı ülkelere, bir kısmı da işlenmiş halde ABD ve Arap ülkelerine ihraç edilmektedir.

İmalat ve sanayi alanında yaşanan bu gelişme ve ilerlemelerin sonucunda ilçede dağınık şekilde bulunan sanayi tesislerinin belirli bir bölgede toplanması ve organizasyon kolaylığının sağlanması amacıyla 2001 yılında Beyşehir Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kurulmuştur. Uzun süre atıl şekilde duran OSB’ye ilgi son yıllarda hızla artmış ve 2020 yılı sonu itibarıyla tüm parseller tahsis edilmiştir (Tablo 11). Halen çoğunluğu silah ve mermer sanayinde olmak üzere 23 firma aktif biçimde üretim yapmaktadır. Beyşehir OSB bölgesindeki tüm parsellerin tahsisi yapıldığından Beyşehir’e ikinci bir OSB’nin kazandırılması için yapılan çalışmalarda sona gelinmiştir.

Tablo 11: Beyşehir Organize Sanayi Bölgesi (2020)

Kuruluş Yılı	OSB Büyüklüğü	Parsel Sayısı	Tahsis Edilen Parsel Sayısı	Aktif Üretim Tesis Sayısı	İstihdam Sayısı (Yaklaşık)
2001	1 Milyon m ²	55	55	23	1200

Kaynak: Beyşehir OSB Müdürlüğü

2020 yılı itibarıyla Beyşehir’de küçük sanayi sitelerinde ise 500’e yakın işyeri bulunmakta ve bu işyerlerinde de yaklaşık 1250 kişi çalışmaktadır.

Günümüzde üç ana sektör (silah ve av sanayi, tekstil ve konfeksiyon, mermer ve madencilik) Beyşehir sanayinin lokomotifi ve ilçenin istihdam kaynağı durumunda olmakla birlikte bu sektörlerle ilave olarak son yıllarda bazı yeni sektörlerde küçük çapta da olsa ilerlemeler görülmektedir. Bunun sonucunda ilçedeki sanayi firmalarının sayısı günden güne artmaktadır.

İlçede Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odasına (BTSO) kayıtlı toplam 214 sanayi firması faaliyet göstermektedir. Faaliyette bulunduğu sektör itibarıyla firma sayısı aşağıda Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Beyşehir TSO Üye Sanayi Firması Sayıları (2020)

SEKTÖR	FİRMA SAYISI
Tüfek	143
Maden ve Mermer	35
Gıda ve Yem	12
Plastik	8
Su Ürünleri	6
Tekstil	4
Toprak	3
Sağlık	3
TOPLAM	214

Kaynak: Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası, t.y.

Beyşehir’de İhracat

İlçemizde faaliyet gösteren ve Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odasına (BTSO) kayıtlı toplam 128 ihracatçı üye bulunmaktadır. Bu üyeler arasında ilk sırayı 106 ihracatçı üye ile silah sanayi firmaları almaktadır. Onu 8 üye ile maden ve mermer, 5 üye ile tekstil, 3 üye ile su ürünleri, 2 üye ile metal makine 1’er üye ile de tıbbi malzeme, boya, dış ticaret ve sağlık ürünleri firmaları izlemektedir (Tablo 13). BTSO kayıtlarına göre ilçede ayrıca 40 da “potansiyel ihracatçı üye” bulunmaktadır. Sektör temsililerinden alınan bilgilere göre Beyşehir’de faaliyet gösteren ihracatçı firmaların 2020 yılı itibarıyla toplam ihracatının 250 milyon doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 13: Beyşehir TSO İhracatçı Üye Firma Sayıları (2020)

Sektör	İhracatçı Sayısı
Silah Sanayi	106
Maden ve Mermer	8
Tekstil	5
Su Ürünleri	3
Metal Makine	2
Tıbbi Malzeme	1
Boya	1
Dış Ticaret	1
Sağlık Ürünleri	1
TOPLAM	128

Kaynak: Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası, t.y.

Beyşehir’de Ticaret

İlçede Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası’na (BTSO) kayıtlı olarak faaliyette bulunan toplam 939 ticaret işletmesi bulunmaktadır. Nace Kodlarına göre üye işletmelerin meslek gruplarına göre dağılımına bakıldığında sanayi alanında olduğu gibi ticaret alanında da Beyşehir’de en aktif meslek grubununun 261 işletme ile silah-metal-plastik sanayi olduğu görülmektedir. Toplam 8 ana meslek grubu içerisinde onu sırasıyla; inşaat-mühendislik (184), eğitim-finans-sigorta (116), gıda-giyim-tekstil (95), ulaştırma-nakliye-akaryakıt-otomotiv (94), tarım-orman-balıkçılık-hayvancılık (88), dayanıklı tüketim-kuyumculuk-mobilya (51) ve ma-

den-mermer-toprak-taş ocakları izlemektedir (Tablo 14). İlçede ayrıca 21 kuyumcu, 23 eczane ve 11 banka şubesi bulunmaktadır.

Tablo 14: Beyşehir TSO Üye Ticaret Şirketleri Dağılımı (2020)

	TİCARET MESLEK GRUBU	ÜYE SAYISI
1	Tarım-Orman-Balıkçılık-Hayvancılık	88
2	Maden-Mermer-Toprak-Taş Ocakları	50
3	Gıda-Giyim-Tekstil	95
4	İnşaat- İnşaat Malzemeleri ve Mühendislik	184
5	Silah-Metal- Plastik Sanayi	261
6	Ulaştırma-Nakliye-Akaryakıt-Otomotiv	94
7	Dayanıklı Tüketim-Kuyumculuk-Mobilya	51
8	Eğitim-Finans-Sigorta ve Diğer Hizmetler	116
	TOPLAM	939

Kaynak: Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası, t.y.

Tablo 15: Beyşehir TSO Yıllara Göre Ticaret Şirketleri Üye Sayısı

Yıllar	2017	2018	2019	2020
Üye Sayısı	840	848	879	939

Kaynak: Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası, t.y.

BTSO ticaret meslek grubu üye sayısı son yıllarda sürekli artış göstermiştir. 2017 yılında toplam üye sayısı 840 iken, 2018 yılında 848'e, 2019 yılında 879'a 2020 yılında ise 939'a yükselmiştir. Bu durum ilçede ticari hareketliliğin gelişme içerisinde olduğunu göstermektedir.

İlçede ayrıca 3 adet esnaf ve sanatkârlar odası bulunmakta olup bu odalara kayıtlı toplam 2.614 adet esnaf ilçede faaliyet göstermektedir (Tablo 16).

Tablo 16: Beyşehir'deki Odalar ve Aktif Üye Sayıları (2021)

ODA İSMİ	KAYITLI AKTİF ÜYE SAYISI
Beyşehir Esnaf ve Sanatkârlar Odası	1956
Beyşehir Şoförler Nakliyeciler ve Otomobilciler Esnaf Odası	420
Üzümlü Esnaf ve Sanatkârlar Odası	238
TOPLAM	2614

Kaynak: İlgili Oda Başkanlıkları, kişisel iletişim.

Beyşehir'de ilçenin ticari hayatına yön veren temel sektörler olan tarım, hayvancılık, su ürünleri, silah ve av sanayi, mermercilik, tekstil ve konfeksiyon sektörlerine yukarıda ana hatlarıyla değinilmiştir. Bu ana unsurlar dışında ilçe ticaretine katkı sağlayan diğer unsurlar ise turizm, yurtdışında yaşayan gurbetçilerin sağladığı katkılar ve üniversite öğrencilerinin getirdiği ticari hareketlilik. Aşağıda bu unsurların ilçe ticaretine olan katkısı alt başlıklar altında kısaca anlatılmıştır.

Beyşehir'de Turizm

Yaklaşık 8.000 yıllık geçmişinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Beyşehir, gerek doğal güzellikleri ve sahip olduğu tarihi ve kültürel mirası gerekse bulunduğu coğrafi konum nedeniyle önemli bir turizm merkezi olma potansiyeline sahiptir. Ancak maalesef bu potansiyel yıllardır bir türlü harekete geçirileme-

miştir. Bunun üç temel nedeni vardır. Bunlardan ilki tanıtım yetersizliği (tutundurma faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülememesi), ikincisi ulaşım sorunu (önemli turizm bölgeleri ile bağlantısını sağlayacak karayollarının tamamlanmamış olması), üçüncüsü ise konaklama tesislerinin yetersizliğidir.

Ulaşım sorununun çözülmesi yönünde son yıllarda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. İlçeyi Konya üzerinden Kapadokya Bölgesi ve başkente bağlayan karayolu duble yol olarak açılmıştır. İlçeyle Akdeniz turizm bölgesi arasındaki mesafeyi oldukça kısaltacak olan Antalya (Gembos) yolu projesinde tünellerin tamamlanıp yolun açılmasında ise sona yaklaşmıştır. İlçeyi başkent ve Kapadokya turizm bölgesi ile Akdeniz turizm bölgesine bağlayacak yolların tam olarak ulaşımına açılması ile birlikte ilçenin yerli ve yabancı turizmde çekim merkezlerinden biri olacağı düşünülmektedir.

İlçedeki konaklama tesisi sayısı ve yatak kapasitesi mevcut haliyle Beyşehir gibi önemli bir turizm potansiyeline sahip bir ilçe için yeterli değildir. İlçenin turizm alanında gelişmesi için yatak kapasitesinin özellikle de turizm belgeli konaklama tesisi sayısının artırılması gerekmektedir. Beyşehir’de 2021 yılı şubat ayı itibarıyla biri üç yıldızlı olmak üzere toplam 7 adet konaklama tesisi bulunmakta olup bunların toplam yatak kapasitesi 425’dir (Tablo 17).

Tablo 17: Beyşehir İlçesi Konaklama Tesis ve Yatak kapasitesi (2021)*

Konaklama Tesisi	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
Ali Bilir Otel (3 Yıldızlı)	41	80
Anamas Konuk Evi	30	56
Öğretmenevi	36	80
Beyşehir Otel	32	90
Atik Otel	12	20
Kızılay Otel	23	54
Haceliler Otel	15	45
TOPLAM	189	425

* Veriler tesislerle görüşülerek elde edilmiştir.

Beyşehir ve çevresinde yapılabilecek kültür ve turizm faaliyetleri arasında ilk akla gelenler; tarihi, kültürel ve dini mekânların ziyareti, tekne turları, su sporları, doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık, kuş gözlemciliği, amatör balıkçılık, avcılık, atıcılık, jeep ve bisiklet safari, off-road, atlı sporu, dağcılık, mağara gezileri, yamaç paraşütü gibi faaliyetlerdir.

Bu kitap çalışmasında Beyşehir’de turizm konusu başlı başına tek bir çalışma konusu olarak ayrı bir bölümde ele alındığı için burada turizm konusuna kısa ve özet bir şekilde değinilmiştir.

Beyşehir’in Ticari Hayatında Gurbetçiler Önemi

Beyşehir’in ekonomik ve ticari hayatı için yurtdışında yaşayan gurbetçilerin önemi büyüktür. 1960’lı yılların başından itibaren Türkiye’nin değişik bölgelerinden başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine yönelen işgücü göçü kervanına 1960’lı yılların sonlarından itibaren Beyşehir ve yöresinden de katılanlar

olmuştur. Bu yöreden çalışmak için giden gurbetçilerin büyük çoğunluğu ilk yıllarda Almanya'ya ilerleyen zamanlarda da Norveç, Fransa, Hollanda, İsviçre gibi ülkelere gitmişlerdir. Zamanla Beyşehir ve yöresinden yurtdışına gidenlerin sayısı hızla artarak önemli bir sayıya ulaşmıştır. Bu gurbetçiler elli yılı aşkın süredir Beyşehir ve yöresinin ekonomik kalkınmasına, ticari hayatına, sosyal ve kültürel gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır (Öztürk, 2019).

Beyşehir ve yöresinden yurtdışına giden, dönen ve orada yaşayanların sayısı ile ilgili resmi kurumların kayıtlarında ve literatürde herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili bugüne kadar yapılmış olan tek çalışma tarafımda yapılmış ve sonuçları Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin 2019 yılı Aralık sayısında "Yurtdışında Yaşayan Beyşehir ve Yöresi Kökenli Gurbetçilerimizin Sayısal Olarak Tespiti ve Yöre Ekonomisine Katkıları Üzerine Bir Araştırma" başlığıyla makale olarak yayınlanmıştır.

Bu çalışma kapsamında Beyşehir, Derebucak ve Hüyük Kaymakamlıkları tarafından resmi yazı ile bu üç ilçeye ait olan toplam 102 mahalle muhtarlığından mahallerine kayıtlı olup yurtdışına giden gurbetçi sayıları ve ülkelerinin belirlenmesi istenmiştir. Mahalle muhtarlarının tamamından geri dönüş sağlanmış olup Beyşehir ve yöresinde bulunan ve yaklaşık olduğu düşünülen gurbetçi sayıları aşağıda Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18: Beyşehir-Derebucak-Hüyük Toplam Gurbetçi Sayıları

İlçe (Nüfus)	Toplam Gurbetçi Sayısı	Gurbetçi Sayısının Mevcut İlçe Nüfusuna Oranı
Beyşehir (74.000)	6.731	%9
Derebucak (6.500)	5.732	%88
Hüyük (16.000)	2.253	%14
Toplam	14.716	

Kaynak: Öztürk, 2019.

İlçe kaymakamlıkları vasıtasıyla muhtarlıklardan toplanan verilere göre Beyşehir ve yöresinde 15.000'e yakın gurbetçi vatandaşımız bulunmaktadır. Bu gurbetçilerimizden 6.731'i Beyşehir, 5.732'si Derebucak, 2.253'ü ise Hüyük kökenlidir.

Tablo 19: Gurbetçilerin En Yoğun Olduğu Ülkeler

Ülke	Toplam Gurbetçi Sayısı
1- Almanya	7.037
2- Norveç	4.391
3- Fransa	1.606
4- Hollanda	778
5- İsviçre	364

Kaynak: Öztürk, 2019.

Tablo 19'a göre Beyşehir ve yöresi kökenli en fazla gurbetçinin yaşadığı ilk 5 ülke ise sırasıyla Almanya (7.037), Norveç (4.391), Fransa (1.606), Hollanda (778) ve İsviçre'dir (364). Beyşehir ve yöresindeki yaklaşık 15.000 gurbetçimizin

Dalyan	14	6		4					24
Damlapınar	200	20		15		25	8		268
Doğanbey	15			7					22
Doğancık	30								30
Dumanlı	20								20
Eğirler									0
Emen	4		12	8					24
Esence	76								76
Esentepe	10	2							12
Evsat	22	9		8					39
Eylıklar	12		4						16
Fasıllar	6								6
Göçü	23		2	12					37
Gökçekuyu	7		3						10
Gökçimen	12		3					4	19
Gölkaşı	31		4	3					38
Gölyaka	205		150						355
Gönen	8			1					9
Gündoğdu									0
Hacıakif	21	6	15	9					51
Hacıarmağan	25	5		5					35
Hamidiye	70		14				3	59	146
Huğlu	9		12						21
Hüseyinler	10								10
İçerişehir	10		10						20
İsaköy	21	7							28
Karaali	6		1			10			17
Karabayat									0
Karadiken	28			4					32
Karahisar	10								10
Kayabaşı	33	32	16				9	7	97
Kurucuova	54		70						124
Kuşluca	15		21				8		44
Küçükavşar									0
Mesutlar							13		13
Müftü	60	48		9					117
Sadıkhanlı	11	29	34						74
Sarıköy	75			25					100
Sevindik	7		2						9
Şamlar	13	312	4						329
Üçpınar	1								1
Üstünler	36	45	5	7					93
Üzümlü	40		45	8			4	1	98
Yazyurdu	55		15	15			20		105
Yeni Mah	480	320	117	26	7		6	1	957
Yenidoğan	102			11					113
Yeşildağ	510	205	260	315	50		20	16	1376
Yukariesence	15		1						16
Yunuslar	6			4					10

Kaynak: Beyşehir Kaymakamlığına bağlı mahalle muhtarları tarafından sağlanan veriler (*Nüfusu kalabalık olan büyük mahallerde kesin sayılar olmayıp muhtarlar tarafından yaklaşık olarak hesaplanmıştır).

Tablo 22: Hüyük İlçesi Gurbetçi Sayıları *

MAHALLE	GURBETÇİ SAYISI (YAŞADIĞI ÜLKELERE GÖRE)									
	Almanya	Norveç	Fransa	Hollanda	Belçika	İngiltere	Avusturya	İsviçre	Diğer	TOPLAM
Akdağ	12		3							15
Bahçelievler	8		4						4	16
Başlamış	1									1
Budak	10		14	1		3	10			38
Burunsuz	22		17							39
Cumhuriyet	9		7							16
Çamlıca	15									15
Çavuş	4		31				2			37
Çukurkent	6								4	10
Değirmenaltı										0
Göçeri	23					3				26
Görünmez	50	65								115
İlmen	38			8	13					59
İmrenler	1255	6	25			8	14		11	1319
Kireli	110		10	12			4		3	139
Köşk	1		5	1					1	8
Mutlu	20		15	25	10				5	75
Pınarbaşı	7								3	10
Selki	15		10						5	30
Suludere	14									14
Tolca	80									80
Ulupınar	6		6							12
Yenice										0

Kaynak: Hüyük Kaymakamlığına bağlı mahalle muhtarları tarafından sağlanan veriler (* Nüfusu kalabalık olan büyük mahallerde kesin sayılar olmayıp muhtarlar tarafından yaklaşık olarak hesaplanmıştır).

Beyşehir'in Ticari Hayatında Üniversite Öğrencilerinin Önemi

Beyşehir 1989 yılında ilk yükseköğretim birimine (Beyşehir Meslek Yüksekokulu) kavuşmuş sonraki yıllarda ise yükseköğretim alanında önemli aşamalar kaydetmiştir. Özellikle 2010 yılından sonra Akkanat Holding'in sahibi Beyşehirli hayırsever iş adamı Ali Akkanat tarafından yapılan yeni binalar ve açılan yüksekokul ve fakültelerle birlikte Beyşehir tam bir üniversite şehri olma yoluna girmiştir.

Günümüzde ilçede Selçuk Üniversitesi bünyesindeki Ali Akkanat Kampüsünde 4, Huğlu Mahallesi'nde 1 olmak üzere toplam 5 ayrı yükseköğretim birimi bulunmaktadır. Bunlardan üçü (İşletme Fakültesi, Turizm Fakültesi ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu) 4 yıllık lisans eğitimi ikisi ise (Beyşehir Meslek Yüksekokulu ve Huğlu Meslek Yüksekokulu) 2 yıllık ön lisans eğitimi vermektedir. Ayrıca İşletme ve Turizm Fakülteleri bünyesinde lisansüstü eğitime de (yüksek lisans) başlanmıştır. 2021 yılı itibarıyla ilçede bulunan 5 ayrı yükseköğretim birimindeki 22 ayrı bölüm ve programda toplam 3382 öğrenci eğitim görmektedir (Tablo 23).

Tablo 23: Beyşehir’deki Fakülte ve Yüksekokullar (2021)

	BÖLÜM/PROGRAM	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI
S.Ü Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi (4 Yıllık Lisans)	Yönetim Bilişim Sistemleri İşletme Uluslararası Ticaret Yüksek Lisans	765
S.Ü Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi (4 Yıllık Lisans)	Turizm İşletmeciliği Turizm Rehberliği Yüksek Lisans	203
S.Ü Beyşehir Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu (4 Yıllık Lisans)	Acil Yardım ve Afet Yönetimi Sosyal Hizmet	456
S.Ü Beyşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu (2 Yıllık Ön Lisans)	Aşçılık Turizm Otel İşletmeciliği Turist Rehberliği İşletme Yönetimi Lojistik Yerel Yönetimler Muhasebe Dış Ticaret Bankacılık ve Sigortacılık Maliye	1481
S.Ü. Huğlu Meslek Yüksekokulu (2 Yıllık Ön Lisans)	Makine Silah Sanayi Teknikerliği Bilgi Güvenliği Sağlık Bilgi Sistemleri İş Sağlığı ve Güvenliği	477
TOPLAM	22	3382

Kaynak: “SÜ Akademik”, t.y.

Üniversite öğrencilerinin eğitim için geldikleri şehirlerin ekonomi ve ticaretine ciddi oranda katkı sağladığı bilinen bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle günümüzde her ilde üniversite mevcut olmakla birlikte tüm iller mevcut üniversite ve öğrenci sayılarını artırmak için çabalamaktadır. Her ilde üniversite açılması süreci tamamlandığından son yıllarda ilçelerde de üniversiteler kurulmaya başlanmıştır.

Beyşehir günümüzde yükseköğretim kapasitesi açısından çok ciddi bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Mevcut haliyle bile Türkiye’deki birçok üniversiteden daha büyük bir kampüse ve öğrenci sayısına sahiptir. Türkiye’de yükseköğretim birimlerine sahip diğer ilçelerle karşılaştırıldığında Beyşehir potansiyel olarak ön sıralarda gelmektedir. İlçedeki yükseköğretim birimlerine ilave olarak yeni açılacak fakültelerle birlikte önümüzdeki yıllarda Beyşehir’de yeni bir üniversite kurulması beklenmektedir.

Beyşehir’de öğrenim gören 3500’e yakın öğrencinin ilçe ekonomisine doğrudan ve dolaylı (merkezi bütçe harcamaları vb.) katkısının 2020 yılı rakamlarıyla yıllık 50 milyon TL’den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Önümüzdeki yıllarda üniversiteleşme sürecinin devamında kurulacak yeni fakülte ve yüksekokullarla birlikte öğrenci sayısında ciddi bir artış olacağı düşünülmektedir. Tüm bunlar hesaba katıldığında üniversite ve öğrenci hareketliliği ilçe ekonomisi özellikle de ilçedeki esnaf ve tüccarlar için büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

1. Mülakatlar

Beyşehir Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Görüşme Tarihi: 1 Şubat 2021.

Beyşehir İlçe Tarım Müdürlüğü, Görüşme Tarihi: 11 Şubat 2021.

Beyşehir Sosyal Güvenlik Kurumu, Görüşme Tarihi: 1 Şubat 2021.

Beyşehir Su Ürünleri Kooperatifi, Görüşme Tarihi: 3 Şubat 2021.

Beyşehir Şoförler Nakliyeciler ve Otomobilciler Esnaf Odası, Görüşme Tarihi: 12 Şubat 2021.

Beyşehir Tarım Kredi Kooperatifi, Görüşme Tarihi: 9 Şubat 2021.

Beyşehir Ticaret Odası, Görüşme Tarihi: 29 Şubat 2021.

Beyşehir Ziraat Odası, Görüşme Tarihi: 11 Şubat 2021.

Huğlu Sanayici ve İş Adamları Derneği (HUSİAD), Görüşme Tarihi: 05 Şubat 2021.

Üzümlü Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Görüşme Tarihi: 12 Şubat 2021.

2. İnternet Kaynakları

Akkanat Holding (Tarih Yok). *Anasayfa [Akkanat Holding]*. 7 Şubat 2021 tarihinde <http://www.akkanatholding.com.tr/arikbey/> adresinden ulaşıldı.

Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası (Tarih Yok). *Anasayfa [BTSO]*. 1 Şubat 2021 tarihinde <https://beysehirtso.org.tr/> adresinden ulaşıldı.

Endeksa (Tarih Yok). Endeksa TÜİK 2009 Verileri. 5 Şubat 2021 tarihinde <https://www.endeksa.com/tr/analiz/konya/beysehir/demografi> adresinden ulaşıldı.

Gürbüz, G. (2019). *Tr 52 Bölgesi İlçelerinin Seçilen Değişkenlere Göre Endeksleri, Mevka 2019*. <https://www.mevka.org.tr/Yukleme/Uploads/DsybRNvrm1225201984609AM.PDF>

Konya Ticaret Odası (Tarih Yok). *Konya Ekonomi Raporu 2019*. <http://www.kto.org.tr/d/file/konya-ekonomi-raporu-2019---web-sitesi.pdf>

Mevlana Kalkınma Ajansı (Mevka). (2019). *Beyşehir İlçe Raporu 2019*. <https://www.mevka.org.tr/Yukleme/Uploads/DsykTk0K81230201924303PM.pdf>

Milliyet (2017, 23 Haziran). *Amerikalı avcıların tüfeği Konya'dan*. 2 Şubat 2021 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/amerikalı-avcilarin-tufegi-konyadan-2473643> adresinden ulaşıldı.

Öztürk, A. (2019). *Yurtdışında Yaşayan Beyşehir ve Yöresi Kökenli Gurbetçilerimizin Sayısal Olarak Tespiti ve Yöre Ekonomisine Katkıları Üzerine Bir Araştırma*. SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı), 104-112. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61824/925054>

Selçuk Üniversitesi. *SÜ Akademik*. 11 Şubat 2021 tarihinde <https://www.selcuk.edu.tr/> Anasayfa adresinden ulaşıldı.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2019). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması Sege-2017*. https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/lce_sege-2017.pdf

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). *Nüfus ve Demografi Portalı*. [https://data.tuik.gov.tr/ Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1](https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1)

BEŞEHİR'DE TURİZM

Erkan AKGÖZ*

Giriş

Göller bölgesinde yer alan Beyşehir, Konya'nın yaklaşık 90 km güneyinde, Orta Torosların kuzeyinde yer alır. Paleolitik Çağ'dan günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu özelliğinden dolayı tarihi zenginliği, kültürel çeşitliliği ve muhteşem doğal güzellikleri ile önemli turizm potansiyeline sahiptir.

Beyşehir'deki tarihi yapılar Neolitik Çağ ile başladığı bilinmektedir. Bu dönemden kalma birçok eski kalıntı bulunmaktadır. Hititler döneminden kalma Eflatun Pınar, Kurt Beşiği ve Fasıllar Anıtları şehrin en çok turist çeken eserleridir. Roma İmparatorluğu hâkimiyetinden sonra Türk yurdu olan Beyşehir, özellikle Anadolu Selçukluları zamanından kalma Eşrefoğlu Camii ve Kubadabad Sarayı gibi önemli eserlere sahiptir.

Avrupa'nın ve Türkiye'nin en büyük tatlı su göllerinden biri olan Beyşehir Gölü, doğal güzellikleri, adaları ve balık çeşitleri ile de önemli turizm çekim merkezidir. Yaklaşık 650 km² yüzölçümü ve ortalama derinliği 8 m olan Beyşehir Gölü aynı zamanda milli park hüviyetindedir. Bunun yanı sıra Taş (Regülatör) Köprü, Çifte Hamam, Bedesten, Yaka Manastır, ilginç morfolojik şekilleri olan mağaralar yerli ve yabancı turistler için önemli bir cazibe merkezidir.

Beyşehir'in Turizm Değerleri

Beyşehir'in tarihi geçmişi, coğrafi konumu ve sosyo-kültürel yapısından dolayı önemli turizm değerlerine sahiptir. Bunlar doğal, tarihi ve sosyo-kültürel başlıklar adı altında toplanmaktadır.

Doğal Değerler

Beyşehir ve çevresi kendiliğinden oluşan mağara, şelale, dağ vb. pek çok doğal güzellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Bunların hepsi Beyşehir için önemli turizm değerlerindedir.

Beyşehir Gölü

Tektonik ve karstik olaylar sonucu oluşan Beyşehir Gölü, Türkiye'nin en büyük tatlı su gölüdür. Dere ve karstik kaynaklardan beslenen Beyşehir Gölü, Türkiye'nin en önemli milli parklarından biridir. Ziyaretçilere dağ ve av sporları yapma imkânı da sunmaktadır. Beyşehir Gölü Millî Parkı, aynı zamanda ornitolojik açı-

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.

dan farklı kuş türleri için üreme, beslenme, yumurtlama ve güvenle kuluçka yapma olanağına da sahiptir. Bu özelliği ile kuş gözlem turizmi açısından oldukça elverişli konumdadır.

Millî Park sınırları içerisinde pek çok endemik bitki de bulunmaktadır. Lübnan sediri, adi ardıç, katran ardıcı, köknar, karaçam, kermes meşesi, dişbudak, ceviz, karadut, erkek eğreltiotu, dağ lalesi, haşhaş, boyacı kökü, adaçayı ve karde-len Beyşehir Millî Parkı ve çevresinde bulunan bazı önemli bitki türlerindedir.

Beyşehir Gölü Millî Parkı, doğa yürüyüşü (*trekking*), kırdı gezinti (*hiking*), dağ bisiklet gezintisi (*biking*), çadır ve karavanla kamp yapabilme gibi yerli ve yabancı turistlerin boş zamanlarını değerlendirebileceği rekreatif faaliyetler için de elverişlidir.

Görsel 1: Beyşehir Gölü (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Mağaralar

Coğrafi konumu ve yeraltı su kaynakları açısından zengin potansiyeli bulunan Beyşehir, oldukça ilginç özellikli mağaralara sahiptir. Mağaralardaki dikit ve sarkıtlar her yıl binlerce turist için bölgeyi ziyaret etmesine vesile olmaktadır. Beyşehir’de bulunan mağaralar Derebucak ile birlikte değerlendirilmektedir. Bu kapsamda yer alan ve önemli turizm potansiyeli olan mağaralar, aşağıda belirtildiği şekilde yer almaktadır.

Körükini Mağarası

İçerisinde bot kullanım imkânı olan mağaranın tamamı aktif olarak kullanılmaktadır. Yaklaşık 1.320 m uzunluktaki Körükini Mağarası’nın içindeki büyük kaya blokları arasında irili ufaklı şelaleler bulunmaktadır. Maceraperest turistlere farklı bir parkur imkânı sunan mağara için en uygun ziyaretler yaz ve sonbahar aylarında gerçekleşir. Su seviyesinin yüksek olması, sifon ve şelalelerden dolayı

mağaranın bahar aylarında ziyaret edilmesi oldukça tehlikeli olduğu belirtilmektedir.

Mağaraya giriş, ön taraftaki kayaların su ile aşınması sonucu oluşan yaklaşık 30 m yükseklikteki kısımdan gerçekleşmektedir. Mağaranın iç kısmına doğru ilerledikçe kayalar hem daha fazla büyümekte, hem de kayganlaşmaktadır. Mağaranın pek çok yerinde farklı derinlikleri bulunan havuz ve göller bulunmaktadır. İlginç görünümüne sahip olan dikit ve sarkıtlar, mağaranın yaklaşık 100 m içerisinde yer almaktadır.

Görsel 2: Körükini Mağarası (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Balatini Mağarası

Balatini Mağarası yaklaşık 2.030 m uzunluğundadır. Beyşehir'e 45 km uzaklıkta olan mağaranın bir girişi ve dört tane de çıkışı bulunmaktadır. İki farklı seviyeden oluşan mağaranın üst seviyesi mağara kili, alt seviye ise su ile kaplıdır. Mağaranın alt bölüm su seviyesine göre bazen yürüyerek, bazen de cadı kazını veya bot ile gezilebilmektedir (Derebucak Kaymakamlığı, 2021).

Turistik açıdan mağaranın en önemli özelliği içerisinde bulunan travertenler ile cadı kazanlarıdır. Çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Beyşehir'deki tarihi zenginlikler, Balatini Mağarası'nda da görülebilmektedir. Mağaranın farklı yerlerinde bulunan mezarlar ile diğer tarihi ve kültürel kalıntılar turizm açısından önemli değere sahiptir.

Görsel 3: Balatini Mağarası Giriş (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Pınarbaşı Mağarası

Yatay bir yapıya sahip olan mağara, Beyşehir Gölü'nün güneyinde, Pınarbaşı Mahallesi'nde yer almaktadır. İsmi de bu mahalleden alan mağaranın içerisinde büyük karstik bir kaynak bulunmaktadır. Kızılova Polyesi yamacında yer alan mağara, damlataş bakımından oldukça zengin potansiyele sahiptir. Bir fay üzerinde yer alan mağaradaki sifon ve göller, turistik ziyaretler ve bilimsel araştırmalar için büyük engeller oluşturmaktadır.

Suluin (Değirmenini) Mağarası

Suluin Mağarası, Körükini Mağarası'ndan akan Uzunsu Deresi'nin, Değirmen Vadisi'nde bulunan kayalıklardan akması sonucu oluştuğu belirtilmektedir. Bu yüzden ismi Değirmenini Mağarası olarak da bilinmektedir. Beyşehir, Çamlık'taki mağaranın duvarlarında Roma Dönemi'ne ait aziz ve azizelerin bulunduğu mağara freskleri bulunmaktadır.

Suluin Mağarası'nın genişliği 3-8 m, yüksekliği ise 20 m civarındadır. Mağaranın içerisinden akan suyun derinliği 5 m'ye ulaşabilmekte ve kısa kürekli botlarla gezilebilmektedir. Mağaradaki geniş galeri ve büyük şelaleler, ziyaretçilere eşsiz güzellikler sunmaktadır.

Görsel 4: Suluin (Değirmenini) Mağarası (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Yakamanastır Tabiat Parkı

Özellikle yerli turistler tarafından ziyaret edilen Yakamanastır Tabiat Parkı, Beyşehir'e yaklaşık 6 km uzaklıktadır. Doğa yürüyüşü, dağ bisikleti, kamp ve karavan için oldukça elverişli bir konumda, orman içerisinde yer alan Yakamanastır, eşsiz bir manzaraya sahiptir. Yaklaşık 90 ha alanı kapsayan Yakamanastır, 2011 tarihinde Tabiat Park olarak ilan edilmiştir. Karaçam, köknar ve ardıç gibi farklı ağaç türlerini bünyesinde barındırmaktadır. Fauna olarak da birçok memeli ve sürüngenlere ev sahipliği yapmaktadır. Rakımı 2.000 m'ye kadar çıkan bölgede tavşan, tilki, kurt, kar ispinozu, kınalı keklik, bıldırcın, mavi baştankara gibi hayvan türleri bulunmaktadır.

Avrupa'nın ve Türkiye'nin en önemli tatlı su göllerinden biri olan Beyşehir Gölü'ne hakim bir manzarası ile bölgenin önemli turizm ve rekreasyon merkezlerindedir. Türkiye'nin en büyük 2. Millî Parkı olan Beyşehir Gölü Millî Parkı, doğal güzellikleri ve peyzaj düzenlemesi ile fotoğraf safari, doğa yürüyüşü (*trekking*), dağ bisikleti, çadır ve karavanla kamp yapmayı severler için oldukça elverişli bir konumdadır (MPGM, 2021).

Görsel 5: Yakamanastır Tabiat Parkı (MPGM, 2021)

Karaburun Plajı

Yaklaşık 650 km² yüzölçümü olan Beyşehir Gölü'nün çevresinde 3 adet plaj bulunmaktadır. Ziyaretçilerin en fazla tercih ettiği plaj, aynı zamanda en uzun olanıdır. Beyşehir'in Üstünler Mahallesi'nde olan 4 km uzunluğundaki Karaburun Plajı'nın, 2 km'lik alanı kumsaldır. Yeşil ile mavinin iç içe olduğu plaj yüzme, güneşlenme, su sporları ve kamping için elverişli bir konuma sahiptir.

Karaburun Plajı'nda konaklama hizmeti için iki alternatif sunulmaktadır. Bunlardan birincisi ziyaretçilerin kendi imkânları ile kurdukları kamp çadırlarında, diğer ise Türk kültürünü yansıtan çadırlar ile konaklama ihtiyacı karşılanmaktadır. Yiyecek-içecek ihtiyacı, plajda bulunan kafe ve büfeler veya ziyaretçilerin yanlarında getirmiş olduğu gıda maddeleriyle giderilmektedir. Plajda bulunan duş kabinleri, lavabo, mescit, otopark, güvenlik ve cankurtaran gibi hizmetler, yerli ve yabancı turistler için farklı bir deneyim sunmaktadır.

Görsel 6: Karaburun Plajı (Beyşehir Belediyesi,2021)

Leylekler Vadisi

Leylekler Vadisi, Beyşehir'e yaklaşık 30 km uzaklıkta Yeşildağ Mahallesi'ndedir. Doğal güzellikler içerisinde bulunan vadi, her yıl ilkbahar aylarında binlerce leyleğin yuva kurup, yumurtladığı ve yavrularını büyüttükleri özel bir mekândır. Sadece leyleklerin değil, sıcak iklim kuşlarının, bahar başlangıcı ile gelip, yaz sonuna kadar konakladığı vadiye yapılan düzenleme ve yerleştirilen kameralar ile kuşların yaşam mücadelesi 24 saat kesintisiz izlenmektedir. Bu özelliğinden dolayı kuş gözlem turizmi için oldukça elverişli bir konuma sahip olan vadi, fotoğraf safari, doğa ve hayvan severler tarafından sık sık ziyaret edilmektedir.

Görsel 7: Leylekler Vadisi (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Tarihi Değerler

İnsanlar tarafından geçmiş dönemlerde inşa edilen tarihi eser, anıt, bina vb. eserlerin hepsi tarihi değer olarak kabul edilmektedir. Beyşehir oldukça eski bir tarihi geçmişe sahip olması, farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığından önemli eserleri bünyesinde barındırmaktadır.

Eşrefoğlu Camii

Eşrefoğlu Camii, Anadolu Selçuklularının son döneminde Beyşehir ve Seydişehir civarında hüküm süren Eşrefoğlu Beyliği tarafından yaptırılmıştır. Anadolu'da en uzun süre hüküm süren Eşrefoğlu Beyliği'nin kurucusu Seyfeddin Süleyman Bey'in emri ile 1297 tarihinde yapımına başlanan Eşrefoğlu Camii, 1299 yılında tamamlanarak ibadete açılmıştır (Osmanlı Tarihi, 2017; Öztürk ve Perk, 2011).

Direk ve tavanı ahşap olan Eşrefoğlu Camii, Beylikler Dönemi'nin en büyük ve orijinal eserlerinden birisidir. Günümüze kadar birçok tadilat geçirmesine rağmen orijinalliğini koruyan cami, Türk tarihinin en önemli sanat eserlerindedir. Beyşehir Gölü'nün hemen kıyısında inşa edilen Eşrefoğlu Camii; türbe, bedesten, hamam, medrese, su sebili ve kütüphane gibi pek çok birimi de bünyesinde barındıran bir külliyyeden oluşmaktadır. Her birimin kendine has birçok tarihi, kültürel ve sanat değeri bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Görsel 8: Eşrefoğlu Camii (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

a. Ana Giriş Kapısı: Eşrefoğlu Camii'nin üç giriş kapısı bulunmaktadır. Kapıların hepsi ahşaptan yapılmıştır. Özellikle ana girişte bulunan ve her bir kanadı 1,10x3,10 m ebatlarında olan kanatlı kapı, ceviz ağacından yapılmıştır. Kapının alt

ve üst bölmelerindeki panolar oyma, çatma ve geçmeli olarak birbirine tutturulmuştur. Alt bölümde yer alan panolar süsleme amacı ile yapılmış, üstteki panolara ise Zumer suresinin 73. ayeti yazılmıştır (Efe, 2012). Ana giriş kapısında bulunan bu sanat eseri Türk kültürüne ait önemli dini ve milli değerler taşımaktadır.

b. Su Sebili: Minaresinin alt tarafından bulunan su sebili, Roma Dönemi'ne ait antik bir lahit kullanılarak yapılmıştır. Lahidin üst tarafında su doldurmak amacıyla yaklaşık 40 cm çapında bir delik bulunmaktadır. Lahidin ön tarafına bir öğretmen ve onu dinleyen öğrenci motifi işlenmiştir (Efe, 2012). Su sebilinde Roma Dönemi'ne ait lahidin kullanılması Türk tarihinde sanat eserleri tahrip edilmemekte, zamanın şartlarına göre korunarak kullanılmaktadır.

c. Mahfiller: Camilerde müezzin, kadınlar ve genel olmak üzere üç mahfil bulunmaktadır. Eşrefoğlu Camii'nde ise bunlara ilave olarak sultan mahfili de yer almaktadır. Camideki mahfillerin hepsinin kendine has sanatsal özelliği bulunmaktadır.

Sultan mahfiline bey mahfili de denilmektedir. Yüksekliği 3,95 m olan sultan mahfilinde ikinci bir mihrap yapılmıştır. Dinimizce herhangi bir cami veya mescitte cemaat ile namaz kılınmış ise namaza yetişemeyenler aynı mihrapta namaz kılamaz (Efe, 2012; Emre, 2013). Bundan dolayı cami de bulunan sultan mahfilinde ikinci bir mihrap bulunmaktadır.

Eşrefoğlu Camii'nde bulunan ve II. Selim zamanında yaptırılan müezzin mahfili, yerden 2,30 m yüksekliktedir (Konyalı, 1997). Günümüzde güvenlik amacıyla kullanılmayan müezzin mahfelinin bu kadar yükseklikte olmasının asıl amacı, namazlarda müezzinin sesini cemaate daha rahat ulaştırmasıdır.

d. Kar Kuyusu (Deposu): Eşrefoğlu Camii'nin iç kısmının tam ortasında bir kar kuyusu bulunmaktadır. 1299 yılında direk ve tavanı ahşap olan camiinin günümüze kadar gelmesinin en önemli nedeni olarak bu kuyu gösterilmektedir. Cami inşaatında kullanılan ağaçların daha uzun ömürlü olması için belli bir oranda su ve neme ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla camide bulunan bu kuyuda kışın yağın karlar biriktirilerek, yaz döneminde hem camiye serinletip ahşap malzemeler için nemli ortam hazırlamak hem de yaz aylarında havale geçiren vb. rahatsızlıkları olanlar için gerekli olan buz tedavisi uygulanmaktadır (Alperen, 2001; Efe, 2012).

Görsel 9: Eşrefoğlu Camii Sultan ve Müezzin Mahfili (Erkan Akgöz, 2012)

Bir sanat eseri olan Eşrefoğlu Camii'nin çatısı, paravan şeklinde inşa edilmiştir. Kışın yağın kar, bu paravan açılarak ortadaki kuyuda biriktiriliyor ve üzeri saman, hasır vb. malzemeler ile kapatılıyor. Yazın belli gün ve saatlerde karların üzeri açılarak cami hem serinletiliyor hem de ahşabın nem ihtiyacı karşılanıyor.

e. Direk ve Tavan: Beylikler döneminde yapılan cami yapında 39 ahşap direk kullanılmıştır. Osmanlılar zamanında camiyi kuvvetlendirmek için 3 direk daha ilave edilmiştir. 7,50 m yüksekliğindeki direklerin çapı ise 40-45 cm aralığındadır. Kırmızı, mavi ve krem ince kalem işleri ile süslenmiştir. Sütun ve tavan süslemelerinde kıvrım dal, Rumi yaprak, Davut yıldızı gibi motifler kullanılmıştır (Efe, 2012).

Görsel 10: Eşrefoğlu Camii Tavan ve Direkleri (Erkan Akgöz, 2012)

f. Mihrap: Selçuklu çini işlemelerinin en güzel örneklerine sahip olan mihrabın yaklaşık %90'ı orijinaldir. Geri kalan kısmı ise 1940'lı yıllarda bilinçsiz insanlar tarafından tahrip edilmiştir. Tahrip edilen kısım 2004 yılında boya ile çiniye benzetilerek restore edilmiştir.

g. Minber: Tamamen künde kâri tekniği kullanılarak yapılan minber, binlerce yıldız ve geometrik parçadan oluşmaktadır. Minbere çift kanatlı kapıdan çıkılmaktadır. Kapı kanatlarında baklava dilimi, üçgen ve beşgen motifler ile Rumi dal ve yaprak şekilleri bulunmaktadır. Minber kapısının üst tarafında minberin kitabesi bulunmakta ve bunun üzerinde ise 80x80 cm boyutunda bir pano bulunmaktadır. Pano da hat sanatı ile Allah, Muhammed ve 4 halifenin isimleri yazılmıştır. Minber kapısının dış yüzeyinde ise sülüs yazı ile "Ayet-el Kürsi" yazılmaktadır. Bir sanat şah eseri olan minberin yan tarafında ise rumî bezeme ve kabartmalar yer almaktadır. Bunlar ise güneş, gezegen ve yıldızları simgelemektedir (Erdemir, 1999).

Görsel 11: Eşrefoğlu Camii Minberi (Erkan Akgöz, 2012)

İçeri Şehir (Eşrefoğlu) Hamamı

Tarihi hamam, Beyşehir'in İçerişehir Mahallesi'nde, Beyşehir Kale Kapısı ile Eşrefoğlu Camii arasında yer almaktadır. Selçuklulara özgü taş işçiliği ile yapılan hamam, Çifte veya Büyük Hamam olarak da bilinmektedir. Hamamın inşa tarihi ile ilgili kesin bilgi olmamakla birlikte, Eşrefoğlu Camii'nin vakfiyesinde adının geçmemesinden dolayı daha önce inşa edildiği düşünülmektedir. Ayrıca camii'nin etrafında başka bir hamam veya kalıntının olmaması da bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

Kadınlar ve erkeklere mahsus olmak üzere iki kısımdan oluşan hamam, yakın zamana kadar harabe görüntüsünde saman ve çöplerle doluydu (Önce, 1968). Bedestenin arka tarafında yer alan hamam, tadilatı yapılarak hizmete açılmıştır.

Görsel 12: İçeri Şehir (Eşrefoğlu) Hamamı (Beyşehir Belediyesi, 2021)

Eşrefoğlu Süleyman Bey Bedesteni

Eşrefoğlu Külliyesi'nde bulunan Bedesten, Eşrefoğlu Camii ile birlikte Süleyman Bey tarafından XIII. yüzyıl sonlarında yapıldığı belirtilmektedir. Zaman içerisinde tahrip olan bedesten 1566-1567 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman döneminde tadilatı tamamlanmıştır (Muşmal, 2006). Muhteşem taş işçiliğinin en güzel örneklerini sunan ve Anadolu'daki en eski bedestenlerden biri olan Eşrefoğlu Süleyman Bey Bedesteni, T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1975 yılında tekrar onarılmıştır. Kubbeleri taş tuğladan yapılan bedesten, günümüzde birçok sergi ve toplantılara ev sahipliği yapmaktadır.

Görsel 13: Eşrefoğlu Süleyman Bey Bedesteni (Beyşehir Belediyesi, 2021)

Beşehir Kale Kapısı

Kale Kapısı, Eşrefoğlu Seyfettin Süleyman Halil Bey tarafından 1288-1290 yılları arasında yaptırılmıştır. Beşehir Kalesi'nin iki kapısından biridir. Kale kapısında birisi kaleyi yaptıran Eşrefoğlularını, diğer ikisi ise kalenin tamirini gerçekleştiren IV. Murat dönemine ait üç kitabe bulunmaktadır.

Yüksekliği 7 m, eni ise 2,8 m olan kale kapısının kemeri beyaz ve siyah 11 taştan yapılmıştır. Selçuklu mimarisine göre inşa edilen kapının her iki tarafında da koruma amaçlı burçların kalıntıları görölmektedir. Günümüzde kalenin sadece kapısının tadilatı yapılarak korunmaya çalışılmaktadır.

Görsel 14: Beşehir Kale Kapısı (Beşehir Belediyesi, 2021)

Beyşehir Taş Köprü

Alman Köprüsü veya regülatör köprü olarak da bilinen Taş Köprü, 1908 -1914 yılları arasında Anadolu–Osmanlı Demiryolu Ortaklığı ile yapılmıştır. Regülatör baraj sistemi olarak inşa edilen köprü, Beyşehir Gölü'nden beslenen Çarşamba Kanalı ile Konya Ovasını sulamak amacıyla yapılmıştır. Köprü'nün uzunluğu 42 m, genişliği ise 6.35 m olduğu belirtilmektedir (Muşmal, 2015). Osmanlı İmparatorluğunun ilk sulama projesi olan köprü, 14 sütun üzerinde bulunan 15 gözlü köprü kemerinden oluşmaktadır.

Görsel 15: Beyşehir Taş Köprü (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Kubadabad Sarayı

Kubadabad Sarayı, Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat'ın Antalya'ya giderken Beyşehir Gölü çevresinin güzelliğinden etkilenmesi sonucu 1236 yılında yaptırılmıştır. Sarayın krokisi bizzat sultan tarafından çizilmiştir. Sarayın mimarı ise hem emir hem de mimarbaşılık görevini yerine getiren Sadettin Köpek'tir (Türkiye Kültür Portalı, 2021). Duvarları Selçuklu çini sanatına uygun olarak kadın ve erkek tasvirleri, Selçukluların ongunu çift başlı puhu, kartal, leylek ve tavus kuşu gibi figürler ile süslenmiştir. Arkeolojik kazı çalışmaları günümüzde de devam eden Kubadabad Sarayına ait çini ve saray kalıntıları, Konya'daki Karatay Müzesi'nde sergilenmektedir (Uğurlu, 2002).

Alâeddin Keykubat'ın emri ile inşa edilen sarayın çevresine de bir şehir kurulmuştur. Kubadabad Sarayı, günümüze ulaşan tek Anadolu Selçuklu Sarayı olarak kabul edilmektedir. Saray, Gölyaka köyü sınırları içerisinde, Beyşehir Gölü'nün batısında, Anamas Dağları'nın eteklerinde yer almaktadır.

Görsel 16: Kubadabad Sarayı (Konya Valiliği, 2021)

Kız Kalesi

Kız Kalesi, Kubadabad Sarayı'nın 3,5 km kuzeydoğusunda bulunan bir adada yer almaktadır. Kubadabad Sarayı'nın harem dairesi olarak inşa edildiği belirtilmektedir. Günümüzde sadece kalın harçlı duvarları ve surları bulunmaktadır. Kayalık özelliğine sahip ada, bazen 230 farklı kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bu özelliğinden dolayı Kız Kalesi, Türkiye'nin Manyas Kuş Cenneti'nden sonraki en büyük 2. kuş cenneti özelliğine sahiptir (Türkiye Kültür Portalı, 2021).

Görsel 17: Kız Kalesi (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Fasıllar Anıtı

Beyşehir'e yaklaşık 18 km uzaklıkta bulunan Fasıllar köyünün batısındaki yamaçta yer almaktadır. Genişliği 2,75 m, yüksekliği ise 8 m bazalt taştan yapılmıştır. Fasıllar Anıtı, 20 m² bir yüzeye oyulan üst üste iki tanrı ile alttaki tanrının iki yanında bulunan bir çift aslan kabartmasından oluşmaktadır. Tanrının bir ayağı aslanın, diğer ayağı ise dağ tanrısının üzerindedir. Anıtın bazı bölümlerinde detaylı, bazı bölümlerde ise kabataslak yontma yapılmıştır. Bunun nedeni uzaktan görülebilecek bir yere dikilmek üzere hazırlanmış olabileceği belirtilmektedir. Yöre halkı, Kurt Beşiği Anıtı olarak da isimlendirmektedir. Yaklaşık 72 ton ağırlığı olan bu dev anıt, dünyanın en büyük kaya anıtları arasında gösterilmektedir.

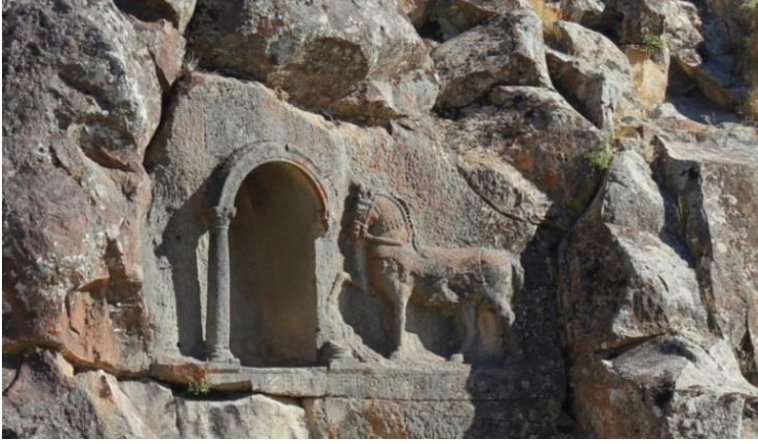
Fasıllar Anıtı'nın Hititler döneminde Kral Muvattalı tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır. Hitit anıtları genellikle doğal kayaların yüzeyine rölyef tarzında oyma şeklindedir. Fasıllar Anıtı ise tek bir kaya bloğunun yontulması ile yapılmıştır. Anıttaki kabartmalar hem Eflatunpınar'daki figürlere hem de Alacahöyük ortostatlarına benzemektedir.

Görsel 18: Fasıllar Anıtı (Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021)

Atlıkaya Kabartması (Lukyanus Kitabesi)

Fasıllar Anıtı'nın yaklaşık 100 m doğusunda yer almaktadır. Yerden yüksekliği 10 m olan bir kayanın yüzeyine oyulmuş at kabartmasıdır. Roma dönemine ait olduğu belirtilen anıtın sağ tarafında yerden yaklaşık 5 m yükseklikte 10 satırlık bir kitabe bulunmaktadır. Kabartmanın kitabesine göre Atlıkaya Kabartması, genç yaşta ölen Romalı süvari Lukyanus'un hatırasını yaşatmak için yapıldığı belirtilmektedir. Yunan alfabesi ile yazılan kitabede, Lukyanus anısına yapılacak yarışların kuralları yazılmıştır. Kurallar incelendiğinde günümüzden yaklaşık 2.000 yıl öncesinde bile, spor müsabakalarında sportmenliğin ve centilmenliğin kazanılmadan daha önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 19: Atlıkaya Kabartması (Mustafa Büyükkafalı, 2016)

Eflatunpınar Hitit Su Anıtı

Eflatunpınar veya Hitit Anıtı olarak da bilinen anıt, Beyşehir'e yaklaşık 22 km uzaklıktaki Sadıkhacı Mahallesi'nde yer almaktadır. Yapıldığı tarih MÖ XIII. yüzyıl olarak sanılmaktadır. Eflatunpınar, Hattuşa'dan sonraki en önemli Hitit anıtı olarak kabul edilmektedir. Hititlere ait diğer kaya anıtlardan farklı olan Eflatunpınar Anıtı, doğal kaya üzerine yapılmamış, düzgün kesilmiş andezit bloklardan oluşmaktadır. Doğal bir su kaynağının üzerine kabartma tekniğiyle yapılmış tanrı ve tanrıça figürlerinden oluşmaktadır. Çok tanrılı Hititlerin Fırtına, Güneş, Dağ Tanrıları ile göğü taşıyan ve yerle gök arasındaki ilişki tasvir edilmektedir.

Anıtın önünde 40x30 m ebatlarında bir havuz bulunmaktadır. Havuzun duvarlarında yatay su kanalları, suyun havuza dolmasını sağlayarak, o dönemde su tesisatı ve teknolojisinin ne kadar geliştiğini göstermektedir.

Görsel 20: Eflatunpınar Hitit Su Anıtı (Büyükkafalı, 2016)

Eko Turizm Değerleri

Ekolojik turizmin kısaltması olan eko turizm, doğal ortamda bulunan bitki ve hayvan türlerini yerinde görme, kültürel değerlere katılmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Eko turizm bakir alanlara öğrenmek, eğlenmek vb. amaçlarla yapılan seyahatleri de kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Beyşehir eko turizm açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir.

Av Turizmi

Beyşehir, Doğa Kuruma ve Millî Parklar Bölge Müdürlüğü kontrolünde düzenlenen av partileri, özellikle yaban domuzu avı için pek çok yerli ve yabancı turist için bölgeyi tercih etmesine sebep olmaktadır. Bıldırcın, keklik, tavşan, ördek gibi av hayvanları bakımından da zengindir. Türkiye'nin en önemli tatlı su balığı üreme merkezi olan Beyşehir Gölü, balıkların üreme dönemi olan 15 Mart-15 Haziran tarihleri haricinde sportif olta balıkçılığı bölgeye önemli sayıda turist çekmektedir.

Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizmi, MTB adı verilen dağ bisikletiyle doğada veya özel oluşturulan parkurlarda sürüş deneyimi yaşamak isteyenlerin katılmış olduğu turizm çeşididir. Beyşehir farklı engebelere sahip parkuru, yeşil ve mavinin tüm tonları ile ziyaretçilere muhteşem güzellikler sunmaktadır. Beyşehir Turizm Topluluğu tarafından her yıl farklı dönemlerinde düzenlenen etkinlikler, bölgenin hem tanıtımına hem de birçok yerli ve yabancı turist için ziyaretine katkı sağlamaktadır.

Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi

Botanik turizm, genellikle piknik, doğa yürüyüşü şeklinde günübirlik turlar olarak gerçekleştirilmektedir. Temel amacı doğal ortamlardaki biyolojik çeşitliliği koruyarak, yaşanabilir çevre oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda doğaseverlerin çevreyi tanımak, keşfettikleri endemik bitkileri inceleyerek kendi hayatlarına

katma gayreti vardır. Özellikle Yeşildağ, Kurucuova, Dumanlı, Genek ve Gembos Ovası gibi farklı alanlarda yetişen endemik ve aromatik bitki çeşitliliği, Beyşehir turizmi için oldukça önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Dağ ve Doğa Yürüyüşü (Trekking/Hiking)

Kendine has özellikleri ve değişik zorluk derecesi olan coğrafyada, farklı sürelerde gerçekleşen yürüyüşler, turizm terminolojisinde trekking ve hiking olarak bilinir. Uzun süreli doğa yürüyüşleri trekking, günübürlük doğa yürüyüşleri ise hiking kavramları ile açıklanır. Beyşehir iklim ve coğrafi özellikleri bakımından hem trekking hem de hiking için avantajlı bir konuma sahiptir.

Beyşehir Doğa Yürüyüşleri Grubu, Beyşehir turizmi için her yıl düzenli olarak onlarca trekking ve hiking etkinliği gerçekleştirmektedir. Farklı zaman dilimlerinde ulusal ve uluslararası doğaseverlerle gerçekleştirilen faaliyetler ve özellikleri aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 1: Beyşehir Dağ ve Doğa Yürüyüş (Trekking/Hiking) Parkurları ("Beyşehir Doğa Yürüyüşü Grubu", t.y.)

Parkur Adı	Uzunluğu	Zorluk Derecesi
Anamas Karagöl Yürüyüşü	5,43 km	Orta Zorluk
Haciakif Adası Doğa Yürüyüşü	1,71 km	Orta Zorluk
Gölyaka Keldağ Karagüney Tepe Kızılkilise Yürüyüşü	5,12 km	Orta Zorluk
Doğanbey Erenler Dağı Yürüyüşü	1,76 km	Orta Zorluk
Doğanbey, Erenler Dağı Araç Yürüyüş Yolu	14,03 km	Orta Zorluk
Akburun Sahil Yürüyüşü	5,81 km	Orta Zorluk
Kurucuova Sündüs Ergenli Kırsecik Doğa Yürüyüşü	8,41 km	Orta Zorluk
Üstünler Atalanı Kesi Boğazı Karaburun Plajı Doğa Yürüyüşü	6,06 km	Kolay
Derebucak Çamlık Mağaralı Yürüyüş	5,32 km	Orta Zorluk
Üstünler Atalanı Kesi Boğazı Karaburun Plajı Yürüyüşü	8,89 km	Orta Zorluk
Yeşildağ İskele Aşraf Düdeni Kanyas Doğa Yürüyüşü	6,75 km	Kolay
İslibucak Çataloluk Dadar Zirvesi Doğa Yürüyüşü	33,98 km	Orta Zorluk
Ecirli Mahallesi Yürüyüşü	15,86 km	Orta Zorluk
Yenişarbademli Yakaköy Yürüyüşü	10,18 km	Orta Zorluk
Akçabellen Yürüyüşü	4,91 km	Orta Zorluk
Kızoluğu Karagöl Yürüyüşü	12,06 km	Orta Zorluk
Derebucak Çamlık Mağaraları Yürüyüşü	9,53 km	Orta Zorluk
Anamas Kocadağ Yeşilgöl Yürüyüşü	9,90 km	Orta Zorluk
Beyşehir Yakamanastır Şamlar Yürüyüşü	5,54 km	Kolay
İslibucak Kocaosman Yaylası Damla Zirve Yürüyüşü	16,24 km	Orta Zorluk
Uğurlu-Taraşçı Yürüyüşü	39,13 km	Orta Zorluk
Derebucak Çamlık Mağaraları Doğa Yürüyüşü	14,12 km	Kolay
İslibucak Orman İçi Doğa Yürüyüşü	3,40 km	Kolay
Ecirli Flama Taşı Zirve Yürüyüşü	3,57 km	Orta Zorluk
İslibucak Orman İçi Düz Yürüyüş	2,92 km	Kolay
İslibucak Kızoluğu Yaylası Doğa Yürüyüşü	8,76 km	Kolay

Sosyo-Kültürel Değerler

Turizm faaliyetine katılanlar, ziyaret ettiği bölgeyi sadece tarihi zenginlikler ile doğal güzelliklerine göre değil, sosyo-kültürel özelliklerine göre de tercih etmektedirler. Bundan dolayı Beyşehir, sanat ve kültürel etkinlikleri, festivalleri ile önemli değerlere sahiptir.

Beşehir Göl Festivali

Beşehir Göl Festivali, tüm dünyayı etkisi altına alan KOVİD-19 nedeniyle 2020 yılı hariç, her yıl düzenli olarak Temmuz veya Ağustos ayında düzenlenmektedir. Festival süresi genellikle 1-2 hafta sürmektedir. Festival kapsamında güreş, at yarışı, tekvando ve su sporları gibi çeşitli müsabakalar düzenlenmekte, el sanatları ile yemek yarışmalar vb. faaliyetler düzenlenmektedir. Beşehir Göl kenarında özel olarak düzenlenen festival alanında, sıcak yaz akşamlarında ünlü ses sanatçıları konserler vermektedir. Ayrıca bölgenin ihtiyacına göre çeşitli kongre ve konferanslar düzenlenerek girişimciler ile yerel halk bilinçlendirilmektedir.

Festivalin resmi tarihlerinin öncesi ve sonrasında da benzer etkinlikler düzenlenir. Bu gibi etkinliklere çevre il ve ilçelerden, hatta yurtdışından birçok ziyaretçi katılmakta, Beşehir'e ayrı bir turizm hareketliliği kazandırmaktadır.

Beşehir Tarhanası

Genel olarak çorba olarak tüketilen tarhana, Beşehir'de hem çorba hem de uzun kış gecelerinde tereyağında cips gibi kızartılarak kuruyemiş ile birlikte tüketilmektedir. Beşehir yöresine has tarhana kış hazırlığı kapsamında sıcak sonbahar günlerinde imece usulü ile hazırlanmaktadır. Süzme yoğurt, bulgur ve yağ karışımı, el veya özel aparatlar ile yuvarlak şekil verilerek güneşte kurutulup uzun süre muhafaza edilmesi sağlanmaktadır. Güneşte kurutma işlemi Beşehir Göl kenarından kesilen ve sırf bu iş için hazırlanan tarhana çitlerinin üzerinde gerçekleştirilir. Apartman önleri ve sokak araları trafiğe kapatılarak özel görüntü oluşturan tarhanalar, birçok yerli ve yabancı fotoğraf sanatçısı ile gastronomi uzmanlarının bölgeyi ziyaret etmesine vesile olmaktadır.

Görsel 21: Beşehir Tarhanası (Mustafa Öztemiz, 2012)

Beşehir tarhanası ile ilgili olarak anlatılan efsaneye göre Yavuz Sultan Selim Han, Mısır seferine çıkacağında özel ulağını Beşehir'e Karlıoğlu Sinan Beye göndererek savaş hazırlığına başlamasını iletir. Hazırlıklar kapsamında İstanbul'da saray mutfaklarında peksimetler, Beşehir'in İçerişehir Mahallesi'nde ise büyük kazanlar ile tarhana hazırlanır. Sefer esnasında İstanbul'da hazırlanan peksimet,

çöl sıcaklığında en fazla bir hafta dayanabiliyor. Yoğurt, bulgur ve yağ ile hazırlanan Beyşehir tarhanası bir ay geçmesine rağmen bozulmayarak ne kadar besleyici ve uzun ömürlü olduğu kanıtlanır.

Konaklama İmkânları

Beyşehir coğrafi konumu olarak stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye'nin uluslararası üne sahip turizm destinasyonlarının kavşağı konumundadır. Konya'ya 90 km, Antalya'ya 240 km, Pamukkale'ye 330 km, Kapadokya'ya da 360 km mesafededir. Turist kabileleri için genellikle günübirlik turlar veya kısa süreli konaklamalar için tercih edilmektedir. Bundan dolayı konaklama tesisleri bakımından henüz arzu edilen düzeye ulaşamamıştır. Son yıllarda yapılan yatırımlar ile Beyşehir'de rahat ve konforlu konaklama imkânları sunulmaktadır.

Aşağıda yer alan tabloda Beyşehir'de bulunan konaklama tesisleri yer almaktadır. Tabloda konaklama tesislerinin oda sayısı, telefon numarası ve adresi gibi bilgilere yer almaktadır.

Tablo 2: Beyşehir'deki Konaklama Tesisleri

Tesis Adı	Oda S.	Telefonu	Adresi
Anamas Konukevi	30	(0332) 511 05 11	Selçuk Üniversitesi Ali Akkanat Kampüsü Karşısı Bademli Yolu, 42700 Beyşehir/Konya
Ali Bilir Otel	39	(0332) 512 04 56	Dalyan Mah. Recep Bilginer Cd. No: 2, 42700 Beyşehir/Konya
Beyşehir Otel/Pansiyon	46	(0332) 512 05 13	Hacı Armağan Mah. Kadife Sk., 42700 Beyşehir/Konya
Beyşehir Öğretmenevi	36	(0332) 512 16 63	Yeni Mah. Antalya Cd No: 125, 42700 Beyşehir/Konya
Beyşehir Yeni Kızılay Otel	23	(0542) 362 25 45	Evsat Mah. Kızılay Myd. NO: 3, 42700 Beyşehir/Konya
CA Atık Otel	12	(0332) 512 50 62	İçerişehir Mah. Şarkikaraağaç Cd. No: 29 42700 Beyşehir/KONYA,
Haceliler Otel	---	(0332) 512 24 34	Evsat Mah. Başöz Sk. No: 8, 42700 Beyşehir/Konya

Yeme-içme İmkânları

Beyşehir ziyaretçiler için önemli yiyecek-içecek kültürüne sahiptir. Anadolu köy mutfağı ile balık yemeklerinin ağırlıkta olduğu Beyşehir'de farklı niteliklere sahip restoran ve kafeler bulunmaktadır. Özellikle Beyşehir Gölünden yetişen sazan, levrek vb. tatlı su balıkları Beyşehir'e özgü hazırlanarak ziyaretçilere sunulmaktadır. Beyşehir'i ziyaret edenler göl kenarında veya ilçenin farklı mekânlarında hizmet veren yiyecek-içecek işletmeleri sadece Beyşehir yöresine ait balık ve yöresel yemekler değil, aynı zamanda uluslararası mutfaklara ait yemekler de sunmaktadır.

Seyahat İmkânları

Beyşehir'i ziyaret eden yerli ve yabancı turistler için tek ulaşım imkânı karayolu ile gerçekleşmektedir. Karayolu ile ulaşım ya özel araçlarla ya da otobüs firma-

ları ile sağlanmaktadır. Ancak bulunduğu konum itibari ile havayolu, demiryolu gibi alternatifler de bulunmaktadır. Çünkü Konya Havalimanına 110 km, Antalya Havalimanına ise yaklaşık 230 km mesafededir. Ayrıca Konya Hızlı Tren Garı ise sadece 90 km uzaklıktadır. Hem havayolu hem de demiryolu ile seyahat eden turistler için her yarım saatte bir otobüs veya minibüs seferleri gerçekleştirilmektedir.

Sonuç

Tarihi, doğal ve sosyo-kültürel yapısı ile Beyşehir, önemli turizm potansiyeline sahiptir. Coğrafi yapısından dolayı stratejik bir konumda olan Beyşehir, dünyaca ünlü turizm merkezlerinin geçiş güzergâhında bulunmaktadır. Bu özelliğinden dolayı her yıl binlerce yerli ve yabancı turisti ağırlamaktadır. Turistler Beyşehir'i tek bir nedenden dolayı ziyaret etmezler. Beyşehir, muhteşem doğal güzellikleri ve son yıllarda özel olarak düzenlenen göl kıyısı ile deniz, güneş ve kum turizmine; farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmasından dolayı kültür ve inanç turizmine; zengin mutfak kültürü ile gastronomi turizmine; endemik ve aromatik bitki çeşitliliği, eşsiz doğası, muhteşem manzarası ile de dağ ve doğa turizmine; Doğa Kuruma ve Millî Parklar Bölge Müdürlüğü'nün kontrolünde gerçekleştirilen av turizmi gibi alternatif turizm olanakları bulunmaktadır.

Antalya, Kapadokya ve Pamukkale gibi destinasyonların kavşağında olmasının avantajı ile birlikte birtakım dezavantajları da yaşamaktadır. Geçiş konumunda olduğunda dolayı turistler, Beyşehir'de geceleme yapmadan genellikle günübirlik turlarla ziyaret etmektedirler. Bundan dolayı da hem konaklama hem de yiyecek-içecek işletmeleri nitelik ve nicelik açısından arzu edilen düzeye ulaşamamıştır.

Alternatif turizm türleri açısından birçok destinasyondan daha avantajlı konuma sahip olan Beyşehir, turizmden istenilen düzeyde faydalanabilmesi için öncelikle tanıtıma ağırlık vermesi gerekmektedir. Farklı turizm koridorları oluşturularak, turistik ürün çeşitliliği sağlanarak Beyşehir'i ziyaret eden turistlerin hem niteliği hem de niceliği artırılabilir. Alt ve üst yapı yatırımları geliştirilerek, uluslararası standartlara uygun hizmet sunularak bölgeye olumlu imaj kazandırılabilir. Sahip olduğu tarihi, kültürel ve sosyal değerlerine uygun ulusal ve uluslararası etkinlikler düzenlenerek de Beyşehir turizmi geliştirilebilir.

Kaynakça

- Akgöz, E. (2012). *Beyşehir Eşrefoğlu Camii Fotoğrafları (Kişisel Albüm)*, Konya: Selçuk Üniversitesi Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi.
- Alperen, B. B. (2001). *Beyşehir ve Tarihi*, Konya: Büyük Sistem Dershanesi Matbaası.
- Beyşehir Belediyesi. (2021). *Gezilecek Yerler*. 15 Ocak 2021 tarihinde <https://beysehir.bel.tr/gezi-rehberi> adresinden ulaşıldı.
- Büyükkafalı, M. (2016). *Beyşehir Fotoğrafları*. Konya: Beyşehir Kültür ve Turizm Derneği Beyşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

- Derebucak Kaymakamlığı. (2021). *Derebucak İlçemiz*. 15 Ocak 2021 tarihinde <http://www.derebucak.gov.tr/ilcemiz> adresinden ulaşıldı.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (MPGM). (2021). *Yakamanastır Tabiat Parkı*. 20 Ocak 2020 tarihinde <http://yakamanastir.tabiat.gov.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Efe, İ. (2012). *Eşrefoğlu Camii ve Külliyesi*, Konya: Dokuz Yayınları.
- Emre, M. (2013). Cemaatle Namaz. *Çağımız ve Günümüz Meselelerine Fetvalar* 13 Temmuz 2013 tarihinde <http://kitap.ihya.org/fetvalar/konu-830.htm> adresinden ulaşıldı.
- Erdemir, Y. (1999). *Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi*, Konya: Beyşehir Vakfı Yayınları.
- Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2021). *Fasıllar Hitit Kaya Anıtı*, 13 Haziran 2021 tarihinde https://www.konyakultur.gov.tr/index.php?route=modules/towns&town_id=16 adresinden ulaşıldı.
- Konya Valiliği (2021). *Kubad-Abad Sarayı*, 17 Ocak 2021 tarihinde <http://www.konya.gov.tr/kubad-abad-sarayi> adresinden ulaşıldı.
- Konyalı, İ. H. (1997). *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Konya Tarihi*, Konya: Enes Kitap Sarayı.
- Muşmal, H. (2006). XVII. ve XIX Yüzyıllarda Beyşehir Kentinde Bulunan Müesseseler ve Vakıflar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 231-264.
- Muşmal, H. (2015). Beyşehir Regülâtörü (Taş Köprü). *Tarih Okulu Dergisi*, 8(XXI), 357-373. DOI: 10.14225/Joh662
- Osmanlı Tarihi. (2017). *Eşrefoğulları Beyliği*. 27 Ekim 2017 tarihinde <http://enfal.de/strarih35.htm> adresinden ulaşıldı.
- Önce, Y. (1968). Konya-Beyşehir'de Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı. *Vakıflar Dergisi*, 7, 139-144.
- Öztemiz, M. (2012). *Beyşehir Fotoğrafları, Tarhana*, 15 Ocak 2021 tarihinde <http://beysehirfotoğraflari.blogspot.com/2012/10/tarhana-mustafa-oztemiz.html> adresinden ulaşıldı.
- Öztürk H., Perk, H. (2011). Anadolu Beylikleri ve Sikkeleri. *Anadolu'da Paranın Tarihi* (Arı, B., Ed.), Ankara: Bizimrepro, 3-35.
- Türkiye Kültür Portalı. (2021). *Beyşehir Kubadâbâd Sarayı-Konya*. 25 Ocak 2021 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/beysehir-kubad-bd-sarayi> adresinden ulaşıldı.
- Uğurlu, K. (2002). Kubadâbâd Sarayı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 26), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 299-300.
- Wikiloc. (2021). *Beyşehir Doğa Yürüyüşleri Grubu*. 10 Ocak 2021 tarihinde <https://tr.wikiloc.com/wikiloc/user.do?id=3813195&from=0&to=10> adresinden ulaşıldı.

DESTİNASYON OLARAK BEYŞEHİR VE BEYŞEHİR TURİZMİ İÇİN MODEL ÖNERİSİ

Yaşar Onur TATLICIOĞLU*

Giriş

Beşehir, Selçuklu Dönemi'nden kalma tek saray örneği olan Kubadabad Sarayı, Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beşehir Gölü, Akdeniz'e 65 km'lik yakınlık ve İç Anadolu-Akdeniz arasındaki köprü olma değerleri gibi belirgin bir karakteristiğe sahiptir. Yerleşim yeri olarak köklü bir tarihe sahip olmasının yanında turizm anlamında da geniş yelpazeleri bir zenginliğe sahiptir. Bu geniş yelpazeden kısaca bahsetmek gerekirse her yıl belirli bir zaman diliminde gerçekleşen Beşehir Uluslararası Göl Festivali, Eşrefoğlu Camii, Kubadabad Sarayı, fotoğrafçılığa uygun coğrafya, Beşehir Gölü Millî Parkı, dağcılık ve kampçılık için uygun coğrafya ön plandadır.

Beşehir, farklı ilgi alanlarına hitap edebilen turizm değerlerinin yanı sıra jeopolitiği bakımından da önemli zenginliklere sahiptir. Özellikle Ankara - Antalya arasında köprü vazifesi üstlenmesi, yeni yollarla ve tünellerle daha da önem arz eder hale gelebilecektir. Bu noktada turizm gelirinin belirgin bir kısmı Antalya ili dâhilinde elde edildiği bilinen bir Türkiye'de jeopolitiği bakımından Beşehir de bu turizm hareketliliğinden pay alabilecek potansiyele sahiptir. Çalışma kapsamında turistlerin zamanla farklılaşan tatil algılarına binaen otel dışı, komşu destinasyonlara seyahat eğilimleri üzerinde de durulmuş ve bu noktada Akdeniz Bölgesi'ndeki turizm hareketliliğinde yönlendirici tur ajanslarıyla ilişkilerin yürütülmesinin Beşehir turizmüne sağlayacağı katkılar vurgulanmıştır.

Beşehir'in turizm değerleri göz önünde bulundurulduğu takdirde profesyonel bir destinasyon iletişimi planlaması sayesinde turizmin yılın dört mevsimine yayılabilecek bir faaliyet gücüne sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Bu geniş yelpazeli turizm imkân gücü, bir turizm planı dahilinde ele alındığında farklı kitleler nezdinde Beşehir'in destinasyon algısı daha cezbedici hale gelebilecektir. Bu bağlamda turizm değerlerinin iletişimi ve potansiyelin açığa çıkarılabilmesi bakımından bir çalışma yapma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu çalışma kapsamında farklı turizm zenginlikleri bakımından su sporları, fotoğrafçılık, kampçılık, inanç turizmi, dağcılık, festival turizmi ve kongre turizmi gibi değerlerin şehrin turizm gücündeki belirleyiciliğinden bahsedilmiştir. Bu değerler şehri turizm bakımından dört mevsim aktif tutabilecekken farklı çalışmalarla ayrı ayrı stratejiler geliştiril-

* Dr. Öğr., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Doktora Öğrencisi.

mesi, uzun vadeli turizm planları kapsamında ele alınması ve stratejinin ilgili uzmanlarla görüş alışverişi ışığında şekillenmesi değerli olacaktır.

Bu çalışma farklı ilgi alanlarına sahip kitlelere Beyşehir'in sunduğu geniş turizm yelpazesini öne çıkarmaktadır. Beyşehir'in "marka destinasyon" olarak ifade edilebilmesine katkı sağlayacak şekilde turizm değerlerinin öne çıkarılması, yeni öneriler getirilmesi, turizmin dört mevsime yayılabilmesi ve kongre turizmi gibi yeterince öne çıkarılmamış alanların da destinasyon iletişimi sürecine müdahil edilmesi süreçlerinin marka destinasyon algısını güçlendireceğini belirtmek mümkündür.

1. Destinasyon Markalaşması

Destinasyon markalaşmasını kavramsal olarak tanımlamadan önce kısaca destinasyon kavramından bahsetmekte yarar vardır. Destinasyon dirsek teması olduğu "şehir, kent, turizm beldesi, varılacak yer, hedef rota" gibi kelimelerin sentezinde kullanılagelen bir kavram olarak Türk dilinde yer almaktadır. Bu doğrultuda destinasyona ilişkin yapılan tanımlamalar aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir:

Tablo 1: Destinasyon tanımlamaları

Türk Dil Kurumu (Türk Dil Kurumu, t.y.): Varılacak olan yer.

Oxford Learner's Dictionaries (Oxford University Press, 2016): Bir kişinin veya nesnenin gittiği veya gönderildiği konum

Cambridge Dictionary (Cambridge University Press, 2017): Bir kişinin gittiği, bir nesnenin gönderildiği veya alındığı konum

Destinasyon kavramına ilişkin tanımlamalar göz önünde bulundurulduğu takdirde bazı ortak kabullerden söz etmek mümkündür. Bu noktada, daha önceden belirlenmiş olan, o anda orada bulunulmayan fakat ilerleyen süreçte bulunulması planlanan konum olma değeri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda destinasyon konumları için ulaşılmak istenen coğrafi konum olarak farklı kurumların sözlüklerine yansıdığı belirtilebilmektedir.

Literatür incelendiğinde, destinasyon kavramına ilişkin farklı uluslardan araştırmacıların farklı tanımlamalar yapıldığı görülebilmektedir. Türkiye'de yapılan bir akademik çalışma kapsamında destinasyon, "çeşitli turistik değerlere ve özelliklere sahip ve turistlerin seyahati süresince ihtiyaç duyabileceği turistik ürünlerin tamamını veya bir kısmını sunabilen coğrafi bir mekân" şeklinde tanımlanmaktadır. Destinasyon olarak ifade edilen konumlar için öne çıkan bir nitelik de seyahat edenlerin geçici olarak kaldıkları yer olmasıdır. Bu kapsamda destinasyonların tercih amaçları olarak tatil, iş yapma, arkadaş ziyareti, gezip görme gibi türlü amaçlar öne çıkmaktadır. Çalışma kapsamında bir konumun çekici bir destinasyon haline gelmesindeki belirleyici unsurlar ise aşağıdaki gibi aktarılabilmektedir (Atay, 2003: 145):

- Ulaşım imkânı,
- Konaklama imkânı,
- Yeme-içme imkânı,
- Parklar,

Müzeler,
Ören yeri ve benzeri,
Eğlence-dinlence imkânlarının varlığı.

Bu çalışmalardan birine göre destinasyon markası müşterilerin bir yer hakkında sahip oldukları algıların, düşüncelerin ve duyguların tümünü ifade etmektedir. Bu tanımlaya binaen destinasyon olarak ifade edilen bir konum ülkeler, şehirler, mahalleler, mağazalar, müzeler, tema parklar gibi farklı türlerde somutlaşabilmektedir. Diğer yandan başarılı destinasyon markaları kendi özgün değerleri ile müşterilerinin (ziyaretçilerinin) kalbinde ve zihninde yer edinmektedir. Edinilen bu yer neticesinde ise sonraki tercihlerde ziyaret edilecek destinasyonlar arasında kolaylıkla öne çıkabilmektedir (Baker, 2007: 25).

Destinasyon kavramına ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde, öne çıkan bir çalışmaya göre (Tatlıcıoğlu, 2020: 404) destinasyonları bir anlamda “hayali kurulan yer” olarak da ifade etmek mümkündür. Bu noktada destinasyonlar için “erişilmesi planlanan konum hale getirilmesi” ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifadeye göre destinasyon hem ziyaretçi için hem de destinasyon ev sahipleri için hayalleri barındırmaktadır. Ziyaretçi; “orada bulunabilmenin” hayalini kurarken destinasyonun ev sahipleri ise destinasyonu “ziyaret edilmesi gereken yer haline getirebilme” hayali ile iletişim stratejilerini yürütmektedir.

Destinasyon markalaşması konusunda yürütülen akademik çalışmalara dönük literatür taraması yapıldığında pek çok tanımlamaya ve değerlendirmeye rastlamak mümkündür. Bu çalışmalardan birine göre destinasyon markası “bir destinasyonu tanımlayan ve farklılaştıran isim, sembol, logo veya grafik” olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak destinasyonlar için hatırdı kalıcı bir seyahat deneyimi vaadini benzersiz bir şekilde iletebilmesi gerektiği de ifade edilmektedir (Real vd. 2020: 2).

Destinasyonlar; şehir yapılanmalarıyla, sahip oldukları coğrafi değerlerle, kültürel birikimiyle ve turizm fırsatlarıyla beraber farklı bağlamlarda markalaşabilmektedir. Buhalis’e göre de her destinasyon farklı karakteristik özelliklerle özdeşleşebilmektedir. Farklı özellikleriyle markalaşan destinasyon türlerini ve başlıca öne çıkan aktivitelerini aşağıdaki gibi aktarmakta yarar vardır (Buhalis, 2000: 101):

Tablo 2: Destinasyon türleri ve destinasyon türlerine göre öne çıkan aktiviteler
Kent merkezleri: Toplantı, sergi, eğitim, sağlık, dini temalı aktiviteler, alışveriş, manzara, gösteri
Sahil kenarları: Toplantı, konferans, sergi, deniz, güneş, kum, spor faaliyetleri,
Yüksek dağlık destinasyonlar: Toplantı, kayak, dağcılık sporları, sağlık,
Kırsal destinasyonlar: Toplantı, sergi, dingileşme, tarım, öğrenim faaliyetleri, spor faaliyetleri.
Otantik 3. Dünya destinasyonlar: Keşif, iş fırsatları, sergi, macera, otantik, hayır işleri, özel ilgi alanları.
Özgün-egzotik-ayrıcılık destinasyonlar: Toplantı, sergi, özel gün, balayı, yıl dönümü.

Destinasyonların marka destinasyon ifade edilebilmesi noktasında bazı belirleyici yeterlilikler bulunmaktadır. Bu çerçevede bir destinasyonun marka destinas-

yon olarak ifade edilmesindeki en öne çıkan şart olarak destinasyona ilişkin ziyaretçilerde güçlü bir duygusal bağlılık bulunmasından söz edilmektedir. Destinasyona dair bulunması gerektiği belirtilen bu duygusal bağlılık, destinasyon imajının destinasyon markalaşmasına dönüşmesi sürecinde öncü olduğu vurgulanmaktadır (Ekinci, 2003: 22).

Bir bakış açısına göre Türkiye'nin en çok bilinen destinasyonlarının öne çıkmasında reklam çalışmalarından çok destinasyonların sahip olduğu özgün değerler belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda coğrafi ve kültürel potansiyeller, fiziksel özellikler ve sundukları özgün değerler destinasyonların öne çıkmasında belirleyici olmaktadır. Diğer yandan, bu destinasyonların bilinirliğine dönük yürütülen destinasyon pazarlaması çalışmaları destinasyona yönelik turizm potansiyelini şekillendirmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda yürütülen çalışmalar, belirli bir konum-bölge için farkındalık oluşturmaya dönük gerçekleştirilirken, ulusal çaplı pazarlama çalışmalarının da birer unsuru halindedir (Kavacık vd. 2012: 172).

Destinasyonların birbirleri karşısında öne çıkmalarına olanak sağlayan süreci ifade eden destinasyon markalaşması, farklı çalışmalara konu olmuş durumdadır. Bu doğrultuda destinasyon markalaşması, destinasyonların, sahip oldukları farklı unsurları değerlendirebilmeleri doğrultusunda gerçekleşebilmektedir. Bu süreç ise destinasyonların sahip oldukları her bir özgün değerın tanımlanması ve tanıtım sürecine müdahil edilmesi ile başlayabilmektedir. Bu noktada turizm unsurlarına dair belirlenen logolar ve sloganlar ayırt edicilik bakımından değerli görülmektedir. Buna ek olarak insanlar, turistik seyahatlerinde marka destinasyonlara yoğunlaşabilmektedir ve bu duruma dayanak olarak ise marka destinasyonların bazı noktalardaki garantici yanları öne çıkmaktadır. Bu çerçevede marka destinasyonlar insanlarda güçlü duygular oluşturabilmekte, seyahat noktası seçiminde riski azaltabilmektedir. Destinasyon markalaşmasının sunduğu bu garantici imkânların işlevsellik kazanması sürecinde, destinasyonun tüm paydaşlarının kültür, tarih, politika ve ekonomik unsurlar bağlamında misyon üstlenmesi belirleyici olmaktadır (Özdemir, 2014: 143-155).

Kent yöneticiliği ve turizm planlamacılığı farklı alanlarla işbirliğini gerektirdiğinden strateji geliştirme aşaması, kent markalaşmasının en temel basamaklarından biridir. Bu aşamayı oluşturan adımlar doğru planlanmış bir şekilde atıldığında ilerleyen sürecin de bu omurga doğrultusunda kontrollü bir şekilde yürütülebileceğini belirtmek mümkündür. Bu kapsamda, destinasyon markalaşmasının temelini bazı sorulara cevap aranacak şekilde bir stratejiyle inşa edilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda etkili bir destinasyon markası inşa etmede üzerinde durulması gereken üç konu başlığı olduğu belirtilmektedir. Bu başlıkları aşağıdaki gibi aktarmak mümkündür (Kaya, 2014: 45):

Destinasyonun ne tür bir farklılığa sahip olduğu,

Rakiplerden onları ayıran hizmet ve niteliklerin ne olduğu,

Paydaşlara önerilen öncelikli değerlerin ne olduğu.

Destinasyon markalaşması süreci birtakım amaçlar doğrultusunda atılan adımlar ile işlerlik kazanmaktadır. Bu amaçlardan biri ise ilgili destinasyon ve turistler arasında duygusal bağ kurabilmek olarak öne çıkmaktadır. Destinasyon planlamacılar, turistler ve destinasyonlar arasında duygusal bağ kurulabildiği takdirde ziyaretlerin tekraren gerçekleşeceğine inanmaktadır. Bir şehrin markalaşmasında önemli etkiye sahip faaliyetler kapsamında ise spor organizasyonları ve festivaller öne çıkmaktadır (İlban ve Kömür, 2019: 276). Beyşehir'in sahip olduğu turizm değerleri kapsamında yer alan Beyşehir Uluslararası Göl Festivali'nin de kentin bilinirliği ve markalaşması bakımından misyonu ortadadır. Yurtiçinden ve yurtdışından turist ziyaretlerinin yoğunlaştığı dönemlerin başında festival döneminin gelmesi de bu misyonun belirleyiciliğini ortaya koymaktadır. Festival organizasyonları, doğru tasarlanmış iletişim planlamaları sayesinde bir kentin bilinirliğini, merak uyandırıcılığını ve marka gücünü önemli ölçüde artırabilmektedir.

Destinasyon markalaşması bağlamında yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda bir destinasyon markalaşabildiği takdirde elde edilebilecek kazanımlar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Pekyaman, 2008: 47)

Marka, rekabetçi ortamda bir ürünü/destinasyonu farklılaştırmakta ve özel kılmaktadır.

Turistin, turistik destinasyonu tanımasını ve benzer turistik destinasyonlardan ayırt etmesini sağlar.

Turizmin özelliği nedeniyle ürünün satın alınmadan önce denenmemesinin getireceği riskleri azaltır.

Turistik destinasyonun markalanması, destinasyonu simgeleyen ürünlerin de markalanması çabalarını kolaylaştırır.

Destinasyonlar arasında fark yaratarak, destinasyonun tanınmasını sağlar.

Turistlerin destinasyona karşı güven duymasını sağlar ve böylece destinasyon seçim sürecini kolaylaştırır.

2. Beyşehir'in Turizm Değerleri

Destinasyonların markalaşmasında tüketici, üretici ve pazar arasındaki uyum belirleyici olmaktadır. Destinasyon pazarlaması sürecinin işlevsel olabilmesi noktasında öne çıkan bu unsurlar, kentin markalaşması sürecinde stratejik bir yaklaşımın belirlenmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Destinasyon pazarlaması bağlamında gerçekleştirilen bu çalışmalar; turist çekmek, bölgenin refah düzeyini artırmak, istihdam sağlamak, gelir elde etmek ve ilgi çekmek amaçları doğrultusunda yürütülmektedir. Şehirler ise farklı özellikleri doğrultusunda farklı amaçlara dönük hedef kitleleri turist olarak misafir edebilmektedir. Bu doğrultuda tatil amacı güden turistlerin kısa süreli konaklamalarına ev sahipliği yapan destinasyonlar, aşağıdaki özellikleri doğrultusunda destinasyon turizmüne işlerlik kazandırabilmektedir (Özdemir, 2007: 60-76):

Peyzaj ve mimari,

Konaklama,
 Hizmetler,
 Yerel yemekler,
 Ulaşım,
 Cana yakın samimi personel,
 Cana yakın ve samimi halk,
 Kültürel hayat,
 Gezinti ve turlar,
 Eğlence, spor ve alışveriş olanakları.

Beyşehir'in turizm değerlerine değinmeden önce coğrafi ve tarihi bağlamda Beyşehir'i değerlendirmekte yarar vardır. Ulaşılan resmi kaynaklara binaen belirtilebilmektedir ki Beyşehir, Eşrefoğlu Beyliği nedeniyle "beyin şehri" olarak tarihte anılmıştır ve bu sayede günümüzde Beyşehir adını taşır haldedir. Coğrafi bakımdan değerlendirildiğinde ise şehir Akdeniz Bölgesi'nin Göller Yöresi'nde yer almaktadır. Akdeniz'in en ucu nokta olarak belirlendiğinde Akdeniz'e uzaklığı yaklaşık 65 kmdir. Buna karşın Toroslar ise Batı Toroslar'da yer alan şehir ile Akdeniz arasında set olarak yer almaktadır (T.C. Beyşehir Kaymakamlığı, 2018).

T.C. Beyşehir Belediyesi resmi kaynaklarına göre belediyenin kurumsal yapısı 1872 yılından itibaren tarihte yerini almaktadır. 1872'de kuruluş süreci başlatılan belediye, 1874 yılında ise fiilen işlevsellik kazanmıştır (T.C. Beyşehir Belediyesi, 2020a).

Beyşehir, coğrafi konumu nedeniyle tarihteki farklı gelişmelerin de odağı olmuş durumdadır. Bunlardan biri olarak Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad bölgenin iklim ve coğrafi yapısını beğenerek imar faaliyetlerinin odağı haline getirmesinden söz edilebilmektedir. Bu doğrultuda inşa edilen Kubadabad Sarayı Türkiye Selçuklularının ikinci dereceden başkenti misyonu taşımıştır. Ağaçları, yeşilliği ve göl manzarasıyla Alaeddin Keykubad'ın ilgisini çeken Beyşehir, bu beğeniye binaen inşa ettirilen Kubadabad Sarayı'na da günümüz itibariyle halen ev sahipliği yapmaktadır (T.C. Konya Valiliği, 2019).

Bir destinasyon olarak Beyşehir'de yer alan turizm değerlerinin tanıtıldığı, değerlendirildiği ve bu sayede kentin potansiyelinden bahsedildiği resmi ve akademik farklı çalışmaların mevcudiyetinden söz etmek mümkündür. Bu bağlamda T.C. Beyşehir Belediyesi resmi kaynaklarına göre kentin başlıca turizm değerleri "Gezilecek Yerler" çerçevesinde 23 başlıkta kamuya sunulmaktadır. Bu başlıkları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (T.C. Beyşehir Belediyesi, 2020b):

Beyşehir Gölü,
 Karaburun Adası,
 Beyşehir Gölü Adaları,
 Eşrefoğlu Camii,
 İsmailağa Medresesi,
 Eşrefoğlu Hamamı,

Bedesten,
 Kale Kapısı,
 Taş Köprü,
 Kubad-Abad Sarayı,
 Demirli Mescid,
 Leylekler Vadisi,
 Kız Kalesi ve Adası,
 Kurt Beşiği Anıtı,
 Eflatun Pınarı Anıtı,
 Beyşehir'de günbatımı,
 Anamas Dağları,
 Tarihi Bada Köprüsü,
 Atlıkaya Kabartması,
 Karagöl,
 Hükümet Konağı,
 Bayındır Camii,
 Anamas Dağları.

Beyşehir'in turizm değerleri yukarıdaki gibi sıralanmakta ve ayrı ayrı betimlenerek kamunun dikkatine sunulmaktadır. Bu sıralamanın başında yer alan Beyşehir Gölü, Göller Yöresi'nde yer almaktadır ve ülkenin en büyük tatlı su gölü olma unvanına sahiptir. Beyşehir Gölü, ekosisteminde yaban hayatı, adalar ve tarihi değerleri de dâhilinde barındırmaktadır. Aynı zamanda mavi rengi, karstik mağaraları, kumsal ve plajları ile de Türkiye'nin gölleri arasında Beyşehir Gölü öne çıkabilmektedir. Beyşehir Gölü'nün turizm değerleri bağlamında öne çıkan bir diğer unsuru da kuş gözlemciliği için imkânlar sunmasıdır. Konum itibarıyla Akdeniz ve İç Anadolu iklimleri arasında geçiş özelliği görebilen Beyşehir Gölü, bu doğrultuda kuşlar açısından göç yollarında konaklama alanı olabilmektedir. Bu bağlamda Tepeli Pelikan türünün bilinen ilk kuluçka kolonilerinin de Beyşehir Gölü adalarında tespit edildiğini belirtmekte yarar vardır (T.C. Beyşehir Belediyesi, 2020c).

Beyşehir'in turizm potansiyelini ortaya koyan resmi kaynaklardan biri de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olarak öne çıkmaktadır. Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, ilçe turizmini canlandırması nedeniyle Beyşehir Gölü'nün turizmdeki yerine dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında Beyşehir Gölü'nün Millî Park hüviyetine sahip olduğu belirtilmekte ve üzerinde otuza yakın adanın bulunduğu da ifade edilmektedir. Ayrıca bir destinasyon olarak Beyşehir'de öne çıkan turizm değerleri "Beyşehir'de neler yapabilirsiniz?" sorusu ile kamuya sunulmaktadır. Bahsedilen çalışma kapsamında destinasyon olarak Beyşehir'in sahip olduğu turizm değerleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017):

Tarihi mekânların ziyareti,
Balıkçılık,
Avcılık,
Bisiklet,
Safari,
Dağcılık,
Doğa yürüyüşü,
Fotoğraf safari,
Kuş gözlemciliği,
Off-road,
Yamaç paraşütü,
Göl turizmi,
Teknecilik,
Su sporları.

Görsel 1: Beyşehir Gölü, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı; güneşin batışı esnasında göl ve Anamas Dağı uyumunun, göl üzerinde oluşan gurubun dünyaca ünlü olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan su seviyesindeki değişiklikler nedeniyle göl üzerindeki adaların sayısında da değişiklikler olabildiği belirtilmektedir. Buna karşın göl, Manavgat Çayı sayesinde yer altından Akdeniz ile buluşmaktadır. Göl ve çevresinde yapılabilen diğer aktiviteler ise kuş gözlemi, göl üzerinde bisiklet, su sporları, olta balıkçılığı, yürüyüş ve diğer doğa sporları olarak sıralanmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı, 2020).

Bir destinasyon olarak öne çıkan Beyşehir’de yer alan Beyşehir Gölü’ne ilişkin betimleyici çalışmalardan biri de T.C. Beyşehir Kaymakamlığı resmi internet adresinde yer almaktadır. Aktarılan bilgiler ışığında Beyşehir Gölü ve çevresinin 1993

yılı itibariyle Millî Park hüviyetine sahip olduğu belirtilebilmektedir. 88.750 hektar ve 651 km² yüzölçümüne sahip milli park deniz seviyesinden 1.115 m yüksekte yer alması hasebiyle de özgün değer taşımaktadır. Beyşehir Gölü içerisinde yer alan adalardan başlıcaları ise Hacı Akif, İğdeli, Kızkulesi, Akburun, Mada, Yılanlı, Külbent adaları olarak sıralanabilmektedir (T.C. Beyşehir Kaymakamlığı, 2020).

Beyşehir'in turizm değerleri bağlamında öne çıkan unsurlardan biri de Eşrefoğlu Camii olarak belirtilebilmektedir. Eşrefoğlu Camii, İçerişehir Mahallesi'nde bulunmaktadır ve ahşap direkli camilerin en büyüğü olma unvanına sahip durumdadır. 1296-1299 yılları arasında inşa edildiği ifade edilen Eşrefoğlu Camii, yerli ve yabancı turistlerin destinasyonda ilk ziyaret ettiği alanlardandır. Cami, tarihteki yeri, mimarisindeki özgün tasarım, günümüzde orijinal olarak korunabilmiş olması gibi değerleri doğrultusunda UNESCO tarafından 2012 yılında Dünya Mirası Geçici Listesi'ne müdahil edilmiştir (T.C. Beyşehir Kaymakamlığı, 2019; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı, 2017).

Görsel 2: Beyşehir Eşrefoğlu Camii, Türkiye Kültür Portalı

T.C. Beyşehir Belediyesi tarafından hazırlanan ve resmi internet sitesinde kamuya sunulan “Gezilecek Yerler” Listesi kapsamında öne çıkan Eşrefoğlu Camii, Eşrefoğlu Süleyman Bey tarafından yaptırılmıştır. Anıtsal taç kapısı, özgün mihrap minberi, ağaç ve çini işçiliği özellikleriyle turistlerin dikkatini çeken camii, bir anlamda ağaç cami müzesi olarak değerlendirilmektedir (T.C. Beyşehir Belediyesi, 2020d).

Beyşehir, konumu itibariyle Anadolu ve Akdeniz kültürleri arasında geçiş destinasyonu değeri taşımaktadır. Özellikle iklim, coğrafi şartlar ve turizm unsurları bağlamında bu geçiş destinasyonu olmanın yansımaları görülebilmektedir. Bu anlamda Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası da Beyşehir'in tarihteki yeri bakımından Türk-İslam kültürü taşıyan, milli değerleri barındıran eserlere rastlanılabildiğinden söz etmektedir. Çalışma kapsamında “Önemli Tarihi Eserler” başlığında akta-

rilan ve bir destinasyon olarak Beyşehir'i zenginleştirdiği belirtilen yapıtlar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası, t.y.):

Beyşehir Kalesi,
Eşrefoğlu Camii,
Eşrefoğlu Türbesi,
İsimsiz Türbe,
Taş Medrese,
İçerişehir Hamamı,
Bedesten,
Eflatunpınar (Hitit Çeşmesi),
Fasıllar Köyü,
Kubadabad Sarayı,
Kız Kulesi.

Yukarıda sıralanan tarihi yapıtlar arasında en öne çıkan yapıtlardan biri olarak Kubadabad Sarayı'nın geçmişten bugüne öneminden bahsetmekte yarar vardır. Kubadabad Sarayı, Ortaylı'ya göre (Milliyet, 2017) günümüzde Selçuklu Devri'ne ait bilinen yegâne saraylardır. Kubadabad Sarayı'nın kullanım amacı bağlamında ise "bu eser Konya'nın yazlığıdır" değerlendirmesi yapılmaktadır. Günümüze kalabilmiş, tarihteki yeri ve saygınlığı önem arz eden Kubadabad Sarayı'nın konum olarak Beyşehir içerisinde yer alması, Beyşehir'in farklı turizm alanlarındaki potansiyelini de doğrular niteliktedir. Bu bağlamda sadece Beyşehir Gölü ve festival turizmi odaklı bir destinasyon iletişimi yaklaşımı yerine tarih turizminden arkeolojik buluntuların değerlendirilmesine kadar çeşitli turizm unsurlarının harekete geçirilebilmesi destinasyon markalaşmasında belirleyici olabilecektir.

Kubadabad Sarayı'na ilişkin bir başka çalışmada ise I. Alaeddin Keykubad tarafından 1226-1236 yılları arasında inşa ettirildiği bilgisi paylaşılmaktadır. Günümüzde ise bilinen yegâne Selçuklu Saray Külliyesi olarak öne çıkmaktadır (Uğurlu, 2019). Diğer bir çalışmaya göre (T.C. Beyşehir Belediyesi, 2020e) de Kubadabad Sarayı, konumu itibarıyla bölgedeki Beyşehir Gölü'nün yanında ve Anamas Dağları'nın eteklerinde bulunmaktadır. Kazı çalışmaları sonucunda nadide eserler, çiniler ve sarayın çeşitli kalıntıları çıkarılmış ve günümüze ulaşabilmiş durumdadır. Kubadabad'dan çıkarılan ve günümüze kadar ulaşabilen bu kalıntılar Karatay Müzesi başta olmak üzere Konya'daki farklı müzelerde hâlihazırda sergilenmektedir. Tarihteki ve günümüzdeki yeri değerlendirilen Kubadabad Sarayı'nın Beyşehir için önemli bir fırsat olduğu gerçeği ortadadır. Bu fırsatın etkinliğe çevrilebilmesi için ise kentte yer alan her turizm unsuru için gerekli olduğu şekilde Kubadabad Sarayı'nın da tanıtımı ve öyküsü dijital kanallar vasıtasıyla kamuyla buluşturulmalıdır. Bu doğrultuda işlem önceliği olarak benzer başarılı örneklerin dikkate alınması elzemdir. Diğer yandan kentin içerisinde bir müze açılması, kentle ilişkili kalıntıların ve değerlerin ziyaretçilerle buluşturulması destinasyon markalaşması anlamında belirgin bir aşama kat edilmesini sağlayabilecektir. Bu kapsamda son yıllar-

da sayısı ve bilinirliği artma eğiliminde olan dijital müzeler başarılı örnekleri doğrultusunda değerlendirilip benzeri bir uygulama Beyşehir ile de buluşturulabilmektedir.

Beyşehir'in yurtiçinden ve yurtdışından turist ziyaretlerinin bir kısmı yıl içerisinde belirli bir döneme yoğunlaşabilmektedir. Yaklaşık bir hafta süren Beyşehir Uluslararası Göl Festivali farklı çalışmalara da konu olmuş şekilde şehirde turizm sirkülasyonuna ivme kazandırmaktadır. Yurtiçinden ve yurtdışından hemşehrilerin bir araya gelebildiği, panayırarda yöresel ürünlerin pazarlandığı, çeşitli kültür-sanat ve spor etkinliklerinin düzenlendiği festival Beyşehir'in marka destinasyon olma yolundaki önemli değerlerindedir. Özellikle uzun yıllardır geleneksel olarak düzenleniyor olması ve on binlerce turistini şehri ziyaret etmesine olanak sağlaması daha profesyonel bir iletişim çalışmalarını zorunlu kılmaktadır. Beyşehir Belediye Başkanı Adil Bayındır ise Beyşehir'in markalaşma sürecinde Beyşehir Uluslararası Göl Festivali'nin rolüne şu sözlerle değinmektedir (Tatlıcıoğlu, 2020: 413):

“Beyşehir'in sahip olduğu tarihi, kültürel mirası ve doğal güzelliği öne çıkarabilmeyi, Beyşehir'in tanınırlığını arttırmayı ve tanıtımlar neticesinde turizm pastasından pay alabilmeyi hedeflemekteyiz. Bunun yanında; yöremizin gelenek ve göreneklerinin tanıtılmasını ve devam ettirilmesini sağlamayı hedeflemekteyiz. Ülkemizin 3. büyük gölü olan doğa harikası, eşsiz güzelliklere sahip Beyşehir Gölü'nü ve adalarını daha iyi tanıtarak gölle alakalı sorunlarımızın çözümüne fayda sağlayabilmek de festival hedeflerimiz arasında yer almakta”.

Beyşehir'in turizm değerleri bağlamında öne çıkan bir diğer başlık da yöresel, özgün mutfağıdır. Resmi ve akademik çalışmalara da konu olan Beyşehir mutfağı, gastronomi anlamında keşfedilmeyi bekleyen bir zenginlik olarak geçmişten günümüze gelebilmiştir. Beyşehir'de geçmişten günümüze gelebilen, yöresel gıda değeri taşıyabilecek değerleri somut olarak ifade etmekte yarar vardır. Bunlardan başlıcaları bir çalışma kapsamında (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019) sazan, levrek, tayga, mercimekli oğmaç, arabaşı, tandır, bamya, tutmaç, erişte çorbası, fırın kebabı, etli ekmek, çullama, topalak köfte ve ekşili yumurtalı kabak şeklinde sıralanabilmektedir.

Beyşehir'in destinasyon markalaşması sürecinde önemli yer tutan turizm değerleri, farklı çalışmalarda betimlenerek kamuya sunulmuş durumdadır. Bu anlamda hem resmi kaynaklar hem de akademik çalışmalar Beyşehir'in marka destinasyon olma yolunda potansiyelini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında ise destinasyonun güçlü özellikleri, zayıf özellikleri, rakipleri arasındaki tehditleri ve fırsatları bağlamında fikir verici unsurlar yer almaktadır. Bu unsurlar aşağıdaki doğrultuda incelendiğinde şehrin turizmde etkinliği konusunda Beyşehir Gölü'nü korumak ve başarılı tanıtımı, (Güngör ve Arslan, 2004: 69-70):

Güçlü yönler:

Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beyşehir Gölü,

Nehir ve dereler,
 Manzara seyir noktaları
 Açık ve yeşil alanlar,
 Doğal (bozulmamış) güzellikler,
 Farklı çağlarda yapılmış tarihi eserler,
 Çevreye göre sahip olduğu ılıman iklim,
 Pek çok farklı rekreasyon ve turizm tipine olanak sağlayan topografik yapı,
 Ulusal ana ulaşım ağı içerisinde olma.

Zayıf yönler:

Konaklama tesislerinin sayı-hizmet çeşitliliğinin yetersizliği,
 Ticari tanıtım olmaması,
 Bölgedeki mağaraların tanıtım eksikliği,
 Kalifiye eleman eksikliği,
 Toplu taşımının ilçe içinde yetersizliği,
 Göl içi ulaşım olmaması,
 Havaalanına uzaklık,
 İlçe ve çevre turlarının azlığı,
 Göl çevresindeki yolların dar oluşu,
 Turizm ve rekreasyon potansiyeli olan alanların bir kısmının henüz farkına varılmaması,

Oto ve karavanlar için park alanı olmaması,
 Kentteki ticari dokunun çok yönlü olmaması.

Tehditler:

Tesislerin genelde günübirlik kullanıma göre şekillenmesi,
 Gölden sulama amaçlı aşırı su çekimi,
 Kıyı koruma zonunda yapılmaya başlanmış tesisler,
 Göl kirliliği.

Fırsatlar:

Dört mevsim boyunca farklı rekreasyon ve turistik aktivitelere olanak vermesi,
 Konya, Ankara, Antalya gibi büyük illere yakınlık,
 Göl kıyısı boyunca uzanan plajlar,
 Nüfus bakımından il olmaya aday olması,
 Yerel halktan zengin olanların bölgeleri için yatırım yapması.

Beyşehir'in destinasyon markalaşması sürecinde uluslararası bazda istenen ölçüde başarı sağlanabildiğini söylemek mümkün olamamaktadır. Bu noktada Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası da birtakım iletişim eksiklikleri olduğunu belirtmektedir. İlçenin öncelikli sorunları başlığı altında yer alan sorunların en başında turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi öne çıkmaktadır. Bu duruma gerekçe olarak ise tanıtım eksikliği, turizm yatırımlarının ve altyapısının eksikliği gibi gerekçeler sunulmaktadır. Bu noktada çözüm önerileri de getirilmektedir. Daha güçlü bir destinasyon markası olma yolundaki çözüm önerileri kapsamında

öne çıkan öneri ise Millî Park statüsünün yumuşatılması ve daraltılması olmaktadır. Buna ek olarak, tarihi varlıkların restorasyonu ve bağlantı yollarının kalitesinin yükseltilmesi de öneriler arasında yer almaktadır. Çalışmanın başka bir başlığında ise destinasyonun öne çıkan özellikleri ile diğer ilçelerden farklılaşmaya olanak sağlayan özelliklerinden söz edilmektedir. Bunları aşağıdaki gibi aktarmak mümkündür (Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası, t.y.):

Göl, doğal güzellikler, birçok tarihi eser ve ören yerlerinden oluşan turizm potansiyeli,

Coğrafi konum,
Silah ve mermer sanayi,
Göl festivali, su sporları, olta balıkçılığı,
Kültürel özellikler,
Tarım ve hayvancılık potansiyeli,
Üniversite,
Su ürünleri,
Beyşehir Gölü ve doğal güzellikler,
Turizm potansiyeli,
Tarihi değerler,
Zengin taş ve maden rezervi,
Silah ve tekstil sanayi,
Ulaşım noktasında kavşak durumda olması,
Su rezervi ve sulanabilir arazi varlıkları,
Hayvancılık potansiyeli.

Aktarılan değerlendirmelere ve çalışmanın temasına binaen güncel bir SWOT Analizi elzem görünmektedir. Daha önce de örneği aktarılan SWOT Analizi; güçlü yönleriyle, zayıf yönleriyle, tehdit ve fırsat unsurlarıyla bir gücün analizini ifade etmektedir. Kavacık ve diğerlerine göre de (2012: 173) destinasyonlar temel unsurlarını belirleyebilmek için SWOT Analizi'ne ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada SWOT Analizi'nin, iç analizle güçlü ve zayıf yönleri, dış analizle ise tehdit ve fırsatları ortaya koyması değerli olmaktadır. Bu çalışma kapsamında da güncel bir Beyşehir analizi değeri taşıyabilecek değerlendirme yapılması planlanmıştır. Bu değerlendirmeyi aşağıdaki kategoriler halinde aktarmakta yarar vardır:

Beyşehir'in güçlü yönleri (Strenghts):

Akdeniz'in en ucuna 65 km'lik yakınlık,
Su sporlarına, tekne gezintilerine uygun Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beyşehir Gölü,

Kampçılık, yürüyüş parkurları, olta balıkçılığı bakımından elverişli Beyşehir Gölü Millî Parkı,

İnanç turizmi bakımından yurt dışından da ziyaretçi çekebilen Eşrefoğlu Camii,

Uluslararası Fotoğrafçılık yarışmalarına tema olan günbatımı ve fotoğrafçılığa elverişli tabiat,

Son yıllarda işlerliği yoğunlaşan ve farklı şehirlerden ziyaretçi alır hale gelen Karaburun Plajı,

Misafirperver nüfus yapısı,

Uzun yıllardır yapılagelen, gelenekselleşmiş, yerli-yabancı turist çeken, hemşerilerin yılın bir döneminde bir araya gelebilmesine vesile olup duygudaşlığı pekiştiren, önde gelen sanatçıların ağırlandığı Beyşehir Uluslararası Göl Festivali,

Beyşehir'in zayıf yönleri (Weakness)

Havaalanı olmayışı ve en yakın havaalanına mesafeli oluşu,

En yakın havaalanından ilçeye ulaşımın toplu taşıma ile doğrudan sağlanamayışı.

Konaklama tesisleri bakımından hizmet çeşitliliğindeki yetersizlik,

Festival süreci haricinde medyada görünürlüğün yeterli olmayışı,

Şehir içinde trafik ve otopark sorunu,

Beyşehir Gölü'nün turizm bağlamında yeterince değerlendirilememesi,

Farklı coğrafyalarda yaşayan hemşerileri buluşturabilecek dijital uygulama eksikliği,

Ulusal basında yeterince yer alamayışı,

Hediyelik eşya, yöresel gıda, şehirle ilişkili giyim ve yerel ürünlerin satışa sunulduğu bir dijital mağazanın olmayışı.

Şehirde yaşayanların bir kısmının, turizm zenginliklerinin farkında olmayışından dolayı tanıtım sürecine müdahil olamaması.

Yöresel gıdaların uluslararası pazara açılabilmesi noktasında markalaşma ve kooperatifleşme süreci eksikliği.

Beyşehir'de tarihi evlerin ve çeşitli kültürel mirasların olmasına karşın şehirle ilişkili çeşitli unsurların sergilendiği bir müzeden mahrum olunması.

Beyşehir'in fırsatları (Opportunities):

Diğer İç Anadolu ilçelerinden farklı olarak, bağlantı yollarının kesişim bölgesinde konumlanması,

İç Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan güzergâhta yer alması,

Gelişmekte olan konaklama tesisleri,

Sahil turizmi, kayak turizmi, tarih-inanç turizmi vb. farklı turizm alanlarından biriyle öne çıkabilen kentlere karşın, birden çok turizm anlayışını mümkün kılabilmesi,

Turizm potansiyelinin dört mevsim canlı tutulabileceği iklim ve turizm koşulları.

Büyükşehirlerin nüfus doygunluğuna ulaşmasına bağlı ilçelere göç vermeye başlaması,

Özellikle Doğanbey ve Sevindik Bölgeleri'ndeki jeotermal sularının sağlık turizmini mümkün kılacak potansiyeli,

Şehirde yer alan fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin taşıdığı kültür elçisi potansiyeli.

2021 yılı itibariyle Beyşehir'in geçmişini, bugünü, sorunlarını, değerlendirebilecek turizm unsurlarını ve potansiyelini yakından tanıyan partiler üstü bir Belediye Başkanı'na sahip olması.

Beyşehir'in tehditleri (Threats):

Büyükşehirlere göç vermesi,

Kültür-sanat etkinliklerinin görece yetersizliği,

Bahsedilen, Beyşehir'in turizm değerlerini oluşturan, Beyşehir'de turizmi dört mevsime yayabilecek potansiyelin keşfedilmeye muhtaç oluşu,

Beyşehir'in en önemli turizm unsurlarından olan Beyşehir Gölü'nün iklim koşullarına bağlı olarak kuruma tehdidi,

Beyşehir turizmine ilişkin dijital platform eksikliği,

Beyşehir turizm değerlerini öne çıkarabilmeye dönük, farklı alanlardan kişilerin katılımıyla hazırlanan, yol haritası mahiyetindeki bir Marka Destinasyon Beyşehir Master Planı'nın eksikliği.

Sosyal medyayı aktif kullanan benzer destinasyonların aksine Beyşehir'in turizm değerlerini cezbedici yansıtan, ilgi çekici görsel ve metinler şeklinde hazırlanmış içeriklerle tanıtım faaliyeti yürüten destinasyon sosyal medya hesaplarının olmayışı. Resmi kurumlarca bu doğrultuda yürütülen çalışmaların en güncel ve bilineni olarak goturkey.com örnek verilebilir.

3. Beyşehir Turizmi İçin Güncel Bir Model Önerisi

Turizm kenti hüviyetine erişme potansiyeline sahip İç Anadolu şehirlerinden biri de Beyşehir olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada, resmi ve akademik kaynaklarda da destinasyonun pek çok farklı türden turizm değerine sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu unsurları genel hatlarıyla yeniden ifade etmek gerekirse göl turizmi, festival turizmi, su sporları, dağcılık, fotoğrafçılık, arkeoloji, tarihi Türk-İslam mimarileri şeklinde sıralanabilmektedir.

Bir destinasyonun ulusal ve hatta uluslararası ölçekte marka destinasyon olarak ifade edilir hale gelmesi sürecinde kentin kaynaklarının, turizm değerlerinin, turizm iletişimcilerinin ve idarecilerinin çarkın dişlileri misali misyon üstlenmeleri belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda destinasyon olarak Beyşehir'in bilinirliğinin artmasında ve değerlerinin talep görür hale getirilebilmesinde pek çok öneriden söz edilebilmektedir. Bir model olarak bu önerileri sıralamakta ve detaylandırmakta yarar vardır.

Beyşehir Dijital Platformu

Günümüzde uluslararası ölçekte marka destinasyonlar göz önünde bulunduğunda, büyük çoğunluğunun marka tescil süreçlerinden geçtiği ve destinasyon pazarlaması süreçleri yürüten kurumsal sosyal medya hesaplarının bulunduğu bilinmektedir. Bu sosyal medya kanalları ise turizm değerlerinin geniş kitleler nezdinde bilinirlik ve takip edilebilirlik oluşturmaya olanak sağlayabilmektedir.

Uygulanan somut örneklere bakıldığında New York için NYCGO Markası (NYCgo, t.y.), Seattle için Visit Seattle Markası (Visit Seattle, t.y.), İzmir için City Of İzmir Markası (City of İzmir, t.y.) gibi projeleri destinasyon markalaşması bağlamında örnek teşkil etmektedir. Buna ek olarak kentlerin resmi kurumlarının koordine edinen turizm tanıtma siteleri de önemli misyonlar üstlenmektedir. Bu kapsamdaki dünyada ve ülkemizde bilinen örnekler ise nyc.go, visitseattle.org ve bizizmir.com şeklinde sıralanabilmektedir.

Beyşehir, turizm unsurları bağlamında geniş imkânlar sunabilen bir potansiyele sahiptir. Turizm anlamında geniş imkânlar sunulabilmesi, bir anlamda farklı turistik amaçlar güden hedef kitleleri harekete geçirebilmektedir. Bu bağlamda festival turizmi için şehri ziyaret eden kitle farklı sosyal-demografik yapıya sahip iken fotoğrafçılık, dağcılık ve göl turizmi için kenti ziyaret edenler farklı sosyal-demografik yapıya sahip olabilmektedir. Bu noktada Beyşehir'in destinasyon pazarlaması sürecinde dijital platformlar için öncelikli olarak hedef kitle analizi üzerinde durmakta yarar vardır. Bu sürecin koordine edilebilmesi noktasında ise destinasyon pazarlaması ve sosyal medya yönetimi alanlarında yetkin kişilerin eşgüdüm haline çalıştığı profesyonel bir ekip önem arz etmektedir.

Destinasyon pazarlaması sürecinin bir platform üzerinden yürütülmesi noktasında vakıf veya dernek statüsü kazanmış bir tüzel kişilikten yararlanmak, süreci bürokrasiden, geniş kitlelerin müdahil olabildiği kamusalığa taşıyabilmektedir. Bu sayede destinasyon pazarlaması sürecinde bölge halkının da müdahil olabildiği, gönüllü üstlendikleri sorumluluklarla kentin değerlerini daha yukarı çekebildiği bir aşamaya geçilebilmektedir. Somut örnek olarak ise İzmir'in destinasyon pazarlaması sürecini yürüten İzmir Vakfı gösterilebilmektedir.

a. Beyşehir Tanıtım Ajansı

Daha önce de aktarıldığı üzere Beyşehir, önemli turizm değerlerine sahip olmasına karşın bir tanıtım problemi yaşamaktadır. Bu noktada T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde kurulan Türkiye Turizm ve Geliştirme Ajansı (TGA) benzeri bir girişim Beyşehir için de elzem durumdadır. Benzer olarak, destinasyon iletişimi anlamında İzmir Vakfı da öne çıkmaktadır. Vakıf, şehrin tüm ilgili resmi kurumlarıyla işbirliği içinde destinasyon iletişimi sürecini yürütmektedir. Beyşehir Turizm Ajansı da bu şekilde yerel yöneticiler, iş adamları, turizm iletişimcileri, medya mensupları ve devletin ilgili yetkilileriyle entegre bir destinasyon iletişimi süreci yürüterek marka bilinirliğinde başat rol oynayabilecektir.

Beyşehir Tanıtım Ajansı faaliyetlerinin turizm değerlerine, doğal güzelliklere ve şehrin görülmesi gereken yerlerine odaklanacağı düşünüldüğünde görsel iletişim öğelerinden sıkça yararlanılması önerilmektedir. Bu çerçevede benzeri girişimlerin sosyal medya mecralarını yoğun olarak kullanıyor olması fikir vericidir. Beyşehir Turizm Ajansı da sosyal medyada kentin tüm turizm değerlerini güncel görsellerle-videolarla içerik haline getirerek daha önce şehri ziyaret etmemiş olanlar nezdinde albeni oluşturabilecektir. Bu süreçte ise sosyal medya ünlülerinden

yararlanılması, marka slogan belirlenmesi, zaman zaman şehre dair hediye çekilişleri yapılması marka bilinirliğinin geniş kitlelere yayılmasına olanak sağlayabilmektedir.

b. Marka Destinasyon Beyşehir Çalıştayı

Beyşehir turizminin Kubadabad Sarayı'ndan Eşrefoğlu Camii'ne, son yıllarda popüleritesi ivme kazanan Karaburun Plajı'ndan, Uluslararası Beyşehir Göl Festivali'ne kadar tüm değerlerinin ele alındığı geniş yelpazeli bir çalıştay elzem görünmektedir. Bu noktada çalıştay konsepti masa başı, kâğıt üzeri, didaktik odaklı bir yaklaşım yerine açık hava konseptinde ve yerinde gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda turizm iletişimcileri, turizm planlamacıları, marka iletişimcileri, şehir markalaşmasında uzman isimler, turizm yatırımcıları, yerel yöneticiler, gezgin gazeteciler gibi geniş yelpazeli bir paydaş heyeti katılımcı olarak katkı sunmalıdır. Çalıştayı masa başında, konferans salonu içerisinde, kâğıt üzerinde katkı sunmak yerine doğada ve yerinde müşahit olarak gerçekleştirilmesi, katılımcıların daha somut katkılar sunabilmesi noktasında yardımcı olacaktır. Çalıştay süreci planlaması aşağıdaki gibi önerilebilir:

Yaz mevsimi içerisinde bir hafta belirlenir,

Belirlenen hafta içerisinde Beyşehir'in turizm değerleri, detaylara hakim bir rehber eşliğinde çalıştay ekibince beş gün boyunca yerinde incelenir.

Yerinde incelemeler esnasında çalıştay koordinatörlerince belirlenen temel sorunlara ilişkin önerilerin, katılımcılar tarafından kayda geçilmesi sağlanır,

Çalıştayı altıncı gününde yerinde incelemeler kapsamında genel anlamda kayda geçen önerilerin detaylandırılarak metne dökülmesi sağlanır,

Çalıştayı son günü; Eşrefoğlu Camii, Karaburun Plajı, Beyşehir Gölü su sporları, Uluslararası Göl Festivali gibi tüm değerlere ilişkin katılımcı katkıları belirli başlıklarda birleştirilir ve Marka Destinasyon Beyşehir Çalıştayı Raporu ortaya çıkarılır. Rapor, çalıştay finalinde ilgili tüm katılımcıların bulunduğu bir törenle Beyşehir Belediyesi Başkanı'na takdim edilir.

c. Belek / Antalya Bölgesi Tur Şirketleri İle İlişkiler

2019 yılına dek, Belek / Antalya Bölgesi'nin turizm anlamında ülke ekonomisine en büyük katkıyı yapan bölgelerin başında belirtebilmekteyiz. Bu bölgede faaliyet gösteren, yurtdışı ilişkileri olan, turizm hizmeti sunan ve turistleri yönlendiren turizm tur ajansları bulunmaktadır. Bu ajansların son yıllardaki turizm trendinin işaret ettiği şekilde turistleri otellerden dışarıya farklı lokasyonlara keşfe davet ettiği bilinmektedir. Bu lokasyonlar, Pamukkale ve Ürgüp gibi iç bölgelerdeki alanları da kapsayabilmektedir. Bu bağlamda ilgili tur şirketleriyle ve turizm ajanslarıyla yapılacak görüşmeler sayesinde Beyşehir'in de alternatifler arasında yer almasının ve hatta öne çıkmasının sağlanabilmesi gerekmektedir.

Özellikle yaz aylarında tur şirketleri aracılığıyla Beyşehir Gölü üzerinde tekne turu, tekne ile restorana ulaşma, göl kenarında yemek ve tekne ile şehir merkezine dönüş şeklinde tur paketleri turistlere önerilebilmelidir. Diğer yandan bu öneri,

tur şirketleri harici bölge insanı için de cezbedici olabilecektir. Tekne turu sonunda göl kenarındaki balık restoranına ulaşma ve şehre dönüş şekline sunulabilecek tur paketleri sayesinde farklı şehirlerden gelen ziyaretçilerde belirgin artış olacağı kuvvetle muhtemeldir. Halihazırda benzer yaklaşımlarla Akdeniz ve Ege turizminde yoğun olarak tercih edilen bu “tekne turu, yemek, manzara” üçgeni, bölge ekonomisine ve destinasyon markalaşması belirgin katkı sağlayabilecektir.

d. Marka Destinasyon Beyşehir Kitapçığı

Beyşehir’in sahip olduğu potansiyeli, sahip olduğu değerleri ve kimliksel bilgileri ifade eden yayımlanmış kitaplar, kitap bölümleri, makaleler ve dergiler mevcuttur. Buna ek olarak güncel görsellerle ve güncel bilgilerle hazırlanmış bir Beyşehir’e Davet Kitapçığı elzem durumdadır. Bu noktada yoğun metinler yerine net, fikir verici, merak uyandıran metinler ilgili görsellerle ve hatta ilgili turizm değerine ilişkin QR kod tabanlı video ile hazırlanmalıdır. Bu kitapçık, Beyşehir’in marka destinasyon potansiyelini oluşturan tüm turizm değerlerinden oluşmalıdır. Hazırlanan kitapçık ise hem dijital mecrada kamuya sunulmalı hem de basılı olarak dağıtıma sunulmalıdır. Bu noktada Türkiye’de popüler şahsiyetlere ve sosyal medya ünlülerine sponsorluk süreci ile davet mektubu-kitapçık ulaştırılıp tanıtım faaliyetleri yürütülmelidir.

e. Beyşehir Belediyesi Akıllı Telefon Uygulaması

2021 yılı itibarıyla akıllı telefon kullananların oranı büyük çoğunluktadır. Bu veri, kişi ve kurumları iletişim faaliyetlerinde dijitali de önemseyen bir duruma götürmüş durumdadır. Geline nokta Beyşehir Belediyesinin hem hizmet kalitesi bakımından hem de marka iletişimi bakımından kurumsal, aktif, kullanıma davet eden bir telefon uygulamasına ihtiyacı vardır. Uygulama sayesinde sadece Beyşehir’de ikamet edenler değil, dünyanın her yerinden Beyşehirli telefonları aracılığıyla özledikleri yerleri görebilecek, canlı kamera hizmetleri aracılığıyla izleyebilecek ve güncel gelişmelerinden haberdar olabilecektir. Bu kapsamda uygulamada yer alması gereken içerikler “Başkan’a yazın”, “Beyşehir’in tarihçesi”, “nerede ne yenir?”, “görmek isteyeceksiniz” ve “sektörler ve işletme konum bilgileri” şeklinde sıralanabilmektedir. Buna ek olarak belediyenin resmi internet sitesinde mevcut olan Talep ve Öneri Formu telefon uygulamasına da entegre edilerek uygulamanın kullanım oranı arttırılabilecektir.

Akıllı telefon kullanımının yaygınlaştığı günümüz toplumunda dijital kanallar sosyalleşme aracı da olabilmektedir. Bu bağlamda dünyanın her coğrafyasından Beyşehirli hemşeri olma bilinciyle kullanımına sunulabilecek bir sosyal medya platformu alanında ilk olma değeri de taşıyabilecektir. Bu çalışma ile Beyşehir’in hem dijital platformlardaki etkinliği ivme kazanabilecek hem de özgün bir girişime konu olduğu için ekstra bir turizm değeri kazanabilecektir.

f. Kongre Destinasyonu Olarak Beyşehir

Beyşehir; Beyşehirli gözüyle ya da objektif bir gözle olması fark etmeksizin kolaylıkla belirtilebilmektedir ki İç Anadolu Bölgesi’nin turizm potansiyeli bakımın-

dan önde gelen ilçelerindedir. Bu potansiyeli oluşturan değerlerden biri de kongre turizmi merkezi olma potansiyeli taşımasıdır. Özellikle akademik kongreler bakımından uygun şartlar mevcuttur ve bu şartlar elbette daha da cezbedici hale getirilebilecektir. Kongre turizmi merkezi olma yolundaki süreç ise Beyşehirli akademisyenlere birtakım inisiyatif alma gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu süreçte şehirdeki üniversitenin uygulama oteli işbirliğinde Selçuk Üniversitesi organizatörlüğünde gerçekleşen kongrelerin Beyşehir’de yapılabilmesiyle ilgili görüşmeler, ön çalışmalar belirleyici olabilecektir.

Kongre turizminin Beyşehir’de işlerlik kazanması, destinasyon iletişimi noktasında pek çok açıdan katkı sağlayabilecektir. Kongre turizmi, şehirdeki turizm yoğunluğunu, yaz mevsiminden dört mevsime taşıyabilecektir. Turizmi dört mevsime yayma konusunda kongre turizmi öncelerde yeterli gibi görülmesi de işlerliğini kuvvetlendirdikçe bu iddiamız kuvvetlenebilecektir. Şöyle ki pek çok alanda kongreler gerçekleştirilebilmektedir ve bu kongreler yurdun, hatta dünyanın farklı coğrafyalarından insanları bir merkezde bir araya getirmektedir. Günlerce süren ve farklı sektörlere ekonomik katkı sağlayan kongre turizmi, şehrin turizm değerlerinin katılımcılar tarafından keşfedilmesine de fırsat sunmaktadır. Katılımcıların, şehirdeki tecrübelerini yakınlarına anlatabileceği de göz önünde bulundurulduğunda, şehrin sahip olduğu turizm değerlerini korumak ve bu değerleri güzel sunmak son derece belirleyici olmaktadır. Bu noktada her bir turizm değerinin ayrı ayrı tanıtım stratejisi hazırlanarak incelikli bir şekilde ziyaretçilere sunulabilmesi değerli olacaktır.

g. Akıllı Şehir Beyşehir

“Akıllı şehir” konsepti, bir şehrin dijital teknolojilerin tüm imkânlarından yararlandığı bir marka iletişimi stratejisini ifade etmektedir. Bu doğrultuda öncelikli olarak turizm değerlerinin dijital entegre edilmesi gerekliliği önem arz etmektedir. Kullanıcılar 3 boyutlu olarak Eşrefoğlu Camii’ni, Beyşehir Gölü Millî Parkı’nı, Kubadabad Sarayı’nı, Tarihi Taş Köprü’yü, Yaka Manastırı’nı ve şehrin sahip olduğu diğer turizm değerlerini de dijital alanda keşfedebilmelidir. Rehber misyonu üstlenen tanıtıcı video içerikler, farklı şehirlerden ilgili konuma ulaşımın nasıl olabileceği ve konaklama koşullarına dönük davet edici içeriklerle destinasyon iletişimi unsurları zenginleştirilmelidir.

Turizm değerlerinin bulunduğu konumlarda ise rehber bulunmaksızın rehberlik hizmeti sunulabilmesi amacıyla dijital panolar ve QR kod yansıtılan levhalar yer almalıdır. Farklı turizm alanlarının keşfine katkı sağlayacak şekilde, QR kodla giriş yapılan içeriklerde diğer turizm değerlerine yönlendirici QR kodların bulunması da değerli olacaktır. Buna ek olarak yönlendirilecek turizm değeri için “oraya nasıl giderim?” sorusuna cevap veren içeriklerin ve bulunan konum ile mesafesi gibi ön bilgiler de elzem görülmektedir.

Bahsedilen faaliyetlerin koordine edileceği kanal olarak ise şehrin turizm strateji merkezi misyonuyla kurulması önerilen Beyşehir Kalkınma Ajansı / Beyşehir

Turizm Vakfı öne çıkmalıdır. Ajans veya vakıf şeklinde kurulabilecek tüzel yapı bünyesinde şehrin resmi makamlarından kişiler, kanaat önderleri, basın mensupları, akademisyenler, turizmciler ve anlaşılan popüler kişilikler yürütücü olarak yer almalıdır.

h. Beyşehir Gölü Millî Parkı Raylı Sistemi

Beyşehir ve Beyşehir Gölü Millî Parkı su sporları ve sahip turizmi bakımından imkânlarla sahip olduğu gibi fotoğrafçılık konusunda da turizm için geniş imkânlar sunmaktadır. Kıyı şeridinde sahip olması, Yaka Manastırı gibi manzara sunan alanların bulunması ve yamaç paraşütü gibi olanakların mümkün olması turizm planlamasında fotoğrafçılığa da yer açabilmektedir. Buna ek olarak günbatımı konusunda da turist çeken bir göle sahip olması önemli bir turizm potansiyeline işaret etmektedir. Bunların yanı sıra göl kıyı şeridinin geniş bir alana yayılması çeşitli turizm imkânlarını da beraberinde getirmektedir. Hâlihazırda mevcut plan plaj turizmine ek olarak Beyşehir Gölü'nün etrafını gezen bir raylı sistem planlaması şehir için markalaşma anlamında belirgin ivme kat ettirebilecektir.

Beyşehir Gölü Millî Parkı Raylı Sistemi'ni ilk dile getiren kişinin Beyşehir Belediye Başkanı Adil Bayındır olması ise şehrin markalaşma süreci için önemli bir fırsattır. Beyşehir Gölü'nün Beyşehir'in markalaşmasına sağladığı ve sağlayabileceği katkının bilinciyle strateji yürüten bir Belediye Başkanı'nın varlığı belediyenin kurumsal itibarı ve kentin markalaşabilme yolunda belirleyici olabilen bir güçtür. Bayındır, Beyşehir Gölü Millî Parkı Raylı Sistemi'ne ilişkin vizyonunu şu sözlerle ortaya koymuştur (Beyşehir Belediyesi, 2019):

“Bir gün bu şehirde, bugün değil; bugün çok ütöpik olur, abartılı olur ama bir gün zarurettir bu düşüncem: Önümüzdeki gelecekteki çocuklarımız, büyüyenler bir gün bu şehrin etrafının dört bir yanını İsviçre'nin Bodense Gölü'nün, o gölün etrafını nasıl bir raylı sistemle dolaşılıyorsa Beyşehir Gölü'nün etrafı da öyle dolaşılmalı diyorum İleriki ufuki projem...”

Raylı sistem taşımacılığı genel anlamda ulaşım bağlamında değerlendirilen konu başlıklarından olsa da turizm bağlamında öne çıkan emsalleri de mevcuttur. Başkan Bayındır'ın emsal örneğine ek olarak belirtilebilecek ülkemizde Doğu Ekspresi en bilinen, yoğun talep gören ve tur şirketleri tarafından kampanyaları düzenlenen raylı sistemlerin başında gelmektedir. Doğu Ekspresi, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları verilerine göre Kars-Ankara arasında her gün 24 saat süren bir yolculukla işlemektedir. Güzergâhta bulunan şehirler ise Ankara, Kayseri, Sivas, Erzincan, Erzurum ve Kars olarak sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları, 2019).

Özellikle kış mevsimi gibi belirli dönemler için aylar önceden biletleri tükenen Doğu Ekspresi örneği göz önünde bulundurulduğunda Beyşehir'in turizmi için Beyşehir Gölü'nü çevreleyen bir demiryolunun ne derece ivme kazandırıcı olabileceği gerçeği ortadadır. Gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirmek gerekirse bile

imkânsız görmek mümkün değildir. Bu noktada, bu şartlarda, proje için ilk adım olarak ise “daha çok dile getirmek, daha çok anlatmak” belirleyici olacaktır.

Sonuç Yerine

Her alanda rekabetin arttığı günümüzde iletişim biliminin profesyonelce ele alınıp süreçlere müdahil edilmesi, rekabet eden özneler adına belirleyici olmaktadır. Rekabet halinde olanların birbirlerinden ayrışabilmesi noktasında özgün değerler önemli yer tutarken özgün değerlerin profesyonelce ele alınması ise markalaşma sürecini başarılı kılabilmektedir. Bu doğrultuda rekabet halinde olup markalaşma ihtiyacı duyan öznelerden biri de destinasyonlar olarak öne çıkmaktadır. Bir destinasyon olarak Beyşehir ise markalaşma sürecinde pek çok farklı değerini turizm unsuruna dönüştürebilecek potansiyele sahip durumdadır. Bunlardan başlıcaları; göl ve plaj turizmi, festival turizmi, arkeoloji, fotoğrafçılık, inanç ve tarih turizmi şeklinde sıralanabilmektedir. Başlıcaları sıralanan turizm unsurlarının profesyonel bir şekilde üzerinde yapılan çalışmalarla değerlendirilmesi, Beyşehir’in destinasyon markalaşmasına önemli katkılar sunabilecektir.

Beyşehir, jeopolitiği bakımından ele alındığında farklı iller-bölgeler arasında geçiş noktası olma hüviyetine sahiptir. İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında hem taşımacılık hem de iklim anlamında geçiş noktası olması turizm anlamında bazı potansiyeller oluşturabilmektedir. İklim anlamında Karasal İklim ve Akdeniz İklimi arasında bir yere sahip olması nedeniyle kongre turizmi potansiyeli şehir için hâsıl olabilirken Antalya, İzmir, Konya ve Ankara gibi büyükşehirler arasında güzergâhta yer alması da doğru bir stratejiyle transit yolcuların destinasyonu keşfetmeleri potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun tarihteki yerine örnek olarak Kubadabad Sarayı’nın inşasının, bölgeden geçilirken coğrafyanın ve iklimin konaklamaya-yaşamaya elverişli görülmesine dayandığını belirtmekte yarar vardır.

Destinasyonların bilinirliği ve destinasyondaki turizm değerlerinin pazarlanabilmesi konularında dijitalleşmeye önemli görevler düşebilmektedir. Bu noktada Beyşehir için öncelikli uygulama kentteki turizm değerlerini akıllı şehir konseptiyle dijital taşıma olarak elzem görülmektedir. Tanıtım videoları, üç boyutlu dijital ziyaret imkânı, ulaşım rehberi ve seyahate cezbedici içerikler yeni bir dijital turizm kanalı projesiyle kamuya sunulmalıdır. Beyşehir’in turizm değerlerinin şehirde kurulabilecek bir turizm kalkınma ajansı vasıtasıyla değerlendirilip profesyonel iletişim içerikleriyle kamuyla buluşturulabilmesi, dijital aktarılan unsurların daha rağbet görür hale gelmesini de sağlayabilecektir.

Beyşehir’in markalaşma sürecine yardımcı olabilecek turizm değerlerinin henüz istenen ilgiyi görmemesi noktasında bazı engellerin aşılması gerektiği bilinmektedir. Bunların başlıcaları ulaşım bağlamında en yakın havaalanından kente doğrudan toplu taşıma imkânı sağlanması, turizm-tanıtma kampanyalarının yürütücüsü olacak şekilde farklı kentlerde benzerleri de bulunan turizm kalkınma ajansı kurulması, profesyonel ekip tarafından koordine edilen bir aktif sosyal medya iletişiminin benimsenmesidir. Bahsedilen durumlar Beyşehir’in tüm tu-

rizm değerlerini, keşfedilmeyi bekleyen unsurlarını dikkate alır şekilde işlerlik gösterdiğinde Beyşehir'in markalaşma süreci daha güçlü, daha akılcı adımlarla yürütülmüş olacaktır.

Netice itibarıyla Beyşehir marka destinasyon olabilecek pek çok turizm değerini barındırmaktadır. Beyşehir Uluslararası Göl Festivali gibi bilinirliği üzerine daha iyi çalışılması gereken unsurlar mevcutken kongre turizmi gibi keşfedilmeyi bekleyen turizm alanlarının da varlığından söz etmekte yarar vardır.

Öneriler

Göl ve plaj turizminin daha da işlerlik kazanabilmesi adına plaj muhitine farklı konaklama anlayışlarına uygun tesislerin kazandırılması önem arz etmektedir. Bu sayede hem plaj daha fazla kişiye hizmet verebilecek hem de konaklama imkânı sayesinde farklı şehirlerden turist ziyareti sağlanabilecektir. Bu anlamda ilgili çevrenin bayındırlık ve hizmet kalitesi bakımından vaat ettikleri Beyşehir'in marka destinasyon olma sürecine önemli katkıları beraberinde getirebilecektir. Diğer yandan hizmet açılan konaklama tesislerinin tur şirketleriyle etkileşimi ve dijital pazarlama faaliyetlerini dikkate alması ise bilinirliği ve turizm sirkülasyonunu arttırabilecektir.

Bir kentin marka destinasyon olabilmesindeki belirleyici noktalardan biri de ürettiği özgün ürünler için farklı coğrafyalarda talep oluşturabilmesidir. Yöresel gıda ürünleri, el emeği yapıtlar, zanaat ürünleri ve kente dair hediyelik eşyalar gibi pek çok alanda satış yapan çatı girişimlerin hayata geçirilmesi Beyşehir için de elzemdir. Bu anlamda üreticiden alıp tüketiciye arz eden kooperatifler şeklinde farklı kentlerde girişimler söz konusudur. Diğer yandan kente ilişkin farklı ürünlerin (saat, giysi, bardak, kitaplar) satışa sunulduğu dijital mağaza kente ilişkin bilinirliği ve ilgiyi arttırabilecek.

Destinasyonlar, sahip oldukları coğrafi güzellikleri ve turizm unsurlarını değerlendirme durumlarına göre bilinirlik kazanabilirken belediyelerin yaptıkları ve öne çıktıkları faaliyetlerle de olumlu imaj oluşturabilmektedir. Bu doğrultuda sosyal medya kullanım anlayışı olarak salt bilgi verme anlayışından farklılaşmak gerekmektedir. Farklı hedef kitlelerine hitap eden, çeşitli dijital eğitimlerin gerçekleştirilebildiği, çeşitli dijital aktivitelere ev sahipliği yapan, sosyal medya aracılığıyla iletilen görüşleri dikkate aldığını belirten bir sosyal medya kullanım tarzı belediyelerim itibarını ve etkileşimini de önemli ölçüde güçlendirebilecektir.

Beyşehir'in sahip olduğu turizm değerlerinin bilinirliği ve talep oluşturabilmesi konularında belirleyici olan başlıklardan biri de akademik çalışmalardır. Bu nedenle Beyşehirli akademik yazarların elini taşın altına sokması gerektiği gibi Beyşehir'in siyasi-ticari bağlamda ileri gelenlerinin de farklı çalışmalar için destekleyici güç olması önem arz etmektedir. Bu kapsamda Beyşehir'in markalaşması sürecine katkı sağlayabilecek turizm unsurlarının belirlenebilmesine dönük şehir içi bir araştırma gerekmektedir. Beyşehir'in turizm unsurlarından hangileriyle öne çıkabileceğine dönük Beyşehir halkının görüşlerini irdeleyen bir araştırma fikir

verici olabilecektir. Böylelikle halkın da katılım sağladığı bir süreç, marka destinasyon olma yolunda Beyşehir'in adımlarını daha sağlam hale getirebilecektir. Buna ek olarak bir şehrin marka destinasyon olmasında belirleyici unsurlardan biri de ziyaretçilerin kenti sorunsuz tecrübe edebilmesidir. Bu noktada Beyşehir'de görülmesi gereken yerler, yapılabilecek sosyal etkinlikler ve öne çıkan restoranlar gibi içeriklerin görsellerle ilgi çekici hale getirilmiş bir basılı esere dönüştürülmesi hem turistler için hem de bölge halkının kendi yöresini daha yakından keşfedebilmesini mümkün kılacaktır. Bu sayede turistler ve gezginler Beyşehir'in keşfedilmeyi bekleyen şehir içi turizm alanlarını daha bilinçli-planlı ziyaret edebilecektir. Eser içerisinde "Beyşehir'de 1 gün" başlığı altında bir günlük program, zamanı verimli kullanma ve sorunsuz turizm deneyimi bakımından değerli olabilecektir. Netice itibarıyla destinasyon markalaşmasındaki belirleyicilerden biri de olumlu seyahat deneyimleri sağlayabilmekten geçmektedir.

Kaynakça

- Atay, L. (2003). Destinasyon Pazarlaması Yönetimine İlişkin Stratejik Bir Yaklaşım. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(2), 144-158. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ifede/issue/4606/62909>
- Baker, B. (2007). *Destination branding for small cities the essentials for successful place branding*. Oregon: Creative Leap Books.
- Beyşehir Ticaret ve Sanayi Odası. (Tarih Yok). *Beyşehir Ekonomisi*. 12 Haziran 2021 tarihinde <https://beysehirtso.org.tr/beysehir-ekonomisi/> adresinden ulaşıldı.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116. DOI: 10.1016/S0261-5177 (99)00095-3
- Cambridge Dictionary. (2017). *Destination*. 9 Kasım 2020 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/destination> adresinden ulaşıldı.
- City of Izmir. [@cityofizmir]. (Tarih Yok). *Gönderiler* [Instagram profili]. Instagram. 12 Haziran 2021'de <https://www.instagram.com/cityofizmir/> adresinden ulaşıldı.
- Ekinci, Y. (2003). From Destination Image to Destination Branding: An Emerging Area of Research. *e-Review of Tourism Research*, 1(2), 21-24. http://agrilifecdn.tamu.edu/ertr/files/2012/09/138_c-1-2-1.pdf
- Güngör, S., Arslan, M. (2004). Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin SWOT Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 18(33), 68-72. <http://sjafs.selcuk.edu.tr/sjafs/article/view/510/415>
- İlban, M. O., Kömür, T. (2019). Destinasyon Markalaşmasında Festival Turizminin Rolü: Ayvalık Uluslararası Zeytin Hasat Günleri Örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(2), 274-295. <https://doi.org/10.24010/soid.553070>
- Kavacık, M., Zafer, S., İnal, M. E. (2012). Turizmde Destinasyon Markalaması: Alanya Örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39, 169-192. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/66657>
- Kaya, F. (2014). *Destinasyon Markalaşması Sürecinde Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Doğal ve Kültürel Kaynaklar Açısından Değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

- Milliyet (2017). *Prof. Dr. İlber Ortaylı: "Selçuklu Devrine Ait Tek Saray Örneği Beyşehir'de"*. 8 Ocak 2021 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/konya/prof-dr-ilber-ortayli-selcuklu-devrine-ait-tek-saray-ornegi-beysehirde-12277791> adresinden ulaşıldı.
- NYCgo. [@nycgo]. (Tarih Yok). *Gönderiler* [Instagram profili]. Instagram. 12 Haziran 2021'de <https://www.instagram.com/nycgo/> adresinden ulaşıldı.
- Oxford Learner's Dictionaries. (2016). *Destination*. 9 Kasım 2020 tarihinde https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/destination_1 adresinden ulaşıldı.
- Özdemir, G. (2007). *Destinasyon Yönetimi ve Pazarlama Temelleri İzmir İçin Bir Destinasyon Model Önerisi* [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Özdemir, G. (2014). *Destinasyon yönetimi ve pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Pekyaman, A. (2008). *Turistik Satın Alma Davranışında Destinasyon İmajının Rolü Afyonkarahisar Bölgesinde Bir Araştırma* [Doktora Tezi]. Afyonkocatepe Üniversitesi.
- Real, J. L. R., Toril, J. U., Abad, J. C. G. (2020). Destination branding: Opportunities and new challenges. *Journal of Destination Marketing & Management*, 17. 1-13. DOI: 10.1016/j.jdmm.2020.100453
- Tatlıcıoğlu, Y. O. (2020). Destinasyon Pazarlamasında Festival Turizminin Rolü: Beyşehir Uluslararası Göl Festivali Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar II* (Cilt 5), (Kıroğlu, H. S., Ed.) Ankara: Gece Kitaplığı, 401-420.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. *Destinasyon*. 9 Kasım 2020 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Belediyesi. (2019, 22 Haziran). *3. Sahil ve Plaj Düzenlemesi Projesi*. [Durum güncellemesi]. Facebook. <https://www.facebook.com/watch/?v=423632438235421>
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Belediyesi. (2020a). *Beyşehir Belediyesi Tarihi*. 16 Kasım 2020 tarihinde <https://beysehir.bel.tr/belediye-tarihi> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Belediyesi. (2020b). *Gezilecek Yerler*. 16 Kasım 2020 tarihinde <http://beysehir.bel.tr/gezi-rehberi/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Belediyesi. (2020c). *Beyşehir Gölü*. 16 Kasım 2020 tarihinde <http://beysehir.bel.tr/gezilecek-yerler/1> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Belediyesi (2020d). *Eşrefoğlu Camii / Eşrefoğlu Mosque*. 16 Kasım 2020 tarihinde <https://beysehir.bel.tr/gezilecek-yerler/47> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Belediyesi. (2020e). *Kubad-Abad Sarayı / Kubad Abad Palace*. 8 Ocak 2021 tarihinde <http://beysehir.bel.tr/gezilecek-yerler/56> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Kaymakamlığı. (2018). *İlçemizin Tarihçesi*. 16 Kasım 2020 tarihinde <http://www.beysehir.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Kaymakamlığı. (2019). *Eşrefoğlu Camii*. 16 Kasım 2020 tarihinde <http://beysehir.gov.tr/esrefoglu-camii-ilcemiz> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Beyşehir Kaymakamlığı. (2020). *Beyşehir Gölü*. 16 Kasım 2020 tarihinde <http://beysehir.gov.tr/beysehir-golu> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları. (2019). *Doğu Ekspresi*. 10 Şubat 2021 tarihinde <https://www.tcddtasimacilik.gov.tr/tren/dogu-ekspresi/> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Konya Valiliği. (2019). *Beyşehir*. 8 Ocak 2021 tarihinde <http://konya.gov.tr/beysehir> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür Ve Turizm Bakanlığı Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2017). *Beyşehir*. 16 Kasım 2020 tarihinde https://konyakultur.gov.tr/index.php?route=modules/towns&town_id=16 adresinden ulaşıldı.

- Türkiye Cumhuriyeti Kültür Ve Turizm Bakanlığı Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2019). *Beyşehir*. 7 Ocak 2021 https://konyakultur.gov.tr/index.php?route=modules/towns&town_id=16 adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı. (2017). *Beyşehir Eşrefoğlu Camisi-Konya*. 16 Kasım 2020 tarihinde <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/beysehir-esrefoglu-cmii-ve-turbesi> adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı. (2020). *Beyşehir Gölü-Konya*. 16 Kasım 2020 tarihinde <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/TurizmAktiviteleri/beysehir-golu> adresinden ulaşıldı.
- Uğurlu, K. (2002). Kubâdâbâd Sarayı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 26), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 299-300.
- Visit Seattle. [@visitseale]. (Tarih Yok). *Gönderiler* [Instagram profili]. Instagram. 12 Haziran 2021'de <https://www.instagram.com/visitseattle/> adresinden ulaşıldı.

BEYŞEHİR GÖLÜ YAKIN ÇEVRESİNDE YABANCI TURİST ÇEKİCİLİĞİ AÇISINDAN ARKEOTURİZMİN ÖNEMİ VE ALAN YÖNETİMİ PLANLAMASI

Hasan Ali ERDOĞAN*

Giriş

Günümüzde kültürel miras turizmi dünya genelinde popülaritesini hızla artırmış ve dünya turizm gelirinin yüzde 37'sini oluşturan güçlü bir endüstri haline dönüşmüştür. Arkeolojik kültür varlıkları turizmi (arkeoturizm) ise kültürel miras turizmi faaliyetlerinin önemli bir kısmını oluşturması esasıyla dünya turizm endüstrisi için belirleyici bir faktör halini almıştır. Diğer kültürel miras turizmi formları ile birlikte ve koordineli bir pazarlama stratejisi içinde sunulacak zenginleştirilmesi bu alanların cazibesini artırmaktadır. Ülkemiz mevcut potansiyeli ile her ne kadar istenilen düzeyde olmasa da dünya turizm atlası içinde önemli bazı arkeoturizm destinasyonları ile dikkat çekmektedir.

Beyşehir Gölü Çevresi kültürel miras zenginlikleri açısından yeterince planlanamamış ve hak ettiği düzeyde turizm geliri elde edememiş bir alandır. Alan, barındırdığı tarihi ve tarih öncesi kültür izleri ve sahip olduğu doğal kültür varlıkları ile sadece Türk ulusal kültürü değil aynı zamanda insanlığın ortak geçmişi bakımından önemli bir miras alanıdır. Bu alan, hem iklimi ve yüzey özellikleri gibi coğrafi fırsatları, flora ve faunası ile hem de Levant, Etrüsk, Pers, Hitit, Roma, Bizans ve Türkler gibi birçok farklı demografik zenginlikleri ile Neolitik Dönem'den itibaren yerleşile gelmiş, dönem dönem güç odaklarının arasında kalarak önemli mücadelelere tanıklık etmiştir. Bünyesindeki hem modern hem de geçmişe ait kültürel miras zenginlikleri hem yerli hem de yabancı turistler için cazibe oluşturma potansiyeline sahiptir.

Bu bölümde genel olarak Beyşehir Gölü yöresindeki kültür mirası varlıklarından milli kültür değerleri dışlanarak sadece insanlığın ortak kültür mirası olan ve çoklu kültür ürünü, arkeolojik kültür varlıklarının arkeoturizm destinasyonu oluşturabilme potansiyelleri değerlendirilecektir. Bölgeye yerli turistten ziyade, yabancı turist çekmenin hedeflenmesine yönelik olan bu bölümde, yörenin arkeoturizm planlaması ve çevre yönetiminin, bir iletişimci, bir arkeolog ve bir turizmci bakış açısıyla kapsam ve içerik çalışmalarının nasıl olması gerektiği üzerine önerilerde bulunulacaktır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı.

Arkeolojik Miras ve Turizm İlişkisi (Arkeoturizm)

Arkeoturizm (AT), tarihçesi oldukça eski olan bir olgudur (Baram, 2008; Giraud ve Porter, 2010; Pacifico ve Vogel, 2012; Walker ve Carr, 2013). Akademisyenler, arkeologlar, kâşifler, sanatçılar, seyyahlar, şairler, turistler ve yazarlar, Anadolu'daki farklı kültürlerin kalıntıları, Mısır piramitleri ve Maya tapınakları gibi arkeolojik alanlara yüzyıllar boyunca ilgi duymuştur. XVII. ve XVIII. yüzyılın sonlarında, Avrupa'da genellikle hevesli liderler, yazarlar ve sanatçılar gibi genç seçkinler, öğretmenler eşliğinde Avrupa'yı dolaşmışlar ve Orta Çağ mimarisi ve kültürü ile klasik kültürün ilk izlerini deneyimlemek için Fransa ve İtalya'nın birçok şehrini ziyaret etmişlerdir (Goeldner ve Ritchie, 2009; Baram, 2008; Timothy, 2011). Bu geziler sırasında turizm ve arkeoloji iç içe geçmiş ve zamanla arkeoturizm gelişerek en etkin turizm formlarından olan kültür turizminin tetikleyicisi halini almıştır (Baram, 2008).

Arkeoturizm, arkeoloji ve turizm kavramlarının birleşiminden ortaya çıkan turizm formu (Erdoğan, 2020a), arkeolojik kaynaklara odaklanan bir turizm biçimi (Bowers, 2014), arkeolojik değeri olan alanlara yapılan turizm faaliyeti (Giraud ve Porter, 2010), hem arkeolojik hem de tarihi yerlere, parklara, tarih öncesi yerlere ve müzelere yapılan turistik geziler (Hoffman vd. 2002; Timothy, 2011; Giraud ve Mortensen, 2014) şeklinde tanımlanmaktadır. Arkeoturizm müze ziyaretleri, tarihi öneme sahip alanların gezilmesi, tarihi parklar ve arkeoparkların gezilmesi, hatta geleneksel danslara, festivallere ve diğer kültür faaliyetlerine katılmayı kapsar (Srivastava, 2015). Arkeolojik ve tarihi miras izlerini barındıran alanların çekicilikleri ile ortaya çıkarılan turizm faaliyeti olarak da tanımlanabilir.

AT destinasyonlar hassas ve kırılabilir alanlardır. Arkeolojik ve tarihi alanların alan yöneticileri, antropologlar ve arkeologlar ile turizm profesyonellerinin bakış açılarının karşılıklı birbirleri üzerinde pek bir etkisinin bulunmaması, alanda yapılan bilimsel çalışmalarda eksiklik yaratmıştır (Walker ve Carr, 2013). Bu nedenle literatürde arkeoturizm konusunda ciddi bir boşluk bulunmaktadır.

Arkeoturizm ve özellikle arkeoturizm planlaması Türkiye gibi arkeolojik varlık zenginliği için çok daha anlamlıdır. AT planlaması, arkeoloji, tarih, sanat-tarih, mimarlık, iletişim, eğitim, pazarlama ve turizm gibi farklı alanlardan çeşitli bilim adamları arasında çok disiplinli iş birliğine dayalı hiyerarşik düzende uzun süreli bir çalışmayı gerektirmektedir (Erdoğan, 2020c). AT açısından bir açık hava müzesi olan Anadolu'da bu tür planlamalar maalesef önemsiz görülmektedir. Oysa dünyadaki uygulamalarda bu alanlar, Prehistorik Dönem'den günümüze uzanan zaman dilimleri dâhil edilerek popüler hale getirilmiş, ticari birer emtia haline dönüştürülmüşlerdir (Holtorf, 2005). Arkeolojik çalışmalar ve kazılar vasıtasıyla insanlığın geçmişine dair malzemeler açığa çıktıkça, popüler tüketimin nesnelere haline dönüşmüşlerdir. Bu nedenle, geçmişin izlerini sunan AT destinasyonları genellikle reklamı yapılan bir cazibe unsuru halinde paketlenip pazarlanır hale gelmiş (Winter, 2010) kazançlı bir iş ve önemli bir ekonomik varlık

haline dönüşmüş durumdadır (Walker, 2005; Goeldner ve Ritchie 2009). Pandemi öncesinde dinamik turizm endüstrisinin önemli bir parçası olan arkeoturizm, miras turizmi içine dünya genelinde kayda değer bir ilerleme kaydetmiş, dünyadaki her türlü turist gezilerinin yaklaşık yüzde 20'si bir şekilde AT ile ilişkili hale gelmiştir (Foxell ve Trafford, 2010).

İlerleme seyri içinde AT, etki alanı üzerinde yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası temelde üç belirgin etki yaratmaktadır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür; AT destinasyonlarında ekonomik hayatın gelişmesine katkı yapmak, eğitim ve eğlence ile ortak kültürün algılanmasını sağlamak ve kültürler arası etkileşim ile farklı topluluklar arasında hoş görü, tolerans ve anlayışı geliştirerek dünya barışına hizmet üretmek (Erdoğan, 2020b). Tarihi ve tarih öncesi kalıntıların, antik anıtların, eski binaların ve arkeolojik alanların sağladığı ekonomik katkının yanı sıra, AT destinasyonlarının eğitimsel ve bilimsel amaçlar için de kullanılma potansiyelleri oldukça önemlidir (Walker, 2009). Bu yönüyle yerel ve bölgesel topluluk için de önem taşıyan arkeolojik alanlar (Timothy, 2011) eski toplumların aynı bölgelerde nasıl bir arada yaşadıklarına dair bir farkındalık yaratır, bir aidiyet duygusu oluşturur. Örnek oluşturması açısından, İtalya'daki Pompeii arkeolojik alanı dünyanın en uzun süreli bilimsel kazı çalışmalarının yürütüldüğü alandır. Alan, kalıntıları, mimarisi, heykelleri ve öyküsü ile meraklı turistler için dünyanın en çok ziyaret edilen AT destinasyonlarından biridir. Alan, somut hediyelik eşyaların üretimi, yayılması ve edinilmesi yoluyla örnek bir görme deneyimidir ve bu durum alanın turist bilincindeki yükselme sürecinde ve oluşan kimliğin korunması ve sahiplenilmesi sürecinde hayati bir öneme sahiptir (Kovacs, 2013; Conway, 2014).

Herhangi bir arkeolojik alanın bilinen ve sürdürülebilir bir AT destinasyonu haline dönüştürülmesinde izlenecek yol, Stange ve Brown'a göre hiyerarşik bir diziliş ile ilişkilendirilmiş 6 ardışık aşamadan oluşur. Bunlar sırasıyla, cazibe/çekicilik, erişim-ulaşım, faaliyet-aktivite, hizmet, kalifiye eleman ve tanıtım şeklinde sıralanır (Stange vd. 2011). Bir turizm faaliyetinin başlayabilmesi için gerekli olan ilk şey cazibe ya da çekiciliktir. Yani cazibe her türlü turizm planlamasında ilk koşuldur ve yeterli cazibe oluşmamış ise turizm faaliyetleri için ilave her türlü girişim meyvesiz kalacaktır. Alanın arkeolojik değeri, geçmişe dair sundukları, hikâyesi ve yaşanan hayatlar ile geçmiş kültürlerin izleri bir çekicilik oluşturur. AT destinasyonlarında cazibeyi artıran bir bileşen de gizemdir. Alanları çevreleyen gizem ve sihir de insanların bu alanlara yapacağı ziyaretleri tetikler (Holtorf, 2005) çünkü insanlar doğaları gereği meraklıdır ve dünya açıklanamayan gizemler ve gizli sürprizlerle doludur (Fagan, 2012; Berger, 2013). Yunanca nosos (anavatanaya dönüş) ve algos (acı, keder) kelimelerinden türetilmiş olan nostalji (Lowenthal, 1985) miras turizminin patlamasının nedenlerinden biridir (Caton ve Santos, 2007) ve AT destinasyonlarında çekiciliğin bir diğer bileşenidir. Nostalji, insanları arşivlerde köklerini aramaya, arkeolojik alanlara ve tarihi evlere gitmeye, onları

geçmişle ilişkilendirmek için hediyelik eşya satın almaya yönlendirir (Lowenthal, 1985). Öyle ki turistler, diğer daha az gelişmiş toplumlarda bu unutulmuş geçmişlerini bulmayı umarlar (Baud ve Ypeij, 2009).

Stange ve arkadaşlarına göre çekiciliği olan bir destinasyonda ise ikinci kriter erişim'dir (Stange vd. 2011). Erişim, sektörün önemli bir itici gücü ve turistleri yerlerinden alana taşıyacak trafiği kolaylaştırması ile seyahatin ön koşuludur. Bu nedenle, ulaşımın turizmle genel anlamda olduğu gibi arkeoturizmde de birbiriy-le var olabilen simbiyotik bir ilişkisi bulunmaktadır (Long ve Robinson, 2009). Destinasyon erişilebilir olmalıdır aksi halde bir turizm faaliyeti planlaması yine verimsiz olacaktır. Elbette ki erişim sıklıkla 'ziyaretçinin alana ulaşma kapasitesi' anlamına gelir. Bu bağlamda alanın erişilebilirliği ile öncelikle kara, hava, deniz yolları ile fiziki erişim ve son zamanlarda alana hizmet üreten dijital elektronik ortamlar gibi vasıtaların varlığı ve etkinliği ile de dijital erişim kastedilmektedir.

Öte yandan, AT alanlarında var olan faaliyet de bir diğer belirleyici durum olarak değerlendirilir. İnsanları AT destinasyonlarına çekmenin bir yolu da etkinliklere ev sahipliği yapmaktır. Yunan ve Roma tiyatrolarının günümüz konser ve benzeri etkinliklere ev sahipliği yapmak için kullanıldığı (Timothy, 2011) gibi, AT destinasyonları düğünler ve konserler gibi halka açık toplanmalar gibi özel etkinlikler için de kullanılmalıdır. AT destinasyonlarına gelen ziyaretçiler hem geçmiş öğrenmek için faaliyetler ararlar hem de eğlenceyi deneyimlemek (Hughes vd. 2013) veya boş zaman etkinliklerine katılmak için arkeolojik alanları tercih ederler. Faaliyetler sadece geçmiş ile ilgili olmak zorunda değildir. Arkeoturistler çağdaş kültürü anlamak için de ziyarette bulunurlar (Baram ve Rowan, 2004; Goeldner ve Ritchie, 2009). O halde AT destinasyonlarında bu alanda da faaliyetler sürdürmek gereklidir. Ayrıca AT alanlarında kimlik, din ve aidiyet algısına hitap eden faaliyetler planlanmalıdır çünkü arkeolojik alanlar, dini, kolektif ve kişisel kimlikler için güçlü bir duygusal odak görevi görürler ve aidiyet duygularına hitap ederler (Lowenthal, 1985; Holtorf, 2005). Faaliyetlerle ziyaretçilere AT destinasyonlarında yaşayacağı etkileşim olanakları sunulur ve bunları nasıl tecrübe edecekleri bu faaliyetlerin çeşitliliğine bağlı olarak değişir (Hughes vd. 2013). Bir faaliyetin tecrübe edilebilmesi için hizmet gereklidir (Stange vd. 2011). Hizmet, alanın korunması, barınma, yeme-içme, ulaşım, iletişim ve alış-veriş fırsatları gibi faaliyetlerin gerçekleşmesini sağlar. Eğer bir faaliyet hiçbir hizmet gerektirmiyorsa (örneğin kişinin kendi evinin arka bahçesini dolaşması gibi), bir turizm ürününden bahsedilemez. Elbette ki hizmet işinin yapılabilmesi alanda rehber, şef, şoför, ulaşım firması, alan görevlisi ya da polis gibi kalifiye eleman gerektirmektedir (Stange vd. 2011). Hizmet sağlayıcılar olarak tanımlanan bu kriter alanın sürdürülebilirliği açısından en önemli bileşeni oluşturur. Bu aşamaya kadar eksiksiz bir turizm planlaması yapılmasına rağmen, eğer son bir aşama gerçekleştirilemez ise yine yapılan çalışmaların tamamı arzu edilen düzeye ulaşamayacaktır. O halde en son tamamlayıcı kriter de tanıtım olacaktır (Stange vd. 2011). Bir şekilde tanınmayan

bir yer, asla bir turizm destinasyonu olamayacaktır. Sadece söz ile de olsa, bir turizm destinasyonu mutlaka tanıtılmaya ihtiyaç duyar.

Beyşehir Gölü Yöresindeki İnsanlığın Ortak Mirası Arkeolojik Varlıklar

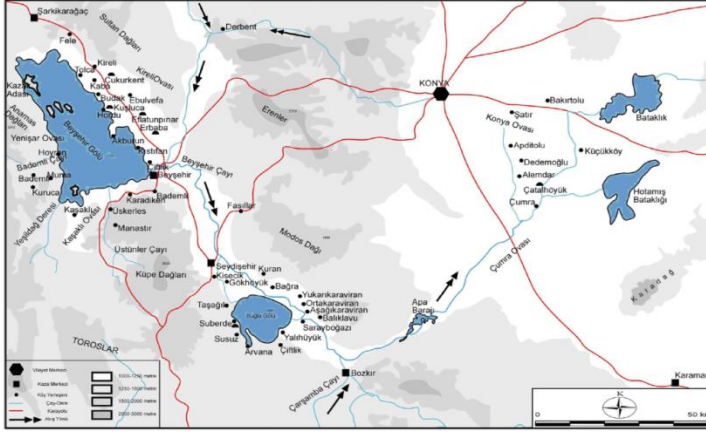
İnsanoğlu varoluşundan bu yana tatlı su varlığının izini sürmüş ve tatlı su varlığının yakınında ya da içinde (Görsel 1) hayatını idame yoluna gitmiştir (Bahar, 2017). İlk dönemlerde, doğal su kaynakları civarlarını yaşam alanı seçerken, toplum olma ve çevreyi kendine uydurabilme kapasitesini geliştirmesiyle beraber arzu ettiği bölgeyi yaşam alanı belirleyip, o bölgeye tatlı suyu taşıma yoluna gitmiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki, tatlı su, bitki ve hayvan çeşitliğine, avcılık faaliyetlerine, sulamalı ekim alanları ile kolay besin elde edilmesine olanak sağlamış olmalıdır (Gündüz, 2016). Yapılan gözlemler, teknik geziler, yüzey araştırmaları ve arkeolojik çalışmalar Paleolitik Dönem'den bu yana durumun bu yönlü olduğunu, insanoğlunun çoğunlukla su kaynaklarına yakın yerlerde hayat sürdürdüklerini gözler önüne sermektedir.

Görsel 1: Kız Kalesi / Kaynak: Hasan Hüseyin Kanık

Günümüzde birçok AT alanının öyle ya da böyle tatlı su ile bir ilişkisi olmuştur. Prehistorik alanların çoğunun doğal tatlı su varlığı civarlarında olduğu izlenmektedir. Geç dönemlerde ise birçok alana su kemerleri ile tatlı su ikmal yapılmaya gidilmiştir. Örneğin, Efes Antik Kenti farklı dönemlerde yapılmış beş farklı su kemeri ile destekli 8 ile 42 km uzunluğunda değişen su yolları ile beslenmiş (Öziş vd. 2014), Küçük Kapadokya'nın başkenti Tyana ören yerine tatlı su taşımak için 1,7 km uzunluğunda su kemerleri inşa edilmiştir (Doğanay ve İşler, 2019). Boncuklu Höyük ve Çatal Höyük Çarşamba çayının oluşturduğu bataklık ve su birikintilerinin kıyısında, Suberde, Gökhöyük Bağları Höyük, Akkise Yahyalı Höyük Suğla Gölü kıyısında (Gündüz, 2020b), Erbaba, Yılan Höyük, Alan Höyük, Kaşaklı Höyük ve Toprak Tol gibi Beyşehir Gölü kıyısındaki yerleşmeler de suyun hayat verdiği prehistorik alanlardır. Söz konusu bu yerleşmelerde yapılan arkeolojik çalışmalar Prehistorik Dönem insanının kıyısında bulunduğu su kaynaklarından yalnız beslenme amaçlı faydalanmadığı, bu alanlardan elde ettiği sızlıklar ve çamuru doğal inşaat malzemesi olarak kullanarak barınma ihtiyaçlarını da giderdiği bilinmektedir (Gündüz, 2019a). Genel bir ifadeyle İnsanın varlığı ve oluştur-

duğu medeniyet, su ile başlamış ve su ile devam etmiştir. Dolayısıyla, Beyşehir Gölü Yöresi denilince, göl sınırından dışa doğru yapılacak 15-20 km’lik mesafeye gölü çevreleyen bir alan anlaşılmalıdır. Anadolu’nun en büyük tatlı su haznesi, Beyşehir Gölü yakın çevresi dışında, Seydişehir ve Çumra’ya kadar uzanan bir alanda medeniyetleri beslemiş ve hala günümüzde varlığıyla geniş bir alana hayat vermeye devam etmektedir (Görsel 2).

Görsel 2: Beyşehir Gölü Yöresi (Muşmal, 2008).

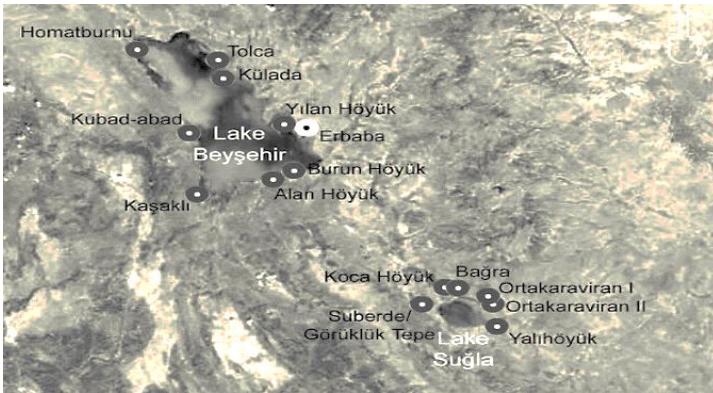
Beyşehir Gölü yöresinin geç Pleistosen ve Erken Holosen Dönem’den (Düring, 2011) sulak ortamı ve bitki varlığı ile bir polen cevheri yatağı gibi işlev gördüğü ve böylece son Buzul Maksimumu Dönemi’nden (MÖ 20.000–17.000) bu yana geçmiş ekolojilerin tekrar yapılması ve canlanmasında hayati önem taşıyan bir alan olduğu bildirilmektedir (Zeist ve Bottema, 1991). Bu durum yörede Prehistorik Dönem’den bu yana insanlığın ortak mirası yerleşimlerine işaret etmektedir. Millî kültür mirası alanları dışında kalan ve insanlığın ortak mirasını oluşturan arkeolojik kültürel miras, yöredeki Neolitik, Kalkolitik, Tunç Çağı, Demir Çağı ile Frig, Lidya, Pers, Makedonya, Roma ve Bizans kültür ve medeniyetlerinin izlerinin sürekliliğini hem arkeolojik, tarihi hem de epigrafik kaynaklar vasıtasıyla göstermektedir (Muşmal, 2015; Erbil, 2019).

Yörenin en erken dönem yerleşkeleri, Boncuklu Höyük, Çatal Höyük, Süberde ve Erbaba Höyüklerindeki (Bordaz, 1965) arkeolojik kültür izleri, özellikle Neolitik insanın günümüzden yaklaşık 9000 yıl önce yörede nasıl bir hayat sürdürdüğü, doğa ile nasıl bir ilişki içinde olduğu, inancı, geleneği ve sosyal yaşam biçimlerinin nasıl olduğuna dair ışık tutmaktadır. Yörenin tam merkezinde bulunan bugünkü Beyşehir ilçesi (eski adlarıyla Mistea ya da Claudiocaesarea), bir AT destinasyonu olma kapasitesine sahiptir. Öncüsü Boncuklu ile beraber Çatalhöyük Beyşehir ilçesine yaklaşık 150 km mesafededir. Süberde 44 km ve Erbaba 10 km uzaklıktadır. Birbirine kültür ilişkisi ve devamlılığı sergileyen bu üç arkeolojik alan, insanlığın yöredeki ilk ortak kültür mirası alanları olmaları açısından önemlidir. Suğla oluştukları Seydişehir Süberde ve Kanal Höyük’te (Günümüzde Gök-

höyük Bağları Höyüğü) yapılan kazı çalışmalarının bulguları ile Beyşehir-Şarkikarağaç yolu üzerindeki Erbaba'daki bulgular karşılaştırıldığında (Gündüz, 2020a), ilk insanların doğudan batıya doğru hareket ettiklerini ve kültürel olarak bir devamlılığın varlığını söylemek yanlış olmayacaktır. İnsanlığın ortak geçmişinin birçok ilklerini yansıtan bu alanlar içinde Beyşehir Gölü'ne en yakın olanı Erbaba Höyük'tür. Coğrafyanın sunduğu uygun iklim şartları, bitki ve hayvan varlığı ile Erbaba, yörede kısmen de olsa günümüzde sürdürülmekte olan keçi yetiştiriciliği Prehistorik Dönem'deki yoğunluğu bakımından çağdaşlarına oranla daha ileri bir düzeydedir (Arbuckle, 2008). Süberde ve Erbaba ile başlayan Beyşehir Gölü'ne yakın alandaki erken dönem kültür varlıkları Görsel 3 ve 4'te gösterilmiştir. Yöre, ardışık ve birbirini etkileyen kültürlenme süreci ile şekillenmiş ve çeşitli kültür izlerini günümüzde harmanlayarak sunmaktadır (Tablo 1).

Görsel 3: Beyşehir Gölü yakın çevresi Prehistorik yerleşimlerden bazıları (Düring, 2007).

Görsel 4: Beyşehir Gölü çevresinde çok kültürlü yerleşimlerden bazıları (Becks, 2013).

Bu alanlardan Yılan Höyük, Külada, Homatburnu ve Toprak Tol gibi yerleşimlerin önceden birer ada yerleşimleri olduğu ve anakara ile kimi zaman su altında kalan doğal ya da suni bağlantılarının (causeways) olduğu da bildirilmektedir (Becks, 2013). Bu durum Geç Holosen Dönem'de de günümüzdeki gibi suların

yükselip alçaldığının göstergesidir. Mellart bu bölgede yaptığı yüzey araştırmalarında Tunç Çağlarına tarihlenen çok sayıda yerleşim yeri tespit etmiştir (Mellaart, 1958). 2019 yılında bölgenin güneyinde yer alan Gökhöyük Bağları Höyükte yapılan araştırmalarla yörenin Erken Demir Çağı (Gündüz, 2019b), Seydişehir II Höyük'te 1996 yılında yapılan yüzey araştırmaları ile tespit edilen pişmiş toprak seramikler ile de yörenin Orta ve Geç Demir Çağı'ndaki (Bahar, 1999) zengin kültür izleri ortaya koyulmuştur. Beyşehir Gölü yöresi, yaklaşık 80 km² alan içinde Neolitik Çağ'dan modern Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadar Anadolu uygarlıklarının her döneminde kesintisiz ve çok değişken etnik yapıdan insan yerleşimlerinin izlerinin görülebileceği pek nadir alanlardan birisidir (Erdoğan, 2019).

Beyşehir Gölü'nün kuzeydoğu kısmında, özellikle Hitit kültürünün izleri yoğunlaşmış (Naumann, 1998), Fasıllar (Görsel 8) ve Aslantaş Anıtları, Eflatun Pınar ve Fasıllar- Eflatun Pınar arasındaki Hitit yolu Eflatun Pınar Höyük'le beraber, Prehistorik Dönem'den süzüle gelen kültür izleriyle Hitit mirasına dair zengin arkeolojik bulgular vermektedir. Örneğin Fasıllar Anıtı, Anadolu'da Geç Tunç Çağı'nda bulunan anıtsal bir heykelin hayatta kalan tek örneği olması bakımından benzersizdir (Mellaart, 1963).

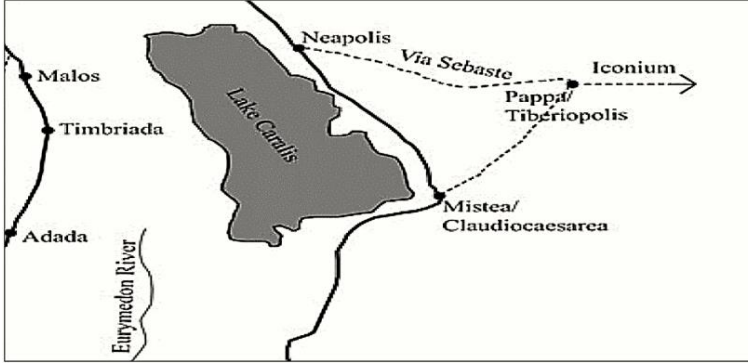
Anadolu'da Ana Tanrıça ile ilgili bulgular, ilk kez Çayönü ve Nevali Çori'deki Neolitik insan ile başlamış, Çatalhöyük ve Hacılar'da sürdürülmüştür. Anadolu'ya ait olan ve ona atfedilen doğurganlık ve üreme inanışlarının değişmeden kaldığını, Beyşehir Gölü Yöresinde tespit edilen Kybele anıtlarıyla (Baldıran ve Ögüt, 2008) bu inancın yörede devam ettirildiğini, dolayısıyla bu alanlar arasındaki kültür devamlılığının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Fasıllar Mahallesi'ne yakın bir mesafede olan Karahisar'da Kybele tahtı olarak yorumlanabilecek basamaklı sunaklarla, kabartmalı nişlerin, Kybele kabartmalarının en iyi örneği (Baldıran ve Ögüt, 2008) olması İkonium kent kültürünün yöredeki önemine ışık tutmaktadır. Baldıran ve Ögüt bölgede bilinen anıt ve Kybele kabartmasından başka, dini bir anlam teşkil eden alanın güney tepesinde zirveye yakın bir alanda bir açık hava tapınağı tanımlamışlar. Ayrıca Fasıllarda bir kayaya işlenmiş, üzerinde himationu ile saçları omuza kadar inen, en önemli iki sembolü yıldırımlar sağ omzunun üzerinde, asası ise sol omzunun üstünde betimlenmiş olan figür, tanrıların ve insanların babası, göklerin ve hava olaylarının tanrısı Zeus'u sembolize ediyor olabilir (Baldıran, 2015).

Alanın Hellenistik Dönem'de dini açıdan önemli bazı kültürlere ev sahipliği yaptığı ve bunlardan, Zeus Tapınağı, Men Askanius Tapınağı ve Meter Tapınağı gibi yörede önemli izler bıraktığı bildirilmektedir (Kurt, 2017). Ayrıca Kurt, Sedaseis, Pedaseis ve Psekaleis gibi farklı kavimlerin gölün kuzey doğu kısımlarında yaşadıkları ve oluşan bu kültür harmanından kaynaklanan dini uygulamalar ve tapınma asimilasyonlarının da varlığına dikkat çekmektedir (Kurt, 2017).

Roma Dönemi'nde, MÖ 78-74 yılları arasında Publius Servilius Vatia, Torosların iç kısımlarına yaptığı seferin ikinci aşamasında Beyşehir Gölü Yöresini ele

geçirmiş ve sonrasında yöreye olan Roma ilgisi hem siyasal, sosyal, kültürel hem de ekonomik açıdan devam etmiştir (Kurt, 2017).

Beyşehir civarında Augustus zamanına tarihlendirilen iki (Kireli ve Karaağaç'ta), Flavian Dönemi'ne bir üçüncüsü (Bademli'de) olacak şekilde Roma İmparatorluğu'nun üç garnizonunun varlığı bilinmektedir (Mitchell, 1980; Horsley ve Kearsley, 1998). Bunlardan Kireli'nin hem yol güzergâhı üzerinde olması, göle yakınlığı ve su bolluğuyla hem de bitki, hayvan ve de insan yaşamı için iyi bir ortam sunması sebebiyle jeopolitik olarak Orontes Ülkesi'nin en önemli merkezlerinden birisi olduğu aktarılmaktadır (Kurt, 2017; Ramsay, 1962). Yöredeki Roma Dönemi malikânelerinden bir tanesinin bir kadın tarafından işletilmesi (Kurt, 2017) tarihin sıfır noktasında bile yöredeki kadın algısına ışık tutması açısından önemli bir ayrıntıdır. Ek olarak, Hristiyanlığın yayılma dönemlerinde Aziz Pavlus'un (St. Paul) da geçiş güzergâhlarından (Görsel 5) olan yöre (Wilson, 2009), dini açıdan Hristiyan dünyası için de önem taşımaktadır.

Görsel 5: Beyşehir Gölü Çevresinde Aziz Paul Yolu (Wilson, 2009).

İlaveten, yöredeki malikâneler ve askeri yerleşmeler, önemli bir yol güzergâhı olan Via Sebaste'nin aktif olarak kullanıldığının bir işaretidir. Bölgede yapılan farklı epigrafik çalışmaların sonunda Yunan, Latin, Pers ve Thrak kökenli, kültürel açıdan karmaşık aile yapılarının varlığı ve bu ailelerin kentler halinde birbiriyle uyumlu halde yaşadıkları aktarılmaktadır (Kurt, 2017).

Bizans Dönemi'nde, Pisidia, Lykaonia ve Pamphylia gibi ülkelerin sınırlarını belirleyen yöre (Ramsay, 1962), farklı zamanlarda da birçok ülke için sınır bölgesi olması özelliği taşımaktadır. Bu durum yörede güçler dengesinin sık değiştiğini ve böylece çok kültürlü bir medeniyet izinin varlığını düşündürmektedir. Ancak bu karışık ortam, kültür izlerinin de tahribatını tetiklemiş ve yöredeki arkeolojik kültür varlıkları ileri düzeyde zarar görmüş birçoğu da yok olmuş durumdadır. Öзде insanlığın ortak kültür mirası zengini olan yörede uzun süren Bizans hâkimiyeti XI. yüzyılın sonlarıyla birlikte son bulmuştur (Turan, 1993).

Tablo 1: Beyşehir Gölü Yöresinde çoklu kültür mirası AT destinasyonları

Dönem	Tanım
Paleolitik	-
Erken Neolitik	Boncuklu Höyük
	Çatal Höyük
	Suberde (Göröklük Tepe)
	Erbaba
	Çukurkent Höyük
	Yeni Höyük
	Kanal Höyük (Gökhöyük Bağları Höyüğü)
Geç Neolitik Erken Kalkolitik	Batı Çatalhöyük
	Alan Höyük
	Yılan Höyük
	Kaşaklı Höyük
	Akkise/Yahyalı Höyük
Geç Kalkolitik Erken Tunç	Toprak Tol
	Burun Höyük
	Küladası
	Kaşaklı Höyük
	Tolca Höyük
Orta Tunç Geç Tunç Demir Hitit	Fasillar Anıtı (Dalisandos)
	Aslantaş Anıtı
	Eflatun Pınar
	Hitit Yolu (Fasillar-Eflatun Pınar arası)
	Çemçem Höyük, Karahisar Höyük, Yazıyurdu II ve Üçpınar Höyük
	Eflatun Höyük, Çavuş Höyük, Görünmez Höyük, Köşk Höyükleri
Roma	Via Sebaste
Bizans	Zeus Tapınağı, Men Askanios Tapınağı, Meter Tapınağı

Kaynaklar: Melleart, 1954; 1963; Solecki, 1964; Bordaz, 1965; 1968; 1970; Bordaz ve Bordaz, 1982; Harmankaya ve Erdoğan 2002; Bahar, 2006; Arık, 2010; Barjamovic 2011; Becks, 2013; Erbil, 2019; Gündüz, 2020a; Türk Arkeolojik Yerleşmeleri Veritabanı, t.y.

Özetle, geç dönem uygarlıkları ve tarihleriyle yöre Hitit Uygarlığı (MÖ VIII. yy), Frig ve Kimmer Uygarlığı (MÖ VII. yy), Lidya Uygarlığı (MÖ VI. yy), Pers Uygarlığı (MÖ V. yy), Makedon Uygarlığı (MÖ IV. yy), Roma Uygarlığı (MÖ I. yy), Bizans Uygarlığı ve en son Selçuklular ile başlayan Türk Uygarlığı hâkimiyeti altına girmiştir (Muşmal, 2015).

İnsanlığın ortak kültürel geçmişinin zengin olduğu yörede bazı medeniyetlerin izleri günümüze kadar ayakta kalabilirken bazılarının gerek toprak gerek su altında kendi kaderine bırakılmıştır. Yörede, insanlığın ortak kültür mirası için yapılacak teknik geziler, yüzey araştırmaları ve bilimsel kazılar için altyapı mevcuttur. Yukarıda bahsedilen arkeolojik alanlar, sadece literatüre geçmiş ve AT potansiyeli açısından önemli olduğu düşünülen destinasyonlardır. Benzer şekilde,

yörede bilinen ve bilinmeyen karada ve sualtında bilim insanları tarafından görülmeyi bekleyen insanlığın ortak kültür mirası birçok varlığın olduğu açıktır.

Beyşehir Gölü Yakın Çevresinin Arkeoturizm Değeri

Beyşehir Gölü Yöresinin toplam ekonomik değerlemesini yaptıkları çalışmalarında Croitoru ve arkadaşları bölgenin kültürel mirasını Kullanılmayan Değerler kategorisine dâhil etmişlerdir (Croitoru vd. 2016). Yani var olan ancak kullanılmayan kültürel mirasa dikkat çekmişlerdir. Geçmişten günümüze çoğunlukla ülkelerin sınır buluşmalarında kritik bir alanı teşkil eden Beyşehir Gölü Yöresi başta AT potansiyeli ile birçok açıdan turizm faaliyetlerinin yürütülebileceği bir destinasyondur. Kaldı ki alanın Brown ve arkadaşlarının ortaya koyduğu kriterlere göre yapılan (Brown vd. 2015) AT değerlemesinde her açıdan yüksek değer taşıdığı görülmektedir (Tablo 2). Esasen turizmdeki kültürel faktörler, özellikle bilgi alışverişini, fikirlerin iletilmesi ya da paylaşılmasını teşvik etmeyi amaçlayan faaliyetlerde baskın bir rol oynar (Goeldner ve Ritchie, 2009). Bu yüzden yöreye AT destinasyonu kimliği kazandırılması ve diğer turizm formlarının, alana AT odaklı gelen yabancı turistlerin kalma sürelerini artırmaya yönelik çekicilikler şeklinde planlanması gereklidir. Tablo 2 açık bir şekilde alandaki yüksek AT potansiyelini gösterirken, alanın konumlandırılması ve potansiyelinin ortaya çıkarılması için çalışmaların eksikliğine de ışık tutmaktadır. Hedef kitle tipolojisine göre alanın reel durumunda oluşturulacak iyileştirme için AT planlamasına ivedilikle ihtiyaç vardır.

Tablo 2: AT destinasyon değerlemesine göre yörenin potansiyel (P) ve reel (R) durumu

Değerleme Türü	Tanımlama	Tarih Alan		Hitit Alanı		Türk Kültürü	
		P	R	P	R	P	R
Estetik Değer	AT alanının, koku, ses, malzeme yapısı, biçimi, ölçüğü, rengi ve dokusu gibi duyuşsal algılama değeri	Orta	Düşük	Yüksek	Orta	Yüksek	Düşük
Arkeolojik Tarihi Değer	Alanın etkilediği ya da etkilendiği, arkeolojik veya tarihi bir figür, olay, vaka ya da faaliyet yani önemli bir olay ifade etme değeri	Yüksek	Orta	Yüksek	Düşük	Yüksek	Orta
Bilimsel Değer	Nadirlik, temsil edilebilirlik, alanın kayda değer bilgiye ne derece katkı yaptığı gibi verilerinin öneminden ortaya çıkan değeri	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta	Yüksek	Yüksek
Sosyal Değer	Alanın, bir çoğunluk veya azınlık grubunun manevi, siyasi, ulusal veya başka bir kültürel hassasiyetine yönelik niteliksel değeri	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük
Spiritüel Değer	AT alanının doğal alan ve ziyaretçiler arasındaki bağıllığı yakalayabilme değeri	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük

Huang Rong son zamanlarda (artan AT odaklı kültür turizmi hareketliliğiyle gelişen) modern turist tipolojisinde farklılaşmalar görüldüğünü bildirmektedir.

COVID-19 pandemisinin de etkisiyle Dijital elektronik arkeoturizm (DEAT) ve Smart Turizm gibi internet teknolojileri ve kitle iletişim araçlarının turizm algısını kökten değiştirdiği açıktır (Erdoğan, 2020d). Etkilerini gelecekte daha net görebileceğimiz bu anlık değişimlerin yakından takibi, AT destinasyonlarının sürdürülebilirliği açısından esastır.

Tablo 3 günümüzün değişen destinasyon algısı ve yeni turist portfolyosu ile geleneksel destinasyon algısı ve eski turist tipleri arasındaki farklılaşmaları göstermektedir. Arkeolojik alanların geleneksel ziyaretçileri çoğunlukla arkeolog, tarihçi, sanat tarihçi ya da mimar gibi alan eğitimi almış ya da alanda bilgi sahibi olmuş turist türleri idi. Bu tür ziyaretçiler arkeolojik alanların sade, süssüz, çıplak olmasını isteyen, ziyaretçi merkezi, kafe ve hediyelik eşya dükkânlarının bulunmasına karşı olan küçük bir azınlıktı. Bilgili, kontrollü, kalite peşinde koşan ve kitleleri takip eden bu grup turistlerin amacı sadece orada olmaktır. Günümüzde büyük anlayış farklılığı destinasyonlarda sunulan faaliyet çeşitliliği beklentilerinde göze çarpmaktadır. Yeni arkeoturistler en az arkeolojik kültür varlıkları kadar alanda kafe ve dükkânlar aramaktadır (Walker ve Carr, 2013). Malcom-Davis'e göre arkeolojik alanlarda mutlaka olabildiğince fazla tecrübe fırsatları sunan daha geniş ilgi grupları oluşturulmalıdır (Malcolm-Davies, 2004). Bu tespitler yöredeki AT destinasyonlarındaki faaliyet türü ve hizmet içeriği ile kalitesinin nasıl olması gerektiği konusunda yol göstericidir.

Tablo 3: Eski ve yeni turist karşılaştırması

Eski Turist	Yeni Turist
Güneş, plaj, kum arar	Farklı bir deneyim peşindedir
Kitleleri takip eder	Bireysel olarak sorumlu olmak ister
Bugün burada, yarın gitmiştir	Görür, keyfini çıkarır, korur
Sadece orada olmak ister	Eğlenmek ve öğrenmek ister
Sahip olmak ister	Olmak ister
Üstünlük arar	Anlamlandırmak ister
Cazibe merkezleri ister	Spor gibi alternatif arar
İhtiyatlıdır	Maceracıdır
Otelin yemek odasında yemek yer	Yerel yemekleri dener
Homojendir	Hibrittir (heterojen)

Kaynak: Huang, R. (Lecture Notes), t.y.

AT destinasyonları yörenin diğer turizm çekicilikleri ile bütünleştirilmeli hem doğal hem de insani zenginlikler ile planlanmalıdır. Yörenin çok sayıda diğer turizm formlarıyla desteklenmesi ve geliştirilmesi için gerekli hem doğal hem de beşerî alt yapıya sahip olduğu izlenmektedir. Örneğin, yörede kayda değer sayıda mağara varlığı (Nazik vd. 1993) olması alandaki dağ turizminin olası boyutları hakkında fikir vermektedir. Özetle, Beyşehir Gölü yöresi arkeoturizm planlaması ve çevre yönetiminin birçok başka çekicilikler ile zenginleştirilmesi bölgeyi daha cazip bir destinasyon yapacaktır.

Yabancı turistler için Beyşehir Gölü yakın çevresinin en güçlü yönü arkeolojik kültür varlıklarıdır. Yöre, insanlığının ortak değerlerini Neolitik Dönem'den (MÖ 6500) Bizans Uygarlığının sonuna kadar (MS XI. yüzyıl) birbirine bu kadar yakın mesafede, bu kadar zengin çeşitlilikte ve bu kadar çok alternatif turizm formları ile oldukça fazla türdeşlikte karşılayabilmektedir. Tablo 4'te görüldüğü üzere yöre, güçlü bir AT zenginliği ile yabancı turistler için önemli çekiciliklere sahiptir. Yöredeki yerel toplulukların misafirperverliği, alanlarda hizmet üretme yeteneği, olumlu yabancı turist algısı ve bölgede gerçekleştirilecek turizm faaliyetleri ile ilgilenmesi ve olumlu değerlendirmesi (Küçük, 2013) bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Bölgenin zayıf yönleri, ziyaret edilen tüm alanlarda neredeyse yok denecek kadar az olan faaliyet, hizmet, kalifiye personel eksikliği ve hiç olmayan yurtdışı tanıtım faaliyetleridir. Varlıklara hem insan hem doğa kaynaklı büyük zararlar verildiği için alanların iyi korunmadığı görülmüştür. Bölgedeki bilimsel çalışmaların azlığı, önceden yapılan bilimsel çalışmaların devamının getirilememiş olması, yöredeki düşük gelir düzeyi ve eğitim eksikliği, bölgenin diğer zayıf yönleri olarak sayılabilir.

Tablo 4: Beyşehir Gölü Yöresi AT planlaması için SWOT analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<p>1. Arkeoturizm Çekiciliği: [kalite, özgünlük, benzersizlik, harmoni] İnsanlığın ortak kültür mirası olan Neolitik, Kalkolitik, Tunç Çağı, Demir Çağı varlığı ile Frig, Lidya, Pers, Makedonya, Roma ve Bizans kültür ve medeniyetleri izleri, Meraklısına sunulabilecek tematik alanların insanlığın ortak geçmişini yansıtabilecek zenginlikte olması, AT alanlarının yabancı turistler için hem, millî, dini, etnik açıdan hem de dünya kültür zenginliğini bir yörede görebilme açısından sunduğu fırsatların unik olması</p> <p>2. Doğal Çekicilik: Yörenin AT destinasyonlarının ihtiyaç duyduğu Destekleyici Turizm Formaları için oldukça zengin bir potansiyel taşıması; her mevsim için ekoturizm anlayışı içinde dağ, göl ve ada turizmi, gastronomi turizmi, sağlık turizmi, spor turizmi, agroturizm, gibi alternatif turizm formlarına uygun altyapının yakın mesafedeki varlığı</p>	<p>1. Faaliyet/Hizmetler: AT alanlarında AT faaliyeti/hizmet yokluğu Doğal alanlarda planlı faaliyet/hizmet yokluğu</p> <p>2. Nitelikli Personel: AT alanlarında personel yokluğu Doğal alanlarda personel azlığı</p> <p>3. Tanıtım: Genel AT algısı sorunu, uluslararası tanıtım noksanlığı, ürün kimliği sorunu, mesaj ve söylem kirliliği</p> <p>4. Miras Alanlarında Ağır Hasar: AT alanlarında ileri düzey tahribat, yerel halkın arkeolojik mirasa bakışı, düşük gelir seviyesi</p> <p>5. Diğerleri Kara ve sualtı bilimsel arkeolojik çalışmaların eksikliği, ulaşım, konaklama ve faaliyet geliştirmeye dair altyapı eksikliği, ekonomik durgunluk, eğitim sorunu, su yönetimi ve millî park gibi bürokratik tıkanıklıklar</p>
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<p>1. Erişim Kolaylığı AT destinasyonları ve doğanın yerleşim yerlerine yakınlığı, Alanın, Konya, Isparta ve Antalya gibi büyük şehirlere yakınlığı</p> <p>2. Demografik Yapı: Dünya genelindeki ortak kültürel miras algısının popülerliği, Türkiye'de merkezi ve yerel yönetimlerin ilgisi, alana serpiştirilmiş yerel halkın varlığı, turizme halkın ilgisi, misafirperverliği, iş gücünün ucuzluğu ve yerel etnogra-</p>	<p>1. AT Destinasyonları İnsan kaynaklı tehdit; yerel topluluklardaki düzeltilmeye muhtaç arkeolojik varlık algısı, arkeolojik kültür varlığı kimliğinin yanlış konumlandırılması, varlıkları sahiplenmeme, kaçakçılık ve yağma Doğadan kaynaklı tehdit; tuzluluk gibi toprak yapısından, yağmur, kar ve rüzgârdan kaynaklı tahribat</p> <p>2. Alternatif Turizm Formaları Yöredeki kültür zenginliğini oluşturan doğal zenginliklerin yok olması, insanların yöredeki flora ve faunaya olumsuz</p>

fik ürünlerdeki çeşitlilik	etkisi, aşırı avlanma, fazla tekne, aşırı sulama, suda insan kaynaklı kirlenme ve koruma anlayışındaki yanlışlıklar Doğadan kaynaklı tehdit; buharlaşma, bataklıklaşma ve iklim koşullarından kaynaklı doğal zenginliğin giderek azalması
----------------------------	--

Alandaki fırsatlar, Konya, Isparta ve Antalya gibi büyük yerleşkelere gelen yabancı turistlerin kolay erişim sağlayabileceği yakınlıkta olması ve üç büyük şehri birbirine bağlayan ana yolların kesişme noktasında yer almasıdır. Ayrıca doğal alanların ve AT destinasyonlarının Beyşehir ilçe merkezine yakınlığı, yerel halk arasında faaliyet geleneğine olan alışkanlığın faaliyetleri (yıllık festival düzenlemeleri gibi) kolaylıkla gerçekleştirilebilir kılması, su sporları, rekreasyonel faaliyetler ve dağcılık gibi turizm fırsatları, balığa çıkma, avlanma, güneşlenme gibi doğa turizmi fırsatları, maliyeti daha az bir biçimde tasarlanmaya olanak sağlamaktadır. Tehditler çoğunlukla önce insandan sonra doğadan kaynaklanmaktadır. İnsanlar kendi çıkarları için arkeolojik mirası ve doğal mirası kullanma eğilimindedir. Kaçakçılık ve yağma, aşırı avlanma (gölde çok fazla tekne), aşırı sulama, buharlaşma ve bataklıklaşmadan kaynaklanan fazla su kaybı bölgedeki tehditler olarak sayılabilir. İdari finansmanın kıtlığı, bölgedeki ekonomik durgunluk ve eğitim eksikliği, bölgedeki diğer tehditler olarak görülmektedir. Ayrıca civardaki arkeolojik varlıkların korunması, korunurken sürdürülebilir AT destinasyonlarına dönüştürülmesi ile ilgili bir planlama bulunmamaktadır. Önceden hazırlanmış turizm planlamalarında hedef ve odak hataları yapılmış, bu durum alanın destinasyon ürün kimliğinin oluşamamasına katkı sağlamıştır. Alanda birbirinden kopuk ve küçük çaplı girişimler cılız kalmış ve yapılan çalışmalar sonuç vermemiş, milli anlamda emek, para ve ürün ziyanına sebebiyet verilmiştir. Üstüne üstlük, bir de yaratılan mesaj ve imaj kirliliği yörenin turizm algısının daha da kötüleşmesine sebebiyet vermiştir. Acil ihtiyaç duyulan, insandan ve doğadan kaynaklı mevcut zararların ilerlemesine engel olacak AT odaklı topyekün bir makro planlamanın hayata geçirilmesidir.

Değerlendirmeler

Turizm, uluslararası anlayışı teşvik eder ve yerel el sanatlarına ve kültürel faaliyetlere destek verir. Özellikle döviz gelirlerine katkısı, ek gelir yaratması ve istihdam yaratması açısından ülke ekonomisinin önemli bir parçasıdır.

Günümüzde arkeolojik alanlar sıra dışı özellikleri ile popüler turizm destinasyonu haline gelmiş, ticari birer emtiaya dönüşmüşlerdir. Bu durum için Beyşehir Gölü yakın çevresinde potansiyel ziyadesiyle mevcuttur. Mademki arkeolojik çalışmalar ve kazılar bizlere insanlığın geçmişine dair malzemeler veriyor ve ürünler popüler tüketim nesnelere haline dönüşüyorlar, o halde yöre bu durumdan acilen faydalandırılmalıdır. Yörede başka turizm çekicilikleri elbette mevcuttur ancak yabancı turist çekme konusunda göller, adalar, doğal güzellikler, sosyokültürel çekicilikler ve diğer alternatifler başka ülkelerdeki alternatiflerle ikame edilebilir. Ancak arkeolojik kültür varlıkları üniktir, kendi hikâyeleri ve yukarıda değinilen

hassasiyetleri ile eşsizdirler, yerleri doldurulamaz, ikame edilemezler. Hem insani ve milli hem de dini temelli ortak miras varlığı, yörede yok denenecek kadar az olan yabancı turist hareketliliğini önemli ölçüde tetikleyecektir. O halde, insanlığın yöredeki ortak geçmişinin neredeyse her dönemini adım adım sergileyecek kadar zengin AT destinasyonları, reklamı yapılan bir cazibe unsuru halinde paketlenip pazarlanmalıdır. Bu sebeple, yörede yapılacak her türlü turizm planlamasında odak nokta arkeoturizm alınmalı ve diğer çekicilikler ancak bu durumu zenginleştirmek amacıyla dizayn edilmelidir. Yöredeki AT alanlarının, dünyadaki önemli ekonomik varlıklar haline dönüşmüş olan AT destinasyonlarından tek eksiği insan kaynaklı faktörlerdir. Kanunlar ve hukuki düzenlemelerin bağlayıcılığı, alan yönetiminde söz sahibi olanların konuya dair yaklaşımları, finansal eksikliklerden kaynaklı altyapı sorunları, yetişmiş insanların buluşturulamaması ve eğitim eksikliği yörenin potansiyeline rağmen oldukça verimsiz kalmasının nedenleri arasında sıralanabilir.

Yöredeki arkeoturizm destinasyonlarındaki prehistorik dönemden Bizans Dönemi sonuna kadar olan kültür varlıkları, özellikle Avrupa uluslarının da mirası olması ve böylece günümüzde birçok ulusun ortak geçmişini temsil etmesi sebebiyle dünya ortak miras alanı olarak tanımlanabilir. Yörenin, yerli turistten daha ziyade öncelikli olarak yabancı turist çekme kapasitesi esasıyla değerlendirilmesi, hem yerel, bölgesel hem de ulusal açıdan ekonomik iyileşmeyi hızlandıracaktır. Bölgeye Ankara'dan yıl içinde 1 milyon ziyaretçinin gelmesi ve yöreden 150 milyon TL değerinde turistik faaliyet satın alması, gerçek manada aynı tekne içindeki birilerinin diğerleri ile ekmeğini paylaşması gibidir. Ziyaretçilerin harcadığı da hizmet sağlayıcılarının kazandığı da bizimdir. Ortada gerçek bir kazanç yoktur, var olan sadece ortak olan paranın el değiştirmesidir. Asıl kazanç, bölgenin yabancı turistler için sürdürülebilir bir AT destinasyonu haline getirilip, bir cazibe alanı haline dönüştürülmesi ve doğru planlamayla bölgede uzun süreli tutulması ile elde edilecektir.

Öneriler

Yöredeki erken ve geç dönem ortak kültür izlerinin, alanın belirgin yerlerinde yoğunlaşması dikkat çekmektedir. Yabancı turistler için özellikle değerli olan bu alanlar, belirli temalara ayrıştırılarak ayrı ayrı çalışılmaya ve planlanmaya oldukça uygundur. Beyşehir Gölü Yöresi turizm planlaması açısından oldukça geniş bir alandır. Ancak yörede özellikle neolitik ve kalkolitik yerleşim alanları gölün yakın çevresine dağılmış durumdadır. Bu alanlar esas alınarak geç dönemlere doğru akan kültürel zenginliklere göre şekillendirilmiş bir AT planlaması daha etkin ve kusursuza yakın olacaktır. Bu kadar geniş bir alanda yapılacak AT planlaması, yörenin kültür izi zenginlikleri düşünülerek tematik alanlar şeklinde küçültülmelidir. Bu sebepten, bu bölüm Beyşehir Gölü yakın çevresi ile sınırlı tutulmuş, Çumra'dan Seydişehir oluşuna kadar uzanan alan bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Beyşehir Gölü yakın çevresinin doğu yakasında yoğunlaşan kültürel devamlılık, dağlık batı yakasında kendini göl, adalar ve dağların doğal güzelliğine bırakmıştır. Alanda çok etaplı bir AT planlamasına ihtiyaç vardır. Kabaca söylemek gerekirse, gölün doğu ve kuzey çevresi AT destinasyonları açısından zengin iken, batı ve güney kısımları AT varlıklarına ilaveten, plaj, kum, dağ, göl ve ada gibi diğer alternatif turizm seçenekleri için planlanmaya altyapı sunmaktadır.

Gölün güneyinde, Konya-Beyşehir-Antalya karayolu üzerinde, Karadiken ile Cemeller arasında ve Beyşehir ilçe merkezine yakın mesafede prehistorik yerleşimler bulunmaktadır (Görsel 3). Burada bulunan Doğu Çatalhöyük ile eşzamanlı Erken Neolitik Alan Höyük (Görsel 6) ve daha geç dönemlere tarihlenen Burun Höyük ve Kaşaklı Höyük (Görsel 7) alandaki doğal güzellikler ile iç içe girmiş haliyle Tarih Öncesi Alan temasına imkân sağlamaktadır.

Görsel 6: Tarih Öncesi Alan-Alan Höyük (Türk Arkeolojik Yerleşmeleri Veritabanı, t.y.)

Görsel 7: Tarih Öncesi Alan-Kaşaklı Höyük (Türk Arkeolojik Yerleşmeleri Veritabanı, t.y.)

Bu alanda yapılacak bilimsel kazı çalışmaları, altyapı ve üstyapı çalışmaları ile komple bir AT planlaması Beyşehir Gölü Yöresi AT planlamasında önemli bir tamamlayıcı tema oluşturmaya adaydır. Alanın yakın çevresinde var olan pastoral hayat ve coğrafi özellikler yerel toplulukların da planlama içine kolay dâhil edilebileceği algısını oluşturmaktadır. Beyşehir ilçe merkezine yakınlığı ve modern yapılanmanın azlığı ile alan, yabancı turistler için geç neolitik-erken kalkolitik dönemin avcı toplayıcı toplulukların günlük yaşamlarını, sanat anlayışlarını, yeme-içme, eğlenme ve ölü gömme davranışlarını, kısaca maddi kültür varlıklarını somut deneyimleme altyapısına sahiptir. Tarih Öncesi Alan deneysel arkeoloji ve tabii arkeoparklar halinde zenginleştirilmeye olanak sağlamaktadır.

Gölün kuzey doğu ve doğusunun yakın çevresi, prehistorik altyapısı ile de zenginleşmiş özellikle bir Hitit alanı oluşturmak için yeterli arkeolojik verileri sağlamaktadır. Alandaki Hitit yerleşkeleri hem Eflatun Pınar (Görsel 7) hem Eflatun höyük, Fasıllar Anıtı (Görsel 8) ve aradaki Hitit yolu ile birleştirildiğinde alan Hitit temalı geniş bir Hitit Alanı oluşturma potansiyeline sahiptir. Alan ilave restitüsyon, retorasyon ve reanimasyonlar çalışmaları ile Hitit görselleri oluşturma ve maddi Hitit Kültürünün deneyimlenmesi açısından daha aktif hale getirilmeye uygundur. Hitit kültüründe gastronomi, sosyal hayat ve sanata dair çalışmaların çıktıkları doğrultusunda hizmet üretmeye olanak sağlayacak kapasitede olduğu görülmektedir.

Görsel 8: Hitit Alanı-Eflatun Pınar (Özgün)

Görsel 9: Hitit Alani-Fasillar Anıtı (Özgün)

Güneş ve Hava Tanrıları için inşa edilen iki pınarın Kralın sıhhatine adanmış olması ve Hitit Dönemi'nde kralın ziyareti ile alanda çeşitli zamanlarda festivallerin yapılması, alanda dönemin ritüellerinin tekrar canlandırılması konusunda hâlihazırda bir zemin oluşturmaktadır. Hitit Alanı'nda Hitit kültürü düzenli planlanacak tematik festivaller ve etnografik çekicilikler ile zenginleştirilmeye uygundur. Bu alan aynı zamanda Via Sebaste gibi Roma Dönemi kültür izleri ile de zenginleştirilerek faaliyet çeşitliliği açısından da değerlendirilebilecek önemli arkeolojik miras bulguları sunmaktadır. Kültür yollarının son zamanlarda popüler AT destinasyonları arasında bulunması ve Via Sebaste'nin alanla olan bağlantısı Hitit Alanı ile eş planlı Roma-Bizans temalı önemli bir faaliyet zenginliği kazandırma potansiyeline de sahiptir.

Gölün Konya ili sınırları içinde kalan batı çevresi (Kurucuova-Gölyaka) ise yine Toprak Tol gibi prehistorik (geç neolitik-kalkolitik) yerleşmelerle ve Roma Dönemi kültür izleriyle öncüllenen bir Türk Kültür Alanı oluşturacak altyapı olanakları sunmaktadır. Alanda zengin Türk kültürü izleri sunan Kubadabad Sarayı ve şehri oldukça geniş bir şehir yerleşkesi içinde özellikle iç turizm destinasyonu olarak yabancı turistler için de görülecek bir AT destinasyonu altyapısına sahiptir. Alanda yapılan uzun süreli arkeolojik kazı çalışmaları AT çekiciliği açısından önemli olmasına rağmen, Kubadabad Sarayı arkeolojik kazıları hem iç hem de dış turizm perspektifinden henüz AT destinasyonu kimliği kazanamamıştır.

Görsel 10: Beyşehir-Eşrefoğlu Camii (Anonim)

Görsel 11: Kubadabad Sarayı ve Toprak Tol (Özgün)

Arkeolojik alanların turizm yoluyla geliştirilmesi konusunda en belirleyici ve en önemli çerçeve şüphesiz bu kırılgan ve ünük alanları hasardan korumak ve turistlerin aradığı arzu edilen belirgin tecrübeleri sağlayacak şekilde planlayarak hizmete sunmaktır. Elbette tüm turist türlerini mutlu etmeyi amaçlayan bir plan-

lama ancak kafa karışıklığı yaratacaktır. Açık olan bir başka gerçek de insanların farklı tecrübeler aradığıdır. O halde AT destinasyonlarında turistler için birden fazla olanak sunulması çözüme katkı sağlayacaktır. Çoklu opsiyonlar turistlerin arzuladığı fırsat türlerine tekabül edecek ve çoklu arkeolojik alan alternatifleri de farklı tecrübelerin deneyimlenmesini doğuracaktır.

Arkeolojik alanlarda bazı turistler daha ilkel, daha sade ve dokunulmamış doğal haliyle kalmış ve medeniyetten uzak olan destinasyonları ararken, diğer bazı turistler ise araba ile ulaşılabilen, modern dünyanın konforuyla donatılmış ve gelişmiş bir kamp alanının izini sürer. Birinci gruptaki turistler gidilen arkeolojik alanda nasıl davranması gerektiğini bildiği için, bu alanda ikinci grubun tercih ettiği alanda olması gerektiği şekliyle önemli koruyucu önlemlere ihtiyaç duymaz. Arkeolojik açıdan bu alanlarda en dikkat çekici olan özellik, alanların bilinmeyen keşfetme isteği uyandırmasıdır. Dolayısıyla, tematik alanların dışında kalan arkeolojik kültür varlığı alanları da bu tür turistler için gizemini korumaya devam edecek, alan yöneticileri tarafından bu amaca uygun planlanacaktır.

Alanda yapılacak arkeolojik çalışmalardan elde edilen bulgu, bulguların öyküsü veya yorumların emareleri olmaksızın, bu alanlar gelen turistlere yeterince tecrübe tatmini yaşatamayacaktır. Turistler bir arkeolojik alanda eğlence, eğitim ve bizatihi katılarak parçası olduğu tecrübeler yaşamak ister. Elbette arkeolojik destinasyonların hangi tür tecrübe olanakları sunacağı ve alt yapı ile ilgili neler yapılabileceği, arkeolojik alanın taşıdığı ya insanlığın ortak geçmişi ya da ulusal miras özellikleri ile ilgilidir. Arkeolojik alanı turizme kazandırmakla görevli alan tasarımcıları ve yöneticileri, alanın sunduğu olanaklara iyi hâkim olmalı ve bu alanları turizm sınıflarına (turist türlerine) göre tasarlayarak tamamen tematik ve odaklı planlamalar yapmalıdırlar. Böylece hem gereksiz maliyetlerinden kaçınılacak hem de alanların yönetimi daha belirgin olacaktır. Örneğin uzman (Advanced) turist için tasarlanmış bir destinasyonda, aşırı koruyucu tel örgülere, birçok açıklayıcı yorumlamalara ya da asfaltla kaplı yollara gerek duyulmayacaktır. Elbette bu planlamalar turist ziyaretlerinden sonra turistlerin tercihleri yönünde de yine alanın karakteristiğine göre alan yöneticileri tarafından tekrar tekrar gözden geçirilerek güncellenecektir.

Her ne kadar bir sit tek başına tek bir turizm sınıfı için işletilebilir olsa da aynı bölgede sitler ağı olduğu zaman işler daha da yolunda olacaktır. Birçok arkeolojik alanın birlikte yönetilebilmesi hem turist hem sit hem de yönetim açısından oldukça avantajlı olacaktır. Turist arzu ettiği tecrübe çeşitliliği ihtiyacını giderecek, sitler ziyaretçileri paylaşacak böylece turistlerin tamamı bir sit üzerinde yığılmayacak, kaldırma kapasitesi açısından alana yapılacak ziyaretçi baskısı azalacak ve kalabalıktan kaynaklı sosyal sorunlar yaşanmayacaktır. Yönetimsel açıdan da hem kaynaklar hem de çalışanlar alanlara paylaştırılabilir. Küçük bir sit, tam zamanlı istihdamı karşılamayacak kadar küçük olabilir ama birçok sitten oluşan bir ağ maliyeti yayacaktır. Farklı olanak türleri sunan birden çok sit, daha fazla sayıda

turist çekme cazibesine sahip olacaktır. Yerel el sanatlarının, geleneksel mutfağın ve etnografik zenginliklerin geliştirilmesi ve tanıtılması, filmlerin, gazetelerin, dergilerin ve ilgili web siteleri gibi kitle iletişim araçlarının uygun kullanımı ile uluslararası tanıtım için planlama yapılmalıdır. Yerel toplulukların da desteğiyle, özel sektör katılımının yeterli konaklama ve seyahat olanakları sağlamaya ve ayrıca eğlence ve tema parkları kurmaya teşvik edilmesi, yörenin algılanan ürün kalitesini, farkındalığı, tüketiciye hizmet anlayışını, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği, ürünlerin özellikleri, ünüklüğü ve uygunluğu algısını tesis edecektir.

Sonuç

Beyşehir Gölü yakın çevresinde yabancı turist çekiciliği açısından en değerli ve en önemli zenginliğin adalar da dâhil alanın neredeyse her tarafına serpiştirilmiş olan potansiyel ortak kültür mirası AT destinasyonlarıdır. Bu destinasyonlar hâlihazırda neredeyse tamamen tahrip olmuş ve dağınık vaziyettedir ve alanların çoğu bilimsel olarak çalışılmaya muhtaçtır. Öncelikle arkeoloji, sanat tarihi, tarih ve antropoloji gibi alanlardan uzmanlar tarafından bu destinasyonların arkeolojik ve tarihi kimliği, değeri ve önemi üzerine çalışmalar yürütmeli, bu amaçla teknik geziler, araştırmalar, bilimsel kazılar ve gerekli restorasyon, restitüsyon ve konservasyon çalışmaları ile alandaki ünik eserlerin geçmiş ihtişamına kavuşturma çalışmaları desteklenmelidir. Aynı ekipteki edebiyatçılar ve tarihçiler arkeolojik ve epigrafik bulguların doğrultusunda alanların öykülerini derlemeli, iletişim bilimciler görsel verileri derleyerek alanın destinasyon kimliği ve medya planlaması ile tanıtım faaliyetlerini planlamalı. Yerel ve merkezi yönetimler ile ulusal ve uluslararası paydaşların da dâhil edildiği makro düzeyde iş birliği yoluna gidilmelidir. Bütün bu çalışmaların koordine edilmesi, paydaş kurumlardan dâhil edilecek uzmanlarla geniş katılımlı bir ekibin kurulması, gerekli görev dağılımı ile yetki ve sorumlulukların paylaşılması için bir yönetim biriminin oluşturulması gerekmektedir.

Alanda simbiyotik (birbirinin varlığı ile var olabilen) bir şekilde bulunan doğal ve kültürel zenginliklerin iki türü de turizmin asıl konusunu oluşturmaktadır. Alandaki her iki zenginliği de kapsayıcı bir “Beyşehir Gölü Yöresi Turizm Yönetimi”nin ya da kapsayıcı bir Alan Yönetimi Başkanlığının kurulmasına ihtiyaç vardır. Turizm Yönetimi, alandaki bürokratik tıkanıklığı aşmak ve bütün doğal ve kültürel varlığın turizm potansiyelini yönetebilmek için diğer ilgili birimlerden görüş alarak nihai kararı verebilmekle yetkilendirilmelidir. Turizm Yönetimi için bütün yönetim birimleri, karşılama üniteleri, hizmet sağlayıcılar ve tanıtım çalışmalarını tek çatı altında toplayan bir hizmet binası oluşturulmalıdır. Böylece, merkezde her türlü turizm faaliyetinin tek elden yönetildiği mekân içinde yabancı turistleri de kapsayacak ve uluslararası nitelikte tasarlanmış (1) kütüphane, müze ve sergi alanları, (2) festivaller, müzik, tiyatro ve sinema performansları ve prodüksiyonları için mekânlar, (3) radyo ve televizyon programları yayınları ve kayıtları için fırsatlar sunacak alanlar, (4) yerel topluluklar için eğitim programları,

arkeolojik-etnografik üretim projeleri ve eğitim kursları için mekânlar, (5) okullar ve üniversitelerin daha uzun süreli eğitim ve araştırma programlarının yerel halkla beraber yürütebileceği alanların oluşturulması, (6) yönetim tarafından yörede yapılan ve yapılacak bilimsel ve arkeolojik teknik geziler, yüzey araştırmaları ve bilimsel kazılar ile keşif programlarının teşvik edilmesi, (7) yörenin medya planlaması ve AT ürünü kimliği çalışmalarının tek elden ve holistik anlayışla planlanması, (8) konferanslar, kongreler, toplantılar, seminerler ve çalıştaylar ile yörenin uluslararası mahiyetteki çalışmalarla canlandırılması planlanmalıdır.

Beyşehir ilçesi içindeki Turizm Merkezi bütün diğer çeşitliliklerin hepsi için görsel tabanlı ve eğlenceli sergilerle merak uyandırarak turistleri karşılayacak, onlara tematik alanlarda detaylı bilgileri alabilmeleri ve deneyimleyebilmeleri için yönlendirmelerle turistleri istekleri doğrultusunda tematik alanlara davet edeceklerdir. Böylelikle, Beyşehir Gölü yakın çevresindeki hem doğal hem de kültürel alanlarda sürdürülebilir bir arkeoturizm korumacılığı altında her türlü turizm faaliyetlerinin kontrol edilmesi, tek idare altında toplanarak, mali ve mali olmayan hedeflere ulaşılması anlamına gelecektir. Performans hedefleri farklı turizm formları için farklı gibi görünse de arkeolojik alanların hedefleri, sürdürülebilir turizm gelişimini garanti etmeleri nedeniyle turizm alanında hem ilerleme hem de doğal ve kültürel alanları koruma açısından kapsayıcı konumdadır. Miras kaynaklarının ekonomik sürdürülebilirliği esas alınarak elde edilen gelirler ve faydalar, ziyaretçilerin gelişleri ile alakalı iken, bu bağlamdaki sosyal sürdürülebilirlik çoğunlukla ziyaretçilerin memnuniyeti, AT destinasyonu ile doğal yapının itibarı, prestiji ve sakinlerin yaşam standartlarının iyileştirilmesiyle ilişkilendirilir.

Alan yöneticileri, konservatörler, topluluk liderleri ve turizm yetkilileri kendilerini daha geniş kapsamlı bir AT planlama sürecinin parçası olarak görmeleri yörenin kısa zamanda toparlanmasında belirleyici olacaktır. Bilinçli bir yönetim anlayışı bilmelidir ki, arkeolojik miras ürünleri doğal değerler gibi paradoksal bir durum içindedir. Arkeolojinin amacı daha fazlasını bilmektir; ancak bağlı olduğu kaynak, hâlihazırda bilineni tercih edecek şekilde yönetilir. Arkeolojik araştırmalar bilmeyene öncelik verir, oysa arkeolojik miras yönetimi bilinen için geçerlidir. Aynı AT alanı olsa bile, bir dizi kriter araştırmaya dönük uygulamalar için uygun olurken, bir dizi başka kriter de yönetim uygulamaları için geçerli olmaktadır. Bu hassas, kırılabilir, benzersiz ve eşsiz varlıklara yapılacak ufak bir tahribat bile bir kültürü erişilmez kılabilir. Plaj, kum, göl, ada, gastronomi, balon ya da festival turizmi hizmetlerinin benzerleri hatta daha da güzelleştirilmişleri başka yerlerde bulunabilir veyahut tahrip edilenler belki yenilenebilir, ancak arkeolojik varlıklar için bilimsel kazılar dâhil her türlü insan etkisi, bir tahribattır ve her kayıp geri dönüştürülemez bir yıkımdır. Alandaki hem AT destinasyonları hem de tabiat varlıkları bu anlayışla yönetilmelidir. Maalesef bu yönüyle Türkiye’de birçok arkeolojik kültür varlığı ciddi tahribata uğramış ve telafisi imkânsız yıkımlar, bu varlıklarla birlikte ait oldukları geçmiş kültürleri de sonsuza dek erişilmez kılmıştır. Bu

yüzden, hassas AT alanlarının ve doğal alanların ivedilikle turizme kazandırılması aynı zamanda bir koruma yöntemi olacaktır ve bunun için de yüksek duyarlılıkta ve doğru planlanmalar hem alanları hem de çevresini kapsayacak şekilde yapılmalı ve uzmanları tarafından yönetilmelidir.

Kaynakça

- Arbuckle, B. S. (2008). Caprine exploitation at Er Baba Höyük: A Pottery Neolithic village in Central Anatolia. In *Archaeozoology of the Near East VIII*, Lyon: Maison de l'Orient et de la Méditerranée Jean Pouilloux, 345-365.
- Arik, R. (2010). 2008 Yılı Kubadabad Kazıları. *31. Kazı Sonuçları Toplantısı* (Cilt 3), Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 199-212.
- Bahar, H. (1999). The Konya Region in the Iron Age and Its Relations with Cilicia. *Anatolian Studies, Anatolian Iron Ages 4. Proceedings of the Fourth Anatolian Iron Ages Colloquium*, Vol. 49, 19-23 May 1997, Mersin, British Institute at Ankara, 1-10.
- Bahar, H. (2006). Beyşehir-Suğla Havzası Erken Tarihi. *SÜ Beyşehir Meslek Yüksekokulu I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu*, 11-13 Mayıs 2006, 252-268.
- Bahar, H. (2017). *Hititlerde Su ve Konya Su Anıtları. International Congress on Cultural Heritage And Tourism*, 19-21 May 2017, Konya, 861-867.
- Baldıran, A. (2015). The Cult of Zeus in Lykaonia. *SOMA 2011 Proceedings of 15th Symposium on Mediterranean Archaeology, the University of Catania 3-5 March 2011*, (Militello, P. M., Öniç, H., Eds.), Vol. 1, Oxford: Information Press, 417-420.
- Baldıran, A., Ögüt, B. (2008). Kybele Monument in Lykaonia Region Beyşehir ve Seydişehir Counties. *Proceedings of International Symposium: Trade and Production Through the Ages*, (Doksanaltı, E. M., Aslan, E., Eds.), 25-28 November 2008, Konya, 257-278.
- Baram, U. (2008). Tourism and archaeology. *Encyclopedia of Archaeology*, (Pearsall, D. M., Ed.). Vol. 3, Amsterdam & London: Elsevier & Academic Press, 2131-2134.
- Baram, U., Rowan, Y. (2004). Archaeology after nationalism: globalization and the consumption of the past. *Marketing heritage: archaeology and the consumption of the past*, (Baram, U., Rowan, Y., Eds.), Walnut Creek (CA): Altamira, 3-26.
- Barjamovic, G. (2011). *A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period*. Copenhagen: Carsten Niebuhr Institute Publications 38.
- Baud, M., Ypeij, A. (2009). Cultural tourism in Latin America: an introduction. *Cultural tourism in Latin America: the politics of space and imaginary*, (Baud, M., Ypeij, A., Eds.), Leiden: Koninklijke Brill NV, 1-22.
- Becks, R. (2013). Prehistoric Island and Lake Shore Settlements in the Lake District of Southwest Anatolia. *Adalya XVI*, 15-30.
- Berger, A. A. (2013). *Theorizing tourism: analyzing iconic destinations*. Walnut Creek (CA): Left Coast Press.
- Bordaz, J. (1965). Suberde. *Anatolian Studies*, 15, 30-32.
- Bordaz, J. (1968). The Suberde Excavations South West Turkey. An Interim Report. *Türk Arkeoloji Dergisi*, XVII(2), 43-71.
- Bordaz, J. (1970). Er Baba (Beyşehir). *Anatolian Studies*, 20, 7-35.
- Bordaz, J., Bordaz, L. A. (1982). Er Baba: The 1977 and 1978 Seasons in Perspective. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 26(1), 85-93.
- Bowers, J. (2014). Tourism, archaeology, and ethics: a case study in the Rupununi region of Guyana. *Encyclopedia of global archaeology*, (Smith, C., Ed.), New York: Springer, 7352-7355.

- Brown, S., Marshall, D., Lilley I., McKinnon, R., Verschuuren, B., Wild, R. (2015). Earth's Cultural Heritage. *Protected Area Governance and Management*, (Feary, S., G. Worboys, G., Lockwood, M., Kothari, A., Pulsford, I., Eds.), Canberra: ANU Press, 81-116.
- Caton, K., Santos, C. A. (2007). Heritage tourism on Route 66: deconstructing nostalgia. *Journal of Travel Research*, 45(4), 371-386.
- Conway, F. J. (2014). Local and public heritage at a World Heritage site. *Annals of Tourism Research*, 44, 143-155. DOI: 10.1016/j.annals.2013.09.007
- Croitoru, L., Divrak, B. B., Xie, J. (2016). Valuing Water Resources in Turkey: A Case Study of Beyşehir Lake. *Journal of Environmental Protection*, 7, 1904-1922.
- Doğanay, O., İşler, B. (2019). Geç Antik Çağdan Günümüze Tyana (Kemerhisar). *Akdeniz Sanat*, 21. *Uluslararası Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, 639-648. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdenizsanat/issue/49183/622197>
- Düring, S. B. (2007). Reconsidering the Çatalhöyük Community: From Households to Settlement Systems. *Journal of Mediterranean Archaeology*, 20(2), 155-182. DOI: 10.1558/jmea.v20i2.155
- Düring, S. B. (2011). *The Prehistory of Asia Minor*. New York: Cambridge University Press.
- Erbil, Y. (2019). Crossroads, Konya Plain from Prehistory to The Byzantine Period. *9th International Anamed Annual Symposium*, 6th -7th December 2014, İstanbul: Ege Yayınları, 193-206.
- Erdoğan, H. A. (2019). *Tourism Potentials of Archaeological Heritage in the Vicinity of Lake Beyşehir*. Presented in the International Taşeli Symposium: History, Culture, Tourism, 24-26 October 2019, Konya-Alanya, Turkey. Konya: Selçuk University, Türkiyat Research Institute Publications, 563-578.
- Erdoğan, H. A. (2020a). Arkeolojik Kültür Varlıkları Turizmi (Arkeoturizm) Planlamasında Arkeolog Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43, 343-351.
- Erdoğan, H. A. (2020b). A Key to Various Opportunities for the Development in Culture, Economy and Integration in Asia Minor: A Successful Archaeotourism Planning. *Presented Virtually in the International Conference on Managing Tourism Across Continents-Tourism for a Better World (MTCO-2020)*. 02-05 September 2020, Turkey. Ankara: Detay Yayıncılık, 515-524.
- Erdoğan, H. A. (2020c). *Archaeotourism as a distinct tourism industry for sustainability, sociocultural harmony and integration with its extra potential in the digital electronic World*. [Conference presentation]. [Presented Virtually in the 2nd International Workshop "Living with Tourism: Paradoxes, Empowerment and Future Directions", 24th to 25th September, 2020.] SOCIUS/CSG-ISEG, Lisbon. www.iseg.ulisboa.pt/aquila/getFile.do?method=getFile&fileId=1438065
- Erdoğan, H. A. (2020d). COVID-19 Sürecinin Arkeoturizme Küresel Etkileri ve Arkeoturizm Planlamasında Yeni Normal. *Pandemi Sürecinde Sosyoekonomik Değişim ve Dönüşümler "Fırsatlar, Tehditler, Yeni Normaller"*. (Kaleci, F., Başaran, E., Eds.). Konya: NEU Basımevi, 709-738.
- Fagan, B. M. (2012). *Archaeology: a brief introduction*. Boston: Pearson.
- Foxell, E., Trafford, De A. (2010). Repositioning Malta as a cultural heritage destination. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 4, 156-168. <https://doi:10.1108/17506181011045226>.
- Giraud, R. F., Mortensen, L. (2014). Archaeology, tourism. *Encyclopedia of Tourism*. (Jafar, J., Xiao, H., Eds.). Cham: Springer International, 1-3.
- Giraud, R. F., Porter, B. W. (2010). Archaeotourism and the Crux of Development, *Anthropology News*, 51(8), 7-8.
- Goeldner, C. R., Ritchie, J. R. B. (2009). *Tourism: principles, practices, philosophies*. 11th Edition. Wiley, New York.
- Gündüz, R. (2020a). Seydişehir Çevresinde Tespit Edilen Yeni Yerleşimler (2020 Yılı Yüzey Araştırmaları Kapsamında). *Amisos*, 5(9), 362-385. DOI: 10.48122/amisos.827168

- Gündüz, R. (2020b). Akkise/Yahyalı Höyük: Suğla Gölü Kenarında Yeni Bir Prehistorik Yerleşim. *Arkhaia Anatolika*, 3, 244-253. DOI: 10.32949/Arkhaia.2020.22
- Gündüz, R. (2016). Neolitikten Kalkolitik Döneme Kadar Bozkır Çevresindeki Yerleşmeler. *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (06-08 Mayıs 2016) Bildiri Kitabı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 33-48.
- Gündüz, R. (2019a). Lykonía Bölgesinde Yeni Bir Yerleşme, Gökhöyük Bağları Höyüğü. *Karaman Araştırmaları I*, (Muşmal, H., Yüksel, E., Kapar, M. A., Eds.). Konya: Palet Yayınları, Konya, 41-52.
- Gündüz, R. (2019b). Gökhöyük Bağları Höyüğünden Erken Demir Çağı Seramiği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 42, 204-222.
- Harmankaya, S., Erdoğan, B. (2002). *TAY (Türkiye Arkeolojik Yerleşimleri) - Klasör IV (İlk Tunç Çağı)* (Cilt IVb). İstanbul: Ege Yayınları.
- Hoffman, T. L., Kwas, M.L., Silverman, H. (2002). Heritage tourism and public archaeology. *SAA Archaeological Record*, 30-32.
- Holtorf, C. J. (2005). Front Stonehenge to Las Vegas: Archaeology as popular culture. Walnut Creek, (CA): Altamira Press.
- Horsley, G. H. R., Kearsley R. A. (1998). Another Boundary Stone Between Tymbrionassos and Sagalassos in Pisidia. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 121, 123-129.
- Huang, R. (Lecture Notes). (Tarih Yok). *Back of report Defining tourists*. 29 Ekim 2019 tarihinde https://www.academia.edu/5233803/Back_of_report_Defining_tourists adresinden ulaşıldı.
- Hughes, K., Little, B., Ballantyne, R. (2013). Integrating education and entertainment in archaeological tourism: Complementary concepts or opposite ends of the spectrum?. *Tourism and archaeology: Sustainable meeting grounds*. (Walker, C., Carr, N., Eds.). Walnut Creek, CA.
- Kovacs, C. L. (2013). Pompeii and its material reproductions: Potter the rise of a tourist site in the nineteenth century. *Journal of Tourism History*, 5(1), 25-49. <https://doi:10.1080/1755182x.2012.758781>.
- Kurt, M. (2017). Roma Dönemi'nde Beyşehir Gölü (Karalis) Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı. *History Studies*, 9(4), 123-137. Doi: 10.9737/hist.2017.553
- Küçük, M. (2013). Beyşehir İlçesi Turizm Potansiyelinin Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Harekete Geçirilmesinde Yerel Aktörlerin Rolü ve Önemi: Konya İli Beyşehir İlçesi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 111-128.
- Long, P., Robinson, M. (2009). *Tourism, popular culture and the media*. In *The SAGE handbook of tourism studies*, (Jamal, T., Robinson, M., Eds.), 98-114. London: SAGE. <https://doi:10.4135/9780857021076.n6>
- Lowenthal, D. (1985). *The past is a foreign country*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malcolm-Davies, J. (2004). Borrowed Robes: The Educational Value of Costumed Interpretation at Historic Sites. *International Journal of Heritage Studies*, 10(3), 277-293. doi:10.1080/1352725042000234451
- Mellaart, J. M. (1963). Early Cultures of the South Anatolian Plateau II, The Late Chalcolithic and Early Bronze Ages in the Konya Plain. *Anatolian Studies*, 13, 199-236.
- Mellaart, J. (1958). Second Millenium Pottery from Konya Plain and Neighbourhood. *Belleten*, 22(87), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 311-345.
- Mellaart, J. M. (1954). Preliminary Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey, *Anatolian Studies*, 4, 175-240.
- Mitchell, S. (1980). Population and the land in Roman Galatia. *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt II*, 7(2), 1053-1080.
- Muşmal, H. (2015). Seyahatnameler ve Tarihî Coğrafya Eserlerinde Beyşehir. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 22, 161-187.

- Muşmal, H. (2008). XX. Yüzyılın Başlarında Beyşehir Gölü ve 1910-1911 Yılları Büyük Taşkın Hadiseleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 23, 219-262.
- Naumann, R. (1998). *Eski Anadolu Mimarlığı*. Ankara: TTK Yayınları.
- Nazik, L., Güldalı, N., Tüfekçi, K., Beydeş, S., Aksoy, B., (1993). Beyşehir ve Derebucak İlçelerinin Doğal Mağaraları, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Jeoloji Etütleri Dairesi Başkanlığı No: 9633, Ankara, 75-83.
- Öziş, Ü., Atalay, A., Özdemir, Y. (2014). Hydraulic capacity of ancient water conveyance systems to Ephesus. *Water Science and Technology: Water Supply*, 14(6), 1010-1017. doi:10.2166/ws.2014.055
- Pacifico, D., Vogel, M. (2012). Archaeological sites, modern communities, and tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1988-1611.
- Ramsay, W. M. (1962). *The Historical Geography of Asia Minor*. Amsterdam: Adolf M Hakkert Publisher.
- Solecki, R. S. (1964). An Archaeological Reconnaissance in the Beyşehir-Suğla Area of South Western Turkey. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 13(1), 129-148.
- Srivastava, S. (2015). Archaeotourism: An Approach to Heritage Conservation and Area Development: Case Analysis of Badoli Temples. *Global Journal of Engineering, Science & Social Science Studies*, 01(02): 31-42.
- Stange, J., Brown, D., Hilbruner R., Hawkins, D. E. (2011). *Tourism Destination Management; Achieving Sustainable and Competitive Results*. 4 Şubat 2021 tarihinde <https://rportal.net/library/collections/gsta/gsta/tourism-destination-management-achieving-sustainable-and-competitive-results/view> adresinden ulaşıldı.
- Timothy, D. J. (2011). *Cultural heritage and tourism: an introduction*. Bristol: Channel View.
- Turan, O. (1993). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türk Arkeolojik Yerleşmeleri Veritabanı. (Tarih Yok). *Anasayfa* [TAY]. 16 Ocak 2021 tarihinde <http://tayproject.org/veritab.html> adresinden ulaşıldı.
- Walker, C. (2005). Archaeological tourism: looking for answers along Mexico's Maya Riviera. *NAPA Bulletin*, 23, 60-76.
- Walker, C. (2009). *Heritage or heresy: archaeology and culture on the Mayan Riviera*. Tuscaloosa (AL): University of Alabama Press.
- Walker, C., Carr, N. (2013). Tourism and archaeology: an introduction. (Walker, C., Carr, N., Eds.). *Tourism and archaeology: sustainable meeting grounds*, 11-36. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.
- Wilson, M. (2009). The Route of Paul's First Journey to Pisidian Antioch. *New Testament Studies*, 55(4), 471-483. doi:10.1017/S002868850999004X
- Winter, I. J. (2010). *On the art in the ancient Near East*. 2nd Vol. Leiden: Koninklijke Brill.
- Zeist, W. van, Bottema, S. (1991). *Late Quarternary Vegetation of the Near East*. Wiesbaden (Germany): Dr. Ludwig Reichert Verlag.

GELENEKTEN GELECEĞE BEYŞEHİR VE YÖRESİ MUTFAK KÜLTÜRÜ

Karabey PALAVAR*

*“İnsan yemek için yaşamamalı, yaşamak için yemeli,
İnsan yediğini değil hazmettiğini düşünmeli”*

İ. Şükrü

Osmanlı Devleti zamanında mükemmelliğe erişen Türk mutfağı, kültürel zenginliğimizin aynası olarak nitelendirilebilir. Sahip olduğumuz bu kıymetli hazine, aslında dünya mutfaklarının atası kabul edilen Mezopotamya mutfağının ana kollarından biri olan Anadolu mutfağının üzerinde şekillenmiştir. Bugün sitayişle bahsettiğimiz ve yemeklerine aşına olduğumuz tüm Avrupa mutfakları, Anadolu mutfağının alt kolları olarak ortaya çıkmıştır.

Bugün Türk mutfağı olarak tanımladığımız mutfak; Osmanlı “Saray mutfağıdır”. Saray mutfağı, Anadolu köy ve kent mutfaklarının birleşiminden meydana gelmektedir. Anadolu köy mutfağı, sözlü ve tatbiki bir gelenek olarak devam etmektedir. Ancak giderek yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. O yüzdendir ki bu geniş mutfak kültürünün kayıt altına alınması fevkalade önem arz etmektedir.

Bu çalışma bahsedilen amaca hizmeti gaye edinmektedir ve çalışma yürütülürken, mutfak, sadece yemek tariflerinden ibaret görülmemiş bu kültürün farklı sosyal etki alanlarının tespitine de çalışılmıştır.

Oldukça eski bir yerleşim yeri olan Beyşehir’in Mutfak Kültürünü ortaya çıkarmaya yönelik yürütülen araştırma ve incelemeler kapsamında 50 civarında köy/mahalleden 200’ün üzerinde kişi ile yüz yüze görüşme yapılmış ve bu görüşmelerin nihayetinde yaklaşık 450 yemek tarifi elde edilmiştir. İlaveten, bu görüşmelerde mutfak kültürünün inceliklerine yönelik bazı önemli tespitler de yapılmıştır. Gerek yemek tarifleri gerekse bu yemeklerin sözlü gelenek içerisindeki yeri ve önemi ortaya konularak sosyal yaşam çerçevesinde; türkülerde, ninni ve mani-lerde mutfak kültürünün izlerinin tespitine çalışılmıştır.

Coğrafya kaderdir, su hayat ve dahi yol da medeniyet. Beyşehir mutfağı, bu kaderin derin izlerini taşıırken Beyşehir Gölü’nün ve coğrafyanın ona bahsettiği mümbit toprakların tüm nimetlerinden faydalanmış, Orta Anadolu’nun Akdeniz ve Ege’ye uzanan kapısı olmanın zenginliğini günümüze değin taşıyabilmiştir.

* Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat Meslek Yüksek Okulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı.

Beyşehir'in mutfak kültürünü tespitiye yönelik yirmi yılı aşkın süredir yürütülen çalışmanın sonuçları, adından mutfağıyla söz edilen nice şehri imrendirecek düzeydedir. Beyşehir'in mutfak kültürü, Anadolu köy mutfağının genel özelliklerini yansıtmaktadır. Bazı yemek türlerinin izi takip edildiğinde, bu yemeğin kültür bağlamında Türk'ün Ata Yurdu Orta Asya'ya kadar uzandığını da görebilmekteyiz. Şamlar'daki "kazma takırtısı", Kars'ta "kazma yemeği" olur. Yol uzundur aslında gidebilene... Bir "kazma takırtısı" alır götürür sizi; Türk kültür geleneğinin asırlar, hatta çağlar ötesine uzanan, yağ törenine ve bir kurgan başına...

Mutfak, evin bir bölümü olarak sadece yemeklerin pişirildiği, servisin yapıldığı yer değil, annenin çocuklarını adeta gergef işler gibi nakış nakış işlediği ve yuvayı yapacak dişi kuşun yetiştirildiği bir okuldur.

Yiyeceklerin bol olduğu güz mevsiminde, karınca misali kadınlar; kışa hazırlık yaparlar. Geçmişte yiyeceklerin saklanabileceği derin dondurucu, soğuk hava deposu gibi bir imkân olmadığı için, çoğunlukla hazırlıklar kurutma esaslıdır.

Ayran, bulgurla kaynatılıp elle şekil verilen nefis bir kışlık yiyeceğe "tarhana" adıyla dönüştürülmüştür. Yine aynı adla, "un tarhanası" denerek daha zengin bir gıda karışımı ile hazır çorbalık halinde hizmete amade hâle getirilivermiştir. "Yardımlaşma ve dayanışmanın" güzel örnekleri sergilenerek hazırlanmıştır bunlar. Yardımlaşma, işin büyüklüğüne göre bazen hane halkı ile bazen mahalle ile kimse incitilmeden işleyen bir tabii imece gibidir. Ortak kültür ve medeniyet değerlerinin, ne büyük güç olduğunu; o tür çalışmalar yapılırken yeniden keşfetmek mümkündür. Diyelim ki tarhana; kazanı su yerine ayran kullanılarak kaynatıldıktan sonra, ayrandan çıkan taze tereyağından bir miktar ortasına konularak konukomşuya tabaklarla dağıtılır. Bunun anlamı; hem "kazanda pişenden tadın", hem de "tarhana yapmaya yardıma gelin" demektir. Sabah erken veya akşamüstleri kadınlar, genç kızlar bir araya gelerek, bir ailenin kış boyu yiyeceği kuru tarhanayı; hoş sohbetler açarak, elleriyle tarhana hamuruna değişik şekiller vererek kurumaya hazırlarlar. Böylece belki tek başına bir kadının günlerce uğraşarak bıkkınlık-yorgunluk getirebileceği işi, kısa sürede bitiriverirler.

Fatma Abla (Yenidoğan'dan) ile rahmetli Hüsniye Abla (İçerişehir'den) sözleşirler bir ikindi vakti, hava iyi olursa yarın mayalı ekmek yapalım diye. Fatma Ablamız her zamanki gibi kalkar erkenden, kılar namazını. Camdan kontrol eder gökyüzünü, yıldızlar parlak, hava açıktır. Kararlaştırdıkları gibi Hüsniye Ablamızı aramak üzere varır telefonun başına. Fakat bir türlü hatırlayamaz numaranın sonunu "2125 mi, yoksa 2521 miydi?" Birini çevirir numaralardan ve başlar konuşmaya; "Hüsniye Abla! Ben havaya baktım, dünkü dediğimizi yapalım" der. Henüz daha farkında değildir yanlışlıkla Hüsniye Abla diye Kaymakam Bey'i aradığının. Kaymakam Bey de güngörmüş bir adam tabii. Bozuntuya vermez, devam eder konuşmaya... "Ne yapacaktık ki" der. Ablamız, "Gözün kör olmasın, akşam ne konuştuk" deyince, Kaymakam Bey: "Ne konuştuk, hatırlayamadım" der. Ablamız: "Gızz hamur yoğuralım da ekmek yapalım dedik ya"... Kaymakam Bey:

“Haa! Demek hamur mu yoğuracaktık!”, “Nasıl bir ekmek yapacaktık?” der. Ablamız, biraz da sinirlenerek, çıkışır telefonda, “Gızz mayalı yapacağız ya, şaşırđın mı sen? Gözü kör olmayasınca”. Kaymakam Bey, “bu yanlış anlamayı düzeltmenin vakti geldi” diye düşünerek, “Sen kimle konuşuyorsun” der. “Hüsniye Abla, sen değil misin?” der Ablamız. Kaymakam Bey: “Yanlış aradınız herhalde ben Beyşehir Kaymakam’ıyım” der. Ablamız karşısındakinin Kaymakam Bey olduğunu anlayınca; bir yandan korkar (telefonun diğer ucunda devlet vardır), bir yandan heyecanlanır ve utana sıkıla bin bir özür diler. “Eğer mayalı yapacaksanız bize de getirin tereyağı ile öğle yemeğinde yeriz” der ve kapatır telefonu Kaymakam Bey. Gün boyu, Hüsniye Abla ve Fatma Abla bir yandan ekmek yaparlar bir yandan tekrar tekrar anlatıp gülüşüp dururlar, bir yandan da çekinmektedirler Fatma Abla’nın tabiriyle “adamlar” duyar diye... Tabi bu imece kültürü, tarhana, yufka, salça, reçel vb. hazırlanırken de devam eder gider, nice hatıralar biriktirerek...

Huğlulu maharetle, ustalıkla yapar işini, ürettikleri dünya pazarlarında alır yerini. Üretirken ne kadar ciddiye o kadar da fıkra gibi bakar yaşama, geç gelen yazın ardından “çok şükür bu yazıda iki ton kömürle atlattık” diyebilecek kadar. Yaşar Abimiz’de meşhurdur, tanınır, bilinir tüm civarda. O konuşunca kulak kesilir herkes, kolay değildir öyle Yaşar Abi’yi dinlerken başka bir işle meşgul olmak. Yapıştırır hemen cevabı Neyzen Tevfik’e nazire yaparcasına. Aslında defalarca anlatmıştır aynı hikâyeyi ama hep sıcak “kömbe” gibi gelir insanlara. Dinlemezler de yaşarlar sanki O anlatırken her seferinde yeniden. O’nu dinlerken insan kahkahalara boğulur boğulmasına da; ibretliktir aslında anlattıkları, adeta sanırsın el almıştır huzurda Eşrefoğlu Süleyman Bey elçisi Hacivat’tan. Nasıl ki ahali onu bilir, O’da bilir elbet civarda neyin güzel olduğunu. İşinin ehli olanlar, işini ehliyle yapanlara saygı duyarlar gocunmazlar öyle güzele güzel demekten. Onun için Üzümlü ‘nün pekmezi, Hüyük’ün turşusu, Çetmi’nin fasulyesi vb. alır yerini sofralarda.

Sazan sadece balıklardan bir balık değildir Beyşehir’de. İlle de Beyşehir sazanı olmalıdır ve sonra bakılır; kıyı/kenar ve sazlık/bataklık balığı mı?, yoksa derin ya da kayalık balığı mı? diye... Renginden, dudağının şeklinden anlayabilmeyi öğretmiştir Balıkçı Erol Abimiz bize. Balık hazırlama işini Erol Abimiz yaparsa seyirlik bir şölene dönüşür o an. Boy boy bıçakları, satır ve masadı ile işe koyulmaya hep hazırdır Erol Abimiz. Süngeri eline alır şöyle bir temizler zaten temiz olan tezgâhını. Bıçaklardan birini alır iki masat atar keskin olan bıçağına “keskin bıçak kesmez insanı, kör bıçak keser” der gibi. O’nun, her işlemde başka bıçak kullanarak; pulları yüzüşü, solungaçları, yüzgeçleri maharetle ayırışı, kafayı koparıp ikiye yarıışı, acı damağı “bakın alıyorum” dercesine bıçak ucu darbesiyle ayırışı, içini temizleyip, boydan boya ikiye bölüşü bir sanatçı edasıyladır hep. Onu izlerken yapılan iş bir balık temizleme değil de; sanki bir müzisyenin notaları art arda dizişi, bir şairin kelimeleri kucaklaması, bir ressamın paletinden aldığı renkleri tuvale aktarması gibidir adeta. Hele o son balık çizişi bir cerrah hassasiyetiyle gerçekleştir-

şir... Yenik düşerler zamana hep; işini aşkla, sabırla ve sanatçı duyarlılığıyla yapan nice emektarlar. Bazen balıkçı, çorbacı, bazen de Eşrefoğlu Camii önünde ki yemeni satan teyzedir onlar... Kaybetmeden kaydetmek, saygı göstermek, hürmet etmek lazımdır onlara...

Sazan; Kuşluca'da "Manda Kaymaklı Kapama" olarak kuzinede ya da taş fırında alır yerini, ya da Karadiken'de hazırlanan irice bir sazan önce konulur büyükçe bakır leğene ve üzerine saç kapak konulur sonrasında. Toplanan meşe dalları çoktan dönüşmüştür kor ateşlere. Ateş sadece leğenin altından verilmez, sacın üzerine de yerleştirilir. Vakti gelmiştir artık, "kapama" sacını kaldırmamanın, önce gözünüz doyar, ardından mis gibi kokular sarar her yanı... Hele bir de mantar zamanı ise... Bilirler onlar mantar ocaklarını, aramazlar öyle rastgele... Birkaç çayır mantarı denk gelirse, biraz tuz serpilerek konulur korun üzerine, öyle bir güzel olur ki atıştırılmalık niyetine...

Yolunuz düşer ve uğrarsanız Kurucuova'ya Vedat Başkan karşılar sizi, tüm samimiyeti ve misafirperverliğiyle. Adeta İbn-i Batuta'nın seyahatnamesinde anlattıklarına nazire yapar gibidir Vedat Abi. Birkaç kez sormuştum: "Abi yılda 1 ton balık ikram eder misin misafirlere" diye. "Geçer, daha fazladır" demişti. Her köyde, mahallede Türk misafirperverliğinin güzel örneklerini bulmak mümkündür elbet.

"Kız anasından görmeyince, öğüt almaz!

Oğul atadan görmeyince, sofraya çekmez!

Er malına kıymayınca, adı çıkmaz!"

Dedem Korkut buyruğuna boyun eğercesine...

Başkanla balık yemek başkadır aslında; O ekibin şikarisidir, avlar, tutar getirir sonra temizlik timi işe koyulur; yur yıkar, hazırlar balıkları. Öyle hazırlamak deyince, Balıkçı Erol Abimiz gelmemeli akla, burada usul başkadır. Balık, pulları çıkarılmadan sırtından yarılr ve içi güzelce temizlenir elle. İçi temizlenen, baharatlanan ve tuzlanan sazanlar güneşe karşı 10-15 dakika yatırılır bir kayanın üzerine... Ateş timi korları hazırlamıştır bu arada. Pişirme timi tarafından, pulları alta gelecek şekilde ızgara ile konur korun üzerine. 15 dakika kadar pullar yanıp, üst kısmı pişmeye başlayınca ters çevrilerek içi de pişirilir. Pişen balıklar eski bir gazetenin üzerine serilir. Görev size düşer sonrasında, yeme timi olarak. Hele bir de yanında; akşamdan ıslatılmış yufka ekmek, dağlardan toplanan adeta adam boyu dağ soğanı ve koyun yoğurdu olursa... Ne fark eder Kız Oluğu, Malanda ya da Genek... Bir yandan yemekler yenir, bir yandan vurulur muhabbetin gözüne... Kara demlikte, közde demlenen tavşankanı çaylar elbet eklenir muhabbetin ucuna.

Göyem'de, Derebucak'ta ve Gencek'te "kaklıkta keçi sütü" öyle herkese nasip olmaz. Gurbette olanlar gelmezden evvel gavilleşirler çobanla, yazdırırlar adlarını önce listeye... "Kaklıkta keçi sütü" aslında çok basit ve sıradan görünür; tatmayana, bilmeyene. "Ne yani! Keçi sütü, yufka ekmek, hepsi bu mu ziyafetin?",

“Ne kadar güzel olabilir ki?” Tencere, tabak ve kaşık yok, yanında yiyecek başka bir şey yok değil mi? diyenleri duyar gibiyim...

Yakılan ateşte özenle seçilmiş taşlar kızdırılır iyice, kaklığa (taşlardaki doğal oyuklar) sağılan, kekik kokulu keçi sütünün içine kızdırılan taşlar salınır öylece. “Cosss” diye bir ses duyulur önce ve ardından fokurdamaya başlar dakikalar içinde. Çoban bir tutam tuz alıp atarken süte; sanki Ögel’in; “Türk Kültürünün Gelişim Çağları”ndan bir yaprak gibi, başlar tuzun hikâyesini anlatmaya,

“Tutuk Han günlerden bir gün ava çıkmış, bir geyik vurmuştu. Geyiği kebab etmiş yiyordu. Etten bir parçası yere düşmüş ve et parçası telef olmasın diye, alıp yemişti. Yere düşen etin lezzetinin değişmiş olduğunu gördü. Meğerse orası tuzlu bir yermiş. Böylece tuzu bulunca, herkese bundan sonra etin içine tuz koymalarını ve eti öylece yemelerini buyurmuş” Beyim der.

Eee! Tuzun hikâyesini de öğrendiniz, “Tutuk-tutam, Tutuk-tutam” diye diye (ne çağrışım yaptıysa, bilemedim) görev size düşmektedir artık, damak çatlatan bu lezzeti tatmak için, ister tahta kaşıkla ister yufka ekmeği kaşık ederek... Şehrin gürültüsünden, tüm keşmekeşliğinden uzak, doğayla/kendinizle baş başa; sadece çobanın ıslığı, köpeklerin arada bir havlaması, keçilerin melemesi, boyunlarındaki çan sesleri katık olur size... Biraz daha kulak kesilirse insan duyar gibi olur Oğuz Kağan’ın destanlardan yükselen seslenişini...

“Üç gün üç gece geçti, annesine gelmedi.

Annenin memesinden bir damla süt emmedi.

Bana gelmedi diye, annesi ağlıyordu.

Ağlayıp sızlıyordu beşiğe dolanarak.

Sütümü, az em diye, çocuğa yalvararak!

Ey, benim güzel annem, öğüdüümü alırsan!

Yüce Tanrıya tapıp, eğer hakkı tanırırsan!

O zaman memem alır, ak sütünü emerim!

Bana layık olursan sana anne derim!”

Şimdi sıra Alaeddin Keykubad’ın “cennet ya burasıdır ya da buranın altındadır” dediği Beyşehir’in mutfak kültürüne geldi... Aşağıda Beyşehir’in mutfak kültürü çerçevesinde tespit edilen bazı yemekler ve tariflerine yer verilmiştir:

Açlık Çorbası

Malzemeler:

- Buğday yarması
- Islatılmış nohut
- Tereyağı
- Tuz

Yapılışı: Yıkanan buğday ve nohut tencereye konulur. Su ve tuz ilave edilip, kaynatılarak pişirilir. Üzerine kızdırılmış yağ dökülerek servis edilir.

Ala Çorba

Malzemeler:

- Kuru fasulye
- Erişte
- Yağ
- Salça
- Tuz
- Su

Yapılışı: Kuru fasulye ve erişte ayrı kaplarda haşlanır ve süzülür. Tencerede yağ ile salça kavrulur. Tencereye, haşlanan, süzülen kuru fasulye ve erişte eklenir, kısa süre kavrulur. Üzerine su konulur ve tuzu ilave edilerek pişirilir.

Bulamaç

“Kar yağdı geldi bulamaç zamanı.”

“Bulamaç; yerim, yerim karnım aç”

Malzemeler

- 500 gr kuşbaşı kuzu eti
- Soğan
- 4 yemek kaşığı un
- 2 yemek kaşığı salça
- Tereyağı
- Kırmızı toz biber
- Pul biber
- Tuz
- Su

Yapılışı: Kuzu eti nohut büyüklüğünde küçük parçalara ayrılır. Bir tencerede tereyağı ile ince ince doğranan soğanlar pembeleşene kadar kavrulur. Kavrulan soğanlara un eklenerek kokusu gelene dek kavurmaya devam edilir. Tencereye salçada eklenerek bir süre daha kavrulur. Üzerine sıcak su eklenir ve kıvam alana kadar karıştırılır. Tuz eklenip kaynamaya bırakılır. Ayrı bir tavaya tereyağı koyularak küçük küçük parçalara ayrılan etler kavrulur. Kavrulan et çorbaya eklenir. Üzerine kırmızıbiberli sos hazırlanıp dökülerek servis edilir.

Not: Bulamaç çorbası kışın ilk kar düştüğü zaman içilir. Başka bir şey yenilip içilmez. Sabah kahvaltıda yenilir.

Arabaşı

“Eğer Arabaşımı yaparsan Hindiden

Gelirim ikindiden

Yaparsan tavşandan

Gelirim akşamdan

Yaparsan tavuktan

Gelirim yatsıdan”

Arabaşının yöredeki bir adı da “migejne” dir. İç Anadolu Bölgesi’ne özgü olup genellikle av eti ile yapılır. Uzun kış gecelerinde bir araya gelerek, sohbet ve muhabbete vesile bir gelenektir. Tavşan başta olmak üzere av etleriyle yapılan acılı ve ekşili bir çorbası un ile hazırlanan bir hamuru vardır. Hamur büyük tepsilere ince bir şekilde dökülür, soğuk odada bekletilip donması sağlanır. Yenileceği zaman dilimlenir ve ortası açılır, bu boşluğa sıcak çorbası bir tasla konulur. Yiyecek kişiler tepsinin etrafına toplanır ve hamurdan bir dilim alıp çorbaya batırıp hamuru çiğnemededen yutarlar. Yemeğin özelliği hamuru çiğnemededen yutmaktadır. Hamuru çorbaya düşüren haftaya arabaşı ziyafeti çeker. Arabaşını yedikten sonra göbeğinin üstünde dönemedi mi? O kişi yedi sayılmaz.

Hamuru İçin Malzemeler

- 5 bardak su
- 1 bardak un
- Tuz
- Limon
- Limon tuzu

Yapılışı: Un kavrulur ve içerisine su, tuz, limon ve limon tuzu eklenerek muhallebi kıvamına getirilir. Karışım soğuk su ile ıslatılan sinilere dökülerek soğutulur.

Çorbası İçin Malzemeler:

- Av eti veya tavuk eti
- Salça
- Tereyağı
- Un
- Su
- Cin biber
- Pul biber
- Tuz
- Kimyon
- Sirke

Yapılışı: Önce acı biberler haşlanır, haşlanan sudan biberler çıkarılır. Acı bir su elde edilir. Daha sonra bir tencerede tereyağı ile un pembeleşene kadar kavrulur. Kavrulduktan sonra içerisine salça, baharatlar, tuz ve sirke konulur. Üzerine elde edilen acı su dökülür ve kaynatılır. Aynı bir tencerede etler haşlanır, didilir. Et suyu çorbaya eklenir. Bir süre kaynatıldıktan sonra didilen etlerde ilave edilir. Kaynatılarak özleşene kadar pişirilir.

Sunum:

Hazırlan hamur tepsiye alınır ve ortası açılır. Sıcak olarak; acı ve limon ilave edilen çorba bir tas ile ortaya konulur. Önce hamur kaşıkla alınır. Daha sonra çorbanın içine batırılarak, düşürmeden yenilir.

Asma Yaprağı Çorbası

Malzemeler:

- Asma Yaprağı
- Yarma buğday
- Soğan
- Su
- Nane
- Tuz
- Sıvıyağ

Yapılışı: Yikanıp ayıklanan yapraklar ince ince doğranır. Bir tencerede yağ ile soğan kavrulur. Tencereye yarma ve doğranan yapraklar konulur. Üzerine kaynar su dökülür. Tuzu ilave edilerek pişirilir. Pişmesine yakın üzerine nane serpilerek karıştırılır. Koyu kıvamında servise hazırdır.

Boz Bulamaç

Malzemeler:

- Tereyağı
- Kırmızıbiber
- Un
- Tuz
- Su

Yapılışı: Hararında (tencerede) sadeyağ (tereyağı) kızdırılır ve al biber (kırmızıbiber) katılır. Un eklenerek kavrulur. Daha sonra su ve tuz ilave edilerek çorba kıvamına gelinceye kadar karıştırılarak pişirilir. Parçalanan ve gevretilen yufka ekmeklerle servis edilir.

Buğday Aşı

Malzemeler:

- Dövülmüş buğday
- Tereyağı
- Tuz

Yapılışı: Dövülmüş buğday haşlanır, süzülür ve daha sonra tereyağı ile kavrulur. Üzerine su dökülüp karıştırılır. Tuz ilave edilerek çorba kıvamında pişirilir ve sıcak servis edilir.

Ekşilaş (Ekşili Aş)

Malzemeler:

- Bulgur
- Vişne
- Su

Yapılışı: Bir tencerede su iyice kaynatılır. İçine bir çorba tası bulgur konur, sonra vişneler ilave edilerek kaynamaya bırakılır. Çorba kıvamına gelinceye kadar kısık ateşte pişirilir.

Borana

Malzemeler:

- Şeker pancarı
- Bulgur
- Yağ
- Pekmez

Yapılışı: Pancarlar doğranır ve haşlanır. Haşlandıktan sonra suyu süzildükten sonra rendelenir. Bir tencerede bulgur yağ ile kavrulur. İçine rendelenen pancarlar konulur. 1 kaşık pekmez ilave edilip kaynatılır.

Borana manisi: Köyün imamına hangi eve misafirlige gitse Borana ikram etmişler. İmam en son bıkmış ve şöyle demiş:

“Sabah Borana
Akşam Borana
Avradını seveyim
Bu köyde durana.”

Çakma

“Aptal ata binince bey oldum sanır
Şalgam aşı girince yağ oldum sanır
Karanfil büyür sanki dağ oldum sanır
Her zaman haddini bilenlerden olun çocuklar...”

Malzemeler:

- Şeker pancarı
- Kuru fasulye
- Su
- Sıvıyağ
- Domates
- Tuz

Yapılışı: Pancar kökleri soyularak küp küp doğranır. Önceden ıslatılan kuru fasulyeler haşlanır. Haşlanan fasulye ve doğranan pancarlar tepsiye konulur. Üzerine yağ, domates, tuz eklenir. Az su ilavesiyle kuzinede pişirilir.

Çılbır

Malzemeler:

- 3 adet soğan
- 4 adet yumurta
- 2-3 tane yazdan kurutulmuş domates
- 2 tane yazdan kurutulmuş kabak
- ½ kg kuşbaşı et
- Sıvıyağ
- Tuz
- Baharat

Yapılışı: Et tencerede haşlanır. Bir tavada ince ince doğranan soğanlar yağ ile kavrulur. Önceden ıslatılan domates ve kabak kavrulmuş soğanın içine atılır. 2-3 bardak su eklenir. Tavanın ağzı kapatılarak 25 dakika kadar kısık ateşte pişirilir. Haşlanan etler süzülerek eklenir. İçerisine arzu edilen baharatlar ve tuz ilave edilir. Üzerine yumurtalar kırılır ve karıştırmadan kısık ateşte pişirilir. Sıcak olarak tava ile servis edilir.

Yemek sofraya geldiğinde;

Gelin- Kaynana kaynana

Acıyorum sana

Kaynana değil de

Dört bacaklı dana (kaynana)

Kaynana- Oğlanı ben doğurdum

Oklava bacaklı gelin.

Gelin- Kaynanayı netmeli

Merdivenden itmeli

Paldır küldür inerken

Oğluyula sarılıp yatmalı.

Çıplak Soğan Aşı

Malzemeler:

- Soğan
- Yağ
- Şurup (salça)
- Biber
- Yumurta
- Tuz
- Su

Yapılışı: Tavaya yağ konularak kızdırılır. Yeşil soğanın erkekleri doğranarak yağda kavrulur. Doğranan biberler de katılarak kavurmaya devam edilir. Salça ve tuz ilave edilerek biraz daha kavrulur. Çok az sıcak su eklenip, yumurtalar kırılır ve karıştırılır. Kısık ateşte kısa süre pişirilir ve servise hazırdır.

Maydanoz Kayganası

Malzemeler:

- Maydanoz
- Sıvıyağ
- Yumurta
- Tuz
- Çökelek veya yağlı peynir

Yapılışı: Bir demet maydanoz ayıklanır yıkanır, doğranır. Tavada az yağ ile maydanozlar hafif kavrulur. 3-4 yumurta dolpulup/dorpulup (çırpılıp) üzerine

dökülür. Altı pişince, ters yüz edilerek diğer tarafı da pişirilir. Sıcak olarak servis edilir.

Not: Yumurtadan önce çökelek veya yağlı peynir konularak da pişirilmektedir.

Mürdük

Malzemeler:

- Mısır
- Nohut
- Fasıl
- Fasulye
- Buğday
- Su
- Tuz

Yapılışı: Mısır, nohut, fasıl, fasulye, buğday gibi muhtelif baklagiller yıkanır ve karıştırılır. Kara kazanlarda su ve tuz ilave edilerek uzun süre pişirilir.

Not: Hıdırellez’de pişirilir. Kuru baklagilleri tek kişi getirmez. Herkes birini getirir. Birlikte yenilir. Burada amaç sohbet edip bir araya gelmektir.

Tefek (Yaprak) Sarması

“Taze tefek deşirdim
Yâre sarma pişirdim
Yar aklıma gelende
Olan aklım şaşırđım”

Malzemeler:

- Asma yaprağı
- Soğan
- Domates
- Sivri biber
- Bulgur
- Pirinç
- Salça
- Fesleğen
- Sarımsak
- Maydanoz
- Nane
- Kekik
- Pul biber
- Kimyon
- Karabiber
- Tuz
- Sıvıyağ
- Limon

Yapılışı: Asma yaprakları haşlanır. Eğer taze ise kaynar suda kısa süre bekletilerek alınır. Pirinç ayıklanır ve yıkanır. Tuzlu suda 10 dk bekletilir. Sıvı yağ tencerede kızdırılır. Kuşgözü doğranan soğanlar kavrulmaya başlanır, pembeleşen soğanların ardından kuşgözü doğranan biberlerde atılıp kavrulur. Biberden sonra domates rendelenip tencereye konulup karıştırılır. Kavruan malzemelere pirinç, bulgur, daha sonra salça, sarımsak maydanoz, baharatlar ve tuz eklenerek karıştırılır. Ardından sıcak su konularak biraz pişirilir. Suyunu hafif çekince altı kapatılır. Yapraklar tek tek sarılır. Güvece ya da tencereye dizilir. Dizdikten sonra zeytinyağı, su ve limon suyu dökülerek pişirilir. Pişen sarmalar yoğurt ile seviş edilir.

Haşhaşlı Yaprak Sarma

Malzemeler:

- Üzüm yaprağı
- Bulgur
- Dövmüş haşhaş
- Yağ
- Kuru nane
- Maydanoz
- Tuz

Yapılışı: Bulgur az su ile kısa süre haşlanır ve süzülür. Sonra içerisine dövülmüş haşhaş, kuru nane, maydanoz ve tuz atılarak tavlınır. Taze asma yaprakları tuzlu kaynar suda bekletilir. Börttürülen (tuzlu kaynar su ile dağlanan) yapraklar; hazırlanan iç ile sarılarak tencereye dizilir. Üzerine biraz su dökülerek, kısık ateşte pişirilir.

Mekke (Gölle)

Malzemeler:

- Mısır
- Sıvı yağ
- Tuz

Yapılışı: Mısır dibekte dövülür. Kurutulup elekten geçirilir. Elekte kalan kısmı yağda kavrulur ve tuzla yenilir.

Mekke Aşı

Malzemeler:

- Ekşi yoğurt
- Mekke (mısır) yarması
- Soğuk su

Yapılışı: Mısır yarması soğuk su ile kıvam alınca kadar haşlanır. Tabaklara alınıp içerisine ekşi yoğurt veya ayran karıştırılarak yenilir.

Dibekte Dövülmüş Kumpir Şapkalsı

Malzemeler:

- Patates
- Yumurta
- Tereyağı
- Tuz

Yapılışı: Patatesler haşlanır ve tuz ile dibekte dövülür. Aynı tavada, yumurtalar, tereyağında pişirilir ve üstüne patatesler döşenir. Başka bir kaba ters çevrilerek üstte yumurta altta patates olacak şekilde servis edilir.

Balık Kurutma (Darık)

Kurutmada, genellikle Gövce, Kızılkant ve Akbalık vb. tercih edilir. Balıkların solungaç, yüzgeç ve içleri temizlenir. Temizlenen balıklar bolca tuzlanarak ipe dizilir ve güneşte kurutulur.

Yapılışı: Kurutulmuş balık, közde kızartıldıktan sonra derisi sıyrılıp atılarak yenilir. Köylerde işlerin yoğun olduğu zamanlarda, hem pratik bir yemek olduğu hem de vücudun tuz kaybını giderdiği için tercih edilmektedir.

Miğre Sac

Malzemeler:

- Miğre Balığı (Beyşehir gölünde nesli tükenen tatlı su balığı)
- Tuz
- Sıvıyağ

Yapılışı: Yörede içi temizlenmeden pişirilen tek balıktır. Balıklar hafif yağlanmış saca döşenir. Meşe közünde pişen miğreler servise hazırdır.

Kaymaklı Sazan Kapaması

Malzemeler:

- Sazan Balığı
- Tuz
- Patates
- Domates
- Yeşilbiber
- Sarımsak
- Tereyağı
- Kaymak

Yapılışı: Sazanın pulları temizlenir. Keskin bir bıçakla, kafadan kuyruğa kadar kemiğine incek şekilde çizikler atılır. Balığın her iki yanına da aynı işlem uygulanır. Bu işlem ince kılçıkların erimesini ve balığın daha iyi pişmesini sağlar. Hazırlanan balık tuzlanıp bekletilir. Tepsi tereyağıyla güzelce yağlanır. Halka doğranan patatesler ve domatesler hafif tuzlanarak, yağlanan tepsiye dizilir. Bunların üzerine irice kesilmiş biberler ve sarımsak konulur. Sebzelerin üzerine hazırlanmış olan balık yerleştirilir. Balığın üzerine kaymak dökülerek yayılır. Tepsinin üzeri folyo ya

da başka bir tepsi ile kapatılır. Taş fırında ortalama bir saat pişirilir. Kapak üzerinden alınıp 10-15 dakika daha pişirilerek, üzeri kızartılır. Kaymaklı kapama sıcak olarak servise hazırdır.

Ekşileme

Malzemeler:

- Soğan
- Yağ
- Yumurta
- Salça
- Tuz
- Sirke
- Havyar
- Nişasta

Yapılışı: Doğranmış soğanlar yağda kavrulur. Soğanlar pembeleşince yumurta kırılır, karıştırılır. Salçada konularak kavrulmaya devam edilir. Daha sonra su ve tuz konularak 10 dakika kadar pişirmeye bırakılır. Bir kâse içerisinde arzu edilen miktarda sirkeye 1 kaşık nişasta atılarak, karıştırılır. Hazırlanan bulamaç, yumurtalı karışıma katılarak 5 dakika kadar daha pişirilir. Kızgın yağda havyarlar kızartılır. Kızartılan havyarlar ilave edilip, kısa süre demlendirilir ve sıcak olarak servis edilir.

Kazma Takırtısı

Bu yemek, kabir kazılırken ve arife günlerinde yapılır. Günümüzde hala devam eden bir gelenektir.

Malzemeler:

- Tereyağı
- Un
- Tuz
- Yufka

Yapılışı: Un tereyağında güzelce kavrulur ve biraz tuz ilave edilir. Helva denilen bu karışım yeni açılan yufka ekmeğine dürüm yapılarak çocuklara dağıtılır.

Meşe Ağacı Kabuğu/Meşe Palamutu Ekmeği

“Ekmek yaptım terledim

Dama çıktım parladım

Baktım abim geliyor

Çifte mendil salladım”

Malzemeler:

- Meşe kabuğu/meşe palamutu
- Un
- Su

Yapılışı: Meşe ağacı kabukları/meşe palamutları güneşte kurutulur. Değirmende öğütülür. İçine un ve su katılıp hamur yapılır. Sonra pişirilir.

Not: Günümüzde kullanılmamakla birlikte, kabızlık yapma özelliğinin olduğu söylenmektedir.

Yangıç

Malzemeler:

- 300 gr kıyma
- 1soğan
- 1 çorba kaşığı yağ
- Tuz
- Karabiber

Hamur için:

- 3 su bardağı un
- 1 su bardağı su
- 1 yumurta
- 1 çorba kaşığı yoğurt
- Tuz

Yapılışı: Un, yoğurt, yumurta tuz ve su ile hamur yoğrulur. Yoğrulan hamurdan yumurta büyüklüğünde parçalar alınır ve bezeler hazırlanır. Üzerine un serpilerek oklavayla kalın yufkalar halinde açılır. Soğan soyulup rendelenir. Derin bir kapta, kıyma, rendelenmiş soğan, tuz ve karabiber karıştırılır. Hazırlanan kalın yufkaların arasına kıymalı iç konularak katlanır. Saçta veya teflon tavada gözleme gibi pişirilir. Üzerine yağ sürülerek servis edilir.

Keşkek

Çıkmiş yolun kıyısına
Binmiş atın iyisine
Selam söyleyin dayısına
Ay güyem kınan kutlu olsun
Yağmur yağar sicim gibi
İçsin çorbayı keşkek gibi
Toprak sarar sünger gibi
Yarın akşam kamber gibi
Ay güvem kınan kutlu olsun
Odun alır kucağına
Gider evin kucağına
Yarın yapar keşkakını
Okşar yar kucağını.

Malzemeler:

- Dövme buğday
- Et

- Tereyağı
- Su

Yapılışı: Taş dibekte buğday dövülür. Kabuğu hafif soyulur, temizlenir. Kara kazanlara et konulur ve kavrulur. Daha sonra dövme buğday konulur ve su ilave edilir. 8 saat gibi uzun bir süre karıştırarak, özleşene dek pişirilir. Servis edilirken üzerine eritilmiş tereyağı dökülür.

Acı Aşure (Yağlı Aşure)

Malzemeler:

- Buğday
- Mısır
- Nohut
- Fasulye
- Üzüm
- Kavurma Et
- Soğan
- Tereyağı
- Pul biber
- Su
- Un
- Tuz

Yapılışı: Buğday, mısır, nohut, fasulye ayrı kaplarda ıslatılır ve haşlanır. Kuru üzümler yıkanır ve ıslatılır. Bir kazanda yemeklik doğranan soğanlar tereyağı ile kavrulur. Haşlanan malzemeler ve ıslatılan üzüm kazana eklenir. Üzerine kavurma, su, tuz ve bolca pul biber ilave edilir. Bir tavada tereyağı ile un kokusu çıkana kadar kavrulur. Kavrulan un ile yemek bağlanır. Kısık ateşte bir süre daha pişirilerek sunuma hazır hale gelir.

Bulgur Pilavı

“Davulumu şişirdim
Akşama pilav pişirdim
Daha mani düzerdim ama
Defteri yolda düşürdüm”

Malzemeler:

- Bulgur
- Domates
- Soğan
- Sivribiber
- Tereyağı
- Salça
- Tuz
- Et suyu

Yapılışı: Bir tencerede tereyağı ile küçük doğranan soğanlar hafif kavrulur. Doğranmış sivribiberler katılarak kavurmaya devam edilir. Sonra rendelenmiş domates ve salça eklenerek iyice kavrulur. Üzerine et suyu dökülür. Kaynadıktan sonra bulgur suya salınır, tuzu ilave edilerek kısık ateşte pişirilir. Pişen pilav dinlendirilerek ve servis edilir.

Diş Göllesi

Diş göllesi bebeklerin ilk dişi çıktığı zaman özel bir kutlama yemeğidir. Herkes eve davet edilip diş göllesi hazırlanır. Bebeğin önüne, üstünde makas, bilezik, kalem, tarak, ayna, Kuran-ı Kerim ve bunlara benzer meslekleri ifade edici eşyalar bulunan bir tepsi konulur. Bebek bu tepsideki hangi eşyayı seçerse gelecekte o mesleğe sahip olacağı düşünülür.

Malzemeler:

- Buğday
- Nohut
- Fasulye
- Mısır
- Tuz
- Haşhaş ezmesi
- Fıstık

Yapılışı: Buğday, nohut, fasulye ve mısır bir gün öncesinden temizlenerek ıslatılır. Islanmış bu malzemeler ayrı ayrı kaplarda haşlanır. Hepsisi, haşlandıktan sonra süzülerek bir kapta birleştirilir. Tuz ilave edildikten sonra büyük bir tepsi üzerine dökülüp yanında haşhaş ezmesi ve fıstık ile servis edilir.

Gavatac

Bazı köylerde salça kullanımı yoktur. Salça yerine gavatac (kuru domates) kullanılmaktadır. Domatesler toplanıp bütün olarak ipe dizilir. İpe dizilip iyice kızartılır ve kurutulmuş domatesler yemeklerde salça yerine kullanılmaktadır.

Kuzugöbeği Dolması

Malzemeler:

- Kuzugöbeği mantarı
- Bulgur
- Tereyağ
- Kurutulmuş domates
- Kuru soğan
- Maydanoz
- Dereotu
- Karabiber
- Tuz

Yapılışı: Mantarların iri olanları seçilerek dolma için kullanılır. Mantarların kök kısımları kesilerek yıkanır. Bir tavada zeytinyağında soğan, bulgur, kuru do-

mates, maydanoz, dereotu, karabiber ve tuz ile hafif kavrulularak iç hazırlanır. Hazırlanan iç mantarların içerisine doldurulur. Doldurulan mantarlar düz bir süzgece yerleştirilerek uygun bir kap içerisinde buharda pişirilir ve servise hazırılır.

Çar Çarış Tatlısı

Malzemeler:

- Yufka
- Haşhaş
- Ceviz
- Pekmez
- Yağ

Yapılışı: Yufka yağsız tavada kızartılır, parçalanır. Eritilmiş tereyağı, haşhaş ve cevizle karıştırılır ve tepsiyeye serilir. Şerbeti için pekmezin içine yağ konularak kaynatılır. Hazırlanan şerbet tepsideki karışımın üzerine dökülür.

Çiğirdik

Malzemeler:

- Un
- Şeker
- Soğuk su
- Haşhaş

Yapılışı: Tavada kavru lan una, haşhaş, şeker ilave edilip soğuk su katılır. Koyulaşana kadar karıştırılır. Hazırlanan tavada servis edilir.

Gavut

“Kavutu olan pekmez katar, akli olan öğüt tutar”

Divan-ı Lugat-it Türk

Malzemeler:

- Nohut
- Mısır
- Pekmez

Yapılışı: Nohut ve mısır karıştırılıp, el değirmeninde un haline getirilir, üzerine pekmez dökülerek yenir.

Pekmez Şerbeti

“Mezarın üstü toz olur

Mesti ağamın dostu Ay gelin

Al güye, gülin var oğlan gelin

Ağamın dostu Ay gelin

İçsin şerbeti serin serin.”

Malzemeler:

- Meyve pekmezi
- Su

- Şeker

Yapılışı: Yaz kış her mevsim hazırlanıp tüketilmektedir. Yörede yetişen meyvelerden hazırlanan pekmeze su katılarak hazırlanır ve soğuk olarak içilir.

Düğünlerde bu maniyle geline şerbet verilir. Böylelikle tatlı bir evlilik sürdürüldüğüne inanılır.

Saksağan Beyni

“Lapa lapa yağan kar yaza kalmaz” Dede Korkut

Malzemeler:

- Kepek kar
- Pekmez

Yapılışı: Kepek kar ve pekmez karıştırılarak hazırlanır. Önemli bir özelliği dışarıda hazırlanıp yenilmesidir.

Sarsam Beyni

Malzemeler:

- Yoğurt
- Pekmez

Yapılışı: Yoğurt ve pekmez karıştırılarak hazırlanan bir tatlıdır. Özellikle kahvaltılarda tercih edilmekle birlikte diğer öğünlerde karşımıza çıkar.

Un Helvası

Malzemeler:

- Tereyağı
- Un
- Süt
- Şeker

Yapılışı: Tavada tereyağı kızdırılır ve üzerine un eklenir. Kısık ateşte pembeleşinceye kadar kavrulur. Bir kaba süt ve şeker dökülür ve çırpılır. Bu karışım pembeleşen unun içine yavaş yavaş dökülerek karıştırılır. Helva kıvama gelince el ile misket büyüklüğünde yuvarlanır ve tabaklara alınır. Kaşık ile yenilmek üzere ser-vise hazırdır

Kız kınasında erkek tarafının getirdiği un helvası ve pişi misafirlere ikram edilir. Kız kınasına gelin (kız) oğşaması da denilir ve şu mani söylenir:

Çattılar ocak taşını
Vurdular düğün aşını
Çağırın oğlan gardaşını
Gel kız eşin sağlığıyla
Sil gözünü yağlığıyla
Atladım indim eşiği
Sofrada kaldı kaşığım
Al evlerin yakışığı
Gal kız eşin sağlığıyla

Sil gözünü yağlığıyla
 Geldiler evde yapılmış helvasıyla
 Hani evler ıssız kaldı
 Tencereler öksüz kaldı
 Gal kız eşin sağlığıyla.

Tarif ve Sunum Denemeleri

BULGURLU, KUZUGÖBEKLİ, KAYMAKLI YEMLİK YATAĞINDA LEVREK FİLETTO TEREYAĞI SOS İLE

Malzemeler:

- Levrek Filetto
- Yemlik
- Bulgur
- Soğan
- Süt kaymağı
- Beyaz biber
- Tereyağı
- Tuz
- Limon suyu

Yapılışı: Bir tavada ince ince doğranan soğanlar tereyağı ile yüksek ateşte hızlıca kavrulur. Yıkayıp ayıklanan ve doğranan yemlikler tavaya eklenir. Yemlikler suyunu salınca az miktarda bulgur ilave edilir. Bulgur bir süre sallanır ve julyen doğranan mantarlar tavaya alınır. Bulgur yemliğin ve mantarın suyu ile pişince kaymak ile bağlanır. Tatlı su levrekleri derisi yüzülmeden filetto hazırlanır. Filettolar hafif tuz ve beyaz biber ile marine edilir. Marine edilen filettolar ızgarada pişirilir. Yağ tavasında tereyağı, limon suyu ve beyaz biber ile tereyağı sos hazırlanır. Bulgurlu, kuzugöbekli, kaymaklı yemlik servis tabağına alınır. Levrekler yemliğin karşısına yerleştirilir. Üzerine tereyağı sos verilerek servis edilir.

AKÇA KATIKLI ANAMAS KÖY SALATASI

Malzemeler:

- Akça katık
- Yemlik
- Arapsaçı otu
- Dağ eriği
- Dereotu
- Gaz ayağı
- Güneyik
- Kara kavruk otu
- Keklik malı/marulu
- Kuzukulağı

- Tere
- Dağ soğanı
- Çeri domates

Sos için:

- Zeytinyağı
- Tuz
- Limon
- Sirke
- Nar ekşisi

Yapılışı: Arzu edilen otlar ayıklanır, yıkanır ve yaprak yaprak ayrılır. Hazırlanan otlar salata tabağına alınır. Arasına çeri domatesler ikiye bölünerek atılır. Üzerine akça katık dilimleri konulur. Zeytinyağı, tuz, limon, sirke, nar ekşisi ile soslayarak servis edilir.

KIZARMIŞ CİPS TARHANA YAYLA SOS İLE

Sos yapılışı:

Geniş bir kâseye alınan yoğurt; tuz, limon suyu ve zeytinyağı ile birlikte iyice çırpılır. İnce ince doğranmış taze nane ve taze soğan da ilave edilerek karıştırılır. Salata sosunun kıvamı çok yoğun olursa biraz daha limon suyu ilave edilerek kıvamı inceltilebilir.

Kaynakça

- Batutta, İ. (2013). *İbn Battuta Seyahatnamesi* (Aykut, A. S., Çev.), İstanbul: YKY.
- Mahmud, K. (1939). *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi* (Cilt 1-3), (Atalay, B., Çev.), Ankara: TDK Yayınları.
- Ögel, B. (1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Ögel, B. (1988). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul: TDAV Yayınları.

BEYŞEHİR İLÇESİ'NİN TARIMSAL YAPISI

Mehmet ZENGİN*

Giriş

Beyşehir ilçesi İç Anadolu Bölgesi'nde, Konya iline bağlı ve il merkezinin 90 km batısında olup 2019 yılı verilerine göre nüfusu 74.469'dur. İlçe, Göller Yöresi'nde kendi adıyla anılan gölün güneydoğusunda yer almaktadır. Kuzeyinde Doğanhisar, Hüyük ve Ilgın, kuzeydoğusunda Derbent, doğusunda Konya, güneydoğusunda Seydişehir, güneyinde Derebucak, güneybatısında Sütçüler, batısında Yenişarbademli ve kuzeybatısında ise Şarkikaraağaç ile Eğirdir ilçeleri bulunmaktadır (Görsel 1; Sarı, 2007).

İlçe, Beyşehir Gölü Havzası'nda konuşlanmıştır. Bu havza Batı Torosların arka çanağını teşkil eder ve Kızılören Mahallesi'nden Anamas Dağı'na kadar yaklaşık 100 km uzunluğunda ve 50 km genişliğindedir. Havzanın en derin noktası Beyşehir Gölü olup 650 km² yüzey alanına sahip göl, Türkiye'nin üçüncü büyük doğal gölü ve en büyük tatlı su gölüdür. Gölde 2019 yılı verilerine göre 476.500 ton Çim Sazanı (%78,7), 104.895 ton Sudak (Levrek; %17,3) ve 23.700 ton Sazan (%3,9) olmak üzere toplam 605.095 ton balık üretilmektedir (Anonymous, 2020).

Gölde Çim Sazanı, Sudak (Levrek) ve Sazan balık çeşitleri yaygındır. Yaklaşık 40 yıl önce yaygın ve çok lezzetli olan ot obur Gövce balığı, göle bırakılan dişli balık et obur Sudak sayesinde bitmiştir. En derin yeri 6 m olan göl etraftaki dağlardan gelen yağış suları ve göl tabanından kaynaklanan düdenlerle beslenir. Son yıllarda Derebucak derivasyon tüneliyle göle aktarılan yıllık 150 milyon m³ su ile birlikte göl suyu yaklaşık 70 km uzunluğundaki Çarşamba Çayı ile Suğla Göleti suyunu da alarak Çumra Ovası'nın sulanmasını sağlamaktadır.

Havza arazileri gibi ilçe arazileri de eğimli, ondüleli, sığ ve taşlı olup, toprakları kireçsiz kahverengi topraklar, kahverengi orman toprağı ve allüviyal sınıfta yer almaktadırlar. İlçe 1.717.793 da araziye sahiptir. Bunun 693.825 dekarı (%40,39) tarım arazisi, 772.630 dekarı orman arazisi (%44,97), 191.338 dekarı (%11,14) mera arazisi ve 60.000 dekarı da diğer arazidir (%3,49). Beyşehir ilçesi tarım arazileri deniz seviyesinden 1.122 m ile 1.400 m arasındaki yükseltilerde yer almaktadır. Diğer taraftan, 2019 yılı verilerine göre 34.500 büyükbaş ve 37.850 küçükbaş hayvan varlığına sahip olan ilçenin ekonomisi, tarım, hayvancılık, balıkçılık ve küçük silah sanayine bağlıdır (Anonymous, 2020).

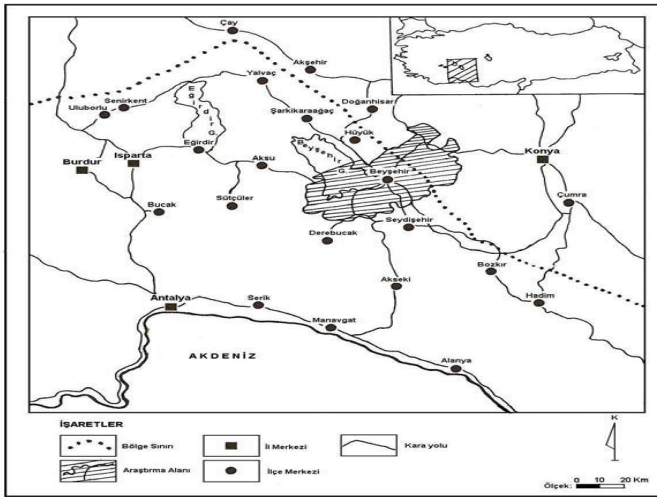
* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Toprak Bilimi ve Beslenme Bölümü, Bitki Beslenme Anabilim Dalı.

Beyşehir İlçesi'nin toplam nüfusu 1965 yılında 79.513 iken 2.000 yılında en yüksek nüfusa ulaşarak 118.144 olmuş, 2019 yılında ise 74.469'a gerilemiştir ("Beyşehir", 2020).

İlçenin 12 merkez mahallesi [Avşar (Toki), Bahçelievler, Beytepe, Dalyan, Esentepe, Evsat, Hacıakif, Hacıarmağan, Hamidiye, İçerişehir, Müftü ve Yeni Mahalle] ve 55 taşra mahallesi (Adaköy, Ağılönü, Akburun, Akçabelen, Avdancık, Bademli, Başgöze, Bayat, Bayavşar, Bayındır, Bekdemir, Çiçekler, Çiftlik, Çivril, Çukurağıl, Damlapınar, Doğanbey, Doğançık, Dumanlı, Eğirler, Emen, Esence, Eylıklar, Fasıllar, Göçü, Gökçekuyu, Gökçimen, Gölkaşı, Gölyaka, Gönen, Gündoğdu, Huğlu, Hüseyinler, İsaköy, Karaali, Karabayat, Karadiken, Karahisar, Kayabaşı, Küçükavşar, Kurucuova, Kuşluca, Mesutlar, Sadıkhacı, Şamlar, Sarıköy, Sevindik, Üçpınar, Üstünler, Üzümlü, Yazıyurdu, Yenidoğan, Yeşildağ, Yukarıesence ve Yunuslar) vardır (Beyşehir Belediyesi, t.y.).

Tarım toprakla tohumu buluşturarak bitkisel üretimde bulunma sanatıdır. Ziraat ise bitkisel üretimle birlikte hayvansal üretimde bulunma işidir. İnsanlar hayatını sürdürmek için bitkisel ve hayvansal ürünlere ihtiyaç duyarlar. Canlılar âlemi olan insanlar, bitkiler ve hayvanlar canlılıklarını sürdürmede toprağa bağımlıdır. Toprak ise organik ve inorganik materyallerin ayrışıp parçalanmasıyla meydana gelen, içerisinde belirli oranlarda hava ve su bulunduran, bitkilerin ihtiyaç duyduğu besin elementlerini içeren ve onlara durak yeri olan, yeryüzünün parçalanmış üst katmanıdır. Toprak hem insanoğlunun yaratılış hamuru, hem de bitkisel ve hayvansal gıdalarımızın ana kaynağıdır.

Beyşehir ilçesinin toprağıyla veya tarımıyla ilgili 2-3 bilimsel araştırmanın dışında yeterli bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Bu vesile ile hazırlanan bu makalede Beyşehir'in tarım toprakları ve tarımsal potansiyeli irdelenmiştir.

Görsel 1: Beyşehir İlçesi'nin yeri ve konumu (Sarı, 2007)

Beyşehir'in Tarımsal Durumu

Açık alanlarda yapılan bitkisel üretimi etkileyen en önemli faktör iklimdir. İklimin yağış, sıcaklık, hava rutubeti, rüzgâr ve bulutluluk faktörleri bitki gelişimi için çok önemlidir. Beyşehir'de iklim Akdeniz ile İç Anadolu iklimi arasında bir özellik gösterir. Yani yazlar kısa, serin ve kurak, kışlar ise uzun, soğuk ve yağışlıdır. Ortalama sıcaklık Akdeniz kıyılarından 8-10 oC daha düşük ve yaz sıcaklığı daha azdır. Kışlar ise karlı ve donlu geçer. İlkbahar ve sonbahar kısadır, kış ve yaza geçiş birden biredir. Geç gelip geç giden kışlar kasım ortasında başlar ve nisanda sona erer. Uzun yıllar ortalaması olarak yıllık ortalama sıcaklık 11,2 oC olup, yıllık yüksek sıcaklıklar ortalaması 17,5 oC ve yıllık düşük sıcaklıklar ortalaması da 4,6 oC'dir. Yıllık ortalama nispi nem %63 olup en düşük %8, en yüksek %97'dir. Kırğılı gün sayısı yıllık ortalama 39,1 gündür. En erken ekim ayında ve en geç de martta kırğı düşer. Yağışların %38'i ilkbahar, %31,9'u kış, %18,2'si sonbahar ve %11,8'i yaz aylarında düşer. Yılın en çok aralık ve en az ağustos ayında yağış görülür. Uzun yıllar ortalaması olarak yıllık ortalama yağış 456 mm, en çok 715 mm, en az da 302 mm'dir. Don olayı, en erken kasım başında, en geç nisan ortasında görülür. Donlu günler yılda 56 gün ile 119 gün arasında değişir.

İlçede yılın 137 günü rüzgârlı geçer. En hızlı rüzgâr güneybatı ve güneydoğudan nisan ayında 13,9 m/sn (50 km/sa) hızında eser. Rüzgârlar en çok ocak, mart, nisan ve haziran aylarında görülür. Ürünleri kurutucu güney rüzgârı (Samyeli) arada bir eser. Lodos güney veya güneybatıdan eser ve sıcaklık getirir. Poyraz kuzeydoğudan eser ve soğukluk getirir. Karayel (Keşişleme) kuzeybatıdan sertçe eser ve yağmur ile kar getirir. Yıldız kuzeyden, Yıldız Karayel ise kuzey ile kuzeybatı yönünden eser. Gölden uzaklaştıkça yumuşak iklim sertleşip karasal iklime geçilir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, t.y.).

İlçede yükselteler nedeniyle eğimli yerlerde toprak sığlaşıp verimsizleşmekte ve tarım alanları küçülmektedir. Toprağın verimli ya da verimsiz olması yerleşmelerin gelişmesini sağlayan veya engelleyen önemli bir etkidir. Beyşehir'de allüvyal topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar ve kahverengi orman topraklarının bulunması tarımsal faaliyetleri olumlu yönde etkilemektedir (Sarı, 2007). Bu sınıf topraklar tarımda sorunsuz topraklar olup sulama yapıldığında az girdi ile çok ürün veren, kıymetli topraklardır.

Gölden etraftaki yüksekliklere çıkıldıkça sıcaklıkların düşmesi ve karasallığın artmasıyla tarımsal üretimde verim ve çeşitlilik azalmaktadır. Ayrıca yükselti nedeniyle eğim artmakta, ulaşım zorlaşmakta, toprak verimsizleşmekte ve tarım alanları daralmaktadır. Dağlık köylerde hayvancılık ve ormancılık, düzlük alanlardaki köylerde ise tarımsal faaliyetler yani bitkisel üretim yaygındır. Özellikle kuru tarım alanlarında, tarla tarımından elde edilen gelir yetersizdir. Bu tip yerleşmelerde hayvancılık faaliyeti aile bütçesine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır (Sarı, 2007). Ormanlar genellikle çam, sedir, ardıç, köknar ve meşe ile kaplıdır.

$V = T + T + İ + İ$ (Verim = Toprak + Tohum + İklim + İnsan) eşitliğinde görüldüğü gibi, bitkisel üretimde kaliteli ve bol ürün verimi sadece toprağa bağlı olmayıp yetiştirilen bitki genetik materyali, yöre iklimi ve çiftçilik yapan insana bağlıdır (Zengin, 2015). Çiftçi toprak sorunlarını yok etse, kaliteli tohum, fide/fidan kullansa, uzmanların önerileri doğrultusunda ekim, dikim, gübreleme, çapalama, sulama, ilaçlama, hasat vb. gibi bakım işlemlerini de yapsa iklim olaylarını bitkinin istediği şekle getiremediği için hiçbir zaman genetik materyalin optimum koşullardaki verim ve kalitesine ulaşamayacaktır. Örneğin kaliteli (sertifikalı, elit) bir buğday tohumunun genetik verim kapasitesi 1.450 kg/dekar iken Beyşehir İlçesi'nde de, başka yerlerde de kıraçta maksimum 500 kg/dekar, sulanan yerlerde ise maksimum 1.000 kg/dekar tane ürünü alınabilmektedir. Protein oranı da %18-20 olacağı yerde %10-15 düzeylerinde kalmaktadır. İşte ürün verimi ve kalitesinin düşük kalmasında yöre ikliminin gece-gündüz sıcaklıkları, yağış, bulutluluk, ışıklanma düzeyi, rüzgâr, hava rutubeti vb. gibi öğeleri çok etkili olmaktadır. Özellikle açık arazilerde iklim faktörlerine hâkim olunamayacağından yöre iklimine en iyi adapte olmuş kültür bitkileri yetiştirilmelidir. Nar, kestane, zeytin, incir ve Trabzon hurması gibi meyveler iyi bir şekilde gelişerek meyve verip, meyve içlerini doldurmaları için uzun yaz, kışın donmayan toprak, eksi derecelere düşmeyen hava sıcaklıkları, yıllık ortalama sıcaklığın 16 oC ve üzerinde, yıllık ortalama hava rutubetinin de %70'in üzerinde olduğu iklim bölgeleri gerekli iken, ticari kapsamlı olmasa da bazı çiftçilerimizin Beyşehir'de bunları dikmesi uygun değildir ve zaman içerisinde de başarılı olamadıklarını görmekteyiz.

Ormanlarından gelen Kızıoğlu Deresi, Huğlu tarafından gelen Hanboğazı Deresi, Karaburun Mevkii'nden göle karışan Soğukpınar, Elze Deresi, Üstünler Çayı, Kavak Çayı, Yeşildağ civarından gelen Kuru Dere, Doğanbey civarından gelen Sarıöz Deresi ve Sadıkhacı'dan çıkan Eflatunpınar Çayı gibi küçük bazı akarsuları vardır. Yöredeki en önemli akarsu, Konya Ovası Sulama Projesi'nin ana kaynağı niteliğindeki Çarşamba Çayı'dır. Gölden bu kanal vasıtasıyla yılda 150 milyon m³ civarında su alınmaktadır (Beyşehir Belediyesi, t.y.). Bir o kadar su da kuzey batı taraftan Isparta ili tarım arazilerine çekilmektedir.

Beyşehir ilçesinin toplam 1.717.793 dekar arazisi vardır. Bunun 693.825 dekarı (%40,39) tarım arazisi, 772.630 dekarı orman arazisi (%44,97), 191.338 dekarı (%11,14) mera arazisi ve 60.000 dekarı da diğer arazidir (%3,49). Tarım arazisinin 171.693 dekarı (%24,74) sulu, 452.750 dekarı (%65,25) kuru ve 69.382 dekarı da (%9,99) nadastır (TÜİK, 2020). Diğer taraftan, 2019 yılı verilerine göre ilçenin büyükbaş hayvan varlığı 34.500, küçükbaş hayvan varlığı 37.850, kanatlı sayısı 4.870, arıcılık işletme sayısı 59, toplam arı kovana sayısı 5.481 ve bal üretimi ise 59.322 kg civarındadır (Tablo 1; Anonymous, 2020).

Tablo 1: Beyşehir İlçesi'nin 2019 Yılı Tarım ve Hayvancılık İstatistikleri (da: dekar)

Toplam arazi (da)	1.717.793	Büyükbaş hayvan	34.500
Tarım arazisi (da)	693.825 (%40.39)	Küçükbaş hayvan	37.850
Sulu tarım ar. (da)	171.693 (Tarım ar. %24.74'ü)	Kanatlı sayısı	4.870
Kuru tarım ar. (da)	452.750 (Tarım ar. %65.25'i)	Aricılık işletme sayısı	59
Nadas arazi (da)	69.382 (Tarım arazisinin %9.99'u)	Toplam kovan sayısı	5.481
Orman arazisi (da)	772.630 (%44.97)	Bal üretimi (kg)	59.322
Mera arazisi (da)	191.338 (%11.14)		
Diğer arazi (da)	60.000 (%3.49)		

Beyşehir'de, 2019 yılı verilerine göre toplam 693.825 dekarlık tarım arazisinin 465.569 dekarında tahıl ve diğer tarla bitkileri (%67,1) ekilmiş, en fazla ekilen (243.000 dekar; tarım arazisinin %35,0'ı) bitki buğday olup 78.261 ton buğday elde edilmiştir. İlçede buğday verimi Türkiye ortalamasının (270 kg/dekar) üstünde olup 322 kg/dekardır. 4.225 dekar arazide sebze (%0,61), 8.061 dekar arazide ise meyve (%1,16) üretiminde bulunulmuştur. Ayrıca ilçede 2019 yılında 20.288 ton yem bitkileri üretilmiştir (Tablo 2; TÜİK, 2020). Yörede belli gruplara ait başlıca ürünler, buğday, nohut, yonca, şeker pancarı, domates ve elmadır (Fotoğraf 1-6).

Ayrıca Konya'nın 31 ilçesi içerisinde Beyşehir; nüfus bakımından Selçuklu, Meram, Karatay, Ereğli ve Akşehir'den sonra 74.469 kişi ile 6., toplam arazi varlığı bakımından 10., tarım arazisi büyüklüğü bakımından 14., tarım arazisi yüzdesi bakımından 19. ve kişi başına düşen tarım arazisi büyüklüğü bakımından ise 23. sırada yer almaktadır. Yani diğer ilçelerimize göre Beyşehir'de nüfus fazla, tarım arazisi ise azdır. Kişi başına en fazla tarım arazisi (246.99 dekar) Yalılıyük'te, en az tarım arazisi (1.36 dekar) ise Selçuklu İlçesi'ndedir (Tablo 3; "Konya İlçeleri Nüfusu", t.y.).

Tablo 2: Beyşehir İlçesi'nin 2019 Yılı Bitkisel Üretim İstatistikleri

Grup	Bitki	Ekilen alan (da)	Ürün miktarı (ton)	Verim (kg/da)
Tahıllar	Buğday	243.000	78.261	322
	Arpa	145.300	47.341	326
	Yulaf	860	215	250
	Çavdar	132	50	379
Baklagiller	Kuru fasulye	3.500	991	283
	Nohut	29.442	4.996	170
	Mercimek	10.000	1.126	113
Yem bitkileri	Silajlık mısır	900	4.500	5.000
	Yonca yeşil ot	3.300	14.850	4.500
	Korunga ot	700	700	1.000
	Adi fiğ	1.000	150	150
	Macar fiği	500	88	176
	Patates	3.500	14.000	4.000
Endüstri bitkileri	Ş. pancarı	18.735	114.887	6.162
	Aspir	1.000	200	200
	Haşhaş	3.700	220	66
Sebzeler	Domates	4.010	6.650	1.658
	Kavun	150	300	2.000
	Karpuz	50	100	2.000

Örtüaltı sebzeleri	Hıyar, domates	15	375	25.000
	Elma	2.534	1.996	25 kg/ağaç
	Kiraz	975	410	20 kg/ağaç
Meyveler	Ceviz	4.000	512	15 kg/ağaç
	Üzüm	352	182	517
	Çilek	200	600	3.000
Toplam		477.855	293.700	-
Diğer ürünler		215.970	-	-

Fotoğraf 1: Beyşehir İlçesi'nde buğdaya ait bir görünüm

Fotoğraf 2: Beyşehir İlçesi'nde nohuda ait bir görünüm

Fotoğraf 3: Beyşehir İlçesi'nde yoncaya ait bir görünüm

Fotoğraf 4: Beyşehir İlçesi'nde şeker pancarına ait bir görünüm

Fotoğraf 5: Beyşehir İlçesi'nde domatese ait bir görünüm

Fotoğraf 6: Beyşehir İlçesi'nde elma bahçesine ait bir görünüm

Beyşehir ilçesi tarım topraklarının verimlilik durumlarını belirlemek amacıyla Nisan 2001'de Beyşehir ilçe merkezi ve ona bağlı 11 kasabanın ikişer yeri olmak üzere 24 yerin 0-20 ve 20-40 cm derinliklerinden toplam 48 adet toprak örneği ve

Haziran 2001’de ise toprak örneklerinin alındığı arazilerden toplam 24 adet buğday, arpa, mercimek, elma ve üzüm asması gibi bitkilerin yaprakları örneklenerek analiz edilmiştir. Sonuçlara göre ilçe toprakları genellikle tınlı tekstür, hafif alkalın pH, tuzsuz, orta kireçli ve düşük organik maddeli özellik arz etmektedirler. Ayrıca araştırma toprakları orta seviyede azot, yeterli seviyelerde fosfor ve potasyum, fakir düzeylerde demir, çinko ve bora sahiptirler. Diğer taraftan, bitki örneklerinde de demir, çinko ve bor noksanlıkları belirlenmiştir (Zengin vd. 2003). O yüzden **Beyşehir çiftçileri mutlaka sonbaharda dekara 2-4 ton iyi yanmış ahır gübresi veya o yoksa 100 kg leonardit ve ilkbaharda/yazda topraktan ve yapraktan demir, çinko ve bor gübrelenmesi yapmalıdır.** Bu uygulamalar ürün verim ve kalitesini %50 civarında artıracaktır. **Ayrıca toprakta organik madde (humus) kaynağı olan anız yakılmamalıdır.** Anız; arpa, buğday, mısır ve ayçiçeği gibi bitkilerin hasattan sonra tarlada kalan yaprak ve sap gibi artıklarıdır. Beyşehir İlçesi’nde bazı köylere ait çiftçiler yasak olmasına rağmen güzün arpa-buğday anızlarını, tekrar sürüm ve ekim işlemlerinde zorluk çıkarıyor diye yakmaktadırlar. Bu doğru değildir ve toprak verimliliği açısından çok zararlıdır. Çünkü anız, yarı kurak iklim bölgelerinde (yıllık yağış toplamı 250-500 mm) topraktaki organik madde ile çok az da olsa makro ve mikro besin elementlerinin kaynağıdır. Hattı zatında son yıllarda sap-saman da nerdeyse tane kadar değerlidir ve hayvancılıkta kaba (balast) yem olarak iyi para etmektedir. Böyle bir durumda biçerdöver ile hasat mümkün merteye alttan yapılmalı, hemen biçerdöver artığı saplar balya yapıp alınmalı, gölge (anız) tavı kaçmadan bir hafta içerisinde dekara 4-5 kg üre gübresi serpilip derin bir sürümle toprağa karıştırılmalıdır. Böylece söz konusu anız artıkları toprak altında yaklaşık üç aylık süreçte faydalı mikroorganizmalarca çürütülerek humusa dönüştürülürler. Artan organik madde ile toprak yapısı düzelir, kaymak tabakası oluşmaz, su geçirgenliği ve tutulması artar, renk koyulaşacağı için ışığı çekip ısınır, mikroorganizma tür ve sayıları artacağından toprak canlanır ve sonuçta toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin düzelmesiyle birlikte verimlilik artar. Çiftçilerimiz ‘Anıza niçin boşu boşuna dekara 4-5 kg üre gübresi verelim?’ diye düşünebilirler. Ama bu uygulamanın ardından ekilecek bitkiye 5 kg’dan daha fazla azotlu gübre kısıntısı yapılır ve bu durumda bile verim daha yüksek olur.

Tablo 3: Konya ilçelerinin nüfus, toplam arazi ve tarım arazisi dağılımları

İlçeler	İlçe nüfusu (2019 sonu)	Toplam arazi (dekar)	Tarım arazisi (dekar)	Tarım ar. %'si	Kişi başına tar. arazisi (dekar)
Ahırlı	4.753	337.373	57.356	17.0	12.07
Akören	5.838	560.554	223.234	39.8	38.24
Akşehir	93.885	853.000	343.820	40.3	3.66
Altınekin	14.351	1.165.380	779.660	66.9	54.33
Beyşehir	74.469	1.717.793	693.825	40.4	9.32
Bozkır	25.894	1.098.527	200.538	18.3	7.74
Cihanbeyli	51.748	3.634.760	2.199.920	60.5	42.51
Celtik	9.713	590.829	393.383	66.6	40.50

Cumra	67.282	2.090.638	1.516.978	72.6	22.55
Derbent	4.267	302.175	154.879	51.2	36.30
Derebucak	6.031	498.245	27.915	5.6	4.63
Doğanhisar	15.810	516.864	237.937	46,0	15.05
Emirgazi	8.535	883.266	751.680	85.1	88.07
Ereğli	146.998	2.260.000	1.313.840	58.1	8.94
Güneysınır	9.288	522.383	290.000	55.5	31.22
Hadim	12.015	1.083.664	200.000	18.5	16.65
Halkapınar	4.066	468.402	75.000	16.0	18.45
Hüyük	15.652	549.420	210.215	38.3	13.43
İlgin	54.228	1.655.750	1.190.552	71.9	21.95
Kadinhanı	32.144	1.865.498	1.491.338	79.9	46.40
Karapınar	49.978	2.939.168	1.500.000	51.0	30.01
Karatay	338.976	2.818.186	1.719.602	61.0	5.07
Kulu	50.825	2.056.386	1.381.386	67.2	27.18
Meram	344.546	1.680.210	620.638	36.9	1.80
Sarayönü	27.026	1.555.281	1.154.795	74.2	42.73
Selçuklu	662.808	1.836.310	899.416	49.0	1.36
Seydişehir	64.822	1.362.560	403.325	29.6	6.22
Taşkent	6.296	427.633	590.000	13.8	93.71
Tuzlukçu	6.529	616.034	507.994	82.5	77.81
Yalıhüyük	1.629	122.230	402.350	32.9	246.99
Yunak	21.972	2.341.064	1.880.200	80.3	85.57
Toplam	2.232.374	40.409.583	23.411.776	-	-

İlçede tarım çevreye uyumlu tarımsal teknolojilerle yapılmalı, erozyona karşı koruyucu önlemler alınmalı, amaç dışı toprak kullanımı önlenmeli, organik bitkisel ve hayvansal üretim yaygınlaştırılmalı ve tarım alanları dışında bozuk orman ve mera alanları da ıslah edilmelidir (Gülçubuk, 2010). İlçe tarım arazileri genellikle eğimli-ondüleli olduğundan toprak işlemler eğim doğrultusunda yapılmalı, kontur tarım denilen eğime dik doğrultuda işleme yapılmalı veya sürümler pullukla toprağı devirerek değil de anıza direk ekim şeklinde yapılmalıdır. Zira eğim doğrultulu çizilerde, meyil aşağı akan kar-yağmur sularıyla toprak erozyonu artmaktadır. Meralarda kontrollü otlatma yapılmazsa dış etkenlere açık hale gelen mera arazilerinden ilkbahar-yaz yağmur-dolu yağışları ardından sel akarak kilden çakıla-taşa, hatta kayalara kadar her türlü materyal havzanın en çukur yeri olan göle taşınmaktadır. Böylece tarım ve mera arazilerinde toprak kaybı olduğu gibi daha büyük bir problem olarak da göl tabanı giderek dolmakta ve su sığlaşmaktadır. Sonuçta göl suyu azalmakta, otlanmakta, kirlenmekte ve balıkçılık gerilemektedir. Azalan balıkçılık ekonomisi ile oradan geçimini sağlayan yöre halkı işsiz kalınca çareyi diğer büyük şehirlere taşınmakta bulmaktadır. Büyük şehirlerde de iş bulunup geçim sağlanamazsa sosyal problemler doğmaktadır. Bu yüzden sadece Beyşehir ölçeğinde değil, tüm ülke ölçeğinde tarım-turizm-sanayi bakımından doğaya dost büyüme modelleri benimsenmeli, hava, su ve toprak zorlanmamalıdır. Göle çay ve derelerle taşınan teressübatın tutulması için göle yakın uygun yerlerde çökertme havuzları inşa edilerek akarsular havuzlardan geçirilmeli, böylece sularla taşınan malzemeler söz konusu havuzlarda tutulmalıdır. Ana havuz siltasyonla

dolunca su yandaki havuza çevrilerek ana havuzdaki çamur, taş, kaya, tomruk vb. malzemeler iş makineleri ile kamyonlara yüklenererek başka uygun yerlere taşınmalıdır.

Ayrıca balıkçılığın devamı, su kalitesinin bozulmaması, göl güzelliğinin korunması ve bir Millî Park olan sit alanında sucul yaşamın sekteye uğramaması için bilimsel verilerle belirlenmiş 1.122,40 m kodunun altında gölden kesinlikle su alınmamalıdır. Ülkemizin en büyük tatlı su gölü olan, Selçuklu Sultanımız Alaeddin Keykubad'ın da 'Cennet ya burasıdır, ya da buranın altındadır' dediği Beyşehir Gölü'nün güzelliğinin devamı için su derin olmalı, fazla su alınarak sığlaşmamalıdır. Sığ suda ot-saz-kamış-yosun çok geliştiğinden suda çözülmüş oksijen azalır ve kirlilik başlar. Böylece balıkçılık ve turizm potansiyelinde düşüşler meydana gelir. Gölün kuzey batı tarafından bir kısmı, Isparta il sınırları içerisinde kaldığından Çumra Ovası'na verilen su kadar da Isparta İli, meyve bahçelerinin sulanması için gölden su almaktadır. Bu yüzden sadece Konya tarafı değil, Isparta tarafı da gölün kaldıramayacağı yükü göle yüklememelidir. Daha az su ile daha geniş arazilerin sulanması için sulama randımanının yüksek olması gereklidir. Bunun için de su iletim yapıları açık kanal değil de, yeraltı kapalı boru sistemi şeklinde olmalı, sulamada damla, yeraltı sızdırma veya yağmurlama gibi basınçlı sulama sistemleri kullanılmalı, yanlış bir ifade olarak vahşi sulama denilen salma sulama yapılmamalı ve mümkünse sulamalar geceleri yapılmalıdır. Gündüz sıcaklarda yapılan sulamalarda %40'a varan oranlarda su, buharlaşma ile kaybolmakta, bu da enerji ve su tüketimini artırdığı gibi toprağın tuzlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Organik tarıma uygun alanlarda organik tarımın yaygınlaştırılmasıyla kaynakların kirlenmesi azalacak, su tasarrufu sağlanacak, birim alandan daha az su ile daha fazla ve kaliteli ürün elde edilebilecektir (Babaoğlu, 2010). Buna en iyi örnek toprak özellikleri uygun olan yerlerde (kumlu, organik maddece zengin, asidik topraklar) az su ile çok kazanç getiren çilek üretimine geçiştir. Çevre koşulları dikkate alınarak uygun olan diğer yerlerde tarla tarımı, uygun olan yerlerde bahçe tarımı (sebze ve meyve yetiştiriciliği) veya organik hayvancılık (büyükbaş, küçükbaş, gezen tavuk, bildircin-keklik-sülün yetiştiriciliği, arıcılık) yapılabilir.

İlçe tarım arazilerinde nadas alanlarının daraltılması amacıyla özellikle hayvancılığın ihtiyacı olan kaliteli kaba yem üretimi için kışlık Macar fiği, tüylü fiğ gibi baklagiller yalnız veya arpa ile karışık olarak ekilebilir. Ara ürün veya ana ürün olarak, Macar fiği kış donlarına dayanıklı olduğundan eylül-ekim aylarında ekilip üzerinden kış geçtikten sonra mayıs-haziran aylarında hasat edilebilir. Adi fiğ ise kış soğuklarına dayanamadığından mart-nisanda ekilip haziran-temmuz aylarında hasat edilebilir. Hem bu tür baklagil yem bitkileri ile toprağa fazlaca organik madde ve azot besin elementi kazandırılmış olur. Bunların üzerine ekilecek diğer bitkilerin ürün verim ve kalitesi daha da artar. Buna toprakta sürdürülebilir verimlilik denmektedir. Bu vesile ile fenni gübre kullanımı daha azalır ve bu yüzden gübre hammaddesinde dışa bağımlılık azalacağı gibi çevre kirliliği de azal-

tılmış olur. İlçe genelinde küçük arazilerde ekonomik getirisi olan kekik ve lavanta (Fotoğraf 7-8) gibi tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimi, süs bitkileri ve fidan üretimi de yaygınlaştırılmalıdır.

Fotoğraf 7: Kekik bitkisine ait bir görünüm

Fotoğraf 8: Lavanta bitkisine ait bir görünüm

Çevreye zarar vermeyecek şekilde gölden elde edilen kamış gibi doğal ürünler de süs eşyası, hasır ve yapı malzemesi gibi farklı şekillerde değerlendirilebilir. Özellikle göl kenarları manda üretimi ve göl içindeki adalar organik tavşan, keklik, bıldırcın ve tavuk/yumurta üretimi alanları olarak değerlendirilebilir. Arıcılık doğal floranın zenginliği sebebiyle teşvik edilmeli, kültür mantarı üretimi de dikkate alınmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Dünyanın toplam yüzey alanı 51.010.000.000 hektar, kara örtüsü 14.894.000.000 hektar, Türkiye'nin kara örtüsü 76.963.200 hektar iken Beyşehir ilçesinin kara örtüsü 171.779,3 hektardır. Böylece Türkiye, dünya kara örtüsünün 1/193'i, Beyşehir ilçesi ise dünya kara örtüsünün 1/86.704'i, Türkiye kara örtüsünün de 1/448'idir. 1.717.793 dekarlık ilçe kara örtüsünün 693.825 dekarı (%40,39) tarım arazisi olup bunun %24,74'ü sulu (171.693 dekar), %65,25'i kuru (452.750 dekar) ve %9,99'u ise nadas (69.382 dekar)'tır.

Konya'nın 31 ilçesi içerisinde Beyşehir; nüfus bakımından 6., tarım arazisi büyüklüğü bakımından 14. ve kişi başına düşen tarım arazisi büyüklüğü (9.32 dekar) bakımından ise 23. sıradadır. Diğer bir ifadeyle birim tarım arazisi başına düşen nüfus fazladır. Kendi nüfusunu güvenle besleyip diğer ilçe/il nüfuslarına da gıda maddeleri üretebilmek için Beyşehir ilçesinde tarımsal ürün verimi ve kalitesi artırılmalıdır. Bunun için tarla ve sebze bitkilerinde münavebeye dikkat edilmeli, bilhassa toprakta organik madde kaynağı olan anız yakılmamalı, kimyasal gübrenin yanında organik gübrelemeye de önem verilmeli ve bitki besleme-gübreleme güvenilir toprak analiz laboratuvarından alınan tam toprak analiz sonuçları ile uzman önerilerine göre yapılmalıdır. Beyşehir ilçesi tarım topraklarında yaygın bir şekilde organik madde, azot, demir, çinko ve bor noksanlığı görüldüğünden arazilere sonbaharda organik gübreler veya kompost ya da leonardit verilmeli, baklagil

yem bitkileri ile yeşil gübreleme yapılmalı, ilkbahar ve yazın da azot, demir, çinko ve borlu gübreler kullanılmalıdır. Ayrıca Beyşehir'de çiftçi ailesi başına düşen ortalama 11,4 dekar tarım arazisinin büyütülmesi ve ortalama 7 ayrı parçanın azaltılması için bir an evvel ilçe genelinde arazi toplulaştırmaya başlanıp tamamlanmalıdır.

Bitkisel üretimde verimi artıran birinci faktör sulama olduğundan (ikinci faktör de gübrelemedir) yerüstü ve yeraltı su kaynaklarından yararlanarak kıraç tarım alanlarına sulama suyu götürülmelidir. Göl Beyşehir'de ama suyunu başka ilçeler kullanmaktadır. Göl sulama suyu öncelikli olarak Beyşehir'in kıraç tarım arazilerinde değerlendirilmeli, fazlası kalırsa diğer ilçelere verilmelidir.

Akçabellen kuru fasulyesi gibi bazı yöreye özgü bitki yetiştiriciliği desteklenmelidir. Son yıllarda giderek artan organik çilek üretimi ve gezen tavuk yumurtacılığı teşvik edilmelidir. Araziler küçük ve parçalı olduğu için yörenin iklim özellikleri (bilhassa ilkbaharda don tarihleri), topoğrafik yapı (düz, eğimli, vadi tabanı vb.) ve toprak özellikleri dikkate alınarak birim alandan fazla gelir getiren çilek, ceviz, badem ve ayva bahçeleri kurulmalıdır.

Günümüz dünyasında gıda ve enerjinin ilk sıralarda yer aldığı unutulmamalı, gıda güvenliğinin de tarım ve hayvancılığa, kısacası toprağa bağlı olduğu gerçeği ile hareket edilmelidir. Ne Beyşehir'de, ne de ülkemizde tarım toprakları şehirlaşmeye açılmamalı, amacı dışında kullanılmamalıdır.

Teşekkür

Güzel ilçemiz Beyşehir ile ilgili genel bilgilerin temininde yardımcı olan Beyşehir İlçe Kaymakamı Sayın Yusuf ÖZDEMİR ile çalışma arkadaşlarına, bu güzel Beyşehir Kitabı'nı çıkaran Belediye Başkanı, Sayın İnşaat Mühendisi Adil BAYINDIR ile personellerine ve söz konusu kitabın oluşmasında üstün gayretler sarf eden Editör Sayın Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL'a çok teşekkür ederim. Ayrıca zirai istatistiklerin elde edilmesinde yardımlarını esirgemeyen Beyşehir İlçe Tarım ve Orman Müdürü, Sayın Veteriner Hekim Mehmet KAYA ile çalışma arkadaşlarına şükranlarımı sunarım. Diğer taraftan Beyşehir ve Beyşehirliye hizmeti kutsal görüyorum, bu yolda çaba harcayan herkese minnettarlığımı bildiriyorum.

Kaynakça

- Anonymous, (2020). *Tarım ve Orman Bakanlığı Beyşehir İlçe Müdürlüğü 2019 Yılı Verileri*. Beyşehir, Konya.
- Babaoğlu, M. (2010). *Organik Tarım ve Konya. Organik Tarım Ders Notları*. SÜ Ziraat Fak. Tarla Bitkileri Böl., Konya.
- Beyşehir. (2020, 22 Aralık). In *Wikipedia*. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bey%C5%9Fehir>
- Beyşehir Belediyesi. (Tarih Yok). *Beyşehir Belediyesi Tarihi*. 13 Haziran 2021 tarihinde <http://www.beysehir.bel.tr/beysehirin-tarihi.html> adresinden ulaşıldı.
- Gülçubuk, B. (2010). *Kırsal Kalkınma ve Doğa - Kalkınma İlişkisi*. Ank. Üniv. Ziraat Fak. Tarım Ekonomisi Böl. Ders Notları, Ankara.
- Nufusu.com. (Tarih Yok). *Konya İlçeleri Nüfusu*. 29 Ağustos 2020 tarihinde <https://www.nufusu.com/ilceleri/konya-ilceleri-nufusu> adresinden ulaşıldı.

- Sarı, C. (2007). Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri Açısından Beyşehir İlçesi'nde Yerleşme Adlarının Sınıflandırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 487-501. <https://dergipark.org.tr/pub/susbed/issue/61793/924212>
- TÜİK, (2020). *Beyşehir İlçesi 2019 Yılı Tarım İstatistikleri*. 28 Ağustos 2020 tarihinde www.tuik.gov.tr adresinden ulaşıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (Tarih Yok). *Konya - Beyşehir Millî Eğitim İlçe Müdürlüğü*. 26 Mayıs 2017 tarihinde <http://beysehir.meb.gov.tr> adresinden ulaşıldı.
- Zengin, M. (2015). How Soil Fertility is Increased in Agriculture?. [Conference presentation]. *International Conference on Science, Ecology and Technology I, ICONSETE*, Abstract Book, Vienna/Austria, 8.
- Zengin, M., Çetin, Ü., Ersoy, İ., Özaytekin, H. H. (2003). Beyşehir Yöresi Tarım Topraklarının Verimlilik Durumlarının Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 17(31), 24-30.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BEYŞEHİR HAYVANCILIĞININ DURUMU

Cavit ARSLAN*

Giriş

Konya ilinin Beyşehir ilçesi, 37°67' Kuzey enlemi ile 31°72' Doğu boylamı arasında yer almaktadır. İlçenin rakımı 1.125 m'dir. Beyşehir'in doğusunda Konya, kuzeyinde Doğanhisar, Hüyük ve Ilgın, kuzeydoğusunda Derbent, kuzeybatısında Isparta ilinin Şarkikaraağaç ve Eğirdir ilçeleri, batısında Isparta ilinin Yenişarbademli ilçesi, güneybatısında Isparta ile Sütçüler ilçesi, güneyinde Derebucak ve güneydoğusunda Seydişehir ilçeleri bulunmaktadır. İlçenin yüzölçümü 2.121,7 km²'dir (MEVKA, 2017).

İnsanların beslenmesinde hayvansal protein kaynaklarının çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Hayvansal gıdalar bitkisel gıdalara göre insanların dengeli ve yeterli beslenmesinde daha çok gereksinim duyulan gıdalardır. Hayvansal gıdalar içermiş oldukları yüksek miktardaki proteinler ve esansiyel amino asitler ile vitamin ve mineraller bakımından bitkisel orijinli gıdalardan daha zengindirler. Erişkin bir insanın günlük olarak 70-80 g civarında protein alması ve bunun da %40'ının hayvansal gıdalardan alınması gerektiği düşünüldüğünde sağlıklı bir beslenme açısından hayvansal gıdaların önemi ortaya çıkmaktadır.

Hayvansal orijinli gıdalar temelde büyükbaş ve küçükbaş çiftlik hayvanları ile kanatlı hayvanlar ve su ürünlerinden temin edilmektedir. Ülkemizde et tüketiminin %72'sinin beyaz et, %25,2'sinin sığır eti ve %2,8'nin küçükbaş hayvan eti oluşturmaktadır (TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Raporu, 2015). Büyükbaş hayvanlardan elde edilen et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünleri ülkemizde yaygın bir tüketime ulaşmış olup, bu ürünlere karşı olan talep gün geçtikçe artmaktadır. Ancak küçükbaş hayvan (koyun ve keçi) eti tüketimi çok düşük bir orana sahip olup istenilen oranlara çıkmamıştır. Türkiye'de yetiştirilen büyükbaş hayvan varlığı ihtiyaç duyulan eti karşılamada zaman zaman yetersiz kalmakta ve canlı büyükbaş hayvan ya da et/karkas ithalatı yapılarak bu açık kapatılmaya çalışılmaktadır. Küçükbaş hayvanlardan elde edilen başta et olmak üzere süt, yapağı/kıl, gübre, damızlık hayvan gibi gelirleri mutlaka artırmak durumundayız. Aksi halde sürekli kırmızı et ya da canlı hayvan ithal eden bir ülke durumunda kalınır. Bu açıdan bakıldığında geline aşamada artık büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği/varlığı sadece hayvancılık sektörüyle ilgilenenlerin değil ülkemizde yaşayan

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Zootekni ve Hayvan Besleme Bölümü, Hayvan Besleme ve Besleme Hastalıkları Anabilim Dalı.

tüm insanların konuya bir şekilde müdahil olduğu top yekûn bir ilgi alanına dönüşmüş durumdadır.

Türkiye, Konya ve Beyşehir'deki Büyükbaş Hayvan Varlığı

Türkiye'nin 1991 ile 2019 yılları arasını kapsayan 29 yıllık dönem içerisindeki büyükbaş hayvan varlığı değişimi Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'den 1991 ile 2000 yılları arasını kapsayan dönem incelendiğinde 1991 yılında toplam 12.339.073 olan büyükbaş hayvan varlığımızın 2000 yılına gelindiğinde %11,61 oranında azalışla 10.907.000 başa düştüğü görülmektedir. Bu dönemdeki azalış sadece yerli ırk sığırlarda meydana gelen %63,08'lik azalmadan kaynaklanmaktadır. Bu dönemde her ne kadar toplam hayvan sayısında azalma olmuş ise de melez ve kültür ırkı sığır oranında sırasıyla %17,47 ve %44,03'lük bir artış olmuştur. Türkiye'de 2000 ile 2010 yılları arasını kapsayan dönemdeki büyükbaş hayvan sayısındaki değişim incelendiğinde; 2000 yılında 10.907.000 olan toplam büyükbaş hayvan sayımızın 2010 yılına gelindiğinde %5,02 oranında bir artışla 11.454.526 başa yükseldiği görülmektedir. Ülkemizde 2000 ile 2010 yılları arasını kapsayan dönemdeki büyükbaş hayvan sayısındaki değişim değerlendirildiğinde; yerli ırk sığır sayısının %58,45, melez ırk sığır sayısının %0,65 oranında azaldığı, buna karşılık kültür ırkı sığır sayısının %232,44 oranında arttığı dikkati çekmektedir. Bu dönemde kültür ırkı sığır sayısındaki çok önemli orandaki artış ülkemizdeki hayvan yetiştiricilerinin kültür ırkı hayvan yetiştirmenin avantajlarını benimseyip tercihlerini bu hayvanların yetiştirilmesinden yana kullandıkları, dolayısıyla kültür ırkı sığır ithalatının ön plana çıktığı bir dönem olarak ta ifade edilebilir. Türkiye'de 2010 ile 2019 yıllarını kapsayan dönem incelendiğinde toplam büyükbaş hayvan sayımızın 2010 yılına göre 2019 yılında %56,03 oranında artarak 17.872.331 başa yükseldiği görülmektedir. Söz konusu bu dönemde yerli ırk sığır sayısının %63,85 oranında azaldığı, buna karşılık melez ve kültür ırkı sığır sayısının sırasıyla %60,49 ve %103,91 oranında arttığı dikkati çekmektedir.

Tablo 1'deki 1991 ile 2019 yılları arasındaki büyükbaş hayvan sayılarındaki değişimler bir bütün olarak değerlendirildiğinde; büyükbaş hayvancılıkla uğraşan yetiştiricilerin yılların ilerleyişine bağlı olarak yerli ırk sığır yetiştirmeyi giderek azalttığı, buna karşılık melez ve özellikle kültür ırkı sığırları yetiştirmeyi daha çok tercih ettiği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile büyükbaş hayvan yetiştiricileri et ve süt verimi yerli ırk sığırlara göre daha yüksek olan melez ve kültür ırkı sığırlara yönelmişlerdir. Kültür ve melez ırk sığır sayısındaki artış bir taraftan ülkemizde kültür ırkı hayvan ithalatının giderek arttığını, diğer taraftan suni tohumlama faaliyetlerinin yaygınlaştığını ve olumlu sonuçlarının alındığını göstermektedir. Burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise bilindiği üzere kültür ırkı sığırlar taşlı, yamaç ve engebeli meralar ile yaylalarda otlatılmaya pek yatkın değildirler. Düz alanlarda otlatılmaya müsait ve ülkemiz şartlarında pratikte karşımıza çıktığı haliyle sürekli olarak ahır ortamında beslenmeye uygun hayvanlardır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türkiye şartlarında son 29 yıl dikkate alındığında bü-

yükbaş hayvancılık işletmelerinin beslediği hayvanların önemli bir kısmını ahır ortamında besledikleri, daha az bir kısmının ise mera ve yayla ağırlıklı olarak beslendiği de ifade edilebilir. Türkiye'deki büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ile ilgili ifade edilmesi gereken başka bir husus ise özellikle son yıllarda sürü büyüklüğünün yüzlerle hatta binlerle ifade edilen büyük, modern entegre tesis sayısının hızla artıyor olmasıdır. Bu tür tesislerde mümkün olan en üst düzeyde modern hayvancılık yapıldığı ve birçok hastalıktan arı hayvanlar yetiştirildiği için verim performansı daha yüksek olmaktadır. Bu tür tesislerin kurulmasında Tarım ve Orman Bakanlığımızın önemli destek ve teşviklerinin de olduğunu ifade etmekte yarar vardır.

Tablo 1'de dikkati çeken bir diğer husus ise manda yetiştiriciliğinin ülkemizde yaygın olarak yapılmadığıdır. 1991 yılında toplam 366.150 baş olan manda varlığı sürekli olarak bir azalış trendine girerek 2010 yılında 84.726 başa kadar gerilemiş, 2010 yılından sonra artış trendine girerek 2019 yılı itibarıyla 184.192 başa kadar yükselmiştir.

Tablo 1: Türkiye'de 1991 ile 2019 yılları arasındaki sığır ve manda sayıları ile toplam büyükbaş hayvan varlığı, baş

Yıl	Sığır (Yerli ırk)	Sığır (Melez ırk)	Sığır (Kültür ırkı)	Manda	TOPLAM
1991	6.685.683	4.033.375	1.253.865	366.150	12.339.073
2000	4.217.000	4.738.000	1.806.000	146.000	10.907.000
2010	2.464.722	4.707.188	4.197.890	84.726	11.454.526
2011	2.429.169	5.120.621	4.836.547	97.632	12.483.969
2012	2.459.400	5.776.028	5.679.484	107.435	14.022.347
2013	2.348.487	6.112.437	5.954.333	117.591	14.532.848
2014	1.983.415	6.060.937	6.178.757	121.826	14.344.935
2015	1.874.925	5.733.803	6.385.343	133.766	14.127.837
2016	1.733.292	5.758.336	6.588.527	142.073	14.222.228
2017	1.602.925	6.536.073	7.804.588	161.439	16.105.025
2018	1.593.005	7.030.297	8.419.204	178.397	17.220.903
2019	1.573.659	7.554.625	8.559.855	184.192	17.872.331

Kaynak: TÜİK, 2020.

Konya ili genelinde 1991 ile 2019 yılları arasında kapsayan 29 yıllık dönem içerisindeki büyükbaş hayvan varlığı değişimi Tablo 2'de verilmiştir. 1991 ile 2000 yıllarını kapsayan 10 yıllık dönem incelendiğinde Konya'da 1991 yılında **357.315** baş olan toplam büyükbaş hayvan varlığının, 2000 yılına gelindiğinde %9,52 oranında artışla **391.330** başa yükseldiği görülmektedir. 1991 ile 2000 yılları arasında Türkiye'deki toplam büyükbaş hayvan sayısında azalma olmasına rağmen (Tablo 1), Konya ili genelinde artış olduğu görülmektedir (Tablo 2). 1991-2000 yılları arasında Konya'da yetiştirilen yerli ırk sığır sayısı %45,77 oranında azalırken, melez ırk %39,44, kültür ırkı sığır sayısı ise %75,55 oranında artmıştır. Konya'nın 2000 ile 2010 yılları arasındaki dönemi incelendiğinde, 2000 yılında **391.330** baş olan toplam büyükbaş hayvan varlığının 2010 yılına gelindiğinde %17,78 oranında artışla **460.914** başa ulaştığı görülmektedir. 2000 ile 2010 yılları arasında Kon-

ya'da yerli ırk (%53,47) ve melez ırk (%23,22) sığır sayısında önemli bir azalış olurken, buna karşılık kültür ırkı sığır sayısında çok önemli bir artış (%144,64) olduğu dikkati çekmektedir. 2010 ile 2019 yıllarını kapsayan 10 yıllık dönemde ise Konya ili toplam büyükbaş hayvan varlığında ciddi bir artış görülmüştür.

2010 yılında 460 914 baş olan hayvan sayısı 2019 yılına gelindiğinde %101,14 oranında artışla **927.082** başa ulaşmıştır. Bu dönemdeki sığır sayısındaki artışın melez (%46,73) ve özellikle de kültür ırkı (%151,15) sığırlarda olduğu dikkati çekmektedir. Burada vurgulanması gereken diğer bir husus ise TÜİK 2019 verilerine göre Konya'nın 2019 yılı itibarıyla sahip olduğu 927.082 baş büyükbaş hayvan varlığıyla Türkiye'de birinci sırada yer almasıdır. Aynı yıl Konya'yı 825.725 başla Erzurum, 780.151 başla İzmir takip etmiştir.

Konya il genelinin 1991-2019 yılları arasını kapsayan 30 yıllık büyükbaş hayvan varlığındaki değişimi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, 1991 yılından 2019 yılına doğru gelindikçe yerli ırk sığır varlığının önemli oranda azaldığı, buna karşılık melez ve özellikle kültür ırkı sığır sayısının önemli oranlarda arttığı anlaşılmaktadır. 1991 ile 2019 yılları arasındaki Türkiye genelindeki büyükbaş hayvan sayısındaki ırklara bağlı değişim Konya genelinde de kendisini göstermiştir (Tablo 1 ve 2).

Tablo 2: Konya ili genelinde 1991 ile 2019 yılları arasındaki sığır ve manda sayıları ile toplam büyükbaş hayvan varlığı, baş

Yıl	Sığır (Yerli ırk)	Sığır (Melez ırk)	Sığır (Kültür ırkı)	Manda	TOPLAM
1991	149.048	142.869	62.836	2.562	357.315
2000	80.830	199.500	110.310	690	391.330
2010	37.773	153.175	269.866	110	460.914
2011	43.461	157.583	317.245	98	518.387
2012	54.244	193.440	398.899	233	646.816
2013	54.025	214.100	448.047	311	716.483
2014	51.445	206.102	469.810	203	725.560
2015	50.465	209.239	480.129	315	740.148
2016	47.637	204.297	500.287	312	752.533
2017	29.934	213.493	624.523	601	868.551
2018	28.054	222.507	670.185	826	921.572
2019	23.588	224.754	677.875	865	927.082

Kaynak: TÜİK, 2017; TOB Konya İl Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir ilçesi genelindeki 1991 ile 2020 yılları arasını kapsayan 30 yıllık dönem içerisinde büyükbaş hayvan varlığı değişimi Tablo 3'te görülmektedir. Beyşehir'de 1991 yılında **18.300** baş olan büyükbaş hayvan varlığı 2000 yılına gelindiğinde %8,65 azalışla 16.717 başa gerilemiştir. Söz konusu yıllar arasında Türkiye genelindeki büyükbaş hayvan sayısı da azalmıştır (Tablo 1). Bu dönemde Beyşehir'deki hayvan sayısındaki gerileme özellikle yerli ırk (%29,17) ve kültür ırkı (%13,81) sığır sayısındaki azalmadan kaynaklanmıştır. Beyşehir'in 2000 ile 2010 yılları arasındaki büyükbaş hayvan sayısındaki değişim değerlendirildiğinde, 2000

yılında 16.717 baş olan toplam büyükbaş hayvan sayısının, 2010 yılına gelindiğinde %86,58 oranında artarak 31.190 başa yükseldiği görülmektedir. Bu dönemde yerli ırk sığır sayısında önemli bir oranda azalış (%74,56) görülürken, melez (%38,99) ve özellikle de kültür ırkı sığır (%636,23) sayısında çok önemli bir artış gerçekleşmiştir. Beyşehir'in 2010 ile 2020 yılları arasındaki büyükbaş hayvan sayılarını incelendiğinde 2010 yılında 31.190 olan büyükbaş sayısının 2020 yılına gelindiğinde %37,61 oranında bir artışla 42.920 başa ulaştığı görülmektedir. Beyşehir'deki 2010 ile 2020 yılları arasındaki büyükbaş hayvan varlığı değişimi değerlendirildiğinde, yerli ırk sığır sayısında %27,73, melez ırk sığır sayısında %36,85 oranında azalma olurken kültür ırkı sığır sayısında %97,06 oranında artış olduğu görülmektedir.

Beyşehir'in 1991 ile 2020 yılları arasındaki büyükbaş hayvan değişimindeki rakamlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; 1991 yılından günümüze doğru geldikçe yerli ırk sığır sayısında ciddi bir azalma olduğu, melez ırk sığır sayısının hemen hemen değişmediği, ancak kültür ırkı sığır sayısında çok önemli bir artış olduğu, manda yetiştiriciliğini ise kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle kültür ırkı sığır sayısındaki artış Beyşehir'deki yetiştiricilerin et ve süt verimi yerli ve melez ırklara göre daha yüksek olan kültür ırkı sığırlara yöneldiğini ortaya koymaktadır. Bu durum Beyşehir büyükbaş yetiştiriciliği açısından olumlu bir gelişme olarak dikkati çekmektedir.

Tablo 3: Beyşehir ilçesi genelinde 1991 ile 2020 yılları arasındaki sığır ve manda sayıları ile toplam büyükbaş hayvan varlığı, baş

Yıl	Sığır (Yerli ırk)	Sığır (Melez ırk)	Sığır (Kültür ırkı)	Manda	TOPLAM
1991	6.603	8.410	3.100	187	18.300
2000	4.677	9.353	2.672	15	16.717
2010	1.190	13.000	17.000	-	31.190
2011	1.285	15.250	22.000	-	38.535
2012	4.519	12.413	25.118	-	42.050
2013	4.969	14.236	26.439	-	45.644
2014	3.390	12.610	23.100	48	39.148
2015	3.155	10.567	16.669	102	30.493
2016	2.716	9.939	17.775	123	30.553
2017	2.800	10.525	23.281	155	36.761
2018	3.050	3.780	34.420	140	41.390
2019	690	7.163	34.242	383	42.478
2020	860	8.210	33.500	350	42.920

Kaynak: TÜİK, 2017; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir'de Büyükbaş Hayvancılıkla Uğraşan İşletme ve İşletme Başına Düşen Hayvan Sayıları

Beyşehir'de 2014 ile 2019 yılları arasındaki büyükbaş hayvan sayıları, büyükbaş hayvancılıkla uğraşan işletme sayısı ve işletme başına düşen ortalama hayvan sayılarına yönelik bilgiler Tablo 4'te verilmiştir (GTHB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2017a; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020). Tablo 4 incelendiğinde 2014 yılında 3.083 olan işletme sayısının, 2019 yılına gelindiğinde 2.980'e düştüğü, 2014'te

işletme başına 12,70 olan ortalama büyükbaş hayvan sayısının 2019'a gelindiğinde 14,40 başa yükseldiği görülmektedir.

Beyşehir'in büyükbaş hayvan varlığının verildiği Tablo 3 ile işletme başına düşen hayvan sayısının verildiği Tablo 4 birlikte değerlendirildiğinde yetiştiricilerin geçmişten günümüze doğru gelindikçe kültür ırkı sığır ırklarını yetiştirmeyi daha çok tercih ettiklerini, diğer bir ifade ile kültür ırkı sığır beslemenin daha yüksek süt ve karkas getirisi sağladığı bilincine ulaştığını, ayrıca işletme başına düşen hayvan sayısını artırdığını söylemek mümkündür. İşletme başına düşen hayvan sayısının artış trendinde olması yetiştiricilerin büyükbaş hayvancılığı kendisine önemli bir iş alanı görme eğiliminin arttığını da düşündürmektedir ki; bu durum Beyşehir için olumlu bir gelişmedir. İşletmedeki hayvan sayısının daha da artırılması kârlı bir yetiştiricilik ve Bakanlık desteklerinden yararlanma açısından daha iyi olacaktır.

Tablo 4: Beyşehir ilçesinde 2014 ile 2019 yılları arasındaki büyükbaş hayvan varlığı, işletme sayıları ve işletme başına düşen ortalama hayvan sayıları

Yıl	Büyükbaş Hayvan Sayısı, Baş	Büyükbaş İşletme Sayısı, Adet	İşletme Başına Ortalama Hayvan Sayısı, Baş
2014	39.148	3.083	12.70
2015	30.493	3.141	9.71
2016	33.553	3.285	10.21
2017	36.761	3.525	10.43
2018	41.390	3.650	11.34
2019	42.478	2.980	14.40

Kaynak: GTHB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2017; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir, Konya ve Türkiye'nin Alan Kullanım Durumu

Beyşehir, Konya ve Türkiye'nin alan kullanım dağılımı Tablo 5'de verilmiştir. Tablo 5'ten Beyşehir'deki tarım arazisi oranının Türkiye ortalamasıyla hemen hemen aynı olduğu, ancak Konya'dan daha geri durumda olduğu dikkati çekmektedir. Tablo 5'den de görüldüğü gibi Beyşehir'de 19.133 Ha çayır-mera alanı bulunmakta, bu da toplam kullanım alanının %9,02'sini oluşturmaktadır. Çayır-Mera kullanım alanları oranı bakımından Beyşehir'in gerek Konya, gerekse Türkiye ortalamasından geri durumda olduğu görülmektedir. Bu durum her ne kadar meraya dayalı hayvan beslemeyi kısıtlayıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmakta ise de orman alanlarının Beyşehir'de Türkiye ve Konya ortalamasından yüksek oluşu bu alanlarda özellikle keçi yetiştiriciliği için bir avantaj oluşturmaktadır.

Tablo 5: Beyşehir, Konya ve Türkiye'nin alan kullanım dağılımı

Alan adı	Beyşehir		Konya		Türkiye	
	(Ha)	(%)	(Ha)	(%)	(Ha)	(%)
Tarım arazisi	65.373,00	30.81	2.247.856,60	55.08	24.294.680,8	31.00
Çayır-Mera	19.133,00	9.02	761.460,70	18.66	14.616.687,3	18.65
Orman	77.263,00	36.42	540.189,00	13.24	21.389.783,0	27.30
Diğer	50.403,66	23.76	531.845,65	13.03	18.056.548,9	23.04
Toplam	212.172,66	100	4.081.351,95	100	78.357.700,0	100

Kaynak: MEVKA, 2017.

Beyşehir, Konya ve Türkiye'deki Yem Bitkileri Yetiştiriciliği Durumu

Hayvancılıkta hayvan alımı dışındaki giderlerin en önemli kısmını yem giderleri oluşturmaktadır. Yem giderleri işletmeden işletmeye değişiklik göstermekle birlikte toplam masraflar içerisinde %60 ile %70 arasında bir oran teşkil etmektedir. Bu bağlamda çayır-meraya dayalı hayvan yetiştiriciliği daha ekonomik olmaktadır. Ancak Beyşehir gibi mera alanı dar, iklimsel ve coğrafik özelliği yılın uzun bir döneminde çayır-meralardan yararlanmaya müsait olmayan yerlerde ruminant hayvanların beslenmesinde önemli bir yer tutan kaba ve konsantre yem ihtiyacının karşılanmasında en iyi çözüm yem bitkileri yetiştiriciliğidir.

Beyşehir, Konya ve Türkiye'de yaygın olarak yetiştirilen yem bitkileri, ekim alanları ve oranlarına ait bilgiler Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 6'dan da görüldüğü gibi Beyşehir'de toplam 2.734 Ha alanda yem bitkileri ekimi yapılmakta, bu alanın %51,21'inde fiğ, %18,29'unda yonca, %9,14'ünde silajlık mısır, %21.36'ında diğer yem bitkileri yetiştirilmektedir. Beyşehir'de en fazla yetiştirilen yem bitkisi olan fiğin ekilen arazi içerisindeki payı (%51,21) Konya ve Türkiye oranlarından oldukça yüksek iken, yonca ve silajlık mısır ekimi ise oldukça düşüktür.

Tablo 6: Beyşehir, Konya ve Türkiye'deki yem bitkileri ekimi yapılan alanların miktarı ve oranları

Yem bitkisi	Beyşehir Ekim Alanı		Konya Ekim Alanı		Türkiye Ekim Alanı	
	(Ha)	(%)	(Ha)	(%)	(Ha)	(%)
Yonca	500	18,29	189.074	51,26	5.687.603	39,13
Silajlık mısır	250	9,14	86.392	23,42	2.844.728	19,57
Fiğ	1.400	51,21	67.378	18,27	4.253.699	29,26
Diğer	584	21,36	25.996	7,05	1.750.687	12,02
Toplam	2.734	100,00	368.840	100,00	14.536.717	100,00

Kaynak: MEVKA, 2017.

Türkiye, Konya ve Beyşehir'de Büyükbaş Hayvan Başına Bir Laktasyonda Alınan Süt Miktarları

Türkiye, Konya ve Beyşehir'de 1991 ile 2019 yılları arasını kapsayan 29 yıllık dönem içinde yetiştirilen süt ineklerinden bir laktasyonda alınan toplam süt miktarları Tablo 7'de verilmiştir. Tüm sığır ırklarından (yerli, melez, kültür) hayvan başına elde edilen toplam süt miktarı bakımından Türkiye, Konya ve Beyşehir'in hemen hemen birbirine yakın olduğu, hatta çok az miktarda Konya ve Beyşehir'in süt verim miktarının Türkiye ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir. Bir laktasyonda elde edilen toplam süt miktarı 1991 yılından 2019 yılına doğru gelindikçe gerek Türkiye genelinde gerekse Konya ve Beyşehir'de tüm sığır ırklarında (yerli, melez, kültür) artış göstermiştir. Bu artışların arkasındaki hususların bakım ve beslemenin yıllar ilerledikçe daha bilinçli olarak yapılması olduğu söylenebilir.

Konya ile ilgili vurgulanması gereken bir diğer husus ise TÜİK 2019 verilerine göre 2019 yılında Konya'nın 1.388.100 ton süt üretimiyle Türkiye'de birinci sırada yer almasıdır. Konya'yı 1.186.710 tonla İzmir, 970.803 tonla Erzurum izlemiştir. Konya'nın ürettiği süt miktarının çok oluşu beraberinde süt fabrikaları ve

mandıracılığı da tetiklemiş ve Konya il merkezinde çok satıda süt fabrikası ve mandıra kurularak ülke ekonomisine çok önemli katkılar sağlanmıştır.

Diğer yandan ülkemizde bir süt ineğinden bir laktasyon boyunca elde edilen süt miktarı yılların ilerlemesine bağlı olarak sürekli bir artış göstermekle birlikte Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi hayvancılığı ileri olan ülkelere göre maalesef geri durumdadır. Ülkemizde kültür ırkı sığır sayısının önemli oranda artmasının yanı sıra (Tablo 1) hayvanlara yapılan bakım, besleme ve sağlık hizmetlerindeki sürekli olarak gerçekleşen iyileşmeler, yakın gelecekte bir laktasyonda inek başına elde edilen süt veriminin daha da artacağını göstermektedir.

Tablo 7: Türkiye, Konya ve Beyşehir’de 1991 ile 2019 yılları arasında inek başına bir laktasyonda elde edilen toplam süt miktarı, kg

Yıl	Yer	İnek (Yerli ırk)	İnek (Melez ırk)	İnek (Kültür ırkı)
1991	Türkiye	744	2.007	2.940
	Konya	773	1.500	3.447
	Beyşehir	773	1.500	3.447
2000	Türkiye	734	1.966	2.917
	Konya	773	1.500	3.447
	Beyşehir	773	1.500	3.447
2010	Türkiye	1.316	2.721	3.879
	Konya	1.322	2.776	3.993
	Beyşehir	1.322	2.776	3.993
2019	Türkiye	1.303	2.722	3.861
	Konya	1.321	2.776	3.993
	Beyşehir	1.300	2.750	3.910

Kaynak: TÜİK, 2017; 2020; TOB Konya İl Müdürlüğü, 2020; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Türkiye, Konya ve Beyşehir’de Büyükbaş Hayvan Başına Elde Edilen Karkas Miktarları

Türkiye, Konya ve Beyşehir’de 1991, 2000, 2010 ve 2017 yıllarında kesilen 12 aylıktan büyük tosunlardan elde edilen karkas verim miktarları Tablo 8’de görülmektedir. Karkas ağırlığı açısından Türkiye, Konya ve Beyşehir arasında genel olarak bir benzerlik bulunmaktadır. Yine Tablo 8’den 1991 yılından 2017 yılına doğru gelindikçe Türkiye, Konya ve Beyşehir’de hayvan başına elde edilen karkas ağırlığının sürekli olarak artış gösterdiği görülmektedir. Bu artışta söz konusu yıllar arasında yerli ırk sığır sayısının azalması, buna karşılık kültür ırkı sığır sayısının artması gerçeği bulunmaktadır (Tablo 1, 2, 3). Diğer yandan ülkemizde hayvan başına elde edilen karkas ağırlığı Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerle karşılaştırıldığında maalesef geri durumdadır.

Tablo 8: Türkiye, Konya ve Beyşehir’de 1991 ile 2017 yılları arasında 12 aylıktan büyük tosunlardan hayvan başına elde edilen karkas ağırlığı, kg (TÜİK, 2017; 2020; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020).

Yıl	Yer	Karkas
1991	Türkiye	142
	Konya	-
	Beyşehir	-
2000	Türkiye	185
	Konya	-
	Beyşehir	-

2010	Türkiye	286
	Konya	279
	Beyşehir	220
2017*	Türkiye	296
	Konya	-
	Beyşehir	295

* TÜİK karkas verimlerine yönelik 2017 yılından sonra veri vermemiştir.

Beyşehir'de Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerine Yönelik Bakanlık Tarafından Yapılan Desteklemeler

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından büyükbaş hayvancılık işletmelerine çeşitli adlar altında (anaç sığır, buzağı, karkas, süt) desteklemeler yapılmaktadır. 2014-2019 yılları arasında Beyşehir'de Bakanlık tarafından verilen desteklemelere yönelik bilgiler Tablo 9'da verilmiştir. Bu tarihler arasında verilen desteklerin son yıllarda artarak devam ettiği görülmektedir. Bu destekler hayvancılığımızın teşvik edilmesi ve gelişmesi noktasında oldukça yararlı olmaktadır.

Tablo 9: Bakanlık tarafından 2014 ile 2019 yılları arasında Beyşehir'deki büyükbaş işletmelerine verilen destekler

Yıl	Başvuru tipi	Başvuru sayısı			Toplam, TL
		Anaç Sığır ¹	Buzağı ²	Karkas ³	
2014	Süt birliği	666	581		3.701.096
	Damızlık birliği	387	-		
	Kooperatifler (Tar. kalkınma)	12	-		
	Hayvancılık kooperatifleri	-	110		
	Bireysel	2	-		
	Bakanlıkça verilen destek, TL	2.079.732	386.370	1.234.994	
2015	Süt birliği	665	658		3.669.560
	Damızlık birliği	402	-		
	Kooperatifler (Tar. kalkınma)	8	-		
	Hayvancılık kooperatifleri	-	112		
	Bakanlıkça verilen destek, TL	2.437.672	518.760	713.128	
2016	Süt birliği	Bu destekler kaldırıldı	775		2.977.764
	Damızlık birliği		403		
	Kooperatifleri (Hay. Koop.)		95		
	Bireysel		559		
	Bakanlıkça verilen destek, TL		2.500.320	477.444	
2017	Süt birliği	Bu destekler kaldırıldı	785		3.829.284
	Damızlık birliği		397		
	Kooperatifleri (Hay. Koop.)		77		
	Bireysel		669		
	Bakanlıkça verilen destek, TL		3.829.284	0	
2018	Süt birliği	Bu destekler kaldırıldı	842		4.852.410
	Damızlık birliği		378		
	Kooperatifleri (Hay. Koop.)		79		
	Bireysel		657		
	Bakanlıkça verilen destek, TL		4.330.975	521.435	
2019	Süt birliği	Bu Destek Kaldırıldı	636		5.324.646
	Damızlık birliği		363		
	Kooperatifleri (Hay. Koop.)		80		
	Bireysel		657		
	Bakanlıkça verilen destek, TL		4.882.124	442.522	

¹: Tohumlama başına 350 TL.

²: Brusella+Şap+Çiçek aşılı yapılmış ve kendi işletmesinde en az 4 ay küpeli olarak kalmış buzağılara, buzağı başına 350 TL.

³: Bir yaşını geçmiş, en az 3 ay kendi işletmesinde kalmış, mezbahada kesilmiş, 200 kg'ın üzerinde karkas veren hayvanlara, karkas başına 350 TL.

Kaynak: GTHB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2017a; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Sonuçlar

Türkiye, Konya ve Beyşehir üçgeninde yapılmakta olan büyükbaş hayvancılık durumunun ortaya konulması şeklinde oluşturulan bu çalışma ile ilgili olarak Beyşehir ilçesi özelinde yapılan büyükbaş hayvancılık analizi ile ilgili sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

Güçlü Yanlar

1. Bölgenin iklim açısından büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için uygun oluşu.
2. Süt üretimi için önemli bir potansiyele sahip oluşu.
3. Yem bitkileri üretimi için yeterli miktarda arazinin mevcut oluşu.
4. Büyükbaş hayvancılık tesislerin kurulabileceği büyüklükte alanları oluşu.
5. Hayvansal ürünleri pazarlama sıkıntısının olmaması.
6. Hayvancılıkta fiyat istikrarının sağlanmış oluşu.
7. Büyükbaş işletme kuruluş ve sürdürülüşünde profesyonel destek alınması noktasında Konya ili merkezinde Veteriner ve Ziraat Fakültelerinin bulunuşu.

Zayıf Yanlar

1. Hayvancılığa yeteri kadar önem verilmemesi.
2. Aile işletmeciliği şeklindeki yetiştiriciliğin yaygın, modern işletmelerin az oluşu.
3. İşletmelerde modern makine ve ekipman kullanımının istenilen düzeyde olmaması.
4. Mera ve çayır alanlarının kısıtlı oluşu.
5. Yem bitkileri yetiştiriciliğinin istenilen düzeyde olmaması.
6. Zaman zaman sağlık ve korumayla ilgili problemlerin görülmesi.
7. Sektör ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliği.

Fırsatlar ve Öneriler

1. Büyükbaş hayvancılığa yönelik olarak, çeşitli kurum ve kuruluşlarca sağlanan işletme kurulumu ve hayvansal üretime yönelik hibe ya da destekler bulunmaktadır (1. TKDK = Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, 2. MEVKA = Mevlana Kalkınma Ajansı, 3. TOB = Tarım ve Orman Bakanlığı, 4. KOP= Konya Ovası Projesi, 5. Bankalar). Destek ve hibelerden yararlanılarak modern büyükbaş işletmeler kurulabilir.

2. Bölgenin büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için uygun olmasından yararlanılarak özellikle genç nesil hayvancılığa yönlendirilmelidir. Genç girişimcilere olan destek ve hibeler %5-10 oranında daha fazla olmaktadır.

3. Yem bitkileri ekimi yapılabilecek sulanabilir araziler bulunmaktadır, yem bitkileri yetiştiriciliği daha da yaygınlaştırılmalıdır.

4. Çiftlik/Ahır kurulumu ve işletilmesinde Veteriner ve Ziraat fakültelerinden profesyonel destek alınabilir.

Türkiye, Konya ve Beyşehir'deki Küçükbaş Hayvan Varlığı

Türkiye'nin 1991 ile 2019 yılları arasını kapsayan 29 yıllık dönem içerisindeki küçükbaş hayvan varlığı değişimi Tablo 10'da verilmiştir. 1991 ile 2000 yılları arasını kapsayan 10 yıllık dönem dikkate alındığında, 1991 yılında 51.196.538 baş olan küçükbaş hayvan sayısının 2000 yılına gelindiğinde %30,28 azalışla 35.693.000 başa düştüğü görülmektedir. Bu dönem içindeki toplam küçükbaş hayvan sayısındaki düşüş hem koyun hem de keçi sayısındaki azalmadan kaynaklanmaktadır. 2000 ile 2010 yılları arasını kapsayan döneme bakıldığında 2000 yılında toplam 35.693.000 baş olan küçükbaş hayvan varlığının 2010 yılına gelindiğinde %17,68'lik bir azalışla 29.382.924 başa düştüğü görülmektedir. Bu dönemde de düşüş hem koyun hem de keçi sayısındaki azalmadan kaynaklanmaktadır (Bu dönemde sadece merinos ırkı koyun sayısında bir artış olmuştur). 2010 ile 2019 yılları arasını kapsayan dönem incelendiğinde, 2010 yılında 29.382.924 baş olan toplam küçükbaş hayvan sayımızın %16,50 oranında artışla 48.481.479 başa yükseldiği görülmektedir. Bu dönemde 1991-2000 ve 2000-2010 yılları arasındaki azalmanın tersine hem koyun hem de keçi sayısında artmadan kaynaklanan toplam küçükbaş hayvan sayı artışı olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Türkiye'nin 1991 ile 2019 yılları arasındaki küçükbaş hayvanlarının tür ve ırklara göre sayıları ile toplam hayvan varlığı, baş

Yıl	KOYUN		KEÇİ		TOPLAM
	Yerli	Merinos	Kıl	Tiftik	
1991	39.590.493	841.847	9.579.256	1.184.942	51.196.538
2000	27.719.000	773.000	6.828.000	373.000	35.693.000
2010	22.003.299	1.086.392	6.140.627	152.606	29.382.924
2011	23.811.036	1.220.529	7.126.862	151.091	32.309.518
2012	25.892.582	1.532.651	8.199.184	158.102	35.782.519
2013	27.485.166	1.799.081	9.059.259	166.289	38.509.795
2014	29.033.981	2.106.263	10.167.125	177.811	41.485.180
2015	29.302.358	2.205.576	10.210.338	205.828	41.924.100
2016	28.832.669	2.151.264	10.137.534	207.765	41.329.232
2017	31.832.669	2.420.228	10.419.027	215.645	44.887.569
2018	32.513.293	2.681.679	10.698.553	223.874	46.117.399
2019	34.99.467	3.076.583	10.964.374	241.055	48.481.479

Kaynak: TÜİK, 2020.

Türkiye genelinde 1991 ile 2019 yılları arasındaki toplam küçükbaş hayvan varlığındaki değişim bir bütün olarak değerlendirildiğinde 1991 yılındaki toplam küçükbaş sayısının (51.196.538), 2019 yılındaki toplam küçükbaş hayvan sayısından (48.481.479) daha fazla olduğu, ancak son yıllarda küçükbaş hayvan sayısında sürekli bir artış trendi olduğu görülmektedir (Tablo 10). Bu artış trendinin; küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin tekrar önem kazanması, yetiştiricilerin karlı bir yetiştiricilik yapabilmesi ile devlet destek ve teşviklerinin olumlu katkılarının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Konya ili genelinde 1991 ile 2019 yıllarını kapsayan 29 yıllık dönem içerisindeki küçükbaş hayvan varlığı değişimi Tablo 11’de verilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde 1991 ile 2000 yıllarını kapsayan 10 yıllık dönem incelendiğinde 1991 yılında **2.627.546** baş olan toplam küçükbaş hayvan varlığının, 2000 yılına gelindiğinde %29,30 azalışla **1.857.790** başa düştüğü görülmektedir. Bu düşüş hem koyun hem de keçi sayısındaki azalmayla ilişkilidir. 2000 ile 2010 yılları arasındaki dönem incelendiğinde 2000 yılında 1.857.790 baş olan toplam küçükbaş hayvan sayısının %21,16 azalışla **1.464.756** başa kadar gerilediği görülmektedir. Bu dönemde sadece merinos ırkı koyun sayısı artarken yerli ırk koyun, kıl ve tiftik keçi sayısının azaldığı dikkate çekmektedir. 2010 ile 2019 yılları arasındaki 10 yıllık dönem incelendiğinde Konya’daki küçükbaş hayvan sayısında yılların ilerlemesine bağlı olarak istikrarlı bir artış olduğu (2014, 2015 ve 2016’da kısmi azalışlar olmuştur) ve 2010 yılında 1.464.756 baş olan toplam küçükbaş hayvan sayısının 2019 yılına gelindiğinde %67,94 oranında artışla **2.459.960** başa yükseldiği görülmektedir. Söz konusu 10 yıllık dönemde Konya’da yerli ve merinos koyun ile kıl keçisi sayısında artış olurken, buna karşılık tiftik keçisi sayısı azalmıştır. Burada vurgulanması gereken bir diğer husus ise TÜİK 2019 verilerine göre Konya’nın 2.459.960 küçükbaş hayvan sayısı ile Türkiye’de Van’dan sonra ikinci sırada yer almasıdır.

Tablo 11: Konya ili genelinin 1991 ile 2019 yılları arasındaki küçükbaş hayvanlarının tür ve ırlara göre değişimi ile toplam küçükbaş hayvan varlığı, baş

Yıl	KOYUN		KEÇİ		TOPLAM
	Yerli	Merinos	Kıl	Tiftik	
1991	2.230.373	66.900	235.449	94.824	2.627.546
2000	1.561.580	52.350	216.250	27.610	1.857.790
2010	1.265.712	83.536	112.004	3.504	1.464.756
2011	1.398.429	76.871	146.037	3.361	1.624.698
2012	1.634.416	99.239	181.437	3.570	1.918.662
2013	1.802.048	126.759	211.316	2.416	2.142.539
2014	1.592.964	303.022	230.260	1.191	2.127.437
2015	1.544.436	317.586	254.293	875	2.117.190
2016	1.526.830	299.943	260.833	848	2.088.454
2017	1.614.840	279.690	239.300	1.067	2.134.897
2018	1.703.172	297.838	250.421	1.030	2.252.461
2019	1.830.772	360.456	267.489	1.243	2.459.960

Kaynak: TÜİK, 2017; TOB Konya İl Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir ilçesi genelinde 1991 ile 2020 yılları arasını kapsayan 30 yıllık dönem içerisindeki küçükbaş hayvan varlığı değişimi Tablo 12’de verilmiştir. Beyşehir’de 1991 yılında **105.005** baş olan toplam küçükbaş hayvan sayısının 2000 yılına gelindiğinde %73,23 azalışla **28.110** başa gerilediği görülmektedir. 2000 yılından 2010 yılına gelindiğinde Beyşehir’deki küçükbaş hayvan sayısı %27,78 oranında bir azalışla **20.300** başa gerilemiştir. Beyşehir’in 1991-2000 ile 2000-2010 yıllarını kapsayan dönemdeki küçükbaş hayvan sayısındaki azalma Türkiye genelinde olduğu gibi hem koyun hem de keçi sayısındaki azalmadan kaynaklanmaktadır.

2010 yılından 2020 yılına gelindiğinde ise Beyşehir'deki toplam küçükbaş hayvan sayısı %117,24 oranında artarak **44.100** başa yükselmiştir. Bu yükselişe rağmen 2020 yılındaki toplam küçükbaş hayvan sayısı 1991 yılından daha düşüktür. Beyşehir'in küçükbaş hayvan yetiştiriciliği açısından uygun ve avantajlı bir iklimsel ve coğrafik yapıya sahip olmasından dolayı, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine gerekli önemin verilmesi gerekmektedir. Özellikle genç nüfusun küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine yönlendirilmesi yerinde olacaktır.

Tablo 12'de dikkati çeken diğer hususlar ise; 1991 yılından 2020 yılına kadar Beyşehir'de merinos ırkı koyunun hiç yetiştirilmemiş olması, kıl keçi sayısının koyun sayısına yakın olması (Beyşehir'deki kıl keçi varlığı gerek Türkiye gerekse Konya ortalamasından oldukça yüksektir) ve tiftik keçisi sayısının oldukça düşük oluşudur. Beyşehir'de yetiştirilen keçi sayısının yüksek oluşu ilçe halkının keçi eti ve peynirini sevmesi, kurbanlık olarak keçileri tercih etmesi ve ilçenin keçi yetiştiriciliği için gerekli olan makilik ve ormanlık alan bakımından zengin oluşuyla ilişkilendirilebilir. Diğer bir ifade ile sosyo-kültürel yapı ve coğrafik şartlar Beyşehir'de keçi yetiştiriciliğinin yaygın olmasında önemli rol oynamaktadır.

Tablo 12: Beyşehir'in 1991 ile 2020 yılları arasındaki küçükbaş hayvan varlığının tür ve ırklara göre sayıları ve toplam küçükbaş hayvan varlığı, baş

Yıl	KOYUN		KEÇİ		TOPLAM
	Yerli	Merinos	Kıl	Tiftik	
1991	66.430	-	32.175	6.400	105.005
2000	13.995	-	14.115	-	28.110
2010	15.000	-	5.300	-	20.300
2011	19.500	-	21.000	-	40.500
2012	19.440	-	15.900	-	35.340
2013	16.500	-	16.730	175	33.405
2014	18.425	-	14.520	160	33.105
2015	18.425	-	14.520	180	33.125
2016	18.725	-	14.920	153	33.798
2017	15.160	-	15.778	-	30.938
2018	17.391	-	15.300	-	32.691
2019	31.663	-	22.695	-	54.354
2020	22.700	-	21.400	-	44.100

Kaynak: TÜİK, 2017; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir'de Küçükbaş Hayvancılık İşletme Sayıları ve İşletme Başına Düşen Hayvan Sayısı

Beyşehir'de 2014 ile 2020 yılları arasında yetiştirilen toplam küçükbaş hayvan sayısı, küçükbaş işletme sayısı ve işletme başına düşen ortalama hayvan sayısına yönelik bilgiler Tablo 13'te verilmiştir (GTHB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2017a; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020). Söz konusu yıllar arasında Beyşehir'deki küçükbaş hayvancılık işletme sayısının 180 ile 266 arasında, işletme başına düşen hayvan sayısının/sürü büyüklüğünün ise 136 ile 204 baş arasında değiştiği görülmektedir.

Tablo 13: Beyşehir ilçesinde 2014 ile 2020 yılları arasındaki küçükbaş hayvan sayısı, küçükbaş işletme sayısı ve işletme başına düşen ortalama hayvan sayısı

Yıl	Küçükbaş Hayvan Sayısı, Baş	Küçükbaş İşletme Sayısı, Adet	İşletme Başına Düşen Ortalama Hayvan Sayısı, Baş
2014	33.105	197	168
2015	33.125	226	147
2016	33.798	187	181
2017	30.928	180	172
2018	32.691	241	136
2019	54.354	266	204
2020	44.100	259	170

Kaynak: GTHB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2017a; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir, Konya ve Türkiye'nin Alan Kullanım Durumu

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde mera ve yayla alanları önemli bir yer tutmaktadır. Küçükbaş hayvanların beslenmesi ne kadar uzun süre meraya dayalı olarak yapılabilirse o derece ekonomik bir besleme yapılmış olunur. Koyunculuk/Keçicilik besleme açısından yılın önemli bir zamanı meraya dayalı olarak yapılır ve yapılması da gerekir. Bu nedenle küçükbaş hayvancılığa daha çok önem verilmeli ve meralarımızdan optimum düzeyde yararlanılmalıdır.

Beyşehir, Konya ve Türkiye'nin alan kullanım dağılımı Tablo 5'de verilmiştir. Ülkemizde 14,6 milyon hektar civarında mera arazisi bulunmaktadır. Bu arazi hala yeterince değerlendirilememektedir. Bu arazilerde bugünkü hayvan sayımızın iki katı hayvan otlatılabilir. Böylece çok yem tüketmeden, çok para harcamadan küçükbaş hayvan eti ve sütü üretilebilir. Tablo 5'ten Beyşehir'deki çayır-mera alanının Konya ve Türkiye ortalamasının yaklaşık yarısı kadar daha az olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle koyunculuk için bir dezavantaj olarak gözükmektedir. Ancak Beyşehir'deki orman alanının gerek Konya, gerekse Türkiye ortalamasından yüksek oluşu keçicilik için bir avantaj olarak yorumlanabilir. Beyşehir'de kıl keçisi sayısının yüksek oluşu (Tablo 12) bu görüşü destekler niteliktedir.

Türkiye, Konya ve Beyşehir'de Küçükbaş Hayvanlardan Hayvan Başına Bir Laktasyonda Alınan Süt Miktarları

Türkiye, Konya ve Beyşehir'de 1991 ile 2019 yılları arasını kapsayan 29 yıllık dönem içinde küçükbaş hayvanlardan bir laktasyonda elde edilen toplam süt miktarları Tablo 14'te verilmiştir (TÜİK, 2017; 2020; TOB Konya İl Müdürlüğü, 2020; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020).

Türkiye'de küçükbaş hayvanlardan üretilen sütün %70'i koyunlardan, %30'u keçilerden sağlanmaktadır (TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştay Raporu). Türkiye, Konya ve Beyşehir'de 1991 yılından 2019 yılına doğru gelindikçe gerek koyunlardan gerekse keçilerden bir laktasyonda alınan toplam süt miktarında bir artış olduğu dikkati çekmektedir. Konya ve Beyşehir'de 1991 ve 2000 yıllarında yerli koyun, kıl keçisi ve tiftik keçilerinden bir laktasyonda alınan süt miktarı Türkiye ortalamasının altında iken bu miktarın 2010 ve 2019 yıllarında Türkiye ortalamasına benzer olduğu görülmektedir.

Diğer yandan ülkemizde küçükbaş hayvanlardan laktasyon başına elde edilen süt miktarları Avrupa Birliği Ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerle karşılaştırıldığında maalesef geri durumdadır. Bu geriliğin arkasında ülkemizde net bir ayırımla sütçü/süt verimi yüksek koyun ve keçi ırkları yetiştiriciliğinin olmaması veya çok kısıtlı sayıda olması, bakım ve besleme standartlarının kısmen daha geri olması durumlarının rol oynadığı ifade edilebilir. Bu tespitlerden hareketle zaman içerisinde yapılması gereken hususlar, sütçü ırk koyun ve keçi yetiştiriciliğine yönelik bir kaymanın olması gerekliliğidir. Toplumumuzda koyun ve keçi sütü ile bu sütlerden yapılan yoğurt, peynir ve keçi sütünden yapılan dondurmaya yönelik önemli talepler olması bu gerekliliğin bir an önce yerine getirilmesini gerektirmektedir.

Tablo 14: Türkiye, Konya ve Beyşehir’de 1991 ile 2019 yılları arasında küçükbaş hayvanlardan hayvan başına bir laktasyonda elde edilen toplam süt miktarı, kg

Yıl	Yer	KOYUN		KEÇİ	
		Yerli	Merinos	Kıl	Tiftik
1991	Türkiye	48.85	34.48	61.05	21.02
	Konya	31.00	30.98	36.00	17.00
	Beyşehir	31.00	-	36.00	17.00
2000	Türkiye	49.06	33.68	60.01	20.66
	Konya	31.00	31.00	36.00	17.00
	Beyşehir	31.00	-	36.00	-
2010	Türkiye	78.66	48.11	107.49	35.20
	Konya	79.00	40.00	98.00	42.98
	Beyşehir	79.00	-	98.00	-
2019	Türkiye	78.99	48.45	106.68	36.91
	Konya	79.00	40.00	98.00	43.00
	Beyşehir	78.99	40.00	98.00	43.32

Kaynak: TÜİK, 2017; 2020; TOB Konya İl Müdürlüğü, 2020; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Türkiye, Konya ve Beyşehir’de Küçükbaş Hayvanlardan Hayvan Başına Elde Edilen Karkas Miktarları

Türkiye’de 1991 ile 2019 yılları arasını kapsayan 29 yıllık dönem içerisinde küçükbaş hayvanlardan hayvan başına elde edilen karkas miktarları Tablo 15’te verilmiştir (TÜİK, 2020). Söz konusu dönemle ilgili olarak gerek Konya gerekse Beyşehir’e yönelik TÜİK verilerine ulaşılammıştır. Türkiye’de 1991 yılı itibariyle koyun ve keçilerde sırasıyla 16.23 ve 16.34 kg olan karkas veriminin 2019 yılı itibariyle aynı sıraya göre 21.63 ve 18.91 kg’a yükseldiği görülmektedir. Beyşehir içinde bu rakamların benzer olması kuvvetle muhtemeldir.

Tablo 15: Türkiye, Konya ve Beyşehir’de kesilen küçükbaş hayvanlardan hayvan başına elde edilen karkas miktarı, kg

Yıl	Yer	Koyun	Keçi
1991	Türkiye	16.23	16.34
	Konya	-	-
	Beyşehir	-	-
2000	Türkiye	18.19	18.35
	Konya	-	-
	Beyşehir	-	-

2010	Türkiye	19.74	
	Konya	-	-
	Beyşehir	-	-
2019	Türkiye	21.63	18.91
	Konya	-	-
	Beyşehir	-	-

Kaynak: TÜİK, 2020

Beyşehir’de Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerine Bakanlık Tarafından Yapılan Desteklemeler

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından küçükbaş hayvancılık işletmelerine yönelik olarak anaç koyun/anaç keçi desteği yapılmaktadır. Bakanlık tarafından 2014-2019 yılları arasında Beyşehir’deki küçükbaş hayvan yetiştiricilerine verilen desteklemelere yönelik bilgiler Tablo 16’da verilmiştir. 2014 yılından 2019 yılına doğru gelindikçe desteklenen işletme sayısı, destek alan hayvan sayısı ve toplam destekleme miktarında küçük bir azalmanın olduğu görülmektedir. Anaç koyun/anaç keçi destekleri dışında Bakanlık tarafından koç/teke alımlarında %80, ağıl yapımı ve ağıl ekipmanları alımında %50 hibe desteği de bulunmaktadır.

Tablo 16: Beyşehir ilçesindeki küçükbaş hayvancılık işletmelerine Bakanlık tarafından verilen anaç koyun ve keçi destekleri¹

Yıl	Desteklenen işletme sayısı, adet	Destek alan hayvan sayısı, baş	Birim fiyat, TL	Toplam destek miktarı, TL
2014	195	23.172	20	463.440
2015	153	17.924	22	394.328
2016	124	14.145	25	353.625
2017	130	14.093	25	352.325
2018	132	14.276	25	356.900
2019	145	16.263	25	406.575

¹: Anaç koyun/keçi desteği 15 ayını tamamlamış koyun ve keçilere her yıl verilen desteklerdir.

Kaynak: GTHB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2017a; TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir İlçesinin Küçükbaş Hayvancılık Sorunları/Çözüm Önerileri

Beyşehir ilçesinin küçükbaş hayvancılık sorunları ve bu sorunlara üretilecek çözümler Türkiye küçükbaş hayvancılığından farklı düşünülemez. Ülkemizdeki küçükbaş hayvancılık sorunları ve çözüm önerileri Beyşehir için de hemen hemen aynıdır. Bu sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili bilgiler aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır.

A. Yetiştiricilik ve Hayvan Islahı Sorunu/ Çözüm önerileri

1. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine yeteri kadar önem verilmemesi. Genç nüfus için sektör cazibesinin olmaması.

Bölgenin küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için uygun olmasından yararlanılarak özellikle genç nesil hayvancılığa yönlendirilmelidir. Genç girişimcilere olan destek ve hibeler %5-10 daha fazla olmaktadır. Yerel özgünlükler (örneğin; kıl keçi yetiştiriciliği, keçi peyniri) öne çıkarılabilir. Teknik, yasal, sosyo-ekonomik önlemler alındığı takdirde yetiştirici/çobanların gelirlerini artırmak mümkündür. Gelir ve istihdam yönünden sektörün cazibesi artırılmalıdır.

2. İşletmelerde modern ağıl ve ekipman kullanımının istenilen düzeyde olmaması, barınak şartlarının uygunsuzluğu.

Barınak ve bakım şartları iyileştirilmelidir. Destek ve hibelerden yararlanılarak mevcut ağıllar modernize edilmeli, yeni modern ağıllar kurulmalıdır. Bakanlık tarafından sağlanan barınak desteklerinin prosedürel olarak daha da kolaylaştırılması gerekmektedir.

3. Koç/Teke katımının düzensiz olması.

Yöreye uygun koç/teke katım tarihi belirlenmeli (Beyşehir için ekim sonu kassım başı) ve bu tarihlere uyulmalıdır. Bu tarihlerde kondisyon düşüklüğü olan sürülerde ilave besleme (flushing) yapılmalıdır.

4. Yerli ırklardaki verimin düşük olması. Yerli ırklar üzerinde yeterince ıslah çalışmasının yapılmamış olması. Islah programlarının hayata geçme şansı bulmaması.

Islah projeleri artırılmalıdır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapılmakta olan "Halk elinde ıslah çalışması" daha da yaygınlaştırılmalıdır. Sürüdeki hızlı büyüyen ve ikiz doğumu yüksek hayvanlar elde tutularak seleksiyon yapılmalıdır. Sertifikalı hayvan yetiştiriciliği teşvik edilmelidir. Sertifikalı hayvanların bedeli diğerlerinden yüksek olmalıdır.

5. Irkın bozulması.

Koç/teke seçiminde titiz davranılmalıdır. Akrabalığı artırmamak için zaman içerisinde sürü dışından koç/teke temin edilerek kan katma adı verilen uygulama yapılmalıdır.

6. Damızlık koç/teke ihtiyacının karşılanamaması. Nitelikli damızlık temininde sıkıntı çekilmesi.

Damızlık Koç/Teke istasyonları kurulmalıdır. Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı TİGEM'ler damızlık koç/teke sağlamalıdır.

7. Sektörde eleman eksikliği. Çoban bulmadaki güçlükler.

Sektör çalışanlarının statülerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

B. Besleme ve Mera Kullanımı Sorunu/ Çözüm önerileri

1. Mera alanlarının yetersizliği. Mera alanlarının tarım, yapılaşma ve sanayileşmeye açılması.

Mera alanlarının amaç dışı kullanımı engellenmelidir.

2. Meraların kalitesizliği.

Erken ve yoğun olatmadan kaçınılmalı, bu konuda Tarım ve Orman Bakanlığı İlçe Müdürlüklerinin belirlediği olatma takvimine uyulmalıdır. Mera kullanımı konusunda yetiştiriciler bilinçlendirilmelidir.

3. Mera-çayır alanlarının ıslahıyla ilgili sıkıntılar.

Mera ıslah çalışmaları yapılmalıdır. Mera kanunu/yönetmeliği gözden geçirilmelidir.

4. Kaliteli ve ucuz yem bulmadaki güçlükler. Yem bitkileri ekiminin yetersiz oluşu.

Yem bitkileri ekimi daha da yaygınlaştırılmalıdır.

5. Meralarda su sorunu

Mera ve yaylalara DSİ ve İl Özel İdaresi tarafından göletler/suvatlar yapılmalıdır.

C. Hayvan Sağlığı ile İlgili Sorunlar/ Çözüm Önerileri

1. Zaman zaman hayvanlarda sağlık ve koruma ile ilgili sıkıntılar görülmektedir.

Koruyucu hekimliğin önemi yetiştiricilere daha iyi öğretilmelidir. Hastalıklara karşı etkin bir aşılama programı uygulanmalıdır.

2. Hangi aşının ne zaman yapılacağını bilinmemesi.

Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir.

3. Erken kuzu/oğlak ölümleri.

Barınak şartları iyileştirilmeli, besleme iyileştirilmeli, aşılama programlarına uyulmalı, hasta hayvanlar erken tedavi edilmelidir.

4. Salgın hastalıklar ve atıklar.

Aşılama programlarına uyulmalı ve devamlılığı sağlanmalı. Birlikler aşılama aktif rol üstlenmeli, aşılama desteği verilmelidir.

5. Paraziter hastalıklar.

İç ve dış parazitlerle bilinçli mücadele edilmelidir.

6. Hayvanların sigortalı olmaması.

Sigorta yapılması için destek sağlanmalıdır.

D. Üretim Planlaması ve Pazarlamadaki Sorunlar/ Çözüm Önerileri

1. Pazarlama ile ilgili sorunlar.

Türkiye Et ve Süt Kurumu'nun aktif çalışması gerekmektedir. Yetiştirici/Çobanların gelirlerinin artması ile Türkiye'deki kırmızı et açığı küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerinden kapatılabilir. Göç önlenabilir, kültür korunur, tarımsal sanayinin gelişmesine katkı sağlanabilir.

2. Fiyat düşüklüğü ve istikrarsızlığı.

Devlet fiyatları düzenleyici rol oynamalıdır. Ticaret borsaları bünyesinde canlı hayvan borsaları kurulmalıdır.

3. Üretim ile ilgili yetersizlikler.

Alanında uzmanlaşmış işletmeler kurulabilir. Alternatif üretim sistemlerine yönelik çiftlikler kurulabilir (etçi, sütçü koyun/keçi ırkları yetiştirme gibi).

4. Ürün çeşitliliğinin yetersizliği. Coğrafi İşaretleme.

Koyun ve keçilerin tamamı sağlmalı, elde edilen süttten markalı-yöreye özgü yoğurt ve peynir gibi ürünler yapılmalıdır. Halı, yün, keçe vb. yapılmalıdır.

5. Örgütlenme kültürünün zayıf oluşu/ olmaması

Yetiştiriciler örgütlenme konusunda bilinçlendirilmelidir. Ekonomik örgütlenmede kooperatifler öne çıkarılmalı, ürünlerin işlenmesi ve pazarlamasında belirleyici rol almalıdır.

6. Koyun-Keçi ürünlerine karşı ön yargıların olması.

Koyun ve keçi etine karşı olan önyargı kırılmalı, ürünün doğallığı ve kalitesi konusunda tüketicilerde farkındalık oluşturulmalıdır. Kamu kurumları yemekhanelerinde kuzu/oğlak eti verilerek tüketim teşvik edilebilir.

E. Yetiştirici-Kamu ilişkisi sorunu/ Çözüm Önerileri

1. Kayıt sisteminde yaşanan sorunlar. Kaçak hayvan ve kayıt dışı kanalların bulunması.

Kayıt sistemi iyileştirilmelidir. Kaçak ve kayıt dışılık önlenmelidir.

2. Kamu müdahalesinin yetersizliği-başarısızlığı.

Her şeyi devletten bekleme yerine bireysel sorumluluk öne plana çıkarılmalıdır.

3. Destek/Teşvik miktarının düşük olması. Destek/Teşvik sistemi ve kapsamında yaşanan sorunlar. Bazı yetiştiricilerin olaylara tamamen teşvik/destek bağlamında bakması. Yetiştiricilerin bilgi ve eğitim eksiklikleri.

Destek miktarları ve kapsamı artırılmalıdır. Destek sistemi ve kapsamı ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmelidir. Destek/Teşvik veren tüm kurumlardan yararlanma yolları denenmelidir (TKDK = Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, GTHB = Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, KOP = Konya Ovası Projesi, MEVKA = Mevlana Kalkınma Ajansı, Bankalar). Desteklemelerde küçük ve orta ölçekli işletmelere ağırlık verilmeli, küçük ve dağınık işletmeler büyütülmelidir. Ağır kurulumunda, hayvan yetiştirmede, sağlık problemlerinde ve yem bitkileri yetiştiriciliğinde Veteriner ve Ziraat Fakültelerinden daha etkin profesyonel destek alınabilir.

4. İlgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliği.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Damızlık Koyun Keçi Yetiştiriciliği Birliği, Üniversiteler, Hayvancılık Araştırma Enstitüleri gibi sektör paydaşları arasında daha üst düzey işbirliği sağlanmalıdır.

5. Bürokratik zorluklar.

Bürokratik zorluklar hafifletilmelidir.

6. Birlik ve kooperatiflerin etkin olmaması.

Birlik ve kooperatifler daha etkin hale getirilmelidir.

7. Hayvancılık politikalarının sürekli olmaması.

Hayvancılık politikaları sürekli değiştirilmemelidir, yetiştirici önünü görebilmelidir.

8. Çobanların iş güvenliği ve sosyal güvence eksikliği

Çobanlara ve sektör çalışanlarına yönelik iş güvenliği ve sosyal güvenlik sağlanmalıdır.

Sonuçlar

Küçükbaş hayvan yetiştirmeden insanlarımızı yeterince besleyemeyiz ve kırımızı et açığını kapatamayız. İthalata dayalı büyükbaş canlı hayvan veya et alımından kurtulamayız. Ülkemizin/Beyşehir'in coğrafyası, merası, kültürü, koyun ve

keçi yetiştiriciliğine uygundur. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine gerekli önem verilmeli ve mutlaka küçükbaş hayvan yetiştiriciliği artırılarak devam ettirilmelidir.

Beyşehir’de Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Durumu

Beyşehir’de 2007 yılından 2019 yılına kadarki zaman aralığında yetiştirilen toplam kanatlı hayvan (tavuk, ördek, kaz, hindi) sayısına yönelik veriler Tablo 17’de verilmiştir. Tablo 17’den adı geçen yıllar arasındaki 13 yıllık süre bir bütün olarak değerlendirildiğinde Beyşehir’de yetiştirilen toplam kanatlı hayvan sayısında sürekli bir azalışın olduğu dikkate çekmektedir.

Tablo 17: Beyşehir’de 2007 ile 2019 yılları arasında yetiştirilen toplam kanatlı hayvan sayıları

Yıl	Toplam kanatlı sayısı, adet
2007	47.500
2008	45.600
2009	42.825
2010	40.150
2011	35.650
2012	18.500
2013	17.050
2014	15.150
2015	13.800
2016	20.985
2017	16.860
2018	14.500
2019	11.290

Kaynak: TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Beyşehir’de gerek etlik piliç gerekse yumurtacı tavuk yetiştiriciliğine yönelik kümes sayısı yok denecek kadar azdır. Zaman zaman az sayıdaki girişimciler kümesler yapmış iseler de uzun vadede sürdürülebilir bir yetiştiricilik gerçekleşmemiştir. Mevcut halde sayıları 5-50 arasında değişen, daha çok aile işletmeciliği şeklinde yapılan tavuk yetiştiriciliği bulunmaktadır.

Beyşehir’de etlik piliç yetiştiriciliğinin bulunmaması ilçeye özgü bir durum olarak değerlendirilmemelidir. Ülkemizdeki etlik piliç sektörü özellikle Manisa, Sakarya, Balıkesir, Mersin, Bolu, İzmir, Uşak, Ankara, Düzce ve Adana olmak üzere bazı illerimizde yoğunlaşmıştır. Bu yoğunlaşmanın arkasında damızlık sürülerin, kuluçkahanelerin ve modern tavuk kesim haneleri ile kümeslerin bu bölgede bulunuyor olması gerçeği bulunmaktadır. Ayrıca iklim şartlarının ve taşıma alternatiflerinin daha iyi olması etlik piliç yetiştiriciliğinin bu illerde yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de yumurta tavukçuluğunun en yaygın olarak yapıldığı iller; Afyonkarahisar, Konya, Manisa, İzmir, Balıkesir, Bursa, Ankara, Kayseri, Çorum ve Gaziantep’tir. Yumurta tavukçuluğu etlik piliç yetiştiriciliğine göre biraz daha farklı coğrafik ve iklimsel özelliklere sahip illerimizde yapılmaktadır.

Bu değerlendirmeler dikkate alındığında civiv temini, nakliye, kesimhane gibi gereklilikler bir bütün olarak değerlendirildiğinde Beyşehir’de mevcut konjonktü-

rel durumda etlik piliç yetiştiriciliği yapılması çok mümkün görülmemekte, buna karşın yumurta tavukçuluğu için daha uygun olduğu söylenebilir. Yumurtacı tavuklar yer tipi ve kafes ortamında yetiştirilebildiği gibi gezen tavuk şeklinde de yetiştirilebilir. Bu açıdan bakıldığında Beyşehir ilçesinin merkez ve çevre yerleşim birimlerinde yer tipi, kafes ve özellikle de yumurtacı gezen tavuk yetiştiriciliğini rahatlıkla yapılabilir.

Eti, karaciğeri, yağı, yumurtası ve tüyü çok kıymetli olan kazın (Arslan, 2013) Beyşehir’de yapılabilecek alternatif kanatlı yetiştiriciliği içerisinde olabileceği söylenebilir. Beyşehir ilçesinin önemli bir kısmı 651 km²’lik Beyşehir Gölü havzasının etrafına kuruludur. Beyşehir Gölü’ne ulaşan birçok dere/ akarsu bulunmaktadır. Dere ve akarsular Beyşehir’e bağlı belde ve köylerin/ mahallelerin yakınından geçmektedir. Beyşehir Gölü kenarında bulunan yerleşim yerlerine yakın alanlarda sulak araziler bulunmaktadır. Mera arazisi, ekin ve pancar tarlaları, bahçelik, elmalık gibi alanlar bakımından Beyşehir oldukça avantajlı durumdadır. Söz konusu alanlarda kazlar kendi kendilerine otlayıp akşamları kümeslerine dönebilirler. Beyşehir merkez ve özellikle Beyşehir’e bağlı yerleşim birimlerinde kazları rahatlıkla barındırabilecek çok modern olmayan kümes ortamları bulunmaktadır. Ya da düşük maliyetli olarak kaz kümesleri inşa edilebilir. Dolayısıyla kümes maliyeti oldukça düşük olacaktır. Yukarıda bahsedilen avantajlı pozisyonlar bir bütün olarak düşünüldüğünde temelde bir su kuşu olan kaz yetiştiriciliği Beyşehir için oldukça uygundur.

Beyşehir’de Balıkçılığın Durumu

Beyşehir Gölü’nde 1980’li yıllarda ve öncesinde, gövce, sazan (sarıbalık, çapak), akbalık, kızılkanat, yağ balığı, sıraz, kaya balığı gibi kendine özgü balıklar bulunmaktaydı. Ancak çeşitli zamanlarda göle sudak (dişli balık), kadife ve Çin sazanı (çim sazanı, israil sazanı) gibi balıkların bırakılmasıyla doğal balık çeşitliliğinde bir değişim olmuş ve sonradan göle bırakılan bu balıklar baskın hale gelmiş, hatta bazı balıkların (gövce, yağ balığı, sıraz, kaya balığı) neslinin tükenmesi durumuyla karşı karşıya kalınmıştır.

Beyşehir Gölü’nden 2010 ile 2019 yılları arasında avlanan balık miktarlarına yönelik veriler Tablo 18’de verilmiştir. Tablo 18 incelendiğinde, 2010 yılından 2019 yılına doğru gelindikçe avlanan sudak balığı miktarının sürekli bir artış gösterdiği, buna karşın Beyşehir Gölü’nün karakteristik balığı olan sazan balığı miktarının azaldığı, avlanan Çin sazanı miktarında dalgalı bir seyir olduğu, ancak son yıllarda önemli bir artış olduğu görülmektedir.

Beyşehir ya da Beyşehir Gölü denilince ilk akla gelenlerden birisi de sazan balığıdır. Sazan balığı lezzetiyle ve damak tadıyla oldukça beğenisi olan bir balıktır. Başta sazan balığı olmak üzere Beyşehir Gölü’nde avlanan balık miktarı ve çeşitliliğinin azalmasında; 1) sudak balığının etçil bir balık olması, balık yumurtası ve küçük balıkları yiyerek beslenmesi, 2) yumurtalama döneminde balık avlanmasının yasak olmasına rağmen zaman zaman az sayıda da olsa kaçak olarak avlanma

yapılması, 3) son yıllarda elektroşok yöntemiyle balık tutulması, 4) göldeki su miktar ve kalitesinin düşmesi gibi hususlarının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 18. Beyşehir’de 2009 ile 2019 yılları arasında avlanan balık miktarı, kg

Yıl	Sudak (Dişli balık)	Sazan	Kadife	Çin Sazanı
2010	33.000	152.100	71.085	0
2011	54.067	131.900	0	0
2012	53.555	90.374	12.600	0
2013	128.950	60.540	0	31.500
2014	53.380	50.005	0	0
2015	111.210	47.535	0	0
2016	112.605	54.030	0	271.940
2017	176.050	24.890	0	86.000
2018	175.990	64.100	0	313.900
2019	173.320	23.700	50	476.500

Kaynak: TOB Beyşehir İlçe Müdürlüğü, 2020.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Geçmişten günümüze Beyşehir hayvancılığının durumunun ortaya konulması amacıyla yazılan bu kitap bölümü çalışması; 1991 ile 2020 yılları arasını kapsayan 30 yıllık dönemde büyükbaş (sığır), küçükbaş (koyun, keçi), kanatlı (tavuk, hindi, ördek, kaz) ve balık yetiştiriciliği başlıkları altında hazırlanmıştır. Bu bağlamda adı geçen hayvanların 30 yıllık dönem süresince sayıları ve çeşitli verim miktarları Türkiye, Konya ve Beyşehir üçgeninde ele alınmıştır. Elde edilen istatistiksel veriler 1991, 2000 ve 2010 yılları arasında sadece adı geçen yıllar bazında, 2010 ile 2020 yılları arasında ise yıllar bazında verilmiştir. 1991 ile 2020 arasını kapsayan değerlendirmeler ise onar yıllık aralıklarla yapılmıştır.

Bu çalışma sonucunda; gerek büyükbaş, gerekse küçükbaş hayvan yetiştiriciliği açısından Beyşehir ilçesinin; uygun olduğu, sosyo-kültürel yapısında hayvan yetiştiriciliğinin bulunduğu, artılarının, avantajlarının, güçlü yönlerinin çok fazla olduğu, aynı zamanda yumurta tavukçuluğu için de uygun bir pozisyonda olduğu ortaya konmuştur. Yılların ilerlemesine bağlı olarak Türkiye genelinde olduğu gibi Beyşehir’deki hayvan yetiştiricilerinin kültür ırkı sığır yetiştirmeyi tercih ettikleri, diğer bir ifade ile kültür ırkı sığırların et ve süt veriminin yüksek olduğu bilincine ulaştığı anlaşılmaktadır. Ülkemizde ve Beyşehir’de sığır başına elde edilen et ve süt gibi verimler yılların ilerlemesine bağlı olarak artarak devam etmektedir. İhtiyacımız olan küçükbaş hayvan sayısına henüz ulaşamamış olmakla birlikte son yıllarda küçükbaş hayvan sayısında Türkiye ve Beyşehir’de artan bir trend olduğu görülmektedir. Diğer yandan Beyşehir ilçesi hayvancılığında orta ve büyük çaplı kanatlı yetiştiriciliğine yönelik bir eğilimin olmadığı dikkati çekmektedir. Ayrıca Beyşehir Gölü’nden balıkçılık yönünde yararlanma konusunda arzu edilen yere gelinemediği anlaşılmaktadır.

Hayvansal kökenli protein kaynakları insan beslenmesi açısından vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Çiftlik ve kümes hayvanları yetiştiriciliği ile balıkçılığın istenilen düzeye çıkmaması durumunda insanların dengeli ve yeterli beslenmesi müm-

kün değildir. Hayvansal gıdaların ithalata dayalı olarak temin edilmesi ekonomik açıdan sürdürülebilir bir durum da değildir. Hayvansal gıdaların temini konusunda kendi kendine yetebilir bir duruma gelebilmek için, Türkiye ve Beyşehir’de çiftlik ve kümes hayvanları yetiştiriciliği ile balıkçılığa daha da önem verilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Arslan, C. (2013). *Kaz Besleme ve Yetiştiriciliği*. (İkinci Baskı). Malatya: Medipress.
- GTHB, (2017a). *Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Beyşehir İlçe Müdürlüğü*. 27 Temmuz 2017 tarihinde www.beysehir.gov.tr/ile-gida-tarim-ve-hayvancilik-mdrlg. adresinden ulaşılmıştır.
- GTHB, (2017b). *Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Konya İl Müdürlüğü*. 7 Temmuz 2017 tarihinde <https://konya.tarimgov.tr/> adresinden ulaşılmıştır.
- MEVKA, (2017). *Mevlana Kalkınma Ajansı*. 31 Temmuz 2017 tarihinde www.mevka.org.tr adresinden ulaşıldı.
- TOB, (2020). *Tarım ve Orman Bakanlığı Beyşehir İlçe Müdürlüğü Verileri*.
- TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Raporu. (2015). *T.C. Serhat Kalkınma Ajansı*, 22-23 Aralık 2015, Sarıkamış/Kars.
- TÜİK, (2017). *Türkiye İstatistik Kurumu*. 26 Temmuz 2017 tarihinde www.tuik.gov.tr adresinden ulaşıldı.
- TÜİK, (2020). *Türkiye İstatistik Kurumu*. 20 Ekim 2020 tarihinde www.tuik.gov.tr adresinden ulaşıldı.

BEYŞEHİR GÖLÜ BİYOLOJİSİ

Cengiz AKKÖZ*

Yaşamın kaynağı olan su, canlılığın devamı için vazgeçilmez bir maddedir. Yaşadığımız dünya şu ana kadar evrende tek canlı barındıran gezegen olarak bilinmektedir. Yaşamın kaynağı araştırırken başvurulacak ilk unsur suyun olup olmadığıdır. Suyu bu kadar önemli kılan şey onun kimyasında gizlidir, çünkü su molekül yapısını değiştirmeden maddenin üç halini de oluşturabilir. Tüm canlılar için hayati öneme sahip su yeryüzündeki yaşam alanı olma yeteneğinden dolayı da dünyamızdaki sucul ortamları (Okyanuslar, denizler, göller ve akarsular) oluşturur. Su medeniyetin gelişmesinde de çok önemli bir araç olmuştur. Dünya üzerindeki kadim kentler ve büyük ticaret merkezleri, büyük uygarlıklar hep kıyıya yakın veya kıyıda konumlanmıştır. Bütün canlıların bileşimine giren su, metabolik olaylar için de şarttır. Sulak alanlar, yeryüzünün en zengin ve en üretken ekosistemlerini oluşturmaktadır. Bu alanlar yöre insanlarına ve ülkenin geneline geniş yelpazede hizmet veren oldukça karmaşık doğal sistemlerdir ve yeryüzündeki başka hiçbir ekosistemle karşılaştırılamayacak ölçüde işlev ve değerlere sahiptirler. İki kıtayı birbirine bağlayan bir yarımadada olan Ülkemiz iç su kaynakları bakımından oldukça zengindir.

İç sular sınıfında yer alan göllerde önemli doğal alanlar olmaları, buldukları bölgenin ekonomisine çok çeşitli şekillerde katkı sağlayan biyolojik açıdan bakıldığında da son derece verimli yaşam alanlarıdır. Göller içerdikleri canlı çeşitleri açısından yöre insanına önemli besin kaynağı potansiyeline sahip balık stoğuyla, bitkisel yönden sazçılık ve kamışçılık gibi katkıları yanında sulama yolu ile tarımsal üretime, görsel zenginliği ile turizme dayalı sektöre önemli katkılar sunar. Bölgede istihdama katkısı sayesinde göçleri önler. Ancak günümüzde Göller kirlenme, su kaynaklarının azalması ve ötrofikasyon başta olmak üzere çeşitli olumsuz etkilere maruz kalmaktadır. Bu etkiler, su kalitesinde ve sucul ekosistemlerde bozulmalara neden olmaktadır. Bu nedenle birçok ülke bir taraftan doğal kaynakların korunmasıyla ilgili projeler hazırlarken, diğer yandan kaynak sularının kullanımına ilişkin yasal düzenlemeler ile yaptırımlar uygulanmaktadır. Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beyşehir Gölü, A grubu sulak alan ve SİT alanı statüsündedir. Göl birinci derece içme suyu kıstasına uyması nedeniyle İçme ve Kullanma Suyu Koruma Sahası statüsüne de sahiptir (Anonymous 2006).

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Hidrobiyoloji Anabilim Dalı.

Göller bölgesi içerisinde yer alan Beyşehir gölü, denizden 1124m yükseklikte ve 651 km² yüzölçümüne sahiptir. Gölün batısında ve güneyinde Anamas Dağları silsilesi uzanmakta, kuzeyinde ise Şarkikaraağaç ilçesi sınırları bulunmaktadır. Doğu kıyısında Beyşehir - Şarkikaraağaç asfaltı uzanan Göl kıyılarından dalgalara maruz kalmayan nispeten kuytu kesimlerinde yer yer sazlık bölgeler yer alır. Gölün derinliği ortalama 6- 7 m civarındadır. Göl üzerinde irili ufaklı 35 tane ada bulunmaktadır. Adaların en önemlileri; Mada, Hacı Akif, Orta Ada ve İğdeli Adadır.

Gölü besleyen başlıca akarsular ise; Üstünler Deresi, Ilırmak, Soğuksu Deresi, Bademli Deresi, Eflatun Deresi ve Sarıöz Deresidir. Çarşamba Çayı ve Bademli taraflarındaki sulama kanalı gölden önemli miktarda su taşımaktadır. Ayrıca Yeşildağ civarında Manavgat çayına su taşıyan bir yeraltı tünelinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında göl çevresindeki yerleşim merkezleri tarım arazilerini göl suları ile sulayarak sulu tarım yapmaktadırlar. Beyşehir Gölü karstik bir yapıya sahip olduğu için tespit edilemeyen önemli su kaynakları mevcuttur.

Beyşehir Gölü yüzölçümü bakımından Türkiye'nin üçüncü büyük gölü ve ayrıca göl ve çevresi Millî Parklar Dairesince 11.01.1993 te millî park ilan edilerek 88.750 hektarlık alan koruma altına alınmıştır. Göl adını aldığı ilçenin ve civar köylerin ekonomisinde balıkçılık sektörü nedeniyle 1990'ların ortalarına kadar birinci sırada yer almaktaydı. Yöre halkının büyük bir kısmı geçimini göldeki balıkçılıktan sağlamaktadır. Göl, üzerindeki tarihi kalıntılar mevcut doğal örtüsü ve koyları ile bir turizm merkezi gibidir. Gölden çıkan suyun büyük bir bölümü sulamada kullanılmakta, Çumra Ovası ve Isparta ili topraklarının bir bölümü göl suyu ile sulanmaktadır. Ayrıca göl suyu kalite yönünden de içilebilir nitelikte olduğundan şehir içme suyu gölden sağlanmaktadır.

Görsel 1: Beyşehir Gölü Uydu Görüntüsü

Gölde geçmişten günümüze kadar çok sayıda bilimsel çalışmalar değişik disiplinlerde yapılmıştır. Biyolojik açıdan baktığımızda Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beyşehir Gölü, biyolojik yönden oldukça zengin ve çok deği-

şik canlı türlerine habitat olması vasfından dolayı önemli bir sucul ekosistem modelidir. Gölde yaşayan mikro ve makro canlılar biyolojinin bütün alanlarını ilgilendiren bir havza niteliğindedir. Sucul bitkilerden alglere, fitoplanktonlardan zooplanktona, bentik omurgasızlardan, balıklara, kuşlardan sürüngen ve amfibilere kadar oldukça geniş bir canlıyı barındırması onu biyolojik açıdan son derece değerli kılar.

Gölün biyolojisi denince aklımıza gölde yaşayan bütün canlılar gelmektedir. Canlılar âlemi o kadar çok çeşitlidir ki, tek hücreli ilkel canlı dediğimiz virüs ve bakteriden çok hücreli en mükemmel yaratılışı insana kadar bütün canlılar biyolojinin konusudur. Beyşehir gölünün biyolojisi denildiğinde de temel yaşam alanı olan gölde aynı şekilde virüsten balığa, alglerden su bitkilerine, bentik omurgasızlardan amfibi, sürüngen ve su kuşlarına kadar uzanan zengin bir canlı grubu gelir. Dolaylı olarak yörede yaşayan insanlarda bu sistemin bir parçası olur.

O halde bu biyolojik yapıyı oluşturan canlıların işlevi nedir? Ne işe yararlar, fayda ve zararları nelerdir, bu canlılar olmasa ne değişir gibi pek çok soru sorulabilir. Öncelikle kâinatta var olan yaratılmış bütün canlıların kendi çaplarında bir görevi ve gerekliliği vardır. Hepsi bir sebebe dayanmaktadır, biyologlar asırlardır canlıları bu nedenle araştırmış, pek çok soruya cevap bulmuşlar ancak daha bilinmeyen çok çeşit ve özellik vardır. Bugünkü gelinen yüksek teknolojinin ana materyali canlılar olmuştur, bilim insanları canlılardaki keşfettikleri özelliklerden esinlenerek bugün yaşamımıza giren çok sayıda buluşlara imza atmışlardır.

Beyşehir gölü biyolojik potansiyel olarak, hayvan varlığı olarak balıkçılık faaliyetleri yanında bitkisel üretim olarak ta saz ve kamış üretimi açısından ekonomik öneme sahiptir. Sistemin dinamizmini ve sürdürülebilirliğini sağlayan yapılar olarak da algler, fitoplanktonlar, zooplanktonlar, bentik omurgasızlar ve su bitkileri besin zincirinin temel halkalarıdır, bu canlılar olmasa balıklar ve diğer yüksek yapıları canlılar olmazdı. Fitoplanktonlar, algler ve klorofilli bitkiler ilk üreticilerdir. Bunlar suya atmosferin dışında oksijen sağlayan en başta gelen yapılarıdır. Oksijen, suda yaşayan tüm aerobik canlılar için olmazsa olmaz bir maddedir. Dolayısıyla yaşam döngüsünün ilk basamağını bu canlılar oluşturmaktadır. Bakteriler ve bentik omurgasızlar ayrıştırma işini üstlenerek suyu temizleyen yapılarıdır. Yine üretilen oksijen oksidatif ayrışma için de gereklidir. Bilinen hayvanlardan tatlı su ıstakozu, balıklar da önemli bir protein kaynağı olarak insan diyetinde yer alan ve ekonomik açıdan oldukça önemli yüksek canlılardır.

Sudaki Primer üreticiler olan **Algler**, tek veya çok hücreli olabilen çoğulukla mikroskobik bir kısmı da makroskobik yapıda canlılardır. Alglerin birçok yaşam döngüsü vardır ve boyutları mikroskobik *Micromonas* türlerinden 60 m uzunluğa ulaşan dev kelpelere kadar çok değişiktir. Fotoğraf sentetik pigment-

leri bitkilerin kinden daha çeşitlidir ve hücreleri bitkilerde ve hayvanlarda bulunmayan özelliklere sahiptir. Oksijen üreticileri olarak ekolojik rollerine ve hemen hemen tüm sucul yaşam için besin üssü olmasının yanı sıra, algler bir ekonomik olarak da önemlidir. Biyodizelden- kimyaya, ilaç ve kozmetikten gıdaya kadar pek çok madde alglerden sağlanmaktadır.

Bilimsel araştırma düzeyinde Beyşehir Gölü'nde ilk olarak E. Lahn (1948) Türkiye göllerinin jeolojisi ve jeomorfolojisi konulu çalışmasında Beyşehir Gölü'nün tektonik orjinli bir göl olduğu rakımı, yüzey alanı ve derinliği hakkında bilgiler vermiştir. Limnolojik açıdan il çalışmayı W. Nümann (1958) yapmış ve göldeki canlıları sınıflandırmıştır. Daha sonra Akköz ve Küçüködük (2006) gölde limnolojik çalışmalar yapmışlar, göldeki canlıları gruplandırarak suyun fiziksel ve kimyasal özellikleri hakkında bilgiler vermişlerdir. Göl'de *Bacillariophyta*, *Chlorophyta*, *Cyanophyta*, *Dinophyta* ve *Euglenophyta* ordolarına ait 221 takson belirlenmiştir. Zooplanktonu *Cladocera* ve *Copepoda* ordolarına ait 7 cins oluşturmuştur. *Cyprinidae* ve *Percidae* familyalarına ait 6 balık türü tespit edilmiştir. Akköz ve Obalı (2006) göldeki algler ve fitoplanktonun mevsimsel değişimleri ve klorofil-a miktarları üzerine yaptıkları araştırmanın sonucuna göre Beyşehir gölünü mezotrofik olarak tanımlamışlardır. Fakioğlu ve Demir (2011) Beyşehir Gölü Fitoplankton biyomasının mevsimsel değişimlerini araştırdıkları çalışmada toplam 119 tür tespit etmişler ve gölü mezotrofik olarak tanımlamışlardır.

Gölde bulunan bazı alg türleri ve kimyasal parametrelere göre Beyşehir Gölünün kirlilik tehdidi altında olduğu ve limnolojik açıdan fakirleşmekte olduğu sonucuna varılmıştır. Geldiay ve Kocataş (1970) Beyşehir Gölü'ndeki tatlı su ıstakozu *Astacus leptodactylus* Esch.1923.'u tanımlamışlardır. Erdemli (1982a) Beyşehir Gölü'ndeki tatlı su ıstakozu (*Astacus leptodactylus* Esch.1923) popülasyonlarının bazı biyolojik ve morfolojik özellikleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma yapmıştır. Erdemli (1982b) gölde bulunan mevcut balık türleri üzerinde yaptığı çalışmada toplam 22 tür belirlemiştir. Türkiye Çevre Vakfınca göller bölgesinde bulunan Akşehir, Beyşehir, Karamık gölleri ile Hotamış ve Ereğli sazlıklarında yapılan çalışma ve DEBAG tarafından desteklenen çalışmada Ayhan ve arkadaşları (1996) iki çalışmada da fitoplanktonlar liste halinde verilmiştir.

Küçüködük (1989), göl içi ve adalarda bulunan bitkilerin flora ve vejetasyonunu ayrıntılı bir şekilde incelemiş göl içi ve çevresinde 74 familyaya ait 344 bitki türü tespit etmiştir. Küçüködük ve Ketenoglu (1996), Beyşehir gölü içerisindeki su bitkilerini sosyolojik olarak araştırmış 4 adet bitki birliği tespit etmişlerdir. Günay ve diğerleri (30), göldeki kirlilik hakkında araştırmalar yapmışlardır. Akköz (1998), Beyşehir Gölü Algleri üzerinde floristik yönden ayrıntılı bir çalışma yapmıştır. Altındağ ve Yiğit (2004) Beyşehir Gölü Zooplankton Faunası ve Mevsimsel Değişimini incelemişlerdir. Atıcı ve arkadaşları

(2010) Beyşehir Gölü'nde yaptıkları çalışmada fitoplankton ve zooplanktonlardaki ağır metal birikimlerini incelemişlerdir. Didinen ve arkadaşları (2013) göldeki zooplanktonlar üzerinde ekolojik yönden yaptıkları çalışmada toplam 47 tür tespit etmişlerdir.

Keskinkaya (2015) Beyşehir ve Çavuşçu göllerindeki toksik ve karsinojenik organik kirliliğin bu göllerde yaşayan sazan balığı (*Cyprinus carpio* L.,1758) üzerine etkilerini biyokimyasal olarak incelemişler ve her iki göldeki kirliliğin anilin 4-hidroksilaz enzim aktivitesine etkisinde anlamlı bir fark gözlemiştir. Apaydın Yağcı ve Yeğen (2018), Beyşehir Gölü Zooplankton Faunasındaki Mevsimsel Değişimini incelemiştir. Apaydın Yağcı ve arkadaşları (2006-2018) Beyşehir Gölü'ndeki balıklar üzerinde ayrıntılı fizyolojik ve ekolojik çalışmalar yapmışlardır. Korkut ve arkadaşları (2018) Endemik Beyşehir Taşısiran Balığı (*Cobitis bilseli*)'nın Yayılım Alanı ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

Gölde yapılan araştırmalarda limnolojik ve biyolojik özellikleri tespit etmek amacıyla biyolojik popülasyonlar ve suyun fiziksel ve kimyasal özellikleri incelenerek gölün durumu ve biyolojik zenginliği hakkında bir fikir edinilecek çalışmalar yapılmıştır. Gölde önemli ölçüde kirletici unsur bulunmamasına rağmen bazı bölgelerde kirlenme görülmektedir. Bir diğer faktör de gölden sürekli çekilen su nedeniyle göl sığlaşmakta ve ekolojik dengesi bozulmaktadır. Eğer gölde gerekli önlemler alınmaz, su alımı sınırlandırılmaz, atıklar doğrudan doğruya göle bırakılmaya devam edilirse Beyşehir gölü büyük çevre problemleriyle karşı karşıya gelebilir.

Göl trofi düzeyi açısından mezotrof karakterde ancak hızla ötrofik göle doğru gitmektedir. Gölde 1980 yıllarında yapılan çalışmalarda 20'den fazla balık türü bulunurken günümüzde bu sayı 6 ya gerilemiştir.

Görsel 2: *Astacus leptodactylus* Esch.1923(Tatlı su ıstakozu)

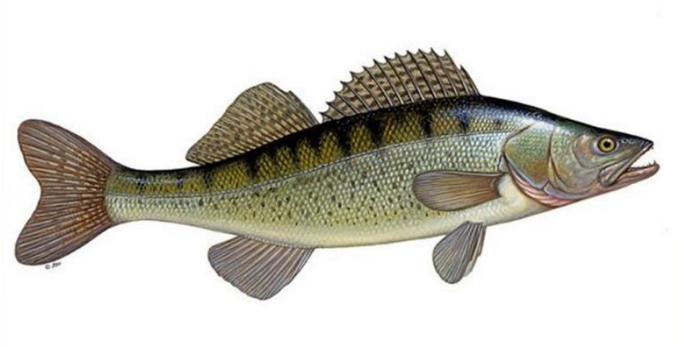
Görsel 3: *Astacus leptodactylus* Esch.1923(Tatlı su istakozu)

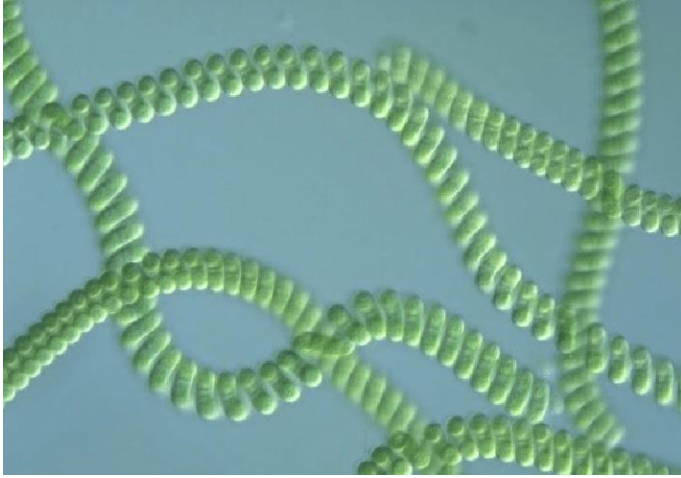
Görsel 4: Tatlı su Midyesi (*Unio terminalis*.Bourg.)

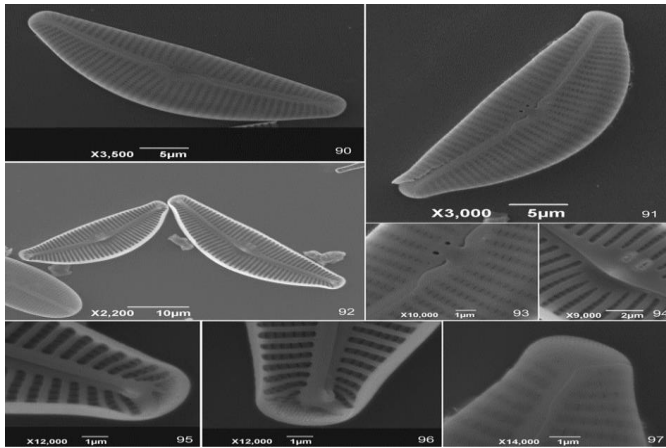
Görsel 5: Tatlı su Midyesi (*Unio terminalis*.Bourg.)

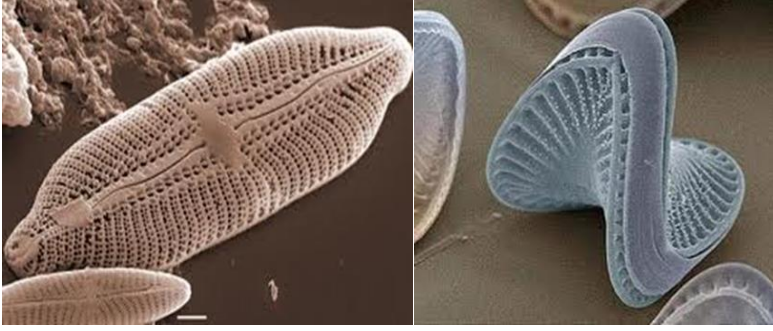
Görsel 6: Tatlısu Levreği (*Sander lucioperca*.L)

Görsel 7: *Spirulina* sp.

Görsel 8: *Cymbella affinis* Kützing

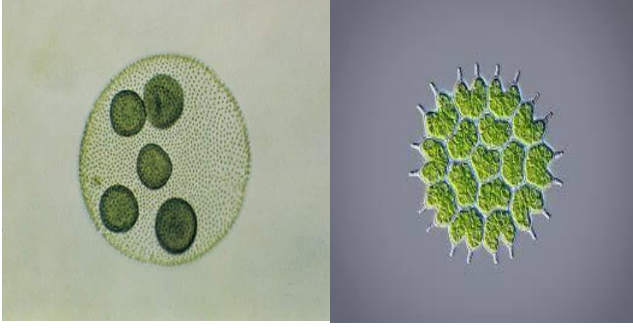
Görsel 9-10: Navicula sp. Cymatopleura sp.

Görsel 11-12: Dinobyron sp. Calopteryx splendens (Yusufçuk)

Görsel 13: Myriophyllum spicatum L. Elodea sp.

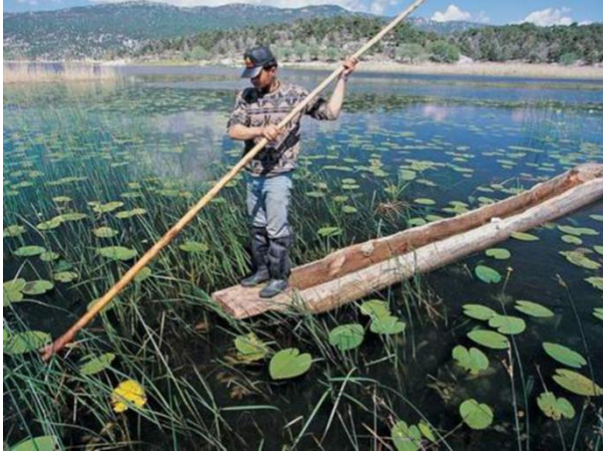
Görsel 14: Volvox kolonisi *Pediastrum boryanum* Turp.(.) Menegh.

Görsel 15: *Potamogeton crispus* L.

Görsel 16: *Natrix natrix* (Tatlı su yılanı)

Görsel 17: Beyşehir Gölü'nde Nilüferlerin su yüzeyini kapattığı görüntü.

Görsel 18: Ranunculus sp.(Düğün Çiçeği)

Kaynakça

- Akköz, C. (1998). *Beyşehir Gölü Algleri Üzerinde Araştırmalar* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Akköz, C., Küçüködük, M. (2006). Limnological Properties of Beyşehir Lake(Konya). *I. Beyşehir and Region International Symposium*, May 11 to 13, p.137-147. Beyşehir/Türkiye.
- Akköz, C., Obalı, O. (2006). The Investigations on the Beyşehir Lake I:Seasonal Variations of The phytoplankton and Quantity of Chloropyll-a. *I. Beyşehir and Region International Symposium*, May 11 to 13, Beyşehir/Türkiye, 566-581.
- Altındağ, A., Yiğit, S. (2004). Beyşehir Gölü Zooplankton Faunası ve Mevsimsel değişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 217-225.
- Anonymous. (2006). Devlet Su işleri (DSİ) Tarafından Sulak Alanlarda Yürütülen Projeler. *Su Dünyası*, Ankara.
- Apaydın Yağcı, M., Özkök, R., Erol, K. G., Çubuk, H. (2006, 11-13 Mayıs). The Feeding Features of Pike-Perch (Sander lucioperca (Linnaeus, 1758)) Population in Beyşehir Lake. *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu*. Beyşehir/Konya, 420-427.

- Apaydın Yağcı, M., Yeğen, V. (2018, 27-29 Ağustos). Beyşehir Gölü Zooplankton Faunasındaki Mevsimsel Değişim. *VIII. Ulusal Limnoloji Sempozyumu*. [Sempozyum Bildirisi]. Sakarya/Türkiye.
- Atıcı, T., Obalı, O., Altındağ, A., Ahıska, S., Aydın, D. (2010). The accumulation of heavy metals (Cd, Pb, Hg, Cr) and their state in phytoplanktonic algae and zooplanktonic organisms in Beyşehir Lake and Mogan Lake, Turkey. *African Journal of Biotechnology*, 9, 475-487.
- Ayhan, A., Güzel, A., Küçüködük, M., Durak, Y., Obalı, O., Tütüncü, T. (1996). *Beyşehir Gölü'nün Su Kaynaklarının Kimyasal ve Bakteriyolojik Kirliliğinin Araştırılması*. Proje No: DEBAG-31/DPT, Ankara.
- Çubuk, H., Balık, İ., Apaydın Yağcı, M., Çınar, Ş. (2006). Beyşehir Gölüne Sonradan Aşıl原因an Yeni Balık Türlerinin Göl Ekosistemi Üzerine Etkileri. *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu*. 11-13 Mayıs, Beyşehir/Konya, s.285-289.
- Didinen, H., Boyacı, H., Y. Ö., Yeğen, V. (2013). Beyşehir Gölü Zooplankton Yapısı ve Bazı Ekolojik Özellikleri, *Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 9(1): 31-43.
- Erbatur, İ., Yağcı, A., Ceylan, M., Bilgin, F., Apaydın Yağcı, M., Cilbiz, M. (2018, 27-29 Ağustos). Yağ Balığı (*Pseudophoxinus anatolicus* Hanko, 1925)'nın Yarı Kontrollü Üretim Olanaklarının Araştırılması. *VIII. Ulusal Limnoloji Sempozyumu*. Sakarya, Sözlü Bildiri, Özet kitabı, s.17.
- Erdemli, A. Ü. (1982a). Beyşehir, Eğirdir, Akşehir, Eber gölleri ile Apa Baraj Gölünde tatlısu istakozu (*Astacus leptodactylus* Esch., 1823) populasyonlarının bazı biyolojik ve morfolojik özellikleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Veteriner Hayvancılık Araştırma Grubu*. Proje No: VHAG-490.
- Erdemli, A. Ü. (1982b). Beyşehir Gölü Balıkları. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Dergisi*, Seri: B, 2, 131-142.
- Fakioğlu, Ö., Demir, N. (2011). Beyşehir Gölü Fitoplankton Biyokütlesinin Mevsimsel ve Yersel Değişimleri. *Ekoloji*, 20(80), 23-32.
- Geldiay, R., Kocataş, A. (1970). Türkiye *Astacus* (Decapoda) Populasyonlarının Dağılışı ve Taksonomik Tesbiti [Taxonomical Determination and Distribution of Turkish *Astacus* (Decapoda) Populations]. *Ege Üniversitesi Fen Fakültesi İlmî Raporlar Serisi* 94, 3- 7. (in Turkish)
- Keskinkaya, H. B. (2015). *Beyşehir ve Çavuşçu göllerindeki toksik ve karsinojenik organik kirliliğin bu göllerde yaşayan sazan balığı (Cyprinus carpio L., 1758) üzerine etkilerini biyokimyasal olarak incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Korkut, S. O., Erbatur, İ., Uysal, R., Yeğen, V. (2018, 27-29 Ağustos). Endemik Beyşehir Taşısran Balığı (*Cobitis bilseli*)'nın Yayılım Alanına Yeni Eklenti. *VIII. Ulusal Limnoloji Sempozyumu*. Sözlü sunum/Özet kitabı, s.40
- Küçüködük, M. (1989). Beyşehir Gölü Florası. *Doğa TU Botanik D. C.*, 55-79.
- Küçüködük, M., Ketenoğlu, A. O. (1996). Beyşehir Gölü'nün Makrofitik Vegetasyonu, *Doğa Türk Botanik Dergisi*, 20(3), 189-198.
- Lahn, E. (1948). *Bazı Türkiye Göllerinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi Hakkında Bir Etüt*. Ankara: MTA Yayınları.
- Nümann, W. (1958). *Anadolu'nun Muhtelif Göllerinde Limnolojik ve Balıkçılık İlmî Bakımında Araştırmalar ve Bu göllerde Yaşayan Sazanlar Hakkında Özel Bir Etüt*. Ankara: Fen Fakültesi Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü.

BEYŞEHİR (KONYA) VE ÇEVRESİNİN BİTKİLERİ

Yavuz BAĞCI*

Akdeniz Bölgesi'nin Göller Yöresi'nde yer alan Beyşehir, önemli bir geçit noktasında bulunmaktadır. En güney ucu baz alındığı zaman Akdeniz'e olan uzaklığı 65 km civarındadır. Bir set misali araya giren Toroslar, yöreyi Akdeniz'den ayırmıştır.

Doğusunda Konya, kuzeyinde Doğanhisar, Hüyük ve Ilgın, kuzeydoğusunda Derbent, kuzeybatısında Şarkikaraağaç ve Eğirdir, doğusunda Meram, güneyinde Seydişehir ve Derebucak ilçeleri bulunur.

Beyşehir tarihi zenginlikleri yanında biyolojik zenginlikleriyle de ülkemizin önemli alanlarından biridir. Çünkü Beyşehir coğrafik konumu ve jeomorfolojik yapısı itibarı ile hem bitki örtüsündeki tür zenginliği ve hem de omurgalı, omurgasız hayvanlar âlemindeki çeşitliliği çok yüksek olan bir ilçedir. Bölgede birçok floristik çalışma yapılmıştır.

Birçok sistematikçi Türkiye'nin bitki çeşitliliği yönüyle kıta özelliği gösterdiğine işaret eder. Çünkü tüm Avrupa'da 12.500 kadar çiçekli bitki türü bulunurken, ülkemizde de 12.000'i aşkın çiçekli bitki türü yaşamaktadır. Avrupa'da yaşayan türlerin 2.500 kadarı endemiktir. Türkiye'de endemik (Türkiye'ye özel) 3.778 civarındadır. Sonuçta ülkemiz, Rusya hariç tüm komşu ülkelerden ve tüm Avrupa ülkelerinden daha zengin bir floraya sahiptir.

Beyşehir; Orta Anadolu ile Akdeniz bölgelerimizi birbirine kaynaştıran veya birbirinden ayıran önemli bir karasal ve sucul alandır. Konya il sınırları içinde bulunmasına karşın, Beyşehir Akdeniz Bölgesi'nin Göller Yöresi diye adlandırılan kesiminde kalmaktadır. Bu konum ilçemize hem iklim hem de jeomorfolojik yapı bakımından ayrıcalık kazandırmıştır. Bu ayrıcalıklar sayesinde ilçede biyolojik zenginlik ve çeşitlilik önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Beyşehir'e avantaj sağlayan ayrıcalıkları şöyle sıralamak mümkündür;

*Beyşehir yarı kurak üst çok soğuk Akdeniz iklim kuşağında yer almaktadır.

*İran-Turan ve Akdeniz fitocoğrafik bölgelerinin kesiştiği konumda bulunmaktadır.

*1.100-3.000 m'ye ulaşan yüksekliği ile yatay ve dikey ardalama gösteren bir bitki örtüsüne sahiptir.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Temel Eczacılık Bilimleri, Farmasötik Botanik Ana Bilim Dalı.

Doğusunda uzanan Erenler Dağı (2.334 m), batısında uzanan Dedegöl Dağı (2.920 m) ve onun uzantısı olan Dökük Dağı (2.400 m), güney batıda yer alan Akdağ (2.500 m ve Beyşehir–Seydişehir arasında kalan Küpe Dağı (2.500 m) kuzey-kuzey batı yönünde Sultan Dağları'nın devamı sayılan tepeler ve sonuçta ilçe sınırları içinde kalan daha birçok küçük dağ ve tepeleriyle çeşitliliği arttırmaya uygun bir jeomorfolojik durum göstermektedir.

En önemlisi ilçemizi tüm dünyaya tanıtan Beyşehir Gölü'nün oluşturduğu çanakta ortaya çıkan ova, step, ada, vadi ve diğer coğrafik yapılanmalar floristik zenginliğin temelindeki farklılıklardır.

Çiçekli bitkilerin çeşitlenmesinde önemli bir etkende sulak alanlardır. Beyşehir, başta gölün oluşturduğu sulak alanlar olmak üzere diğer akarsuların ve durgun suların oluşturduğu yaşama alanlarıyla da son derece zengin bir sucul bitkilere sahiptir. Ayrıca adalarda oluşan izolasyonun tür çeşitliliğinin artmasında önemi bilinen bir gerçektir.

Bütün bunların yanı sıra ekolojik yapısının kendine özgü vejetasyon ardalanması ki burada gölü merkez alarak dört yöne baktığımızda; sucul alan-step-çalı ve yaprak döken ormanlar-ibrelî ormanlar-kır olmak üzere ortaya çıkan yapılanmayı ülkenin başka yerlerinde görmek çok olası değildir.

Beyşehir'de hiçbir ilçeye nasip olmayacak kadar çok flora çalışması yapılmıştır. Bunları tarih sırasına göre şu şekilde sıralamak mümkündür:

Peşmen ve Güner, 1976 yılında yapmış olduğu bir çalışmada (Dedegöl Dağı Florası) 824 bitki türünü kayıt altına almışlardır. Ancak bunlardan bir kısmı Isparta il sınırlarından toplanmıştır. Beyşehir ilçe sınırları içinden verilen lokalitelerde 250 civarında bitki türü vardır (Peşmen ve Güner, 1976).

Serin ve Çetik, Yeşildağ-Kurucuova (Beyşehir) Florası isimli bu çalışmasında, 512 tür toplanmış olup bunlardan biri çiçeksiz bitki (Eğrelti), 511'i ise çiçekli bitkidir (Serin ve Çetik, 1984).

1989 yılında, Küçüködük tarafından yapılan "Beyşehir Gölünün Florası" isimli çalışma, Beyşehir Gölü'nü, adalarını ve yakın kıyılarını içine alan sahada gerçekleştirilmiş olup 342 bitki türü kayıt altına alınmıştır. Bu çalışmada özellikle sulak alan bitkilerimiz yer almaktadır (Küçüködük, 1989).

1995 yılında yapılan bir çalışma ile Dökük Dağı (Beyşehir) ve Çevresinin Florası tespit edilmiş olup, Dumanlı köyünün batısında, Batı Torosların bir bölümünü oluşturan Dökük Dağı ve çevresinden 396 takson kaydedilmiştir (Savran vd., 1995).

Konya-Beyşehir arasında Erenler Dağı'nda yapılan bu çalışmada ise toplam 473 takson kaydedilmiştir (Küçüködük vd., 1996).

Beyşehir-Üzümlü-Yeşildağ Arasındaki Bölgenin Florası adındaki çalışma 1994-1995 yılları arasında yapılmış ve bölgeden 518 takson tespit edilmiştir (İnan, 1995).

Dikenlidağ-Karacadağ-Akdağ (Huğlu-Beyşehir-Konya) ve Çevresinin Florası isimli, 2000 yılında yayınlanan bu çalışmada araştırmacılar söz konusu alanlardan 514 adet takson tespit etmişlerdir (Sağlam vd., 2000).

Ayrıca Türkiye Florasının yazarı Davis isimli araştırmacının Türkiye Florası isimli eserleri ve Türk Botanikçiler tarafından hazırlanan ek olarak yayınlanan A. Güner ve arkadaşlarının 11. cildi taranarak Beyşehir'de yayılış gösteren bitkiler belirlenmiştir ve endemik olanları da tespit edilmiştir (Davis, 1965-1985; Davis vd., 1988; Ekim vd., 2000; Güner vd., 2000).

Beyşehir ve çevresinde yapılan floristik çalışmalar neticesinde toplam 102 Familya, 477 cins, 1.495 takson bulunmaktadır. Bu taksonlardan 10 tür Pteridophyta (Tohumuz Bitkiler) bölümüne yani çiçeksiz bitkilere aittir. Kalan 1.485 takson ise Spermatophyta (Çiçekli Bitkiler) bölümüne aittir. Bunlarında 10 tanesi Gymnospermae (Açık tohumlular) alt bölümüne dâhildir. Geriye kalan 1.475 takson Angiospermae (Kapalı tohumlular) alt bölümüne ait olup bu taksonlarında 1.216'sı Dicotyledoneae (Çift Çenekliler) sınıfına ve diğer 259 taksonun ise Monocotyledoneae (Tek Çenekliler) sınıfına dâhil olduğu tespit edilmiştir. Bitkilerin floristik bölgelere göre dağılımı şöyledir; Akdeniz (%18,53) İran-Turan (%18,04) ve Avrupa-Sibirya (%4,51). Beyşehir fitocoğrafik bölge olarak; Akdeniz fitocoğrafik alanıyla İran-Turan fitocoğrafik alanlarının kesiştiği bir noktada yer almaktadır. Daha ziyade İran-Turan fitocoğrafik alanına dâhildir. Beyşehir'de bulunan bu türlerin %16,10'u Türkiye için endemiktir. Bilindiği üzere endemik türler ülkemizin karakteristik canlılarıdır. Bunların iyi korunması gerekmektedir.

Bölgede en çok tür sayısına sahip familyalar sırasıyla şöyledir; Asteraceae (Topluçiçekgiller) 167 tür, Fabaceae (Baklagiller) 165 tür, Poaceae (Buğdaygiller) 122 tür, Lamiaceae (Ballıbabagiller) 110 tür, Caryophyllaceae (Karanfilgiller) 95 tür, Brassicaceae (Turpgiller) 86 tür ve Liliaceae (Zambakgiller) 57 tür'dür.

Bünyesinde sulak alanlar, adalar, ormanlar ve farklı ekosistemler barındıran, hayati öneme sahip Beyşehir Gölü ve yakın çevresi ülkemize has (endemik) pek çok bitki türüne de ev sahipliği yapmaktadır. Beyşehir ilçe sınırları bulunan 1.495 taksonun 236'sı endemiktir. Bunların yanı sıra Lübnan Sediri, Adi Ardiç, Katran Ardicı, Gökmar, Karaçam, Kermes Meşesi, Dişbudak, Ceviz, Karadut, Erkek Eğreltiotu, Dağ Lalesi, Haşhaş, Boyacı Kökü, Adaçayı, Dağ çayı, Kardelen ve Sıklamen Beyşehir ve yakın çevresinde yayılış gösteren bazı önemli bitki türleridir.

Beyşehir ve çevresinde orman topluluğu olarak *Pinus nigra* subsp. *nigra* (karaçam), *Juniperus excelsa* (Boylu ardiç), *Cedrus libani* (Toros sediri), *Abies cilicica* (Toros

göknarı) ve *Quercus cerris* (Saçlı meşe, Türk meşesi) toplulukları mevcuttur. Kantarcı tarafından alınan arazi kesitlerine göre Beyşehir Gölü'nün batısında kıyıda Meşe (*Quercus coccifera*, *Quercus pubescens*) ve Ardıçların (*Juniperus foetidissima*, *Juniperus excelsa*, *Juniperus oxycedrus*) çoğunlukta olduğu Meşe-Ardıç kuşağı 1.150-1.200 m arasında yer almaktadır. Meşe-Ardıç kuşağında 1.200-1.400 m arasında Mazı Meşesi (*Quercus infectoria*), Saçlı Meşe (*Quercus cerris*) ve Karaçam (*Pinus nigra*) yer almaktadır. Bakıya bağlı olarak 1.400 m ve daha yukarıda Karaçam veya Sedir (*Cedrus libani*) ile Göknar (*Abies cilicica*) orman kurmaktadır. Sedir ile Göknarın kurduğu ormanlara Makedonya meşesi (*Quercus trojana*) karışmaktadır. Gölün güneyinde de Sedir-Göknar ormanlarına Saçlı meşe, Mazı meşesi, Makedonya meşesi karışmaktadır. Burada da bakıya göre Karaçam hâkim olmaktadır. Karaçam ormanları kuzey bakılı yamaçlarda, Sedir ve Göknar ormanları ise güney bakılı yamaçlarda yayılmaktadır. Gölün doğusundan kalan Sultan dağları bölümünde ise çalılışmış Pırnal meşesi artıkları ile murt çalılıkları yer almaktadır. Şarkıkaraağaç'ın güneyinde Kızıldağ'da mevcut Sedir ormanının tür bileşimi Dedegöl Dağı'nın doğu yamaçlarından daha sade ve fakirdir (Kantarcı, 1991).

Bozuk orman topluluğu olarak *Cistus laurifolius* (Laden) topluluğu ve *Quercus pubescens* (Tüylü meşe) türleri mevcuttur. Bu kısımlarda vejetasyon tahrip neticesinde yapısı bozulmuş olarak görülmektedir.

Bozkır vejetasyonunda ise ormanların bittiği, alpin ve subalpin bölgelerde *Astragalus microcephalus*, *Astragalus angustifolius subsp. angustifolius*, *Onobrychis cornuta*, *Draba brunifolia* gibi bitki türlerine rastlanır.

Beyşehir'de önemli vejetasyonlardan biri de göl ve göl kenarında bulunan Sucul vejetasyondur. Bu vejetasyonda *Phragmites australis* (Kamış) toplulukları ve su içerisinde yaygın olarak bulunan Nüliferler (*Nuphar lutea*, *Nymphaea alba*), *Lemna trisulca*, *Utricularia australis* gibi sucul bitkiler bulunmaktadır.

Beyşehir ve çevresinde yayılış gösteren bazı bitkiler halk tarafından farklı şekillerde kullanılmaktadır. Bunlardan bir kısmı gıda olarak bir kısmı tıbbi amaçlı ve bazı türlerde süs amaçlı olarak değerlendirilmektedir. Kurucuova (Beyşehir) üzerine yapılan bir etnobotanik çalışmada, alandan toplanan bitki örneklerinin değerlendirilmesi sonucunda, 17 familya ve 37 cinse ait toplam 38 doğal bitkinin gıda olarak kullanıldığı belirlenmiştir (Tugay vd., 2012). Bunlardan bazıları ve kullanım alanları şu şekildedir: *Urtica dioica* L. (ısırgan): Bu bitkiden erken evrede yapraklarından pilav ve çorba yapılır, ayrıca çayı yapılarak içilir. *Portulaca oleracea* L. (Semizotu): Gövde ve yaprakları yenir, salatası ve cacığı yapılır. *Papaver dubium* L. (Ebemekmeği, gelincik): Erken evrede yaprakları yenir. *Orchis tridentata* Scop. (Salep): Yumrusu kurutulup öğütülerek sütle karışım yapılarak içilir. *Rosa canina* L. (Kuşburnu): Meyvesinden reçel hazırlanarak tüketilir. *Rhus coriaria* L. (Sumak):

Meyvesi olgunlaştıktan sonra öğütülerek yemeklere lezzet vermek amacıyla kullanılır. *Barbarea verna* (Mill.) Aschers. (Çingilli gamber): Erken evrede kazılarak gövde ve yaprakları yenir. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. (Yolçuk): Erken evrede gövde ve yaprakları yenir. *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *vulgaris* (Çıtlık otu): Erken evrede gövde ve yaprakları yenir ayrıca kavrularak ve borana denilen yemeği yapılır. *Quercus cerris* L. var. *cerris* (Bozyaprak meşe) ve *Quercus pubescens* Willd. (Termen Yaprak meşe): Meyvesi fırında ya da sobada pişirilip yenir. *Thymus zygoides* Griseb. var. *lycaonicus* (Celak.) Ronniger (Kekik): Erken evrede yaprakları yenir. *Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *ursina* (Kotschy) Browicz (Dağ eriği): Meyvesi olgunlaşınca yenir, sirkesi yapılır, ayrıca meyvesinin kurusu çorbalara ekşilik vermek için karıştırılır.

Beşehir ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Bazıları:

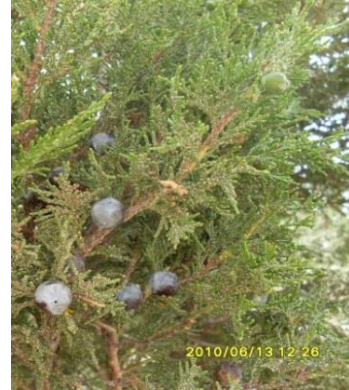
Görsel 1-2: *Cedrus libani* (Lübnan sediri)

Pinus nigra (Kara çam)

Görsel 3-4: *Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus* (Katran ardıcı)

Juniperus excelsa subsp. *excelsa* (boylu ardıcı)

Görsel 5-6: *Quercus coccifera* (Kermez meşesi)

Quercus cerris (Bozyaprak meşe)

Görsel 7-8: *Quercus pubescens* (Termen Yaprak meşe)

Cistus laurifolius (Laden)

Görsel 9-10: *Centaurea drabifolia* (Sarıbaş)

Centaurea depressa (Peygamber çiçeği)

Görsel 11-12: *Barbarea verna* (Çingilli gamber)

Thymus zygoides var. *lycaonicus* (Kekik)

Görsel 13-14: *Paeonia mascula* (Ayı gülü, şakayık)

Primula vulgaris (Çuha çiçeği)

Görsel 15-16: *Allium nigram* (Yabani soğan)

Galanthus gracilis (Kardelen)

Görsel 17-18: *Lamium amplexicaule* (Ballıbaba)

Lamium eriocephalum (Tüylübaş)

Görsel 19-20: *Ajuga bombycina* Boiss. (Mayasıl otu)

Scutellaria orientalis L. (Sarı kaside)

Görsel 21-22: *Ranunculus ficaria* (Dügünçünceği)

Anemone blanda (Dağ lalesi)

Görsel 23-24: *Hyacinthella campanulata* (Konya sümbülü)

Fritillaria pinardii (Ağlayangelin)

Görsel 25-26: *Teucrium polium* (Tüylü kısa mahmut)

Salvia verticillata (Ada çayı)

Görsel 27-28: *Hyascyamus niger* (Ban otu)

Astragalus hirsutus L. (Tüylü Geven)

Görsel 29-30: *Morina persica* (Dikenli güzel)

Origanum sipyleum L. (Anadolu çayı)

Görsel 31-32: *Tulipa humilis* (Lale)

Crocus chrysanthus (Sarı çiğdem)

Görsel 33-34: *Centaurea drabifolia* (Sarıbaş)

Pelargonium endlicherianum (Solucan otu)

Görsel 35-36: *Sideritis perfoliata* (Dağ çayı)

Salvia cryptantha (Acı ada çayı)

Görsel 37-38: *Salvia cadmica* (Ada çayı)

Salvia tomentosa (Ada çayı, Şalba)

Görsel 39-40: *Sideritis libanotica* subsp. *linearis* (Dağ çayı)

Stachys cretica subsp. *anatolica* (çay otu)

Görsel 41-42: *Asphodelina rigidifolia* (Çiriş otu)

Phlomis armeniaca (Çalba, Şalba)

Görsel 43-44: *Scorzonera tomentosa* (Teke sakalı)

Teucrium chamaedrys subsp. *chamaedrys*

Görsel 45-46: *Atropa belladonna* (Güzel avrat otu)

Onosma stenolobum (Emzik otu)

Görsel 47-48: *Salvia candidissima* (Ada çayı)

Nepeta cadmea (Kedi nanesi)

Kaynakça

- Davis, P. H. (1965-1985). *Flora of Turkey and East Aegean Islands* (Vol. I-IX). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Davis, P. H., Mill, R. R., Tan, K. (1988). *Flora of Turkey and East Aegean Islands* (Vol. X). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, D., Aytaç, Z., Adigüzel, N. (2000). *Türkiye Bitkiler Kırmızı Kitabı*, Ankara: Türkiye Tabiatını Koruma Derneği ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayını.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T., Başer, K. H. C. (2000). *Lathyrus*. *Flora of Turkey and East Aegean Island* (Vol. 11), Edinburgh: University Press, 92-94.
- İnan, D. (1996). *Beşşehir-Üzümlü-Yeşildağ Arasındaki Bölgenin Florası*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Kantarıcı, M. D. (1991). *Akdeniz Bölgesi'nin yetişme ortamı bölgesel sınıflandırması*. Ankara: T.C. Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını.

- Küçüködük, M. (1989). Beyşehir Gölü Florası. *Doğa TU. Botanik Dergisi*, 11(3), 263-269.
- Küçüködük, M., Ertuğrul, K., Dural, H. (1996). Erenler Dağı (Beyşehir- Konya) Florasına Katkılar, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 13, 55-71.
- Peşmen, H., Güner, A., (1976). Dedegöl Dağı (Isparta) Florası. *TBAG-164 No'lu Proje*, Ankara.
- Sağlam, C., Serin, M., Bağcı, Y., Şanda, M. A. (2000). Dikenlidağ- Karacadağ- Akdağ (Huğlu-Beyşehir-Konya) ve Çevresinin Florası. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 7(2), 55-87.
- Savran, A., Dural, H., Ertuğrul, K. (1995). Dökük Dağı (Beyşehir-Konya) Florasına Katkılar. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 2(1), 78-98.
- Serin, M., Çetik, R. (1984). Yeşildağ- Kurucuova (Beyşehir) Florası. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 3, 47-84.
- Tugay, O., Bağcı, İ., Ulukuş, D., Özer, E., Canbulat, M. A. (2012). Kurucuova (Beyşehir, Konya/Türkiye) Kasabası'nda gıda olarak kullanılan doğal bitkiler. *Biodicon*, 5(3), 140-145.

BEYŞEHİR VE ÇEVRESİNİN HAYVANLARI (OMURGALILAR)

Atilla ARSLAN* - Emine ARSLAN** - Zafer ALPASLAN***

Beyşehir Gölü, Konya (Beyşehir ve Hüyük ilçeleri) ve Isparta (Şarkikaraağaç ve Yenişarbademli ilçeleri) ili sınırları (37°35'01"-37°54'56" N ve 31°18'14"-31°43'06) içerisinde yer alır. Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü (yaklaşık 656 km²)'dür. Gölün denizden yükseltisi 1.121 m ve maksimum derinliği 70 m'dir (Hoşgören, 1994). Beyşehir Gölü'nün güneyinde, 1993 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla milli park ilan edilen Beyşehir Gölü Millî Parkı (BGMP) ve kuzey kesiminde ise 1969 yılında kurulan Kızıldağ Millî Parkı bulunur. Özel bir konuma sahip olan göl, gerek sit alanı gerekse içme suyu ve kullanımı açısından BGMP koruma altındadır. Tektonik ve Karstik kökenli olan Beyşehir Gölü, güneyinde ve batısında Toros Dağları, doğusunda Erenler, güneydoğu-kuzeybatı yönünde ise Anamas ve Sultan Dağları ile çevrilidir (Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014). Orta Anadolu ve Toroslar arasında yer almasının sonucu fiziki, beşerî ve ekonomik unsurlar bakımından geçiş özelliği göstermektedir (Dinç ve Öztürk, 2013). Gölün su kaynağı; Sultan ve Anamas Dağları'ndan inen çaylar ve dereler, güneyi ve batısındaki mezozoik kalkerlerin çatlaklarından gelen pınarlar, göl dibindeki kaynaklar ve doğrudan göl yüzeyine düşen yağışlardır (Özan, 2005). Gölün bağlantılı olduğu çay ve derelerden bazıları; Soğuksu, Üstünler, Hizar, Büyükçay, Sarıöz, Eflatun, Çavuş ve Ozan'dır (Gümüş, 2013). Beyşehir Gölü, Kuzey-Güney doğrultulu yer altı fayı boyunca Manavgat Çayı ile Akdeniz'e ulaşırken fazla suları bir gideğenle Suğla Gölü'ne aktarılmaktadır (Güney, 2004; Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014).

Balıklar

Balıklar, 35.000'den fazla tür içeren en büyük omurgalı grubudur (Fricke vd., 2021). Biyolojik çeşitlilikteki önemlerinin yanı sıra, balıkçılık yoluyla birçok ülkenin ekonomisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptirler ve önemli miktarda dünya gıda arzı sağlarlar. Sahip olduğu biyolojik çeşitlilik değerleri ile uluslararası öneme sahip bir sulak alan olan Beyşehir Gölü, başta içme suyu, tarımsal sulama ve balıkçılık olmak üzere sağladığı hayati ekosistem hizmetleri ile ülkemiz ve Konya Kapalı Havzası için son derece önemli bir alandır. Göl ve çevresindeki doğal su kaynakları yöre halkı için beslenme ve geçim kaynağı olarak tarihsel süreçte öne

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Zooloji Anabilim Dalı.

** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Moleküler Biyoloji Anabilim Dalı.

*** Dr. Öğr., Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi.

mini korumuştur. 1990-2012 yılı Konya İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre Sazan, Sudak, Kadife ve Akbalık ticari ve besinsel anlamda göldeki en önemli balık türleridir (Anonim, 2013).

Beyşehir ihtiyofaunası hakkındaki ilk çalışma, 1950'li yıllarda yapılmıştır. Yapılan çalışmada gölde 6 balık türünün bulunduğu ve en önemli türün sazan olduğu belirtilmiştir. 1980'li yıllarda, gölde 7 tür ve 1 alt tür (Erdemli, 1982); 1985'te 9 tür (Tümgelir vd., 2007); 2001-2005 yılları arasında 9 tür ve 2 alt tür (Yeğen vd., 2006); 2015'te 19 tür ve 1 alt tür (Gülle ve Küçük, 2012) rapor edilmiştir. Son olarak Beyşehir Gölü Havzası'ndaki endemik türlerin tespiti amacıyla 2005-2019 tarihleri arasında yürütülen çalışmada; 12 endemik tür tespit edilmiştir (Bayçelebi vd., 2020). Sonuç olarak, Beyşehir Gölü ve havzasında 6 familyaya mensup (Cypripinidae, Leuciscidae, Gobionidae, Aphaniidae, Cobitidae ve Nemacheilidae) 21 tür dağılım göstermektedir (Tablo 1). Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN)'ne göre bu türlerden 8'i Asgari Endişe (LC), 2'si Yakın Tehdit (NT), 2'si Savunmasız (VU), 7'si Tehlikede (EN), 1'i Değerlendirilmemiş ve 1'i Nesli Tükenmiş (EX) olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 1: Beyşehir Gölü ve havzasında dağılım gösteren balık türleri ve koruma statüleri (IUCN)

Tür	Yaygın İsim	Dağılım	Koruma Statüsü	Lokalite	Referans
<i>Cobitis bilseli</i>	Yılan balığı, Taş balığı	Endemik	Tehlikede (EN)	Sarıöz çayı- Beyşehir Gölü	Çiçek vd., 2015; 2020; Freyhof vd., 2018; Bayçelebi vd., 2020
<i>Cobitis battalgilae</i>	Dikenli çöpçü balığı	Endemik	Tehlikede (EN)	Eflatun Pınarı ve Suğla Gölü Havzası	Freyhof vd., 2018; Çiçek vd., 2015; 2020; Bayçelebi vd., 2020
<i>Oxynoemacheilus atili</i>	Çöpçü balığı	Endemik	Yakın tehdit (NT)	Eflatun Pınarı ve Sarıöz Deresi	Erk'akan, 2012; Çiçek vd., 2015; 2020; Bayçelebi vd., 2020
<i>Capoeta mauricii</i>	Siraz	Endemik	Tehlikede (EN)	Sarıöz ve Eyilikler deresi-Beyşehir Gölü	Çiçek vd., 2015; 2020; Bayçelebi vd., 2020
<i>Gobio microlepidotus</i>	Yağlıca, Dere-kayası	Endemik	Savunmasız (VU)	Eyilikler Deresi	Bayçelebi vd., 2020
<i>Garra kemali</i>	Ereğli golyan balığı	Endemik	Tehlikede (EN)	Eflatun Pınarı	Bayçelebi vd., 2020
<i>Aphanius cf. iconii</i>	Beyşehir dişli sazancığı	Endemik	Değerlendirilmemiş (NE)	Eflatun Pınarı ve Soğuksu Köprüsü-Beyşehir	Çiçek vd., 2020; Bayçelebi vd., 2020
<i>Alburnus akili</i>	Gövce	Endemik	Nesli tükenmiş (EX)	Beyşehir Gölü	Küçük, 2012
<i>Chondrostoma beysehirense</i>	Kababurun balığı	Endemik	Tehlikede (EN)	Beyşehir Gölü Havzası	Çiçek vd., 2015; 2020; Bayçelebi vd., 2020
<i>Pseudophoxinus anatolicus</i>	Yağ balığı, Çamurca	Endemik	Tehlikede (EN)	Beyşehir Gölü	Bayçelebi vd., 2020
<i>Pseudophoxinus hittitorum</i>	Yağ balığı	Endemik	Tehlikede (EN)	Eflatun Pınarı	Bayçelebi vd., 2020
<i>Squalius anatolicus</i>	Akbalık, Tatlısu kefalı	Endemik	Asgari endişe (LC)	Sarısu Çayı ve Beyşehir Gölü	Turan vd., 2017; Aydoğdu vd., 2015;

					Bayçeşlebi vd., 2020
<i>Cyprinus carpio</i>	Sazan, Sarıbalık	Yaygın	Savunmasız (VU)	Beyşehir Gölü	Çiçek vd., 2015; 2020
<i>Tinca tinca</i>	Kadife balığı	Yaygın	Asgari endişe (LC)	Beyşehir Gölü	Özparlak vd., 2012
<i>Sander lucioperca</i>	Dişli, Sudak, Zander	Yaygın	Asgari endişe (LC)	Beyşehir Gölü	Özparlak vd., 2012
<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	Kızılkanat, Kızılca	Yaygın	Asgari endişe (LC)	Beyşehir Gölü	Özparlak vd., 2016
<i>Gambusia holbrooki</i>	Sivrisinek balığı	Yaygın	Asgari endişe (LC)	Beyşehir Gölü	Yeğen vd., 2006
<i>Pseudorasbora parva</i>	Çakıl balığı	Yaygın	Asgari endişe (LC)	Üstünler deresi ve Beyşehir Gölü	Özuluğ vd., 2013; Meke vd., 2012
<i>Atherina boyeri</i>	Gümüş balığı	Yaygın	Asgari endişe (LC)	Beyşehir Gölü	İnnal ve Erk'akan, 2006
<i>Carassius carassius</i>	Havuz balığı	Yaygın	Asgari endişe (LC)	Beyşehir Gölü	Çiçek vd., 2015; 2020
<i>Carassius gibelio</i>	Çin sazani, İsrail sazani, Çapak	Yaygın	Yakın tehdit (NT)	Beyşehir Gölü	Çiçek vd., 2015; 2020

Bilimsel Adı: *Cyprinus carpio* (Linnaeus, 1758)– Sazan

Yaygın İsim (Halk Arasında): Sazan, Sarıbalık

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Görsel 1: Sazan (Zafer Alpaslan)

Sazanın Anadolu'da aşılana ilk yabancı balık türü olduğu bilinir (Balon, 1955; Vilizzi, 2012). Asıl anavatanı Güneydoğu Asya ve Çin olan ve Sazangiller familyasına ismini veren Sazan (*C. carpio*), Güney Amerika, Avustralya ve Antarktika kıtaları dışında kozmopolit dağılışı gösterir (Mayden vd., 2009). Dünyanın hemen hemen her yerinde yetiştiriciliği yapılan ekonomik değeri çok yüksek yaygın bir türdür. Sazan ve sazangiller familyasına ait türler genellikle pulludur. Halk arasında aynalı sazan olarak bilinen az pullu olan aynı türe ait bireylerde bulunur. Sazan, 1960'lı yıllarda DSİ, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından farklı sucul ekosistemlere aşılması yapılan ilk türlerden birisi-

dir (İnnal ve Erk'akan, 2006). Sazan, Beyşehir Gölü'nde en çok bulunan ve avlanan balıklar arasında yer alır (Görsel 1). Beyşehir çevresinde yaşayan insanlar için temel besin kaynağıdır (Yılmaz ve Polatsü, 2019).

Bilimsel Adı: *Squalius anatolicus* (Bogutskaya, 1997)-Beyşehir tatlısu kefali
Yaygın İsim (Halk Arasında): Tatlısu kefali, Akbalık
Dağılışı: Sarısu Çayı ve Beyşehir Gölü

Görsel 2: Beyşehir tatlısu kefali (Emine Arslan)

Akbalık olarak bilinen Beyşehir tatlısu kefali, Beyşehir Gölü ve Manavgat nehri havzasında endemiktir (Bayçelebi vd., 2020). 1986 yılı Isparta İl Tarım Müdürlüğü verilerine göre Sudak ve Sazan'dan sonra yüzdesel olarak ekonomik değeri en yüksek tür olduğu rapor edilmiştir (Anonim, 1986; Görsel 2).

Bilimsel Adı: *Tinca tinca* (Linnaeus, 1758)-Kadife balığı
Yaygın İsim (Halk arasında): Kadife balığı
Dağılışı: Sarısu Çayı ve Beyşehir Gölü

Görsel 3: Kadife balığı (Atilla Arslan)

Kadife balığı (*T. tinca*) (Görsel 3) Avrupa, Batı Asya ve Hazar Denizi'nde yayılış gösterir (Taki, 2016). Ülkemize Karadeniz, Trakya ve Kuzey Anadolu'dan giriş yapan bu tür, balıkçılar tarafından yurdumuzun iç bölgelerindeki tatlı su sistemlerine taşınmıştır (Karabatak, 1994; Zencir ve Korkmaz, 2004). Kadife balığı; Kapulukava (Yılmaz vd., 1995), Büyükçekmece (Özuluğ ve Meriç, 1997), Seyhan (Alagöz, 2005), Kesikköprü ve Bayındır (Balık vd., 2004) Baraj Göllerinde ve Beyşehir (Yeğen vd., 2006), Mogan (Karabatak, 1994; Ergönül ve Altındağ, 2005), Çivril (Altındağ vd., 1998; 2002) göllerinde tespit edilmiştir. Bölgesel balıkçıların ifadesine göre; 1990'lı yıllarda, Kadife balığının balıkçılar tarafından Çiftlik köyü sahilinden Beyşehir Gölü'ne bırakıldığı bilinmektedir.

Halk arasında Yeşilsazan olarak da bilinen Kadife balığı, sazangiller familyasına (Cyprinidae) ait bir türdür. Hem etçil hem de otçul olan bu türün oksijene

toleransı fazla olduğundan dolayı çamurlu, sızlık, kirli göl ve kanallarda yaşar ve diğer balık türleri üzerinde baskın özellik gösterir. Sazan (*Cyprinus carpio*) popülasyonu üzerinde baskınlık gösteren Kadife balığı, ülkemizde genellikle su sistemlerindeki mineralizasyon işlemine kullanılmaktadır ve ticari bir öneme sahip değildir (İnnal ve Erk'akan, 2006). Kadife balığının midesinde rastlanan ve çok yaygın olan *Ligula intestinalis* adlı bir parazitin varlığından dolayı insanlar tarafından pek tercih edilmemektedir (Özan, 2005; Ak, 2006). Fakat bölgesel anlamda balıkçılar için ticari değer taşımakta ve yöre halkı tarafından besin kaynağı olarak tüketilmektedir. Avrupa ülkelerinde, alabalığa kıyasla daha pahalı ve daha çok rağbet görmektedir (Çelikkale, 1988). Bu sebepten Göller Bölgesi'ndeki su ürünleri işleme tesislerinde yoğun bir şekilde taze olarak işlenmekte ve Almanya, ABD ve Avusturya gibi ülkelere pazarlanmaktadır (Zencir ve Korkmaz, 2004). Korkut (2008), Kadife balığının dumanlama teknolojilerine uygun bir materyal olduğunu ve farklı işleme teknolojilerinin uygulanması sonucunda ürünün çeşitli tüketim olanaklarına sahip olabileceğini bildirmiştir.

Bilimsel Adı: *Carassius gibelio* (Bloch, 1782)-Prusya sazanı, Gümüşü havuz balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): İsrail sazanı, Çin sazanı, Çapak

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Görsel 4: İsrail sazanı (Atilla Arslan)

Yüksek üreme kapasitesi ve çevresel değişimlere olan toleransı ile başarılı bir istilacı tür olarak tanımlanan ve halk arasında İsrail sazanı (Görsel 4), Çin sazanı ve Çapak gibi farklı isimlerle adlandırılan bu tür, ülkemizdeki akarsu, göl, baraj vs. bütün tatlı su ekosistemlerinde dağılışı gösterir (Yerli vd., 2014). Çapak, insan besini olarak değerlendirilmesine rağmen çok kılçıklı olduğu için fazla tercih edilmezler. 1950'li yıllarda Beyşehir halkının, balığı kızartarak, mangalda pişirerek ve içine bulgur doldurarak yahni şeklinde tükettiği bilinmektedir (Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014). Ortadoğu'daki bazı ülkelerde pazar imkânı bulması sebebiyle 2010-2011 yılında Beyşehir Gölü'nde avlanan Çapak miktarında artış görülmüştür (Dinçtürk, 2014).

Bilimsel Adı: *Gobio microlepidotus* (Battalgil, 1942)-Beyşehir derekayası
Yaygın İsim (Halk Arasında): Kaya balığı, Yağlıca
Dağılışı: Eyilikler Deresi

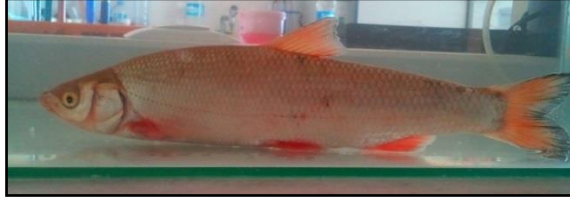
Görsel 5: Beyşehir derekayası (Emine Arslan)

Beyşehir derekayası (Görsel 5), halk arasında Kaya balığı veya yağlıca olarak bilinen endemik türdür. Kirlilik ve su çekilmesi, tür için başlıca tehdit unsurlarıdır (Bayçelebi vd., 2020).

Bilimsel Adı: *Chondrostoma beysehirens* (Bogutskaya, 1997)-Beyşehir kababurun balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Kababurun, Sarıkuyruk

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Görsel 6: Beyşehir kababurun balığı (Atilla Arslan)

Kababurun balığı ya da Sarıkuyruk (Görsel 6), Beyşehir Gölü'nde ve göle bağlı birkaç dereye yayılış gösteren ve nesli tehlike altında (Sudak'ın avcı baskısı, düzensiz avlanma ve habitat kaybı gibi etmenler) bulunan endemik türdür (Bayçelebi vd., 2020). Beyşehir Gölü'ndeki diğer balık türleri ile büyüklük bakımından kıyaslandığı zaman yerel halk tarafından cezbedici olmakla birlikte İlhan (2009)'a göre balıkçılıkta ticari öneme sahip değildir.

Bilimsel Adı: *Oxynoemacheilus atili* (Erk'akan, 2012)-Çöpçü balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Çöpçü balığı

Dağılışı: Eflatun Pınarı ve Sariöz deresi

Görsel 7: Çöpçü balığı (Zafer Alpaslan)

Çöpçü balığı, Beyşehir'deki Eflatun Pınarı ve Sarıöz deresinde dağılış gösteren nesli tehdit altındaki endemik türdür (Erk'akan, 2012; Bayçelebi vd., 2020; Görsel 7).

Bilimsel Adı: *Aphanius cf. iconii*-Beyşehir dişli sazancığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Beyşehir dişli sazancığı

Dağılış: Eflatun Pınarı ve Soğuksu köprüsü

Beyşehir dişli sazancığı olarak bilinen bu tür, Beyşehir'deki Hititler Dönemi'nden kalan kutsal su anıtı olarak bilinen Eflatun Pınarı'nda endemiktir. Antropojenik etkiler ve iklimsel koşullar türü tehdit eden temel etmenlerdir (Bayçelebi vd., 2020).

Bilimsel Adı: *Cobitis battalgilae* (Bănarescu, 1962)-Battalgil Dikenli Çöpçü balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Yılan balığı

Dağılış: Eflatun Pınarı ve Suğla Gölü Havzası

Çöpçü balığı, Beyşehir Gölü (Eflatun Pınarı ve derelerde) ve Suğla Gölü havzası ve Manavgat nehrinde dağılış gösteren endemik türdür (Freyhof vd., 2018; Bayçelebi vd., 2020).

Bilimsel Adı: *Cobitis bilseli* (Battalgil, 1942)-Koca Taşyiyen Balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Yılan balığı, Taş balığı

Dağılış: Sarıöz (Eyilikler) ve Sarıçay deresi

Görsel 8: Koca Taşyiyen Balığı (Emine Arslan)

Halk arasında Yılan balığı ve Taş balığı olan tür (Görsel 8), Beyşehir Gölü, Suğla Gölü ve Manavgat nehri havzasında endemiktir (Freyhof vd., 2018; Bayçelebi vd. 2020).

Bilimsel Adı: *Pseudophoxinus hittitorum* (Freyhof ve Özuluğ, 2010)-Hitit Otbalığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Yağbalığı

Dağılış: Eflatun Pınarı

Görsel 9: Hitit otbalığı (Zafer Alpaslan)

Hitit yağ balığı, ismini Hitit yapıtı olan ve Eflatun Pınarı olarak adlandırılan su anıtından almaktadır (Görsel 9). Beyşehir Gölü havzasında yerel endemik olan tür, su kirliliği ve su kaynaklarının kurumasından dolayı tehdit altındadır (Bayçelebi vd., 2020).

Bilimsel Adı: *A. akili* (Battalgil, 1942)-Beyşehir inci balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Gövce, Gökçe

Dağılışı: Beyşehir Gölü

1942 yılında Beyşehir Gölü'nde Battalgil tarafından tanımlanan ve halk arasında Gövce veya Gökçe balığı olarak bilinen *A. akili*, istilacı tür olan Sudak (*Sander lucioperca*) ve Turna (*Esox lucius*) popülasyonunun önemli artışı sonucunda 1990'lı yıllar itibariyle soyunun tükendiği rapor edilmiştir (Balık, 1999; Yeğen vd. 2006; Küçük, 2012; Gülle ve Küçük, 2016). Beyşehir Gölü'ne mahsus olan ve avcılığı yapılan bu tür, 1983 yılında tahmini avlanma miktarı 250 ton 'dur (Anonim, 1986). Gövce balığının nesli tükenmeden önce bölge halkı tarafından tercih edilen en lezzetli balık olduğu ve tuzlanarak kurutulan balıkların kış aylarında tüketildiği bilinmektedir.

Bilimsel Adı: *Atherina boyeri* (Risso, 1810)-Küçük gümüş balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Gümüş balığı

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Görsel 10: Küçük gümüş balığı (Emine Arslan)

Küçük gümüş balığı ya da bilinen ismiyle Gümüş balığı (Görsel 10), ülkemizde bütün kıyı şeridinde, lagün ve denizlerle bağlantılı göllerde dağılışı göstermektedir. Gümüş balığı ilk olarak Sapanca Gölü'nden bildirilmiştir (Battalgil, 1941). Beyşehir Gölü ve diğer göllere yerel balıkçılar tarafından taşınmıştır (İnnal ve Erk'akan, 2006; İnnal, 2012). Tatlı ve tuzlu sulardaki yüksek adaptasyon ve üreme

yeteneği sayesinde Türkiye iç sularındaki birçok su ekosisteminde istilacı ve bas-kın tür konumundadır (Küçük vd., 2007). Bu tür yerel halk tarafından besin ola-rak tüketilmemesine rağmen, Akdeniz ülkelerine ihraç edilmektedir (Çetinkaya vd., 2010).

Bilimsel Adı: *Capoeta mauricii* (Küçük, Turan, Şahin & Gülle, 2009)-Siraz

Yaygın İsim (Halk Arasında): Siraz

Dağılışı: Sariöz çayı ve Eyalıklar deresi-Beyşehir Gölü

Siraz, Beyşehir Gölü'nü besleyen en önemli su kaynağı olan Sariöz çayı ve Eyalıklar deresinde dağılışı gösteren endemik türdür. Büyük ve etli bir balık olması sebebiyle bölge halkı tarafından besin olarak tüketilmektedir (Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014). Sirazın göle akıntısı olan dere ve çaylarda tersine yüzdüğü bilin-mektedir. Aynı zamanda halk arasında baş, deri ve iç organlarının zehirli olduğuna inanıldığı için balık yenmeden önce temizlendiğinde bu kısımlarının hayvanların yeme ihtimaline karşı toprağa gömüldüğü rivayet edilmektedir.

Bilimsel Adı: *Carassius carassius* (Linnaeus, 1758)-Havuz balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Havuz balığı

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Egzotik tür olan havuz balığı, ilk olarak Eğirdir Gölü'ne aşılandıktan sonra 1955 yılı itibariyle Beyşehir Gölüne bırakılmıştır (İnnal ve Erk'akan, 2006). Eti kılıklı ve lezzetsiz olan türün ekonomik ve ticari değeri yoktur.

Bilimsel Adı: *Gambusia holbrooki* (Girard, 1859)- Sivrisinek balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Sivrisinek balığı

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Sivrisinek balığı, Fransızlar tarafından sıtma ile mücadele amacıyla 1920'lerde Amik Gölü'ne ve 1930'lı yılların başında ise Hatay'a bilinçli olarak aşılanmış tür-dür (İnnal ve Erk'akan, 2006; Özuluğ vd., 2013; Krupp, 1992). Farklı habitatlara uyup yeteneği, yüksek üreme potansiyeli ve geniş besin tercihi gibi nedenlerden dolayı dünyadaki en istilacı türlerden birisi olarak kabul edilir (Ekmekçi vd., 2013). Buldukları ortamdaki yerli veya endemik türlere zarar veren istilacı tür-rün, yapılan farklı araştırmalarda Beyşehir Gölü'nde dağılışı gösterdiği tespit edil-miştir (Yeğen vd., 2006; Özuluğ vd., 2013).

Bilimsel Adı: *Pseudophoxinus anatolicus* (Hanko, 1924)-Anadolu yağ balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Yağ balığı, Çamurca

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Halk arasında Yağ balığı ve Çamurca, Beyşehir Gölü ve havzasında dağılışı gös-teren endemik türdür (Demirci, 2016; Saç ve Özuluğ, 2018). Anadolu'daki diğer *Pseudophoxinus* üyelerine göre oldukça büyüktür ve besinsel açıdan yöre halkı için değerlidir (Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014). Sudak'ın tür üzerindeki baskısı, aşırı avlanma, habitat kaybı ve kuraklık gibi etmenler Beyşehir Gölü popülasyo-nunu yok olmanın eşiğine getirmiştir (Demirci, 2016; Bayçelebi vd. 2020).

Bilimsel Adı: *Garra kemali* (Hankó, 1925)-Ereğli golyan balığı

Yaygın İsim (Halk Arasında): Ereğli sazanı

Dağılışı: Eflatun Pınarı

Beyşehir Gölü havzası (Eflatun Pınarı ve Kuğulu) ve Karadeniz havzasında (Hirfanlı rezervuarı) endemiktir (Yoğurtçuoğlu vd., 2018; Bayçelebi vd., 2020).

Bilimsel Adı: *Pseudorasbora parva* (Temminck ve Schlegel, 1846)-Çakıl balığı (TR)/Topmouth Gudgeon (EN)

Yaygın İsim (Halk Arasında): Çakıl balığı

Dağılışı: Üstünler Deresi ve Beyşehir Gölü

Çakıl balığı, Türkiye'nin iç kesimlerindeki tatlı su sistemleri ve Beyşehir Gölü'nde istilacı popülasyon oluşturma potansiyeline sahip balık türüdür (Tarhan Apaydın, 2012; Özuluğ vd. 2013; Özuluğ vd. 2019).

Bilimsel Adı: *Sander lucioperca* (Linnaeus, 1758)-Sudak

Yaygın İsim (Halk arasında): Tatlısu levreği, Dişli, Aklevrek, Alman levreği, Akbalık

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Sudak, Doğu ve Orta Avrupa, Batı Asya ve dünyanın birçok ülkesinde dağılışı gösteren önemli bir tatlı su balığı türüdür (Güler vd., 2007). Yerel ağızda akbalık, aklevrek, levrek/alman levreği ya da dişli balık olarak da isimlendirilen bu tür, ülkemize İstanbul Üniversitesi Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü tarafından Avusturya'dan ithal edilmiştir (İnnal ve Erk'akan, 2006). İlk olarak Eğirdir Gölü'ne tanıtılan türler, 1978-1980 yıllarında Beyşehir Gölü'ne bırakılmıştır (Sarıhan, 1979; Balık, 1997; 1999). Devlet Su İşleri (DSİ), Sudak üretimini daha fazla ihraç edilebilir miktara ulaştırmak amacıyla bu türü Apa Barajı (Konya), Ayrancı Barajı (Karaman il sınırları içerisinde), Çubuk-2 Baraj Gölü (Ankara), Demeriköprü Baraj Gölü (Manisa), Hirfanlı Baraj Gölü (Kırşehir), Seyhan Baraj Gölü (Adana), Gölcük Gölü (Isparta) ve Selevir Baraj Gölüne (Afyon) aşılamaştır (İnnal ve Erk'akan, 2006). Sudak, Beyşehir Gölü'nde yaşayan tek karnivor baskın balık türüdür (Öksüz vd., 2019) ve başlıca besin kaynağı göldeki diğer cyprinid türlerdir (Geldiay ve Balık, 1988). 1980'li yıllardan itibaren Beyşehir Gölü'ndeki sudak popülasyonunun artışıyla, zaman içerisinde diğer balık türlerinin azaldığı ve bazı türlerin ise yok olduğu bilinmektedir (Küçük, 2012).

Sudak balığının ekonomik olmayan türleri ıslah etmek amacıyla aşılanaarak üretim yapılması, ihraç edilebilir iç su balık türlerinin başında gelmesi ve etlerinin lezzetli olup insanlar tarafından sevilerek tüketilmesi, bu türün ekonomik değerini yükseltmektedir (Karakaya ve Kılıç, 1995). Yüksek et ürünü kalitesi ve su ürünleri yetiştiriciliğinde önemli bir yere sahip olmasından dolayı Kuzey Avrupa'da ve Türkiye'de (özellikle İç Anadolu'da) yüksek talep gören ticari bir balık türüdür (Schulz vd., 2008; Çakmak vd., 2012). Yerel halk tarafından tüketilmesinin yanı sıra Kadife balığı gibi Sudak'ta ülkemizdeki çeşitli su ürünleri işleme tesislerinde işlenerek yurtiçi ve yurtdışına pazarlanmaktadır (Uysal, 2000). Yılmaz (2019)

Beyşehir Gölü'nde sezon başı ve ortasında sudaktan elde edilen gelirin oldukça yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Bilimsel Adı: *Scardinius erythrophthalmus* (Linnaeus, 1758)-Kızılkanat

Yaygın İsim (Halk Arasında): Kızılkanat, Kızılca

Dağılışı: Beyşehir Gölü

Kızılkanat ya da Kızılca, Avrupa ve Asya'da dağılışı gösterir (Kottelat ve Freyhof, 2007). Ülkemizde, Anadolu'nun kuzey ve orta bölgeleri ile Trakya kesimindeki iç sularda bulunmaktadır (İdil, 2019). Kızılkanat'ın, göle yağmur yağdığına dere ve çaylara kaçtığı rivayet edilmektedir. Kızılcanın, orta kılıcı ayrılarak tuzlanıp salamurası yapıldığı ve kış aylarında kızartılarak tüketildiği bilinmektedir.

İki Yaşamlılar ve Sürüngenler

Kuyruklu ve kuyuksuz formları bulunan iki yaşamlılar hem karada hem de suda ortamlarda yaşayan omurgalı sınıftır. Sucul ve karasal özellik göstermeleri sebebiyle sistemikte balıklar ve sürüngenler arasında yer alır. Kaplumbağa, kertenkele ve yılan gruplarını içeren sürüngenler ise kutup bölgesi hariç dünyada farklı bölgelerde yayılışı gösterir (Göçmen, 2013). Ülkemizde, 34 kurbağa (18'i kuyruklu kurbağa, 16'sı kuyuksuz kurbağa) ve 127 (10 kaplumbağa, 62 kertenkele ve 55 yılan) sürüngen türü yaşamaktadır (Göçmen, 2013; Erişmiş, 2018).

Göller Bölgesi, iki yaşamlı ve sürüngen türleri bakımından zengindir ve Beyşehir çevresinde dağılışı gösteren bazı iki yaşamlı ve sürüngen türleri şunlardır; **Beyşehir kurbağası** (*Pelophylax caralitanus*), **Siğilli kurbağa** (*Bufo bufo*), **Gece kurbağası** (*B. viridis*), **Ağaç kurbağası** (*Hyla arborea*), **Anadolu kurbağası** (*Rana ridibunda caratiliana*), **Tarla kertenkelesi** (*Ophisops elegans*), **Cüce kertenkele** (*Parvilacerta parva*), **Toros kertenkelesi** (*Lacerta danfordi bileki*), **Dikenlikeler** (*Stellagama stellio*) (Görsel 11), **İnce parmaklı keler** (*Cyrtopodion kotschy*), **Adi tosağa** (*Testudo graeca*) (Görsel 12), **Benekli su kaplumbağası** (*Emys orbicularis*), **Kör yılan** (*Typhlops vermicularis*), **Mahmuzlu yılan** (*Eryx jaculus*), **Hazer yılanı** (*Coluber caspius*), **Su yılanı** (*Natrix tessellata tessellata*), **Alaca engerek** (*Vipera xanthina*) (Tok, 1993; Arıkan vd., 1998; Mülayim vd., 2001; Afsar, 2006; Ayaz ve Budak, 2006; Cihan, 2007; Başkale ve Çapar, 2016; Erişmiş, 2014; 2018).

Türkiye'deki üç ova (su ve bataklıklarda yaşayan) kurbağasından birisi olan Beyşehir kurbağası, göller bölgesinde endemiktir ve ilk olarak Beyşehir Gölü'nde tanımlanmıştır (Erişmiş, 2014). Sulak alanların tahrip edilmesi ve larvalarının bazı böcekler tarafından tüketilmesi türün neslini tehlike altında bırakmaktadır (Erişmiş, 2014). Beyşehir çevresinde dağılışı gösteren Anadolu kurbağasının da ticari amaçla toplanarak yurt dışına ihraç edildiği bilinmektedir (Baran ve Atatür, 1998).

IUCN'E göre; Beyşehir kurbağası ve Benekli su kaplumbağası Yakın tehdit (NT); Adi tosağa ise Savunmasız (VU) tür statüsündedir.

Görsel 11: Dikenli keler (Zafer Alpaslan)

Görsel 12: Adi tosbağa (Zafer Alpaslan)

Kuşlar

Beyşehir Gölü, ornitolojik açıdan uluslararası kriterlere göre A sınıfında yer alan ıslak alandır (TÇV, 1993). Göl de irili ufaklı yaklaşık 27 ada ve 10 adet kayalık alan bulunmaktadır (Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014). Bu adalar ve sazlık alanlar, av baskısı ve antropojenik faaliyetlerden uzak olması sebebiyle Tepeli pelikan (*Pelicanus crispus*) başta olmak üzere dalgıçlar, karabataklar, balıkçılar, martılar, yaban ördekleri ve yırtıcılar için beslenme ve barınma imkânı sağlar (Özdemir Fadim, 2004; Güngör ve Arslan, 2003; Kence vd., 1993; Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014). Gölde, Macar ördeği, elmabaş patka, sakarmeke, arı kuşu ve kınalı keklik gibi birçok tür kışlamaktadır (Magnin ve Yazar, 1997). Nesli tehlike altındaki olan Tepeli pelikanın ilk bilinen kolonileri ve Türkiye'nin iç kısımlarında

üreyen tek Gümüş martı (*Larus cachinnans*) Beyşehir Gölü'nde tespit edilmiştir (Güngör, 2003).

Eylül 2000 ve Ekim 2002 yıllarını kapsayan çalışmada, Beyşehir Gölü'nde 46 Familya içerisinde sınıflandırılan 61'i yerli ve 120'si göçmen (43'ü kış, 51'i yaz ve 26'sı transit) olmak üzere 181 kuş türü belirlenmiştir (Tabur ve Ayvaz, 2005). Başka bir çalışmada ise gölde yaklaşık 245 kuş türünün yaşadığı ve bu türlerin 72'sinin yerli ve 173'ünün göçmen (84'ü yaz, 47'si kış ve 42'si transit) olduğu belirtilmiştir (Erdoğan vd., 2006). Yapılan araştırmalarda Hatibin Adası, Helimin Adası, Yılan, Kum, Akburun, Eşek, Çeçen, Kızıl Ada, Kara Ada, Mada, Gölbaşı, Aygır, İğdeli, Tavşanlı, Orta Ada, Hacı Akif, Keltaş ve Kız Kalesi adalarında 3'ü kurbağa, 5', kertenkele ve 4'ü yılan olmak üzere tespit edilen toplamda 14 tür bilimsel olarak kayda geçmiştir (Üçüncü Korucu ve Muşmal, 2014).

Yukarıda bahsedilen araştırmalar dikkate alındığında Beyşehir Gölü ve havzasında dağılışı gösteren bazı kuş türleri şunlardır; **Tepeli pelikan** (*Pelecanus crispus*) (Görsel 13), **Leylek** (*Ciconia ciconia*), **Boz kaz** (*Anser anser*), **Yalıçapkını** (*Alcedo atthis*) (Görsel 14), **Bahri** (*Podiceps cristatus*) (Görsel 15), **Suna** (*Tadorna tadorna*), **Kuzgun** (*Corvus corax*) (Görsel 16), **Angıt** (*Tadorna ferruginea*) (Görsel 17), **Elmabaş patka** (*Aythya ferina*) (Görsel 18), **Saka** (*Carduelis carduelis*) (Görsel 19), **Sığırcık** (*Sturnus vulgaris*) (Görsel 20), **Büyük baştankara** (*Parus major*) (Görsel 21), **Sakarmeke** (*Fulica atra*) (Görsel 22), **Karabaş martı** (*Chroicocephalus ridibundus*) (Görsel 23), **Arikuşu** (*Merops apiaster*) (Görsel 24), **Yeşilbaş ördek** (*Anas platyrhynchos*) (Görsel 25), **Kızılsırtlı örümcekkuşu** (*Lanius collurio*) (Görsel 26), **Kınlı keklik** (*Alectoris chukar*) (Görsel 27), **Şahin** (*B. buteo*) (Görsel 28), **Serçe** (*Passer domesticus*), **Leş kargası** (*C. cornix*), **Çamurcun** (*A. crecca*), **Çıkrıkçın** (*A. querquedula*), **Boz ördek** (*A. strepera*), **Macar ördeği** (*Netta rufina*) (Görsel 29), **Tepeli patka** (*Aythya fuligula*), **Karabatak** (*Phalacrocorax carbo*) (Görsel 30), **Küçük karabatak** (*P. pygmeus*), **Akkuyruklu kartal** (*H. albicilla*), **Kızılsahin** (*Buteo rufinus*), **Kayakartalı** (*Aquila chrysaetos*), **Kerkenez** (*Falco tinnunculus*), **Doğan** (*F. peregrinus*), **Aladoğan** (*F. vespertinus*), **Atmaca** (*Accipiter nisus*) (Görsel 31), **Büyük ak balıkçıl** (*Egretta alba*), **Küçük ak balıkçıl** (*E. garzetta*), **Balık kartalı** (*Pandion haliaetus*), **Bıldırıcın** (*Coturnix coturnix*), **Kızkuşu** (*Vanellus vanellus*), **Küçük kum kuşu** (*Calidrus minuta*), **Akdeniz martısı** (*Larus melanocephalus*), **Kaya güvercini** (*Columba livia*), **Kumru** (*Streptopelia decaocto*), **Üveyik** (*Streptopelia turtur*), **Guguk** (*Cuculus canorus*), **Puhu** (*Bubo bubo*), **İshak kuşu** (*Otus scops*), **Kukumav** (*Athene noctua*) (Görsel 32), **Ebabil** (*Apus apus*), **İbibik-Çavuş kuşu** (*Upupa epops*), **Ağaçkakan** (*Dendrocopos majör*), **Tepeli toygar** (*Galerida cristata*), **Ak kuyruksallayan** (*Motacilla alba*), **Saksağan** (*Pica pica*)'dır (Kazancı vd., 1999; Tabur ve Ayvaz, 2005).

Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN)'ne göre Tepeli pelikan, Küçük karabatak, Akkuyruklu kartal, Küçük kerkenez tehdit altındaki türler arasında yer almaktadır. Balıklar üzerinde görülen antropojenik faaliyetler (sulama

kanallarının açılması ve tarımsal faaliyetler, avcılık vb.), aynı şekilde kuş türleri üzerinde de etkili olmakta ve biyolojik çeşitliliği tehdit eden en önemli etmenler arasında yer almaktadır.

Görsel 13: Tepeli pelikan (Murat Demirtaş)

Görsel 14: Yalıçapkını (Murat Demirtaş)

Görsel 15: Bahri (Murat Demirtaş)

Görsel 16: Kuzgun (Murat Demirtaş)

Görsel 17: Angıt (Cansu Oğurlu)

Görsel 18: Elmabaş patka (Murat Demirtaş)

Görsel 19: Saka (Murat Demirtaş)

Görsel 20: Sığırık (Murat Demirtaş)

Görsel 21: Büyük baştankara (Murat Demirtaş)

Görsel 22: Sakarmeke (Murat Demirtaş)

Görsel 23: Karabaş martı (Cansu Oğurlu)

Görsel 24: Anı kuşu (Murat Demirtaş)

Görsel 25: Yeşilbaş (Cansu Oğurlu)

Görsel 26: Kızıl sırtlı örümcek kuşu (Murat Demirtaş)

Görsel 27: Kınalı keklik (Murat Demirtaş)

Görsel 28: Şahin (Murat Demirtaş)

Görsel 29: Macar ördeği (Murat Demirtaş)

Görsel 30: Karabatak (Murat Demirtaş)

Görsel 31: Atmaca (Murat Demirtaş)

Görsel 32: Kukumav (Murat Demirtaş)

Memeliler

Türkiye'nin ikinci büyük milli parkı olan Beyşehir Gölü, fiziki konumu (etrafının dağlarla çevrili olması ve kuzeyindeki sazlık alanlar) ve iklimsel özellikleri (Akdeniz iklimi ve karasalılık) açısından çok sayıda memeli türüne ev sahipliği yapar (Dinç ve Öztürk, 2013). Özellikle gölün kuzeyindeki sazlık alanlar, yaban hayatı ve biyoçeşitlilik açısından önem taşımaktadır (Mert ve Acarer, 2018). Alan içerisinde 34 memeli türünün varlığı rapor edilmiştir (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, t.y.).

2016 yılının ilkbahar ve sonbahar aylarında Beyşehir Gölü ve çevresinin yaban hayatı üzerinde yapılan bir çalışmada; saz kedisi, vaşak, kurt, tilki, çakal, yaban domuzu, yaban tavşanı, kaya sansarı ve porsuk olmak üzere 9 farklı türün yaşadığı tespit edilmiştir (Mert ve Acarer, 2018). Ayrıca memeliler sınıfı içerisinde sınıflandırılan 14 yarasa, 4 çift toynaklı, 14 yırtıcı (karnivor) ve 21 kemirici türünün de dağılışı gösterdiği ifade edilmiştir (Arslan, 2017a; 2017b; Arslan ve Baş, 2017; Arslan ve Aybakır, 2017). Yaban hayatının en önemli temsilcilerini yaban keçisi, karaca, kızıl geyik ve yaban domuzu oluşturur. Ülkemizde geniş bir alanda yayılışı gösteren **Yaban keçisi** (*Capra aegagrus aegagrus*) biyolojik çeşitlilik ve sürdürülebilir av ve yaban hayatı açısından önemli bir memeli türüdür (Paşalı, 2014).

Bazı karasal omurgalılar şunlardır: **Yaban keçisi** (*Capra aegagrus aegagrus*) (Görsel 33), **Karaca** (*Capreolus capreolus*), **Kızıl geyik** (*Cervus elaphus*), **Yaban domuzu** (*Sus scrofa*), **Gelengi** (*Spermophilus xanthopyrmnus*) (Görsel 34), **Ayı** (*Ursus arctos*), **Kurt** (*Canis lupus*), **Çakal** (*C. aureus*) (Görsel 35), **Tilki** (*Vulpes vulpes*), **Kaya sansarı** (*Martes foina*), **Alacasansar** (*Vormela peregusna*), **Porsuk** (*Meles canescens*), **Anadolu sincabı** (*Sciurus anomalus*), **Yaban tavşanı** (*Lepus europaeus*) (Görsel 36), **Su Samuru** (*Lutra lutra*), **Susçanı** (*Arvicola amphibius*), **Gelincik** (*Mustela nivalis*) (Görsel 37), **Vaşak** (*Lynx lynx*), **Yaban kedisi** (*Felis silvestris*), **Ev faresi** (*Mus musculus*), **Ev sıçanı** (*Rattus rattus*), **Türk hamsteri** (*Mesocricetus brandti*), **Kırpi** (*Erinaceus europaeus*), **Kör fare** (*Nannosplax xanthodon*) (Görsel 38), **Uzun kanatlı yarasa** (*Miniopterus schreibersii*), **Büyük kulaklı yarasa** (*Myotis bechsteini*), **Uzun ayaklı yarasa** (*Myotis capaccinii*) (Mülayim vd., 2001; Afsar, 2006; Mutlu vd., 2013; Arslan ve Baş, 2017).

IUCN'E göre Yaban keçisi, Alacasansar ve Uzun ayaklı yarasa Savunmasız (VU); Su samuru, Türk hamsteri, Uzun kanatlı yarasa ve Büyük kulaklı yarasa Yakın tehdit (NT) statüsü içerisinde yer almaktadır. Bazı yarasa türleri çevresel kirlilik, alanların genişletilmesi, şehirleşme, rüzgâr enerji santralleri, guano ticareti ve mağaraların turizme açılması gibi çeşitli faktörlerden dolayı risk altındadır. Yaban keçisi başta olmak üzere bazı yabani hayvanlar, habitat kaybı ve kaçak avcılık sebebiyle nesli tehlike altındadır. Biyoçeşitliliğin korunması ve ekolojik dengenin sürdürülebilirliği açısından yasal ve kurumsal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve en önemlisi toplumdaki her bir bireyin bilinçlendirilmesi gerekmektedir

Görsel 33: Yaban keçisi (İdris Ölmez)

Görsel 34: Gelengi (İdris Ölmez)

Görsel 35: Çakal (İdris Ölmez)

Görsel 36: Yaban tavşanı (İdris Ölmez)

Görsel 37: Gelincik (İdris Ölmez)

Görsel 38: Kör fare (Atilla Arslan)

Teşekkür

Kuş ve memeli fotoğrafları için Cansu Oğurlu, Murat Demirtaş ve İdris Ölmez'e teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Afsar, M. (2006). *Sultan dağlarının herpetofaunası*. [Doktora Tezi]. Celal Bayar Üniversitesi.
- Ak, A. (2006). Beyşehir Gölü (Konya)'nda yaşayan Kadife balığı (*Tinca tinca* L.,1758)'nin büyüme özelliklerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Alagöz, S. (2005). *Seyhan Baraj Gölü (Adana) balık faunasının belirlenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Altındağ, A., Shah, S. L., Yiğit, S. (2002). The growth features of tench (*Tinca tinca* L., 1758) in Bayındır Dam Lake, Ankara, Turkey. *Turkish Journal of Zoology*, 26, 385-391.
- Altındağ, A., Yiğit, S., Ahıska, S., Özkurt, Ş. (1998). The growth features of Tench (*Tinca tinca* L., 1758) in the Kesikköprü Dam Lake. *Turkish Journal of Zoology*, 22, 311-318.
- Anonim. (1986). Beyşehir Gölü'nün limnolojik özelliklerinin araştırılması projesi sonuç raporu. Isparta: T.O.K.B. Isparta İl Müdürlüğü.
- Anonim. (2013). *Beyşehir Gölü av miktarları*. Konya İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.
- Arıkan, H., Olgun, K., Çevik, I. E., Tok, C. V. (1998). A taxonomical study on the *Rana ridibunda* PALLAS, 1771 (Anura: Ranidae) population from İvriz-Ereğli (Konya). *Turkish Journal of Zoology*, 22, 181-184.
- Arslan, A. (2017a). Beyşehir ve çevresindeki çift toynaklı (Artiodactyla) memeliler ve korunma statüleri. 2. *Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Kongresi* (Bildiri Kitabı), Beyşehir, 11-15.
- Arslan, A. (2017b). Beyşehir ve çevresindeki yırtıcı (Carnivora) memeliler ve korunma statüleri. 2. *Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Kongresi* (Bildiri Kitabı), Beyşehir, 16-20.
- Arslan, A., Aybakır, K. C. (2017). Beyşehir ve çevresindeki kemiriciler (Rodentia) ve korunma statüleri. 2. *Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Kongresi* (Bildiri Kitabı), Beyşehir, 21-30.
- Arslan, A., Baş, M. (2017). Beyşehir ve çevresindeki yarasalar (Chiroptera) ve korunma statüleri. 2. *Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Kongresi* (Bildiri Kitabı), Beyşehir, 1-10.
- Ayaz, D., Budak, A. (2006). Göller Bölgesi ve Doğu Akdeniz Bölgesi'nde *Emys orbicularis* (Linnaeus, 1758)'in morfolojisi ve dağılışı (Testudinata: Cryptodira: Emydidae). *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi*, 23(3-4), 335-343.
- Aydoğdu, A., Keskin, N., Erk'akan, F., İnnal, D. (2015). Occurrence of helminth parasites in the Turkish endemic fish, *Squalius anatolicus* (Cyprinidae). *Bulletin of European Association of Fish Pathologists*, 35(5), 185-191.
- Balık, İ. (1997). *Beyşehir Gölü su ürünlerini geliştirme projesi, balık popülasyonlarının araştırılması ve sudak popülasyonunun göl balıkçılığı üzerine etkileri: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Isparta: Eğirdir Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü*.
- Balık, İ. (1999). The feeding features of the pike-perch (*Stizostedion lucioperca*) population in Lake Beyşehir. *Turkish Journal of Zoology*, 23, 189-194.
- Balık, S., Sarı, H. M., Ustaoglu, M. R., İlhan, A. (2004). Çivril gölü (Denizli, Türkiye) kadife balığı [*Tinca tinca* (L., 1758)] popülasyonunun yapısı, mortalitesi ve büyümesi. *Turkish Journal of Veterinary & Animal Sciences*, 28, 973-979.
- Balon, E. K. (1995). The common carp, *Cyprinus carpio*: its wild origin, domestication in aquaculture and selection as colour nishiki goi. *Guelph Ichthyology Reviews*, 3, 1-55.

- Baran, İ., Atatür, M. K. (1998). *Türkiye herpetofaunası kurbağa ve sürüngenler*. Ankara: Çevre Bakanlığı.
- Başkale, E., Çapar, D. (2016). Detection probability and habitat selection of the Beyşehir frog, *Pelophylax caralitanus* (Arıkan 1988), in southwestern anatolia, Turkey. *Russian Journal of Herpetology*, 23(3), 205-214.
- Battalgil, F. (1942). Les poissons des Eaux Douces de la Turquie. *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası*, 6, 170-186.
- Bayçelebi, E., Kaya, C., Güçlü, S. S., Küçük, F., Turan, D. (2020). Taxonomic status of endemic fish species in lake Beyşehir basin (Turkey). *Acta Aquatica Turcica*, 16(1), 138-147.
- Cihan, D. (2007). *Akşehir-Eber kapalı havzasının herpetofaunası*. [Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Çakmak, S. Y., Zengin, G., Güler, Ö. G., Aktümsek, A., Özparlak, H. (2012). Fatty acid composition and $\Omega 3/\Omega 6$ ratios of the muscle lipids of six fish species in Suğla Lake, Turkey. *Archives of Biological Sciences*, 64(2), 471-477.
- Çelikkale, M. S. (1988). *İç su balıkları ve yetiştiriciliği*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu Yayınları.
- Çetinkaya, S., Bolat, Y., Bilgin, Ş. (2010). Gümüş balığı (*Atherina boyeri*, Risso 1810)'nın biyolojisi. *Ecological Life Sciences*, 5(2), 50-61.
- Çiçek, E., Birecikligil, S. S., Fricke, R. (2015). Freshwater fishes of Turkey: a revised and updated annotated checklist. *Biharean Biologist*, 9(2), 141-157.
- Çiçek, E., Sungur, S., Fricke, R. (2020). Freshwater lampreys and fishes of Turkey; a revised and updated annotated checklist 2020. *Zootaxa*, 4809(2), 241-270.
- Demirci, S. (2016). Growth parameters of *Pseudophoxinus anatolicus* (Hanko 1924): an endemic and endangered fish species of Beyşehir Lake (Turkey). *Research Journal of Fisheries and Hydrobiology*, 11(9), 1-6.
- Dinç, A., Öztürk, R. (2013). Beyşehir gölü milli parkının ekoloji ve turizm bakımından araştırılması. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6(1), 118-123.
- Dinçtürk, E. (2014). *Beyşehir Gölü'nde gümüşü havuz balığının (Carassius gibelio Bloch, 1782) bazı populasyon özellikleri ve biyoekolojik durumunun belirlenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (Tarih Yok). Beyşehir Gölü Milli Parkı. 13 Haziran 2021 tarihinde <http://beysehir.tabiat.gov.tr/> adresinden ulaşıldı.
- Ekmekçi, F. G., Kirankaya, Ş., Gençoğlu, L., Yoğurtçuoğlu, B. (2013). Türkiye içsularındaki istilacı balıkların güncel durumu ve istilanın etkilerinin değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 28, 105-140.
- Erdemli, A. Ü. (1982). Beyşehir Gölü balıkları. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Dergisi*, Seri: B (2), 131-142.
- Erdoğan, A., Öz, M., Tunç, M. R., Arslan, A., Yavuz, M. (2006, 11-13 Mayıs). *Beyşehir Gölü ve çevresinin kuşları. I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu*, Konya, 1-11.
- Ergönül, M. B., Altındağ, A. (2005). The effects of Ligulaintestinalis plerocercoids on the growth features of tench, Tinca tinca. *Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences*, 29(6), 1337-1341.
- Erişmiş, U. C. (2018). Age, size, and growth of the Turkish endemic frog *Pelophylax caralitanus* (Anura: Ranidae). *The Anatomical Record*, 301, 1224-1234.
- Erişmiş, U. C. (2014). Göller bölgesinde yok olma tehdidi altındaki endemik bir tür: Beyşehir Kurbağası. *Ayrıntı Dergisi*, 2, 35-40.

- Erk'akan, F. (2012). Two new *Oxynoemacheilus* (Teleostei: Nemacheilidae) species from Western Turkey. *Research Journal of Biological Sciences*, 7(2), 97-101.
- Freyhof, J., Bayçelebi, E., Geiger, M. (2018). Review of the genus *Cobitis* in the Middle East, with the description of eight new species (Teleostei: Cobitidae). *Zootaxa*, 4535(1), 1-75.
- Fricke, R., Eschmeyer, W., Van der Laan, R. (2021). *Catalog of fishes: genera, species, references*. San Francisco: California Academy of Sciences.
- Geldiay, R., Balık, S. (1988). *Türkiye Tatlısu Balıkları*. İzmir: Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları.
- Göçmen, B. (2013). Türkiye'nin amfibi ve sürüngen çeşitliliği. *GAP Biyoçeşitlilik Sempozyumu*, 23-25 Mayıs, Şanlıurfa (Davetli Konuşmacı).
- Güler, G., Aktümsek, A., Cital, O., Arslan, A., Torlak, E. (2007). Seasonal variations on total fatty acid composition of fillets of zander (*Sander lucioperca*) in Beyşehir Lake (Turkey). *Food Chemistry*, 103, 1241-1246.
- Gülle, İ., Küçük, F. (2016). Isparta ili iç su balıkları faunası ve ekolojik durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 12(2), 149-157.
- Gümüş, E. (2013). *Göl-yeraltı suyu etkileşimi: Beyşehir Gölü örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Güney, E. (2004). *Türkiye hidrocoğrafyası*, İstanbul: Çantay Basımevi.
- Güngör, S. (2003). *Beyşehir ilçesi ve yakın çevresi turizm ve rekreasyon kullanımına yönelik peyzaj potansiyelinin saptanması üzerine bir araştırma*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Güngör, S., Arslan, M. (2003). Beyşehir ilçesi ve yakın çevresi turizm ve rekreasyon kullanımına yönelik peyzaj potansiyelinin saptanması üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 17(32), 64-73.
- Hoşgören, Y. M. (1994). Türkiye'nin gölleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 29, 19-51.
- İdil, F. (2019). *Lâdik gölünde su, sediment ve Scardinius erythrophthalmus (Linnaeus, 1758)'un dokularında ağır metal miktarı ile bazı biyokimyasal ve hematolojik parametrelerin mevsimsel olarak incelenmesi*. [Yükse Lisans Tezi]. Amasya Üniversitesi.
- İlhan, A. (2009). Threatened fishes of the world: *Chondrostoma beysehirense* Bogutskaya, 1997 (Cyprinidae). *Environmental Biology of Fishes*, 86(4), 483-484.
- Innal, D. (2012). Alien fish species in reservoir systems in Turkey: a review. *Management of Biological Invasions*, 3(2), 115-119.
- Innal, D., Erk'akan, F. (2006). Effects of exotic and translocated fish species in the inland waters of Turkey. *Reviews in Fish Biology and Fisheries*, 16(1), 39-50.
- Karabatak, M. (1994). Mogan Gölündeki (Ankara) kadife balığının (*Tinca tinca* (L.)) boy-ağırlık ilişkisi, kondisyonu ve gonad gelişiminde mevsimsel değişiklikler. *İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 8, 15-30.
- Karakaya, M., Kılıç, A. (1995). Beyşehir Gölünden 1994-1995 avlanma periyodunda yakalanan levrek balıklarının bazı özelliklerinde meydana gelen değişimin tespiti üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(10), 50-60.
- Kazancı, N., Girgin, S., Dügel, M., Oğuzkurt, D., Mutlu, B., Dere, Ş., Barlas, M., Özçelik, M. (1999). *Türkiye iç suları araştırma dizisi: IV, Köyceğiz, Beyşehir, Eğirdir, Akşehir, Eber, Çorak, Kovada, Yarışlı, Bafa, Salda, Karataş, Çavuşçu gölleri, Küçük ve Büyük Menderes Deltası, Güllük Sazlığı, Karamuk bataklığının limnolojisi, çevre kalitesi ve biyolojik çeşitliliği*. Ankara: Form Ofset.
- Kence, A., Ekim, T., Kuru, M., Enuysal, M. (1993). *Uluslararası öneme haiz beş sulak alanın biyolojik ve ekolojik yönden araştırılması, Akşehir, Beyşehir, Hotamış, Karamuk gölleri ve Ereğli sazlığı*, Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.

- Korkut, S. O., (2008). Dumanlanmış Kadife balığı (*Tinca tinca* L.,1758)'nin farklı paketlerde buzdo-labı koşullarında muhafazası sırasında meydana gelen bazı kimyasal ve mikrobiyolojik de-ğişimler. [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Kottelat, M., Freyhof, J. (2007). *Handbook of European freshwater fishes*. Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin, xiv + 646 pp.
- Krupp, F. (1992). The establishment of the North-American mosquito fish, *Gambusia holbrooki*, in Syrian inland waters). *Zoology in the Middle East*, 6(1), 45-50.
- Küçük, F. (2012). Extinct endemic fishes of Turkey: *Alburnus akili* (Göyce) and *Pseudophoxinus handlirschi* (Kavinne) (Pisces: Cyprinidae). *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 12(2), 345-347.
- Küçük, F., Gülle, İ., Güçlü, S. S., Gümüş, E., Demir, O., (2007). Eğirdir Gölü'ne sonradan giren gümüşbalığı (*Atherina boyeri* Risso, 1810)'nin göl ekosistemine ve balıkçılığa etkisi. *I. Ulusal Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu Bildirileri*, 7-9 Şubat 2006 Antalya: 119-128.
- Magnin, G., Yarar, M. (1997). *Türkiye'nin önemli kuş alanları*. İstanbul: DHKD Yayınları.
- Mayden, R. L., Chen, W. J., Bart, H. L., Doosey, M. H., Simons, A. M., Tang, K. L., Hirt, M. V. (2009). Reconstructing the phylogenetic relationships of the earth's most diverse clade of freshwater fishes—order Cypriniformes (Actinopterygii: Ostariophysii): a case study using multiple nuclear loci and the mitochondrial genome. *Molecular Phylogenetics and Evolution*, 51(3), 500-514.
- Meke, T., Küçükkara, R., Çınar, Ş., Çavdar, N., Babar, B., Yener, O. (2012). Beyşehir gölü balık faunası için yeni bir kayıt: İstilacı bir tür: *Pseudorasbora parva* (Temminck & Schlegel, 1846). *V. Ulusal Limnoloji Sempozyumu*, Isparta (Poster Sunum).
- Mert, A., Acarer, A. (2018). Beyşehir gölü çevresindeki sızlık alanların yaban hayatı çeşitliliği. *Bilge International Journal of Science and Technology Research*, 2(1), 110-119.
- Mutlu, H. S., Ayaz, D., Çiçek, K., Cumhuriyet, O., Bayrakçı, Y. (2013). *Natrix tessellata*'nın (Squamata: Colubridae) güncellenmiş dağılışı ve iki ilave kaydı. *Anadolu Doğa Bilimleri Dergisi*, 4, 78-81.
- Mülayim, A., Tok, C. V., Ayaz, D. (2001). Beyşehir (Konya) civarından toplanan *Lacerta parva* Boulenger, 1887 (Sauria: Lacertidae) örnekleri üzerinde morfolojik bir çalışma. *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(2), 345-349.
- Öksüz, A., Dikmen, M., Alkan, Ş. B., Yaylalı, O., Kaplan, T., Demirtaş, S. (2019). Beyşehir gölünden avlanan sazan ve sudak balıklarının besin ve yağ asidi bileşenlerinin karşılaştırılması. *Aquatic Research*, 2(4), 174-181.
- Özan, S. Y. (2005). *Beyşehir Gölü'nde yaşayan sazan (Cyprinus carpio L., 1758) ve Kadife balığı (Tinca tinca L., 1758)'ndaki parazitlerin ve ağır metal birikiminin araştırılması*. [Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Özdemir Fadim, Y. (2004). *Beyşehir Gölü sulak alanlarının ekolojik yerleşim planlaması açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Özparlak, H., Arslan, G., Arslan, E. (2012). Determination of some metal levels in muscle tissue of nine fish species from Beyşehir Lake, Turkey. *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 12(4), 761-770.
- Özparlak, H., Sanda, M. A., Arslan, G. (2016). Some heavy metal levels in muscle tissue of seven fish species from the Sugla and Beyşehir lakes, Turkey. *Fresenius Environmental Bulletin*, 25(6), 2090-2098.

- Özuluğ, M., Gaygusuz, Ö., Gaygusuz, Ç. G., Saç, G. (2019). New distribution areas of four invasive freshwater fish species from Turkish Thrace. *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 19(10), 837-845.
- Özuluğ, M., Meriç, N. (1997). Büyükçekmece Baraj Gölü balıkları hakkında, *XIII. Ulusal Biyoloji Kongresi*, 17-20 Ekim 1996, İstanbul, 109-117.
- Özuluğ, M., Saç, G., Gaygusuz, Ö. (2013). İstilacı özellikteki *Gambusia holbrooki*, *Carassius gibelio* ve *Pseudorasbora parva* (Teleostei) türleri için Türkiye'den yeni yayılım alanları. *İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 28, 1-22.
- Paşalı, H. (2014). Türkiye'de yaban keçisi (*Capra aegagrus aegragrus*). *Animal Health Production and Hygiene*, 3(1), 245-247.
- Saç, G., Özuluğ, M. (2018). Length–weight relationship of 16 fish species belonging to genus *Pseudophoxinus* (Teleostei: Leuciscidae) from Turkish inland waters. *Journal of Applied Ichthyology*, 34, 1335-1339.
- Sarıhan, E. (1979). Eğirdir Gölü sudak (*Lucioperca lucioperca* (Linnaeus, 1758)) populasyonunun metrik (ölçülebilir) ve meristik (sayılabilir) özellikleri. *Doğa Bilim Dergisi*, 3(2), 121-124.
- Schulz, C., Huber, M., Ogunji, J., Rennert, B. (2008). Effects of varying dietary protein to lipid ratios on growth performance and body composition of juvenile pike perch (*Sander lucioperca*). *Aquaculture Nutrition*, 14, 166-173.
- TÇV (1993). *Türkiye'nin sulak alanları*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını.
- Tabur, M. A., Ayvaz, Y. (2005). Birds of Lake Beyşehir (Isparta-Konya). *Turkish Journal of Zoology*, 29(4), 361-369.
- Taki, F. N. (2011). Beyşehir Gölü'ndeki Kadife balığı, *Tinca tinca* (L., 1758) üzerine sitogenetik araştırmalar. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Tarhan Apaydın, A. (2012). Beyşehir gölü sudak (*Sander lucioperca* L.,1758) populasyonunun besinleri ve beslenme alışkanlıklarının incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Tok, C. V. (1993). Reşadiye (Datça) yarımadasının herpetofaunası üzerinde taksonomik ve biyolojik araştırmalar. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Turan, D., Kottelat, M., Bayçelebi, E. (2017). *Squalius semae*, a new species of chub from the Euphrates River, Eastern Anatolia (Teleostei: Cyprinidae). *Zoology in the Middle East*, 63(1), 33-42.
- Tümgelir, L., Çubuk, H., Çınar, Ş., Özkök, R., Küçük-Kara, R., Ceylan, M., Çetinkaya, S. (2007). Beyşehir Gölü'ndeki tatlısu kefali (*Leuciscus lepidus* Heckel, 1843) populasyonunun büyüme özellikleri. *Türk Sucul Yaşam Dergisi*, 5(8), 200-208.
- Uysal, K. (2000). Eğirdir Gölü sudak (*Stizostedion lucioperca* Lin. 1758) balıklarının total lipit, total yağ asidi ve yağ asidi bileşiminin mevsimsel incelenmesi. [Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Üçüncü Korucu, B., Muşmal, M. (2014). *Beyşehir Gölü ve Adalarında Hayat*, Konya: Palet Yayınları.
- Vilizzi, L. (2012). The common carp, *Cyprinus carpio*, in the Mediterranean Region: Origin, distribution, economic benefits, impacts and management. *Fisheries Management and Ecology*, 19, 93-110.
- Yeğen, V., Balık, S., Bostan, H., Uysal, R., Bilçen, E. (2006). Göller bölgesindeki bazı göl ve baraj göllerinin balık faunalarının son durumu. *1. Ulusal Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu*, 7-9 Şubat 2006, Antalya, 129-139.

- Yerli, S. V., Mangıt, F., Emiroğlu, Ö., Yeğen, V., Uysal, R., Ünlü, E., Zengin, M. (2014). Distribution of invasive *Carassius gibelio* (Bloch, 1782) (Teleostei: Cyprinidae) in Turkey. *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 14, 581-590.
- Yılmaz, E. (2019). *Manisa ve Isparta iç su avlak sahalarında balıkçılık yönetimi, stratejileri, sorun ve çözüm önerileri*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Yılmaz, E., Pulatsü, S. (2019). Isparta ve Manisa ili iç su avlak sahaları balıkçılarının sosyo-ekonomik yapısı. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Balıkçılık Dergisi*, 2(1), 90-101.
- Yılmaz, M., Gül, A., Solak, K. (1995). Kapulukaya baraj gölü (Kırıkkale) balık faunası. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 33-42.
- Yogurtçuoglu, B., Ekmekçi, F. G., Bektas, Y., Aksu, I., Turan, D. (2018). The first record of *Garra kemali* (Teleostei: Cyprinidae) from the Black Sea basin with a re-description of the species. *Ichthyological Exploration of Freshwaters*, 1083, 1-8.
- Zencir, Ö., Korkmaz, A. Ş. (2004). Beyşehir gölü kadife balıklarının (*Tinca tinca* L., 1758) et verimi ve vücut kompozisyonu. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 10(4), 474-480.

BEYŞEHİR VE YÖRESİ AĞIZLARI

Bekir DİREKÇİ*

Beyşehir, Konya'nın güneyinde Orta Torosların hemen kuzeyinde yer alan bir ilçedir. Doğusunda Konya; batısında Isparta iline bağlı Eğirdir, Sütçüler ve Şarkikaraağaç ilçeleri; güneyde Seydişehir ve Derebucak ilçeleri, kuzeyinde ise Ilgın ve Doğanhisar ilçeleri bulunmaktadır. Güneyinde Toroslar, kuzeyinde Sultan Dağları, doğusunda Erenler ile kapalı bir havza konumundadır. Batısında bulunan ve kendi adıyla anılan göl, bölgeye ayrı bir önem kazandırmaktadır.

Beyşehir'in tarihi, MÖ 6000-7000 yılları Cilalı Taş Devri'ne kadar uzanır. MÖ 2000'li yıllarda Hititler burada eserler bırakmış, yine bu yıllarda burası Mısır ve Asur devletlerinin zaman zaman istilasına uğramıştır. MÖ 1200 yıllarında Friglerin eline geçen bölgede daha sonra Psidya adında bağımsız bir devlet kurulmuştur. Takip eden yıllarda bölge, Lidyalıların, Perslerin, Büyük İskender'in ve Doğu Romalıların kontrolüne girmiştir. Nihayet 1071 Malazgirt Zaferi sonrasında Türklerin idaresine geçen Beyşehir; Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlı Devleti için önemli bir merkez olmuştur (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Konya, 1998). Günümüzde de önemini koruyan Beyşehir, 67 mahalleyi bünyesinde barındıran bir ilçe hüviyetinde varlığını sürdürmektedir.

Beyşehir'in önemli bir coğrafi konumda yer alması ve köklü geçmişi ve derin kültürel yapısı ile her dönem önemini korumuştur. Özellikle Türklerin Anadolu'ya girmeleri ve bu bölgeleri kontrol altına almalarıyla bölgenin yapısı değişmiştir. XIII. yüzyılda inşa edilen Kubadabad Sarayı, Eşrefoğlu Camii, Eşrefoğlu Hamamı, Bedesten, Kale Kapısı ve daha sonra yapılan Taş Medrese, Tarihî Bada Köprüsü ve Taş Köprü gibi eserler bölgenin kültürel derinliğini yansıtacak nitelikteki eserlerdir. Söz konusu kültürel derinlik, kendini yalnızca gözle görülebilen eserlerde değil bölgede kullanılan dilde de göstermektedir. Birçok medeniyete beşiklik etmiş olan bölgede sözlü kültürün de zengin olması doğal bir sonuç olarak görülebilir. Bu zenginliğin ortaya konulması için ise Beyşehir ve yöresi üzerinde yapılacak ağız araştırmaları büyük önem arz etmektedir. Çünkü ağızlar, dilin zenginliğini ortaya çıkaran ve o dili besleyen ana kaynaklardır.

Anadolu ağızları üzerine yapılan araştırmalar özellikle XIX. yüzyılın ortalarında başlamış ve araştırmacılar tarafından birçok eser ortaya konulmuştur. XX. yüzyılın ortalarından itibaren ise yerli araştırmacılar birçok derleme çalışmasına imza

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.

atmıştır (Karahan, 2014). Bu kapsamda Anadolu ağızları üzerine sınıflandırmalar yapılmış, Beyşehir ve yöresi ağızları ise bu sınıfların bazılarında kendine yer bulmuştur. Ahmet Caferoğlu, 1946 yılında yazdığı makalede Anadolu ağızlarını dokuz bölgeye ayırmış, Beyşehir ve yöresi ağızlarını, 8. grup olan Konya ağız bölgesine dâhil etmiştir (Caferoğlu, 1946). Benzer şekilde Tahsin Banguoğlu'nun yaptığı sınıflandırmada Beyşehir ve yöresi ağızları 2. grup olan Orta Anadolu ağızları arasında ele alınmıştır (Banguoğlu, 1977). Zeynep Korkmaz (1983) da Anadolu ve Rumeli ağızlarına yönelik yazdığı ansiklopedi maddesinde Beyşehir ve yöresi ağızlarını 2. grup olan Orta Anadolu ağızları arasında göstermiştir. Buna karşın Leyla Karahan (2014), Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması adlı eserinde Konya ağızlarını VII. ve IX. alt gruplarda “Batı Grubu Ağızları” başlığı altında incelemiştir. Bu inceleme esas alındığında Beyşehir ve yöresi ağızlarının 9. alt grupta ele alındığı anlaşılmaktadır. Eserde söz konusu alt grubun genel özellikleri ise şu şekilde sıralanmıştır:

- 1) Ünlü uyumları bu ağızlarda kuvvetlidir.
- 2) Damak ünsüzleri yanında meydana gelen “/ö/ > /ó/, /ü/ > /ú/” değişimlerine çok az rastlanır. /ğ/ ünsüzü de ince ünlüleri kalınlaştırır.
- 3) “çamur, yağmur” gibi sözcüklerdeki yuvarlak ünlüler bu ağızlarda düzdür (*çamur, yağmur*).
- 4) /k/ ünsüzü ince ünlülerin yanında boğumlanma noktasını orta damağa çeker (*ekmek*).
- 5) /ğ/, /h/, / ñ/ ünsüzleri bu ağızlarda duyulan seslerdir (*ğız-kız, yoğ-yok, deniz-deniz*).
- 6) /g/ ünsüzü iki ünlü arasında sızıcılaşıp eriyerek hece kaynaşmasına sebep olur (*bön-büğün*).
- 7) Teklik 2. şahıs iyelik ekinde, ilgi hâli ekinden sonra /ñ/ > /y/ değişmesi görülür (*babayñ -babanın*).
- 8) Zamir kökenli 1. şahıs ve bildirme ekleri {-In}, {-Iz}dir (*gelirin, geliniz*).
- 9) {-yorur/-yörür/-yoru/-yor/-yor} şimdiki zaman ekleri kullanılır (*geliyorugeliyor*).
- 10) Teklik 1. Şahıs emir eki {-AyIn}dır (geleyin).
- 11) {-IncA} zarf-fiil ekinde ünlü daralması olmuştur (*gelinci-gelince*).

Leyla Karahan'ın genel özelliklerini verdiği bölgeye yönelik yaptığımız incelemeler neticesinde bölge ağızları ile ilgili şu özellikler ortaya konulmuştur:

- 1) Türkçenin tarihî metinlerinde görülen, ölçünlü dilde bulunmamasına rağmen birçok Anadolu ağızında varlığını sürdüren kapalı e (ê) ve damak n'si (ñ) bölgede yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.
- 2) Büyük ve küçük ünlü uyumlarının bazı istisnalar dışında güçlü olduğu görülmektedir.
- 3) İlerleyici ve gerileyici ünsüz benzeşmelerine bölge ağızlarında sık rastlanmaktadır.

- 4) Zamir kökenli 1. teklik şahıs eki olarak genellikle -(X)ñ kullanılmaktadır. -(X)m eki çok az kullanılmaktadır.
- 5) {-XşlAk} zarf-fiil eki bölgede kullanımı tespit edilen bir ektir.
- 6) Şimdiki zaman kip eki çeşitlilik göstermektedir. Bu kipi karşılamak için -yo/-yor /-yoru /-yol /-i /-iy eklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Bu değerlendirmelerin yanı sıra Prof. Dr. Ali Akar'ın danışmanlığında, Beyşehir ve yöresinde yapılan derlemelerden hareketle bölgenin ağız özelliklerini inceleyen Ekizoğlu (2018), Beyşehir ve yöresi ağızlarının karakteristik özelliklerini, cümle örnekleri de vererek şu şekilde ortaya koymuştur:

Ses Bilgisi Özellikleri

- 1) Bölge ağızlarında yazı dilinde kullanılan sekiz temel ünlünün yanı sıra kapalı e(/è/) ünlüsü düzenli olarak kullanılmaktadır. Kapalı ünlüsünün dışında bazı alofon ünlüler düzensiz olarak kullanılır.
bâbam “babam”, dâl “değil”, èyiden “iyice”
- 2) /ó/ ve /ú/ ünlüleri yörenin karakteristik özelliklerindedir. /k/, /g/, /ñ/ ve /ğ/ seslerinin yanına gelmesiyle oluşan bu iki ünlünün kullanımlarına 1. bölgede düzenli olarak rastlanırken 2. bölgede düzensiz olarak rastlanır. Bu kullanımın yazı dilinin etkisiyle olduğu düşünülebilir.
oñüne “önüne”, doğuşürdük “dövüşürdük”, gónül “gönül”
- 3) Yårın, oñdankéri, sövündü, düörT, küyp sözcüklerinden ve bazı yabancı kökenli sözcüklerde asli uzun ünlülerin korunduğu görülür.
- 4) Düzlük-yuvarlaklık uyumu yazı diline oranla daha kuvvetlidir.
savırıdık “savururdük” (<ET. savur-) III/283 gavın “kavun” (ET. kağun), davıl “davul” (<Ar. tabl “davul”)
- 5) Oğuz grubu lehçe ve ağızlarının karakteristik özelliği olan sözcük başı tonlulaşmanın aksine yöre ağızlarında kimi sözcüklerin eski tonsuz şekillerinin kullanıldığı örneklere rastlanmıştır.
kölgesinde “gölgesinde”, kiydirirlerdi “giydirirlerdi” (<ET. ked-), kéri “geri” (ET. keri)
- 6) Yazı dilimizde kullanılan 21 temel ünsüzün yanı sıra /ğ/, /k/, /ñ/, /K/, /K/, /P/, /T/, /h/ ünsüzleri kullanılmaktadır.
ğalıP “kalıp”, çocuk, añnadayım “anlatayım”, zèytinniK “zeytinlik”, avraTlıK-lā “kadın olmak”, yaPdı “yaptı”, yeTgili “yetkili”, çıhdı “çıktı”
- 7) İkinci teklik ve çokluk şahıslarda iyelik, iyelik kökenli ikinci teklik ve çokluk şahıs, emir ve ilgi eklerinde geniz n’si /ñ/ korunmuştur. Bunun yanı sıra öñce, añla-, gónül gibi sözcüklerde de varlığını devam ettirmektedir.
babañ halası “babanın halası”
- 8) Bölge ağızlarında ileri derecede genizsileşme vardır. Kendisinden sonra gelen /ğ/, /g/, /k/ veya /k/ ünsüzleriyle karşılaşan /n/ sesinin /ñ/ sesine dönüştüğü görülmüştür.

çünkü “çünkü”, zengin “zengin”

9) Yabancı kökenli içinde çift ünsüz barındıran sözcükler genellikle tekleşir. sıhiyeydi “sıhiye”, eveli “evveli, önceden”, kuvet “kuvvet”

10) /ş/, /ç/, /f/ ve /n/ ünsüzlerinde ünsüz ikizleşmelerine rastlanır.

aşşâ“aşağıya”, afferin “afferin”, eşşoğlueşşekler “eşek oğlu eşekler”, güççük “küçük”, yanna “yana, tarafa”, yanni“yana, tarafa”

11) Yöre ağızlarında bazı sözcüklerin ön sesinde /h-/ türemesi görülür.

hinci “şimdi” (<indi), hinciki “şimdiki”, horda “orada”, hataşı “ateşi”(<Far. âteş), hasansore “asansöre” (<Fr. Ascenseur), hu “şu”

12) İçinde /n/ veya /ñ/ ünsüzü bulunduran sözcüklerde sözcük başı /b/ sesleri /m/ sesine dönüşür.

muñaldık“bunaldık”, munu “bunu”, minecen “bineceğim”, mahana “bahane”

13) Ek fiilin üçüncü teklik şahıs hikâye çekimlerinde bazı mahallerde kurallı bir şekilde son seste /n/ ünsüzü türemesine rastlanır.

var-ıdın “vardın”, fakir-idin “fakirdi”, gonusuvır-ıdın “konuşuyordu”, gónül-lüydü“gönüllüydü”

14) Kendisinden sonra tonlu ünsüz veya ünlü gelen /k/,/k/,/p/,/t/ ünsüzleri yarı tonlulaşır.

şubaTda “şubatta”, yaPdık“yaptık”, toPraKdan “topraktan”

15) Kelime içindeki kimi /ç/ sesleri sızıcılaşarak /ş/ ünsüzüne dönüşür.

geşgin “geçkin”, geşlindêke “gençliğindeyken”, üşTe “üçte”

Şekil Bilgisi Özellikleri

1) Beyşehir ve yöresi ağızlarında tespit edilen en önemli morfolojik özellik şimdiki zaman çekimi olarak yazı dilimizde {-yor} ve türevlerinin yanı sıra {-(X)vIr(I)} çekiminin kullanılmasıdır. Bu duruma Anadolu ağızlarında da seyrek olarak rastlanır.

Bu dévırın nêgaçar ki dévırın. “Bu diyorum niye kaçıyor ki diyorum.”

Ayaqlâmdan edemeyvirin bizim güllü napan? “Ayaklarımdan yapamıyorum bizim Güllü ne yapayım?”

Bağsaña gendi göpu göpuvırıvı. “Baksana kendi kopu kopuveriyor.”

2) Yazı dilindeki ile edatının ekleşmesiyle oluşmuş {+IA}, Beyşehir ve yöresi ağızlarında {+(y)IA} şeklinde görülür. Bunun yanı sıra Türkçenin en eski metinlerinden itibaren görülen {+(I)n} ekinin bulunduğu örnekler de vardır. Bir de bu iki ekin birleşerek {+(I)IAn} şeklinde kullanımı karşımıza çıkar. Ek /m/ ve /n/ ile biten sözcük tabanlarına eklendiğinde /I/ ünsüzünün /n/ye dönüştüğü görülür.

Et-ile süt-üle, baharın, dayıñ-ılan, akşamınan

3) Beyşehir ve yöresi ağızlarında yazı dilinde farklı soru çekimine rastlanmıştır. Şimdiki zaman {-(X)vIr(I)} ile yapıldığı bölgelerde soru eki zaman ekinden önce gelir.

Durum mır? “Duruyor mu?”

Beğenim mîlê? “Beğeniyorlar mı?”

Sayım mîlê? “Sayıyorlar mı?”

Bilim misiniz? “Biliyor musunuz?”

Eğlenimmiriñ beni? “Benimle eğlenir musun?”

4) Bir örnekte emir çekimi *-gl* ekiyle yapılmıştır.

Gel, gelgil gelgil, yıkayamañ anam. “Gel, gel, gel yıkayamazsın anam.”

5) Bölge ağızlarında gereklilik kipi yazı dilindeki gibi {-mAll} ile değil, fiil-
ma (işim-fiil eki) + iyelik eki + gerek sözcüğüyle yapılır.

O gendi gendiñ dâetmesi gerek. “O kendi kendinizin daha (kendiliğinden) yapmalı.”

6) Yazı dilinde birinci ve ikinci ve ikinci tip şahıs ekleriyle ayrı ayrı çekimlenen şekil ve zaman eklerinden bazıları Beyşehir ve yöresi ağızlarında hem birinci hem de ikinci tip şahıs ekleriyle çekimlenir.

Z.K.: Ben makinêle keserin. “Ben makineyle keserim.”

İ.K.: Onu çıkardırım demiş. “(Ben) onu çıkartırım.”

7) {-ken} zarf-fiil eki Beyşehir ve yöresi ağızlarında bu şeklinin yanında {-
(I)kA} ve sonda ünlü türemesiyle {-(I)kAnA} şeklinde görülür.

burduykan “buradayken”, çoban-ıka “çobanken”

8) Beyşehir’in bazı mahallerinde {-ArAk} zarf-fiil ekinin ilk ünlüsü uzun olarak karşımıza çıkar.

Hêş dîse yürürek gelecek. “Hiç değilse yürüyerek gelecek.”

Biri de müteyyit de çalışıyo yani şöför olâarak. “Biri de şöför olarak müteahhit(in yanında) çalışıyor.

Tabi altı yedi altın dağâraK evleniliyor. “Tabi yedi altın takarak evleniliyor.”

Böle silah atâraqız evine gider. “Böyle silah atarak kız evine gider.”

Åşanıñ olu goşâraq yanıma geldi “Ayşe’nin oğlu koşarak yanıma geldi.”
(MDD.- Doğanbey)

9) Altı sözcükte iyelik eki yığılması görülmüştür.

Sâbısmıñ“sahibinin” (<sahip+i+si+n+in) ,hepisi “hepsi” (<hep+i+si), cebisi “cebi” (<cep+i+si), zabâsı“sabahı” (<sabah+i+sı), gısmısmı“kısmını” (<kısım+i+sı+n+i), ombaşı “onbaşı” (on+baş+i+sı)

10) İlgi hâli eki { +(n)İñ}’dir. Bunun yanı sıra ek II. teklik kişi iyelik ekli sözcüğün üzerine geldiğinde iyelik ekinin /ñ/ ünsüzü hece kaynaşması yoluyla uzun ünlüye dönüşür ve ilgi eki {+n} olur. Eksiz şekilleri de vardır.

Babâñ halası“babanın halası”, yılmazlarıñ oğlu çarşı camisiniñ imamı

11) Beyşehir ve yöresi ağızlarında ya’a, yaayaa, vili, völü, veleh, oyu ve oynu gibi ünlemler vardır.

Vili ne dèyviñemine? “Ay, Emine ne diyorsun?”

Völü, halamın gelini nēgazañgoduku? “Aa, halamın gelinin niye kazan koydu ki?”

12) Gösterme edatı olan işte'nin deyana; ihi ihine; ište, ištecik, iştene, ištenek gibi türleri vardır.

Hinci işTek ne biliyin nēāpcaz ırtık bilmiyom? “Şimdi işte ne biliyim, ne yapacağız artık bilmiyorum.”

İhi şurda. “İşte, şurda.”

Ağnašta deyana bañ deyena iki tene güççük ğarpızı al da gel. “Karşıda işte bak işte iki tane küçük karpuzu al da gel.”

13) Yöre ağızlarında -sıra, -süre, -cıra, -cura şeklinde olan ve {dlkçA} veya {- (y)InçA} anlamı veren zarf-fiil eki vardır.

Bubam ölünsüre ona vėrmiceK oldular. “Babam ölünce ona vermeyecek oldular.”

Onnarı o çıkırığa daķadık sādık sıra o çıkırık dönėdi. “Onları o çıkırığa takardık, sardıkça o çıkırık dönerdi.”

14) Eski Türkçeden itibaren sıfat-fiil göreviyle kullanılan -AsI eski Beyşehir ve yöresi ağızlarında üzerine yönelme hāli ekinin gelmesiyle zarf-fiil görevinde kullanılmıştır.

Heral alıştırasiya ğadaķ olur. “Herhāilde alıştırana kadar olur.”

Öle işte koyulasıya saçlıyı el güneşTe yapar ımma biz ateşTe yaparız. “Öyle işte koyulana(kadar) başkaları salçayı güneşte yapar ama biz ateşte yaparız.”

Anadolu ağızları içinde büyük öneme sahip olan Beyşehir ve yöresi ağızları, gerek fonetik gerekse morfolojik özellikleriyle diğer ağızlarla benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Bu verilerle Beyşehir ve yöresi ağızlarında baskın ve kurallı olarak Oğuzca özelliklerinin olduğu Ekizoğlu tarafından tespit edilmiştir. Beyşehir ve yöresi ağızlarını daha geniş bir perspektiften ele alabilmek için bölgenin yer adlarını ve sözcük hazinesini de ortaya koymak gerekmektedir. Nitekim bölge halkının kullandığı sözcükler ve yöreyi tanımlama şekilleri en az dili nasıl kullandıkları kadar önemlidir.

Beyşehir ve Yöresinde Yer Adları

Doğal, kültürel ve sosyo-kültürel etki ile oluşan yer adları tarih, coğrafya, dilbilim gibi bilim dallarına önemli veriler sunmaktadır. Kültürün toprağa işlenmesiyle ortaya çıkan yer adları tarihi, siyasi ve sosyal değişmelere bağlı olarak toplumların başından geçen önemli olaylarla ilintilidir. Dil dışı etkenlere bağlı olması yönüyle de dildeki diğer adlandırmalardan ayrılmaktadır. Yer adları, bölgelerin doğal yapısından, iklim özelliklerinden, bitki örtüsü ve bölge içinde yaşayan canlılardan, kültürel ve ekonomik faaliyetlerden etkilenmekte ve bu etkileşim sonucunda mekân adlandırılarak üzerinde yaşayanlar ile çevre arasında bir bütünleşme meydana gelmektedir. Bu yönüyle yer adları, bir milletin yerleşme tarihinin anlaşılması açısından incelenmesi gereken önemli kaynaklardan biridir (Gündüz, 2008).

Yer adları, milleti millet yapan unsurlarla iç içe olması sebebiyle “yaşadıkları yerin milletlere ait tapu senetleri” olarak görülmektedir. İnsanların duygu ve düşünceleriyle bu adlar arasında kuvvetli bir bağ bulunmaktadır. Bu sebeple birbirleriyle hiçbir ilgisi yok gibi duran coğrafya adlarının incelenmesi sonucunda bunların meydana getirdikleri bir ad düzeni yani kültür, tarih ve yaşayış düzeni ortaya çıkmaktadır (Karaboran, 1982).

Bir bölge veya yörenin yurt durumuna gelmesinde, yerleşilen bölgelere verilen adların önemi büyüktür. Nitekim insanlar yaşadıkları bölgeleri adlandırırken o bölgenin fiziksel özelliklerinin yanında, beşerî ve ekonomik yapısını da göz önünde bulundurmakta ve oraya kendine ait dil, kültür, örf ve âdetlerine göre en uygun adları vermektedir. Dolayısıyla yerleşmelerin coğrafi, tarihî ve genel karakterlerinin tanınmasında yer adları önemli bir yer tutmaktadır (İbret, 2003). Beyşehir bölgesinde de yer adları araştırmaları yapılmış, bu araştırmalar sonucunda zaman zaman 50-60 m ile ölçülebilecek kadar kısa mesafelerde bile yer adlarının değiştiği tespit edilerek Beyşehir bölgesinin yer adları açısından zengin bir bölge olduğu ortaya konulmuştur.

Mustafa Arslan'ın 2011 yılında yaptığı çalışmada Beyşehir bölgesinde 2769 adet yer adı derlenmiş ve bu adlar sınıflandırılarak bölge insanının yer adı vermede hangi kriterleri öne çıkardığı tespit edilmeye çalışılmıştır (Arslan, 2011). Arslan bu çalışmayı yapabilmek adına Beyşehir'e bağlı tüm köy ve beldeleri ziyaret etmiş, bölge halkından da destek alarak kaynak kişileri tespit etmiş ve derlemeyi gerçekleştirmiştir. Derleme sonucunda elde ettiği yer adlarını 11 başlıkta sınıflandırarak örnekleriyle ortaya koymuştur. Arslan'ın (2011) çalışmasında Beyşehir'e ait olan yer adları şu şekilde ele alınmıştır:

Coğrafi Oluşumlardan Kaynaklanan Yer Adları: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 811'dir. Beyşehir ve çevresi oldukça engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Bu kısımlarda karşımıza çıkan ve bu grupta yer alan yer adları genellikle dağ, tepe, yayla, boğaz ve koyak şeklindedir.

Su ve Su ile İlgili Sözcüklerden Kaynaklanan Yer Adları: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 533'tür. Bu adlandırmalarda Beyşehir Gölü'nün önemi büyüktür. Hemen yer altına karışan sular göle yakın yerlerden yüzeye çıkar. Yörede bu kaynaklara “Pınar, Munar, Bunar, Muhar” gibi adlar takılmaktadır. Akarsuların geçtiği bölümlerde de “Bük” sözcüğü sık olarak kullanılmaktadır. Taban suyunun yüksek olduğu yerlerde ise bolca kuyu bulunmaktadır. Bölgede bulunan kuyular da genelde onu yapan kişinin adı ile kullanılmaktadır.

Bitki Adlarından Kaynaklanan Yer Adları: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 415'tir. Yöredeki yer adlarında kullanılan bitki adları Beyşehir'in coğrafyası ve iklimi hakkında da bilgiler vermektedir. Yörede bolca görülen su kaynaklarının yakınlarında bulunan kavak ve söğüt ağaçları Beyşehir'deki birçok yer adında kullanılmaktadır. Beyşehir'in dağlık bölgeleri olan güney ve batı kısımlarında ise ardıç, çam ve katran ağaçları yer adlarında geçmektedir. Bu ağaçların yer

adlarında bulunması Beyşehir'in orman yönünden ne kadar zengin olduğunun da bir göstergesidir.

Kişi Adlarının Kaynaklanan Yer Adları: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 263'tür. Beyşehir'deki bazı yer adlarında kişi adları da bulunmaktadır. Bunlardan 231'inde erkek adı kullanılmışken 32'sinde de kadın adı bulunmaktadır.

Renklerin Yer Adlarına Kaynaklık Etmesi: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 185'tir. Renkler yer adlarında genellikle coğrafi bir yapının nitelendirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu renklerden en fazla kullanılanı 62 adet yer adında geçen "kara"dır. Karadan sonra en fazla kullanılan renk ise "ak"tır. Kızıl ise yoğun olarak kullanılan bir başka rengimizdir. 32 adet yer kızıl rengi ile nitelenmiştir. Boz renk ise 23 mevkide bulunmaktadır. Mavi yerine ise Beyşehir'de gök kullanılmaktadır. Sarı ise yer adlarımızda kullanılan bir diğer rengimizdir. Akdünnek, Akyazı, Karaada, Karabudama, Kızılharım, Kızılören, Kızılyer, Bozdaş, Bozlar, Bozyer, Gökgaya, Gökdaş, Sariaalan, Sarıçayır ve Sarıdaş'ı renklerin kaynaklık ettiği yer adlarından sayabiliriz.

Tarihî Mekânların Yer Adı Olarak Kullanılması: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 114'tür. Beyşehir ve yöresi Neolitik Çağ'dan itibaren iskân edilen bir bölge olduğundan tarihî eserler yönünden oldukça zengindir. 114 mevki bu özelliği taşımaktadır. Bu yerler genel olarak höyükler, örenler, kaleler, manastır ve kilise gibi Hristiyanlıkla ilgili dinî yapılar, tekke gibi İslamî eserleri kapsar. Hristiyanlıkla ilgili dinî yapıların varlıklarını yer adlarında günümüze kadar koruyabilmeleri, bölgede Müslüman nüfusu ile Hristiyan nüfusunun bir arada barış içinde yaşadığının ve etkileşim içinde bulduklarının bir göstergesidir. Güçükmanastır, Yakamanastır, Manastır, Tekke ve Cami Beleni gibi yer adları hem Hristiyanlık hem de Müslümanlık ile ilgilidir.

Hayvan İsimlerinin Yer Adı Olarak Kullanılması: Hayvan adlarının geçtiği yer adı Beyşehir'de yüz adettir. Bu yer adlarında geçen hayvan çeşidi yirmi beştir. Beyşehir'de en bol bulunan hayvan olan yaban domuzu on bir yer adında kullanılmaktadır. Bu yerler genellikle domuzların sık kullandıkları yaşam alanları ve geçitler şeklindedir. Domuzçukuru ve Domuz Boğazı bunlara örnek olarak verilebilir. Beyşehir'de günümüzde beslenmemesine rağmen deve on yer adında geçmektedir. Bu yer adları taşımacılığın develer vasıtası ile yapıldığı dönemlerden kalmadır. Bu adların beş tanesi "Deveküllüğü, Deveçökeği ve Deveyaşağı" şeklinde olup, kervanların durup, dinlendikleri yerleri işaret etmektedir. "Devedaşı ve Devetümbeği" gibi yer adları ise benzetme yolu ile verilen yer adlarımızdandır.

Yönleri Gösteren Sözcüklerin Yer Adı Olarak Kullanılması: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 91'dir. Beyşehir halkı yönleri yukarı, aşağı, orta, öte, ara, karşı ve kuz vb. niteleyicilerle anlatma yolunu seçmiştir. 31 yer adında "aşağı" sözcüğü kullanılırken bunu 27 yer adında kullanılan "yukarı" sözcüğü takip etmektedir.

“Orta” sözcüğü ise tam 16 yer adında bulunmaktadır. Aşağıgır, Aşağısaz, Yukarıalan, Yukarı Asar, Ortasenir bu adlandırmalara örnektir.

Hatırda Kalan Olayların Yer Adı Olarak Kullanılması: Bu gruba giren yer adlarının sayısı 28’dir. Bu gruptaki yer adları genellikle o muhitte meydana gelmiş ölüm olaylarından oluşmaktadır. Bunların yedisinde insanın ölümü hafızalarda kalmışken, dördünde ise hayvanların telef olduğu durumlar etkili olmuştur. “Yananköy, Yığınyanan Dere” gibi yer adları da yaşanan olumsuzlukları gösteren yer adlarındandır. “Hotazuçtuğu, Gamberinöldüğüyer, Öküzöldüğü, Yananköy, Yıkılangaya” yöre halkının belleğine yerleşmiş olayların yansması sonucu ortaya çıkmış yer adlarıdır.

Mustafa Arslan’ın (2011) yapmış olduğu araştırma, Beyşehir bölgesinde kullanılan yer adlarının tespiti ve derlenmesi noktasında oldukça önemli bir çalışma olarak görülmektedir. Ancak bu çalışma, Türklük Bilimi dışındaki bir alanda yapıldığı için bazı yaklaşım farklılıklarını da barındırmaktadır.

Millî kültürümüzün önemli unsurlarından biri olan yer adlarımız, bize atalarımızın oluşturdukları büyük bir kültür tarihini anlatmaktadır. Türk milleti bu geniş coğrafyada karşılaşmış olduğu yerleşim merkezi, dağ, ova, nehir ve ırmaklara yeni adlar verip damgalarını vurmuştur (Karagöz, 2006). Bu damganın izleri de Beyşehir bölgesinde net bir şekilde görülmektedir.

Beyşehir ve Yöresinde Kullanılan Sözcükler

Ağızlar, dilin zenginliğini ortaya çıkaran ve yazı dilini besleyen ana kaynaklardandır. Bu kaynak, teknolojinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarındaki yaygınlaşmanın etkisiyle, yazı diline yaklaşmakta, söz varlığı açısından da gün geçtikçe zayıflamaktadır. Ağızlardaki yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bu sözcüklerin bir an önce kayda geçirilmesi gerekliliği, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren fark edilmiştir. Atatürk’ün isteği ile 1932 yılında kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin, çalışmalarından biri de ağızların söz varlığını belirlemeye yönelik olmuştur. Türk Dili Tetkik Cemiyeti öncülüğünde yürütülen 1963- 1982 yılları arasında 12 cilt olarak yayımlanan Derleme Sözlüğü bu alanda yapılmış en önemli çalışmadır. Cemiyet, bu anlamda çok önemli bir girişimde bulunarak Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi ile ülkemizin birçok yerinden derlenen sözcükleri toplamıştır. Bu dergiyi Derleme Sözlüğü takip etmiştir.

Günümüzde özellikle kaynak kişilerin azalması ve yukarıda belirtilen diğer sebepler derleme çalışmalarının ivedilikle tamamlanması gerekliliğini göstermektedir. Beyşehir ve yöresi; köklü tarihî ve kültürel derinliği, coğrafi konumu, kaynak kişilerin niteliği ve özellikle sahip olduğu dilsel unsurlar sebebiyle ağız araştırmaları için son derece elverişlidir. Bu kapsamda ağız özellikleri ve yer adlarının tespitinin yanı sıra bölgede kullanılan sözcüklerin tespiti de önem arz etmektedir. Derleme Sözlüğünde henüz yer almayan sözcüklerin tespit edilerek kayıt altına alınması, Türk dilinin söz varlığının zenginleşmesi ve Türk kültür mirasının gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda Beyşehir bölgesinde de der-

leme çalışmaları yapılmış (Kılıklı, 1979; Direkci, 2018; Ekizoğlu, 2018) ve bu çalışmaların ışığında bazı örnek sözcükleri anlamlarıyla birlikte verilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür:

Eski Türkçe Döneminde Kullanılan ve Bugün Beyşehir Yöresinde Yaşayan Bazı Sözcükler

- 1) ağ-: bir dağ yamacından yukarıya doğru çıkmak
ağ-: çıkmak, belirlemek; aşmak, yükselmek (DLT) (Atalay, 1999)
ağ-: yükselmek (KB) (Arat, 1979)
- 2) al: kırmızı renk bir bez
al: devlet adamlarının atlarına eğer örtüsü yapılan turuncu ipek kumaş (DLT)
al: renk (KB)
- 3) alan: meydan, açık arazi
alan: alan, düz ve açık yer (DLT)
- 4) aşlık: buğdayın kaynatılmış hâli
aşlık: buğday (DLT)
- 5) bele-:bebeği beşiğe veya kundağa sarmak
bele-:belemek, beşiğe bağlamak (DLT)
- 6) beşik: bebekleri yatırmakla kullanılan bir ev eşyası
beşik: beşik (DLT)
- 7) bıçğı: testere
bıçgu: bıçak (DLT)
bıçğıl: biçmek (KB)
- 8) bildin: bildiğin
bildiñg: bildiğin (KB)
- 9) boğ: gelinlik kız ile damadın eşyalarının toplandığı bohça
boğ: bohça, eşya konan heybe (DLT)
- 10) boşla-: terk etmek
boşa-: bırakmak (KB)
- 11) böğ: akrep
böğ: bir çeşit böcek (DLT)
- 12) böğür: karın bölgesinin yan kısımları
böğür: böbrek (DLT)
- 13) bula-: karıştırmak
bula-: pişirmek (DLT)
- 14) buzula-: ineğin yavrulaması
buzagula: buzağılamak (DLT)
- 15) bürül-: örtünmek
bürün-: bürünmek (DLT)
- 16) çanak: tas
çanak: kap kaçak (DLT)
- 17) çarık: çoban ve çiftçilerin giydiği ayakkabı

- çaruk: çarık (DLT)
 18) çatır: çadır
 çatır: çadır (DLT)
 19) çavış: çavuş
 çavuş: çavuş(DLT)
 20) çıbık: çubuk
 çıbık: çubuk(DLT)
 21) çığır: karlı yerlerde kürekle açılan yol
 çığır: dar yol(DLT)
 22) dal: ağaç dalı
 dal: dal (DLT)
 dal: dal (KB)
 23) eğir-: yünü büküp iplik yapmak
 eğril-: ip eğirilmek (DLT)
 24) enik: köpek yavrusu
 enük: hayvan yavrusu (DLT)
 25) erin-: üşenmek
 erin-: erinmek, üşenmek (DLT)
 26) esil-: içi dolu bir şeyin boşalması
 êsil-: eksilmek (DLT)
 27) eşik: merdiven
 eşik: kapı (DLT)
 28) eviş-:bir çubuğun uçlarının bükülerek değdirilmesi
 ewiş-: koşuşmak (DLT)
 29) gavra- : tutmak, yakalamak
 kawra: sıkmak, kavramak (DLT)
 30) göküzlük: kadınların, göğüs bölgesini kapatmak için eskiden kullandıkları
 ve kumaştan yapılma bir örtü
 kögüz: göğüs (DLT)
 kögüz: göğüs (KB)
 31) gön: çoban ve çiftçilerin giydikleri deri ayakkabı
 kön: at derisi (DLT)
 32) ılan: yılan
 yılan: yılan (KB)
 33) ırgat: tarım işçisi
 ırgat: sallatmak (DLT)
 34) ısırgan: bitki
 ısırgan: çok ısırın (DLT)
 35) ıvrık: ibrik
 ıvrık: ibrik (DLT)
 36) ikile-: tekrarlama

ikile: tekrar (KB)

37) ini: evli bir kadının kocasının erkek kardeşleri için kullanılan isim

ini: yaşça küçük kardeş (DLT)

38) iriñ: cerehat

iriñ: irin (DLT)

39) irkil:-aniden korkmak

irkin: irkmek (DLT)

40) kakış-: tartışmak

kakış-: birbirine kızışmak (DLT)

41) kışgaç: demircilerin kullandıkları büyük pense

kışgaç: kışkaç (DLT)

42) ocaklık: duvarda oyularak yapılan bacalı ocak

oçaklığ: ocaklık (DLT)

43) sağdıç: damadın arkadaşı

sagdıç: dost (DLT)

44) savırt- : fırlatıp atmak

sawurt- savurtmak (DLT)

45) sına-: denemek

sına-: denemek (DLT)

46) sibek: beşikteki bebeğin küçük abdestini yapması için kullanılan alet

sibek: çocuğun işemesi için beşiğe konan kamış (DLT)

47) soku: tokmak

soku: havan (DLT)

48) tamah: aç gözlülük

taşmağ: tamahkârlık (KB)

49) tütü: hoş koku

tütsüğ: tütsü (KB)

50) ula-: eklemek

ula-: eklemek (KB)

51) ün: yüksek ses

ün: ses (DLT)

52) ürk-:korkmak

ürk-: ürkmek (KB)

53) ür-: köpek havlaması

ür-: havlamak (DLT)

ür-: havlamak (KB)

54) yaka: yaka

yaka: elbise yakası (DLT)

yağa: yaka, elbise yakası (KB)

55) yaña: taraf, yön

yana: geri dönme bildiren edat (DLT)

- 56) yarlıg: acınan
yarlıg: acınan, yarlığanmış (DLT)
57) yassı: düz ve yayvan
yası: enli (DLT)
58) yay: yaz mevsimi
yay: ilkbahar, yaz (KB)
59) yel: hafif esen rüzgâr
yel: rüzgâr (DLT)
60) yığın: tarlada biçilen hasadın toplanması
yığın: kümeleme (DLT)
61) yolak: su kanalı
yolak: çıgır (DLT)
62) yu-: yıkamak
yu-: yıkamak (DLT)
63) yular: hayvanın boynuna bağlanan ip
yular: at yuları (DLT)
64) yum-: kapatmak, yummak
yum-: yummak (DLT)
65) yumak: yuvarlanmış ip tömeği
yumgak: yuvarlak olan (DLT)

Beyşehir Ağız ile İlgili Örnek Araştırmalar

- Arslan, M. (2011). Beyşehir (Konya) yer adları ve onomastik bilimine katkıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 337-343.
- Batı, A. (1979). *Konya ili Beyşehir-Yeşiladağ Kasabası ağızı*. [Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Çal, A. (2017). Beyşehir'in Huğlu Kasabasında yaşayan Türkmenlerin belirgin ağız özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 1-22.
- Çıracı, K. (2019). Konya ili ağızlarına dair bir bibliyografya denemesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 176-201.
- Direkci, B. (2018). Derebucak (Merkez) ağızından derleme sözlüğüne katkılar. *Electronic Turkish Studies*, 13(20), 383-402.
- Ekizoğlu, F. G. (2018). *Beyşehir ve yöresi ağızları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Ekizoğlu, F. G., Akar, A. (2019). Beyşehir Ağızlarında Bir Şimdiki Zaman. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 566-573.

- Gönen, S. (2007). Efsanelere göre insan adlarından kaynaklanan yerleşim yeri adları ve Beyşehir adı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 257-266.
- Kaplan, N. (2016). *Konya Derebucak ilçesi ve çevresi ağızları dil özellikleri (İnceleme-Metin-Sözlük)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Kılıklı, A. (1979). *Konya ili Beyşehir Derebucak ağızı*. [Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Köğçe, A. N. (2013). *Gölyaka Kasabası ağız sözdizimi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, .
- Oktay, N. (2018). Türk Kültüründe ve Beyşehir Yer Adlarında Kadın. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19, 481-492.
- Sarıcan, Ş. (1980). *Beyşehir-Derebucak ağızı*. [Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Taşdikeni, M. (1977). *Konya ili Beyşehir, Çavuşköyü ağızı ve grameri*. [Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Turgut, A. N. (2003). *Eski Konya evleri*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Kaynakça

- Arslan, M. (2011). Beyşehir (Konya) Yer Adları Ve Onomastik Bilimine Katkıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 337-343.
- Arat, R. R. (1979). *Kutadgu Bilig*. İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Atalay, B. (1999). *Divanü Lûgat-it-Türk Dizini*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1977). Anadolu (ve Rumeli) ağızları. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (Cilt 1). İstanbul: Dergâh Yayınları, 132-134.
- Caferoğlu, A. (1946). Anadolu Dialektolojisine Dair Bir Deneme. *Türk Dili Belleten*, 67, 565.
- Çal, A.,(2017). Beyşehir'in Huğlu Kasabasında Yaşayan Türkmenlerin Belirgin Ağız Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 1-22.
- Cumhuriyetin 75. Yılında Konya. (1998). Konya: Altınarı Ofset.
- Direkci, B. (2018). Derebucak (Merkez) Ağızından Derleme Sözlüğüne Katkılar. *Electronic Turkish Studies*, 13(20), 383-402.
- Ekizoğlu, F. G. (2018). *Beyşehir ve Yöresi Ağızları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Gönen, S. (2007). Efsanelere Göre İnsan Adlarından Kaynaklanan Yerleşim Yeri Adları ve Beyşehir Adı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 257-266.
- Gündüz, A. (2008). 1526 Tarihli Tahrir Defterine Göre Antakya ve Çevresindeki Türkçe Yer Adları Hakkında Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 141-160.

- İbret, B. Ü. (2003). Çankırı'daki Köy Adları Üzerine Coğrafi Açından Bir İnceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7, 53-80.
- Karaboran, H. (1982). Folklor Açısından Yukarı Çukurova, Hatay-Maraş Çöküntü Hendeğinde Mevkii Adları. *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri (Cilt 2)*, Bursa: Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Arşiv Dairesi Yayınları, 265-273.
- Karahan, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karagöz, İ. (2006). *Trabzon Yer Adları*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Kılıklı, A. (1979). *Konya İli Beyşehir Derebucak Ağızı*. [Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Korkmaz, Z. (1983). *Anadolu ve Rumeli Ağızları*. Türk Ansiklopedisi, XXXII. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 419-426.
- Köğçe, A. N. (2013). *Gölyaka Kasabası Ağızı Sözdizimi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Oktay, N. (2018). Türk Kültüründe ve Beyşehir Yer Adlarında Kadın. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19, 481-492.
- Sarıcan, Ş. (1980). *Beyşehir-Derebucak Ağızı*. [Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Taşdiken, M. (1977). *Konya İli Beyşehir, Çavuşköyü ağızı ve grameri*. [Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

BEYŞEHİR YÖRESİNDE TÜRK HALK KÜLTÜRÜ

Orhan BALDANE*

Giriş

Ereğli ve Akşehir’le birlikte Konya’nın en büyük üç taşra ilçesinden biri olan Beyşehir, ilçe merkezindeki 13 mahallesinin yanı sıra önceki dönemlerde köy ve kasaba statüsünde olup günümüzde mahalle olan 54 dış mahallesiyle beraber toplam 67 mahalleye ve 2020 itibarıyla 75.000 nüfusa sahiptir. Bunun yanı sıra sınırları içindeki 12 mahallede yaklaşık 6.000 insanın yaşadığı Konya’nın Derebucak ilçesi ile 23 mahallesi ve 16.000 nüfusuyla yine Konya’nın Hüyük ilçesi, 1987 yılından önce Beyşehir’e bağlı yerleşim birimleridir. Beyşehir, Derebucak ve Hüyük, günümüzde Konya’ya bağlı ve idari anlamda birbirlerinden bağımsız ilçeler olsalar da bu ilçelerde yaşayan insanlar arasında kültürel anlamda bir kopuş hiçbir zaman yaşanmamıştır. Bu sebeple Beyşehir yöresi tabiriyle Beyşehir, Derebucak ve Hüyük ilçelerinden oluşan bölge kastedilmektedir. Toplu olarak değerlendirildiği zaman Beyşehir yöresinde 102 mahallede[1] yaklaşık 100.000 insan yaşamaktadır[2].

Beyşehir yöresindeki Türk halk kültürü unsurlarıyla ilgili daha önceki yıllarda birçok akademik ve popüler çalışma yayımlanmıştır. Bu çalışmaların bazılarında genel sınırlarıyla Beyşehir ele alınmışken bazılarında ise sadece bir mahalle inceleme konusu olmuştur. Zeynep Asiye Samancı (2008) tarafından hazırlanmış olan Konya/Beyşehir İlçesindeki Manevi Halk İnançlarına Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Bir Yaklaşım başlıklı çalışma, konuyla ilgili yapılmış derli toplu araştırmalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Melike Gedik (2008) tarafından hazırlanan Konya İli Derebucak İlçesi ve Çevresi Halk Edebiyatı ve Folkloru Üzerine Bir İnceleme başlıklı çalışma da özellikle Derebucak ilçesi ve mahallelerindeki halk kültürüyle ilgili değerli bilgiler içermektedir. Bu çalışmalarda Türk halk kültürünün birçok unsuru bir arada ele alınmıştır.

Araştırma konusu olarak seçilmiş olan bir kültür unsurunun detaylı bir şekilde ele alındığı çalışmalar vardır. Örneğin, Seher Korucu (2019) tarafından hazırlanmış olan Beyşehir Masalları Üzerine Bir İnceleme başlıklı çalışmada sadece masal konusu üzerinde durulmuş ve Beyşehir’den derlenmiş 50 masal incelenmiştir. Bir başka örnek olarak Hüseyin Muşmal ve Fatih Babaoğlu (2018) tarafından hazırlanan Esatir-Beyşehir Efsaneleri adlı çalışmada Beyşehir yöresinden derlenen

* Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çağdaş Türk Lehçeleri Edebiyatları Anabilim Dalı.

15 efsanenin bir kurguya bağlı olarak hikâye hâline getirildiği görülmektedir. Aziz Ayva'nın (2007) "Beşşehir Gölü Üzerine Anlatılan 'Göl Üzerinden Yürüyerek Geçme' Motifi Üzerine" başlıklı çalışmasında da yine bir konu üzerinde durulmaktadır.

Yöredeki bir mahallenin halk kültürüne dair bilgiler içeren çalışmalar mevcuttur. Bu konuda öne çıkan araştırmalardan biri Mehmet Karayaman'ın (2009) Üzümlü Mahallesi'ni birçok bakımdan ele aldığı Üzümlü Kasabası Tarihi başlıklı eseridir. Akçabelen Mahallesi'yle ilgili olarak Ali Osman Demirbilek'in (2018) editörlüğünde hazırlanmış olan Akçabelen/Çetmi Otağı - Beşşehir Akçabelen Mahallesi Kültürü, Tarihi ve Coğrafyası Üzerine Detaylı Araştırma başlıklı eser de yine bu gruba giren çalışmalarındandır. Bir başka örnek de Dumanlı Mahallesi hakkındaki çalışmadır. Mustafa Savran (2008) tarafından hazırlanan Orda Bir Köy Var Uzakta O Köy Bizim Köyümüz Dumanlı adlı çalışmada Dumanlı Mahallesi'ne ait gelenek ve görenekler geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Bazı çalışmalarda ise yöredeki bir mahalle, halk kültürü unsurlarından biri bakımından incelenmiştir. Keziban Issı (2011) tarafından hazırlanan ve Karaali Mahallesi'ndeki giyim kuşam kültürünü ele alan Konya İli Beşşehir İlçesi Karaali Kasabası Kadın Giyim Kuşam Kültürü başlıklı çalışma buna örnektir.

Beşşehir yöresine 1900'lü yılların başında gelen ve yoğun olarak Hamidiye Mahallesi'nde yaşayan Çeçen-İnguş muhacir gruplarıyla ilgili çalışmalar da vardır. Hüseyin Muşmal ve Kübra Benli (2019: 47-64) tarafından hazırlanmış "Osmanlı Dönemi'nde Konya Vilayeti Beşşehir Kazası'nda Çeçen-İnguş Muhacirlerinin İskânı" başlıklı çalışmada bahsi geçen grupların Beşşehir yöresine kazandırdıkları kültürel değerlere ve başta kıyafet ve müzik kültürü olmak üzere yörenin geri kalanından farklılaşan özelliklerine değinilmiştir.

Bunlara ek olarak Bilâl Eyüboğlu'nun (1979) Düünden Bugüne Beşşehir, İbrahim Hakkı Konyalı'nın (1991) Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beşşehir Tarihi ve Bilal Alperen'in (2001) Beşşehir ve Tarihi adlı eserlerinde bölgenin tarihi, ilçeye bağlı yerleşim birimlerinin genel durumu ve bölgede bulunan kültürel miras değerindeki yapılar detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu çalışmada yukarıda adları zikredilen tüm araştırmaların konumuzla ilgili kısımların yararlanılmıştır. Ayrıca Beşşehir, Derebucak ve Hüyük'e bağlı farklı mahallelerden 30 kişiyle yapılan görüşmeler sonucunda da bilgiler toplanmıştır[3]. Yaptığımız derlemelerde elde edilen bilgilerin bir bölümü daha önceki çalışmalarda da kısım kısım yer almaktadır. Ulaştığımız birtakım bilgilere ise daha önceki çalışmalarda rastlanmamış olup ilk kez bu çalışmada yer verilecektir. Bunların yanı sıra Beşşehir yöresindeki halk kültürü unsurlarıyla ilgili olarak yıllar içinde kendi deneyimlerimiz ve gözlemlerimiz sonucunda edinmiş olduğumuz bilgileri de araştırma boyunca değerlendirmeye çalıştık.

Beşşehir yöresindeki Türk halk kültürü unsurları; geçiş törenleri (doğum, sünnet, askerlik, evlilik, ölüm), takvime bağlı uygulamalar (bayramlar, aşure, hıd-

rellez, tarım ve hayvancılık uygulamaları, festivaller ve şenlikler), halk hekimliği, meslekler ve el sanatları, geleneksel kıyafetler, yemekler, oyunlar, ziyaret yerleri ve ritüeller, batıl inançlar ve halk edebiyatı (masal, efsane, mani, türkü, ninni, fıkra, bilmece, tekerleme, dua ve beddua, atasözü ve deyim) olmak üzere 10 ana başlık altında incelenecektir. Ancak bu çalışmada Beyşehir bölgesindeki Türk halk kültürü unsurlarının genel görünüşünü ortaya koymak amaçlandığı için teorik bilgilerden ziyade örnekler üzerinde daha fazla durulacaktır. Yöredeki birçok mahalleden tespit edilmiş yaygın halk kültürü unsurları ele alınırken tek tek mahalle adlarından bahsedilmeyecektir. Buna karşılık belli başlı mahallelere özgü unsurlardan söz edilirken bilginin tespit edildiği yerleşim birimlerinin adı da verilecektir[4].

İnceleme

1. Geçiş Törenleri

Doğum

Doğumla ilgili uygulamaları kendi içinde doğum öncesi ve doğum sonrası olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Beyşehir yöresinde doğum öncesinde hamile kadınların dikkat etmesi gerektiğine inanılan bazı hususlar vardır. Örneğin, çocuğun vücudunda herhangi bir eksiklik olmasın diye hamile kadının her istediğinin yedirilmesi gerektiğine dair bir düşünce yaygındır. Bununla beraber hamile kadın çilek ve dut gibi yiyecekler yerken kaşındığı takdirde çocuğun vücudunda o meyvenin izi olacağı düşünülür. Hamile kadınların kapı eşiğine oturmasına ya da mezarlığa gitmesine ise çocuğun aydaş olacağı düşüncesiyle izin verilmez. Doğacak olan bebeğe etki etmemesi için hamile kadınların çirkin şeylere bakması hoş karşılanmaz. Ayrıca doğumun rahat geçmesi için bir suya Yasin suresi okunup üflenerek hamile kadının içmesi sağlanır.

Hamilelik esnasında çocuğun cinsiyetine dair bazı tahminler de yapılmaktadır. Hamile kadının göbeği yassı bir biçimdeyse doğacak çocuğun kız, sivri bir şekildeyse erkek olacağı düşünülür. Bunun yanı sıra, hamile kadının yeme içme alışkanlığına bakarak da çocuğun cinsiyeti hakkında yorumlar yapılmaktadır. Hamilelik döneminde tatlı ağırlıklı bir beslenme tarzı varsa doğacak çocuğun erkek, ekşi ağırlıklı bir beslenme alışkanlığı geliştğinde ise doğacak çocuğun kız olacağı inancı vardır. Bir başka tahmin yöntemi ise hamile kadının güzelliğiyle ilgilidir. Eğer doğacak çocuk kız ise annesinin güzelliğini eksilttiği ve bu sebeple hamile kadının yüzünün çirkinleştiği düşünülür. Buna karşılık doğacak çocuk erkek olduğu takdirde hamile kadının saçlarının gürleşip yüzünün parlaklaştığı yönünde yörede yaygın bir kanaat vardır.

Doğum öncesi uygulamaların odak noktasında hamile kadın varken doğum sonrasında hem bebek, hem de anneye ilgili uygulamalar başlamaktadır. Anneye ilgili uygulamalardan biri ve en yaygını doğum sonrasında başına al örtü bağlanmasıdır. Bunun sebebi lohusa kadınlara zarar verdiğine inanılan alkarısı inancıdır. Bu inançtan dolayı doğum yapmış bir kadının 40 gün boyunca evde yalnız bırakılmamasına da dikkat edilir. Örneğin Üzümlü Mahallesi'nde doğum yapan kadı-

nın mezarının 40 gün açık durduğu inancıyla zorunlu olmadıkça dışarı çıkmaması gerektiği düşünülür. Bunların yanı sıra annenin sütünün artması için lohusa şerbeti, hoşaf, bulamaç ve palize gibi yiyecek ve içecekler yörenin genelinde hazırlanmaktadır.

Bebekle ilgili uygulamalar ise daha fazladır. Bebekle ilgili ilk uygulamalardan biri isim vermedir. İsim, bebeğin kulağına ezan okunması yoluyla verilir. Bu işlemi gerçekleştirecek kişinin iyi huylu biri olmasına dikkat edilir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de özellikle ilk erkek çocuğa dedesinin adının verilmesi oldukça yaygındır. Bazı mahallelerde yeni doğan bebeğe sonraki yıllarda terleme sıkıntısı yaşamaması gerekçesiyle tuzlama işlemi yapılır. Tuzlama işleminden önce bebeğin vücuduna Akburun Mahallesi'nde bal, Ağılönü Mahallesi'nde ise tahin sürüldüğü de görülmektedir. Bebeğin göbeği düştükten sonra göbek gömme uygulaması söz konusudur. Daha önceki dönemlerde yaygın olarak erkek bebeklerin göbeği cami bahçesine, kız bebeklerin göbeği ise evlerinin bahçesine gömülmekteydi. Günümüzde göbek gömülen mekânlarda da bir çeşitlilik gözlemlenmektedir. Bebeğin doğduğu ilk günlerde yenidoğan sarılığı adı verilen hastalığa yakalanmaması için gözünün üstüne denk gelecek bir yere sarı yazma örtülmesi Beyşehir yöresinin tamamında yaygındır. Bebeğin 40 günlük olmasıyla ilgili olarak kırkı çıkmak tabiri kullanılmaktadır. Bazı mahallelerdeki uygulamaya göre kız çocuğunun kırkı erkek çocuktan farklı olarak 35 günde çıkmaktadır. Kırkı çıkan bebeğe kırk banyosu yaptırılır. Buna kırk uçurma adı da verilir. Bebeğin yıkanacağı suya 40 tane taş atılması yaygın bir gelenektir. Örneğin Ağılönü Mahallesi'nde kırk banyosu yapılırken bir yumurta kırılıp içi boşaltılır ve bu yumurta tas olarak kullanılır. Bebekler kırkı çıkana kadar genel olarak hastane haricinde başka bir yere götürülmez. Kırk banyosunun ardından bebek gezmeye götürülür ve gezmeye gidilen ev sahiplerinin hediye olarak yumurta vermesi yaygın bir âdettir. Bebeğin ilk dişi çıktığı zaman ise diş bulguru ya da diş göllesi adlı davet verilir. Kadınlar arasında olan bu davette mevlit okutulur ve haşhaşlı bulgur pişirilerek gelen misafirlere dağıtılır.

Doğan bebeğin erkek olması durumunda bazı farklı uygulamalar da göze çarpmaktadır. Bunlardan biri kütük atma ya da kütük dökme olarak adlandırılır. Bu âdete Derebucak'ta ve Üzümlü Mahallesi'nde rastlanmaktadır. Bir evin ilk erkek çocuğu olduğu zaman mahallenin gençleri toplanıp ellerinde bir kütükle ya da sılıkla o evin önüne giderler. Ev sahibi de maddi durumuna göre gençlere hediyeler verir. Üzümlü Mahallesi'nde ev sahibi hediye olarak keçi verdiği takdirde bu keçi pişirilip topluca yenir. Bu yemeğe ise efreme adı verilir. Bunun haricinde Derebucak'ın Pınarbaşı Mahallesi'ndeki bir uygulama da oğlan davarı şeklinde adlandırılmaktadır. Oğlan davarı, erkek çocuk olunca eşe dosta verilen yemektir.

Sünnet

Sünnetle ilgili uygulamalar genel itibarıyla tüm yörede ortaklık göstermektedir. Bir diğer adı küçük düğün olan sünnet için genellikle çocuğun ilkökul çağlarına gelmesi beklenir. Sünnetten bir gün önceki gece sünnet olacak çocuğun eline

kına yakılır. Sünnet günü ise genellikle mevlit okutulur ve sünnetliğini giymiş olan çocuk konvoy eşliğinde gezdirilir. Arabalardan biri özellikle süslenir ve sünnet olacak çocuk süslenmiş arabaya bindirilir. Bu arabaya sünnet arabası adı verilir. Ayrıca gelen misafirlere yemek verilir. Geçmişteki ve günümüzdeki uygulamalar arasında ise şöyle bir fark vardır. Geçmişte sünnet işlemi de sünnet düğünüyle aynı gün yapılmaktaydı. Günümüzde ise sünnet işlemi daha çok hastane ortamında ve sünnet düğününden önceki bir zamanda yapılmaktadır. Sünnet düğünleri de daha çok düğün salonlarında gerçekleştirilmektedir.

Askerlik

Askere gidecek olan kişinin evine bayrak asılır. Ayrıca askere gitmeden önce kına yakma geleneği de yaygındır. Kimi zaman askerlik öncesi asker eğlencesi ya da asker düğünü adı verilen eğlenceler de tertip edilmektedir. Örneğin Aşağı Esence ve Sevindik mahallelerinde o dönem askere gidecek gençlerin tamamı için toplu asker düğünü düzenlenmektedir. Bayavşar Mahallesi'nde askere gidecek kişinin ailesi bulgur kaynatmakta ve asker uğurlaması yapıldıktan sonra kaynatılan bulgur caminin bahçesindeki kuşlara serpilmektedir. Ağlönü Mahallesi'nde ise askere gidecek olan kişi ve ailesi Bazargedik adlı tepeye çıkar ve orada akraba, arkadaş ve komşularla helalleşilir. Tepeye çıkana kadar askerin arkasından su dökülür ve tepeye kadar suyun bitmemesine özen gösterilir. Askere gidecek kişiye harçlık vermek de yaygın âdetlerdendir. Askere gidecek kişi yola çıkmadan hemen önce dualar eşliğinde yapılan uğurlamaya da tüm yörede rastlanmaktadır.

Evlilik

Evlilik, birçok aşamayı içinde barındıran bir geçiş törenidir. Bu yanılla da geçiş törenleri içinde en çok teferruata sahip olan evliliğdir. Kız isteme, evliliğe giden yoldaki ilk uygulamadır. Geçmiş dönemlerde görücü usulü adı verilen yöntem oldukça yaygınken günümüzde bu usul yok denecek kadar azalmıştır. Kız isteme kimi zaman birkaç görüşmede gerçekleşebilir. Kız isteme esnasında taraflar kız evi ve oğlan evi şeklinde adlandırılır. Oğlan evinin büyükleri ve özellikle kız isteme konusunda deneyimli bir aile büyüğü daha önceden haber verilen kız evini ziyaret eder. Birçok mahallede damat adayının ilk görüşmeye gitmesi hoş karşılanmaz. Bazı mahallelerde âdet olarak ilk gelişte kız verilmez. Bu durum kız evi, naz evi sözüyle izah edilir. Ayrıca eğer kız evi, istemeye gelen taraftan memnun kalmazsa gelen misafirlerin ayakkabıları düzeltilmez ya da ters çevrilir. Bu uygulama, oğlan evine cevaplarının olumsuz olduğuna dair bir mesajdır. Eğer kız evinin kararı olumluysa oğlan evi daha kalabalık bir şekilde ve hediyelerle kız evine gider. Buna yüzük takma ya da söz kesme adı da verilir. Bazı mahallelerde bu uygulamaya bellik ya da bellik koyma da denir. Karaali Mahallesi'nde ilk sözden bir hafta sonra büyük dua adı verilen ikinci bir söz yapılır. Üzümlü Mahallesi'nde ise kız isteme konusunda önce kadınlardan oluşan bir grubun kız evine gitmesi söz konusudur. Buna kadın dünürü denilmektedir. Kız evinin cevabı olumlu olduğu takdirde ise

erkeklerden oluşan bir grup kız istemeye gitmektedir. Buna ise erkek dünürü adı verilmektedir.

Söz aşamasıyla kız evi ve oğlan evi arasında resmiyete dökülen ilişki nişan yoluyla akrabalara ve dostlara ilan edilir. Nişan öncesinde çarşıya çıkma denilen adet vardır. Kız evi ve oğlan evinden bazı kişiler birlikte alışverişe gider ve sözlü çifte karşılıklı kıyafetler alınır. Üzümlü Mahallesi'nde sözden sonra kız evine gönderilen hediyelere kendirik adı verilmektedir. Bazı mahallelerde nişan ile düğün arasında kalan zamanda eğer Kurban Bayramı varsa damat tarafından kurbanlık koç alınır ve diğer hediyelerle birlikte kız evine götürülür. Eğer nişan öncesinde ya da sonrasında herhangi bir sebeple nişanlı çift ayrılırsa buna yüzük atma adı verilir.

Düğün, evlilik sürecindeki en geniş kapsamlı uygulamadır. Önceki dönemlerde tarım işleri daha ziyade el gücüyle yapıldığı için yaz ayları oldukça yoğun geçmekteydi. Bu sebeple düğünler daha çok kış aylarında yapılmakta ve bazı mahallelerde neredeyse bir hafta sürmekteydi. Günümüzde ise tarımla ilgili işlerin makine gücüyle halledilmesine bağlı olarak düğünler de çoğunlukla yaz aylarında yapılmaktadır. Düğüne davet, düğünün ilk aşamasıdır. Bazı mahallelerde düğüne davet etmeye düğüne okumak denilmektedir. Davet edilecek kişilere ise okunuk ya da okuntu diye adlandırılan havlu veya yazma gibi küçük hediyeler verilmesi yaygın âdetlerden biridir. Bazı mahallelerde akrabalarından 2-3 kişi düğüne davet işini gerçekleştirmektedir. Bunlara çağırıcı adı verilmektedir. Bu kişilere de yardım ettikleri için düğün sahipleri tarafından hediyeler verilmektedir. Bayındır Mahallesi'nde düğüne davet etmek için sıırıgın ucuna takılan bayrakla gezilmekte ve mahalle halkı bu sıırıgın ucuna yazma, havlu veya mendil bağlamaktadır. Derebucak ve civarında yuka adı verilen bir gelenek vardır. Son yıllarda ise yaygın olarak düğün davetiyesi dağıtılmaktadır. Bunun yanı sıra kız evi ve oğlan evi arasında dürü, bohça ya da sini adı verilen hediyeleşme gerçekleşmektedir. Akçabelen Mahallesi'nde tohumgavut adı verilen bir uygulama da vardır. Bu uygulama damat ve sağdıkların buğday dövmeleri, dövülen buğdayı diğer hediyelerle birlikte heybeye koyup kız evine götürmeleri ve kız evinde bu hediyelerle keşkek yapılması şeklindedir.

Nişan öncesindeki çarşıya çıkma âdeti düğünden önce de gerçekleştirilir. Geçmiş dönemlerde düğünden önce çarşıya çıkıldığı zaman nikâh işlemleri de halledildiği için bugüne izinname ya da izinname gibi adlar da verilmekteydi. Ayrıca düğünden önce gelinin çeyizlerinin sergilenmesi de söz konusudur. Birçok mahallede bu uygulamaya rastlanmaktadır. Örneğin bu uygulamaya Bayındır Mahallesi'nde eşgirallah, Köşk Mahallesi'nde ise astar adı verilmektedir. Bazı mahallelerde akrabalar ve tanıdıklar düğün hediyelerini düğünden hemen önceki günlerde düzenlenen bir etkinlikte vermektedir. Bu âdete ise kesi biçî adı verilmektedir. Bu etkinlikte evlenen çiftin ailesini yakından tanıyan bir kadın kimin ne hediye verdiğini yüksek sesle topluluğa duyurur. Bu kadınlara çığırktan denilmektedir.

Kına gecesi, düğünün ikinci aşamasıdır. Önceki dönemlerde kına gecesinde erkekler oğlan evinde, kadınlar ise kız evinde toplanır ve çalgı eşliğinde oyunlar oynanırdı. Günümüzde de kına gecesinin sadece kadınlar arasında yapılması, damat ve sağdıçlarının sadece kına yakılması esnasında kına gecesine katılmaları yaygındır. Son dönemlerde sağdıçlar kollarına genellikle kırmızı bir kurdele bağlamakta ve böylece kalabalık içinde kimlerin sağdıç olduğu anlaşılmaktadır. Gelinin sağdıçlığını yapan arkadaşına ise bazı mahallelerde gardaşlık adı verilmektedir. Kına gecesinin en önemli ayrıntısı bu geceye adını da veren kına yakma uygulamasıdır. Kına yakılırken gelinin başına al örtü, damadın sırtına ise yeşil şal örtülür. Kınayla birlikte gelinin avucuna altın konulur. Bu esnada tef eşliğinde türküler okunur. Bu uygulamaya gelin okşama adı da verilir. Gelin okşama yapıldığı sırada:

“Uzat ellerini kınan akmasın
Anan seni bu gecelik saklasın
Yarın gece de yerlerini yoklasın
Git kızım güle güle, bahtın açık olsun”

şeklinde türküler okunur. Dumanlı Mahallesi’nde kına yakma sırasında türkü okumaya yakım yakma adı verilmektedir.

Çavuş Mahallesi’nde damat okşama adı verilen âdette damat bir sandalyeye oturtulur. Sağdıçlardan birisi damadı koruma göreviyle bir elinde sopa, bir elinde de kına tabağıyla bekler. Düğüne katılan damadın yakınları ellerindeki iğneyi damada batırmaya ve sağdıçın elindeki kına tabağını almaya çalışırlar. Sağdıç ise elindeki sopayla damadı iğnelere korumaya ve elindeki tabağı kaptırmamaya çalışır. Tabağı alabilen kişiye sağdıç tarafından bir tepsi baklava ısmarlanır. Huğlu Mahallesi’nde görülen farklı bir uygulama, kına gecesinden sonra damadın mangal yakarak yakın akraba ve arkadaşlarına ikram etmesi şeklindedir. Bu esnada da eğlenceler devam eder ve sabah ezanında damat ve sağdıçları tüfekle atış yaparlar. Aşağı Esence Mahallesi’nde kına gecesinde damat ve sağdıçlar ateş yakarak kız evine doğru hareket ederler. Bu grubun içinde kadın kıyafetli erkekler de yer alır. Kız evinin önüne gelince davul zurna eşliğinde oyunlar başlamaktadır. Bu gruptan bir kişiye dede adı verilmekte ve bu kişi kadın kıyafetiyle oynayan erkekleri elindeki meşaleyle korumaya çalışmaktadır. Kadın kıyafetli erkekleri kaçırabilen olursa sağdıçlar o kişinin isteğini yerine getirmektedir. Bayavşar ve Köşk mahallelerinde de benzer bir uygulama vardır. Damadın arkadaşları kadın kıyafeti giyerler ve yüzlerine kara sürülerek Arap kılığına girerler. Bu kişiler kız evinin önünde kaşıkla oynarlar ve başkalarını da oyun için davet ederler. Bu uygulamaya Bayavşar Mahallesi’nde Arap düzme, Köşk Mahallesi’nde Arap çıkarma adı verilmektedir. Ağılönü Mahallesi’nde ise gelin ve arkadaşlarının kendi aralarındaki eğlencelerinde gelinin arkadaşları erkek kılığına girmektedir.

Kaşık oyunu, düğün eğlencesi olarak yörenin büyük bölümünde yaygındır. Kaşık oyunu, en az 2 kişilik gruplar hâlinde ve iki elde ikişer olmak üzere toplam 4 kaşıkla oynanır. Antalya’nın Bodanya bölgesinde yapıldığı için Bodanya kaşığı

adıyla anılan şimşir kaşıklar yakın döneme kadar kullanılmaktaydı. Günümüzde ise daha hafif bir malzemeden yapılan kaşıklar yaygınlaşmıştır. Eğer oynayan kişi sayısı 4 ve üzerindeyse oyun alanına daire oluşturacak biçimde yerleşilir. Hem erkekler, hem de kadınlar kaşık oyununu oynayabilir. Erkeklerin oyununda kaşık kırmak diye tabir edilen hareket vardır. Bu hareket, oyun esnasında kaşıkların birbirine belirli bir açıyla ve sert şekilde vurularak kırılması yoluyla gerçekleşir. Kadınların kaşık kırması ise hoş karşılanmaz.

Beyşehir yöresindeki düğünlerin çalgıcıları çoğunlukla yaz aylarında düzenli olarak Antalya'dan Beyşehir'e gelen çalgıcı gruplarıdır. Bu gruplar, Bademli ve Karadiken mahallelerinin tam ortasında yer alan ve Ortaköy diye adlandırılan mevkide yaz aylarını geçirirler. Geçmiş dönemlerde erkeklerin eğlencesinde genelde ana çalgı olarak bağlama, ut ya da cümbüş yer alırken davul, keman ve gırnata çalgıları da ana çalgılara eşlik etmekteydi. Kadınların eğlencesinde ise tef ya da talba adlı çalgılar kullanılmaktaydı. Günümüzde düğün eğlenceleri çoğunlukla düğün salonlarında ve kadın erkek bir arada olacak şekilde yapılmaktadır. Bu eğlencelerde ise genellikle org ve bağlama çalgılarından istifade edilmektedir

Kına gecesinden sonraki gelin alma aşamasına bazı mahallelerde gelin çıkarma adı da verilir. Gelin alma gününde oğlan evinin çatısına ya da evin önüne uzun bir sırığa bayrak asılmaktadır. Önceki dönemlerde düğünler kış aylarında ve daha uzun süreli yapıldığı için bayrak düğün sürecinin en başında asılmakta ve düğün bitene kadar asılı durmaktaydı. Bayraktan da damadın sağdıçları sorumludur. Düğün süresince bu bayrağı bulunduğu yerden alabilen kişiye sağdıçlar tarafından para verilmektedir. Bayrak asıldıktan sonra davul ve zurna çalınır. Şamlar Mahallesi'nde kayda değer bir uygulama olarak gelin almaya gitmeden önce nişan vurma yarışması yapılmaktadır. Köşk Mahallesi'nde ise önceki dönemlerde gençler tarafından düğün güreşi adı verilen güreş yarışmaları yapılmaktaydı. Güreşi kazanan kişiye kız evi tarafından hazırlanan hediyeler verilmekteydi. Ayrıca yörenin tamamında düğün yemeği de verilmektedir. Düğün yemeği olarak yakın zamana kadar genellikle yayla çorbası, etli nohut yahnisi, bulgur pilavı, turşu ve helva gibi yemekler ikram edilmekteydi. Günümüzde ise yahninin yerini daha çok pilav üstü kavurma yemeğinin aldığı görülmektedir.

Yemeğin ardından genellikle ikinci namazından sonra oğlan evinin önünde toplanan kalabalık, davul ve zurna eşliğinde kız evine doğru hareket eder. Önceki dönemlerde gelin almaya at ya da traktör ile gidilirken günümüzde gelin arabası ya da düğün arabası adı verilen araçlarla gidilmektedir. Günümüzde neredeyse tüm düğünlerde gelinler gelinlik giymektedir. Ancak eski dönemlerde gelinlerin kıyafetleri mahalleden mahalleye değişiklik göstermekteydi. Eskiden tercih edilen kıyafetler içinde en çok dikkat çeken kısım ise gelin başı adı verilen baş süslemelelidir. Örneğin Aşağı Esence Mahallesi'nde gelin başı soba borusu ile hazırlanmakta ve bunun düşmemesi için oğlan evinden kadınlar geline yardımcı olmaktadır. Bu kadınlara ise yenge denilmektedir. Bayındır Mahallesi'nde de eskiden idare adı

verilen kandillerden alınan duman isleriyle gelinlerin gözüne sürme çekilmekte, yumurtanın sarısı da gelinin yanaklarına sürülmekteydi. Damatlar günümüzde damat tıraşı olarak adlandırılan tıraşı olmakta ve damatlık adı verilen kıyafeti giymektedirler. Yine Aşağı Esence Mahallesi'nde önceki dönemlerde gelin alma uygulamasından önce damatlara mahallenin imamı tarafından cübbe ve sarık giydirilmesi söz konusuydu.

Oğlan evi geldiği zaman kız evinde gelinin beline babası ya da erkek kardeşi tarafından kırmızı kurdele bağlanır. Bu kurdele, bağlanmadan önce üç kere gelinin belinde dolandırılır. Kurdele bağlandıktan sonra damadın babası gelini almak için kapıya gider. Bu sırada gelinin yakınları sandığa oturma ve kapı tutma âdetlerini gerçekleştirerek damadın babasından para isterler. Daha sonra imam tarafından dua edilir ve gelin çıkarılır. Bazı mahallelerde ayakbastı parası adı verilen bir uygulama da vardır. Bu uygulamaya göre eğer oğlan evi ve kız evi farklı mahallelerde yaşıyorsa gelin alma sırasında düğün arabasının önü kız evinin Mahallesi'ndeki gençler tarafından kesilir ve ayakbastı parası alınır.

Gelinin alınmasıyla birlikte tekrar oğlan evine dönülür. Gelinin bir yakını bu sırada gelinle birlikte oğlan evine gider. Oğlan evinin önünde dualar okunur. Burada geline birtakım uygulamalar yaptırılır. Bunlardan Beyşehir yöresinde en yaygın olanı testi kırma âdetidir. Gelin eve gireceği sırada davetlilerin üzerine, özellikle de çocuklar için saçı adı verilen para, buğday, şeker gibi hediyeler atılır. Buna da saçı saçma adı verilir. Bazı mahallelerde farklı uygulamalar da vardır. Gelini ipten atlatma ve kapıya tereyağı sürme gibi âdetler bunlardandır. Gelin ve damada şerbet içirme ve gelinin kucağına erkek çocuk verme de yine yaygın âdetlerdendir. Aşağı Esence Mahallesi'nde önceki dönemlerde gelin alındıktan sonra damadın akrabalarının yüzüne çamur sürülmekteydi. Başka bir gelenek ise gelin alma uygulamasının ardından oğlan evinden bir grubun kız evine hayırlı olsun ziyaretinde bulunması şeklindedir.

Günümüzde gelin almanın ardından düğün salonuna geçilmekte ve düğün orada yapılmaktadır. Ancak eski dönemlerde düğünün eğlence kısmı kına gecesi adı verilen gece yapılmakta, gelin alma uygulaması ise ertesi gün gerçekleştirilmekteydi. Ayrıca damat ve sağdıçları gelin alma tamamlandıktan sonra yatsı namazına kadar kıyafetleriyle durmaktaydı. Bu süreçte sağdıçlar damadın ayakkabısını ve ceketini de korumakla yükümlüydüler. Eğer herhangi biri damadın ayakkabısını ya da ceketini alabilirse sağdıçlar o kişinin isteğini de yerine getirirdi. Gerdek öncesinde ise misafirlere şerbet, lokum, bisküvi ve baklava gibi ikramlar yapıp ardından yakınları tarafından damadın sırtına yumruk atılması yoluyla güvey katma ya da gerdeğe katma uygulaması gerçekleştirilmekteydi.

Düğünün son aşaması düğün sonrasındaki uygulamalardan oluşmaktadır. Buna gelin sabahı ya da gelin yanı gibi adlar da verilmektedir. Bu uygulama, akrabalar ve komşuların düğünden sonra toplanıp tekrar eğlenmesi şeklindedir. Yeşildağ Mahallesi'nde bu eğlence ırmak kenarında yapıldığı için suya indirme şeklinde

adlandırılmıştır. Üzümlü Mahallesi'nde düğünden hemen sonraki gün oğlan evinin tekrar toplanıp eğlenmesine sabah kızardı, bir hafta sonra kız evinin toplanıp eğlenmesine ise hafta kızardı adları verilmektedir. Ayrıca yörede düğünden kısa süre sonra uygulanan ve gelin gezdirme ya da el öpme gibi adlarla anılan âdetler de mevcuttur.

Ölüm

Beyşehir yöresindeki ölüme dair uygulamalar genel olarak benzerlik göstermektedir. Ölümünden önceki son vaziyete sekerat adı verilir. Sekerat hâlindeki kişinin başında Kur'an okunduğu takdirde canını daha kolay vereceği inancı yaygındır. Ölen kişi için ise bazı mahallelerde öldü yerine geçindi tabiri kullanılmaktadır. Ölüm gerçekleşikten sonra eğer ölen kişinin uzaktan gelecek bir yakını yoksa mümkün olduğunca vakit geçirmeden defin işlemlerinin yapılması uygun görülür. Bunun için önce yıkama ve kefenleme işlemleri gerçekleştirilir. Bazı yerlerde kefenin içine çörek otu atılır. Eğer ölen kişi, ölmeden önce çocuklarına ya da yakınlarına gömülmek istediği yerle ilgili bir vasiyette bulduysa buna uygun olarak hareket edilir.

Yörede yaygın bir uygulama olarak ölen kişi cenaze namazından önce evinin önünden de geçirilir ve evde toplananlardan helallik istenir. Buna evini selamlatma adı verilir. Cenaze namazının ardından ise defin işlemi gerçekleştirilir. Ölü evinde bir hafta boyunca yemek pişirilmez. Komşular ve akrabalar ölü evinin ve taziyeye gelenlerin yemek ihtiyacını karşılar. Yine yörenin tamamında yaygın bir âdet olarak ölümünden sonraki ilk cuma günü pişi adı verilen yiyecek yapılıp etraftaki camilere gönderilir ve cuma namazı çıkışında dağıtılır. Ölen kişinin temiz kıyafetleri ya camiye bırakılır ya da ihtiyacı olanlara dağıtılır. Bununla birlikte ölünün ruhu için belli sayıda Yasin suresinin okutulması, tespih çekilmesi ve ölümünün ardından geçen 7., 40. ve 52. günlerde Kur'an okutulması da yaygındır. Ayrıca genellikle ölümün üzerinden bir sene geçtikten sonra mezar taşı yaptırılır ve yemek verilir.

2. Takvime Bağlı Uygulamalar

Bayramlar

Dinî bayramlarla ilgili olarak tüm yörede yaygın olan bir gelenek, arife günü mezar ziyareti yapılmasıdır. Arife günü ikindi namazının ardından toplu olarak mezar ziyareti gerçekleştirilir. Bayındır Mahallesi'nde arife günü sokaklardaki çeşmelerden zemzem suyu aktığı düşünülerek sabah namazında bu çeşmelerden su doldurulması geleneği vardır. Yörenin genelinde bayram namazının ardından cami bahçesinde ya da köy odası gibi mekânlarda bayramlaşma yapılmaktadır. Ramazan Bayramı'nın birinci günü genellikle en yakın aile büyükleri ziyaret edilir. Bayramın ikinci ve üçüncü günlerde ise diğer ziyaretler gerçekleştirilir. Kurban Bayramı'nda ise farklı olarak birinci gün genellikle kurbanın kesilmesi ve dağıtılmasıyla geçirilmekte, bayramlaşma ziyaretleri ise ikinci günden itibaren başlamaktadır. Bayramlarda, çocukların mahallelerde ev ev dolaşıp pişi, kömbe, şeker, çiko-

lata ya da bayram harçlığı toplamaları söz konusudur. Bu gelenek geçmiş dönemlerde genellikle bir sırıgın ucuna torba takılıp mahallenin gezilmesi şeklinde uygulanmaktaydı.

Karadiken Mahallesi'nde bir kişi öldükten sonraki ilk bayramda ölü evi kendini mahzun ve yalnız hissetmesin diye her evden en az bir kişinin kahvaltısı için ölü evine gitmesi şeklinde kayda değer bir uygulama mevcuttur. Eğer bu süreçte birden fazla ölüm gerçekleştiyse tek tek bütün ölü evleri kahvaltısı için ziyaret edilmektedir.

Millî bayramlarda ise yöredeki okullar aracılığıyla kutlamalar yapılmaktadır. Bu etkinliklerde öğrencilere bayramın içeriğiyle ilgili şiirler okutturulmakta ve şarkılar söylettirilmektedir. Esnaf ve yöre halkı da kapılarına veya evlerinin balkonlarına astıkları bayraklarla bayram coşkusuna eşlik etmektedir. Ayrıca yakın zamanlarda özellikle 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ilçe merkezindeki stadyumda geniş bir katılımı gerçekleştirilmekteydi. Bu bayramın kutlamalarında diğerlerinden farklı olarak güreş, jimnastik ve tekvando gibi çeşitli spor dallarına mensup sporcular tarafından gösteriler düzenlenmekteydi.

Aşure

Aşure, Hicri takvimin Muharrem ayı içerisinde yapılır ve mümkün olduğunca fazla kişiye ikram edilmeye çalışılır. Yörede birden fazla aşure çeşidi vardır. Kimi mahallelerde yapılan aşure şekerlidir. Bazılarında şeker yerine pekmez kullanılır. Bazı mahallelerde ise tuzlu aşure yapılmaktadır.

Hıdrellez

Hıdrellez genel olarak mayıs ayının 5. ve 6. günlerinde kutlanmaktadır. Hıdrellez'in yıllardır büyük bir katılımı kutlandığı mahallelerden biri Karadiken Mahallesi'dir. Karadiken Mahallesi'ndeki Hıdrellez kutlamaları üç gün sürmektedir. Birinci gün bütün mahalle halkının katılımıyla kazanlarda bulgur pişirilmekte ve yenilmektedir. İkinci gün gölle adı verilen yemek pişirilmektedir. Üçüncü gün ise etli bulgur pilavı yapılmaktadır. Üç gün boyunca başta gıncırak olmak üzere birçok oyun oynanmaktadır. Ayrıca yakın zamanlara kadar yöredeki mahallelerde Hıdrellez zamanı dağdan kar getirip pekmezle karıştırıp yemek şeklinde de bir geleneğin mevcut olduğu belirtilmektedir. Bu yiyeceğe bazı yerlerde karsambaç, bazı yerlerde ise kar helvası adı verilmektedir.

Tarım ve Hayvancılık Uygulamaları

Tarım ve hayvancılık, özellikle taşra mahallelerinin başlıca geçim kaynağıdır. Buna bağlı olarak da birçok uygulama her yıl belirli bir düzen içinde tekrarlanmaktadır. Tarımla ilgili olarak tahıl ürünlerinin ekilmesi genel olarak her yıl eylül ve ekim aylarında gerçekleştirilmektedir. Haziran ayının sonu ve temmuz ayının başlarında önce arpa, daha sonra buğday hasadı yapılmaktadır. Ekim ayının sonu ve kasım ayının başlarında yine yörenin önemli tarım ürünlerinden olan şeker pancarı hasadı yapılmaktadır. Kavun tarlalarının toplanmasına kelek bozma adı verilmektedir. Kelek bozma, ağustos ayının sonlarında gerçekleştirilmektedir. Üzüm-

lerin toplanmasına ise bağ bozumu denilmektedir. Eylül ayının sonlarına doğru toplanan üzümler çoğunlukla pekmez yapımında kullanılmaktadır.

Hayvancılıkla ilgili olarak koyun kırkımı denilen ve genellikle bahar aylarında yapılan bir uygulama vardır. Havaların ısınmasıyla birlikte taşradaki mahallelerde büyükbaş hayvanlar bir çobanın gözetiminde yayılmaya bırakılırlar. Mahallenin tüm büyükbaş hayvanlarının bir araya gelmesiyle oluşan sürüye sığır adı verilir. Hayvanların bu şekilde yayılması sonbaharda havaların soğumasına kadar devam eder. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılan bazı mahallelerde yaz aylarında yayla-ya çıkılması ya da bölgedeki dağa çıkılıp çadır kurulması yoluyla hayvanların otlatıldığı da bilinmektedir. Bademli, Ağlönü, Şamlar, Yeşildağ, Kurucuova ve Dumanlı mahalleleri bu uygulamanın görüldüğü yerlerden bazılarıdır. Küçükbaş hayvanlardan özellikle keçi sürüsüne yörede genel olarak davar adı verilmektedir.

Tarım ve hayvancılığın yaygın olmasının sonuçlarından biri de hava durumunun sıkı bir şekilde takip edilmesi gerekliliğidir. Buna bağlı olarak da yıllara dayanan bazı deneyimler sonucunda havayla ilgili tahminler de yürütülmektedir. Örneğin ilk cemre düştüğü zaman yağmur yağdığı takdirde o seneki mahsulün bereketli olacağı düşünülür. Başka bir örnek olarak kuşlar yüksekten uçarsa ya da keçiler kuyruğu dik yürürse havanın iyi olacağı kabul edilir.

Görsel 1: Çobanlar ve davar sürüsü (Mesut İnal)

Festivaller ve Şenlikler

Beyşehir'in hem ilçe merkezinde, hem de taşra mahallelerinde yaz aylarında birçok festival düzenlenmekte ve bu vesileyle özellikle normal zamanda şehir dışında ya da yurt dışında yaşayan hemşerilerle birlik beraberlik ortamı sağlanmaktadır. İlçe merkezinde düzenlenen Uluslararası Beyşehir Göl Festivali, Beyşehir'in yanı sıra Konya'nın diğer ilçeleri ile Antalya ve Isparta gibi komşu şehirlerden de yoğun katılımın olduğu bir festivaldir. İlk yıllarda sadece bir günlük bir programa sahip olan festival, yıllar içinde neredeyse bütün yaz aylarına yayılan bir içeriğe sahip olmuştur. Festival boyunca at yarışları, tekne yarışları, yüzme yarışları, halk oyunları gösterileri ve konserler gibi birçok etkinlik düzenlenmektedir.

Bu festivalin yanı sıra Çavuş Mahallesi'nde kurulan ve Sanatçı Köyü olarak da bilinen Sonsuz Şükran Köyü'nde her sene çeşitli sanatçıların katılımıyla kültür ve sanat etkinlikleri gerçekleştirilmektedir. Burada yer alan evler mimari özellikleriyle de dikkat çekmektedir. Ayrıca Doğanbey, Eğirler, Dumanlı, Akçabelen, Kayabaşı, Yeşildağ, Kurucuova, İmrenler ve Çavuş gibi mahallelerde de yakın zamana kadar yaz aylarında şenlikler düzenlenmekteydi.

Görsel 2: Sonsuz Şükran Köyü (Mesut İnal)

3. Halk Hekimliği

Beyşehir yöresinde halk hekimliği olarak adlandırılabilir birçok uygulamayı görmek mümkündür. Özellikle bazı hastalıklarla ilgili ocak kavramı son derece canlı ve yaygındır. Örnek vermek gerekirse demre, temre ya da demreği gibi adlarla anılan cilt hastalığının Bademli Mahallesi'nde, bezeme ve gece yanığı gibi hastalıkların Sevindik Mahallesi'nde, zayıf ve çelimsiz çocuklarla ilgili aydaş hastalığının Bayındır Mahallesi'nde, yılcık hastalığının Ağılönü Mahallesi'nde, sarılık hastalığının Bekdemir Mahallesi'nde, geç yürüyen ya da yürürken sürekli düşen çocukları iyileştirmek için yapılan köstek kesme işleminin Derebucak'ta ve sıtma hastalığının Şamlar Mahallesi'nde ocakları vardır. Ayrıca neredeyse her mahallede kırıkçı çıkıkçı ya da sınıkçı gibi adlarla bilinen insanlar da mevcuttur.

Bunlardan sarılık hastalığıyla ilgili bilgi vermek gerekirse bu işleme sarılık kesme adı verilmektedir. Bu hastalığa yakalanan kişinin saçından bir tutam kesilir ve kesilen yer jiletle kanatılır. Oradan çıkan kan göz pınarlarına sürülür. Yara tuzlu bezle kapatılır ve akan bir suyla yıkanması istenir. Ardından ocak ekmeği ikram edilir. Hasta olan kişi de ocak sahibine arılık adı verilen hediye veya bir miktar para verir. Aydaş hastalığının tedavisine yönelik Bayındır Mahallesi'ndeki bir uygulama ise oldukça dikkat çekicidir. Aydaş hastalığına yakalandığı düşünülen zayıf çocuklar bir kaplumbağanın üzerine konulan sepete oturtulup yıkanır. Kaplumbağanın dayanıklılık ve uzun ömür sembolü olması sebebiyle bu tedavi yönteminde tercih edildiği düşünülmektedir.

Bununla birlikte nazarla ilgili bazı uygulamalar da mevcuttur. Kurşun dökme ve yörede gök boncuk olarak adlandırılan nazar boncuğunun kıyafetin görünmeyen bir yerine takılması en yaygın olan uygulamalardır. Ayrıca nazara karşı korunmak için küçük çocukların kulaklarının arkasına kömür isi sürülmesi ya da iğde dalının kesilerek kıyafetin içinde görünmeyen bir yere takılması gibi uygulamalar da mevcuttur. Evlerin nazardan korunması için kapı arkasına hayvan bacağı konulmasına ya da eve yakın bir noktaya hayvan kellesi yerleştirmesine de rastlanılmaktadır. Karaali Mahallesi'nde nazar değdiğine inanılan kişiye yapılan yedi Mehmet tüttürme adlı kayda değer bir uygulama vardır. Bahsi geçen uygulama, Mehmet adlı kişilerin yaşadığı yedi farklı evden odun toplanıp üzerine de çörek otu ve kedi tüyü gibi nesnelere atılıp yakılması sonucunda ortaya çıkan dumanın nazar değen kişiye koklatılması şeklindedir. Yaramaz ve çok ağlayan çocuklarla ilgili olarak ise Ağılönü Mahallesi'nde farklı bir uygulama vardır. Buna göre bahsi geçen çocuklar cuma günleri ahır deliğinden geçirilir ve çocuklara babalarının sağ ayakbıyığıyla vurulur.

Bunların yanı sıra birtakım eklem ve cilt hastalıklarına iyi geldikleri için bölgede şifalı olduğu düşünülen bazı mekânlar vardır. Yeşildağ Çamurluğu, Doğanbey Kükürtlü Hamamı, Sevindik Kaplıcaları, Köşk Kaplıcaları ve Çavuş Kaplıcaları buna örnektir. Görünmez Mahallesi'nde bulunan bir kuyudan ise doğal maden suyu çıkmakta ve özellikle mide rahatsızlığı olanlar bu suya rağbet etmektedir. Bunların yanı sıra Çamlık Mahallesi'nde bulunan mağaraların özellikle astım ve bronşit gibi hastalıklara iyi geldiği düşünülmektedir.

4. Meslekler ve El Sanatları

Beyşehir yöresinde birçok meslek canlı bir şekilde yaşatılmaktadır. Taşra mahallelerinin neredeyse tamamında tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Tahıl, bakliyat, sebze ve meyve yönünden oldukça zengin bir bölge olan Beyşehir'de bunların yetiştiriciliği de yaygındır. Bakliyat ürünlerinden özellikle Akçabelen Mahallesi'nin fasulyesi önemlidir. Çetmi fasulyesi olarak da bilinen bu fasulye, patentli bir üründür ve Türkiye genelinde alıcısı bulunmaktadır. Adaköy Mahallesi de fasulye yetiştiriciliği ile meşhurdur. Sadıkhacı ve Emen mahallelerinde mercimek, Huğlu ve Sarıköy mahallelerinde patates yetiştiriciliği yaygındır. Sebze ve meyve yetiştiriciliğinin en çok yapıldığı yer ise Karadiken Mahallesi'dir. Şahsi olarak tarımla ilgilenen yöre insanı da özellikle mayıs ayında Karadiken çöğürü olarak bilinen sebze ve meyve fidanlarından sıklıkla istifade etmektedir. Bunların yanı sıra Aşağı Esence Mahallesi haşhaş, Çavuş Mahallesi de çilek ve kiraz yetiştiriciliği konusunda yörede şöhret kazanmıştır.

Hayvancılık konusunda Bademli, Ağılönü, Şamlar, Doğanbey, Eylikler, Eğirler, Yeşildağ ve Dumanlı mahalleleri ön plana çıkmaktadır. Özellikle kurbanlık hayvan yetiştiriciliği hususunda bu mahalleler bölgenin ihtiyacını karşılamaktadır. Bununla birlikte kümes hayvancılığı da tüm yörede yaygın olarak yapılmaktadır. Balıkçılık, Beyşehir yöresinde yaygın olan bir diğer meslektir. Türkiye'nin en büyük

tatlı su gölü olan Beyşehir Gölü'ne ev sahipliği yapan Beyşehir'de balıkçılık geçmişten günümüze kadar önemli geçim kaynaklarından biri olmuştur. Özellikle göle kıyısı olan Tolca, Akburun, Budak, Gölkaşı, Karadiken, Kurucuova ve Yeşil-dağ gibi mahallelerde balıkçılık daha yaygındır. Beyşehir Gölü'nde yakın zamana kadar sazan, levrek, kızılca, yağ balığı, sıraz, akbalık, kadife ve gövce gibi birçok balık türü avlanmaktaydı, ancak günümüzde balık türlerinde azalma görülmektedir. Göle bağlı olarak gelişen başka meslekler de vardır. Bunlar da yine çoğunlukla göle kıyısı olan mahallelerde görülen hasır otu örücülüğü ve kamış örücülüğü gibi mesleklerdir.

Görsel 3: Beyşehir Gölü'nde balıkçılık (Mesut İnal)

Silah üreticiliği, tarım ve hayvancılıkla birlikte yöredeki en yaygın meslektir. Beyşehir, Türkiye silah sanayisinin önemli merkezlerinden biridir. Özellikle Huğlu ve Üzümlü mahallelerinde binlerce kişi silah sektöründe çalışmaktadır. Bunlara ek olarak Beyşehir yöresinde tekstil ve maden sektörlerinde de önemli sayıda insanın çalıştığını belirtmek gerekir.

Evlenecek çağa gelen kızlar için hazırlanan çeyizlerde el işçiliği ürünler dikkati çekmektedir. Bunların başında ise oya ve dantel gelmektedir. Havlu, yazma, yastık ve namazlık kenarına yapılan oyalar ve dantel adı verilen el işçiliği ürünler günümüzde de canlılığını korumaktadır. Bunların yanı sıra el örgüsü patik ve yelek gibi ürünler de yöredeki kadınlar tarafından yaygın bir şekilde hazırlanmaktadır.

Ayrıca Beyşehir'in Gölyaka Mahallesi'ndeki ve Derebucak bölgesindeki halı ve kilim dokumacılığı, Karadiken Mahallesi'ndeki kova yastığı üretimi, Akçabelen Mahallesi'ndeki taş duvar ustalığı, Dumanlı ve Ağılönü mahallelerindeki küçükbaş hayvanların derilerinin, kıllarının ve yünlerinin işlenmesiyle kıl keçe, kıl çorap ve yün çorap gibi ürünlerin üreticiliği ve Aşağı Esence Mahallesi'ndeki haşhaş yağı üreticiliği bugün unutulmaya yüz tutmuş mesleklerdendir. Bunların yanı sıra İçerişehir Mahallesi ile bazı taşra mahallelerdeki cumbalı evlerde ve bu evlerin kapılarında rastlanılan ahşap işçiliği ve oymacılık da mimarideki tercihlerin ve tekniklerin değişmesiyle birlikte günümüzde yok denecek kadar azalmıştır.

Görsel 4: Beyşehir’de ahşap işçiliği (Mesut İnal)

Bu konuda kayda değer bir bilgi de Beyşehir yöresine 1900’lü yılların başında gelen ve yaklaşık 120 yıldır Beyşehir’de ikamet eden Çeçen-İnguş vatandaşlarla ilgilidir. Bu grup, Beyşehir’de kısaca Çeçenler olarak tanınmakta ve yoğun olarak oturdukları Hamidiye Mahallesi’ndeki bölge de Çeçenler Mahallesi adıyla bilinmektedir. Konuyla ilgili yukarıda zikredilen çalışmada Çeçenlerin özellikle bağcılık ve Kırım elması yetiştiriciliği konusunda Beyşehir yöresine önemli katkıları olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra değirmencilik ve kerestecilik işlerinde de Çeçenlerin ön planda olduğu görülmektedir. Çeçenlerin ayrıca evlerinde ortaya koydukları taş ve ahşap işçiliği bölgede dikkat çeken özelliklerdendir. Beyşehir yöresinde evlerde kiremit kullanımının da ilk kez Çeçenler tarafından hayata geçirildiği bilinmektedir.

5. Geleneksel Kıyafetler

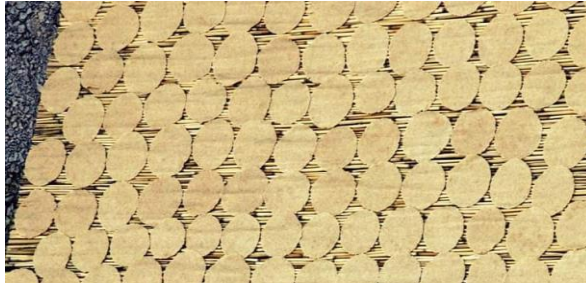
Geleneksel kıyafetlerin en çok tercih edildiği yerler düğünlerdir. Özellikle gelin başı adı verilen süsleme yöntemi önceki dönemlerde oldukça farklı bir görünüm arz etmekteydi. Çoğunlukla gelinin başına giydirilen fesin ya da takkenin çeşitli süslerle ve kumaşlarla hazırlanması söz konusuydu. Karaali Mahallesi, bu yönden öne çıkan mahallelerden biridir. Rengârenk örtüler, pullu oylar, boncuklar ve horoz tüylerinden oluşan bu gelin başı hazırlamaya Karaali Mahallesi’nde takka düzme adı verilmektedir. Aşağı Esence Mahallesi’nde de yakın zamana kadar buna benzer bir gelin başı yapılmaktaydı. Gelinin başına konulan soba borusu örtülerle, şallarla, boncuklarla ve tüylerle süslenmekteydi. Bayavşar Mahallesi’nde ise gelinin süslenmesine gırap adı verilmekte ve gelin başı takka, cığa ve kıstı gibi bölümlerden oluşmaktaydı. Bazı mahallelerde gelinin giydiği kıyafetlere kutnu, kutmu, kutni, atlas, meydani ve üç etek gibi isimler verilmekteydi. Kadife yelek ve şalvar da geçmiş dönemlerdeki düğünlerde gelin kıyafetlerinin parçalarındandır. Ayrıca gelinler eski dönemlerde lastik ayakkabı ve bu ayakkabının içine mest giymekteydiler. Köşk Mahallesi’nde düğüne gelen kadın davetlilerin de uzun adı verilen yöresel kıyafetlerle düğüne katılmaları söz konusuydu.

Kıyafet tercihleri, taşra mahallelerini birbirinden ayıran özelliklerin başında gelmektedir. Özellikle kadın kıyafetlerinde bu durum söz konusudur. Kadınların başörtüsü tercihleri, başörtüsünü yapma şekilleri, şalvar veya etek modelleri, ayakkabı tercihleri gibi birçok husus hangi mahalleye mensup olduklarına dair bilgi veren durumlardır. Örneğin Yeşildağ Mahallesi'nde yaşlı kadınlar kara bürgü denilen başörtüsünü tercih ederken Üzümlü Mahallesi'ndeki yaşlı kadınlar çatlı adı da verilen kırmızı bürgü kullanmaktadırlar. Bir başka örnek olarak Şamlar Mahallesi'nde özellikle geçmiş yıllarda çokça tercih edilen bir lastik ayakkabı türü vardır. Bu yüzden bahsi geçen ayakkabı Beyşehir yöresinde Şamlar lastiği olarak da bilinmektedir.

Bu hususla ilgili olarak Çeçenlerin kıyafetlerinden de bahsetmek gerekir. Çeçenler de at biniciliği çok yaygın olduğu için eskiden beri pantolon ve uzun çizmenin önemli bir yeri vardır. Aynı zamanda özellikle geçmiş dönemde dik yakalı gömlek ve üzerine cepken giydikleri de kaydedilmektedir. Erkeklerin giydikleri kıyafete Çerkeska adı verilmektedir. Baş giyimi ise yöreden tamamen farklıdır. Kafkaslardan gelmiş bir grup olan Çeçenler, kalpak giyimini de yaşatmışlardır.

6. Yemekler

Beyşehir yöresi İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinin kesişim noktasında zengin bir yemek kültürüne sahiptir. Göl kenarında bir yerleşim olması sebebiyle Konya'nın diğer ilçelerinden farklılaşan bir coğrafi yapıya sahip olan Beyşehir'de buna bağlı olarak yemek kültüründe de farklılıklar gelişmiştir. Beyşehir'le özdeşleşmiş yiyeceklerin başında ise tarhana gelmektedir. Yaz aylarında yapılan tarhana özellikle kış aylarında misafirlere çayın yanında ikram edilen yiyeceklerdendir. Standart olarak yapılan tarhananın yanı sıra acılı ve cips gibi tarhana türleri de yaygınlaşmıştır. Konya'nın bazı bölgelerinde de bilinmesine rağmen tarhananın düzenli olarak en çok yapıldığı yer Beyşehir'dir. Yöredeki en yaygın yemek unsurlarından bir diğeri yufka ekmektir. Özellikle taşradaki mahallelerde yufka ekmek hazırlanması tarhana gibi yaygın olan geleneklerdendir. Bu ekmek bazı mahallelerde yuka ekmek ya da kış ekmeği gibi adlarla bilinmektedir. Buna benzer olarak yine yaz aylarında hazırlanan yiyeceklere salça ve erişte de örnek olarak verilebilir. Tarhana, yufka ekmek, salça ve erişte gibi kışın tüketmek üzere yaz aylarında hazırlanan yiyeceklere bazı mahallelerde kış kayıtu adı verilmektedir.

Görsel 5: Hasır çit üzerine serilmiş tarhanalar (Ertuğrul Muslu)

Beyşehir yöresi balık yemekleri yönünden çeşitliliğe sahiptir. Beyşehir Gölü'nden avlanan sazan ve levrek, birçok yemeğin ana malzemesi olmaktadır. Özellikle Yeşildağ, Akçabelen, Kayabaşı ve Adaköy mahallelerinde yaygın olarak yapılan sulu ve ekşili balık yemeğine meyre adı verilmektedir. Ayrıca yine Beyşehir yöresinin genelinde balık dolması, külde balık, balık kızartması, kuru balık ve balık kapama da meşhurdur.

Görsel 6: Beyşehir Gölü'nün meşhur sazan balığı (Ertuğrul Muslu)

Patates için bazı mahallelerde gumpir kelimesi kullanılmaktadır. Patates yetiştiriciliğiyle meşhur Huğlu Mahallesi'nde patatesle ilgili onlarca çeşit yemek yapıldığı söylenmektedir. Döşeme, erikli gumpir, gumpir sıkması, gumpir kızartması, gumpir salatası, gaba ekmek, gumpir oturtması ve sobada gumpir bunlardan bazılarıdır. Bayram günlerinde ise Beyşehir yöresinde yaygın olarak kömbe ve pişi adı verilen yiyecekler hazırlanmaktadır. Ayrıca yılın belli aylarında yetişen ve oldukça yüksek fiyatlara alıcı bulan göbek ya da kuzugöbeği gibi adlara sahip mantar türü bölgenin vazgeçilmez yiyeceklerindedir. Bunların yanı sıra Beyşehir'in Derebucak sınırındaki mahallelerinde ve Derebucak'ın bazı mahallelerinde yaygın olan bir tür peynirli mantı vardır. Buna ise holuçka ya da holuşka adı verilmektedir.

Konya'nın bütün ilçelerinde olduğu gibi Beyşehir yöresinde de etli ekmek yaygın olarak tüketilen yiyeceklerden biridir. Bunların yanı sıra bulgur pilavı (sade, domatesli ve biberli), ekşili tarhana, mercimek çorbası, arabaşı, yuvalak, soğan aşı, ekşili böğülce, taze fasulye, kuru fasulye (dene böğülce), bazlama, mayalı ekmek, papaz yahnisi, ekşili kabak, sütlü kabak, ekmemesi, keşkek, un bulamacı, öğelemeç, çılıbr, mıkla, ilabada sarması, kaygana, sac arası kömbe, çançan aşı, pekmez, ayran ve turşu da bölgede tüketilen yiyecek ve içeceklere örnektir.

7. Oyunlar

Oyunlar hem içerikleri, hem oynandıkları kişi sayısı, hem de bağlamları bakımından çeşitlilik gösterebilmektedir. Çocuk oyunları sayıca fazla olsa da özellikle köy odalarında büyükler tarafından oynanan oyunlar da mevcuttur. Beyşehir yöresinde günümüzde sayısı azalmakla birlikte geçmiş dönemlerde birçok oyununun

oynandığı bilinmektedir. Tura, aşık, gıncırak, beş taş, çelik çomak, fincan, yedi kiremit, bezirgân başı, birdir bir, bilye, saklambaç, elim sende, körebe, seksek, topaç çevirme, tüğnük, istop, kotak, beş parmak, mendil kapmaca, kelelimak, uzun eşek, kabak ve tabur gibi oyunlar bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Oyunların büyük kısmı açık mekânlarda oynanmaktadır. Tabur ve kabak gibi oyunlar ise genellikle köy odaları gibi kapalı mekânlarda oynanmaktadır. Bu oyunları kendi içinde taşla oynananlar, değnekle oynananlar, sekme oyunları, sözlü oyunlar, kovalama oyunları, topla oynananlar gibi alt başlıklara ayırmak da mümkündür.

Görsel 7: Beyşehir’de oyun oynayan çocuklar (Ertuğrul Muslu)

8. Ziyaret Yerleri ve Ritüeller

Beyşehir yöresi Türk İslam tarihinin önemli yapılarından bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır. Bunların içinde en çok öne çıkan ve ilçenin sembolü konumunda bulunan Eşrefoğlu Camii’dir. Eşrefoğlu Camii, İçerişehir Mahallesi sınırlarındadır. Bu cami, karakteristik özellikleriyle hem yerli, hem de yabancı turistlerin uğrak noktalarından olmuştur. Ahşap direkli camilerin dünyadaki en önemli örneklerinden biri olan Eşrefoğlu Camii, orijinal çinileri ve ahşap işçiliğiyle de ilgi çekmektedir. Ayrıca Eşrefoğlu Camii’nin hemen yanında bulunan Bedesten, İsmail Ağa Medresesi, Süt Dede Türbesi, Seyfeddin Süleyman Bey Türbesi, Tarihi Eşrefoğlu Hamamı ve Kale Kapısı da Eşrefoğlu Camii’ne yapılan ziyaretin tamamlayıcı unsurlarıdır.

Görsel 8: Eşrefoğlu Camii'nin mihrabı ve minber kapısı (Mesut İnal)

Eşrefoğlu Camii ve etrafındaki yapılarla ilgili olarak zaman içinde bazı ritüeller de ortaya çıkmıştır. Örneğin bu caminin ortasında bulunan kuyuya para atıp dua edilirse edilen duanın kabul olacağı düşünülür. Bununla birlikte sahip olduğu manevi hava dolayısıyla Eşrefoğlu Camii'nin bahçesi ve etrafı yöre insanı tarafından yeni doğan çocukların göbeklerinin gömülmesi için sıkça tercih edilmektedir. Ayrıca sütü az olan ya da hiç olmayan kadınların caminin hemen yanındaki Süt Dede Türbesi'ni ziyaret edip dua ettikleri takdirde sütlerinin artacağı yönünde de yaygın bir inanış vardır.

Eşrefoğlu Camii ve çevresindeki yapılardan başka çeşitli ritüellerin gerçekleştirildiği ziyaret mekânları da mevcuttur. Örneğin Yeşildağ Mahallesi'ndeki Vahit Dede Türbesi ve Anamas Dağı'ndaki Karagöl, çocuğu olmayanların dilek dilemek için uğradıkları mekânlardandır. Bir başka örnek Fasıllar Mahallesi'ndeki Samut Dede Türbesi'dir. Bu türbenin toprağından ekin tarlalarının etrafına atıldığı zaman zararlı canlıların ekinlere zarar vermeyeceği yönünde bir inanç vardır. Yenidoğan Mahallesi'ndeki Ulukoru adlı alan ise yağmur duaları için özellikle tercih edilmektedir. Bayındır Mahallesi'nde Eşrefoğlu Beyliği döneminde kadılık görevinde bulunmuş bir şahısla bu şahsın beş öğrencisinin mezarı olduğu düşünülen yerler vardır. Bayındır Mahallesi'nde yağmur duası yapılacağı zaman mahallenin çocuklarının evlerden topladıkları yumurtaları bu mezarlara atıp kırması öne çıkan uygulamalardandır. Benzer bir uygulama Selki Mahallesi'ndeki Şeyh Hasan Türbesi için de geçerlidir. Burada da yağmur duası yapılacağı zaman toplanan yumurtaların türbenin tepesindeki hilale atılarak kırılmaya çalışılması söz konusudur. Bunların haricinde Doğanbey Mahallesi'ndeki Erengüruh Dağı ve bu dağın tepesindeki Kurbankuyu adlı adak yeri de çeşitli ritüellerin gerçekleştirildiği ziyaret mekânlarındandır.

9. Batıl İnançlar

Her yerde olduğu gibi Beyşehir yöresinde de günümüzde canlılığını koruyan bazı batıl inançlar mevcuttur. Ancak şunun da altını çizmek gerekir ki, günümüz için batıl inanç çerçevesinde ele alınan durumların her birinin tarihî ya da mitolojik bir arka planı bulunmaktadır. Yani bu inançların kökleri çok eski zamanlara dayanmaktadır. Beyşehir yöresindeki bazı batıl inançlar ise şu şekildedir:

Gece vakti tırnak kesilmez.

Gece vakti sakız çiğnenmez.

Gece vakti çalacak (yoğurt mayası) verilmez.

Küle basılmaz.

Ekmek ufağı yere dökülürse gece korkuturlar.

Pilav tabağında yemek artığı bırakanın kalan pilav tanesi kadar çocuğu olur.

Boş beşiğe bakılmaz

Mezarlıkta kürek elden ele değiştirilmez.

Kapı eşliğine oturulmaz.

Yemek yenilen yerde yatılmaz.

Göz rengi mavi ya da yeşil olanın nazarı daha çabuk değer.

Bekâr kızlar nişanlanan arkadaşının kurdelesini yutarsa bahtı açılır.

Evdaki küçük çocuk emeklerse misafir gelir.

Bebeğin kaşlarının ortasındaki damar sonraki bebeğin erkek olacağına işarettir.

10. Halk Edebiyatı

Masal

Beyşehir yöresindeki masalları konu edinen bilimsel çalışmadan yukarıda bahsetmiştik. Bu çalışmadan ve diğer araştırmalardan edinilen bilgilere göre Beyşehir yöresinde Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu, Padişah İle Yörük, Ayağına Diken Batan Horoz, Dev İle Gız, İki Gardaşın Masalı gibi birçok masalın anlatıldığı görülmektedir. Bunlara ek olarak görüşülen kaynak kişilerden Bekdemir Mahallesi'nde Üyür Ayşe, Pınarbaşı Mahallesi'nde Gemici Simbat ve İçerişehir Mahallesi'nde Çıtdık İle Bıtdık gibi masalların anlatıldığı da tespit edilmiştir. Yörede anlatılan masallardan Seher Korucu tarafından derlenmiş Padişah İle Yörük masalının özeti şu şekildedir:

“Padişahın biri bir gün yörük çadırına gider. Ardından padişah da yörüğü sarayına davet eder. Bir süre geçtikten sonra yörük, hanımının ısrarıyla saraya gider. Ama bir yanlış anlaşılma sonucu yörük zindana atılır ve bir hafta burada kalır. Padişah durumu anlayınca yörüğe affetmesi için altın ve para teklif eder. Ancak yörük bunları istemez, sadece bir ip ister. Padişah neden ip istediğini sorunca, eve gidip karısını bağlayacağını söyler. Padişah buna razı olmaz ve yörükle birlikte çadıra giderek karısına durumu anlatır, zararlarını karşılar.”

Beyşehir yöresinde anlatılan masallara genel olarak bakıldığı zaman giriş formelleri olarak adlandırılan kısımların unutulduğu ve bunun yerine sadece bir varmış, bir yokmuş gibi kısa giriş cümlelerinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca

günlük hayatta yaşanan sosyal ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak masal anlatımı için uygun ortamlar olan geniş ailelerin küçülmesi ve yazılı kültürün yaygınlaşması sonucunda yörede masal anlatıcılığının kaybolmak üzere olduğunun altını çizmek gerekir.

Efsane

Beyşehir yöresinde yaygın olarak bilinen bazı efsaneler vardır. Bu efsanelerin önemli bir kısmı Beyşehir Gölü ile ilgilidir. Ayrıca Anamas Dağı hakkındaki efsaneler de yöre insanı tarafından bilinmektedir. Göl efsanelerinden en yaygın olanı Göl Üzerinde Yürüyen Kervan efsanesidir. Efsane özetle şu şekildedir:

“Anamas Dağı’ndan yola çıkan yörük kervanındaki kişiler Beyşehir’e giderken çölden geçtiklerini zannederler. Beyşehir’e vardıkları zaman insanlar şaşkın bir şekilde bu kervana bakar. Buraya kadar nasıl geldikleri sorulduğu zaman çölden geldiklerini söylerler. Orada bulunan insanlar geldiklerin yerin çöl değil, buz tutmuş Beyşehir Gölü olduğunu söyleyince yörük kervanındakiler sağ salim geldiklerine şükredip kurban keserler.”

Anamas Dağı ile ilgili meşhur bir efsane ise kısaca şöyledir:

“Annesinin zorlamasıyla eşkıyalık yapan bir genç vardır. Çevredekilerin başına bela olan bu genç Bey’in adamları tarafından yakalanır ve idamına karar verilir. İdam edilmeden önce Bey, bu gence son isteğini sorar. O da “Ben suçsuzum, beni asma, anamı as.” şeklinde feryat eder. Gel zaman, git zaman dağın adı Anamas olarak kalır.”

Bunların haricinde yörede anlatılan Kül Adası, Amazonlar, Tarhana, Süt Dede, Deve Taşı, Angut Kuşu ve Kızkalesi gibi efsaneler de mevcuttur.

Mani

Maniler daha çok düğün ortamında söylenmektedir. Örneğin:

“Üzüm ermem diyor
Sepete girmem diyor
Gızın gönlü var ama
Anası vermem diyor”

gibi maniler özellikle kına gecesinde okunmaktadır. Melike Gedik tarafından yapılan çalışmada Derebucak’tan derlenmiş onlarca mani örneği yer almaktadır. Manilerde yörenin ağız özelliklerini görmek de mümkündür. Bu manilerin bazıları şu şekildedir:

“Dere geçit vermiyor
Gönül haldan bilmiyor
Gız senin anan baban
Seni bana vermiyor”
“Yaylanın yollarından
Yapıştım gollarından
Bir cevap alamadım
Yarimin dillerinden”

Türkü

Türküler birçok farklı sebebe bağlı olarak söylenebilmektedir. Örneğin bölgeyi etkilemiş toplumsal olayların ardından söylenen türküler vardır. Gembos Ovası civarında tarihte yaşanan silahlı kavgalar bazı türkülere konu olmuştur:

“Gembos Ovası’nda sıra söğütler
Oturmuş anası kızın öğütler
Gembos Ovası’nda ölen yiğitler
Oturmuş binbaşı asker öğütler”

Bir diğer türkü ortamı ise düğünlerdir. Düğün eğlencelerinde oyun havası olarak da adlandırılan türküler çalgı eşliğinde okunmaktadır. Beyşehir yöresindeki düğünlerde Kozan Dağı, Saffet Efendi, İnce Çayır, Vay Bana Vaylar Bana, Yıldız, Sille, Kavaklar Asmalandı, Kaymakam Kızı ve Süpürgesi Yoncadan gibi türküler sıklıkla söylenmektedir. Örneğin, İnce Çayır türküsunün sözleri şu şekildedir:

“İnce çayır biçilir mi
Sular ayaz içilir mi
Bana yardan vazgeç derler
Yar çok tatlı geçilir mi
Ağam ben yandım
Paşam ben yandım
Ellerin köyünde
Eğlendim kaldım”

Çeçenler ise düğünlerinde yörenin geri kalanından farklı olarak akordeon, armonika ve mızıka gibi çalgılar eşliğinde icra edilen Kafkas türkülerini tercih etmektedirler.

Ninni

Çocuklar uyutulurken söylenen ninniler kadın yaratıcılığının en çok öne çıktığı ürünlerdendir. Ninnilerin konusunu çoğu zaman çocuğun büyüklüğüne dair dilek ve temenniler oluşturmaktadır. Yörede en yaygın bilineni şu şekildedir:

“Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni”

Bazen de ninniler sadece ses yönünden çocuğun dikkatini çekmeye yönelik iç kafiyenin zengin olduğu dizelerden oluşmaktadır. Aşağıdaki ninni, bunun örneğidir:

“Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı”

Fıkra

Güldürmeyi ve çoğu zaman güldürürken ders vermeyi amaç edinen fıkralar Beyşehir yöresinde de yaygındır. Nasrettin Hoca ve Temel ile Dursun gibi Türkiye’nin tamamında meşhur olan fıkraların birçoğu Beyşehir’de de bilinmekte ve

anlatılmaktadır. Özellikle taşra mahallelerinde fıkra anlatıcılığıyla meşhur insanlar vardır. Bu insanlar bazen kendi başlarından geçen olayları fıkralaştırarak anlatabilmektedir. Huğlu Mahallesi'nde yaşayan Yaşar Akdaş, bu durumun önemli örneklerindedir. Yaşar Akdaş'ın fıkraları ve fıkra anlatıcılığı konusundaki şöhreti sosyal medya vasıtasıyla son yıllarda Beyşehir sınırlarını da aşmıştır. Yaşar Akdaş, Beyşehir bölgesinde Huğlulu Yaşar olarak tanınmaktadır. Yaşar Akdaş'ın anlattığı fıkraların bazıları içeriği ve şahıslarıyla orijinal bir niteliktedir. Anlattığı fıkraların bazıları ise bilinen fıkralar olmasına rağmen Yaşar Akdaş oldukça yaratıcı bir şekilde kendisini fıkranın kahramanı yapmaktadır. Örneğin Beyşehir yöresinde anlatılan meşhur Huğlulu Yaşar fıkralarından biri şu şekildedir:

“Huğlulu Yaşar bir gün hacca gitmiş. Bütün ibadetleri yerine getirdikten sonra sıra gelmiş şeytan taşlamaya. Yaşar eline taşları almış. Ya Allah, bismillah demiş. Tam taşları fırlatacağı sırada Şeytan ayaklanmış:

- Ulan Yaşar, sen de mi? demiş.”

Farklı varyantları bilinen bu şeytan taşlama fıkrası, yukarıda da görüldüğü üzere Yaşar Akdaş tarafından uyarlanmış ve kendisi fıkranın şahsı olmuştur. Bunun haricinde yine Beyşehir yöresinde anlatılan fıkraların bir kısmı Huğlu Mahallesi ve bu mahallede yaşayanlarla ilgilidir. Örnek vermek gerekirse:

“Huğlulunun biri yemek için sofraya oturmuş. Bir bakmış ki sofrada hem gumpir sıkması hem de gumpir kızartması var. Hemen eşine seslenmiş ve:

- Gumpirden ayran yaptıysanız onu da getirin, demiş.”

Bilmece

Bilmeceler özellikle okul çağındaki çocukların hızlı ve doğru bir şekilde düşünmelerini sağlayan küçük zihin alıştırmalarıdır. Hayal gücünün gelişmesine katkı sağlayan bilmeceler, genellikle kafiyeli cümleler şeklinde sorulur. Bilmeceyi büyükler kendilerinden yaşça küçüklere sorabildiği gibi kimi zaman çocuklar kendi aralarında bilmece sorma yoluyla oyunlar da oynamaktadır. Beyşehir yöresinde sorulduğu tespit edilen bazı bilmece örnekleri şu şekildedir:

“El kadar mezar, dünyayı gezer.” (Ayakkabı)

“Taştır dışı, boştur içi.” (Minare)

“Üstü pamuk biçilir, altı çeşme içilir.” (Koyun)

“Yer altında sallı dede.” (Pırasa)

“Ölemez, ölemez, ocak yanına gelemez.” (Tereyağı)

Tekerleme

Çoğunlukla masalların başında ve çocuk oyunlarında rastladığımız tekerlemeler bir tür kelime oyunlarıdır. Oyunlardan önce takımların belirlenmesi esnasında yapılan sayma işlemlerinin kendine özgü tekerlemeleri vardır. Şu tekerlemeler örnek olarak gösterilebilir:

“O piti piti, karamela sepeti, terazi lastik jimnastik, biz size geldik bitlendik, hamama gittik temizlendik.”

“Aldım, verdim, ben seni yendim, gazeteye ilan verdim”

Oyunların aşamalarında söylenen tekerlemeler vardır. Örneğin birdir bir oyununda şu sözler tekrar edilir:

“Birdir bir, yerin dibine gir
İkidir iki, dağdaki tilki
Üçtür üç, ebelik güç
...”

Yağmur duası yapılacağı zaman ya da yağmur çiselemeye başladığında çocuklar tarafından söylenen yaygın bir tekerleme vardır. Sözleri şu şekildedir:

“Yağ yağ yağmur, teknede hamur, arabada çamur, ver Allah’ım ver, sicim gibi yağmur.”

Çocukların bayram günlerinde sıırıkların ucuna taktıkları torbalara evlerden pişi toplarken söyledikleri tekerlemeler mevcuttur. İçerişehir Mahallesi’nde söylenen tekerlemelerden biri şu şekildedir:

“Pişi pişi yağlı pişi, anasının gedik dişi, vermeyenin kapısına, vurun taşı.”

Bunların yanı sıra bazı isim tekerlemeleri de vardır. Örneğin:

“Mustafa mıstık, arabaya kıstık, üç mum yaktık, seyrine baktık.”

Dua ve Beddua

İnsanlar yaşadıkları bazı olaylar karşısında tepkilerini dile getirirken olayın niteliğine göre bazen dua, bazen de beddua sınıfına göre cümleler kurabilmektedir. Bu cümleler, devamlı olarak belirli bağlamların içinde kullanıldıkları için kalıp sözler olarak değerlendirilmektedir. Yani, bir yakını kaybetmiş kişiye “Allah mesut etsin.” şeklinde dua edilmesi iletişim bozukluğunu ortaya çıkarmaktadır. Doğrusu “Allah rahmet eylesin.” ya da “Allah cennette kavuştursun.” gibi dualar olacaktır. Bu sebeple duaların ve bedduaların hangi bağlamda kullanıldıkları önemlidir.

Beyşehir yöresinde genel olarak bilinen dualar ve beddualar kullanılmakla birlikte bunların içinde yöreye has olanları da mevcuttur. Duaların örnekleri şu şekildedir:

“Allah hayırlı yazılar yazsın.”

“Allah iman Kur’an nasip etsin.”

“Ölmüşlerinizin ruhuna varsın.”

“Atan anan nurun gölünde yatsın.”

“Allah büyük düğününü de göstere sin.”

“Yaşı benzemesin.”

“Ocaklardan ırak.”

“Allah yazdıysa bozsun.”

Beyşehir yöresindeki beddualara ise şu kalıp sözler örnektir:

“Yiğit arkan yere gelsin.”

“Hırt ipliğin kesilsin.”

“Behlin kapanlı kalsın.”

“Adın ellere kalsın.”

“Gün güneş yüzü görmeyesin.”

“Boyu posu devrilesice.”

“Teneşire gelesice.”

“Kara yerin dibine giresice.”

Atasözü ve Deyim

Atasözleri ve deyimler de dualar ve beddualar gibi kalıp sözlerdendir. Bunların da kullanıldıkları belirli bağlamlar vardır. Bu kalıp sözler, kullanıldıkları şekilde yaygınlaştıkları ve bilindikleri için yapılarında kolay kolay değişiklik yapılamaz. Örneğin “Damlaya damlaya göl olur.” şeklinde bilinen atasözü hiçbir zaman “Damlaya damlaya ırmak olur.” şeklinde kullanılmaz. Beyşehir yöresinden derlenen bazı atasözleri şu şekildedir:

“Ağır taş, yerinde hoş.”

“Her kuş emsaliyle uçar.”

“Çocuğa azı, kocaya çoğu gösterme.”

“Çocuğun yediği helal, giydiği haram”

“Korkulu rüya görmektense uyanık kal.”

“Bir kişinin azığı iki kişiyi aç bırakır.”

“Görümlüğe doyum olmaz.”

“Asi söz kapı arkasında asılı durur.”

“Vardığın yer körse kıpa bak.”

“Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş.

Beyşehir yöresinde kullanılan deyimlere ise şu sözler örnek olarak verilebilir:

“Tabanı yok pabuç gibi dolanmak”

“Ödü sıtmak”

“Ağzı açık ayran delisi”

“Aptalın avrat boşadığı zaman”

“Urgana yoğurt öğütme”

“Cıngar çıkarmak”

“Burnundan getirmek”

“Hora geçmek”

Sonuç

Beyşehir yöresi, Türk halk kültürü unsurlarının çeşitlilik ve zenginlik gösterdiği bir bölgedir. Yörenin halk kültürü unsurları ise elbette burada ele alınanlarla sınırlı değildir. Bu çalışmada kısa kısa da olsa Beyşehir yöresinin kültürüyle ilgili genel bir yorum yapmaya imkân tanıyacak özellikler tanıtılmaya ve örneklendirilmeye çalışılmıştır. Burada bahsi geçen kültür unsurlarının bazılarını Türkiye’nin farklı yörelerinde rastlamak da mümkündür. Hatta başta doğum ve ölümle ilgili uygulamalar olmak üzere bu yazıda incelenen uygulamaların bir kısmı Altaylar’dan Tuna’ya kadar uzanan Türk dünyasının farklı bölgelerinde de mevcuttur. Yani, Beyşehir yöresindeki bir Türk ile binlerce km uzaktaki bir Azerbaycan Türkünün, bir Kazak Türkünün veya bir Saha Türkünün aynı kültür unsurlarına sahip

olması mümkündür. Çünkü milletleri millet yapan unsurlardan biri de aradaki mesafeye ve zamana rağmen birbirleri gibi olabilme becerileridir. Bu yönüyle Türk kültürü, aynı kökten beslenen ulu bir ağacın dallarından oluşmaktadır. Beyşehir yöresi de bu ulu ağacın dallarındaki yapraklardan sadece biridir.

Üzerinde durulması gereken bir husus ise burada değindiğimiz bazı gelenek ve göreneklerin günümüzde yavaş yavaş yok olması konusudur. Özellikle doğum ve evlilikle ilgili bazı uygulamalar, bazı meslekler ve bazı oyunlar günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur. Ancak geçmişini bilmeden yaşayan kültürü tanımlamak ve kavramak zor olacağı için bu çalışmada günümüzde uygulanıp uygulanmadığına bakılmaksızın yöreyle ilgili kültür unsurlarının önemli bir kısmına değinilmeye çalışılmıştır. Teknoloji ve moda, bu gelenek ve göreneklerin unutulmasındaki başlıca iki etken olarak öne çıkmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte dünyanın büyük bir köy hâline gelmesinin sonucu olarak teknolojik yönden güçlü olan devletler kendi kültürlerini farklı yollarla dünyaya yayma yarışına girmişlerdir. Bu kültür aşınmasından en az zararlı kurtulmanın yolu ise yaşayan ve yaşayacak nesillerin kendi kültürlerine karşı duyarlı olmalarından geçmektedir. Hiç değilse teknolojik imkânlar doğrultusunda eski gelenek ve göreneklerin yeni kültür unsurları içinde işlenip yaşatılması kültürel aşınmayı bir nebze de olsa yavaşlatacaktır. Böylece yeni nesiller, içine doğdukları kültür dairesinin zenginliklerinden de haberdar olacaktır.

Açıklamalar

1. Beyşehir yöresindeki köyler ve kasabalar günümüzde mahalle statüsünde oldukları için çalışma boyunca yöredeki bütün köy ve kasabalardan yasal statüleri gereğince mahalle olarak söz edilmiştir.

2. Beyşehir yöresi başta İzmir, İstanbul ve Antalya olmak üzere yurt içine, Almanya ve Norveç başta olmak üzere de yurt dışına önemli sayıda göç vermiş bir bölgedir. Bu yüzden özellikle yaz aylarında yörenin nüfusu neredeyse iki katına yükselmektedir.

3. Görüşülen kaynak kişilerin listesi şu şekildedir:

Abdülkadir Gök, Adil Yollar, Ahmet Demirci, Arzu Navruz, Birol Karayakar, Cevdet Ceran, Dursun Ünüvar, Emine Ay, Esra Dudu Bülbül, Esra Küçükçayır, Eşref Teke, Handan Karayakar, Hasan Eğilmez, İbrahim Akdağ, İsa Doğanay, İsmail Yanmaz, Kadir Ceylan, Kemal Yaşar, Mehmet Aktop, Mehmet Ali Bal, Muhammed Tülek, Osman Savat, Rahmi Celayir, Ramazan Uslu, Rukiye Baldane, Sariye Baldane, Serpil Ceran, Soner Bülbül, Şefika Celayir, Yusuf Aktop.

4. İnceleme kısmında ele alınan bilgilerle ilgili olarak her defasında derlendiği kaynak kişilerin ya da tespit edildiği eserlerin bildirilmesi metnin akışını bozacağı için bu bilgilere metin içinde yer verilmemiştir. Bu çalışmada bilgilere başvuru kaynak kişilerin listesi Açıklamalar kısmının 3 numaralı notunda, yararlanılan eserlerin tam künyesi ise Kaynaklar başlıklı bölümde yer almaktadır.

Kaynakça

- Alperen, B. (2001). *Beyşehir ve Tarihi*. Konya: Büyük Sistem Dershanesi Matbaası.
- Ayva, A. (2007). Beyşehir Gölü Üzerine Anlatılan 'Göl Üzerinden Yürüyerek Geçme' Motifi Üzerine. *Millî Folklor*, 76, 191-201.
- Demirbilek, A. O. (Ed.). (2018). *Akçabelen/Çetmi Otağı-Beyşehir Akçabelen Mahallesi Kültürü, Tarihi ve Coğrafyası Üzerine Detaylı Araştırma*. Konya: Beyşehir İlçe MEM Kültür Yayınları.
- Eyüboğlu, B. (1979). *Dünden Bugüne Beyşehir-İlçenin Tarih, Coğrafya ve Turizm Kılavuzu*. Konya: Kuşak Ofset.
- Gedik, M. (2008). *Konya İli Derebucak İlçesi ve Çevresi Halk Edebiyatı ve Folkloru Üzerine Bir İnceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Issı, K. (2011). *Konya İli Beyşehir İlçesi Karaali Kasabası Kadın Giyim Kuşam Kültürü*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Karayaman, M. (2009). *Üzümlü Kasabası Tarihi*. İzmir: Meta Basım.
- Konyalı, İ. H. (1991). *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beyşehir Tarihi*. (Savran, A., Haz.). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Korucu, S. (2019). *Beyşehir Masalları Üzerine Bir İnceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Muşmal, H., Babaoğlu, F. (2018). *Esatir - Beyşehir Efsaneleri*. Konya: Atlı Karınca Yayınları.
- Muşmal, H., Benli, K. (2019). *Osmanlı Dönemi'nde Konya Vilayeti Beyşehir Kazası'nda Çeçen-İnguş Muhacirlerinin İskânı. Konya Kitabı XVII - II. Cilt - Geçmişten Günümüze Göçler*, (Aköz, A., Yörük, D., Karpuz, H., Eds.). Konya: Konya Ticaret Odası, 47-64.
- Samancı, Z. A. (2008). *Konya/Beyşehir İlçesindeki Manevi Halk İnançlarına Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Bir Yaklaşım*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Savran, M. (2008). *Orda Bir Köy Var Uzakta O Köy Bizim Köyümüz Dumanlı*. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.

BEYŞEHİR VE YÖRESİ TÜRKÜ SÖYLEME GELENEĞİ

Oktay NAR*

Giriş

Türküler geçmişten bugüne söz varlığımızı, kelime hazinemizi; örf, adet, gelenek ve göreneklerimizimizi; bununla beraber aşk, sevdâ, sevinç, üzüntü, acı, kahır, kahramanlık gibi duygularımızı taşıyan bunları söz ve ritim ile ruhlara işleyen nağmelerdir. Bu nağmeler bazen vatanın kurtulması için can veren Mehmet'in cesaretini bazen birbirini seven iki insanın vuslat için bekleyişlerini bazen de bir annenin çocuğu için yaptığı feryadı bizlere anlatır, aktarır, hissettirir. Türküler bizlere gurbet elde memleket kokusunu getiren rüzgâr, elinde bir bardak sıcak çayı birlikte yudumlandığın kardeş gibidir, annenin ikram ettiği dumanı üstünde tüten ekmek gibidir, arkadaş gibidir, dost gibidir, yol gibidir, yoldaş gibidir.

“Orta Asya'dan günümüze kadar zengin ve tarihî birikime sahip olan Türk milleti, türkülerin dünyasında kendi olma değerlerini ölümsüzleştirmiştir.” (Şenocak, 2019: 46).

Türkü kelimesinin oluşumuyla ilgili genel bir kabul vardır. *“Köken bakımından Türk kelimesinin nisbet eki alarak “Türkî” şeklinde oluştuğu, daha sonra Türkçe söyleyişe uydurulduğu kanaati yaygındır”* (Albayrak, 2012: 611). *“Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelen “Türkü”nün “Türkî” sözünden geldiği görüşü ittifakla kabul edilmiş bir görüştür. Yani, Türk kelimesine Arapça “î” ilgi ekinin getirilmesiyle vücut bulmuştur. “Türk'e has” anlamına gelen bu söz halk ağzında “Türkü” şekline dönüşmüştür.”* (Aktaran: Şenocak, 2019: 46).

“İlk söyleyeni, söylendiği andan başlayarak unutulma ve bu unutulma ile birlikte içeriğinde ve şeklinde bozulmalara, eklemelere, zenginleştirmelere uğrayarak ezgili olarak söylenen şiirlerin geneline Anadolu'da türkü adı verilmektedir.” (Sever, 2013: 93).

Anonim Türk halk edebiyatının ezgiyle söylenen nazım şekillerinden biri olan türkünün söyleyeni, şairi belli olanları da vardır. *“Türküler, halk şiiri içerisinde kendine has bir yer edinmiştir. Söyleyicileri belli olmayan, anonim olan türküler olduğu gibi ferdi türküler de bulunmaktadır. Halk şiiri türlerinden ninni, mani, ağıt gibi türleri de içerisinde barındırabilen türkü türü yüzyıllar boyunca toplumun aynası olmuştur. Duygu ve düşüncelerin karşıya ifade edilmiş formu olarak her dönemde sözlü kültür içerisinde yaşamış olan türküler, günümüzde de duyguları gönüllerden gönüllere geçiren vasıta konumundadır.”* (Gönen, 2017: 421).

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.

“Türklüler iki kaynaktan beslenir: Asıl türküler, yakıcıları (söyleyenleri) bilinmeyen, anonim nitelikte olanlardır. Şüphesiz, bunların bir ilk söyleyeni vardır; ama ya adını koymamıştır, ya da zamanla bu ad unutulmuş ve türkü topluma mal olmuştur. Türkü’yü öbür türlerden ayıran en önemli ayrımlardan biri de budur. Kimi zaman bir saz şairinin söylediği bir parça, sonradan türkü haline gelir. Parça da adı geçsin geçmesin, o şiir halkça türkü olarak bilinir. Özel bir ezgi eşliğinde söylenir. Türkü’ler, kişisel ya da toplumsal bir olayla ilgilidir. Deprem, ölüm, kıtlık, kahramanlık, sevgi, ayrılık gibi nedenler, türkünün çıkışını etkiler. Toplumun olaylar karşısındaki tepkisi, türkülere yansır.” (Dizdaroğlu, 1968: 259).

Şekil olarak bentler ve bağlamalardan oluşan türküler, genellikle üçe ayrılarak incelenmiştir: “I. Ezgilerine göre türküler (usulsüz/uzun havalalar, usullü/oyun havaları), II. Konularına göre türküler (lirik, satirik, olay, tören ve mevsim, iş ve meslek, pastoral, didaktik ve oyun türküleri) ve III. Yapılarına göre türküler (yapılarında belli bir düzen bulunmayanlar, yapılarında belli bir düzen bulunanlar/bentler ve bağlamalar).” (Aktaran: Gönen, 2017: 421).

Dizdaroğlu, Fraylıç ve Bujeand gibi halk şarkılarını sınıflandıran isimleri ve sınıflandırmalarını saydıktan hepsinin eksik yanlarının olduğunu hatırlatır. Kendi yaptığı sınıflandırmanın, bütün ayrıntıları vermediğini unutmadan, daha iyi yansıttığını söyler: 1. Ninniler ve çocuk türküleri; 2. Doğa üzerine türküler; 3. Aşk türküleri; 4. Kahramanlık türküleri; 5. Askerlik türküleri; 6. Tören türküleri; 7. İş türküleri; 8. Eşkiya türküleri; 9. Acıklı olaylarla ilgili türküler; 10. Güldürücü türküler; 11. Karşılıklı (diyaloglu) türküler; 12. Oyun türküleri; 13. Ölüm türküleri (ağıtlar) (Dizdaroğlu 1968: 260-261).

Görüldüğü gibi konu açısından farklılık gösteren türküler değişik ezgiler ve yapılarla karşımıza çıkmaktadır.

Beyşehir ve yöresinde söylenen türkülere bakıldığında yöreden yöreye ve kından konuya farklılık gösterdiği görülür. Bunlar düğün ve kına gecelerinde toplu halde söylenen türküler olabildiği gibi, memleket sevdası için yakılan, bir acının, isteğin ya da duanın dile getirildiği, sevip de kavuşamamış birinin sevdiğine söylediği ferdi türküler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda bu iki konuda yer alan türküler ayrı başlıkta değerlendirdik.

Beyşehir ve yöresinde görülen türkü söyleme geleneğinin başında düğün ve kına gecelerinde söylenen türküler gelmektedir. Günümüzde düğünler genellikle düğün salonlarına sıkıştırılmış olsa da Beyşehir yöresi köy ve mahallelerinde eski adetlerin yaşatıldığı düğün ve kına geceleri düzenlenmekte, adetler ve bu adetler etrafında söylenmiş türkülerle düğünler tertip edilmektedir. Biz bu çalışmada Beyşehir ve yöresinde bulunan Hüyük ilçesine bağlı Kireli Mahallesi örneğini ele aldık ancak Beyşehir ve yöresinde, düğünlerin bazı bölümlerindeki değişiklik gösteren türküler de konu bütünlüğünü sağlaması açısından yeri geldiğinde eklemeyi uygun gördük ve bunların ağız özelliklerini koruduk. Tabii, Beyşehir ve yöresinde, düğünlerdeki adetlerin ve söylenen türkülerin köy köy, mahalle mahalle değişimi-

leceğini de hatırlatmakta, yaptığımız derlemenin ve çalışmanın Beyşehir ve yöresinin bütün mahalle/köylerine şamil olmadığını belirtmekte fayda görüyoruz.

Düğün Geleneği ve Kına Türküleri

Bu mahallenin adetlerine göre Kireli düğünleri üç gün sürmektedir. Düğünün ilk günü evlenecek olan kızı bir yakını ya da arkadaşı kendi evine götürür ve kızın akrabalarını ve genç kızları da akşam evine eğlence için davet eder. Burada yapılacak eğlencedeki oyunlar beş çeşittir ve hepsi ayrı bir ezgi eşliğinde oynanır. Bu oyunlar şunlardır:

- 1) Köşeyi dolaştı önüme geldi oyunu
- 2) Çevrilme oyunu
- 3) Şipleme oyunu
- 4) Götleme oyunu
- 5) Sektirme oyunu

Birinci oyun adını türküsünden alır, oyunda söylenen türkü şöyledir:

Köşeyi dolaştı, önüme geldi
Çıkardı cebinden anam bir elma verdi
Ben yemem elmanı zehrimar olsun
Gullanman mendilini sandıkta dursun

Birer birer saydım, yedi yıl oldu
Diktiğin fidanlar anam meyveyi buldu
Seninle gidenler sılaya döndü
Ben yemem elmanı zehrimar olsun
Gullanman mendilini sandıkta dursun (K. K. Nazife NAR)

Bu türkü eşliğinde söylenen oyun düz bir oyundur ve iki kişi oynar, bu oyun kaşıkla oynanır. Oyunu oynayan iki kişi uyumlu bir şekilde kollarını karşılıklı indirip kaldırırlar.

İkinci oyunu da iki kişi oynar. Bu iki kişi kollarını çevirerek ve birbirlerinin etrafında dönerek oynarlar. Türküsü şöyledir:

Hay çiçeğim çiçeğim
Sen doldur ben içeyim
Sana da basma yakışmaz
Mor gadifeden biçeyim amman amman
Aman gülüm ne bakarsın kapıdan
Sensin beni doğru yoldan sapıdan amman amman
Gülüm gurutmam seni
Suda çürütmem seni
Senelerce gelmezsen
Yine unutmam seni amman amman
Çiçeğin çanağına
Gül vurmuş yanağına

Dut elimden gidelim

Beyşehir Konağı'na amman amman (K. K. Nazife NAR)

Üçüncü oyun isteğe bağlıdır, oynamak için özellikle istekte bulunulur. Bu oyun aşağıdaki türkü eşliğinde hızlı hızlı ve zıplayarak oynanır:

Al alma kızıl alma

Dalında dizil alma

Ben alınına yazıldım

İster al ister alma amman amman

Al alma dalda galdı

Gözlerim yolda galdı

Hiç gaderim yağumuş

Ben sevdim eller aldı amman amman (K. K. İsmail ÖZDOĞAN)

Dördüncü oyun Köroğlu oyununu andırır ve dalmalı çıkmalı bir oyundur. Bu oyun için hazırda bulunanlar kollarını ve vücutlarını bir aşağı bir yukarı hareket ettirerek oyunu oynarlar, türküsü şöyledir:

Ördek suya dal da gel

Yardan selam al da gel

Yar selamın vermezse

Dut golundan al da gel

Al alma kızıl alma

İrafa dizil alma

Ben alınına yazıldım

İster al ister alma (K. K. İsmail ÖZDOĞAN)

Beşinci oyunu oynarken küçük adımlarla geri geri gidilir ve sağ kol inerken sol kol havaya kalkar, sol kol inerken sağ kol havaya kalkar, türküsü şöyledir:

Söğüdün yaprağı aman dal arasında

Güzeli severler aman bağ arasında

Üç beş güzel bir araya gelmişler

Benim sevdiceğim yok arasında (K. K. İsmail ÖZDOĞAN)

ya da

Yine yeşillendi fındık dalları

Acep ne olacak yârin halleri

Dalgalanıyor pembe şelvarı

Kız allan pullan gel, gel, gel yanıma

Beyaz gollarını dola boynuma (K. K. Şenay AKDAĞ)

Bu türküler eşliğinde eğlenilir ve eğlence bitiminde herkes evlerine dağılır, gelin kız ise o evde kalır, o evde yatar. Ertesi gün sabah oğlan evinden bir grup gelir ve gelin kızı süslerler. Gelin kızın giyeceği kıyafetleri getirirler. Öğleden sonra, oğlan evinde davulcular önde bir grupla gelin kızın kaldığı eve gider. Gelinin başına bir al örtü örtülür ve davulcular önde gelin kız ve topluluk arkada kız evine giderler. O evin bahçesinde hayat denilen yere bir urgan gerilir. Geline alınan elbi-

seler o urgana serilir ve köyün kadınları o elbiselere bakarlar. Gelin bu esnada kibleye doğru oturtulur ve gelinin yakınlarından ya da köyün büyüklerinden birileri gelin okşaması yapar. Gelin okşaması tef/table eşliğinde şu dörtlüklerle yapılır:

Tepsiye goyarlar tuzu
Üstüne örterler bezi
Hay ananın gadın gızı
Gal evimiz gal

Ah elin evleri şen, şen, şen
Buba bostanın bitti mi
Dalleri köken attı mı
Hızmetgerin yili yetti mi
Gal evimiz gal
Ah elin evleri şen, şen, şen

Atladı çıktı eşiği
Sufrada galdı gaşığı
Hay evlerin yakışığı
Gal evimiz gal
Ah elin evleri şen, şen, şen (K. K. Raziye ASLAN)

Beyşehir yöresinde yapılan başka bir derlemelerde gelin okşama türküsünde değişiklik vardır ve türküsü şöyledir:

Kazan vurduğum ak taşlar
Konup göçtüğüm kız eşler
Akıtmış gözünden yaşlar
Kal kız eşim sağlık ile
Sil gözünü yağlık ile

Çağır oğlan gardaşını
Çeksin atının başını
Silsin gözünün yaşını
Gal gardaşım sağlık ile
Sil gözünü yağlık ile

Ak üzüm aklığı
Sılanın ıraklığı
Goca evin yakışığı
Gal anam, babam sağlık ile
Sil gözünü yağlık ile (Sarı, 2005: 36)

Sıva çaldığım evler
Gülüp oynadığım yirler
Sil gözünü yağlık ile
Gal kız eşim sağlık ile

Sepette kaldı kaşığı
Hani evin yakışığı
Ahmed'in kız gardaşı
Gal kız eşim sağlık ile
Sil gözünü yağlık ile (Büyükçakır, 2001: 27)

Yapılan başka bir derlemede ise gelin okşaması türküsü şöyledir:

Gıcılar gıcılar gavak gıcılar
Gavak değil davulcular
Selam söylen dayısına
Yoldan geçen hay yolcular

Gıcılar gıcılar gavak gıcılar
Gavak değil gınacılar
Selam söylen amcasına
Yoldan geçen hay yolcular (Şengül, 2017: 41-42)

Bu okşamadan sonra normal oyunlar başlar, köyün oyunları oynanır. Eğlence akşamüstü biter, gelen misafirlere şeker dağıtılır ya da yağlı yufka ikram edilir. Herkes evine dağılır. Gece, kına gecesi vardır. Damadın akrabaları damat evine toplanır, gelinin akrabaları kız evine toplanır. Davulcular damadın evindedir, kız evine kına ve çeşitli hediyeler gidecektir. Davul zurna eşliğinde kız evine gidilir. Hediyeler takdim edilir ve sonrasında davul ile birlikte gelen oğlan evinin akrabaları ve erkekler, oğlan evine geri dönerler çünkü orada da bir eğlence tertip edilmiştir. Kız evine gelen misafirlere, davetlilere kına hediye edilir ve tekrar gelin okşaması yapılır. Bu gelin okşaması şu şekilde yapılır: Başı bozulmadık (evlenip boşanmamış) iki kadın dualarla gelinin al örtüsünü gelinin başına üç defa indirip kaldırırılar üçüncü seferde gelinin sağdıcı ile geline bu örtüyü örterler. Gelin okşamasını yapacak olanlar gelin kızın büyüklerinden başlayarak aile efradını tef/tabla eşliğinde şu dörtlüklerle anarlar:

Gızın babası gızın babası
Gızınız size misafir
Bugün akşamlık
Yarın öğlenlik (K. K. Raziye ASLAN)

Eğer aile efradından biri vefat etmişse dörtlük değişir ve şöyle söylenir:

Gızın babası malum olası
Gızınız size misafir

Bugün akşamlik

Yarın öğlenlik (K. K. Raziye ASLAN)

Beyşehir'in Köşk Mahallesi'nde yapılan bir derlemede bu okşama aşağıdaki türküdeki gibi yapılır:

Gız anası

Mehil galası

Gız sana emanet

Böyün ahşamlik

Yarın öğlenlik (Şengül, 2017: 46)

Gelin okşaması esnasında gelinin ellerine ve boynuna kına yakılır ve gelinin al örtüsü açılır. “Gelin okşaması sırasında gelinin ağlaması âdettendir. Eğer ağlamazsa anne evinden koca evine sevinerek gittiği düşünüleceğinden annesi üzülecektir veya misafirler tarafından ayıplanacaktır. Çünkü anne bu türküleri söylenirken belki de gelin kızıdan daha fazla ağlamaktadır. Çünkü yıllarca besleyip büyüttüğü biricik kızının kendi evindeki son gecesidir. Bu geceden sonra artık o evin misafiri olacaktır. Bu duygular içerisinde söylenen kına türkülerinin ana temaları ayrılık ve gurbet üzerine olacaktır.” (Göde, 2010: 165)

Kına yakımından sonra tekrar eğlence ve oyunlar başlar. Bu eğlence uzun sürer. Damat tarafından orada bulunanlar oğlan evine geri dönecektir çünkü orada da bir eğlence sürmektedir. Damadın akrabalarından bir kadına tuz, yumurta, mısır ve gelin kızın evinden sökülen bir çivi verilir. Bunların her birinin bir anlamı vardır. Tuz; yeni evlenecek çiftin evlerinin tadı, tuzu olsun demektir, yumurta; can anlamına gelmektedir, mısır; evlerinde bereket olsun manasına gelir, çivi ise gelin kız evinde daim olsun, boşanmasın çakılı kalsın anlamına gelmektedir.

Kız evinden alınan bu sembolik nesnelere oğlan evine götürülür ve çivi oğlan evinin duvarına çakılır, tuz oğlan evindeki tuzluğa dökülür, yumurta ve mısır da oğlan evine bırakılır. Bu esnada oğlan evinde de damat okşaması yapılacaktır. Köyün erkekleri köy meydanında ya da uygun bir yerde eğlenmektedir. İlerleyen saatlerde davulcular eğlendikleri yerden kalkarlar ve oğlan evine damat okşaması yapmak için köyün erkekleriyle beraber davul çalarak giderler. Kadınlar da uzaktan damat okşamasını izlemek için hazır bulunurlar. Damat okşaması şu şekilde olur:

Okşama yapılacak yerin ortasına bir sandalye koyarlar, damadı kıbleye döndürürler ve eline bir oklava verirler. Oklavanın bir ucu yerde bir ucu damadın alınına gelecek şekilde tutarak damada verilir ve sandalyeye oturtulur. Damadın sağdıçları damadın etrafını sararlar çünkü köyün gençleri ellerinde iğne ile damada iğne batırmaya çalışırlar. Sağdıçlar da onu korumaya çalışır. Damat eğer hareket ederse cezaya maruz kalır ve köyün gençleri ne isterse onu yapmak zorundadır. Bu adet şu türkü eşliğinde kendini bulur:

Odun alır kucağına

Gider evin bucağına

Yarın akşam gız gucağına
Al beyim al gınan gutlu olsun
Damat beyim ağzın datlı olsun

Gapımızın önü çardak
Çardakta asılı bardak
Gelinimiz yeşil ördek
Al beyim al gınan gutlu olsun
Damat beyim ağzın datlı olsun

Gapımızın önü küllük
Kül atarlar cıllık cıllık
Gelinimiz bin altınlık
Al beyim al gınan gutlu olsun
Damat beyim ağzın datlı olsun

Havada keklik alayı
Gelir dolayı dolayı
Vakit geldi yak gınayı
Al beyim al gınan gutlu olsun
Damat beyim ağzın datlı olsun (K. K. Nazife NAR)

Bu türkü olabildiğince uzun tutulmaya çalışılır ve damadın sıkılması hareket etmesi beklenir, eğer damat hareket ederse ceza yiyecektir ve orada bulunan gençlerin, misafirlerin istediklerini yapmak zorunda kalacaktır. Damat okşamasından sonra kına gecesi biter. Kına gecesi sonunda gelin kız ve arkadaşları, gelinin arkadaşlarından birinin evine giderler. Orada eğlence ve aynı zamanda kına yakımı da devam eder. Damada da oğlan evinde ailesinin büyüklerinden başı bozulmadık biri tarafından kına yakılır.

Kına gecesinin sabahı için kız evinde büyük bir hazırlık yapılır. Kahvaltıya damat evi davet edilmiştir. Sabah davul eşliğinde kız evine kahvaltı için gidilir. Kahvaltıdan sonra damada takılar takılır. Sonrasında her iki taraf da düğün hazırlığı için dağılır. Gelin kız süslemeye götürülür, damat da damat tıraşı için oradan ayrılır. Gelin süslendikten sonra oğlan evinden kız evine davul ve konvoy eşliğinde gidilir, yine kız evine hediyeler götürülür. Oğlan evi, kız evine gidince gelinin babası dualar ederek kızının beline kuşak bağlar. Bunu kuşağı üçüncü kez kızının beline doladıktan sonra yapar, daha sonra aile büyükleriyle helalleşilir. Gelin kapının önüne çıkınca bütün davetlilerle dua edilir ve oğlan evine hareket edilir. Oğlan evinde hazırlık yapılmıştır, bir testiye su doldurulmuştur, Kur'an-ı Kerim hazırlanır, buğday, arpa, şeker hazırlanır, yağ hazırlanır. Bunların her birinin ayrı anlamı vardır. Gelin damat evine gelince damat gelini arabadan indirir, oğlan evinin kapısına geldiğinde gelinin eline testi verilir, gelin bu testiye kırmak zorundadır. Gelin

testiyi yere vurur, sonra eve girer, oraya gelen misafirlerin üzerine de önceden hazırlanan arpa, buğday, şeker atılır. Gelin tekrar evden çıkar ve bir kez daha gelin okşaması yapılır:

Gelin geldi kapımıza
Altın doldu küpümüze
Dürüsü var hepimize
Ağama gelin getirdik
Çok şükür işin bitirdik

Gavak dibi garıncalı
Yanı çifte görümceli
Kızın evi yerinceli
Ağama gelin getirdik
Çok şükür işin bitirdik (K. K. Şerafet SALAR)

Bu Beyşehir'in Köşk Mahallesi'nde sözleri itibariyle biraz farklılık gösterir:

Tepsiye goyarlar balı
Üstüne örterler alı
Hay ananın oğul balı
Ağama gelin getirdik

Ana besler gürmeyile
Eller döver yarmayla
Bir eloğlu sarmayla
Gel ayrılıp getmeyelim

Gelin geldi gapımıza
Dürüsü var hepimize
Ağama gelin getirdik
Çok şükür işin bitirdik
Atladı çıktı eşiğe
Sofrada kaldı kaşığı
Ay evlerin yakışığı
Ağama gelin getirdik
Çok şükür işin bitirdik

Odun alır gucağına
Gider evin bucağına
Can ağamın gucağına
Ağama gelin getirdik
Çok şükür işin bitirdik

Tepsiye goyarlar duzu
 Üstüne örterler bezi
 Anasının gadın gızı
 Ağama gelin getirdik
 Çok şükür işin bitirdik (Şengül, 2017: 48-49)

Okşamanın arkasından tekrar oyun başlar:

Mediramdan indiğini görmüşler
 Şalvarlı gelin yallah edalı yarım
 Annen baban sevdiğine vermişler
 Şalvarlı gelin yallah edalı yarım

Aman iki eli boynunda
 Yavşanlı bağlar aman aman
 Aman sevilerim sendedir amman
 Gel gel amman
 Sen küçücüksün
 Ellere güvenemem (K. K. Nazife NAR)

Bu türküler çalınırken gelin oynamaktadır. Gelin sırasıyla damadın annesiyle ve aile büyüklerinden kadınlarla oynar. Oynarken de onlara yazma bağlar. Bu oyunların sonunda gelin odasına çıkarılır.

Bir örneğini vermeye çalıştığımız düğün/kına türkülerinin ve adetlerin zenginliği görülmektedir. Elbette düğünlerde, bunlardan başka popüler pek çok türkünün söylendiğini de belirtmek gerekir.

Ferdi Türküler

Beyşehir ve yöresinde türkü söyleme geleneğinde, düğün merasimleri dışında aşk, türküleri, memleket türküleri gibi şahsi söylenen türküler de bulunmaktadır. Gündoğdu Mahallesi için söylenmiş bu türkü memleket türkülerine örnek gösterilebilir:

Gündoğdu'dur köyümün adı
 Gündoğdu'dur köyümün adı
 Âşık Hasan söyler bu feryadı
 Duyan ilkbaharda hep ağladı
 Geze geze usanmışım neylerim

Has bahçe içinde çok olur yonca
 Aldanırsan gönül sen aldan gence
 Gezerim ben de yıllar boyunca
 Geze geze yorulmuşum neylerim

Ben aşığın bilemedim yolumu
 Nideyin ben bu dünyanın halini?

İncitmeyin onun bunun canını
 Daşa çalıp gırılmışım neyerim (Sarıca, 2011: 74)
 ya da gönlünden geçen istekleri dile getiriş biçimiyle söyledikleri dizelere dökül-
 müştür:

Değmez soyuklarda ellerin üşür
 Yerde bir gariş gar olmayınca
 Şu yalan dünyanın dadı mı olur?
 Göğsü çifte benli yar olmayınca

Yağınca yağmur yeşerir yerler
 Fakat inanmaz gönlüm sen olmayınca
 Boş guru dağların dadı mı olur?
 Lale, zümbül olup gül olmayınca

Sözün geçen olur zengin beylerin
 Dumanı eysik olmaz yüce dağların
 Dadı mı olur bozuk bağların?
 İçinde üzüm kaç çeşit olmayınca
 Akli olmayanın fikri ne erer?
 Ezrail gelir gonca gül derer
 Boş guru sepete arı mı girer?
 İçinde tekerlek bal olmayınca
 Rızkı olanlar dünyaya gelir
 Beş nesne gaibdir anca Allah bilir
 Vadesi yetmeyen adam mı ölür?
 Öteden isteyip gel olmayınca
 Hasan der ki bizim eller bağ ile bostan
 Felek bizi ayırdı ne çare eş ile dosttan
 Her adam böyle söyler mi hoca efendiler size de destan
 Allah'ı sevecek dil olmayınca

...

(Sarıca, 2011: 76)

Beyşehir Gündoğdu Köyü/Mahallesi'nden, Şerife Karaduman'dan ve Havva
 Vural'dan derlenen aşağıdaki türküler ferdî türkülere örnek verilebilir:

Ey gavağım burası ganel değil
 Guru çeşmenin başı harp olacak yer değil
 Ay dolar aşmak ister
 Gün dolar yaşmak ister
 Zamanenin kızları
 Günde oynaşmak ister
 Ayşe'm inip gelir yayla yolunda
 Deveyi görende kirman elinde

Ayşe'yi görmüşler hurma dalında
 O dal başımda kavalım yanar
 Gavalım başımda garanfil bağlar
 Analar guzuya böyle mi yanar
 Söyleyin anama anam ağlasın
 Anamdan başkası yalan ağlasın (Sarıca, 2011: 73)

Doğumhane şişeleri parlıyor
 Doktor gelmiş yarıları dağlıyor
 Garip anam başucumda ağlıyor
 Doğumhane merdiveni sekiz kat
 Sanağında elbisesi dokuz kat
 Ağlatmayın al konağında iyi bak
 Emeden çıktım başım selamet
 Doğumhaneye geldim koştur kıyamet
 Benim al güveğim kime emanet
 Söğüdümü çay boyunca kessinler
 Şerbetimi milyonlarca içsinler
 Başucuma yazılı taş diksınler (Sarı, 2005: 34)

Sonuç

Toplum yaşantısının bir aynası olan türküler, insana ait duyguların ortaya çıkması ve bu duyguların eş, dost, aile, hısımlar, akraba, başta olmak üzere aynı dili konuşan tüm insanlara aktarılması bakımından önem arz etmektedir. Bu duyguların toplumdaki insanlar tarafından sadece ezgilerle kulağa hoş gelen bedensel bir hissediş değil; aynı zamanda sevginin, aşkın, acının, memleket sevdasının, vatanî duyguların paylaşıldığı, toplumsal birliktelik şuurunu sağlayan ruhsal bir bağdır. İnsanımız bu şuurla ve ruh haliyle birbirine yaklaşmakta ve bu şuurla ve ruh haliyle bir bütün olabilmektedir.

Düğün ve kına geleneği bunun en güzel örneklerinden biridir. Bu tür törenlerde söylenen türkülerin içeriği ve adetler konu itibarıyla değişiklik gösterse de konular genel itibarıyla; gelin kızın evden ayrılması ile aile içerisinde oluşacak boşluk ve bunun neticesinde yaşanacak üzüntü, bunun yanında damat evinde hissedilen mutluluk, gelin kızın ailesine duyacağı hasret duygusu, bu türküler söylenirken ya da düğün esnasında gelin verilen sembolik maddeler, gelinin gideceği eve uyum sağlaması için verilen tavsiyelerden oluşur. Damada ise gelinin kıymetini bilmesi için öğütler verilir. Derlemesini yaptığımız Beyşehir ve yöresi düğün/kına (tören) türkülerinde de bu özellik görülmektedir.

Beyşehir ve yöresinde yapılan derlemelerde karşımıza çıkan ferdî türküler de ise doğup büyüdüğü yere duyulan hasret, yaşanan bir acı, zamanın geçiciliği ve Hak'ta baki kalma gibi konular işlenmiştir. Hem düğün türkülerinde hem de ferdî türkülerde ülkenin geneline mal olmuş türkülerin söylenmesi bunların Beyşehir

ve çevresinde bilindiğinin, dinlendiğinin ve söylendiğinin bir göstergesidir. Küçük bir numunesini vermeye çalıştığımız Beyşehir ve yöresi türkülerinin-ki düğün/kına türkülerinde çalışmalara adetleri de dâhil etmek gerekir-araştırmaya açık olduğu muhakkaktır. Kültürel mirasımız içerisinde yer alan bu tür değerlerin kaybolmadan bir an önce kaydedilmesi büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

1. Tetkik Eserler

- Albayrak, N. (2012). Türkü. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 41), İstanbul: TDV Yayınları, 611-612.
- Büyükçakır, M. (2001). *Beyşehir İlçesi ve Çevresinden Derlemeler*, [Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Dizdaroğlu, H. (1968). Halk Şiirinde Türler. *Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, XIX(207), 186-293.
- Göde, H. A. (2010/4). Kına Türküleri Üzerine. *Folklor/Edebiyat*, 16(64), 163-180.
- Gönen, S. (2017). Eleştiri Kültürünün Konya Türkülerine İz Düşümü. *SEFAD*, 38, 419-432.
- Sarı, M. (2005). *Beyşehir Folklorundan Örnekler*, [Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Sarıca, N. (2011). *Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nden Derlemeler (383-398-405-412-542-561)*, [Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Şengül, B. (2017). Konya İli Beyşehir İlçesi Doğanbeyi ve Köşk Köyleri Ağız Çalışması, [Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Şenocak, E. (2019). Eleştirici/Dönüştürücü Bir Güç Olarak Aşk/Sevda Türküleri. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 8(18), 45-60.
- Sever, M. (2013). *Türk Halk Şiiri (Birinci Baskı)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.

2. Kaynak Kişiler

- İsmail Özdoğan (66, ilkokul, Kireli/1955)'dan tarafımızca yapılan 13.01.2021 tarihli derlemedir.
- Nazife Nar (62, ilkokul, Kireli/1959)'dan tarafımızca yapılan 10.01.2021 tarihli derlemedir.
- Raziye Aslan (75, ilkokul, Kireli/1946)'dan tarafımızca yapılan 15.01.2021 tarihli derlemedir.
- Şenay Akdağ (57, ilkokul, Kireli/1964)'dan tarafımızca yapılan 10.01.2021 tarihli derlemedir.
- Şerafet Salar (68, ilkokul, Kireli/19539)'dan tarafımızca yapılan 13.01.2021 tarihli derlemedir.

